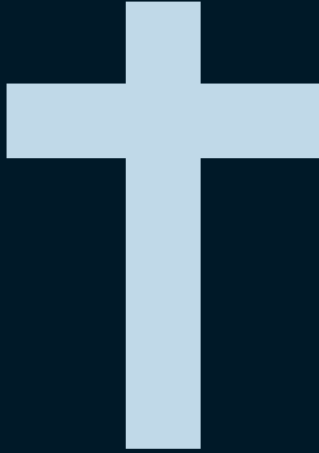

Goti Hanjuwä Iqueqä
Kukηui

The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac

Contents

FRT	1
INT	2
Matiu	3
Makä	54
Lukä	84
Jonä	135
Wäunjuinqä	173
Romä	221
1 Korinä	245
2 Korinä	268
Galesiya	283
Epäsäsi	292
Pilipai	300
Kolosi	306
1 Tesälonaika	312
2 Tesälonaika	317
1 Timoti	320
2 Timoti	327
Talusi	332
Pilimänä	336
Hipru	338
Jemisi	355
1 Pitä	361
2 Pitä	367
1 Jonä	371
2 Jonä	377
3 Jonä	378
Jutä	379
Itkimäqä	381
Kukjuä quati	406
TDX	415

Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñui Goti Iqueqä Kukñuä Qänakñä Iqu

Published by

With assistance from

Wycliffe Canada

The New Testament in the Hapāwanjukä Dialect
of the Menya language

spoken by approximately 25,000 speakers in the Menyamy District,
Morobe Province, Papua New Guinea

Illustrations on pages 43, 73, 78, 79, 103, 108, 118, 125, 136, 161, 175, 230, 239, 256, 285, 292, 312, 346, 439, 496, 600, 608, 622, 638, 647, 648, 673, 728, 740, 767, 768, 769, 771, 775 and 781 are by Louise Bass © The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages 726, 734, 738 are by Birney Boyd. Used by Permission.

Illustrations on pages 121, 140, 198, 213, 262, 289, 462, 593, 681 and 683 are by Darwin Dunham © United Bible Societies, 1989.

Illustration on page 576 is by Carolyn Dyk. Used by permission.

Illustrations on pages 46, 66, 166, 185, 281, 295, 317, 334, 375, 385, 398, 408, 410, 434, 464, 471, 503, 519, 531, 535, 539, 603, 605, 668, 701 and 703 are by Dr Farid Faadil. Used by permission.

Illustration on page 445 is by Doris Graham. Used by permission.

Illustrations on pages 450 and 506 are by Yohana Hynum. Used by permission.

Illustrations on pages 7, 11, 33, 156, 166, 300, 389, 453, 508, 509, 521, 564, 584, 618, 641, 642, 647, 665, 666, 676, 692, 766, 773, 776 and 781 are by Horace Knowles © The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Illustrations on pages 56, 740 and 772 are by Horace Knowles revised by Louise Bass © The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages 19, 352 and 358 are by Look, Listen & Live series © Global Recordings Network.

Illustrations on pages 429, 490, 587, 677, 754 and 765 are by Alice Paschal. Used by Permission.

Illustrations on pages 724 and 780 are in the public domain.

Illustrations on pages 205, 270, 340, 341, 342, 360, 367, 429, 514, 656, 657, 658, 660, 682 and 713 are © Southern Baptist Convention, 1987.

Illustrations on pages 424 and 571 are by Gordon Thompson © 2012 Wycliffe Bible Translators Inc. and are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Australia License.

Illustrations on pages 4, 22, 84, 92, 152, 220, 259, 277 and 418 are by UBS New Reader Series © United Bible Societies

Illustrations on pages 94, 172, 183, 232, 253, 323, 329, 480, 560, 567, 654 and 719 are by Graham Wade © United Bible Societies, 1989.

Cover illustration computer adaptation by Dan Bauman.

Colour illustrations and photographs are used by permission of the following photographers and organisations:

© Todd Bolen/www.bibleplaces.com

© Hank Dannecker, 2007

© Mark Evans

© Kim Guess/www.bibleplaces.com

© Frank Mecklenburg, Zion Pathway 2007

© Ritzuo Ozaki

© Schmidt Colour Photos

© Southern Baptist Convention, 1987

© Gloria Suess/www.bibleplaces.com

© www.scrolls4all.org

© 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

First Edition 2017 (KBS) - 1600

ISBN: 0 86893 488 7

Goti Iqueqä Kuknjuä Qänakñä Iqueqä Yätamakqä kuknjuä hiñuiqänñä iquvi

Bukä tqe, Goti Iqueqä Kuknjuä Qänakñä Iqueyi. Jisasi Iqu qua buta ävautä, qäukuä yätunqä anji yqanqgetañi, Goti Iqu Iqueqä ämaqä iquauñi, kuknjuä tä äqäpñqä äwikqe. Jisasi Iqu qua täunqä maquvepqa änä itanğa, Goti Iqu, Iqueqä Kuknjuä Kiñganñä Ique, Mosisi iqesä, hiñuä-tqä iquautä, äqäpñqä äwikqe. Iqu, ämaqä-qune Iqueqä suqenqätä, äwiñqenqätä, wäunñuä eeqänñä Iqu imäkkqenqätä, näqñqä äñguä metunquä änatapkqe. Iinqe ne Iquenji, “Äñguiqä” ätuätanä, Iqueqä yoqe haqeu mamäutunquänñäñi.

Goti Iqu kuknjuä tä Iqueqä ämaqä iquau kiñganä vqanğa, iqua Grikä iquauqä anjä-kuknjuä du äqäkuwi. Quvokuä hui ae äpäwqanğa, kuknjuä äma ikämiñjuwä iqua, qokä-apäkä kuapänñäñi Grikä iquauqä anjä-kukñuiñqä maqñqä etanğa äqumbiyi, anjä-kuknjuä hui-mända äkunmäkpñqä ipäqäkuwi. Itanğa wiyä-kukñui, quväukuä 1382 iunji, Goti Iqueqä kukñui Inğlisi-mända äkunmäkkuwi. Ga 1989 iunji, kuknjuä Tok Pisinqä iu-mända äkunmäkkuwi. Itañi 2016 iunji, ne Goti Iqueqä yätamakqä dutanä, Iqueqä Kuknjuä Qänakñä Iqu, anjä-kuknjuä Menya iu-mända qäpu äkunmäkkque. Ne kuknjuä Grikä iutä, wiyä-kuknjuä iquaqutä a ätäutanä, kuknjuä iqueqä quatinqä ämenitanji, anjä-kuknjuä Menya iu-mända äkunmäkmñque. Iinqä-pqe ne Goti Iquenji, “Äñguiqä” ätuätanä, Iqueqä yoqe haqeu mamäutunquänñäñi.

Mosisi iqu äpäkonätñqä itä, Israitqä iquauñi, Goti Iqueqä kuknjuä-suqä anji ätuätäqanğani, tii ätukqe.

He Israitqä iquenä, qätä äñguänä nyipu! Neqä Naqä Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuänñäñi. Inji si tqä Goti Hanjuwä Naqä Iquenji, äwqetä, qeqä-quuvqetä, yänñänäqñqetä Ique äwinyätñä, Iquenyqänä kuapänä kiñguätñqeqä. Itanğa kuknjuä tänğa etqäqce, si hui mimäucqä, kñuä yqänä kiyätanğuti pmettñqänñäñi. Tqä ymeqä iquauñi, kuknjuä iinñqce yänñänäqñqä motquatñqänñäñi. Ga tqä anjä äpmanä iu, qanñ äwätñä iu, hiqaqä äwitñä, pämä ävautññanğanğä-pqe, kuknjuä iinñä iquauñqä tquätñqänñäñi.

(Kuknjuä-suqä 6:4-7)

Anjä-kuknjuä Menya tqä iqune Goti Iquenyqä tääqce, Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, bukä tqesa, yänñänäqñqä nemäktñqä ätuätqänju. Iutanji ne Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, Iqu suqä ikikinyänñä imäkätñqä-pa, imäkätanä, ga Iquenji yeeqä iwimäkatunquänñäyi.

Kuknuä ängüä we-hunqä-täni,

Matiu iqu äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Bukä, kuknuä ängüä we-hunqä-tänjä 4 iqua, ii tiwiqä nätmätqä, hea Jisasi Iqu, qua täu pmetanğa ätimäuminqenqä. Bukä Matiu iqu äqäkqä tqueqä tiwiqä kinganäni, ii nätmätqä Mäliyai, Jisasi Ique ämikqä ga ätimäukqeutä, Jisasi Ique qu pizqä äpäkukuwä iutanji, anği ävaukqä iunqeyi. Ga Iqu, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquauji, qäukuä haqä yätunqä äväma ekqenqä.

Nätmatqä naqänänä hñqu Matiu iqu ämänätquakqe, ii tiinji. Goti Iqu hinuiqänä kuknuä guä ämäsäueqanği, qu bukä yäüä iu äqäkuwä äqänänqce, Jisasi Iqu qayunanä timäutnqä diñqä imäkkqce. Goti Iqu kuknuä guä ämäsäuetä, “Ämaqä Israitqä iquau anğu itmetnqä Hñque dowatmniqeqä” ätkqce. Bukä tqü tii ämänätqueqi. Jisasi Iqu, ii Qäqueyqä. Bukä Matiu tqueni, tiinjqä-pqe ämänätqueqi. Jisasi Iqu nätmätqä kuapanä imäkminqce, kuknuä Goti Iqueqä hinuä-tqä iqua, hinuiqänä ätäpu äqäkuwinqce, ii qäyunä naqä-qakuänä ätimäuminqenqä. Hiñnqä täu hinuä qunä. Saptä 1:22-23; 2:4-6; 2:14-15; 2:23; 4:13-16; 8:16-17; 12:15-21; 13:34-35; 21:2-5; 21:16; 26:24; 26:31; 26:54; 27:6-10.

Nätmatqä naqänänä, bukä Matiu ique ätäñqä huizi, ii Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunqä äyä äqänä. Jisasi Iqu wäunüä imäkkqeutani, Goti Iqu, qokä-apäkä eeqäpnänä iquauqä ämiqä naqä-qakuä äpmetä, ga qu Iqueqä äwinqä iunä qänaknä äqäpnqä äwinyä.

Bukä Matiu tqueni, Jisasi Iqueqä kuknuä quäuqänänä 5-qua ätminqenqä äqänä. Kinganäni, saptä 5 iuta 7 iunqce, ii kuknuä tiinjqä ätäñqeyi. Jisasi Iqu, qoqonä hñqueqä haqä yatu ätqäuä, kuknuä, Goti Iqueqä qokä-apäkä naqä-qakuänänä iquauqä suqä imäkqäpnqenqä, awä ätminqce. Kuknuä huiziqu, saptä 10 iunji, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iqua, qokä-apäkä huiziu awä ätuäkipiyänğa imäkqäpnüwanqenqä, kuknuä äwikqce.

Kuknuä quäuqä huiziqu, saptä 13 iunji, Jisasi Iqu kuknuä awi, kuknuä ktqä Goti Iqunä miqe äänä hitanqenqä ätuminqce. Kuknuä quäuqä huiziqu, saptä 18 iunji, Jisasi Iqu, kuknuä awi, Ique naqä-qakuänä äwivändäpiyä iqua, suqä imäkqäpnüwanqä iinjqä ätkqce. Kuknuä quäuqä yäpakä iqu, saptä 24 iutä, 25 iutäni, Jisasi Iqu nätmätqä hea yäpakänğa timäuniqenqä ätkqce.

Qänaknji ämaqce, Jisasi Iquenqä, himä-wiunqä ipu, Iquenji hanä-iqä kuapanänji äwimiqüwi. Kuknuä ängüä we-hunqä-täni, Matiu iqu äqäkqce, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, anği vaukqenqä äqäkqce.

Bukä tqü kiqä-kiuänji, ämaqä äsqu äqäkqenqä kuknuä hui hmanji. Ii etanqenqä, bukä tqueqä yoqe, qu ti änyuatkuwi. “Kuknuä ängüä we-hunqä-tänjä Matiu iqu äqäkqeqä.” Qu kjuä iqe, ämaqä mbqä motauqä, iqueqä tiwiqä saptä 9:9-13 iu äqänänqä iqu, äqäkqeqä.

*Jisasi Iqueqä kaqä-kawäkaunqä**

¹ Kuknuä tä, Jisasi Kraisi Iqueqä kaqä-kawäkaunqce. Iqu häñeqä Dewiti iqesani, itanğa Dewiti iqu häñeqä Aprähämä iqesani.

² Aprähämä iqu, Aisakä iqueqä kaniqce. Itanğa Aisakä iqu, Jekopä iqueqä kaniqce. Jekopä iqu, Jutä iqueqätä, känguäkauqätä kaniqce. ³ Jutä iqu, Peresi iqueqätä, Sela iqueqätä kaniqce. Inqceqiyqä känai, Tema iyyi. Peresi iqu, Eslonä iqueqä kaniqce. Eslonä iqu, Lamä iqueqä kaniqce. ⁴ Lamä iqu, Aminätapä iqueqä kaniqce. Aminätapä iqu, Nasonä iqueqä kaniqce. Nasonä iqu, Salämonä iqueqä kaniqce. ⁵ Salämonä iqu, Boasi iqueqä kaniqce. Kiqä känai, Leopä iyyi. Boasi iqu, Opeti iqueqä kaniqce. Kiqä känai, Rutqi iyyi. Opeti iqu, Jesi iqueqä kaniqce. ⁶ Jesi iqu, ämaqä naqä Dewiti iqueqä kaniqce.

Dewiti iqu, Solomonä iqueqä kaniqce. Kiqä känai, hinuiqänänji Yuraya iqueqä apäkä eminqce. ⁷ Solomonä iqu, Leopamä iqueqä kaniqce. Leopamä iqu, Apiya iqueqä kaniqce. Apiya iqu, Asa iqueqä kaniqce. ⁸ Asa iqu, Jeosapatä iqueqä kaniqce. Jeosapatä iqu, Jeolamä iqueqä kaniqce. Jeolamä iqu, Yusiya iqueqä kaniqce. ⁹ Yusiya iqu, Jotamä iqueqä kaniqce. Jotamä iqu, Ahasi iqueqä kaniqce. Ahasi iqu, Hesekiya iqueqä kaniqce.

* 1: Lukä 3:23-38

¹⁰ Hesekiya iqu, Mänasa iqueqä kanique. Mänasa iqu, Amonä iqueqä kanique. Amonä iqu, Josiya iqueqä kaniquvi. ¹¹ Josiya iqu, Joakinä iqueqätä, käta-känquäkauqätä kanique. Inğanji, mäkä-hunqä hñqua Israitqä iquauñi, Bapilonä iunqä ätuma äwäpu, iquauqä yäpä imä äpmuatekuwi.

¹² I äpmapiyitani, Joakinä iqu, Selatiyoli iqueqä kaniqu ekqe. Selatiyoli iqu, Serupapelä iqueqä kaniqu ekqe. ¹³ Serupapelä iqu, Apiyutä iqueqä kaniqu ekqe. Apiyutä iqu, Eliyakimä iqueqä kaniqu ekqe. Eliyakimä iqu, Asolä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁴ Asolä iqu, Satokä iqueqä kaniqu ekqe. Satokä iqu, Akimä iqueqä kaniqu ekqe. Akimä iqu, Eliyutä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁵ Eliyutä iqu, Eliyasa iqueqä kaniqu ekqe. Eliyasa iqu, Matanä iqueqä kaniqu ekqe. Matanä iqu, Jekopä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁶ Jekopä iqu, Josepä iqueqä kaniqu ekqe. Josepä iqu, Mäliyaqä qokique. Mäliyai, Jisasi Iqueqä känaiyi. Iquenyqe, qu tii ätätqänjuwi. “Ämaqä Tqu, Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iquvi.”

¹⁷ Iinjä etanji Jisasi Iqu Aprähamä iquesanä hueqä-himqä Ique. Inji Aprähamä iquesa, ämaqä 14 iquau eqiyämanjuwitanji, Dewiti iqu ekqe. Itanğa Dewiti iquesa, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanjuwitanji, mäkä-hunqä iqua Israitqä iquauñi Bapilonä iunqä ätuma äukuwi. Itanğa Bapilonä iunqä äukuwitanji, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanjuwitanji, Jisasi Kraisi Ique ämikqe.

Mäliya, Jisasi Ique ämikqenqä†

¹⁸ Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iqueni, Iqueqä känai ämikqenqä kukñui, tiinji. Iqueqä känai Mäliya, qu Josepä iquenyqä tuwakñä ae änyuqanjuwänğa, iqu mämeqä änä etanğanji, Dñä Änğuä Iqu iyyqä äwqä imda imäqñanji, ii äwqä-tänj eminqe. ¹⁹ Iyyqä qokä Josepä iqu, ii äwqä-tänji etanji näqñqä ämeqe, ämaqä jänänju eä, qokä-apäkä iquauqä hiñuä iqñi, ii womba inqä meqänqe mäwiñganji, hiñuinä qunawatmäta ikqe. ²⁰ Iqu injä imäkätñqä kñuä yqänä indqänätqätanğa, wätqä iunji Goti Naqä Iqueqä enätqä hñqu äwimeqe, tii ätukqe. “Josepä Dewiti iqueqä kawiquki, Mäliya matñqä dinqe, si kñuä kuapanä mindqänqä panä. Ymeqä äwqä imä ämnänqä Iqu, Dñä Änğuä Iqu änyueqeqä. ²¹ Itanğa ii Ymeqä Qokä Hñqu nyuänqiyä. Iqu Iqueqä qokä-apäkä iuqä suqä quvqetani, hññä imäkäqumuatäniqeqä. Inji si Iqueqä yoqe, ‘Jisasi† Iqukiyä’ nyuätñqeqä” ätukqe.

²² Nätmatqä eeqänänjä tä ätimäukqe, Goti Naqä Iqueqä kukñui, qäyunä imäkätñqä ätimäukqe. Naqä Iqu hiñuä-tqä hñque kukñui tiinjä äwikqe.

²³ *“He qätä wipiyä. Apäkä, qokätä hiqaaqä mäwiqä hui, äwqä-tänj eätä, ymeqä qokä hñque nyuäniqeqä. Qu iqueqä yoqe, ‘Imanueli iqueqä’ nyuätñnuwänqe qä. Yoqä tqueqä quati, tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, nesä anä äpmenä.”§*

²⁴ Itanğa Josepä iqu, hiqaaqä äwäminqe ivatuwänäqe, Naqä Iqueqä ynaunqä iqu ätukqä-pa imäkätä, iqueqä apäki qe ämakqe. ²⁵ Iqu apäki ae ämakqä-qe, ii Ymeqä Qokä Ique ae nyquangqänğanqä, iisä hiqaaqä anä mäwiqä iminqe. Ga iqu Iqueqä yoqe, “Jisasi Iqukiyqä” änyuätqke.

2

Näqñqä-tänj iqua, Jisasi Ique äwimakuwijnqä

¹ Ämaqä naqä Heroti iqu qua Jutiya iu mitqätanğa, Mäliya Jisasi Ique anjähimqä Betlemä iu ämikqe. Qänakndanji ämaqä näptqä timäuqä mäñgisanä näqñqä-tänj iqua, Jerusälemä iunqä äyappiyi, yatñqä hiñginäwa ikäkuwi. ² “Ymeqä, ämaqä Jutiya pmeqä iquau mitñqä, tänğa änyuqä Iqu, äñgi winä? Ne Iqueqä qätäqeqä ique, näptqä timäuqä mäñgisa äqunätanä, Iquenyqä qonjə woktatunquä äyapqunä.”

³ Ämaqä naqä Heroti iqu qätä injä äwiyäqe, iqu kñuä kuapanä indqänätä, änämiqä iminqe. Jerusälemä pmeqä iqua asä injä iminjuwi. ⁴ Injə hitanji, Heroti iqu hiqäva-imäqä naqä iquautä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquautä, eeqänä täaqä ätuätumetä, yatñqä tiinjä äwikqe. “Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqeu mitñqä Ique atäunjuä ikqä Iqu, anjə äsqisa timäutñqäwä?” ätukqe.

⁵ Iqu yatñqä i vqanğa, qu kimanji tii qe ätukuwi. “Iqu anjähimqä Betlemä, qua Jutiya iuta timäutñqeqä. Hiñuä-tqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui ätätä, bukä iu tiinjä äqäkqeqä.

† 1:17 Lukä 2:1-7 § 1:21 Yoqä Jisasi, kiqä quati tiinji. Qokä-apäki hññä imäkäqumuatqä. § 1:23 Asayä 7:14

⁶ ‘*Qua Jutiya iunji, anjā-himqā Betlemā iquki, huizi iquauqā yāpakā iquki manā. Āmaqā sitanjā hñqu, huiziquau miqā timāuniqeqā. Iqu Nqā āmaqā Israitqā iquau miqānñqā pmeniqeqā, ātātā āqāqeqā*’ ātukuwi.*

⁷ Heroti iqu kukñuā tā qātā āwiyāqeqe, āmaqā māptqā timāuqā mānggisanjā nāqñqā iquau tāāqā maqñqā ātuātumeqeqe, yatñqā vqanğa, qu, “Qātāqeqā iqu hea inga ātimāuqeqā” ātukuwi. ⁸ Itañi iqu nāqñqā āmeqeqe, iquau ātāwqatkqeqe. “He Betlemānñqā āwipu, Ymeqā Iquenyqā qāvqā ānguanā ipiyā. Itanğa he hiñuā ae āqumbiyi, nyi ndpñqā anğumā quveppiyā. Nyi-pqeqe āpātmā, Ique qonjā woktāumqānānyā.”

⁹ Qu ique qātā āwipiyi, qe āukuwi. Wātqātanğuwānğanji, qātāqeqā māptqā timāuqā inği āquñğuwā iqu, iquauñi hiñuiqā āwimaminğeqe. Itanğa iqu āwātā, anjā Ymeqā Iqu witanğqā iu, haqā yātqā āpmakqeqe. ¹⁰ Inğanji iqua iinğā āqumbiyi, yeeqā kiinğā qe āwiñğqeqe. ¹¹ Itanğa iqua anjā yāpā inğisa āpaquvāpu, Ymeqā Iquesā, Iqueqā kånai Māliyātāñi āqumbiyi, iqua Iqueqā yoqā haqeqā āmamāupu, qonjā āwoktāupu, hipeñui qua bu ekuwi. Itañi iqua golqetā, eqā wetqā jinanğā ānguanāñğā weqetā, zā-wānunñuā eqetā, quwqā qa iuta ātaupu, Ique qe āwikiwi.

¹² Inğanji Goti Hanjuwā Iqu wātqā āwātā, “Heroti iquenyqā anğumā māwqā pambiyā” tqanğa, iqua quwqā anjāmqā hānaqā hui-mānda qe āukuwi.

Isipāñqā zā āwākuwiñqā

¹³ Iqua ae uwqanğuwānğanji, Naqā Iqueqā enjātqā hñqu, Josepā ique wātqeqe āwimetā ātukqeqe. “Heroti iqu, Ymeqā Tquenyqā qāvqā itā, pāsātñqā iqiyyā. Inji si āvautnā, Ymeqā Iquesā, kånāutā itmetnā, itanğa Isipā iunğā zā ātuma āwātñā, pmatñqeqā” ātukqeqe. “Nyi si anğumā ktqanğmdqānğanğāuā.” ¹⁴ Itañi heatqānğa, Josepā iqu ivatuwānāqeqe, Ymeqā Iquesā, kånāutā Isipāñqā qe āmitimāukqeqe. ¹⁵ Iqu iu yqānā pmetanğa, Heroti iqu qe āpākongqeqe. Nātmatqā tā ātimāukqeqe, Naqā Iqu Iqueqā hiñuā-tqā hñqeqe ātukqā-pa, qāyunā ātimāukqeqe. “*Nqā ymeqā ique, Isipā buta ātuma āpkqeqā*” ātkqeqe.†

Ymeqā qokā iquau āpākkuwiñqā

¹⁶ Heroti iqu, āmaqā māptqā timāuqā mānggisanjā iqua, ique awā mātquā, hānaqā hui-mānda āmāwqātāukuwiñqā nāqñqā āmeqeqe, iqueqā āwqeqe tnāñğā wiñğanğa, āmaqā hui Betlemānñqā āndowātātā ātukqeqe. “Betlemā iutā, anjā-himqā qāqiqi āmātñānñqā iutāñi, he ymeqā qokā quvāukuā hñquaqe māmwqātāuqā iquauñi, pizqā pākpiyyā.” Iqu nāqñqeqe, āmaqā māptqā timāuqā mānggisanjā iquauta āmeqeqe, ymeqā quvāukuā iinği māmwqātāuqā iquauñqā ātukqeqe. ¹⁷ Qu ymeqā i āpākkuwi, Goti Hanjuwā Iqu imākātā, hiñuā-tqā Jārāmai ique ātukqā-pa, qāyunā ātimāukqeqe.

¹⁸ “*Anjā-himqā Lama iunji, Lesoqā kaqāua ymeqā iquauñqeqe, kñuā āqiyāpu pmapqā iqanğuwānğeqe, qu qātā āwikiwi. Ymeqeqe mārmeqā itanğuwānğeqe, qokā-apākā huizi iqua iuauqā āwqeqe jānā iwimākñqā diñqeqe, māwiñqā imiñqeqe.*”‡

Isipāta, Nasāretqāñqā anği āukuwiñqā

¹⁹ Heroti iqu ae āyā pākonganğa, Isipā iunji, Naqā Iqueqā enjātqā hñqu, Josepā ique āwimetā tiinğā ātukqeqe. ²⁰ “Āmaqā, Ymeqā Ique pizqā pāsānā-tpu ikuwā iqua, ae āpākonguwiqā. Inji si āvautnā, Ymeqā Iquesā kånāutāñi itmetnā, qua Israitqāñqā anğumā upñqeqā.” ²¹ Kukñuā ii qātā āwiyāqeqe, iqu āvautā, imbaqi itmetā, qua Israitqā iunğā āukuwi. ²² Iu ātimāuqeqe, Akelausi iqu kanā Heroti iqueqā anjā āmetā, Jutiya iu mitqātānğqeqeqe qātā āwiyāqeqe, iqu zā wiñğanği iunğā māwqā ikqeqe. Iinğā etanği Goti Hanjuwā Iqu wātqeqe kñuā vqanği, iqu qua Galilisāñğā inğisanğā āukqeqe. ²³ Iu ātimāuqeqe, iqu anjā-himqā “Nasāretqāvqā” ātminjuwā iu qe āpmakqeqe. Iqinyqā āukuwi, hiñuā-tqā iquauqā kukñui qāyunā qe ātimāukqeqe. “*Qu iquenyqeqe, āmaqā Nasāretqātāñqā-qeqā*” tupnuwiqā.”

3

*Jonā asñā-qāyqā iqu, kukñuā awā ātuminğeqeqā**

¹ Itañi quvāukuā hui ae āpāwqanğa, Jonā asñā-qāyqā iqu Jutiya iu ānyā qe ātimāutā, anjā avqñqā iu āpme, āmaqeqe kukñuā awā tii ātuminğeqeqe. ² “Goti Qāukuā Yātutanğā Iqunā miqeqe, qāukuā haqā yātuta qāqi tāqi ae āquvepñqeqeqe, hiqā kñui ākunmākñāpu, suqā quvqeqe vquatāmāupiyā.” ³ Kukñuā Goti Hanjuwā Iqu hiñuā-tqā Asayā iqueqā manğā iuta ātkqeqe, ii Jonā iquenyqeqe. Ii tiinği.

“*Anğā avqñqā imdanji, āmaqā hñqeqeqe manji tāāqā tii ātqiyā. ‘Naqā Iquenyqā hānaqeqe, nāwinyā jānānā imākepiyyā.’*”†

* 2:6 Maika 5:2

† 2:15 Hosiya 11:1

‡ 2:18 Jārāmai 31:15

* 3: Makā 1:1-8; Lukā 3:1-18; Jonā 1:19-28

† 3:3 Asayā 40:3

⁴ Jonä iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanga yaqueqä huiwi, aquvä ämuäsämäuningqe. Itanji penjuätä, wiyä-maknuä anitä ätetä ängmanminqe. ⁵ Inganji ämaqä Jerusälemä pmeqä, qua Jutiya iu pmeqä, itanga eqä Jotänä iqueqä manjä iu pmeqä iqua, qu eeqänä iquenyqä äpminjuwi. ⁶ Qu i äpäpu, quwqä suqä quvqenqä awä tqangwuwänganji, Jonä iqu eqä Jotänä iu asnjä äwqäminqe.

⁷ Inganji Jonä iqu, Parisi hñquatä, Satyusi hñquatä, asnjä mapnqä kuapänä pqangä äqunäqe, iqu tiinjä ätukqe. "He qämakä quvqä iquauqä ymeqä-quenjqä. 'Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä äpänqiyä. He zä upiyä-qe,' tqu hitqangikä?' ⁸ Hiqä kjui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä äktmbu motquapiyä. Iinjä imäkquwi, he zä hñqu häukuä-tänjä eqqä-pañuenjqä. ⁹ 'Aprähämä iqu neqä awiqu hitangqetanji, ne ängguä äpmejunä-qe,' matnqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähämä iqueqä kaqä-kawäka epnqe, ängguä imäkänä. ¹⁰ Zä-häukuä ängguä mäwiqangutqä iquauñi, tä täuvenpñqä dinqe, japñi zä-quata iqi ae äwinä" ätukqe.

¹¹ "Hiqä kjui äkunmäknäpu, 'suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä' motquapnqe, nyi asñi eqetanä eqiyätqänjä. Iinjä etangi Ämaqä nyi ämanqutäunqä Iqu, qänaki änä äpänqiyä. Nyi Iqueqä yukä ämuasmänqe mamqe, ämaqä ängguä-qunä ma, quvqunji. Iqu asñi, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Änguitä, tä itä heqiyänqiyä. ¹² Iqu pokä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä kiqä anju pñqä maeninqeqä. Itanga kuä pai, tä maisquä du tnämäuniceqä" ätukqe.

*Jonä iqu, Jisasi Ique asnjä äwqäqenqä**

¹³ Inganji Jisasi Iqu qua Galili iu ävämanji, Jonä iqu asnjä wuqiyätñqä, ique eqä Jotänä du äwimakqe. ¹⁴ Itanga Jonä iqu, "Qäyä eenä. Asñi, Si hñqiyqänänjä qäyuna-qe, nyi kqämqä äpñi, änänqäwä?" ätukqe.

¹⁵ I tqanğa Jisasi Iqu kimanji, "Qäyä eenä. Tänganji Nyi äktqä-pa, ii imäkiyä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä eeqänänji qäyunä timäutñqe, ye suqä ii imäkenqeqä" ätukqe. Inganji Jonä iqu kuknuä duñi qänaknä ikqe.

¹⁶ Jisasi Iqu asnjä ae ämeqe, eqä bu äväma äyapqanğa, maqänänji qäukui qñqanjä eqqä-pa qe äutänqce. Itanji Iqu, Goti Iqueqä Dñä Ängguä Iqu, yññä-heeqä eqqä-pa äquvepätä, Iqueä huiwä iu pmeqanji hinuä äqunqce. ¹⁷ Inganji qäukuä yätutanji, manjä hñqu tiinjä äqänqce. "Ämaqä Tqu, Nqä Ymeqä Nyi kiinjä änyinätñqä Iqueqä. Nqä äwqä imdanji, Iquenyqä aquvänä änyinätqänä" ätukqe.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwikqenqä**

¹ Inganji Jisasi Iqueni, Dñä Ängguä Iqu, anä avqñqä iunqä ätma äukqe. Ii, Setänä iqu Ique yamwiqä vätnqä dinqä. ² Iqñi Iqu hiunjitä, heatqetä 40, buayä manqä äpmeqe, buayänqä dä äwikqe.

³ Inganji dñä quvqä yamwiqä vqä iqu, Ique äwimeqe, "Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etangutqe, hikä tqua buayä kunmäkmbñqä, kuknuä tuvä" ätukqe.

⁴ Jisasi Iqu kimanji, "Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tii äqänä.

'Qokä-apäki buayä dutanä pmeqä hmanjqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä eeqänänjä iutanä pmeqeqä,' ätä äqänänä" ätukqe.[†]

⁵ Iqu iinjä tqanğa, Setänä iqu Ique Jerusälemä Goti Hanjuwä Iqueqä anjä-himqä iunqä ätuma äwäqe, hiqäva-imäkkä anjä atääqä iu ätqäteqe, "Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etangutqe, qua mäñi ikuapmävä" ätukqe. "Tiinjä etangi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tii äqänä.

⁶ 'Goti Hanjuwä Iqu iqueqä enätqä iqua ängguänä mikipñqä ätuänqiyä. Tqä yuki hikä iu hui matävqä isñqä dinqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäpñqäuä.' "[‡]

⁷ Iwä Jisasi Iqu tii ätukqe. "Bukä iunji, kuknuä tiinjä-pqe inä äqänänä.

'Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueni, yamwiqä mäwqä panä.' "[§]

⁸ Itanji Setänä iqu anğumä, qoqonä haqä naqä ziimänjä hñquenyqä ätuma äyäqe, anjä-himqä eeqänänjä qua täunjitä, iquauqä nätmätqä ängguä eeqänänjä itä ämotquakqe.

⁹ Ga iqu tiinjä ätukqe. "Si qonä änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeqä manmäuqanğtqe, nyi eeqänänjä tä Si ktapmqänä."

¹⁰ Jisasi Iqu tii ätukqe. "Setänä iquki, huätä päuvä! Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä, 'Si qonä äwoktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wämuji Iqueqenä iqanğinyä.' "^{**}

[‡] 3:12 Makä 1:9-11; Lukä 3:21-22 * 4: Makä 1:12-13; Lukä 4:1-13 † 4:4 Kuknuä-suqä 8:3 ‡ 4:6 Apqä Bukä 9:11-12 § 4:7 Kuknuä-suqä 6:16 * 4:10 Kuknuä-suqä 6:13

11 Inganji Setänä iqu Ique ävämeqanğa, enätqä iqua äpäpu, Ique yätamäqkä äwikuwi.

Jisasi Iqu wauñu, Galili iuta ipäqäkqenqä†

12 “Qu Jonä ique, guä ae äkiqiyäquwiqä” tqanğä äwiyäqe, Jisasi Iqu qua Galili iunqä anği äükqe. 13 Itanji Iqu anğ-himqä Nasäretqä iunji ävämanji, anğ-himqä Kapänamä bunqä äwitä äpmakqe. Kapänamäni, eqä-huänğä Galili-tänğä qäqiqi eä, Seplonä, Näptali gueqiyqä hueqä-himqä iquauqä qua iuvl. 14 Iqu e imäkätä, kukñuä hñqu Goti Hanjuwä Iqu hinuä-tqä Asayä iqueqä manğä iu ätimekqeuñi, qäyunä timäutñqä ikqe.

15 “Seplonä, Näptali gueqiyqä qae, hänaqä eqä-huänğä dunqä änyävänğä qäqiqi eä, eqä Jotänä-tänğä ingi-mända, qua Galili-tänğä ingisayi. Itanğa ämaqä Israitqä iquanä ma, huiziqua iqi anä äpmeñäuä. 16 Ämaqä pisqukuä imä äpmeñuwä iqua, qu we-hunqä naqä ique hinuä ae äqunänğäuä. Ga ämaqä ae äpäkonğuwä iqua enqä-panğä äpmeñuwä iquauñi, we ae äwiomäkqiyä” ätkqeçä.‡

17 Inganji Jisasi Iqu, çokä-apäkä iu kukñuä awä ätipäqiyätä, tiinğä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanğä Iqunä miqe, qäukuä haqä yätuta qäqi täqi äwinqä-qae, hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupiyä.”

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä iquau tääqä ätuätumakqenqä§

18 Iqu eqä-huänğä manğä Galili iu qanğä äwätäqänğani, Saimonä, Endru gueqi hämapäkä-piqä qa ätnämäutqätanğinyä äqunqçe. Saimonä iqueqä yoqä huizi, Pitä ique. Inğueqi hämapäkä äpisinyä, mbqä ämaminjiyi. 19 Iqu iquauñi hinuä äqunäqe, “Nyi qänaki nyivänjinyqä. Ämaqä-piqenqe ämäqesquamqänänğä” ätukqe. 20 I tquanğani, inğueqi hämapäkä qae, maqänä iqi emänji, Ique çänaki äwivändkiyi.

21 Iqisanji haqä nänä hmbu tii äwäqe, ämaqä hñgüeqi, Jemis iquesä, Jonä iquesä hinuä äqunqçe. Iquau Sepri iqueqä hikñä-quaqu eänğä, imätqua yimba iu äpmapu, hämapäkä-piqä qae dakmäuqanği anä imäkqämanminjuwi. Jisasi Iqu inğueqi hinuä äqunäqe, tääqä ätuätumakqe. 22 I tuätumeqanğani, inğueqi yimbaetä, kaniquesä maqänä ävämanji, Ique çänaki äwivändkiyi.

Ämaqä täñğä-yaqä hñquau, äñguä iwimäkkqenqä

23 Inganji Jisasi Iqu qua Galili iunji qanğä ikitä, quwqä anğ aquväqñqä iunji näqñqä ävätä, kukñuä äñguänänğä Goti Iqunä qäukuä haqä yätuta miqenqä awä ätuätä, täñğä-yaqä huitanğä-huitanğä eeqänä äñguä imäkätä ikäminqe. 24 Iquenyqä kukñui, qua Siliya iunji eeqänä im-imä qe äükqe. Ga ämaqe Jisasi Iquenyqä, täñğä-yaqä huitanğä-huitanğä-tänğitä, dnğä quvqä-tänğitä, yaqä ppqä-tänğitä, yaqä nñuä-tänğitä, eeqänä äma pqañğuwänğani, Iqu eeqänä äñguä imäkkqe. 25 Itanğa ämaqä kuapanä qua Galilisanğä iquatä, qua Dekapolisañğä iquatä, Jerusälemätanğä iquatä, qua Jutiyananğä iquatä, eqä Jotänä yätäqänğisa pmeqä iquatänji, qu eeqä Ique çänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu qoqonğä yätu äpme, kukñuä awä ätukqenqä (5:1-7:27)

5

*Ämaqä äwqä yeeqä-winqä iquauñqä**

1 Jisasi Iqu ämaqä kuapanä pqañğä äqunäqe, qoqonğä yätunqä ekqe. Iqu iqi quama pmeqanğa, Iqueqä wauñuänğqä ämotquaminqä iqua, Iquenyqä äpkuwi. 2 Inganji Iqu iquau tiinğä ämotquakqe.

3 “Ämaqe, ‘Nyi ämaqä äwa iqunä eämä, Goti Iqueqä hinuä iqi qäyunänğunä hmanğä’ kñuä indqänätqänğuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanğä Iqu ämaqä iinğä iquau ämitqätanğqenqe, äwqä yeeqä ipñqeçä. 4 Ämaqä, suqä quvqenqä kñuä äqiyätqänğuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanğä iwimäkätñqä iinqe, äwqä yeeqä ipñqeçä. 5 Ämaqä, iquauqä yoqe mändi äkittqänätqänğuwä iqua, qua tä quwqä heniğä iinqe, äwqä yeeqä ipñqeçä. 6 Ämaqä, suqä jänänğinğä äwa ipu, ique mapñqä kiinğä äwinyätñqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu jänä imäkpnğä qäyunä väniğä iinqe, äwqä yeeqä ipñqeçä. 7 Ämaqä, huizi iquauñqä qeçä äwimänätä yätamäqkä ävätqänğuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qunqe asä inä wimänäniğä iinqe, äwqä yeeqä ipñqeçä. 8 Ämaqä, qeçä-quuvqä ikikinyänğä änyänğuwä iqua, Goti Hanjuwä Ique hinuä qumbnuwänğqe, qu äwqä yeeqä ipñqeçä. 9 Ämaqä, äkasuwä-mäkä mändi kittqänğuwä imäkätqänğuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu iquauñqe, ‘Nqä ymeqä-quaiqä’ tuäniğä iinqe, äwqä yeeqä ipñqeçä. 10 Ämaqä, suqä jänänğä iu çänaki itqätanğuwä iuta, huizi iquauqä hipa iuta hanğä-iqä ämetqänğuwä

† 4:11 Makä 1:14-15; Lukä 4:14-15

‡ 4:16 Asayä 9:1-2

§ 4:17 Makä 1:16-20

* 5: Lukä 6:20-23

iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqu ämaqä iinjä iquau ämitqätangqenqe, äwqä yeeqä ipnjeeqä. ¹¹ He Nyaqä yoqä ämetqätanquwiñqä, ämaqe kuknuä quvqä etäpu, quvqä etquepu, henyqä quanqä tqanquwängganji, he äwqä yeeqä ipnjeeqä. ¹² Hinuä-tqä he mäpmeqänqä äpmamiñuwä iquauñi, ämaqe suqä quvqä asä iñi itquamiñuwiqä. Itanqa he Nyaqä yoqä ämetqänquwitanji, nätmataqä änguanänñi qäukuä haqä yätu henyqä näwi äwinä. Iñinjqe, he äwqä yeeqä kiinjä ipnjeeqä.”

“He hakitā, we-hunqetā, enqā-pañuenjqā”

¹³ “Qua täu qui maqänä mimäknqä, äpakänä witätñqe, he hakä enqä-pañuenjqä. Haki ätquänqä qäpu heqanqutqe, hakä ätquänätñqe, anqumä äänä timäuniqiyä? Oeyqä. Anji wäunjuä miqä iqanquti, ämaqe bi ätnämäupu, qonjqä ipnjäü.† ¹⁴ Qua täunji, he we-hunqä enqä-pañuenjqä. Anä-himqä hñqu qoqonä iu ämatñnqe, zä mamätñqä itänqiyä. ¹⁵ Asä iñji, ämaqä anä iu pmetanquwä iquau we wunätñqe, ämaqe hiqi-tä ämäsäupu häkä imä matqäteqä ipu, kiqä ätqäüqä iqinyä tqätepnqäü.‡ ¹⁶ Iñj etanqji heqä we-hunqe, ämaqeu we wunätätñqänänñiqä. Iñi iqua, he suqä änguanänñi imäkätqätanqä eqämbiyi, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupñqäü.”

Kuknuä-suqä, Goti Iqu Mosisi ique äwikenqä

¹⁷ “He Nyinyqe, ‘Iqu kuknuä-suqä Mosisi iqu äqäqä itä, kuknuä hinuä-tqä iqua äqäkuwä itä, huätä mamäutñqä äppeeqä’ knuä mindqänqä pambiyä. Oeyä! Nyi huätä mamäumqä äpqa ma, qäyunä naqä-qakuä timäutñqä äppeeqä. ¹⁸ Nyi he naqä-qakuänä etqänä. Qäukuitä, quäetä, aanqä hiqanqanqe, kuknuä-suqä iutanä wänqä hmbu aanqe, maeqä yäniqueqä. Oeyqä. Nätmataqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä eeqänänji ae ätimäuqanqanqe, hiqñqä wänqä suqä iu äqäkuwi, eeqänänji äwitäniqueqä. ¹⁹ Inäqe ämaqä hñqu, suqä Mosisi iqu äqäqä iutanä wänqä hmbi mändi äkittiqiyätä, ämaqä hñquau mända-pqä inä eyäqiyämetqe, suqä ipu huiziquauqä yäpä imä qäyä witanqgä-qe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunji, ämaqä tqueqä yoqe wänqäpu, huiziquauqä yäpä imä winiqueqä. Itanqji ämaqä hñqu suqä iunji qänaknä itä, ämaqä iunji ämotquamitätqe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunji, iqu yoqä naqä meniqueqä. ²⁰ Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iunji, jänänänñi imäkäpiyänqanji, ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, Parisi iquauqätä, suqä jänänñi imäkqä iunji mämwäwqätäüqä ipu qänaki iquwi, he Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunqje änä mäyqänänñiqä.”

Äwqä tnänñiqätä, ämaqä päsenqätä

²¹ “Kuknuä hiqä taqä-tawäkiqua qätä äwiyäpu ämakuwi, he qätä tiinjä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Ämaqä pizqä mapäsqä ipnjeeqä.’§ Itanqa ‘Ämaqä hñqu ämaqä hñqe pizqä äpäsätqe, iqueni kuknuä wimeniqueqä.’* ²² Itanqji Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu ämaqä hñququque äkasuwä ätuätqe, iqueni kuknuä wimeniqueqä. Itanji, ämaqä hñqu hñququqenji, ‘Hinginqukiyqä’ ätuätqä iqu, kuknuä iwäsäüqä naqä iquau wimeniqueqä. Itanji ämaqä huizi ique-mända, ‘Si ämaqä knuä maeqä hñqisanä iqä iqukiyqä’ ätuätqä iqu, tä quvqä iqu äsänqä iunqä wäniqueqä. ²³⁻²⁴ Iñinjqe, si hiqäva äma äpätñä, hiqäva-imäkqä ttawä iu ätqäutñänqanji, tqä sämaquenyqe, ‘Iqu nyitä kuknuä-tänueqä’ knuä indqänqñi, tqä hiqäva iqi pñqä eätñä, iquenyqä äwätñä, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiyñqeeqä. E ae imäknyiyi, si äwätñä, tqä hiqävae Goti Hanjuwä Ique inganä wiñqeeqä. ²⁵ Ämaqä hñqu si kuknuä miktätñqä iqanqutqe, itanji iquä sitä kuknuä tqä anjuñqä hänaqä iu qanä anä äwäsüyänqanji, si maqänänñi ique äwqä hanjuä iwimäkätñä, iquä jänä imäkinyñqeeqä. Si e mimäkqä iqanqutqe, iqu ämaqä jänä imäkqä iqueqä hipa iu kivqanquti, jänä imäkqä iqu guä kiqiyäueqä anä iu miqä iqueqä hipa iu kivqanquti, itanqa iqu guä kiqiyäueqä anä iu mäqumuatekiyäniqueqä. ²⁶ Nyi sinji naqä-qakuänä äktqänä. Mbqä qu si atäunjuä äkipqä iunji qäyunä vätnänqanqje, si guä kiqiyäueqä anju mävämeqä yqänä pmetñiqä.”†

Huiwä yanä ikiqä suqenqä

²⁷ “Qu tiinjä ätätqänjuwiñqe, he qätä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipnjeeqä!’‡ ²⁸ Itanqji Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu apäkä hui hinuä äqunä, ‘Iisä hiqaqä anä womqe’ knuä ävqäqe, iqu iqueqä äwqä iutanji, suqä quvqe ae imäkqeeqä. ²⁹ Tqä hinuä ämuangisanji suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanqutqe,

† 5:13 Makä 9:50; Lukä 14:34-35 ‡ 5:15 Matiu 6:22-23; Lukä 11:33-36 § 5:21 Anqumä Itmakqä 20:13, Kuknuä-suqä 5:17 * 5:21 Anqumä Itmakqä 21:12 † 5:26 Lukä 12:58-59 ‡ 5:27 Anqumä Itmakqä 20:14, Kuknuä-suqä 5:18

huätä ätquätnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqangtqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänqä-qe, suqä quvqä iinjä mimäkqä injä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuqä ipnqäüä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänqe, ii hanjä-iqä wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänijqä. ³⁰ Itanğa tqä hipa ämuangisanj suqä quvqenqä äkiyqiyämeqangutqe, huätä ätävatnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqangtqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänqä-qe, suqä quvqä iinjä mimäkqä injä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuqä ipnqäüä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänqe, ii hanjä-iqä wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänijqä.”

Qokiqutä, apäkisä, anä näweqä pmesiyhnenqä^S

³¹ “Qu tiinjä ätätqänjuwiqä. ‘Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatätäqänğanj, iqu iinjä imäkätqenqä ämotquetñqe, iinj, tuwanjuä hui äqiyätä vätnqeä.’” ³² Itanği Nyi he etqänä. Ämaqä hñqueqä apäki, huiwitä huiwä yanjä mäwqä itqä qäyä etanği, iqu ii huätä ändowatätqe, ämaqä iqu iqueqä apäki kuknuä-suqä ävausatñqä iunqä iwimäkqiyä. Kuknuä tqueqä quati, tiinjä. Ämaqä hñqu apäki iinjä ämeqe, iqtüä iisä, suqä qokä hñqutä apäki huiwä hiqaqä anä mäwiqä iunj ävausqinyqä.”

Kuknuä yänänänqäqä wimäkqä suqenqä

³³ “Kuknuä hiqä taqä-tawäkiqua hiñuiqänä qätä äwiyäpu ämakuwi, he qätä tiinjä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Si nätmätqä hñqu imäkñqä diñqä kuknuä yänänänqäqä ätätñğanj, quanği matqä panä. Si ätätñä-pa Naqä Iqueqä hiñuä iqinj ii imäkñqeä.’” ³⁴ I etanği Nyi he etqänä. Hiqä kuknuä hñqu yänänänqäqä imäkñqä etangutqe, he nätmätqä hñqueqä yoqe matqä pambiyä. Oeyqä. Iinjä imäkñqä etangutqe, qäukuinjä matqä pambiyä. Ii tiinj. Qäukui, tqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä, Iqu äpme ämitñqeä. ³⁵ Itanğa quaeñqä matqä pambiyä. Ii tiinj. Qua iunj, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä yuki qutatä haqeqi äui äpmenqeyqä. Itanğa Jerusälemänqä matqä pambiyä. Ii tiinj. Jerusälemänj, Ämiqä Kinganänä Iqueqä anä-himqeä. ³⁶ I etanği si kuknuä hñqu yänänänqäqä imäkñqä etangutqe, tqä nyuänä iquenyqe matqä panä. Oeyqä. Si tqä nyuänä iunj, dä qaandätä nätqätä huitñqe, mimäkqä isñqinyä. ³⁷ Hiqä kuknuä, ‘Auäqä’ ätäpu, ‘Oeyqä’ tññqeä. Ii qäyuvqä. Kuknuä haqä nändi ätätqänjuwi, quvqä imäkqä iqesanjqä.”

Hiqä himä-wiunqä iquauñqe, kiñj enquätñqä[†]

³⁸ “Qu tiinjä ätätqänjuwiñqe, he qätä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Ämaqä hñqu huiziqueqä hiñui qui imäkqangutqe, he iqueqä-pqe, inä imäkñqeä. Itanğa ämaqä hñqu hñqueqä hiqanä ämisqiyqangutqe, he iqueq, inä misqänñqeä.’” ³⁹ Iinjä etanği Nyi he tiinjänqe etqänä. Hñqu quvqä etqueqangutqe, iqueni he kimanj mitqueqä pambiyä. Hñqu saqä mangawä iu kpäsqangutqe, si hñgisa inä wisuätñqeä. ⁴⁰ Hñqu si kuknuä ämiktätä, tqä gque metñqä iqangutqe, si tqä gquä quäuqä-pqe inä wisñqeä. ⁴¹ Hñqu iqueqä yquayä äma qäqi wisñqä ktqangutqe, si iqtüäñj kiñj näñj tiil äma wisñqeä. ⁴² Hñqu si nätmätqänqä yatñqä kiyqangutqe, iqu äwisñqeä. Itanğa ämaqä hñqu, ‘Si yakuä dapiyä’ ktqangutqe, si ique tuwä mäwiqä panä.”

⁴³ “Qu tiinjä ätätqänjuwiñqä, he qätä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Si ämaqä iquenyqe kiñj äkinyätä,’” tqä himä-wiunqä iquenyqe, äwqä quvqä imäkñqeä. ⁴⁴ Itanği Nyi he tiinjä etqänä. He hiqä himä-wiunqä iquauñqe kiñj enyätä, ä ämaqä suqä quvqä emäkquwä iquauñqe, Goti Hanjuwä Iqu iquau ängua itquetñqä tääqä tññqeä. ⁴⁵ He iinjä ipqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä ymeqä-quenä eäpu, Iqu imäkätñqä-pa imäkñqeä. Iqu Iqueqä mäptqe, ätimäutä ämaqä äñguitä, quvqetä asänä tuätñqä iwimäkätqänä. Itanğa piyä-pqe, ämaqä jänänä iquauñqätä, suqä qäyunä mimäkqä iquauñqätä, qiyätñqä imäkätqänä. ⁴⁶ Nyi kuknuä iinjä etqe, kiqä quati tiinjä. He äwqe, ämaqä henqänä äwinyätñqä iquauñqänä hñganğutqe, kimanj Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä squä hitapaningawä? Ämaqä mbqä ämotautqänjuwä iqua-pqe, Goti Hanjuwä Ique qätä mäwiqä ipiyä-qe, asä inä imäkätqänjuwiqä. ⁴⁷ Iinjä etanğqä-qe, he hiqä hita-hiñguäkaunä yeeqä äväpu itmapqe, ämaqä hiqä iquauñj äänä mäwqätäupñqäwä? Suqä kätä-kñguäkaunqänä äwinqä ii, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua-pqe inä imäkätqänjuwiqä. ⁴⁸ Inj Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu ikikinyänä äpmenqä-pa, he-pqe ikikinyänä iinjä pmenñqeä.”

Suqä, ängui huiziquauqä hiñuä iqi mimäkqenqä (6:1-18)

^S 5:30 Matiu 19:1-12; Makä 10:1-12; Lukä 16:18 * 5:31 Kuknuä-suqä 24:1, 3 † 5:33 A Täuqä 13:2 ‡ 5:37 Lukä 6:27-36 § 5:38 Anğumä Itmakqä 21:24; Hiqäva-imäkqä 24:20; Kuknuä-suqä 19:21 * 5:43 Hiqäva-imäkqä 19:18

6

¹ “He änguänänjä wimasipiyä. He suqä jänäni imäkpiyänggani, ‘Hijua naqämbhçäuä’ kjuä hiyçanguti, ämaqä iuqä hijua iqisa mimäkcä ipñqeqä. He iquauqä hijua iqi imäkcangppqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu kimanji metapqä yäjçiyä.

Nätmatqä maeqä iquau yätamäkcä vqeqä

² Inji si ämaqä nätmatqä maeqä iquau yätamäkcä wisñqä itjänggani, ämaqä hääwätqä hñqu hijuiqä äkimetä, ämaçe hijua kqämbhçä tuätumetjçeqe, mändowatqä isñqeqä. Ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, yoqe haqeqä muämäupñqä anä aquväçñqä iutä, hänaqä iutä, iinjä itqänuwä iquaiqä. Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutanji kima ae ämeçäuä. ³ Inäqe si ämaqä nätmätqä maeqä hñque yätamäkcä wisñqä itjänggani, sämaqä iqua-pqä maññqä hipñqeqä.* ⁴ Iinjä etangji suqä tqü zä witätñqeqä. Inji tqä Tniqu zä wiqä imä hijua äqunäjçe, Iqu suqä iutanji kima ktapäniqeqä.

Goti Iquenyqä tääqä tqeqä

⁵ Itanga he tääqä ätäpiyänggani, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua imäkätqänuwä-pa, mimäkcä pa iqäpñqeqä. Ämaçe, iquau hijua qumbhçä diñqä, anä aquväçñqä yäpä ingisatä, hänaqä äuktäuqä iutatä pämä ätqäupu, tääqä tpñqä äwinyätñqä iquaiqä. Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutanji, kima ae ämeçäuä. ⁶ Inji si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätjänggani, anä hiqñqä ämaqä maeqä ingisa äwätñä, çqçanä ämäyeñi, zä äpmanä tääqä tquätñqe. Si iinjä imäkcangñänggani, tqä Tniqu zä wiqä imä hijua äqunäjçe, Iqu tqä suqä iutanji, kima ktapäniqeqä.

⁷ He tääqä ätäpiyänggani, tääqä kuapänä hinginäwa, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua ätätqänuwä-pa, matqä iqäpñqeqä. Ämaqä iqua kjuä tiinjä indqänätqänuwä. ‘Ne Iquenyqä tääqe, quäuqänä ätquque, Goti Iqu qätä neyänçiyä.’ Inäqe, oeyqä. ⁸ He iquauqä suqä iunji qänaki miqä pambiyä. Ii tiinjä. He yatñqä mäwqä änä etanggani, hiqä Hiniqu nätmatqä eeqänäninjçä äwa itqänuwinjçe, Iqu näçñqä ae eänä. ⁹ Inji he tääqe, tiinjä tqäpñqeqä.†

‘Neqä Apä Qäukuä Yätu Äpmeñä Iquki, Tqä yoqe huiziquau ämäwqätäuä, naqänänjä äqonänjinyä. ¹⁰ Tqänä miqe, äpänä. Qu qäukuä haqä yätunji, Tqä äkinyänçeu qänaknä itqänuwä-pa, qua täunä-pqe, asä ii iqäpñqeqä. ¹¹ Tänggani Si buayä hiunji tqenyqe, änätaptñqeqä. ¹² Ämaqä quvqä inetqeqanguwä iquauñqä ne äwqä hanjuä imäknätunjuä-pa, Si nenyqä äwqä hanjuä imäknätñä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutñqe. ¹³ Yamwiqä nemetñqä itñqä iunji, Si hijuinä mäqunquä panä. Ämaqä quvqä imäkcä iqueqä hipa iuta anju inätmetñä, metäuku neyä.’

¹⁴ He iinjä ätquwi, ii tiinjä. He ämaçeuqä suqä quvqenqä äwqä hanjuä imäkñgagppqe, hiqä Hiniqu Qäukuä Haqä Yätutanä Iqu äwqä hanjuä imäknätä, hiqä suqä quvqe huätä maitnämäunçiyä. ¹⁵ Iinjä etangqä-qe, he ämaçeuqä suqä quvqenqä äwqä hanjuä mimäkñqä iqangppqe, hiqä Hiniqu äwqä hanjuä mimäkñqä itä, hiqä suqä quvqe huätä mämaitnämäuqä yäjçiyä.

Suqä, buayä pmua imäkñqenqä

¹⁶ Itanga he hiqä tääqä yänänäçñqä imäkñqenqä buayä pmua imäknäpiyänggani, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, hipenji iuismäknätqänuwä-pa, mimäkñqä iqäpñqe. Qu hipenjä quvqä iinjä imäknätqänuwä, ämaqä huiziqua, qu buayä pmua imäkñganguwijnçä näçñqä mapñqä imäkätqänuwä. Nyi kukñua naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä iqua, iquauqä suqä iutanä kimanji ae ämeçäuä. ¹⁷ Itangji si buayä pmua imäknätñi, eqä jinänä-weqe tqä nyuänjä iu equatnätñä, tqä hipenjuä iunji asñä qändñqeqä. ¹⁸ Si iinjä imäkätñi, buayä pmua imäknätqäninjçe, ämaçe qu sinyqe maqñqä iqanguwä-qe, tqä Tniqu si hijua mäqunquä enä Iqu kiqä-kiuanä näçñqeqä. Itanji Iqu nätmatqä zä wiqä imä hijua äqunäjçe, tqä suqä iutanä kima ktapäniqeqä.”

Suqä, nätmatqä ängui aquvä qäyqenqä

¹⁹ “He nätmatqä änguänänjä, qua täunji aquvä maqiyqä ipñqeqä. Nätmatqä qua täunji, imätanjuä äquvätä, kukñuinä itä, itanga ämaqä quwä-meqä iqua täknji äpnasäpu mapñqäuä. ²⁰ Iinjñqe he nätmatqä änguänänjä aquvi, qäukuä yätutanji qäpñqeqä. Yätunji, imätanjuä maquvqä itä, kukñuinä miqä itä, itanga ämaqä quwä-meçe, täknjä mäpnasqä ipu, quwä mämeqä da ipnuwi. ²¹ Tqä kjuä indqänqä imñitä, äkinçä

* 6:3 Jisasi Iqu, sämaqä iquauä-qe ätnänäqi matqä, kukñua ktqenä tii ätkqe. ‘Tqä hipa qunamäuçänggisaniqu, nätmatqä hipa ämuangisanjiqu imäkätñqä iinjçe, änyä maqñqä ençiyä.’ † 6:9 Lukä 11:2-4

imnjitã nãtmatqã äsqüenyqe, 'Ii ängüiqã. Nyi ämamqãnã' kjuã äkiyãtñqe, tqã kjuã indqãñqe, asã iunã witäñtñqe.[‡]

²² Tqã hñju, huiwã iqueqã hiqi-tã enqã-paniqã.[§] Tqã hñju ängüã äqãnnã, si ämaqe yãtamãkqã wiyquki hitãñgutqe, tqã huiwã eeqãñãñã imñi, we ängüã äkunãñã. ²³ Inãqe, tqã hñju quvqã äqãnnã yãtamãkqã mäwquki hitãñgutqe, tqã huiwi eeqãñãñã imñi hea äwinã. Inñi we-huñqã tqã huiwã imã äwiñqã ii hea witañgutqe, pisqukuinãñqã.

²⁴ Ämaqã hñqu, ämiqã hñquaquiyqã yãpã inqisa mäpmeqã yãñqiyã. Iqu hñquenyqãnã äwinyãtã, huiziquenyqã mäwiñqã yãñqiyã. Itãnga iqu kukjuã qãte, hñquenyã äwiyãtã, hñqueni qãtã mäwiyyã yãñqiyã. Ämaqã hñqu mbqãñqã äwiñqã iunñi, yãpã iqi imitãtqe, iqu Goti Hanjuwã Iqueqã yãpã iqinñi mäpmeqã yãñqiyã.

*Nãtmatqã huitañã-huitaññqã qundqãndqã miqenqã**

²⁵ Inñiqã Nyi he etqãnã. He 'Ne ymisãñitã, egetã, squã natuñquãwã?' kjuã indqãnãpu, hiqã hãñã-pmeqã iuñqã qundqãndqã kiinã miqã pambiyã. Itãnga 'Qãki äki yãuatunquãwã?' kjuã indqãnãpu, hiqã huiwã iuñqe, äwãwa kiinã miqã pambiyã. Ymisãñitã qãkitãñi, huiwã iunñitã hãñã-pmeqã iunñitãñi, mãmãwqãtãuqã yãñqiyã. ²⁶ He yññã iquauñi hñjuã qumbiyã. Qu ymisãñã vowã mämauqã ipu, aquvã mämaquiyqã ipu, buayã anã iu maeqã itqãñuwã-qe, hiqã Hiniqu Qãukuã Yãtu Äpmeñqã Iqu iquauñi buayã ävãtqãnã. Yññã iqua ämaqã-qunenñi mãmãnaqutãuqã inãuã. ²⁷ Itãngi hesãñã hñqu iqueqã hãñã-pmeqenqã äwãwa kiinã itã, wiyã nãndi iqa wãñiqiyã? Oeyã. Änã maeqã inã.

²⁸ He qãkã-gquã isuanqe, äwãwa sunqã itqãñãuã? Qãtaqã hutqã hinginãwa ätãñqã iunñi, he hñjuã ängüãñã qumbiyã. Qu hutqã tññqe, äãnã imãkqãpiyã? Qu wãunjuã yãñãñãñqã miqã ipu, qãkã ämuasmãñqã mimãkqã itqãñãuã. ²⁹ Itãngi Nyi he etqãnã. Hñjuicãñãñi ämaqã miqã Solomonã iqu, iqueqã yoqã naqã motquetñqã vã-yauqã ängüã-tãñqã qãyã etãñqã-qe, vã-yauqe, qãtaqã iquauqã hutqe mãmãwqãtãuqã inã. ³⁰ Qãtaqã hutqe, tãñga hinginãwa ätqãwãñqe, awingãñi yãuã piqãñtu, qu ätäupu tã du tñãmãupñqã iqãñgpqã-qe, Goti Hanjuwã Iqu huvã-quayunjuã iwimãkãtqãnã. Iqu heñi asã inã emãkãñqutiyyã, memãkqã yãñqutiyyã? He Iquenyqã quuvqã wãñqãpu eqiyãtqãñjuwã iquenã, Iqu heñi haqã nãndi emãkãñqiyã. ³¹ Inñiqe, 'Ne ymisãñitã, egetã äkitãñi natuñquãwã? Ä, qãkã-gque äki yãuatunquãwã?' ätäpu, äwãwa kiinã miqã pambiyã. ³² Ii tiinñiqã. Ämaqã Goti Hanjuwã Iquenyqã quuvqã maeqiyqã iqua, nãtmatqã eeqãñãñã iñqe, äwãwa ipu qãvqã itqãñãuã. Itãngi he ängüã pmapñqenqe, nãtmatqã ii mapñqã ðinqe, hiqã Hiniqu Qãukuã Yãtu Äpmeñqã Iqu nãñqã ae eãnã. ³³ Itãngi kingãññi he Goti Hanjuwã Iqunã miqã iu äpmepu, Iqueqã suqã jãñãñi mapñqe, qãvqã ipñqe. Itãngãñi he nãtmatqã huizinqã äwãwa itqãñjuwã, Iqu eeqãnã inã hitãpãñqiyã. ³⁴ Inñiqe he awingãñqe äwãwa miqã pambiyã. Hiunñi iqu, äwãwa iqueqã-kiuãñqã iquãñqã. Hãñã-iqã hiunñi hñque ätimãuqe, ii hiunñi iqueqe, qãyuvqã."

7

*Ämaqã huiziquauqã suqe iwãsäuqenqã**

¹ "Ämaqã hñquauñqe, 'Ämaqã quvqã-quaiqã' ätäpu, miwãsäuqã pambiyã. Goti Hanjuwã Iqu suqã asã inñã ði, he-pqe inã emãkqãñãuã. ² Ii tiinñqã. He ämaqã hñquauã suqe iwãsäutqãñuwã-panã inñi, Goti Hanjuwã Iqu heyaqe, inã iwãsäutãqãñganñi, asã e iwãsäuniqeqã. ³ Si hinoqukuã wãñqã hmbu tqã tta-tuñgueqã hñjuã iu witaññi äqunãtñã-qe, zã naqãnãñã tqã hñjuã iu äwiñqe, hñjuã mäqunquã inñinyã. Ii sunqãwã? ⁴ Zã naqãnãñã iqu, tqã hñjuã iu yqãnã witañguti, si tqã tta-tuñgüenñi, 'Hinoqukuã tqã hñjuã iu änyãñqe, huãtã mäkmãmümqãnã-qe' äãnã tutñqãwã? ⁵ Si wopqã itnã, kukñuinã tqã iqukiyyã. Si zã tqã hñjuã iu äwiñqe, huãtã ganã mamãnyã. Itãñi ingãnã hñjuã ängüãñã äqãnãtñã, hinoqukuã huiziqueqã hñjuã iu änyãñqe, huãtã mamãutñqe. ⁶ He nãtmatqã Goti Hanjuwã Iquenyqã ätã äwiñqã iunñi äpmepu, hiveqã quvqã iquau mäwqã pambiyã. Iqua nãtmatqã inñi, hñjuinã ämãqunqwa hiquãñã hitãpãñãuã. Itãnga wimñã ängüãñãñi, yaqueqã iquau matnãmãuqã pambiyã. Iqua qonñqenã ipñqãuã."

Goti Iqueni, nãtmatqãñqã yatñqã vqenqã

⁷ "He tããqã ätuãpu, Goti Hanjuwã Ique yatñqã vqãpñqe. Iqu etãpãñqiyã. He qãvqã iqa uwqãpñqe. Goti Iqu he ämãqumuapñqenqã yãtamãkqã hiyãñqiyã. He qñqãñi ptqã qãyqãpñqe. Goti Iqu qñqãñã euteyãñqiyã. ⁸ Ämaqã nãtmatqãñqã tããqã

ātuäpiyä iqua, qu ämapnqäüä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämaqumuapnqäüä. Ämaqä qnqanä ptqä qiyäpiyä iqua, Goti Iqu qnqanä wuätëyänqiyä.

⁹ Hesanä hñqueqä ymeqä hñqu, bretqänqä kiqä kaniqë yatnqä vqanqutqe, iqu hiki muayäniqiyä? Oeyä. ¹⁰ Itanga ymeqä iqu kaniqë hämapäkänqä yatnqä vqanqutqe, iqu qämäkä quvqe muayäniqiyä? Oeyä. ¹¹ Kaniquenä, suqä quvqä kuapänä imäkäpiyä-qe, hiqä ymeqä iunji, nätmätqä änguänäni äyä ämuayätqänquwiqä. I etanji hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iquenyä näqnqä änguänäni mapnqeqä. Iquenyä tääqä tqanquwä iquauñi, nätmätqä änguänäni väñqiyä.[†]

¹² Itanji, suqä ämaqä huiziqua he emäkpnqä enganqutqe, he-pqe suqä asiqunä motquapiyä. Suqä iinä iqu, kuknuä-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqetä, hinuä-tqä iqua äqäkuwitänji, kiqä quatiyqä.”

Hänaqä, anä häñä-pmeqä ämepu pmeqä iunqä[‡]

¹³ “Hänaqä anä qui imäkñqä iunqä änyänqä iqu, aanä hiqñqä naqänänjiqä. Iwä ämaqä hänaqä iu qänaknä itqänquwä iqua, kuapänänjiqä. ¹⁴ Inäqë hänaqä anä häñä-pmeqä ämepu pmeqä iunqë, äpätäucumäkqä änyä, änä mäwqänänjiqä. Itanga hänaqä iunji, ämaqä hñqunä-hñqunä ämaqumepu qänaknä itqänäüä. He hänaqä iunä uwqänñqeqä.”

Ämaqeqä wäunji, quwqä quuvqä heqiyqenqä ämänätquenä[§]

¹⁵ “He hinuä-tqä quanqä iquauñi, änguänä wimasipiyä! He iquauñqe, ‘Iqua sipsipqä enqä-pa äwqä hanuä änyänäüä’ knuä eyätanqä-qe, quwqä knuä indqänqë, hiveqä hiqiyqä iquauqä enqä-panä-qae, qui emäkpnqäüä. ¹⁶ He zä hñqueqä häuku iwasäupu, iquenyä näqnqä ämetqänquwä-pa, ämaqä iinä iquauqä wäunji, iwäsäupu näqnqä mapnqeqä. Ämaqe, guä-wainqä häuku dupñqe, guä yänä-tänä iunqä upñqätanä? Ä, zä-eaqä häukuä dupñqe, qu qätaqä guaqä-tänä iunqä upñqätanä? Oeyä. ¹⁷ Zä änguä eeqänänä iqua, häuku änguä wiñqiyä. Zä quvqä iqua, häuku quvqä wiñqiyä. ¹⁸ Zä änguänänji, häuku quvqä maqiyqä yänqiyä. Zä quvqä iqua, häuku änguä maqiyqä yänqiyä. ¹⁹ Zä kiqä häuku änguä maqiyqä iqua, ätäupu tä du väupñqäüä. ²⁰ Iitä asänänji. Hinuä-tqä quanqä iquauqä suqe, hinuä äqunäpu, iquauñqe näqnqä mapnqeqä.

²¹ Ämaqä Nyinji, ‘Naqä Iqukiyqä’ ändätqänquwä iquauñqe, he knuä tiinä maeyqä pa inä, ‘Qu eeqänänji Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqëunqä epnuwiqä.’ Ämaqä Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitpqä iquanä hipnuwiqä. ²² Hiunji Goti Iqueqä kuknuä mitqä naqä inqanji, ämaqä kuapänänji tii dpnuwiqä. ‘Naqä Iqukiyä, ne hinuä-tqä wäunji imäkätanä, dnä quvqä iquau huätä ändowatätanä, ämaqä mimäkqänänä iunji imäkätanänqanji, Tqä yoqetanä imäkminqeqä.’ ²³ Iquauñji, Nyi kimanji tii tumniqeqä. ‘Nyi tutqä qäpu henyñqe änyä maqnqä eänänä. He ämaqä suqä quvqä kuapänä imäkquenjqä. Huätä upiyä!’ ^{**}

Kuknuä ktqä, ämaqä anä mätkä hñquaquinqä[†]

²⁴ “Nyi kuknuä etqä tä, ämaqä hñqu qätä änyiyätä qänaknä imitätqe, ii tiinjqä. Ämaqä knuä änguänänä indqänätä, anji hikä haqëu ämätqä-panjqä. ²⁵ Piyä äqiyätä, huakä äpätä, yunüä naqänänä äqunätä, anä ique hevqänqanqutqänqä, hiki qua buta äknä, ique a yänänäqñqä kiqätätanqë, qua iqä mäpnasqiyäuqä yäniqeqä. ²⁶ I etanji, ämaqä hñqu, Nyaqä kuknuä iu qänaknä miqä imitätqe, ii tiinjqä. Ämaqä knuä mämeqä itä, anä weä haqëqi ämätqä-panjqä. ²⁷ Itanga piyä äqiyätä, huakä äpätä, yunüä naqänänä äqunätä, anä ique hevqänqanqutqänqä, anä iqu äpisäutä, qui eeqänä imäkñniqeqä” ätukqe.

²⁸ Jisasi Iqu kuknuä ii qäpu tqanqä, ämaqä Iqueqä kuknuä qätä äwipiyä kuapänänä iqua, Iqueqä näqnqä motquetqätanqenqä yäunüä naqänänä ikuwi. ²⁹ Quwqä ämaqä kuknuä-suqenqä näqnqä iqua ämotquaminquwä-pa, mämotqueqä itä, Yoqä-tänä-qu eä, ämotquakqe.

8

Jisasi Iqu, wänyimänqä-tänä hñque änguä iwimäkkqenqä^{}*

¹ Iqu qoqonä iunji äväma quveqeqanqä, qokä-apäkä kuapänänji, Ique qänaki äwivändqä äquveqäkuwi. ² Inqanji ämaqä wänyimänqä-tänä hñqu Ique äwimeqe, qonä äwoktäütä ätukqe. “Naqä Iqukiyä. Si äkinqanqutqe, nyi änguä nyimäktqeqä.”

[†] 7:11 Lukä 11:9-13 [‡] 7:12 Lukä 13:24 [§] 7:14 Matiu 12:33-37; Lukä 6:43-45 * 7:23 Lukä 13:23-27 [†] 7:23

³ I tquanğa, Iqueqä hipae, ämaqä iqueqä huiwiu itmaqiyyätä, “Nyi änyingiyä. Si änguä kimänänä” tquanğa, maqänäni wänymänqe qäpu eätä, ämaqä iqu änguä qe imänggqe. ⁴ Itanji Jisasi Iqu iqueni, “Si äkimeqenqe, ämaqe u mätquä panä. Si äwätinä, tqä huiwi ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä ique ämotquetnä, Mosisi iqu hinuiqänä ätkqä-pa hiqäva imäkiyä. Tqä yaqe qäpu eqenqe, ämaqe, näqñqä iuta hipñqeqä” ätukqe.

Mäkä-iqä iutanä naqä hñqeqä quuvqä heqiyqenqä†

⁵ Jisasi Iqu anä-himqä Kapänamänji yänqisa peyqanğa, ämaqä Romätanä mäkä-iqä iutanä naqä hñqu äwimetä, yatñqä yänänäqñqä äwikqe. ⁶ “Naqä Iquki, nyaqä wäunjuä-niyiqä hñqu yaqä vqanqi, anä du hiqaqä äwinä. Iqueqä yänji nñuä itä, täñä-hunqä naqänänä ämetqäüä.”

⁷ Kimanji Jisasi Iqu, “Nyi äwätmä änguä iwimäkmqänä” ätukqe.

⁸ E tquanğa, ämiqä iqu kimanji, tiñä ätukqe. “Naqä Iquki, Si nyaqä anä täñqisanqä yaptñqe, nyi ämaqä ängüänänä-qunä hmanjqä. Inji Si kukñuinä tqanqti, nyaqä wäunjuä-niyiqä iqu äñguä imänänä. ⁹ Nyi-pqe inänji. Nyi ämaqä yoqä-tänä hñqeqä yäpä imä äpmamä, hñqe qänaknä inä wimqänä. Nyaqä ämaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñi, hñqe ‘Si uvä’ tquanqundqe, iqu äwänqiyä. Hñqe ‘Si biyä’ tquanqundqe, iqu äpänqiyä. Itanğa nqä wäunjuä-niyiqä hñqe ‘Si tä imäkiyä’ tquanqundqe, iqu imäkänqiyä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, yäunjuä itä, ämaqä Ique qänaki wivändätanguwä iu ätukqe. “Nyi he etqänä. Ämaqä yäpaqänqisanä tqueqä quuvqä eqiyätñqä-panä inji, Israitqä dunji, Nyi hinjuä mäqunquä itñqeqä. ¹¹ Tiñä-pqe etqänä. Ämaqä kuapänänji mäptqä yapqä ingisatä, mäptqä wiqä ingisanä iqua, qu Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeu ätimäupu, Aprähama iqtä, Aisakä iqtä, Jekopä iqtä buayä anä hñqä quama pmapnuwiqä. ¹² Inäqe Israitqä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmeññqä atäunjuä kingänä ikqä iquauñi, Goti Iqu hiawiqä ingisanqä huätä dowatäniqeqä. Iqñi qu kñuä kuapänä äqiyäpu, hiqanä mañgtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.”

¹³ E ätuäqetanji, Iqu ämiqä ique, “Si ätunqeqä. Nyi imäkmqenqä quuvqä ae eqñä-pa timäunqiyä” ätukqe. Inä tquanğa, asänqanji ämiqä iqueqä wäunjuä imäkkqä iqu, äñguä qe imänggqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, äñguä iwimäkkqenqä‡

¹⁴⁻¹⁵ Inqanji Jisasi Iqu Pitä iqueqä anä yäpä ingisa äpaquväqe, Pitä iqueqä känemi huiwä tnänä wimänqanqi, iquvanä iu witanqi äqunäqe, kiqä hipa iu itmaqiyyanğa, huiwä tnänä iqu ävämeqanğa, ii ävautä Iquenyqä buayä näwenyä imäkkqe.

¹⁶ Mäptqä äwitñqä iqanqanji, Jisasi Iquenyqä ämaqä peñqä-tänä kuapänänä ätuma äpkuwi. Iqu peñqä iquau kukñuä ätuätä huätä ändowatätä, yaqä-tänä iquauñi äñguä qe imäkkqe. ¹⁷ Iqu inä imäkätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hinjuä-tqä Asayä iqueqä manä iuta ätkqä hñqe, qäyunä imäkmqanqi ätimäukqe.

“Iqueqä-kiuänji, neqä yaqä huitanä-huitanji ämetä, huätä ämamäuqeqä.”§

*Jisasi Ique qänaki wivändqenqä**

¹⁸ Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänji Ique qäuiqä eqñä-pa äkutäupu, pämä tqäutanqä äqunäqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, “Ne eqä-huänä yätäqä näñqisanqä äwanä” ätukqe.

¹⁹ Inqanji ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqu äpäqe, Jisasi Ique tiñä ätukqe. “Ämotqeqä Iqukiyä, Si anä-himqä eqänänä iunqä uwqanqtiqe, nyi qänaknä kivändmqänä.”

²⁰ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anä-tänjiqä. Yññä iqua, anä-tänjiqä. Inäqe, Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

²¹ Itanğa wäunjuänqä ämotquaminqä hñququcu tii ätukqe. “Naqä Iquki, nqä apiqe ganä, qua qäyä mapteumqänä, hinuinä nqänäwqatiyä.”

²² I tquanqanji, Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua,† quwqä ämaqä pizqä iqueni, qua qäyä pteñqeqä. Si Nyi qänaki nyivändiyä.”

Yunjuä iqtä, eqä iqtä, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwikipñqä‡

²³ Kukñuä e ätmbyitanji, Jisasi Iqu yimba iu tkamäukuwi. ²⁴ Qu eqä-huänä Galili awä iqi wätqätanguwänğa, yunjuä naqänänä hñqu ätimäutä, eqä änyuämäwa äpäyätä,

† 8:4 Lukä 7:1-10 ‡ 8:13 Makä 1:29-34; Lukä 4:38-41 § 8:17 Asayä 53:4 * 8:17 Lukä 9:57-60 † 8:22 Jisasi Iqu ii ätkqe, Iqu ämaqä hññä yqänä äpmapiyä-qe, quuvqä maeqiyqä iquauñqä ätkqe. ‡ 8:22 Makä 4:35-41; Lukä 8:22-25

yimba iqueni qui imäkätñqä iqanñqä-qe, Jisasi Iqu hiqaqä yqänä äwäminñqe. ²⁵ Iññqe qu äwäpu, Ique ämenjä äväpu tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne qui imäkñatñqä iqunä. Yätamäkqä neyä.”

²⁶ Iwä Iqu, “Täukueqä! Hiqä quuvqä heqiyqe, wänñäpiyqä. He ze, sunñqä enñiyä?” ätukqe. Itañi Iqu yunuä iqesä, eqä iqesä, “Iñi miqä manyinyqä” tquanña, iquaqu ämñänñiyi.

²⁷ Inñani ämaqä iqua yänuä ipu, tii äññguwi. “Ae! Ämaqä Tqu äkitanjä änäññukä? Yunuä iquä, eqä iquä, Iqueqä kukñui qätä äwiyqiyuä.”

Ämaqä penñqä-tänñ hñquaquinyqäS

²⁸ Itañi Jisasi Iqu eqä-huänñ yätäqä nänñgisa ätimäuqe, qua Gatala iu iuäqämakqe. Iqñi ämaqä penñqä-tänñ hñquaqu hiqä hovqä ämaqä pizqä eminñuwä iuta äpäsinyä äwimakiyi. Iquaqu hiqä tqäutänñginyñqä, ämaqä huänñqä iunñ mäwqä iminñuwi. ²⁹ Ique äwimayi, zääqä yänñänñqä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki, sqüä nemäkñqäwä? Hea qäyuni matimäuqä qäyä etanñi, Si qui nemäkñqä äpinyä?” ³⁰ Yaqueqä kuapänñi kinñ nänñ ätqäupu, ymisanñ ämññuwi. ³¹ Itanña penñqä iqua yatñqä yänñänñqä äväpu, “Si huätä nandowatqanñtqe, ne yaqueqä iquau-mändä paquvatuñqä hinñuinä naqänñä!” ätukuwi.

³² I tquanñuwänña, Iqu “He upuiyä” ätukqe. Itañi penñqä iqua ämaqä iquaquinñi äväma, yaqueqä iquauqä yäpä inñgisa äpaqukuwi. Inñani yaqueqä eeqänññä iqua tnänñ äwäpu, iwaqä iuta eqä-huänñ buñqä äpäquveqäpiyi, eeqänññi eqä änyuäpätkäqe.

³³ Ämaqä yaqueqä miqä iqua hinñuä e äqumbiyi, zä anñ-himqä iunñ äwäpu, iññ timäuqanñqenñqätä, itanña ämaqä penñqä-tänñ iquaqu äwimakqenñqätänñi, ämaqe ätukuwi. ³⁴ Itanña ämaqä anñ iutanñ eeqänññi, Jisasi Ique wimapñqä äpkuwi. Qu Ique hinñuä ae äqumbiyi, Iqu qua iu ävämetñqä yatñqä yänñänñqä äwiminñuwi.

9

*Jisasi Iqu, ämaqä yänñ nñuä-tänñ hñque anñuä iwimäkqenñqä**

¹ I tquanñuwänña, Jisasi Iqu yimba hñque ätkapmäuqe, eqä-huänñ yätäqänñgisanñqä anñgumä äwätä, Iqueqä anñ-himqä iu ätimäuqä. ² Inñani ämaqä hñqua, yänñ nñuä-tänñ hñque, iqueqä yquvanñ iunñ witanñi Iquenyqä ätuma äpkuwi. Itañi Iqu iquauqä quuvqä heqiyqe naqä-qakuänñä äqunäqe, nñuä-tänñ iqueni tii ätukqe. “Nqä ymeqä iquki, tqä äwqe hanñuä äkinynänä. Nyi tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä.”

³ Ämaqä kukñuä-suqenñqä näqñqä hñqua, Iqu e tquanñi äwipiyi, quwqä kñuä indqänñqä innä tiññä indqänñguwi. “Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iqu enñqä-pa timäutñqä iqiyä.”

⁴ Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänñqenñi näqñqä eätä, tii ätukqe. “He heqä kñuä indqänñqä iutanñi, kñuä quvqe sunñqä indqänñätqänñuä? ⁵ Nyi iqueni, Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ ätuätmä imäkmqe, yänñänñqä-tänñunñqä. Itanña Nyi iqueni, ‘Si ävautnä qanñ uvä’ ätuätmä imäkmqä-pqe yänñänñqä-tänñunñqä. Qäquaqu asänñi.

⁶ Inñi Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täunñi suqä quvqe huätä mamäunñqiyä-qe, he näqñqä mapñqä änyinñiyä.” E ätuäqetanñi, yänñ nñuä-tänñ iqueni, “Si pämä ätqäutnä, yquvanñ ämetnä, tqä anñ iunñqä uvä” ätukqe.

⁷ I tquanña ämaqä iqu ävauqe, iqueqä anñ iunñqä äukqe. ⁸ Ämaqä iqua hinñuä iññ äqumbiyi, zä ipu, Goti Iqu ämaqeunñ yänñänñqä iññ vqanñqenñqä, Iqueqä yoqe haqeä ämamäukuwi.

Matiu mbqä motauqä iquenñqä†

⁹ Jisasi Iqu anñ ique äväma äwätäqänñani, ämaqä hñqu mbqä motauqä anñ iu pmetanñi äqunñqe. Iqueqä yoqe, Matiu ique. E äqunäqe, iqueni, “Qänaki nyivändiyä” ätukqe. Inñi, Matiu iqu ivatuwänäqe, Ique qänaki qe äwivändkqe.

¹⁰ Ga Jisasi Iqu, iññ iqueqä anñ iu buayä äñätä pmetanña, ämaqä mbqä motauqä kuapänññä hñquatä, suqä quvqä imäkqä kuapänññä hñquatä äpäpu, Iqutä, Iqueqä wäunñuänñqä ämotquaminñqä iqua-pqetä buayä anä ängmanminñuwi. ¹¹ Parisi hñqua hinñuä e äqumbiyi, wäunñuänñqä ämotquaminñqä iquau yatñqä äwikuwi. “Hiqä Ämetqueqä Iqu buayi, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, anä äñätñqe, äänä etanñiwä?”

¹² Jisasi Iqu qätä e äwiyäqe, tii ätukqe. “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquauñqe, mäwqä ipñqäuä. Ämaqä yaqä-tänñ iquanä upñqäuä. ¹³ Nyi äpqe, ämaqä jänññä iquau

tääqä tuätumamqä äpqä hmanjqä. Oeyä. Nyi ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau tääqä tuätumamqä äpqeqä. Iinjıqce he Goti Hanjuwä Iqueä bukä iu tiinjä äqänänjqce, näqıjqä mapiyä.

He hiqäva imäkätqänjuwıjqce, manyıjqä iqiyä. He ämaqä iquaujqä qeqä emänqanquti ängua itquapıjqä änyıjqiyä.[†]

Suqä, buayä manqä imäkmbu, pmeqenqä[§]

¹⁴ Inqanı ämaqä Jonä iqu ämotquaminjqä iqua, Jisasi Ique äwimepu yatıjqä äwikuwi. “Ti änäänänqäwä? Nesä, Parisi iqua ämotquetqänjuwä iquatä, tääqä yänänänqıjqä imäkatunqä dıjqä, buayä manqä imäknätanä yakuä äpmetunqceqä. Injqce ämaqä Si ämotquetqänjä iqua, iinjä miqä itqänjuwiqä.”

¹⁵ Jisasi Iqu kimanji, kukıjuä ktqä tii ätukqce. “Ämaqä apäkä metıjqä hıjqce, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanqa, qu äwqä hanjä iuta hipenüä iuismäknäpu pmapnuwänqätanä? Oeyä. Qänakndanji, huizıqca ique ätuma uwqanqıwänqa, iqueqä käyämaqä iqua inqanı imäkmbu pmapnuwänqceqä.”

¹⁶ Itanqa, gquä yäüä hıjqce äpkıjqce, ämaqä hıjqce yuä änyä-hänjä hıjqcesanjä ätävätä, hovqä yäüä ique mapmävqä yänqiyä. Iqu e imäkätqce, asnä äqiyätäqänqanı änyä-hänjä guä e äktäpıtqä iqu, yäüä iqueni qui naqänänjä imäkätä, hovqä naqä vänqiyä.

¹⁷ Tiinjı iinänjqä. Ämaqä hıjqce wainqä-eqä änyä-hänjä hui yaqeqä huiwä yäüä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqce, wainqä-eqä änyä-hänjä, yaqeqä huiwä yäüä iqueni äpisätä, qua bu hiqatäunqiyä. Yaqeqä huiwä-pqce, qui inä imäknänqiyä. Wainqä-eqä änyä-hänjä, qu yaqeqä huiwä hänjä iu iquatimepıjqäüä. Inji qäquacu änguanänänqceqä.”

Jisasi Iqu apäkä hıuaqui, ängua iwimäkkqenqä^{*}

¹⁸ Jisasi Iqu, ämaqä Jonä iqu ämotquaminjqä iquau, kukıjuä ii yqänä tuätqätanqa, ämaqä miqä hıjqce äpqäce, Ique qonjä äwoktäutä tii ätukqce. “Nqä ymeqä apäkä ii, tänqa äpäkönqä-qe, Si äpätinä Saqä hipae hageqi wıyqanqıti, hänjä vautıjqänänjä.” ¹⁹ Iqu e tquanqä, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunqänjqä ämotquaminjqä iquatä pämä ätqäpıyı, ique äwıvändkuwi.

²⁰ E äwäpıyä imdanji, apäkä hui Jisasi Iqueä tuwä-tänjä qäqıqi äpqäce, Iqueqä gquä iu itmaqänjqce. Ii hea ique-iqueni, qanüä yaqä e pmetanqı, quväukuä 12 ämäwqätäukqce.

²¹ Ii kjuı, “Nyi Iqueqä gquä iu itmaqänmqce, ängua nyimänänqıyä” indqänätä, iinjä ikqce. ²² Ii Ique itmaqıyqanqa, Iqu hiqumuanjä äwıyäqce, ii hiıjuä äqunätä tii ätukqce. “Nqä ymeqä iiki, tqä äwqce hanüä äkinyänä. Si Niynıjqce quuvqä eqänä-qae, ängua ävä ikimäkqänä.” Hea inqata-tınji, ängua äpmaka äukqce.

²³ Itanqanı Jisasi Iqu ämiqä iqueqä anä iu äpaquväqce, ämaqä hıjqca hääwä ätäpu, qokä-apäkä kuapänänji kjuä yänänänqıjqä qäkmanätqätanqä äqunqce. ²⁴ Itanji Iqu tii ätukqce. “Ii mäpäkönqä iqueqä. Oeyä. Ii hiqagenä äwinä. He huätä upıyä.” E tquanqıcetanı, qu Iqueni tä äsukuwi. ²⁵ Qu iquau yäpaqä mängısa huätä dowatqanqıwänqa, Iqu hiıjqä ii wıtanqä inqısa äpäwäqce, iıyqä hipa iu a maqätqanqa, ii ävaukqce. ²⁶ Inji Iqu i imäkqanqıqenqce, kukıjuı hiıngınäwa im-imä ätqä äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä hiıjuä pisqä hıjqcaqui ängua iwimäkkqenqä

²⁷ Jisasi Iqu anä ique äväma wätqätanqanı, ämaqä hiıjuä pisqä hıjqcaqu, Ique qänaki äwıvändäsinyä, tääqäqä äuminıyı. “Dewiti iqueqä Kawıquki, Si yenyqä qeqä kimänänä.” ²⁸ Iqu äwätä anä iu paquvqanqanı, iquacu Ique wımeqanqıyänqa, Iqu yatıjqä äwikqce. “Nätmatqä iinjı, Nyi qäyunä imäkmqenqce, qe quuvqä eqıyqınyqä?”

Kimanji iquacu, “Naqä Iquki, ye quuvqä eqıyqıyä” ätukıyı. ²⁹ Itanji Iqu iquacıyıqä hiıjuä iu itmaqıyätä, “Qe Nyınyqä quuvqä eqıyqıyä-panı, nätmätqä iinjı äqemenqıyä” ätukqce. ³⁰ I tquanqa iquacıyıqä hiıjuı ängua äqänqıyı. Itanqa Jisasi Iqu kukıjuä yänänänqıjqä tiinjä ätukqce. “Nätmatqä äqemeqenqce, ämaqä hıjqce awä mätkuä panyınyqä.” ³¹ Iqu i tquanqä-qe, iquacu äwıyı, Iqu iwimäkqanqıqenqce, ämaqä eqänänju awä ätuäkäminıyı.

Jisasi Iqu, ämaqä penqä-tänjä, kukıjuä matqä hıjqce ängua iwimäkkqenqä

³² Ämaqä iquacu Ique tii vämeqanqıyänqa, qu ämaqä penqä-tänjä, kukıjuä matqä hıjqce ätuma äpkuwi. ³³ Jisasi Iqu penqä ique huätä mamäuqanqa, ämaqä kukıjuä matqä iqu kukıjuä tqanqa, ämaqce kjuä kuapä indqänäpu, tii ätkuwi. “Israitqä täunji,

nätmatqä huitañä tiinji, hiñuiqänäñji matimäuqä iminjeqä.”³⁴ Itanji Parisi iqua, “Iqu penqä iquau huätä ämamäuqe, penqä naqä iqueqä yänänäqñqetä imäkqiyä” ätkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqeunqä huäqä kiñjä äwunminjeñqä

³⁵ Jisasi Iqu anä-himqä eeqänänä iu ikitä, anä acuväqñqä iunji ämaqeü ämotquetä, Goti Iqunä ämitñqä iunqä kuknuä äñgui awä ätuäkitä, yaqä huitañä-huitañä eeqänänji äñguä iwimäkäkämñqä. ³⁶ Iqu qokä-apäkä kuapanä pmetanqä äqunätä, iquauñqä huäqä kiñjä äwunminje. Qu sipsipqä quwqä ämiqe hma etanji, äwäwa kiñjä ipu, qui imäkmbñqä itqänjuwä-pa pmetanqä äqunminje. ³⁷ E äqunäqetanji, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñji, tiñjä ätukqe. “Wäunjuä iunji, ymisanä yäüä kuapanä iinä, inä etanji ämaqä wäunjuä iqe, hmbnänñqä. ³⁸ Iinñqä ämaqä wäunjuä iqä häñä hñqua, ymisanä aqvä ptpñqä dowatätñqä iñqä, he wäunjuä Kaniqenyqä tääqä tupñqä” ätukqe.

10

*Jisasi Iqueqä kuknuä awä tuäkiqäñqä ändowatkqä iquauqä yoqeyi**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dnä quvqe huätä ändowatäpu, täñä-yaqä hiutanä-huitañä-tänä iquau äñguä wimäkñqä dñqä, yänänäqñqetä yoqä naqetä äwikqe. ² Ämaqä kuknuä awä tuäkiqäñqä dowatätñqä 12 iquauqä yoqe, tiñji. Kiñganänji Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitä iquwi. Itanğa känguequ, Endru iquwi. Itanji Sepri iqueqä hikñjä iquauqä, Jemisi iqtä Jonä iqtänji. ³⁻⁴ Itanğa Pilipä ique, Batromi ique, Tomasi ique, Matiu mbqä motauqä ique, Jemisi Aläpiyasi iqueqä hikñjä ique, Tatiyusi ique, Saimonä ämaqä Selotqä iutanä ique, itanğa Jutasi Iskarioti,[†] ämaqä qänaknda Jisasi Ique ämaqä huiziuqä hipa iu qui imäkñqä väniqñqä iquwi.

*Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iqua wäunjuä imäkñqä, näñqä äwikjeñqä**

⁵ Ämaqä 12 iquauñji, Jisasi Iqu wäunjuänqä ändowatätä tii ätukqe. “Ämaqä Israitqä ique qäyä etanji huiziquauñqä mäwqä pambiyä. Sämalija pmeqä iquauqä anä-himqä iunji, mäpaquvqä pambiyä. Oeyqä. ⁶ He Israitqä iquauñqänä upñqä. Qu sipsipqä, hänaqä qäyunänñqä mañqä enqä-panä-quai. ⁷ He äwäpu kuknuä awi, ‘Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, qäukuä yätuta qäqi täqi ae äquvepqeä’ tupñqä. ⁸ Ämaqä täñä-yaqä-tänä iquau äñguä iwimäkäpu, ämaqä ae äpäkonjuwä iquau ävaucumuatäpu, ämaqä wänymänqä-tänä iquau äñguä iwimäkäpu, dnä quvqä penqä, ämaqä iquau ätqäunqe, huätä dowatäpu iqäupiyä. Nätmatqä he ämenjuwi, mbqä mäwqä ipu hiñgi ämequwitanji, ämaqä iunji, hiñgi wipiyä” ätukqe.

⁹⁻¹⁰ “He qanä äwäpiyänñqä, mbqä-qatä, yquayä qa-mñqetä, gquä tnänqä hñqutä, yukä iu ämuasmäuqetä, qanä uwqä yäkqetä, qäsä mämeqä pambiyä. Oeyä. Ii tiñjä hitanjiyi. Ämaqä wäunjuä iqanqñqä iquauñji, ämaqä quwqä yätamakqä ämetqänjuwä iqua buayi äwipñqäüä.

¹¹ He anä-himqä hñque äpaquväpiyänñqä, ämaqä suqä äñguä-tänä hñquenyqä qävqä ipu, anä-himqä iu ävämepiyänñqä, ämaqä iqueqä anjunä pmeqäñqä. ¹² He iqueqä anju äpaquväpiyänñqä, iqi pmamitpñqä iquauñji, ‘Goti Hanjuwä Iqu äñguänä emäkänqiyä’ tquäpñqä. ¹³ Iqua aqvänä ipu he etmeqanqñqä, hiyaqä kuknuä äñgui, iquatä witäniqeqä. I etanqñqä-qe, qu he etmapñqä aqvänä miqä iqanqñqä, hiqä kuknuä ii iquau yätamakqä mäwqä da yänqiyä. ¹⁴ Ämaqä hñqu he etmetä iqueqä anä iunqä etma mäwqä itä, hiyaqä kuknuä qätä maeyqä iqanqñqä, he anä-himqä ique ävämepiyänñqä, qua hinoqukuä yukä iu täka emäkmitätqe, ptä quväteqämä emä uwqäñqä. ¹⁵ Nyi naqä-qakuä etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuknuä mitäniqänñqä, qokä-apäkä anä-himqä iqusanji iquauqä kimanji hanä-iqe, Sotomä iutä Gomora iutä äpmaminjuwä iquauqeuñji,[§] aanä ämäwqätäuniqeqä.”

*Jisasi Iqueqä wäunjuä imäkqä iquauñji, hanä-iqä wimeninjeñqä**

¹⁶ “Nyi endowatqe, tiñjqä. Sipsipqä iqua, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä äwquwä enqä-panä iñä endowatqänä. Ämaqä hui he qui emäkñqä iqäpñqäüä. Inji he qämakä iquauqä suqä iunä qänaknä ipu, kjuä äñguä ganä indqämbiyi imäkqäñqä. Inäqe yññä-heeqe, suqä quvqä mimäkqä itqänjuwä-pa, he-pqe asä ii iqäpñqä. ¹⁷ He ämaqä iquauñji äñguänä wimisipiyä. Qu quwqä ämiqä iquauä hiñjuä iqinji kuknuä

* 10: Makä 3:13-19; Lukä 6:12-16 † 10:3-4 Näñqä-tänä kuapanä iqua, kjuä tiñjä indqänätqänä. Yoqe Iskarioti, kiqä quati, ‘ämaqä anä-himqä Karioti iqusanä ique’. ‡ 10:3-4 Makä 6:6b-13; Lukä 9:1-6 § 10:15 Ipäqäqkä

metpnuwiqä. Quwqä anä aquvächqä iunji, täua hitäwipnuwiqä. ¹⁸ Qu Nyi mändi ängittqiyäpu, ämiqä Romätanä iquauñqätä, anä-himqä naqä ämiqä iquauñqätä, heñi eyqiyäma upnuwiqä. Inğanji he ämaqä naqä iinjä iquautä, ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iquautänji, kukñuä ängui awä tupnuwänqeqä. ¹⁹ Qu heñi, kukñuänqä eyqiyäma uwqanğuwänğanji, ‘Ne kukñui, äki tanquatiyä? Ä kimanji, äänä tuanquatiyä?’ knjuä mindqänqä pa iqänñqä. Oeyä. He kukñuä tññqänğanji, Goti Hanjuwä Iqu he kukñuä tññqä, ämetquenqiyä. ²⁰ Ii tiññqä. Kukñui, hiqä-hiuä matqä ipñqäüä. Hiniqeqä Dñä Äñguä Iqu hiyaqä manä iuta awä tuänqiyä.

²¹ Ämaqä hui quwqä käta-känğueque, huiziqua ique pizqä päkññqä iinjə, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itanji kaniqikua, quwqä ymeqä iquauñi-pqe, suqä asitanji itquapnuwiqä. Itanğa ymeqä iqua, kunaqä-kunuñuau-pqe, mäkä äunäpu asä inä ipnuwiqä.

²² He Nyaqä yoqä-tänñenä etanji, ämaqä eeqänänji äwqä quvqä emäkqäpnuwiqä. Inäqə qokä-apäkä hanjä-iqä qäpu etqänğanqä yänä äqämbu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hänjä iqumuatäniqeqä.

²³ Ämaqä anä-himqä hñquesanji quvqä etqueqanğpqe, he ävämepe, anä-himqä hñquenyqä zä uwqänñqä. Nyi naqänä etqänä. He Israitqä iquauqä anä-himqä eeqänänjä iunji änyä mikiqänğa, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu äpäniqeqä.

²⁴ Ämaqä näqñqä ämetqänjuwä iqua, näqñqä ävätnqä iquenji, mämäwqätäucä ipñqäüä. Itanğa ämaqä wäunjuä imäkätqänjuwä iqua, iquauqä naqä iquenji, mämäwqätäucä ipñqäüä. ²⁵ Näqñqä ämetqänjuwä iqua, ämotquetñqä iquätänji, asänänjä eäñjuwi, ii qäyunjqä. Wäunjuä imäkätqänjuwä iqua, naqä iquä asänä eäñjuwi, ii-pqe qäyunjqä. Inji ämaqä ämiqä iquenyqe, qu ‘Iqu dñä quvqä Belsäpula iqueqä’ ätpqe,† iqueqä yäpä iqi itqänjuwä iquauñqe, yoqä quvqänänjä asä inä tññqäüä.

*Zä tquenyqä winqenqä?**

²⁶ He ämaqä iinjä etqueqanğppä iquauñqe, zä miqä pambiyä. Nätmatqä eeqänänji huäqä äutnmitätqe, ätnänä iqi timäunqiyä. Nätmatqä eeqänänji zä äwämitätqe, ämaqä näqñqä hipñqäüä. ²⁷ Kukñuä Nyi ämaqeu matqä henyä etätñqe, he ätnänäqä tquäpñqe. Kukñuä Nyi qeiqinyä etqe, he ämaqeucä hinjuä iqi ätqäupu awä tquäpñqe.

²⁸ Ämaqä hiqä huiwä iunä päsqä iquauñqe, zä miqä pambiyä. Qu quuvqe, pizqä mapäsqä ipñqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, huiwitä, quuvqetä, tä iunqä dowatätä, qui Imäkqä-qu etanji, he ze Iquenyqänä iqänñqeqä. ²⁹ He näqñqeqä. Yññä wänqä isuaunqe, ämaqe, qu hñjuaqunynqä mbqä wänqä hñqunä itqänä. Inäqə hiqä Hiniqu, isuaunğänğä ämitäqetanji, Iqu hinjuä mäuñquä iqanğutqe, isuaunğänğä hmbu qua manä mapäkñqä inqiyä. ³⁰⁻³¹ Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iquñi, he yññä isuaunji, ämäuqätäunjuä. Hiyaqä dä nyuänä iunji, Iqu a ae ätäuqeqä. Iinjä etanji he hanjä-iqä emeqanğutqenqä, zä miqä pambiyä.

Jisasi Iquenyqä kuapänä winğanji, Iquenyqä awä-tqenqä§

³² Ämaqä hñqu, ämaqä iunji, ‘Nyi Jisasi Iquesanunjqä’ tquanğutqe, ga Nyi-pqe iquenqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueä hinjuä iquñi, ‘Ämaqä tqu, Nqeqä’ tumniqeqä. ³³ Itanğa ämaqä hñqu, ‘Nyi Jisasi Iquesanunä manä’ tquanğutqe, ga Nyi-pqe iquenqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueä hinjuä iquñi, ‘Ämaqä tqu, Nyitanu manä’ tumniqeqä.

³⁴ He Nyinyqe, ‘Iqu mäkä eeqäpnänji, mändi kittqiyätñqä äpqeçä’ knjuä maeyqä pa inä. Oeyä. Nyi ämaqe, äwqä hanjuä inqä pmetpnuwä diñqe, mäma mapqä, ipäqäyunjä äma äpqeçä. ³⁵ Nyi tiññqä äpqe.

*‘Hikñuiqu, kaniqie mäkänqä vqä iñqätä, meqi, känäu mäkänqä vqä iñqätä, hikñueqä apäki, keenqä mäkänqä vqä iñqätä, äpqeçä. ³⁶ Itanğa ämaqä hñqueqä käyämäqä iquautanğ hñqua, iqueni himä-wiunqä wipnuwiqä.’**

³⁷ Ämaqä hñqu kaniquenyqätä, känäuñqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänqäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. Ämaqä hñqu iqueqä ymeqä qokä iquauñqätä, apäkä iuaunqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänqäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. ³⁸ Itanğa ämaqä hñqu hanjä-iqä Nyaqä yoqeta wimeqanğutqe mämeqä itä, Nyinyqä qänaknä miqä imitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu manä.† ³⁹ Ämaqä hänjä-pmeqä ängui ämäqumuetä, a yänänänğqä äqätmitätqä iqu, iqueqä hänjä-pmeqe qui imäkñänqiyä. Itanji ämaqä Nyinyqä knjuä indqänätä,

† 10:25 Matiu 9:34 § 10:25 Lukä 12:2-7 § 10:30-31 Lukä 12:8-9 * 10:36 Maika 7:6 † 10:38 Lukä 14:26-27

iqueqä hñjä-pmeqe huätä ävquatämäumitätqä iqu, hñjä-pmeqä naqä-qakuänñji ämeniqeqä” ätukqe.

Yätamäkqä vqä iqua, kima ängüä mapnuwänqä

⁴⁰ “Ämaqä hñqu, he etmetä ängüänä emäkqanqutqe, iqu Nyi-pqe inä inyimäkqiyä. Ämaqä Nyi indmetqä iqu, Nyi änändowatkqä Ique-pqe inä itmeqiyä. ⁴¹ Ämaqä hñque, Goti Iqueqä kukñuinqä hñjuä-tqä hñqu ique wimeqanqa, iqu iquenyqe, ‘Hñjuä-tqä-queqä’ kñjuä indqänätä, iqueni itmetä ängüä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmätqä ängui, hñjuä-tqä iquau ävätñqä-pa väniqeqä. Itanqa ämaqä hñque, ämaqä jänänä hñqu ique wimeqanqa, iqu iquenyqe, ‘Ämaqä jänänä-queqä’ kñjuä indqänätä, iqueni itmetä ängüä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmätqä ängüä, ämaqä jänänä iquau ävätñqä-pani väniqeqä. ⁴² Itanqani ämaqä hñqu, Nyaqä ämaqä tquautanä yoqä naqä-tänjä maeqä hñquenyqe, ‘Iqu Jisasi Iquenyqä qänaknä itñqä-queqä’ kñjuä indqänätä, ique eqä isqä ävätqä iqu, Nyi iquenyqe, ‘Ämaqä tqeqä wäunjuä ängüä iutanä kimanji, ämeniqeqä’ naqä-qakuänñjä etqänä” ätukqe.

11

*Jonä asñä-qäyqä iqu, yatñqä äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 12 iquauñi kukñuä ii ae ämotqueqe, Iqu iqini äväma, anä-himqä huizi, qua Galili iu äwinqä iu, ämaqeu ämotquetä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätuäkaminqe.

² Jonä iqu guä kiciyäueqä anju äpmeqänqani, iqu wäunjuä eeqänñji Kraisi Iqu imäkqanqenqä qätä äwiyäqe, iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hñquaqqu, Jisasi Ique yatñqä wiyñqä ändowatkqe. ³ Iquaqqu Ique äwimayi, yatñqä tiñjä äwikiyi. “Qu ‘Kraisi Iqu äpäñqiyä’† ätätqänjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hñjuä inä äqänänä pmetunqutanä?”

⁴ Jisasi Iqu kimanji, iquaqqu tiñjä ätukqe. “Qe nätmätqä hñjuä äqunäsinyä qätä äwiyänjiñqe, äwäsinyä Jonä ique awä tiñjä suinyqä. ⁵ ‘Ämaqä hñjuä pisqä iqua, hñjuä ängüä äqänqäuä. Yukä quvqä iqua, qanä ängüä äwqäuä. Wänyimänqä-tänjä iqua, ängüä imänqäuä. Qätä äyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonquwä iqua, angi ävauqäuä. Nätmätqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängui qätä äwiyqäuä.’‡ ⁶ Ämaqe, qu Nyi imäkqanqenqä kñjuä indqänäpiyä iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä iqanqutqe, qu aquvänä ipñqäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenyqä ätukqenqä§

⁷ Jonä iqueqä ämaqä iquaqqu ae uwqanqiyänqa, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä ti ätukqe. “He anä avqñqä dñqe, squä hñjuä qumbñqä äukuwäwä? Qoä-qamqä yunjuä miqanqge qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. ⁸ Squä hñjuä qumbñqä äukuwäwä? He ämaqä qäkä ängüänänjä yäucqä pmetanqä hñque hñjuä qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä ängüä äyäuñjuwä iqua, ämiqä naqä iqueqä anä du pmetñqäuä. ⁹ He squä hñjuä qumbñqä äukuwäwä? Ämaqä hñjuä-tqä hñque hñjuä qumbñqä äukuwätanä? Nñqä. Injä sätäti, Nyi tiñjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hñjuä-tqä huizi iquauñi ämäwqätäunä” ätukqe. ¹⁰ “Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanji tii ätä äqänänä.

*‘Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kukñuä ämapqä hñque, Si hñjuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänyä,’ ätä äqänänä.**

Kukñuä ii, ämaqä tätquenyqä ätciyä. ¹¹ Itanji Nyi he naqä-qakuä tiñjä etqänä. Ämaqä eeqänänjä iutanji, Jonä asñä-qäyqä ique ämäwqätäutñqe, aanqeqä. Inäqe Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmenqä iqu, Jonä iqueni ämäwqätäunä” ätukqe.

¹² “Jonä asñä-qäyqä iqu kukñuä awä ätuminqänqani, ämaqä yänänänqñqä-tänjä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iu paqupñqenqge, qu wäunjuä yänänänqñqä ipñqä ipäqäkuwi. Täñqani qu wäunjuä iñji yqänä imäkäpu, Goti Iqueqä miqeuñi hanjä-icqä kuapanä ävätqänäuä. ¹³ Jonä iqu ätimäukqänqanqge, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä näñqge, qu bukä hñjuä-tqä iqua äqäkuwiutatä, Mosisi iqu kukñuä-suqenqä äqäqkeutatä ämaminjuwiqä. ¹⁴ Goti Iqueqä bukä iunji, ‘Hñjuä-tqä Laisa iqu äpäñqiyä’ ätätä äqänänqge,† ii Jonä iquenyqänä äqänänä. He Nyaqä kukñuä iñqe, quuvqä

* 11: Lukä 7:18-23 † 11:3 Matiu 3:1-12; Malakai 3:1 ‡ 11:5 Asayä 35:5-6 § 11:6 Lukä 7:24-35 * 11:10 Malakai 3:1 † 11:14 Malakai 4:5

heqäpñqäpiyâ, maeqiyqä ipñqäpiyâ? ¹⁵ He qätä-tänqunenâ epiyi, kukñuâ iinqe kñuâ äñguänâ indqämbiyâ” ätukqe.

¹⁶ “Ämaqä tänqa äpmeñuwâ iunqe, Nyi änäänÿä tmqäwâ? Tiñuaiqä. Ymeqä ququawâ aquväññqä iu quamâ äpmapu, ymeqä huizi iquauñqä tääqä tiñjâ ätätqänjuwâ-panjä-quaiqä. ¹⁷ ‘Ne henyqä häawâ qäyâ ätqangu, he himnuñuâ miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyâ iqanqu, he kñuâ maqiyqä iquwiqä’ ätätqänjuwä. Ämaqä tänqa äpmeñuwâ iqua, qu ymeqä tqua enqä-panjä eäpu, suqä äsque-äsquenqä mäwiñganñiyi. ¹⁸ Jonâ asñä-qäyqä iqu äpäqetani, buayâ änätâ, wainqä-eqä manqä iqanqa, qu ‘Dñä quvqä-tänjä-queqä’ äyâ ätkuwiqä. ¹⁹ Inäqe Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetani, buayätâ eqätâ ganqçänqa, qu tii ätqäuâ. ‘Ämaqä buayâ eqä yaqäpiqä itâ änätâ, wainqä-eqä kuapâ ñqueqä. Itanqa ämaqä mbqä motauqä iquauqätâ, suqä quvqä imäqçä iquauqätâ näueqä-queqä’ inâ ätqäuâ. Inäqe, Goti Hanjuwâ Iqueqä ämaqä iquauqä wäunui, tiñjâ motquapñâ. Iqueqä kñuâ indqänqe, ii aanjä naqä-qakuiqä” ätukqe.

Ämaqä, quwqä suqä quvqenqä mäwquatämäuqä iquauqä hanjä-iqenqä[‡]

²⁰ I ätäqetani, Iqu ämaqä anjä-himqä hui-huiü äpmeñuwâ iquauñi, äkasuwâ ätukqe. Anjä-himqä iunji, Iqu wäunüâ ämaqä mimäqçänänjä di kuapänâ qäyâ imäqçangi, quwqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe mäwquatämäuqä imiñuwi. ²¹ Iquauñi Iqu tiñjâ ätukqe. “Ämaqä Kolasinä pmeqä iquendâ, Betsaitâ pmeqä iquendâ, hiqä hanjä-iqenqe, Nyi ‘Oänâ’ etqänâ. Tiñjâ etanñiyâ. Nätmatqä ämaqä mimäqçänänjä di, Nyi heyaqä awâ iqisa imäkkqä-panji, ämaqä hñqu Tayâ pmeqä iquauätâ, Saitonâ pmeqä iquauätâ awâ iqisa imäkkqä-säpi, qu qänqanâ tiñji ae pmeqäpñingqä. Quwqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe äwquatämäupiyitani, huäqä-hunqä qäki ämäyäupu, tä wätakiu ae pmeqäpñingqä. ²² Iñiqe Nyi he etqänâ. Hiunji Goti Hanjuwâ Iqu ämaqeucqä suqä iwäsäuninqä atäunüâ ikqeunji, heyaqä hanjä-iqe, Tayâ pmeqä iquauqätâ, Saitonâ pmeqä iquauqätâni, ämäwqätäuniceqä. ²³ Itanqa Kapänamâ pmeqä iquenyâ, Goti Iqu henji, qäukuâ haqä yätunqä etma yäniqätanâ? Oeyâ, Iqu he ämaqä pizqä iquauqä anjä buñqä endowätäniqeqä. Nätmatqä ämaqä mimäqçänänjä di, Nyi heyaqä awâ iqisa imäkkqä enqä-panji, ämaqä hñqu Sotomâ pmeqä iquauâ awâ iqisa imäkkqä-säpi, anjä-himqä iqu yqänâ witäninqä. ²⁴ Iñjâ etanñi hiunji Goti Hanjuwâ Iqu ämaqeucqä suqä iwäsäuninqä atäunüâ ikqeunji, heyaqä hanjä-iqe Sotomâ pmeqä iquauqeunji ämäwqätäuniceqä” ätukqe.

Hapâ pmeqe, Jisasi Iquesanji

²⁵ Inganji, Iqu tii ätukqe. “Apâ, Qäukuitâ Quaetâ Miqä Iquki, ämaqä näqñqä kñuâ-tänjä iquauñqä si nätmatqä tä zâ äkittiqiyenâ-qe, ymeqä dänjä-sua enqä-pa äyâ ämotquenyâ. Si e imäqçanqñâ, Nyi ‘änqñiqä’ äktqänâ. ²⁶ Auâ, Apâ, Si Tqä-täuâ yeeqä imäknñqä diñqä, imäknjiqä” ätukqe.

²⁷ Tiñjâ-pqä inâ ätukqe. “Ñqä Apiqu nätmatqä eqeçänänji, Nqä hipa täu äñjiyqeçä. Ämaqe, Ymeqä Iquenyqä näqñqe, aanqeçä. Apiqunänjqä. Ämaqe, Apiquenyqä näqñqe, aanqeçä. Ymeqä Iqutâ, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatänâ, Apiquenyqä näqñqä eññäuâ” ätukqe. §

²⁸ “Ämaqä wäunüâ tnänjä ipu, hanjä-iqä ämepu, huiwâ hanjuâ enyätñqä iquenâ, he eqçänänqñenâ hapâ hitapmqä Nyinyqä ppiyâ. ²⁹ Nyi Nqä-näuâ äkittqänätmä, ämaqeunji hanjuâ itquetñqe. Inji, bulumäka iqua nätmatqä eyçiyämarnqçä, zâ quavqä hiñjuâ-qo iu guâ ämäsäutqänjuwâ-panjä iñji, he Nyiqä yäpâ iqi äpmapu, Nyita näqñqä meqäpñqeçä. Itanqa he hanjä-iqä naqänänjä mämeqä, hapâ pmeñqäuâ. ³⁰ Kukñuâ Nyi etñqe, hanjä-iqä naqä manâ, he qeiqinyänjä mapñqäuâ” ätukqe.

12

*Sämbatqä hiunji hapâ pmeqä iquenyqä**

¹ Qänakndani, Sämbatqä hiunji hapâ pmeqänqani, Jisasi Iqu kuâ-witqä wäunüâ awâ iu qanjä ikäminqe. Inganji Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua buayâ dä vqanqa, qu kuâ-witqä häukui, ätäkäpu änmiñuwi. ² Parisi hñqua hiñjuâ iñjâ äqumbiyi, Jisasi Ique tiñjâ ätukuwi. “Hiñjuâ qunyâ! Suqä Tqä ämaqä wäunüänqä ämotquetqänjä iqua iquwi, hiunji hapâ pmeqänqä imäqçenqe, pmua imäknänâ.”

³ I tqanqñuwänqä, Iqu kima tii ätukqe. “Änäänqçä? Hiñjuänänji neqä awiqu Dewiti iqutâ, iqueqä ämaqä iquatâ, buayâ dä äpäkombiyi, Dewiti iqu imäkkqenqe, he kukñuâ

iunji a matauqä itqänjuwatanä? ⁴ Dewiti iqu Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yängisa äpaquväge, breqä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwämiñqe, iquä iqueqä ämaqä iquatäñi, ämepu äñguwiqä.[†] Buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwiñqe, ämaqe ämepu ñqänqe, pmua imäkñänä. Hiqäva-imäkqä iquanä ämepu ñqä inä äwinä.[‡] ⁵ Änäññqäwä? Bukä Mosisi iqu kukñuä-suqenqä äqäqä iunji, he kukñuä tä a matauqä itqänjuwatanä? Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, hiqäva-imäkqä iqua Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä iu, Sämbatqänqä suqä ätä äwiñqä iunji ävausäpiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqiñi, qu suqä quvqä mimäkqä itqänjuä. ⁶ I etanji Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä ique Ämäwqätäunqä Hñqu, täqi äwinä.

⁷ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukñuä hñqu tiñä äqänänä.

‘He hiqäva imäkätqänjuwiñqe, manyinqä iqiyä. He ämaqä iquauñqä qeqä emänganguti äñguä itquapñqä änyinñiyä.’[§]

He kukñuä iñä iqueqä quatinqä näqñqä meqä-säpi, he ämaqä suqä quvqä mimäkqä itqänjuwä iquauñi, hanä-iqä mäwqä iqäpñinñä. ⁸ Inä etanji he iqueqä quatinqä maqñqä epu, Nyaqä ämaqä iquauñi hanä-iqä hñgi ävätqänä. Nyi iñä etqe, tiñiqä. Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iunji ämitqänä. Nyi tä qäqunñqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä hipa hñginji quvqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqenqä**

⁹ Jisasi Iqu iqiñi ävämä äwätä, iquauqä anä aquvächñqä yäpä inñisa qe äpaqukqe. ¹⁰ Iqiñi, ämaqä hipa hñginji quvqä-tänjä hñqu äpmamiñqe. Inğanji Parisi iqua Jisasi Ique kukñuä mitpñuwä diñqä yatñqä tiñä äwikiwi. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, ne ämaqä yaqä iquauñi äñguä imäkqe, ii äñguätanä, ä änäññgä?”

¹¹ Iqu kimanji, tiñä ätukqe. “Ämaqä hiyaqä awä iqisanä hñqu, sipsipqä-tänjä-qu eä, itanğa Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji sipsipqä iqu qua hovqä iu äpäwitqe, iqu äänä imäkñiniqiyä? He näqñqeqä. Ämaqä iqu sipsipqe a ämaqätätä, äkäka yäpaqä täñgisa ätuma yapänñiyä. ¹² Inji ämaqä di sipsipqä dunji ämäwqätäutangqenqe, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänñga suqä äñguä imäkqe, ii äñguänññiqä” ätukqe.

¹³ I ätuäqetani, Iqu ämaqä hipa quvqä-tänjä iqueni, “Tqä hipa jänä imäkinyä” ätukqe. I tquanğa ämaqä iqu hipa jänä i imäkñanganğa, hipae, äñguäñgisa änyänqä-pa, e inñqe. ¹⁴ Inğanji Parisi iqua anä iu ävämä, hñqäqi aquvä äqänäpu, Jisasi Ique pizqä päkpñuwä iñqä hänaqenqä qävqä ikuwi.

Goti Iqu Jisasi Ique, wäunjuänqä atäunjuä ikqenqä

¹⁵ Jisasi Iqu qu iñä iqanjuwiñqä näqñqä eäqe, anä-himqä iunji qe ävämä äukqe. Itanji qokä-apäkä kuapänñäni Ique qänaki qe äwivändkuwi. Itanğanji iquautanä täñjä-yaqä-tänjä iquauñi, Iqu eeqänñäñ äñguänä qe iwimäkkqe. ¹⁶ Ii iwimäkätäqänğanji, Iqu iqua Iquenyqä kukñuä awä matqä ipñqänä pmua imäkkqe. ¹⁷ Suqä e imäkmiñqe, Iqu kukñuä Goti Hanjuwä Iqu hiñuä-tqä Asayä iqueqä manä iuta ätkqä iunä naqä-qakuä timäutñqä imäkkqe. Kukñui, tiñiqä.

¹⁸ “Ämaqä tqu, Nyaqä wäunjuä imäkqä iqueqä. Nyi ique atäunjuä ikqeqä. Nyi iquenyqe, kiñä änyinätñqeqä. Itanğa Nyaqä äwqe, iquenyqä aquvänä kuapänä itqänä. Nyi Nqä Dñä Äñgui, ique wimqänä. Itanji ämaqä qua täutanä eeqänñä iunji, iqu suqä jänññiqä kukñui awä tqüätñqänñyä.

¹⁹ Iqu kukñuä äkasuwä ätätä manä tnänjä matqä yätñqänñyä. Inji hänaqä iutanji qokä-apäki, iqu manä yänñänñqä tqanguti qätä mäwiyyä ipñqänñyä.

²⁰ Tuuwä-hiyawä äukinymätä iqanñutqä iqua, iqu mäquasqä yänñiyä. Hiqi-tä hikui-hikui iqanñutqe, iqu maiqupñisqä yänñiyä. Hea suqä jänñäni, suqä quvqä iu ämäwqätäunñqänğanqe, iqu wäunjuä yqänä iqämangñänñiyä.

²¹ Itanji ämaqä qua täutanä eeqänñäñ iqua, iquenyqä quuvqä eqiyäpu, iqu yätamäkqä vätnqä hiñuä äqambu pmeppñuwñqä.”[†]

Jisasi Iquenyqätä, dñä quvqä iquauñqätä[‡]

²² Hea inğanji qu ämaqä dñä quvqä-tänjä hñque, Jisasi Iquenyqä qe ätäma äukuwi. Ämaqä iqu hiñuä pisqä eä, manä matqä-qe. Inğanji Jisasi Iqu iqueni äñguä imäkqanğa, hiñuä äqänñätkuñuä ätkqe. ²³ E äqumbiyi, qokä-apäkä iqua yänjuä ipu, “Täukueqä. Ämaqä Dewiti iqesänä ne hiñuä äqunanä äpmeñquä iqu, qäqutiyä?” ätnjuwi.

[†] 12:4 1 Samueli 21:1-6 [‡] 12:4 Hiqäva-imäkqä 25:5-9 [§] 12:7 Hosiya 6:6 * 12:8 Makä 3:1-6; Lukä 6:6-11

[†] 12:21 Asayä 4:21-4 [‡] 12:21 Makä 3:22-30; Lukä 11:14-23

²⁴ Parisitanä hñqua kukñuä tä qätä äwipiwi, tiinjä ätkuwi. “Ämaqä Tqu, dnä quvqä iquau huätä ändowätätñqe, Iqu Belsäpulä, dnä quvqä iquau miqä iqueqä yänänäñqä iutanänñqä.”

²⁵ Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänqä iunji näñqä eä, tii ätukqe. “Ämaqä, qua naqä hñquesañä iqua, iwäsänäpu mäkä hñggañqä, ämaqä iqua qu imäkmbñqä. Itanğa ämaqä anä-himqä hñquesañä-qe, hueqä-himqä huitañä-qe, qu awä äkutnäpu mäkä hñggañqä, yänänäñqä änä matqäuqä ipñqä. ²⁶ Inji tiinjä-pqe inänji. Setänä iqu, iqueqä dnä hñque huätä ändowätätñqe, ne näñqä iqueqä, iqueqä ämaqä iqua awä äpatñqä. Inji iqu qua täu ämitñqe, äpakänä mämiqä yäniqe. ²⁷ He Nyinyqe, ‘Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäñqä dnä quvqä iquau huätä ändowätätñqä’ qäyunä tñqäñqä, hiqä ämaqä iqua dnä quvqä huätä ändowätätqänñuwi, yänänäñqä tñqäñqä imäkätqänñuwäwä? Hiqä ämaqä iinjä imäkätqänñuwä iqua, heyaqä kukñuä iinjä, ii qäyunä hma hitanğqenqä ämetquapñqä. ²⁸ I etanğqä-qe, Nyi, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqueqä yänänäñqä iquesa, dnä quvqä iquau huätä dawatğanğndqe, iinjə he näñqä tiinjä mapñqä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeqeqä.’

²⁹ Quwä-meqä hñqu, ämaqä yänänäñqä hñqueqä anä iu äpaquvätä, iqueqä nätmätqe metñqä wiñganğutqe, iqu äänä imäkaniqiyä? Iqu ämaqä yänänäñqä iquenji, guä ganä äkiqiyäueqe, iqueqä nätmätqe hñgi inğa meñqiyä.

³⁰ Ämaqä hñqu wäunüä yätamäkqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunqä-qeqä. Ämaqä hñqu, qokä-apäkä aquvä-qäyqenqä yätamäkqä manyqä imitätqe, iqu ämaqe im-imä ändowätqiyä. ³¹ Iinjñqe, Nyi he tiinjä etqänä. § Suqä quvqä eeqänänitä, kukñuä quvqetä, qokä-apäkä iqua imäkmpqe, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä. Inğä, ämaqä hñqu Dñä Äñguä Iquenyqä kukñuä quvqä ätmätqä, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqä, huätäñi änä mämauqä da iniqeqä. ³² Ämaqä hñqu, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tñqanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqä di, huätä mamäunqiyä. I etanği ämaqä hñqu, Dñä Äñguä Iquenyqä kukñuä ququvqä di tñqanğutqe, Goti Iqu, iqueqä suqä quvqä huätäñi, tanğa mämauqä yänqiyä. Ga qänakndañä-pqe, mämauqä yäniqeqä.”

*Zä iquauqä häukuinjätä, ämaquqä suqenqätä**

³³ “Ämaqe zä hñquenyqä, ‘Zä tqu quvqätiyä, äñguänänätiyä’ kñuä indqänäpinyänğani, kiqä häukuwi, hiñuä ganä äqumbiyi, inğani qu näñqä mapñqä. Zä hñqu äñguänänä eänqe, kiqä häukuä-pqe, äñguänänäqä. Inğä zä hñqu quvqä eänqe, kiqä häukuä-pqe, quvqeqä. ³⁴ Inji henji, qämakä quvqä iqua eämakuwänänä eqänänänä. He ämaqä quvqä eänñuwi, kukñuä äñgui äänä tñqäwä? Ämaqä iquauqä kukñuä tqe, ii iquauqä kñuä indqänqä dutanñqä. ³⁵ Ämaqä äñguänänä iqua, kñuä äñguänänä indqänäpu, suqä äñguänänä dinä imäkñqä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitañä-huitañä indqänäpu, suqä quvqä imäkñqä. ³⁶ Itanği Nyi he etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaquqä kukñuä mitäniqänğani, Iqu quwqä kukñuä hñgi ätmätqenqä kñuä indqänätä, iuta iwäsäuniqeqä. ³⁷ Si kukñuä äñguä tquki etanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä jänänäñkuyqä’ ktäniqeqä, nñ si kukñuä quvqä tquki etanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä quvqukiyqä’ ktäniqeqä’ ätukqe.

Qu Jisasi Ique, “Ne Sinyqä näñqä metunquä mänätquayä” ätukuwiñqä†

³⁸ Iqu e tquanğa, ämaqä kukñuä-suqenqä näñqä hñquatä, Parisi hñquatä, Iquenji tiinjä ätkuwi. “Ämotqeqä Iqukiyä, ne tiinjñqä äneñqiyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Wäunüä Imäkquki eänji, ne ‘naqä-qakuä-qeqä’ kñuä neyätñqe, mänätquayä.”

³⁹ Iqu iquauqä kukñuä, kimanji tiinjä ätukqe. “Qokä-apäkä tanğa äpmeñuwä iquenä, he apäkä qokiqi ävama qanä hñgi qñqä enqä-panä, quvqä eäpu, Goti Hanjuwä Iquenqe qänaknä miqä-quenqä. He ‘Ne Sinyqä näñqä metunquä dinqä, mänätquayä’ ändquwä-qe, Nyi iinjä mimäkqä imqänä. He näñqä mapñqe, hiñuä-tqä Jona iqu qeyqä. ⁴⁰ Jona iqu hiunji hñquaqi-hñque, heatqä hñquaqi-hñque, hämapäkä naqänänä iqueqä äwqä yäpä inğisa äpmakqä-pa, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu asä inänñqä. Hiunji hñquaqi-hñque, heatqä hñquaqi-hñque, qua yäpä inğisa pmeñqiyä.

⁴¹ Hiñqänänäñi, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona iqueqä kukñuä qätä äwipiwi, iquauqä kñuä äkunmäknäpu quwqä suqä quvqä huätä ävquatämäkuwiqä. Inğä tanğani, ämaqä Jona iqueqä Ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä pmetanği, ämaqe iquauqä kñuä äkunmäknäpu quwqä suqä quvqä mäwquatämäquqä iquwiqä. Iinjñqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğani, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua ävaupu,

ämaqä tängä äpmenjuwä iquauqä suqä quvqenqä awä tpnuwiqä. ⁴² Hiñuiqänäñi apäkä, qua hituñuä nämä äwiñqä iu miqä naqä ii, Solomonä iqueqä kukñuä näññeqe qätä wiyätñqä äpkqeqä.[‡] Inäqce tänganji Ämaqä Solomonä ique Ämäwqätäunqä Iqu täqi qäyä pmetanji, ämaqce Ique qätä mäwiqä itqänjuwiqä. Inññeqe hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänganji, apäkä naqä ii, ävautä ämaqä tängä äpmenjuwä iquauqä suqä quvqenqä awä täniqeqä.

Dñä quvqä ämaqä hñque ävämetä, anji äwimakqenqä^S

⁴³ Dñä quvqä hñqu ämaqä hñque ävämanji, anjā yenuä dunqä äwäqce, iqu anjā hapä pmeqä dunqä qävqä ikiquänqiyä. Itanğa hñque mämaqumueqä iäqce, 'Nyi anjā hiñuiqänä ävämaqä dunqä anğu umqänä,' täñqiyä. ⁴⁴ I ätäqce, iqu äwäqce, ämaqä hñqu anjā iqueni siyyä äpipu anğua imäkepiyä-qe, mäpmetanğä qunänqiyä. ⁴⁵ Injā äqunäqce, iqu äwätä dñä quvqä 7 hñqu itmenqiyä. Dñä iquauqä quvqce, dñä kinganänjā iqueqä quvqce ämäwqätäunqiyä. Iquau itmetä, qu anjā yäpā yänğisa äpaquvāpu pmapñqäüä. Ämaqä iqu hiñuiqänäñi inñänänjā quvqä äpmaminğä-qe, tänganji aanjā quvqä kuapanä pmenqiyä. Suqä quvqä asä iutanji, ämaqä quvqä tängä äpmenjuwä iquauñi äwiñmenqiyä" ätukqce.

*Jisasi Iqueqä känaisä, kängukuatä, äwimakuwiñqä**

⁴⁶ Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau kukñuä inñä yqänä tuätqätanğa, Iqueqä känatä kängukuatä äpäpu, Iqutä kukñuä anä tññqä yäpaqä mäñğisa ätqäuminjuwi. ⁴⁷ Itanji ämaqä hñqu Iqueni, "Hueqä" ätukqce, "Tqä tnatä tunğukuatä, Sitä kukñuä anä tññqä yäpaqä tängisa ätqäunjuä." ⁴⁸ Ii ätukqä iqueni, Jisasi Iqu kima tii ätukqce. "Nqä nipatä guäkatäñi, tqukuakä?" ⁴⁹ Itanji Iqu Iqueqä wäunjuänğä ämotquaminğä iquau atäunjuä ävätä, "Qätä nyipiyä" ätukqce. "Nqä nipatä guäkatäñi, täsquakänä." ⁵⁰ Ii tiinğä. Qokä-apäkä, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenğä Iqueqä äwiñqä iu qänaknä imitpğä iqua, qu Nyaqä tasi-guäka, nanyi-napqä, itanğa nipaqtänğä" ätukqce.

13

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäwqenqä**

¹ Hiunji asä qäqueni, Jisasi Iqu anjā iu ävämanji, yäpaqä mäñğisa äwätä, eqä-huänjā Galili iqueqä manjā iqi quama äpmaminğce. ² I pmetanğa, ämaqä kuapanänji Iquenyqä pqañguwitanji, Iqu yimba hñque ätkamäuce, quama qe äpmakqce. Itanji ämaqä eqänänji, eqä-huänjā manjā iqi pämä tqäutanğä, Iqu yimba iu äpme näññqä äwikqce. ³ Iqu iquauñi kukñuä ktqä ätuätä, näññqä kuapanänji äwikqce. Kukñuä ktqä hñqu tiinğä ätukqce. "Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñğä wänqiyä. ⁴ Iqu ätnämäwäwqanğa, hui hänaqä iqi päknätqce, yññä äpäpu ämambnä. ⁵ Itanğa hui qua kuapanä hma etanji, hikä-tänğä qäsä äwitanğqä iu päknätqce, qua anğui äwa itanğuti, kuä uwqä ii bakä mağänä hukauñqiyä. ⁶ Inji mäptqä haqä tiğä ae äyapätä tnänğä tqanğa, kuä kiğä tapinji wänqäpu etanji, yäüä hämänä pinqiyä. ⁷ Itanğa kuä uwqä hui guä yänğä-tänğä awä imä päknätqce, guä quvqä iqua qäsä naqä-huinyä epiyi, kuä-witqeuñi, qua aowi anğua mäwqä yänqiyä. ⁸ Itanğa kuä uwqä hui qua anğuanänjā iu päknätqce, kiğä näññqce 100 huknänä, hui 60 huknänä, itanğa hui 30 huknänqiyä. ⁹ Ämaqä qätä-tänğuenä etanğutqce, kukñuä inñqce kñuä anğuanä indqämbiyä" ätukqce.

¹⁰ Qänakndanji, Iqueqä wäunjuänğä ämotquaminğä iqua äpäpu, Jisasi Iqueni yatñğä äväpu, "Si qokä-apäkä iquauñi, kukñuä ktqä inä sunğä tuätqäninyä?" ätukkuwi.

¹¹ Iqu kimanji tiinğä ätukqce. "Goti Qäukuä Yätutanjā Iqunä miñeqä kukñuä qakui zä witanğqä-qe, he näññqä mapñqce, Iqu henyä etapqiyä. Inäqce ämaqä huizi iquauñi, mäwqä itñqce. ¹² Ii tiinğä etanji. Ämaqä näññqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä ävätä, qu näññqä kuapanänjā-tänğä-qua hipñqä iwimäkänä. Injā etanğqä-qe, ämaqä näññqä maeqä iqua, näññqä wänğqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä. ¹³ Inñtanji, Nyi ämaqä iquauñi kukñuä ktqenä ätuätñqeqä. Qu hiñuä äqunäpu qätä äwiypiyä-qe, näññqä maeqä-quayqä. ¹⁴ Qu inñä epu, kukñuä hiñuä-tqä Asayä iqu äqäkqä tqueni, ii naqä-qakuänänjā ämotquetqänğä. Iqu pmetanğa äpmaminjuwä iquauñqce, tiinğä ätätä äqäkqeqä.

He kukñuä qätä äwika äwäpiyä-qe, kiğä quatinğce änyä maññqä hipnuwiqä. He hiñuä äqunğua äwäpiyä-qe, nätmätqä hñquenyqce näññqä maeqä ipnuwiqä.

¹⁵ Ämaqä inñä iqua näññqä anğua mämeqänğce, quwqä nyuänji woyqä ae imaquändänğceqä. Kukñuä qätä anğua mäwiqänğce, quwqä qäte, ae

‡ 12:42 1 Ämiqä Naqä 10:1-13 S 12:42 Lukä 11:24-26 * 12:45 Makä 3:31-35; Lukä 8:19-21 * 13: Makä 4:1-20; Lukä 8:4-15

imaqundänggeqä. Nätmatqä hijuä ängguä mäquŋquä ipŋqe, quwqä hijuä-pqe, ae yämaqundi inggeqä.

Qu iinjä mimäkqä-säpi, quwqä kjuu äkunmäknäpu, Nyinyŋqä anjumä quvepŋanji, ga Nyi iquauji ängguä iwimäkqäminjqä.[†]

¹⁶ Inäqe he Nyi nätmatqä imäkqanŋe hijuä äqunäpu, Nyaqä kukŋui qätä änyiyätqänjuwitanji, Goti Hanjuwä Iqu ängguä ae emäkqä inŋe, näŋŋqä enä. ¹⁷ Nyi naqä-qakui tiinjä etqänä. Nätmätqä he hijuä äqunätqänjuwi, hijuä-tqä iquata, ämaqä jänänä iquata, qu kuapanänä hijuä quŋqänqä naqänänä winyätqätanŋqä-qe, qu hijuä mäquŋquä iminjuwiqä. Kukŋuä he qätä äwiyätqänjuwi, qu qätä wiyqänqä naqänänä winyätqätanŋqä-qe, qu qätä mäwiyqä iminjuwiqä” ätukqe.

¹⁸ Jisasi Iqu kukŋuä äpakänä yqänänä, tiinjä ätukqe. “Goti Iqu he näŋŋqä mapŋqä etapqetanji, täŋganji kukŋuä ktqä ämaqä kuä-witqä wäunuä iu tnämäucqä-quenŋe, kiqä qakuinjä Nyi awä tqanŋundi, he qätä nyipiyä. ¹⁹ Ämaqe, qu Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuŋqä kukŋui qätä äwiyäpu, kiqä qakuinjä näŋŋqä mämeqä itqänjuwä iqua, qu kuä uwqä hänaqä iqi äpäknŋqä-panä-quaiqä. Setänä iqu äwimetä, kukŋuä Goti Hanjuwä Iqu quwqä kjuu indqänŋe hiqanŋe, huätä maqänä ämotautŋe.

²⁰ Itanŋa kuä uwqä qua hikä-tänä iu äpäknŋqä ii, tiinjä. Ämaqä kukŋuä iinjä ique qätä äwiyäpu, maqänä ämepu, aquvänä iquwä iquaiqä. ²¹ Inäqe iquauqä quuvqä heqiyqe, kuä tapinjä wänŋäpu uwqätätä, yäuä äpiqä i enŋqä-paniqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquwä kukŋui mändi kittqiyänä-tpu itqänjuwä iqua, ämaqä tqauŋi hanä-iqä äväpu quvqä itqueqanŋuwänŋa, iquauqä quuvqä heqiyqe, qui maqänä imäknänä. ²² Itanŋa kuä uwqä guä yänä-tänä awä imä äpäknŋqä ii, tiinjä. Ämaqä kukŋuä iinjä ique qätä äwiyäpiyä-qe, qu nätmatqä qua täutanŋqä äwäwa ipu, mbqä aquvä kuapanä qänŋeŋqä kjuu kuapanä indqänätqänjuwä iquaiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuiŋi, suqä iinjä iqu qnqanä yeqanŋi, qu suqä jänänä imäkŋŋe, yänänäqŋqä mäwqä yänŋiyä. ²³ Itanŋa kuä uwqä qua ängguä iu äpäknŋqä, ii ämaqä kukŋuä iinjä ique qätä ängguä äwiyäpu, kiqä quatinŋä näŋŋqä ämetqänjuwä iquaiqä. Inji, kukŋuä iqueqä näänŋe, hui 100 huknänä, ga hui 60 huknänä, itanŋa hui 30 huknänŋiyä” ätukqe.

Kukŋuä ktqe, qätaqä quvqenqä

²⁴ Iqu ämaqeŋji, kukŋuä ktqä huizi tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii ämaqä hŋqu iqueqä wäunuä iu kuä uwqä änguinä ätnämäwäwqä-panä iinjä.

²⁵ Inäqe ämaqä iqi äpmamitpqä iqua hiqaqä witanŋuwänŋa, ämaqä iqueqä himä-wiunŋqä iqu ätimäutä, qätaqä quvqe, asä iu ätnämäwanji äwänŋiyä. ²⁶ Qänakndanji kuä-witqä uwqä bakä ae äukaupu äpepiyi, näänŋe äukŋganŋi, wäunuä-wiyqä iqua, qätaqä quvqä hui anä tqäutanŋä qumbnuwiqä. ²⁷ Inŋanji iqua äwäpu, ämaqä wäunuä kaniqueŋi tiinjä tupnuwiqä. ‘Ämaqä naqä iquki, ne si tqä wäunuä iunji, kuä uwqä änguinä ätnämäwäwqä-tanä ikque. Qätaqä quvqä hui anä ätqänjuwi, änäänŋqäwä?’ ²⁸ Iqu iquau kimanji, ‘Suqä iqu, ämaqä himä-wiunŋqä hŋqu imäkkeqä’ tuänieqä. Itanji iqua yatŋqä wipnuwiqä. ‘Ne äwätanä, qätaqä quvqe ekautanä, aquvä maqiyatunŋenqä äkingiyä?’ tupnuwiqä. ²⁹ Inŋanji iqu iquauŋi kimanji tuänieqä. ‘Oeyä. He qätaqä quvqe ekaupiyänŋanji, kuä-witqä itä qäsä hikauŋqäwä. ³⁰ Kuä täkqänŋanŋqä, qäqauqu qäyä ätqänjuwä. Kuä täkqänŋanji, nyi ämaqä kuä täkŋqä iquau tii tumnieqä. “He qätaqä quvqe ganä ekaupu, aquvä äqiyäpu, tä väuepnuwänŋqä hatŋä äquqotäupu epiyä. Inŋanji he kuä-witqe ätäupu, aquvä äqiyäpu nyaqä buayä pŋqä wiqä anä iu pŋqä hipiyä’ tumnieqä, tuänŋiyä” ätukqe.

Kukŋuä ktqä hnjuauŋinjä[‡]

³¹ Iqu kukŋuä ktqä huizi tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii zä-guawä§ piikä, ämaqä hŋqu iqueqä wäunuä iu vowä ämäutŋqä enŋqä-panä iinjä. ³² Zä iqueqä piikä, wänŋänänä-sua etanŋi, piikä huiziqua, ique ämäwqätäunjuwä. Inäqe, kiqä baki äkautä naqä äpeyätäqänŋanji, nätmatqä huizi wäunuä iu ätqänjuwä iquauŋi ämäwqätäutänŋuti, yŋŋä iqua äpäpu, kiqä äpa iunji yuuwä imäkŋŋäwä.”

³³ Itanŋa Iqu kukŋuä ktqä hŋqu-mända inä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii nätmatqä änyuämäucqä enŋqä-paniqä. Apäkä hui nätmatqä änyuämäucqä, hmbunä ämetä, kuä-witqä* kuapanä ämetä naqä-huinyä imäkänä, buayä pälawä eeqänänä änyuämäutŋqä diŋqeäu” ätukqe.

Jisasi Iqu kukŋuä ktqe, sunqä ätuminŋqätiyä

[†] 13:15 Asayä 6:9-10 [‡] 13:30 Makä 4:30-32; Lukä 13:18-21 § 13:31 Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. * 13:33 Jisasi Iqu kuä-witqä iqueqä hanä-iqe, 20 kilo iqä ätukqe.

³⁴ Kuknjuä eeqänänjä Jisasi Iqu qokä-apäkä iu e ätumingqe, Iqu kuknjui ätnänjä iqi matqä, ktqä dinä ätumingqe. ³⁵ Kuknjuä, Goti Iqu hinjuä-tqä hñqueqä manjä iuta ätimekqä hñqu qäyuna timäutñqe, Iqu iinjä imäkminqe. Ämaqä hinjuä-tqä iqu tiinjä ätkqe.

Nyi kuknjuä ktqe etätmä, nätmatqä qua täu imäkkqänjatqä zä äwäka äpäññeqñe, tñnga awä etmqänä.†

Qätaqä quvqä iqueqä kuknjuä ktqä quatinqä

³⁶ Jisasi Iqu ämaqä iu ävämanji, anä yäpä ingisa qe äpaqukqe. Itañi Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua Iquenyqä äpäpu ätukuwi. “Kuknjuä ktqä qätaqä quvqä wäunjuä iuta äkautññeqñe, Si ne kiqä quatinqä awä natiyä.”

³⁷ Iqu kimañi tii ätukqe. “Ämaqä kuä uwqä äñguänänji tnämäwäwqä iqu, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä. ³⁸ Wäunjui, ii qua tqueqä. Kuä uwqä äñguänänji, qokä-apäkä Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iutanjä iquaiqä. Qätaqä quvqä, Setänä iqueqä ämaqä iquayqä. ³⁹ Himä-wiunqä, qätaqä quvqä tnämäwäwqä iqu, Setänä iqueqä. Kuä täkqänğanji, qua täunji iqueqä yäpakänğanjqä. Itanğa kuä täkqä iqua, enjätqä iquaiqä. ⁴⁰ Qu qätaqä quvqä aquvä ämaqiya, tä väuepñqä imäkätqänjuwä-pa, qua täunji iqueqä yäpakänğanj-pqe asä iinjä imäknuwiqä. ⁴¹ Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä enjätqä iquau dawatqanğa, Iqueqänä miqä iutanji, nätmatqä ämaqueuqä quuvqä heqiyqä qui iwimäkqä iutä, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquautänji, eeqänänji huätä mamäupnuwiqä. ⁴² Itañi qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäupnuwiqä, qu kjuä naqänänjä äqiyäpu, hiqanjä manqtäsukuä mäuqäpnuwiqä. ⁴³ Inğanji ämaqä jänänjä iqua, iquauqä Kaniqunä ämitñqä yäpä ingisa äpmpu, quwqä huiwitanji mäptqä enqä-pa we hunäniqeqä.‡ He qätä-tänjenä epiyi, kuknjuä iinjqe kjuä indqämbiyä” ätukqe.

Kuknjuä ktqe, mbqä pñqä wiqä ipñä iqueñqä

⁴⁴ “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, mbqä pñqä wiqä ipñä imäkäpu, wäunjuä iu qua zä äptekuä enqä-panjiqä. Ämaqä hñqu mbqä ipñä ique ämäqumetä hinjuä äqunäqetani, iqu ‘Nätmatqä iinj mbqeuñi ämäwqatäuna’ kjuä indqänätä, hinjuä qunämapenä yeenqiyä. Inğanji iqu aquvänä itä, iqueqä nätmatqä eeqänänji aquvä ämaqiya, ämaqä hñquququa mbqä ipñqä imäkänqiyä. Mbqä iinjie ae ämeqe, iqu äwätä wäunjuä iqueñi mbqä inqiyä” ätukqe.

Kuknjuä ktqe, wimñä äñguänänñqä

⁴⁵ “Anğumñi, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ämaqä hñqu mbqä wäunjuä imäkätä, wimñä äñguänänñqä qävqä ikitñqä-panjiqä. ⁴⁶ Iqu äñguänänjä hñque ämäqumueqe, iqu äwätä, iqueqä nätmatqä eeqänänji aquvä ämaqiya, ämaqä huiziqua mbqä ipñqä imäkänqiyä. Mbqä iinjie ae ämeqe, iqu wimñi mbqä yänqiyä” ätukqe.

Kuknjuä ktqe, hämapäkä qaenqä

⁴⁷ “Anğumñi, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ii tiinjä. Hämapäkä qa, qu eqä-huänjä bu ätnämäupu, hämapäkä huitanjä-huitanjä äqupuquwä enqä-panjiqä. ⁴⁸ Hämapäkä qa mñqä iunji manğua mñğanğa, qu hikä weä aanqä tängisa eyqiyäma äyapäpu, quamä äpmapu, itanğa hämapäkä äñguänänjä iquauñi häkiu ämimpu, hämapäkä quvqä iquauñi bi tnämäupnuwiqä” ätukqe. ⁴⁹ “Itanğa qua tqueqä hiunji yäpakänğanji, asä iinjänqeqä. Ynaunjqä iqua äpäpu, ämaqä quvqä iqua, jänänjä iquauqä awä iqi pmetanğuwä iquauñi itmapnuwiqä. ⁵⁰ Itañi qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäupnuwiqä, kjuä naqänänjä äqiyäpu, hiqanjä manqtäsukuä mäuqäpnuwiqä” ätukqe.

⁵¹ Itañi Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, yatñqä tiinj qe äwikqe. “Kuknjuä tquauqä quatinqe, he näqñqä ae ämequueqä” ätukuwi.

⁵² Qu “Auqä, ne näqñqä ae ämequueqä” ätukuwi. ⁵² I ätuäqetani, tiinj-pqe inä ätukqe. “Iinj etanji ämaqä Goti Iqueqä kuknjuä-suqenqä näqñqä iquatanjä hñqua, qu Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqenqä näqñqä ämepu qänaknä imipqä iqua, qu anä naqä hñqueqä kaniqu enqä-panjä hipnuwiqä. Iqu iqueqä nätmatqä äñguänänjä pñqä wiqä iu äpaquväqe, nätmatqä änyä-hänjitä yäuetä qäsä äma pänqiyä” ätukqe.§

*Nasäretqätanjä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä**

† 13:35 Apqä Bukä 78:2 ‡ 13:43 Deniyäli 12:3 § 13:52 Näqñqä-tänjä iqua, “Jisasi Iqu ii ätkqe, suqenqäti, kuknjuä naqä-qakuñqätiyä, ätkqe” ätätqänjä. * 13:52 Makä 6:1-6a; Lukä 4:16-30

⁵³ Jisasi Iqu kuknuä ktqä tä awä ae ätuäqce, anä-himqä iunji qe ävämakqce. ⁵⁴ Äväma äwäqce, Iqu kaniqceqä anä-himqä† iu ätimäuqce, iquauä anä aquvāqñqä iu äpaquvāqce, ämaqä iunji Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä näqñqä äwikqce. Qu Iqueqä kukñui qätä äwipiyanji, yäunjuä ipu, “Ämaqä Tqu näqñqä tä änggisa ämeqäwä? Itanğa änäñqñqäwä, Iqu ämaqä mimäqñänäni imäkätñqeuä?” ätkuwi. ⁵⁵ “Ne Ämaqä Tquenyqce, näqñqeqä. Iqu ämaqä anä imäkqä iqueqä Ymeqä Iqueqä. Itanğa Mäliya ii, Iqueqä känäiyqä. Inji Jemisi ique, Josepā ique, Saimonā ique, Jutasi ique, iqua Iqueqä känggukuayqä. ⁵⁶ Täqñi Iqueqä känäpqa, nesä anä äyā äpmenjunä. Inji Iqu ii imäkätñqce, näqñqce änggisa ämeqäwä?” ätñguwi. ⁵⁷ Qu iinjä ätnäpu, Iquenyqce äwqä quvqä ätimäukñguwi.

Inğanji Iqu iquauñi tü ätukqce. “Hiñuä-tqä iqua, anä-himqä eeqänänä iunji, yoqä-tänquae. Etanğqä-qe, hñqunä-hñqunäni, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä anju anä äpmenjuwä iutäni, iqu yoqä maiqä-qeueqä.” ⁵⁸ Inji Jisasi Iqu-pqce, Iqueqä anä-himqä iunji, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqätanğä, Iqu wäunjuä ämaqä mimäqñänäni, kuapänä mimäkqä iminğce.

14

*Heroti iqu, Jonä ique pizqä äpäkkqenqä**

¹ Hea inğanji ämaqä ämiqä Heroti iqu, qu Jisasi Iqu wäunjuä imäkqanğqenqä tqanğä qätä äwikqce. ² Iwä, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquauñi, tiñjā ätukqce. “Ämaqä Tqu, Jonä asñä-qäyqä iqueqä. Iqu qua äptekuwä iuta anğumä ävaukqä iqueqä. Iinjinğce Iqu yänñänäqñqä-tänju eä, wäunjuä ämaqä mimäqñänäni, imäkqiyä” ätukqce.

³⁻⁴ Kuknuä iinjä iqueqä quati, tiñjiqä. Qanğanäni Heroti iqueqä kätä Pilipä iqu, apäkä Herotiyasi ämaminğce. Ii Pilipä ique ävämanji, Heroti ique ämuangğce. Heroti iqu ii ämakqenqce, Jonä iqu iqueni tiñjā ätuminğce. “Si apäkä täsi ämenji, ii qäyunä hmanjqä.” Iqu e tqanğqetanji, Heroti iqu iqueni a äkiqätätä, guä äkiqiyäutä, guä pmuateqä anju äpmuatekqce. ⁵ Iqu iqueni pizqä päsqanğqä kñuä wiyqanğqä-qe, qokä-apäkä iqua, “Jonä iqu hiñuä-tqä-qeueqä” kñuä indqänätanğuwinqä, iqu iquauñqä zä äwinqqce.

⁶ Hiunji hñqenji ämaqä hñqua, Heroti iqueqä känäi ique ämikqenqä kñuä indqänäpu, iqtä buayä anä anğguwi. Inğanji Herotiyasiyqä meqi ätimäuqce, iquauqä awä iqisa yeewä iminğce. ⁷ Itanğa Heroti iqu iyyqä yeewä iqanğqenqä kiñjā winqanği, kuknuä guä tiñjā ämäsäukqce. “Si nätmatqä äkitanä äkinğä kinqanği, yatñqä nyisqce, nyi äktapmqänä” ätukqce. ⁸ Iinjä etanği apäkä hitqiyqä kanai, meqiu kñuä yändqanğqä vqanği, ii Heroti iqueni tiñjā ätukqce. “Jonä asñä-qäyqä iqueqä nyuäni, ätäväpu hevqä iu eqanğpi, si äma äpätinä, nyi dapiyā” ätukqce.† ⁹ Heroti iqu qätä iinjä äwiyäqce, iqueqä äwqce hanjā qäyā vqanği, iqu kuknuä guä ae ämäsäukqenqä kñuä indqänätä, ämaqä iqtä buayä anä änmijnuwä iquauqä hiñuä iqi wombä metñqce mäwinqanği, iqu “Apäkä hitqä ii ätqä-pa, ii imäkpiyā” ätukqce. ¹⁰⁻¹¹ Iqu ämaqä hñque guä kiqiyäueqä anä dunğä dowatqanğa, qu Jonä iqueqä hiñuä-qo iu häuä ätäväpu, iqueuä nyuäni hevqä hñqce ämiqütäwa äma äppiwi, hitqä ii äwikuwi. Ii äma äwätä, känäu äwikqce. ¹² Iinjä imäkqanğuwänğa, iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iqua äppiwi, iqueqä huiwi äma äwäpu, qua äptekuwi. Iqua qua ae äptepiyi, äwäpu Jisasi Ique qe ätukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä‡

¹³ Jisasi Iqu Jonä ique pizqä äpäkkuwinqä qätä äwiyäqce, Iqu anä iunji äväma, yimba ikuapmäutä anä avqñqä imqä äukqce. Iqtä Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iquatänä äukuwi. Itanği qokä-apäki, “Jisasi Iqu äwqiyä” tqanğä qätä äwipiwi, qu quwqä anä-himqä äväma, Iqtä ämimbñqä eqä manjā iu qanä äukuwi. ¹⁴ Iinjä etanği, Jisasi Iqu iuäqämetäqanğanji, qokä-apäkä kuapänänä pmetanğä äquñqce. Iqu iquauñqä huäqä wunğanği, iquautanä ämaqä täñä-yaqä iquauñi anğguä imäkkqce.

¹⁵ Mäptqä äwitñqä iqanğanji, Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iqua äpäupiyi, Jisasi Iqueni tiñjā ätukuwi. “Mäptqce ae äquveqetñqä iqiya. Täqñi qua avqñqäqiyä-qae, Si ämaqeunji anä-himqä ämätñğäwänğqä iunğqä ymisänä mbqä ipu bñqä dowatiyā.”

¹⁶ Iqu kimanji, “Qu täqñi sunğqä äväma unğqäwä? He hiqä-hiuä ymisänä wipiyä” ätukqce.

¹⁷ Iwä, qu Iqueni, “Ne ymisänji kuapänä hmanjqä. Bretqä hipa hñginjitä, hämapäkä hñquaqütänä ämenjunä” ätukuwi.

¹⁸ Inğanji Iqu “Ymisänä iinj, Nyinyiqä ämappiyä” ätukqce.

† **13:54** Iqueqä kaniqceqä anä-himqce, Nasäretqä iyyi. * **14:** Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20; 9:7-9 † **14:8** Ii Jonä iqueqä nyuäni, iinjä imäkpiyqä ätukqce, “Iqu ae äpäkonğqätiyā” tä näqñqä metñqä inğqeyi. ‡ **14:12** Makä 6:30-44; Lukä 9:10-17; Jonä 6:1-15

¹⁹ Itanji Iqu ämaqe, qätaqä iqi quamä pmapnqä ätukqe. Quama pmeqanguwängga, Iqu bretqä hipa hngijnitä, hämapäkä iquaqutä ämeqe, hiñuä haqä yätu äqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, Kiqä ämaqä iquau äwikqe. Iqua ämepu, ämaqä iu äwikuwi. ²⁰ Qu buayä äñäpu, äwqä puäsqanğa, iqi änatqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi. ²¹ Qokä iqua buayä änguwı, kuapänäñi 5,000. Apäkiutä ymeqeutäñi, a matäuqä ikuwi.

Jisasi Iqu, eqä haqeqi qanä äukqenqä^S

²² Qu iini qäpu iqanguwängga, Jisasi Iqu wänuñqä ämotquaminqä iquauñi, “He yimba iu ätkämäupu, eqä yätäqä nängisanqä hiñuiqä upuiyä. Nyi ämaqä täu dowatmqänä” ätukqe. ²³ Iqu ämaqe ae ändowätäqetanji, Iqueqä-kiuanä qoqonä yätunqä Kaniquenyqä tääqä tätnqä ekqe.

Mäptqä ae äquvqanğa, Iqu Iqueqä-kiuanä qoqonä iu yqänä äpmaminqe. ²⁴ Inäqe yimbae kiññä näñi ae äwqanğa, yuñui himänğisa yänänäqñqä äqunätä, eqä änyämäwa äpeyätä, yimba iqueni ämäquvasämäuqänä itä, nängi-tänği ämiminqe. ²⁵ Zä vätnqä qäqiqñi, Jisasi Iqu eqä-huänñä haqeğä iquau wimetnqä äukqe. ²⁶ Iqua Iqu eqä-huänñä haqeğä qanä quvepqanği äqumbiyi, “Hiwiyeqä” kñuä indqänäpu, zä kiññä ipu, zä-zäaqä, ätkuwi. ²⁷ Itanği maqänäñi, Iqu iquauñi ätukqe. “He zä miqä pambiyä! Yänänäqñqä pmapiyä! İ Nyinjqä.”

²⁸ I tqanğa, Pitä iqu kimanji, “Naqä İquki, Si Qäquki etanğutqe, ‘Eqä haqeğä qanä biyä’ diyä” ätukqe. ²⁹ Itanji Jisasi Iqu, “Si yqä biyä!” ätukqe. I tqanğa Pitä iqu yimba iu ävämanji, eqä-huänñä haqeğä Jisasi Ique wimetnqä äukqe. ³⁰ Itanji yuñui yänänäqñqä yqänä qunätqätanği äqunäqe, iqu zä äwiñğqe. Ga eqä-huänñä yäpä inğisa quveqetqänä tii itäqanğanji, zäaqä ätätä tiññä ätukqe. “Naqä İquki, nyi yätamäqä nyiyä!” ³¹ Maqänäñi Jisasi Iqu iqueni a äkiqätätä ätukqe. “Si ämaqä quuvqä wänğäpu heğiyä iqukiyqä. Kñuä hñquaqunji, sunqä indqänätqäninyä?” ³² E ätuäqetanji, iquau yimba iu ikuapmäuqanğiyänğa, yuñui qäpu qe ämñänğqe. ³³ Inğanji ämaqä yimba iu äpmaminjuwä iqua, qu Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, haqeğä ämamäupu tii ätkuwi. “Naqä-qakuiqä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäqukiyqä.”

*Jisasi Iqu, Genesäretqä pmeqä iquau ängüä iwimäkkqenqä**

³⁴ Itanğa iqua eqä-huänñä iunji qäyakämä ipiyi, qua Genesäretqä iu iuäqämakuwi. ³⁵ Ämaqä anä iutanä iqua Ique hiñuä äqunäpu, Jisasi Iqu iqi timäuqanği näqñqä epiyi, qu kukñuä anä qäqiqñiunqä ändowatkuwi. Itanji qu ämaqä täññä-yaqä-tänğä eqänänñä iquauñi, Iquenyqä qe ätuma äpkuwi. ³⁶ Äwimapiyi, qu Iqueni yatnqä änäänä äväpu, tiññä ätukuwi. “Ämaqä yaqä-tänğä iqua hipae tqä gquä hämänänñä iu qäyä itmaqämbñqä hiñuinä qunyä.” Itanji qokä-apäkä inyanä ipiyitanji, qu eqänänñi ängüä imänğuwı.

15

*Goti Iqueqä kukñuä-suqä iqu, suqä kaqä-kawäka äwikuwiu ämäwqätäunqenqä**

¹ Inğanji Parisi hñquatä, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñquatä, qu Jerusälemä iu ävämanji, Jisasi Iquenyqä äquveppiyyi, yatnqä tii qe äwikuwi. ² “Äänä etanğikä? Tqä ämaqä wänuñqä ämotqetqänñä iqua, suqä atqä-awäka änatapukuwi, qu qui imäkätqänjuwiuä. Qu buayä hñqanğanji, hipa asñi eqä akiyä inqä du,† ganä maqñqä, hipa kiyä mäqtetä änatqänjuwiuä.”

³ Jisasi Iqu iquauñi kimanji tiññä ätukqe. “Änäñänqäwä? Hiqä-hiuänñi, he Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iunji ävasäupu, hiqä suqä iunji qänakñä itqänjuwiuä.

⁴ Goti Hanjuwä Iqu kukñuä hñquaqe tii ätkqeğä. ‘Si tqä tñiquetä, tnäwqätä, kukñuä qänakñä itnä, yäpä iqinyä isñqeğä.’[‡] Itanğa ‘Ämaqä hñqu kiqä kaniquenyqätä, känäunqätä, kukñuä quvqä ätätqe, qu iqueni pizqä päkñqeğä.’[§] ⁵⁻⁶ Goti Iqu iññä ätkqä-qe, he tii tqenjqä. Ämaqä hñqu iqueqä käniquesä känäutänji, ‘Nätmatqä nyi yätamäqä qemätmä ämenqe, nyi Goti Hanjuwä Ique wimqä a ae ätäuqeğä’ ätuätqe, ämaqä iqu kaniqueğätä känäwqätä, yäpä iqi itä mäwqä yänğiyä. Suqä iññä dutanji, he Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui mäñdi äkittqiyäpu, hiqä taqä-tawäkauqä suqe, haqeğä ävaqumuatätqänjuuä. ⁷ He wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä! Hiñuä-tqä Asayä iqu hiqä suqä iñqe, atänuñuä qäyunä itä, tiññä ätkqe.

^S 14:21 Makä 6:45-52; Jonä 6:16-21 * 14:33 Makä 6:53-56 * 15: Makä 7:1-13 † 15:2 Quwqä suqä asñä-qñqe, tiññi. Qu eqä akiyä inqä ämepu, hipa iu hiñgi equatembñqäuä. ‡ 15:4 Ängumä İtmakqä 20:12; Kukñuä-suqä 5:16

[§] 15:4 Ängumä İtmakqä 21:17; Hiqäva-imäkqä 20:9

⁸ *‘Ämaqä tä, qu Nyaqä yoqe, manjitänä haqeqä ämamäutqänuwä-qe, quwqä qeqä-quuvqe, Nyinyqe kiinjä nämä äwinä.*

⁹ *Qu ämaqä iquauqä kukjuä-suqä dinä awä ätäpiyä-qe, “Kukjuä tä Goti Hanjuwä Iqueqe-qe” quanjä ätätqänjä. Iinjqe, qu Nqä yoqe haqeqä mamäupnjä qonjä änanüktäutqänuwä, hinjinäwa itqänuwä.”**

Jisasi Iqu, ämaqeu kiyä mätqä imäkqenqä ätkqe†

¹⁰ Iqu iinjä ätuäqetanj, qokä-apäkä iquauji, tääqä ätuätumetä tiinjä ätukqe. “He qätä änyiyäpu, kjuä änguänä indqämbiyä! ¹¹ Nätmatqe ämaqä hñqueqä manjä iu äpaquvqe, ii ämaqä iqueni Goti Iqueqä hinjä iqinj kiyä mätqä mimäkqä iqiya. Oeyqä. Ämaqä kiyä mätqä imäkqe, nätmatqä manjä iuta ätimäutä awä ätqe, ii qäqunänjqä” ätukqe.

¹² Qänakdanji wänuuänjqä ämotquaminjqä iqua äppiwi, Jisasi Ique tiinjä ätukuwi. “Parisi iqua, Saqä kukjuä qätä äkipiyitani, qu äwqä quvqä äwingqenqe, Si nännqä ae eänätänä, änäändänä?”

¹³ Itanji Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenjqä Iqu wänuuä-tänueqä. Itanqa nätmatqä eeqänänjä Iqu vowä mikqä ikqä iunji, hukä qäsä äyauniqeqä. ¹⁴ Ämaqä tqauuqje, he äwäwa miqä pambiyä. Iqua hinjä pisqä epu, hinjä pisqä hñquau-mända hänaqä ämotquetqänuwä-panjqä. Hinjä pisqä hñqu, hinjä pisqä hñque-mända hänaqä motquamätä itqe, qäquaqu qua hovqä iu quannjä päkinyiänqinyqä.”

¹⁵ Itanji Pitä iqu Jisasi Iqueni tiinjä ätukqe. “Kukjuä ktqä kiqä quatinqe, awä niatiyä.”

¹⁶ Jisasi Iqu kimanji, “Inji sunqäwä? He kjuä mämeqä iquwätänä?” ätukqe.

¹⁷ “Tiinjqä he maqñqätänä? Nätmatqä eeqänänji, manjä iu äpaquvätinjqe, ii tuqä iunqä äwitä, iqisanji zä-anjä bunqä äquveqänä. ¹⁸ I etangi nätmatqe, manjä iqu awä ätätinjqe, ii kjuä indqänjqä iutanjqä. Nätmatqä ämaqeu, Goti Iqueqä hinjä iqi kiyä mätqä imäkätinjqe, ii qäqunänjqä. ¹⁹ Nyi ‘kjuä indqänjqä iutanjqä’ etqe, ii suqä tiinjqä ätqä. Kjuä indqänjqä quvqä, suqä ämaqä pizqä päsqä, huiziqueqä apäkänjqä iqä, huiwä yanjä hinji injä, quwä-meqä, kukjuä mitqeta quanjä-tqä, itanqa hñquauuqä kukjuä quvqä tqä, iquayä. ²⁰ Suqä tqau ämaqä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjä iqinj kiyä mätqä imäkätqänä. Itanji ämaqä hñqu hipa asnjä maqñqä buayä ängqäqje, suqä iinj, ique kiyä mätqä mimäkqä iqiya” ätukqe.

Apäkä Kenanätanjä hui quuvqä eqäkqenqä‡

²¹ Jisasi Iqu iqi ävämanji, anjä-himqä Tayätä Saitonätä ämätnänjqä-tänjä inginyqä ätukqe. ²² Apäkä ähevqä-himqä Kenanätanjä iqi äpmaminjqä hui, ii äpätä tääqä tiinjä ätukqe. “Naqä Iqukiyä, Dewiti iqueqä kawiquki, dnä quvqä hñqu nyaqä ymeqä apäkä hmbi qui imäkätqäüä. Si nyinyqä qeqä kimänänä” ätukqe.

²³ Itanji Iqu iinj, kimanji hui mätquä ikqe. Itanqa Iqueqä wänuuänjqä ämotquaminjqä iqua äpäpu, Iqueni tii ätukuwi. “Apäkä ne änavändä, tääqä ätqapätinjä täsiinj, huätä dowatiyä.”

²⁴ Itanji Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu, Nyi Israitqä iquauä yätamäkqä wimqä änändowatkqe. Qu sipsipqä hänaqä qäyunäninjqä maqñqä enqä-panjä-qua etanjä.”

²⁵ I tquanji äwiyäqje, apäkä ii Iqu-tänjä qäqi äpätä, qonjä äusäuepätä, “Naqä Iqukiyä. Si nyi yätamäkqä nyiyä” ätukqe.

²⁶ Iiyqä kukjuä, Iqu kima tii ätukqe. “Ne ymeqä iquauqä buayi ämetanä, hiveqä iquau-mända vatunqje, ii qäyu manä.”

²⁷ Itanji apäkä ii, “Naqä Iquki, Si naqä-qakuänä ätnyä” ätukqe. “Itanji buayä hitujuä hñjua, quwqä kaniqueqä hevqä iuta qua iqi ätiväutqe, hiveqä iqua pänanjä ipu, ämambñqäüä.”

²⁸ Jisasi Iqu kukjuä tä qätä äwiyäqje, Iqu kimanji tii ätukqe. “Tqä quuvqä heqiyqe, naqänänjqä. Nätmatqä si äkingqje, äkimenqiyä.” Asänjanji iyyqä hitqä ii, ängquä qe imängqje.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänä ängquä imäkkqenqä

²⁹ Jisasi Iqu anjä iunji ävämanji, eqä-huänjä Galili manjä iunqä äpäquveqäkqje. Iqisanji Iqu qoqonjä yätunqä äyätä, iqi äpmaminjqje. ³⁰ Iqu iqi pmetanga, qokä-apäkä kuapänänji, qu yukä quvqä iquautä, hinjä pisqä iquautä, yukä njuä iquautä, manjä matqä iquautä, itanqa ämaqä tänjä-yaqä-tänjä kuapänänjä iquauji, Iquenjqä ätuma äpkuwi. Äwimapiyi, qu Iqueuä yukä-tänjä qäqi pmuateqanquwänjga, Iqu iquauji ängquä

* 15:9 Asayä 29:13 † 15:9 Makä 7:14-23 ‡ 15:20 Makä 7:24-30

imäkkqe. ³¹ Itanji ämaqe, qu manä matqä iqua kuknuä tqangä, yukä quvqä iqua änguä imängangä, yukä njua iqua qanjä uwqangä, hinuä pisqä iqua hinuä qängangä, hinuä äqunguwi. Hinuä iinjä äqumbiyitanji, qu yäunuä ipu, "Täukueqä" ätäpu, Goti Hanjuwä Israitqä iquau Miqä Iqueqä yoqe, haqeäqä ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 4,000 iu buayä äwikqenqä^S

³² Hiunji hñquaqwi-hñque ae äpäwqanga, Jisasi Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauñi, tääqä ätuätumetä, tiinjä ätukqe. "Nyi qokä-apäkä täunqe huäqä änuñgiyä. Qu Nyitä hiunji hñquaqwi-hñque äpmequwi, buayi hmayqä. Buayä dä qäsä dowatmqe, hänaqä awä ipe popo ipu päkñqenqe, Nyi manyinqä iqiyä" ätukqe.

³³ Iqu e tqanga, iqua kimanji ätukuwi. "Täqinjä anä avqñqä eänqe, ämaqä kuapanänäjä tiinjä du ymisanjä vatunqä dinqe, ne bretqe ängisa metunquäwä?"

³⁴ Itanga Iqu yatñqä tii äwikqe. "He bretqe, äänä menäüä?"

Itanji iqua, "Ne bretqe, 7 hñquata, hämapäkä wänqä hñjuatä ämenunä" ätukuwi.

³⁵ I tqanguwänga Iqu qokä-apäkä iquauñi, "Qua iqä quamä pmapiyä!" ätukqe. ³⁶ Inganji Iqu bretqetä, hämapäkita ämeqe, Goti Hanjuwä Ique "änguiqä" ätuäqe, äkutätä, itanji wäunuänqä ämotquaminqä iquau qe äwikqe. Itanganji iqua ämotaupiyi, ämaqä iu qe äwikiwi. ³⁷ Qu eeqänji äwqä änapäsäpu, iqä änatqutekuwi, iqua hiqokä-qä 7 ämamikuwi. ³⁸ Qokä iqua buayä änguwi, kuapanänäji 4,000. Apäkütä ymeqetänji, a matäuqä ikuwi. ³⁹ Itanji Jisasi Iqu qokä-apäkä iu ae ändowatäqe, Iqu yimba iu ätkamäutä, Makändanä iunqä äukqe.

16

"Si Tquki eäninqä ämänätquetnä, wäunuä hui imäkiyä" ätukuwinqä^{}*

¹ Parisi hñquata, Satyusi hñquata Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu tii ätukuwi. "Si Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä wäunuä imäkquki etanqutqe, si wäunuä ämaqä mimäkqänänäjä hñqu imäkätnä mänätquayä."

² Itanji Iqu iquau kimanji, tiinjä ätukqe. "Mäptqä äquveqetä, qäukui qua häñesqä qäyqanjanji, he 'Qäukui häñesqä äqiyqe, zinjuitänji mäptqä änguänä täñqiyä' tqä-quenjqä. ³ Itanga zinjuitänji, he tii tqä-quenjqä. 'Qaquvqe hea äwitä, qäukui häñesqä imängqenqe, ii yunüä äqunätä piyä qiyänqiyä.' Auqä, qäukuä iutanjä hiñqe, he hinuä äqunäpu, iuta iwäsäupñqenqe, näqñqä änguänä ämenäüä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu täñga imäkätñqenqä hiñqqe, he hinuä äqumbiyi, iuta iuwäsäupñqä iinqe, he mañqñqenjqä. ⁴ He qokä-apäkä täñga äpmenjuwä iquenä, he apäkä qokiqä äväma qanjä hiñgi qñqä eqqä-pañä, quvqä eäpu, Goti Hanjuwä Iquenji qänaknä miqä-quenjqä. He 'Si Tquki eäninqä ämänätquetnä, wäunuä hui imäkiyä' ändquwä-qe, Nyi wäunuä hui mimäkqä imqänä. He näqñqä mapñqä hiñqqe, hinuä-tqä Jona iqu qeyqä" ätukqe. I ätuäqe, quñi äväma äukqe.

Jisasi Iqu, Parisi iquauñqätä, Satyusi iquauñqätä, ätkqenqä[†]

⁵ Jisasi Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua eqä-huänqä-tänjä yätäqänggisangqä äukuwi. Iqua qanjä äwäpiyänjanji, bretqe qäsä äma pñqenqe, kñuä hui imäukuwi.

⁶ Inganji, Jisasi Iqu iquauñi tiinjä ätukqe. "Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmätqä änyuämäuqä iinqe, he manjitä ämäwqätäupu änguänä mimbiyä."

⁷ Iqu i tqanguqenqä kñuä indqänäpu, quwqä-quwä tiinjä ätnjuwi. "Ne bretqe äma mapqä iququenqä, i änatqiyä."

⁸ Qu kuknuä iinjä ätnminjuwinqe, Jisasi Iqu näqñqä eä, tii ätukqe. "Hiqä quuvqä heqiyqe, wänqänänäpiyqä. 'Ne bretqe hmanjqe' sunqä ätätqänäüä? Nyi bretqenqä maetqä da iqänä. ⁹ He Nyinyqätä, Nyaqä kukñuñqätänji, näqñqä änä mämeqä iquwätanä? Buayä hipa hñgininänji, ämaqä kuapanänäjä 5,000 änguwinqe, he hui imäuquwätanä? He qae squmä ämamikuwäwä? ¹⁰ Itanga buayä hipa hiñgi eeqä hiñgi hñquaqunänji, ämaqä kuapanänäjä 4,000 iqua änguwinqä-pqe, he hui imäuquwätanä? Inganji he qae squmä ämanyuequwäwä? ¹¹ He iinjqä mañqñqä eänuwi, ii sunqäwä? Nyi bretqenqä kñuä nyiyqanji maetqä da iqänä. Nyi Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmätqä änyuämäuqä iinqe, 'He manjitä ämäwqätäupu änguänä mimbiyä' etqänä" ätukqe. ¹² Qu kuknuä tä qätä äwipiyanji, näqñqä tiinjä ämakuwi. "Iqu nätmätqä bretqä änyuämäuqä iinjqä mänatqä iqiyä. Oeyä. Iqu Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, kukñuñqä änatqiyä-qe" näqñqä ämakuwi.

Pitä iqu, "Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä" ätkqenqä[‡]

¹³ Jisasi Iqu anä-himqä Sisariya-Pilipai-tänjä ingisanqä äwäqetani, Iqu Iqueqä wäuruñqä ämotquaminqä iquauñi, yatñqä äwikqe. “Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iquenyqe, qokä-apäki kñuä äänä indqänätqänuwäwä? Iqu tqukä?”

¹⁴ I tquanqa iqua kimanji, “Hñqua ‘Jonä asnä-qäyqä iqueqä,’ hñqua ‘Laisa iqueqä,’ itanqa hñqua ‘Järämai iquitiyä, hinuä-tqä hñququitiyä?’ ätäqtänuwiqä” ätukuwi.

¹⁵ Iqua e tquanquwängga, Iqu “Hiyaqä kñuä dunji, Nyi tqungqä?” ätukqe.

¹⁶ Saimonä Pitä iqu kimanji, tii ätukqe. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ne äminesñqä atäunjuä äkikqä Iqukiyqä. Si Goti Hänjä Pmeqä-tänjä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukqe.

¹⁷ Itanji Jisasi Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Jona iqueqä ymeqä Saimonä iquki, Goti Hanjuwä Iqu änguä ikimäkkeqä. Ämaqä qua täutanjä hñqu, kukñuä tä si mämäktqueqä iqueqä. Oeyä. Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqunä si ämäktqueqä. ¹⁸ Itanqa Nyi si tiinjä äktqänä. Si Pitä[§] iqukiyqä. Itanqanji ämaqä, anä yänänäqñqä hikä haqeqi ämätätqänuwä-pa, Nyi Nqä ämaqä iquau aquvä ämaqiätmä, hikä tqueqä haqeqi pmutemniqeqä. Itanqanji äpäkoñqä iqueqä yänänäqñqä, Nyaqä ämaqä aquväqñqä tqauñi, änä makittiqyqä yäniqeqä. ¹⁹ Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqetanjä qñqanjä hutäuqe, Nyi si ktapmniqeqä. Nätmatqe, si qua täunji pmua imäqanqñtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanqa nätmatqä qua täunji hinuinä qungangtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä” ätukqe. ²⁰ Itanji Jisasi Iqu Iqueqä wäuruñqä ämotquaminqä iquauñi, pmua yänänäqñqä iwimäkätä, tii ätukqe. “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä miqenqä atäunjuä ikqä Kraisi Iqu, Nyi Qäqunjqae, he ämaqeunji awä mätquä pambiyä.”

Jisasi Iqu, nätmatqä äwimeniqenqä ätukqenqä (16:21-17:27)

²¹ Inqanji Jisasi Iqu wäuruñqä ämotquaminqä iquauñi kukñuä tiinjä tuätñqä ätipäqäkkqe. “Nyi Jerusälemä iunqä umqe. Iqini, ämaqeu miqä iquatä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatäñi, qu hanjä-iqä naqänänä ändapäpu, Nyi pizqä bäkpnuwiqä. Iwä hea hñquauqa-hñque ae äpäwqanqanji, Goti Hanjuwä Iqu Nyi anji änyivauqumuatäniqeqä.”

²² Pitä iqu kukñuä tä qätä äwiyäqe, Jisasi Ique manjitä ätuma äwäqe, Ique äkasuwä tuätñqä ätipäqäkkqe. “Naqä Iquki, oeyä! Nätmatqä tä, Si mäkimeqä inqiyä!” ätukqe.

²³ Itanji Jisasi Iqu hiqumuanjä äwiyäqe, Pitä iqueni tiinjä qe ätukqe. “Setänä iquki, wawiyä! Si hikä hänaqä iu äknänä, Nyi quanñä päknmqä nyimäknjä-panjä iqukiyqä. Si qänaknänji, Goti Hanjuwä Iqueqä kñuä indqänqä iunä miqä itnä, ämaqeuaqä kñuä iunä inyä” ätukqe.

²⁴ Inqanji Iqu Iqueqä wäuruñqä ämotquaminqä iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaknä nyivändätñqä wingangutqe, iqueqä äwinqä eeqänänji, kiuä mäñdi äkittqänätä, iqueqä zä-huätatä huñqe ämetä, Nyi qänaki nyivändänä. ²⁵ Ii tiinjäqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänjä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäkänniqeqä. Inqä ämaqä hñqu, Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hänjä-pmeqe ävquatämämätätqe, iqu hänjä pmetäniqeqä. ²⁶ Itanqa ämaqä hñqu nätmatqä qua täunji eeqänä ämetä, iqueqä hänjä-pmeqe qui imäkngangutqe, iqueqä nätmatqä eeqänänjä iinj, yätamäkkä äänä väniqiyä? Itanqa ämaqä hñqu, iqueqä hänjä-pmeqe angumä metñqe, squä di väniqiyä? ²⁷ Nyi iinjä etqäqe, kiqä quati tiinjäqä. Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu Kaniqueqä yänänäqñqä ämetä, Iqueqä enätqä iquatä quvepäniqeqä. Itanqa Iqu ämaqä eeqänänjä iunji, qu suqä imäkmitpçenqä, kimanji inga väniqeqä. ²⁸ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä täqi pämä ätqäunjuwä hñqua, mapäkoñqä änä yqänä pmetanquwängganji, Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämiqä naqä enqä-panjä-qu pçanji qumbnuwiqä” ätukqe.

17

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanjä ingqenqä**

¹ Hiunji 6 ae äpäwqanqanji, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanqa kängua Jonä ique itmeqe, qoqonjä quäuqä hñqueñqä ätuma ekqe. Iqini iquauqä-quwänä äpmaminjuwi. ² Iquauqä hinuä iqisanji, Jisasi Iqueqä huiwi huitanjä änyätä, Iqueqä hipenji mäptqä enqä-panjä ätätä, qäki qäpäiqänänjä imanätä we äunqge. ³ Iunä äqunäjünä tpu ikuwi, Jisasi Iqutänji, Mosisi iqutä, Laisa iqutä, anä ätqäunjä kukñuä täqtätanjä äqunquwi.

⁴ Ii äqunäpiyinqä, Pitä iqu, Jisasi Iqueni tiinjä ätukqe. “Naqä Iqukiyã. Ne täqi äpmejqe, ii änguanäniqä. Inji Si äkinganqutqe, nyi itänjä anjä hñquaqui-hñque mätmqänã. Hñqu Tqäüã. Hñqu Mosisi iqueqäüã. Itanğa hñqu Laisa iqueqäüã” ätukqe.

⁵ Pitä iqu kuknuã änä tätqätanğa, qaquvqä wenyã-huñqä hñqu iquauñi qe äpatqäkqe. Itanji qaquvqä iqueqä yãpä imdanji, manjä hñqu tiinjä ätukqe. “Tqu Nqä Ymeqä Nyi kuapänã änyinätñqä Iqueyqä. Iquenyqe, Nyi aqvunã kiinjä itqänänã. He Iqueqä kukñui qätã wipñqe” ätukqe. ⁶ Iqueqä ämaqä iqua kuknuã tä qätã äwipiyyi, qu zã kiinjä winğanji qonjä äusäukipu, hipenji qua bu ekuwi. ⁷ Itanji Jisasi Iqu iquatänjä qäqiqi äquvepãqe, iquauñi itmaqiyätã, tii ätukqe. “He zã miqä pambiyã. Pãmã tqäpiyã.” ⁸ Qu ätkimbu hiñuã ämaqunquwi, ämaqä huizi iquaqu aanqä etanji, Jisasi Iqu Iqueqä-kiuanã tqäutangi äqunquwi.

⁹ Itanğa qu qoqonjä yätuta äpawipiyänğanji, Jisasi Iqu iquauñi yänänäñqä tiinjä ätukqe. “Nätmatqä he hiñuã äqunäñuwinqe, ämaqä hñque mätmqä pambiyã. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua äptepqetanji ävãmetã, anğumã ävauqanğutqänğanqäüã” ätukqe.

¹⁰ I tquanğa, iqua Iqueni yatñqä tiinjä äwikuwi. “Laisa iqu tänğanã quvepğanji äqunäñunã. Inji ämaqä kuknuã-suqenqä näñqñqä iqua tiinji, sunqä ätätqänjuwãwã? ‘Laisa iqu Kraisi Iqueni hiñuiqä wimenqiyãqeüã.’”

¹¹ Iqu kimanji, tii ätukqe. “Qu qäyunã ätätqänjuwiqä. Laisa iqu äpätã, nätmatqä eeqänänji anğumã jänã imäkänqiyã. ¹² Itanji Nyi tiinjä hitmqeqä. Laisa iqu ae äquvepkqe. Itanğa ämaqä iqua qu iquenyqä maññqä eäpu, iquauqä äwinqä dunã imäkãpu, suqä huitanjä-huitanjä itquaminjuwiqä. Itanji Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, iquauqä huiqä iutanji, asã iinjä menqiyã” ätukqe. ¹³ Iqu iinjä tquanğqenqe, iqua näñqñqä tiinjä ämakuwi. “Tã, Jonã asñã-qäyqä iquenyqä ätqiyã.”

*Jisasi Iqu, ymeqä dnjä quvqä-tänjä hñque äñguã iwimäkkqenqä**

¹⁴ Iqua qoqonjä yätuta äquveppiyi, qokã-apäkã kuapänã imänätanğuwã iu äwimakuwi. Inğanji ämaqä hñqu Jisasi Iquenqä äpãqe, qonjä äsausepätã tii ätukqe.

¹⁵ “Naqä Iqukiyã. Nyaqä ymeqä qokã iqu ppqã-tänjä etanji, Si iquenyqä qeqä äkimänänã. Iqu tä iu äpäknätã, ä eqã iu äpäknätã, qui kuapänã imäkñätñqe. ¹⁶ Itanğa nyi iqueni, Tqä wänuuänqä ämotquetqänjä iquauñqä ätuma äppã-qe, iqua iqueni, äñguã mimäkqä iquwiqä” ätukqe.

¹⁷ Kimanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmeñuwã iquenã, he quuvqä maeqiyqä itqänjuwiqä. Hiqä knuã indqänqetã, suqetanji, jänã hmanjqä. Nyi hesã anänji, squänğanqä pmamqãwã? Ä, hesanji hanjä-iqä squänğanqä meqãmqãwã? Ymeqä iqueni, ätuma bpiyã” ätukqe. ¹⁸ Itanji Jisasi Iqu dnjä quvqä ique äkasuwã tquanğa, dnjä quvqä iqu ymeqä iqueni ävãmeqanğa, maqänänji ymeqä iqu äñguã qe imänğqe.

¹⁹ Qänakñi wänuuänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimepu, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Ne dnjä quvqä ique huätã mãmamãuqe, äänã hitanğikã?”

²⁰⁻²¹ Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Hiqä quuvqä heqiyqe, aanjä wänqänänäpu etanji, he iinjä änä mimäkqä ipñqäüã. Nyi naqä-qakuã hitmqeqä. Hiqä quuvqä heqiyqe, zã-guawã* piikã wänqä isua enqä-panä etanğutqe, he qoqonjä tquenji, ‘Täqisanji, näññqä uvã’ tquanğuwänğanji, iqu äwänqiyã. He eeqänänjä inji, qeiqinyã imäkñqäüã.”[§]

*Jisasi Iqu, nätmatqä äwimeniqenqä anji ätukqenqä**

²² Jisasi Iqutã wänuuänqä ämotquaminqä iquatã, qua naqä Galili iu aqvã äqãmbiyi, Iqu iquauñi tiinjä ätukqe. “Hea hatñä mäpãwqanğa, qu Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueni ämaqä iquauqä hipa iu wipñqäüã. ²³ Itanji iqua Iqueni pizqä päkñqäüã. Ga hiunji hñquaqui-hñquenjä iunji, Goti Hanjuwã Iqu Ique anğumã vauqumuatänqiyã.” Iqua qätã iinjä äwipiyyi, äwqä hanjä kiinjä qe äwikqe.

Hiqãva-imäkqä anjinqä mbqä vqenqä

²⁴ Qänakñi iqua äwãpu, anjä-himqä Kapänamã iu ätimãukuwi. Iqinji Goti Iqueqä hiqãva-imäkqä anjä Jerusãlemã iu ämätñänqä iinjqe, mbqä motauqä hñqua, Pitã iquenyqä äpãpu, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Hiqä Ämetqueqä Iqu, hiqãva-imäkqä anjinqe, mbqä ävätñqätanã, ä mävwã itñqätanã?”

²⁵ Pitã iqu “Nñqä. Iqu ävätñqe” ätukqe.

† 17:13 Makã 9:14-29; Lukã 9:37-43a ‡ 17:20-21 Jisasi Iqu zã-guawã matqä ikqe. Iqu zã huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. § 17:20-21 Ämaqä näñqñqä-tänjä hñqua, “Matiu iqu kuknuã hui inã äqäkqeqä” knuã indqänätqänjä. Kukñui tiinjä. “Dnjã quvqä tiinjä iqua huätã dowatqe, Goti Iquenyqä täãqä ätätñã, buayã manqä itnã dutanjqä.”

* 17:20-21 Makã 9:30-32; Lukã 9:43b-45

Itaŋi iqu aŋä yäpä yängisa äpaquväqe, kukŋuä hui matqängga, Jisasi Iqu yatŋqä tii äwikqe. “Saimonä iquki, si kŋuä äänä kiyqiyä? Ämaqa ämiqä qua täutaŋä iqua, mbqä huitaŋä-huitaŋi, tqesa ämotautqänjuwäwä? Iquauqä ymeqä iquautatanä, ä ämaqa hŋquau-mändatanä?”

²⁶ Kimaŋi iqu, “Ämaqa huizi iquaiqä” ätukqe.

I tquanga, Jisasi Iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Iinjitaŋi, ämaqa miqä iquauqä ymeqä iqua mäwqä itqänjuwä-pa, Goti Iqu Iqueqä ymeqä-quauta mämotauqä yänä. ²⁷ Ii qäyä etangqä-qe, ne iquau äwqä äkasuwä iwimäqä iŋqe, si äwätinä, eqä-huänjä iuŋi hämapäkänqä guä quväyä. Hämapäkä kiŋganä äpiŋä iqueni, si iqueqä maŋi a hutamakätinä, mbqä hŋqu yäpä iŋgisa witaŋgi qundŋqinyä. Si mbqä iqu ämetnä, Goti Iqueqä hiqäva-imäqä anjŋqe, yeqä-yeuänqä iquau wiŋŋeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqunä miqeuŋanqä ätkqenqä (18:1-20:34)

18

*Yoqä naqä, tqukua mapnuwänŋqe?**

¹ Inŋaŋi wäujuänqä ämotquamiŋqä iqua Jisasi Ique äwimepu, yatŋqä tii äwikuwi. “Goti Qäukuä Yätutaŋä Iqunä miqeu äpmeŋuwä iquautani, huizi iquau miŋŋqe, yoqä naqä tqukua mapnuwänqäwä?”

²⁻³ I tquanguwängga, Iqu ymeqä hmbi tääqä ätuätumeqe, iquauqä awä iqi pämä ämatqätetä, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etmqänä. He hiqä kŋuä äkunmäknäpu, ymeqä täpu eŋqä-pa matimäuqä iqanŋpqe, he Goti Qäukuä Yätutaŋä Iqunä miqeuŋi, mäpaquvqä ipnuwiqä. ⁴ Ämaqa hŋqu iqueqä-kiuä mändi äkittqänätä, ymeqä täpu eŋqä-pa ätimäutqe, iqu yoqä naqä ämetä, Goti Qäukuä Yätutaŋä Iqunä miqeuŋi, huizi iquau ämäwqätäunqiyä.

⁵ Ämaqa hŋqu Nyinyqä kŋuä indqänätä, ymeqä täpu eŋqä-panä tiinjä hmbi itmetä, äŋguänä iwimäkätqe, iqu Nyi-pqe asä iinjä nyimäqiyä. ⁶ Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätŋqä täutaŋä hmbu, ämaqa hŋqueuä suqä imäkqanŋqä du hiŋuä äqunätä, asä iinjä imäkätä quanŋä päkŋganŋutqe, ämaqa iqueni, haŋä-iqä naqänänŋi wimenä. Ämaqa hŋqua hikä naqänänŋä hŋqu ämepu, iqueqä hiŋjuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänjä bu tnämäueqanŋpqe, ii haŋä-iqä wänqäpiyqä. Haŋä-iqä ique wimeniqä iqu, tqueni aanä naqänänŋä ämäwqätäunä.

Quuvqä heqiyqä qui mimäkqenqä†

⁷ Oänä, ämaqa qua täutaŋä eeqänänŋä iquenä. Naqä-qakuia. Ämaqe, qu suqä quvqä du quanŋä päkmbŋqenqe, nätmätqä huitaŋä-huitaŋi wimenä. Inŋqe, ämaqa suqä quvqä iinjä iqua äma äpätqä iqu, haŋä-iqä naqänänŋä meniqeqä. ⁸ Tqä hipainä-qe, yukinjä-qe suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanŋutqe, huätä ätävätnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqanŋutqe, tqä huiwitaŋä hmbu yuuwä ätävätnä-qe, si suqä quvqä iinjä mimäkqä injä-qe, haŋä-pmeqe ämatŋqinyä. Si iinjä mimäkqä iqanŋtqe, huiwä yuuwä matänqä-qe, qu si tä maisquä injä iu ktnämäupnuwiqä. Huiwä hmbi yuuwä täŋqe, haŋä-iqä ii, wänqäpiyqä. Tä duŋqä uwqe, haŋä-iqä naqänänŋiqä. ⁹ Tqä hiŋui suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanŋutqe, huätä ätqoätinä bi tnämävä. Si iinjä imäkqanŋutqe, hiŋuä hŋqunä äqännä, haŋä-pmeqe ämatŋqinyä. Si iinjä mimäkqä iqanŋtqe, hiŋuä hŋquacu yqänä qänätanŋnä, qu si tä maisquä injä iu ktnämäupnuwiqä. Hiŋuä hŋqunä qŋqe, haŋä-iqä ii, wänqäpiyqä. Tä duŋqä uwqe, haŋä-iqä naqänänŋiqä.

¹⁰⁻¹¹ Ymeqä wänqä isuaü awä iqisaŋä hmbinyqe, ‘Ipu nätmätqä hiŋginäwanŋeqä’ kŋuä miqä pambiyä. Kŋuä iquenyqe, he äŋguänä wimasipiyä. Nyi he tii hitmqeqä. Ynaunŋqä qäukuä yätuŋä ymeqä tquau ämitqänjuwä iqua, qu Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeŋqä Iqueqä hiŋuä iqi ätqänjuäü.”*

Kukŋuä ktqä, sipsipqä imatŋqenqäS

¹² “He kŋuä äänä heqiyä? Ämaqa hŋqu sipsipqä kuapanänŋä 100 täŋä-qu emitätqe, ga iquautani hŋqu imatnätqe, iqu qävqä miqä iniqiyä? Oeyä. Iqu kuapanänŋä 99 iquau qoqonŋä iu äpmaatämä äwätä, imatnätqä iquenyqä qävqä yäkiŋqiyä. ¹³ Nyi naqä-qakuänänŋä etqänä. Iqu sipsipqä kuapanänŋä 99 mimatŋqä iquauŋqe yeeqä itäqä-qe, sipsipqä kiuänänŋä imatnätqä iqueni, anŋi itmetqe, inŋaŋi iqueqä yeeqä iŋqe, aanä

* 18: Makä 9:33-37; Lukä 9:46-48 † 18:6 Makä 9:42-48 ‡ 18:10-11 Ämaqa näŋŋqä-tänŋä hŋqua, “Matiu iqu kukŋuä hui inä äqäqkeqä” kŋuä indqänätqänä. Kukŋui tiinjä. “Ti tiinjä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu ämaqa qui imäkmbŋqä iqanŋuwä iquau haŋä iquumuatŋnqä äpceqä.” § 18:10-11 Lukä 15:3-7

naqänänjä yäniqeqä. ¹⁴ Asä iinj, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu, ymeqä isua enqä-panjä hmbu imatnätä qui imäknätñqe mäwiñqä inä” ätukqe.

Tqä quuvqä anä heqiyqä iqu, si quvqä ikitqueqä iinjä

¹⁵ I ätuätäqänğanj, Iqu kukñuä hui-pqe inä ätukqe. “Tqä quuvqä anä heqiyqä iqu si quvqä ikitqueqanğutqe, si iquenyqä äwätinä, qeeqä-qeuänä äpmanyä, iqueqä suqä imäkätqenqä kukñuä ätäsinyä, kukñuä jänä imäkiyänqä yamwiqä inyqä. Iqu saqä kukñui qätä kiyqanğutqe, si tqä näueqä iqueni anğumä itmenyä. ¹⁶ Iqu saqä kukñui qätä makiyqä iqanğutqe, si Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ätkqä-pa qänaknä itnä, ämaqä hñqunänjä-qe, hñquaquinä-qe itmetnä, iqutä kukñuä anä tññqeqä. Goti Iqu tii ätkqe. ‘Ämaqä hñquaquinä-qe, hñquaqui-hñquenä-qe kukñuä asänänjä dinä tqanğpqe, he qätä iunä wiyqäpnä.’” ¹⁷ Itanji iqu iquauqä kukñui qätä mawiyqä iqanğutqe, si ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquauñi, iqueqä suqenqä tutñqeqä. Itanji iqu iquau-pqe qätä mäwiyyqä iqanğutqe, suqä si ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautä, mbqä motauqä iquautä, itquetqänjä-pa, ga si ique-pqe asä inä itquatñqeqä.

¹⁸ Nyi naqä-qakuänänjä tii etmqänä. Nätmatqe he qua täunji pmua imäkqanğpqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanğa nätmatqä qua täunji hñuinä qunğanğpqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä.

¹⁹⁻²⁰ Itanğa Nyi kukñuä hui inä hitmqeqä. Ämaqä hñquaquinä-qe, hñquaqui-hñquenä-qe Nyaqä yoqenqä aquvä qänğanğpqe, Nyi iquatä anä pmamqänä. Iinjñqe, ämaqä hesanjä qua täutanjä hñquaqu, iquaquiyqä knui nätmatqä hñquenyqä naqä-hñqunä indqänäsinyä tääqä siyqe, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu ävänqiyä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, wäunjuä-wiyqä hñqu, hñquququenyqä huäqä mäwunqä ikqenqä

²¹ Inğanji Pitä iqu Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi äpäqe, yatñqä tii äwikqe. “Naqä Iquki, nqä näueqä hñqu suqä quvqä indqeqanğutqe, iqueqä suqä quvqenqe, nyi äwqä hanji, squmä änä imäknmniñqäwä? Hipa hñginji eeqä hñginji hñquaquinji, ii anğuatänä?”

²² I tquanğa kimanji, tii ätukqe. “Suqä quvqenqä äwqä hanjuä imäkñqenqe, Nyi hipa hñginji eeqä eäqe, hñginji hñquaquinä iunqe, maktqä da iqänä. Si suqä quvqenqä äwqä hanju imäkñga-imäkñga äwätinä, aanjä kuapänänjä 490 iunji ämäwqätäutñqeqä.

²³ Nyi e äktqe, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, kukñuä ktqä tiñjä etanğiyqä. Ämiqä naqä hñqu, iqueqä wäunjuä-wiyqä iqua mbqä hñginäwä ämequwi, anği wipñqä wiyänqiyä. ²⁴ Iqu anği metñqä ipäqiyqanğanji, qu wäunjuä-wiyqä hñque iquenyqä ätuma pññqäüä. Iqueqä hñginäwä meqe, mbqä aanjä kuapänänjä 10,000,000 kinaiqä. ²⁵ Injäqe, iqu kima väññqe hma etanğutqe, ämiqä iqu tii tuänqiyä. ‘He ämaqä tqesä, iqueqä ymeqä-apäkä iutä, iqueuä nätmatqä eeqänänjä-pqe, ämaqä hñqua mbqä ipñqä qäsä ätuma upuiyä. Inji, imbqua ämaqä iquauqä wäunjuä-wiyqä hñginqä hipñqänänjä. Itanğa he mbqä kimanji, iuta mapñqänänjä.’ ²⁶ Wäunjuä-wiyqä iqu kukñuä tē qätä äwiyäqe, iqu ämiqä iqu-tänjä qäqiqi äpäknätä, qonjä äuktäüä, tii tuänqiyä. ‘Yäa, si nyinyqä huäqä kunğanğuti, hñjuä äqännä pmayä. Itanğa nyi si hñginäwä ämäktaukqe, kimanji äktapmqänä.’ ²⁷ Itanji ämiqä naqä iqu iquenyqä huäqä wunğanği, iqueni ävquatäwatätä, iqueqä hñginäwä ämaminqä-pqe, pipa iunji, yoqe huätä kutänqiyä.

²⁸ Itanji wäunjuä-wiyqä iqu yäpaqä mäñgisa äpäwäqe, iqueqä wäunjuä anä isinyä 10 kina hñginäwä ämotaukqä hñque wimenqiyä. Iqu ique a äkiqätätä, hiñjuä-qo iu a äkiyamäkätä, tii tuänqiyä. ‘Si hñginäwä ämakñä eeqänänji, täñğa maqä dapiyä!’ ²⁹ Iutanji wäunjuä anä imisiyqä iqu quannä äpäknätä, ‘Yäa, nyinyqä huäqä kunğanğuti, hñjuä äqännä pmayä’ tuänqiyä. ‘Nyi si hñginäwä ämäktaukqe, kima ktapmqänä.’ ³⁰ I tquanğanji, kingänänjä iqu iinjñqe mäwiñganği, ‘Oeyqä’ ätuätä, iqueni guä pmuateqä anä iunqä ätuma wänqiyä. Iqueqä hñginäwä ämotaukqe, kimanji qäyunä äyä hñqanğqe, iu yqänä pmetänqiyä.

³¹ Ämaqä wäunjuä anä imipqä huizi iqua, ämaqä iqu i imäkqanği äqumbiyi, qu äwqä hanjä wiñganğuti äwäpu, iquauqä ämiqä naqä ique, suqä e timäuqanği äqumbenqä tutñqäüä. ³² Inğanji ämiqä naqä iqu, iqueni tääqä ätuätumetä, tiñjä tuänqiyä. ‘Si wäunjuä imäkqä ququvqä-qukiyyqä. Kingänänji si zääqä dqanğnä, tqä hñginäwä naqänänjä ämändauknji, nyi pipa iunji huätä äyä äkuteqeqä.’ ³³ Nyi sinyqä huäqä änunğqeqä. Inji sunqäwä? Si tqä wäunjuä anä imäkqä iquenyqä huäqä makunqä iqueuä’ tuänqiyä. ³⁴ Itanji iqu äwqä tnänjä wiñganğuti, ämaqä täñjä-hunqä vqä iquauqä hipa iu

* 18:16 Kukñuä-suqä 19:15

vāniqeqā. Iqueqā hiŋgināwa āmotaukqe, kimanj qāyunā äyā hiqanŋanqā, iu yqānā pmetānŋiyā.

³⁵ He hiqā nāueqā hŋqu suqā quvqā etqueqanŋani, iqueqā suqā quvqenqā äwqā hanjuā mimākŋnqā iqanŋpqe, Nyaqā Apiqu Qāukuā Yātu Āpmenqā Iqu-pqe, āmiqā iqu iqā-pa iinjā emākānŋiyā” ātukqe.

19

*Suqā, apākā huätä dowatqenqā**

¹ Jisasi Iqu kuknuā tā qāpu ātuāqetanj, Iqu qua Galili iunj ävāma, qua Jutiya eqā Jotānā ique yātāqā nānŋisanqā äukqe. ² Itanj āmaqā aanā kuapānānj, Iquenj qānaki äwivāndkuwi. Itanŋa iqinj, Iqu iquauqā yaqe ānŋuā iwimākmiŋqe.

³ Itanŋanji Parisi hŋqua Ique äwimepu, “Iqu kuknuā quvqā hui natqanŋutqe, Ique kuknuā mitquanqā” kŋuā āmapu, yatŋqā tiinj äwikuwi. “Āmaqā hŋqu iqueqā äwiŋqetanā apāki huätä dowatqe, nāyaqā suqā iunj, ānŋuātanā, quvqātanā?”

⁴ Kimanj, Iqu tii ātukqe. “He Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iu āqānānŋe, kuknuā tiinj a matāuqā itqānŋuwātanā? Kiŋnanānj, Goti Nātmatqā Eeqānānjā Imākqā Iqu, āmaqā imākātāqanŋanji, Iqu qokātā apākātā imākkeqā.” ⁵ Iinj imākātāqetanj, tiinj ātkqe. “Qokā hŋqu, kandā-kānatā ävāmetā, iqueqā apākisā guā āmānyinyā, huiwā naqā-hŋqunā ānyinyā pmeqānŋeqā.” ⁶ Goti Hanjuwā Iqu iinj ātkqenqā, qāyaqu huiwi hŋquaqu miŋqā, hŋqunā ānyinyā pmesiyānŋeqā. Iinj etanŋj nātmatqā Goti Hanjuwā Iqu naqā hŋqunā āmamonyetqe, ii āmaqā hŋqu mandumakŋnŋeqā” ātukqe.

⁷ E tqanŋa, Parisi iqua Iquenj, yatŋqā ānyā-hānjā hŋqu tiinj äwikuwi. “Inj, Mosisi iqu suqā tiinj, ānānŋqā ānātāpkiqāwā? Iqu suqe, ‘Āmaqā hŋqu huätä dowatqā tuwanjuā āqiyātā, apāki ävātā, ii huätä dowatātŋqeqā’ ātātā ānātāpkiqeqā.”

⁸ I tqanŋuwānŋa, Iqu kimanj tii ātukqe. “He āmaqā hŋgisānā iquendaŋji, Mosisi iqu apākā huätä qāyā dowatŋnqā hiŋjuinā eqānŋqeqā. Ināqe kiŋnanānj suqā tāutanj maeqā imiŋqe. ⁹ Nyi tiinj hitmŋeqā. Āmaqā hŋqueqā apāki, ii āmaqā hŋqutā miqā imitātqā, iyyqā qokiqu iinj hiŋji huätä āndowatātā, apākā hui-mānda āmetqe, iqu suqā huiwā yaŋā ikiqe, imākqiyā” ātukqe.

¹⁰ Iqueqā wānuuānŋqā āmotquamiŋqā iqua, qu kuknuā tā qātā äwipiwi, Iquenj tiinj ātukuwi. “Tāukueqā! Āmaqā hŋqu Si ātŋj tāunj qānāknā itā, iqueqā apākitā anā āpmamitātqe, iqu hanj-iqā naqānānjā āmattqiyenānŋqiyā. Suqā apākā māmeqā iqe, āmāwqātāuānā.”

¹¹ Itanŋa Iqu tiinj ātukqe. “Kuknuā ii meqe, āmaqā eqānānjā iuqā hmanjā. Oeqā. Āmaqā Goti Hanjuwā Iqu yānjānāqŋqā ävqā iquanā mapŋqāuā. ¹² Āmaqā kuknuā ii āmetqā iqu, ānŋuā menŋqiyā. Nyi e ātqāqe, ii tiinjāqā. Āmaqā hŋqua, kānai āmikqānŋatqā huiwi qui imākñātā, apākā māmeqā ipŋqāuā. Āmaqā hŋqua, hŋqua-mānda ya āyitqātānŋa, iqua apākā māmeqā ipŋqāuā. Itanŋa hŋqua, Goti Qāukuā Yātutanj Iqunā miqeuŋqā kŋuā indqānāpu, quwqā-quwā pmua imākñāpu, apākā māmeqā ipŋqāuā” ātukqe.

Jisasi Iqu, ymeqā isuaui hipa haqeqi äwikqenqā^S

¹³ Inŋanji āmaqe, Jisasi Iqu ymeqā isuaui hipa haqeqi äwiyātā, Goti Hanjuwā Iqu ānŋuā wimākātŋqā tāāqā tuātŋqā wiŋanŋji, quwqā ymeqā isuaui ātuma āpkuwi. Ināqe, wānuuānŋqā āmotquamiŋqā iqua, “Ymeqe, ātuma mapqā pambiyā” ātukuwi.

¹⁴ I tqanŋuwānŋa, Iqu “He ‘oeyā’ mātquā pambiyā. Isua ānyimānŋqā qāyā āppiyā. Goti Qāukuā Yātutanj Iqunā miqeuŋj, ymeqā tāsua enqā-parjā iinj isuaueqā.” ¹⁵ Itanj Iqu ymeqā isuaui ānŋuā iwimākātŋqā, hipa haqeqi äwiyāqetanj, iqinj ävāma äukqe.

*Hikŋj mbqā kuapā-tānjā hŋqu, Jisasi Iqutā kuknuā ātkiyinŋqā**

¹⁶ Hea hŋquenj, hikŋj hŋqu Jisasi Iquenyqā āpātā, tii ātukqe. “Nāqŋqā-vqā Iqukiyā. Nyi hānjā hea ique-ique pmeqā mamqe, suqā ānŋui ānān imqāwā?”

¹⁷ I tqanŋa, Iqu iquenj tiinj ātukqe. “Si suqā ānŋuinŋqā suŋqā yatŋqā ānyinyā? Ānŋuānānj, Goti Hanjuwā Iqu kiqā-kiuānānŋqā. Ināqe si hānjā hea ique-ique pmeqe matŋqā kiŋanŋutqe, si Goti Hanjuwā Iqueqā suqeuŋj qānāknā isŋqeqā” ātukqe.

¹⁸ Inŋanji āmaqā iqu yatŋqā tii inā äwikqe. “Si suqe, ākitanŋqā tnyā?”

Kimanj, Iqu “Suqā tiinj ātnānŋqā iquanŋqā ātqānā” ātukqe.

* 19: Matiu 5:31-32; Makā 10:1-12; Lukā 16:18 † 19:4 Ipāqāqā 1:27 ‡ 19:5 Ipāqāqā 2:24 § 19:12 Makā 10:13-16; Lukā 18:15-17 * 19:15 Makā 10:17-31; Lukā 18:18-30

“Si ämaqä pizqä mapäsqa panä. Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukjuä jänä imäkqä iquejñi, quanqä mätkä panä.¹⁹ Tnaqä-tnuquau yäpä iqi qänaknä iqätñqe.† Itanqa tqä-täunqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänqä qäqiqññä iquauñqe, asä ii kinyätñqeä.”[‡]

²⁰ Jisasi Iqu i tquanqa, hikñä iqu tiñqä ätukqe. “Suqä eeqänänqä täunji, nyi qänaknä itñqeä. Ga nyi äwanji, nätmätqä äkinqä itqänänä?”

²¹ Itanji Jisasi Iqu iqueñi tiñqä qe ätukqe. “Si jänänänjukui hisñqä kinqanqutqe, tqä nätmätqä eeqänänji, ämaqä hñqua mbqä ipñqä äma äwätinä, iuta mbqä ämatqe, ämaqä nätmätqä maeqä iquau yanä wisñqeä. Si tiñqä imäkqanqutqe, qäukuä yätutanä nätmätqä änguänänqä-tänjukui hisñqinyä. Ga si Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

²² Hikñä iqu kukjuä ii qätä äwiyäqe, nätmätqä kuapänänqä-tänju etanji, iqueqä äwqä imdanji hanä-iqä ämeqe, äväma äukqe.

²³ Iqu ae äväma uwqanqa, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iquauñi, tiñqä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä mbqä kuapä-tänqä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iu paqunqe, qeiqinyä manä, yänänäqñqeutana paqunuwä.²⁴ Nyi he angumä etqänä. Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutana wänä. Inqäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänqä iqua, Goti Iqueqä miqeuñqä paqunqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeuñi ämäwqätäunä.”

²⁵ Wäunjuñqä ämotquaminqä iqua kukjuä ii qätä äwiyäqi, qu yäunjuä naqänänqä ipu, tii ätkuwi. “Mbqä kuapä-tänqä iqua yänänäqñqeuuta paqunqä etanqutqe, ämaqä qui imäknätqänjuwitanji, hñqä hea ique-ique pmeqe, tqu meniñiyä?”

²⁶ Itanji Jisasi Iqu iquauñi hiñuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqä, iñji änä mimäkqä iqanqäqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänqä imäkätñqe, Yänänäqñqä-tänqäqä.”

²⁷ Inganji, Pitä iqu kimanji, tiñqä ätukqe. “Nenyänqä äänä etanjiwä? Ne nätmätqä eeqänänji ävämanji, Si qänaki äyä äkivändänjunä. Inji ne nätmätqe, äkitanji metunquäwä?”

²⁸ Itanji Jisasi Iqu iquauñi tiñqä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänqä etqänä. Hea nätmätqä eeqänänji änyä-hänqä ätimäutqänqanji, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqä-tänqä-qu eätä, zä-hawä aanä änguänänqä iu pmeniqeqä. Inganji he ämaqä Nyi qänaki änyivändänjuwä iquenä-pqe, zä-hawä änguänänqä huizi 12 iu äpmapu, Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau mipnuwänqeqä.²⁹ Itanqa qokä-apäkä Nyaqä yoqenqä knuä indqänäpu, yuwqä anä iutä, kätä-känqäkäutä, känanyi-känapqautä, kanunjuautä, känäqautä, ymeqä iquautä, qua itä, ävämapqä iqua, qu eeqänänji, kuapänä 100 inä ämepu, hñqä hea ique-ique pmeqe, ämapnuwiqä.³⁰ Ämaqä tänqä yoqä-tänqä äpmeñuwä iutanji, kuapänänqä hñqua qänaki pmapnuwiqä. Itanqa ämaqä tänqä yoqä maeqä äpmeñuwä iutanji, kuapänänqä hñqua yoqä-tänqä pmapnuwiqä” ätukqe.

20

Kukjuä ktqä, ämaqä wainqä wäunjuä iu ipnuwänqä iñqä

¹ “Nyi kukjuä ämaqä yoqä-tänqä pmapnuwä iquauñqä i etqe, ii tiñqä etanji. Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, tiñqä enqä-paniqä. Ämaqä hñqu qua kanä eä, zñjuä quaesqänqä 6 klokijñi ämaqä hñquau, iqueqä wainqä wäunjuä iu wipñqä, itmewänqiyä.² Ämaqä wäunjuä imipqä iqua, ‘Ne hiunji tqe wäunjuä itanä, mbqä huätäknqä metunqeqä’ tquanqawänqä, ämaqä naqä iqu iquauñi, iqueqä wainqä wäunjuä iunqä dowätänqiyä.³⁻⁴ Hiunji zñjuitanji 9 klokijñä, iqu äwätä, ämaqä hñqua ququawä aqunvänqä iu hinginäwa tqäutänqä äqunäqe, tiñqä tuänqiyä. ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunjuä iu wäunjuä iqanqäqä, nyi mbqe, qäyunä etapmqänä.’⁵ I tquanqä, qu upñqäuä. Hiunji quemisqä 12 klokijñatä, äwiyqä 3 klokijñatä, ämaqä naqä iqu ququawä aqunvänqä iunqä anji äwätä, suqä asitanjinä imäkänqiyä.”

⁶ Itanji heatqä awiyqä 5 klokijñi, iqu äwätä, ämaqä huizi iquau-pqe, hinginäwa pämä tqäutänqä äqunäqe, yatñqä tiñqä vänqiyä. ‘Äänä etanqikä? He hiunji tqenji, wäunjuä maeqä hingi, suñqä tqäunjuä?’⁷ Qu kimanji, ‘Ämaqä hñqu, ne wäunjuä mänätapqä ieqä’ tupñqäuä. Itanji iqu iquauñi, ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunjuä iu, wäunjuä nyipiyä’ tuänqiyä.

⁸ Hiappkä ae äyä wiqanqa, wäunjuä kaniqu, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau miqä ique, tiñqä tuänqiyä. ‘Si ämaqä wäunjuä imäkqä iquau tääqä ätuätumetnä, mbqä

† 19:19 Anqumä Itmakqä 20:12-16; Kukjuä-suqä 5:16-20 ‡ 19:19 Hiqäva-imäkqä 19:18

wiyä. Si mbqä wisnqä ipäqiyätñnganji, qänaki ätimäupqä iquau ganä ävätnä, qu-ganä ätimäupqä iquauñi qänaki wisññqeqä.’⁹ Ga ämaqä wäunjuä heatqä awiyqä 5 klokiu ipäqäppqä iqua äpäpu, hñqunä-hñqunä mbqä huätäkñqä mapñqäüä. ¹⁰ Itanğa ämaqä wäunjuä qu-ganä ipäqäppqä iqua äpäpu, ‘Ne mbqä kuapänä menqunä’ knjuä indqängangppqä-qe, oeyqä. Iqua-pqe hñqunä-hñqunä mbqä huätäkñqä hñqunä mapñqäüä. ¹¹ Qu quwqä mbqä ämepiyä du hiñjüä äqumbiyi, wäunjuä kaniqueñi äkasuwä tiñjüä tupñqäüä. ¹² ‘Ämaqä qänaki ätimäupquwä iqua, wäunjuä wäñqäpu qäyä iquwä-qe, si mbqä ne änatapñä-panji, iquau-pqe asänä äwinyä. Ne wäunjuä tnäñjüä iqa päqtätanğu, mäptqä-pqä natätñqe, täñğa täsuwänä.’

¹³ Wäunjuä kaniqu qätä iñjüä äwiyäqe, ämaqä iquautañjüä hñqueni tiñjüä tuññqiyä. ‘Näueqä iqukiyä. Nyi siñji, quwqä miktqeqä iqänä. Täñğa ziqñitänji, ye mbqä huätäkñqenqä “änñuqä” ätqee. Qäyutanä? ¹⁴ Si tqä mbqä ämetnä, uvä. Nqä änyinqä dutanä, ämaqä yäpakä äpäqtä iqueni mbqä asiqunä wimqänä. ¹⁵ I nätmätqä tqä ma, nqeqä. Nyaqä mbqä iwäsäuqanğani, nqä änyinqä iunji, pmua tqu nyimäkätñqäwä? Aanqeqä. Nyi ämaqä tqauñi suqä äññuä di iwimäkqanğenqä, si äkasuwä sunqä kmññiyä?’ tuññqiyä.” ¹⁶ Itañji jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñjuä ktqä ämänätqeqä-pa, asä iñji, ämaqä täñğa yäpakä äpmeñuwä iqua, hiñjuqä pmapñuwiqä. Itanğa ämaqä täñğa hiñjuqä äpmeñuwä iqua, qänaki pmapñuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, nätmätqä äwimeniqenqä anğumä ätukqenqä**

¹⁷ Jisasi Iqu Jerusälemänqä qanä äwätäqänğani, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 12 iquaunä ämitmetä, qeiqi tiñjüä ätqäminqä. ¹⁸ “Qätä nyipiyä. Täñğani ne Jerusälemänqä äyätanä, äyä ätqeyqunä. Yänñini, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu hiqäwa-imäkqä naqä iquauqätä, kukñjuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäüä. Itanğa iqua Iqueni, kukñjuä ämitäpu, ‘Iqu äpakönätñqeqä’ tññqäüä. ¹⁹ Inğani qu Iqueni, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquau-mända wipñqäüä. Ämaqä iñjüä iqua, Iqueni ewiiqä kukñjuä ämitäpu, täuatätäu ipu, itanğa zä-huätati äuepñqäüä. Itañji hiññi hñquaqñi-hñqueni iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique anğumä ävauqumuatäññiyä” ätukqe.

Jemisi Jonä gueqiyqä känai, jisasi Ique yatñqä äwikqenqä†

²⁰ Qänakñi Sepri iqueqä ymeqä inğueqiyqä känai, Jemisi iqesä Jonä iqesä ätuma, Jisasi Ique äwimakuwi. Äwimapiyi, ii Iqu-tänjüä iqi qonjüä äwoktäutä, “Nyi yatñqä hñqu kimqänänñqä” ätukqe.

²¹ Itañji Iqu iñji yatñqe, “Si nätmätqä äkitanññqä kinğiyä?” ätukqe.

Ii kimanji tii ätukqe. “Nyi Si ämaqä ämitññanğani, tii tññqenqä änyinğiyä. Nqä hikñjüä tqauqu, hñqu saqä hipa ämuangisa pmeqanğa, hñquququ hipa qunamäuqänğisa pmenñqeqä.”

²² Iqu kima tiñjüä ätukqe. “Nätmatqä he yatñqä änyiquwinqe, he änyä maqñqä yqänä enjüä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe,‡ qe-pqä inä nyiññqätanä?”

Itañji iquaqñi, “Nñqä. Ye-pqä qäyü äñenqee” ätukiyi.

²³ Iqu iquaqñini tii ätukqe. “Qe naqä-qakuä ändqinyqä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe nyiññqeqä. Injāqe Nqä hipa ämuangisatä, qunamäuqänğisatä pmanyiyänqe, Nyi atäunjuä miqä da imqänä. Nyaqä Apiqu ämaqä hñquaqñi atäunjuä itä, zä-hawi ämaqä iquaqñinyqä näwenyä ämaeqeqä.”

²⁴ Wäunjuänqä ämotquaminqä 10 iqua, inğueqi Ique tquangiyinqä qätä äwipiyitani, qu iquaqñi himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkkuwi. ²⁵ Iwä Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “He näqñqeqä. Ne Israitqä qäyä etanği huizi iquau miqä iqua, yänñänñqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqeñi, äwinqä quwqä dunä qänakñä ipñqä iwimäkätqänjuä. ²⁶ Injāqe, hiyaqä awä iqñini, suqä tä mäwiqä itñqeqä. Oeyqä. Ämaqä hñqu, hiyaqä awä iqñisanji hiqä ämeyätñqä winğanğutqe, iqu heqä wäunjuä-eyqä-qu pmetñqeqä. ²⁷ Auä, ämaqä hñqu, hiqä naqä pmetñqä winğanğutqe, iqu hiyaqä wäunjuä-eyqä hiñğänqä-qu pmetñqeqä. ²⁸ Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu suqä iñji asä inä imäkqiyä. Iqu äpkqe, ämaqä Ique wäunjuä yätamäkqä wipñqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu äpkqe, iquau wäunjuä yätamäkqä äväta, Iqueqä hanjüä-pmeqe äväta, qokä-apäkä kuapänänjüä iquau anğu mbqä imetñqä äpkqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, hiñjuä pisqä hñquaqñi anğua iwimäkqenqä§

* 20:16 Makä 10:32-34; Lukä 18:31-34 † 20:19 Makä 10:35-45 ‡ 20:22 Jisasi Iqu eqä-häkinqä naqä-qakuä ätkqä hmanä. Ktqe ätkqeqä. Iqu hanjüä-iqä Goti Iqueqä äwqä tnäñjüä iuta wimeninğä dinqä ätkqe. Matiü 26:39; Jonä 18:11; Itkimäkqä 16:19. § 20:28 Makä 10:46-52; Lukä 18:35-43

²⁹ Iqua anä-himqä Jeriko ävämeqanġuwänġa, qokä-apäkä kuapanäni Ique qänaki äwivändkuwi. ³⁰ Inġani ämaqä hinġuä piſqä, hänaqä mañä iqi äpmeqäsmiñiyä hñquaqu, “Jisasi Iqu qanä äpqiya” tqanġä äwiyitani, tääqä yänänäñqä tiñä ätukiyi. “Naqä Iqukiya. Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si yenyqä qeqä äkimänänä.” ³¹ Qokä-apäki, qu iquaqu tääqä tqanġinyä qätä äwipiyyi, mañä matqä iynġä yänänäñqä ätukuwi. Iiñä qäyä ätqanġuwä-qe, iquaqu aañä tääqä yänänäñqä ätkiyi. “Naqä Iqukiya. Dewiti iqueqä Ymeqä Iqukiya. Si yenyqä qeqä äkimänänä.”

³² Jisasi Iqu qanä äuminġe, tääqä tqanġinyä äwiyäqe, Iqu iqi ätqäuwaqe, iquaqui tääqä ätuätumetä, tii ätukqe. “Qeñi, äänä qemäkmqä qeñiyä?”

³³ Itani iquaqu kimañi, tiñä ätukiyi. “Naqä Iqukiya. Yeyaqa hinġui äñġuä qänenqä yemäktñqä äyeyñiyä.”

³⁴ I tqanġiyänġa, Iqu iquaquinyä huäqä wunġanġi, iquaquiuä hinġuä iunġi, a qe ämikqe. Maqänäni, äñġuä imänyiyi, hinġuä äqänäsinyä, Ique qänaki äwivändqä äukiyi.

21

*Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä inġisa, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa äpekenqä**

¹ Itanġa iqua, Jerusälemä-tänġä qäqi timäupñqä ipiyänġani, qoqonä Olipä inġisa anä-himqä Betäpake iu ätimäukuwi. Inġani Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä hñquaqui ändowätätä, tii ätukqe. ² “Qe anä-himqä näñġisanġä winyqä. Ique äpaquväsiyänġani, qe donġi hñqu, ġuä äkiqiyäuequwä, kiqä meqä iquä anä pmetanġinyä, qunyyänġinqyqä. Iiñä äqunyyi, ġue iwasiyäsinyä, Nyinyqä ätuma binyqä. ³ Ämaqä hñqu kukñuä hui qesqanġutqe, ġa qe tiñä tquinyqä. ‘Naqä Iqu iquaqui wäunġuä vätnqeqä.’ Qe i tqanġisqe, maqänäni iqu hinġuinä qeqänäwqatänġiyä.”

⁴ Nätmatqä ii ätimäukqe, Goti Hanġuwä Iqueqä kukñui, hinġuä-tqä iqueqä mañä iuta ätkqe, qäyunä imäkätñqä ätimäukqe. Hinġuä-tqä iqu kukñui tiñä ätäänqe.

⁵ “Kukñuä tä, ämaqä Sayonä† äpmeñuwä iu awä tii tuvä. ‘Hinġuä qumbiyä! Hiyaqä ämeyqä naqä iqu, emetñqä äpqiya. Iqu ämaqä yoqä maeqä-qu enqä-pa, donġi haqeu pmeqä äyä äquvepqiya. Iqu donġi iyyqä meqä iqueqä haqeu pmeqä äquvepqiya.’”[‡]

⁶ Itanġa ämaqä wäunġuä imäkqä iquaqu äwäsinyä, Jisasi Iqu ätukqä-pa iñä imäkkiyi. ⁷ Iquaqu donġi känäutä meqä iqesä ätuma äpäsinyä, iquaquvqä ġuä quäuqe, donġi iquaquyqä haqeqi eqanġiyänġa, Jisasi Iqu haqeu qe äpmakqe. ⁸ Itani ämaqä kuapanäni quwqä ġuä quäuqe, äquvätäpu, hänaqeu äqäqasäueqäkuwi. Ga ämaqä huiziqua zä-äpa ätäväpu, hänaqä iqi äqäqasäueqäkuwi. ⁹ Itani qokä-apäkä Jisasi Ique hinġuiqä äwimamiñuwä iquatä, qänaki äwivändmiñuwä iquatä, tääqä tii ätmiñuwi.

“Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.

Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätñqä Iqenġi, Goti Hanġuwä Iqu äñġuänänä iwimäkqiya.[§]

Goti Haqä Yätu Äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.”

¹⁰ Jisasi Iqu Jerusälemä yäpä inġisa peyqanġa, ämaqä anä-himqä iutanä iqua, yäunġuä ipiyyi, yatñqä hinġinäwa, “Ämaqä Tqu, äsqukuä?” ätukuwi. ¹¹ Itanġani qokä-apäkä Iquä anä äpmanñuwi, kima tii qe ätukuwi. “Ii Jisasi Iqueqä. Iqu Hinġuä-tqä anä-himqä Nasäretqä qua Galili iutanä Iqueqä.”

*Jisasi Iqu, mbqä wäunġuä imäkmiñuwä iquau, huätä äpäsäwqatkqenqä**

¹² Itanġa Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä inġisa äpäyäqe, Iqu ämaqä mbqä wäunġuä imäkätqätanġuwä eeqänäni, huätä äpäsäwqatkqe. Itanġa ämaqä mbqä huitani tnänqä imäkäpu vätkätanġuwä iquauqä hevqetä, ämaqä yññä-heeqe mbqä itqätanġuwä iquauqä zä-hawitä ämaqvasqiyekqe. ¹³ Iiñä imäkäqe, tii ätukqe. “Goti Hanġuwä Iqueqä bukä iunġi, tiñä äqänänä.

‘Nyaqä anñqe, qu ‘Anä tääqä dqä aniqä’ tñnuwiqä.†

Inqäqe, he ämaqä quwä-meqä iquauqä zä pmeqä anä[‡] enqä-panä imäkätqänäüä.’”

¹⁴ Iqu hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä inġisa yqänä äpme, ämaqä hinġuä piſqä iquatä, itanġa yukä quvqä iquatä, Ique wimeqanġuwä iquauñi, äñġuä qe imäkkqe. ¹⁵ Itanġi hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänäni meqanġi äqumbiyi, itanġa ymeqe, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä inġisa äpmapu, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä” ätäpu,

* 21: Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40; Jonä 12:12-19 † 21:5 Sayonä, ii anä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huiziyi.

‡ 21:5 Sakätiyasi 9:9 § 21:9 Apqä Bukä 118:26 * 21:11 Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17 † 21:13

Asayä 56:7 ‡ 21:13 Järämäi 7:11

tääqä tqanğä äwipiyyi, äwqä quvqä äwiñgqe. ¹⁶ Itañi qu Jisasi Iqueni, yatñqä tiinğä qe äwikuwi. "Tääqä tä tqanguwi, Si qätenä äwiyätnä, hiñuinä äqunänğä?"

Kimanji Iqu tii ätukqe. "Auä, itañgi änäñğänğäwä? He kukñuä Dewiti iqu Goti Ique ätukqä tä, a matäuqä itqänjuwäta?"

Si ymeqä wänğänğä isua, Tqä yoqe haqeqä makmäupñğä ämotquetqäñiqä.[§]
¹⁷ Itañga Iqu iquau äwämeqe, anğä-himqä naqä iunji, yäpaqä mäñgisa äwäqe, anğä-himqä Betani ätimäutä, heattqä iqueni iqi äpmakqe.

*Jisasi Iqu, zä-eaqä hñque qui imäkkqenğä**

¹⁸ Aanğä zinuä matqänğani, Jisasi Iqu anğä-himqä naqä iunğä anğumä äwätäqänğani, buayänğä dä äwikqe. ¹⁹ Iqu zä-eaqä hñqu, hänaqä manğä iqi tqäutañgi äqunäqe, qäqiqi äwäqe, kiqä häukuä nänğe aanğä, quwqenä nyätanği äqunğqe. Itañi Iqu zä-eaqä iqueni, tiinğä qe ätukqe. "Si häukui anğumä maqiyqä isñqinyä." I tquanğqetani, zä-eaqä iqu maqänä yäuä qe äpäkqe.

²⁰ Iqueqä wäunğänğä ämotquaminğä iqua, hiñuä iinğä äqumbiyi, yäunğä ipu, "Änäñğänğäwä? Zä-eaqä iqu yäuä maqänänği, äänä itä piqiyä?" ätkuwi.

²¹ Iqu kimanji, tii ätukqe. "Nyi heñi naqä-qakuänä etqänä. He kñui, 'Nqä änyinğe ätimäunğutiyä, matimäuqä yänğqutiyä-qe?' kñuä hñquacu mindqänğä ipu, quuvqe yänğänğänğä heqäpqe, he zä-eaqä tqueni, Nyi imäkkqä-pa asä iinğä imäkpñğäuä. Itañga he imäkpñğe, iquenyä ma. He qoqonğä tquenğä-pqe, 'Goti Iqu si äkiyautä, eqä-huänğä bu äknämäunä' ätupqe, ii ätimäunğutiyä. ²² Asä iinğä, he quuvqä eqiyäpu tääqä tupqe, nätmätqä eeqänğä he yatñqä äwipqä iunji, ämapñğäuä" ätukqe.

Jisasi Ique, "Yoğä naqe, ängisa ämenğäwä?" ätukuwinğä†

²³ Jisasi Iqu hiqäwa-imäkkqä anğä täknğä yäpä inğisa äpäyätä, ämaque ämotquetqätanğä, hiqäwa-imäkkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä Ique äwimepu, yatñqä tiinğä äwikuwi. "Wäunğä tä imäkätqänğinğe, yoqä naqä ängisa ämenğäwä? 'Si ii imäkätñqe' tqu ktkqäwä?"

²⁴ Iqu kimanji tii ätukqe. "Nyi-pqe nätmätqä hñquenyqe, yatñqä inä heyqanğmdi, ga he kima qäyunä ändquwi, Nyi wäunğä tä imäkmqä yoqä ändapkqä Iquenğe, etmqänä. ²⁵ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunğä imäkmñqe, ängisa ämetä imäkkqäwä? Iqu yänğänğänğe, qäukuä haqä yätuta ämakqätanä, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?" ätukqe.

I tquanga, iquauqä-quwä kukñuä tiinğä qe ätñquwi. "Ne kimanji, 'Qäukuä haqä yätutanğä' tquanğuatqe, Iqu tiinğä natänğiyä. 'He iquenyqä quuvqä maeciyye, sunğä itqänjuwäwä?' ²⁶ Inğäqe, ne kimanji, 'Ämaqä iquautanğä' ätuatque, änäñğätiyä? Ämaqä, 'Jonä iqu hiñuä-tqä iqueqä' kñuä indqänätqänjuwinğe, iquauñqe ne zä änenğiyä." ²⁷ E ätmbyitanji, Jisasi Iqueni, "Ne maññqeğä" ätukuwi.

Ga Iqu kimanji, "Nyi-pqe inänğä. Nyi yoqä naqä-tänğä eämä, wäunğä e imäkätñqenğe, he awä maetqä ymqänä" ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä hñqueqä hikñä iquaquinyqä

²⁸ "Itañga he kñui äänä heyqiyä? Ämaqä hikñä hñquacu-tänğä hñqu, iqueqä ymeqä hitmqä ique äwimeqe, tuänğiyä. 'Ymeqä iquki, täñğani si äwätnä wainqä wäunui iyä.'

²⁹ Itañi ymeqä iqu, 'Nyi enyqä änyinğiyä' ätuäqe, qänakndanji iqu tñänğä imäkäqe, äwänğiyä. ³⁰ Itañga kaniqu iqueqä ymeqä känğueqe-pqä inä äwimeqe, kukñuä asä iqunä tuänğiyä. Ymeqä iqu, 'Apä, nyi imäkmqänä' ätuäqe, mäwqä yänğiyä. ³¹⁻³² Inji kaniqueğä äwiñğä iu qänaknä itñqe, ymeqä iquaquisanji, äsqutiyä?"

Kimanji hiqäwa-imäkkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, "Hitmqä iqueqä" ätukuwi.

Itañi Iqu tii ätukqe. "Nyi naqä-qakuä etqänä. Jonä iqu he ämetä, suqä jänänği qäyä ämetqueanği, he iquenyqe quuvqä maeciyyä äyä iminjuwiqä. Itañgi ämaqä mbqä motauqä iquatä, apäkä qanğä hiñğinäwa ikiqä iuatänji, qu iquenyqä quuvqä eqäminjuwiqä. He iunji hiñuä qäyä äqunäpiyä-qe, kñuä indqänğe tñänğä mimäkkqä ipu, iquenyqä quuvqä maeciyyä iminjuwiqä. Ininğe, ämaqä mbqä motauqä iquatä, itañga apäkä qanğä hiñğinäwa ikiqä iuatänji, Goti Hanjuwä Iqunä ämitnğä iunğe, qu-ganğä hiñuiqä hemapñğäuä" ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunğä miqä quvqä iquauñğä‡

³³ "He kukñuä ktqä huizi tqu qätä nyipiyä. Ämaqä hñqu guä-wainqä vowä ikqäwäqe, täknğä äqäyäqe, kiqä häukui qonğqä itä, eqä päquveqätñğä hikä huä ätäkätä

iquqonmäuqce, ämaqä wäunuiunqä hiñuä äqumbu pmeqä anä quäuqä ämätäqce, itanga wäunui, ämaqä mbqä meqä imäkpnqä hñquauqä hipa iu äwimä, anä kinä nämqä wängqiyä. ³⁴ Itangani guä-wainqä häukuä näñqce äyä qäyqanganji, iqu iqueqä wäunua-wiyqä hinginqä hñquau, ämaqä wäunua ämimitpqä iquauñqä, häuku iqueqce mapñqä dowatänqiyä. ³⁵ Itangi iquauñi, ämaqä wäunua ämimitpqä iqua, a äkiqätäpu, hñqce häptqä äpäsäpu, huiziqeñi pizqä hämänä äpäsäpu, itanga huiziqeñi hikä päkpnqäü. ³⁶ Anjini kaniqu wäunua-wiyqä kuapanänqä hui inä dowatänqiyä. Inäqce ämaqä wäunua ämimitpqä iqua, iquauñä-pqce suqä asä iqunä iwimäkpnqäü. ³⁷ Qänakñi iqu, ‘Qu nyaqä ymeqä iqueni qätä wipñqäü’ ätätä, iqueni iquauñqä dowatänqiyä. ³⁸ Inäqce, ämaqä wäunua ämimitpqä iqua, hikñuqu äpqangi äqumbiyi, tii tmbñqäü. ‘Wäunua kaniqueqä hikñuqu äpqiyä. Kaniqu äpäkonganganji, kanmä nätmätqä eeqänäñi, iqu ämeniqeqä. Iñinñqce ne ique pizqä äpäsätanä, wäunui neqä metñqceqä’ tmbñqäü. ³⁹ Inä ätmbiyi, qu ique a äkiqätäpu, wäunua yäpaqä mäñgisa ätnämäpu, pizqä päkpnqäü. ⁴⁰ Itanganji he kñui äänä heyqiyä? Qänakñdani wäunua kaniqu äpäqce, wäunua ämimitpqä iquauñi suqä äänä iwimäkänqutiyä?’ ätukqce.

⁴¹ Ga hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, Ique kima tii ätukuwi. ‘Iqu ämaqä quvqä tquauñi, qui wimäkänqiyä. Itanga wäunui, iqu ämaqä hñquau-mända muayänqiyä. Ämaqä ymisanä meqängganji, ymisanä aquv äqämipqce, ique-pqce wipñuwänqä iquau, muayänqiyä’ ätukuwi.

⁴² Inji, Iqu yatñqä tii äwikqce. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqce, he a matäuqä itqänuwätanä? Kukñuä tä, tiññqä.

Hikä-anä-mätqä iqua, hiki quvqä wäunua maeqä hiñuinä äqunguwi, hikä iñä iqu, anä quea enqä-panä, anä yänänänqä imäkqä-queqä. Nätmätqä tä ätimäuqce, Naqä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqiyä. Itani ne hiñuä äqunani, ‘Äi, aanä äñguänäñiqä’ äyä ätqunä. §

⁴³ Inä etangji, Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä yäpä ingisanqä uwqñqce, hiyaqä hipa iutani huätä ämetautä, ämaqä hñquau-mända muayänqiyä. Qu Iqueqä ämiqä iu äpmapu, kiqä häuku i imäkpnqä iquau muayänqiyä. ⁴⁴ Itanga ämaqä, Hikä Tqueqä haqeqi äpäkñätqce, iqu qui imäkñänqiyä. Ga Hikä Tqu haqä yätqä äwämätätqce, ämaqä hñqceqä haqeqi äpäkñätqce, iqueni guipäyänqiyä’ ätukqce.

⁴⁵ I tqangan, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, qu Jisasi Iqueä kukñui qätä äwipiñi, Iqueä kukñuä ktqce, iquauqä-quwänqä äyä äwqanñi näqñqä ekuwi. ⁴⁶ Qu näqñqä iñä epiyi, a kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi iqua, ‘Jisasi Iqu hiñuä-tqä hñqceqä’ kñuä indqänqanquwiñqä, zä ikuwi.

22

*Kukñuä ktqä, ämanqä ymisanä naqänänñiqä**

¹ Asä qänqangi, Jisasi Iqu kukñuä ktqä huiziqu, ämaqä naqä iquauñi tiñä qe ätukqce. ² ‘Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqce, ämiqä naqä hñqu i imäktqä enqä-paniqä. Iqueqä ymeqä qokä iqu apäkä metñqänqangi, ämaqä ämiqä iqu, ymisanä naqänänqä imäkänqiyä. ³ Kinganäñi iqu ämaqä hñquauñi, ‘Nyi ymisanä naqänänqä imäkñqänqangi, he nyitä ymisanä anä natunquä pñnuwänqceqä’ tuänqiyä. Itanga hiunji ymisanä-nqä iqueni, iqu iqueqä wäunua-wiyqä iquauñi, tääqä tuätumapñqä dowatqanga, qu äpñqce, enyqä winyänqiyä. ⁴ Itani iqu wäunua imäkqä huiziquau-mända ändowatätä tii tuänqiyä. ‘He ämaqä nyi tääqä ätukqä iquauñqä äwäpu, nyaqä kukñui, tii jipiñi. ‘Qätä nyipiñi. Nyi ymisanä näwe ae imäkeqeqä. Bulumäka qokä iquautä, nanua äñguänänqitä äpäsätanä, nätmätqä eeqänäñi näwenyä ae imäkequä äwinä. He ämanqä ymisanä täunqce, ppiyä’ tupñqä äupiñi’ tuänqiyä.

⁵ Ämaqä wäunua imäkqä iqua äupiñi, kukñuä tä iquau tqauñuwänqce, ämaqä iqua qätä mäwiyqä ipu, hinginäwa wepñqäü. Hñqu iqueqä wäunuwä-änquwiunqä wänqiyä. Hñqu iqueqä mbqä wäunua yätñqä wänqiyä. ⁶ Ga huiziqua, wäunua imäkqä iquau a äkiqätäpu, ämuamuqä ämipu, pizqä päkpnqäü. ⁷ Iutani, ämaqä ämiqä iqu, äwqä tnänqä winqanñuti, iqueqä ämaqä mäkä-iqä iquau, ämaqä pizqä päsqä iquauñqä dowatänqiyä. Qu äwäpu, iquau pizqä äpäsäpu, iquauqä anä-himqce tä qäyävänqäü.

⁸ Inqangi ämiqä iqu, iqueqä wäunua-wiyqä iquauñi tuänqiyä. ‘Ämanqä ymisanä näwenyä witanqä-qe, ämaqä nyi tääqä kinganä ätquäqä iqua, buayä täñqä pññqce, äñguä-qua manä. ⁹ Inä etangji, he hänaqä manä eeqänänqä iunqä äwäpu, ämaqä iqi pmetangä äqunäñuä iquau, ämanqä ymisanä tä bñqä tääqä tuätumapiñi’ tuänqiyä. ¹⁰ Ga iqua hänaqä eeqänänqä im-imä äwäpu, qokä-apäkä quvqä iquautä, äñguä iquautä

äwindäpçqä iquauñi, aquvä maqäpñçqäüä. Itanji qu äpäpu, ämançqä ymisanä tüä äpmepiyänçanji, anä iunji täptembñçqäüä.

¹¹ Inäçe ämiçqä iqu, yäpä inçgisa iquau hiñuä qunätñçqä äpäyäçe, ämaqä hñçqu ämançqä gçue mipnätançi qunänçiyä. ¹² Inä äqunäçe, iqueni, 'Näueqä iqukiyā' tuänçiyä. 'Si ämançqä gçue, mipnça mäyapçqä inji, äänä etançikā?' Iqu kimanji matçqä yänçiyä. ¹³ Itanji ämiçqä iqu iqueçqä wäunjuä imäkçqä iquauñi, tiñä tuänçiyä. 'He iqueçqä yukä hipa iunji hatñä äququätäupu, hiawiqä imä pmetñçqä yäpaçqä mäñçgisa tnämäupiya. Anä hiawiqe, ii knuä äqiyäpu hiçuanä mançtäsçukuä ämäutçänjuwä ivçqä' tuänçiyä. ¹⁴ Ii tiñä etançiyçqä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuapanänñä iquauñi, tääqä ätuätñçqä. Itanji yäpä inçgisa upñçqä iinçqä, Iqu hñçqunä-hñçqunänji atäunjuä itñçqäqä" ätukçe.

Ämiçqä naçqä Sisa ique, mbqä takisi vçençqä†

¹⁵ Inçanji Parisi iqua äupiwi, "Jisasi Iqueni, kukñuä äänä mitaniquäwä?" ätnäpu, knuä yanä änyäpu, iqueä kukñuä quvçqä hui tçançutçqä, äkäpñçqä kukñuä guä ämäsäukuwi. ¹⁶ Qu iquauçqä wäunjuänçqä ämotçuaminjuwä hñçquautä, ämiçqä naçqä Heroti iquençqä äwinyäminçqä hñçquautä‡ Jisasi Ique tii tupñçqä ändowatkuwi. "Ämotçueqä Iquki, ne näçñçqä eänjunä. Si kukñuä naçqä-qakuä Tçukiyçqä. Itançga Goti Hanjuwä Iqueçqä sugençqä, Si çokä-apäkä iquau naçqä-qakuä ämotçuetçänñä çäyünä-çe, Si ämaqä hñçquenyçqä zä miçqä itnä, yoçqä-tänñä iquautä, yoçqä maeçqä iquautänji, kukñuä asänänñi ätuätçänñiçqä. ¹⁷ Inji ne Romätanñä ämiçqä naçqä Sisa ique mbqä takisi ävätunçqä, ii äñçquätiyä, quvçqätiyä? Si knuä äänä äkiyänçqä, ne natiyā" ätukuwi.

¹⁸ Itançji Iqu iquauçqä knuä indçänçqä quvçqä iunçqä näçñçqä ae eätä, tiñä ätukçe. "He wopçqä ipu, kukñuinä tçqä iquenä, sunçqä yamwiçqä nyiyçqäüä? ¹⁹ He mbqä takisi iunä ävätçänjuwitanñä hñçqu, Nyi mändçuapiyā." Inçanji qu mbqä hñçqu Iquenyçqä äma äpkuwi. ²⁰ Itanji Jisasi Iqu iquauñi, "Ktçqä itä, yoçqä itä, ii tçueqäwä?" ätukçe. ²¹ Qu "Sisa iqueçqäqä" tçuançguwänçga, Iqu iquau tii ätukçe. "Inji, nätmätçqä Sisa iqueçqä etançutçqä, ii kaçqäçue wipñçqäqä. Ä nätmätçqä Goti Hanjuwä Iqueçqä etançutçqä, ii Goti Ique wipñçqäqä." ²² Qu kukñuä tä çqätä äwipiwi, eämepu, Iqueni äväma äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua ançumä vauçençqä ätukçe§

²³ Hiunji iqueni Satyusi hñçqua, Jisasi Iquenyçqä çqä äpkuwi. Satyusi iqua, tii tçqä-quae. "Ämaqä ae äpäkombqä iqua, ançumä mävauçqä ipñçqäüä." Itanji qu Jisasi Iqueni, yatñçqä tiñä äwikuwi. ²⁴ "Ämotçueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunji tiñä ätätä äçqäçqä.

*Ämaqä hñçqu apäkä ämetä, ymeçqä maeçqä äpäkonätçqä, iquenyçqä tñänçqä, känçuequ apänçqäçqä ämetä, ymeçqä hemençiyä.**

²⁵ Hiñçuiçänänñi, ämaqä 7 hñçguiqua, neyaçqä awä iqä äpmaminjuwiçqä. Itançga inççuiçuautanji, kätequ apäkä ämeçetanji, äpäkongçqäqä. Iqu ymeçqä meämeçänçga äpäkongçançi, apänçqä iinji, känçuequ ämakçqäqä. ²⁶ Itanji känçuequ-pçqä, asä inä ikçeqä. Itanji känçgua huiziqu-pçqä, asä inyanä ikçeqä. Itançga inyanä-inyanä iqanji, känçgua yäpakä iquenyçqäüä. ²⁷ Eeçänçguiqua äpäkongçançguwänçga, yäpaki, apänçqäqä ii inä äpäkongçqäqä. ²⁸ Inji çänakndanji, ämaqä äpäkombqä iqua ançumä ävauçançguwänçganji, apäkä eeçänçguiqua ämaminjuwä ii, tçueqä heäniquäwä?" ätukuwi.

²⁹ Kimanji Iqu tii ätukçe. "He Goti Iqueä bukä iu äçänänçençqätä, itançga Iqueä yänänänçençqätä maçñçqä epu, kukñuä iunçqä çämä-qämä ipu ätçqäüä. ³⁰ Hea inçanji, ämaqä ae äpäkombqä iqua ançumä ävaupiyänçganji, çokä-apäkä mämançqä ipnuwiçqä. Oeyä. Qu enätçqä çäukuä yätunä iqua äpmeñjuwä-pa, iinñä pmapnuwiçqä.

³¹ Itançji ämaqä äpäkombqä ançumä ävaupnuwänçqä, Nyi yatñçqä hemçeqä. Kukñuä Goti Hanjuwä Iqu etkçqä bukä iu äçänänçqä, he a matäuçqä itçänjuwätanä?

³² Nyi Aprähämä, Aisakä, ä Jekopä iquauçqä, Goti Iquñçqä.†

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkongçuä iquauçqä manä. Ämaqä hänñä äpmeñjuwä iquauçqä Goti Iqueçqä" ätukçe.

³³ Çokä-apäkä iqua i tçançi äwipiwi, näçñçqä Iqu vçançqençqä yäunjuä kiññä ikuwi.

Kukñuä-suçqä naçänänñä, huizi iquau ämäwçätäunçqä iqu, äsçukuä?‡

³⁴ Parisi iqua, Jisasi Iqu Satyusi iquauñi, qu kukñuä matçqä ipñçqä imäkçançqençqä, çqätä äwipiwi, iqua aquvä äçänäpu Iquenyçqä äpkuwi. ³⁵ Içuautanñä kukñuä-suçençqä

† **22:14** Makä 12:13-17; Lukä 20:20-26 ‡ **22:16** Ämaqä iqua, Heroti ique çueä äwisäminjuwä iquayi. Qu knui, 'Mbqä takisi Romätanñä iquau vçqä, ii äñççuiçqä' indçänminjuwi. Parisi iqua, 'Ii suçqä quvçqäqä' knuä indçänminjuwi.

§ **22:22** Makä 12:18-27; Lukä 20:27-40 * **22:24** Kukñuä-suçqä 25:5 † **22:32** Ançumä Itmakçqä 3:6 ‡ **22:33** Makä 12:28-31; Lukä 10:25-28

näqñqä hñqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, yatñqä tii äwikqe. ³⁶ “Ämotqueqä Iquki, kukñuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?”

³⁷ Itanji Iqu kimanji tii ätukqe. “‘Goti Hanjuwä tqä Naqä Iquenji, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, kñuä indqänqetä Ique äwinyätñä, Iquenyqänä kuapänä kinguätñeqä.’[§] ³⁸ Kukñuä-suqä tqü, naqä kingänänjä-qu eä, huizi iquau ämäwqätäunä. ³⁹ Itanga kukñuä-suqä tqueqä tuwä iqinjä iqu, asä tiñiqä. ‘Si tqä-täunqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänjä iqi äpmeñuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñeqä.’^{*†} ⁴⁰ Mosisi iqu ätäta äqäqetä, hiñuä-tqä iqua äqäkuwitänji, kukñuä-suqä tquaqü, kiqä quatiyyä” ätukqe.

Kraisii Iqu, tqueqä ymeqäwä?†

⁴¹ Parisi iqua aquvä yqänä äqämbu pmetanquwänga, Jisasi Iqu iquau yatñqä äwikqe. ⁴² “Kraisii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqä iquau ämitñqä ataunä ikqä Iquenyqe, he kñui äänä hiyqiyä? Iqu tqueqä ymeqäwä?”

Itanji qu Iquenji, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä” ätukuwi.

⁴³ Iinjä tquanquwänga, Iqu iquauñi tii ätukqe. “Inji änäñqäwä? Dñä Äñguä Iqu Dewiti ique kñuä indqänqä vqangi, ga iqu Kraisii Iquenji, ‘Nqä Naqä Iqueqä’ ätuätäqe, inji änäñqäwä äqäqäwä?”

⁴⁴ ‘Naqä Hanjuwä Iqu, nqä Naqä Ique tii ätukqeqä, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquauñi, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänqanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatñqinyä” ätkqeqä,’ ätäta äqäqäwä.[‡]

⁴⁵ Inji änäñqä? Kraisii Iquenji, Dewiti iqu, ‘Nqä naqueä’ ätukqä-qe, ämaqe, iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä ymeqäwä’ änäñqä tätqänäuä?” ätukqe. ⁴⁶ Iqu e tquanqä, qu kimanji änä mätkuä ikuwi. Hiunji iqesani, qu zä ipu, yatñqä hui inä mäwqä imiñuwä.

23

*“Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quauñqä, wa wipiyä”**

¹ Inganji Jisasi Iqu qokä-apäkä iquautä, Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iquautä, kukñuä awä tiñjä ätukqe. ² “Kukñuä-suceñqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä yoqä naqä ämapu, suqä Mosisi iqu ätkqenqä näqñqä äyä etapätqänäuä. ³ Iñinqe, kukñuä eeqänänji qu he hitqanqpe, he qätä äwiyäpu qänakñä iqäpñqeqä. Inäqe qu kukñuinä kuapänä ätäpu, iquauqä-quwänji qänakñä miqä-qua etangi, suqä qu imäkquwi, he qänakñä miqä iqäpñqeqä. ⁴ Quwqä suqe, ktqä tii enqä-panjiqä. Nätmatqä hui aquvä äqiyäpu, qa enqä-ma manguä ämanyuäpu, ämaqä iquau hanjä-iqä ävätqänäuä. Inäqe iquauqä-quwänji, ämaqä hanjä-iqä metanquwä iquauñi, yätamäkqä mäwqä-quaiqä. ⁵ Suqä eeqänänjä qu imäkätqänjuwi, ii ämaqe qu hiñuä äqumbu yoqä naqä wipñqä iyyä. Qu tääqä tñqä ipiyänqanji, wäpiqä-qatäwä, naqänänjä imäkmbñqäuä. Itanji qu Goti Iquenyqä qänakñä iqä iquaiqä motquapñqä iñqe, quwqä gquä quäuqä manä iunji, tiñjuä-tänjä quäuqe imäkmbñqäuä. ⁶ Ymisanjä naqä imäkqänqanji, anjä äñguäqinyä pmapñqä winyänqiyä. Anjä aquväqñqä iunä-pqe, zä-hawä äñguänänjä iqinyä pmapñqä winyänqiyä. ⁷ Ququawä aquväqñqä iu pmetanquwänga, ämaqe iquauñi, ‘hiunjinanqä’ tupñqätä, ‘Ämotqueqä naqä iqukiyä’ tupñqätä, winyänqiyä.

⁸ Inäqe hiyaqä Ämetqueqä Naqe, Hñqunänjqä. Ga he hiñguiquenyqä huiänjqä. Iutanji, he hñqunä-hñqunänji, huiziqua, ‘Si ämotqueqä naqä iqukiyqä’ ktñqä iñqe, hiñuinä mäqunqä isñqeqä. Oeyä. ⁹ Itanga hiqä Hiniqu Hñqunä eä, qäukuä yätu äyä äpmenä. Iutanji, he ämaqä qua täutanjä hñque, ‘Apä-qä’ mätkuä pambiyä. ¹⁰ Ga heqä näqñqä etapqe, Kiuänänjä Hñqunänjqä. Ii Kraisii, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqe ämitñqä ataunä ikqä Iquvqä. Iutanji he hñqunä-hñqunänji, huiziqua, ‘Näqñqä nätapqä iqukiyqä’ ktñqä iñqe, hiñuinä mäqunqä isñqeqä. ¹¹ Hesanjä ämaequtäunqä iqu, hiqä wäunjuä emäkkiyqä pmeñeqä. ¹² Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeqä mamänqanqutqe, Goti Iqu iquenji mäñdi kittqiyänqiyä. Itanga ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänqpe, Goti Iqu iqueqä yoqe yäänä imäkänqiyä” ätukqe.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quau, hanjä-iqä wimapnuwänqä†

¹³⁻¹⁴ “Kukñuä-suceñqä näqñqä iquendä, Parisi iquendänji, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanjä-iqe, tiñinjqä emenqiyä. Ämaqe, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqunqä yäpä inqisa peyqenqe, he hoptäwä äyä ävätqänäuä. He hiqä-hiuanji yäpä

§ 22:37 Kukñuä-suqä 6:5 * 22:39 Hiqäwa-imäkqä 19:18 † 22:40 Makä 12:35-37; Lukä 20:41-44 ‡ 22:44 Apqä Bukä 110:1 * 23: Makä 12:38-40; Lukä 11:43, 46; 20:45-47 † 23:12 Lukä 11:37-52

ingisa mäyqä ipu, ämaqä yäpä ingisa yanä-tpu iqanġuwä iquauñi, hoptäwä äyä ävätqänġäuä.[‡]

¹⁵ Kukñuä-suqenġä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-
quenjġä. Hañä-iqe, tiñinjġä emenġiyä. Ämaqä yäpaqänġisanä hñqu, iqueqä knuä
äkunmäknätä, Israitġä iqune Goti Hanjuwä Iqueqä yoġä haqeqä ämamäutunġuä-pa
mamäutunġä iñqe, he eqä-huänä ätäutqutänġä iutä, qua hitunüä äwitqutänġä iutä,
qanä ikiquenjġä. He iññi äñġuanä imäkpiyä-qe, hñqu knuä kunmäknġanġutqänġani,
he iqueqä suġä quvqe, hiqeuñi ämäwqätäutunġä iwimäkätqänġäuä. Inji iqu-pqä tä
maisquä iunġä wänġiyä.

¹⁶ He hiñuä pisqä eäpu, huiziu hänaqä motquapñġä itqänġuwä-pañuenji. He
tiñjä ätätqänġuwitanji, hañä-iqe emenġiyä. Ämaqä hñqu, “Iñjä-iñjä imäkmqänä”
ätätqänġanji, kukñui naqä-qakuiqä tqe motquetñqe, hiqäva-imäkqä anä iunġänä
ätätqe, ii nätmätqä hinginġeqä. Inäqeqe iqu golqä hiqäva-imäkqä anju äwinġenġä
ätätqe, iqu iñjä ätätqä-pa imäkänġiyä’ ätätqänġäuä.[§] ¹⁷ He hiñuä pisqä qämä-
qämä iqä-quenjġä. Golqä hiqäva-imäkqä anä iu äwinġä ii, hänaqä äkiutanġä, Goti
Iqueqänä ätimäüqeuä? Ii, Iqueqä anä iutanġä. Iutanji, Iqueqä hiñuiqñi, nätmätqä
kinġanäñi, äsqukä? Ii golgetanä, ä Iqueqä hiqäva-imäkqä anġitanä? Ii Iqueqä
hiqäva-imäkqä anġiyä. ¹⁸ Ga he tiñjä-pqä ätätqänġäuä. Ämaqä hñqu “Iñjä-iñjä
imäkmqänä” ätätqänġanji, kukñui naqä-qakuiqä tqe, ämotquetñqe, hiqäva-qäyqä
ttawinġänä ätätqe, ii nätmätqä hinginġeqä. Inäqeqe, iqu nauuä hiqäva-qäyqä tawä
haqeuñinjġä ätätqe, iqu iñjä ätätqä-pa imäkänġiyä’ ätätqänġäuä. ¹⁹ He hiñuä pisqä-
quenjġä. Nauuä hiqäva-imäkqänġä ii, hänaqä äkiutanġä, Goti Iqueqänä etñqeuä? Ii
Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä ttawä iutanänġä. Iutanji, Goti Iqueqä hiñuiqñi,
nätmätqä kinġanäñi äsqukä? Ii nauuitanä, ä hiqäva-qäyqä ttawitanä? Ii ttawiyqä.
²⁰ Iññinġeqe, ämaqä, kukñuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-qäyqä ttawinġä ätätqä
iqu, iqu hiqäva-qäyqä ttawinġätä, nätmätqä eqänänġä haqeqi äwinġä inġätä, ätġiyä.
²¹ Itanġa ämaqä, kukñuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-imäkqä anġinjġä ätätqä iqu,
iqu anä iquenġätä, Goti anä iu äpmeñqä Iquenġätä ätġiyä. ²² Itanji ämaqä, kukñuä
naqä-qakuiqä motquetñqä qäukuä yätunġä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä zä-
hawinġätä, itanġa Goti iu äpmeñqä Iquenyqätä ätġiyä.

²³ Kukñuä-suqenġä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-
quenjġä. Hañä-iqe, tiñinjġä emenġiyä. He kukñuä-suqä hñquenjġä* knuä indqänäpu,
iwunegätä, kuämiqätä, itanġa andġätä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti
Hanjuwä Ique ävätqänġuwiqä. I etanġi kukñuä-suqä iutanä naqänänġä, suqä wänġä
iññä iqueni ämäwqätäunġä tiññä iquauñi, he tuwä wiyuqenġä. Suġä ämaqä qäyünä
itqueqetä, ämaqeuñqä qeqä imänġetä, Goti Iquenyqä quuvġä hämänänä wiyqä itäñi,
he mimäkqä itqänġuwiqä. Äñġuanäñi, tiñinjġä. Suqä he hiqä nätmätqä iwäsäupu,
hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä iquauñä-pqe qänaknä iqanġpqe, ii
änġuä wänġiyä. ²⁴ He ämaqä hiñuä pisqä qäyä etanġi, huiziquau hänaqä motquapñġä
itqänġuwä iquenä, he tiñjä-quenjġä. Ämaqä hñqu quinañuä meqä isua wanä iu
witanġuti, hiñuä äqunätä huätä ämatnämäutunġä-qe, kametqä wanä iu äwinġeqe, hiñuä
mäqunġuä, eqetä eqänä äñġuneqäqä-panä-quenjġä.

²⁵ Kukñuä-suqenġä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-
quenjġä. Hañä-iqe, tiñinjġä emenġiyä. Eqä-häkitä, hevqetä haqänġisanji asñä äñġuanä
äqiyäpiyä-qe, yimisanä wiqä ingisanji, suqä quwä meqetä, knuä hiqä-hiuanġänä
indqänġetänji, manġuä äyä imäkätqänġäuä. ²⁶ Si Parisi hiñuä pisqä-qukiyqä. Kinġanäñi,
si eqä-häkä yäpä ingisanji asñä äñġuanä qäyqanġtqe, ga haqänġisanġä-pqe asä iññä
timäutñqeqä.

²⁷ Kukñuä-suqenġä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-
quenjġä. Hañä-iqe, tiñinjġä emenġiyä. He ämaqä qua äptepqä haqänġisanji, qätäqua
äqiyequwä-pañuenġä. Qua äptepqä yäpaqä ingisanji, aanä äñġuanänġä äqunätñä-qe,
yäpä ingisanji ämaqä pizqä iquauqä yänjitä, nätmätqä kiyä mätqä eqänänjitä witanġi
qundñiqinyä. ²⁸ He-pqe asä iññä-quenjġä. Ämaqä iqua, hiyaqä huiwi hiñuä eqänäpiyi,

‡ **23:13-14** Näqñqä-tänä hñquua tii ätätqänġä. Täqñi Matiu iqu tiñjä-pqä äqäkqeqe. “He kukñuä-suqenġä näqñqä
iquendä, Parisi iquendäñi, hañä-iqe täñqe emenġiyä. He wopqä ipu, kukñuinä tqenġä. Inji he apänġqä iquauñi,
quanġä ätuäpu, quwqä anji quwä manġuä. He wopqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqeqe, quäuqä tqauñġänġäuä.
Iññinjġä, hiqä hañä-iqe, ämaqä huizi iquauqeqe ämäwqätäuniqeqä.” Makä 12:40 itanġa Lukä 20:47 asänäñi ätä
äqänänä. § **23:16** Ämaqä inga äpmamiñuä iqua, knuä tii indqänmiñuwi. Nyi ämaqä äñġuanänġä hñqueqä
yoqä-qe, nätmätqä äñġuanänġä hñquñä-qe, qäsä tmqeqe, nyi suqä iquesa nyaqä kukñui yänänäqñqä imäkmä. Hipru

qu he ämaqä jänänquayqä kñuä indqänätqätanquwä-qe, hiqä yäp ä ingisanj suqä wopqä ipu kukñuinä tqetä, suqä hngisa mamäuqetänj, kuapanä emnänä.

²⁹ Kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendänj, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanjä-iqe, tiñjñqä emenqiyä. He hiñuä-tqä qänganä äpäkönquwä iquauqä yänj qua äptekuwiu änyä-hänj imäkäpu, itanğa ämaqä jänänänj iqua qua äptekuwä iunj ätnänj imäkäpu ängüänä imäkquenjqä. ³⁰ He iñj imäkäpu tiñj ätätqänjuä. 'Ne atqä-awäkatä anä pmeqä-säpi, qu hiñuä-tqä iquau pizqä päkñqe, yätamäqä mäwqä iquaningä' ätätqänjuä. ³¹ Kukñuä iñj ätätqänjuwi, hiqä-hiuä tiñj äy ämänätqueqäüä. He hiñuä-tqä iquau pizqä äpäkkuwä iutanj ymeqä hueqä-himqä iquenjqä. ³² I etanği hiqä eeqänänj ämapñqäüä. Epo iquesa äpäsipäqänj, yäpqi imäkqä qae upiyä. ³³ He qämäkä quvqä iqua eämakuwänänj iquenjqä. Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ämetätqänjanj, he äänä mäwqätäupnuwänqäwä? Oeyä! He tä maisquä iunqä upnuwiqä. ³⁴ Iñjñqe, he qätä nyipiyä. Nyi hiñuä-tqä hñquautä, ämaqä kñuä äñjuä-tänj hñquautä, itanğa ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñquautänj, henyñqä dowatmqänä. Itanğj he hñquauñj pizqä äpäsäpu, zä-huätatä huepnuwiqä. Itanğa hñquauñj anj aquväqñqä iunj täuatätäu ipu, anj-himqä hñquenqä päšawatpnuwiqä. ³⁵ Iñj etanğj qu ämaqä jänänj iquauñj, qua täu pizqä äpäkka äpñjuwä iquauqä suqä quvqe, he kima eeqänänj ämapñqäüä. Epo iquesa äpäsipäqänj, yäpqi Beläkiya iqueqä hikñj Sakätiyasi ique äpäsätqutukuwiqä. He Sakätiyasi ique äpäkkuwi, hiqäva-imäkqä anj iunj, hiqäva-imäkqä ttawä iutä, hiqñqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä, awä iqi äpäkkuwiqä. ³⁶ Nyi henj naqä-qakuä etqänä. Suqä quvqä eeqänänj iñjñqe, kiqä kimanj hanjä-iqe, qokä-apäkä tänğa äpñjuwi ämapñqäüä.

³⁷ Jerusälemä iquenyä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hiñuä-tqä henyñqä dowatqanğqä iquauñj, hikä pizqä päšquenjqä. Hea kuapanänj iunj, Nyi heyaqä ymeqä iquauñj, kukutakisqä kiqä meqä itmetä hikuwä yäp iqi ämäqumuatetñqä-pa, naqä hmbinyä i mäquumatemätmä iqa äpätñqeqä. Iñj etanğqä-qe, he iñjñqe maenqä enä. ³⁸ Qätä nyipiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä anj ae ävämeqanğa, aanqä hiäniqeqä. ³⁹ Itanğa Nyi he tiñj etqänä. Täñgata tiñj, he hiñuä manqänqä ipñqäüä. Qänakndanj he kukñui, 'Ämaqä, Goti Naqä Iqueqä kukñuä awä tuätñqä päťqätanğqä Iqueni, Goti Iqu äñgui iwimäkänqiyä' ätpqänjanj, he anğj hiñuä nqämbnuwiqä" ätukqe.

24

*Hanjä-iqä hea yäpakinga timäuniqenqä**

¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anj ävämetqätanjanj, Iqueqä wänuñqä ämotquaminqä iqua, hiqäva-imäkqä anj iqi mätnätanğqä iquauñqä tunğqä äwimakuwi. ² Iqu iquauñj, kima tiñj ätukqe. "He anj eeqänänj iquauñj, hiñuä qumbiyä! Iqua ängüänänj-qe, Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qänakndanj hikä hñqu huizi iqueuä haqä yänj mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänänj ämisqiyäpu, qua mäñj tnämaupnuwiqä" ätukqe.

³ Iqu qoqonj Olipänqä äwätä pmetanğa, Iqueqä wänuñqä ämotquaminqä iquanä Iquenyä äpäpu, yatñqä tiñj qe äwikuwi. "Nätmatqä Si ne änatñj, hea äñğa timäuniqä iñjñqe, awä natiyä. Si anğumä quveptñjñqätä, qua tä qäpu hiäniqñqätänj, 'Tänğa timäunqiyä' kñuä neyätñqä iñjñqe, ne hiqñqä äkisque qunaninquäwä?" ätukuwi.

⁴ Yatñqä e vqanğuwänğa, Iqu iquauñj, "He yasämä mimbiyä, qu quanğä etäpu, hiqä kñuä indqänqe, qui emäkqäpnuwiqä" ätukqe. ⁵ "I tiñjñqä etqänä. Ämaqä kuapanä hñqunä-hñqunä ätimäucisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, 'Krais ämaqä he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atänuñj ikqe, nyi qänqñqä' ätäpu, ämaqä kuapanänj iuqä kñuä indqänqe, qui iwimäkäqisqäpnuwiqä. ⁶ Itanğa he ämaqä mäkä naqänänj päñgeyqanğuwu qätä äwiyäpu, 'Ämaqä kinä danj hui mäkä äunätqänjuä' tqanğä qätä äwiyäpñqanjanj, he zä ipu, yänuñuä-yänuñuä miqä pa iqäpñqä. Nätmatqä iñj ätimäutäqä-qe, hiunñj yäpaki änanjqä. ⁷ Ämaqä huitanä iqua, hueqä-himqä huitanä iquatänj mäkä vaqumuatpnuwiqä. Ämaqä miqä hñqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqueqä iquatänj mäkä hmbnuwiqä. Hñqäqñj buayä dä naqänänj timäuniqeqä. Itanğa hñqäqñj qua ekä yäniqeqä. ⁸ Apäkä iua ymeqä änä ämipñqä täñj-hunqä ämetqänjuwäpanj, nätmatqä iñj iqua ganä timäuniqeqä.

⁹ Hea inganj, qu henj etmepu, huizi iquauqä hipa iu hanjä-iqä mapñqä hi-wipnuwiqä. Hesanj hui, qu pizqä hipäkipnuwiqä. Itanğa he Nyinyä quuvqä heqiyätqätanğuwitanj, ämaqä eeqänänj, qu henyqä äwqä quvqä wiñğüäniqeqä. ¹⁰ Hea inganj, qokä-apäkä Nyinyä quuvqä eqämipqä kuapanänj, quwqä quuvqä heqiyqe

qui imäknapu, quwqä-quwängqä äwqä quvqä winganguti, qutanä hñquauñi, mäkä-huñqä iquauqä hipa iu wipnuwiqä. ¹¹ Itanga hiñuä-tqä kuapänäñi, qu quangä ätuäpu, ämaqä kuapänänjä iuqä kñuä indqänqe, qui wimäkpnuiqä. ¹² Kukñuä-suqeu yäpä imä mäpmeqä ii, naqänänjä ätimäutä, ämaqä kuapänänjä suqä ämaqeunqä winqe ävquatämäupnuwiqä. ¹³ Inäqe ämaqä hiunji yäpäkängganqä Nyinyuqä quuvqä yänänänqä eqiyäpu äpmamitpqä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu häñä iqumuatäniceqä. ¹⁴ Itanji Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqä kukñuä äñguänänji, qu qua äwitqutänqä-pa, awä tuäkiqäpnuiqä. Ämaqä eeqänänjiu tquangä qätä ae äwiyqanguwängganji, hiunji yäpaki, inga timäuniceqä" ätukqe.

¹⁵ "Inji, tiñjqä. Hiñuä-tqä Deniyäli iqu hiñiqänä nätmatqä qui imäkqä quvqänänjä iquenyqä ätätä äqäkqe, nätmatqä iñjä iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä iu pämä tqäutangi qumbnuwiqä. (Ämaqä, hiñuä-tqä iqu äqäkqä iu a ätäutqä iqu, kñuä äñguänä mequänqä.) ¹⁶ E äqumbiyängganji, ämaqä qua Jutiya pmeqe, qoqonä iunqä zä maqänä uwqäpnqä. ¹⁷ Ämaqä anä atääqä hevqä iu äpmamitätqä iqu, qua mänji ikuapmäütäqängganji, iqu iqueqä nätmatqä anä yäpä ingisa witañgutqenqä kñuä mindqänqä itä, hämänänä zä wänqiyä. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä wänuñä iu äpmamitätqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metñqä anqumä mäwqä yänqiyä. ¹⁹ Itanga, apäkä äwqätänä iuaunqätä, ymeqä anuänqä-tänä iuaunqätänji, zä maqänä mäwqä iqanqepqenqe, huäqä kiñjä huñqe. ²⁰ Ga hiqä zä maqänä uwqe, yuñuänqatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqatä, matimäuqä yätñqä dinqe, he Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqäpnqeqä. ²¹ Itanga hanjä-iqä inga timäunice, naqänänjä ämäwqätäuniceqä. Qua änyä qe ipäqäkqänqatqä täñga ti täunqe, hanjä-iqä tqutä asänänji matimäuqä iminqe. Qänakndanä-pqe, tqutä asänänji hñqu-pqe matimäuqä yäniceqä. ²² Hanjä-iqenqe, Naqä Iqu "Wänqäpu wäniceqä" ae ätkqe. Iqu iñjä mimäkqä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäkñgäpäniñgä. Inäqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänqä atänuñä ikqä iquauñqä kñuä indqänätä, wänqäpu hiätñqä imäkäniceqä.

²³ Inganji ämaqä hui, 'He hiñuä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu ique atänuñä ikqä iqu täqi äpmenä,' ä "Nänji äpmenä" etqanqepqe, he qätä mäwiyqä pa iqäpnqä. ²⁴ Ii tiñjä etanji. Ämaqä quangä-tqä hui ätimäupu, 'Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atänuñä änyikqä iqunqä' etäpu, ämaqe kñuä iqä mapñqenqä, nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä huitanä-huitanji imäkpnuiqä. Quangä iñjä tqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atänuñä ikqä iquauñi, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnuwiqä. Itanga ämaqä huizi, 'Nyi hiñuä-tqä iqunqä' ätäpu, asänänjä imäkpnuiqä.

²⁵ Qätä nyipiyä! Nätmatqä ii ätimäuniceqenqe, Nyi ae äyä etätñqe. ²⁶ Inji ämaqä hui, 'He hiñuä qumbiyä! Kraisi Iqu anä avñqä imä äpmenä,' ä "Iqu anä yäpä ingisa äpmenä" hitqanqepqe, qätä mäwiyqä pa iqäpnqä. ²⁷ Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqänqanji, nyuauä itä qäukuä haqä yätuta we im-imä eeqänänjä äunätñqäpanji, Iquesanji, we asä iñjä hunäniceqä. Inji ämaqä eeqänänji hiñuä qumbnuwiqä. ²⁸ Nätmatqä äpäkonä pizqä witañqä iunji, yññä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu äñgnqäuä.

²⁹ Itanga, hanjä-iqä naqänänjä ae etqä iqua qäpu hiqanqanji, maqänänji mäptqä iqu hea äwitä, qanñuä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji äväma, qua täu qiyäpäkñganquwängga, ga nätmatqä yänänänqä qäukuä yätu äwiñuwi, ämenä ipnuwiqä.[†] ³⁰ Inganji Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueqä hiñqenqe, qäukuä iu timäuqanqä, hueqä-himqä eeqänä qua täu äpmeñuwi, zä ipu zääqä ätäpu, hiñuä tiñjä qumbnuwiqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänänqenqetä, Iqueqä yoqä naqe motqetqetä pñanji qumbnuwiqä. ³¹ Itanga häawä naqänänjä tqanqä, Iqu Iqueqä enätqä iqua qua manä eqiyänqä-pa äwäpu, qokä-apäkä Iqueqänqä atänuñä ikqä iu, aquvä maqänqä dawatäniceqä" ätukqe.

³² "Itanga he zä-eaqä iqu ämetquetñqenqä näqnqä mapiyä. Kiqä äpa iunji, eqä yqänä änyä, quwqä mñji änyä-hänä ingqäqe, näqnqä tiñjä iqäpnqä. Yuñuä äqunätñqe qäpu eätä, mäptqä dnä hinätñqe, qäqi etanqiyqä. ³³ Asä iñji, he nätmatqä Nyi etqäqä iñjä ii timäwäwqanji äqumbiyängganji, he näqnqä tiñjä hipnuwiqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqä anä hänaqä iu näwe tqäutangi. ³⁴ Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inga pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanquwängga, nätmatqä eeqänänji timäuniceqä. ³⁵ Qäukuitä, quaetä, qui imäkñäniceqä. I etanji Nyaqä kukñu, qui mimäkñqä yäniceqä" ätukqe.

³⁶ "Inäqe nätmatqä iñji äñqä timäunice iñqe, ämaqä hñqu änyä maññqä eänä. Ynaunqä qäukuä yätutanä iquatä, Nyi Ymeqä Iquändäñi, ne änyä maññqä eänñuä.

† 24:29 Asayä 13:10; Joeli 2:10

Apiqu Iqueqä-kuiänänjqa. ³⁷ Noa iqu pmetanğa, huakä naqänänj ätimäukqä-panj iinj, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänğanj, asä iinj timäuniceqä. ³⁸ Huakä naqänänj matimäucqä änä etanğanj, qu ymisanj änäpu, eqä änäpu, apäkä ämepu, apäkä yanj änyäpu, Noa iqu yimba paquvqanğanjqa imäkqa äuminjuwi. ³⁹ Qu nätmätqä timäutñqä iinjce maqnñqä eäpu, iinjä iqa wätqätanğuwänğga, huakä naqänänj ätimäutä, ämaqä eeqänänj iinj iunji pizqä äpäkkqeqä. Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänğanj, asä iinj timäuniceqä. ⁴⁰ Ämaqä hñquacu qeeqä wäunjuä iu äpmamisiyqe, iwä Goti Hanjuwä Iqu hñque itmetä, hñqueni hñjuinä qunäniqeqä. ⁴¹ Itanğa apäkä hiuacu sñgumetqä quqowä äqämisiyqe, iwä Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, ga huiñj hñjuinä qunäniqeqä. ⁴² Inji hiqä Naqä Iqu anğa päniqätijä maqnñqä eänjuwitanj, he näwenyä imäknäpu anğuanä mimbiyä.† ⁴³ Itanğa he tiinj-pqenñqä knjuä indqämbiyä. Ämaqä anj-tänj hñqu, ämaqä quwä-meqä hñquenyqe, 'Iqu heatqä äsqueti päñqutiya' tä näqnñqä ae eätqe, iqu hñjuä anğua äqunätä, quwä-meqä iqu iqueqä anj qäyapnasqiyätä, yäpä yänğisa päyätñqe, hñjuinä mäqunquä yänqiyä. ⁴⁴ Iinjñqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyä! Hea hñqueni, he 'Tänğanqe mapqä yänqiyä' knjuä indqänätqätanğuwänğanj, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpänqiyä" ätukqe.

⁴⁵ "Wäunjuä-wiyqä, knjuä anğua äme, kiqä wäunui anğua imäkqä iquenyqe, Nyi awä etmqe. Ämaqä naqä iqu, ämaqä iinjä iqueni, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau ämitä, iquauqä ymisanj hea qayunänğga väniqä iinjce atäunjuä väñqiyä. ⁴⁶ Naqä Iqu äpäqe, iqueqä wäunjuä imitätqä di hñjuä quñğanğanj, iqu aqvanä yänqiyä. ⁴⁷ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmätqä eeqänänj ämitñqenqe, ique atäunjuä väñqiyä. ⁴⁸⁻⁵⁰ I etanğqä-qe, wäunjuä-wiyqä tqu, 'Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yänqiyä' knjuä indqänätä, wäunjuä-wiyqä huizi iquau äpäsätä, itanğa buayätä eqätä ämaqä hiqiyqä imitpñqä iquatä änmitätqe, hea hñqueni, iqu maqnñqä eätä näwenyä mimäkñqä etanğanj, iqueqä ämaqä naqä iqu anğj äpäniqeqä. ⁵¹ Iqu quvqä e imäkqanğj äqunäqe, iqueni mñj ätävätä, ämaqä wopqä ipu kukjuinä tqä iquatä äpmamitpñqä iunğqä huätä dowatäniqeqä. Iqi äpmapiyänğanj, knjuä naqänänj äqiyäpu, hiquanjä manğtäscukuä mäuqäpnuwiqä" ätukqe.

25

Kukjuä ktqä, hitqä 10 iuauñqä

¹ "Ga Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänğanj, Goti Qäukuä Yätutanj Iqunä miqe, apäkä hitqä hipa eeqänj iuauqä tiwiqä enqä-panj hiäniceqä. Ämaqä apäkä metñqä imäknätä äpätñqä iqanğj, iua iqutä ämimbñqä hiqi-tä ämäsäupu upnuwiqä. ² Apäkä iuatanj hipa hñginj iua, knjuä maiqe. Itanğa huizi iua, knjuä anğua meqä iuai. ³ Apäkä knjuä maeqä iua hiqi-tä ämäsäupiyi, ga olipqä eqä aowä hiqi-tä anğj iquatimepu ämäsäuqe, qäsä mäma mapqä ipnuwiqä. ⁴ Injñqe näqnñqä epiyä iua, eqä-häkä iu equatimepiyi, quwqä hiqi-tä mäsäuqetä qäsä äma ppnuwiqä. ⁵ Ämaqä apäkä metñqä iqu maqänä mapqanğj, iua hñjuä hiqaqänğqä ipiyi, hiqaqä wopnuwiqä. ⁶ Heatqä quaesqänğanj, tääqe, 'Ämaqä apäkä metñqä iqu äpqiya. Iqutä mimbñqä ppiyä' tuäniceqä. ⁷ Itanj apäkä hitqä iua eeqänänj ivatuwämbiyi, iuauqä hiqi-tä näwenyä imäkpnuwiqä. ⁸ Apäkä maqnñqä iua näqnñqä iuau-mända tii tupnuwiqä. 'Neyaqä hiqi-te esuatñqä iqanğj, olipqä eqä aowä hui nätappiyä.' ⁹ Iinj tquanğuwänğga näqnñqä iua kimanj, 'Oeyqä' tupnuwiqä, 'Eqä tä, nenyqätä, henyqätä qäyunä maeqä eänä. Eqä miqä iquauñqä äwäpu, hiqe mbqä ipiyä.' ¹⁰ Itanj apäkä maqnñqä iua, eqä mbqä ipñqä uwqanğuwänğga, apäkä metñqä iqu ätimäuqanğa, apäkä näwenyä imäknmipqä iua, anj yäpä inğisa iqutä anä ymisanj naqänänj bñqä paquvqanğuwänğga, qu qñqanj mäyepnuwiqä. ¹¹ Qänakndanj apäkä hitqä huizi iua äppiyyi, tupnuwiqä. 'Naqä Iqukiyä. Si äpätnä, qñqanjä nauteyä.' ¹² I tquanğuwänğga, iqu kimanj tiinj tuäniceqä. 'Nyi henyqe, tutqä qäpu änyä maqnñqä eänänä.' "

¹³ Tiwiqä e ätuäqetanj tii ätukqe. "Injitanj, hiqä Naqä Iqu äknğgati päniqenqe maqnñqä eänjuwä-qae, he näwenyä imäknäpu anğuanä mimbiyä."

*Kukjuä ktqä, wäunjuä-wiyqä mbqä mipñqä iquauñqä**

¹⁴ "Huizi, Goti Qäukuä Yätu Äpmetñqä Iqunä miqe, ii tiinj enqä-paniqä. Ämaqä hñqu kinämqa qanj wätñqä imäknätäqänğanj, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquauñj tääqä

ātuütumetä, qu iqueqä nätmatqe miqäpnqä iquauqä hipa iu väniqeqä. ¹⁵ Iqu wäunuä-wiyqä iquauqä näqñqeqä iwäsäuqe, ga hñqenji mbqä kuapanä 5,000 ävätä, hñqenji iññänänä 2,000 ävätä, itanğa yäpakä iqueni 1,000 äväqe, wäniqeqä. ¹⁶ Ae uwqanğa, maqänänji wäunuä-wiyqä mbqä 5,000 ämetqä iqu mbqä wäunuä imäkätä, mbqä haqeqiñi, 5,000 inä meni qeqä. ¹⁷ Itanğa ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu-pqe, mbqä wäunuä inä imäkäqe, 2,000 inä meni qeqä. ¹⁸ Itanji ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu äma äwätä, iqueqä ämaqä naqä iqueä mbqe, qua hovqä äptätä, imä zä pteäni qeqä.

¹⁹ Hea quäuqä ae äpäwqanğanji, ämaqä naqä iqu anğumä äpäqe, iqueqä mbqä ävätqeqä näqñqä metñqä, wäunuä imäkqä iquau tääqä tuätumeniqeqä. ²⁰ Itanğa ämaqä mbqä 5,000 ämetqä iqu äpätä, mbqä 5,000 haqeqi hutäkñj ämetqe, qäsä äma äpätä, tiñj tuäni qeqä. 'Ämaqä naqä iqukiyä. Si mbqä 5,000 ändapknjqä. Hiñuä qunyä. Nyi wäunuä imäkätmä, 5,000 haqeqi äyä äme qeqä.' ²¹ Itanji ämaqä naqä iqu tiñj tuäni qeqä. 'Si ämaqä anğguki eänä, wäunuä qäyunä imäkqukiyqä. Nätmatqä wänqä isua anğuanänä ämitqänä-qae, si nätmatqä kuapä misñqä atäunuä kimqänänjqä. Äpätñä, nyitä aquvänä yen qeqä' tuäni qeqä.

²² Ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu inä äpätä, tiñj tuäni qeqä. 'Ämaqä naqä iqukiyä. Si nyiñi 2,000 äyä ändapknjqä. Hiñuä qunyä. Nyi wäunuä ämitmä, kiqä haqeqiñi 2,000 inä äyä äme qeqä' tuäni qeqä. ²³ Itanji ämaqä naqä iqu tiñj tuäni qeqä. 'Si ämaqä anğguki eänä, wäunuä qäyunä imäkqukiyqä. Nätmatqä wänqä isua anğuanänä ämitqänä-qae, si nätmatqä kuapä misñqä atäunuä kimqänänjqä. Äpätñä, nyitä aquvänä yen qeqä' tuäni qeqä.

²⁴ Itanji ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu-pqe äpätä, tii tuäni qeqä. 'Naqä iquki, nyi sinyqe näqñqeqä. Si ämaqä tnänänänä iqukiyqä. Ämaqä hñqua wäunuä iu ymisänjə vowä ämäuepqe ptqukiyqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämäwäp qeunji, kiqä näänqe mequkiyqä. ²⁵ Si suqä iñj iquki etanji, nyi zä itmä, tqä mbqä 1,000 qua hovqä iu zä äpteqä-qae, ga täsuwänä' tuäni qeqä. ²⁶ I tquangä, naqä iqu kimanji tiñj tuänqiyä. 'Si wäunuä-wiyqä quvqä enyqä iqukiyqä. Nyinyqe, si näqñqä ae eänä. Nyi ämaqä hñqua wäunuä iu ymisänjə vowä ämäuepqe ptqunjqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämäwäp qeunji, kiqä näänqe mequnjqä. ²⁷ Si näqñqä iñj eänji, nyaqä mbqe, kiqä pnqä wiqä iunji, suñqä pnqä maeqä ikräwä? Iñj imäkqä-säpi, nyi anğumä äpmqänğanji, nqä mbqä qäyunänjitä kiqä haqeqiñitä meqämingä.' ²⁸ Itanji wäunuä-wiyqä huizi iquauñi, 'He mbqä 1,000 ämotaupu, ämaqä mbqä 10,000-tänjə ique wipiyä' tuäni qeqä. ²⁹ 'Ti tiñj etanji. Ämaqä nätmatqä-tänjə eeqänänä iquauñi, nyi hui anği vqanğa, qu kuapanänjə-tänjə hipnuwiqä. I etanji, ämaqä nätmatqä maeqä eä wänqäpu ämenyuä iquauñi, nyi anği ämotaumqänä. ³⁰ Itanğa wäunuä-wiyqä quvqä tqenji, he yäpaqä inğisa anjə hiawiqä inğisanqä huätä dowatpiyä. Iqi äpmamipqä iqua, hiqunä manğtäsqukuä ämäupu, knjuä qäkmanğpnuwiqä' tuäni qeqä" ätukqe.

Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu ämaqeu iwäsäuni qeqä

³¹ "Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu anğu äpätqänğanji, yoqä naqä-tänjə äpätä enätqä eeqänänjə iquatä anä ppnuwiqä. Itanğa Iqu Iqueqä yoqä naqe motquetñqe, ämiqä iqueqä zä-hawä iu pmeni qeqä. ³² Inğanji hueqä-himqä eeqänänji Iqueqä hiñuä iqi tqäuqanğuwänğa, Iqu iquauñi iwäsäutä hñquaqu mäqäqasäueniqeqä. Ya qeqä miqä iqu sipsipqä iquatä, meme iquatä ämäqäqasäuetñqä-pa, i imäkäni qeqä. ³³ Iqu sipsipqä iquauñi ämuanğisa, itanğa meme iquauñi qunamäuqänğisa, mäqäqasäueniqeqä.

³⁴ I imäkäqetani, Ämiqä Naqä Iqu ämaqä iqueqä hipa ämuanğisa tqäutanguwä iquauñi tiñj tuäni qeqä. 'Nqä Apiqu he anğua emäkätñqä ae etk qeqä. Iqu nätmatqä anğuanänji quae änä imäkätäqänğa, henyñqä näwenyä imäkeqeqe, he mapñqe, Iqunä ämitñqä yäpä tängisa yappiyä. ³⁵ Ii tiñj etanjiyä. Nyi buayä dä pmetanğanji, he buayä äyä ändapminjuwiqä. Nyi eqä manqä pmetanğanji, he eqä äyä ändapminjuwiqä. Nyi ämaqä hueqä-himqä huitanunä etanğa, he Nyiñi hiqä anjə iunqä ändma äuminjuwiqä. ³⁶ Nyi qäkä mäyäuqä itanğa, he qäkä äyä ändapminjuwiqä. Nyi yaqä witanğanji, he äyä äminyiminjuwiqä. Nyi guä pmetanğanji, he äpäpu hiñuä äyä ämanqänminjuwiqä' tuäni qeqä.

³⁷ I tquangä, qokä-apäkä jänänjə iqua kimanji tiñj tupnuwiqä. 'Naqä Iqukiyä. Si buayä dä pmetanğñä hiñuä äkqänätanä, äknğa äktapminquäwä? Si eqä manqä pmetanğñä, eqä äknğa äktapminquäwä? ³⁸ Si ämaqä hueqä-himqä huitanänänjuk i äkqänätanä, neqä anjə iunqeqe, äknğa äktma äuminquäwä? Si qäkä maiquki etanğñä, qäkä äknğa äktapminquäwä? ³⁹ Si yaqä witanğñä ä guä pmetanğñä, äpätanä hiñuä äknğa ämäqänminquäwä?' tupnuwiqä.

⁴⁰ Itanga Ämiqä Naqä Iqu kimañi tiñjä tuäniqeqä. 'Nyi aanjä naqä-qakuänänjä etqänä. Nätmatqä eeqänänji, he Nyaqä guäkautä, napqautä iwimäkmiqqe, qu yoqä maeqä qäyä etangqä-qe, iñji he Nyi nyimäkmiñuwiqä.'

⁴¹ Inğanji Iqu ämaqä hipa qunamäuqänngisa tqäutañguwä iquau tuäniqeqä. 'Henyqe, Nqä Apiqu, "Qu qui imäkmbñqäü" äe ätkqeqä. He tä maiusqänänjä äsänqeuñqä huätä upuiyä. Tä äsänqä iqu, Setänä iquenqätä, iqueqä enätqä iquauñqätä näwenyä äsänä. ⁴² Ii tiñjä etangiyä. Nyi buayä dä pmetanğanji, he buayä mänapqä äyä imiñuwiqä. Nyi eqä manqä pmetanğanji, he eqä mänapqä äyä imiñuwiqä. ⁴³ Nyi ämaqä hueqä-himqä huitanünä etanga, he Nyiñi hiqä anjä iunqä mändma mäwqä äyä imiñuwiqä. Nyi qäkä mäyäuqä itanga, he qäkä mänyiyätqä äyä imiñuwiqä. Nyi yaqä äwitmä ä guä-pqä pmetanğanji, he mäminyqä da äyä imiñuwiqä' tuäniqeqä.

⁴⁴ Itqanğa iqua-pqe kimañi tiñjä tupnuwiqä. 'Naqä Iqukiyä. Si buayä dä pmetanğnä, ä eqä manqä pmetanğnä, ä, hueqä-himqä huitanänänjukü etanğnä, ä qäkä maiquki etanğnä, ä yaqä witanğnä ä guä pmetanğnä, hiñuä äkqänätanä yätamäkqä makiyqe, äknğa imiñquäwä?' tupnuwiqä.

⁴⁵ Itanga Ämiqä Naqä Iqu kimañi tiñjä tuäniqeqä. 'Nyi aanjä naqä-qakuänänjä etqänä. Nätmatqä eeqänänji he Nyaqä guäkautä napqautä yoqä maeqä inäsqauñji miwimäkqä imiñuwi, iñji he Nyi-pqe mänyimäkqä äyä imiñuwiqä' tuäniqeqä. ⁴⁶ Ämaqä tqua äwäpiyi, hanä-iqä qäpu maeqä eniqä di ämepu pmpnuwiqä. Iñjä etangji qokä-apäkä jänänjä iqua, hänä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä" ätukqe.

26

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkñqä ätkuwiñqä**

¹ Jisasi Iqu kukñuä tä eeqänä qäpu ätuäqetani, Iqueqä wänuñqä ämotquamiñqä iquauñji tiñjä ätukqe. ² "He näñqä äyüwänä. Hiunji hñquacu yqänä äwinä. Inğanji hiunji naqänänjä Pasopa iqu timäuñqiyä. Hiunji iqu ätimäuqanğanji, qu Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueni, mäkä-hunqä iqua zä-huätatä huepñqä wipnuwiqä."

³ Hea asä qänğanji, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä Käyäpasi iqueqä anjä iqi aquvü äqänğuwü. ⁴ Iqua kukñuä ätqämanäpu, "Ne Jisasi Ique maññqä itmetanä pizqä päsatunque, äänä imäkatunquäwä?" äñğuwü. ⁵ "Ämaqe hiñuä änaqänäpu mäkä ipäqiyenqeqe, ne suqä iñji, hiunji naqänänğnğa mimäkqä yatunqueqä" äñğuwü.

Apäkä hui, eqä jinanjä-weqe, Jisasi Iqueä nyuññu equatekqenqä†

⁶ Jisasi Iqu anjä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänğueä‡ anjä iu äpmamiñqe. ⁷ Iqu buayä gmanätqätanğa, apäkä hui hikä häkä eqä jinanjä-weqä iñqä hñqu, äma äwimetä, Iqueuä nyuññu equatqeqe. Häkitä, eqä jinanjä-weqetä, kiqä mbqe naqänänji. ⁸ Iqueqä wänuñqä ämotquamiñqä iqua e äqumbiyi, äwqä tnänjä imäkäpu, "Eqä jinanjä-weqe, hiñgi qui sunqä imäkqiyä? ⁹ Ii eqä jinanjä-weqe, mbqänqä imäkätä, mbqä naqänänjä ämetä, ämaqä nätmatqä maeqä iquau mäwqä sunqä iqiya?" äñğuwü.

¹⁰ Jisasi Iqu iquauqä kukñuñqä näñqä eä, iquauñji tiñjä ätukqe. "He apäkä täsiñji, hanä-ique sunqä vqäüä? Ii suqä äñğuanänji nyimäkqiyä. ¹¹ Ämaqä nätmatqä maeqä iqua hesä anänji, hea ique-ique äyä äpmenäüä. Itangji Nyi hesä anänji, hea ique-ique mäpmeqä imqänä. ¹² Apäkä ii eqe äñjiquatqe, ii Nyaqä huiwi qua ptnäniqä iñqä näwenyä inyimäkqiyä. ¹³ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qu qua eeqänänjä iunqä äwäpu, kukñuä äñğüä we-hunqä-tänji awä ätuäkipiyänğanji, apäkä täsi inyimäkqenqeqe awä inä tqänqeqä. Iñji qu iñqä hui mimäuqä ipñqenqä" ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau vätnqä ätukqenqä§

¹⁴ Inğanji wänuñuä imäkqä 12 iutañjä Jutasi Iskarioti iqu, hiqäva-imäkqä naqä iquauñqä äukqe. ¹⁵ Iquau äwimeqe, yatñqä tiñjä äwikqe. "Nyi Jisasi Ique he hitapmqe, he nätmatqe äkitanji dappñqäwä?" Yatñqä vqanğqänğa, qu mbqä-hiki, 30 qe äwikuwi. ¹⁶ Itanji Jutasi iqu, Jisasi Iqueni ämaqä iquau vätnqeqe, hänaqenqä qävqä yätñqä ipäqäqeqe.

*Jisasi Iqu, Iqueqä wänuñuä yätquakä iquatä, ymisanjä yäpakä äñğuwänğanqä**

* 26: Makä 14:1-2; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57 † 26:5 Makä 14:3-9; Lukä 7:36-50; Jonä 12:1-8 ‡ 26:6 Saimonä iqu hiñuñqänänji wänyimänğä-tänjä äpmamiñqä etanği, qu iqueni "Wänyimänğueä" ätumiñuwi. § 26:13 Makä 14:10-11; Lukä 22:3-6 * 26:16 Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26

¹⁷ Hiunji bretqä yenüä qo matäuqä bñqä iquauqä hiunji kiñganänqä iqueni,† wäunüänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iquenyqä äpäpu, yatñqä tiñqä äwikuwi. “Si hiunji naqänänqä Pasopa iutañqä buayä dñqe, ne näwenyänji, äsqi imäkekiyatunquawä?”

¹⁸ Iiñqä tquanqawänqä, Iqu tii ätukqe. “He anqä-himqä yäp ä ingisa äpaquväpu, ämaqä iinñqä ique hinüä äqumbiyi, tii tupiyä. ‘Ämotqueqä iqu “Tupiyä” ätätä änandowatqiyä. “Hea Apiqu Nyinyqä atäunüä ikqe, ae qäqiqi quvepqangi, Nyitä Nqä ämaqä iquatä, hiunji naqänänqä Pasopa iutañqä ymisanqä natunqwe, tqä anqä iu nanqunä” ätqiyä, ‘tupiyä” ätukqe. ¹⁹ I tquanqä, iqua Jisasi Iqu ätukqä-pa, Pasopa iutañqä ymisanqä näwenyä qe imäkekuwi.

²⁰ Awiyqä ae eqanqä, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä ymisanqä bñqä äpmakuwi. ²¹ Qu ymisanqä ängmanäpiyänqanji, “Nyi naqä-qakuä etqänä. Hesanqä hñqu Nyinji, himä-wiunqä iquau nyivänqiyä” ätukqe.

²² I tquanqä äwipiyl, äwqä hanqä vqanqä, qu hñqunä-hñqunä yatñqä wipñqä ipäqäkuwi. “Naqä Iquki, Si e ätnji, ii nyi ma! Qäyutanä?”

²³ Kimanji Iqu tiñqä ätukqe. “Buayä hevqä täu, Nyitä anä ämeququä iquenä, ämaqä Nyi himä-wiunqä iquau nyivätñqä iqu, heyaqä awä iqisanqä hñquvqä. ²⁴ Ämaqäeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji äpäkonänqiyä ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. Itanji Ique himä-wiunqä iquau vätnqä iquenyqe, iqueni hanqä-iqä naqänänqä wimenqiyä. Ämaqä iinñqä imäkätñqä iqueni, känai maunyqä-säpi, ii äñguä hitäninjñqä” ätukqe.

²⁵ Jutasi, ämaqä himä-wiunqä iquau vätnqä ikqä iqu, Jisasi Iqueni, yatñqä tiñqä äwikqe. “Ämotqueqä iqukiyä. Si e ätnji, nyi ma. Qäyutanä?”

E tquanqä kimanji, “Si e ätnji qeyqä” ätukqe.

²⁶ Iqua ymisanqä ängmanäpiyänqä,‡ Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “ängguiqä” ätuäqe, äkutätä, wäunüänqä ämotquaminqä iquau ävqäwätä, ätukqe. “He ämepu biyä. Tä Nqä huiwiyqä.” ²⁷ Itanji Iqu wainqä-eqä-häki ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “ängguiqä” ätuäqe, iquau ävätä ätukqe. “He eeqänänji, eqä tä bñqeqä. ²⁸ Tä Nqä häñeqä, he yätämäqä heyätñqä kukñuä guä mäsaunqä iyyqä. Ämaqä kuapänänqä iquauqä suqä quvqe, huätä mamäutñqe, Nyaqä häñeqe, iuänqiyä. ²⁹ Nyi he etqänä. Nqä Apiqunä miqä iu wainqä-eqä änyä-hänqä hesä anä naniquänqanqwe, Nyi wainqä-eqä ängumñi manqä imqänä” ätukqe.

³⁰ I ätuäqetanji, qu apqä ätpiyi, anqä-himqä iu äväma, qoqonqä Olipä iunqä äukuwi.

Jisasi Iqu Pitä Iqueni, “ ‘Nyi Iquenyqe änyä maññeqeqä’ ttñqinyä” ätukqenqä^S

³¹ Inqanji Jisasi Iqu iquauñi ätukqe. “Tänqä heatqeuñi, nätmätqä nyimeqanqutqetanji, heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mäñdi päwinqiyä. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñqä ätä äqänänqä-payqä.

*‘Nyi sipsipqä-miqä ique päkmqänä. Iiñqä imäkqanqmdqänqä, sipsipqä iqua zä imä-wepnuwiiqä.**

³² Itanji Goti Hanjuwä Iqu, Nyi anqä nyivauqumuatqanqä, Nyi qua Galili iunqä hinjiqä emamniqeqä” ätukqe.

³³ I tquanqä Pitä iqu ämävauqe, “Iqua eeqänä nätmätqä kimeqanqutqeta quwqä quuvqä heqiyqä mäñdi qäyä äpäwiqanquti, nyi iinñqä miqä da ymqänä” ätukqe.

³⁴ I tquanqä Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuänä äktqänä. Heatqä tquenji, kukutakisqä äkakä matqänqä, si Nyinyqe, ‘Iquenyqä maññeqeqä’ hñquaqui-hñque tutñqinyä” ätukqe.

³⁵ I tquanqä Pitä iqu ämävauqe, “Qäyä eänä. Si äpäkonqti, nyi-pqe anä päkonenqeqä. Nyi Sinyqe, ‘Iquenyqä maññeqeqe’ matqä imqänä” ätukqe. Itanji wäunüänqä ämotquaminqä eeqänänqä huiziqua-pqe, inyänä ätkuwi.

Jisasi Iqu, Gesemäni Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä[†]

³⁶ Inqanji, Jisasi Iqutä, iquatä, ‘Gesemäniyqä’[‡] ätminjuwä iu ätimäupiyl, Iqu iquauñi tiñqä qe ätukqe. “He täqi pmapiyä. Nyi tääqä tmqä, näñinjñqä umqänä.” ³⁷ I ätuäqe, Iqu Pitä iquesä, Sepri iqueqä hikñqä iquaquisä itmeqe, nänqä qe äukuwi. Itanji Iqu änä mäwimänqä itä, Iqueqä äwqä hanqä kiñqä äwikqe. ³⁸ Inqanji Iqu iquauñi, tiñqä qe ätukqe.

† **26:17** Quväkuä ique-iqueni, Israitqä iqua bretqä yenüä qo matäuqä änapu hiunji 7 äpmaminuwi. Hiunji kiñganänqä iunji, qu hiunji enätqä ämaqä päsqä iqu Israitqä iquauqä kaqä-kawäka mapäsqä ämäwqätäukqenqä kñuä ämepu buayä naqänänqä ämmiuwi. Ii hiunji Pasopayi. ‡ **26:26** Makä 14:22-24; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26 § **26:30** Makä 14:27-31; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38 * **26:31** Sakätiyasi 13:7 † **26:35** Makä 14:32-42; Lukä 22:39-46 ‡ **26:36** Yoqä ‘Gesemäni’ kiqä quati tiñji. ‘Zä-olipqä häukuwi quqowä päsqä.’ Ii olipqä wäunüä iu, qoqonqä Olipä iu äwominqwe.

“Hanä-ıqä tqu, Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi imbätäumäqä-qae, ae qäqi äpäkönmqä iqä. He täqi äpmapu, quvqä nemeqenqe ängüä äminyänä.”³⁹ I ätuäqe, nändi ti äwäqe, Iqueqä hipenjuı qua bu eäqe, tääqä tiñä ätukqe. “Nqä Apıquki, hänaqä-pqä hui inä etanjutqe, häkä hanä-ıqä-tänjä tqu^S huätä mändavä. İnäqe änyinqä Nyaqenjuı, qäyä etanjuti, äkinqä Saqenüä isnjeqä.”

⁴⁰ İnjı ae ätuäqetanjı, Iqu Iqueqä ämaqä iquauñqä anğı äpäqe, hiqäqä witanğä äqunäqe, Pitä iquenji tii ätukqe. “Änäänğäwä? He Nyitä anänji, wänqäpu mäminqä iquwiüä? ⁴¹ Yamwiqä iqe, he mändi maekittıyqä yätñqä iñqe, he äminyäpu tääqä tıñqeqä. Hiqä quuvqe, qäyunä imäkñqänqä wınganjutqä-qe, huiwi yänänäñqä maeqeqä” ätukqe.

⁴² İqu anğumä äväma äwäqe, tääqä tiñä ätukqe. “Nqä Apıquki, häkä hanä-ıqä-tänjä tqu, huätä mändautñqä etanjutqe, kiqä hanä-ıqe, Tqä äkinqä iunä mamqänä.”

⁴³ İtanğa iquauñqä anğumä äpäqe, iqua hiñuä kukuänjuä wıyqanğı hiqäqä witanğä äqunğqe. ⁴⁴ İqisanji Iqu iquauñi anğumä ävämanji, tääqä yäpaki, kinğanänğä iquau ätkqä-pa, ätkqe.

⁴⁵ Qänakndanji Iqu Iqueqä ämaqä iquauñqä anğı äpäwäqe, ätukqe. “He hiqäqä yqänä äwiñuwi, hapä äpmenäüä? Qätä nyıpiyä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Ique, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauqä hipa iu wıññqe, ae qäqıyqä. ⁴⁶ He pämä äpmpu äwanä! Hiñuä qumbiyä. Huiziüqä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiyä” ätukqe.

*Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wıñqä iquau äwikqenqä**

⁴⁷ Jisasi Iqu kukñuä ii yqänä tätqätanğanji, Jutasi ämaqä 12 iquautanjı iqu äpkqe. İqutänji, ämaqä kuapänänji, ipäqäyünätä, jävqätä a äqätqa äquvepkuwi. Ämaqä iquauñi, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä huiziquatä ändowatkuwi. ⁴⁸ Qu änyä upñqä imäkñpiyanğanji, täkqä-tqä iqu, huiziquauñi tii ätukqe. “Nyi ‘Ämaqä Tqueyqä’ etätmi, kikiyä äwuñgundi, he Iqueni a kiqätññqe.” ⁴⁹ Qu ätimäupiıyı, Jutasi iqu Jisasi Ique maqänä äwimeqe, “Ämotqueqä İlukiyä, heatqevqä” ätuätä, mangawiu kikiyä äwuññqe.

⁵⁰ İtanji Jisasi Iqu iqueni, “Näueqä iquki, nätmätqä si imäkñqä äpñi, imäkiyä” ätukqe. İnğanji ämaqä iqua äppiıyı, Jisasi Ique a qe äkiqätkuwi.

⁵¹ Ique kiqätqanğuwänğa, Jisasi Iqueqä ämaqä hñqu, iqueqä ipäqäyünji ämäkäqıyäqe, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunjuä-wıyqä hñque, qätä mñä hämänä ätqavämäukqe. ⁵² İ imäkqanğa, Jisasi Iqu iqueni tii ätukqe. “Tqä ipäqäyünji, kiqä anä iu anğı qupıseyä. Ämaqä ipäqäyünä itä mäkä äumbqä eeqänänğä iqua, ipäqäyünä iutanä päkombnuwiqä. ⁵³ Si tiññqä maññqä enñä? Nyi Nqä Apıque yatñqä vqanğndqe, İqu enjätqä kuapänä 50,000 iquauñi, yätämäqä nyıññqä ändowatñqıyä. ⁵⁴ İtanğqä-qe Nyi iññä imäkqanğndqe, kukñuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänğqe, qäyunänji äänä timäuniqätıyä? Iqueqä bukä iunji, ‘Nätmatqä tä, Nyi nyimenqıyä’ ätä äqänänä” ätukqe.

⁵⁵ Ique a kiqätqanğuwä iquauñi, Iqu tiñä ätukqe. “He ipäqäyünätä, jävqätä a äqätqa äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqänjuwä-pa, Nyi-pqe, iñjunä etanğä anğıqätqäuä? Hiunji eeqänänğä iunji, Nyi hiqäva-imäkqä anğ ququawä iu äpmamä, qokä-apäkä iu ämotquetqätanğanji, inğa manğıqätqä, sunqä itqänjuwäwä? ⁵⁶ Nätmatqä eeqänänğä ii, hiñuä-tqä iqua kukñuä äqıyäpu ekuwä ii, qäyunä imäkätñqä ätimäueqä” ätukqe.

İtanji wäunjuänğä ämotquaminğä eeqänänğä iqua, Jisasi Ique zä äväma äwekuwi.

Käyäpasi iqu, Jisasi Ique kukñuä ämitkqenqä†

⁵⁷ Ämaqä Jisasi Ique a äkiqätukuwä iqua, Iqueni Käyäpasi hiqäva-imäkqä naqä iqueqä anğ iunğä qe ätuma äkuwi. İqinji, kukñuä-suqenğä näññqä iquatä, ämaqeu miqä huiziquatä, aquvä äqämbu äpmaminjuwi. ⁵⁸ Pitä iqu Jisasi Ique kinğ-nänji ti äwivändqa äpätä, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä anğ täknä yäpä inğisa äpaquväqe, “Jisasi Iqueni nätmätqä äkitanjı wimenqıtiyä” tä, ämayukä-imanğä iquatä anä äpme, hiñuä äqunä äpmaminğqe.

⁵⁹ Hiqäva-imäkqä naqä iquatä, İsrıtqä iquau miqä naqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkññqä dıñqe, quanğä tññqä hñquau tääqä ätuätumepu, Iqu suqä quvqä hui imäkqänğä qävqä iminjuwi. ⁶⁰ Ämaqä kuapänä äpäpu, İquenyqä quanğä täqısqanğuwä-qe, ämiqä naqä iqua, Ique pizqä päkññqä iññqe, qakui mämaqumueqä ikuwi. ⁶¹ Qänakñi, ämaqä hñquau äpäsinyä, tii ätukıyı. “Ämaqä Tqu, ‘Nyi

§ 26:39 Matiu 20:22; Jonä 18:11; İtkimäkqä 16:19. * 26:46 Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11 † 26:56 Makä 14:53-65; Lukä 22:63-71; Jonä 18:12-14,19-24

Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkkqä anj äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anji matmqänä' ätkqeqä" ätukiwi.

⁶² I tquanqiyänğa, hiqäva-imäkkqä naqä iqu pämä ätqäuwe, Jisasi Ique yatñqä tiinj qe äwikqe. "Iquaqe e ätqiwi, änäñğä? Si kima matqä isñqätanä?" ⁶³ Itanji Jisasi Iqu kuknuä hui matqä ikqe. Itanji hiqäva-imäkkqä naqä iqu tii ätukqe. "Si kuknuä naqä-qakuänänjinä nattñqä iinjqe, nyi Goti Hññä äpmetqä Iqueqä yoqä iutanä yatñqä äkiyqänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ä Kraisi, Goti Iqu ne äminesñqä atäunjuä äkikqä Iqukitanä?"

⁶⁴ I tquanğa, Jisasi Iqueuä kimanji, "Si e ätni qeyqä. Nyi he etqänä. Qänakndanji, he Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqñqä-tänä Iqueqä hipa ämuangisa pmetanji hinjuä qumbnuwiqä. Itanğa Iqu qaquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepñanji, qumbnuwiqä" ätukqe.

⁶⁵ Käyäpasi iqu i tñanji äwiyäqe, äwqä tnänä wiñnanji, iqueqä gguä quäuwä äpisätä, tii ätukqe. "Iqu Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa timäutñqä tñanji, äyä äwiyänjunä. Ne Ämaqä Tqueqä suqenqä awä natñqe, ämaqä hñquaunqä qävqä miqä yatunqeqeä. ⁶⁶ Ne Ique änä-änä imäkatunqenqe, he kñuä änä hiyqiyä?" ätukqe.

I tquanğa qu kimanji, "Iqu suqä quvqä-tänu-qae, äpäkonätñqeqä" ätukuwi. ⁶⁷ E ätupiwi, qu Iqueqä himä-hiqumuanä iu makukuä äqtäupu, aañä kuapänänä äpäkmijnüwi. ⁶⁸ Inğanji iqua äpäsäpu tii ätukuwi. "Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iquki, hinjuä natiyä. Ämaqä tä äkpäsquwä iqua, tqukuakä?" ätukuwi.

*Pitä iqu, 'Nyi Jisasi Iquenyä mañqeqä' ätkqeqä**

⁶⁹ Asänğanji, Pitä iqu yäpaqä mänğisa, anä ququawä iqi äpmaminqe. Apäkä wäunjuä imäkkqä hui, iqu-tänä qäqi äpäta, "Si Jisasi Galilisanä Iqutä anä äpmetqänjiyiqä" ätukqe.

⁷⁰ Itanji Pitä iqu ämaqä eeqänänä iquauqä hinjuä iqisanji, "Oeyqä. Si kuknuä tä ändñi, nyi mañqeqä" ätukqe.

⁷¹ Itanji iqu äwäqe, tkññä hävqä iu miqä iquauqä anä iu ätqäuminqe. Iqñi apäkä wäunjuä imäkkqä hui, ique hinjuä äqunäqe, ämaqä qäqi pmetanjuwä iquauñi, "Ämaqä tqu, Jisasi Nasäretqätanä Iqutä anä äpmetqänjiyiqä" ätukqe.

⁷² I tquanğa, Pitä iqu angumñi, "Oeyä" ätukqe. "Nyi aañä naqä-qakuänänä ätqänä. Ämaqä Iquenyqe, änyä mañqeqä eänänä."

⁷³ Qänaki wänqäpñi, ämaqä qäqi ätqäuminjuwä iqua äpäpu, ique ätukuwi. "Naqä-qakuänänñqä. Si Ämaqä Iqutä anä äpmetjuwä iquautanä iqukiyqä. Ne tqä quväki äkiyätanä, näqñqä ämequnä."

⁷⁴ I tquanğuwänğa, Pitä iqu kukñui, yänänäqñqä tiinj ätukqe. "Aañä naqä-qakuä etqänä. Nyi Ämaqä Iquenyqe, mañqeqeä. Nyi kuknuä naqä-qakuä matqä iqanğndqe, Goti Hanjuwä Iqu hanä-iqä qäyä dapänä." Iqu kuknuä qäpu ae tñanğa, mañänänji kukutakisqä äkakä qe ätkqe. ⁷⁵ Asä qänğanji, Pitä iqu Jisasi Iqueqä kukñui, "Kukutakisqä äkakä matqänğa, si Nyinyqe, 'Mañqeqä' hñquaqui-hñque tñiqä" ätukqenqä kñuä indqänäqe, yäpaqä mänğisa äwäqe, kñuä naqänänä äqäkkqe.

27

*Pailoti iquenyä ätuma äukuwiñqä**

¹ Zä ae äveqanğa, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkññqä kuknuä imäkkuwi. ² Itanji qu Ique guä äkiqiyäupu, kiyapqä kinğanänä Pailoti† ique wipñqä ätuma äukuwi.

*Jutasi iqu imäkkqeqä**

³ Jutasi, ämaqä Jisasi Ique himä-wiunqä iquau äwikqä iqu, qu Jisasi Ique kuknuä ämitäpu, "Iqu äpäkonänñiyä" tñanğui näqñqä ämeqe, iqu suqä ii ikqenqä womba ämetä, mbqä-hikä hiqäva-imäkkqä naqä iquatä ämaqä miqä huiziquatä äwikuwi, anji äma äukqe. ⁴ Iquau äwimeqe, tiinj ätukqe. "Nyi suqä quvqä ae imäkkqeqä. Ämaqä nyi he etapqä Iqu, suqä quvqä mimäkkqä itñqä-queqä."

I tquanğa, qu kimanji, "Ii nätmäqä neqä hmanjñqä. Tqä dutanänñqä" ätukuwi.

⁵ Itanji Jutasi iqu mbqä-hiki, hiqäva-imäkkqä anä inğisa ätnämawanji, äväma äwäqe, iqueqä-kiuä guä äqupuäqänğqe.

‡ 26:68 Makä 14:66-72; Lukä 22:54-62; Jonä 18:15-18,25-27 * 27: Makä 15:1-20; Lukä 23:1-25; Jonä 18:28-19:16

† 27:2 Pailoti iqueni, Romätanä miqä kinğanänä Sisa iqu qua Jutiya iu kiyapqä kinğanänä pmetñqä atäunjuä ikqe. Israitqä iquau miqä eeqänänä iqua, kiyapqäeqä yäpä iqi äpmaminjuwi. ‡ 27:2 Wäunjuñqä 1:18-19

⁶ Hiqáva-imäkkqä naqä iqua mbqä-hikä iinj ämapiyi, ätkuwi. “Mbqä tä ämaqä pizqä päsqä iutanä-qae, ga ne mbqä hiqáva-imäkkqä anitanitä pnqä qäsä maeqä yatunqeqä.”
⁷ Itanji qu kuknuä imäkkiyi, mbqä iqueni ämaqä qua qondä imäkkqä iqueqä qua hñqu, ämaqä kinä nändanä iquau qua ptepnuwänqä mbqä qe ikuwi. ⁸ Iinjñqe, qu “Qua häneqeqä” änyuatminuwu, tängga-pqe inä ätqa äwätqänäuä. ⁹⁻¹⁰ Iinjä etanji, kuknuä hñqu Goti Iqu hiñuä-tqä Järämai iqueqä manä iu hiñuiqänä ätimäuekqe, ii naqä-qakuä ätimäukqe. Ii tiyi.

“Mbqä hikä kuapänäñi 30, Israitqä iqua ämaqä tqe mbqä ipnuwänqä atañä ikuwi, qu ämepu, Naqä Iqu nyi ändkqä-pa, ämaqä qua qondä imäkkqä iqueqä quae mbqä ikuwi.”^S

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hiñuä iqi ätqäukqenqä**

¹¹ Jisasi Iqu Pailoti iqueqä hiñuä iqi tqäutanğa, Pailoti iqu Iqueni yatnqä tiinjä qe äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqukitanä?”

E tquanğa kimanji, “Si e ätnji qeyqä” ätukqe.

¹² Itanji hiqáva-imäkkqä naqä iquatä, ämaqeu miqä huizi iquatä, qu Jisasi Iquenyqe, “Suqä quvqä iinjä-iinjä imäkätñqeqä” tuätqätanğuwänğa, Iqu kuknuä hui kimanji, mätquä ikqe. ¹³ Iinjä etanji Pailoti iqu Iqueni yatnqä äwikqe. “Änäñğä? Kuknuä eeqänänä tä Sinyqä äquvepqe, qätä mäwiqä injinyä?”

¹⁴ Yatnqä i vqanğa, Jisasi Iqu kimanji mätquä ikqe. Iinjñqe, Pailoti iqu yänuñuä itä, kñuä kuapänä indqänğqe.

¹⁵ Quvakuä ique-iqeu, Pasopa imäkäpiyänğanji, Israitqä iqua, ämaqä guä äkiqiyäuepqa hñque atänuñuä iqanğuwänğa, kiyapqä naqä iqu iqueni ewewqatminqeqä. ¹⁶ Jisasi Iqu Pailoti iqueqä hiñuä iqi ätqäukqä quvakuä iqueni, ämaqä suqä quvqä huiziquau ämawqätäuä, aañ naqänänä imäkkqä hñqu guä äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Jisasi Baräpasi ique. ¹⁷ Qokä-apäkä iqua aquvä ae äqänätanğuwänğa, Pailoti iqu iquau yatnqä tiinjä qe äwikqe. “Henyqä pätnqä ewewqatmqä diñqe, tqenyqä hiñgiyä? Nyi Jisasi Baräpasi ique ewewqatmqätanä, ä Jisasi, ‘Krais iqueqä’ ätätqänuwä Ique ewewqatmqätanä?” ¹⁸ Israitqä iquau miqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätanğqenqä äwqä quvqä imäkäpu ätuma äpkuwinqe, Pailoti iqu näñnqä eä, yatnqä i äwikqe.

¹⁹ Pailoti iqu zä-hawä iwäsäucänqä iu pmetanğa, iqueqä apäki kuknuä iquenyqä tiinjä ätätä ändowatkqe. “Nyi Ämaqä Jänänä Iqueni wätqä äqunänqä-qae, hanä naqänänä änyiyiqä. Inji si Iqueni, quvqä hui mitqueqä panä.”

²⁰ Injñqe hiqáva-imäkkqä naqä iquatä, ämaqeu miqä iquatä, qu qokä-apäkiuqä kñuä iunji hiñi-hiñi iwimäkäpu, “Baräpasi ique dowatätnä, Jisasi Ique pizqä päkiyä” tupñqä imäkkuwi. ²¹ Itanji kiyapqä kinğanänä iqu, iquauñi yatnqä anğumä, “Ämaqä tqaquisani, nyi äkisique hewasqiyäwqatmqä hiñgiyä?” tquanğa, iqua manji tiinjä ätkuwi. “Baräpasi iquenyqeqä.”

²² I tquanğuwänğa, Pailoti iqu yatnqä tii äwikqe. “I etanğutqe, nyi Jisasi, ‘Krais iqueqä’ ätätqänuwä Iqueni, äänä imäkmqenqä enğiyä?”

I tquanğa, iqua kimanji, “Iqueni, zä-huätatä hueyä” ätkuwi.

²³ Ga Pailoti iqu ämävauqe, “Sunqäwä? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?” ätukqe.

Iinjä ae ätquanğa, qu aañ yänänänqñqä ätkuwi. “Iqueni, zä-huätatä hueyä.”

²⁴ Pailoti iqu qokä-apäki, iqueuä kuknui qätä mäwiqä ipu, mäkä naqä timäutñqänänä iktanğanji näñnqä eäqe, iqu eqä hui ämeqe, iqueqä hipae, qokä-apäkä iquauqä hiñuä iqisa asñä äqänğqe. Iinjä itä, tiinjä ätukqe. “Ämaqä Tqu äpäkönätä häñeqä iuatnqä iqe, nqä hmanjqä. Ii hiqeqä.”[†]

²⁵ I tquanğa kimanji, qokä-apäkä eeqänänji, “Quvqä tä, nesä, näyaqä ymeqä-pqä iquatänji, qäyä witätñqeqä” ätkuwi.

²⁶ I tquanğuwitanji, iqu Baräpasi iqueni, iquauñqä hiñuinä qe äqunäwatkqe. Itanğa Jisasi Iqueni, mäkä-iqä iqua täuatätäu iqanğuwänğa, iqu ämaqä zä-huätatä huepnqä iquau äwikqe.

²⁷ Kiyapqä kinğanänä iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni, kiyapqäeqä anä iunqä ätuma äwäpu, mäkä-iqä huizi iquau-mända ique qäuiqä mamäupñqä tääqä ätuätumakuwi. ²⁸ Inğanji iqua Ique mäñdi äkittqiyäpu, quanğä ämiqä naqä enqä-pa hiätñqä tii imäkkuwi. Iqueqä guä quäuqä huätä äquvätäpu, häñesqä hñqu ämiqä naqä iqua ipnminuwä itanji ämepu äwiptkuwi. ²⁹ Itanğa guä yänä-tänji äkuuyäpu, nätmatqä ämiqä naqä iquauqä ynğa enqä-pa imäkäpu, Iqueqä nyuänju

^S 27:9-10 Järämai 32:6-9; Sakätiyasi 11:12-13 * 27:9-10 Makä 15:2-5; Lukä 23:3-5; Jonä 18:33-38 † 27:24 Pailoti iqu iqueqä hipae asñä äqänätä kuknuä i ätukqe, kiqä quati asänänjiqä.

ämuasmäwiyaupu, jäwqä hñqu ämepu Iqueqä hipa ämuangisa a ämuätäpu, qonä äwoktäupu, "Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, ne haqeqä ämakmäuqunä" ätuäpu, tä sisäwqä äwimiñuwi. ³⁰ Qu quañgä e iwimäkäpiyitanji, Ique makukuä äwqvuäucutäpu, jäwqä iqueqä hipa iu a ämuätukuwi ämotaupu, Iqueqä nyuänju äpäkmñuwi. ³¹ Qu mändi e äkittiqyepiyitanji, gguä häñesqe huätä äquvätäpu, Iqueqä qäki anji äwiyätäpu, zä-huätatä huepñqä ätuma äukuwi.

*Jisasi Iqueni zä-huätatä äuekuwiñqä**

³² Qu e äwäpiyängani, mäkä-iqä iqua, ämaqä anä-himqä Sairini iutañä Saimonä ique hiñuä äqumbiyi, iqu Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqe, äma wätñqä kukñuä ätuätumakuwi. ³³ Qu äupiyyi, anä yoqä Golketa qunätangqä iu ätimäukuwi. Yoqä iñji, kiqä quati, 'Ämaqä nyuänjä-yänñiqä.' ³⁴ Iqini, täñä-huñqe Iqueqä huiwiñji wipti iqiyätñqe, qu Jisasi Iqu nätnqä diñqe, wainqä-eqetä, marasingqä zä iqetä yuqui-yaqui imäkäpu äwikuwi. Iqu mäñgä-mäñgänqä itä, manqä ikqe. ³⁵ Mäkä-iqä iqua Ique zä-huätatä ae äuepiyyi, Iqueqä gguetä, ämuasmänqetä iwäsäupu, kikinä mapñqä häñä ikuwi. ³⁶ Iqi häñä ämiqämanäpu, ämaqä hui äpäpu, Ique yätämäkqä vqänqä hiñuä äqumbu äpmamiñuwi.

³⁷ Iqueqä nyuänjä haqeqäñji, qu kukñuä ämitkuwä iqu ätäpu äqiyekuwi. "Tä Jisasi, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä." ³⁸ Jisasi Iqu-tänjä qäqiqiñji, ämaqä äpäsäsinyä quwä-meqä hñquaqiñji, zä-huätatä äuekuwi. Hñqueni, hipa ämuangisa äuepu, hñqueni qunamäuqängisa äuekuwi.

³⁹ Ämaqä iqi äpäwäpiyyi, qu nyuänjä ptqä äqiyäpu, Iqueni tä sisäwqä äväpu, tii ätukuwi. ⁴⁰ "Si, 'Nyi hiqäva-imäkqä anji äpnetmä, hiññji hñquaqi-hñquenyä anji mätnqunqä' tqä-qukiyyä. Inji Si Tqä-täua yätämäkqä yqä inyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki etangutqe, zä-huätatä äunänñitanji, äyaqäsqänga biyä" ätukuwi.

⁴¹ Hiqäva-imäkqä Naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näñqä iquatä, qokä-apäkä miqä huiziquatäñji, qu-pqe iqu tä sisäwqä inä äväpu, tii ätnquwi. ⁴² "Iqu ämaqä huiziuñji häñä iqumuätätñqä-qe, Iqueqä-kiuänji häñä miqumuätñqä iqiyä. Iqu Israitqä iquau Miqä Naqä-qu etangutqe, ga zä-huätatä äunänqetanji, äyaqäsqänga pñanguti, ne Iquenyqä quuvqä hiqiyatunquännyä. ⁴³ Iqu 'Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquñqä' ätätñqeqä. Inji Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä Iquvqä. Goti Iqu Iquenyqä äwiñganguetqe, täñga yätämäkqä vätnqänänñiqä" ätnquwi. [§]

⁴⁴ Ämaqä quwä-meqä Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi äuekuwä iquaqu-pqe inä itquesinyä, kukñuä quvqä ätukiyyi.

*Jisasi Iqu äpäkongqenqä**

⁴⁵ Itanji hiññji quemisqängani, qua eeqänänjä iunji, hea äwäkqe. Mäptqä äwitñqä qäqä ti pmetanqä, we anji äunqge.

⁴⁶ Mäptqä äwitñqä qäqä ti pmetanqani, Jisasi Iqu tääqä yänänänqge, tii ätkqe. "Eli! Eli! Lema säpäktani?" Kiqä kukñuä quati tiñji. "Nqä Goti Iqukiyyä! Nqä Goti Iqukiyyä! Si sunqä nyivquatämäunya?"

⁴⁷ Ämaqä qäqiqi ätqäumiñuä hñqua, kukñuä tä qätä äwipiyyi, "Ämaqä Tqu, Laisa iquenyqä tääqä ätqiyä" ätkuwi. ⁴⁸ Itanqä maqänänji, ämaqä qutañä hñqu tnänä äwäqe, yaanüä hñqu ämeqe, wainqä-eqä iu äyeqe, wainqä manguä inqanqä, iqu jäwqä iu ävätäutä, Jisasi Iqu nätnqä äwikqe. ⁴⁹ I imäkätqätanqä, huizi iqua Iqueni, "Qaiyä" ätukuwi. "Laisa iqu äpäta Iqueni yätämäkqä ävänqutiyyä, mäwqä yänqutiyyä? Hiñuä äqänänä äpmenä."

⁵⁰ Inqanji Jisasi Iqu tääqä yänänänqä anqumä ätäqe, Iqueqä hindñä-meqe äwquatämäuqe, äpäkongqge. ⁵¹ Asä qänqani, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anä yäpä inqisa imakmñiqä iqu, hituñuä yätuta ingi-ingi äpñqga äpäwiqe, hñquaqu qe imäkñqge. Itanqä quae yäunüä-yäunüä itä, hikä naqä hñqqa qe äqiyämisqängqge.

⁵² Itanji hikä hovqä ämaqä pizqä emiñuä iunji, Goti Iqu qñqanä äutäutä, Iqueqä ämaqä ae äpäkongquwä hñquau anji ävauqumuatqge. ⁵³ Qu qua äptekuwä iu ävämapiyi, qänakndanji Jisasi Iqu anqumä ävauqanqä, qu Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä Jerusalemä yäpä inqisa äpaqukuwi. Iqini, ämaqä kuapänänjä iqua, iquauñji hiñuä äquñquwi.

⁵⁴ Mäkä-iqä Jisasi Ique hiñuä äqumbu äpmamiñuä iquatä, quwqä ämiqä iquatä, qua yäunüä-yäunüä iqanqgetä, nätnmatqä ätimäuqanqgetä hiñuä äqumbiyi, zä kiñjä

* 27:31 Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27 § 27:43 Ämaqä miqä iqua e ätkuwi, qu Apqä Bukä 22:8 iquenqä kñuä indqänäpu ätkuwi. * 27:44 Makä 15:33-41; Lukä 23:44-49; Jonä 19:28-37

wingangji, tiinjä ätnjuwi. “Naqä-qakuänänjqä. Ämaqä Tqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueqä.”

⁵⁵ Qu Jisasi Ique i itqueqanjuwängga, apäkä kuapänänjä iua-pqce, kinä qäqici ätqäupu, hiñuä inä äqunminjuwi. Qu Jisasi Iqu Galili iu ävämeqanngqetani, Ique yätamakqä äväpu, qänaki äwivändkuwä iuayi. ⁵⁶ Iuaqä awä iqisanji, tä Mäliya anä-himqä Maktälatanä iyyi. Itanğa huizi, Mäliya Jemisi iqueqätä Josepä iqueqätä känäiyi. Itanğa huizi, Sepri iqueqä ymeqä iquaquiyä känäiyi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pnjqä ekuwinjqä**

⁵⁷ Mäptqä äwitnjqä ti pmetanjanji, mbqä-tänjä hñqu anä-himqä Arämatiya iutanjä, iqueqä yoqe Josepä iqu äpkqe. Iqu Jisasi Iqueqä kukñuä iu qänaknä iqä-qce. ⁵⁸ Iqu Pailoti iquenyqä äwäqce, yatnjqä ävätä, “Nyi Jisasi Iqueqä huiwi, äma umqä hiñuinä nqinyä” ätukqe. I tquanğa, Pailoti iqu iqueqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueuä huiwi ique wipnjqä ätukqe. ⁵⁹⁻⁶⁰ Itanji Josepä iqu huiwi äma äwäqce, yuä äñguänänjä quäucqä hñqu ämetä, huäqä äutäqce, iqueqä-kiuä ptnqänjqä mnä hänjä ätänäqkä ique yäpä ingisa qe ekqe. Iinjä ae eäqce, iqu hikä naqänänjä hñque, huaqä-huaqä ämiqa äpätä, hovqä manjä iu äpmäveqä äukqe. ⁶¹ Mäliya Maktälatanä iisä, Mäliya huizi iisä, iuaqu ämaqä qua ptnätanngqä qäqici hiñuä äqunyinyä äpmaminji.

Mäkä-iqä iqua, qua hovqä iu hiñuä äqumbu ätqäuminjuwinjqä

⁶² Hiunji nämatqä Sämbatqä hapä pmeqanngqä hukiki imäkqä iqu qäpu eäqetani, awinganjji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, Pailoti iquä kukñuä tñjqä äukuwi. ⁶³ Qu iqueni, tiinjä qe ätukuwi. “Ämaqä naqä iqukiyä. Ne Ämaqä Quanğä-tqä Iqueqä kukñuä hñquenyqä kñuä äneyiyä. Iqu yqänä äpmeqanngani, ‘Hiunji hñquaqui-hñque päwqanjanji, Nyi anğumä ävammieqä’ ätkqeqä. ⁶⁴ Inji ämaqä qua ptnjqä täunji, hiunji hñquaqui-hñquenännganqe, qu qñqanä äñguänä ptäuepnjqä tuätñqeqä. Iqueqä wäunjuänjqä ämotquetnjqä iqua äpäpu, Iqueqä huiwi quwä äma äwäpu, qokä-apäkä iquauji, ‘Iqu qua iutanji anğumä ae ävauqeqä’ ätupqe, ii quvqeqä. Quanğä änyä-hänjä e ätpqe, qu Iqu kukñuä quanğä hiñuiqänä ätminjqä iunji, ämäwqätäupunqäuä” ätukuwi.

⁶⁵ Kimanji Pailoti iqu iquauji, tiinjä qe ätukqe. “Ämaqä qua äptnänjqä iunji hiñuä äqumbu tqäupunqe, mäkä-iqä hñquau itmepu, hovqä iu pmäukuä yänänänngqä ptäpnjqä hiqä enqä iunä imäkpiyä” ätukqe.

⁶⁶ Iqu e tquanğa, iqua Ique qua äptekuwä iunjqä äupiyyi, hikä qua hovqä iu ptnätanngqä iqueni hiqñqce pmua imäkäpu, mäkä-iqä iqua hiñuä äqumbu tqäutpnjqä ätqätekuwi.

28

*Jisasi Iqu anği ävauqeqänjä**

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä ae äpäwqanğa, hiunji kinğanänjä iqueni, mäptqä timäutnjqä qäqä etanğa, Mäliya Maktälatanä iisä, Mäliya huizi iisä, iuaqu qua äptekuwä hiñuä qunyinyqä qe äpkiiyi. ² I pätnätanngiyänğa maqänänji, ekä naqänänjä hñqu ikqe. Ii tiinjä etanngiyä. Naqä Iqueqä enätqä hñqu qäukuä yätuta äquvepätä, hikä ique kunmä-kunmä ämiqe, hikä iqueqä haqeqi äpmaminqe. ³ Enätqä iqesani we nyuauä iqäqä enqä-panjä äunqce. Itanğa iqueqä gquä quäucqä, qäpaiqä hiwiyä-häukuä enqä-panjqä. ⁴ Mäkä-iqä, hiñuä äqumbu ätqäuminjuwä iqua, qu iquenyqä zä ipu, yäunjuä-yäunjuä ipu, ämaqä ae äpäkonğuwä enqä-panjä-qua ekuwi.

⁵ Apäkä iuaqu äwimeqanngiyänğa, enätqä iqu iuaquini ätukqe. “Qe zä miqä panyinyqä. Nyi näqñqeqä. Qe Jisasi, zä-huätatä äuequwä Iquenyqä qävqä iynjqä äquvepninyqä. ⁶ Iqu hiñuiqänä ätkqä-pa, ae ävauqeqä. Täqi mäwiqä eänä. Iqu äwinqeu qunyiyänjqä binyqä. ⁷ Itanğa qe maqänä äwäsinyä, Iqueqä wäunjuänjqä ämotquetnjqä iquau tiinjä suinyqä. ‘Iqu qua äptekuwä iutanji ae ävauqeqä. Tiinjä-pqä inänjqä. Iqu heñji hiñuiqä eväma, Gallii iunjqä äwqiyä. He Ique hiñui, iu qumbnjqäuä ätqiyä’ suinyqä. Nyi kukñuä tä hitmqä äquvepqqeqä” ätukqe.

⁸ Iuaqu zä kinjä äwinngqä-qe, yeeqä naqänänjä ikiiyi. Maqänänji qua äptekuwä iu ävämanji, Iqueqä ämaqä iquau suinyqä tnänjä qe äukiyyi. ⁹ Hänäqä awä iqiñji, Jisasi Iqu iuaqu äwimeqe, “Ziñuitänjqä” ätukqe. Itanji iuaqu Iqu-tänjä qäqici äwiyyi. Iqueqä yukiu a äkiqätäsinyä, Ique qonä äwoktäukiyyi. ¹⁰ Inğanji Jisasi Iqu iuaqu tiinjä qe ätukqe. “Qe zä miqä panyinyqä. Äwäsinyä, Nqä guäkau suinyqä. Qu Galliiunjqä äwäpu, iunji hiñuä nqämbnqeuä” ätukqe.

† 27:56 Makä 15:42-47; Lukä 23:50-56; Jonä 19:38-42

* 28: Makä 16:1-11; Lukä 24:1-12; Jonä 20:1-18

Mäkä-iqä iquauqä kukñuñqä

¹¹ Apäkä iuaqu yqänä wätqätanğiyänğa, mäkä-iqä, hiñuä äqumbu ätqäumiñuwä iutanjä hñqua, Jerusälemä yäpä inğisa äpepiyi, hiqäva-imäkqä naqä iquau, nätmatqä eeqänänjä i timäuqanğqenqä ätukuwi. ¹² Itañi hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqeu miqä huiziquatä aquvä äqänäpu kukñuä imäkpiyi, mäkä-iqä iquau mbqä kuapänänjä äväpu, tii ätukuwi. ¹³ “He tiñjä tquäñqe. ‘Iqueqä wäñjuänğqä ämotquetñqä iqua heatqänğa äpäpu, ne hiqaqä witañgua, Iqueqä huiwi quwä äma äwquwiqä.’ ¹⁴ Itanğa kiyapqä kiñganänjä iqu kukñuä tä qätä wiyqanğa, hanjä-iqä memeqä yätñqä, ne iqueni kukñuä hanjä ätuätanä imäkatunqeeqä” ätukuwi.

¹⁵ Itañi mäkä-iqä iqua mbqä ämapiyi, ämaqä naqä iqua ätukuwä-pa ikuwi. Inji Israitqä iquauqä awä iqisanji, qu kukñuä tä ätqa äpätqänjuwi, tanğa täsuänä.

Jisasi Iqu, Iqueqä kukñuä yäpakä ätukqenqä†

¹⁶ Inğanji Iqueqä wäñjuänğqä ämotquamiñqä 11 iqua, qua Galiliunğqä qanjä äwäpu, qoqonjä Jisasi Iqu ätukqä iu ätimäukuwi. ¹⁷ Iqñji qu Ique hiñuä äqumbiyi, qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqeu haqeu ämamäukuwi. Inäqeu qutanjä hñqua Iquenqeu, kñuä hñquaqu indqänminjuwi.

¹⁸ Jisasi Iqu qäqiqi äpätä, iquañji tiñjä ätukqeu. “Nätmatqä eeqänänjä qäukuä iutä, qua täutä mimqeu, Goti Hanjuwä Iqu Nyi yoqä naqetä, yänänäqñqetä ändapqeqä. ¹⁹ Iññqeu, he hueqä-himqä eeqänänjä iunqä äwäpu, qokä-apäkä iunji, Nyaqä ämaqä hipñqä motquapiyä. He iquañji, Apiqueqä yoqeu, Ymeqä Iqueqä yoqeu, Dñjä Äñguä Iqueqä yoqeu, asñä qäpñqeqä. ²⁰ Itanğa qu qänaknä ipñqä diñqeu, kukñuä eeqänänjä Nyi ‘Iñä-iñjä imäkpuwänğqeqä’ etqäqeu, he ämotqeeqäpñqeqä.

Kukñuä tiññqä kñuä metñqänänjä. Qua tqeu qäpu heniqenqeu, Nyi hiunji eeqänänji, hesä anä pmetmqänä” ätukqeu.

† 28:15 Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49; Jonä 20:19-23

Kuknjuä änguä we-hunqä-täñi,

Makä iqu äqäkqe

Yätamäkqä kuknjuä hinjuiqänä iquvi

Makä iqueqä kuknjuä kinganänjä tii ätqi. Tä, Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenqä kuknjuä änguä we-hunqä-tänä, iquvi. Bukä tquenji, ne hinjuä tiinjä äqunätqänju. Jisasi Iqu yoqä naqä, yänänäqñqä-tänä-qu eä, wäunuä äki-äkitanji Imäkqä-que. Iqu qokä-apäkä iu ämotquetä, dnjä quvqä iquau huätä ändowatätä, qokä-apäkieuqä quvqä, huätä äwivquatämäuminqänqanji, Iqueqä yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hinjuä äqunätqänju. Iwä Iqu, Kiuänji, yoqä tiinjä änyuätñqge. Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iquñqä. Ga iqu tii ätkqe. Iqu Iqueqä hänä-pmeqe äwinyätä, ämaqä kuapänänjä iu mbqä imetñqä äpkqe. (10:45)

Makä iqu, Jisasi Iquenqä tiwiqä kuapänänji, Iqu wäunuä imäkminqenqä itäqä-qe, tiwiqe, Jisasi Iqu qokä-apäkiu ämotquaminqenqge, kuapänänji, miqä iminqge. Kinganänji Makä iqu tiwiqe, Jonä asnjä-qäyqä iqueqä wäunjuñqätä, Jisasi iqu asnjä ämakqenqätä, Setänä iqu Ique yamwiqä äwikqenqätä ikqe. Qänakñji ne hinjuä tiinjä, äqunätqänju. Jisasi Iqu, ämaqe hanjä-iqä huitañä-huitañä metqätanqguwinqge, qeqä äwutätä, qunji ämotquaminqge. Iqu wäunuä ipäqäkqänqanji, wäunuänqä ämotquaminqä iqua, nämatqä tqueqä, quatinqä änyä maqñqä eminjuwä-qe, qeiqi-qeiqinji, qu näqñqä ämakuwi.

Qänakñji ämaqe, Jisasi Iquenqä himä-wiunqä ipu, Iquenji hanjä-iqä kuapänänji äwiminjuwi. Kuknjuä änguä we-hunqä-tänji, Makä iqu äqäkqe, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, anji vaukqenqä ikqe.

Jonä asnjä-qäyqä iquenqä*

¹ Kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä tä, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iquenqä kuknjuä nyuänjiyi. ² Itanqanji Goti Iqueqä kuknjuä hinjuä-tqä Asayä iqu, ätätä tuwanjuä äqäkqä-panä ekqe. Iqu tii ätkqe.

“Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kuknjuä ämapqä hñque, Si hinjuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänjä. ³ Ämaqä hñqu anj ävqñqä näunda manj yänänäqñqä tii ätätqäüü. ‘Naqä Iqueqä hänaqe, näwinyä imäkpiyä. Itanqä hänaqe, änguä jänä imäuepu, ga Iqu iu pätnqänänjä!’”†

⁴ Injä etanji Jonä iqu anj ävqñqä iunda ätimäüä äpme, ämaqä asnjä äqiyätä, qokä-apäkä iunji, kuknjuä tii ätuminqge. *“Goti Iqu äwqä hanjuä imäknätä, heyaqä suqä quvqä huätä maemäutñqä iinqe, heqä knjuä äkunmäknäpu, hiqä suqä quvqä ävquatämäupu, asnjä mapiyä”* ätuminqge. ⁵ Itanqanji ämaqä, qua Jutiyatanjä kuapänänjitä, ä anjä-himqä Jerusälemä pmeqetä, Jonä iqu kuknjuä tqanqenqä äpäpu, qätä äwiminjuwi. Iwä qu quwqä suqä quvqenqä awä tqanqewänqge, Jonä iqu eqä Jotänänji, asnjä äwqäkqe. ⁶ Jonä iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanqä yaqueqä huiwi, aquvä ämuäsämäuminqge. Iqueqä ymisani, awikäta wiyä-mäkñjuä anjitä ätetä, änninqge. ⁷ Itanqanji iqu kuknjuä awä tii ätuminqge. *“Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iqu, Naqä nyi ämanqutäüä yänänjä Iquvi. Nyi Iqutä asänänjä ma, oee. Ä nyi änguänänjunä ma, qua iqi äpäwitmä, Iqueä yukä ämuasmänqä guä ämäsanänqge, huätä ewamqe, änä meqä enjä. ⁸ Nyi asñji, qanyä eqetänä eqiyätñqge. Mä Iqu asñji, Goti Iqueqä Dnjä Änguitänä eqiyäniqeqä”* ätuminqge.

Jonä iqu, Jisasi Iquenji asnjä äwqäkqenqä‡

⁹ Qu iinjä itqätanqguwänqanji, Jisasi Iqu anjä-himqä Nasäretqä, qua Galili iuta äpkqe. Iqu äpñanqä, Jonä iqu, Iquenji eqä Jotänänji, asnjä äwqäkqe. ¹⁰ Jisasi Iqu eqä mäunda ti iwunqä äpeyätäqänqanji, Iqu qäukuä qñqanjä hutänqanji äqunqge. Qñqanjä äütänäqge, Dnjä Änguä Iqu, Iquenynqä ynñä-heeqä enqä-panjä pñanji äqunqge. ¹¹ Inqanji kuknjuä qäukuä haqä yätutanji, *“Si Nqä Ymeqä naqä-qakuä Iqukiyqä. Nyi Sinyñqä aanjä kuapänä änyinätqänä”* tqanji äwikqe.

Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminqenqä§

* 1: Matiu 3:1-12; Lukä 3:1-18; Jonä 1:19-28 † 1:3 Malakai 3:1; Asayä 40:3 ‡ 1:8 Matiu 3:13-17; Lukä 3:21-22

§ 1:11 Matiu 4:1-11; Lukä 4:1-13

¹² Inga qängani, Dnā Änguä Iqu, Jisasi Iqueni anā avnqä dunqä ätuma äukqe.
¹³ Jisasi Iqu nämni, hiunji 40 äpmakqe. Iqu hiunji e pmetanġani, Setänä, Goti Iqueqä himä-wiunqä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqä yamwiqä äwiminġe. Yññä-tänñä hiveqä-yaueqä hiqiyqä iquatänä pmetanġi, enätqä iqua äpäpu, yätamäkqä äwikuwi.

*Jisasi Iqu, Galiliunji wäunuä ipäqäkqenqä**

¹⁴ Jonä iqu guä ae äpmetanġa, Jisasi Iqu qua Galili ätimäuqe, Goti Iqueä kukñuä we-hunqä-tänñinqä tii ätukqe. ¹⁵ "Goti Iqu kukñuä ätätä ekqe, tä qänga qe ätimäuqiyä. Goti Iqunä miqe, qäqiqi äpqi. Heqä knuä äkunmäknäpu suqä quvqenqä ävquatämäupu, kukñuä äñguä we-hunqä-tänñä täunqä quuvqä heqäpiyä" ätukqe.

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä†

¹⁶⁻¹⁷ Jisasi Iqu, eqä-huänñä Galili manä iu ikitä, ämaqä hämapäkä-piqä Saimonä, ä Endru gueqi äwindäukqe. Inġueqi hämapäkä qaeätä hämapäkä pitqätanġinyä äqunäqe, Iqu inġueqini, "Niytä anä äwätanä, ga Nyi qeni, ämaqä-piqenqä näqnqä äqesapätmä, itanġa ämäqesquamqänä" ätukqe. ¹⁸ I tquanġanä, iquaqu, hämapäkä qae iqi esinyä, Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

¹⁹ Itanġa Jisasi Iqu hmbu ti äwäqe, Sepri iqueqä hikñä Jemisi, Jonä gueqi, imätquauqä yimba iu äpmanyä, hämapäkä-piqä qae guä ktäpitqätanġinyä äwimakqe. ²⁰ Iqu inġueqini iqi äwimetä, tääqä tquanġa, iquaqu kaniquesä, itanġa ämaqä mbqänqä wäunuä anä iminjuwä iquatä, yimba iu ävämesinyä, Ique qänaki äwivändkiyi.

Ämaqä dnä quvqä-tänñä hñquenynqä‡

²¹ Iqua anä-himqä Kapänamä yäpä inġisa ekuwi. Itanġa Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä inġani, Goti Iqueä kukñui, anä aquvāqñqä iuta näqnqä äwikqe. ²² Iqueä kukñui, qokä-apäki qätä huitanänñä äwipiyyi, knuä kuapanä ämepu, "Iqu, ämaqä Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqnqä iqua enqä-pa matqä danä, yoqä naqä-tänñä-qu ätqiyä" ätnġuwi. ²³ Inġani, ämaqä dnä quvqä-tänñä anä aquvāqñqä yänġisa äpmaminqä hñqu ämävauqe, awqä tii ätkqe. ²⁴ "Jisasi Nasaretqätanġ Iquki, Si squä nemäktnqäwä? Si ne qui nemäktnqä äpnätanä? Nyi Sinyqe näqnqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänñä Iqukiyqä" ätukqe.

²⁵ I tquanġa, Jisasi Iqu, dnä quvqä iqu kukñuä hui matqä yätñqä, "Qäyä eänä!" ätuätä, "Ämaqä iqesani, täñġisa huätä timäuvä!" ätukqe. ²⁶ I tquanġani, dnä quvqä iqu, ämaqä iqeni vānyqä yänänänqñqä ämiqe, 'zääqä' ätäqe, ämaqä iqesani huätä qe ätimäukqe.

²⁷ Inñä timäuqanġenqä yäunä ipu, "Tä änäänqäwä? Ämaqä Tqu, squä-tänñä-qutiyä? Iqu yänänänqñqä-tänñä-qu eä, kukñui, änyä-hänñä huitanä hui änatqiyä. Inñä ma, Iqu dnä quvqä-pqä duni, 'Huätä timäupiyä!' tquanġqe, qu Ique qätä äwiyqäuä" ätnġuwi. ²⁸ Itanġi kukñuä Jisasi Iquenyqä, "Ti iqiyyä" ätnäkiqanġuwitani, qua Galili iunä-pqe, maqänänä qätä äwikuwi.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapanä hñquautä, äñguä iwimäkkqenqä§

²⁹ Qu anä aquvāqñqä iuta ätimāwanġi, Saimonä, Endru gueqiyqä anġunqä jänänä äukuwi. Itanġa Jemisi, Jonä gueqi qutä anä äukiyyi. ³⁰ Qu Jisasi Iqueni, "Saimonä iqueqä apäkiyyä känai, täññä-yaqä, huiwä dnä tnänñä wiyqanġi äwinä" ätukuwi. ³¹ Iqu qätä ii äwiyäqe, iinyqä äpeyäqe, hipa a ämäwqätätä, pämä ävauqumuatkqe. Iqu ii iqanġa, täññä-yaqe qäpu ekqe. Itanġa ii quni, ymisanä häkiyyä äyävqikqe.

³² Mäptqä ae äquvqanġani, ämaqä täññä-yaqä-tänñä, nñ ämaqä dnä quvqä huitanä-huitanä tqäuqe, Jisasi Iquenyqä ätuma ätimäukuwi. ³³ Inġani ämaqä anä-himqä iutani, eeqäpnä anä ququawä iqi ätimäukuwi. ³⁴ Inġani, täññä-yaqä-tänñä iquauñi, Iqu äñguä iwimäkätä, itanġa dnä quvqä iquauñi, huätä ändowatkqe. Dnä quvqä iqua, Iquenyqä näqnqä epiyyä dutani, qu Ique kukñuä hui mätquä danä ipñqenqe, Iqu iquauñi, "Qaimbiyyä" ätukqe.

*Jisasi Iqu, qua Galili iu ikäminqenqä**

³⁵ Zinuä matqä, hea yqänä witanġani, Jisasi Iqu ävamämä, ämaqä maeqä kiuanänñä imñqä äwäqe, Goti Iquenyqä tääqä ätminġe. ³⁶ Iqu e pmetanġa, Saimonä iquä, iqueqä käyämāqä iquatäni, Jisasi Iquenyqä qävqä ikäkuwi. ³⁷ Qu Ique äwimapiyyi, "Ämaqä eeqänäni, Sinyñqä qävqä ikitqänñä" ätukuwi.

³⁸ Qu ii tquanġuwänġani, Jisasi Iqu, "Nyi wäunuä tä qenqä äpqä-qae, anä-himqä huiunqä-pqä inä watunqeeqä. Ga ämaqä anä iunä-pqe, Goti Iqueä kukñuä awä inä

* 1:13 Matiu 4:12-17; Lukä 4:14-15 † 1:15 Matiu 4:18-22 ‡ 1:20 Lukä 4:31-37 § 1:28 Matiu 8:14-17; Lukä 4:38-41 * 1:34 Lukä 4:42-44

tumqänänÿä” ätukqe. ³⁹ Iinjä etanġi, Iqu, qua Galili iu ikitä, quwqä anä aquväcġnqä iuta, Goti Iqueä kuknju awä ätuätä, dnä quvqeunġi, huätä ändowatminqe.

Ämaqä wänÿimänqä-tänä iquenÿnqä†

⁴⁰ Ämaqä wänÿimänqä-tänä hnq, Jisasi Ique äwimeqe, qonä äwoktäutä, “Iyää! Jisasi Iquki, yätamakqä nyisnqä kinġanġutqe, nyi ängua nyimäktnqinyä!” ätukqe.

⁴¹ Jisasi Iqu, iquenÿnqä huäqä kiinä wunġanġi, Iqu ämaqä iqueä huiwiu a ämitä, “Nyi, si yätamakqä kimqä iqe, si ängua esnqinyä” ätukqe. ⁴² Iqu i tquanġanä, ämaqä iqueqä wänÿimänqe äsätä, ängua qe ekqe.

⁴³ Itanġa Jisasi Iqu, ämaqä iquenġi maġänä ändowatätä, kuknjuä yänänäcġnqä tii ätukqe. ⁴⁴ “Qätä nyi! Ämaqä-pqä hnqauunġi, Nyi tä ikimäkqenqe, awä mätkuä panä. Hiqäva-imäkqä iquenÿnqänä äwätinä, tqä huiwi ique ämotquetnä, ga si ängua ikimäkqanġa enġnqe, Mosisi iqu, ‘Ii imäkpiyä!’ ätätä[‡] ekqä-pa, hiqäva qänÿä. Iinjä iqanġnä dutanġi, ämaqä eeqänänġi sinynqe, ‘Iqueqä tänä-yaqe qäpu eeqäqä’ knjuä wiyätnqänänÿä.” ⁴⁵ Iqu ii qäyä ätqanġi, ämaqä iqu äwäqe, ämaqä eeqänänġa iu iqueqä-kia iwiimäkqenqä awä ätuäkäminqe. Iutanġi Jisasi Iqu anä-himqeuġi mikiqä, anä avcġnqä imä äpmaminqe. Ii qäyä etanġi, ämaqä inġi-inġisa ätimäupu, iqi äwimaminjuwi.

2

*Ämaqä tänä-yaqä nġuä-tänä iquenÿnqä**

¹ Hiunġi hatnä hmbu äpmeqe, Jisasi Iqu Kapänamänqä anġumä äukqe. Itanġa ämaqä, “Jisasi Iqu anä iqi anġi ätimäuciyä” tqanġä äwikuwi. ² Inġi ämaqä kuapanänġi, Iquenÿqä aquvä äqänäpu, anä iunġi näwinyä tä äptembiyi, anä huä, anä ququawä-pqä iqinġi kiqä ämaġenä äpmakuwi. Inġanġi Iqu qunġi, Goti Iqueä kuknju awä ätukqe.

³ Itanġa, ämaqä hnqqua-q-hnqquaquinä hnqqua, ämaqä tänä-yaqä nġuä-tänä hnqque, Iquenÿqä isuanġä äqänġa ätimäukuwi. ⁴ Ämaqä kuapanä etanġä, Jisasi Iquenÿnqä änä mäma mäpeyqä ipiyi, anä atäaqä, Jisasi Iqu pmetanġqä iutanä ätaqäkuwi. Ii ätaqäpiyi, ämaqä iqu isuanġi yqänä wiqä-qe, Iquenÿqä guä äqiyänġuatkuwi.

⁵ Inġanġi Jisasi Iqu, quwqä Iquenÿqä “tänä-yaqä huätä mamäunqiyä” kġui, yänänäcġnqä metanġä äqunäqe, Iqu ämaqä iquenġi, “Nqä ämaqä iquki, saqä suqä quvqe, huätä ämakmäucänä” ätukqe.

⁶ I tquanġa, kuknjuä-suqenqä näcġnqä hnqqua, qätä äwipu äpmapiyänġanġi, kġuä tii indqänminjuwi. ⁷ “Äi! Iqu kuknjuä tä, qäyü matqä iqiyä. Iqu Goti Ique äkittqiyeyiyä. Suqä quvqä, huätä mamäunqe, tqukä? Naqä-hnqunänġi, Goti Iqunanġqä.”

⁸ Jisasi Iqu, quwqä kġuä zä indqänminjuwä imnġi, näcġnqä maġänä ämeqetanġi, tii ätukqe. “He kġuä iinjä di, sunqä indqänätqänäüä? ⁹ Ämaqä tänä-yaqä nġuä-tänä ique ängua iwimäkqme, ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäucänä’ tquä iquta? Ä, ‘Pämä äpmetnä, tqä isuanġi ämetnä, qanġä uvä!’ tquä iquta? Wäunjuä hanġä mämiqä, qeiqinyänġi, äkisque? ¹⁰⁻¹¹ Nyi he näcġnqä epnqe, ämetquamġänä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täutanġä suqä quvqe huätä mamäucenqe, yänänäcġnqä-tänä Iquvqä.” Ii ätuäqetanġi, ämaqä tänä-yaqä nġuä-tänä iquenġi, “Si pämä äpmetnä, tqä isuanġi ämetnä, tqä anġunqä uvä!” ätukqe.

¹² I tquanġenqä, ämaqä eeqänä hinjuä qunätanġuwänġanġi, iqu pämä äpmeqe, iqueqä isuanġi maġänä ämetä, äukqe. Qu hinjuä iinjä äqumbiyi, näwi miqä yänä ipu, tii ätukuwi. “Ne nätmatqä tiinjä hui hinjuä mäqunqä itunqeqä” ätäpu, Goti Iqueä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, Lipai ique täaqä ätuätumakqenqä†

¹³ Jisasi Iqu anġumä, eqä-huanġä Galili manä iu äukqe. Itanġa ämaqä kuapanä Iquenqä pqanġuwänġa, Iqu qunġi, Goti Iqueqä kuknjuinqä näcġnqä äwiminqe. ¹⁴ Jisasi Iqu qanġä äwätäqänġanġi, mbqä motauqä Lipai, Aläpiyasi iqueqä hinknä iqu, mbqä motauqä anġi pmetanġi äqunäqe, “Lipai iquki, si Nyi qänaki nyivändiyä!” ätukqe. I tquanġanġi, Lipai iqu pämä ätqäucqe, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

¹⁵ Itanġanġi Jisasi Iquä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Lipai iqueä anġi buayä ġanġuwänġanġi, ämaqä mbqä motauqä kuapanänġä hui, ä suqä quvqä imäkqä kuapanänġitänġi, qutä buayä anä anġuwi. Ämaqä iinjä iqua, Ique qänaki äwivändminjuwi, qu aanä hävemnäcġnqä iquayi. ¹⁶ Parisi iquautanġä, Goti Iqueqä kuknjuä-suqenqä näcġnqä hnqqua, Jisasi Iqu, mbqä motauqä iquatä, ä suqä quvqä imäkqä iquatä, buayä

† 1:39 Matiu 8:1-4; Lukä 5:12-15 ‡ 1:44 Hiqäva-imäkqä 14:1-32 * 2: Matiu 9:1-8; Lukä 5:17-26 † 2:12 Matiu 9:9-13; Lukä 5:27-32

anä gangi äqumbiyi, qu Iqueqä wäunuäñqä ämotquaminqä iquau, yatñqä tii äwikuwi. “Jisasi Iqu mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatäñi, buayä anäñi, sunqä äñgiyä?” ätukuwi.

¹⁷ Qu yatñqä ii vqangä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä täñä-yaqä maeqä äñguä iqua, duuta iquauñqä mäwqä ipnä. Ämaqä täñä-yaqä-täñä iquanä, iquauñqä upnä. Iinjä enqä-panji, Nyi ämaqä suqä quvqä mimäkqä iquanqä tääqä tmqä mapqä iqäqe. Iñi ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauñqä äpqe.”

Ymisanjä manqä pmeqenqä[‡]

¹⁸ Jonä iqueqä wäunuäñqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquatä, Goti Iqueä kukñuä-suqeu qänaknä ipu, ymisanjä manqä pmetangä, ämaqä hui Jisasi Iquenyqä äppi, yatñqä tii äwikuwi. “Jonä iqueqä wäunuäñqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquauñqä iquatäñi, ymisanjä manqä äpmeñäuä. Itanga saqä iqua, iñi miqe, sunqäwä?”

¹⁹ Kimañi, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hñqu apäkä metñqä itä, ämaqenqä tääqä tqangji, ätimäupqe, qu ymisanjä manqä pmeqätanä? Iqu anä epiyi, qu ii mimäkqä ipnä. ²⁰ Qänakndañi, ämaqä apäkä ämetqä ique ätuma uwqanguwängganji, qu ymisanjä manqä, inganä pmapnuwi. ²¹ Ii suqä tiññä enqä-panjiyi. Ämaqe, yuä änyä-häñi ämepu, yuä yäüä äpknätangqeu, guä mäktäpiqä ipnä. Ii imäkpqä iunji, asñä äqäpqä, ga ye itqangganji, yuä häñi äväumetä, yäüä dunji naqänänñä pknätñqä imäkqä wäniqe. ²² Tiññä-pqä inänji. Wainqä-eqä änyä-häñi, yaqueqä huiwä häkä yäüä iu manqä mequatimäuqä danä ipnä. Qu qätäyqä equatimäupqe, wainqä-eqe manqä inñga äpeyätä, yaqueqä huiwä iñji opnatä, ga eqetä, huiwitäñi, qui imäknyinyiyi. Iinjñqe, wainqä-eqä änyä-häñi, kiqä yaqueqä huiwä häkä änyä-häñä iunä equatimepnuwi.”

Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqeu Ämiqä Iquvi^S

²³ Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuäñqä ämotquaminqä iquatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqängga, kuä-witqä wäunuä ingäwätangqä iu äukuwi. Itanga Iqueqä ämaqä iqua, kuä-witqä hui iwakkuwi. ²⁴ Ii iqanguwinqä, Parisi iqua Jisasi Iqueni, “Hiñuä qunya! Tqä ämaqä iqua, neyaqä Sämbatqä hiunji hapä pmeqä suqeu qänaki miqe, sunqä iqäüä?” ätukuwi.

²⁵ I tqanguwängga, Jisasi Iqu ämävauqe tii ätukqe. “Dewiti iqutä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä vqanga imäkkuwinqä, he a matäuqä itqäñuwätanä?” ²⁶ Tiññä etangji. Apiata iqu, hiqäva-imäkqä naqä pmetanga, Dewiti Iqu Goti Iqueä anju äpeyätä, bretqä Goti Iqueä yoqe ätnä witanqä ämetä, äñgqe. Neqä suqä dunji, ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkqä iquanä äñqe qäyä etangji, iqu änatä, iqueqä ämaqä iquau-pqe inä äwikqe.”

²⁷ Inganji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iqu, Goti Iqu, ämaqeu yätamäkqä vätnqä imäkkqä iiyi. Ä ämaqe, Sämbatqä ique yätamäkqä wipñqä mimäkqä ikqe. ²⁸ Iinjä etangji, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Sämbatqeu Ämiqä Iquvi.”

3

*Ämaqä hipa ññuä-täñä hñquenyqä**

¹ Itanga Jisasi Iqu anä aquväñqeu angumä äpaquqä. Anä iunji, ämaqä hipa hñginji ññuä-täñä hñqu äpmaminqä. ² Inganji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänggayqae, ämaqä hui Jisasi Iquenyqä, “Iqu ämaqä hipa ññuä-täñä iqueni, äñguä imäkänquti, ä mimäkqä yänqutiya” tpu ikuwi. Iqu äñguä wimäkqangutqe, “Suqä quvqä imäkqiyä” ätäpu, kukñuä mitpñuwängqenqä hiñuä äqumbu äpmaminjuwi.

³⁻⁴ Itangganji Jisasi Iqu ämaqä hipa ññuä-täñä iqueni, “Si täqinqä biyä!” ätuäqetani, ämaqeu yatñqä tii äwikqe. “Neqä suqä Sämbatqängganqä, äänä ätnä? Ämaqä huii yätamäkqä vqänqä ätnä, ä qui imäkqänqä ätnä? Ämaqä hñque häñä iqumuatqänqä ätnä, ä pizqä päsqänqä ätnänä?” ätukqe. I tqanguqenqä, iqua kukñuä hui matqä ikuwi.

⁵ Qu knui, quwqä äwinqä dunä metangä äqunätä yeeqä miqä, äwqä tnänjitä hiñuitänä hiñuä äqunäkiqetani, ämaqä iqueni, “Tqä hipae, hiyaepä iyä!” ätukqe. Itangi ämaqä iqu hipae hiyaepä iqanga, iqueqä hipae äñguä qe imängqä. ⁶ I äqumbiyi, Parisi iqua anä aquväñqä iutani ävämapiyi, Jisasi Ique äpäkpñqä diñqä, ämiqä naqä Heroti iquenyqä äwinyäminqä iquatä, kukñuä ätipäqäkuwi.

Ämaqä kuapänä, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwinqä

7-8 Itanğa Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä, anä iunı äväma, eqä-huänä Gallinqä uwqanğuwänğa, ämaqä kuapanä, Ique qänaki äwivändkuwi. Qu qua Galili pmeqä, qua Jutiya pmeqä, anä-himqä Jerusälemä pmeqä, qua Itumeä pmeqä, eqä Jotänä yätäqä-hıngisa pmeqä, anä-himqä Tayätä, Saitonätä qäqiqi pmeqe, kuapanäni, "Jisasi Iqu, nätmatqä iinjä hui imäkqiyä" tqanğä qätä äwipiynqä, ätimäukuwi.

9 Ämaqä kuapanänä etanğuwinqä, Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquauñi tii atukqe. "Ämaqä kuapanänä, Nyi mambutmäuqä da ipnğänä, he Nyinyqä yimba hıqu-ganä näwi maepiyä. Ga qokä-apäkä kuapanä äkippisänğanğpqe, iwä Nyi yimbäue ikuapmämi, kukjuı iuta tmninqänänyä." 10 Iqu ämaqä täñä-yaqä kuapanä ängüä iwimäkqanğqenqä, ga täñä-yaqä huizi iquauñi, Ique itmaqämbıñqenqä, Iqu-tänä iqi änäänä äkippisänmınuwi. Iinjä äqunäqe, Iqu yimbanqä ätukqe. 11 Itanğa dnä quvqä ämaqeue ätqäunıwä iqua, Jisasi Ique hıñuä äqumbiyänğanı, qu qonğä äwoktäupu, manğä tii ätmınuwi. "Si Goti Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä!" 12 Itanğa Jisasi Iqu dnä quvqä iquauñi, kuknuä yänänäñqä tii ätukqe. "He Nyınqe, 'Iinjä Iqueyqe,' awä matqä pambiyä!"

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquauñä atäunüä ikqenqä†

13 Itanğanı Jisasi Iqu qoqonğä yätunqä äyäqe, ämaqä hıquau Iqueqä äwiñqä iutanä, "Eä eänä" tquanğa, qu Iquenqä ekuwi. 14 Ique i wimeqanğuwänğa, Iqu ämaqä 12 iquauñä atäunüä ikqe. Itanğa Iqu iquauñi, yoqe, "Aposälqäuä" änyuätkqe. Yoqä iqueqä qakui tii etanği, "ändowatqä iquae". Iqua Iqutä anä ikıpu äpmapu, itanğa Iqu iquauñi, wäunüä hıquaqıñqä ändowatätñqä äwiñğqe. Wäunüä hıqu, iqua Goti Iqueä kuknuä äma awä täkiqä iqueyi. 15 Wäunüä huizıqu, iqua yoqä naqä Iquesa ämepu, dnä quvqeuñi huätä mamäuqä iqueyi. 16 Itanğa tä, ämaqä 12, Iqu itmakğä iquayi. Saimonä iquenı, "Pitäüä" änyuätkqe. 17 Itanğa Sepri iqueqä hikñä Jemisi, Jonä gueñi, yoqä "Bonänğesi" änyuätkqe. Yoqä iqueqä qakui, 'käkaqä enqä-panğ-quaquwi.' 18-19 Itanğa Iqu, Endru ique, Pilipä ique, ä Batromi ique, Matiu ique, nğ Tomasi ique, Aläpiyasi iqueqä hikñä Jemisi ique, Tatiyusi ique, Saimonä Selotqä iquautanğä ique, itanğa Jutasi Iskariotitanğä, Jisasi Iquenyqä täkğä ätukqä ique, iquayi.

Jisasi Iqueqä känaisä, känğüakatä, äwäwa ikuwiñqä

20 Itanğa Jisasi Iqu anğ hıquqe äpaquvä pmetanğa, ämaqä kuapanä anğumä aquvä qänğanğuwitanı, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatäni, buayä änä yasämä manğä da ikuwi. 21 Jisasi Iqueqä känaisä, känğüakatä, Iquenqä iinjä tqanğä qätä äwipiynı, qu, "Iqu qämä-qämä iqiya" ätnäpu, itmapnğä äukuwi.

'Belsäpulä iqu, Jisasi Ique äminyasäuqiya' ätukuwiñqä‡

22 Itanğa kuknuä-suqenqä näñnğä Jerusälemä iuta äpkuwä iqua, "Penğä iquauqä naqä Belsäpulä iqu, Jisasi Iquenı äminyasäuqanği, dnä quvqä huizıquau huätäni, iuta ändowatätqänä" ätukuwi.

23 Itanğa Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, kuknuä ktqä tii ätukqe. "Setänä, Goti Iqueqä himä-wıñqä iqu, iqueqä-kiuä huätä äänä dowatnätñqäwä? 24 Itanğa qua naqänänğä hıguesanğä ämaqe, quwqä-quwä iwäsänäpu mäkä äunğpi, qu yänänäñqä matqäuqä ipnä. 25 Itanğa hueqä-himqä hıguesanğä iwäsänäpu, quwqä-quwä mäkä äunğpi, qu yänänäñqä matqäuqä ipnä. 26 Inı Setänä iqu, iqueqä-kiuä mäkä äpänğqe, ga iqueqä dnä iqua-pqe, ipiynqä iwäsänäpu mäkä äunğpi, iutanı iqu yqänä mäpmeqä, qäpu hiänä. 27 Itanğa quwä-meqä hıqu, ämaqä yänänäñqä hıqueä anıunı otasqiyätä, iqueqä nätmatqä mämeqä da yänä. Ämaqä yänänäñqä iquenı, guä ganä äkiqiyeqe, inğanı ämaqä iqueä anıunı otasqiyätä nätmatqä ämenä.

28 Iinjä etanği, Nyi kuknuä naqä-quäkuänänı, tii etmqe. § Ämaqä suqä quvqä huitanğä-huitanğä imäkäpu, itanğa ämaqeunğä kuknuä quvqä ätamıpqe, Goti Iqu äwqä hanüä imäkñätä, quwqä quvqe huätä muämäuniqe. 29 Itanğa ämaqä hıqu, Dnğ Änğüä Iquenyqä qui kuknuä ätätä, Ique äkittqiyemitätqe, Goti Iqu suqä quvqä iinjä, äwqä hanüä mimäkñqä itä, huätä mämuämäuqä yäniqe. Suqä quvqä iinjä, hea ique-ique yqänä i witäniqeğä" ätukqe.

30 Jisasi Iqu i ätkqe, iqua Iquenyqe, "Dnğ quvqä-tänğä-queqä" täqtätanğuwinqä, ii ätukqe.

*Jisasi Iqueqä känainyqätä, känğüakaunğätä**

31 Inğanı Jisasi Iqueqä känaisä, känğüakatä ätimäukuwi. Qu yäpaqä mänğisa ätqäpiyanğa, ämaqä hıque, Jisasi Iquenı, ätamäkäqäka pätnğä ändowatkuwi.

† 3:12 Matiu 10:1-4; Lukä 6:12-16 ‡ 3:21 Matiu 12:22-32; Lukä 11:14-23 § 3:28 Matiu 12:31-32; Lukä 12:10

* 3:30 Matiu 12:46-50; Lukä 8:19-21

³² Itanġa ämaqä kuapänäni, Jisasi Ique inġi-inġisa äwqäqämapiyâ iqua, Ique ätukuwi. “Tqâ tnatâ, tunġuâkatâ, Sinyġqâ yâpaqâ mäġgisa äpmenäüâ.”

³³ I tqanġuwänġa, Jisasi Iqu, “Nqâ nipaisâ, ä guâkatâni, tqukuawâ?” ätuätä yatnġqâ ikqe. ³⁴ Itanġanġi Iqu ämaqâ qâqïqi pmetanġuwâ iu äqunâ, “He hinuâ qumbiyâ! Nqâ nipaisâ, guâkatâni, täsä äpmenäüâ” ätukqe. ³⁵ “Ämaqâ Goti Iqueâ äwinġqâ dunâ imäkätqâġuwâ iqua, ii Nqâ guâka, ä napqa, itanġa nipaġayqâ.”

4

*Kukġuâ ktqâ, kuâ-witqâ uwqâ tnämâuqenġqâ**

¹ Anġumġi, Jisasi Iqu eqâ-huänâ Galili manâ iqisa, qokâ-apakâ iu näġġqâ vätnġqâ ipäqâkqe. Ämaqâ aanâ kuapänâ Iquenyqâ äpâpu, eqâ-huänâ manâ iqï tqâutanġuwitanġi, Iqu yimba eqâ-huänâ näni pmetanġqâ hġque ikuapmäuqe, ique äpmeqänġa kukġuâ ätuminġe. ² Inġanġi Jisasi Iqu kukġuâ ktqâ kuapänâ ätätâ, näġġqâ ämotquaminġe. Iqu, quġi tii ätuminġe.

³ “Nyi qätâ nyipu! Hea hġque ämaqâ hġqu, kuâ-witqâ uwqâ tnämâwâwätġqâ wänïqe. ⁴ Iqu ätnämâwâwqanġanġi, hui hänaqâ iqï päkmbqe, yġġâ äppi, ämambnuwi. ⁵ Itanġa hui qua kuapänâ hma etanġi, hikâ-tänġâ qäsâ witanġqâ iu päkmbqe, qua äġgui äwa itanġuti, kuâ uwqâ ii bakâ maqänâ hukaupnuwi. ⁶ Inġi mäptqâ haqâ tiqâ ae äyapätâ tnänġâ tqanġa, kuâ kiqâ tapinġi wänġqâpu etanġi, yâuâ hämänâ pinïqe. ⁷ Itanġa kuâ-witqâ hui, guâ yänġâ-tänġâ awâ imâ päkmbnuwi. Ga guâ quvqâ iqua, qäsâ naqâ-huinyâ epiyi, kuâ-witqeuġi, qua aowi äġguâ mäwqanġuti, häukuâ äġguâ maukġqâ danâ ipnuwi. ⁸ Itanġa kuâ-witqâ qua äġguänänġâ iqï päkmbqe, bakâ äukapu, äġguänâ epeyâpu, kuapänâ, hui 30, hui 60, itanġa hui 100 hukmbnuwi.”

⁹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii ätukqe. “Ämaqâ qätâ-tänġuenâ etanġutqe, kukġuâ iinġe kġuâ äġguänâ indqâmbiyâ.”

¹⁰ Itanġa ämaqâ kuapänänġi ae äwqanġuwänġa, Iqueqâ wänuġänġqâ ämotquaminġqâ, 12 iquatâ, ä huizi iqï yqänâ äpmaminuwa iquatänġi, Jisasi Ique, “Kukġuâ ktqenġqâ, iinġâ-iinġänġqâ ätqeġqâ ätätänâ, awâ natiyâ” ätukuwi. ¹¹ Iqu iquauġi tii ätukqe. “Goti Iqunâ miqeuġqâ kukġuâ quati zâ ekqe, he näġġqâ mapġqe, Iqu ae qe ämetqueqi. Itanġa ämaqâ yâpaqänġgisa äpmenuwi, qu kukġuâ ktqâ dinâ äwiyätqänġâ.

¹² Ii tiinġeyi. *‘Qu hinuâ äqunâpu, qätâ äwiyâpiyâ-qe, näġġqâ maeqâ-quayqâ. Qu näġġqâ meqâ-säpi, quwqâ kġui äkunmäknâpu, anġumâ quvepġanġpi, Goti Iqu äwqâ hanuâ imäknätâ, quwqâ suqâ quvqe huätâ mamâuquäninġqâ.’*[†]

¹³ He kukġuâ ktqâ iinġe, änyâ maġġqâ äyitanâ? Ga kukġuâ ktqâ huizi iquauġe, näġġqâ äänâ hepġqâwâ?” ätukqe.

¹⁴ “Ämaqâ kuâ-witqâ uwqâ tnämâwâwqâ iqu, Goti Iqueqâ kukġui, ämaqeucqâ qeqâ-quuvqâ imâ vowâ enġqâ-pa ikeqâ iyyi. ¹⁵ Itanġa, kuâ-witqâ, hänaqâ iqï äpäknätqâ ii, ämaqâ Goti Iqueqâ kukġui qätâ wiyqanġuwänġa, Setänâ iqu, kukġuâ Goti Iqu iquauqâ qeqâ-quuvqâ imâ vowâ iketqe, ga huätâ maqänâ mamäunâ. ¹⁶⁻¹⁷ Itanġanġi, kuâ-witqâ, qua hikâ-tänġâ iqï äpäknätqâ ii, ämaqâ kukġui qätâ äwiyâpu, asâ qänġanâ äwqâ yeeqätâ ämapiyi, hukâ-tapinġâ yänänänġqâ mamäsäucqâ ipu, äpakâ mäpmeqâ da ipnâ. Ämaqâ Goti Iqueqâ kukġuinġqâ mäwinġqâ iqâ iqua, quvqâ iwitquepu, hanġâ-iqâ vqanġuwänġanġi, qu maqänâ ävquatämäunpâ. ¹⁸⁻¹⁹ Itanġa kuâ-witqâ, guâ yänġâ-tänġâ awâ imâ äpäknätqâ ii, ämaqâ kukġuâ qätâ äwiyâpiyâ-qe, mbqâ, nätmätqâ qua täutanġâ äwinġqâ iinġänâ kġuâ kuapänâ indqâmbnuwi. Ga nätmätqâ huitanġâ-hiutanġänġqâ äwinġqâ ii, Goti Iqueqâ kukġui huäqâ äkeutätâ, häukuâ mäwiqâ yänâ. ²⁰ Itanġa kuâ-witqâ, qua äġguänänġâ iqï äpäknätqâ ii, ämaqâ kukġuâ qätâ äwiyâpu, qänaknâ ipu, häukuâ qänġqâ iquayi. Itanġa häuku, hui 30 huknänâ, ä hui 60 huknänâ, itanġa hui 100 huknänġiyâ” ätukqe.

Kukġuâ ktqâ, hiqi-tâ mäsäuqenġqâ‡

²¹ Jisasi Iqu kukġuâ tii-pqâ inâ ätukqe. “Ämaqe hiqi-te äma äpâpu, häkä yâpâ imġâ-qe, ä hevqâ imġâ-qe matqäteqâ ipnâ. Qu hiqi-tâ-tqâucqâ iqï tqätepġqâüâ.

²² Inġi nätmätqâ hiawiqâ imâ zâ äwämätätqe, ga we-hunġqâ iqï äti winïqe. Iwâ nätmätqâ eeqänänġâ zâ äwämätätqe, ätnänġâ iqï winïqe. ²³ I etanġi, ämaqâ qätâ-tänġuenâ etanġutqe, kukġuâ iinġe kġuâ äġguänâ indqâmbiyâ” ätukqe.

²⁴ Iqu kukġuâ tii-pqâ inâ ätukqe. “Kukġuâ qätâ äwiyänuwa iunġi, kġuâ yasämâ iwäsäupiyâ. He kukġuâ ii iwäsäucquwi, itanġa Goti Iqu he-pqâ inâ ewäsäutâ, näġġqâ hui haqeqi inänġeqâ. ²⁵ Iinġâ etanġi, ämaqâ näġġqâ hui ae ämenuwa iqua, Goti Hanġuwâ

* 4: Matiu 13:1-23; Lukâ 8:4-15 † 4:12 Asayâ 6:9-10; Jonâ 12:40; Wänuġänġqâ 28:26-27 ‡ 4:20 Lukâ 8:16-18

Ga iqu kimanj, “Nqä yoqe, Hatjuneyi. Ne aanä kuapänänjune etanqquenqä ätqänä” ätukqe.

¹⁰ Itanjanj iqu, Jisasi Ique, dnä quvqä iquauji, qua iquesa huätä mändowatqä yätjnqä, yatjnqä yänänänqj qä ävqa äukqe.

¹¹ Itanjanj hipkä-qoqonä iunji, yaqueqä aanä kuapänänj hui ymisarj änninjuwi.
¹² Inji dnä quvqä iqua, “Iyää! Ne yaqueqä nanjuau tquatunquänä nandowatiyä!” ätukuwi.

¹³ I tquanjuwännga, Jisasi Iqu quñi, “Yqänä!” ätukqe. Itanja dnä quvqä iqua, ämaqä iquesa ätimäwanj, yaqueqä iquau ätqäukuwi. Yaqueqä eeqänänj 2,000 iqua, qanj tränänä iwaqetanj, eqä-huänä bu äpäwipu, eeqäpnä eqä änyuäpätäkqe.

¹⁴ Injanj ämaqä yaqueqä miqä iqua, zä äupiwi, anä-himqä iuta, qua qäqi witanjnqä isuautä awä ätuäkakuwi. I tquanjuwännga, qokä-apäki qätä äwipiwi, qu, “Ämaqä Iqu äänä iqanji natqäpiwä” tpu, hinjuänqä ätimäukuwi.

¹⁵ Qu Jisasi Ique äwimapiwi, dnä quvqä kuapä-tänj eminqä iqu, ämaqä ängguä-qu, dnä quvqä maeqä eä, qäkämä ängguä imäkänä pmetanji äqumbiwi, zä ikuwi. ¹⁶ Itanga ämaqä, Jisasi Iqu iinj imäkqanji hinjuä äqunjuwä iqua, huiziuñi awä ätukuwi. Ämaqä, dnä quvqä ävämakuwä iquenyqätä, ä yaqueqä iquauqätänj, “Iinj-iinj imäkqanji äqunänqqueqä” ätukuwi. ¹⁷ Iinj tquanj äwipiwi, qu Jisasi Iquenj, “Iyää! Neqä anä täqisanj huätä uvä” ätukuwi.

¹⁸ I tquanjuwännga, Jisasi Iqu yimba yätu ti peyqanjanj, ämaqä dnä quvqä ävämakuwä iqu, Jisasi Iquenj, “Iyää! Nyi sitä anä wenqeqä” ätukqe.

¹⁹ I tquanjanj, Jisasi Iqu, iqu anä uwqenqe mäwinqanji, tii ätukqe. “Tqä anämqä anjumä äwätinä, Naqä Iqu sinqä qeqä wimänjanji, ängguä ikimäkqenqe, sämaqeu awä tuvä!” ätukqe.

²⁰ Iinj etanji, iqu qua Dekapolisi pmetanjuwä iunji, “Jisasi Iqu, nyi ängguä sä nyimäkqiyä” ätuätä, awä ätākākqe. Iqu iinj tqanji äwipiwi, “Häwe! Si tä änäänqä tnyä?” ätukuwi.

Jisasi Iqu apäkä hiuauqi, ängguä iwimäkqenqä†

²¹ Injanj Jisasi Iqu, eqä-huänä yätäqä nänqisanqä anjumä yimba äukqe. Iqinj, Iqu eqä manj iqi pmetanja, ämaqä aanä kuapänä, Ique inji-ingisa äwimakuwi. ²²⁻²³ Injanj Jarusi, ämaqä iqi pmeqä iquauqä anä aqunvqenqeu miqä iquautanj hnqu ätimäuqe, Jisasi Ique hinjuä äqunäqe, Iqueä yuka iqi qonj äwöktäutä, “Iyää! Nyaqä ymeqä ii, yaqä quvqä, nawinyä äpäkonätjnqä äwinä. Si äpätnä, tqä hipaitä ymeqä ii a uwqätqanqti, iwä ymeqä ii, ängguä hänj pmetnqänännyä” ätukqe.

²⁴ I tquanja, Jisasi Iqu, Jarusi iquä itmanja äukiwi. I uwqanqiyännga, ämaqä aanä kuapänänj, Jisasi Ique anä äpuputmäwa äukuwi.

²⁵ Apäkä, qanjuä-yaqä qäpu maeqä, yqänä iminjqä, quväkuä 12 ämäwqätäukqä-pqä hui, ämaqä kuapänä äuminjuwä awä imä äuminqe. ²⁶ Apäkä iinj, duuta kuapänänj iquauä hipaeutanj tmi-tmiqä-tqä naqä ämetä, iijqä mbqä eeqänänj hinji äwiminqe. Iwä, qäpu heqänänj di, yändi-yändi imännga äpeminqe. ²⁷⁻²⁸ Ii, Jisasi Iquenqä qätä äwiyäqe, kjuä tii äwikqe. “Nyi Jisasi Iqueä ämuasmänqeu itmaqänmqe, ye änyiyätä ängguä nyimänänqiyä.” Kjuä iinj indqänäqe, ii ämaqä huizi ditä Iqueä tuwii qänaki äwivändä, Iqueä ämuasmänqeu itmaqänqce. ²⁹ Inga qänqanä, ye vqanqa, ii näqnqä tiinj ekqe. “Nyi ängguä ae nyimänqiyä.”

³⁰ I iqanqa, Jisasi Iqu, Iqueqä yänänänqj hui ävämeqanqenqä näqnqä ämeqe, ämaqä anä äuminjuwä iu hiqumuanj äwiyä, yatjnqä ävätä, tii ätukqe. “Nyaqä ämuasmänqä täunji, tqi indmaqänqiyä?”

³¹ Yatjnqä i vqanqa, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, “Si hinjuä mäqunquä danä injinyä? Ämaqä kuapänä si inji-ingisa äkivändänjuwi, ‘Tqu indmaqiyqiyä-qe,’ sunqä tnyä?” ätukuwi.

³² Iinj qäyä ätquanjuwä-qe, Jisasi Iqu, “Tqutiä” tä, hinjuä qävqä ikqe. ³³ Injanj apäkä ii, nätmätqä iinj wimeqanqenqä näqnqä ae eäqe, zä itä, yänjuä-yänjuäqä äpäyäqe, Jisasi Iqueä hinjuä iqi qonj äwöktäutä, nätmätqä äwimakqenqä awä eeqäpnä ätukqe.

³⁴ I tquanja, Jisasi Iqu, “Nqä ymeqä iiki, tqä quuvqä eqiyqe, ängguä ae qe ikimäkqiyä. Itanga äwqä hanjuä injqä äwätinä, tänjä-yaqä maeqä pmetnqä” atukqe.

³⁵ Jisasi Iqu apäkä iinj, kukjuä yqänä tuätqätanqa, ämaqä hnqua Jarusi iqueqä anä iuta äwimapiwi, tii atukuwi. “Tqä meqi ae äpäkonqceqä. Näqnqä-vqä Iquenj, hanj-iqä hui inä mäwqä panä.”

³⁶ Jisasi Iqu, qu ii tqanguwinqä qätä mäwiyqä itä, iqueni, "Si iinqä äwäwa miqä, quuvqenä heqiyä!" ätukqe.

³⁷ Inganji Jisasi Iqu, ämaqä eeqänäni iqi ätäqumuatätä, Iqutä anäni, Pitä ique, Jemisi, Jonä gueqi, iquatänä äukuwi. ³⁸ Iqua ämiqä iqueä anä iu ätimäupiyyi, Jisasi Iqu, qokä-apäki näni-täqi äcutäukipu, knuä kiinjä qiyätqätangä äqungqe. ³⁹ Iqu ii äqunäqe, anä yäpä yängisa äpeyätä, tii ätukqe. "He häänqä kuapä äkitmäkäpu, knuä tä sunqä äqiyätqänäüä? Ymeqä täsi, hämä mapäkonqä iqi. Ii hiqäqä äwinä" ätukqe.

⁴⁰ I tqanguqenqä, qu Iqueni tä äwisukuwi. Inganji Iqu qunji, yäpaqä mängisa huätä ändowatäqe, ymeqä iyyqä kanä-känäu, itanga Iqutä anä äukuwä iquau itumetä, hiqngqä ymeqä ii witanngqeuqä äpekuwi. ⁴¹ Iqua äpepiyi, Jisasi Iqu ymeqä ipiyqä hipae a ämaqätäqe, iipini, quwqä anä-kuknuitäni, "Talita kumä" atukqe. Kuknuä iqu, tiinji. "Ymeqä iiki, 'Pämä vayä!' äktqä."

⁴² I tqangua, ymeqä ii, asä qännganä pämä ävauqe, qanä ikäkqe. Inganji iyyqä quväukuwi 12 etanjanji. Iqu iinjä iqanngqenqä, qu miqä yänj ä ipu, yänujü naqänänj äkuwi. ⁴³ Ga Iqu qunji, "Tänqe, ämaqeuji awä mätkuä pambiyä" ätuäqetani, "Qe ymeqä täpini, ymisanä hui nätnqä winyqä," ätukqe.

6

*Nasäretqätanä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä**

¹ Jisasi Iqu anä iqini äväma, anä-himqä Iqueqeuqä angumä äukqe. Ii äwqanqa, Iqueqä wänuuänqä ämotquaminqä iqua äwivändkuwi. ² Sämbatqä, hiunji hapä pmeqännganji, Iqu anä aquvüqngqä iunqä äwäqe, Goti Iqueqä kuknuijqä näqngqä vätnqä ätipäqäkqe. Ämaqä kuapänäni, qu Iqueni qätä äwipiyyi, "Äänä ätqutiyyä" tpu ikuwi. Iinjä ipiyyi, "Ämaqä tqu, kuknuä tä ängisa ämeqäqäwä? Näqngqä Iqu ämenqä ätqäqä tä, äkitanjiwä? Itanga ämaqä mimäqänänji imäkätjqe, änäänjwä?" ätnjuwi. ³ Itanga, "Ne näqngqe, Iqu, anä Imäqä Ique. Ä Mäliyaqä Ymeqä Iquwi. Itanga Jemisi, Josepä, Jutä, Saimonä, iquauqä Kätequvi. Ga qunapqa täqi nesä anä äpmenjunä" ätnjuwi. Ii ätäpu, Iqueni äwqä quvqä ätimäukngquwi.

⁴ Inganji Jisasi Iqu qunji, ätukqe. "Hinüä-tqä iqua anä-himqä eeqänänj iunji, yoqä-tänjuae. Etanngqä-qe, hnqunä-hnqunäni, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä käyamaqä iutä, iqueqä anju anä äpmenjuwä iutäni, iqu yoqä maiqä-queqä." ⁵ Itanji Iqu, nätmätqä ämaqä mimäqänänji hui, iqi mimäqä danä ikqe. Mä Iqu ämaqä tänjä-yaqä-tänj huiinä a uwqätätä, ängua imämbnqä inä imäkkqe. ⁶ Inji Iqu, iqua qätä äwiyäpu quuvqä mäeqiyangguwinqä, yänujü itä, knuä kuapänä indqänngqe.

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquau ändowatkqenqä†

Inganji Jisasi Iqu ämaqä anä-himqä pmetannguwä-pa äkoquväkitä, näqngqä äwiminqe.

⁷ Iqu Iqueqä 12 iquauji, aquvü ämaqiyäqe, inji-inji hnquaqu-hnquaqu ändowatätjqä ipäqäkqe. Iwä Iqu iquauji, dnä quvqä qokä-apäkiu ätqänuwi, huätä ändowatnjqä yänänäqngqä äwikqe. ⁸ Iqu tii ätukqe. "He äwäpiyännganji, yäqkä qanä huisänqenä a maqätqäpnqä. Ä nätmätqä qanä qäsä äma uwqä hnjuä, mämeqä iqäpnqä. Tiinjä isua, bretqä, yquayä qa-mnqä, nj mbqeu. Iinqe, 'aanä oeyqä' ätqä. ⁹ Itanga yukä-su dinä ämuasmäupu, gque hnquaqu mipnqä danä iqäpnqä."

¹⁰ Iqu tii-pqä inä ätukqe. "He anä himqä hnjqe ätimäupiyannganji, hiqaqe, anä du-täu mäwäyäkqiä, anä-himqä iunji ävämepiyannganqe, anä hiqäqä äwipiyyä iquenyä wiqäpnqä. ¹¹ Itanga anä-himqä hnqueni, qu yeeqä miqä danä ipu, qätä mäeyqä iqanngqe, he iqi ävämepiyannganji, qua yukä iu emäkänqe, ptäquväteqämä imbnuwänqe. Suqä iinj, qu quwqä suqä quvqenqä näqngqä mapnqänänj" ätukqe.

¹² Itanji iqua äupiyyi, qokä-apäkiunji, quwqä knuä äkunmäknäpu, suqä quvqä huätä vquatämäupnqä, awä ätuäkäminjuwi. ¹³ Iqua ii ätäkipiyannganji, dnä quvqä kuapänänji huätä ändowatäpu, itanga ämaqä tänjä-yaqä-tänj etannguwä iunji, olipqä eqä aowätänji äwiqatäpu, ängüä iwimäkmijuwi.

Jonä iqu äpäkonngqenqä‡

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqueä yoqe im-imä täkiqanqä, ämaqe u miqä naqä, Heroti iqu qätä äwikqe. Ämaqä hui, "Jonä asnä-qäyqä iqu, pizqeuata anji hänj ävautä, yänänäqngqä-tänj eä, ämaqä mimäqänänj ä täwäsi imäkqiyyä" tqanguwänqa, hui, "Laisa iqueqä" tqanguwänqa, itanga hui, "Ii, Goti Iqueqä kuknui hinüä-tqä qänngatqä iqua enqä-panä iqueyqä" ätmijuwi.

* 6: Matiu 13:53-58; Lukä 4:16-30 † 6:6 Matiu 10:5-15; Lukä 9:1-6 ‡ 6:13 Matiu 14:1-12; Lukä 3:19-20; 9:7-9

¹⁶ Heroti iqu qätä ii äwiyäqängani, tii ätkqe. “Jonä, nyi nyuängä ätäwikqä iqu, tännga anji hänä ävautänjqä.”

¹⁷ Tiinjä etanji. Heroti iqu, iqueqä-kiuä ämaqä hui dowatqangi, ga qu Jonä ique itmepu, guä äkiciqiyäpu, guä pmeqä anju äpmuatekuwi. Iqu ii ikqe, käta, Pilipä iqueqä apäkä Herotiyasi iinj, iqu ämotautä, ämetäqenqä imäkkqe. ¹⁸ Jonä iqu Heroti iquenji, “Si tqä ttequeqä apäki ämotautnä ämenji, ängua miqä danä inyä” ätuminqe.

¹⁹ Ii tuätqätangqetani, Herotiyasi, Jonä Iquenyqä wiwungangi, “Iquenji äpäkmä” kjuä vqangqä-qe, Heroti iquesa eqänminqe. ²⁰ Heroti iqu, Jonä iquenqe, iqu ämaqä jänänängä-qu, Goti Iqueqä yäpä iqi pmetangqenqä zä itä, änguanä ämiminqe. Iwä iqu Jonä iqueqä kuknui qätä äwiyätäqängani, kjuä mäwiyqä iminqe. Ii qäyä itä, Jonä iqueqä kuknui qätä-wiyqängqe, yqänä äwinyminqe.

²¹ Qänakni Herotiyasi, iyyqä äwinyätangqä di imäkätngä hiunji iqu ätimäukqe. Hiunji Heroti iqu, iqueqä känäi ämikqenqä kjuä ämetä, ymisana naqänängä hjuqu imäkkqe. Iqu ii imäkkqe, ii ämaqä naqä, iqueqä gapmanqä wäunjuu yätamäqä wiminuwä iquauqätä, ä mäkä-iqä iquauqä ämiqä kinganängä iquauqätä, nj ämiqä qua naqä Galili iutanä iquatä anä bnqeyi. ²² Inganji Herotiyasiyqä meqi, yängisa äpäväqe, Heroti iquesä, iqutä anä pmetanguwä iquautä, himnujuä äwukoquvätä, yeeqä äwikqe. Inganji ämiqä naqä iqu, hitqä iinyngqä yeeqä itä, “Si nätmätqä hnjua matngä, nyi yatngä änyiqangtqe, ga äktapmqänä” ätukqe.

²³ Heroti iqu kukjuä guä yänänängqä tii ämäsäukqe. “Hitqä iiki, naqä-qakuä äktqä. Nätmätqä tqä äkinyänqenqä yatngä änyinji, ga nyi äktapmqänä. Itannga qua nyi ämitngqe, hjuquaqu ämisqiyätmä, hjuinj si ktapmqä dqangtqe, nyi kikiyangu miqä ymqänä” ätukqe.

²⁴ Iqu iinjä tquanqa, hitqi äwäqe, känäu yatngä äwikqe. “Nyi iquenji yatngqe, nätmätqä äkinqä wimqäwä?”

Ii i tquanqa, känäe, “Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuängi ktapätngä tuvä” ätukqe.

²⁵ Känäi i tquanqa, hitqi angumä ämiqä naqä iquenqä tnängä äwäqe, “Nyi Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuängi, tännganä hevqä iqutäwa daptngqä” ätukqe.

²⁶ Qätä ii äwiyäqe, iqu äwqä hanä naqänängä ämakqe. Inganji, iqu hitqinji, iqueqä kukjuä guä yänänängqä ämäsäukqenqä kjuä ämetä, ga iqutä ymisana anä äninjuwä iquauqä hinuä iqisa womba meqängqe mäwinqä itä, iyyqä äwinqeunji hngisanä vqenqe mäwinqä ikqe. ²⁷⁻²⁸ Itannga iqu mäkä-iqä hjuqe, Jonä iqueqä nyuängi äma pätnqä maqänä ändowatkqe. Itani iqu guä pmuateqä anä dunqä äwäqe, Jonä iqueä nyuängi ätävätä, hevqeu äma äpätä, hitqä ii äwikqe. Ga hitqä ii äma äwätä, känäu äwikqe.

²⁹ Itanngani Jonä iqueqä wäunjuängqä ämotquaminqä iqua, hanä-iqä ii timäuqangqenqä qätä äwipiyyi, iqua ätimäupu, iqueä huiwi ämapiyi, hikä hovqeu pnqä ekuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iu buayä äwikqenqä

³⁰ Itannga ämaqä kukjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, angumä Jisasi Iqutä aquvä äqämbiyi, qu Iquenji, wäunjuä imäkkuwinqätä, kukjuä qokä-apäkiu ätukuwinqätä, tiwiqä eeqänä äwikuwi.

³¹ Inganji ämaqä kuapänängi, iquauqä äpäpu, äwäpu iqangä, iqua ymisana änä manqä ipu, hapä ängua mäpmeqä ipiyä iutanji, Jisasi Iqu, “Hapä wängqä hmbu pmetunqä, neqä-neuanä hnjäqinyqä watunqeqä” ätukqe.

³² I etanji, quwqä-quwänä yimba ikuapmäupu, anä avqngä imngä unqä ävämakuwi. ³³ Iqua iinjä iqanguwinqe, ämaqä anä-himqä eeqänängä iutanä kuapänängi, hinuä äqunäpu, “Tä iqua äyä mändanä-qe” näqngqä ämapiyi, qanjä maqä-maqä äwäpu, qu-ganä ätimäukuwi. ³⁴ Ga Jisasi Iqu yätäqä nängisa ae iuäqämeqe, ämaqä kuapänä pmetanqä äqunäqe, qungqä huäqä kiinj äwunqqe. Huäqä äwunqqe, tiinjä iutayi. Qu sipsipqä, quwqä ämiwiyqä iqu maeqä enjuwä-panä iinj äqunqqe. Ii äqunäqe, Iqu näqngqä kuapänä äwiminqe.

³⁵⁻³⁶ Qänga awiyqeunji, Iqueqä wäunjuängqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimapiyyi, tii ätukuwi. “Täqinji anä avqngä eä, ga ae awiyqä äyä eqä-qae, ämaqä täunji, ymisana mbqä ipu bnqenqe, ämaqä anä qäqi täpe pmakäwätanguwä iunqä dowatiyä” ätukuwi.

³⁷ I tqanguwängga, Jisasi Iqu, “Ymisani, hiqä-hiuä wipiyyä” ätukqe.

Iqua Iquenji, kima tii ätukuwi. “Ne mbqä 200 äma äwätanä, ymisana mbqä itanä, iquau watunquä änatnyä?” ätukuwi.

³⁸ Iqu, “He bretqe, äänä ämenä? Hinjuä-ganä qumbnqä upiyä!”

Itanġa qu nāqġqā ae āmapiyi, tii ātukuwi. “Bretqe, hipa hġgi eeqā, ā hāmapākā hġquaqu qāsā āqunājunā.”

³⁹ Inġanġi, Iqu āmaqeunġi, “Iwāsāmbu, qātaqā hioāqtā āngguā tāqi pmakāupiyā” ātukqe.

⁴⁰ Itanġa qu iwāsāmbiyi, hui 100, ā hui 50 āpmakuwi. ⁴¹ Itanġi, Jisasi Iqu bretqetā, hāmapākitā āmeqe, qāukuā yātu āqunā, Goti Ique, “ānguiqā” ātuāqe, bretqe ākutātā, Iqueqā wānuānġqā āmotquaminġā iqua āma yanā vākāpġqā āwikqe. Itanġa hāmapākā iquaqunġā-pqe, āmaqā eeqānānġi hġqe, inā iwāsāukqe. ⁴²⁻⁴³ Āmaqā eeqānānġi āwqā ānāpākpīyi, iqi ānātquteqanġuwānġa, wānuānġqā āmotquaminġā iqua, bretqātā, hāmapākitānġi anġi aquvā āmaqāpīyi, qa naqā 12 āmamikuwi. ⁴⁴ Āmaqā qokā ymisanā ānġuwā iqua, 5,000.

*Jisasi Iqu, eqā-huānġā haqeqi qanġ āukqenġā**

⁴⁵ Ymisanā qāpu ti āmbiyi, Jisasi Iqu, Iqueqā wānuānġqā āmotquaminġā iquauġi, “He yimba ikuapmāupu, eqā-huānġā yātāqā Betsaitā nānġisanġā, hiġuiqā upiyā” ātukqe. “Nyi qokā-apākā tāunġi, quwqā anāmāqā dowatmānā.” ⁴⁶ Inġanġi Iqu, āmaqā eeqānānġi iunġi ae āndowātāqe, Goti Iquenyqā tāāqā tātnġā qoqonġā yātunġā ekqe.

⁴⁷ Heatqā asā qānġanġi, yimba eqā-huānġā awā iqi āwātqātānġa, Jisasi Iqu kiuānā nānġisa yqānā ātqāuminġe. ⁴⁸⁻⁵⁰ Inġanġi Iqueqā wānuānġqā āmotquaminġā iqua, yimba iqueni wānuānā tnānġā āmipiyā-qe, yunġi anġumā ātakmā uwqānā itqātānġi āqunġqe. Zā we-hunātnġetānġi, Jisasi Iqu, iquauġqā eqā-huānġā haqeqi qanġ āukqe. Iqu iquauġi jānā māwqātāutnġā pġanġi āqumbiyi, iqua ‘hikuapqeqā’ kġuā wiyqanġi, zā ipu, zāāqā ātukuwi. Jisasi Iqu maqānānġi tii ātukqe. “Nyi tā Qāqunġqā. He zā miqā, pemā pmapiyā.” ⁵¹ Ii ātuāqe, Iqu yimba iu āpeyātā, iquatā anā pmeqanġa, yunġi qe āqānākqe. Yunġā ii iqanġqenġā, iqua, “Tā ānāānġā iquitiyā” tpu, miqā yānġā ikākuwi. ⁵² Quwqā kġui qġanġā enātānġqetānġi, Iqu bretqā ākutātā āmaqeunġi yanā āvqākqueta, Iqueqā yānānāqġenġqā kġuā yasāmā māmeqā ikuwi.

Jisasi Iqu, āmaqā Genesāretqātānġā kuapānā āngguā iwimākkqenġā†

⁵³ Qu eqā-huānġā maġā nānġisa, qua Genesāretqā iu iuāqāmapiyi, yimba iqi guā āqāyekuwi. ⁵⁴ Qu yimbaeta ti ātimāwa uwqanġuwānġanġi, āmaqe, tā Jisasi Iqu āyā hitanġi āqunġuwi. ⁵⁵ Inġanġi qu qua ique āpmaminġuwi, im-imā tnānġā ikipu, āmaqā tānġā-yaqā-tānġi hevqā āmiqutāwa, Jisasi Iqu ākisqi pmetanġutqeu wimāpġqā ātnġāukkuwi. ⁵⁶ Itanġa Iqu anā-himqā naqā iquau, ā wānġā isau, nġ anā hġqunā-hġqunānġā iu ikiqanġqā-pa, āmaqe, qu tānġā-yaqā-tānġā iquau ququawā aquvāqġqā iqi ātuma āwātēminġuwi. Itanġa Jisasi Iqueni, “Iyāā! Āmaqā tānġā-yaqā-tānġā tqua, saqā qākā hitunġi qāyā itmaqāmbġqā, hiġuinā qunyā” ātuminġuwi. Inġi, āmaqā Iqueā qākā hitunġi itmaqānāpīyā iqua, quwqā tānġā-yaqe qāpu eminġe.

7

*Goti Iqueqā kukġuā-suqe, aeqā iquauqā kukġuiunġi yāndi āmāwqātāunġenġā**

¹ Parisi iquatā, kukġuā-suqenġā nāqġqā iquatā, Jerusālemāta āppiyi, Jisasi Iquā aquvā āqānġuwi. ² Itanġa qu inġanġi, Iqueqā wānuānġqā āmotquaminġā hġqua, quwqā hipae asnġi, eqā akiyā inġā ditā† maqiyqā ipu, ymisanġi qanyā ganġā āqumbiyitanġi, Goti Iqueqā hiġuā iqinġi, quwqā hipae kiyā mātqā āqunġuwi. ³ (Tiinġi. Parisi iquatā, Israitqā huizi iquatā, eeqānānġi quwqā quwokiqua iminġuwā iunġi qānāknā ipu, maġqā, quwqā hipae eqā akiyā inġā ditā asnā-ganā āqāmbiyi, inġa ānminġuwi. ⁴ Itanġa ququawā aquvāqġqā iuta āpāpīyānġanġi, nātmatqā hġjua maġqā, eqā akiyā inġā ditā asnā-ganā āqāmbiyi, inġa ānminġuwi. Itanġa quwqā kaqā-kawākauqā suqā, eqā-hākā, kuatā-hākā, hākīyā yāqiyqā hevqā iquau, hevqā āpmeqā iu, qu asnā-ganā āqāminġuwā iunġi, a yānānāqġqā āqātminġuwi.)

⁵ Inġā āqumbiyi, Parisi iquatā, kukġuā-suqenġā nāqġqā iquatā, Iqueni, “Sunġāwā? Tqā āmaqā wānuānġqā āmotquetqānā iqua, suqā neqā awiqukua hipa eqā akiyā inġā ditā asnā āqānminġuwā-pa, mimākqā ipu, ymisanġi hipa kiyā mātqetā ānġuwiuā” ātukuwi.

⁶ I tqanġuwānġa, Iqu tii ātukqe. “He wopqā ipu kukġuinā tqā iquenānġe, Asayā iqu, Goti Iqueqā kukġui hiġuā ātātā, naqā-qakuā tii āqākqe.

‘Āmaqā tā, Nyi Goti Iqunāuā yoqe, maġitānā haqeqi āmandnāmāutqānġuwā-qe, quwqā qeqā-quuvqe, kinġā nāmā āwi. ⁷ Qu āmaqā iquauqā kukġuā-suqā dinā awā

* 6:44 Matiu 14:22-33; Jonā 6:16-21 † 6:52 Matiu 14:34-36 * 7: Matiu 15:1-9 † 7:2 Quwqā suqā asnā qġqe, tiinġi. Qu eqā akiyā inġā āmepu, hipa iu hiġgi equatēmbġqāuā.

ätäpu, “Kukñuä tä Goti Hanjuwä Iqueqege” quangä ätätqänjä. Iinjä ipiyitani, qu Nqä yoqe haqeä mamäupñqä qonjä änäuktäutqänjuwi, hinjinäwa itqänjuwiqä,” ätätä äqäkqegeä. †

⁸ He Goti Iqueqä kukñuä-suqä dunji ävquatämäupu, ämaqä iquauä suqä iunä qänaknä ipu, a yänänäñqä äqätänjuä” ätukqe.

⁹ Iñi Jisasi Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He knui qeiqinyä indqänäpiyitani, kukñuä-suqä Goti Iqueqe, huätä ätnämäupu, itanğa qänaknäñi suqä heqä dunä itqänjuä. ¹⁰ Ii tiñi. Mosisi iqu, ‘Tñiquesä, tnäutäñi änguanä itqueqangnyä!’ ätätä, § ga ‘Ämaqä hñqu kaniquenqätä, känäunqätä qui kukñuä tqangutqe, iqu hññä mäpmeqä yänqiyä’ ätkqe.*

¹¹⁻¹² Mosisi iqu e ätkqä-qe, he tii äyä ätätqänjä. ‘Ämaqä hñqu kanä-käna-yaquinqä yätamäqä vätnqä nätmätqä hui ämamitätqe, ga “Nätmatqä iñi, nyi Goti Ique ae ävqegeä” ätkqe, kanä-käna-yaquinji, yätamäqä mäwqä da yätñqegeä,’ ätätqänjuä” ätukqe. ¹³ “Heqä aeqä iquauqä suqä iunä imäkäpiyitani, Goti Iqueä kukñui, mäñdi äkittqiyätqänjä. Itanğa, he suqä iñi iquauñi, kuapänänjä imäkqa äwätqänjuä” ätukqe.

Ämaqeu kiyä mätkä iwimäkqenqä†

¹⁴ Inğanji Jisasi Iqu ämaqä kuapänänjä iñi, anğumä täägä ätuätumeqe, “Eeqänänuenä, Nyaqä kukñui qätä änyiyäpu, knuä mapiyä” ätukqe. ¹⁵⁻¹⁶ “Nätmatqä ämaqä hñqueä yäpä inğisa mäwitanğqä hui, ique äpaquvqe, ii Goti Iqueqä hinjuä iqinji, kiyä mätkä miwimäkqä yänä. Nätmatqä iqueqä yäpä imä äwuwinqä ii, iquenji kiyä mätkä iwimäkänqiyä” ätukqe.

¹⁷ Iqu ämaqä iñi äväma, anjä yämä peyqanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua Iquenji, kukñuä ktqä iqenqä yatñqä äwikuwi. ¹⁸ Jisasi Iqu kimanji, “He-pqe kukñuä ktqä iquenqe, maqñqä eqä? Tiñinğä etqä. Nätmatqä yäpaqänğisa äwinqe, ämaqeu yäpä yänğisa äpeyätä, kiyä mätkä miwimäkqä yänqiyä” ätukqe. ¹⁹ “Nätmatqä iñi, qeqä-quuvqä imä mäpaquvqä, tuqä iunqä äwitä, iqisanji zä-anjä buñqä äquveqänä.” (Jisasi Iqu ii ätätä, tii ätkqe. “Goti Iqueqä hinjuä iqinji, ymisanjä eeqänänji, änguanänjiqä.”)

²⁰ Jisasi Iqu ii ätuätä, tii ätukqe. “Nätmatqä ämaqeuta, yäpaqänğisa ätimäwa äpqäqe, ii kiyä mätkä iwimäkqiyä. ²¹⁻²² Ämaqeuqä qeqä-quuvqä imdanji, tiñä iqua ätimäwa pänqiyä. Knüä indqänqä quvqä, huiwä yanä hinği inqä, quwä-meqä, ä ämaqä pizqä päsqä, nñ huiziqueqä apäkänqä iqä, hinjuä aowä quñqä, quangä tquä, ä hñğisanä iqä, hñquenqä äwqä äkasuwä imäkätä qui äkasuwä tquä, ä kiuä nyuätñqä, knuä qäyasäqi ämetä imäkqä, itanğa suqä quvqä huitanğ-huitanğ huizi-pqä imäkqä iquauñqä ätqä. ²³ Ga suqä quvqä iñi iqua, ämaqeuta ätimäwa äpqe, ämaqeuñi, Goti Iqueqä hinjuä iqinji, kiyä mätkä iwimäkänqiyä” ätukqe.

Siliya-Ponisiyatana apäkä iyyqä quuvqä heqiyqenqä‡

²⁴ Jisasi Iqu iqi äväma, anjä-himqä Tayä-tänjä qäqiqinyqä äukqe. Iqinji Iqu, “Ämaqe, Nyi täqi pmetanğqeuñqe, änyä maqñqä epñqäüä” knuä wiyqanği, anjä hñque äpaqukqe. Iqu knuä ii äwikqä-qe, ämaqe, qu Iqu pmetanğqeuñqe näqñqä ämakuwi. ²⁵ Apäkä hui, iyyqä meqi dnä quvqä tqäutangi, ii Jisasi Iquenyqä qätä maqänä äwiyäqe, äpäqe, Iqueä yukä-tänjä qäqiqi qonjä äuktäukqe. ²⁶ Apäkä ii Israitqä iquautanğ ma, qua Siliya-Ponisiya iu imänğqe. Ii Iqueä yukä iqi qonjä äuktäuqe, “Nyaqä meqe dnä quvqä tqäutangi, Si huätä dowatiyä” ätuätä, yatñqä äwikqe.

²⁷ Iqu kimanji, “Ne ymisani, ymeqeu-ganä käyä ävanä” ätukqe. “Ymeqeuqä ymisani ämotautanä, hiveqä iquauñqä tnämäuqe, qäyu maeqä danä eänä.”

²⁸ I tquanğa, apäkä ii, “Ämaqä Naqä Iquki, Si qäyu ätnä-qe, ymeqä ymisani änatquteqanğjuwi, hiveqä iqua ämambñqäüä” ätukqe.

²⁹ I tquanğa, Jisasi Iqu, “Si ii ätninqe, yqä uvä! Dnä quvqe, tqä meqinji huätä ae ävämeqiyä” ätukqe.

³⁰ Inğanji, apäkä ii, iyyqä anjä iqi ätimäuqe, meqä iñi, dnä quvqe ae ävämeqanğa, iyyqä yquvanğä iu witanği äqunğqe.

Ämaqä qätäyqä kukñuä änä matqä iquenyqä

³¹ Jisasi Iqu anjä himqä Tayänji äväma, anjä-himqä Saitonä-tänjä iu äwätä, qua Dekapolisi iu, eqä-huänğä Galili ätimäukqe. ³² Iqi timäuqanğa, qu ämaqä qätäyqä, kukñuä winjuä änä maqñqä hñque, Iquenyqä ätuma äppiñi, “Iyää! Jisasi Iquki, Saqä hipae, ämaqä tqe itmaqiyä” ätukuwi.

³³ I tquanḡuwängga, Jisasi Iqu, ämaqä iquenji kiuänä itmeqe, Iqueqä hipae ämaqä iqueä qätä hovqä inḡi-inḡisa ävätäqetani, anḡinji, Iqu makukuä äquteqe, ämaqä iqueä tewi itmaqäkqe. ³⁴ Ii iqe, Iqu hiñui qäukuä haqä yätu äqunäqe, oänä ätätä, iquenji, “Epata” ätukqe. Kukñuä iñji, kiqä quati tiñji “Qäte äkivänä!” ³⁵ Iqu ii wimäkqanḡa, ämaqä iqueä qäte äütänäqe, itanḡa iqueä tewä-pqe äḡḡuä eätä, iqu kukñui, iqueqä tqä-pa qe ätkqe.

³⁶ Jisasi Iqu ii iqetani, Iqu quñi, “Ämaqeuñi awä mätquä pambiyä” ätukqe. Iqu ii qäyä tquanḡi, qu awä ätäkakuwi. ³⁷ Qätä äwiyäpiyä iqua, “Äänä imäkäqutiya” tpu ikuwi. “Iqu nätmätqä eeqä äḡḡuä imäkqiyä. Qätäyqä-pqe, qätä äwiyqäüä. Kukñuä matqä-pqe, kukñuä tqä imäkqiyä” ätkuwi.

8

*Jisasi Iqu, 4,000 iquau buayä äwikqenqä**

¹ Inḡanji anḡumñi, ämaqä kuapanänñi Jisasi Ique äwimepu, ymisañä äḡqenqe aanqä etanḡä, Jisasi Iqu, Iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. ² “Ämaqä tä, Nyitä hiuñji hñqqaqu-hñque äpmeñuwi, ga ymisañä hñqä di aanqä etanḡqenqä, Nyi quñqä huäqä äñuñqiyä. ³ Inji Nyi, quwqä anjämqä dä yqänä iqä ändowatkqe, hñqua anjä kinjä-näunda äpquwä-qae, qanjä äñä mäwqä ipu, hänaqeunji dä päkombñqäüä” ätukqe.

⁴ I tquanḡa, Iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä iqua, “Anjä avñqä täqinji, ämaqä eeqänänñä tä ymisañä hñqe, ne äḡḡi ämetanä vatunqäwä?” ätkuwi.

⁵ Jisasi Iqu iquauñi, “He bretqe, äänä ämeñäüä?” tquanḡa, qu kimani, “Ne 7 ämeñunä” ätkuwi.

⁶ Inḡanji Iqu ämaqä eeqänänñi, “Quamä pmapiyä!” ätuäqe, bretqä 7 iquau ämeqe, Goti Ique “äḡḡuiqä” ae ätuäqe, äqäyäkütätä, Iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä iquau äwikqe. Ävqanḡa, iqua ämaqeu yanjä wipñqä äma ikäkuwi. ⁷ Itanḡa qu hämapäkä wänqä hñjua qäsä ämamiñuwi. Jisasi Iqu isuaunqä, Goti Ique “äḡḡuiqä” ae ätuäqe, “Hämapakä-pqä tä, qäsä yanjä wipiyä” ätukqe. ⁸ Inji ämaqä eeqänji äwqä äñäpäsäpu iqi äñätqutekuwi, Iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä iqua, aquvä ämaqiyäpu, hiqokä-qa 7 ämamikuwi. ⁹ Ymisañä ii äñmiñuwä iqua, 4,000 iquayi. Ga Jisasi Iqu, quwqä anjämqä ändowatkqe. ¹⁰ Iqu ae ändowätäqe, inḡa qanḡa Iqueqä ämaqä iquatä yimbäeu ikuapmäupiwi, qua Dalämanuta iunqä äukuwi.

“Si Tquki enjñqä ämänätquetnä, wäñuä hui imäkiyä” ätukuwiñqä†

¹¹ Parisi hñjua, Jisasi Ique äwimapiwi, Iqueqä kukñui mäñdi kittqänqä ipäqiyäpu, yamwiqä äväpu, tii ätkuwi. “Si nätmätqä ämaqä mimäkqänänñi imäkätnä, Tquki enjñqe, mänätquayä.”

¹² I tquanḡuwängga, Jisasi Iqueqä äwqä imñi, quñqä hanjä-iqä ämetä, haaqä ätätä, “Ämaqä täḡḡa äpmeñuwä ii, wäñuä imäkätnä ämänätquayä-qe, sunqä dqäüä?” ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Iqua nätmätqä hui hiñuä mäquñquä ipnä.” ¹³ I ätuäqe, Iqu quñi äväma, anḡi yimbäeu ikuapmäuqe, eqä-huänjä yätäqänḡisanqä äukqe.

Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, nätmätqä änyuämäwa peyqenqä‡

¹⁴ Inḡanji Iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä iqua, bretqä hui inä mämeqä, hui imäukuwi. Iutanji, qu yimbäeuñi, bretqä hñqunä ämapu äpmamiñuwi.

¹⁵ Itanḡanji Jisasi Iqu, “Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, bretqä änyuämäwa peyqenqe, äḡḡuänä ämiñyäpu, wimasäpiyä” ätuätä, näqñqä äwikqe.

¹⁶ I tquanḡa, iqua quwqä-quwä, “Ne bretqä aanqä etanḡqenqä äñatqiyä” ätnḡäukuwi.

¹⁷ Iqu, qu iññä tñḡanḡuwinqä, näñqä ämeqe, iquau yatñqä äwikqe. “He ‘Ne bretqä aanqeqä’ ätnḡuwi, sunqä tqäuä? He näqñqä-pqä, ä kñuä-pqe, mämeqä iquwätanä? Heqä kñuä indqänqä iunji, kñuä wäñuñi yasämä miqä da iqiyä? ¹⁸ He hiñuä-tänñä enjuwi, hiñuä mäquñquä ipu, qätä-tänñä enjuwi, qätä mäwiyqä ipu, kñuä äpakänänñi mämeqä iquwi, ii sunqäwä? ¹⁹ Nyi bretqä hipa hñḡi eeqä, 5,000 iquauñqä äkutkqe, ga äñätqutekuwi, he qa naqä manḡui, äänä ämamikuwäwä?”§ ätukqe.

Iqua, “Ne qa 12 ämamikqueqä” ätkuwi.

²⁰ Itanji Iqu, “Ga Nyi bretqä 7, ämaqä 4,000 iquauñqä äkutkqä, äñätqutekuwi, hiqokä-qa manḡui, äänä ämamikuwäwä?”* ätukqe.

* 8: Matiu 15:32-39 † 8:10 Matiu 16:1-4; Lukä 12:54-56 ‡ 8:13 Matiu 16:5-12 § 8:19 Makä 6:43 * 8:20 Makä 8:8

Qu, “Ne qa 7 ämamikqueqä” ätukuwi.

²¹ Ga Iqu, “He iinqe, näqñqä mämeqä yqänä itqänäuä?” ätukqe.

Jisasi Iqu, hinuä quvqä Betsaitätanjä hñque ängua imäkkenqä

²² Itanğanji iqua anä-himqä Betsaitä qe ätimäukuwi. Iqñji, qu ämaqä hinuä quvqä hñque, Jisasi Iquenqä ätuma ätimäupiwi, “Iyää, Jisasi Iquki, tqä hipae itmaqiya” ätukuwi.

²³ I tquanquwänga, Jisasi Iqu, ämaqä iqueni, a ämasqänga, anä himqä yäpaqä mängisa ätuma äwäqe, iqueqä hinuwi makukuä äwqutäqe, hinuä-huiwiu itmaqiya, yatñqä äwikqe. “Si nätmätqä hui hinuä äqunäninyä?”

²⁴ Iqu hinuä äqänäqe, “Nñqä, nyi ämaqä hui qanä ikiqanqä äqunmä-qe, qunji ätnänäqci mäqunquä enänä. Qu zä enqä-panä-qua etanqä äqunänänä” ätukqe.

²⁵ I tqanga, Jisasi Iqu, ämaqä hipae, ämaqä iqueä hinuä-huiwä iu itmaqiyaqanga, iqueqä hinuwi hämänä äqänätä, ängua ätimäucaqanga, iqu nätmätqä eeqänänji, ätnänäqci äqunqce. ²⁶ Itanğanji Jisasi Iqu ämaqä iqueni, “Si anä-himqeuñji mäpaquvqä, tqä anjunqä jänä uvä” ätukqe.

Pitä iqu, Jisasi Iquenyqe, “Kraisä Iqueyqä” ätkqenqä†

²⁷ Itanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wänuñqä ämotquaminqä iquatä, anä wänqä, anä-himqä Sisariya-Pilipai iu mätnätanqceunqä äukuwi. Hänaqä äwäpiyä nämnji, Iqu qunji yatñqä äwikqe. “Ämaqä, Nyinqe, tqeueqä ätätqänuwäwä?”

²⁸ Iqu yatñqä ii vqanga, iqua tii ätukuwi. “Ämaqä hui Sinyqe, ‘Jonä asñä-qäyqä iqueqä,’ hui, ‘Laisa iqueqä,’ itanga hui, ‘hinuä-tqä-queqä,’ ätätqänuwiqä” ätukuwi.

²⁹ Iqua iinjä tquanquwänga, Iqu iquauñji yatñqä tii äwikqe. “Hiyaqä kñuä dunji, Nyi tqunqä?”

Iqu i tqanga, Pitä iqu, “Si Kraisä ne äminesñqä, Goti Iqu atänuä äkikqä Iqukiyqä” ätukqe.

³⁰ Inğanji Iqu, qunji, “He Nyinqe, ämaqeunji awä mätkuä pampiyä” ätätä, kukñuä yänänäqñqä ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätä, anji vauninqä ätkqenqä‡

³¹ Ii ätuäqetanji, Jisasi Iqu, iquau näqñqä änyä-hänjä hui ävätä, tii ätukqe. “Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu, hanjä-iqä kuapanä meniyeqä. Itanga ämaqeue miqä iquau, hiqäva-imäkqä naqä iquau, itanga kukñuä-suqenqä näqñqä-pqä iquau, Iqueni pizqä päsqanquwänga, Iqu hea hñquaqñi-hñque äwiqe, anqumä vauniqeueqä” ätukqe.

³² Jisasi Iqu eeqäpnä ätnänäqci iqi tqanga, Pitä iqu Iqueni, haqä nänä ätuma äwäqe, “Si kukñuä iinjä, awä mätkä panä. Ii quvqeueqä” ätukqe.

³³ Pitä iqu i tqanga, Jisasi Iqu yakmbä iqe, Iqueqä ämaqä iquau äqunä, Pitä iqueni, manjä mi äminyätä, “Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunqä iquki, hoptawä manyqä, qänaki nyi! Tqä kñuä indqänqce, Goti Iqueä ma, ämaqä iquauqeueqä” ätukqe.

³⁴ E ätuäqe, Iqu, ämaqeutä, Iqueqä ämaqä iquautä tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaki nyivändätñqä etanqutqe, iqu, iqueqä-kiuñqä kñuä mämeqä, iqueqä zä-huätati hunqce ämetä, Nyi qänaki nyivändänä. ³⁵ Ii tiinqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäknäniqeueqä. Inäqe ämaqä hñqu, Nyinqätä, kukñuä ängua we-hunqä-tänqätä, kñuä indqänätä, iqueqä hänä-pmeqe ävquatämämätätqe, iqu hänä pmetäniqeueqä. ³⁶ Itanga ämaqä hñqu, nätmätqä qua täutanji eeqä ämetä, äpäkonqce, iqueqä nätmätqä eeqänänä iinjä, yätamäkqä äänä väniqiyä? ³⁷ Itanga ämaqä hñqu, iqueqä quuvqeue anqumä metñqe, squäsua väniqäwä? ³⁸ Itanğanji, apäkä, qokiqeue äväma qanä hinqñi qñqä enqä-panä iinjä, ämaqä tänqä äpmeñuwi, asä e imäkäpu, Goti Iqueni tuwä äväpu, suqä quvqä imäkätqänä. Inji, ämaqä hñqu qutä anä äpme, Nyinqätä, Nyaqä kukñuñqätä womba winqanqutqe, Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu, Kaniqueue yänänäqñqä motqueueqä di ämetä, Goti Iqueueqä enätqä iquatä äppqänğanji, Iqu ämaqä iquenyqä womba yäniqeueqä” ätukqe.

9

¹ Inğanji Jisasi Iqu qunji, “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä täqi tä ätqänuwä hñqua, mäpäkonqä, hänä yqänä äpmapiyänğanji, Goti Iqunä miqe, Iqueueqä yänänäqñqetä äpqañqutqe, hinuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueueqä huiwi, huitanä inqanqä**

² Hiunji 6 ae äpäwqanjanj, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanga Jonä ique itmeqe, qoqonä quäuqä hñquenqä ätuma ekqe. Iqinj iquauqä-quwanä äpmaminjuwi. Iquauä hinjuä iqisanj, Jisasi Iqu huiwä huitanjä inqgäqe. ³ Iqueqä qäki, we-hunqä aanjä qäpaiqänänjä äväminqe. Ämaqä qua täutanjä hñqu, ämuasmänqä qäpaiqä iinj enqä-pa timäutnqe, änä mimäkkqä yänä. ⁴ Inqanj iqua, Laisa iquä, Mosisi iquä, iquauq, Jisasi Iquä anä ätqäunya, kuknjuä täqtätangä äqunjuwi. ⁵ Ii äqunäpiyinqä, Pitä iqu Jisasi Iqueni, "Ämotqueqä Naqä Iquki, ne täqi äpmenqwe, ii äñguänänjqä. Ne ittänjä anjä hñquacu-hñque mäatunqweqä. Hñqu Tqänqä, nñ hñqu Mosisi iqueqänqä, itanga hñqu Laisa iqueqänqänänjä" ätukqe. ⁶ Pitä iqu kuknjuä ii ätukqe, iqua zä kiinjä ipu, ga iqu kuknjuä äänä täninqe, knjä yasämä mäwimeqä iqanji, ii ätkqe. ⁷ Inqanj qaquvqä hñqu äpäqe, iquauji äpatqäkkqe. Iwä qaquvqä iqueuä yäpä imdanj kuknjuä hñqu tii ätkqe. "Tä Nqä Ymeqä aanjä kiinjä änyinätjqä Iqueyqä. Iqueqä kuknju qätä wipiyä." ⁸ I tqanji äwipiyi, qu hinjuä qävqä ikuwi, ämaqä aanqä eä, Jisasi Iqunä qutä tqäutanji äqunjuwi.

⁹ Qu qoqonä yätuta äpäpiyänqanj, Jisasi Iqu iquauji, "Ämaqeuaq Ymeqä Ekqä Iqu hänj vaunqänqanqe, hiqä hinjuä äqunänuwinqe, ämaqeunji, awä mätkuä pambiyä" ätukqe. ¹⁰ Qu, Iqu tqanjqä-pa, awä matqä ipu, yatjqä tii inqwi. "Hänjä vauqe, ii squäwä?"

¹¹ Itanga qu Iqueni, yatjqä tii äwikuwi. "Kuknjuä-suqenqä näqjqä iqua, 'Laisa iqu-ganä päñqiyä-qe' sunqä täqtänjuä?"

¹² I tqanqunwänqä, Jisasi Iqu, "Ii naqä-qakuänäyi. Laisa iqu-ganä äpätä, nätmätqä eeqänänji, anqumä äñguä imäkänqiyä. Injä-qe, Goti Iqueqä bukä iunji, 'Ämaqeuaq Ymeqä Ekqä Iqueni, qu himä-wunqä kiinjä äväpu, tänjä-hunqä kuapänä meniqe,' tuwanjuä iinj, sunqä ätä äqänänä?" ätukqe. ¹³ "I etanji Nyi he tiinjä etmqe. Laisa iqu ae äpkqe. Ga Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-pa, qu quwqä äwinqeunä ipu, suqä quvqä huitanjä-huitanjä itquakuwiqä" ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnjä quvqä-tänjä hñque, äñguä iwimäkkqenqä†

¹⁴ Iqua äppi, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä huizi iquau wimänjqä ipiyänqanj, ämaqä kuapänänji, iquau äputmäupu, ga kuknjuä-suqenqä näqjqä hñqua, iquauqä kuknjuä mändi kittqänqä itqätanjä äqunjuwi. ¹⁵ Ämaqä eeqänänji, Jisasi Iqu äpqanji äqumbiyänqanj, yäunjuä ipu, Iquenyqä maqänä äupi, yeeqä äwikuwi.

¹⁶ Inqanj Iqu qunji, yatjqä tii äwikqe. "He iquatänji, manjä-mäkä sunqä äunätqänjuä?"

¹⁷ I tqanqä, ämaqä hñqu ämävauqe, "Näqjqä-vqä Iquki, nqä ymeqä dnjä quvqä ätqäuä kuknjuä matqä itqätanjä, Sinyjqä ätuma äpqänä. ¹⁸ Dnjä quvqä iqu iqueni, ppqä yätjqä imäkätä, qua iqi ämatnmäutnqe. Ga, iqu makusewä kuä äsätä, hiqanji manqtäsukuä ämäuqe, yukä hipa woä äwimäutnqe. Iinj etanji nyi, Tqä wäunjuänqä ämotquetqänjä iquauji, huätä mamaupnqä yatjqä vqanqä, iqua iinj änä mimäkkqä iqäuä" ätukqe.

¹⁹ I äwiyäqe, Jisasi Iqu iquauji, "He ämaqä quuvqä maeqiyqä tqenä! Nyi hesä anänji, squänqanqä pmamqäwä? Ä, hesanji hanjä-ique, squänqanqä meqämqäwä?" ätuätä, tii ätukqe. "Ymeqä iqueni, ätuma bpiyä."

²⁰ I tqanqä, qu ymeqä iqueni, Iquenyqä itmeqanqunwänqä, dnjä quvqä iqu, Ique hinjuä äqunäqänqanj, ymeqä iqueni ppqä yätjqä imäkqanqä, ymeqä iqu qua iqi äpäknäqe, iqueqä manji makusewä kuä äsätä, qua iqi huaqä-huaqä ikqe.

²¹ I iqanqä, Jisasi Iqu kaniqe, yatjqä tii äwikqe. "Ymeqä tqenji, äknqata ii äwimäqäwä?"

Kimani, "Dänänqä äwimäqeqä" ätukqe. ²² "Dnjä quvqä iqu, ymeqä ique pizqä päsatnqe, tä iu ämävetä, ä eqä du ämävetä, ii iqa äwätnqe. Itangi Si nätmätqä hui yätamäkkqä iqä-tänjä enji, yenyqä huäqä kunganjuti, yätamäkkqä yeyä" ätukqe.

²³ I tqanqä, Jisasi Iqu iqueni, "Si 'Yätamäkkqä iqä-tänjä enjuä' ändnji, sunqä ändnyä? Quuvqä eqiyätqunjuä iqua, nätmätqä eeqä timäutnqä imäkpnjqäuä" ätukqe.

²⁴ I tqanqanä, kaniqu manjä yänänäqñqe, "Nyi quuvqä eqiyänqä-qe, Si nyi äwa iqueni, yätamäkkqä nyisnqä äktqänä" ätukqe.

²⁵ Inqanj, Jisasi Iqu ämaqä kuapänänji tnänjä pqanqä äqunäqe, Iqu dnjä quvqä iqueni, "Dnjä quvqä kuknjuä matqä, qätä mäwiyqä imäkkqä iquki, nyi si, ymeqä iquesa tänjä huätä ätimäutnä, ga anji mäpaquvqä isnqä äktqänä" ätukqe.

²⁶ I tqanqä, dnjä quvqä iqu zääqä ganä ätäqe, ymeqä iqueni ppqä yänänäqñqä yätjqä iwimäkkqä, huätä ätimäukqe. Itanga ymeqä iqu pizqänänjä-qu witanqä, ämaqä

† 9:13 Matiu 17:14-21; Lukä 9:37-43a

kuapanäni, "Ymeqä iqu näwi äpakonä äwinä" ätukuwi. ²⁷ I witaŋga, Jisasi Iqu iqueqä hipaeu a ämaqätätä, pämä vauqumuatqanğa, iqu pämä ätqäukqe.

²⁸ Qänakni, Jisasi Iqu anä iu pmetanğanı, Iqueqä wänuuänqä ämotquaminqä iqua, quwqä-quwänä anä äpmapu, "Ne dnä quvqä iqueni, huätä mandowatqe, sunqä iququwä?" ätuäpu, yatnqä äwikuwi.

²⁹ Iwä, Iqu iquauñi, "Dnä quvqä tiñi, nätmätqä huisä mändowatqä, kiqä Goti Iquenyqä tääqä ätäpiyä iutanänjqä" ätukqe.

Jisasi Iqu, "Äpäkonätmä, vauminjqeä" anqi ätkqenqä[‡]

³⁰⁻³¹ Qu iqi ävämañi, qua Galili iunji jänä ämäwqätäukuwi. Inğanı Jisasi Iqu, Iqueqä wänuuänqä ämotquaminqä iquauñä näqñqä vätnqä wiŋganqi, Iqu ämaqe, Iquenyqä "Iqiyqe" näqñqä mapñqä diñqe, mawinjqä ikqe. Iqu iquauñi tii ätuminjqe. "Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueni, itumepu ämaqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Itanğa qu Iqueni pizqänä päkpnuwiqä. Hiunji hñquaqu-hñque ae äpäwqanğanı, Iqu angumä häñä vauñiqeä" ätukqe. ³² Iqu kuknuä ii tqanğqenqe, iqua näqñqä mämeqä qäyä ipu, ga zä wiŋganğqeutani, Iqueni yatnqä mäwqä ikuwi.

Qu, "Neyaqä awä iqisañi, yoqä naqä-täñi tqukä?" ätnquwinjqä[§]

³³ Iqua Kapänamä ätimäupiwi, anju äpmapiyänğanı, Jisasi Iqu iquauñi, "He hänaqä dutanı sunqä ätnğapätqänuwäwä?" ätuätä, yatnqä äwükqe. ³⁴ I tqanğa, iqua hänaqä dutanı, "Nyi naqeäqä, nyi naqeäqä" ätnğapkuwä etanğqenqä, kuknuä hui kima mätkuä äpmanjuwi.

³⁵ Iqu quamä ae äpmeqetani, 12 iquau, "Eä-embiyä!" ätuäqe, tii ätukqe. "Ämaqä hñqu naqä-pmeqänqä wiŋganğutqe, iñä iqu eeqänänä iquauqä yäpakä, itanğa iquauqä wänuuä-wiyqä hetñqeä" ätukqe.

³⁶ I ätuäqetani, Iqu ymeqä wänqä hmbi itumeqe, iquauä awä iqi ätquteäqe, ymeqä iqueni atukuä ämailtä, iquau tii ätukqe. ³⁷ "Ämaqä hñqu ymeqä wänqä hmbiñi, Nyinjqä kñuä äme, yeeqä itumeqäqe, iqu Nyi indmeqiyä. Itanğa Nyi indmeqäqe, ii iqu Nyinä mindmeqä iqiya. Iqu Nyi änändowatkqä Ique, inä itumeqiyä" ätukqe.

'Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä' ätukqenqä^{*}

³⁸ I tqanğa, Jonä iqu Jisasi Iqueni, "Näqñqä-vqä Iquki, ämaqä nesä anä mikiqä itnqä hñqu, saqä yoqeta dnä quvqä huätä dowatqanqi äqunätanä, ne iqueni, 'Iñi mimäqäqä panä!' ätukqueä" ätukqe.

³⁹ Jonä iqu i tqanğa, Jisasi Iqu, "He ique pmua mimäqäqä pambiyä" ätukqe. "Ämaqä hñqu, nätmätqä ämaqä mimäqänänä di, Nyaqä yoqeta imäqäqä iqu, Nyinjqä kuknuä quvqä di maqänä matqä yänqiyä. ⁴⁰ Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neyaqä-quayqä. ⁴¹ Nyi naqä-qakuä etqä. He Kraisi Ique qänaki vändqä-quenä etanğwinjqä, ämaqe, he eqä-häki, ämbñqä etapquwi, qu hiñgi metapqä iqä. Qu Goti Iquesanı, äñgui ämapnuwiqä" ätukqe.

Suqä quvqe, quuvqä heqiyqe qui imäkqenqä[†]

⁴² "Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätñqä täutanä hmbu, ämaqä hñqueuä suqä imäkqanğqä iu hiñuä äqunätä, asä iñä imäkätä quannä päkñanğutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iqueni, hanjä-iqä naqänänji wimenä. Ämaqä hñqua hikä naqänänä hñqu ämepu, iqueqä hiñuä-qa iu guä äkiqiyepu, eqä-huänä bu tnämäueqanğpqe, ii hanjä-iqä naqä-qe, huiziqe mämwäqätäuqä yänqiyä" ätukqe. ⁴³⁻⁴⁴ "Tqä hipa hñqu suqä quvqeuñqä äkiyqiyäma uwqanğutqe, huätä täwisñqe. Si iñä iñi, häñä hea ique-ique pmeqe ämatñi. Iñä miqä isqe, hipa qäquaqu yqänä nyqä-quki, tä maisquä yäniqä äsäñqeü äktnämäupnuwi. Hipa hñqunä änyänji, ämäwqätäutñi. ⁴⁵⁻⁴⁶ Itanğa tqä yukä hñqu suqä quvqeuñqä äkiyqiyäma uwqanğutqe, huätä täwisñqe. Si iñä iñi, häñä hea ique-ique pmeqe ämatñi. Iñä miqä isqe, yukä qäquaqu yqänä nyqä-quki, tä maisquä yäniqä äsäñqeü äktnämäupnuwi. Yukä hñqunä änyänji, ämäwqätäutñi.

⁴⁷ Ä tqä hiñuä hñqu suqä quvqeuñqä äkiyqiyäma uwqanğutqe, huätä tquätñqe. Si iñä iñi, häñä hea ique-ique pmeqä ämatñi. Iñä miqä isqe, hiñuä qäquaqu yqänä qñqä-quki, tä maisquä äsäñqeü äktnämäupnuwi. Ä hiñuä hñqunä äqänänji, Goti Iqunä miqeuñi äpaqutñi. ⁴⁸ Tä iñä äsäñqä iqueni, *Piweqe mapäkonjqä ipu, itanğa te maisquä yäniqeqä.*[‡]

⁴⁹ Haki, nätmatqä äpakänä witpñqä imäkätñqä-pa, ämaqä eeqänänä iunji, te äpakänä e imäkäniqueqä. [§] ⁵⁰ Haki änguänä etanjgqä-qe, kiqä ätquänqä di qäpu eqäqe, ga anjgi ätquänätñqenqe, äänä imäkpni? Hakä enqä-pañuenä ätimäupu, itanjga äwqä hanjuä inqunenä pmapñqeqä* ätukqe.*

10

*Suqä apäkä huätä dowatqenqä**

¹ Jisasi Iqu anä-himqä iunji äväma, qua Jutiya iunqätä, itanjga eqä Jotänä yätäqänqisanqätä äukqe. Injanji ämaqä kuapänänä anqumä Ique wimeqanquwanqga, ga Iqueqä suqä hea ique-ique iminqä-pa, Goti Iqueqä kukñuñqä näqñqä anqumä äwiminqe.

² Injanji Parisi hñqua, Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu yatñqä tii äwikiwi. "Neqä suqä duni, 'Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatqänqä,' ätnä, 'ä mändowatqänqä' ätnänä?"

³ I tquanguwänqga, Iqu tii ätukqe. "Mosisi iqu henji, suqä äki etapkqäwä?"

⁴ Injanji qu tii ätukuwi. "Mosisi iqu, 'Ämaqä hñqu, iqueqä apäki huätä dowatätñqä etanjtugqe, iqu huätä dowatqä tuwanuä äqiyätä, huätä inqga dowatätñqeqä,' ätkqeqä" ätukuwi.

⁵ Jisasi Iqu, qunji kima tii ätukqe. "Mosisi iqu suqä iinjä imäkpänqä ätätä tuwanuä äqäkqe, ii he nyuänä woyqä imbu, hñqisanä iqä-quenä etanjgqetanänqä" ätukqe.

⁶ "I etangi, ainjanji, Goti Iqu nätmatqä eeqänä ipäqiyätñqä imäkätäqänqanji, ämaqä, 'Iqu qokätä, apäkätä imäkkqe.'"[†] ⁷⁻⁸ Iinjä imäkätäqetanji, tiinjä ätkqeqä. "Qokä hñqu, kandä-känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämäninyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä."[‡] Goti Hanjuwä Iqu iinjä ätkqetanji, qäyaqu huiwi hñquaqu minqä, hñqunä änyinyä pmesiyänqeqä. ⁹ Iinjä etangi nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hñqunä ämamonyetqe, ii ämaqä hñqu mandumakñqeqä" ätukqe.

¹⁰ Itanjga qu anji äpmapiyänqanji, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique kukñuä iinjä yatñqä äwikiwi. ¹¹ I vquanguwänqga, Iqu iquauñji tii ätukqe. "Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatätä, apäkä änyä-hänjä hui ämeqäqe, ämaqä iqu iqueqä apäkinji qui imäkätä, huizitä huiwä yanjä hñgi ikiqä enqä-pa imäkpqi. ¹² Itanjga apäkä-pqä ii, iyyqä qoki äväma, qokä änyä-hänjä hñque ämuangqce, ii-pqe huizitä huiwä yanjä hñgi ikiqä enqä-pa imäkpqi" ätukqe.

Ymeqä wänqä isuaunqes

¹³ Ämaqä hui ymeqä wänqä isuaunji, Jisasi Iqu hipa haqeqi wiyätñqä, ätuma äwimakuwi. Ii ätuma wimeqanquwänqga, wänuänqä ämotquaminqä iqua, "Huätä ätuma upiyä!" ätukuwi. ¹⁴ Jisasi Iqu hñquä ii äqunäqe, Iqu iquauñji, upui-hñquä ämoqunätä, "Ymeqä wänqce, Nyinyqä qäyä äppiyä. Goti Iqunä miqeuñji, täsua enqä-pañä yäpänqisa epñqä-qae, 'Oeyqä' matqä pambiyä!" ätukqe. ¹⁵ "Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu Goti Iqunä miqä duni, ymeqä wänqä itmetqänquwä-pa mitmeqä da itqe, iqu Goti Iqunä miqä iunji, mäpaquvqä yäniqe." ¹⁶ Ii ätuäqe, Iqu ymeqä hñqunä-hñqunä quvätäuku ämäqumateqe, hipa nyuänä haqeqi äwiyätä, Goti Iqu ängüä iwimäkätñqä yatñqä äwikqe.

*Ämiqä, nätmatqä kuapänänä-tänjä hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätñgyinñqä**

¹⁷ Jisasi Iqu qanjä tii wätñqä iqanjga, ämaqä hñqu Iquenyqä tnänjä äpeyäqe, qonjä äwoktäütä, Iquenji yatñqä tii äwikqe. "Näqñqä-vqä Ängüä Iquki, nyi hänjä hea ique-ique pmeqe äänä itmä mamniqäwä?" ätukqe.

¹⁸ I tquanjga, Jisasi Iqu, " 'Ängüä Iqukiyqe' sunqä dnyä? Ämaqä änguänänji, Goti Hanjuwä Iqunänqä" ätukqe. ¹⁹ "Si kukñuä-suqenqe, näqñqä äyä ennä. Ii tiinjä iquauñqä,

'Si ämaqä pizqä mapäsqä panä. Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanjä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkqä iqueni, tiwiqä quanjä mätkuä panä. Ämaqeu quanjä ätuätinä, mämotauqä panä. Itanjga tnaqä-tnuñuau yäpä iqi qänaknä iqätñqeqä'" ätukqe.[†]

§ 9:49 Näqñqä-tñjä hñqua, kukñuä iinjä iqueqä quatinqe, tii ätätqänqä. Haki, hiqäva eeqänänji, ikikinyänä iwimäkätqänquwä-pa, te ämaqä eeqänänji ikikinyänä imäkänä. Hiqäva-imäkpä 2:13 * 9:50 Matiu 5:13; Lukä 14:34-35 * 10: Matiu 5:31-32; 19:1-12; Lukä 16:18 † 10:6 Ipäqäqä 1:27 ‡ 10:7-8 Ipäqäqä 2:24 § 10:12 Matiu 19:13-15; Lukä 18:15-17 * 10:16 Matiu 19:16-30; Lukä 18:18-30 † 10:19 Anqumä Itmakqä 20:12-16

²⁰ I tquanğa, ämaqä iqu, “Näqñqä-vqä Iquki, ymeqñngatqä suqä iunji qänaknä iqa äpätñqe, tängä täsuwänä” ätukqe.

²¹ Inğanj Jisasi Iqu, ique hiñuä äqunäqetanj, Iquenyqä aanä kuapänä wiñganji, “Nätmatqä hñqu si äwa yqänä injinyä. Si nätmatqä ämenji, ga äwätñä, eeqänä mbqññqä imäkätñä, itanğa ämaqä aanqä etanguwiu wisñqe. Itanğa si qäukuä yätunji yquayä-tänjä hesñqänänä. Ii ae imäkñji, äpätñä, Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

²² Kukñuä iinjä qätä äwiyäqe, iqu yquayä kuapänänjä-tänju etanğqenqä, iqueqä äwqä imdanji hanjä-iqä ämetä, hipenji yäüä äpitä, ävämakqe.

²³ I uwqanğa, Jisasi Iqu hiñuä ipe-ipe äpäqunğueyätä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tii ätukqe. “Qua-yquayä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqunä miqä dunji, qeiqinyä ma, yänänäñqçeuta paquvqe.”

²⁴ I tquanğa, iqua Iqueä kukñuñqä yäunjuä ikuwi. Iinqe, Jisasi Iqu qunji anğumä, “Ymeqä tqenä, Goti Iqunä miqeu paquvqe, qeiqinyä ma, yänänäñqçeuta paquvqe!” ätukqe. ²⁵ “Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäñqçä iutanä wänä. Inäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqunä miqeu paquvqçä yänänäñqçqe, kametqä iqueqeunji, ämäwqätäunä” ätukqe.

²⁶ Inğanj iqua yäunjuä naqänänjä ipu, tii ätnğuwu. “Inji ämaqä qui imäkñätqänjuwitanji, hanjä hea ique-ique pmeqe, tqu meniçiyä?”

²⁷ Jisasi Iqu, iquau hiñuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqä, iinjä änä mimäkqä iqanğpçä-qe, Goti Iqu äwa mämiqä yänçiyä. Nätmatqä eeqänänji, Iqu qäyunä imäkñqçiyä.”

²⁸ I tquanğa, Pitä iqu Jisasi Iqueni, “Hiñuä qunä! Ne nätmatqä eeqänänji ävämänji, Si qänaki äyä äkivändänjunä” ätukqe.

²⁹⁻³⁰ Jisasi Iqu kimanji, “Nyi henji naqä-qakuä etqänä. Qua täunji, ämaqä tqu-tqu iqueqä anä, kätä-käunğua, känanyi-känapqa, kanä-känäu, ymeqä, ä wäunjuä-pqe, Nyinçätä, Nqä kukñuä anğua we-hunqä-tänjñqätä ävquatämäutqe, tnäñqe, asä iinjä iqua, aanä hävemänñqçqe, inä ämeniqe. Itanğa iqu hanjä-iqä qäsä mequänä. Inji hea yäpakänğanji, hanjä hea ique-ique pmeqä meniçqe. ³¹ Inäqe ämaqä, tängä yoqä-tänjä eänjuwä iutanjä kuapänänjä hñqu, qänakñji yoqä maeqñqe. Itanğa tängä yoqä maeqä eänjuwi, inğanji yoqä naqä-tänjäñqçä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, “Äpäkonätmä, vaumniqueqä” anji ätkqenqä**

³² Qu Jerusälemänqä äyäpiyä iunji, Jisasi Iqu hiñuä äwimaminqe. Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, yäunjuä ipu, qänaki äymijnjuwi. Itanğa huiziqua zä ipu, qänaki äwivändminjuwi. Inğanj Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunä itmeqe, Iqueqä-kiuä hanjä-iqä wimeniqä diñqä, iquauñji anğumä awä tii ätukqe.

³³ “Qätä nyipiyä. Tänganji ne Jerusälemänqä äyätanä, äyä ätqeyqunä. Yänjini, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu hiqäva-imäkqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäuä. Itanğa iqua Iqueni, kukñuä ämitäpu, Iqu äpäkonätñqeçä’ tñqäuä. Inğanj qu Iqueni, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji, huizi iquau-mändä wipñqäuä. ³⁴ Inji ämaqä iinjä iqua, Iqueni ewiñqä kukñuä ämitäpu, makukuä äwqutäpu, guä yänä-tänji ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etanji hiunji hñquaqu päwqanğa, hñququqenji ävauniqueqä” ätukqe.

Jemisi, Jonä gueqi, Jisasi Ique yatñqä äwikiyinçä§

³⁵ Itanji, Jemisi, Jonä, Sepri iqueqä hikñä iquauqu, Jisasi Ique äwimayji, “Näqñqä-vqä Iquki, Si yeqä äyenğanji yatñqä äkiyqueunji, imäkñqeçä” ätukqe.

³⁶ I tquanğiyänğa, Jisasi Iqu iquauñji, “Nyi qe sqüä qemäkmqä äğençiyä?” ätukqe.

³⁷ I tquanğa, iquauqu naqä pmanyiyänqä wiñganji, Jisasi Iqueni, “Si yoqä naqä ämetñä, ämaqä ämitñänğanji, ye hñqu saqä hipa ämuanjisa, itanğa hñqu qunamäuqänğisa pmenyqenqä äyençiyä” ätukiyi.

³⁸ Injä tquanğiyänğa, Jisasi Iqu iquauñji, “Qe iinjä yatñqä iqiyyi, änyä maqñqä enjinyqä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe-pqä inä änyiyänqätanä? Itanğa, asnjä Nyi meqanğqä-pa, qe-pqe ämayänqä-tanä?”

³⁹ Inji, “Ye imäkenqueuä” ätukiyi.

Jisasi Iqu iquauñji, “Eqä-häkä nyi nmqä iqueunji, qe-pqe inä änyiyänqçqä, itanğa asnjä Nyi meqanğqçunji, qe-pqe inä mayänqçqä. ⁴⁰ I etanji, Nyaqä hipa ämuanjisatä, ä qunamäuqänğisatä pmanyiyänqe, Nyi atäunjuä miqä da imqänä. Goti Iqu ämaqä hñquaqu atäunjuä itä, zä-hawi ämaqä iquauñinçqä näwenyä ämaeqeqä” ätukqe.

⁴¹ Wäunjuänqä ämotquaminqä 10 iqua, Jemisi, Jonä gueqi ii tquanginya äwiyäpiyä iutani, qu iquaqui himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkkuwi. ⁴² Inqanji Jisasi Iqu eeqäquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. "He näqñqä äyuwä. Ne Israitqä qäyä etanji, huizi iquau miqä epiyä iqua, yänänäqñqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqeunji, äwinqä quwqä dunä qänaknä ipñqä iwimäkätkäñäüä. ⁴³ Iinjä etanji, hiyaqä awä iqinj, suqä tä mäwiqä itñqeqä. Oeyqä. Ämaqä hñqu, hiyaqä awä iqisanji, hiqä ämeyätñqä wingangutqe, iqu heqä wäunjuä-eyqä-qu pmetñqeqä. ⁴⁴ Auä, ämaqä hñqu, hiqä naqä pmetñqä wingangutqe, iqu hiyaqä wäunjuä-eyqä hingänqä-qu pmetñqeqä. ⁴⁵ Ii tii etanqä dutayi. Ämaqeudä Ymeqä Ekqä Iqu suqä iinj asä inä imäkiyä. Iqu äpkqe, ämaqe Ique wäunjuä yätamakqä wipñqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu äpkqe, iquau wäunjuä yätamakqä ävätä, Iqueqä hänä-pmeqe ävätä, qokä-apäkä kuapänänjä iquau anju mbqä imetñqä äpkqeqä" ätukqe.

*Jisasi Iqu, Batimiyasi ique äñguä iwimäkkqeqä**

⁴⁶ Itanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, anä himqä Jeriko ätimäukuwi. Iquatä, ämaqä kuapänänjitä ävämeqanguwängganji, ämaqä hinuä pisqä, Batimiyasi, Timiyasi iqueqä hikñä iqu, huänqä manä iqi äpme, mbqä nätmatqä isuaunqä tquämanminqeqe. ⁴⁷ Iqu, "Jisasi Nasäretqätanä Iqueqä" tqangä äwiyäqetanji, aawqä yänänäqñqä ätätä, tii ätkqe. "Jisasi, Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si ninyñqä huäqä äkunänä."

⁴⁸ I tquanga, ämaqä kuapänänji, iqueni äminyäpu, "Aawqä matqä panä!" ätukuwi. Ii qäyä ätquangä, iqu aawqä yänänäqñqä yqänänä, "Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, ninyñqä huäqä äkunänä" ätukqe.

⁴⁹ Jisasi Iqu iqi ätqepäqe, "Ique tääqä tuätumapiyä" ätukqe.

Inqanji qu hinuä pisqä iqueni, "Iqu sinqä 'Äpänä!' ätqi. Mä pämä ätqätinä, tqä äwqe hanuä äknätinä biyä" ätukuwi. ⁵⁰ I tquanguwängganji, iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätämäuqe, ätkamätä, Jisasi Iquenyqä äpkqe.

⁵¹ Iqu äwimeqanqä, Jisasi Iqu, "Nyi äänä ikimäkmqäwä?" ätukqe.

"Näqñqä-wqä Iquki, nyi angumä hinuä qänmqä nyimäkiyä" ätukqe.

⁵² I tquanga, Jisasi Iqu "Si yqä uvä! Tqä quuvqä heqiyqe, äñguä ikimäkiyä" ätukqe. Asä qänqanji, iqu hinuä äñguä äqänätä, Jisasi Ique hänaqeu qänaki äwivändkqe.

11

*Jisasi Iqu, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa, Jerusälemä ätimäukqeqä**

¹ Itanqä iqua, Jerusälemä-tänä qäqi timäupñqä ipiyängganji, anä-himqä Betäpaketä, Betanitä, qoqonä Olipä iu ätimäukuwi. Inqanji, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hñquaqui, hinuiqä ändowätätä, tii ätukqe. ² "Qe anä-himqä näñinyqä winyqä. Qe yäpä inqisa äwäsiyängganji, dongi hipkä hñqe guä äkiqiyequwä qunyinyä. Dongji iqueni, ämaqä hñqu haqeqi mäpmeqä iminqä iquwi. Iqueni guä ewesinyä, ätuma äquvepinyqä" ätukqe. ³ "Ämaqä hñqu, 'Qe dongi gue, sunqä hiweqinyqä' qesqangutqe, qe kimanji, 'Naqä Iqueqä wäunjuä-tänjiqä. Ga Iqu ämaqä huisä angumä maqänä dowätänqiyä,' suinyqä" ätukqe.

⁴⁻⁵ I tquanga, iquaqu äwiyi, dongi hipkä hñqu, hänaqä iqi, anä qñqanä-tänä iqi guä qäyänätanji äqunqiyi. Iquaqu eweqangiyängga, ämaqä iqi ätqäuminjuwä hñqua, iquaquinj, "Dongji iqueni sunqä eweqinyqä?" ätukuwi.

⁶ I tquanguwängga, iquaqu qunji, Jisasi Iqu ätukqä-pa ätukiyi. I tquangiyängga, ämaqä iqua, iquaquinj, "Yqä ätuma winyqä" ätukuwi.

⁷ Inqanji, iquaqu dongi, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä quäuqä äquvätäsinyä, dongi iqueä haqeqi ipteqangiyängga, Jisasi Iqu haqeu qe äpmakqe. ⁸ Inqanji ämaqä kuapänänji, quwqä gquä quäuqe, äquvätäpu, hänaqeu äqäqasäueqäkuwi. Ga ämaqä huiziqua, zä-äpa wäunjuinj ätäwäpu, hänaqä iqi äqäqasäueqäkuwi. ⁹ Ämaqä hinuiqä äwäpiyitä, ä qänaki äwivändäpiyitä, pu-aawqä ätäpu, tii ätkuwi.

"Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä äwinä! Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätñqä Tqueni, Goti Hanjuwä Ique äñguänänjä iwimäkiyä. ¹⁰ Neqä awiqu Dewiti iqesanjä äpätñqä Tqu, Iqueqä ämaqe miqe, Goti Iqu äñguä itquenä. Goti Haqä Yätu Äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä."

¹¹ Jisasi Iqu Jerusälemä ätimäuqe, hiqäva-imäqä anju äpaquväqe, nätmatqä eeqä hinuä äqunäkäqqe. Ae hea äyä eqanqä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, Betaninqä äukqe.

* 10:45 Matiu 20:29-34; Lukä 18:35-43

* 11: Matiu 21:1-11; Lukä 19:29-40; Jonä 12:12-19

Jisasi Iqu, zä-eaqä hñque qui imäkkqenqä†

¹² Awiŋgani, qu Betanisa äpäpiyänŋani, Jisasi Iqu buayä dä äwikqe. ¹³ Inŋani Iqu zä-eaqä hñqu quwqä kuapänä nänyä änyä tqäutangi äqunäqce, häukuä wiqänŋqä hiñjuänŋqä äukqe. Näni ätimäuce, aanqä, quwqenä änyätangi äqungqce. Inŋani zä-eaqä häukuä qäyqänŋa mayi. ¹⁴ Ii äqunäqce, tii ätukqe. “Zä iquki, ämaqe-pqä hui anŋumä häukui äknädu, makñqä danä ipnuwiqä.”

Iwä Iqueqä wäunjuänŋqä ämotquamiñqä iqua, iinä äyä tquanŋi äwikuwi.

Jisasi Iqu, mbqä wäunjuä imäkmiñuwä iquau huätä äpäsäwqatkqenqä‡

¹⁵ Jerusälemä ätimäupiyi, Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anä täknä yäpä inŋisa äpäyäqce, Iqu ämaqä mbqä wäunjuä imäkätqätanŋuwä eeqänäni, huätä äpäsäwqatkqce. Itanŋa ämaqä mbqä huitani tñänŋä imäkäpu vätkätanŋuwä iquauqä hevqetä, ämaqä yññä-heeqce mbqä itqätanŋuwä iquauqä zä-hawitä ämaqvasqiyekqe. ¹⁶ Itanŋa hiqäva-imäkkqä anä ququawä iqini, nätmätqä hui mbqä ipñqä mäpeyqänŋä imäkkqce. ¹⁷ Iqu ämaqä näñqä ävätä, “Goti Iqueä tuwanjuuni, tiinä äqänä.

‘Nqä anñqce, “Ämaqä eeqänä tääqä dqä anñqä” tñnuwiqä.’§

Inä-qe, he quwä-meqä iquauqä zä-pmeqä anä* enqä-panä imäkätqänjuä” ätukqe.

¹⁸ Inŋani hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näñqä iquatä, qätä iinä äwipiyi, Iquenyqä zä ipu, Ique äpäknñqä diñqä huänŋqä huiñqä qävqä ikuwi. Qu zä ikuwi, ämaqä kuapänäni, Jisasi Iqueä näñqä vqanŋqenqä yäunjuä ipu, miñqä yänä iqanŋuwitanji.

¹⁹ Heaetäni, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänŋqä ämotquamiñqä iquatä, anä-himqenji äväma äukuwi.

Goti Iquenqä tääqä ätäpu, yatñqä vqenqä†

²⁰ Awiñga zä-hinŋuitäni, qu huänŋqeu äwäpiyänŋani, zä-eaqä hiñjuä äqunŋuwi, quatä buta himqä yätunŋä yäüä pitanŋi äqunŋuwi.

²¹ I äqunäpiyänŋä, Pitä iqu knjuä indqänäqce, “Näñqä-vqä Iquki, Si hiñjuä qunyä! Zä-eaqä äkasuwä ätunä iqu, yäüä ae äpiqeqä” ätukqe.

²² I tquanŋa Jisasi Iqu iquauñi, “He Goti Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätukqe. ²³ “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu qoqonä hñque, ‘Ävauätinä eqä-pñä bu päkinyä’ ätque, iqueqä quuvqä mñi, ‘Matimäucä yänŋiyä’ knjuä mämeqä eä, ‘Iini ätimäunŋiyä’ knjuä äme, ätquäqce, iqueqä ätqanŋutqä dunä ätimäunŋiyä” ätukqe. ²⁴ “Iinä etanŋi Nyi he etqä, nätmätqä huiñqä Goti Ique tääqä ätuäpu yatñqä ävquwi, ‘Ne ämenqunä’ knjuä ämapu quuvqä eqäpce, he ämapñqäüä. ²⁵⁻²⁶ Itanŋa he Goti Iquenqä tääqä tññqä ätqäpiyänŋani, he hñqutä äwqä äkasuwä-tänä eänjuwi, inñi iqueqä suqä quvqä etquetñqenqä äwqä hanjuä imäkñäpu, hui imäquwi, heqä Heniqcu Qäukuä Haqä Yätunä Iqu, heqä suqä quvqce huätä ämaemäutä, äwqä hanjuä imäkñänŋiyä” ätukqe.

Jisasi Ique, “Yoqä naqe, äñgisa ämenäwä?” ätukuwiñqä‡

²⁷⁻²⁸ Qu anŋumä Jerusälemä ätimäupiyänŋani, Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anä täknä yäpä inŋisa ikitqätanŋa, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näñqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Si nätmätqä tä imäkñqce, yoqä naqe, äñgisa ämenäwä? ‘Si ii imäkñqce’ tqu äktqäwä?” ätuäpu yatñqä äwikuwi.

²⁹ I tquanŋuwänŋa, Jisasi Iqu, “Nyi yatñqä hñqu hemqänänŋqä” ätukqe. “He Nyi yatñqä eyce awä dqäpi, Nyi wäunjuä tä imäkñqä yoqä ändapqä Iquenŋce, etmqänä.

³⁰ Häe! He Nyi awä dpu. Jonä asñä-qäyqä iqu wäunjuä imäkmiñqce, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquautä ämakqätanä?”

³¹ Inŋani quwqä-quwä tii ätñguwi. “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanñqä’ tquanŋuatqce, Iqu tiinä natänŋiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqce, sunqä itqänjuwäwä?’ ³² Inäqce, ne ‘Ämaqetanŋqä’ tuatunquäta? I matqä yatñqceqä” ätñguwi. Ämaqce, “Jonä iqu, hiñjuä-tqä-qeqä” knjuä indqänätanŋuwiñqce, zä ipu, matqä ikuwi. ³³ Inñi qu kimanji, “Ne mañqceqä” ätukuwi.

I tquanŋuwänŋani, Jisasi Iqu, “Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänä eämä, wäunjuä e imäkätñqenqce, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

12

*Kukñuä ktqä, wainqä wäunjuä miqä quvqä iquauñqä**

† 11:11 Matiu 21:18-19 ‡ 11:14 Matiu 21:12-13; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17 § 11:17 Asayä 56:7 * 11:17 Järämai 7:11 † 11:19 Matiu 21:20-22 ‡ 11:25-26 Matiu 21:23-27; Lukä 20:1-8 * 12: Matiu 21:33-46; Lukä 20:9-19

¹ Inġani Jisasi Iqu qunġi, kuknuä ktqä tii ätukqe. “Ämaqä hġqu guä-wainqä vowä ikqäwätä, täknä äqiyäqe, guä-wainqä häukui qonġqä itä, eqä päquveqätġqä, hikä huä ätäkätä iquqonmäuqe, ämaqä wäunuiġqä hiġuä äqumbu pmeqä anġ quäuqä ämätäqe, itanġa wäunui, ämaqä mbqä meqä imäkġġqä hġquauqä hipa iu äwimä, anġ kinä nämqä wäniqe. ² Iwä häukui yäü änduqänġani, Iqu iqueqä wäunüä-wiyqä hġque, wainqä häukui hui äpatäpu wipġqä, wäunüä miqä iquauġqä dowatäniqe. ³ Iqu ätimäuqanġani, wäunüä miqä iqua, iqueni a äkiqätäpu, ptqä äpäsäpu, nätmätqä hui a maqätqä anġumä dowatpnuwi. ⁴ Inġi wäunüä-wiyqä hġque anġumä inä dowatäniqe. Wäunüä miqä iqua iqueni-pqe nyuänġiu äpäsäpu wombä-inġä itquapnuwi. ⁵ Ii qäyä iqanġpi, Iqu hġqu-pqä inä dowatäniqe. Inġani qu iqueni pizqä päkpnuwi. Itanġa kuapänäni, suqä asä ii itquapnuwi. Hġquauġi, ptqä äpäsäpu, itanġa hġquauġi, pizqä päkpnuwi. ⁶ Inġani iqueqä ymeqä, iqueni kuapänä äwinymitätqä iqunä yqänä pmetäniqe. Iwä yäpaki, ‘Wäunüä miqä iqua, nyaqä ymeqä iqueni, qätä wipġqäüä’ ätätä, iqu, iqueqä ymeqä ique dowatäniqe. ⁷⁻⁸ Inġani wäunüä miqä iqua, ‘Kaqa ämeniqa-qu, täsqukuänä’ tmbnuwi. ‘Maqänänä! Pizqä äpäsänä. Ga iqueqä wäunüä tä, neqä nemänätġänänäy’ ätnäpu, ique a äkiqätäpu, pizqä äpäkpġiyi, iqueä huiwi wäunüä täknä yäpaqä mängisa matnämäupnuwi.

⁹ Inġani kaqa wäunüä iutänġ kawġiq, äänä yäniqe? Iqu äpätä, wäunüä miqä iquauġi pizqä äpäsätä, wäunui huizi iqua mipġqä väniqe. ¹⁰ Inġi he Goti Iqueä buki a matäuqä itqänuwätä?

‘Hikä-anġ-mätqä iqua, hiki quvqä wäunüä maeqä hiġuinä äquġuwi, hikä iinġä iqu, anġ quä enġä-panġ, anġ yänänäġqä imäkqä-queqä. ¹¹ Inġi tä, Naqä Iqueqä imäkqanġi ne hiġuä äqunätaqe, anġuänänġä äqunänġu.’”†

¹² Iqu i tquanġa, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iqua, kuknuä ktqä ii, iquauġqä äyä tqanġqenqä näġqä ekuwi. Inġani iqua, Iqueni guä qäyanätpu ikuwi, ämaqä kuapänä etanġuwġqä zä wġanġi qanyä äväma äkuwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqä‡

¹³ Ämaqä naqä iqua, Parisi hġquätä, Heroti iqueniqä äwinyäminqä hġquätäni, Jisasi Iqu kuknuä quvqä hui tqanġutqe äkäpġqä, Ique yamwiqä wipġqä ändowatkuwi.

¹⁴ Ique äwimapiyi, “Näġġqä-vqä Iquki, ne Tqä suqenqä näġġqä tii enġ. Ämaqeüqä yoqenqätä, quwqä äwinġenqätä kjuä mindqänqä itnä, suqä jänänänġinä imäkätnä, Goti Iqueqä suqenqä qäyunä ämotquetqänä. Inġi Si kjuä äänä äkiyqiyä? Romätanġä ämiqä naqä Sisa iqueni, ne mbqä takisi ävquatuġuätänä, mävwä iquatuġuätänä?” ätukuwi.

¹⁵ Iqua yatġqä naqä-qakuä mävwä iqanġuwġqe, Iqu näġġqä eäqe, kima tii ätukqe. “He Nyi yamwiqe, sunqä nyiyqä? Mbqä hikä hġqu, Nyi hiġuä qunmqä äma quveppu.”

¹⁶ Iqua hġqu äma pġanġuwänġa, Iqu qunġi ämävaüqe, “Ktqä tätä, ä yoqä tätänġi, tqeüqä pmenä?” ätukqe.

Qu, “Romätanġä naqä iqueqeqä” ätukuwi.

¹⁷ Iqu kimanġi, “Inġi, nätmätqä Sisa iqueqä etanġutqe, ii kaqä-que wipġqeqä. Ä nätmätqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanġutqe, ii Goti Ique wipġqeqä” ätukqe. I tquanġa, qu Iqueä kuknuġqä miqä hii imäkäukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anġumä vauqenqä ätukqe§

¹⁸ Satyusi, ‘Ämaqä pizqä äpäkombqä iqua, anġumä häġä mävaüqä ipnuwiqä’ ätmiġuwa iqua, Jisasi Ique äwimapiyi, yatġqä tii äwikuwi. ¹⁹ “Näġġqä-vqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunġi, Israitqä iquenyqä tiġä ätätä äqäqqe.

*‘Ämaqä hġqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, känġuequ apäġġqä ämetä, kätequenyqä tġänġä hiätġqe, ymeqä hemenġiyä.’**

²⁰ Itanġa hiġuiqänänġi, ämaqä 7 hġguiqua äpmamiġuwi. Itanġa inġuiquautanġi, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänġa äpäkonġqe. ²¹ Itanġi käunġuequ apäġġqä iinġi ämeqe, ymeqä meämeqänġa äpäkonġqe. Itanġa käunġua huizi iqu, apäkä asä ii ämetä, äpäkonġqe. ²² Inġi eeqänänġä inġuiqua, apäkä iinġi ämapiyi, qu ymeqä meämeqänġa äpäkonġuwi. Yäpaki, apäkä ii inä äpäkonġqeqä. ²³ Inġi, ämaqä äpäkombqä iqua anġumä ävaüqanġuwänġani, apäkä eeqänġuiqua ämamiġuwä täsi, tqeüqä heäniqäwä?” ätukuwi.

²⁴ Iinġä tquanġuwänġa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “He Goti Iqueä bukiu äqänänġenqätä, itanġa Iqueä yänänänġenqätä maġġqä, qämä-qämä ipu, ii ätqäüä. ²⁵ Hea inġani,

† 12:11 Apqä Bukä 118:22-23 ‡ 12:12 Matiu 22:15-22; Lukä 20:20-26 § 12:17 Matiu 22:23-33; Lukä 20:27-40

* 12:19 Kuknuä-suqä 25:5

ämaqa ae äpäkombqä iqua anğumä ävaupiyänğani, qokä-apäkä mämanqä ipnuwiqä. Oeyä. Qu enätqä qäukuä yätunjä iqua äpmejuwä-pa, iinjä pmapnuwiqä.

²⁶ Itanği ämaqa äpäkombqä anğumä ävaupnuwänğqe, Nyi yatnqä hemqeğä. He Mosisi iqueä tuwanuä zä-yänä-tänj tä ängğenqä a matauqä itqänjuwenda? Inğani Goti Iqu Mosisi iqueni, 'Nyi Aprähama, Aisakä, ä Jekopä iquauqä, Goti Iqujqä'[†] ätukqeğä. ²⁷ Goti Iqu, ämaqa ae äpäkonguwä iquauqä manä. Ämaqa hänjä äpmejuwä iquauqä Goti Iqueğä. Iinjä etanği, Aprähama, Aisakä, Jekopä, iqua ae äpäkonguwä-qe, hänjä yqänä äpmenjä. Iinjä enqä di, he qämä-qämä kuapänä ipu ätatqänäu" ätukqe.

*Kuknuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?**

²⁸ Iqua kuknuä yqänä tätqätanğuwänğga, kuknuä-suqenqä näqñqä hnqu äpäqe, qätä äwikqe. Jisasi Iqu quvaqä yatnğeunji, kima anğuanä äyä tquanği äwiyäqe, iqu Jisasi Ique yatnqä tii äwikqe. "Kuknuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqä, ga huizi iquau kingnanä ämäwqätäunğqe, äkisukuä?" ätukqe.

²⁹ Iqu yatnqä ii vqanğa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. "Suqä kingnanänjä iqu, tiinji. 'Israitqä iquenä, kuknuä tä qätä anğuanä wipu. Goti neqä Naqä Iqu, Kiqä-kiuanänjä Iquvqä. ³⁰ Itanğa Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueni, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, knuä indqänqetä, yänänänqetäni, Ique näwe äwinyätinä, Iquenyqänä kuapänä kinguätñqeğä.'§

³¹ Itanji huizi iqu tiiji.

*'Si tqä-täunqä äkinyätñqä-panji, ämaqa si-tänjä iqi äpmejuwä iquauqä-pqe, inä kinyätñqeğä.**

Suqä iquaqunji, huizi iqua mämwqätäuqä enäu" ätukqe.

³² I tquanğa, kuknuä-suqenqä näqñqä iqu tii ätukqe. "Näqñqä-vqä Iquki, Si naqä-qakuä qäyunä ätnyä. Goti hui aanqe! Iqu Kiqä-kiuanä äpme. ³³ Itanğa ne neqä qeqä-quuvqe, knuä indqänqe, yänänänqñqe, Goti Iqueni, ävatanä, Iquenyqä kiinjä nenğuatñqe. Itanğa neqä-neuänqä änenyätñqä-pa, ämaqa huizi iquauqä-pqe inä nenğuatñqe. Ne iinjä itunğqe, ii nanuä, nätmätqä huitanğä-huitanğätä hiqäva äqiyätanä, Goti Iquenyqä tä ikeqeunji, suqä tquaqä ämäwqätäuninyqä" ätukqe.

³⁴ Jisasi Iqu, ämaqa iqu knuä anğua indqänätä tquanği äwiyäqe, iqueni tii ätukqe. "Si Goti Iqunä miqeunji, qäqiqi äpmejinyä" ätukqe. Iutanji, ämaqa eeqä zä ipu, Ique yatnqä hui mäwqä ikuwi.

Krais iqu, tqeqä ymeqäwä?†

³⁵ Jisasi Iqu hiqäva-imäqäqä anä mätnätanğqä iqi näqñqä ävätä, tii ätukqe. "Kuknuä-suqenqä näqñqä iqua, Krais ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä Iquenyqe, 'Dewiti iqueğä Ymeqä Iqueqe,' iqua näqñqä äänä epu tätqänä? ³⁶ Dewiti iqunäni, Goti Iqueğä Dnjä Anğua Iqu, ique knuä vqanği, tii ätkqe.

'Naqä Hanjuwä Iqu, nqä Naqä Ique tii ätukqeğä. 'Nyi Tqä himä-wiunqä iquauji, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänğanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmetñqinyä,' ätkqeğä.'

³⁷ Inji änäñğqä? Krais Iqueni, Dewiti iqunä, 'Nqä naqueä' ätukqä-qe, ämaqe, Iquenyqe, 'Dewiti iqueğä ymeqeğä' änäñğqä tätqänäu?" ätukqe.

Ämaqa kuapänänji, qu Jisasi Iqueğä kuknui qätä äwiyäpiyänğani, yeeqä iminjuwi.

Wopqä ipu, kuknuinä tqä iquauqä, wa wipiyä?‡

³⁸ Jisasi Iqu näqñqä ävätäqä inğani, Iqu tii-pqä inä ätukqe. "Kuknuä-suqenqä näqñqä iquauqä suqä quvqenqe, wa wipiyä. Qu suqä tquauqñqe, kiinjä äwinyänä. Gquä quäuqä ipmbu qanğä upñqäuä. Ququawä aquväqñqeunji, ämaqe iquauji, 'Hiunjinğanjqä' tupñqäuä. ³⁹ Anğä aquväqñqeunji, anğä anğua iqinyä pmapñqäuä. Ymisanğä naqä imäqñğanğä-pqe, anğä anğua iqinyä pmapñqäuä. ⁴⁰ Inji qu apäqñqä iuaunji, quanğä ätuäpu, quwqä anji quwä mapñqäuä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quanğä tquäpñqäuä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqänğani, ämaqa iinjä iqua, quwqä hanğä-iqe, ämaqa huizi iquauqe, ämäwqätäuniqeqä" ätukqe.

Apäkä apäqñqä nätmätqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenqä§

⁴¹ Inğani Jisasi Iqu, Goti Iquenyqä mbqä tnämäuqanğuwä-tänğä iqi äpmeqe, ämaqa mbqä tnämäuqanğuwä, hinjuä äqunä äpmaminqe. Ga ämaqa mbqä hatñä-tänğä kuapänänji, mbqä hävemnäqñqä ätnämäuminjuwi. ⁴² Inğani apäkä nätmätqä maeqä yawiqä hui äpäqe, mbqä wänğqä hnjuaqunä ätnämäukqe. ⁴³ Iqu ii äqunäqe, Iqueğä

† 12:26 Anğumä Itmakqä 3:6 ‡ 12:27 Matiu 22:34-40; Lukä 10:25-28 § 12:30 Kuknuä-suqä 6:5 * 12:31

Hiqäva-imäqäqä 19:18 † 12:34 Matiu 22:41-46; Lukä 20:41-44 ‡ 12:37 Matiu 23:1-7; Lukä 20:45-47 § 12:40

Lukä 21:1-4

wäunjuänqä ämotquaminqä iquau, tääqä ätuätumetä tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäkä nätmätqä maeqä yawiqä täsiyqä mbqä ätnämäuqe, ämaqä Goti Iquenyqä mbqä tnämäuqä täu ätnämäuquwi, iyyqe, eeqänänqä iuqe, ämäwqätäuqiyä. ⁴⁴ Itanqa qokä-apäkä quwqä mbqä kuapä iutanj, wänqä hmbu ätnämäuqäuä. Apäkä täsi iinjä ma, mbqänqä äwa itä iyyqä quuvqänqä äwinqepu, eeqänä qe ätnämäuqä-qae, aanqä pmenqiyä” ätukqe.

13

*Hanjä-iqä hea yäpakänqa timäuniqenqä**

¹ I ätäqe, Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä anjutanj yäpaqänqisa ätimäwa pqañganj, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hñqu, “Näñqä-vqä Iquki, Si hiqäva-imäkkä anj hinjü qunyä. Kiqä hikä naqetä, anj qeqätqetäni, äänä ämätukuwätiyä-qe, ne iinjä manj matqä yanqunä” ätukqe.

² I tquanqa Jisasi Iqu iqueni, “Si anj naqä tä mätnätanqgä tqauanj hinjü äqunänqä? Hikä iqua yänqä-mänqeu yqänä tii makñqä, qäpu heniqeqä. Eeqäpnä qäpu äsisäupu, bi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

³⁻⁴ Jisasi Iqu qoqonj Olipä iu, hiqäva-imäkkä anj nänggisa mätnätanqgi äqunä pmetanqanji, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, itanqa Endru ique, iqua quwqä-quwänä Jisasi Iqueni yatñqä tii äwikuwi. “Nätmatqä iinj, äkñga timäuniqä iinjä, natiyä. Itanqa ne squä-ganä mänätqeqanqguti, ga ne iutanj näñqä eätanä, ‘Ou, nätmätqä tiinjä tqua timäuniqenqä äyä änatqiyä,’ kñuä neyäninqäuä” ätukuwä.

⁵⁻⁶ Yatñqä ii vqanguwänqga, Iqu iquauñi, tii ätukqe. “Qu quanjä etäpu, hiqä kñuä indqänqä qui emäkkänqge, he mimbiyä. Ämaqä kuapänä hñqunä-hñqunä ätimäuqisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, ‘Nyi qäqunqä’ ätäpu, ämaqä kuapänänqä iuqä kñuä indqänqge, qui iwimäkäqisqäpnuwiqä. ⁷ Itanqa he ämaqä mäkä naqänänqä päunqeyqanqgawi qätä äwiyäpu, ‘Ämaqä kinä danj hui mäkä äunätqänäuä’ tqanqä qätä äwiyäpiyänqanji, he zä ipu, yäunjuä-yäunjuä miqä pa iqäpnqä. Nätmatqä iinj ätimäutäqä-qe, hiunji yäpaki änanjñqä. ⁸ Ämaqä huitanjä iqua, hueqä-himqä huitanjä iquatäni, mäkä humbnuwiqä. Hñqäqinji, qua ekä yäniqeqä. Itanqa hñqäqinji, buayä dä naqänänqä timäuniqeqä. Apäkä iua, ymeqä änä ämipñqä täñj-hunqä ämetqänjuwäpanji, nätmätqä iinjä iqua-ganä timäuniqeqä.

⁹ Iinj etanji, he yasämä mimbiyä.† Ämaqä naqä kukñuä mitqä iquauñqä etma upnuwi. Itanqa anj äquväñqä iu ptqä hepäkpnuwi. Itanqa qu Nyi mändi ängittqiyäpu, he anj-himqeutanj ämaqä naqä iquauä hinjü iqi ekitqätäpnuwi. Ii he iquau kukñuä ängua we-hunqä-tänji, awä eeqä tupñqenqä. ¹⁰ Itanqa Ämaqä eeqänänqä, qua äwitqutänqä-pa, qu kukñuä ängua we-hunqä-tänjñqe, qätä-ganä wipnuwänqeqä. ¹¹ Itanqa qu etmepu, kukñuänqä etma uwqanqppqe, ‘Ne kukñuä äänä tatunquäwä?’ kñuä maeyqä itä, zä miqä iqäpnä. Inqanji kukñui, he matqä, Goti Iqueqä Dñä Ängua Iqu täniqeqä. Inji, he kñuä Goti Iqu etapqanqgenä tqäpnä.

¹² Ämaqä hui quwqä kätä-känqgueqe, huiziqua ique pizqä päkpnqä iinjqe, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itanji kaniqukua, quwqä ymeqä iquau-pqe, suqä asitanjinä itquapnuwiqä. Itanqa ymeqä iqua, kunaqä-kunujuautä-pqe, mäkä äunäpu asä ii ipnuwiqä. ¹³ He Nyaqä yoqä-tänjuenä etanji, ämaqä eeqänänqä himä-wiunqä emäkkäpnuwiqä. Inqäqe qokä-apäkä hanj-iqä qäpu etqänqanqä yänj äqämbu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanj iqumuatäniqeqä” ätukqe.

¹⁴ (Ämaqä kukñuä tä ä ätäutäqä iqu, näñqä änguanä mequätñqe.) “He nätmätqä qui imäkkä quvqänänqä iqu anj pma imäknänqä iqi tqäutanqgi qumbnuwiqä. Inqanji qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmenjuwä iqua, ze, qoqonj yätunqä yqäpnqä. ¹⁵ Ämaqä anj atäaqä hevqä iu äpmamitätqä iqu, qua manj ikuapmäutäqänqanji, iqu anj yäpä yänqgisa mäpeyqä itä, iqueqä nätmätqä anj yäpä ingisa witanqutqenqä kñuä mindqänqä itä, hämänänä zä uwqänqä. ¹⁶ Nñ ämaqä, iqueqä wäunjuä iu äpmamitätqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metñqä angumä mäwqä iquänqä. ¹⁷ Itanqa, apäkä äwqä-tänj iuaunqätä, ymeqä anjuänqä-tänj iuaunqätänji, zä maqänä mäwqä iqanqppqenqe, huäqä kiinj hñqeqä. ¹⁸ Nätmatqä quvqä iinj, yunjuä quñqänqga matimäuqä yätñqä dñqe, he Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqäpnqeqä. ¹⁹ Itanqa hanj-iqä inga timäuniqe, naqänänqä ämäwqätäuniqe. Goti Iqu qua imäkkqänqgata täñga tinqe, hanj-iqä tqutä asänänqä matimäuqä iminjeqä. Qänakndanj-pqe, iinj matimäuqä yäniqeqä. ²⁰ Hanj-iqenqge,

* 13: Matiu 24:1-51; Lukä 21:5-36 † 13:9 Matiu 10:16-22; Lukä 21:12-19

Naqä Iqu, 'Wänqäpu wäniqueqä' ae ätkqeçqä. Iqu iinjä mimäqkä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäkngäpningä. Inäqe Iqu çokä-apäkä Iqueqänqä atäunuä ikqä iquauñqä knuä indqänätä, wänqäpu hiätñqä imäkäniqueqä" ätukqe.

²¹ "Inğanj ämaqä hui, 'He hiñuä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu ique atäunuä ikqä iqu täqi äpmenä,' ä 'Nänj äpmenä' etqanngqce, he qätä mäwiñqä pa iqäpñqä. ²² Ii tiinj etanji. Ämaqä quanğä-tqä hui ätimäupu, 'Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä änyikqä iqunjqä' etäpu, ämaqä knuä iqä mapñqenqä, nätmätqä ämaqä mimäkqänänä huitañä-huitañ imäkpnuwiqä. Quanğä-tqä iinjä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atäunuä ikqä iquauñj, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnuwiqä. Itanğa ämaqä huizi, 'Nyi hiñuä-tqä iqunjqä' ätäpu, asänänä imäkpnuwiqä. ²³ Iinj etanji nätmätqä eeqä nämäuniqenqä Nyi ganä awä näwi etqä. Inj he yasämä mimbiyä.

²⁴⁻²⁵ Itanğa, hanjä-iqä naqänänä ae etqä iqua qäpu hiqanğanj, maqänänj *mäptqä iqu hea äwitä, qanjuä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätuni äväma qua täu qiyäpäknganğuwänğa, ga nätmätqä yänänäqñqä qäukuä yätu äwiñjuwi ämenä ipnuwiqä.* ²⁶ Inğanj qu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqñqetä, Iqueqä we-hunqä naqänänä itä pqañgi qumbnuwi. ²⁷ Inğanj Iqu enätqä iquau ändowatätä, ämaqä 'Nqeçqä' ätätä atäunuä ikqä iquauñj, qäukuä-qua hitunuä äwitqutänqä-pa, aqvä eeqänä maqiyänique.

²⁸ Itanğa zä-eaqä iqu ämetquetñqenqä näqñqä mapiyä. Kiqä äpa iunji, eqä yqänä änyä, quwqä mñj änyä-hänj ingqäqe, näqñqä tiinj iqäpñqä. Yunuä äqunätñqe qäpu eätä, mäptqä dnä hinätñqe, qäqi etanjiyqä. ²⁹ Asä iinj, he nätmätqä Nyi etqäqä iinjä ii timäwäwqanji äqumbiyänğanj, he näqñqä tiinj hipnuwiqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqä anjä hänaqä iu näwe tqätanjiyqä. ³⁰ Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inğa pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanğuwänğa, nätmätqä eeqänänj timäuniqeqä. ³¹ Qäukuitä, quaetä qäpu henique. Mä Nyaqä kukñui qäpu maeqä yänique.

³² Inäqe nätmätqä iinj äkñga timäuniqä iinjqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä eänä. Ynaunjqä qäukuä yätutanä iquatä, Nyi Ymeqä Iquandñj, ne änyä maqñqä eänünä. Apiqu Iqueqä-kiuanänjqä. ³³ Nätmätqä iinj äkñga timäuniqenqä änyä maqñqä eänjuwä-qae, yasämä ätuäqämepu, hiñuä äqumbu pmetñqe. ³⁴ Ii tiinj enqä-panj. Ämaqä hñqu kinä hmqä wätñqä, ga iqu, iqueqä wäunuä-wiyqä iqua, iqueqä anjä mipñqä ävqä-panj iñjiy. Ga wäunuä, ique-iqueqä äpatätä, kikinä väniqe. Inj, hänaqä qñqanä miqä iquenj, 'Yasämä ätuäqämanä pmetñqeçqä' tuänique. ³⁵⁻³⁶ Iinj etanji, 'Kaqa anjä-tänä iqu, heaetänä-qe, ä quaesqänğanä-qe, ä zänqä knuä duätqätanğanä-qe, nñ zä we-hunğanğanä-qe, äkñga ti päniqätiyä-qe' änyä maqñqä eänjuä. Iinjqe, he yasämä ätuäqämepu, ga hui, 'Iqu inğa pänqiyä' knuä maeyätanğa, äpatqe, hiqaqä witanğä hiqänqä iñqäüä. ³⁷ Nyi kukñuä etqe, çokä-apäkä eeqänänä iu ätquä. 'Ga yasämä ätuäqämapu pmäpñqä iñqä' etqänä" ätukqe.

14

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkñqä ätñguwiñqä**

¹ Hiunji naqänänä Pasopa ätätqänjuwä iquatä, bretqä yerñuä ço-matäuqä hiunji iquatä timäutñqä, hiunji hñquaq u änyä äwäminqe. Inğanj hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatänj, kukñuä ätqämanäpu, "Ne Jisasi Ique maqñqä itmetanä pizqä päsatunque, äänä imäkatunquäwä?" ätñguwi. ² "Ämaqä hiñuä änaqänäpu makä ipäqiyenqe, ne suqä iinj, hiunji naqänänänğa mimäkqä yatunqueqä" ätñguwi.

Apäkä hui, eqä jinanä-weqe, Jisasi Iqueä nyuänju equatekqenqä†

³ Jisasi Iqu anjä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänqueä[‡] anju buayä gmanätqätanğa, apäkä hui hikä häkä eqä jinanä-weqä inqä hñqu, äma äwimetä, häkä pmäuku ikuväqe, eqä jinanä-weqe Jisasi Iqueä nyuänju äwiqatqce. Häkitä, eqä jinanä-weqetä, kiqä mbqe naqänänj. ⁴ Inğanj apäkä ii, ii imäkqanğenqä, ämaqä iqä pmamiñuwä ii, äwqä äkasuwä imäkiyi, quwqä-quwä, "Eqä jinanä-weqe, sunqä hingi qui imäkqiyä?" ätñguwi. ⁵ "Eqä jinanä-weqe, mbqä 300 täuqä imäknäqe, mbqä ämanäqe, ämaqä nätmätqä maeqä iu winätñqänänjqä." Ii ätmbiyi, apäkä iinj äkasuwä ätukuwä.

‡ **13:24-25** Asayä 13:10; Joeli 2:10 * **14:** Matiu 26:1-5; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57 † **14:2** Matiu 26:6-13; Lukä 7:36-50; Jonä 12:1-8 ‡ **14:3** Saimonä iqu hiñuqänänj wänyimänqä-tänä äpmamiñqä etanji, qu iquenji "Wänyimänqueä" ätumiñjuwi.

⁶ I tquan̄guwän̄ga, Jisasi Iqu ätukqe. “Iiñi hiñuinä qumbiyä. Sun̄qä han̄ä-iqä vqäüä? Ii Nyi suqä änguan̄äñi innäkqiyä. ⁷ Ämaqä nätmätqä maeqe, hesä an̄äñi, hea ique-ique pmetñqäüä. Iiñä etan̄gi, ‘Yätamäkqä eanä’ kñuä eyqe, yätamäkqä wipñqe. Mä Nyi iin̄ä maetqe, Nyi hesä an̄äñi, hea ique-ique mäpmeqä itmñiqeqä” ätukqe. ⁸ “Apäkä täsiyqe, ae äyā imäkqiyä. Ii eqä jin̄an̄ä-weqä äñjiquatqe, Nyaqä huiwi qua witiñqeqä näwi-gan̄ä innäkqiyä. ⁹ Nyi naqä-qakuä etqä. An̄ä eeqän̄äñä im-imä kukñuä ängua we-huñqä-täñi awä ätäkipiyän̄gan̄ji, apäkä täsi innäkqeqä awä inä tqäpñqeqä. Iñi qu iin̄qe, hui mimäuqä iqäpñqän̄änyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiun̄qä iquau vätñqä ätukqeqä^S

¹⁰ Itan̄ga Jutasi Iskarioti, Jisasi Iqueqä ämaqä 12 iquautan̄ä hñqu, Jisasi Iqueni, hiqäva-imäkqä naqä iquauä hipa iu vätñqä, täkqä tuätñqä äukqe. ¹¹ Qu iin̄ä qätä äwipiyyi, yeeqä ipu, “Ne naqä-qakuä mbqä hui ktapan̄qunä” ätukuwu. In̄gan̄ji iqu, “Äñgga ti itmetnä wimqändiyä” tä iqe, huän̄qan̄qä qävqä imin̄qe.

*Jisasi Iqu, Iqueqä wäun̄uä yätquakä iquatä ymisanjä yäpakä änguwän̄gan̄qä**

¹² Hiun̄ji naqän̄äñä bretqä yeñuä qo matäuqä hñqä iquauqä hiun̄ji kin̄gan̄äñä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiun̄ji iqueni, Israitqä iqua Pasopan̄qä kñuä indqän̄äpiyän̄gan̄ji, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. In̄gan̄ji Iqueqä wäun̄uän̄qä ämotquamin̄qä iqua, “Si Pasopa iutan̄ä ymisanjä dñqe, ne nätmätqä näwinyän̄ji äñgi kimäkiyatun̄quäwä?” ätukuwu.

¹³ In̄gan̄ji Jisasi Iqu, Iqueqä wäun̄uän̄qä ämotquamin̄qä hñquaqi, ändowatätä tii atukqe. “Qe an̄ä-himqä yätun̄qä hinyqä. Ämaqä eqä-häkä meqä hñqu äqemen̄qiyä. Ga iqueni, qänaki wivändqinyqä. ¹⁴ Iqu an̄ä yäpä yän̄gisa paquvqan̄ga, an̄ä kaniqueni, ‘Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyen̄qä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘Änyitä, Nqä ämaqä wäun̄uän̄qä ämotquetñqä iquatä, hiun̄ji naqä tqe, buayä natun̄quä an̄ä hiqñqä ängikä?’ äyatqiyä,’ suinyqä” ätukqe. ¹⁵ “Qe ii tquan̄giyän̄ga, iqu an̄ä hiqñqä naqän̄äñä haqä yätqä ämätñqäñä iqueni ämäqesquen̄qiyä. Iquvan̄ätä, buayä ñqätä, näwenyā imäkñänä. Qe iqñi, buayä näwenyā inemäkinyqä” ätukqe.

¹⁶ I tqan̄ga, iquaqä eyi, an̄ä-himqä yätu ätimäyi, nätmätqä eeqänä Jisasi Iqu ätukqä-pa imäkñätan̄ga äqun̄yiyi, Pasopa iutan̄ä ymisanjä hñqeqä näwi imäkkiyi.

¹⁷ Heaetäñi, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, eeqäqua ätimäukuwi. ¹⁸ Qu ymisanjä äñäpu äpmapiyän̄gan̄ji, Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuä etqä. Hesanjä hñqu, Nyin̄qä täkqä tuänä. Ii ämaqä Nyitä ymisanjä anä äñätqän̄juwä iquendan̄ä hñquvqä” ätukqe.

¹⁹ I tqan̄ga, iqua äwqä-han̄ä ämepu, hñqunä-hñqun̄äñi, “Ii nyi ma! Qäyutanä?” ätukuwu.

²⁰ I tquan̄guwän̄ga, Jisasi Iqu, “He 12 iquendan̄ä hñqueyqä. Ämaqä Nyitä bretqä hevqä asiü äyämätä ängqäqä iqueyqä” ätukqe. ²¹ “Ämaqueqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Han̄juwä Iqueqä bukä iun̄ji, ‘Äpäkonän̄qiyä’ ätkqä-pa, Iqu e päkonän̄qiyä. Itan̄gi Ique himä-wiun̄qä iquau vätñqä iquenyqe, iqueni han̄ä-iqä naqän̄äñä wimen̄qiyä. Ämaqä iin̄ä imäkätñqä iqueni, känäi maunyqä-säpi, ii ängua hitän̄ingä” ätukqe.

²² Qu ymisanjä äñäpiyän̄gan̄ji,† Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Ique “änguiqä” ätuäqe, äkutätä, Iqueqä wäun̄uän̄qä ämotquamin̄qä iquau, ävqäwätä tii ätukqe. “He mändaupiyä. Tä Nyaqä huiwiyyä.” ²³ Itan̄ji Iqu wain̄qä-eqä-häkä ämeqe, Goti Ique “änguiqä” ätuäqe, iquau ae äväqetan̄ji, eeqäqua iuta änguwu. ²⁴ Itan̄ji, Iqu tii ätukqe. “Tä Nyaqä häñequeqä, Goti Iqu kukñuä guä mäsäuen̄qe, yän̄än̄äñqä imäkätñqä dñqeqä. Nyi ämaqä kuapän̄äñä iu yätamäkqä vätñqe, ñqä häñeqe equatqänä” ätukqe. ²⁵ “Nyi naqä-qakuä etqä. Nyi wain̄qä-eqe, Goti Iqunä miqän̄ga häñi nmñiqän̄gan̄qe, an̄gumä man̄qä imqänä” ätukqe.

²⁶ In̄gan̄ji qu apqä hñqu ätpiyyi, an̄ä-himqä iu äväma, qoqon̄ä Olipän̄qä äukuwi.

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquen̄qe änyä mañqeqä’ ttñqinyä” ätukqeqä[‡]

²⁷ Ii äwäpiyän̄gan̄ji, Jisasi Iqu iquauñi, tii ätukqe. “Heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mäñdi päwin̄qiyä. Ii Goti Han̄juwä Iqueqä bukä iun̄ji, tiin̄ä ätä äqän̄äñqä-payqä.

‘Nyi sipsipqä-miqä ique päkmänä. Iin̄ä imäkqan̄gmdqän̄ga, sipsipqä iqua zä im-imä wepñuwiqä.’^S

²⁸ Itan̄gi Goti Han̄juwä Iqu, Nyi an̄gi nyivauqumuatqan̄ga, Nyi qua Galili iun̄qä hiñuiqä emann̄iqeqä” ätukqe.

^S 14:9 Matiu 26:14-16; Lukä 22:3-6 * 14:11 Matiu 26:17-30; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26 † 14:22 Matiu 26:26-28; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26 ‡ 14:26 Matiu 26:31-35; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38 ^S 14:27 Sakätiyasi 13:7

²⁹ I tquanğa Pitä iqu, "Iqua eeqänä, quwqä quuvqä heqiyqe mändi qäyä äpäwiqanğuti, nyi ii miqä ymqänä" ätukqe.

³⁰ I tquanğa Jisasi Iqu, "Nyi naqä-qakuä äktqänä. Heatqä tquenji, kukutakisqä äkakä hñquaqu matqänğa, si Nyinjqe, 'Nyi Iquenyqä maññeçe,' hñquaqu-hñque ttjinqiyä" ätukqe.

³¹ Jisasi Iqu ii tquanğa, Pitä iqu yänä äqänätä, "Qäyä eänä. Si äpäkonğti, nyi-pqe anä päkonenqeçä. Nyi Sinyqe, 'Iquenyqä maññeçe' matqä imqänä" ätukqe. Itanji wäunjuänqä ämotquaminğä eeqänänä huiziqua-pqe, inyanä ätkuwi.

*Gesemänini, Jisasi Iqu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä**

³² Inğanji iqua, anä yoğä 'Gesemäni' qonätanğgeu ätimäupiyi, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä iquau, "Nyi Goti Iqutä kuknuä tenqueä. He täqi pmpapiyä" ätukqe. ³³ I ätuäqe, Iqu Pitä ique, Jemisi ique, itanğa Jonä ique itumeqe, iqua Iqutä anä äukuwi. Inğanji Iqu hanä-iqä wimetñqä iqanğqenqä, Iqueqä äwqä tämñi anä mäwimänğqä ikqe. ³⁴ Iinjqe, Iqu tii ätukqe. "Hanä-iqä tq, Nyaqä qeçä-quuvqä tämñi imbtäümäkqä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iqä. He täqini yasämä äminyäpu, pmpapiyä" ätukqe.

³⁵ Inğanji Iqu nänä hmbu äwäqe, qua iqi äqiyäpäknätä, hanä-iqä wimeqanğqä iquenqä huänqä hui etanğutqe äwimasiyätñqä, Goti Ique kuknuä ätkqe. ³⁶ Iqu, "Aba,† Apiqukiyä. Si nätmätqä äwa mämiqä imäkqä Iquki, häkä hanä-iqä-tänğ tq, huätä mändavä. Inäqe Nyaqä änyinğeunji qäyä etanğuti, Tqä äkinğä dunä isñqeçä" ätukqe.

³⁷ I ätäqe, anği äpäqe, ämaqä anä ätuma äukqä iqua hiqaqä witanğä äqunğqe. Iwä Pitä iquenji, "Saimonä iquki, anäññanğawä? He Nyitä anänji, wänğäpu mäminğä iquwiüä?" ätukqe.

³⁸ "Yamwiqä iqe, he mändi maekittiqyqä yätñqä diñqe, he äminyäpu, Goti Iqutä kuknuä tpiyä. Hiqä quuvqe, nätmätqä qäyunä imäkqänğqä äwinyätanğqä-qe, huiwi yänänänğqä maqeçä" ätukqe.

³⁹ I ätuäqe, anğumä äwäqe, Goti Ique kuknuä asi, anğumä ätukqe. ⁴⁰ Ae ätuäqe, iquauñqä anğumä äpäqe, iqua hiñjä kukuänüä wiyqanği, hiqaqä witanğä äqunğqe. Ique kuknuä äki-äki tupñqe, änyä maññqä yqänä emiñuwi.

⁴¹ Hñquaqu-hñque äwimetäqänğanji, Iqu iquauñi, "He hiqaqä äwäpu, hapä yqänä äpmeñäüä?" ätukqe. "Ga qäpu qenji. Hiunji tä, qänğa qe ätimäuciyä. Hiñüä qumbul! Ämaqeuçä Ymeçä Ekqä Iqueni, suqä quvqä imäkqä iquauä hipa iunji, täkqä tqä iuta ävqiyä. ⁴² He pämä äpmepu, äwanä! Hiñüä qumbiyä. Huiziuçä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiya" ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä‡

⁴³ Jisasi Iqu kuknuä ii yqänä tätqätanğa, Jutasi ämaqä 12 iquautanğ iqu ätimäukqe. Iqutänji ämaqä kuapänä, ipäqäyunğä, ä jävqä a äqätqä ätimäukuwi. Ämaqä ii, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ä kuknuä-suqenqä näññqä iquatä, itanğa qokä-apäkä iu miqä iquatä dowatqanğä, ätimäukuwi. ⁴⁴ Qu änyä upñqä imäkñäpiyanğanji, täkqä-tqä iqu huiziquauñi, tii ätukqe. "Nyi 'Ämaqä Tqueyqä' etätmi, kikiyä äwunğundi, he Iqueni a äkiqätäpu, yasämä ätuma uwqäpnä." ⁴⁵ Qu ätimäupiyi, iqu Jisasi Ique äwimeqe, Iqueni, "Näññqä-vqä Iqukiyä" ätuätä, Ique himä kikiyä äwutänğqe. ⁴⁶ Inğanji qu Jisasi Ique itumepe, a yänänänğqä äkiqätukuwi. ⁴⁷ Iqua, Ique a kiqanğuwänğa, Iqutä qäqi anä tqäuminjuwä hñqu, iqueqä ipäqäyunğä ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqe, qätä mñjä hämänä ätqavämäukqe.

⁴⁸ Inğanji Jisasi Iqu, "He ipäqäyunğä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpäsatä quwämeqä hñque a äkiqätätqänjuwä-pa, Nyi-pqe, iinñu etanğä anğiqätqäüä?" ätukqe.

⁴⁹ "Hiunji ique-ique Nyi hesä anä äpmamä, hiqäva-imäkqä anğä ququawä iu näññqä wätqätanğqä inğa manğiqätqe, sunğä itqänjuwäwä? Inäqe, he tä iquwi, kuknuä Goti Iqueqä bukiu ätnänğeunji, qäyunä ätätanğqenqä" ätukqe.

⁵⁰ Inğanji Iqueqä ämaqä iqua, eeqänä zä ävama äwekuwi.

Hikñä hñqu zä äukqenqä

⁵¹⁻⁵² Zä ii uwqanğuwänğa, hikñä gquä hñqunä huäqä hutñqä hñqu, Jisasi Ique qänaki ti äwivändqanğa, qu iquenji a kiqätqanğuwänğa, iqu gque iqinyä iquvesemä, ipätäkqä zä äukqe.

Ämaqä naqä iqua, "Iqu qäyä päkonätñqeçä," ätkuwinğäS

* **14:31** Matiu 26:36-46; Lukä 22:39-46 † **14:36** Kuknuä "Aba" ii Israitqä iquauçä anğä-kuknuiyi. Kiqä quati, "Apä." ‡ **14:42** Matiu 26:47-56; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11 S **14:51-52** Matiu 26:57-68; Lukä 22:54,63-71; Jonä 18:12-14,19-24

⁵³ Qu Jisasi Iqueni, hiqäva-imäkkä naqä iquenyqä ätuma äukuwi. Inğanj hiqäva-imäkkä naqä iquau, ämaqeu miqä iquau, itanğa kuknuä-suqenqä näcñqä iquatä, qu iqi aquvä äqänguwi. ⁵⁴ Pitä iqu, Jisasi Iquenqä, kiñä-tämä qänaki äumiñqe. Hiqäva-imäkkä naqä iqueqä anä ququawä iqi ätimäuqe, iqinj, iqu ämaqä ämayukä-imanqä iquatä äpme, tä-diyeqä inyimiñqe.

⁵⁵ Inğanj, Jisasi Ique pizqä päkñqenqä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä hiuzi iqua qäsänä, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqenqä qävqä yanätpiyi, ämävqänguwi. ⁵⁶ Ämaqä kuapänä Iquenyqä quangä kuknuä täqisqanquwä-qe, quvaqä kuknuj yamuätqänqä ikuwi, asänä mäwqanği äquñguwi.

⁵⁷ Inğanj ämaqä hñqua pämä ämatqäupi, Jisasi Iquenyqä quangä kuknuä tii ätukuwi. ⁵⁸ "Ne Ämaqä Tqu tii tqanği äwikque. 'Goti Iqueqä hiqäva-imäkkä anä, ämaqä-qua mätqe, Nyi äqiyäpnetmä, anğumñi, hiunji hñquaqu-hñque mätmniqeqä. Inğaqe Nyi hipaetä mamätqä imqänä' tqanği, äwikqueqä" ätukuwi. ⁵⁹ I tqanquwä-qe, quvaqä kuknuj asänä mäwqä ikqe.

⁶⁰ I tqanquwänğa, hiqäva-imäkkä naqä iqu, iquauä hiñuä iqi ätqäuä, Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. "Ämaqä tä kuknuj Siñqä ätquwi, änäängä? Si kima hui matqä isñqätanä?" ätukqe. ⁶¹ I tqanğqä-qe, Jisasi Iqu kima miqä, Iqueä kuknuä hui mätquä da ikqe.

Inj, hiqäva-imäkkä naqä iqu anğumä yatñqä tii äwikqe. "Krais, Goti Iqu ne ämineyätñqä atäñuä äkikqä Iqukita? Ä Yoqä haqä yätu ämaetunquä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?" ätukqe.

⁶² I tqanğa, Jisasi Iqu, "Nyi qäqunqä. Itanğa Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäcñqä-tänä Iqueqä hipa ämuangisa pmetanği hiñuä qumbnuwiqä. Itanğa Iqu qaquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepçanği qumbnuwiqä" ätukqe.

⁶³ Iqu i tqanğqenqä, hiqäva-imäkkä naqä iqu äwqä tnänä wiñganği, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. "Iquenyqä kuknuä hui inä natñqe, ne sunqä qävqä yatunquäwä? ⁶⁴ Iqueä kuknuj, Goti Ique äkittqiyätä tqanği, qätä äyä äwiyänunä. Ga heyaqä knuä imñi, äänä eyqi?"

Inğanj eeqänänj qu, "Iqu suqä quvqä imäkkä-qae, qäyä päkonätñqeqä" ätukuwi. ⁶⁵ Itanj ämaqä hñqua, Iqueni makukuä äwqutäpu, hiñuä huäqä äkeuätäpu, hipa äpäsäpu, "Si tqu kpäsqiyä? Hiñuä natiyä" ätumiñuwi. Itanğa ämayukä-imanqä iqua, Iqueni itmepu hipa äpäckuwi.

*Pitä iqu, 'Jisasi Iquenyqä mañqeqä' ätkqenqä**

⁶⁶⁻⁶⁷ Pitä iqu täknä yänğisa ququawä mäñi pmetanğa, hiqäva-imäkkä naqä iqueqä wäñuä-wiyqä apäkä hui äpäqe, Pitä iqu tä diyeqä imäkñätqätanği äqunäqe, ique hiñuä yqänä äqunä, "Si Jisasi Nasäretqätanä Iqutä anä äpmetqänjyä iqukiyqä" ätukqe.

⁶⁸ Ii inñä tqanğqenqä, iqu, "Oeyqä, si ii ätñi, nyi änyä mañqä enänä" ätuäqe, yäpaqängisa äwätä, täknä hävqä qänätanğqä iqi ätqäukqe. Inğanj kukutakisqä hñqu äkakä ätkqe.

⁶⁹ Wäñuä-wiyqä ii, iqueni iqi äqunäqe, anğumä ämaqä iqi tqäutanquwiñi, "Ämaqä tqu, qutä anä äpmetqänuwiqä" ätukqe. ⁷⁰ Ii käyä ätqanği, Pitä iqu anğumä "Oeyä" ätkqe.

Iwä wänqä hmbu ti imänğanğa, ämaqä iqi ätqäumiñuä iqua, "Si Galilisanä iqukiyqä. Inj si oeyä matqä pa. Si, qutä anä äpmetqänuwiqä" ätukuwi.

⁷¹ Ga inğanj iqu tii ätukqe. "Ämaqä tä ätätqänuäwä Iquenyqe, nyi änyä mañqä enä. Nyi quangä etqändi, Goti Iqu, nyi qui nyimäkänqiyä."

⁷² Iqu kuknuä inñi ae ti tqanğa, kukutakisqä äkakä huiziqu ätkqe. Inğanj Pitä iqu, Jisasi Iqu "Kukutakisqä äkakä hñquaqu matqängğa, si Nyinqe, 'Nyi Iquenyqä mañqeqe,' hñqaqu-hñque ttñqinyä" ätukqenqä knuä äwikqe. Inğanj, iqu inñä imäkätäqenqä huäqä kiinj wunğanği, knuä kuapänä äqäqke.

15

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hiñuä iqi ätqäukqenqä**

¹ Zä we-hunğanğqetänj, hiqäva-imäkkä naqä iqua, kuknuä-suqenqä näcñqä iquautä, nñ ämaqä naqä huiziquautänj, qu Israitqä iquau miqä eeqänänj iqua qäsänj, kuknuä naqä-hñqunä imäkkuwi. Itanj qu Jisasi Ique guä äkiqiyäupu, ätuma Pailoti ique äwikuwi.

* 14:65 Matiu 26:69-75; Lukä 22:54-62; Jonä 18:15-18,25-27

* 15: Matiu 27:1-2,11-31; Lukä 23:1-25; Jonä 18:28-19:16

² Itanga Pailoti iqu, “Si Israitqä iquau Miqä Naqä Iqukitanä?” ätuätä, yatnqä äwikqe. Jisasi Iqu ämävauqe, “Iiñi, si qe ätnyä” ätukqe.

³ Inganji hiqäva-imäkqä naqä iqua, Jisasi Iquenyqe, “Iqu suqä quvqä iinjä-iinjä imäkätñeqä” ätqua äukuwi.

⁴ Iinjä etanji Pailoti iqu Iqueni, “Si kukñuä hui kima matqä isñqätanä?” ätuätä, yatnqä anğumä äwikqe. “Hiñuä qunyä. Qu Sinyqe, ‘Suqä quvqä iinjä-iinjä imäkätñeqä’ äyä ätqäüä” ätukqe. ⁵ I tquanja, Jisasi Iqu kukñuä hñqu mätquä ikqe. Iqu i iqanğenqä, Pailoti iqu, “Kukñuä hui matqä suñqä iquitiyä” tä, kñuä kuapänä ämakqe.

⁶ Quväkuä ique-ique, Pasopa imäkäpiyanğani, Israitqä iqua, “Ne guä pmetanğuwä iquautanjä iquenyqä änenğiyä” tquanğuwä iqueni, Pailoti iqu huätä äwiquteminqe.

⁷ Inganji ämaqä hñqua, ämiqä naqä iquau huätä mamanä-tpu ipu, huiu pizqä äpäkkuwinqä guä äpmaminjuwi. Qutanä hñqu, Baräpasi iquwi. ⁸ Itanga ämaqä kuapä aquvä äqanğuwä iqua, Pailoti ique äwimepu, “Hiñuiqänä imäkminjä-pa, iinjä imäkiyä” ätuäpu, yatnqä äwikwi.

⁹ Qu iinjä tquanğuwänğa, Pailoti iqu, “Israitqä iquau Miqä Naqä Tqueni, huätä equtäutmä etapmqätanä?” ätukqe. ¹⁰ Hiqäva-imäkqä naqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätanğenqä äwqä quvqä imäkäpu, Ique ätuma vqanğuwinqä, Pailoti iqu näñqä yasämä eägenqä, ii ätukqe. ¹¹ Pailoti iqu i tquanğqä-qe, hiqäva-imäkqä naqä iqua, qokä-apäkiuqä kñuä iunji hiñi-hiñi iwimäkäpu, Pailoti iqueni, “Jisasi Iqu qäyä etanğuti, Baräpasi Iquenyqeqä” tupñqä ätukwi.

¹² Inganji Pailoti iqu, “Iñi, ‘Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä’ ätätqanğuwä Iqueni, nyi äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

¹³ Iinjä tquanğa, qu kima tnänjä tii ätukwi, “Iqueni, zä-huätati hunätñqä imäkiyä!”

¹⁴ Iinjä tquanğuwänğa, “Iiñi suñqe? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?” ätukqe.

Kimani, qu manä yanänanğqä ätäpu, “Zä-huätati hunätñqä imäkiyä!” ätukwi.

¹⁵ I tquanğuwänğa, iqu, qokä-apäkiu yeeqä iwimäkätñqä winğanji, Baräpasi iqueni qunqä huätä äwiqutekqe. Itanga iqu, Jisasi Ique ptqä päkprñqä imäkätä, ämaqä mäkä-iqä iquau hipa iu zä-huätatä huepnqä äwikqe.

¹⁶ Pailoti iqu, iquau vqanğa, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni, kiyapqä iqueqä anä ququawä yänğisa ätuma äpeyäpiyanğani, mäkä-iqä huizi iquauñqä tääqä ätukwi.

¹⁷ Inganji iqua Ique mändi äkittqiyäpu, qanğä ämiqä naqä enqä-pa hiätñqä tii imäkkuwi. Iqinjä qu iqueni, qäkä ipisqä hämänänjä hñqu äwiyatpiyi, guä yanätänji ämaqä naqä hñqueä ynñä-nänjä äkuäquväpu, Iqueä nyuänju ämuäkuwi. ¹⁸⁻¹⁹ I imäkpiyi, qu iqueni, “Israitqä iquau Miqä Naqä Iquki! Hiunjinjanqä” ätuäpu, häsuänjitä Iqueä nyuänju äpäsäpu, Iqueni makukuä äwqutäpu, itanga suqä ämaqä naqä hñquenqä ipqä-pa, Iqueni qonjä äwoktäupu iminjuwi. ²⁰ Qu Iqueni quvqä iinjä qäpu itquapiyi, inganji qäkä ipisqä iqu huätä ätäuquväpu, Iqueqä qäki anğumä äwiyatukuwi. Itanji Iqueni, zä-huätati huepnqä ätuma äukuwi.

Mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati äuekuwinqä†

²¹ Ämaqä anä-himqä Sairinisanjä, Aleksandä iqueqätä, Rupesi iqueqätä, iquaquiyqä kanä Saimonä iqu, anä-himqä yäpaqänğisa äpmaminqe, yänğisa paquvqanğani, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqä ze, iqu metqä imäkkuwi.

²² Qu Jisasi Iqueni, anä yoqä Golketa qonätanğqenqä ätuma äukuwi. Yoqä iinjä, kiqä quati, ‘Ämaqä nyuänjä-yänjiqä.’ ²³ Iqinjä qu Jisasi Iqueni, wainqä-eqä dunji marasiñqätä qäsä imäkñqe, täñä-hunqe Iqueqä huiwiunji wipti iqiyätñqä wisäuqanğa, Iqu mämotanqä ikqe. ²⁴ Inganji, mäkä-iqä iqua, Iqueni zä-huätati äuekuwi. Iqua, Iqueqä gqetä ämuasmänqetä iwäsäupu, kikiñä mapñqä hänjä ikuwi.

²⁵ Qu Iqueni zä-huätatinji, mäptqä awänä mäpmeqä 9 kloknğa äuekuwi. ²⁶ Quwqä suqä imäkminjuwä dunji, kukñuä ämitkuwä iqu, ätäpu tii äqiyekuwi. “Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä.” ²⁷⁻²⁸ Itanga Iqu-tänjä qäqiqinjä, ämaqä äpäsäsinyä quwä-meqä hñquacuñji, zä-huätatä äuekuwi. Hñquenji, hipa ämuänğisa äuepu, hñquenji qunamäuqänğisa äuekuwi.† ²⁹⁻³⁰ Ämaqä iqä äpäwäpiyi, qu nyuänjä ptqä äqiyäpu, Iqueni tä sisäwqä äväpu, tii ätukwi. “Si, Nyi hiqäva-imäkqä anji äpnetmä, hiunji hñquaqi-hñquenyä anği mätqunjqä’ tqä-qukiyqä. Iñi Tqä-täuä hänjä iqumuatnätänä, zä-huätatä äunänjitani, äyaqäsqänğa biyä!” ätuminjuwi. ³¹ Iñi, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näñqä iquatä, qu-pqä tä inä äsäpu, “Iqu ämaqä huiziunji hänjä iqumuatätñqä-qe, Iqueqä-kiuänji hänjä miqumuatñqä iqiyä” ätnjuwi. ³² “Krais

† **15:20** Matiu 27:32-44; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27 ‡ **15:27-28** Pipa Grikä pmeqeuqä kukñuä iu äqänänğqä huiunji, kukñuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä. “Goti Iqueä bukiunji tii äyä äqänä. ‘Qu Iqueni ämaqä quvqä iquatä qäsä itquakuwiqä ätnäqeuñi, iinjä qäyu hetnqenqä ii itquakuwi.’”

ne ämineyätņqä Goti Iqu, Ique atäunjä ikqä, Israitqeu Miqä Naqä Tqu, äyaqānga qua täqinyqä äpā. Ga ne hiņua äqunaqe, Iquenyqä quuvqä heqiyatunquānānyā” ätnġuwi. Inġi, āmaqä zä-huātati anā äunminġiyā iquaqu-pqe, Iqueni kukņua quvqä inā ätukiyi.

Jisasi Iqu äpākongqenqä[§]

³³ Itanga hiunġi quemisqä ae ätimäuqanġa, qua eeqānāņä iunġi, hea äwäkqe. Awiyqä 3 klokņganġi, we anġi äunġqe. ³⁴ Awiyqä 3 klokņganġi, Jisasi Iqu manġa yāņānāqņqä tii ätkqe. “Eloi, Eloi, lema sapatani.” Kukņua iqu, quati tiinġi. “Nqä Goti Iqukiyā! Nqä Goti Iqukiyā! Si sunġa nyivquatāmāunyā?”

³⁵ Āmaqä qäqiqi ätqäuminġuwä hņqqa, kukņua tä qätä äwipiyyi, “Qätä wipu! Iqu Laisa iquenyqä tääqä ätqiyā” ätkuwi. ³⁶ Ga, āmaqä hņqu tnāņä äwäqe, yaanġuä hui ämeqe, wainqä-eqä yāņānāqņqä iu äyāmeqe, hātākqeu ikätäutä, Jisasi Iqu änätņqä äwisäukqe. Inġi itä, tii atukqe. “Laisa iqu äpätä, Iqueni zä-huātati äunāņqe äyaqiyätä itumenqutiyyä? Hiņua äqanānā äpmenä.” ³⁷ Inġanġi Jisasi Iqu manġa yāņānāqņqä ätäqe, hindġjä-meqä äwquatāmāuqe, äpākongqe.

³⁸ Inġanġi yuä naqānāņä, hiqäva-imäkqä anġa yäpä inġisa imaknminġä iqu, hitunġuä yätuta inġi-inġi äpkņga äpäwiqe, hņquaqu qe imäkņqqe. ³⁹ Inġi mäkä-iqä iquau miqä, Jisasi Ique hiqumuanġa äwiyä ätqäuminġä iqu, Iqu äänä itä päkongqanġe hiņua äqunāqe tii ätkqe. “Naqä-qakui. Āmaqä Tqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqä!” ätukqe.

⁴⁰ Itanga apäkä hiua, kiņä nāņisa hiņua äqumbu ätqäuminġuwi. Iuautanġi, Mäliya, anġa-himqä Maktälatanġa ii, itanġa Mäliya, Jemisi hikġä wāņqä ique, ä Josepā gueqiyqä känāu, itanġa Solomiyyi. ⁴¹ Jisasi Iqu qua Galili iu pmetanġanġi, Ique qänaki äwivändäpu, yätamäkqä äwiminġuwä iuae. Ga, apäkä kuapānāņä, Jisasi Iqutä Jerusālemāņqä anā äpkuwä iua-pqe, qäsä iqi ätqäuminġuwi.

Jisasi Iqueqä huiwi, pņqä ekuwinġä^{*}

⁴²⁻⁴³ Hiunġi iqueni, ii Sämbatqä hapä pmeqä iquenyqä, nätmatqä nāwinyä imäkqanġanġi. Iutanġi, mäptqä äwitņqä ti pmetanġanġi, Josepā Arāmatiyatanġa iqu, Pailoti Iquenyqä zä-miqä, ique äwimeqe, “Jisasi Iqueä huiwi ämamqeqä” ätukqe. Āmaqä inġa iqu, Israitqä iquau miqä eeqānāņä iquautanġa, yoqä naqä ināņä-tāņu eä, Goti Iqunä miqeuņqä hiņua äqānā äpmaminġä iquvi.

⁴⁴ “Jisasi Iqueä huiwi ämamqeqä” tquanġa, Pailoti iqu yāunġuä ique, āmaqä mäkä-iqä iquau miqä ique tääqä ätuätumeqe, “Jisasi Iqu ae äpākongqätanä, ä änāāņġä?” ätuätä, yatņqä äwikqe. ⁴⁵ Āmaqä iquesa nāņqä ae ämeqetanġi, Pailoti iqu, Josepā iqueni, “Jisasi Iqueä huiwi, yqä mayä” ätukqe. ⁴⁶ Inġanġi, Josepā iqu yuä naqä hņqu mbqä iäqe, Jisasi Iqueä huiwi zä-huātati äuekuwiuta äyaqiyätä, qua māņi ämaeqe, Iqueä huiwi huaqä äutäqe, āmaqä pizqä pņqä heqāņqä hikä ätāņukuwä anġa-nāņä imä pņqä ekqe. Pņqä ae eäqe, hikä qņqanġa naqä hņqu, huaqä-huaqä ämiqa qņqanġa ämaptekqe. ⁴⁷ Mäliya Maktälatanġa iisä, inġ Mäliya Josepā iqueqä känaisä, Jisasi Ique pņqä eqanġqe, hiņua äqunġiyi.

16

Jisasi Iqu ävauqenqä^{*}

¹ Hiunġi Sämbatqe ae äpäwqanġanġi, Mäliya Maktälatanġa iu, Mäliya, Jemisi iqueqä känāu, itanġa Solomi, qu eqä jinanġa-weqe mbqä ikuwi. Ii, qu āma äwäpu, Jisasi Iqueä huiwiu equatņqānānyä.

² Hiunġi kiņganāņä iqueuä zi-hiņua matqä, mäptqä ti eumäuqanġanġi, apäkä iua, Jisasi Ique pņqä ekqeuņqä äwäpiyanġanġi, tii ätnġuwi. ³ “Ne Jisasi Iqu hikä hovqä äwinġä iqueqä hikä qņqanġa äptānāņqe, huaqä-huaqä ämitä nauteyātņqe, tqukä?” ⁴ E äwäpiyyä iunda hiņua äqunāukuwi, hikä inġa iqu, kätānāņä qäyā hitanġqä-qe, qņqanġa mäpmäwānātāņġi äqunġuwi. ⁵ Itanġa apäkä iua, Jisasi Ique pņqä ekqä yämä äpaquväpiyanġanġi, hikġä gquä qpäpaiqä hämānānāņä imäkņqä hņqu, hipa ämuangisa pmetanġi äqumbiyyi, inġanġi iua miqä yāņä ipu, äwäwa ikuwi.

⁶ I iqanġuwāņġa, iquä iuauņġi, “He yāunġuä miqä pampiyä” ätukqe. “He Jisasi Nasāretqätanġa, zä-huātati äuequwä Iquenyqä hiņunāqä äpqäüä. Iqu ae ävauqenqä. Hiņua qumbiyä! Äwäteqä täqinġi, aanqä suänä. ⁷ Inġä-qae, he äwäpu, Iqueqä wāunġuāņqä ämotquaminġä iquau, (Pitä ique qäsä), tii tupiyä. ‘Iqu qua Galilinġä hiņuiqä wāņqiyä. Iqu ae etkqä-pa, he Ique iqi qumbņqäüä’ tupiyä” ätukqe.

§ 15:32 Matiu 27:45-56; Lukä 23:44-49; Jonä 19:28-37 * 15:41 Matiu 27:57-66; Lukä 23:50-56; Jonä 19:38-42

* 16: Matiu 28:1-15; Lukä 24:1-12; Jonä 20:1-18

⁸ Inğanj apäkä iua zä ipu, yäunüä-yäunüä wiŋganğa, ämaqä pŋqä wiqeuta yäpaqä mäŋgisa ätimäupiyi, iqisaŋj zä ävama äukuwi. Iua äwäpiyänğanj, zä yqänä iqäwäpu, ämaqeunj mätquä ikuwi.

Jisasi Iqu, Mäliya Maktälataŋä ii äwimakqenqä†

⁹ Jisasi Iqu hiunji kiŋganänjä iqueuä zinuä matqänğa ävauqetani, Mäliya Maktälataŋä ii-ganä äwimakqe. Iiŋj, dnä quvqä 7 tqäutaŋji, Iqu huätä ändowatkqe. ¹⁰ Itanji ii äwäqe, ämaqä, Iqutä anä ikämiŋuwä iqua, huäqä-huŋqä ämepu, kŋuä qiyätqätanquwä iu äwimetä, awä ätukqe. ¹¹ Ii, "Jisasi Iqu häŋä pmetanji, äqunänänä" tqanji äwiyäpiyä-qe, qu, "Ii quanğa ätqiyä" kŋuä äwikqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä hŋquaqui äwimakqenqä‡

¹² Itanji huiji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiŋqä hŋquaqu, anjä-himqä iutaŋj ävama, qanjä wätqätanŋinyänğa, Jisasi Iqu, iquaquŋj huitanä-qu imäknä äwimakqe. ¹³ Iquaqu anŋumä äwiyi, huiji iquaunji, iquaqui wimeqanŋenqä ätukiyi. I tqanjiyä-qe, iqua, "Iquaqu quanğa ätqinyqä" kŋuä ämakuwi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimetä, wäunjuä äwikqenqä§

¹⁴ Itanji Iqu, wäunjuänqä ämotquamiŋqä 11 iqua, ymisaŋä änäpu pmetanquwänğa äwimakqe. Iqu äwimeqe, ämaqä, Ique häŋä anji pmetanji hiŋuä äqunquwiŋqä qäyä ätquanğa, ga "Qu quanğa änatqäüä" ätuäpu pmetanquwiŋqä, Iqu, "He nyuänjä woyqä imbu, quuvqä maeqiyqe, suŋqä itqänäuä?" ätuätä, yänänäqŋqä ätukqe. ¹⁵ Itanğa Iqu iquaunji, "He qua äwitqutänqä-pa kukŋuä anŋuä we-huŋqä-tänji äma äwäpu, ämaqä eeqänänjä iu awä tupŋqeqä" ätukqe. ¹⁶ "Ämaqä quuvqä eqiyätä asŋä ämeqä iqueni, Goti Iqu häŋä iqumuatäniqe. Itanğa ämaqä quuvqä maeqiyqä iqä iquenyqe, Goti Iqu, 'Hänjä mäpmeqä yänqiyä' täniqeqä.

¹⁷⁻¹⁸ Ämaqä quuvqä eqiyquwä iqua, wäunjuä ämaqä mimäqänänjä tiŋji imäkäpnuwi. Nyaqä yoqeta, dnä quvqä huätä ändowatpnuwi. Iqua kukŋuä änyä-hänji ätpnuwi. Quwqä hipaitä qämakä a ämaqätpnuwi. Eqä quvqä ämbqe, qui mäwimäqä yäniqe. Itanğa ämaqä täŋä-yaqä witanŋppqeunji, hipae haqeqi äwiyquwi, anŋuä imämbnuwiqä" ätukqe.

*Goti Iqu Jisasi Iqueni, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqä**

¹⁹ Naqä Jisasi Iqu, iquaunji kukŋuä qäpu tqanğa, Iqueni qäukuä yätunqä ätuma ekqe. Itanğa Iqu Goti Iqueä hipa ämuanŋisa äpmakqe. ²⁰ Inğanji Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiŋqä iqua im-imä äwäpu, kukŋuä awä ätuäkämiŋuwi. Kukŋuä naqä-qakuä hitanŋqenqä motquapŋqe, Naqä Iqu yänänäqŋqä vqanji, iqua ämaqä mimäqänänji imäkäkämiŋuwi.

† **16:8** Pipa Grikä pmeqeudä kukŋuä iu äqänänqä huiunji, kukŋuä hiqŋqä 9 iuta 20 buŋqe, maqŋqä eänä. Näqŋqä-tänjä kuapänäni, Makä iqu maqiyqä ikqenqä kŋuä indqänätqänä. ‡ **16:11** Lukä 24:13-35 § **16:13** Matiu 28:16-20; Lukä 24:36-49; Jonä 20:19-23 * **16:17-18** Lukä 24:50-53, Wäunjuŋqä 1:9-12

Kukñuä änguä we-hunqä-täñi,

Lukä iqu äqäkqe

Yätamakqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Bukä, kukñuä änguä we-hunqä-tänä Lukä iqu äqäkqeu, ne hiñuä tiñä äqunäñu. Jisasi Iqu, ämaqä Israitqä iquautä, qokä-apäkä huizitäñi, Angumä Itmeqä-quvi. Jisasi Iqu, wäñuä ipäqiyätäqänñani, qokä-apäkiu, tiñä ätuminqe. Dñä Änguä Iqu, iwimäkqanñi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä äñgui, ämaqä quvqä iquau ätukqe. Naqä-qakuiqä, Bukä tqu tiwiqä kuapanänñi, Jisasi Iqu, qokä-apäkä hanjä-iqä äki-äkitanñi, metqätanquwiñqe, huäqä äwunätä, änguä iwimäkminñenqä.

Jisasi Iqu, qunñi äñguänä iwimäkqanqñenqä, qokä-apäki aquvanä imiñuwi. Mäliyai, Ique nyquanga, qu yeeqä ikuwi. (Lukä 1:42-48 ä 2:10 hiñuä qunyä.) Bukä Iqueqä qäpunñi, Jisasi Iqu qäkuä yätunqä ekqetanñi, qu yeeqä naqänänñi ikuwi. (Lukä 24:52 hiñuä qunyä.)

Nätmatqä kuapanänñi, Jisasi Iqueä äpmeqñenqä, Lukä iquñä tiwiqä ikqäqe. Kukñuä iññä iqua, bukä tqe äqänänñe, huizi iquauñi maññqä eä. Kukñuä ktqä, ämaqä Sämalia pmeqä iqu, ämaqä äpäkkuwä ique yätamakqä äwikqenqätä, ä kukñuä ktqä, ymeqä iqu kanique ävämakqenqätä, ä kukñuä ktqä huizi, Jisasi Iqu ätkqenqätänñi, Lukä iquñä äqäkqe. Tiwiqä Säkiyasi, ämaqä mbqä motauqä iquenyqe, Lukä iquñä äqäkqe.

Tiññäqñe inänñi. Suqä tääqä yänñänqñqä tqeunqä, ä Dñä Änguä Iqueä wäñuñiqä, ä Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iuqä suqä quvqä huätä mamäuqenqätänñi, ii äqäkqe. Itanqa kukñuä kuapanänñi, apäkä iua imäkminñuä iññqätä, qäsä äqäkqe.

Lukä iqueä tuwanñi, bukä tqu qapu miqä danä iqi, oee. Bukä, ne täñga 'Wäñuñiqäuä' ätätunqe, Lukä iquñä äqäkqe. Ii tiwiqä, nätmatqä eeqäpnänñä, Jisasi Iqu qäkuä yätunqä ae ekqänqa, ämaqä kukñuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iqua, imäkminñuwiñqeyi.

Lukä iqu, Jisasi Iquenyqä näññqä äñguä ämetä, tuwanñuä äqäkqenqä

¹⁻² Jisasi Iqu nesä pmetanñi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä ekqenqe, Iqueqä kukñuä awä-tqä iqua, nätmatqä eeqänänñi hiñuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä iqua qanä ikipu, kukñuä awä änatminñuwi. Itanqa ämaqä kuapanänñi, iqua qätä äwiyäpu, bukä yamwiqä äqäkkuwi. ³⁻⁴ Nyi wäñuä ipäqäkqä duta, yatñqä iqu äpñinjaqänmi, täñganñi nyi nätmatqä eeqänänñi ätimäuqanqñenqä kñuä äñguänänñi ämeqänä. Tipilusi naqä iquki, qu nätmatqä eeqänänñiqä ämäktquakuwä iññqe, si näññqä eätnä, "Ii naqä-qakuiqä" tññä diñqe, täñganñi nyi sinyqä bukä qäyunä äqiyätmä emqä di ktapmñänä.

Enjätqä hñqu Sakätiyasi iqueni, Jonä iquenyqä ätukqenqä

⁵ Ämaqäqu miqä naqä Heroti iqu Jutiya iu mitqätanñani, hiqäva-imäkqä hñqu äpmaminñe. Iqueqä yoqe Sakätiyasi ique. Ämaqä iquä wäñuä anä iqe, iquauqä yoqe Äpasia iquai. Sakätiyasi iqueqä apäkiyqä yoqe, Älisapetqi. Ii hiqäva-imäkqä iquauqä kaqä, Aronä iqesañä iyyi. ⁶ Iyaqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iquñi, Iqueqä kukñuitä, suqetä, eeqänä qänaknä isinyä, jänänänñä äpmaminñiyi. ⁷ Älisapetqi qokitqä etanñi, iyaqu ymeqä maeqä enyä, qoyanä-äpäyanä äpmaminñiyi.

⁸ Hea hñqueni, ämaqä Äpasia iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanquwanqa, Sakätiyasi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi wäñuä iqämanminñe. ⁹ Inñanñi iqua quwqä suqä iwäsäuqänqä imäkäpu, Sakätiyasi iqu Naqä Iqueqä anä hiqñqä pmua ingisañqä äwätä, nätmatqä jinanä-weqä tä iketñqä diñqä, atäñuä ikuwi. ¹⁰ Iqu hiqñqä pmua iunqä uwqanqa, qokä-apäkä aquv äqänñuwi, qu yäpaqä mäñgisa äpmapu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminñuwi.

¹¹ Inñanñi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä enjätqä hñqu, hiqñqä yäp äñgisa jinanä-weqä ttawä inñu, hipa ämuñgisa tqäutanñi äqunqce. ¹² Iqu ique hiñuä e äqunäqe, änä mäwimänñqä itä, zä kiññä ikqe.

¹³ Inñanñi enjätqä iqu, "Sakätiyasi iquki, si zä miqä panä" ätukqe. "Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqä ätñi, qätä ae äkiyänqe. Tqä apäkä Älisapetqi, ymeqä qokä hñqu nyuänñiqyä. Iqueqä yoqe, 'Jonäuä' nyuätqätñqä. ¹⁴ Inñanñi, saqä äwqe, aanä yeeqä kuapä kinyäniqeqä. Ämaqä kuapanänñi, ymeqä iquenyqä aquvanä ipnuwiqä. ¹⁵ Aquvanä iqä qakui, tiññi. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iquñi, ämaqä naqä-qu äpme, wainqätä, eqä ämaqä iquauqä kñuä indqänñe qui wimäkqetä, manqä yäniqeqä. Ymeqä iqu

känäwä äwqä imä yqänä mnätanġani, Dnġ Änġuä Iqu, iquä anä pmetäniqeqä. ¹⁶ Iqu iqueqä wäunuä imäkätqätanġi, Israitqä kuapanäni, iquauqä suqä hngisanäni huätä ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui qätä äwiyäpu, qänaknä ipnuwiqä. ¹⁷ Iqu Laisa iqueuä suqetä, yänänäqġetä ämetä, Naqä Ique hiñuiqä wimeniqeqä. Qunuñuatä, ymeqä iquatä, äwqä naqä-hñqunä imbnġä imäkätä, ämaqä hñgisanä itqänjuwä iquauñi, knuä äkunmäknäpu, iquauqä knuä indġänġe äñġuänänġä metpnġä imäkäniqeqä. Iqu ämaqä iquauñi, Naqä Iqu äpätqänġanġä näwenyä e imäkäniqeqä” ätukqe.

¹⁸ Sakätiyasi iqu enätqä iqueni, “Saqä kuknuiñqe, naqä-qakuiqä knuä nyätñqe, nyi näqñqe äänä himqäwä? Nyitä nġä apäkisä, ye quvaukuä kuapanä ae ämäyaqutäuqeqä” ätukqe.

¹⁹ Enätqä iqu kimanġi, “Nyi Gapleti iquñqä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hipenuä iqi ätqäunänä. Iqu nyi kuknuä äñġuä täñqä awä ktmqä änändowatqiyä. ²⁰ Nyaqä kuknuä tä hea qayunänġanġa, naqä-qakuänänġä timäuniqeqä. Inäqe si nyaqä kuknui qätä manyiyqä inġ-qa, hea nätmätqä tä timäuqanġanġe, kuknuä matqä isñqinyä” ätukqe.

²¹ Sakätiyasi iquä, enätqä iquä, iquauqä kuknuä tqämanätqätanġiyänġanġi, ämaqä yäpaqä mäñġisa ätqäumiñuwä iqua, Sakätiyasi iqu anġ yäpä yänġisa äpakä pmetanġqenġä, iquenyqä hiñuä äqumbu äpmapu, knuä kuapanä indqänmiñuwi. ²² Iqu hñġanġä imänjaqänäqe, hñġanġi yäpaqä mäñġisa ätimäuqe, kuknuä matqä itqänjuwä iqanġa, qu iquenyqe, iqu anġ pmua inġisa äpme, wätqä enġä-pa äqunätänġe, näqñqä ämakuwi. Iqu kuknuä matqä itä, iqueqä hipa itänä wätqä enġä-panġi imäkġqe.

²³ Qänakndanġi Sakätiyasi iqu, iqueqä wäunuä Goti Hanjuwä Iqueqä anġ iunġi qäpu iäqe, iqueqä anämġä äukqe. ²⁴ Inġanġi iqueqä apäkä Älisapetqi, äwqä-tänġä eä, iyyqä anġ yäpä yänġisa zä qanjuä hipa hñġi eeqä äpmaminġe. ²⁵ “Goti Hanjuwä Iqu huäqä äwunätä äñġuänä inyimäkqiyä. Nyi qokitqä äpmamä womba änyinminġe, täñġanġi Goti Hanjuwä Iqu huätä ämanmäuqiyä” ätkqe.

Enätqä iqu Mäliyauni, Jisasi Ique nyuäniqenġä ätukqenġä

²⁶ Älisapetqi äwqä-tänġä qanjuä 6 pmetanġanġi, Goti Hanjuwä Iqu enätqä Gapleti iqueni, Galilisänġä inġi anġ-himqä Nasaretqänġä ändowatkqe. ²⁷ Iqini iqu apäkä hitqä, qokätä hiqäqä mäwiqä iminġä hui, iyyqä yoqe Mäliyauni äwimakqe. Ii Josepä iquenyqä ätmiñuwi. Josepä iqueqä kawiqu, ämaqä naqä Dewiti ique. ²⁸ Enätqä iqu apäkä ii äwimeqe, “Si äñġuä äpmenjinyä. Goti Naqä Iqu sinyqä knuä äñġuänänġä indqänätä, sitä anä äpmenä” ätukqe.

²⁹ Ii kuknuä tä qätä äwiyäqe, änä-änä mäwimänġä itä, “Änäänġä dqutiyä?” knuä äwikqe.

³⁰ Enätqä iqu, “Mäliya, si zä miqä panä!” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä äñġuänänġinġä, si atäunuä ae äkiyqeqä. ³¹ Si äwqä eätnä, Ymeqä Qokä Hñqe misinġi. Iqueqä yoqe, ‘Jisasiuä’ nyuättnänġeqä. ³² Iqu Naqä-qu etanġuti, ämaqä iqua, ‘Goti Haqä Yätutanġä Iqueqä Ymeqeqä’ tpuñuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu iwimäkqanġuti, Iqu qokä-apäkä iunġi, Kiqä kawiqu Dewiti iqu äpmetä äminġä-pa, e miniqeqä. ³³ Iqu hueqä-himqä Jekopä iquesanġä iquauqä Naqä-qu eä, hea ique-ique pmetäniqeqä. Iqueqä ämiqä iinġi, qäpuna maegä da, e witäniqeqä” ätukqe.

³⁴ I tquanġa Mäliya enätqä iqueni, “Tä äänä timäutñqä tnyä? Nyi qoki maeqinġä” ätukqe.

³⁵ Enätqä iqu kimanġi, “Goti Haqä Yätutanġä Iqueqä Dnġ Änġuä Iqu si äkimetä, Iqueqä yänänäqñqe äkpatqiyänġiyä. Ymeqä si änyuesqä Iqu, Goti Iqueqänä hiätanġuti, qu Iquenyqe, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä’ tpuñuwiqä. ³⁶ Qätä nyiyä! Apäkä äpäyanġä tqä sämaqi Älisapetqi-pqe, ymeqä hñqu inä nyuänġiyä. Iinyqe, ämaqe, ‘Apäkä täsi qokitqeqä’ ätumiñuwä-qe, qanjuä 6 päwqanġa, ii äwqä-tänġä äpmenä. ³⁷ Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänġä di imäkänġiyä” ätukqe.

³⁸ Iqu e tquanġa Mäliya ämävaqe, “Nyi Naqä Iqueqä wäunuä-wiyqinġä. Si tä ändnġä-manġi, ätimäunġiyä” ätukqe. Ii iinġä tquanġa, enätqä iqu ävämakqe.

Mäliya äyätä, Älisapetqi äwimakqenġä

³⁹ Inġanġi Mäliya, qoqonġä Jutiya-tänġä inġinġä anġ-himqä hñquenyqä maqänä ekqe. ⁴⁰ Anġ-himqä iu ätimäuqe, Sakätiyasi iqueqä anġ yäpä yänġisa äpäyätä, Älisapetqini, “Hiunġinġanġä” ätukqe. ⁴¹ Inġanġi Älisapetqi, iuä manġi qätä wiyqanġanġi, ymeqä iqu äwqendanġi ämenġä iqanġa, Dnġ Änġuä Iqu Älisapetqiyqä äwqeuñi kuapanä ämñġqe. ⁴² Inġanġi ii Mäliyauni tääqä yänänäqñqä tii ätukqe. “Apäkä eeqänänġä iua äpmetanġuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu si äñġuä ikimäkqiyä. Ymeqä si misñqä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu

Ique-pqe ängüä iwimäkiyvä. ⁴³ Nyi änäänjāwā? Nyi apākā naqinyä maeqä etanğqä-qe, nğä Naqä Iqueqä känäiki änyimenyä. ⁴⁴ Qätä nyiyä. Si nyi tääqä ändñanğani, nyi qätä kiyqanğa, ymeqä äwqä tämñi aquvänä itä, ämenjā iqäqeqä. ⁴⁵ Si Goti Hanjuwä Iqu äktqenğä, 'Naqä-qakuä, ätimäunçiyä' kñuä indqänğni, äwqä yeeqä inçikiyqä" ätukqe.

Mäliya, Goti Iqueqä yoqä haqä ämamäütä, apqä ätkqenğä

⁴⁶ Ii i tquanğa, Mäliya tii ätukqe.

"Nyaqä äwqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuçiyä. ⁴⁷ Nyaqä quuvqe, Goti Hänä Inyimäkiy Iquenyqä yeeqä änyinğiyä. ⁴⁸⁻⁴⁹ Nyi Iqueqä wäunüä-wiyqä apākä hinğinğä-qenyä, Iqu nyinyqä kñuä ängüänänjā indqänğni. Goti Yänänäñqä Iqu ängüänänjā nyimäkiyqä, ämaqä tänğa äpmeñuwä iquatä, qänaknda pmapnuwä iquatä, 'Apākä täsinji, Goti Hanjuwä Iqu ängüänänji iwimäkiyqä' tñuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, aañ pmua äqonänä. ⁵⁰ Ämaqä tänğa äpmeñuwä iquatä, qänaknda pmapnuwä iquatä, Ique qätä wiyqä iquauñqe, Iqu qeqä wimänğanğni ängüä imäkiyqä-qeqä. ⁵¹ Iqu, hipa wäunüä yänänäñqä iqä-qeqä. Ämaqä 'Nqä-näuä ängüä eänänä, nyi imäkiyqä' kñuä indqänğä iquauñi, Iqu hinğinäwa dowatqä-qeqä. ⁵² Ämaqä naqä iquauqä yänänäñqä huätä mamäuçä-qeqä. Ämaqä yäpä iqinä iquauä yoqe, haqeqä vauquuatqä-qeqä. ⁵³ Ämaqä nätmätqänğä äwa iqanğuwä iquauñi, kuapänä vğä-qeqä. Ämaqä nätmätqä kuapänä-tänjā iquauñi, huätä qanyä dowatqä-qeqä. ⁵⁴⁻⁵⁵ Iqu neqä atqä-awäkau kukñuä guä ämäsäütä, 'Aprähämä iquenyqätä, iqueqä kaqä-kawäkauñqätä, qeqä hea ique-ique nyimänğüäniqeqä' ätukqeqä. Iqu kukñuä inğqe kñuä indqänätä, Iqueqä wäunüä-wiyqä Israitqä iquau yätamäkiyqä vğä-qeqä" ätukqe.

⁵⁶ Mäliya e ätuäqe, Älisapetqisä qanüä hñqauqui-hñque äpmeqe, kiqä anämqä anği äpäwäqke.

Älisapetqi, Jonä ique ämikqenğä

⁵⁷ Älisapetqi inğani ymeqä qokä hñque ämikqe. ⁵⁸ Ämaqä iisä qäqici äpmamiñuwä iquatä, iyyqä käyamaqä iquatä, qätä äwipiyyi, Goti Hanjuwä Iqu qeqä äwutätä, yätamäkiyqä vqanğqenğä, iqua iisä aquvänä anä ikuwi. ⁵⁹⁻⁶⁰ Hea 8 päwqanğa, qu ymeqä hayuqä-tänjā iqueqä huiwi häuä ktäupñqä aquvä äqämbiyi, iqueqä kaniqeqä yoqä, "Sakätiyasiuä" nyuätanä-tpu iqanguwänğa, känai, "Oeyä, ne iqueqä yoqe, 'Jonäuä' nyuätatunqeqä" ätukqe.

⁶¹ Inji, "Änäänjāwāwā? Ämaqä sitanä hui, yoqä iinji maqonğä inäuä" ätukwi. ⁶² Iqua e ätupiyyi, Sakätiyasi iqu iqueqä kñui ämotquetñqä dinqä, ique atäunüä äwikuwi.

⁶³ Itanğa iqu, iqua zä-heauqä mueepñqä hipaitänä atäunüä äwikkqe. Iqu zä-heauqä iunji, "Iqueqä yoqe, Jonäuä" äqäkkqe. Iqu e qäyqanğqenğä iqua yäunüä ikuwi.

⁶⁴ Inğani, Sakätiyasi iqu kukñuä matqä äpmamiñqe, Goti Hanjuwä Iqu ängüä iwimäkiyqä, iqu kukñuä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäukqe.

⁶⁵ Nätmätqä huitanä e timäuçanğqenğä, ämaqä iqi äpmamiñuwä iqua zä ikuwi. Inğani ämaqä Jutiya iu qoqonä im-imä pmeqä iqua, kukñuä kuapä ätmiñuwä. ⁶⁶ Ämaqä kukñuä qätä e äwikuwä iqua, "Goti Hanjuwä Iqu ymeqä dänjā iquätñi, anä pmeñqiyä" kñuä e indqämbiyi, "Ymeqä iqu, änääqu heniqätiyä?" ätukwi.

Sakätiyasi iqu hinüä ätukqenğä

⁶⁷ Dñä Ängüä Iqu, kaniqu Sakätiyasi iquä kuapänä munganği, iqu hinüä tii ätukqe.

⁶⁸ "Israitqä iquenyqä Goti Hanjuwä Naqä Iqu, Iqueqä ämaqä iqune, hanjā-icqä-tänjā pmetanği änetetä, yätamäkiyqä äneyätä anği inätmeqenğqe, ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuanä. ⁶⁹ Iqu imäkiyqä, Ämaqä Yänänäñqä Hñqu hänjā inemäkiyqä eqi. Iqueqä wäunüä-wiyqä Dewiti iqueqä hueqä-himqä iuqä awä iqisa eqi.

⁷⁰ Iqu hinüqänä hinüä-tqä iquauä manjuta ätkqä-pa, iinğ ätimäuçiyä. ⁷¹ Nyaqä mäkä-hunğä iquauqätä, himä-wiunğä iquauqätä, hipa iuta anği inetmetñqä e imäkiyqä. ⁷²⁻⁷³ Iqu atqä-awäkauñqä qeqä äwutätä, awiçu Aprähämä iquä kukñuä guä ämäsäuekqenğä kñuä indqänätä e imäkiyqä. ⁷⁴ Neqä ämaqä mäkä-hunğä iquauqä hipa iuta anği inetmeqanğa, ne zä mänenğä iqanğuti Iqueuä wäunui wiyquatuñqeqä. ⁷⁵ Iinğ etanği ne hea ique-iquenji, Iqueqä hinüä iqinji, suqä ängüänänjinä itanä, Iqueuä wäunui imäkuatuñqeqä.

⁷⁶ Ga nğä ymeqä iquki, sinyqä tii tñuwiqä. 'Iqu Goti Haqä Yätutanjā Iqueqä hinüä-tqä iqueqä.' Quati tiinğä. Si Naqä Iquenyqä hinüqä äwätñä, hänaqä näwenyä imäkiyqä. ⁷⁷ Si iinğ imäkiyqä, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauñi, Iqu iquauqä suqä quvqe huätä ämamäütä, hänjā iwimäkiyqä näqñqä wisñqä

dinçqeyi. ⁷⁸ Ämaqä iquauñqä qeqä wimänğanği, e imäkqce, qäukuä yätutanı we-huñqä hñqce mäptqä ätätñqä-panı, nenyqä iññä dowatäniqeqä. ⁷⁹ Ne anğ hiawiqä imä pmetanğua, Iqu neqä huiwä zä iññce ktqä namäuqanğa, mäptqä ätätñqä-panı iññi we-huñqce ne naunätä hänaqä ämänätqueqanğuti, ne äwqä hanjuä änyätanä qeqiñyä pmetaniqeqä” ätukqce.

⁸⁰ Ymeqä iqu naqä eätä, iqueqä quuvqce yänänäñqğä ämeqce, qänakñi, Israitqä iquauqä hiñjuä iqi tqäuniqänğanğce, iqu anğ avqñqä imä äpmaminğce.

2

*Jisasi Ique ämikqenğqä**

¹ İnğanı ämaqä naqä Romätäñä iqu, ämaqä iqueqä ämiminğä eeqänänä iuqä yoqä ämepu a täupñqä, kukñuä yänänäñqğä änyä-hänñä hui imäkğqce. Iqueqä yoqce, Sisa Okastusi ique. ²⁻³ Iqu e tqanğa, ämaqä eeqänänñi, qu quwqä yoqä inä mapñqänä, quwqä anğ yäuä duñqä anğumä äukuwi. İnğanı qu ämaqä iuqä yoqce änyä qe ämakuwi. Siliya inğisanı, Kuiliniyäsı iqu kiyapqä wänuñä itä äpmaminğce.

⁴ Josepä iqu hueqä-himqä Dewiti iquesanğ eä etanği, iqu Nasäretqä iu ävämanı, Betlähemänğä ekqce. Ämiqä naqä Dewiti iqu hiñuiqänänñi, Betlähemä iu äpmaminğce. Nasäretqänı, qua Galilisänğ inğisayi. Betlähemänı, qua Jutiya-tänğ inğisayi. ⁵ Mäliyanı, iquenyqä ätminjuwi, ii äwqä-tänı etanği, qu iyaquvqä yoqä mapñqä, Josepä iqu iisä anä äukiyi. ⁶ Iyaqu Betlähemä iu äpmayi, Mäliya ymeqä nyuätñqä hiñjuä äwqänğqce. ⁷ Ga ii Ymeqä Qokä Hitmqä Ique änyuäqce, ämaqä iquauqä anğ hiqaqä wiqce hma etanği, yuä huäqä ätuätä, bulumäka iquauqä buayänğä hevqä iu äwätekqce.

Enjätqä iqua, sipsipqä-miqä iquau äwimakuwiñqä

⁸ Heatqä iqueni, Betlähemä-tänğ qäqiqiñi, sipsipqä-miqä hñqua iquauqä sipsipqä ämipu, qamqä iqi äpmaminjuwi. ⁹ İnğanı Naqä Iqueqä enjätqä hñqu, iquauqä hiñjuä iqi maqänä tqäuqanğa, Goti Hanjuwä Iqueqä we-huñqce, iquau we äwuñqce. ¹⁰ Iqua iññä äqumbiyi, zä kiññä iqanğuwänğa, enjätqä iqu, “He zä miqä pambiyä!” ätukqce. “Nyı henyqä kukñuä anğuanänñi, ämaqä eeqänänñi yeeqä naqä-qakuänänğ ipñqä äma äpқанä. ¹¹ Tänğanı Dewiti iqueqä anğ-himqä täutanı, Ymeqä Hñqu eqiyä. Ymeqä Iqu, ämaqä eeqänänğ hiqä hanğ-iqetani, hänğ equmuatäninğä Iqueqä. Iqu Naqä-qu eä, Kraisi, he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä. ¹² He Iqueni, hiñjuä tiññä äqumbiyitani, näqñqä mapñqäuä. Iqu yuä huäqä äutnä, bulumäka iquauqä buayänğä hevqä iu witanğuti qumbñqäuä” ätukqce.

¹³ Enjätqä iqu e tquanğa, enjätqä kuapänänğä iqua, qäukuä yätuta maqänä äquveppiı, iquätä anä äpmaminjuwi. Iqua Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiññä ätkuwi.

¹⁴ “Qäukuä haqä yätunı, Goti Hanjuwä Iqu yoqä naqä-tänıyi. İnı qua buñi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu anğua wimäkätñqä äwinyätñqä iquauñi, äwqä hanjuä di ävqiyä.”

¹⁵ İnğanı enjätqä iqua äväma, qäukuä haqä yätunğä anğumä äyqanğuwänğa, sipsipqä-miqä iqua kukñuä tii ätñjuwi. “Naqä Iqu nätmatqä ae ämänätqueqä-qae, ga e ätimäuqä-qinyqä hiñjuä qunatuñquä Betlähemä duñqä jänänä äwanä.” ¹⁶ E ätmbiyi, maqänä äupiı, iqua Mäliyautä, Josepä iquesä, Ymeqä Hayuqä-tänğ bulumäka buayänğä hevqä iu witanği ämäqumuakuwi. ¹⁷ Iqua e äqumbiyi, nätmatqä eeqänänñi, enjätqä iqu Ymeqä Iquenyqä ätukqenğä awä ätkuwi. ¹⁸ Iqua awä e tquanğä qätä äwikuwä iqua, kñuä kuapänä indqänğuwı. ¹⁹ Mäliya nätmatqä eeqänänñinğä kñuä huätä mäwquatämäuqä da, kñuä yqänä indqänä äpmaminğce. ²⁰ İnğanı sipsipqä-miqä iqua anği äwäpiyänğani, nätmatqä qätä äwiyäpu hiñjuä äqunğuwınğce, Goti Hanjuwä Ique yeeqä äväpu, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Nätmatqä eeqänänğ enjätqä iqu ätukqä-pa, qäyunä qe ätimäukqce.

Jisasi Ique yoqä änyuätkuwiñqä

²¹ İi Ymeqä ämikqä hiunji 8 ae äpäwqanğa, Iqueqä huiwi häuä äktäupu, yoqä änyuätkuwi. Känai äwqä änyä etanğa enjätqä iqu ätukqä-pa “Jisasiuä” änyuätkuwi.

Simiyonä iqu, Jisasi Iquenyqä hiñjuä ätkqenğä

²² Iyaqu Mosisi iqu ätkqeuñi qänaknä isinyä, hea 40 qanyä ae äpmayi, akiyä änyäsinyä Ymeqä Iqueni Naqä Ique wiyñqä, Jerusälemänğä ätuma ekiyi. ²³ İi tiinğce. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iunı, ymeqä vqenğce, tiññä äqänätanğiyi. “*Hiveqä-yaqueqä, ämaqä, ymeqä qokä hitmqä eeqänänğ iquauñi, Naqä Ique wipñqä.*”† ²⁴ Iyaqu yänñi, akiyä nyämänäsinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqce qänaknä isinyä, hiqäva

* 2: Matiu 1:18-25 † 2:23 Anğumä İtnaqä 13:2, 15

imäkiynqä ekiyi. Bukä iunji, tiinjä qänätanġi, “Ynġä-heeqä hġquaqu mapnġti, ä ynġä-quauynqä meqä hġquaqu mapnġti.”[‡]

²⁵ Inġanġi ämaqä hġqu Jerusälemä iu äpmaminġe. Iqueqä yoqe, Simiyonä ique. Iqu suqä änguanänġinä imäkätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iminġe. Iqu Israitqä iquauqä yätamäkkä väniqä iquenġä hiñuä äqänä pmetanġi, Dnġ Äñguä Iqu, iquä anä äpmaminġe. ²⁶ Qänġanänġi Dnġ Äñguä Iqu, “Si Kraisi Ämaqä he ämeyätġqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Ique hiñuä ganä äqunġi, inġa päkondänġe qä” ätukqe. ²⁷⁻²⁸ Hiunġi iquenġi, Dnġ Äñguä Iqu knuä vqanġa, iqu hiqäva-imäkkä anä dunġä äukqe. Inġanġi Jisasi Iqueqä kaniqutä, känaisä, kukñuä-suqä iu qänaki isinyä imäkiynqä, Ique äma pġanġiyänġa, Simiyonä iqu atukuä ämaitä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änġuiqä” ätätä, tiinjä ätkqe.

²⁹ “Naqä Iquki, nyi Tqä wäunjuä-kiyqunġä. Si ändknä-ma, nyi äwqä hanjuä iinġetä umqä, hiñuinä nġänäwqatiyä. ³⁰ Nätmätqä Si imäknġi, ämaqä iqune hanġä inemäkkä di etanġi, nyi hiñuä äe äqunänänä. ³¹ Si nätmätqä iinġi, ämaqä huitanġä-huitanġä eeqänänä iquauqä hiñuä iqisanġi näwinyä äe imäknġiä. ³² Iqu Israitqä, Tqä sämaqä iquau, yoqä naqä ävätä, ämaqä huiziquau we-huñqä vätnġe qä” ätukqe.

³³ Simiyonä iqu Ymeqä Iquenyqä e tquanġqenġä, kandä-känatä, knuä kuapanä indġänġiyi. ³⁴ Inġanġi iqu, Goti Iqu imbquau äñguä iwimäkätġqä tääqä ätäqetanġi, känäu Mäliyaunġi tii ätukqe. “Ymeqä Tquenġi, Goti Hanjuwä Iqu äe ätekkqe qä. Inġi Iquesanġi, Israitqä hġqu qui imäknġanġuwänġa, itanġa huiziqua äñguänä pmapnuwiqä. Iqu, nätmätqä Goti Iqu imäkäniqenġä hiñqä enġä-panġä eqanġqenġä, ämaqä kuapanä kukñuä quvqä tupnuwiqä. ³⁵ Itanġa si ipäqäyuni tqä qeqä iu kiunġätäuqanġi, täñh-huñqä i matqä-panġä iinġä matġiqä. Iinġe, ämaqä kuapanänä iquauqä knuä zä indġänmpqe, ätnänäqi timäuniqeqä” ätukqe.

Anai, Jisasi Iquenyqä ätkqenġä

³⁶ Apäkä hui Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä äpmaminġe. Iiyqä yoqe, Ana. Ii Panuelä iqueqä meġiyi. Panuelä iqu, Aseli iquesanäquvi. Ii äpäyanġä äe ekqe. Ii hiñuiqänänġi quväukuä 7 kiqä qokä iquä äpmaminġiyi. ³⁷ Qänakndanġi kiqä qokiqu äpäkonġanġa, apäqġqä quväukuä kuapanä äpmaminġe. Iiyqä quväukuä eeqänänġi, 84 äpäukqe. Ii hiqäva-imäkkä anä iunġi mäwquatämäuqä itä, buayä manġä äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanätä, Iqueqä wäunġi heatqänġatä hiñuiñġatä itä, äpmaminġe. ³⁸ Hiunġi iquenġi, Simiyonä iqu qäpu tqanġa, Anai imbquau äwimeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änġuiqä” ätkqe. Iinġä ätätä, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Jerusälemä iunġi anġi itmetġqä dinġä hiñuä äqambu pmetanġuwä iquauñi, ii Ymeqä Iquenyqä awi, iqisa ätipäqäkkqe.

³⁹ Inġanġi iyaqu Naqä Iqueqä bukä iu äqänänġä-pa eeqänä äe imäkiyi, iyaquvqä anä-himqä Nasäretqänġä, qua Galilisänġä inġinyqä äwäkiyi. ⁴⁰ Ymeqä Iqu naqä eätä, näqġqä kuapanä ämetä, yänänäqġqä ekqe. Inġanġi Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä aquvanä itä, äñguä iwimäkminġe.

Hikñä Jisasi Iqu, näñqä-vqä iquatä kukñuä ätkuwinġä

⁴¹ Quväukuä ique-iquenġi, hiunġi naqänänġä Pasopanġanġi, Jisasi Iqueqä känatä-kandä hiunġi hiñuä qunġiyñqä, Jerusälemänġä iqäsminġiyi. ⁴² Jisasi Iqueqä quväukuä hipa eeqäpnä eäqe hġquaqu päwqanġa, suqä iunġi qänaknä ipu, Jerusälemänġä ekuwi. ⁴³ Qu hiunġi yäpakä ique qäpu äe äqämbiyi, quwqä anämqä wiqänġanġi, Hikñä Jisasi Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmaminġe. Iinġe kaniqutä känaisä, “Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmenä-qe” knuä mindqänġä ikiyi. ⁴⁴ Iyaqu, “Iqu ämaqä huizitä anä äpäätqänäuä” knuä vqanġi, qu hiunġi hġque qanġä äwäminġuwi. E äwipiyanġanġi, iyaqu Ique moqumuayñqä, quvämaqä awä iu qävqä inġqä ipäqäkiyi. ⁴⁵ Ique mämoqumueqä iyi, qävqä inġqänä Jerusälemänġä anġi ekiyi. ⁴⁶ Hiunġi hġquacuqä-hñquenġä iunġi, iyaqu hiqäva-imäkkä anä iunġi, Iqu näqġqä-vqä iquauä awä iqġi pmetanġi ämoqumuakiyi. Iqinġi Iqu iquauqä kukñui qätä äwiyätä, iquau yatġqä inä äwiminġe. ⁴⁷ Inġanġi ämaqä iqueqä kukñui qätä äwipu äpmapiyä iqua, Iqueqä näqġqenġätä, Iqueqä kima tquanġqenġätä, qu eeqänä yäunjuä ikuwi.

⁴⁸ Iyaqu hiñuä äqunġiyi, tä äktäuwänäsinyä, känai tii ätukqe. “Nqä Ymeqä Iquki, suqä iinġi sunġä yetquenyä? Tniqutä tnandänġi, äwqä hanġä yeyqanġi, ye Sinyqä qävqä itqänueä.”

⁴⁹ I tqanġa, Iqu kimanġi, “Qe Nyinyqä sunġä qävqä itqäninyqä? Änäänġä? Nyi Nqä Apiqueä anä täu pmetmqä dinġe, qe mañqä eäninyqä?” ätukqe. ⁵⁰ Kukñuä kima iinġe, iyaqu kiqä quatinġe, mañqä eminġiyi.

‡ 2:24 Hiqäva-imäkkä 12:8

⁵¹ Inġanji Iqu iyaqutä Nasäretqänġä anä qe äwäkuwi. Ga Iqu iyaquiuä kuknui, qänaknä äwimiŋqe. E äpmapiyänġanji, känäi kuknuä eeqänänji ämetä, iyyqä knuä indqänġä imä yänänäqŋqä ämaemiŋqe. ⁵² Jisasi Iqu naqä eätä, Iqueqä näqŋqe äŋġuänänġä-tänu ekqe. Goti Hanjuwä Iqu Iquenyqä kuapanä winyätanġi, ämaqä iqua-pqe inä äwinyimiŋqe.

3

*Jonä asnjä-qäyqä iqu, kuknuä awä ätumiŋqenġä**

¹ Sisa Taipiriyasi iqu, Romä pmeqä iquauqä naqä quväukui 15 pmetanġanji, Pondisi Pailoti iqu, qua Jutiya du kiyapqä pmetanġa, Heroti iqu†, qua Galili du ämimiŋqe. Itanġa iqueqä känġuequ Pilipä iqu, qua Ituriyā dutä, qua Tätakonitisi dutä ämimiŋqe. Itanġa Lisaniyasi iqu, qua Apilene du ämimiŋqe. ² Inġanji Anasi iqu, Kävāpasi iqu, iquauqä hiqäva-imäkqä naqä äpmamiŋji. Inġanji Sakätiyasi iqueqä ymeqä Jonä iqu, anä avqŋqä imä pmetanġa, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui iquenyqä äpkqe. ³ I etanġanji, iqu anä eeqänänġä eqä Jotänä-tänġä iu ikitä, awä tii ätumiŋqe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutŋqä diŋqe, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävquatämäupu, asnjä mapiyā” ätumiŋqe. ⁴ Iqu iinjä imäkmiŋqetanji, hiŋuä-tqä Asayä iqueqä bukä iu äqänänġä-pa ätimäukqe.

“Anġä avqŋqä duni, ämaqä hŋqueqä manji tääqä tii ätqiyä. ‘Naqä Iquenyqä hänaqe näwinyä jänänä tiŋġä imäkepiyä. ⁵ Hänaqä ätŋnänġe, qua äptätnyäpu, itanġa qoqonġä ätqäunġe, yaquetä ipu, itanġa ätuqä änyänġe, hii iwqatäpu, itanġa äquvätä ätimäutä äqä änyänġe, äŋġuä nyätŋqä imäkepiyä. ⁶ Inji ämaqä eeqänänji, qu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä, ämaqä qui imäknätqänjuwä iquau häŋġä iqumuatqe, hiŋuä qumbnuwiqä’ ätqiyä” ätätä äqänä.

⁷ Inġanji qokä-apäkä kuapanä, Jonä iqu asnjä wuqiyätŋqä wimeqanġuwanġa, iqu tii ätukqe. “He qämakä quvqä iquauqä ymeqä-quenġä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänġä äpänġiyä, he zä upiyä-qe’ tqu hitqanġikä? ⁸ Hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäukeqä äktmbu motquapiyä. Iinjä imäkquwi, he zä hŋqu häukuä-tänġä enġä-paŋuenġä. Ga ‘Aprähämä iqu neqä awiŋu hitanġqetanji, ne äŋġuä äpmejnünä-qe,’ matŋqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähämä iqueqä kaqä-kawäka epŋqe, äŋġuä imäkänä. ⁹ Zä-häukuä äŋġuä mäwiqanġutqä iquauŋi tä ätuvepŋqä diŋqe, japiŋi zä-quatä iqi ae äwinä” ätukqe.

¹⁰ Jonä iqu e tqanġa, qu yatŋqä äväpu, “Iiŋqe ne äänä imäkatunġuäwä?” ätukuwi.

¹¹ I tqanġuwänġa iqu kimani, “Ämaqä hŋqu gquä hŋquaqu-tänu sätati, ämaqä gquä maeqä ique väŋqiyä. Itanġa ämaqä hŋqu buayä-tänu eäqe, iqu-pqe asä e yänġiyä” ätukqe.

¹² Itanġa ämaqä mbqä motauqä hŋqua, asnjä mapŋqä äwimepu, tii ätukuwi. “Ämaqä ämänätqueqä iquki, ne äänä imäkatunġuäwä?”

¹³ Kimani iqu iquauŋi, “Heqä ämeyätqänjuwä iqua etquwä-pa, iunä motaupŋqe qä” ätukqe.

¹⁴ Itanġa ämaqä mäkä-iqä iqua-pqe yatŋqä äväpu, “Ne äänä imäkatunġuäwä?” ätukuwi.

I tqanġuwänġa iqu, “He ämaqeunji, ‘Mbqä nätappiyä’ ätuäpu, suqä quvqä mitqueqä pambiyä. Quŋi kuknuä quanġä mämitqä pambiyä. Itanġa ‘Mbqe, wäunjuä iququenġe, tä qäyünġä’ knuä indqämbyä” ätukqe.

¹⁵ Inġanji qokä-apäki, Kraisi ämaqe mitŋqä Goti Hanjuwä Iqu äteqä Iquenyqe hiŋuä äqämbu äpmamiŋjuwä iqua, Jonä iquenyqe, “Tqu Kraisi Qäqutiya?” knuä äwimiŋqe.

¹⁶ Qu knuä e indqänätanġuwinġe, Jonä iqu iquau tii ätukqe. “Nyi asnji, eqä ditänä eqiyätqänġä. Iinjä etanġi, Ämaqä nyi ämanġutäunġä Iqu, qänaki änä äpänġiyä. Iqueqä yukä ämuasmänġä gue ewamqe, nyi ämaqä äŋġuqunä manä, quvqunġä. Iqu asnji, Goti Hanjuwä Iqueqä Dŋä Äŋġuitä, tä itä hiqiyänġiyä. ¹⁷ Iqu spetqä ä äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä Kiqä anju pŋqä maeniŋqe qä. Itanġa kuä pai, tä maisquä du tnämäuniqe qä” ätukqe. ¹⁸ Inġanji Jonä iqu, ämaqä knuä äŋġuä mapŋqä iunġä, kuknuä hui inä ätuätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä äŋġui awä ätumiŋqe.

Heroti iqu, Jonä ique guä äpmuatkeqenġä§

* 3: Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Jonä 1:19-28

† 3:1 Heroti iqueqä yoqä huizi, Antipasiyi. Iqueqä kaniqueqä

yoqä-pqe Heroti iqueyi. ‡ 3:6 Asayä 40:3-5

§ 3:18 Matiu 1:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 9:7-9

¹⁹ Galilisanä ämaqä naqä Heroti iqu, iqueqä känguequeqä apäkä Herotiyasi ämetä, suqä quvqä huizi, kuapanä imäkqanqçeta, Jonä iqu äkasuwä ätukqe. ²⁰ Iutanji Heroti iqu suqä quvqä hñqu anqu inä imäkätä, Jonä ique guä äkiqiyäuekqe.

*Jisasi Iqu, asnä ämakqenqä**

²¹⁻²² Ämaqä eqänäni, qu asnä metqätanquwänqanji, Jisasi Iqu-pqe asnä ämakqe. Iqu asnä ae ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqämanätqätanga, qäukui qnqanä äutänäqe, Dnä Änguä Iqu, ynñä-heeqä enqä-pa, Iquenyqä äquvepkqe. Äquvepqanqa, qäukuä yätutanji, manjä tiinjä ätukqe. “Si Nqä Ymeqä Nyi kiinjä änyinatñqä Iqukiyqä. Nqä äwqe, Sinyqä yeeqä änyinjyä.”

Jisasi Iqueqä kawäkaunqä†

²³⁻³⁸ Jisasi Iqu, Iqueqä quvükui 30 päwqanqa, Iqueqä wänuuä ipäqäkkqe. Inqanji qokä-apäki Iquenyqe, ‘Josepä iqueqä Ymeqeqä’ knuä indqänquwi.

Kinjanäni, Goti Hanjuwä Iqu Atamä ique imäkkqe. Atamä iqu Seti ique eämakqe. Seti iqu Inosi ique eämakqe. Inosi iqu Kenanä ique eämakqe. Kenanä iqu Mähaleli ique eämakqe. Mähaleli iqu Jareti ique eämakqe. Jareti iqu Inokä ique eämakqe. Inokä iqu Metusela ique eämakqe. Metusela iqu Lamekä ique eämakqe. Lamekä iqu Noa ique eämakqe. Noa iqu Semä ique eämakqe. Semä iqu Apäksati ique eämakqe. Apäksati iqu Kainanä ique eämakqe. Kainanä iqu Sela ique eämakqe. Sela iqu Epe ique eämakqe. Epe iqu Pelekä ique eämakqe. Pelekä iqu Reu ique eämakqe. Reu iqu Serukä ique eämakqe. Serukä iqu Neho ique eämakqe. Neho iqu Tera ique eämakqe. Tera iqu Aprähämä ique eämakqe. Aprähämä iqu Aisakä ique eämakqe. Aisakä iqu Jekopä ique eämakqe. Jekopä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Peresi ique eämakqe. Peresi iqu Heslonä ique eämakqe. Heslonä iqu Ani ique eämakqe. Ani iqu Atäminä ique eämakqe. Atäminä iqu Aminätapä ique eämakqe. Aminätapä iqu Nesonä ique eämakqe. Nesonä iqu Salämonä ique eämakqe. Salämonä iqu Boasi ique eämakqe. Boasi iqu Opeti ique eämakqe. Opeti iqu Jesi ique eämakqe. Jesi iqu Dewiti ique eämakqe. Dewiti iqu Netenä ique eämakqe. Netenä iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Mena ique eämakqe. Mena iqu Melea ique eämakqe. Melea iqu Eliyakimä ique eämakqe. Eliyakimä iqu Jonamä ique eämakqe. Jonamä iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Simiyonä ique eämakqe. Simiyonä iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Jorimä ique eämakqe. Jorimä iqu Eliyesa ique eämakqe. Eliyesa iqu Josuwa ique eämakqe. Josuwa iqu Erä ique eämakqe. Erä iqu Elämatamä ique eämakqe. Elämatamä iqu Kosamä ique eämakqe. Kosamä iqu Ati ique eämakqe. Ati iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Neri ique eämakqe. Neri iqu Selatiyoli ique eämakqe. Selatiyoli iqu Serupapelä ique eämakqe. Serupapelä iqu Resa ique eämakqe. Resa iqu Joänanä ique eämakqe. Joänanä iqu Jota ique eämakqe. Jota iqu Josekä ique eämakqe. Josekä iqu Semenä ique eämakqe. Semenä iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Matä ique eämakqe. Matä iqu Näkai ique eämakqe. Näkai iqu Esäli ique eämakqe. Esäli iqu Nahumä ique eämakqe. Nahumä iqu Amosi ique eämakqe. Amosi iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jänai ique eämakqe. Jänai iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Heli ique eämakqe. Heli iqu Josepä ique eämakqe. Inji qokä-apäki, “Josepä iqu Jisasi Ique eämaqeqä” knuä indqänquwi.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminqenqä**

¹⁻² Inqanji Dnä Änguä Iqu Jisasi Iqueqä äwqä imä kuapanä munqanqa, Iqu anqu wätñqä, eqä Jotänä iunji ävämakkqe. Iqisanji Dnä Änguä Iqu Jisasi Ique iwimäkqanqji, Iqu anqä avqñqä imä hiunji 40 äpmakkqe. Iqu iu pmetanqa, Setänä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqä dunqä yamwiqä äwiminqçe. Imñji Jisasi Iqu buayä manqä äpmenjaqänäqe, hiunji yäpakä iquenji Iqu buayä dä äwikqe.

³ Inqanji Setänä iqu, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanqutqe, hikä tqü buayä kunmäknätñqä, kuknuä tuvä” ätukqe.

⁴ Inqäqe Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui tii äqänä.

‘Ämaqç buayä dutanä pmeqä hmanjqä’”† ätukqe.

* 3:20 Matiu 3:13-17; Makä 1:9-11 † 3:21-22 Matiu 1:1-17 * 4: Matiu 4:1-11; Makä 1:12-13 † 4:4 Kuknuä-suqä 8:3

⁵ I tquanja, Setänä iqu ätuma äyáqe, anä-himqä eeqänänjã qua täunji maqänã ämotqakqe. ⁶ Ämotquetã tii ätukqe. “Anä-himqä eeqänänjã täunji, nyi Si misnjã ktap-mqänã. Itanji, Si yoqã naqã qondnjinyã. Nätmatqã eeqänänji, nqã ae änyimängqeqã. Itanji nyi ämaqã hñque wimqã etanjutqã di, nyi äwimqänã. ⁷ Inji Si qonã änauktäutnä, nyaqã yoqe haqeu mamäuqanjtqe, eeqänänjã tä Tqã hiänqiyã” ätukqe.

⁸ I tquanja Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwã Iqueqã bukã iunji tii äqänã, ‘Si qonã äuktäutnä, Goti Hanjuwã tqã Naqã Iqueã yoqenã haqeqã ämamäutnä, wäunji Iqueqenã iqanjinjã’ äqänänã”[‡] ätukqe.

⁹ Itanji, Setänä iqu Jisasi Iquenji, Jerusälemänqã ätumã äwäqe, hiqäva-imäkqã anä atääqã yängisa ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwã Iqueqã Ymequki etanjutqe, qua mänji ikuapmäuvã. ¹⁰ Ii tiinjã. Goti Hanjuwã Iqueqã bukã iunji tii äqänã.

‘Goti Hanjuwã Iqu Iqueqã enätqe, si ängüã mikipñqänã ätuänjijã. ¹¹ Inji tqã yuki, hikã iu hui matäveqã isnjã dinqe, iqua hipae hevqã mäkiqutäpñqäuã,’ äqänänã”[§] ätukqe.

¹² I tquanja Jisasi Iqu kimanji tiinjã ätukqe. “Bukã iunji tii äqänã.

‘Si Goti Hanjuwã tqã Naqã Ique, yamwiqã mäuvqã panã’ äqänänã”^{*} ätukqe.

¹³ Inganji Setänä iqu, Jisasi Iquenji yamwiqã eeqänänji qäpu ävãqe, hea hñganqã hinjuã äqänã pmetnjã dinqã ävãmakqe.

Jisasi Iqu, Galili iuta wäunjuã ipäqäkqenqã[†]

¹⁴ Inganji Dnjã Ängüã Iqueqã yänänänqñqã ditã qäsã, Jisasi Iqu Galili dunqã angumã äukqe. Ämaqã iqi pmeqe, Iquenyqã qätã äwikuwi. ¹⁵ Iqi äpme, iquauqã anä aquvãqñqã iu näqñqã ävãkicqe, ämaqã eeqänänjã iuqã hinjuã iqi, yoqã naqã tänjã-qu eminjqe.

Nasäretqätanjã iqua, Jisasi Ique tuwã äwikuwinjã[‡]

¹⁶ Iqisanji Iqu Nasäretqänqã, anä Iqu hinjuqänã äpme naqã ekqã dunqã ävãmakqe. Iqi ätimäuqe, Iqueqã suqã dunã itã, Sämbatqã hiunji hapã pmeqänqanji, anä aquvãqñqã yängisa äpeyätã, Goti Hanjuwã Iqueqã kukjuã a täutnjã ätqäukqe. ¹⁷ Ämaqã hinjuã-tqã Asayã iqu bukã äqäkqe, ämaqã bukã miqã iqu ämetã, Jisasi Ique vqanga, Iqu ävatãqe, kukjuã tiinjã qänätanji äqunätã a ätãukqe.

¹⁸ “Dnjã Ängüã Iqu nyaqã yäpã tämã äpmenã. Ii tiinjã. Naqã Iqu nyi ätenjikqe. Qokã-apäkã nätmatqã maeqã du, Iqueqã kukjuã ängui awã tumqätã, ämaqã guã pmetanjuwã iquau, ‘Hingnä upñqeqã’ tumqätã, ämaqã hinjuã quvqã iquau-pqe, ‘Hinjã anju qämbñqeqã’ tumqätã, itanga ämaqã, huizi iqua mändi kittqiyätqätanjuwã iquau, qanyã pmapñqã iwimäkqämqã änändowatkqeqã. ¹⁹ ‘Hea Naqã Iqu ämaqeqã ängüã iwimäkänienqñqã äpätñqe, qäqiyqã’ awã tquämqã änändowatkqeqã”[§] qänätanji a ätãukqe.

²⁰ Jisasi Iqu a qäpu ätäuäqe, bukã ämuänyätã, anji ävãqe, quamã äpmakqe. Inganji, ämaqã anä aquvãqñqã iu äpmaminjuwã iqua, qu eeqänã Jisasi Ique hinjuã yänänänqñqã äqunminjuwi. ²¹ Tiinjã iqanguwänqã, Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwã Iqueqã kukjuã bukã täu äqänänqã tä, he qätã äwiyänjuwã iunji, tängã ätimäuqiyã.”

²² Iqu i tquanja, eeqänänjã iqua Iquenyqã yeeqã ipu, kukjuã ängüã ätpiyi, Iqu kukjuã ängüänänjã tquanqñqñqã knjuã kuapã indqämbiyi, tiinjã ätnjuwi. “Tã Josepã iqueqã Hikñiqueqã. Kukjuã tä, Iqu ängisa ämetã tqiyã?”

²³ Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqeqã quamã ängüänänjã pmeqenqã kukjuã ätätqänjuwã-panji, he ‘Si duuta iqukiyqã. Tqã-täuã ängüã imäkinyã’ ändpiyi, itanga ‘Nätmatqã Si Kapänamã imäkñiqñqe, ne qätã äwiyquqeqã. Inäqe Tqã anä täqinjã, asã i imäkiyã’ dpñqeqã” ätukqe.

²⁴ Inganji Iqu tiinjã-pqe inã ätukqe. “Nyi naqã-qakuã etqänã. Ämaqeqã, hinjuã-tqã quwqã anä-himqã iutanã iquenyqe, qu yeeqã miqã ipñqäuã. ²⁵ Nyi naqã-qakuã tiinjã-pqã etqänã. Kinganänji, Laisa iqu pmetanqanji, quväkui hñquaquihñque, qanji 6 iunã piyã maqiyqã itã, buayã dä naqänänjã ätimäukqeqã. Inganji apäqñqã kuapanã hiua, Israitqã iu äpmaminjuwiqã. ²⁶ Inäqe Goti Hanjuwã Iqu Laisa iqueni, apäqñqã iuautanjã huinyqã mändowatqã danã ikqeqã. Oeyã. Iqu iqueni, apäqñqã yäpaqänqisanã anä-himqã Säläpatqã pmeqã huinyqã, anä-himqã naqã Saitonã ingisanqã ändowatkqeqã. ²⁷ Tiinjã-pqã eminjqe. Hinjuã-tqã Elisa iqu pmetanqanji, qokã-apäkã wänyimänqã-tänã kuapã Israitqã iu äpmaminjuwiqã. Inäqe,

[‡] 4:8 Kukjuã-suqã 6:13 [§] 4:11 Apqã Bukã 91:11-12 * 4:12 Kukjuã-suqã 6:16 † 4:13 Matiu 4:12-17; Makã 1:14-15 ‡ 4:15 Matiu 13:53-58; Makã 6:1-6a § 4:19 Asayã 61:1-2

eeqänänä iquauqä wänymänqä qäpu maeqä da ikqe. Naimänä, qua Siliya pmeqä iqunä, ängüä imängqeqä” ätukqe.

²⁸ Jisasi Iqu e tquanğa, ämaqä anä aquväqñqä iu äpmaminjuwä iqua, kukñuä qätä iinjä äwipiwi, qu eeqänä äwqä tnänä naqänänä äwiñgqe. ²⁹⁻³⁰ Iinjä ipiwi, iqua ävaupu, Iquenji anä-himqä yäpaqänğisa äkiwqatämäkuwi. E imäkäpiyitanji, qoqonä, anä-himqä iu mätnätanğqä yänğisanji, iwaqä bu ävqutäumanä-tpu, ätuma yqanğuwänğa, Iqu quvaqä awä iqisa äqüpawunğa äwekqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnä quvqä-tänä hñque ängüä iwimäkkqenqä**

³¹ Iqisanji Iqu Kapänamä, anä-himqä Galilisänä ingğisanqä äwäkqe. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğani, Iqu ämaqä iquau näqñqä äwiminğqe. ³² Inğanji Iqu, yoqä-tänä-qu tquanğqenqä, qu qätä äwiyäpu, yänuuä ikuwi.

³³ Inğanji, ämaqä dnä quvqä-tänä anä aquväqñqä iu äpmaminğqä hñqu ämävauqe, manä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. ³⁴ “Äi! Jisasi Nasäretqätanä Iquki, Si squä nemäkätñqäwä? Si ne qui nemäkätñqä äpnätanä? Nyi Sinyñqe näqñqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänä Iqukiyqä” ätukqe.

³⁵ E tquanğa, Jisasi Iqu yänänäqñqä tii ätukqe. “Si kukñuä matqä panä. Ämaqä iquenji huätä vämayä!” E tquanğa, dnä quvqä iqu, iquenji qu-tänä awä iqi qua mänji äkimäuqe, ique qui mimäqäqä itä ävämakqe.

³⁶ Ämaqe yänuuä ipiwi, tii ätnğuwu. “Kukñui äkitanäwä? Iqueqä yoqetä yänänäqñqä iutatä tquanğa, dnä quvqä iqua qätä äwiyäpu ävämeqäüä.” ³⁷ Jisasi Iqu nätmätqä iinjä imäkkqenqä tiwiqe, anä-himqä im-imä äwekqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, ängüä iwimäkkqenqä†

³⁸ Jisasi Iqu anä aquväqñqä iunji ävämanji, Saimonä iqueqä anä iu äpaqukqe. Iqinjä Saimonä iqueqä känemi, huiwä dnä tnänä iqanği witanğqenqä, qu Iqu yätamäqä vätnqä diñqä yatñqä äwikuwi. ³⁹ I tquanğuwänğa, Iqu äwäqe, apäkä ii-sänä qäqiqi ätqäuqe, yaqä huätä wätñqänä kukñuä yänänäqñqä ätukqe. Iqu e tquanğa, yaqä qäpu eqanği, ii ängüä maqänä imänäqe, ymisänä näwinyä imäkeqe.

⁴⁰ Maptqä äqukunätñqä itqätanğa, qu ämaqä tänä-yaqä huitanä-huitanä-tänji, Jisasi Iquenyqä ätuma ätimäkuwi. Iinjä iquauñi, Iqu hñqunä-hñqunä hipa haqeqi äwiyätä, ängüä iwimäkkqe. ⁴¹ Iqu e imäkätqätanğa, dnä quvqe ämaqä kuapänänä iunji ävämäkuwi. Ävämepiyänğani, qu Iquenji, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukuwi. Qu, “Tqu Kraisi, Ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu äteqä Iqueqä” näqñqä etanğuwitanji, Iqu, qu äkasuwä ätuätä, “He matqä pambiyä-qe,” yänänäqñqä ätukqe.

Jisasi Iqu, anä-himqä huiwä ätuäkäminqenqä‡

⁴² Zinüanğani, Jisasi Iqu anä avqñqä dunqä äväma äukqe. Inğanji ämaqe, qu Iquenyqä qävqä ikipu, ämäqumuapiwi, iquau mävämeqä yätñqä, iqi ätäuqumuatekuwi. ⁴³ E iqanğuwinqä Iqu iquau tii ätukqe. “Henyä ma, anä-himqä huiunji, Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä awä inä tumqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iinjñqä änändowatkqeqä” ätukqe. ⁴⁴ Iqinjä ävämanji, Iqu qua Jutiya iu ikitä, iquauqä anä aquväqñqä iu awä ätuäkäminqe.

5

*Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä**

¹ Hiunji hñqueni, Jisasi Iqu eqä Genesäretqä iqueqä manä iqi tqäutanğa, ämaqä kuapänänä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wipñqä, Iqu-tänä qäqiqi ätqäuqñuwi. ² Jisasi Iqu kukñuä awä ätuätäqänğani, hämapäkä-piqä hñquauqä yimba hñquauqä eqä manä iqi witanğinyä äqunğqe. Hämapäkä-piqä iqua yimba iu mäpmeqä, quwqä hämapäkä qa piunye, asñä äqämñuwi. ³ Inğanji Iqu Saimonä iqueqä yimba ique hiñuä äqunäqe, ätkamäutä, Saimonä ique, “Yimba nändi äma uvä” ätukqe. Itanji Iqu yimba iu quamä äpmeqe, qokä-apäkä iquau kukñuä hui inä äwikqe.

⁴ Iqu näqñqä qäpu äväqe, Saimonä iquenji, “Si yimba eqä awä näñi äma äwätnä, iqisanji he qae hämapäkinğä eqä-huänä bu tnämeqapiyä” ätukqe.

⁵ I tquanğa, Saimonä iqu kimanji, “Naqä Iquki, ne heatqä tquenji wänuuä yänänäqñqä itqätanğu, zä aanqä änavqiyä. Ne hämapäkä tutqä qäpu mapiqä iqunä. Ga Si iinjä ändinjä, nyi qa ätnämäumqänä” ätukqe.

⁶ Qu iinjä ipiwi, hämapäkä kuapä piqanğuwänğa, qae ändakmäumätä ikqe. ⁷ Iquauqä käyämäqä yimba huizi dü äpmaminjuwä iqua, yätamäqä wipñqä diñqä hipa äuqueqä

* 4:29-30 Makä 1:21-28 † 4:37 Matiu 8:14-17; Makä 1:29-34 ‡ 4:41 Makä 1:35-39 * 5: Matiu 4:18-22; Makä 1:16-20

äwikuwi. Iqua äppiwi, hämapäki yimba hñquaqwi ämaikuwi. Inğanji yimba iquaqwe eḡä-huañä mäma quveḡenyäsinya ikiye.

⁸ Saimonä Pitä iqu, hämapäkä eeqänänḡ äpäkuwä iu äqunäqänḡanji, iqu yäunüä naqänänḡ itä, Jisasi Iqueḡä yukä yäpä iqi äpäknäqwe, "Naḡä Iquki, Si änyiväma uvä. Nyi ämaqä quvqunḡä" ätukḡe. ⁹ Iqunä ma. Ämaqä Saimonä iquätä anä äpmamiñuwä iqua-pḡe, yäunüä ikuwi. ¹⁰ Iqueḡä wäunüä anä iqä, Jemisi iquätä, Jonä iquätä, Sepri iqueḡä hikñä inḡueḡi-pḡe, yäunüä inä ikiye.

Saimonä iqu i tquanḡa, Jisasi Iqu kimanji, "Si zä miḡä panä. Nyi, si ämaqwe, hämapäkä eñḡä-pa, piḡätñḡḡä, ikimäkḡmḡänä" ätukḡe. ¹¹ Qu yimba eyḡiyämanji, eḡä mañä weä näñinyḡä äpäupiwi, quwḡä nätmätḡä eeqänänḡ hiñuinä äquñḡuanji, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänḡä-tänḡä hñque äñḡuä iwimäkḡqenḡä†

¹² Hea hñqueni, Jisasi Iqu anḡä-himḡä hñque äpmamiñḡe. Anḡä-himḡä iunji, ämaqä wänyimänḡä kuapanänḡä-tänḡä hñqu äpmamiñḡe. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqwe, qonḡä äwoktäutä, hiḡeñuä qu bu eätä, Jisasi Ique tii ätukḡe. "Naḡä Iquki, Si äkinganḡutḡe, nyi äñḡuä iqu nyimäkätñinyä."

¹³ Itanḡa Jisasi Iqu hipa haḡeḡä äwiyäqwe, tii ätukḡe. "Nyi änyinḡiyä. Si äñḡuä imännyä." I tquanḡa, ämaqä iqueḡä wänyimänḡe, äñḡuä maḡänä imänḡḡe.

¹⁴ Inḡe Jisasi Iqu tiinḡä ätukḡe. "Nyi tä imäkḡenḡe, si ämaqä hñque mätḡuä panä. Si hiḡäva-imäkḡä iquenyḡä äyätñä, tḡä huiwi ique motquayä. Mosisi iqu ätkḡä-pa, tḡä huiwä äñḡuä ikimäkḡenḡä hiḡäva imäkiyä. Inḡe, qu 'ämaqä tqu iqueḡä yaḡe, äñḡuä ae imänḡḡeḡä' kñuä vätnḡänännyä" ätukḡe.

¹⁵ Iqu, "Si ämaqä hñque mätḡuä panä" qäyä ätukḡä-qe, ämaqä im-imä äpmapiyä iqua, Jisasi Iquenyḡä kukñui qätä kuapanä äwimiñuwi. Inğanji ämaqä kuapanä kukñuä qätä wipñḡätä, iquauḡä yaḡä äñḡuä iwimäkätñḡätä, Iquenyḡä äpmiñuwi. ¹⁶ Qu iinḡä itḡätanḡuwänḡa, hea kuapanänḡanḡanji Iqu äväma, anḡä avḡñḡä imḡä äwätä, Goti Hanjuwä Iquenyḡä tääqä ätuäqisimñḡe.

Jisasi Iqu, ämaqä yänḡä-a quvḡä hñque äñḡuä iwimäkḡqenḡä‡

¹⁷ Hea hñqueni Jisasi Iqu qokä-apäkiu näññḡä vätkḡätanḡa, Parisitanḡä hñquata, kukñuä-suḡenḡä näññḡä hñquata anḡä-himḡä eeqänänḡä Galilisanḡä, Jutiyatanḡä, Jerusälemätanḡä iuta äppiwi, Jisasi Iquätä quama anä äpmamiñuwi. Goti Hanjuwä Iqueḡä yänḡänäñḡe, Jisasi Iqu ämaqä täñḡä-yaḡä iquau äñḡuä iwimäkätñḡänä Iquätä äpmamiñḡe. ¹⁸ Inğanji ämaqä hñqua, ämaqä yänḡä-a quvḡä hñque hevḡä ämiḡutäwa äpäpu, anḡä yäpä yänḡisa äma äpeyäpu, Jisasi Iqu-tänḡä qäḡiqi hianä-tpu ikuwi.

¹⁹ Ämaqä kuapanä pmetanḡä anä mäpeyḡä ipiyi, anḡä haḡä yätunḡä äma äpepiyi, atääqä yänḡisa itäqäktäupu, ämaqä yänḡä-a quvḡä iqueni, iqueḡä hevḡe guä ämäsäupiwi, ämaqä pmetanḡuwä awä Jisasi Iqu tqäutangḡä buñḡä guä äyämäwatukuwi.

²⁰ Iqu quwḡä quvḡä heḡiyḡä du hiñuä äqunäqwe, "Nḡä näueḡä iquki, tḡä suḡä quvḡe, huätä ae ämakmäuḡänä" ätukḡe.

²¹ Iqu e iqanḡenḡä, Parisi iquata kukñuä-suḡenḡä näññḡä iquata kñuä tiinḡä indḡänḡuwi. "Suḡä quvḡä huätä mamäueḡe, Goti Hanjuwä Iqunänḡä. Iqueni äkittḡiyetä, naḡä timäutñḡä ätkḡäḡä Tqu, ii Tqukä?"

²² Iquauḡä kñuä indḡänḡä imñi, Jisasi Iqu näññḡä ae eäḡe, "He Nyinyḡä kñuä iinji, sunḡä indḡänḡäuä?" ätukḡe. ²³ "Nyi qeiḡinyä imäkätmä tmḡe, kukñui äkikä? 'Tḡä suḡä quvḡe huätä ämakmäuḡänä' tmḡätanä ä, 'Si ävautnä qanḡä uvä' tmḡätanä?"

²⁴ Tiinḡä eänä, Ämaqeuḡä Ymeḡä Ekḡä Iqu, quä täunji suḡä quvḡe huätä mamänḡiyä. He iinḡñḡe näññḡä mapñḡe, Nyi ämaqä täñḡä-yaḡä iqueni tii ätquä. 'Si ävautnä, tḡä yquvanḡä a ämaqätätñä, anḡämḡä uvä' ätquänä" ätukḡe.

²⁵ Jisasi Iqu e tquanḡa, iqu maḡänä ävauḡe, iqueḡä yquvanḡä a ämaqätäqwe, Goti Hanjuwä Iquenyḡä "änḡuiḡä" ätätä, iqueḡä anḡämḡä äukḡe. ²⁶ E äqumbiyi, qu eeqänä yäunüä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyḡä "änḡuiḡä" ätkuwi. Iinḡñḡe, tiinḡä ätkuwi. "Tänḡa ne nätmätḡä huitanḡä yänḡänäñḡe timäuḡanḡi hiñuä äqunänḡunä" ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueḡä yänḡänäñḡenḡä kñuä kuapanä indḡänḡuwi.

Jisasi Iqu, Lipai (Matiu) ique tääqä ätuätumakḡenḡä§

²⁷ Iqisanji Jisasi Iqu äwäḡe, ämaqä mbḡä motauḡä hñqu, mbḡä motauḡä anḡä iu pmetanḡi äquñḡe. Iqueḡä yoḡe, Lipai ique. Iqueni Jisasi Iqu, "Si qänaki nyivändiyä" ätukḡe. ²⁸ I tquanḡa, iqu nätmätḡä eeqänänḡi iqi ävämetä, pämä ätkäueḡe, Jisasi Ique qänaki äwivändḡe.

† 5:11 Matiu 8:1-4; Makä 1:40-45

‡ 5:16 Matiu 9:1-8; Makä 2:1-12

§ 5:26 Matiu 9:9-13; Makä 2:13-17

²⁹ Lipai iqu Jisasi Ique itmakqenqä, iqueqä anä du ymisanä naqänänä imäkkqe. Ämaqä kuapänä mbqä motauqä iquatä, ämaqä huizi-pqä iquatä, buayä anä änäpu äpmaminjuwi. ³⁰ I pmetanquwännga, Parisi iquatä, iquauqä ämaqä kukjuä-suqenqä näqenqä iquatä, Jisasi Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquauji, “He ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkkqä iquatä buayä anäni, sunqä nätcänäuä” ätukuwi.

³¹ I tquanquwännga, Jisasi Iqu kimanji, “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquaujqä mäwqä ipnä. Ämaqä yaqä iquanä upnqäuä” ätukqe. ³² “Inäqce, knuä äkunmäknäpu suqä quvqä vquatämäupnqä dinqe, Nyi ämaqä suqä ängguä imäkkqä iquau tääqä tumqä mapqä iqäqeqä. Ämaqä suqä quvqä imäkkqä iquau tääqä tumqä äpqäqeqä” ätukqe.

*Qu Jisasi Ique, suqä buayä manqänqä yatnqä äwikuwinqä**

³³ Inganji qu Jisasi Ique, tiinjä ätukuwi. “Ämaqä Jonä iqu wänuänqä ämotquetnqä iqua, buayä manqänqä imäkäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänuwiqä. Itannga, Parisi iquauqä-pqä iqua, asänänjqä. Inäqce Saqä iqua, buayätä eqätä änätcänäuä” ätukuwi.

³⁴ I tquanquwännga, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä apäkä metnqä hñqu, iqueqä käyämäqä iquatä yqänä pmetanganji, he iquauji, ‘Buayä manqä pambiyä’ tupnqätanä? Oeyä! ³⁵ Qänakndanji, ämaqä hñqua ique ätuma uwqanquwännga, iqueqä käyämäqä iqua buayä manqe, inganä pmapnuwänqeqä” ätukqe.

³⁶ E ätuäqce, Iqu kknjuä ktqä tii ätukqe. “Gquä yäüä hñqu äpäkngqce, ämaqä hñqu gquä änyä-hänjä dutanji, yäüä näquenyqä mapisqä yänqiyä. E äpisätqce, iqu änyä-hänjä ique qui imäkänqiyä. Itannga änyä-hänjitanjitä, yäüä ditänji, asänänjä maeqä etanji, yäüä iqu ängguä matimäuqä yänqiyä. ³⁷ Tiinjä inänjqä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänjä hui, yaqeqä huiwä yäüä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqce, wainqä-eqä änyä-hänji, yaqeqä huiwä yäüä iqueni äpisätä, qua bu iquasäunä. Yaqeqä huiwä-pqä qui inä imäknänqiyä. ³⁸ Ininjqce, qu wainqä-eqä änyä-hänji, yaqeqä huiwä hänjä iu iquatimäupnqäuä. ³⁹ Itannga ämaqä wainqä-eqä yäüä ängguwä iqua, änyä-hänjä dunqe mäwinqä inä. ‘Yäüä iqu ämäwqätäunä’ ätätqänäuä” ätukqe.

6

*Qu Jisasi Ique, suqä Sämbatqenqä yatnqä äwikuwinqä**

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñquenji, Jisasi Iqu kuä-witqä wänuä iu ikäminqce. Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua anä ikipu, kuä-witqce ätākäpu änmijnjuwi. ² Iqua e iqanqä äqumbiyi, Parisi hñqua tii ätukuwi. “Nätmatqä iinj, neyaqä suqä hiunji hapä pmeqänqanji, ne pmua imäkätunqeqä. He iinj sunqä imäkkäuä?” ätukuwi.

³ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Hinjuqänänji, neqä awiiku Dewiti iquitä, iqueqä ämaqä iquatä buayä dä äpäkönäpiyänqä imäkkqenqce, he kukjuä a matäuqä itqänuwanä? ⁴ Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yänqisa äpaquväqce, buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqi äwäminqce, ämakqce. Buayä iinj, hiqäva-imäkkqä iquanä ämepu hñqä äwäminqce. Huiziquaujqce, ii pmuai. Inäqce, Dewiti iqu ämeqce, änatä, hui iqueqä ämaqä iquau äwikqeqä” ätukqe. ⁵ Tiinjä-pqce inä ätukqe. “Hiunji hapä pmeqeuji, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu ämitqänä.”

Jisasi Iqu, ämaqä hipa quvqä-tänjä hñque, ängguä iwimäkkqenqä†

⁶ Hiunji hapä pmeqä huiziquenji, Jisasi Iqu anä aquväqenqä hñque äpaquväqce, näqenqä äwiminqce. Qutä anänji, ämaqä hipa ämuangisanji quvqä-tänjä hñqu äpmaminjuwi. ⁷ Inganji kukjuä-suqenqä näqenqä iquatä, Parisi iquatä kjuji, “Ämaqä Iqu ämaqä tquenji, hiunji hapä pmeqä tänqanji, ängguä iwimäkänqutiyä, ä ängguä mäwimäkkqä yänqutiyä?” vqanji, Jisasi Ique kukjuä mitpnuwänqä hänaqenqä qävqä ipu, hinjuä äqumbu äpmaminjuwi. ⁸ Itanqce Jisasi Iqu iquauqä knuä indqänqä imninqce näqenqce eäqce, Iqu ämaqä hipa quvqä ique ätukqe. “Si ävautnä, ämaqä iquauqä hinjuä iqi pämä tqävä.” I tquanqce, iqu ävautä e imäkkqce.

⁹ Iqu e imäkkqanqce, Jisasi Iqu iquau ätukqe. “Nyi yatnqä eyqänä. Neyaqa suqä dunji, hiunji hapä pmeqänqanji, ne suqä ängguä imäkätunquätanä, ä quvqä imäkätunquätanä? Ne ämaqä qui imäkkmbnqä pmetanquwä iquauji, yätamäkkqä vatunquätanä, ä qui iwimäkätunquätanä?” ätukqe.

¹⁰ E ätuäqce, Iqu ämaqä eeqänänjä iu hinjuä äqunqäwäqce, ämaqä hipa quvqä ique, “Si tqä hipae jänä väpäyä” ätukqe. Iqu tquanqä-pa imäkkqanqce, iqueqä hipae ängguä qce

* 5:32 Matiu 9:14-17; Makä 2:18-22

* 6: Matiu 12:1-8; Makä 2:23-28

† 6:5 Matiu 12:9-14; Makä 3:1-6

imängqwe. ¹¹ Iinjä äqumbiyi, ämaqä kuknjuä-suqenqä näqenqä iquatä, Parisi iquatä äwqä äkasuwä kuapanä munğanğa, tii ätnjuwi. “Ne Jisasi Iquenji, äänä imäkatunquawä?”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 hjuquu atäunjuä äwikqenqä‡

¹² Heatqä hjuqenji Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä qoqonjä yätunqä äyäqce, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tätqätanji za ävekqce. ¹³ Mäptqä timäuqanğa, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tääqä ätuätumeqce, qutanjä 12 iquau atäunjuä äväqce, “ämaqä wäunjuänqä dowatqä” änyuätkqce. ¹⁴⁻¹⁶ Ämaqä iinj, hjuqu iqueqä yoqce Saimonä ique. Iquenji, Jisasi Iqu “Pitä iqukiyqä” ätukqce. Hjuqu Endru, Saimonä iqueqä kängueqce, hjuqu Jemisi ique, hjuqu Jonä ique, hjuqu Pilipä ique, hjuqu Batromi ique, hjuqu Matiu ique, hjuqu Tomasi ique, hjuqu Jemisi, Aläpiyasi iqueqä ymeqä ique, hjuqu Saimonä, ämaqä Selotqä iutanjä-qce, hjuqu Jutasi, Jemisi iqueqä ymeqä ique, hjuqu Jutasi Iskarioti ique. Ämaqä yäpakä tqce, qänakndanji Jisasi Ique ämaqä himä-wiunqä iquau väniñqä ique.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapanänjä hjuquu ängüä iwimäkkqenqä

¹⁷ Iqu iquau atäunjuä äe äväqce, iquatä anä äppiwi, Iqu anjä quauñä hjuqäqi, ämaqä kuapanänjä iquatä pämä anä ätqäukuwi. Iqutä anä ätqäumiñuwä iquau, kuapanänjä hjuquau, Iqueqä wäunjuä ämotquaminqä iquai. Ämaqä huiziqua, hui qua Jutiya im-imä äpmakäwäñuwä iutanji, hui anjä-himqä Jerusälemä iutanji, hui eqä-huänjä manjä, anjä-himqä Tayätä Saitonätä inggisänjä-pqce anä äpmamiñuwi. ¹⁸ Inğanji qu Jisasi Iqueä kuknuji qätä wipñqätä, iquauqä täñjä-yaqä ängüä imämbñqätä, äwimakuwi. Ga ämaqä dnjä quvqä iquaua qui imäknätqätanjuwä iquauñi, Jisasi Iqu ängüä qe iwimäkkqce. ¹⁹ Ämaqä eeqänänji, qu Jisasi Iqueä yänänäqñqä dutanji ängüä imänäpiyä dnñqä, äwutmaqänänä-tpu imiñuwi.

Hanjä-iqä ämetqänjuwä iquau, yeeqä ipñqenqä§

²⁰ Inğanji Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau hiñuä äqunäqce, tii ätukqce. “Ämaqä nätmätqä maeqä iquenyä, he yeeqä enyanä. Tinjqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñi, hiqeqä. ²¹ Ämaqä täñğa buayä dä eyätñqä iquenyä, yeeqä enyanä. Tinjqä. Qänakndanji he buayä kuapanä änäpu, äwqä ängüä hipäsäniqeqä. Ämaqä knjuä äqiyätqänjuwä iquenyä, he yeeqä enyanä. Tinjqä. He qänakndanji, tä spnuwiqä. ²² Qänakndanji, he Ämaqceqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä duta, qu äwqä äkasuwä kiñjä etäpu, huätä endowatäpu, kuknjuä quvqä etäpu, hiqä yoqenqä ‘quvqeqä’ etäpu, qui imäkqanğppänğanji, he yeeqä iqtänñqä. ²³ Hea inğanji, he aquvänä ipu, häukuä qutäqäpnñqä. Tinjqä. Nätmätqä ängüänänjä kuapanänji, qäukuä haqä yätu henyqä näwinyä äwinä. Suqä qu emäkñqä-panji, iquauqä kaqä-kawäka qänğanänji hiñuä-tqä iquauñi iinj imäkmiñuwiqä” ätukqce.

Ängüä äpmeñuwä iquau, hanjä-iqä mapñqenqä

²⁴ “Itanğa ämaqä nätmätqä kuapä-tänjä iquenä, ängüänä mimbiyä! Hanjä-iqä hemeñqiyä! Nätmätqä hiqä äwqä ängüä imäkmbñqce, he äe ämeñäüä. ²⁵ He täñğa buayä änäpu, ängüä äpmeñuwä iquenä, ängüänä mimbiyä! Hanjä-iqä hemeñqiyä! Qänakndanji, he dä heyäniqeqä. He täñğa tä äsätqänjuwä iquenä, he ängüänä mimbiyä! Hanjä-iqä hemeñqiyä! Qänakndanji, he ka ipu, knjuä qäyqäpnjuwä. ²⁶ Ämaqä eeqänänji henyñqä aquvänä iqanğppänğanji, he ängüänä mimbiyä! Hanjä-iqä hemeñqiyä! Qänğanänğanji, hiñuä-tqä qanğqä iquauñi, kaqä-kawäka iquauñqä aquvänä asä e imiñuwä-qce, iquauñi hanjä-iqce, äwimakqeqä” ätukqce.

*Himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä winqenqä**

²⁷ “Nyi he etqänä. Nyaqä kuknjuä qätä änyiyätqänjuwä iquenä, he hiqä himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä henğuätñqeqä. Ämaqä henyqä mäwinqä itñqä iquauñi, he suqä ängüänänjä dnä iwimäqäpnñqeqä. ²⁸ Ämaqce, he qui imäkmbñqä dnñqä tääqä ätätqänjuwä iquauñi, he iquau ängüä pmapñqä dnñqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquäpnñqeqä! He ämaqä qui emäkätqätanjuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu iquau yätamäqä vätnjqä tääqä tquäpnñqeqä! ²⁹ Ämaqä hjuqu saqä mangawä iu kpäsqanqutqce, si hñgisa inä wimäqätñqeqä. Ämaqä hjuqu saqä gquä quäuwä äqvätqce, gquetä qäsä qäyä ämequänä. ³⁰ Ämaqä eeqänänji, nätmätqänqä yatñqä kiyqanğuwä iquauñi, si äwisñqeqä. Ämaqä hjuqu saqä nätmätqä meqanğutqce, si ‘Anji

dapiyâqe' mätquä pa iqätñqä. ³¹ Suqe, ämaqä qu he emäkpnqä enyänqä-panj, he-pqe quñj inä iwimäkpnqeqä" ätukqe.

³² "He ämaqä henyqä äwinyätñqä iquauñqänä engangutqe, iinj itqänuwitani, he nätmätqä änguänänä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutani, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iqua-pqe, iquauñqä winyätqätangqä iquauñqänä äwinyätä, asä inä imäkqä-quaiqä. ³³ He ämaqä änguä emäkqanguwä iqaunä änguä iwimäkqangpqe, he nätmätqä änguänänä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutani, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iquapqe, asä inä imäkqä-quaiqä. ³⁴ He 'Iqu angumä kima dapqonqä' kjuä indqämbu, ämaqä hñqe qanyinä vqangpqe, he nätmätqä änguänänä squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Suqä quvqä imäkqä iqua, 'Iqu angumä dapqonqä' kjuä indqämbu, suqä quvqä imäkqä huiziquau qanyinä wipñqäüä. ³⁵ Itanqa, hiqä himä-wiunqä iquauñqä enganguti, iquauñj änguä iwimäkpnqäüä. 'Ämaqä tqu, angumä mänapqä yänqiyä' kjuä qäyä indqänäpu, qanyinä wipñqäüä. He suqä iinjä imäkpqe, Goti Haqä Yätutanä Iqueqä ymeqä äpmpu, qanakndanj nätmätqä kuapnä Iqueqä hipa iutani mapnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qu Iquenyä 'änguiqä' mätquä ipu, suqä quvqä imäkätqätanguwä iquauñj, änguänä ämitqäüä. ³⁶ Goti Hiqä Heniqu, ämaqeuñqä wiunqä miqä, huäqä äwunätñqä-pa, he-pqä huäqä heunätñqeqä" ätukqe.

Huiziquauqä suqenqä miwäsäuqenqä

³⁷ "He ämaqä iquauqä suqenqä iwäsäupu, 'Ämaqä quvqä-quaiqä' matqä pambiyä. He iinj mimäkqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu henä-pqe memäkqä yänqiyä. Ämaqä hñqu suqä quvqä imäkqangqenqä, 'Iqueni pizqä päkiyä' mätquä pambiyä. He e mätquä iqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu henyqä e mätquä yänqiyä. He suqä quvqä qäyä etqueqangpi, heqä äwqe hanjä imäknapu, hui enyänä. He iinj imäkqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu henj, iinj emäkänqiyä" ätukqe. ³⁸ "He nätmätqä ämaqeu vqangpqe, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä tiñj hetapänqiyä. Iqu qa manquä ämanyuäqe, mändi äkisäutä, angumä hui ämanyueqanga manquä ämnätä, hui qua mäñj äpäknqä-panj iinjä hetapänqiyä. He nätmätqä qäyunä äwipqä-panj iinj, asä iinjä hetapänqiyä" ätukqe.†

³⁹ Iwä Iqu iquauñj, kukjuä ktqe tiñj-pqe ätukqe. "Ämaqä hinuä quvqä hñqu, hinuä quvqä hñqueni, änguä itmetä hänaqenj änguä motqueniqiyä? Oeyä, qäquaqu qua hovqä bu päwäyñqinyä. ⁴⁰ Ämaqä hñqu näqñqä ämetqe, iqueqä näqñqä-vqä iqueni, mämwäqätäuqä yänqiyä. Ämaqä näqñqä eeqänä qäpu ämapqä iqua, quwqä näqñqä-vqä iquätanj, asänänä hipñqäüä" ätukqe.

⁴¹ "Si tqä tta-tungueqä hinjuu, hinoqukuä wänqä änyätangqä ipi äqunätinä, tqä hinjui zä naqänänä iqu qäyä witanji kjuä mindqänquki, sunqä tutndi? ⁴² Inj äänä etangikä? Tqä hinjuuñj, zä naqänänä hñqu qäyä witanji hinuä änä mäqunquä itnä, tqä tta-tunguequeni, 'Tasi-guequkiyä, tqä hinjuuñj, hinoqukui nyi huätä makmäumqänä-qe,' äänä tutñqäwä? Si wopqä itnä, kukjuinä tqä-qukiyi. Zä naqänänä tqä hinjuu äwinqce, huätä ganä mamändñqeqä. Iñj itñj, si hinuä änguä äqänätinä, tqä tta-tunguequeä hinoqukui, huätä mamäutñqeqä" ätukqe.‡

Zä huitanjä-huitanjä iquauqä häukuñqäS

⁴³ "Zä änguä di, näñqä ququvqä maqiyqä yänä. Itanqa, zä quvqä di, häukuä änguä maqiyqä yänqiyä. ⁴⁴ Ämaqä, zä-häukuä hinuä äqunäpu, 'änguätiyä, quvqätiyä?' kjuä indqämbñqäüä. Qu zä-yäunquä maeqä guä yänä-tänj iqinj, zä-eaqä häuku di dupñqe, mäwqä ipñqäüä. Qu wainqänqänä kjuä indqänqä äupqe, guä yänä-tänj iquauñj, hinji manduqä ipñqäüä. ⁴⁵ Iñj enqä-panj, ämaqä änguänänä iqua, kjuä änguänänä indqänäpu, suqä änguänänä di imäkpnqäüä. Ämaqä quvqä iqua, kjuä quvqä huitanjä-huitanjä indqänäpu, suqä quvqä imäkpnqäüä. Ämaqä iquauqä kukjuu, ii iquauqä kjuä indqänqä dutanjqä" ätukqe.

*Anjä qäyunä mätqenqä**

⁴⁶ Itanji "He 'Naqä Iqukiyä' ändäpiyä-qe, Nyaqä kukjuñqä qänaknä manyiyqä itqänjuwi, sunqäwä? ⁴⁷ Ämaqä Nyinyqä äpätä, Nyaqä kukjuä qätä änyiyätä, qänaknä iqäqä iquenyqe, Nyi näqñqä hitapmqänä. ⁴⁸ Ämaqä iqu tiinjqä. Ämaqä hñqu, qua mäñqä mämä äptäqe, hikä iunj anj haqeqi yänänäqñqä ämätqä-panj, iinjäqä. Maqñqä hitanqua, eqä huakä ätimäutä, anj du yänänäqñqä äpäsäqce, ämaqä iqu anj

† 6:38 Matiu 7:1-2

‡ 6:42 Matiu 7:3-5

S 6:42 Matiu 7:15-20, 12:33-37

* 6:45 Matiu 7:24-29

yänänäñqäqä ämätätqä-qae, anj ämenä miqä yänqiyä. ⁴⁹ Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qätä änyiyätä, qänaknä miqä iqä iqu, ii tiinjä. Ämaqä qua mäqueqä anj hiñginä ämätätqä, qänakndanj eqä huakä äpätä, anj qui imäkätä, qua iqi äpäñqäqä-panj iinjä” ätukqe.

7

*Jisasi Iqu, Romätanjä mäkä-iqä hñqueqä wäunjuä-wiyqä hñque, äñguä iwimäkkqenqä**

¹ Itanğa Jisasi Iqu qökä-apäkä iquau kukñuä iinjä qäpu ätuäqä, Iqu anj-himqä Kapänamänqä äukqe. ²⁻³ Iqinj Romätanjä mäkä-iqä iquauqä naqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, täñj-yaqä ämetä, äpäkonqänä äwominqe. Ämaqä naqä iqu, iquenyqä kuapanä wiñganqçetani, iqu Jisasi Iquenyqä qätä äwiyäqä, ämaqä Israitqätanjä naqä hñquau, Jisasi Iqu äpätä, iqueqä wäunjuä-wiyqä ique äñguä iwimäkätñqä dñqä ändowatkqe. ⁴ Qu Jisasi Ique äwimapiyi, kukñuä aquvänä ätuäpu, “Iyääqä” ätukuwi. “Ämaqä naqä tqu, äñguänänj-queqä. Si yätamäqä wisñqeqä. ⁵ Iqu Israitqä iquenyqä äwinyätä, neqä anj aquväqñqä änamäsikqeqä” ätukuwi.

⁶ E tquanguwänğa, Jisasi Iqu qutä anä äukuwi. Qu äupiysi, ämaqä mäkä-iqä iquauqä naqä iqueqä anj-tänj qäqiqi pätqätanğa, iqu iqueqä quvämäqä iquau, Jisasi Ique tii tupñqä ändowatkqe. “Naqä Iquki, Si qae pmayä! Si nyaqä anj täñgisänqä yaptñqä dñqä, nyi ämaqä äñguänänj-qunä hmanjqä. ⁷ ‘Nyi ämaqä äñguänänjünä manä’ kñuä nyiyangji, ñqä-näüä mäkimeqä da iqänä. Inji, Si kukjuinä tqanğti, nyaqä wäunjuä-nyiyqä iqu äñguä imänänä. ⁸ Nyi-pqe inänjqä. Nyi ämaqä yoqä-tänj hñqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñi, hñque ‘Si uvä’ tquangmdqe, iqu äwänqiyä. Hñque ‘Si biyä’ tquangmdqe, iqu äpäñqiyä. Itanğa ñqä wäunjuä-nyiyqä hñque, ‘Si tä imäkiyä’ tquangmdqe, iqu imäkñqiyä” ätukqe.

⁹ Inğanj Jisasi Iqu kukñuä iinjä qätä äwiyäqä, yäunjuä itä, qänaki hiñuä ämäqunäqä, ämaqä Ique qänaki wivändätanğuwii ätukqe. “Täukue! Ämaqä tqu quuvqä eqiyätñqä-panj iinj, Israitqä dunj, hiñuä mäqunquä itñqeqä” ätukqe.

¹⁰ Inğanj ämaqä, mäkä-iqä naqä iqu ändowatkqä iqua, iqueqä anj iunqä anği äupiysi, wäunjuä-wiyqä iqu äñguä pmetanği äqunğuwii.

Jisasi Iqu, hikñä ae äpäkonqäqä hñque, anği ävauqumuatkqenqä

¹¹ Hiunji hui ae päwqanğa, Jisasi Iqu anj-himqä, kiqä yoqe Nainqä iunqä äukqe. Inğanj iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, ämaqä kuapanä huizitä anä äukuwi. ¹² Qu iqi ätimäupiysi, anj-himqä iqueqä täknj hävqä-tänj qäqiqi uwqanğuwänğa, ämaqä anj-himqä iutanj kuapanänj iqua, ämaqä pizqä hñque täknj yäpaqä mäñgisänqä äma äukuwi. Hikñä e äpäkonqäqä iqueqä känai, apäqñqä eä, ymeqä iquänän-tänjiyi. ¹³ Naqä Iqu ii hiñuä äqunäqä, huäqä wunğanği, “Si kñuä maqiyqä panä” ätukqe. ¹⁴ E ätuäqä, qäqiqi äwäqä, isunji a äqätqä. I iqanğa, ämaqä äma äpminjuwä iqua iqi tqäuqanğuwänğa, ämaqä pizqä iqueni, “Hikñä iquki, ‘Si pämä vayä!’ äktqänä” ätukqe. ¹⁵ I tquanğa, ämaqä ae äpäkonqäqä iqu ävautä, kukñuä ätipäqäkqe. Kukñuä tqanğa, Jisasi Iqu kiqä känäu anği äwikqe.

¹⁶ Inğanj ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä zä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, “Hiñuä-tqä Naqä Hñqu ätimäuciyä” ätukuwi. Itanğa “Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä yätamäqä vätnqä ätimäuciyä” ätukuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iinj imäkqanğenqä, ämaqä Jutiyanätä, anj huiziutanj-pçetä, qu qätä äwikuwi.

Jonä asñä-qäyqä iqu, Jisasi Iquenyqä yatñqä äwikqenqä†

¹⁸⁻¹⁹ Ämaqä Jonä iqu wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, iqueni nätmätqä eegänänj Jisasi Iqu imäkqanğenqä awä ätukuwi. Jonä iqu qätä äwiyäqä, iqueqä ämaqä hñquaqi tääqä ätuätumeqä, Naqä Jisasi Iquenyqä ändowätätä, tii ätukqe. “ ‘Ämaqä äpäñqiyä ätätqänuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hiñuä inä äqänänä pmetunquätanä?’ qe yatñqä e winyqä” ätukqe.

²⁰ Iquaq Jisasi Ique äwimayi, tii ätukiyi. “Jonä asñä-qäyqä iqu, ye Si yatñqä kiyenqä äyändowatqiyä. Ämaqä äpäñqiyä ätätqänuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hiñuä inä äqänänä pmetunquätanä?”

²¹ Iquaq anä pmetanğa, Jisasi Iqu ämaqä kuapanänj, täñj-yaqä-tänj iquautä, dñj quvqä-tänj iquautä, hiñuä pişqä iquautänj, äñguä iwimäkkqe. ²² Inğanj iquaquvqä kimanj imäkätä, tiinj ätukqe. “Qe nätmätqä hiñuä äqunäsinyä qätä äwiyänjiñqä,

* 7: Matiu 8:5-13 † 7:17 Matiu 11:1-6

äwäsinyä, Jonä ique awä tiinjä suinyä. 'Ämaqä hinuä pisqä iqua, hinuä änguä äqängäuä. Yukä quvqä iqua, qanjä ängüä äwqäuä. Wänyimängqä-tänjä iqua, änguä imängäuä. Qätäyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonjuwä iqua, anji ävauqäuä. Nätmatqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä ängui qätä äwiyqäuä. ²³ Ämaqä, qu Nyi imäkqanqenqä kjuä indqänäpiyä iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäknqä iqanqutqe, qu aquvänä ipnqäuä' suinyä" ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenqä ätukqenqä^z

²⁴ Ämaqä Jonä iqueuä kuknuä äma äpkiyä iquaqu ae uwqanqiyänqanji, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. "He anä avqngqä dunqe, squä hinuä qumbnqä äukuwäwä? Qoa-qamqä yunjuä miqanqce qumbnqä äukuwätanä? Oeyä. ²⁵ Squä hinuä qumbnqä äukuwäwä? He ämaqä hnqu qäkä änguanänjä yäuqä pmetanqgä ique, hinuä qumbnqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä änguä äyäu, nätmatqä eeqänänjä änguä imäkknqä iqua, ämaqä miqä naqä iqueqä anä du pmetnqäuä. ²⁶ He squä hinuä qumbnqä äukuwäwä? Ämaqä hinuä-tqä hnquenyqä hinuä qumbnqä äukuwätanä? Nnqä. Iinjä sätäti, Nyi tiinjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hinuä-tqä huizi iquauñi ämawqätäunä" ätukqe. ²⁷ "Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä, tii äqänänä.

'Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kuknuä ämapqä hnque, Si hinuiqä kimetnqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetnqä iqueqä^s äqänänä.

Kuknuä iinji, ämaqä tquenyqä ätqiyä. ²⁸ Itanji Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä qua täu pmeqä iqua, Jonä iquenji mämawqätäuqä ipnuwiqä. Inäqe anä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmeqä iqu, Jonä ique ämawqätäunä" ätukqe.

²⁹ Ämaqä eeqänänjä iquatä, ämaqä mbqä motauqä iquatä qäsänji, qu kuknuä iinjä tqanji äwipiyi, Jonä iquesa asnjä ämakuwitani, iqua "Goti Hanjuwä Iqueqä suqä eeqänänji, jänänänjiqä" ätkuwi. ³⁰ Itanji, Parisi iquatä, kuknuä-suqenqä näqngqä iquatä, Jonä iqu asnjä uwqiyätnqce mäwiñqä ikqä iqua, qu hänaqä Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä näwinyä imäuekqeuñnqä kuknuä, qätä mäwiyqä ikuwi.

³¹ Inqanji Jisasi Iqu tii ätukqe. "Ämaqä tänqa äpmejuwä iquauñqe, Nyi änänyä tmqäwä? Qu ämaqä änäñjuakä? ³² Qu tiinjä. Ymeqä ququawä aquvqngqä iu äpmapu, ymeqä huizi iquauñqä täaqä tiinjä ätätqänjuwiqä. 'Ne henyqä häawä qäyä ätqanqu, he himnunuä miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyä iqanqu, he kjuä maqiyqä iquwiqä' ätätqänjuwiqä. Qu ymeqä tqua enqä-panjä iinjä. ³³ Jonä asnjä-qäyqä iqu äpäqetani, bretqetä, wainqä-eqetä manqä iqanga, he 'Dnjä quvqä-tänjä-queqä' äyä ätkuwiqä. ³⁴ Inäqe Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetani, buayä änatä eqä änatä iqanga, he tii ätqäuä. 'Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änatä, wainqä-eqä kuapä nqeeqä. Itanga ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkqä iquauqätä näueqä-queqä' inä ätqäuä. ³⁵ Inäqe, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä ämapiyä iqua, tiinjä motquapnä. Goti Hanjuwä Iqueqä näqngqe, ii aanjä naqä-qakuiqä" ätukqe.

Apäkä hui, Jisasi Iqueqä yukiu asnjä äqäkqenqä^{}*

³⁶ Parisitanjä hnqu Jisasi Iqu buayä anä nyinyqä täaqä ätuätumakqe. Täaqä tuätumeqanga, Iqu iqueqä anjuñqä äwäqe, ymisanjä nätnqä yuki ipämäuä hiqoti äweukqe. ³⁷ Apäkä, ämaqä, "Ii suqä quvqä imäkqiyqä" ätminjuwä ii, anjä-himqä iu äpmañnqe. Ii "Jisasi Iqu Parisi hnqutä buayä anä änatqäninyä" tqanqä qätä äwiyäqe, eqä-häkä jinanjä-weqä änguanänjä-tänji äma äpkqe. ³⁸ Ii äwäqe, Jisasi Iqueä tuwä iqi, yukä-tänjä qäqiqi ätqäuqe, kjuä äqäkqe. Iiyqä hinuä-eqe Jisasi Iqueqä yukä iu ioqanga, iyyqä detä ye imäkätä, Iqueä yukiu kikiyä kuapänä äwunätä, aowä jinanjä-weqe equatekqe.

³⁹ Ii iinjä imäkqanga, Parisi, Jisasi Ique itmaqä iqu, hinuä iinjä äqunäqe, kjuä tiinjä indqänqce. "Ämaqä Tqu hinuä-tqä-qu etanqutqe, apäkä Ique a äwqätqä iinyqe, 'Ii suqä quvqä imäkqiyqä' näqngqä hiänqiyä."

⁴⁰ Iqu kjuä iinjä indqänqanga, Jisasi Iqu, "Saimonä iquki, Nyi kuknuä hnqu ktmqeqä" tqanqä, iqu, "Näqngqä-vqä Iquki, Tqä kuknuä yqä tiyä!" ätukqe.

⁴¹ I tqanga Jisasi Iqu tii ätukqe. "Ämaqä hnqu nätmatqä kuapä-tänjä pmetäniqe. Iquesanji, ämaqä hnquaqu nätmatqä anqu kima winyinyqä meqä-quaqu pmesinyiyqä. Ämaqä anqu kima väniñqä meqä hnqu, kuapä-tänjue. Mä huiziqueqe, homänqä. ⁴² Itanji iquaqu, ique kima vqä di hma hiätqätanqanji, iqu 'qäyä eänä' tuäniqueqä.

Inji, Saimonä iquki, ämaqä tquaqu, ämaqä iquaquuvqä kima vqenqä ‘qäyá eänä’ tqä iquenyqe, äwqä yeeqä iinqe, ämáwqätäuniqe, äsqukä?” ätukqe.

⁴³ I tquanqa Saimonä iqu kimanji, “ Ämaqä nätmatqä anqu kima väniñqä, kuapanä meqä iqueqä’ knuä änyänä” ätukqe.

Ga Jisasi Iqu, “Si qäyunä iwäsäunyä” ätukqe.

⁴⁴ I ätuäqe, Iqu tuwänqi hinju, apäkä ii ämäqunätä, Saimonä ique tii ätukqe. “Si apäkä täsiñi hinju äqunäñinyä? Nyi saqä anä yäpä tängisa yapqanjanji, si Nyaqä yukiuñqe, eqä mänapqä inji. Inäqe, apäkä täsi, iyyqä hinjuä-eqe Nyaqä yuki ioqäqe, iyyqä detä yenüä imäkqiyä. ⁴⁵ Itanga Nyi saqä anä tängisa äyapmä pmetanjanji, si himä kikiyä manuñqä iqanqñä, ii Nyaqä yukiu kikiyä yqänä änunätqänä. ⁴⁶ Si olipqä eqä aowi, Nyaqä nuäñiñji mänjiquatqä iqanqñä, ii aowä jinanä-weqe, Nyaqä yukiu äñjiquatqiyä. ⁴⁷ Inñinqe Nyi si tii äktqänä. Ii Nyinyqä kuapanä äwinyätä, iinñä nyimäkqanqgetanji, iyyqä suqä quvqä kuapanänñä etanqqa-qe, huätä ae ämamäuqä. Inäqe, ämaqä hñqu, suqä quvqä wänqäpu imäkqäqä enqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä iñi huätä ämamäuqe, iqu Iquenyqe, wänqäpu winyänqiyä” ätukqe.

⁴⁸ I ätuäqe, apäkä iñi tii ätukqe. “Tqä suqä quvqe, huätä ae ämamäuqe.”

⁴⁹ I tquanqenqä, ämaqä buayä anä änäpu äpmamiñuwä iqua, qätä äwipiñi, “Ämaqä, suqä quvqä huätä mamäuqänqä ätqäqä Tqu, Tqukä?” ätnjuwi.

⁵⁰ Inji, Jisasi Iqu apäkä iñi tii ätukqe. “Si qäqiqi qui imäkñmätñä iqanqñä, tqä quuvqä heqiyqe yätamäkqä äkiyqiyä. Si äwqä qeiqi inqä uvä” ätukqe.

8

Apäkä hiua, Jisasi Ique yätamäkqä äwimiñuwñqä

¹ Qänakñi, Jisasi Iqu anä-himqä wänqä iutä, naqä iutä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä kukñuä äñgui awä ätuäkäminqe. Inqanji Iqueqä ämaqä 12 iqua-pqe, Iqutä anä ikämiñuwi. ² Itanga apäkä, Jisasi Iqu iuaquä dnä quvqetä, täñä-yaqetä hinjuqänä huätä ändowatkqä iua, Iqutä qanä anä ikämiñuwi. Apäkä huizqä yoqe, Mäliya ‘Maktälatanä iyyqä’ ätmiñuwi. Hinjuqänäñi, Jisasi Iqu dnä quvqä 7 huätä ämamäukqä iyyi. ³ Itanga apäkä huiziyqä yoqe, Jonaiyi. Iyyqä qokiqueqä yoqe, Kusa, ämaqä naqä Heroti iqueqä anä ämimiñqä ique. Itanga huiziyqä yoqe Susenayi. Apäkä kuapanänñä hiua-pqe anänji. Iua iuaquä yquayä ämepu, Jisasi Iquesä, Iqueqä ämaqä iquautä yätamäkqä äväpu, anä ikämiñuwi.

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuqenqä**

⁴ Ämaqä kuapanänñi, anä-himqä im-imda äpäpu, Jisasi Ique wimeqanquwänqä, Iqu kukñuä ktqä ätukqe. ⁵ “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänä. Iqu ätnämäwäwqanjanji, hui hänaqä iqi päkmbñä. Ii ämaqä qonjqä iqanquwänqä, ynñä äpäpu ämamñä. ⁶ Hui qua hikä-tänñä iqi päkmbñä. Ii bakä äukaupqe, eqä ye etanqi, qänakndanji yäüä päpnä. ⁷ Hui guä yänñä-tänñä awä imä päkmbñä. Kuä bakitä, guä yänñä bakitä qäsä äukaupiyi, kuä baki qui imäkmbñä. ⁸ Hui qua äñguä du päkmbñä. Bakä äukaupiyi, nänqe kuapanä 100 hukmbnuwiqä” ätukqe. Jisasi Iqu e ätuäqe, Iqu manñä yänänäqñqä, “Ämaqä qätä-tänñenä etanqutqe, kukñuä iinqe knuä äñguänä indqämbiyä” ätukqe.

⁹ Inñä tquanqa Iqueqä wänuññqä ämotquamiñqä iqua, kukñuä ktqä iquenqä yatñqä äwikuwi. ¹⁰ Iqu iquauñi tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä kukñuä qakui zä witanqqa-qe, Iqu he näññqä mapñqe, etapqiyä. Inäqe ämaqä huizi iqua, qu kukñuä ktqenä äwiyätqänjuwiqä. Qu hinjuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näññqä maeqä-quayqä” ätukqe.

¹¹ E ätuäqe tiññä ätukqe. “Kukñuä ktqä qakui, tiññqä. Kuä-witqä uwqä iñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuñqä atänuñä eänä. ¹² Kuä-witqä uwqä hänaqä iqi päknätqe, ii tiññqä. Qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuñi qätä äwiyäpu, quwqä äwqä imä manyeqanquwänqanji, Setänä iqu, ‘Qu quuvqä maeqiyqanqñi, Goti Hanjuwä Iqu qunji anñi mitmeqä yäniqe’ knuä indqänätä äpätä, kukñuä iñi huätä mamäunqiyä.

¹³ Itanga kuä-witqä uwqä qua hikä-tänñä iqi päknätqe, ii tiññqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwipiñanjanji, aquvänä ipu ämapqe, kuä hukä tapinñä maeqä enqä-panñä iñiqä. Qu quuvqä eqiyäpiyä-qe, yamwiqä wimeqanqa, qua iqi päkmbñqäüä.

¹⁴ Itanga kuä-witqä uwqä guä yänñä-tänñä iqi päknätqe, ii tiññqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwipiñi, hanñä-iqenqätä, mbqenqätä, nätmatqä yeeqä inqä isuañqätä, knuä kuapä indqänäpu quuvqä heqiyqe yänänäqñqä maeqä iññqiyä. Inji, qu kuä-witqä näññä naqe, maeqä enqä-panñä iñiqä. ¹⁵ Itanga kuä-witqä uwqä qua

* 8:3 Matiu 13:1-23; Makä 4:1-20

ängguä iu päknätqe, ii tiinjä. Ämaqa Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, kñuä indqänqä imä ängguänä ämaipu, quwqä qeqä-quuwqe jänänä imbu yänänäqñqä ätqänjuwi, näñqä naqä äuknätñqä-parjä iinjä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, hiqi-tä mäsaüqeqä†

¹⁶ “Ämaqa hiqi-tä ämäsaüpu, zä mäpatqiyeqä ipñqäüä. Iquvanjä yäpä imä maeqä ipñqäüä. Ämaqa anjä yäpä ingisa äyappiyä iqua, hiñuä qumbñqä diñqe, qu hiqite, kiqä ätqäuqä ätnänä iqi tqätepñqäüä. ¹⁷ Ii tiinjä. Nätmatqä eeqänänä zä äwämätätqe, ätnänänqisa witäniqeqä. Nätmatqä eeqänänä ämaqa iqua zä epqe, ätnänä iqi wiqanquti, qu hiñuä äqunäpu näqñqä hipnuwiqä. ¹⁸ He kukñui qätä ängguänä wipñqä diñqe, kñui ängguänä indqämbiyä. Ämaqa näqñqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanqä ämaqa näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä, Ique äwimakuwiñqä‡

¹⁹ Inqanji Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä ätimäüpiyi, ämaqa kuapänä pmetanqä, qu Iqu-tänä qäqiqi mapqä ikuwi. ²⁰ I iqanqiwänqä ämaqa hñqu Jisasi Iqueni, “Tqä tñaisä, tunqäkatä Sinyqä hiñuänqä äpquwi, yäpaqä tängisa ätqäunäüä” ätukqe.

²¹ I tquanqä, Iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqa, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwiyäpu qänaknä itqänjuwä iqua, qu Nqä nipaqa, guäkayqä” ätukqe.

Jisasi Iqu yunuitä, eqetä, äminyekqeqä§

²² Hiunji hñqenji, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, yimba ätkamäupu, Iqu iquauñi, tiñjä ätukqe. “Eqä-huänä yätäqä näñqisanqä äwanä” ätukqe. I ätuäqe, iqua äukuwi. ²³ Yimba iu qanä äwäpiyä iunji, Jisasi Iqu hiqäqä äwäkqe. Inqanji yunüä naqänänä hñqu ätimäutä, eqe yimba iu huaquvämäqanqä, eqä-huänä kuapänä ätuäqetanji, iqua qui imäkñqänä ikuwi.

²⁴ I imäkqanqä, qu Ique ävauqumuatäpu, “Naqä Iquki, Naqä Iqukiyü! Ne qui imäkñatunqä iquñä!” ätukwi.

Inji Iqu ävauqe, yunuitä eqetä, “Qaiyä” ätukqe. E tquanqä, yunuitä eqetä ämñänqiyi. ²⁵ Jisasi Iqu iñjä imäkqetanji, ämaqa iquauñi, “Hiqä quuvqä heqiyqe, änggikä?” ätukqe.

Inqanji qu zä ipu, kñuä kuapänä indqänäpu, quwqä-quwä kukñuä ätñqiwu. “Yunuitä eqetä ‘qäyä enä’ ätuätä äminyeqäqä Tqu, Ämaqa Tqukä?” ätñqiwu.

*Jisasi Iqu, ämaqa dnä quvqä hui-tänä hñque, äñguä iwimäkkqeqä**

²⁶ Inqanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Gerasa iqua-tänä hiqñqä du ätimäukuwi. Gerasa, ii Galilisänä eqä-huänä näñqisanji. ²⁷⁻²⁹ Iqinji Jisasi Iqu yimba iutanji ätimäwa päwqanqä, ämaqa anä-himqä iu pmeqä dnä quvqä hui-tänä hñqu äwimäkkqe. Iqu ppqä itqätanqä, ämaqa iqua yukä hipa iu guä äkiqiyäupu, hiñuä äqumbu, qäyä äpmetanqä, dnä quvqä iqua, iqu guä ändakemä wätñqä yänänäqñqä iwimäkäpu, anä avqñqä duñqä wätñqä iwimäkminjuwi. I imäkätqätanqä, ämaqa iqu tqäyäqä ikitä, anju mäpmeqä itä, hikä hovqä ämaqa pizqä wiqeu hiñqinäwa äwäyäkaminqä. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, zäaqä ätätä, Jisasi Iqueüä yukä iqi äpäkñäqe, manji tiñjä ätukqe. “Jisasi, Goti Haqä Yätutanä Iqueqä Ymeqä Iquki, Si äänä nyimäkñqäwä? Nyi yatñqä äkiyqänä, ‘Si qui minyimäkqä panä’ ” ätukqe. Iqu iñjä ätukqe, ii Jisasi Iqu “Dnä quvqe huätä äwanä” ae ätkqetanji.

³⁰ Ämaqa iqu e tquanqä, Jisasi Iqu yatñqä ävätä, “Tqä yoqe, squkukä?” ätukqe.

Ämaqa iqu kimanji, “Nqä yoqe ‘Hatñunenjqä’ ” ätukqe. Tiñänqä, dnä quvqä kuapänänji, iqueä äwqänqisa äpekuwiñqä ätukqe. ³¹ Inqanji dnä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä äväpu, “Si ne quä hovqä aanä mämnänä wänqä enqä-parjä iunqä mänandowatqä panä” ätukwi.

³² Inqanji yaqeqä kuapänänjä, hipkä hmbi buayä änäpu pmetanqä, dnä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä tii äwikuwi. “Ne yaqeqä iquauä äwqä yäpä duqumä paquvatunqä, hiñuinä naqänäwqatiyä” ätukwi. I tquanqiwänqä, Iqu hiñuinä äqunäwatqä. ³³ Inji, dnä quvqä iqua, ämaqa ique ävämanji, yaqeqä iquauä äwqä imä qe äpaqukuwi. Iñjä iqanqiwänqä, iqua iwaqä iu tnänä äwäpiyi, eqä bu quauqanqiwänqä, eqä qe änyuäpätäukqe.

³⁴ E iqanqä äqumbiyi, ämaqa yaqeqä miqä iqua zä äwäpu, kukñui anä-himqä iutä, im-imä pmetanqäwä iutä ätuäkäkuwi. ³⁵ Ämaqe qätä iñjä äwipiysi, “Nätmatqä iñjä äänä timäqanqä tqäpiyä” tpu, hiñuä qumbñqä äpkuwi. Iqua Jisasi Ique äwimapiyi,

† 8:15 Makä 4:21-25 ‡ 8:18 Matiu 12:46-50; Makä 3:31-35 § 8:21 Matiu 8:23-27; Makä 4:35-41 * 8:25 Matiu 8:28-34; Makä 5:1-20

ämaqä dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, qäkä äyäuä, knuä ängüä wimeqanğa, Jisasi Iqueqä yukä-tänä qäqıqı pmetanğı hınuä äqunğıuwi. Iqua hınuä iinjä äqumbıyı, zä äwingqce. ³⁶ “Dnä quvqä-tänä iqu, ängüä äänä imänğutıyä” tpu knuä kuapä indqänğanğuwänğa, ämaqä, Jisasi Iqu imäkqanğı hınuä äqunğıuwä iqua awä ätukuwı. ³⁷ İinjä timäuqanğeqenqä, ämaqä Gerasa pmeqä iqua, zä kuapänä äwınyä, Jisasi Ique, “Nevämäyä” ätukuwı. İnj, Jisasi Iqu yimba ätkamäuce, anğı äukqce.

³⁸ Iqu äwätñqä iqanğa, ämaqä, dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä ävätä, “Nyi Sitä anä wenğätänä?” ätukqce.

Yatñqä e vqanğa Jisasi Iqu ämaqä iqueni, anğı ändowatätä, tii ätukqce. ³⁹ “Si tqä anä dunğä anğı äwätñä, kukñuä eeqänänä Goti Hanjuwä Iqu si ikimäkqenqä, awä tuvä” ätukqce. I tquanğa ämaqä iqu äwäqce, nätmätqä eeqänänä Jisasi Iqu iwimäkqenqä, ämaqä anä himqä iu pmetanğıuwä iu awä ätukqce.

*Jisasi Iqu, apäkä hıuauqu ängüä iwimäkqenqä**

⁴⁰ Jisasi Iqu iqi ävämetä, qua Galıııu anğı timäuqanğa, qokä-apäkä Iquenyqä hınuä äqumbu äpmamınuwä iqua, yeeqä ipu itmakuwi. ⁴¹ İqıñı, ämaqä naqä anä aquväqñqeu mıqä hñqu, Jisasi Ique äwımakqce. Iqueqä yoqe Jarusi, ique. Äwımeqce, iqu Jisasi Ique qonjä äwoktäuce, iqueuä anä dunğä wıyänqänä yatñqä yänänäqñqä äwikqce. ⁴² Iqu ymeqä apäkä hmbnänä-tänä-qu eeä, iipu äpäkonätñqä qäqıqä etanğı, iinjä ätukqce. İpiyqä quvükui 12 injı.

Jisasi Iqu Jarusi iqutä itmanga äwätqätanğıyänğa, qokä-apäkä kuapänänä-pqä İcutä anä äwäpu, kukundä-kukundä äuminjuwi. ⁴³ Quwqä awä iqıñı, apäkä hui äuminğce. İi hea ique-iqueni, qanüä yaqä e pmetanğı, quvüküä 12 ämäwqätäukqce. Ämaqä ängüä iwimäkqänğce,† hma emıñqce. ⁴⁴ İi Jisasi Iqueä tuwä-tänä qäqıqı äpäqce, Iqueqä gquä quäuqä iu itmaqänğqce. İi iinjä iqanğa, iyyqä yaqce, maqänä hma ekqce.

⁴⁵ İinjä iqanğa Jisasi Iqu, “Tqu indmaqänğiyä?” ätukqce.

Ämaqä eeqänänä qu hñqunä-hñqunä, “Nyi hmanğqä. Nyi hmanğqä” tqanğuwänğa, Pitä iqu tii ätukqce. “Naqä İquki, ämaqä hävemä tä äpätunquä imda ikıtmaqänğäuä.”

⁴⁶ İ tquanğa Jisasi Iqu kımanı, tii ätukqce. “Ämaqä hñqu Nyi indmaqänğiyä. Nyaqä yänänäqñqä hui, änyıvämeqanğı ätqänä.”

⁴⁷ İqu i tqanğa, apäkä iinjı, “Nyi zä mäpmeqä imä” knuä ämeqce, yänuüä itä, hıpenıı quamänı, Jisasi Iqu-tänä qäqıqı ääqce, qokä-apäkä iuqä hıñııqısanı awä tıñä ätukqce. “İi tıññqä. Nyi tänä-yaqä nyätanğı iktmaqänğänä. Nyi iinjä imäkqanğa, nyaqä tänä-yaqce, qäpu maqänä eqıyä” ätukqce.

⁴⁸ İ tquanğa, Jisasi Iqu tii ätukqce. “Apäkä iiki, tqä quuvqä heqıyqce, ängüä ikimäkqıyä. Si äwqä qeıqı injä uvä.”

⁴⁹ Jisasi Iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, ämaqä naqä anä aquväqñqä iu mıqä iqueqä anä iutanä hñqu äpäqce, ämaqä naqä iqueni tii ätukqce. “Tqä ymeqce, ae äpäkonğıyä. İtanğı, Ämaqä Näqñqä-vqä İqueni, hanjä-ıqä hui inä mäwqä panä.”

⁵⁰ Jisasi Iqu kukñuä ii qätä äwıyäqce, Jarusi iqueni, “Si zä mıqä itnä, quuvqenä heqıyä. İi anğı ängüä imänänğıyä” ätukqce.

⁵¹ İqısanı Jisasi Iqu, Jarusi iqueqä anä du ätimäuce, qokä-apäkä huizi, anä yänğısa pepñqce, hıñıınä mäqunquä ikqce. Pitä ique, Jonä ique, Jemisi ique, apäkä iyyqä kanä-käna-yaqutä, quwqä-quwänä pepñqä imäkqce. ⁵² İnganı ämaqä anä yänğısa äpmarıyä iqua, knuä huäqä-hunğä qıyätqätanğuwänğa, Jisasi Iqu, “He knuä maqıyqä pambıyä. Mäpäkonğä iqäqce, hıqaqä äwinä” ätukqce.

⁵³ İqu e tquanğa, qu, hitqä ii pızqä wıtanğqenqä näqñqä epiyi, tä äsukuwi. ⁵⁴ İtanğı Jisasi Iqu, iyyqä hipa a ämaqätätä, “Ymeqä iiki, si pämä pmayä” ätukqce. ⁵⁵ İqu e tquanğa, iyyqä quuvqce, anğı wımeqanğa, maqänä ävaukqce. Ävauqanğa, “Buayä wınyqä” ätukqce. ⁵⁶ İnganı kanıqutä känaisä yänuüä kuapänä iqanğıyänğa, Jisasi Iqu iyaquıñı, yänänäqñqä ätukqce. “Qe ämaqä hñqce nätmätqä tä timäuqanğı äqunänğıyñqce, awä mätkuä panyınyqä” ätukqce.

9

*Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau, wänuüñqä ändowatkqenqä**

¹ Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquau tääqä ätuätumeqce, dnä quvqce huätä dowatäpu, tänä-yaqä hiutanä-huitanä-tänä iquau ängüä wımäkäpnğä dıñqä, yänänäqñqetä

† 8:39 Matıu 9:18-26; Makä 5:21-43 ‡ 8:43 Pıpa Grikä pmegeuqä kukñuä iu äqänänğä hııñıı, kukñuä tıññ-pqä inä ätä äqänä, “ııyqä mbqä eeqänä qäyä ae nämäuqanğqä-qe,” * 9: Matıu 10:5-15; Makä 6:6b-13

yoqetä äwikqe. ² Iqu iquauñi, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä awä ätuäpu, täñä-yaqä-täñä iquau änguä iwimäkpnqänä ändowatkqe. ³ Ändowatätä tii ätukqe. “He yäqätä, qatä, buayätä, mbqätä, gquä hñquaqutä, mämeqä pambiyä. ⁴ He anä-himqä hñque äwimepu, ämaqä hñqueqä anä iu äpaquvapiyi, anä-himqä ique vämapñqänqanqe, iquenyä pmeñqä. ⁵ Anä-himqä hñquenñi, ämaqä yeeqä maeyqanqppqe, anä-himqä ique ävämepiyänqanñi, qu quwqä suqä quvqenqä näññqä hipñqä, hinoqukuä heqä yukä iu täka emäkmitätqe, iqi ptä quvateqiyemä uwqäpnqä” ätukqe.

⁶ Iqu e tquanqa, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä änguänänñi awä ätuäpu, qokä-apäkä iuqä täñä-yaqä quvqe, huätä ämamäupu, änguä iwimäkäpu, anä-himqä eeqänänñä iu qanä ikäpnqänä, Ique ävämakuwä.

Heroti iqu, Jisasi Iqueñqä kñuä kuapänä indqänqenqä†

⁷ Inqanñi ämaqä naqä Heroti, anä-himqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu imäkqanqenqätä, ämaqe Iquenyqä tqanquwinqätä qätä äwiyäqe, iqu kñuä kuapänä indqänqenqä. Hñqua, “Jonä, qua äptekuwä iqu, anqñi ävauqiyä.” ⁸ Hñqua, “Laisa iqu ätimäuqiyä.” Hñqua, “Hiñuä-tqä hiñuiqändqä hñqu, anqñi ävauqiyä.” ⁹ Inñä äwiyäqe, Heroti iqu tii ätkqe. “Nyi Jonä iquenñi, hiññuä ae ätäwikqe. Nyi qätä tä äwiyänqe, ii tquenyqä äwiyänänñä?” Inñä äwiyäqetanñi, iqu Jisasi Ique hiñuä qunmätä iminqe.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä‡

¹⁰ Ämaqä Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, anqñi äppiyyi, nätmätqä eeqänänñä qu imäkkuwinqenqä, Jisasi Ique ätukuwä. Inqanñi Jisasi Iqu, iquau ätuma äwäqe, quwqä-quwänä anä pmetanä-tpu, anä-himqä Betsaitä inqisanqä äukuwi. ¹¹ Inñäqe ämaqe, qu näññqä eäpu, iquau qänaknä äwivändkuwi. Qu Ique äwimeqanquwänqä, Iqu yeeqä itmetä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä awä ätuätä, ämaqä täñä-yaqä-täñä iunñi, änguä iwimäkkqe.

¹² Hiitänñi, ämaqä 12 iqua Ique äwimapiyi, tii ätukuwä. “Si ämaqä iunñi, qu anä-himqä iunqä äwäpu, buayänqätä, anänqätä qävqä ipñqänä dowatiyä. Ne äpmenquä täunñi, anä aanqeqä” ätukuwä.

¹³ I tquanquwänqä, Iqu iquauñi, “Hiqä-hiuä buayä wipiyä” ätukqe.

Qu kimanñi tii ätukuwä. “Ne buayi kuapänä mämeqä iänñu. Ne bretqä hipa hñqinñi eeqätä, hämapäkä hñquaqunä ämenjunä. Ne ämaqä eeqänänñä täunqe, buayä mbqä anqñi yatunquäwä?” ätukuwä. ¹⁴ Iqinñi ämaqä qokinänñi, 5,000 äpmaminjuwi.

I tquanquwänqä Iqu Iqueqä ämaqä iquauñi tiññä ätukqe. “He iquauñi, ‘He 50-50 inñä, quamä pmäkäupiyä’ tupiyä.”

¹⁵ Iqua e tquanquwänqä, qokä-apäkä iqua qätä äwiyäpu, quamä e äpmakuwi. ¹⁶ Quamä pmeqanquwänqä, Jisasi Iqu, bretqä hipa hñqinñi eeqä, hämapäkä hñquaqunñi ämeqe, hiñuä haqä yätu äqänä Goti Hanjuwä Iquenyqä “änqñiqä” ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, kiqä ämaqä iqua huiziu yanñä wipñqä äwikqe. ¹⁷ Qu buayä qäpu änapu, äwqä puäsqanqä, iqi änatqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi.

Pitä iqu, “Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä” ätkqenqä§

¹⁸ Hea hñque Jisasi Iqu, Kiqä-kiuänä Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä ätqämanminñiyänqanñi, Iqueqä wänuñänqä ämotquaminñqä iqua, Iqutä anä äpmapu, Iqu iquau yatñqä tiññä äwikqe. “Qokä-apäkä iuqä kñuä indqänqä dunñi, Nyi Tqunqä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanqa iqua kimanñi, “Hñqua, ‘Jonä asñä-qäyqä iqueqä’ ätätqänquwiqä. Inñäqe hñqua, ‘Laisa iqueqä.’ Hñqua, ‘Hiñuä-tqä hiñuiqändqä anqñi ävauqä hñqueqä’” ätukuwä.

²⁰ Iqua e tquanquwänqä, Iqu “Hiyaqä kñuä dunñi, Nyi Tqunqä?” ätukqe.

Pitä iqu kimanñi, tii ätukqe. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Kraisi, ne äminesñqä ätekikqä Iqukiyqä” ätukqe.

²¹ Inqanñi Jisasi Iqu, kukñuä yänänqanqä tiññä ätukqe. “He täñqe, ämaqä huii awä mätkuä pambiyä. ²² Ämaqequä Ymeqä Ekqä Iqu, hanñä-iqä naqänänñä menqiyä. Ämaqe ämiqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä kukñuä-suqenqä näññqä iquatä, qu Ique tuwä äwiyäpu äpäkpñqä. Inñi hea hñquaqñi-hñquenänqanñi, Goti Hanjuwä Iqu, Ique anqñi ävauqumuatänqiyä” ätukqe.

Suqä, Jisasi Ique qänaknä wivändqenqä

²³ Inqanñi Jisasi Iqu eeqänänñä iquau tii ätukqe. “Ti tiññqä. Ämaqä hñqu, Nyi qänaknä nyivändätñqä winqanqutqe, iqueqä äwinqä eeqänänñi, kiuä mäñdi äkittqänätä, hiunñi

† 9:6 Matiu 14:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20 ‡ 9:9 Matiu 14:13-21; Makä 6:30-44; Jonä 6:1-15 § 9:17 Matiu 16:13-20; Makä 8:27-30

ique-iqenji, iqueqä zä-huätatä hñqce ämetä, Nyi qänaknä nyivändänä. ²⁴ Ii tiinjäqä. Ämaqä hñqu, iqueqä häñä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäknäniqueqä. Inäqce ämaqä hñqu, Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä häñä-pmeqe ävquatämämätätqe, iqu häñä pmetäniqueqä. ²⁵ Itanğa ämaqä hñqu, nätmatqä qua täunji eeqänä ämetä, iqueqä häñä-pmeqe qui imäkñganğutqe, iqueqä nätmatqä eeqänänä inñi, yätamakqä äänä väniqiyä? ²⁶ Itanğa ämaqä hñqu, Nyinyqätä, Nyaqä kukñjñqätä, womba wiñganğutqe, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu, yänänäqñqä motqueqä Iqueqetä, Apiqueqetä, enätqä iquauqetä, ämetä äpätqänğanji, Iqu ämaqä iquenyqe, womba inä yäniqueqä” ätukqe.

²⁷ “Nyi naqä-qakuä tiñj etqänä. Ämaqä täqisanjä hñqua, qu mapäkonğqä häñä yqänä äpnamitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqe hinuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitañä inğqenğä**

²⁸ Jisasi Iqu e ätukqeunji, wikä hñqunä päwqanğa, Iqu Pitä ique, Jonä ique, Jemisi iqesänji, qoqonjä yätunğqä ätuma, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä siynğqä ekqe. ²⁹ Inğanji Iqu Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä ätqämanäsiyänğanji, Iqueqä hipenji, huitañä änyätä, Iqueqä gque, qäpaiqänänä we-hunğqänänä inğqe. ³⁰ E pmetanğa, ämaqä hñquaqu, Mosisi iquä Laisa iquä, ätimäusinyä, Iquä kukñuä anä ätminjuwi. ³¹ Iquauqä Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunğqetä ätimävi, Jisasi Iquä kukñuä anäñi, Goti Hanjuwä Iqu ätukqä-ma, Jerusälemä du imäkätä, qua täu ävämetñqenğä ätnminjuwi. ³² Inğanji Pitä iquä, ämaqä huiziquaqutä quvaqä hinui hanjä ämipu hiqaqanğqä iqämanminjuwi, yäunjuä ipiyi, Jisasi Iqueqä huiwiunji we äunä, ämaqä hñquaqu Iquä tqäutangä äqunğuwä. ³³ E äqumbiyi, iquauqä Jisasi Ique äväma wenyäsinyä tii itqätanğiyänğa, Pitä iqu Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, ne täqi äpmenque, ii äñguiqä. Ne anjä wänğqä hñjua maqänä mätanä. Hñqu Tqänğqä, hñqu Mosisi iqueqänğqä, hñqu Laisa iqueqänğqä” ätukqe. Pitä iqu inñ ätuätäqä-qe, iqueqä-kiuänji kukñui äkitanätiyä-qe, iqu maqñqä eminğe.

³⁴ Pitä iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, qaquvqä hñqu ätimäuce, iquauñi haqeqi äpatqäkqe. Inñä wimeqanğa, iqua zä ikuwi. ³⁵ Inğanji qaquvqä yäpä imdanji, manjä tii ätukqe. “Ämaqä Tqu, Nyaqä Ymeqeqä. Nyi ae ätekqä-queqä. He Ique qätä wipiyä” ätukqe. ³⁶ Manjä näpu tqanğqetänji, Jisasi Iqu kicqä-kiuänä äyä pmetanği äqunğuwä. Inğata tiñji, iqua nätmatqä hinuä e äqunğuwinğqe, ämaqä hñque awä mätquä da iminjuwi.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnä quvqä-tänğä hñque, äñğua iwimäkkqenğä†

³⁷ Awinğanji, qu qoqonjä iu ävämanji, qokä-apäkä kuapänä Jisasi Iquä hänaqä awä iqi äminğuwä. ³⁸ Ämimbiyi, quvaqä awä iqisanji, ämaqä hñqu tääqä tii ätukqe. “Näqñqä-vqä Iquki, nyi ymeqä kiuanänğä-tänğunä etanji, Si ique hinuä qundğqä yatñqä yänänäqñqä äkiyqänä. ³⁹ Dñä quvqä hñqu, iqueqä äwqä yäpä imä äpaquvätä, zääqä yänänäqñqä ätätñqeqä. Dñä iqu imäkqanği, iqu yäunjuä-yäunjuä itä, makusewä iqueqä manjita ätimäutñqeqä. Dñä iqu ‘maqänä mävämeqä imä’ kñuä vqanği äpakänä äpme, iqueqä huiwiu quvqä imäkätñqeqä. ⁴⁰ Inğce, nyi Tqä ämaqä wäunjuänğqä ämotquetqänä iquau, dnä quvqä huätä dowatñqä yatñqä yänänäqñqä ae ävqeqä. Inäqce, iqua änä mimäkqä da iquwiqä” ätukqe.

⁴¹ I tqanğa, Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmenjuwä iquenä, he quuvqä maeqiyqä itqänjuwiqä. Hiqä kñuä indqänğqetä, suqetänji, jänä hmanjçä. Nyi hesä anänji, squänğanğqä pmetmqe? Hiqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqce, squänğa imäkmbnuwänğqäwä? Tqä ymeqe, ätuma biyä” ätukqe.

⁴² Inğanji, ymeqä iqu äpätqätanğa, dnä quvqä iqu ique qua mänji mamäucanğa, ymeqä iqu yäunjuä-yäunjuä ique. E iqanğa, Jisasi Iqu dnä quvqä ique kukñuä yänänäqñqä ätuätä, ymeqä ique äñğua iwimäkätä, kanique anği äwikqe. ⁴³ Inğanji, qokä-apäkä eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenğqä yäunjuä ikuwi.

Jisasi Iqu, äpäkonäninğqä anği ätukqenğä‡

Inñä ipiyi qu, Jisasi Iqu wäunjuä eeqänänä imäkminğqenğqä kñuä kuapä indqänätqätanğuwänğa, Iqu Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iquau, tii ätukqe. ⁴⁴ “He kukñuä tquenji, qätä äñğuanä nyipiyä. Ämaqe, qu Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iquenji, ämaqä hñquauqä hipa du wipñqäwä” ätukqe. ⁴⁵ Kukñuä iqueqä qakuinğqe, Iqueqä ämaqä iqua maqñqä eminjuwi. Kukñuä qaku, iquauñqä zä witanği, iqua näqñqä äñğua mämeqä iminjuwi. Ique yatñqä vqänğqe, iqua zä ipu, yatñqä mäwqä ikuwi.

* 9:27 Matiu 17:1-13; Makä 9:2-13 † 9:36 Matiu 17:14-21; Makä 9:14-29 ‡ 9:43 Matiu 17:22-23; Makä 9:30-32

Qu, "Neyaqä awä iqisani, yoqä naqä-täni tqukä?" ätnguwinqä⁸

⁴⁶ Hea hñqueni, Iqueqä wänuuñqä ämotquaminqä iqua, kukñuä yänänäqñqä, "Neyaqä awä iqisani, yoqä naqä-täni tqukä?" ätnguwi.

⁴⁷ Iinjqe Jisasi Iqu, iquauqä kñuä imñi näqñqä ae ämeqe, ymeqä wänqä hmbi ätuma äpäqe, Iqueqä-tänj qäqici ätqätekqe. ⁴⁸ I iäqe, iquau tii ätukqe. "Ämaqä hñqu Nyinyqä-pqe kñuä indqänätä, ymeqä tqu pñanji yeeqä ävätmeqä-panä iinji, yeeqä inä änyiyätmetñqe. Itanqa ämaqä hñqu Nyi äpñanqä yeeqä änyiyätmeqäqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqe, yeeqä inä ävqiyä. Ii tiinjqä. Heyaqä awä iqini, ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänätä äpmamitätqe, iqu yoqä naqä-tänj-quvi."

*'Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä' ätukqenqe**

⁴⁹ Inñanji Jonä iqu, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwiyäqe, tii ätukqe. "Naqä Iquki, ämaqä hñqu Tqä yoqä ätätä, dnj quvqe huätä mamäuqanji äqunanitanji, iqu ne qänaknä mäneyqä etanji, ne iqenji, 'Si iinji miqä panä' ätququeqä" ätukqe.

⁵⁰ I tqunqa, Jisasi Iqu, "He ique pmua mimäqä pambiyä. Ämaqä hñqu hñgisa metqueqä iqäqe, iqu hiqä-queqä" ätukqe.

Sämaliya pmeqä hñqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä

⁵¹ Hea Jisasi Iqu qäukuä haqä yätunqä anqu yäninqä qäqi pätkätanñanji, Iqu Jerusälemä dunqä wätñqä kñuä yänänäqñqä indqänqqe. ⁵² Inñanji, Iqu ämaqä kukñuä äma uwqä hñquau, hñjuiqä ändowatkqe. Iqua äupiyyi, Iquenyqä nätmätqä nawenyä imäkñqä diñqä, Sämaliya pmeqä iquauqä anj-himqä hñque äpaqukuwi.

⁵³ Äwimeqanquwänqa, ämaqä iqi äpmamiñuwä iqua, Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqenqä näqñqä ämapiyi, Iqu iquauqä anj du wimetñqä diñqe, mäwinqä ikqe. ⁵⁴ I iqanquwinqä, Iqueqä wänuuñqä ämotquaminqä iquau, Jemisi iqutä Jonä iqutä, näqñqä ämayi, Jisasi Ique tii ätukiyyi. "Naqä Iquki, Si ye tääqä tenqä äkingiyä? Qäukuä haqä yätutanji, tä iwa äpäta, ämaqä tau tä nätnqä diñqäü."

⁵⁵ I tqunqanji, Iqu hñjuä ämoqunätä, "Iinji matqä panyinyqä" ätukqe. ⁵⁶ Iinjä tqunqä, qu anj-himqä huiziunqä äukuwi.

Suqä, Jisasi Ique qänaki wivändqenqä⁷

⁵⁷ Qu hänaqä awä iqi qanä wätqätanquwänqa, ämaqä hñqu, Jisasi Ique tii ätukqe. "Si anj-himqä eeqänänj iunqä uwqanqtqe, Nyi qänaki kivändmqänä."

⁵⁸ Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. "Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anj-tänjiqä. Yñnjä iqua, anj-tänjiqä. I etanji, Ämaqueqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anj hiqaqä wiqe, hmanjqä."

⁵⁹ Ämaqä hñququqenji, Jisasi Iqu, "Si qänaki nyivändiyä" ätukqe.

I tqunqä, ämaqä iqu, "Naqä Iquki, apique ganä qua qäyä mapteumqä, Si hñjuinä nqänäwqatiyä" ätukqe.

⁶⁰ I tqunqanji, Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. "Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua, quwqä ämaqä pizqä iqenji, qua qäyä ptepnqe. Si äwätinä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä, awä tuäkätñqe" ätukqe.

⁶¹ Itanqa ämaqä huiziqu, Jisasi Ique tii ätukqe. "Naqä Iquki, nyi qänaki kivändmqä etanqqä-qe, nqä ämaqä iquau yeeqä wimqä anjmqä ganä umqe, Si hñjuinä nqänäwqatiyä."

⁶² Iqueni, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Ämaqä hñqu wänuuä imäkätäqanñanji, hea ique-ique iqueqä anjmqä kñuä yqänä vqanquti imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñji, yätamäqä änä mäwqä yänqiyä" ätukqe.

10

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä kuapänänj iquau, wänuuñqä ändowatkqenqä

¹ Qänakndanji Naqä Iqu, ämaqä 72 atänuuä itä, hñquaqunä-hñquaqunä ändowatkqe. Anj-himqä eeqänänj iunji, Iqu Iqueqä-käu äwäninqä diñqä, iqua hñjuiqä upñqä ändowatkqe. ² Iinjä mimäkqänñanji, tii ätukqe. "Wänuuä iunji, ymisanj yäüä kuapänä iätanqqä-qe, ämaqä wänuuä itqänquwi, kuapänä hmanjqä. Iinjqe, wänuuä-tänj Kaniquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu ämaqä wänuuä iqä hänj hñquau ymisanj aquvä mipñqä dowatätñqä diñqä tupuiyä." ³ E ätuäqe, "He upiyä. Nyi endowatkqe, ii tiinjqä. Sipsipqä, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä upñqä endowatkqänä. ⁴ Hiqä mbqä qaetä, hiqä yquayä qa-mñqetä, itanqa hiqä yukiu muasmäue, qäsä äma mäwqä pambiyä. Qanj äwäpiyä iunji, qokä-apäkä hui, hänaqä awä iqi äminäpiyyi, 'Hiunjiyqä' matqä pambiyä" ätukqe.

⁵ “He anä hñqua-hñquau äpaquväpiyi, tii ganä tquäpnqä. ‘Ämaqä anä täu äpmeñuwä iqenä, he äwqe, hanuä inqä pmapiyä.’ ⁶ Ämaqä äwqä hanuä inqä hñqu anä iu äpnamitätqe, hiyaqä kukñuä äñguänäñi, iquenyqä wätñqe. Inäqe ämaqä äwqä hanuä inqä hñqu, iu mäpmeqä imitätqe, hiqä kukñuä äñguänäñi, hiqä-hiuänqä asuñgumä quvepänqiyä. ⁷ He buayä-sua, eqä-sua hitapqanquwi, äñäpu, anä iquenyä pmapñqe. Quati tiinjä. Ämaqä hñqu wäñuä imitätqe, iqu iqueqä mbqe ämeniqä eänqe, ii äñguiqä. ⁸ E tanñi, he anä huizi du mäpmeqä pambiyä” ätukqe.

⁸⁻⁹ “Itanña he anä-himqä hñqua-hñquau timäucanquwänñanñi, qu henyqä aquvänä ipu, ymisänä iwäsäucanqupqe, ämepu äñäpu, ämaqä täñä-yaqä-täñä iqi pmetanqupqe, äñquä iwimäkäpu, kukñuä awä tiinjä tupñqe. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesänä qäqiqi ae äquvepqiyä.’

¹⁰ Inäqe, he anä-himqä hñqua-hñquau timäucanquwänñanña, qu aquvänä miqä iqanqupqe, anä-himqä hänaqä iqi ätqäupu, tii tquäpnqä. ¹¹ “Qua hinyanä heyaqä anä-himqä täutanä, neyaqä yukä täu ämäkäñqe, ne ptä quväteqäma yanqunä, hiqä suqä quvqenqä ämetquetunquänännyä. Inji, he näqnqä tiinjä hipñqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, qäqiqi ae äquvepqäqä’ tquäpnqä. ¹² Nyi he etqänä.* Qänakndanñi, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäucanqä ätekqeunji, ämaqä anä-himqä iqesänä iquauqä hanä-iqe, Sotomä äpmamiñuwä iquauqä hanä-iqe ämäwqätäuniceqä” ätukqe.

¹³ Iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä Kolasinä pmeqä iqenä, Betsaitä pmeqä iqenä, hiqä hanä-iqenqä ‘Oänä’ etqä. Tiinjä. Nätmatqä ämaqä mimäkqänäñi, Nyi heyaqä awä iqisa imäkqä-pañi, ämaqä hñqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä, awä iqisa imäkqä-säpi, qu qänqanä tiinji ae heqänñingä. Quwqä suqä quvqenqä womba ipu, tuwä äwiñäpu, quwqä huäqä-hunqä qäki ämäyäu, tä wätakiu pmeqänñingä. ¹⁴ Iinjñqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäucanqä ätekqeunji, heyaqä hanä-iqe, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätänñi, ämäwqätäuniceqä. ¹⁵ Itanña Kapänamä pmeqä iquenyä, he qäukuä haqä yätunqä hipnuwätanä? Oeyä, he ämaqä pizqä iquauqä anä buñqä wäpnuwiqä” ätukqe.

¹⁶ I ätuäqe, ämaqä, Iqu ändowätätñqä iquauñi, Iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä hñqu heyaqä kukñuä qätä eyqäqe, Nyaqä kukñuä-pqe, qätä inä änyiyqiyä. Ämaqä hñqu he tuwä eyqäqe, iqu Nyi-pqe tuwä inä änyiyqiyä. Ämaqä hñqu Nyi tuwä änyiyqäqe, Nyi äñandowatkqä Ique-pqe, tuwä inä äwiñqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, iquauqä wäñuñinqä yeeqä äwikqenqä

¹⁷ Qänakñi ämaqä, Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, aquvänä ipu, anqumä äppi, tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne Saqä yoqe tqanqwa, dnä quvqä iqua, neyaqä kukñuui qänakñä iquwiqä.”

¹⁸ Iwä, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nyi hinuä äqunänqeqä. Setänä Goti Hanjuwä Iqutä himä-wiuñqä iqu, qakuä haqä yätuta päknqanña, nyuauä enqä-pa iqanñi äqunänqeqä. ¹⁹ Qätä nyipyä! Qämakitä, qänjuakätaitä qo äkitäupu, Setänä iqueqä yänänäññqe, ämäwqätäupñqä dnqetänñi, Nyi yoqä naqä ae etapqeqä. Iinjñqe, nämatqä qui emäkätñqä di, aanqeqä. ²⁰ Itanñi, ‘Dnä quvqä iqua, neyaqä kukñuui qänaki iquwiqä’ ätäpu, aquvänä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä yoqe, qäukuä haqä yätu ae äqiyqäqenqä aquvänä ipiyä” ätukqe.

²¹ Inqanñi, Dnä Äñguä Iqu yeeqä wimäkqanñi, Jisasi Iqu tii ätkqe. “Apä, qäukuitä quaeätä Miqä Iquki, ämaqä näqnqätä kñuä-tänñä iquauñqe, Si nämatqä tä zä äkittqiyänä-qe, ymeqä dänñä-suau enqä-pa, äyä ämotquenyä. Si e imäkqanñä, Nyi ‘äñguiqä’ äktqänä. Auä, Apä, Si Tqä äkinñqe qänakñä itnä imäkinyä.”

²² Ämaqeunji, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Nqä Apiqu nämatqä eeqänänñi, Nqä hipa täu änyiyqeqä. Ämaqe, Ymeqä Iquenyqä näqnqe, aanqeqä. Apiqunänñqä. Ämaqe, Apiquenyqä näqnqe, aanqeqä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatä, iquanänñqä.”†

²³ Inqanñi, Iqu tuwänñi hinuä ämoqunäqe, Iqueqä wäñuänñqä ämotquaminñqä iquauñä tii ätukqe. “Ämaqä nämatqä he hinuä äqunätqänjuwiu hinuä qumbñqä iqua, aquvänä ipñqä. ²⁴ Tiinjä etqänä. Nätmätqä he hinuä äqunätqänjuwi, hinuä-tqä iquatä, ämaqä naqä iquatänñi, qu hinuä quñqänñqä kuapänä winyätqätanqä-qe, hinuä mäquñquä iminjuwiqä. Kukñuä he qätä äwiñqänjuwi, qu qätä wiyqänñqä winyätqätanqä-qe, qätä mäwiñqä iminjuwiqä” ätukqe.

Hänä hea ique-ique pmeqä meqenqä

* 10:12 Matiu 11:20-24 † 10:22 Matiu 11:25-27

²⁵ Ämaqä kukñuä-suceñqä näçñqä hñqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, tiñj ätukqe. † “Näçñqä-vqä Iquki, häñj hea ique-ique pmeqä mamqe, nyi äänä imäkñqäwä?”

²⁶ I tquanga Jisasi Iqu, “Kukñuä-suqä iunji, äänä äçänänä? Si a äänä ätäutqäñjävä?” ätukqe.

²⁷ Iqu kimanji, “‘Goti tqä Naqä Iqueni, tqä qeqä-quuvqetä, yänänäqqetä, kñuitä, Ique äwitnä, itanğa Iquenyqänä kuapanä kñguätñqeqä.’ Tiñj inänñqä. ‘Si tqä-tiunqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänj iqi äpmeñuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqeqä’” ätukqe. §

²⁸ Ga Jisasi Iqu kimanji, “Ii qäyunä ätnyä. Si e imäkätñji, hea ique-ique pmetñqinyä” ätukqe.

²⁹ Itanji, ämaqä kukñuä-suceñqä näçñqä iqu, qu iquenyqä, ‘Iqu suqä äñguänänj iqä-queqä’ kñuä mapñqä winganji, tii ätukqe. “Ämaqä nyi-tänj iqi äpmeñuwä, tqukuakä?”

Kukñuä ktqä, ämaqä äñguä Sämaliyatanj iquenyqä

³⁰ Mä, Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Jerusälemä ävämanji, Jerikonqä quveqätqätanğa, ämaqä quwä-meqä hñqua, iqueqä yquayä eeqä ämotauptu, äpäseqa weqanğuwänğa, iqu äpäkonmätä yäniqeqä. ³¹ Iqu e witanğa, hiqäva-imäkqä hñqu hänaqä asä iu äquveqätä, ique hiñuä äqunäqe, hänaqä hñgisa jänä mäwqätäuniqeqä. ³² Itanji ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä anj iu wäunjuä iqä hñqu ätimäuqe, ique hiñuä äqunäqe, hänaqä hñgisa jänä inä mäwqätäuniqeqä. ³³ Itanğa yäpaki, Sämaliyatanj hñqu-pqe qanä äpmitätqe, ique äwimeqe, hiñuä äqunäqe, iquenyqä huäqä künj wunäniqeqä. ³⁴ Inj itä, qäqiqi äwimeqe, olipqä eqä aowitä, wainqä-eqetä, ämaqä iqua äpäkpqeu equateqe, huäqä wotäniqeqä. Itanji, iqueqä donji iu ämäqumuateqe, anj ämaqä hiqäqä äwiqismipqä iunqä ätuma äwäqe, ique äminiqeqä. ³⁵ Zinuitänji, iqu ämaqä anj miqä iqueni, mbqä kuapanä ävätä tii tuäniqeqä. ‘Si ämaqä tqueni, äñguänä miyä. Itanğa si mbqä saqä-pqä hui äwisqä etanğutqe, nyi anji äquvepätmänganji, nyaqä kima ktapqämqä’ tuäniqeqä” ätukqe.

³⁶ I ätuäqetani, ämaqä ique yatñqä tiñj äwikqe. “Ämaqä tquaqui-tquenyqe, si kñuä äänä kiyqiyä? Ämaqä quwä-meqä iqua äpäsekuwä iquenyqe, ‘Tqu nyi-tänj iqi pmeqä-queqä’ kñuä indqänätä, suqä qäyunä motqueniqe, tqukä?”

³⁷ I tquanga, ämaqä iqu tii ätukqe. “Ämaqä qeqä äwimänätä, ique yätamäkqä väniqä iqueqä.”

Inğanji, Jisasi Iqu, “Si äwätinä, suqä asänänji imäkiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Malaisä, Mäliyatä, äwimakqenqä

³⁸ Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, qu qanä äupiyyi, anj-himqä hñque ätimäukuwi. Iqi timäuqanğuwänğa, apäkä anj-himqä iutanj hui, Iquenyqä yeeqä itä, iyyqä anjuñqä ätuma äukqe. Iyyqä yoqe, Mala. ³⁹ Malai, känapi huisänjiyi. Iyyqä yoqe, Mäliya. Ii Naqä Iqu-tänj qäqiqi, Iqueä kukñui qätä äwiyä äpmaminqe. ⁴⁰ Ii e pmetanğa, Malai, ymisänj-sua näwinyä imäkätä, wäunjuä kuapanä etanji, kñuä indqänminqe. Iinqe, ii Jisasi Iquenyqä äwätä, “Naqä Iquki, nqä napi nyivämeqanji, nqä-näunä ymisänj näwinyä imäkätqäñänä. Si iinñqeqe, kñuä äänä kiyqi? Si nqä napinji, tu. Ii äpätä, yätamäkqä nyiyätñqäwä” ätukqe.

⁴¹ Iwä Iqu kimanji, tii ätukqe. “Nqä näueqä Malaiki, si nätmätqä kuapanänñinqä kñuä indqänänä, hanj-iqä ämetqänjinyä. ⁴² Inäqe nätmätqä hñqu, huiziquau ämäwqätäunä. Mäliya nätmätqä qäyunänqä äwinyänä. Ye nätmätqä tä, huätä nämatnämäuqä yenqeqä” ätukqe.

11

Suqä, Goti Iquenyqä tääqä tqenqä

¹ Hiunji hñquenji, Jisasi Iqu hñqäqi äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminqe. Iqu tääqä ae ätqanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hñqu, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Jonä iqu iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau näçñqä äwiminqä-panji, ne-pqe neqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqenqe, Si mänätquayä” ätukqe.

² I tquanga Jisasi Iqu, tii ätukqe. * “He Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpiyanğanji, tii tqäpñqä. ‘Apiquki, ämaqe, Tqä yoqe haqä yätqä äwi, pmua hitanji qumbnä. Sinä miqe, äpänä. ³ Hiunji ique-ique, buayä nätapqanğnä. ⁴ Ämaqä quvqä inetqueqanğuwä

iquauñqä, ne äwqä hanuä imäknätunqetani, Si nenyqä äwqä hanuä imäknätnä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutñqe. Yamwiqä nemetñqä itñqä iunji, Si hiñjuinä mäquñquä panä' tqäpñqeä" ätukqe.

⁵⁻⁷ Iqu tiñjä-pqä ätukqe. "Ämaqä hesañ hñqu, iqueqä käyämaqä hñque heatqänğa äwimetä, Nyämaqä iquki, nqä näueqä hñqu qarä äpätñqe, änyimeqanğı, nyi ique buayä wimqe hma etanğqenqä, si buayä hñquaqi-hñque dapiyä' tuññqiyä. I tquanğa, ämaqä anjä yäpä yänğisa äpmamitätqä iqu kimanji, 'Si wäunüä yänänäqñqä mänpäpçä manä. Nyitä nqä ymeqä iquatä, ne qñqanjä ämeyätanä, hiqäqä ae äwiqueqä. Nyi ävautmä buayä mäktapqä ymqänä' tuätñqätanä? ⁸ Nyi tii etqänä. Iqu 'Nqä nyämaqä-queqä' knuä vqanğuti, ävautä mavqä yänğiyä. İnäqe, ämaqä yäpaqänğisa ätqäucqä iqu, qñqanjä ptqä yqänä äqäyätä, ymisänñqä yatñqä mätkätanğı, iqu enyqä qäyä wiñganğuti, ävautä nätmätqä eeqänänji, iqu äwa iqanğutqe, ävänğiyä" ätukqe.

⁹ "Iñññqe, Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqanğppqe, Iqu nätmätqä etapänğiyä. He qävqä ipiyi, he ämäqumuapñqäüä. He anjä qñqanjä ptqä päsqanğppqe, qñqanji äütänñqiyä. ¹⁰ Ämaqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqanğppqä iqua, nätmätqä ämapñqäüä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämäqumuapñqäüä. Ämaqä qñqanjä ptqä päsqanğppqä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu qñqanjä äwuteyänğiyä" ätukqe.

¹¹ "Ti tiññqä. Heyaqä ymeqetanjä hñqu, hämapäkänğä tqanğutqe, kaniqu qämakä quvqä momuayqä yänğiyä. ¹² Iqu yññä quñqä tqanğutqe, kaniqu qänjuakäta momuayqä yänğiyä. ¹³ Kaniquenyä, he suqä quvqä imäkqä-quenä etanğqä-qe, he nätmätqä äñgui ämepu, hiqä ymeqä du inä ävätqänjuwiqä. Iññqe he näqñqä tiññä hiññqäüä. Hiqä Hiniqu, Qäukuä Haqä Yätunjä Iqu, ämaqä 'Tqä Dñä Äñguä Ique dapiyä' ätuäpu, yatñqä vqanğppqä iquauñi, Iqu ävänğiyä" ätukqe.[†]

Jisasi Iquenqätä, Belsäpulä iquenqätä[‡]

¹⁴ Hea hñqueni dnä quvqe, ämaqä hñqueä äwqä imä ämnä, ique kukñuä matqänğä imäkätqätanğı, Jisasi Iqu "Huätä uvä" ätukqe. Dñä quvqä iqu ae ävämeqanğa, ämaqä iqu kukñuä tqanğı, ämaqe yäunüä ikuwi. ¹⁵ Iññä ipiyitanji, ämaqä hñqua tii ätkuwi. "Belsäpulä, dnä quvqä iquauqä naqä iqu, yänänäqñqä vqanğı, Iqu dnä quvqä iquau huätä ändowätätqänä." ¹⁶ Itanğa huiziqua, yamwiqä äväpu tii ätukuwi. "Si wäunüä hui imäkiyä. Ne Sinyqä, 'Iqu Goti Iqueqä Wäunüä Imäkqä-queqä' knuä neyätñqänänjä" ätukuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iquauqä knuä iunji, näqñqä eä tii ätukqe. "Ämaqä anjä-himqä hñquesanjä iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanğppqe, anjä-himqä iqueni, qui imäknänğiyä. Itanğa ämaqä hñqueqä ymeqä iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanğppqe, iqua-pqe qui inä imäkmbñqäüä. ¹⁸ Iwä Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunğä iqu, iqueqä ämaqä iqua iwäsänäpu mäkä humbqe, iqua äänä pmapnuwänğqäwä? He Nyinyqä tii ätquwiüä. 'Belsäpulä iqu yänänäqñqä vqanğı, dnä quvqe huätä ändowätätqänä.' Iññqe, Nyi yatñqä eyqänä. ¹⁹ He Nyinyqe, 'Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäqñqeta, dnä quvqä iquau huätä ändowätätñqeä' qäyunä tqanğppqe, hiqä ämaqä iqua, dnä quvqä huätä ändowätätqänjuwi, yänänäqñqä tqeçeta, ändowätätqänjuwäwä? Hiqä ämaqä iññä iqua, ämetquapñqeä. Heyaqä kukñuä iññi, ii qäyunä hmanğqä. ²⁰ I etanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu yänänäqñqä dapqanğı, Nyi dnä quvqä iquau huätä dowatqanğmdqe, he näqñqä tiññä mapñqeä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeçeqä."

²¹ "Ämaqä yänänäqñqä hñqu, nätmätqä mäkä iqä-sua ä äqätä, iqueqä anju ämitqätanğutqe, iqueqä nätmätqä eeqänänji, äñguänä witänğiyä. ²² Itanğı qänakñji, ämaqä aañ yänänäqñqänänjä hñqu äpäqe, ämaqä iqueni ämäwqätäütä, iqueqä yänänäqñqä isuatä e äpmamitätqä-qe, iqueqä nätmätqä eeqänänji ämotawanji, ämaqä hñquau-mända vänğiyä" ätukqe.

²³ "Ämaqä hñqu wäunüä yätämäkqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunğä-queqä. Qokä-apäkä aquvä qiyqenqä yätämäkqä manyqä imitätqä iqu, ämaqä huätä im-imä ändowätäniqueqä" ätukqe.

Dñä quvqä ämaqä hñque ävämetä, anğı äwimakqenqä[§]

²⁴ "Dñä quvqä hñqu ämaqä hñque ävämanji, anjä yenüä dunğä äwäqe, iqu anjä hapä pmeqä iunğä qävqä ikiquänğiyä. Itanğa hñque mämoqumueqä iäqe, 'Nyi anjä hiññqänä ävämakqä dunğä, anğı umğänä' tnänğiyä. ²⁵ I ätnäqe, iqu äwäqe, anjä iqueni siyä äpipu äñguä imäkepçä qunänğiyä. ²⁶ Iññä äqunäqe, iqu äwätä dnä quvqä 7 yätmenğiyä. Dñä iquauqä quvqe, dnä kinganänjä iqueqä quvqe, ämäwqätäunğiyä.

[†] 11:13 Matiu 7:7-11

[‡] 11:13 Matiu 12:22-32; Makä 3:22-30

[§] 11:23 Matiu 12:43-45

Iquau yätmetä, qu anä yäpä yängisa äpaquväpu pmapnqäüä. Ämaqa iqu hiñuiqänäñi quvqä äpmanitätqe, tänganji aanä quvqänänjä pmenqiyä” ätukqe.

Suqä, aquvänä iqenqä

²⁷ Jisasi Iqu e tuätqätanğa, apäkä hui, qokä-apäkä iuqä awä iqisanji, manjä tiinjä ätukqe. “Apäkä, Si äkinyuätä anüä äktapkqe, ii aquvänä yängqiyä.”

²⁸ I etanği Iqu kimanji, tii ätukqe. “Si kuknuä naqä-qakuä ätätñjä qayuä. Inäqe ne iinj, matqä yanqunä. Tiinjä tatanqueqä. ‘Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä äwiypäpu, qänaknä itqänjuwä iqua, qu aquvänä iqäpnqäüä’ tatanqueqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, hiñuä-tqä Jona iqenqä ätkqenqä**

²⁹ Qokä-apäkä kuapanä timäuqanğuwänğa, Jisasi Iqu tiinjä ätukqe. “Qokä-apäkä tängä äpmenjuwi, quvqä-quaeqä. Iqua, ‘Ne Sinyqä näcnqä metunquä dinqe, wänuä hui imäkiyä’ ändquwä-qe, Nyi iinj mimäkkqä imqänä. Iqua näcnqä mapnqä dinqe, hiñuä-tqä Jona iqu qeyqä. ³⁰ Ii tiinjqä. Ämaqä hiñuiqänä, anä-himqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona ique hiñuä äqunäpu, näcnqä ämakuwä-panjä iinj, qokä-apäkä tängä äpmenjuwä iqua, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Ique hiñuä äqunäpu, näcnqä asänänjä iinj hipnuwiqä. ³¹ Hiñuiqänäñi, apäkä, qua hituñuä nämä pmeqä ämiqä naqä ii, Solomonä iqu iqueqä näcnqenqä awä tqanği qätä wiyätñqä äpkqeqä.† Inäqe tänganji, Ämaqä, Solomonä ique ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä äpmetanği, ämaqe, Ique qätä mäwiyqä itqänjuwi. Iiñinqe hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğanji, apäkä naqä iinj ävautä, ämaqä tängä äpmenjuwä iquauqä suqä quvqenqä, awä täniqeqä. ³² Asä iinj, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona iqueqä kuknuä qätä äwipiyyi, iquauqä kñuä äkunmäknğuwiqä.‡ Inäqe tänganji, Ämaqä Jona ique ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä äpmetanği, ämaqe, iquauqä kñuä makunmäknqä iquwi. Iiñinqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğanji, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua ävaupu, ämaqä tängä äpmenjuwä iquauqä suqä quvqenqä awä tpuwiqä” ätukqe.

Hiñuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä§

³³ I ätuäqe, tiinjä-pqä ätukqe. “Ämaqe, hiqi-tä ämäsäpiyyi, qu anä yäpä imä-qe, ä häkä yäpä imñä-qe, matqäteqä ipnqäüä. Ämäsäpiyyi, qu kiqä ätqäuqä ätnänjä iqi tqätepnqäüä. Ämaqä anä yäpä ingisa äyappiyä iqua, hiñuä qumbnqä dinqäüä. ³⁴ Tqä hiñuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä. Tqä hiñui ängüä äqännä, si ämaqe yätamäkkqä wiyquki hitanğutqe, tqä huiwä eeqänänjä imñi, we ängüä äkunänä. Inäqe, tqä hiñui quvqä äqännä yätamäkkqä mäwquki hitanğutqe, tqä huiwi eeqänänjä imñi hea äwinä. ³⁵ Itanğa si ängüänä mingqanğinyä, we-hunqä si-tänjä yäpä imä äyänänqä di, hea mäwiqä yätñqänänjä. ³⁶ Inji tiinjqä. Tqä huiwä äwqä eeqänänji wenyä-hunqä eä, hea mäwiqä etanğutqe, inji tqä huiwä eeqänänji we äunä, hiqi-tä enqä-pa yanätänqiyä” ätukqe.

*Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quau, hanjä-iqä wimeninqä**

³⁷ Jisasi Iqu kuknuä qäpu tqanğa, Parisi hnqu, Iqu äpätä buayä anä nyiyänqä yatnqä äwikqe. Itanğa Jisasi Iqu anä yäpä ingisa äpaquväqe, buayä nätnqä qua iqi eqäknğqe.

³⁸ Jisasi Iqu buayä nätnqä itäqänğanji, eqä akiyä inqä du asñä ganä maqnqä iqanği äqunäqe, Parisi iqu kñuä kuapanä indqänminqe.

³⁹ Inğanji Naqä Iqu tii ätukqe. “He Parisi iquenyä, eqä-häkitä hevqetä haqänğisanji, asñä ängüänä äqäyäpiyä-qe, hiqä yäpä ingisanji, quwä-meqetä suqä quvqä huitanjä-huitaniti mangüä äyä enyänä. ⁴⁰ He kñuä qäyunänji, mindqänqä-quenjqä. Ämaquqä huiwä yäpaqänğisa imäkkqä Iqu, yäpänğisanjä-pqe mimäkkqä ikqätanä? Iqu inä imäkkqeqä. ⁴¹ I etanği, nätmätqä buayä hevqä yäpänğisanji, ämaqä äwa itqätanğuwä iquau yätamäkkqä inä wipnqeqä. He e imäknqanğpqe, hiqä nätmätqä eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqñi ängüänänjä witänqiyä” ätukqe.

⁴² “He Parisi iquenyä, hanjä-iqe tiinjñqä emenqiyä. Iwunegätä, kuämiqätä, nätmätqä isuaqu-tänjä asänänjä huizitä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hnqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänjuwiqä. I etanği suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, Goti Hanjuwä Iquenyä hiñqetänji, he tuwä wiyquenqä. Ängüänänji, tiinjqä. Suqä he hiqä nätmätqä iwäsäupu, hnqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä he tuwä äwiyätqänjuwä iquauqñä-pqe qänaknä iqanğpqe, ii ängüä wänqiyä” ätukqe.

* 11:28 Matiu 12:38-42 † 11:31 1 Ämiqä Naqä 10:1-13; 2 Tiwiqä 9:1-12 ‡ 11:32 Jona 3:6-10 § 11:32 Matiu 5:15-16, 6:22-23 * 11:36 Matiu 23:13-36

43 “He Parisi iquenyä, hanä-ique tiinjãqä emenqiyä. Anä aquväqñqä iunji, zä-hawä änguänänä iqinyä pmapñqä kiinjä hiñquenjqä. Ga, ququawä aquväqñqä iu pmetanquwängga, ämaqe, ‘hiunjinjanjqä’ etñjqä kiinjä hiñquenjqä” ätukqe.

44 “Ga hanä-ique tiinjãqä emenqiyä. He ämaqä qua mañqä äptepqä enjqä-pañuenjqä. Ämaqä qua mañqä äptepqe, ämaqä huiziqua mañqä epu qañä haqeqi äwäpiyitanji, Goti Iqueqä hiñuä iqinjä kiyä mätaqä eänäüä” ätukqe.†

45 Inganji kukñuä-suqenjqä näqñqä hñqu, kima ävätä, “Näqñqä-vqä Iquki, Si kukñuä iinjä ätätqänänqanji, ne-pqä qäsä qui inemäkätqänjqä” ätukqe.

46 Iqu e tquanqä, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñuä-suqenjqä näqñqä iquenyä, hanä-ique he-pqe emenqiyä. Ii tiinjãqä. He ämaqe, yquayä hanä änä mämeqänjqä ävätqänqanjqä. Iinjä etanji, he qu yätamäkqä wipñqä diñqe, hipa hui mäwqä itqänquwiqä.

47 Mä hanä-ique tiinjãqä emenqiyä. Hiñuä-tqä, hiqä tawäka qänqanä äpäkkui, he täñqanji quwqä qua äptekuwä iunji, änguänä imäkätqänquwenjqä. 48 He suqä ii imäkäpiyänqanji, tawäkäuqä suqenjqä ‘änguiqä’ ätätqänquwiqä. Ii tiinjãqä. Hiñuä-tqä, tawäka äpäkkuwä iquauñqe, he quwqä huiwä pñqä wiqä anji imäkätqänquwiqä. 49 Inji Goti Hanjuwä Iqu kñuä jänänä änguänänä indqänätä tii ätkqeqä. ‘Hiñuä-tqä iquautä, ämaqä Nyi wäñuänjqä ändowatqä iquautä, ämaqä iquauñqä ändowatmniqeqä. Itanqä iqua hñquau äpäsäpu, huizi iquau quwqä itquapnuwiqä’ ätkqeqä. 50 I etanji, Goti Hanjuwä Iqu qua tä änyä imäkqanqä, ämaqä, hiñuä-tqä iquau pizqä äpäkka äpminuwä iquauqä suqä quvqetanä kimanji, ämaqä täñqä äpmeñuwä iqua-mända mapñqeqä. 51 Hiñuä-tqä iquauñji, qu Epo iquesa äpäsipäqäkani, yäpaki Sakätiyasi ique äpäsätqutukuwi. Sakätiyasi ique äpäkkui, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iunji, hiqäva-imäkqä ttawä iutä, hiqñqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä awä iqi äpäkkui. Nyi henji naqä-qakuä etqänä. Suqä quwqä eeqänänä iñqä kimanjä hanä-ique, qokä-apäkä täñqä äpmeñuwi mapñqäüä” ätukqe.

52 Itanqä, “Kukñuä-suqenjqä näqñqä iquenä, hanä-ique tiinjãqä-pqä inä emenqiyä” ätuätä, kukñuä ktqä tiinjä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iquenyä näqñqä meqä anä hänaqä iutanä qñqanä hutäuqe, he ae ämakuwiqä. Hiqä-hiuä näqñqä mapñqe, anä yäpä yänqisa mäpeyqä itqänquwiqä. I etanji, qokä-apäkä yänqisa äpeyäpu näqñqä menätpru iqañquwä iquauñqe, he hänaqä qñqanä äyätqänäüä” ätukqe.

53 Inganji Jisasi Iqu iqisanji ävämeqanqä, ämaqä kukñuä-suqenjqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä quwqä wiñqanqä, qu nätmatqä huitanä-huitanä iunqä yatqä ävqä-ävqä äuminuwi. 54 Iqua täñänjqä guä äquväutqänuwä-pa, Iqu kukñuä kimanji qäyunä mätaqanqutqe, iqua Ique guä kiciyäupñqä ätuma wanä-tpu, iinjä ätuminuwi.

12

*Jisasi Iqu, Parisi iquauqä suqenjqä awä ätukqenjqä**

1 Qokä-apäkä kuapänä ätimäupu, ätqäupu, quwqä yukä dunji qo ktäupäümä änyminuwi. Inganji Jisasi Iqu Iqueqä wäñuänjqä ämotquaminjqä iquauñji, kukñuä awä tiinjä ganä ätukqe. “Parisi iquauä nätmatqä änyuämäuqä iñqe, he wa wipiyä. Quwqä suqä, wopqä ipu kukñuinä tqenqä etqänä. 2 Nätmatqä eeqänänä huäqä äutnmitätqe, ätnänä iqi timäunqiyä. Itanqä nätmatqä eeqänänä zä äwämitätqe, ämaqä iqua näqñqä hiñqäüä. 3 Inji, he kukñuä eeqänänä, hiawiqä imda ätmipqe, ämaqe, hiunjinjanä qätä wipñqäüä. He anä hiqñqä imda hiyäkakä ätmipqe, qu anä haqä yätqä ätqäupu, awä tñqäüä” ätukqe.

He ze, Goti Hanjuwä Iquenyänä ipñqeqä†

4 “Nqä näueqä iquenyä, ‘He ämaqä huiwä dunä päsqä iquauñqä, zä miqä pambiyä’ sä etqänä. Iqua qänakndanji, nätmatqä hui mimäkqä ipnuwi. 5 He zä tqunenjqä ipñqeqe, Nyi ämetquamqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä äpäsätäqänqanji, Iqu yänänäqñqä-täñu eä, ique tä hea ique-ique äsänqä du tnämäunqiyä. Auqä. Nyi he etqänä. ‘He ze, Goti Hanjuwä Iquenyänä ipñqeqä.’

6 He näqñqeqä. Ämaqe, qu yññä wänqä hipa hñqinji eeqä hñjuauñqe, mbqä wänqä hñjuaqu ipñqäüä. Iinjä etanji, Goti Hanjuwä Iqu yññä hmbinyqe, huäqä äumäkätä, kñuä huätä mäwquatämäuqä yänqiyä. 7 Tiinjä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, hiyaqä dä nyuänä iunji, a ae ätäuqeqä. Iutanji, he zä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu yññä kuapänä isuañqe, huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, huäqä aañä kuapänä äwunänä” ätukqe.

† 11:44 A Täuqä 19:11-22; Hiqäwa-imäkqä 21:1-3

*

12: Matiü 10:26-27

† 12:3 Matiü 10:28-31

Zä miqä, Jisasi Iquenyqä awä-tqenqä‡

⁸ “Nyi tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu, zä miqä itä, huizi dunji, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunjqä’ tqanqutqe, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu enjätqä iquauñi, ‘Iqu Nyaqeqä’ tuänqiyä. ⁹ Inäqe ämaqä hñqu, zä itä, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunä manä’ tqanqutqe, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu enjätqä iquauñi, ‘Iqu Nyaqä hmanjqä’ tuänqiyä. ¹⁰ Ämaqä hñqu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinj, huätä mamäunqiyä. Inäqe ämaqä hñqu, Dñä Ängüä Iquenyqä kukñuä ququvqä di tqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinj, huätä mämamäuqä yänqiyä” ätukqe. §

¹¹ “Ämaqä hñqua he anjä aquvächñqeu miqä iquauñqä-qe, ämaqä miqä naqä iquauñqä-qe, ämaqä yoqä-tänjä iquauñqä-qe, etma uwqanqppqe, ‘Ne kukñuä kimanji, äki tuatunquäwä?’ kñuä indqänäpu, zä miqä pa iqäpnä. ¹² Dñä Ängüä Iqu kukñuä tunqqe, inganä ämetqueniqeqä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä yquayä kuapä-tänjä hñquenyqä

¹³ Inganji ämaqä hñqu, ämaqä awä iqisa ämävauqe, Jisasi Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, nqä apiqu ae äpäkonqeqä. Nyi Si nqä tasipeque, yeqä apiqueqä nätmätqe yewäsautñqä, tutñqä änyinjyiyä” ätukqe.

¹⁴ I tquanqa Jisasi Iqu, “Ämaqä iquki, qe äqewäsäutmä, qeyaqä nätmätqe iwäsäumqe, tqu pmutenjikqäwä?” ätukqe. ¹⁵ Iqu iinj ätuäqe, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Nätmatqä eeqänänjqä hinjü aowä mäququä ipñqä diñqe, he wa wipiyä. Ämaqä hñqu yquayä kuapä-tänju emitätqe, iqueqä yquayä hänjä-pmeqä mäwqä yänqiyä” ätukqe.

¹⁶ E ätuäqe, Iqu kukñuä ktqe, tiinj ätukqe. “Ämaqä yquayä kuapä-tänjä hñqueqä wäunjuä iunji, ymisanjä kuapänä witänqiyä. ¹⁷ Inganji iqu, ‘Nyi anjä naqä hma enqe, ymisanjä pñqä emqe, äänä imäkmqäwä?’ kñuä indqänqunqiyä. ¹⁸ Iinjä itä, tii tnänqiyä. ‘Nyi tiinjä imäkmqänä. Nqä buayä pñqä maeqä anä äpnakmi, anä naqänänjä imäkätmä, ymisanjä eeqänänji aquvä äqiyätmä, anä iunji pñqä maemqeqä. ¹⁹ Nyi nqä-näuä tiinjä äyä ätñgänä. ‘Nyi yquayä kuapä-tänjunjqä, quväukuä kuapänänjä iunqäwä. Tänganji nyi hapä pmetmqeqä. Buayä eqä änätmä, yeeqä itmä pmetmqeqä” ätñgänä,’ tänjqiyä. ²⁰ Iinjä iqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä qämä-qämänjqukiyqä’ tuänqiyä. ‘Tänga hea tquenji, äpäkonqñqiyä. Itanga nätmätqä eeqänänjä näwenyä imäkätqänä iqu, tqu maqutnätñqäwä?’ ätukqe.

²¹ Jisasi Iqu kukñuä ktqä iinj ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmätqä aquvä i äqäka äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqe mäwqä iqanqutqe, kukñuä ktqä du ätimäukqä-panä iinj, äwimenqiyä.”

*Ymisanjñqätä, gquenyqätä, kñuä kuapänä indqänqenqä**

²² Inganji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, Iqu tii ätukqe. “Tiñjqe, Nyi he tiinjä etqänä. He ‘Ymisanjä squä natunquäwä?’ ätäpu, hänjä pmapñqä diñqä kñuä kuapänä mindqänqä pambiyä. ‘Ne gquä, squä ipnatunquäwä?’ ätäpu, hiqä huiwiunqä kñuä kuapänä mindqänqä pambiyä. ²³ Hänjä-pmeqe, buayinjänä pmeqä manä. Huiwi nätmätqä gquä iunqänä manä. ²⁴ He yññä iquauñqä kñuä indqämbiyä. Qu ymisanjä vowä mamäuqä ipu, ymisanjä maptqä ipñqäwä. Itanga qu anä ymisanjä pñqä hipñqe, anji hmanjqä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu iquauqä ymisanjä ävänqiyä. Yññä iquanqe, Goti Hanjuwä Iqu huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, Iqu huäqä kuapänä äwunänä. ²⁵ Itanga ämaqä hesanjä hñqu, hänjä-pmeqenqä kñuä kuapänä indqänätqe, iqueqä hänjä-pmeqe haqä nänä imäkäwatätñqä di, hmanjqä. ²⁶ He nätmätqä wänqä iinj ipu, änä mimäkqä ipiyitanji, nätmätqä huizinqänänji, kñuä kuapänä sunqä indqänätqänäwä?” ätukqe.

²⁷ “I indqänäpiyi, he qätaqä hutqenqä, ‘Äänä ätätätiyä?’ tpu, kñuä indqämbiyä. Qätaqä isua, wäunjuä ipu gquä mimäkäyäuqä ipñqäwä. Itangi Nyi he etqänä. Solomonä, ämaqä naqä hinjuqä äpmaminqä iqu, iqu gquä hänjä qeqätqä i imäkminqe, qätaqä hutqe, iqueni ämäwqätäunä. ²⁸ Tänganji qätaqe, yqänä ätqäuqä-qe, awinganjä ämaqä ätäwäpu, tä du tnämäuqäpnqäwä. Iinjä etanji, Goti Hanjuwä Iqu imäkqanji, qätaqe hutqä ängüänänjä ätänä. Iñjqe, ämaqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänjuä iquenyä, he näqñqä tiinjä hipñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu ne-pqe gquä äneptätqänä’. ²⁹ Itanga ‘Ne buayä eqä squä natunquäwä’ kñuä indqänäpu, qundqändqä miqä pambiyä. ³⁰ Ämaqä eeqänänjä im-imä äpmerjuwi, qu quuvqä maeqiyqä da, nätmätqä iu mapñqenqä kñuä

indqänätqänuwiqä. I etanji, he nätmatqä iinjinqä äwa itqänjuwinqe, hiqä Heniqu näqñqä eänä. ³¹ Itanji he Goti Hanjuwä Iqunä meyqeuñqä qävqä ipñqeqä. Inganji Iqu nätmatqä iinjä-pqe etapänñqiyä” ätukqe.

Hiqä Hiniqu, aquvanä itä, Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqeqä

³² Iqu tiipqä ätukqe. “Sipsipqä iquenyä, he zä miqä ipñqeqe. Hiqä Hiniqu, aquvanä itä Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqe. ³³ Nätmatqä he ämenjuwi, eeqänänä mbqänqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, ämaqä äwa itqänjuwä iquau wipñqeqä. Itanqa qua täunji, he nätmatqä qui imäkñqä di aquvā maqiyqä ipñqeqe. Nätmatqä eeqänänji aquvi, qäukuä haqä yätunji qäpñqeqä. Yänñji, nätmatqä eeqänänji qui mimäkñqä itä, ämaqä quwä mämeqä ipu, imätanjua maquvqä yäniqeqä. ³⁴ He iqinj iquvā qäpñqeqe, tiinj hitanjiyi. Ämaqä, anä quwqä nätmatqä änguanänjä pñqä witänñqä iunqänä winjuänñqiyä” ätukqe.[†]

“Naqä Iqu anji päniqeqä, näwenyā pmapiyā” ätukqeqä[‡]

³⁵ Tiipqä inänji. “Hiqä wäunjuä iqä gquä ipnäpu, hiqi-tä ämäsäupu, näwenyā e pmapiyā. ³⁶ Tiinj enqä-panji. Ämaqä naqä hñqu, apäkä ämetä ymisanä naqänänjä iuta äpätñqä iqanji, iqueqä ämaqä iqua, iquenyqä hinjuä äqumbu pmepnä. Iwä iqu äpätä, qñqanä ptqä qäyqanjanji, iqua qñqanä maqänä wätepñqäü. ³⁷ Ämaqä naqä iinj iqu äpäqeqe, iqua hiqaqä mawiqä äyā etanjä qunjanqa, iqua aquvanä ipñqäü. Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, gquä wäunjuä imäkätñqä näwe ipnätä, ‘He buayä hñqä quamä pmapiyā’ ätuätä, buayä äma äpätä väñqiyä. ³⁸ Ämaqä naqä iinj iqu, heatqä quaesqänqa äpätqä, ä zä vätnqä qäqicñqinjqa äpätqä-qe, iqua hiqaqä mäwiqä etanñpi qunjanqa, iqua aquvanä ipñqäü.

³⁹ Itanqa he tiinj-pqeqä näqñqä inä mapiyā. Ämaqä anä-tänjä hñqu, ‘Quwä-meqä hñqu, hea injga ti päñqiyä-qe’ näqñqä eä äpmamitätqe, iqu quwä-meqä iqueni, iqueqä anä qäyā pänasqiyätä yäpä yänñgisa päyätñqeqe, hinjuinä mäqunquä yänñqiyä. ⁴⁰ Iinjñqeqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyā! Hea hñqueni, he Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iquenyqe, ‘Tänqa mapqä yänñqiyä’ knuä indqänätqätanjuwänjanji, Iqu äpäñqiyä” ätukqe.

⁴¹ Pitä iqu, kimanji, “Naqä Iquki, Si kukñjuä ktqä iinj, nenyä änatnyä ä, ämaqä eeqänänñqä änatnyä?” ätukqe.

⁴² I tqanqa, Naqä Iqu ti ätukqe. “Ämaqä wäunjuä miqä knuä ängüä ämetä, kiqä wäunju ängüä imäkqä iquenyqe, awä etmqe. Ämaqä naqä iqu ämaqä iinj iqueni, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau ämitä, ymisanä hea qayunänñannga väniqä dñqä atäunjuä väñqiyä. ⁴³ Naqä Iqu anji äpäqeqe, iqueqä wäunjuä imitätqä di hinjuä qunjanjanji, iqu aquvanä yänñqiyä. ⁴⁴ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmatqä eeqänänji mitñqeqeqe, iqueni atäunjuä väñqiyä. ⁴⁵⁻⁴⁶ I etanñqä-qe, wäunjuä miqä tqe, ‘Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yänñqiyä’ knuä indqänätä, qokä-apäkä wäunjuä-wiyqä huizi iquau äpäsätä, buayätä eqätä änatä, hiqiiyqä imitätqe, hea hñqueni, iqu maqñqä etanjanji, iqueqä ämaqä naqä iqu anji päñqiyä. Iqu quvqä imitätqä äqunäqeqe, iqueni mñj ätävätä, kukñjuä qätä mawiyqä huiziqua pmetanjuwä iunqä huätä dowatäniqeqä” ätukqe.

⁴⁷ “Wäunjuä-wiyqä, iqueqä naqä iqueqä äwinñqeqä näqñqä qäyä eäqä-qe, nätmatqä näwenyä mimäkqä itä, naqä iqueqä äwinñqeqe qänaknä miqä imitätqe, ämaqä naqä iqu yänänñqeqä päsäniqeqä. ⁴⁸ Itanqa wäunjuä-wiyqä huizi, naqä iqueä äwinñqä dñqä maqñqä eä, suqä ängüä miqä imitätqe, naqä iqu wänqäpu päsäniqeqä. Ämaqä nätmatqä kuapänä huizi iquauqä hipa iuta ämamipqä iqua, kimanji kuapänä wipnuwiqä. Qokä-apäki, ämaqä hñque nätmatqä kuapänä äwimitpqe, iqu qunji, kima kuapänä väniñqä tupnuwiqä” ätukqe.

“Ämaqe, Nyinyqä iwäsämñqä äpqqä” ätukqeqä[§]

⁴⁹ “Nyi qua täunji, tä hänaqä ikävemqä äpqqäqeqe. Tä iinj, hänaqä ae äsqä-säpi, Nyi aquvanä iqämiñqä. ⁵⁰ Nyi asñj huiñtanä hui mamqänä. Asñj iinj, mämeqä änyä etanñqeqeqe, hanä änyiyqiyä. ⁵¹ He Nyi äpqqeqeqe, ‘Iqu ne ämaqä qua täu äpmeñqu iquene, äwqä hanjuä nemäkätñqä äpqqeqä’ knuä eyqiyä? Oeyä. Nyi he etqänä. Ämaqe, Nyinyqä iwäsämñqä äpqqäqeqe. ⁵² Tännanñqätä, qänakñqätä, ämaqä hipa hñginä hñqua anä hñqueu äpmamipqe, Nyinyqä iwäsänäpu, hñquaqui-hñqueni iqua, hñquaquinä iquauqi äkasuwä tupnuwiqä. Hñquaquinä iquauqi, hñquaqui-hñqueni iquau äkasuwä suinyiyiqä. ⁵³ Iqua Nyinyqä tiinj iwäsämnuwi. Kaniqutä ymeqä qokä iquä, äkasuwä

[†] 12:34 Matiu 6:19-21

[‡] 12:34 Matiu 24:42-51

[§] 12:48 Matiu 10:34-36

tninyiyi, kånaisä kiqä meqisä, äkasuwä tninyiyi, itaŋga ämaqä hñqueqä kånaisä, iqueqä apäkisä äkasuwä tninyiyiqä” ätukqe.

“Nätmatqä täŋga ätimäuqäqä täŋqe, äŋguänä iwäsäupiyä” ätukqerŋqä

⁵⁴ Inŋaŋi, Jisasi Iqu qokä-apäkä kuapanänjä iunji, tiinjä ätukqe. * “He qaquvqä, mäptqä quveqäqä mäŋgisa timäuqangi, hiŋuä äqumbiyänŋaŋi, ‘piyä qiyätŋqeqä’ ätätqänäuä. Ga, asä iinjä ätimäutqänä. ⁵⁵ He yuŋuä, ämaqä mäpmeqä mäŋgisa yapqangi, hiŋuä äqumbiyänŋaŋi, ‘mäptqä tnänjä timäutŋqeqä’ ätätqänäuä. Ga, asä iinjä ätimäutqänä. ⁵⁶ He wopqä ipu, kukŋuinä tqä-quenjqä. He nätmatqä qäukuä haqä yätutatä, qua täutatä ätimäuqäqerŋqä, äŋguänä iwäsäutqänuwiqä. Nätmatqä täŋga ätimäuqäqä täŋqe, he miwäsäuqä iquwi, äänä etanŋikä?”

⁵⁷ Hiqä-hiuänä, ‘suqä äŋgui äsqtuyä’ tpu, miwäsäuqä iquwi, ii sunqäwä? ⁵⁸ Ämaqä hñqu, si mändi äkikittqiyätä, guä kkiqäyätuŋqä, hänaqä awä iqi äwäsiyänŋaŋi, si ämaqä iqtä kukŋuä jänä imäkijŋqä diŋqä yamwiqä isŋqeqä. Ii, haŋä-iqä tiinjä, mäkimeqä diŋqeyi. Iqu ämaqä jänä imäqäqä iquenyqä äktäma uwqanŋa, jänä imäqäqä iqu ämayukä-imaŋqä hñqueqä hipaeu kivqanŋuti, iqu guä pmuateqä anä du pmuatekiyqä inqäuä. ⁵⁹ Nyi si kukŋui tiinjä äktqänä. Mbqä qu atäuŋuä kipqä iqueni, eeqänä päsesŋqä diŋqe, guä pmeqä anijunji, mäwquatämäuqä isŋqeqä” ätukqe.†

13

Kŋuä makunmäkŋqä iqua, qui imäkmbŋqerŋqä

¹ Inŋaŋi ämaqä iqi äpmamiŋuwä hñqua, Jisasi Iqueni, ämaqä Galili pmeqä hñquauŋqä ätukuwi. Galili pmeqä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanŋuwänŋa, ämaqä naqä Pailoti iqu, “He iquauŋi pizqä päkpiyä” tquanŋa, qu iquau äpäsqaŋguwänŋa, iquauqä häŋqetä, hiqäva iutanjitä, naqä-huinyä imäkŋgqerŋqä ätukuwi.

² Jisasi Iqu kimani tii ätukqe. “Nätmatqä quvqä Galili pmeqä iquau e äwimakqetani, he ‘Ämaqä e äpäkoŋguwä iquauqä suqä quvqe, Galili pmeqä huiziquauqä suqeuŋi ämäwqätäunä’ kŋuä indqänätqänäuä? ³ Oeyä, kŋuä iinjä mämeqä pambiyä. Nyi etqänä. He heqä kŋuä makunmäkŋqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanŋppqe, heppqe qui inä imäkmbŋqäuä. ⁴ Tiinjä-pqe. Ämaqä 18 iquauŋi, hiŋuiqänänji Siloamä iunji, anä quäuqä iqu äpisäutä, ämaqä iu äpäkkqä iquauŋqe, he ‘Ämaqä e äpäkoŋguwä iquauqä suqä quvqe, ämaqä Jerusälemä iu inŋa äpmamiŋuwä huiziquauqe, ämäwqätäunä’ kŋuä indqänätqänäuä? ⁵ Oeyŋqä. Nyi he etqänä. Heqä kŋuä makunmäkŋqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanŋppqe, he-pqe qui inä imäkmbŋqäuä” ätukqe.

Kukŋuä ktqe, zä-eaqä iquenyqä

⁶ Inŋaŋi Iqu kukŋuä ktqä tiinjä hñqu ätukqe. “Ämaqä hñqu, zä-eaqä hñqu, iqueqä wainqä wäuŋuä iqisa tqäutangi, häukuä wiqänqä-tä qävqä äpätqe, aanqä qunäniqeqä. ⁷ I äqunaŋqe, ämaqä wäuŋuä iu miqä iqueni, tiinjä tuäniqe. ‘Quväukuä hñquaqui-hñquenyä iquauŋi, nyi äpkqe, häukuä mäwitangi aanqä äquŋqeqä. Zä tqu, qua aowä hiŋginä ämetŋqä di, sunqäwä? Si zä iqueni huätä tävä’ tuäniqeqä.

⁸ I tquanŋa wäuŋuä-wiyqä iqu tii tuäniqe. ‘Naqä Iquki, qäyä eänä. Quväukuä hñquänä qäyä äpäwänä. Nyi kiqä hukä iqi qua mŋjä yasäqi äuatmä, yaqueqä zä äkäka qakuä iqi qäyä emä. ⁹ Qänakdanji häukuä winiqätiyä, mäwiqä yaniqätiyä? Häukuä mäwiqanŋutqe, si huätä inŋa täumäuqätŋqä’ tuäniqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä hui äŋguä iwimäkkqerŋqä

¹⁰ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueni, Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau, anä aquväcŋqä hñqueu näcŋqä äwikqe. ¹¹ Inŋaŋi äpäkä dnä quvqä-tänjä hui äpmamiŋqe. Dnä quvqe, ii täŋä-yaqä vätkätanŋi, quväukuä 18 ae äpäukqe. Iiyqä tuwä-hiiki qui imäkŋatänŋi, pämä jänänänji matqäuqä imiŋqe. ¹² Jisasi Iqu ii hiŋuä äqunaŋqe, tääqä ätuätumeqä, “Tqä yaqä quvqe, huätä ae äkivämeqiyä” ätukqe. ¹³ E ätuäqe, hipa haqeqi wiyqanŋa, apäkä iinjä ii, maqänä jänä pämä ätqäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu qe ämamäukqe.

¹⁴ Iinjä etanŋi, ämaqä naqä, anä aquväcŋqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu Sämbatqänŋa, apäkä ii äŋguä wimäqanŋqerŋqä äwqä tnänjä wiŋanŋa, qokä-apäkiu tiinjä ätukqe. “Hiunji wäuŋuä iqe, 6 inänjqä. Hiunji iquauŋi, Iqu yaqä äŋguä emäkätŋqä pŋŋqeqä. Hapä pmeqänŋaŋi, iinjqe mapqä ipŋqeqä” ätukqe.

* 12:54 Matiu 16:1-4; Makä 8:11-13 † 12:59 Matiu 5:25-26

¹⁵ Kimañi, Naqä Iqu tii ätukqe. “He wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjçä. Hiunji hapä pmeqänğanji, he eequenä, bulumäka anä dunqä äwäpu, bulumäkatä donqitä eeqänäñi, eqä bñqä ätuma uwquenjçä. ¹⁶ I etanji apäkä, Aprähämä iqueqä meqä täsi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu a äkiqätä pmetanji, quvaukuä 18 ae äpaukqeçä. Itanqa hiunji hapä pmeqänğanji, Nyi nätmätqä ii a äkiqätänqçe, huätä mämamäuqä imqe, ii sunqäwä?” ätukqe.

¹⁷ Iqu e tquanğanji, Iqueqä himä-wiunqä iqua womba naqänänñä iqanquwä-qe, qokä-apäkä eeqänäñi, Jisasi Iqu e imäkätqätanqçenqä yeeqä naqänänñä ikuwi.

*Kukñuä ktqä hnjuaquinjçä**

¹⁸ Inğanji Iqu kukñuä hui inä tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñi, ii änäänggä? Nyi kukñuä ktqe, äkitanji tmqäwä? ¹⁹ Ii tiinjçä. Ämaqä hnqu zä-guawä† piikä wänqçe ämetä, iqueqä wäunüä du vowä menqiyä. Qänakndanji, piikä iinjä ipu, zä enqä-pa naqä tqäduqanqçänqça, yññä iqua äpäpu, äpa du yuuwä imäkññqäüä” ätukqe.

²⁰ Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqçe, Nyi kukñuä ktqe, äkitanji tmqäwä? ²¹ Ii tiinjçä. Ii nätmätqä änyuämäutñqä imäkätñqä enqä-panjçä. Apäkä hui pälawä kuapanä ämetä, eeqänäñi änyuämäutñqä dinqçe, nätmätqä änyuämäutñqä imäkätñqä hmbunä ämetä, naqä-huinyä imäkänqiyä” ätukqe.

Qñqanñä wänqä ique, yäpä inqisa peyqänqçä‡

²² Qänakñi Iqu Jerusälemä timäutñqä äwätäqänğanji, Iqu qokä-apäkä du näqñqä ävätä, anä-himqä naqeutä wänqçeutä ikäminqçe. ²³ Inğanji ämaqä hnqu, “Naqä Iqukiyä, mäpäkonqä ipñqä häñä iqumuätätñqçe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hmbunä anqu itmeniqätanä?” ätukqe.

I tquanqa, Iqu ämaqeuñi tii ätukqe. ²⁴ “Nyi he etqänä. Qänakñi, ämaqä kuapanäñi, Goti Iqunä miqeuñqä yanä-tpu ipiyä di, änä mäyqä da ipnuwiqä. Iinjñqçe, he anä hänaqä wänqä iuta hipñqenqä yänä qämbiyä. ²⁵ Anä Kaniqu ävautä, qñqanñä ae ämäyeqanqça, he yäpaqä mäñgisa ätqäupu, qñqanñä ptqä äqiyäpu tääqä tupnuwiqä. ‘Naqä Iquki, Si qñqanñä nauteyä.’ Inqäçe Iqu kimañi, tiinjä hetäniqeqä. ‘He äñgisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maññqeqä.’ ²⁶ Inğanji he tii tupnuwiqä. ‘Ne Sitä buayä eqä anä äyä änninñqeqä. Si neyaqä anä-himqä hänaqä näñi ätqäunä, ne näqñqä äyä änätapminiqä.’ ²⁷ Inqäçe Iqu tii hetäniqeqä. ‘He äñgisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maññqeqä. He ämaqä suqä quvqä imäkquenjçä, huätä upiyä’ hetäniqeqä. ²⁸ He Aprähämä ique, Aisakä ique, Jekopä ique, itanga hinuä-tqä iquau, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmetanñä hinuä ae äquñqanguwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu henyä hnqäqinyä huätä hindowätäniqeqä. Iqinjä he iinjçä, kñuä äqäyäpu, hiqanñä mañqtäsqukuä mäuqäpnuwiqä. ²⁹ Inğanji ämaqä mäptqä timäuqä inqisanñä, mäptqä quveqäqä inqisanñä, yunüä yarpqä inqisanñä, yunüä quveqäqä inqisanñä iqua, qu äppiñi, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iñ buayä bñqä quama pmapnuwiqä. ³⁰ Qätä nyipiyä! Ämaqä täñga qua täu yoqä maeqä äpmamipqä iquautanñä hnqça, qu yoqä naqä-tänñä timäupnuwiqä. Itanqa ämaqä täñga qua täu yoqä-tänñä äpmamipqä iquautanñä hnqça, qu yoqä maeqä timäupnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, Jerusälemänqä huäqä äwunminqenqä**

³¹ Inğanji, Parisi hnqça äwimapiyi, “Heroti iqu äkpäsätñqä itñqä-qae, Si anä täunji äväma, anä huiunqä uvä” ätukuwi.

³² Iqu kimañi tii ätukqe. “He täñä hindqä iquenyqä äwäpu, Nyaqä kukñuä tä awä tupiyä. ‘Tänqatä äwiñqatäñi, Nyi dnä quvqä iquau huätä ändowätätmä, ämaqä täñä-yäqä-tänñä iquau äñguä iwimäkqänä. Inji hea hnqçaqui-hñqçe päwqanğanji, Nyi Nqä wäunüi qäpu imniqeqä’ tupiyä. ³³ Inqäçe tängatä, awiñqatä, ä awiñga-mändanji, Nyi asänä iqa umqänä. Ii tiinjçä. Ämaqçe, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä-tqä iqueni anä hnqäqä päsqe qäyä etanquti, Jerusälemä dunä päsqe qäyunjçä” ätukqe.

³⁴ “Jerusälemä, Jerusälemä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hinuä-tqä sinynqä dowatqanqçä iquauñi, hikä pizqä päsqukiyyä. Hea kuapanäñi, Nyi saqä ymeqä iquauñi, kukutakisqä kiqä ymeqä itmetä, hikuwä yäpä iqi ämoqumuätetänqä-pa, naqä hmbinyä i moqumuätetätmä itñqeqä. Iinjä etanqçä-qe, he iinjçä maenqä enä. ³⁵ Tiinjä timäuniqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä anji ävämeqanqça, ii aanqä hiäniqeqä. Itanqa Nyi tiinjä etqänä. He qänaknda hinuä äñqänäpu, ‘Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä

* **13:17** Matiu 13:31-33; Makä 4:30-32 † **13:19** Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huiñqä ätkqe. Kiqä yoqçe, mastetqä. ‡ **13:21** Matiu 7:21-23 § **13:24** Matiu 7:13-14 * **13:30** Matiu 23:37-39

yoqeta pqaŋgqä Iqueni, nätmätqä äŋgui äwimenqiyä' ätäpiyänggaŋqe, hiŋuä maŋŋŋqä iqäpnuwiqä" ätukqe.

14

Hiunji hapä pmeqäŋga, ämaqeu äŋguä wimäkqenqä

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hŋqueni, Jisasi Iqu ämaqä naqä Parisitanä hŋqueqä anä iu buayä nätnqä uwqanŋa, qu "Iqu änä-änä imäkänqutiyä" tpu, hiŋuä äŋguänä äqumbu äpmaminjuwi. ² Inŋaŋi ämaqä huiwä ppkä päpmakeyqä hŋqu, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi äpmaminŋe. ³ Jisasi Iqu ique hiŋuä äqunäqe, ämaqä kuknuä-suqenqä näqŋqä iquautä, Parisi iquautä, quwqä suqä du kimaŋi, yatŋqä tiinjä äwikqe. "Hiunji hapä pmeqäŋgaŋi, ne ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquauŋi, äŋguä iwimäkaturquätanä, qäyä hiätŋqätanä?" ätukqe. ⁴ Iqu yatŋqä e vqanŋa, qu kima mätquä ipu äpmaminjuwi. Iwä Iqu ämaqä ique a äwqätätä, äŋguä iwimäkäqe, hiŋuinä äqunäwatqke.

⁵ Iinjä imäkäqetanji, iquauŋi tii ätukqe. "Ämaqä hesanä hŋqu hiunji hapä pmeqäŋgaŋi, iqueqä ymeqä-pqä, ä iqueqä bulumäka-pqä qua hovqä eqä-huänjä täutänŋqä bu äpäquveqätqe, iqu iqueni maqänä ioqäpimenqutiyä, ä hiŋuinä qunänŋqutiyä?" ⁶ Iqu e tquanŋa, qu kimaŋi änä mätquä ikuwi.

Kuknuä ktqe, zä-hawiu pmeqenqä

⁷ Inŋaŋi Jisasi Iqu, ämaqä buayä hŋqä ätimäukuwä iqua, zä-hawä äŋguä iunqä äyä wiŋgaŋgi äqunäqe, kuknuä ktqä tii ätukqe. ⁸⁻⁹ "Ämaqä hŋqu apäkä metŋqä itä, ymisänjä naqänänjä imäkätä, si hŋquki tääqä ktqanŋgutqe, zä-hawä kinganänjä iqueu, mäpmeqä pa iqätŋqä. Si iu äpmeŋi, ämaqä yoqä naqä qonqä hŋqu ätimäuqanŋgutqe, ämaqä ymisänjä imäkätqä iqu, "Zä-hawä, yoqä naqä qonqä ique wiyä" ktäniqueqä. Inŋaŋi si womba itnä, zä-hawä yäpakä bu pmatŋqä utuŋiqä. ¹⁰ Ämaqä hŋqu si tääqä ktqanŋga äunji, zä-hawä yäpakä bu pmeqätŋqä. Itanŋa ämaqä ymisänjä imäkätqä iqu, äpätä, 'Nyämaqä iquki, si äpätnä zä-hawä kinganänjä täu pmayä' ktäniqueqä. Inŋaŋi si ämaqä ymisänjä anä änäpiyä iuqä hiŋuä iqisanji, yoqä naqä qonduŋiqä. ¹¹ Qakui tiinjä. Ämaqä hŋqu iqueqä yoqe haqeqä mamänŋgaŋgutqe, Goti Iqu iqueni mändi kittqiyänŋqiyä. Itanŋa ämaqä hŋqu iqueqä yoqe mändi äkittqänŋgqe, Goti Iqu iqueqä yoqe, yäänä imäkänŋqiyä" ätukqe.

Ämaqä ymisänjä naqä hŋqä, tääqä tqunenqä

¹² Inŋaŋi, ämaqä ymisänjä imäkätä tääqä ätukqä iqueni, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Si ymisänjä hui anŋu imäkätŋänŋaŋi, tqä näueqä iquauŋqä, tta-tunŋuäkaunqä, sämaqä iquauŋqä, ä tqä anä-tänjä qäqiqinjä mbqä kuapänänjä-tänjä iquauŋqä, tääqä matqä isŋänŋqeqä. Si iquau tääqä tqanŋgtqe, qänakŋi qu sinynqä tääqä äktpu, buayä saqä äwisqenqä, qu kima ktappnuwiqä. Iinjŋqe si iquauŋqä tääqä matqä ma iqätŋqä. ¹³ Si ymisänjä naqänänjä imäkätŋänŋaŋi, ämaqä nätmätqä maeqä iquauŋqä, huiwä quvqä iquauŋqä, yukä quvqä iquauŋqä, hiŋuä quvqä iquauŋqä tääqä tquätŋqä. ¹⁴ Ämaqä iqua, si kimaŋi änä mäktapqä ipnuwiqä. Iinjŋqe, si aquvänä iqätŋqä. Qakui tiinjä. Ämaqä jänänänjä iqua anŋu vauqanŋuwänŋaŋi, Goti Hanjuwä Iqu ymisänjä iŋqe, kima ktapaniqueqä" ätukqe.

*Kuknuä ktqe, ymisänjä naqenqä**

¹⁵ Inŋaŋi ämaqä, Iqutä buayä anä änäpu äpmapiyä hŋqu, qätä iinjä äwiyäqe, Ique ätukqe. "Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu buayä änäpu pmapnuwä iqua, qu aquvänä ipŋqäüä" ätukqe.

¹⁶ Iqu e tquanŋa, Jisasi Iqu kimaŋi tii ätukqe. "Ämaqä hŋqu ymisänjä naqä imäkäniqä diŋqä kŋuä indqänätä, ämaqä kuapänä ätimäupu buayä bnuwä diŋqä tääqä tquäniqueqä. ¹⁷ Hiunji atäunjuä itqä iqu, äyä timäuqanŋaŋi, iqueqä wäunjuä-wiyqä iqueni, ämaqä, iqu ätuätqä iquauŋqä äwätä, 'He bpiyä. Ymisänjä näwinyänŋqä' tuäniqä diŋqä dowatäniqueqä" ätukqe.

¹⁸ "I etanŋi ämaqä eeqänänjä iqua, qu hŋqunä-hŋqunä, 'Nyi mapqä ymqänä' tupnuwiqä. Ämaqä hŋqu tiinjä tuäniqueqä. 'Huäqä kiinjä änuŋgiyä. Nyi äpmqä etanŋqäqe, wäunjuä hŋqu mbqä ae iqäqä etanŋi, hiŋuä qunmqä umqänä.' ¹⁹ Hŋqu, 'Huäqä änuŋgiyä. Nyi äpmqä etanŋqä-qe, bulumäka 10 wäunjuänŋqä mbqä ae iqäqä etanŋi, nyi iquauqä wäunjuŋqä yamwiqä wimqä umqänä.' ²⁰ Hŋqu, 'Nyi apäkä ae ämeqä etanŋi, mapqä ymqänä' tuäniqueqä" ätukqe.

* 14:14 Matiu 22:1-10

²¹ “Qu i tquanguwänggani, wäunuä-wiyqä iqu äpäqe, iqueqä naqä iqueni, ‘Mapqä yanqunä’ ändqäüä’ tuäniqeçä. Inqani naqä iqu äwqä tnänqä wiŋganqa, wäunuä-wiyqä iqueni, ‘Anä-himqä täuŋi, hänaqä naqä lutä, wängqä lutä maqänä äwätinä, ämaqä nätmataqä maeqä iquau, huiwä quvqä iquau, hiŋuä quvqä iquau, yukä quvqä iquautäŋi, ätuma yapiyä’ tuäniqeçä.

²² Itanqa qänakŋi, wäunuä-wiyqä iqu, ‘Naqä iquki, si ändŋä-panä iŋi, nyi ae imäkqänä. I etanqi, anj yqänä iqänänä’ tuäniqeçä. ²³ Inqani naqä iqu, ‘Anä-himqä täutanä yäpaqänggisani, hänaqä naqeutä, wängqeutä äwätinä, qokä-apäki, qu äppŋqänä kuknuä yänänäqŋqä tuvä. Nqä anä täuŋi, ämaqä kuapanä pmapŋqä änyinŋiyä. ²⁴ Nyi si äktqänä, ämaqä nyi tääqä ganä ätukqä iqua, qu nyaqä buayi mämeqä naqä-qakuänä ipŋqäüä’ tuäniqeçä” ätukqe.

Jisasi Ique qänaki wiŋŋqä iqua, kŋuä ganä indqänqenqä†

²⁵ Qänakndani qokä-apäki kuapanäŋi, Jisasi Iqutä qanä anä äwäpiyä iuŋi, Iqu tuwängi hiŋuä ämoqunäqe, iquau tii ätukqe. ²⁶ “Ämaqä Nyinyqä äpätägä hŋqu, kunaqä-kunuŋuauŋqä, ymeqä-apäkiŋqä, kätä-känguäkaunqä, känanyi-känapqauŋqä, iqueqä häŋä-pmeqä-pqenqä kŋuä kuapanä indqänätä, yqänä äpätŋqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mäpmeqä yänqiyä. ²⁷ Itanqa ämaqä hŋqu, zä-huätatä huŋqä iqueqe mämiwäuqä itä, Nyi qänaki mänyivändqä itqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mäpmeqä yänqiyä” ätukqe.

²⁸ “Ämaqä hesanä hŋqu, anä quäuqä hŋqu määtŋqä itqe, iqu änä imäkäniciyä? Iqu ganäŋi, ‘Nyi anä iqueŋqä mbqe, qäyunä ämetmdiyä?’ kŋuä indqänätä, quamä äpme, anä ique määtŋqä mbqe iwäsäunqiyä. ²⁹⁻³⁰ Ii tiŋiqä. Iqueqä mbqä homä etanqi, anä ätenjinä iqutetqä etanqutqe, ämaqä hiŋuä äqumbiyä iqua, qu ique tä äsuäpu, äkasuwä tii trŋqäüä, ‘Ämaqä tqu anä ique imäkqe, iqu qäpunä mimäkqä iqeçä’ trŋqäüä” ätukqe.

³¹ “Tiŋä-pqe inänji. Ämaqä anä-himqä hŋquesanä miqä hŋqu, anä-himqä huizique-sanä miqä hŋquenyqä mäkä huinyiyŋqä wätŋqänggani, iqu äänä imäkäniciyä? Iqu quamä ganä äpme, ‘Nyaqä ämaqä, 10,000 inänjqä. Iqueui, 20,000 iquaiqä. Nyaqä ämaqä iquatä nyitä, ne ämäwqätanquatiyä, mämäwqätäuqä yanquatiyä?’ kŋuä indqänänqiyä. ³² Itanqa iqu tiŋä yänqiyä. ‘Nyitä nyaqä ämaqä iquatäŋi, ne änä mämäwqätäuqä yanqunä’ kŋuä vqanqutqe, iqueqä mäkä-huŋqä iqua kinä nämä pätkätanquwänggani, iqu ämaqä hŋquau kuknuä yamwiqä ipu, mäki mäŋdi kittqäpŋqä diŋqä dowatänqiyä.

³³ Inäqe, heyaqä awä iqisanä hŋqu, iqueqä nätmataqä eeqänänŋinqä tuwä mäwiyqä iqäqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqä mäpmeqä yänqiyä” ätukqe.

Hakä ätquänqje, maeqenqä‡

³⁴ I ätuäqe, Iqu tiŋä-pqe inä ätukqe. “Haki, äŋguiqä. Iiŋä etanqi kiqä ätquänqä qäpu heqanqutqe, hakä ätquänätŋqe, anqumä äänä timäniqiyä? ³⁵ Haki kiqä ätquänqje hma eqäqe, tä watakä wäunuä iu ymisänä haqeqä äqumatunqä-panji, mäquvateqä yanqunä. Itanqa yaqeeqä yäätä naqä-huinyä imäkätanä wäunuä iu buayä haqeqi mäquvateqä yanqunä. Hakä iŋi, ne bi tnämanqunä. Ämaqä qätä-tänqä iqua, kuknuä iŋqje kŋuä äŋguänä indqämbiyä” ätukqe.

15

Kuknuä ktqä, sipsipqä imatŋqenqä

¹ Hiunji hŋqenji, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, Jisasi Iqu-tänqä qäqiqi kuknuä qätä wiŋŋqä äpkuwi. ² Inqani Parisi iquatä, kuknuä-suqenqä näqŋqä iquatä, Jisasi Iquenyqä manä qeiqi tii ätmŋuwi. “Ämaqä suqä quvqä imäkqä iqua, Iqu-tänqä qäqiqi wimeqanquwängga, Iqu iquau yeeqä itmetä, buayä anä änätkänqiwuqä” ätŋguwi. ³ Iiŋqe, Jisasi Iqu kuknuä ktqä tqu ätukqe.*

⁴ “Hesanä hŋqu sipsipqä 100-tänqä emitätqe, hŋqu imatnätqe, iqu hiŋuinä qunäniqiyä? Oeyä, iqu huiziquaunji qamqä änmipqä iqi äväma, kiuänänqä ävämetqä ique ämoqumetŋqä diŋqä, qävqänqä wäniqeçä. ⁵ Iqu ämoqumeeqe, quamä äkiwäwa äpätä, aquvänä yäniqeçä. ⁶ Iqueqä anä iqi ätimäutäqänqani, iqu iqueqä näueqä iquauŋqätä, iqueqä anä-tänqä qäqiqinä iquauŋqätä, tääqä tii tuäniqeçä. ‘Nyaqä sipsipqä imatŋqje, ŋqä-näuä ae ämoqumeeqäqenqje, he nyitä aquvänä anä yatunqeeqä’ tuäniqeçä.

⁷ Nyi tiinjä etqänä. Iinjä iqua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enjätqä qäukuä yänjinä iqua, ämaqä suqä quvqä imäqkä hñqu, kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqä ävquatämäuqetanji, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäüä. Ämaqä suqä jänänänjä imäqkä iqua, quwqä kñuä makunmäknqä etanğä, kuapänänjä qäyä etanğqä-qe, enjätqä iqua iquauñqä, aquvänä asänänji miqä ipñqäüä” ätukqä.

Kukñuä ktqä, mbqä ätivämäuqenqä

⁸ “Tiinjä-pqä inänji. Apäkä hui iyyqä mbqä-hikä äñguänänjä 10 ämamitätqä, hñqu ätivämäutqä, ii äänä yäniqiyä? Ii iyyqä mbqä anği metñqä, hiqi-tä ämäšäutä, tä äyäqunätä anji siyä äpitä, ique ämoqumuetñqänğanqä, hiñuä äñguänänjä qunänğiyä. ⁹ Iiyqä mbqä ae ämetqänğanji, ii kiqä käyämaqä iuañqätä, iyyqä anä iqinjuñqätä, tääqä tiinjä tuäniqä. ‘Nyaqä mbqä ätivämäuqä-qe, ae ämeqänä. He nyitä yeeqä anä yatunqeqä’ tuäniqeqä. ¹⁰ Nyi he etqänä. Iinjä iua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enjätqä qäukuä yänjinä iqua ämaqä suqä quvqä imäqkä hñqu kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqä ävquatämäuqetanji, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäüä” ätukqä.

Kukñuä ktqä, kaniqenqätä, hikñuä iquaqinğätä

¹¹⁻¹² I ätuäqetanji, kukñuä ktqä hñquququ tiinjä-pqä inä ätukqä. “Ämaqä hñqu ymeqä qokä hñquacu-tänjä emitätqä, ymeqä qänakñä iqu kanmä tii tuäniqä. ‘Apä, saqä nätmätqä iwäsäutnä, ñqä tänğä dapiyä.’ Inğanji kaniqu yquayä iwäsäutä, iqueqä äväniqä. ¹³ Inji hñğanğä miqä, yquayä maqänä ämeqä, anä kiñä nämqä äwäqä, suqä quvqä iuta, iqueqä mbqä maqänä-maqänä tnämäuniqä. ¹⁴ Iqueqä mbqä qäpu eequnäqä pmetanğä, qua iunji buayä dä naqänänjä timäuqanğä, iqu nätmätqä eeqänänğinğä äwa yäniqeqä. ¹⁵ Inğanji iqu ämaqä iqisanğä hñquqä wäñuä-wiyqä-qu hiätñqä wimeqanğä, ämaqä iqu iqueqä yaqueqä miqüätñqä dowatäniqä. ¹⁶ Ämaqä, ique ymisanjä wipñqä, aañqä etanği, iqu yaqueqä täppä-pa nätmätanğä äqunäqä, iqu hui ämetä nmätä yäniqä.

¹⁷ Inğanji iqu kñuä jänänji indqänätä, iqueqä-kiuä tii tuäniqä. ‘Apiqueqä wäñuä-wiyqä eeqänänji, qu buayänğä äwa miqä ipu, kuapänä änatqänäüä. Inğäqä nyi täu äpmamänğanji, buayä dä naqänänjä äpäkonätqänänä. ¹⁸ Nyi täqinji äväma, ñqä apiquenyqä anği äumi, tii tumqeqä. ‘Apiquki, nyi suqä quvqä, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiñuä iqini ae imäqkeqä. ¹⁹ Täñğanji nyi tqä ymeqä äñguä-qunä hmanjçä. Iinjñqä, ‘Si ñqä ymequkiyä’ mandqä manä. Nyi tqä wäñuä-kiyqä hñqunä-mända emqä pmuatenjitiñqeqä” tumqeqä’ tuäniqä. ²⁰ E ätnäqä, iqu anğä-himqä iunji ävämanji, kiqä kaniquenyqä wäniqeqä.

Inğanji ymeqä-qu kiñä nämä yqänä pätmätanğä, kaniqu hiñuä äqunäqä, kiqä ymeqä iquenyqä huäqä kiinjä wunğanğuti, tnänä äwäqä, atukuä ämaitä, quneqä väniqeqä. ²¹ Iqu i iqanğä, ymeqä iqu kanmñji tii tuäniqeqä. ‘Apiquki, nyi suqä quvqä, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiñuä iqinji ae imäqkeqä. Täñğanji nyi tqä ymeqä äñguä-qunä hmanjçä’ tuäniqeqä.

²² Iinjä iäqä, kaniqu iqueqä ämaqä wäñuä-wiyqä iquau tuäniqeqä. ‘He nyaqä gquä quäuqä, maqänä äma äpäpu, wiyätäpu, gue iqueqä hipa hitäñuä hñque muasmepiyä, yukä qutatä huiqä bu hñqu muasmepiyä. ²³ Itanji he äwäpu, bulumäka meqä yänänänğinğä ique, ätma äpäpu päkpiyä. Ymisanjä naqänänjä imäkätänä, hääwä ätätänä, aquvänä yatunquänänjä’ tuäniqeqä. ²⁴ ‘Quati tiinjä. ‘Nyaqä ymeqä tqu ae äpäkonänğeqä’ tmä itñqä, iqu anğä ävauqiyä. “Mämoqumueqänğä äukqeqä” tmä itñqä, iqu anğä ätimäuqiyä’ tuäniqeqä. Qu injä ipiyitanji, himnuñuä ipu aquvänä ipnuwiqä.

²⁵ Qu e imäqkänğuwänğanji, ymeqä hitmqä iqu wäñuä imä äpmamitätqä, anği äpätä kiqä anğä-tänğä qäqi ätimäuqä, hääwä qätä äwiyätä, quvaqä himnuñuä qätä wiyäniqeqä. ²⁶ E äwiyäqä, iqu wäñuä-wiyqä hñque tääqä ätuätümetä, iqueni tii tuäniqeqä. ‘Ii sunğä imäkätqänğäüä?’ ²⁷ I tqanğä, wäñuä-wiyqä iqu kimanji, tii tuäniqeqä. ‘Tqä tunğeqä anğumä pñanği, tñiqu bulumäka meqä yänänänğinğä ique äpäsqiyä. “Nyaqä ymeqä iqu äñguä äpmenqä äppiyä” kñuä vñanği, aquvänä itanğä’ tuäniqeqä.

²⁸ Ymeqä hitmqä iqu qätä injä äwiyäqä, äwqä tnänä wunğanğuti, anğä yäpä yänğisanji mäpeyqä yäniqeqä. Kaniqu yäpaqänğisä ätimäuqä, ymeqä-queqä äwqä, yunñuä itmäketñqä, kukñuä äñguä ganä tuäniqeqä. ²⁹ Inğäqä kaniqenji tiinjä tuäniqeqä. ‘Änäñğä? Quväukuä kuapänänji, nyi wäñuä-kiyqä heñğinğä enğä-panä äpmamä, saqä kukñuä huätä mämamäuqä itñqeqä. Inğäqä nyi ñqä nyämaqä iquatä, ymisanjä naqä imäkätänä himnuñuä yatunqä, si yaqueqä meme meqä hñqu, mänapqä itqänjçä’ tuäniqeqä. ³⁰ Täñğanji tqä ymeqä näñu, saqä nätmätqä eeqänänji, apäkä qanğä ikiqä

iquau qäpunä äväqce, angu pqaŋga, si iquenyqä bulumäka yäŋänäqŋqä ique äyä päkinyä' tuäniqeqä.

³¹ I tquanğa kaniqu tii tuäniqeqä. 'Ymeqä iquki, hea ique-iqueni si nyitä anä äpmeŋiqä. Nyaqä nätmatqä eeqänäŋi, sitänä äyä äwinä. ³² Iiŋä etaŋgi täŋgaŋi, ne äwqä yeeqä itanä pmetuŋqueqä. Ii tiŋiqä. Tqä tunguequ ae äpäköŋgqce, angu ae ävauqiyä. Iqu mämoqumueqäŋqä äukqce, angi äpätä nesä anä äpmeqiyä' tuäniqeqä" ätukqce.

16

Kukŋuä ktqä, wäunjuä miqä quvqä imitätqä iquenqä

¹ I ätuäqetaŋi, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuäŋqä ämotquamiŋqä iquauŋi, tii ätukqce. "Ämaqä nätmatqä kuapänäŋä-täŋä hŋqceqä nätmatqä iuŋi, ämaqä hŋqu ämitä pmetäniqeqä. Ämaqä hŋqua äquvepäpu, ämaqä naqä iqueni tii tupnuwiqä. 'Ämaqä tqä nätmatqä eeqänäŋi miqä iqu, hŋginäwa eeqä änatqänä.' ² Iŋgaŋi ämaqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iqueni tääqä ätuätumeqce, 'Änäŋgä? Nyi sinyqä kukŋuä quvqä hui qätä äwiyäŋgeuä. Nyaqä nätmatqä eeqänäŋi, nyi saqä hipa iu ekqce, si äänä ämitqäŋiŋqce, äŋguänäŋä iwäsäutnä, pipa äqiyäma dapiyä. Nyi si quvqänäŋä äkqänäŋqä-qae, nyaqä nätmatqä eeqänäŋä iuŋi, ämiqä mäpmeqä isŋqinyä' tuäniqeqä.

³ I tquanğa iqu kiqä-kiuä tiŋä tuäniqeqä. 'Naqä Iqu huätä nändowätätŋqä iqäqce, nyi äänä imäkmqäwä? Nyi qua ptmce, yäŋänäqŋqce maiquŋi. Nyi ämaqä hŋqua yätamäqä nyipŋqä, yatŋqä imqce, womba nyinäŋqiyä. ⁴ Nätmatqä nyi täŋga imäkmqä diŋqce, näqŋqä ae äheqä. Nyi nätmatqä hui imäkqanŋmdqce, ŋqä naqä iqu nändowätqanŋaŋi, ämaqä hŋqua indmepu, iquauqä anä duŋqä ändma upŋqäwä' tuäniqeqä.

⁵ Näqŋqä ae ämeqetaŋi, iqu ämaqä quvqä naqä iqueqä nätmatqä hŋginäwa ämakuwä iquauŋi, tääqä hŋquna-hŋquna tuätumeniqce. Ämaqä kiŋganä wimeqanŋqä iqueni, 'Si nätmatqä hŋginäwani, äänä ämakjäwä?' tuäniqeqä.

⁶ Yatŋqä iŋä vqaŋga, iqu kimaŋi, 'Nyi nätmatqä hŋgiŋi, kuatä-häkä olipqä eqä aowi, 100 täqä ämaqceqä' tuäniqeqä.

I tquanğa iqu, 'Si quamä maqänä äpmetnä, pipa nätmatqä hŋginäwa meqanŋnä äqiyäpu ekuwi, ämetnä, 50 qiyä' tuäniqeqä.

⁷ Qänakndaŋi iqu hŋqce-pqä yatŋqä inä ävätä, 'Si nätmatqä hŋginäwani, äänä ämakjäwä?' tuäniqeqä.

Iqu kimaŋi, 'Nyi kuä-witqä qae, hŋginäwa 100 ämaqceqä' tuäniqeqä.

I tquanğa iqu, 'Si pipa maqänä ämetnä, 80 qiyä' tuäniqeqä.

⁸ Qänakndaŋi, ämiqä quvqä iqu kŋuä qeiqinyä indqänätä imäkqanŋqceŋqä, iqueqä naqä iqu, iqueqä yoŋce haqeqä vauqumuätäniqce. Ämaqä suqä qua täuŋiŋqä qänaknä itqänjuwä iqua, kŋuä qeiqinyä indqänäpu imäkäpiyi, ämaqä qutäŋä asänäŋä iquau ämäwqätäutqänjuwi. Ämaqä, suqä we-huŋqä-tänju qänaknä itqänjuwä iqua, kŋuä qeiqinyä mindqänqä ipu, imäkätqänjuwiqä" ätukqce.

⁹ "Nyi he etqä. Mbqä quvqä qua täutaŋi ämapiyitaŋi, heqä näueqä imäkmbu. He iŋä imäkpiyä dutaŋi, mbqä hma eqanŋi, ga he anä hea ique-ique pmeqä yätu timäuqanŋuwänŋaŋi, qu henyqä aquvänä ipnuwiqä" ätukqce.

¹⁰ "Ämaqä nätmatqä wänqä isuaŋi äŋguänäŋä ämitqä iqu, iqu nätmatqä naqänäŋä-pqä iuŋi, äŋguänäŋä miqänä. Ämaqä nätmatqä wänqä isuaŋi änä mämiqä iqu, iqu nätmatqä naqä-pqä iuŋi, änä mämiqä yänä. ¹¹ Iŋi tiŋiŋi. He mbqä quvqä qua täutaŋä di änä mämiqä imipqce, nätmatqä äŋguänäŋä mipŋqce, tqü hitapäniŋqce? Aanqeqä. ¹² He ämaqä hŋqceqä nätmatqä äŋguä mämiqä imitpce, nätmatqä hiqä hiätŋqä di, tqü hitapäniqäwä? Aanqeqä" ätukqce.

¹³ "Ämaqä kiuanäŋä hŋqu, ämaqä hŋquaquiŋi, wäunjuä änä mäwiyqä yänä. Iqu iŋä itäqce, hŋquenyqänä äwinyätä, huiziquenyqce, äkasuwä ätätä mäwiyqä yänä. Hŋqueni, iqueqä kukŋui qätä äwiyätä, huiziqueni, tuwä wiyänä. Itaŋgi he Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä ipiyi, mbqä iquenyqce qänaknä miqä ipŋqeqä" ätukqce.

Kukŋuä-suqenqätä, Goti Iqunä miqenqätä

¹⁴ Jisasi Iqu e tquanğa, Parisi iqua, mbqenqä äwinyminqä etaŋgi, qu kukŋuä eeqänäŋi qätä äwipiyi, tä sisäwqä ipu, Iquenyqä äkasuwä ätminjuwi. ¹⁵ Iqu iquauŋi, "Ämaqä qu henyqce, 'Ämaqä suqä jänänäŋi imäkqä-quaiqä' kŋuä väŋŋenqce, he kiŋä enŋiyä. Iŋä etaŋgi nätmatqä eeqänäŋä hiqä äwqä yäpä iŋgisatä, hiqä kŋuä indqänqä iutä

äwiŋqenqe, Goti Hanjuwä Iqu näŋqä eä. Nätmätqä ämaqä iqua 'ängguänäniqä' kŋuä äväŋqe, Goti Hanjuwä Iqu quvqä äqunänä" ätukqe.

¹⁶ "Hea Jonä iqu änyä mapqänqenqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqenqätä, iqueqä hiŋuä-tqä iqua äqäkuwiŋqätä, awä ätqa äpmiŋuwi. Iiŋä etanġi Jonä iqu äpkqeta täŋganqe, qu Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä awä ätqa äpätqänuwi. Inġi ämaqä eeqänänä iqua, anġ Goti Hanjuwä Iqunä miqeuŋqä pepŋqä, yänä äqänätqänäuä.

¹⁷ Qäukuitä quäetänġi, äwa yänä. Iiŋä etanġi Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iutanġi, hui qui mimäknqä yänqiyä. Oeyä.

¹⁸ Ämaqä hŋqu iqueqä apäki ävquatämäuwa, apäki hui-mända ämetqe, iqu suqä quvqä, huiwä yanġa ikiqe imäkqi. Inġi ämaqä hŋqu iqueqä apäki ävquatämäuqanġa, qänakŋi ämaqä huizi hŋqu apäki asä ii ämetqe, iqu-pqe asä inänġi. Iqu suqä quvqä, huiwä yanġa ikiqe, imäkqiyä" ätukqe.*

Ämaqä mbqä-tänġä iquenqätä, Lasarusi iquenqätä

¹⁹ E ätuäqetanġi, tii ätukqe. "Ämaqä nätmätqä kuapänänä-tänġä hŋqu äpmamiŋqe. Hea ique-iquenġi, iqueqä ämuasmänqce, gquä ipisqetä" qäkä äŋguänänġitä imäknä äpme, buayä äŋguä dinä äŋgmanmiŋqe. ²⁰ Iqueqä anġ qŋqanġä-tänġä iqinġi, ämaqä nätmätqä maeqä, wätanqä kuapänä-tänġä hŋqu äpmamiŋqeqä. Iqueqä yoqe, Lasarusi ique. ²¹ Iqueqä kŋuä iqä imnġi, 'Ämaqä nätmätqä kuapänänä-tänġä tqi, ymisanġa hituŋuä änäŋuämäqanġutqe, ämetmä nmqeqä' kŋuä vqanġi äpmamiŋqe. Iiŋä pmetanġa, hiveqä iqua äpäpu, iqueä wätanqce tewä äpnmiŋuwiqä.

²² Qänakndanġi Lasarusi iqu äpäkonganġa, iqueqä quuvqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enġätqä iqua ätuma äwäpu, Aprähämä iqtä anä äpmuatekuwi. Itanġa qänakndanġi, ämaqä nätmätqä kuapä-tänġä iqu äpäkonganġa, qu iqueä huiwi qua äptekuwi. ²³ Iqueqä quuvqe, ämaqä pizqä iquauqä anġ iu äpme, hanġa-iqä naqänänġä ämakmanmiŋqe. Iqu iinġä itäqä imdanġi, hiŋuä haqä yätu äqunätä, Aprähämä iqu kinġa yämä, Lasarusi iqtä anä äyä pmetanġinġyä äqunqce. ²⁴ Inġanġi iqu, 'Iyä äpä Aprähämä iquki, nyi tä ätu äpmami, täŋġä-hunqä naqänänġä ämetqänġä. Si nyinyiqä huäqä kunganġuti, Lasarusi ique dowati, iqu iqueqä hipa hitäunġuä hŋqu eqä du äyämätä, nqä tewä ätu ptqiyenġiyätŋqäuä' ätukqeqä.

²⁵ Iiŋä tquanġa Aprähämä iqu kimanġi, tii ätukqe. 'Nqä ymeqä iquki, änä äpmamiŋiyinġä kŋuä indqänä. Si qua bu äpmamiŋanġanġi, nätmätqä äŋguänänġi äŋgmanätqätanġanġa, Lasarusi iqu nätmätqä quvqe ämanmiŋqe. Iiŋinqe täŋganġi, anġ täunġi, iqu äŋguä pmetanġa, si täŋġä-hunqä naqänänġä iinġä makmanġtŋqe. ²⁶ Tiinġa-pqe hiŋuä qunyä. Hesänġa nesänġa awä iqinġi, suä naqänänġä iqu äptnä, ämaqä täŋgisanġä hŋqu henyŋqä pätnqä wiŋganġutqe, änä mapqä yänä. Itanġa ämaqä inġisanġä hŋqu nenyŋqä, änä mapqä yänqiyä' ätukqeqä.

²⁷⁻²⁸ I tquanġa, iqu kimanġi, 'Apä, nyi si yatŋqä äkiyqä. Lasarusi iqu nqä apiqueqä anġ dunqä äwätä, nqä tatqä-guäka paiqqä iquauŋi, kuknuä tä awä tuätŋqä dowati. Iquapce anġ nyi äpmeŋqä täunqä äpäpu, huiwä täŋġä-hunqä meqä diŋqä ätqänä' ätukqeqä.

²⁹ Ga, Aprähämä iqu, 'Qu bukä Mosisi iqu äqäqgetä, bukä Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä-tqä iqua äqäkuwitä ämenä. Qu kuknuä ii qätä äwiyäpu, qänaknä ipŋqäuä' ätukqeqä.

³⁰ Iwä iqu tii ätukqe. 'Apä Aprähämä iquki, iinġi änä matimäuqä yänä. Ämaqä ae äpäkonätqä hŋqu, ävautä iquau wimeganġutqe, iqua hiŋuä äqumbiyi, kŋuä äkunmäknäpu, quvqä suqä quvqe ävquatämäupŋqäuä.'

³¹ Inġanġi Aprähämä iqu kimanġi, 'Ii tiinġi. Iqua Mosisi iqueätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä-tqä iquauqätä, kuknui qätä mäwiyyä iqanġpce, ämaqä ae äpäkonätqä hŋqu qua duta ivatuwänqanġa, qu quuvqä maeqiyqä ipŋqäuä' ätukqeqä" ätukqe.

17

Suqä quvqenqätä, quuvqä heqiyqenqätä, wäunġuä-wiyqenqätänġi

¹ Inġanġi Jisasi Iqu Iqueqä wäunġuänqä ämotquamiŋqä iquauŋi, "Ämaqce, qu suqä quvqä du quanġä päkmbyŋqenqe, nätmätqä huitanġä-huitanġi wimeŋqiyä" ätukqe. "Inġäqe, ämaqä suqä quvqä iinġä äma äpätä ävätqä iqu, hanġa-iqä menä. ² Itanġa ii tiinġi. Ymeqä täutanġä hŋqu, ämaqä hŋqueuä suqä quvqä imäkqanġqä du hiŋuä äqunätä, asä iinġä imäkätä quannġä päknqanġutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iquenġi, hanġa-iqä naqänänġi äwimenä. Ämaqä hŋqqua, hikä naqänänġä hŋqu ämepu, iqueqä hiŋuä-qq

* 16:18 Matiu 5:31-32, 19:1-12; Makä 10:1-12 † 16:19 Ämaqä inġa äpmamiŋuwi, gquä ipisqenqä 'Ii gquä äŋguänänġä, huiziqau ämäwqätäunä' kŋuä indqänmiŋuwi.

iu guä äkikiyepu, eqä-huänjä bu tnämaupqe, ii hanjä-iqä asänänjä hmanjqä. Inäqe hanjä-iqä ique äwimeniqä iqu, iqueni aanjä naqänänjä ämäwqätäunqiyä” ätukqe.

³ “He hiqä-hiuä hñqunä-hñqunä änguanä mimbiyä. Tqä ta-tunguequ suqä quvqä imäkqanqutqe, si, iqu iqueqä suqä quvqä imäkqenqä jänä imäknätñqä tutñqe. Iqu kñuä äkunmäknätä, suqä quvqe hämänä ävquatämäuqanqutqe, si äwqä hanjuä imäknätñä, hui äkinyänä. ⁴ Ga hiunji hñqweni, iqu suqä quvqä 7 ikimäkätä, 7 äkimetä, ‘Nyi kñuä ae äkunmäknänä’ ktqanqutqe, si iqueqä suqä quvqä kuapänänjä iñqe, äwqä hanjuä imäknätñä, hui kinyätñqeqä” ätukqe.

⁵ Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, Naqä Iqueni, tii ätukuwi. “Si neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqänänjä inemäkiyä.”

⁶ Iqu kimanji, “Hiqä quuvqä heqiyqe, guawä piikä isua enqä-panjä, wänqä iñqä etanqutqe, he zä-yänjä tqweni, tiñji ängüä tupñqäuä. ‘Si tqä hukä qäsä äyautñä, eqä-huänjä bunqä äwitñä, iqi tqävä’ tquanqppqe, qätä heyänqiyä” ätukqe.

⁷ “Ämaqä hesanjä hñqeqä wäunjuä-wiyqä hñqu, wäunjuä duta pñanqa, iqueqä naqä iqu iqueni, ‘Si maqänä äptñä, quamä äpmetñä, buayä huinyä’ tuäniqiyä? ⁸ Oeyä, iqu iqueni, ‘Si nyinyqä ymisanji näwinyä imäketñä, tqä gquä yappä änyätñä, nmayäqäsiyä. Nyi buayätä, eqätä ganä ganqa, si qänaki dñqänänjä’ tuäniqeqä. ⁹ Wäunjuä-wiyqä iqu ätquanqñä-pa iqanqanji, naqä iqu ‘änqiuqä’ tuäniqi, ä matquä yäniqi? Iqu matquä yänä. ¹⁰ Iñqä etanji he-qqe, he nämatqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu etätqä-pa imäkäpiyi, ‘Ne ämaqä wäunjuä-wiyqä quvqä-quneyqä. Nätmatqä ne imäkätaqe, neqä Naqä Iqueqä kukñuä dunä imäkätunqeqä’ tñqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 iquau, ängüä iwimäkqenqä

¹¹ Inqanji Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqänä, qua Sämaliyatä, qua Galilisänjä, awä iqi qanjä äuminqe. ¹²⁻¹³ Iqu anjä-himqä hñque ti timäuqanqa, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 hñqua, Jisasi Iqutä äminanä-tpu äpminuwi, kinä näñji ätqeppiyi, Iquenyqä tääqä yänänäqñqä, “Naqä Jisasi Iquki, Si nenyqä huäqä äkunänä” ätukuwi.

¹⁴ I tquanqwanqqa, Iqu iquau hiñuä äqunäqe, “He äwäpu, hiqä huiwi hiqäva-imäkqä iquau motquapiyä” ätukqe. Iqu iñqä tquanqqe, qu qätä äwipiyyi, qanjä wätqätanqwanqqa, iquauqä huiwi ängüä qe imänqqe. ¹⁵ I ipiyitanji, ämaqä iquautanjä hñqu, iqueqä huiwä iu hiñuä iqänäqe, tääqä yänänäqñqä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, anqä äpkqe. ¹⁶ Iqu Jisasi Ique äwimeqe, hipenji Iqueä yukätänjä qua mäñi eätä, Ique “änqiuqä” ätukqe. Ämaqä iqu Sämaliyatanjä ique.

¹⁷ I iqanqa, Iqu tii ätukqe. “Ämaqä 10 iqua ängüä ae imänqguwi, huiziqä ängikä? ¹⁸ Iqua anqä äpäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupñqe, hmandanä? Ämaqä yäpaqänqisanjä tqunä imäkqä-qeuä” ätukqe. ¹⁹ I ätuäqetanji, Iqu ämaqä iqueni, “Si pämä ätqäutñä, qanjä uvä. Tqä quuvqä heqiyqe, anqumä ängüä ikimäkqiyä” ätukqe.

Goti Iqunä miqä iqueqä pñenqä

²⁰ Hea hñqwenji Parisi iqua, Jisasi Ique yatñqä äwäpu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, äknqa timäuninqäwä?” ätukuwi.

I tquanqwanqqa, Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe timäuqanqanji, qokä-apäki, hiqñqä hui atäunjuä eä timäuqanqqe, hiñuä mäqunqäuä ipñä. ²¹ Inji, qu ‘Hiñuä qumbiyä, täqi täsä äpmenä’ ä ‘Näñji äpmenä’ matqä ipñä. Ii tiñji. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesä ae äpmenä” ätukqe.

Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä pñenqä

²² Inqanji Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau ätukqe. “Hea qänakndanji, he hea Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu pmeniqä hñqwenyqe, hiñuä qumbñqä kiñjä hinyänä. Iñqä etanqä, he hiñuä moqñqä da ipñä. ²³ Qu ‘Hiñuä qumbiyä! Iqu näñji äpmenä’ ä, ‘Täqi täsä äpmenä’ hitqanqwanqanji, he iquau qänaki mäwivändqä pa iqäpnä.* ²⁴ Iqu äpätñqänqanji, nyuauä itä, qäukuä haqä yätuta we im-imä äunätñqä-pañi, Iquesa we asä inä hunäniqe. ²⁵ Iñqä etanqä Iqu tänjä-hunqä kuapänä ganä menä. Ämaqä hea tänqqa äpmeñuwä iqua, qu Iqueni tuwä wipñqeqä” ätukqe.

²⁶ “Ämaqe, Noa iqu pmetanqa imäkminjuwä-panjä iñji, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänqanji, suqä asiqu timäuniqe.† ²⁷ Noa iqu pmetanqanji, qu ymisanjä äñäpu, eqä äñäpu, apäkä ämequ, apäkä yanjä änyäpu, iqa wätqätanqwanqqa, Noa iqu yimba yätu äpaqkqe. Inqanji eqä huakä naqänänjä ätimäutä, qokä-apäkä eeqänänjä qui imäkñguwi. ²⁸ Loti iqu-pqä pmetanqanji, asä inä ätimäukqe. Inqanji qu ymisanjä

* 17:23 Matiu 24:23-27 † 17:26 Matiu 24:36-44

änäpu, eqä änäpu, nätmätqä mbqä ipu, mbqängqä imäkäpu, ymisanä vowä ikäpu, anä ämätäpu imiñuwi. ²⁹ Itangi, Loti iqu anä-himqä Sotomä iu ävämeqanga, inga qänggani, tätä hikätä qäkuuä haqä yätutanji, piyä enqä-panä äquvepäqce, ämaqä eeqänänjä pizqä äpäckqce. ³⁰ Iinjä etangi, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu anä ätnänjä ingisa timäuqanngani, asä injä timäuniceqä” ätukqce.

³¹ “Hea Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu angji timäuqanngani, ämaqä hñqu iqueeqä anä atääqä yätu äpmamitätqce, nätmätqä anä yäpä ingisa witañgqenqce, äpäkawitä mämeqä yäniqce. Itanga ämaqä hñqu iqueeqä wäunüä imä äpmamitätqce, aniqinyqä mäwqä yäniqce. ³² He Loti iqueeqä apäkinyqce, kjuä änguanä indqämbu. ³³ Ämaqä hñqu iqueeqä hñjä-pmeqenqä äwinymitätqce, ga iqueeqä quuvqce qui imäknäniqce. Ii etangi, ämaqä hñqu iqueeqä hñjä-pmeqce ävquatämäutqce, iqueeqä quuvqce, qui mimäkñqä yäniqceqä.

³⁴ Nyi he etqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu heatqänga äpätqce, ämaqä hñquaqcu iquvanä naqä-huinyä witañgiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, hñque itmetä, hñqueni hiñuinä qunäniqce. ³⁵⁻³⁶ Itanga apäkä hiaqu sngumetqä quqowä qäyätqätanngiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, huiñi hiñuinä qunäniqceqä” ätukqce.

³⁷ I tquannga, Iqueeqä wäunüängqä ämotquaminqä iqua qätä äwipiyyi, “Naqä Iquki, nätmätqä ii äkñgi timäuninqäwä?” ätukuwii.

Iqu kimani, “Nätmatqä äpakonä pizqä witañgqä iunji, yññä quvqä iqua äpäpu, äpputmäpu ängpñqäuwä” ätukqce.

18

Kukñuä ktqä, apäqñqä yatñqä iqa uwqä iinyqä

¹ Iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hea ique-ique tqäpnuwä diñqätä, ‘Goti Hanjuwä Iqu qätä mäneyqä iqiyä’ ätäpu, enyqä miqä pa ipnuwä diñqätä, Jisasi Iqu kukñuä ktqä tiñjä ätukqce. ² “Anä-himqä hñquenuji, ämaqä kukñuä jänä imäkqä hñqu pmetäniqce. Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itä, ämaqä huiunqä kjuä mindqängqä-qe. ³ Apäkä apäqñqä hui-pqä, anä-himqä iu pmetäniqce. Hea ique-iqueni, ii ämaqä iquenyqä äwätä, ‘Ämaqä nyinyqä wiuñqä itäqä iqu, qui inyimäkätñqä itqänä. Yätamäkqä nyiyä’ tuäqisquäniqce. ⁴⁻⁵ Kinğanänji ämaqä jänä imäkqä iqu, qätä mäwiyyä da iquäniqce. Inji qänakndanji, iqu kjuä tiñjä indqänäniqce. ‘Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itmä, ämaqä iquauñqä kjuä mindqängqä qäyä pmetanngä, apäqñqä täsi, nyi hanjä-iqä dapäqisqä-qae, tänganji, iyyqä kukñui qätä äwimä. Nyi iñji miqä imqce, ii hea ique-ique ändäqisätä, enyqä nyimäkänqiyä’ kjuä indqänäniqceqä” ätukqce.

⁶ Iñqce, tiñjä-pqä inä ätukqce. “Ämaqä kukñuä jänä imäkqä quvqä iqueeqä kukñui, he qätä wipiyyä. ⁷ Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu ‘ñqeqä’ ätkqä iqua, qu Iqueeqä yätamäkqenqä tääqä, hea ique-ique, hiunji ique-ique tätqätannguwänngani, Iqu äpmaka äwäqce, iquauñji, yätamäkqä maqänä mäwqä yäniqätanä?” ⁸ Nyi he etqä. Iqu yätamäkqä maqänä väniqce. Inäqce, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äquvepätqänngani, ämaqä qua täu äpmeñuwi, quuvqä heqiyätqätanngä qunäniqätanä, quuvqä maeqiyqä itqätanngä qunäniqätanä?” ätukqce.

Kukñuä ktqä, Parisi iquenqätä, mbqä motauqä iquenqätänji

⁹ Ämaqä hñqua, qu hñqunä-hñqunänji, kjuä tiñjä indqänminñuwi. “Nyi ämaqä huizi iqua enqä-panä hmanjqä. Nyi ämaqä ängüä-qunjqä. Qu ämaqä quvqä-quaiqä.” Ämaqä iñjä iquauñji, Jisasi Iqu kukñuä ktqce, tiñjä ätukqce. ¹⁰ “Ämaqä hñquaqcu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä siyñqä, Iqueeqä hiqäva-imäkqä anä yäpä ingisa penyiyi. Parisi hñqutä, ämaqä mbqä motauqä hñqutä. ¹¹ Parisi iqu pämä ätqäuqce, Goti Iquenyqä tääqce, iqueeqä-kiuänqä tii ätukqce. ‘Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä huiziqua enqä-panjä-qunä hmanji. Iññiqce, nyi “äñguiqä” äktqä. Quwä-meqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, ämaqä hñquauqä apäkkitä ikiqä iquatä, mbqä motauqä näñu-pqä enqä-panjä-qunä, hmanjqä’ tuäniqce. ¹² ‘Wikä eeqänänjä iquauñji, hiunji hñquauññi nyi buayä manqänqä imäkätñqce. Nätmatqä eeqänänjä nyi ämetñqce, 10 iwäsäutmä, hñqu Si äktapätñqeqä’ tuäniqce.

¹³ Itanga, ämaqä mbqä motauqä iqu, kinä näñi ätqäuqce, hiñji qäkuuä yätu moqunqä da yäniqce. Iqu iqueeqä suqä quvqenqä womba itä, quikuä ptqä äqänätä, tii tuäniqce. ‘Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä suqä quvqä imäk-qunji. Si nyinyqä qeqä äkimänänä.’

¹⁴ Nyi tiñjä etqä. Ämaqä tqcu, anämäqä angji äwätäqänngani, Goti Hanjuwä Iqueeqä hiñuä iqinji, aanä qäyunänjä-qu hiäniqce. Itanga ämaqä huiziqu, hmanji. Quati tiññi. Ämaqä quwqä yoqce haqeu mamänngannguwä iquauñji, Goti Hanjuwä Iqu mäñdi kittqiyenqiyä.

Injäqe ämaqä iquauqä yoqe mäнди kittqnganquwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu haqä iqä mamäunqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iquenqätä, ymeqä wänqä iquauñqätä**

¹⁵ Inğanj qokä-apäki, ymeqä wänqä iquautä, dänjä iquautä, Jisasi Iquenyqä ätuma äpkuwi. Ii, Jisasi Iqu iquauñi hipa haqeqi wiyätñqänä. Injäqe wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, hinjä e äqumbiyi, “Ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi. ¹⁶ I tquanquwänqä, Jisasi Iqu ymeqä iquau tääqä ätuätumeqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, tii ätukqe. “Iqua änyimapñqä qäyä äppu, ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñi, ymeqä täsua enqä-panä isuaueqä. ¹⁷ Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu, ymeqä täsua enqä-panä eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqe mämeqä imitätqe, iqu iunqce, mäwqä yäniqeqä” ätukqe.

Ämiqä, kuapänänjä-tänjä hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätñgiyinqä†

¹⁸ Ämiqä hñqu Jisasi Iqueni, “Ämotqueqä Änguänänjä Iquki, nyi hänjä hea ique-ique pmeqä mamqe, äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanqa Jisasi Iqu kimanj, “Si ‘Änguänänjä Iqukiyqä’ sunqä dnyä? Ämaqä änguänänj, Goti Hanjuwä Iqunänqä” ätukqe. ²⁰ “Kukñuä-suqenqe, si näqñqä eäñnä. ‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Ämaqä pizqä mapäsqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkqä iqueni, qunqä mätquä panä. Tnaqä-tnujuauqä yäpä iqi qänaknä iqätñqe” ätukqe.

²¹ Ga ämiqä iqu kimanj, “Nyi ymeqänggatqä suqä täunji qänaknä iqa äpätnqe, tänga täsuwänä” ätukqe.

²² Jisasi Iqu qätä iinjä äwiyäqe, tii ätukqe. “Si nätmatqä hñquenyqä äwa yqänä itqäninyä. Tqä nätmatqä eeqänänj, ämaqä hñqua mbqä ipñqä äma äwätinä, mbqä ämetnä, nätmatqä mäeqä iquau iwäsäutnä, hmbunä-hmbunä wisñqe. Si iinjä imäkätñi, qäukuä haqä yätunji nätmatqä änguänänj ämatñi. Ii itnitanj, Nyi qänaknä nyivändiyä” ätukqe.

²³ Ämiqä iqu iinjä tqangi äwiyäqe, iqueqä nätmatqä kuapänänjä etanqçenqä, äwqä hanjä äwikqe.

²⁴ Inğanj Jisasi Iqu iinjä äqunäqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqua, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu paquvqe, qeiqinyä manä, yänänänqçeuta paquvqe. ²⁵ Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänänqçeutänä wänä. Injäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqueqä miqeuñqä paqupñqä yänänänqçqe, kametqä iqueqeuñi ämäwqätäunä” ätukqe.

²⁶ I tquanqi äwiyäpiyä iqua, “Mbqä kuapä-tänjä iqua yänänänqçeuta paqupñqä etanqçutqe, ämaqä qui imäknätqänuwitanj, hänjä hea ique-ique pmeqe, tq u meniçiyä?” ätukuwi.

²⁷ Ga Jisasi Iqu kimanj, “Nätmatqä ämaqä iqua änä mimäkqä iqanqçqe, Goti Hanjuwä Iqu qäyunä imäkänqiyä” ätukqe.

²⁸ Inğanj Pitä iqu, “Qätä nyi. Ne neqä nätmatqä eeqänänj ae ävämetänä, Si äkivändqä äquvepqueqä” ätukqe.

²⁹⁻³⁰ I tquanqa, Jisasi Iqu kimanj, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä indqänäpiyä di, quwqä anä, ymeqä-apäkä, kätä-känquäkau, kunaqä-kununuau, ävämequwä iqua, qu qua täu yqänä äpmapiyänqanji, nätmatqä kuapänänjä mapnä. Iinjä ävquatämäupqä diñqe, hänjä mapñqä di ämäwqätäunä. Itanqa hea qänakñanqçanji, hänjä hea ique-ique pmeqe mapnuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätñqä diñqä anji ätukqenqä‡

³¹ Inğanj Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau itmeqe, tii ätukqe. “Ne Jerusälemänqä watunqueqä. Itanqa nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä hinjä-tqä iqua, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä ätukuwi, eeqänänj ätimäuniqeqä. ³²⁻³³ Inj qu Iqueni, nokuiyqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Inğanj qu Ique ewiijä kukñuä ämitäpu, quvqä imäkäpu, makukuä äwuqtäpu, guä yänä-tänj ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etanqi hiunji hñquaq u päwqanqa, hñquququeni ävauniqeqä” ätukqe. ³⁴ Iinjä etanqi wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä quatinqce, qu maqñqä ekuwi. Kukñuä ii iquauñqä zä witanji, qu iinjce näqñqä änguänä miqä iminjuwi.

Jisasi Iqu, hinjä quvqä hñque äñguä iwimäkkqenqä§

* 18:14 Matiu 19:13-15; Makä 10:13-16 † 18:17 Matiu 19:16-30; Makä 10:17-31 ‡ 18:29-30 Matiu 20:17-19; Makä 10:32-34 § 18:34 Matiu 20:29-34; Makä 10:46-52

³⁵ Jisasi Iqu, anä-himqä Jeriko timäutnqä wätqätanga, ämaqä hinuä quvqä hñqu, hänaqä manä iqi mbqänqä yatnqä iqämanminqce. ³⁶ Iqu ämaqä yulkä äkakäqäqä pqañqä qätä äwiyäqce, yatnqä ävätä, “He squä imäkätqänüä?” ätukqce.

³⁷ Qu kimanji, “Jisasi Nasäretqätanä Iqu äquvepqiyä” ätukuwi.

³⁸ Iwä, ämaqä hinuä quvqä iqu tääqä yänänäñqä, “Jisasi Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqce.

³⁹ I tqanji äwipiyyi, ämaqä qanä hinuiqä äppiyä iqua, “Si manä matqä panä!” ätukuwi.

Qu ii qäyä ätquangä, iqu manä yänänäñqä, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqce.

⁴⁰⁻⁴¹ Inganji Jisasi Iqu äpminqce, kinä nämä ätqäutä, “Ämaqä ique ätuma bpiyyä” ätukqce. Ämaqä hinuä pisqä iqu, Iqu-tänä qäqiqi pqañga, “Nyi äänä ikimäkmqä kinjiyyä?” ätukqce.

I tqanga iqu kimanji, “Naqä Iquki, nqä hinui äñguä qänmqä änyinqiyä” ätukqce.

⁴² I tqanga Jisasi Iqu kimanji, “Tqä hinui äñguä qändñqinyä. Tqä quuvqä heqiyqce, äñguä ikimäkqiyä” ätukqce.

⁴³ Inji maqänäñi, iqueqä hinui äñguä äqäñgqce. Inganji iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäutä, Jisasi Ique qänaki äwivändqä äukqce. Qokä-apäkä hinuä inä äqumbiyi, qu eeqänä Goti Hanjuwä Iqueä yoqce haqeqä ämamäukuwi.

19

Jisasi Iquenqätä, Säkiyasi iquenqätä

¹ Inganji Jisasi Iqu anä-himqä Jeriko iu yäpä ingisa äwäqce, jänänä hñgisanqä wätñqä äwinqqce. ² Iqini ämaqä hñqu äpmaninqce. Iqueqä yoqce, Säkiyasi ique. Iqu ämaqä mbqä motauqä iutanä iquauqä ämiqä eä, mbqä kuapä-tänä-qce. ³⁻⁴ Iqu Jisasi Ique hinuä qunätñqä winyätanqä-qce, qokä-apäkä kuapanä etanquwinqä, ämaqä wänqäpu eä, Jisasi Iquenji hinuä änä mäqunqä itä, hinuiqä tnänä äwiqce, hänaqä Jisasi Iqu pätnqä iqanqce zä-eaqä haqeu äpäkeqce.

⁵ Inganji Jisasi Iqu, Säkiyasi iqu zä haqä yätu pmetanqä-tänä iqi ätimäuqce, hinuä haqä yätu äqunäqce, iquenji, “Säkiyasi iquki, si maqänä kapu. Tänganji Nyi saqä anä iu pmamqeqä” ätukqce.

⁶ Inganji Säkiyasi iqu maqänä äkapäqce, aquvänä itä, Jisasi Iquenji, iqueqä anä dunqä ätuma äukqce. ⁷ Ämaqce, hinuä inä äqumbiyi, qu eeqänä Jisasi Iquenqä äkasuwi, tiinjä ätukuwi. “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqä iqueqä anä du pmetnqä, sunqä uwqiyä?”

⁸ Iquauqä anä du äpmanitanji, Säkiyasi iqu pämä ätqäuce, “Naqä Iquki, qätä nyi. Nqä nätmätqä eeqänäñi, hñquauqä iwäsämi, hñqu, ämaqä nätmätqä maeqä iquau wimqänä. Itanga nätmätqä huizi, ämaqce quangä ätuätmä ämotautñqce, nyi hñquaqi-hñquaqiñi iwäsäutmä, angumä wimqänä” ätukqce.

⁹ Jisasi Iqu kimanji, “Ämaqä tqu-pqce, iqu Aprähämä iqueqä ymeqeqä ämänätqeqetanji, tänganji Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä anä täu äpmanjuwä iquauñi, anju ae itmeqiyä. ¹⁰ Ämaqceqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämaqä qui ae imäkñguwä iquau qävqä itä, angumä itmetnqä äpkqeqä” ätukqce.

*Kukñuä ktqä, ämaqä naqä hñqu wänuä-wiyqä 10 iquau mbqä äwikqeqä**

¹¹ Inganji qokä-apäkä, qu qätä inä äwipu pmetanquwänqce, Jisasi Iqu Jerusälemä timäutnqä qäqiqi ti etanqji, ga qu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqce, ätnänä iqi maqänä timäutnqeqä” knüä indqänätqätanquwinqä, kukñuä ktqä tii ätukqce.

¹² “Ämaqä naqä hñqu, qu ique ämaqä miqänqä teqanqä, ga iqu anji äpätä, iqueqä qua iunä miniqä dinqä, kinä nämqä ganä wätñqä imäkñäniqce. ¹³ Inji iqu äwätñqä itäqänqanji, iqueqä wänuä-wiyqä 10 iquau tääqä ätuätumeqce, mbqä-hikä naqä qu ‘minaqä’ ätmñjuwi, hñqunä-hñqunä ävätä, tiinjä tuäniqce. ‘He mbqä tä ämepu, nyi anju äquvepmqänqanqä wänuä mipiyä’ tuäniqce.

¹⁴ Inä etanji ämaqä iqueqä anä-tänä qäqiqisanä iquauqä äwqce, iquenyqä quvqä winyäniqce. Iutanji, iqu ae äwqanqanji, qu ämaqä hñquau, ‘Ne ämaqä iqu ämineyätñqä dinqce, mänenqä iqiyyä,’ tupnuwä dinqä dowatpnuwi.

¹⁵ Inä qäyä itanquwä-qce, iqu iquau miqänqä heniqce. Itanga qänakndanji iqu anju äpäqce, tiinjä tuäniqce. ‘Ämaqä nyaqä wänuä imäkñqä mbqä äwikqä iquauñi, tääqä tupu. Nyi mbqä äwikqce, haqeqiñi äänä imäsäumequwäti, nyi hinuä qunmqänänyä’ tuäniqce.

* 19:10 Matiu 25:14-30 † 19:13 Ämaqä hñqu wänuä qanüä hñquaqi-hñquce itäqetanji, mina hñqunä menä.

¹⁶ Ämaqä hiñuiqä äpätqä iqu, ‘Ämiqä iquki, si mbqä mina hñqunä ändapknj, haqeqinj i mina 10 inä imäsäumeqeqä’ tuäniqe.

¹⁷ I tquanğa, ämiqä iqu, ‘Täukue! Si nyaqä wäunüä-nyiyqä äñguänäjukiyi. Si nätmätqä wänqä täpiñj äñguänänä ämitqänjñqe, nyi yoqä naqä, anä-himqä 10 hñquau misñqä ktapmqänä’ tuäniqe.

¹⁸ Itanğa wäunüä-wiyqä huiziqu äpäqe, ‘Ämiqä iquki, mbqä mina si ändapknj, haqeqinj i mina 5 inä imäsäumeqeqä’ tuäniqe.

¹⁹ I tquanğa, ämiqä iqu kimanj, ‘Si anä-himqä 5 hñquauñj ämisñqeqä’ tuäniqe.

²⁰ Itanğa wäunüä-wiyqä huiziqu äyapäqe, ‘Ämiqä iquki, tqä mbqä täqi äwi. Nyi yutävqä huäqä äutätmä, imä zä ekqe.’ ²¹ Ii tiññj. Si ämaqä qeiqinyä mimäqkukiyi. Ämaqä nätmätqä pñqä epqe, ämequkiyi. Ämaqä buayä vowä ämäuepqe, äptqukiyi. Iutanj, nyi sinyqä zä nyinganji, imä zä ekqeä’ tuäniqe.

²² I tquanğa, ämiqä iqu kimanj, ‘Si wäunüä-nyiyqä quvqä iqukiyi. Si “Qeiqi mimäqkukiyyä” äññj, täñganj nyi si-pqe qeiqinyä mikimäqkä ymä. ²³ “Nyi ämaqä qeiqi mimäqkä-qunä, nätmätqä pñqä epqe meqä-qunä, buayä vowä ämäuepqe ptqä-qunä” näññqä iññä enä etanğutqe, nyaqä mbqe, ämaqä ämiqä huiziquau mäwqe, sunqä ikñäwä? Si iññä imäqkä-säpi, nyi anğu äpmqe, mbqä haqeqinj qäsä meqämiñgä’ tuäniqe.

²⁴ I ätuäqetanj, ämiqä iqu qokä-apäkä qäqici tqäutanğuwä iunj, ‘He mbqä mina iqueqä hipa iuta ämotaupu, ämaqä mbqä 10-tänj ique wipiyä’ tuäniqe.

²⁵ Ga qu kimanj, ‘Ämiqä iquki, iqu mbqä mina 10 ae ämenä’ tupnuwi.

²⁶ Iwä iqu kimanj, ‘Nyi he etqä. Ämaqä nätmätqä-tänj eeqänänj iquauñj, nyi hui inä wimniqe. I etanğj, ämaqä nätmätqä maeqä eä, wänqäpu ämeñuwä iquauñj, nyi anğj ämotaumqänä’ tuäniqe. ²⁷ ‘I etanğj, nyingqä himä-wiunğä ipu, “Ämaqä tqe ne ämineyätñqä diñqe mäñenqä iqiyyä” ätukuwä iquauñj, täqinyqä ätuma äpäpu, nyaqä hiñuä täqi pizqä päkpiyyä’ tuäniqeä” ätukqe.

²⁸ Inğanj Jisasi Iqu kukñuä ktqä iññä qäpu ätuäqe, Jerusälemänğä wätñqä pämä ätqäüqe, qanä äukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä inğisa, yoqä naqä qonqä-qu eñqä-pa äpekqenqä[‡]

²⁹ Inğanj Jisasi Iqu anä-himqä Betäpake iutä, Betani iutä timäutñqä äukqe. Iqu qoqonä, qu ‘Olipä’ ätäminuwä inğisa ätimäüqe, Iqueqä wäunüänğä ämotquaminğä hñqoaqu i ändowatätä tiññä ätukqe. ³⁰ “Qe anä-himqä näñinyqä winyqä. Qe yäpä inğisa äwäsiyänğanj, donğj hikñä hñque guä äkiqiyequwä qunyinyä. Donğj iqueñj, ämaqä hñqu haqeqi mäpmeqä imiñqä iquvi. Guä ewesinyä, täqinyqä ätuma binyä. ³¹ I iqanğiyänğanj, ämaqä hñqu, ‘Qe donğj gue, sunqä hiweqinyqä’ qesqanğutqe, qe kimanj, ‘Naqä Iqueqä wäunüä-tänj qä’ tquninyqä” ätukqe.

³² Ämaqä, Iqu ändowatkqä iquaqu äwiyi, nätmätqä eeqänänj, Iqu ätukqä-pa iññä witanğj äqunğiyi. ³³ Iquaqu äwiyi, guä eweqanğiyänğa, donğj iqueqä kawäkiqia iquaquñj, “Qe yaqeqä gue, sunqä hiweqinyqä?” ätukuwi.

³⁴ Iquaqu kimanj, “Naqä Iqueqä wäunüä-tänj qä” ätukiyi.

³⁵ Inğanj, iquaqu donğj, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä äquvätäsinyä, donğj iqueä haqeqi eiyi, Jisasi Iqu haqeqi pmetñqä yätämäqkä äwikiyi. ³⁶ I qäpu etanğa, Iqu donğj iqueä haqeqä äpmeqe äwqanğa, hñqua quwqä gque äquvätäpu, hänaqä iqi ekuwi. ³⁷ Hänaqä qoqonä Olipä-tänj iunj ävquatämäutä, hänaqä mäñgi nyeäqätanğqeu, ququawä iqi ätimäukqe. Iqinj Iqueqä wäunüänğä ämotquaminğä kuapanänğä iqua, Iqu wäunüä ämaqä anä mimäqqänänğä di imäqқанğj äqunminjuwinğä kñuä indqämbiyi, aquvänä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäupu, tääqä yänänänğqä tii ätukuwi.

³⁸ “Ämiqä Naqä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqeu äpqäqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqu anğüä minä. Äwqä hanjuä iññqe, qäukuä haqä yätuta pänä. Itanğa Goti Hanjuwä haqä naqä yämä äpmeñqä Iqu, yoqe naqänänğä äqonänä” ätukuwi. [§]

³⁹ I iqanğä äqumbiyi, Parisi, ämaqä kuapanänğä iññj anä äpmaminuwä hñqua, qu Jisasi Iqueñj, “Näññqä-vqä Iquki, Si Tqä wäunüänğä ämotqetqänj iquauñj, ‘Iññj mimäqkä pambiyä’ tuvä” ätukuwi.

⁴⁰ Iqu kimanj, “Nyi he etqänä. Iqua manj matqä iqanğpqe, hiki manj trñqäüä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä iunğä kñuä äqäkqenqä

⁴¹ Iqu anä-himqä Jerusälemä-tänj qäqiqi ätimäuqe, anä-himqä iqueni hinuä äqunätä, kjuuä äqäqke. ⁴² Kjuuä äqiyätä, tiinj ätukqe. “Anä-himqä Jerusälemä iquki, si tänjanji nätmatqä äwqä qeiqi ikimäqkä dinqe, näqñqä hisñqä änyingiyä. Iinj etanji nätmatqä iinj, zä witanqqe, si hinuä maqunquä itqäninyä. ⁴³ Inji hea qänakndani, tqä mäkä-hunqä iqua äpäpu, qua pñqä äkqumuatäpu, qäuiqä kktäupnuwi. ⁴⁴ Qu äkqäyapnasäpu, tqä ymeqä täkjä yäp ängisa äpmeñuwä iquauji, qui imäkpnuwi. Itanga tqä hikä hui, huizi iqueqä haqä yäninj, mäwiqä yäniqe. Si Goti Hanjuwä Iqu äkimeqäqenqä mañqä etanjnä hanä-iqe, ii kimenqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, mbqä wäunuä imäkminuwä iquau huätä äpäsawqatkerqä**

⁴⁵ Itanga Iqu hiqäva-imäqkä anä täkjä yäp ängisa äpaquväqe, ämaqä nätmatqä mbqänqä imäkätqätanquwä iquauji, huätä päsäwqatätñqä ipäqiyätä tii ätukqe. ⁴⁶ “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinj äqänänä. ‘Nqä anji, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tñqä mätnätätñqe qä.’† Iinj etanjqä-qe, he quwä-meqä iquauqä anä zä pmeqä enqä-panä imäkätqänäuä” ätukqe.

⁴⁷ Injanji Iqu hiunji ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqkä anä iu, qokä-apäkä iquau näqñqä äwiminqe. Iinj etanji, hiqäva-imäqkä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä hñquatä, Ique pizqä päkpñqä hänaqenqä qävqä iminuwä. ⁴⁸ Qävqä ipiyä-qe, qokä-apäkä eeqänänä iqua, Ique qätä tänä äwipu pmetanqä, hänaqe änä mämoqumueqä ikuwi.

20

*Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämenjäwä?” ätukuwinqä**

¹⁻² Hiunji hñqenji Jisasi Iqu, qokä-apäkä iquau hiqäva-imäqkä anä iunji näqñqä ävätä, kukñuä we-hunqä-tänjñqä awä tuätqätanqa, hiqäva-imäqkä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Ne natiyä. Wäunuä Si imäkätqänjñqe, yoqä naqä ängisa ämenjäwä? ‘Si ii imäktñqe’ tqu äktkqäwä?” ätukuwi.

³ Qu yatñqä ii vqanquwänqä, Iqu kimanji, “Nyi-pqe, he kima dñqä, yatñqä inä emqe. ⁴ Jonä asnä-qäyqä iqu wäunuä imäkminqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?” ätukqe.

⁵ Iqu kima ii tquanqa, iqua, “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanjñqä’ tquanquaqe, Iqu tiinjä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeyiqe, sunqä itqänuwäwä?’ ⁶ Itanga ne, ‘Ämaqä iquautanjñqä’ tquanquaqe, ämaqä eeqänänä iqua, ‘Jonä iqu hinuä-tqä-queqä’ näqñqä yänänäqñqä ämapiyitanji, hikä napäkpñqäwä” ätñquwi. ⁷ E ätmbyitanji, Jisasi Iqueni, “Ne mañqeqä. Iqu ängisa ämakqätiyä?” ätukuwi.

⁸ I tquanquwänqä, Jisasi Iqu kimanji, “Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänj eämä, wäunuä e imäkätñqenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunuä miqä quvqä iquauñqä†

⁹ Jisasi Iqu ämaqä naqä iquau e ätuäqe, qokä-apäkä iquau kukñuä ktqä tqe ätukqe. “Ämaqä wäunuä itä, guä-wainqä vowä ikqä hñqu, kinä nämqä näweqä wätñqä, iqueqä wäunui, ämaqä hñquau mbqä meqä imäkäpu, hui ique wipnuwänqä, yakuä äwimä wäniqe. ¹⁰ Qänakñanjanji zä-häukuä mmqä iqanganji, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä hñque, wäunuä miqä iqua, guä-wainqä häukuä hui iwäsäupu wipñqä, dowatäniqe. Wäunuä-wiyqä iqu äwimeqanjanji, äpäsäpu, nätmatqä maeqä hinjinäwa dowatpnuwi. ¹¹ E imäkqanquwänqä, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä huizi hñque, iquauñqä inä dowatäniqe. Iqua iquenyä-pqe quvqä itqupu, äpäsäpu, hinjinäwa dowatpnuwi. ¹² Itanga qänakñi, hñque inä dowatqanqa, iqu wäunuä miqä iquau äwimeqanqa, qu ique ptqä äpäsäpu, ququawä mänggisa matnämäupnuwiqä” ätukqe.

¹³ “I iqanqä äqunäqe, wäunuä kaniqu, ‘Nyi äänä imäkmqäwä?’ kñuä vqanqa, ‘Nqä ymeqä qokä, kiinj änyinätñqä ique dowatmqänä. Qu iqueuä kukñui, qätä wipñqäpiyä?’ tnäniqe. ¹⁴ Inäqe, ymeqä iqu äpқанjanji, wäunuä miqä iqua hinuä äqumbiyi, tii tmbnuwi. ‘Wäunuä kaniqueqä ymeqä iqu äpqiya. Kaniqu äpäkonqanjanji, nätmatqä eeqänänji, tätqu-qäqu meniqe. Ilinjqe ne ique pizqä äpäsätanä, wäunui neqä nemänätñqe qä.’ ¹⁵ Qu e ätmbyi, iqueni wäunuä yäpaqä mänggisa ämatnämäupu, pizqä päkpnuwiqä. Injanji wäunuä kaniqu, iquauji äänä

* 19:44 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Jonä 2:13-17 † 19:46 Asayä 56:7; Järämai 7:11 * 20: Matiu 21:23-27; Makä 11:27-33 † 20:8 Matiu 21:33-46; Makä 12:1-12

imäkäniquäwä? ¹⁶ Iqu äpāqe, ämaqä iquauñi, pizqä äpäsätä, wäunui, ämaqä hñqua-mānda väniqeçä” ätukqe.

Itanğa ämaqä, qu iinjä äwipiyyi, “Nätmatqä iinj, matimäuqä yäniqeçä. Oeyä” ätukuwi.

¹⁷ Kimañi e tquanğuwānğa, Jisasi Iqu hiñuä yğänä äqunä, tiinjä ätukqe. “He ‘oeyqä’ ätquwi, Goti Hanjuwä Iqueçä kukñuä täu äqänänqe, çakui äkikä?”

*‘Ämaqä añä imäkqä iqua, “Hikä quvqeçä” ätäpu, huätä ämatnämäuquwi, hikä iqu añä quea enqä-panä, añä yänänäñqä imäkqä-queçä’ ätä äqänänä.**

¹⁸ Qokä-apäki, hikä iqueçä haqeçi pākmbqe, qui imākmbñqäuä. Hikä iqu haqä yätqä äwämitätqe, äpāqe, ämaqä pizqä päsänqiyä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa, kukñuä-suqeñqä näçñqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, iinjä äwipiyyi, kukñuä ktqe, iquauqä-quwāñqä äyä uwqançi näçñqä ekuwi. Inğanji, qu Ique a maqänä kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi-pqä iquauñqä kñuä kuapanä indqänäpu, zä ipu, hiñuinä äquñguwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqeñqä[§]

²⁰⁻²¹ Inğanji, kukñuä-suqeñqä näçñqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Jisasi Iqueä kukñui quwä mapñqä diñqä, hiñuä anğuanä äqumbu äpmamiñuwi. Inğanji Ique yamwiqä äväpu, ämaqä naqä Romätanä iqueä hipa iqi wipnuwä diñqä, iqua ämaqä tämaqä ipñqä hñquau ändowatkuwi. Tämaqä äukuwä iqua, quançi, naqä-qakuä enqä-pa imäkäpu, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Näçñqä-vqä Iquki, ne näçñqä ae ämequnä. Si kukñui, jänänjinä ätätnä, qokä-apäkiu naqä-qakuinä ämotquetqäninyä. Itanğa iquau ämotquetnänğanji, Si iquauqä yoqeñqä kñuä mindqänqä itnä, kukñuä naqä-qakuinä ätätnä, Goti Hanjuwä Iqueçä suqeñqä ämotquetqäninyä. ²² I etançi Si kñuä äänä kiyqiyä? Mbqä takisi, Romätanä iquauqä ämaqä naqä Sisa iquenji, ävquatuñquätanä, mävwä iquatuñquätanä?” ätukuwi.

²³⁻²⁴ Iqu, qu kukñuä quanğä imäkäpu tquanğuwñqä näçñqä ae eäqe, kimañi, “He mbqä äma äpäpu, mändquapu. Mbqä iunji, ktqetänä, yoqetänä, tqeçäwä?” ätukqe.

Qu kimañi, “Sisa Romätanä iqueçeqä” ätukuwi.

²⁵ Ga, Iqu kimañi, “Nätmatqä Sisa iqueçä etanğutqe, ii ique wipñqe. Inji, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueçä etanğutqe, Ique wipñqeçä” ätukqe.

²⁶ Inji, Iqu qokä-apäki itä anä pmetanğuwänğanji, ämaqä naqä iqua, Ique kukñuä mitññqä diñqe, kukñui quwä mämeqä imiñuwi. Iqu kukñuä kimañi anğuanänjä dinä tquanğji äwipiyyi, iqua yäunjuä ipu, kukñuä hui matqä ipu, qanyä äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anğumä vauqeñqä ätukqe**

²⁷ Qänakndanji, ämaqä Satyusi hñqua, Jisasi Iquenyqä äpkuwi. Satyusi iqua, “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anğumä mävauçä ipñqäuä” tqä-quae. ²⁸ Iqua äppiyyi, Jisasi Iqueni, “Ämotqeçä Iquki, Mosisi iqu bukä iunji, Israitqä iqunenyqä tiinjä ätätä äqäkqe.

‘Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iquenyqä tnänqe, känguequ apänñqä ämetä, ymeqä hemeñqiyä,’[†] ätätä äqäkqeçä” ätukuwi.

²⁹ “Itanğa hiñuiqänänji, ämaqä 7 hñguiqua äpmamiñuwi. Itanğa inğuiquautanji, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänğa äpäkonğqe. ³⁰ Itanğa apänñqä iinj, känguequ ämeqe, iqu-pqä äpäkonğqe. ³¹ Itanğa, käuñgua huiziqu apänñqä asä iinj ämeqe, iqu-pqä inä äpäkonğqe. Ii tiinj. Eeqänänjä inğuiqua, apäkä iinj ämapiyyi, qu ymeqä meämeqänğa äpäkonğuwä. ³² Qänakndanji apäkä ii, inä äpäkonğqe. ³³ Inji, ämaqä äpäkombqä iqua anğumä ävauçanğuwänğanji, apäkä ämaqä inğuiqua eeqä ämamiñuwä täsi, tqeçä heäniqäwä?” ätukuwi.

³⁴ Iqu kimañi, “Qokä-apäkä ämanätqänjuwi, ii tanagerji. ³⁵ Itançi qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu iquauñqe, “Qu ançi ävaupu, Nyitä anä pmeññqä qäyunänjä iquaiqä” täniqä iqua, qu inğanji mämanqä ipnuwi. ³⁶ Goti Hanjuwä Iqu qunji anğumä ae ävauçqumatätqä-qae, Iqueçä ymeqä eäpiyyitanji, enätqä iqua enqä-panä eäpu, ançi mäpäkonğqä da ipnuwiçä” ätukqe.

³⁷ “Inäqe, ämaqä ae äpäkombqä iqua, qua äpteqä duta ançi ävaupunuwä diñqe, Mosisi iqu-pqä ae ämanätquakqe. Tiinji. Iqu kukñuä, zä wänqä tä äsäminqeñqä, bukiu äqiyätäqänğanji, tiinjä äqäkqe. *‘Naqä Iqu, Aprähämä iqueçätä, Aisakä iqueçätä, Jekopä iqueçätä, iquauqä Goti Hanjuwä Iqueçä.’[‡]* ³⁸ Itançi Goti Hanjuwä Iqu ämaqä pizqä iquauqä ma, hanjä äpmeñjuwä iquauqä-quwi. Goti Hanjuwä Iqueçä hiñuä iqinj, qokä-apäkä eeqänänji, awäka iinj iquatä qäsänji, hanjä äpmeñäuä” ätukqe.

‡ 20:17 Apqä Bukä 118:22

§ 20:19 Matiu 22:15-22; Makä 12:13-17

* 20:26 Matiu 22:23-33; Makä 12:18-27

† 20:28 Kukñuä-suqä 25:5

‡ 20:37 Anğumä Itmakqä 3:6

³⁹⁻⁴⁰ I tquanğa, qu Iqueqä kimanıñqä zä ipu, yatıñqä hıñqu inä mavqä ikuwi. Iutanı, kuknuä-suqenqä näqñqä hıñqua, “Ämotqueqä Iquki, Si kukñui, äñguänänä ätunyä” ätukuwi.

Kraisı Iqu, tqueqä ymeqäwä?S

⁴¹ Inğanı Jısaı Iqu tii ätukqe. “Ämaqe, Kraisı ne ämineyätıñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunıuä ikqä Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ näqñqä äänä epu tätqänäuä? ⁴²⁻⁴³ I etanğqä-qe, apqä bukä iunı, Dewiti iqu tiinä ätkqe qä äqänänä.

*‘Naqä Hanjuwä Iqu, nqä Naqä Ique tii ätukqe qä,’ ‘Nyi Tqä himä-wiunğqä iquauñi, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänğanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatıñqınyä’ ätkqe qä’ äqänä.**

⁴⁴ Inı änäñğä? Kraisı Iquenyqe, Dewiti iqu ‘Nqä Naqä Iqueqä’ ätqeüä. Inı ämaqe, Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ änäñğä tätqänäuä?” ätukqe.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quauñqä, wa wıpiyä†

⁴⁵ İtanga qokä-apäkä iqua qätä yqänä pänätanğuwänğa, Iqu Iqueqä wäunıuänğä ämotquaminğä iquauñi, tiinä ätukqe. ⁴⁶ “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqä suqä quvqenqe, wa wıpiyä. Qu suqä tquauñqe, kiinä äwınyänä. Gquä quäuqä ipmbu qanä upñqäuä. Ququawä aquväqñqeunı, ämaqe iquauñi, ‘hiunjinganğıqä’ tupñqäuä. Anä aquväqñqeunı, anä äñguä iqınyä pmapñqäuä. Ymısanä naqä imäkqänğanä-pqe, anä äñguä iqınyä pmapñqäuä. ⁴⁷ Inı qu apäñqä iuaunı, qanğä ätuäpu, quwqä anı quwä mapñqäuä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quanğä tquäpñqäuä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqänğanı, ämaqä iinä iqua, quwqä hanä-iqe, ämaqä huizi iquauqe, ämäwqätäuniqeqä” ätukqe.

21

*Apäñğqä nätmätqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenğä**

¹ Inğanı Jısaı Iqu hiñuä ämoqunäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänä iqua äpäpu, mbqä pñqä-wiqä ipñä iu mbqä tnämäucanğä äqunğqe. ² Inğanı apäñğqä mbqä maeqä hui, mbqä wänğä hñjuaqu tnämäucanğı äqunğqe. ³ E äqunäqe, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäñğqä mbqä maeqä ii mbqä ätnämäucqe, qokä-apäkä eeqänänı, ämäwqätäuqi. ⁴ Ämaqä eeqänänä iqua, quwqä mbqä kuapä iutanı, wänğä hmbu ätnämäucä. I etanğı ii äwa itä, ‘buayä mbqä inğmqä’ tä ämenqe, ätnämäucıyä” ätukqe.

Hanä-iqä hea yäpakänğa timäuniqenğä†

⁵ Inğanı ämaqä hñqua, hiqäva-imäkqä anä iunğä kuknuä tii ätminıwi. “Ämaqä anä ämätkuwä iqua, qu hikä äñguänänitä, nätmätqä ämaqe Goti Hanjuwä Ique äwıminıwitä ämepu, anä tä äñguänänä ämätkuwiqä” ätminıwi.

⁶ I tquanğä äwiyäqe, Jısaı Iqu tii ätukqe. “Nätmatqä he hiñuä äqunänıuwä tä, qänakndanı hikä hñqu, huizi iqueuä haqä yänı mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänänı ämisqıyäpu, qua mäñı tnämäupnuwiqä” ätukqe.

⁷ Iqu e tquanğanı, qu yatıñqä äväpu, “Näqñqä-vqä Iquki, nätmätqä ii, hea äñnğa timäuniñqäwä? Hiqñqä äsque ganä timäucanğuti qunanıñquwä?” ätukuwi.

⁸ İwä, Iqu kimanı, “Qu quanğä etäpu, hiqä kñuä indqänğä qui emäkqänqe, he mimbiyä. İi tiinğä. Ämaqä kuapänä hñqunä-hñqunä äpäpu, Nyaqä yoqe etäpu, ‘Nyi ämaqä qäqunğä’ hitpnuwiqä. Mä, ‘Hea qäqıñqıñqä’ hitpnuwiqä. I etanğı he iquauñi, qänaknä mäwıwändqä iqäpñqä. ⁹ İtanğa he, ‘Ämaqä qua huitanä-huitanä iutanı mäkä äunğäuä’ ä ‘Ämaqe, quwqä ämiqä iquau huätä dowatpñqä mäkä itqänäuä’ tquanğä qätä äwiyäpiyänğanı, he zä ipu, yäunıuä-yäunıuä miqä pa iqäpñqä. Nätmatqä tä ganä timäuniqä-qe, hea yäpaki maqänä matimäucä yäniqeqä” ätukqe.

¹⁰ İ ätuäqetanı, tiinä ätukqe. “Ämaqä hñqua, ämaqä huiziquatä mäkä humbñqä ipäqäpnuwi. İtanga qua naqä iu miqä hñqueqä ämaqe, huizi iqueqä iquatä mäkä humbñqä ipäqäpnuwi. ¹¹ Qua huıunı, ekä itä, yäunıuä-yäunıuä naqänänğä timäuniqe. Hñqäqıñı, buayä dä naqänänğä timäuniqe. Hñqäqıñı, täñä-yaqä naqänänğä timäuniqe. İtanğa qäukuä yätutanı, hiqñqä naqänänğä ätimäutä, he zä emäkäniqeqä.

¹² İ etanğı nätmätqä iinı änyä etanğanı, qu a ekiqätäpu, quvqä emäkpnuwi.‡ Qu Nyaqä yoqä mändi äkittqäpñqä dinğä indqämbu, anä aquväqñqä iunı, kuknuä ätäpu guä hikiqıyaupnuwiqä. İtanğa etma äwäpu, ämaqä naqä huitanä-huitanä iquauqä

§ 20:39-40 Matıu 22:41-46; Makä 12:35-37 * 20:42-43 Apqä Bukä 110:1 † 20:44 Matıu 23:1-7; Makä 12:38-40

* 21: Makä 12:41-44 † 21:4 Matıu 24:1-51; Makä 13:1-37 ‡ 21:12 Matıu 10:16-22; Makä 13:9-13

hinuä iqı hekıtqätöpnuwi. ¹³ Nätmatqä iinjı emeqangutqänganı, ii hiqä kuknuä änguä we-hunqä-tänjı awä tpuwänqä-ganjı. ¹⁴ İnjä emäkqanquwänğa, he kuknuä kima tupnuwä dınqe, knuä ganä mindqänqä pa iqäpnä. ¹⁵ Nyi kuknuıtä, näqıqetä, Nqä-näüä hitapmıqe. Ga ämaqä qui emäkätqänuwä eeqänänjı, qu huätä ämaemäupu mändi maekıtıyqä ipnuwiqä” ätukqe.

¹⁶ “Hiqä hinaqä-hinuıuatä, hita-hıngukatä, itanğa näueqä iquatä, qu hiqä mäkä-hunqä iquauä hipa du hewipnuwi. Ga qu hesanjä hıquau pızqä päkpnuwi. ¹⁷ He Nyaqä yoqä-tänınenä etangä, ämaqä eeqänänjı äwqä quvqä emäkpnuwi. ¹⁸ İnjäqe heyaqä nyuänjı iunjı, dä hui qui näweqä mimäkıjqä yänıqe. ¹⁹ İnganjı he yänänäqıqä äpmamıppe, he hänjä änguänä pmepnuwiqä” ätukqe.

²⁰ İ ätuäqetanjı tıinjä-pqä inä ätukqe. “Jerusälemänjı, mäkä-iqä iqua äpäpu, qäuiqä ktäunqängä hinuä qumbiyänğanjı, he näqıqä tıinjä hipnuwi. ‘Anjä-hımqe qui imäkıjqä hea, qäqıqınjqä’ knuä heyquänä. ²¹ İnganjı qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmeıuwä iqua, ze, qoqonjä yätunqä hipnuwi. Qokä-apäkä anjä-hımqä Jerusälemä iu äpmeıuwä iqua, anjä-hımqä iunjı äväma, huiunqä upnuwi. İtanğa ämaqä Jerusälemä iu yäpaqängısa äpmeıuwä iqua, yäpängısa mäpaquvqä ipnuwi. ²² Hea inganjı, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kuknuä ätänqä-pa, naqä-qakuä iinjä timäutıjqä dınqe, iquauqä suqä quvqenqä iinjä väniqe. ²³ İtanğa, apäkä äwqä-tänjı iuaunqätä, ymeqä anuänqä-tänjı iuaunqätänjı, huäqä kiinjä hunqeqä. İi tıinjı. Hanjä-iqä naqänänjı qua täu ätimäutä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjı iınqe, qokä-apäkä inga pmamıppä iquau wımenıqe. ²⁴ İtanğa hıquauıjı ipäqäyünjätä päkpnuwi, huıziqauıjı, ämaqä huıziqauıqä wänıuä hıngınäwa äwiyäpu pmepnqä dınqä, ätuma upnuwi. İtanğa Jerusälemänjı, İsrıtıjqä iquauqä nokuiyqä iqua, mändi äkıtıyäpu, hea Goti Hanjuwä Iqu iquauıjqä ätekqä iqu qäpu heqanqanqe, qui imäkqänqä pmetpnuwiqä” ätukqe.

²⁵ İ ätuäqetanjı, tıinjä-pqä inä ätukqe. “Hea inganjı, mäptqä iuta, qanüä iuta, qätäqeqä iuta, hiqıjqä huitanjä-huitanjä timäunıqe. İtanğa qokä-apäkä qua täu im-ımä äpmeıuwä iqua, eqä-huänjä äusuätä ämıngä peyqangi äqumbiyänğanjı, quwqä knuä indqänqe qui iwımäkqanguti, yäunüä-yäunüä ipnuwi. ²⁶ İtanğa nätmatqä qäukuä haqä yätutanjı ävämapnqä imäkqangi äqumbiyı, qokä-apäkä, ‘Qua täutanjı squä timäutıjqätıyä?’ knuä indqänäpu, yäunüä-yäunüä ipu, hinuä qanjä äma ikäpnuwi. ²⁷ İnganjı qu, Ämaqeıuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqıqetä, Iqueqä we-hunqä naqänänjı itä pqangi qumbnuwi. ²⁸ Hea nätmatqä tä änyä qe ipäqıyqanqanjı, pämä yänänäqıqä ätqäupu, hinuä haqä yätu qunqıjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä etmetıjqe, qäqıqınjqä” ätukqe.

²⁹ İ ätuäqetanjı, Iqu kuknuä ktqä tıinjä ätukqe. “He zä-eaqä iutä, zä huızi iquautä hinuä äqunäpu, näqıqä mapıyä. ³⁰ He zä-mnjä änyä-hänjä ingangqe hinuä äqumbiyı, näqıqä äyä etqänıwıqä. ‘İi he mäptqä änguä tätnjqänqanjıqä.’ ³¹ İnjı Goti Hanjuwä İqunä mıqä timäutıjqe, asä inänjqä. Nätmatqä Nyi tänga etqe, ipäqıyqanqanjı hinuä äqumbiyänğanjı, he näqıqä hipnuwi. ‘Goti Hanjuwä İqunä mıqe, timäutıjqänqanjı.’

³² Nyi he naqä-qakuä etqä, qokä-apäkä hea inga pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanguwänğa, nätmatqä eeqänänjı iinjı timäunıqe. ³³ Qäukuitä, quaetä qui imäknänıqä-qe, Nyaqä kuknuı, qui mimäkıjqä yänıqeıqä” ätukqe.

³⁴ İ ätuäqetanjı, tıinjä-pqä inä ätukqe. “He änguänä mimbiyä. Eqä änäpu, hea ique-ıque qämä-qämä iqe, ii quvqe. Nätmatqä hiqä huiwınjä knuä kuapä indqänqe, ii-pqe quvqe. He suqä iinjä imäkqanqıppe, hea iquenjı, guä enqä-pa maqänä heunıqeıqä. ³⁵ İi tıinjı. Hea inganjı, nätmatqä Nyi etqe, qokä-apäkä qua täu äpmeıuwä eeqänänjı iquauıjı äwımenıqe. ³⁶ İnjı, nätmatqä eeqänänjı iinjä iqua, ämäeqtäupnuwänqätä, Ämaqeıuqä Ymeqä Ekqä Iqueuä hinııqı tqäpnuwä dınqetänjı, he hea ique-ıque änguänänjı ämınyäpu, Goti Hanjuwä İquenyqä tääqä tqäpnqä” ätukqe.

³⁷ İnganjı hiunjı eeqänänjı iunjı, Jıası İqu, hiqäva-imäkqä anjä ququawä iqı ämotqaminıqe. Heatqänqanjı İqu qoqonjı Olıpä iu hiqäqä äwiqısmınjıqe. ³⁸ İtanğa qokä-apäkä eeqänänjı, Iqueqä kuknuı qätä wıpnqe, zınuänğa äquvepınuwi.

22

*Qu Jıası Ique pızqä päkpıjqä ätkuıwıjqä**

¹ Hiunjı naqänänjı qu “Bretqä yenüä qo matäıuqä bnqänqanjıqä” ätminuwä iqu, ätimäutıjqä qäqı ekqe. Hiunjı iquenyqe, qu Pasopa ätminuwı. ² İnganjı hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kuknuä-suqenqä näqıjqä iquatä, qokä-äpäkıunqä zä ipu, Jıası Ique äpäkpnuwä dınqä hänaqänqä qävqä ämävqänminıwı. ³ İnganjı Setänä Goti Hanjuwä

* 22: Matıu 26:1-5; Makä 14:1-2; Jonä 11:45-57

Iqutä mäkä-hunqä iqu, Jutasi iqueqä äwqeu äpaqukqe.† Qu iqueqä yoqe, “Iskarioti iqueqä” ätumiñuwi. Iqu ämaqä 12 iquautañä ique. 4 Iqu äwäqe, hiqäva-imäqkä naqä iquautä, hiqäva-imäqkä anji qui mimäqkäñqä miqä naqä iquautä, Jisasi Ique iquauqä hipa iu vätnqä hänaqä diñqä ätukqe.

⁵ I tquanğa, iqua aquvänä ipu, “Mbqä hui ktapatunqeqä” ätukuwi.

⁶ Ita Jutasi iqu “änguiqä” ätuätä, Jisasi Iqueni iquauqä hipa iu vätnqä diñqä hea qäyunañqanqä, qokä-apäki Jisasi Iqutä anä mäpmeqä etanguwänqanqä, hiñuä äqunä äpmaminqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäñuä yätquakä iquatä, ymisanä yäpakä äñguwänqanqä: (22:7-38)

⁷ Hiunji naqänänjä bretqä yeñuä qo matäucqä bñqä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iqueni, Israitqä iqua Pasopanqä knuä indqänäpiyänqani, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. ⁸ Hiunji iqu ae ätimäucqanqani, Jisasi Iqu, Pitä iqesä, Jonä iqesä ändowatätä, “Hiunji naqänänjä tqenji, qe äwäsinyä, neyaqä buayi näwinyä nemäkinqä” ätukqe.

⁹ I tquanğa, iquauqä yatñqä äwikiyi, “Ye näwinyäñi äñgi imäkenqäwä?” ¹⁰ Mä Iqu kimanji, “Qe anä-himqä yäpä ingisa äyäsinyänqani, ämaqä eqä-häkä qondä a qätqä hñqu ämimbñqäüä” ätukqe. “Qe ique qänaki wivändiyinqe. Anä iqu paquvqanqutqä iqueni, eequenä paqupiyä. ¹¹ Itanğa anä kaniqueni, ‘Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyeñqä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘Nytä, Nqä ämaqä wäñuänqä ämotquetñqä iquatä, hiunji naqä tqe, buayä natunqä anä hiñqä äñgikä?’ äyatqiyä’ suinyqä. ¹² Inğanji iqu, anä hiñqä naqänänjä haqä yätqä ämatnänqä iqueni ämäqesquenqiyä. Iquvanätä, buayä ñqätä, näwenyä imäknänä. Qe iqini, buayä näwenyä inemäkinqä” ätukqe.

¹³ I tquanğa, iquauqä äwiyi, nätmätqä eeqänänjä Jisasi Iqu ätukqä-pa witanği äqunyiyi, buayä näwenyä imäkiyi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä wäñuänqä ändowatminqä iquatä, buayä bñqä äpmapiyänqani, iquvanä iu äwi tii ätukqe. “Hiunji naqänänjä tä ätimäucqä tqenji, Nyi buayä Pasopa tä, hesä natunqenqä kuapanä nyinätanği äpmenänä. Buayä qäpu änanı, Nqä huiwä täñä-hunqä mamqänä. ¹⁶ Nyi he etqä. Buayä Pasopa iqueqä quati, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji naqä-qakuänänjä timäucqanqanqe, Nyi ique anqä manqä iqämqänä” ätukqe.

¹⁷ Inğanji,§ Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätuäqe, tii ätukqe. “He wainqä-eqä-häkä tä ämepu, wänqäpu-wänqäpu biyä. ¹⁸ Nyi he naqä-qakuä etqä. Tängata tiñji, Goti Hanjuwä Iqunä miqe äpқанqanqe, wainqä-eqä tä anğumä manqä iqämqänä” ätukqe. ¹⁹ Iiñi qäpu ätuäqe, Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätuäqe, äkutätä, iquau ävätä tii ätukqe. “Tä Nqä huiwä, he yätamakqä hiyätñqä etapqänä. Nyinyqä knuä indqänäpu, iinä imäqkäñqä” ätukqe.

²⁰ Qu buayä qäpu ganğuwänğa, Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, bretqeu imäkkqä-pa imäkäqe, tii ätukqe. “Wainqä-eqä-häkä tä, kukñuä Goti Iqu hesä guä ämäsuqä hñjiyi. Ii naqä-qakuä imäkätñqe, Nqä häñeqe, he yätamakqä hiyquäninqä equatemqänä.

²¹ Inäqe qätä nyipiyä. Ämaqä, Nyi bäkpnqä iquauqä hipa iu nyivätñqä iqu, Nyitä iquvanä täunji anä äpmenqe. ²² Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iqu, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä äteqkä iu wänqiyä. Inäqe ämaqä Nyi ämbäkpnqä iquau nyivätñqä iquenyqe, huäqä-hunqe naqänänjiqä” ätukqe. ²³ I tquanğa, Iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä iqua, iquauqä quwä yatñqä änyäpu, “Suqä tä imäkäninqe, tqukinqä tqiyä?” ätnğuwı.

“Nesanä naqe, tqukinqäwä?” ätnğuwınqä

²⁴ Inğanji wäñuänqä ämotquaminqä iqua, “Neqä naqe, tqu pmeniqätiyä?” tpu, kukñuä mäkä ämunñuwi.

²⁵ E hunğanğuwänğa, Jisasi Iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä huizi iquauqä ämiqä naqä iqua, qokä-apäkiu wäñuä vqä iquaiqä. Iñi naqä iquauñqe, qu ‘Ämaqä yätamakqä äñguä vqä-qaeeqä’ ätätqänuwı. ²⁶ I etanği he iinji mimäqkä pambiyä. Hiqä hitmqä iqu, hiñgua yäpakä, yoqä maeqä-qu enqä-pañä äpmenä. Hiqä ämeyqä iqu, wäñuä-eyqä-qu enqä-pañä äpmenä. ²⁷ Iñi ämaqä buayä nätnqä iquvanä iu äpmenqä iqu, ämaqä buayä meqisqä ique ämäwqätäunä. Iinjä etanği, Nyi hiqä wäñuä heycqä enqä-pañä äpmenänä.

† 22:3 Matiu 26:14-16; Makä 14:10-11 ‡ 22:6 Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Jonä 13:1-17:26 § 22:17 Matiu 26:26-28; Makä 14:22-24; 1 Korinä 11:23-26

²⁸ Hanja-ıqä nyimeqanğani, he manyivämeqä Nyitä anä äpmeñquä iquenjqä. ²⁹ Iutanj Nqä Äpiqu Nyi ämaçeu mimqä yoqä naqä ändapqkä-panj, asä iinj Nyi he etapqä. ³⁰ Inj Nyaqä ämaçeu miqä iunji, he Nyaqä iquvanjä iu äpmapu, buayätä eqätä änäpu, itanğa İsraitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau iwäsäupu, zä-hawä änguanänjä iu pmeqäpnqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenqe änyä mañqeçä” ttinqinyä” ätukqenqä**

³¹ I ätuäqetanj, Iqu “Saimonä iquki, qätä nyiyä” ätukqe. “Setänä iqu, ämaçeu kuä-witqä hinoçukuä huätä ämamäutqänjuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqe yamwiqä hiyätñqenqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä ae ävqe. ³² İnj etapñi, tqä quuvqä heqiyqe qui mimäknjqä yätñqe, Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ae ätqeçä. İtanğa si anğu äpätnanğani, tqä tta-tunğuaçau yänänäçqä wisñanğeqä” ätukqe.

³³ Pitä iqu kimanj, “Naqä Iquki, Sitä guänqä anä äwita, anä päkoneñqä, näwinyä imäknmä äpmeñänä” ätukqe.

³⁴ I etapñi Jisasi Iqu, “Pitä iquki, Nyi jänä äktqä. Heatqä tquenj, kukutakisqä äkakä matqänğa, si Nyaqä yoqe, zä hñquaqi-hñque hiñqinyä” ätukqe.

³⁵ İta, eeqänänjä iquauñi, “Nyi hiqä mbqä qa mñqetä, qa-pqetä, yukä ämuasmäuçetä, maeqä hendowatkğanğani, he nätmätqenqä äwa ikuwätanä, äwa miqä ikuwätanä?” ätukqe.

Iqua, “Äwa miqä ikqueqä” ätukuwi.

³⁶ Ga Iqu tii inä ätukqe. “İnj etapñi, tanğani, ämaçä mbqä-qa mñqä-tänjä iqu, äma wätñqe. Ämaçä qa-tänjä iqu, äma wätñqe. İtanğa ämaçä ipäqäyunjä maeqä iqu, iqueqä gquä quäuçä ämetä, ämaçä hñque mbqänqä imäkätä, ipäqäyunjä mbqä yätñqe. ³⁷ İi tiñjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘Qu iquenyqä “Ämaçä quvqueqä” ätkuwiqä’ ätä äqänänä.† Nyi jänä etqä. Kukñuä iinj, Nyinyqä anğı päñqiyä. Kukñuä eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Nyinyqä ätänqe, naqä-qakui tanğa ätimäunqiyä” ätukqe.

³⁸ Inğani iqua, “Naqä Iquki, ipäqäyunjä hñquaqi täqiyqä” ätukuwi.

Iqu kimanj, “İi qäyunjqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qoçonä Olipä iu, Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä‡

³⁹ Inğani, Jisasi Iqu anä-himqä iunji äväma, qoçonä Olipä, inğa-inğa iqisminçeuñqä ekqe. İtanğa Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminjqä iqua qänaki äwivändkuwi. ⁴⁰ İu ätimäupiyi, Iqu iquauñi, “Yamwiqä iqe, he mäñdi maekittqiyqä yätñqä diñqe, Goti Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe. ⁴¹ E ätuäqetanj, äväma äwäqe, ämaçä hikä tnämäuçä-panjä iinjäqi ätqäwäqe, çonä äuktäütä, tääqä ätukqe. ⁴² “Äpiquki, Si äkingangutqe, häkä hanjä-ıqä-tänjä tqu huätä mäñdavä. İnj etapñi Nyaqä änyinçeuñi, qäyä enä. Tqä äkinçeu ätimäunä” ätukqe. ⁴³ İ tquanğani, enätqä qäukuä haqä yätutanjä hñqu äwimeqe, Ique yänänäçqä äwikqe. ⁴⁴ İtanğa Jisasi Iqu hanjä-ıqä naqänänjä ämetä, tääqä yänänäçqä tquanğa, Kiqä dñi, häñeqä enqä-panj, qua mäñi iokqe. ⁴⁵ İqu tääqä qäpu ätuäqe, pämä ätqäütä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminjqä iquauñqä äukqe. İquau äwimeqe, iqua äwqä hanjä naqänänjä vqanğı, hiqaqä witanğä äquñqqe. ⁴⁶ E äqunäqe, “Sunqä hiqaqä wiñäuä? Ävaupu, yamwiqä iqe, he mäñdi maekittqiyqä yätñqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä§

⁴⁷ Jisasi Iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, ämaçä kuapänä äpkuwi. Iqueqä ämaçä 12 iutanjä hñqu, iqueqä yoqä Jutasi, iqu iquau ätuma äpkqe. İ ätuma äpäqe, Jisasi İqu-tänjä qäqiqi, çuneqä vätñqä äpkqe. ⁴⁸ İi iqanğani, Jisasi Iqu, “Jutasi iquki, si çuneqä ävätnä, Ämaçeuqä Ymeqä Ekqä Iqueni ämaçä iuqä hipaeu wisñqätanä?” ätukqe.

⁴⁹ Ämaçä İqutä anä äpmaminjuwä iqua, nätmätqä ii timäuçanğı äqumbiyi, “Naqä Iquki, ne ipäqäyunjitä ämaçä äpäsätunquätanä?” ätukuwi. ⁵⁰ E ätupiyi, iquautanjä hñqu, hiqäva-imäqä iquauqä ämaçä wäunjuä-wiyqä hñqenji, ipäqäyunjitä iqueqä qätä ämuangisa mñä hämänä ätqävämäukqe. ⁵¹ E iqanğa, Jisasi Iqu “Qäyä enä” ätuäqe, qätä a ämaçätätä, anğu ämäqumuatekqe.

⁵² Inğani İqu hiqäva-imäqä naqä iquatä, hiqäva-imäqä anä qui mimäqänqä miqä naqä iquatä, İsraitqä iquauqä ämaçä naqä iquatä, qu Ique a kiqätpnqä äpkuwä iquauñi, “He ipäqäyunjitä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaçä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqänjuwä-pa, Nyi-pqe, iinjünä etapñi ängiqätqäuä? ⁵³ Hiunji ique-ique Nyi hesä hiqäva-imäqä anä ququawä iqi pmetanğani, he a manğiqätqä itqänjuwiqä. İnj etapñi heatqä yänänäçqä ätimäuçäqe, ii hiqänğanjqä” ätukqe.

* 22:30 Matiu 26:31-35; Makä 14:27-31; Jonä 13:36-38 † 22:37 Asayä 53:12 ‡ 22:38 Matiu 26:36-46; Makä

*Pitä iqu, 'Nyi Jisasi Iquenyä maqñqeä' ätkqenqä**

⁵⁴ Iqu i tquanğa, iqua Ique a äkiqätäpu ätuma äupi, hiqäva-imäqä naqä iqueqä anä yäpä iñgisa ätuma ekuwi. E wätqätanğuwänğani, Pitä iqu kinä nänı ti ätqawäwätä, qänaki äukqe. ⁵⁵ Inğani qu täknä yäpä yänğisa tä ikepu quama pmeqanğuwänğa, Pitä iqu quvaqä awä iqi äpmakqe.

⁵⁶ Qu e äpmetanğuwänğa, wänuä iqä apäkä hui, Pitä iqu tä ttawä iqi pmetanğı äqunäqe, hinuä yänänäqñqä äqunä, "Ämaqä tqu, Jisasi Iqutä anä äpmenjiyiqä" ätukqe.

⁵⁷ I tquanğa Pitä iqu, "Apäkä iiki, nyi Iquenyqe, maqñqeä" ätukqe.

⁵⁸ Ga wänqäpu äpmapiyi, ämaqä hñqu ique äqunäqe, "Si-pqä iquautanı-kiyqä" ätukqe.

I tquanğa Pitä iqu, "Ämaqä iquki, nyi hmanjqä" ätukqe.

⁵⁹ Mä quäuqänä hmbu äpmapiyi, ämaqä huiziqu yänänäqñqä ätukqe. "Ämaqä tqu, Galiliisanä-qu hitanğı äqunätmä, 'Iqu Jisasi Iqutä anä äpmenjiyiqe' naqä-qakuä etqänä."

⁶⁰ I tquanğa Pitä iqu, "Ämaqä iquki, si kuknuä ii ätnı, nyi maqñqeä" ätukqe. Iqu kuknuä yqänä tätqätanğa, kukutakisqä äkakä ätkqe. ⁶¹ Asä qänğani, Naqä Iqu hiqumuanä äwiyätä, Pitä ique hinuä ämoqunğqe. Inğani Pitä iqu, Naqä Iqu, "Heatqä tquenı, kukutakisqä äkakä matqänğa, si Nyinyqe, 'Maqñqeä' hñquaqı-hñque ttıjqä" ätukqenqä knuä äwikqe. ⁶² Inä iqe, yäpaqä mänğisa äwätä, knuä naqänänä äqäqqe.

Qu Jisasi Ique tä säwqä äväpu, äpäkkuwiñqä†

⁶³⁻⁶⁴ Inğani ämaqä Jisasi Ique a äkiqätkuwä iqua, Ique kuknuä quvqä ätuäpu, jävqä äpäkkuwi. Ga, tapätapi Iqueqä hinuıu ktqä äpmuatepu, tiñä ätuminıuwi. "Si 'Iqu bäsıyiqe' hinuä enqä-pa natiyä." ⁶⁵ Itanğa iqua kuknuä quvqä huisä qäsä ätuminıuwi.

Ämaqä naqä iquauqä hinıuqi, Ique kuknuä ämitkuwiñqä‡

⁶⁶⁻⁶⁷ I imäkätqätanğuwänğa, mäptqä timäuqanğani, qokä-apäkä iquauqä ämaqä naqä iqua, qu eeqänä aquvä äqänğuwı. Ii hiqäva-imäqä naqä iquatä, kuknuä-suqenqä näqñqä iquatänji. Aquvä e äqämbiyi, Jisasi Iquenı iquauqä aquväqñqä iunqä ätuma äupi, "Si Kraisi ne äminesjqä Goti Hanjuwä Iqu atänuä äkıkqä Iquki sätäti, 'Nyi Qäqunjqä' natiyä" ätukuwi.

Iqu kimanı, "Nyi he etqanğmdqe, he quuvqä maeqiyqä ipñqäü. ⁶⁸ Nyi he yatñqä heyqanğmdqänğani, he kimanı mandqä ipñqäü. ⁶⁹ Inä etanğı, tängata tiñı, Ämaqeqä Ymeqä Ekqä Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa pmetänqiyä" ätukqe.

⁷⁰ I tquanğa, ämaqä eeqänänä iqua yatñqä tiñä äwıkuwi. "Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?"

Iqu kimanı, "Hiqä-hiuä ae äyä ätqäü. Nyi Qäqunjqä" ätukqe.

⁷¹ I tquanğa, iqua "Ne Iqueqä suqenqä awä-tqä hñquauñqä tääqä matqä yatunque. Iqueqä-kiuä, manıuta tqanğı qätä qe äwiyänunä" ätukuwi.

23

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqätä, Heroti iqueqätä, hinuä iqi ätqäukqenqä**

¹ Inğani ämaqä naqä eeqänänä iqua ävaupi, Jisasi Iquenı, Pailoti iquenyä ätuma äkuwi. ² Äwımapiyi, Ique kuknuä mitñnqä ipäqiyäpu, Pailoti iquenı tiñä ätukuwi.

"Ne Ämaqä Tqu quvqä tiñä imäkätqätanğı äqunätunque. Neyaqä ämaqä iquauqä knuä indqänqe qui iwımäkätä, 'He Romätanä ämiqä Sisa iquenı, mbqä takisi mäwqä pambiyä' ätuätä, itanğa Iqueqä-kiuänqe, 'Nyi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu he ämemqä atänuä änyikqä Iqunä, hiqä Ämeyqä Naqä Iqunjqä' ätuätñqeä" ätukuwi.

³ I tquanğuwänğa, Pailoti iqu Jisasi Iquenı, yatñqä tiñä äwikqe. "Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqukitanä?"

Ga Jisasi Iqu kimanı, "Si qe ätnyä" ätukqe.

⁴ Inğani Pailoti iqu, hiqäva-imäqä naqä iquatä, qokä-apäkä iquautänı, "Ämaqä Tque kuknuä mitmqä dınqe, Iqueqä suqä quvqe, hinuä mäqunquä eänänä" ätukqe.

⁵ Inäqe, qu kuknuä yänänäqñqä tiñä hui ätukuwi. "Iqu anä-himqä eeqänänä qua Jutiya iunı, qanä yäkenä itä, ämaqe nuqñqä ävätä, quvaqä äwqe, ävauqumatätqänä. Iqu qua Galili iu ganä iäqetani, täqinyä äpqäqeä" ätukuwi.

* 22:53 Matiu 26:58,69-75; Makä 14:54,66-72; Jonä 18:15-18,25-27 † 22:62 Matiu 26:57-68; Makä 14:53,55-65; Jonä 18:12-14,19-24 ‡ 22:65 Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Jonä 18:15-18, 25-27 * 23: Matiu 27:1-2,11-14; Makä 15:1-20; Jonä 18:28-19:16

⁶ Pailoti iqu, ii tqangá äwiyáqe, “Ámaqá Tqu, Galilisaná Iqutaná?” átukqe. ⁷ Qu “Nñqá” tqanguwánga, iqu, “Jisasi Iqu Heroti iqueqá ámitñqeuta ápqáqeqa,” knuá vqangji, Heroti iquenyqá ándowatkqe. Hea inganji, Heroti iqu Jerusálemá iu yakuá pmetanjanji.

⁸ Heroti iqu Jisasi Ique hinuá áqunáqe, iqu aquváná ikqe. Ii tiinji. Hinuiqánáni Iqu ámaqá mimákqánáná di imákqangi qátá áwimiñqenqá, Ique hinuá qunátñqá áwinyátá, “Iqu nyaqá hinuá iqi, ámaqá mimákqánáná di imákáná” knuá vqangji ápmaminqe. ⁹ Ique áwimeqanga, nátmatqá kuapánáñiqá yatñqá vqangqá-qe, Jisasi Iqu kimanji mátkuá ikqe. ¹⁰ E tuátqátanga, hiqáva-imákqá naqá iquatá, kukñuá-suqenqá náñqá iquatá, qáqi áttáupu, Ique kukñuá yáñánáñqá ámitkuwi. ¹¹ Inganji Heroti iquá, iqueqá máka-íqá iquatá, Ique quvqá imákápu, kukñuá quvqá átuápu, gquá hámanáná äñguánáná hñqu ámpu áwiyátápu, Pailoti iquenyqá anju ándowatukuwi. ¹² Hinuiqánáni Heroti iquá, Pailoti iquá, himá-wiunqá ápmaminjiyá-qe, hiunji iqueni, iquaqu náueqá imákñgyi.

¹³⁻¹⁴ Ique anji wimeqanga, Pailoti iqu hiqáva-imákqá naqá iquauñqátá, ámaqá naqá iquauñqátá, qoká-apáká iquauñqátá, tááqá átuátá aquvá ámaqiyaqe, ti átukqe. “He Ámaqá Tquenyqá nyitá kukñuá jáná imákaturquá átuma ápápu, ti ándquwiqá. ‘Ámaqé, qu gapmanqá iquauñi hñgisaná itquañqe, Ámaqá Tqu quvaqá knuá indqñqe qui imákátqáná.’ Ináqe, nátmatqá he ándquwiñqe, nyi hiqá hinuá iqñi yatñqá ámitmáñganji, Iqueqá suqá quvqe mámoqumueqá iqáná. ¹⁵ Itanga Heroti iqu-pqe mámoqumueqá itá, nenyqá anji ándowatqiyá. Ne Ique pizqá pásaturquá diñqe, Iqueqá quvqe, hma etanji áqunáñueá. ¹⁶⁻¹⁷ Iinñqe, nyi táñá-hunqená áwimi, hinuiná qunáwátmqáná.”

¹⁸ I tqanga, qu eeqánáni, maná yáñánáñqá átuápu, “Ámaqá Tqueni, pizqá ápásátná, Barápassi iqueni nenyqá vquatáwatyá!” átuquwi. ¹⁹ Barápassi iqu, Jerusálemáni, gapmanqá iquatá máka áunápu, ámaqá pizqá pásqanji, guá ápmuatekuwá iquvi.

²⁰ Inganji, Pailoti iqu Jisasi Ique ávquatáwátñqenqá wiñganji, anju átukqe. ²¹ Ináqe qu maná yáñánáñqá tiñá átuquwi. “Zá-huátatá hueyá! Zá-huátatá hueyá!”

²² Ga angunji, “Sunqáwá? Iqu suqá quvqe, áki imákátñqáwá? Ne Ique pizqá pásaturquá di, nyi Iqueqá suqá quvqá hui mámoqumueqá iqá-qae, táñá-hunqená ávátma, hinuiná qunáwátmqáná” átukqe.

²³ I tqangqá-qe, qu maná yáñánáñqá, “Jisasi Iqueni pizqá pákiyá!” átqua áupiyyi, iqueqá manji mándi ákittqákuwi.

²⁴ Inji Pailoti iqu, “Iquauá áwiñqá duná qánakná wimqeqá” átnqqe. ²⁵ Ámaqá, gapmanqá iquatá máka áunápu, huiziqe ápákkqá iquenyqá átuquwiñqe, Pailoti iqu iqueni ávquatáwatkqe. Itanga Jisasi Iqueni, iquauá áwiñqá iu qánakná itá, ámaqá pásqá iquauqá hipa iu áwikqe.

Qu Jisasi Ique zá-huátatá áuekuwiñqá†

²⁶ Qu Jisasi Ique átuma áwápu, ámaqá Saimoná Sairinisaná iqu, aná-himqá iunqá tá pátqátanji a ákiqátápu, zá-huátatá hunqe, ique quamá áwíwátápu, “Jisasi Ique qánaki wíwándiyá” átuquwi. ²⁷ Iqua Ique átuma wátqátanguwáñganji, qoká-apáká kuapáná Ique qánaki áwíwándkuwi. Iquautaná apáká kuapánáná hiua, pmapqá ipu, knuá áqiyápu, qánaki áwíwándkuwi. ²⁸ Qu iiná iqanquwánga, Iqu qánaki hinuá ámoqunátá, “Apáká Jerusálemátaná iuená, Nyinyqá knuá maqiyqá pambiyá! Hiqá-hiuñqátá, hiqá ymeqánqátá qápiyá” átukqe. ²⁹ “Qakui tiinjqá. Hea qánakndañganji, qu ti tpuuwi. ‘Apáká qokitqá iuatá, ymeqá manyquá iuatá, ymeqá anuá mávqá iuatá, qu quwqá-quwá aquváná iqáua.’ ³⁰ Hea inganji, ‘Qoqoná iquená, he qua táqi ápáknápu, ktqá naqumuátápiyá’ tpuuwiqá. ³¹ Ii tiinjqá. Tánjanji qu zá eqá-táná enqá-paná-quná, suqá tá nyimákátqáñuwi, inji suqá quvqá imákqá, zá yáua ápitñqá enqá-paná iquauñi, suqá áki iwimákpnuwáñqáwá?” átukqe.

³² Itanga Iquá anáni, qu suqá quvqá imákqá hñquaqui-pqe, pizqá pákñqá átuma áukuwi. ³³ Qu áupiyyi, hipká ‘Ámaqá nyuáñiqá’ átmñuwa iu átimáupiyyi, Jisasi Iquesá, suqá quvqá imákqá iquauqá, zá-huátatá áuekuwi. Ámaqá hñquququ, Iqueqá hipa ámuangisa, huiziqeñi, hipa qunamáuqñgisa áuekuwi.

³⁴ Ae áueqanquwáñganji, Jisasi Iqu, “Ápiquki, iquauqá suqá quvqe, huátá mamáuvá. Nátmatqá tá nyimákquwiñqe, qu mañqeqé” átukqe. Inganji qu Iqueqá gquetá ámuasmáñqetá iwásáupu, kikiná mapñqá háñá ikuwi. ³⁵ Jisasi Iqu zá-huátatá hunqanjanji, qoká-apáki hinuá áqumbu áttáumiñuwi. Ámaqá naqá iqua, Ique ákasuwá átuápu, “Iqu ámaqá huiziñi háñá iqumuatqá-queqá. Itanga Iqu Kraisi,

† 23:25 Matiu 27:32-44; Maká 15:21-32; Joná 19:17-27 ‡ 23:30 Hosiya 10:8

ne mineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunuä ikqä Iqu etanğutqe, Iqueqä-kiuä hänä iqumuatnänä” ätukuwi. ³⁶⁻³⁷ Itanğa mäkä-ıqä iqua-pqe, Iqu-tänğä qäqıqı äpäpu, äkasuwä ätupiı, wainqä-eqä yänänäqñqä äväpu, “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iquki etanğutqe, Tqä-täuä yätamakqä inyä” ätukuwi.

³⁸ Itanği Iqueqä nyuanğä haqä yänıñi, tuwanuä tiñğä äğäkuwi. “Ämaqä Tqu, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä.” ³⁹ Itanğa ämaqä quvğä Jisasi Iqutä zä-huätatä anä äuekuwä iquaqu, huizıqu äkasuwä tiñğä ätukqe. “Si Kraisi, ne äminesñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä äkikqä Iqukitanä? Si Qäquki etanğutqe, yätamakqe, Tqä-täuä änyätñä, ye-pqe inä yesñqeğä” ätukqe.

⁴⁰ I tquanga, ämaqä huizıqu qätä äwıyäqe, äkasuwä tii ätukqe. “Hanğ-ıqä Iqu ämeqä-pa, si-pqä inä ämenyä. Si iñğä ätätñanğani, Goti Hanjuwä Iquenyğä zä makinğä iqıyğä? ⁴¹ Yeğä suğä quvğä imäkqeuta, hanğ-ıqä tä meqanğueetani, qu qäyunä yemäkqäuä. Inğäqe Ämaqä Tqu, suğä quvğä maiqueğä” ätukqe. ⁴² Iqueni qäpu ätuäqe, “Jisasi Iquki, Si Ämiqä Naqä äpmetñanğani, nyinyğä kjuä indqänğgtñqä” ätukqe.

⁴³ Ga, Jisasi Iqu kimani, “Nyi naqä-qakuä äktqä. Täñğani, si Nyitä qäukuä yänıñi anä pmenqueä” ätukqe.

Jisasi Iqu äpäkonğqenğä^S

⁴⁴⁻⁴⁵ Hiunği quemisqeuta, awıyğä 3 klokñanğqä, mäptqä we mauñğä itä, qua eeqänänğä iunği hea äwäkqe. Inğani, yuä naqänänğä hiqäva-imäkqä anğ yänğisa imakñminğqe, inği-inği äpkñğa äpäwäkqe. ⁴⁶ Inğani, Jisasi Iqu tääğä yänänäqñqä ätätä, “Apıquki, Nğä quuvqe, Tqä hipa iqi eqänä” ätukqe. E ätuäqe, qe äpäkonğqe.

⁴⁷ Ae äpäkonğanga, mäkä-ıqetanğä naqä iqu, hiñuä e äqunäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqe ämamäutä, “Ämaqä Tqueä suğä quvğä imäkqe, aanqeğä. Ämaqä Jänänänğä-queğä” ätkqe.

⁴⁸ Ämaqä eeqäpnä hiñuä qumbñqä aqvü äqänminjuwä iqua, nätmätqä ii timäuqanği äqumbıyı, huäqä kiñğä wunğanğqetani, quwğä quikuiu ptqä äpäknäpu, anğmqä anği äukuwi.

⁴⁹ Inğäqe Jisasi Iqueqä käyämaqä iquatä, apäkä ique Galilisa äwivändkuwä iuatä, qu nätmätqä tä timäuqanğqenğä kiñğä nanğisa hiñuä äqumbu ätqäminjuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pñğä ekuwinğä**

⁵⁰⁻⁵¹ Inğani ämaqä hñqu äpmaminğqe. Iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu Israitqä iquauqä anğ-himqä Arämatiyanğä ique. Iqu ämaqä jänä-nu eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunğä hiñuä äqänä äpmaminğqe. Iqu Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquautanğä-que. Inğäqe, ämaqä naqä huizi iqua, Jisasi Ique qui imäkñqenğä kjuä indqänätqätanğuwänğga, iqu, “änğuiqä” matqä iminğqe. ⁵² Jisasi Iqu ae äpäkonğanga, iqu Pailoti iquenyğä äwäqe, Jisasi Iqueä huiwinğä ätukqe. ⁵³ Pailoti iqu, “Yğä mayä” tquanga, iqu Jisasi Iqueä huiwi zä-huätatä äuekuwiuta äma äpätä, yuä huäqä äutätä, ämaqä qua ptñqä iu ekqe. Ämaqä wiqä iunği, hikä mñğä ae ätäpqiyanğuwä-qe, iunği ämaqä hñque pñğä maeqä ijuwi.

⁵⁴ Hiunği iqueni, Sämbatqä hiunği hapä pmeğä näwenyä imäkqänğani. Mä Josepä iqu ii imäkqanğani, Sämbatqä timäutñqä ikqe. ⁵⁵ Itanğa apäkä Galilisa Jisasi Iqutä anä äpkuwä iua, “Josepä iqu, Jisasi Iqueä huiwi qua äkiu pñğä eänğqutiya. Ä äänä itä eänğqutiya” tpu, hiñuä qumbñqä, Josepä ique qänaki äwivändkuwi. ⁵⁶ Hiñuä ae äqumbıyı, äväma äväpu, marasingätä, wetqä jinanğä-weqätä näwinyä imäkepiyi, hiunği hapä pmeqänğani, suğä ätänğä dunği qänakñä ipu, hapä äpmaminjuwi.

24

*Jisasi Iqu, qua buta anği ävaukqenğä**

¹ Hiunği hapä pmeğä ae äpäwqanğani, zinğä matqänğani, apäkä iua nätmätqä näwinyä ae imäkekuwi ämapiyi, ämaqä qua ekuwä dunğä äukuwi. ²⁻³ Qu iqi ätimäupıyı, hikä qua hovğä iunği mäpmäwanätanği äqumbıyı, yäpä yänğisa äpeyäpu, Naqä Jisasi Iqueqä huiwi mäwiqä itanği äqunğuwı. ⁴ Qu iñğä äqumbıyı, kjuä kuapanä indqänäpu pmetanğuwänğga, ämaqä hñquaqu, gquä hämänänğä we-hunğä ipñğä, qäqıqı mağnä ätqäukiyi. ⁵ I tquäqanğiyänğga, apäkä iua zä ipu, hipenğä qua bu epu äpmakuwi. Itanğa ämaqä iquaqu tii ätukiyi. “Ämaqä hänğä Iquenyqe, he ämaqä pizğä iqua wiqeunği, sunğä qävğä itqänğäuä? ⁶ Iqu täqi mäwiqä inä, ae ävauqeğä. Mä Galili

^S 23:43 Matıu 27:45-56; Makä 15:33-41; Jonä 19:28-37 * 23:49 Matıu 27:57-66; Makä 15:42-47; Jonä 19:38-42

* 24: Matıu 28:1-15; Makä 16:1-11; Jonä 20:1-18

du yqänä äpmeqännga, kuknuä etkqenqä kñui angi hiyätñqeqä. ⁷ Iqu tiinjä äyä etkqeqä. 'Qu Ämaeqaqä Ymeqä Ekqä Iqueni, suqä quvqä imäqkä iquauä hipa iqi wipnuwiqä. Itanğa qu Ique zä-huätatä huepnuwiqä. Hea hñquaqä äwitqe, hñququqenji angi vauniqeqä' " ätukiyi. ⁸ I tquanğiyännga, iua Jisasi Iqu ätukqenqä kjuä äwimakqe.

⁹ Iua iunji äväma äupiyyi, ämaqä 11 iquautä, ämaqä hiuzi iquautä, nätmatqä hinjuä äqunğuwinqä awä ätukuiwi. ¹⁰ Apäkä, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau, kuknuä ätukuwä iua, ii tiinji. Mäliya Maktälatanä ii, Jonai, Mäliya Jemisi iqueqä känäu, itanğa apäkä huizi iuautä anä äpmamiñuwä iuatä, iuayi. ¹¹ Apäkä iuaugä kuknuinqe, ämaqä iqua, "Kuknuä qämä-qämä inqä änatqäuä" kjuä vqangj, quuvqä maeqiyqä ipiyitanji, Pitä iqu pämä ätqäuge, qua ekuwä iunqä tnänjä äwäqe, qonjä äuktäutä, yuä huäqä äutäpu ekuwinä witanğji äqunğqe. Inğanji iqu nätmatqä iinjä äqunätäqñqä kjuä kuapänä indqänätä, angi äukqe.

Ämaqä hñquaqu, Emiyasiñqä äukiyyinqä[†]

¹³ Itanğa hiunji asä iqueni, wänuänğqä ämotquaminğä hñquaqu, anä-himqä hmbinyqä äuminjiyi. Anä ipiyqä yoqe, Emiyasiyi. Jerusälemätanji, kinä namji (11 kilomita). ¹⁴ Iquaqu qanjä äwäsiyänğanji, nätmatqä eeqänänjä ii ätimäukqenqä kuknuä ätqämuiñiyi. ¹⁵ Iquaqu yatñqä inğawätqätanğiyännga, Jisasi Iqu iquaqu-tänjä qäqiqi äpätä, qanjä anä äuminjuwi. ¹⁶ Iquaqu Jisasi Ique hinjuä äqunyyiä-qe, "Tä, Jisasi Iqueqä" kjuä mindqänğqä ikiyi. ¹⁷ Inji Iqu iquaqui tii ätukqe. "Qe qanjä äpäsiyänğanji, squäsuanğqä tätqänjinyqä?"

Iqu yatñqä e vqanğa, iquaquvqä hipenjui huäqä-hunğä-quaqu ätqäukiyi. ¹⁸ Itanji, iquaquisanjä hñqu, iqueqä yoqe Keleopasi iqu, kuknuä kimanji tii ätukqe. "Ämaqä, anä-himqä huitanä-huitanä Jerusälemänji kuapänä äpmeñuwä iutanji, nätmatqä tänğa ätimäucqenqe, Sinä qätä mäwiyyä inätanä?" ätukqe.

¹⁹ Iqu i tquanğa, Jisasi Iqu, "Squä nätmatqäwa?" ätukqe.

Iquaqu kimanji, "Nätmatqä Jisasi Nasäretqätanä Ique äwimeqenqä ätqueä" ätukiyi. "Iqu hinjuä-tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqisä, qokä-apäkä iuqä hinjuä iqisä, wänujuätä kuknuätä, yänänäqñqä imäkqä Iqueqä. ²⁰ Neyaqä hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä naqä huizi iqua-pqätä, qu Ique päkññqä kuknuä ämitäpu, ämaqä iquauqä hipa iu ävquwinğätä, Ique zä-huätatä äuequwinğätä, ätatqänğueä.

²¹ Kinganänji ne Ämaqä Iquenyqe, kñui tiinjä indqänätunğqe. 'Ämaqä Tqu, qokä-apäkä Israitqä iquene angi inätumeqä Iquvqä.' Itanğji kuknuä hñqu inänji. Qu Ique äpäsquwänğanji, hea hñquaqu ae äpäwqe, hñqu täsuänä. ²²⁻²³ Inji tänğanji, apäkä nesanjä hñjuu, yänujuä-yänujuä inqä inemäkqäuä. Zä-hinjuä maqñğänğa, qua equwä dunğä äwäpu, Iqueqä huiwi hinjuä moqunğä ipiyi, ne anemepu tii änatqäuä. 'Ne Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñquaqunä äqunänğunä. Iquaqu, "Iqu hänjä äpmenä" änatqinyqä' änatqäuä. ²⁴ Itanğa ämaqä nesanjä hñqua, qua equwä iunqä äupiyyi, apäkä iua änatquwä-pa, e äqunänğäuä. Iqua Iqueni hinjuä maqunquä iqäuä" ätukiyi.

²⁵⁻²⁶ I tquanğiyänğa, Iqu kimanji, "Qeyağä kjuä indqänğqe, hmanjğä" ätukqe. "Kuknuä hinjuä-tqä iqua ätkuwä eeqänänji, naqä-qakuä ätimäucqenqe, sunğä maqñğä enjinyqä? Qu Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ämineyätñqä ätekqä Iquenyqe, 'Tänjä-hunğä tä ganä ämeqe, qänakndanji yoqä naqä meniçeqä' äqäkuwiqä" ätukqe. ²⁷ I ätuäqe, Iqu kuknuä Mosisi iquätä, hinjuä-tqä eeqänänjä iquatä, bukiu äqiyänuwinğqä ätipäqiyätä, awä ätukqe. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Iqueqä-kiuänğqä ätä äqänänğenqä, qakuä eeqänänji ämotquakqe.

²⁸⁻²⁹ Inğanji qu anä iquaqu pmayñqä-tänjä qäqiqi ätimäupiyyi, Jisasi Iqu äwätñqä imänğanğa, iquaqu, "Mäptqä ae äwiqe, hea hiätñqä iqäqä-qae, Si yesä anä pmetunğueqä" ätukiyi. I tquanğiyänğa, Iqu iquaqutä anä pmapñğänä, anä yäpä yänğisa äpaqukqe. ³⁰ Qänakñji, Iqu buayä bñqä, iquaqutä iquvanju anä äpmapiyyi, Iqu buayä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä 'änğuiqä' ätäqe, äkutätä, iquaqui vätnqä ipäqäqke. ³¹ Iqu ävätnqä iqanğa, iquaquiyqä hinju äñğua äqänyyi, "Tqu, Jisasi Iqueqä" näqñqä ämakiyi. Inğanji Iqu maqänä imatneqanğa, iquaqu Iqueni, hinjuä maqunquä ikiyi. ³² E imatneqanğa, iquaqu, "Ne hänaqeu äpätaqänğanji, Iqu ye kuknuä äyätapätä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji kuknuä qakuä ämäyätqueqanğqänğa, yeyağä äwqe, tä hänaqä enqä-pa äyasqeqä" ätnğiyi. ³³ I ätniyi, iquaqu Jerusälemänğqä anğumä maqänä äukiyi. Iqi ätimävi, wänuänğqä ämotquaminğä 11 iquatä, ämaqä huizi iquatä, aquwä äqämbu pmetanğä äwimakiyi. ³⁴ Äwimeqanğiyänğa, qu iquaqui, "Naqä-qakuiqä. Naqä Iqu anğu ävautä, Saimonä ique äwimeqiyä" ätukuiwi.

[†] 24:12 Makä 16:12-13

³⁵ Itanji, iquaq nätmatqä eeqänänjä hänaqä du äwimakqenqä awä ätukiyi. Itanqa iquaqu, “Ye Iquenji, buayä yätaqanqanä hinuä äqunänqä” ätukiyi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimakqenqä[‡]

³⁶ Qu kuknuä i tqämanätqätanquwängga, Jisasi Iqu iquauä awä iqi ätqäukqe. I ätqäuke, “Heqä äwqä hanuä enyänä” ätukqe. ³⁷ I tquanqa iqua yänuä ipu, ‘Hikuapqeqä’ ätäpu, zä ikuwi. ³⁸ Iwä Iqu tii ätukqe. “Äwqä hanuä miñqä, knuä kuapanä sunqä indqänäpu pmenäüä?” ³⁹ Nyaqä hipaitä, yukitänji, hinuä qumbiyä. Ii nyinjä. Nyaqä huiwiu a äminiyäpu, näqñqä mapiyä. Nyi guwä-tänjä, yänä-tänjunqä. Hikuapqä iqua, iinäqua manä” ätukqe. ⁴⁰ Iqu iinjä ätuäqe, Iqueqä hipaetä, yukitä ämotquakqe. ⁴¹ Iqua aquvanä ipiyä-qe, “Naqä-qakuätiyä? Quanqitiyä?” knuä indqänätqätanquwängga, Iqu, “He buayä hui ämenäüä?” ätukqe. ⁴² Iqu e tquanqa, iqua hämapäkä häkiyä äyäqäkuwi, hnqini, Ique äwikuwi. ⁴³ Iqu ämotauqe, iquauqä hinuä iqisa ängqe.

⁴⁴ Inqanji, Iqu tii ätukqe. “Nyi hesä yqänä äpmamänqanji, ‘Kuknuä eeqänänjä Nyinyqä, bukä Mosisi iqu äqäkqeutä, hinuä-tqä iqua äqäkuwiutä, apqä tqä iqua äqäkuwiutänji, ii naqä-qakuinä timäuniquaqä’ äyä etmiñqeqä” ätukqe. ⁴⁵ Injä ätuäqetanji, iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqenqä qakuä eeqänänqinqä näqñqä mapñqä yätamakqä äwikqe. ⁴⁶ Ga tiinjä-pqä inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äqänänä. ‘Krais, Goti Hanjuwä Iqu ämeyätñqä ätekqä Iqu, täñä-hunqä meñqiyä. Itanqa qua äptepqä dunji, hiunji hnquaqu äwitqe, hnququqwenji, anqä ävaunqiyä. ⁴⁷ Itanqa ämaqä eeqänänjä iunji, qu Iquenyqä awä tpuñqäüä. Ämaqe, quwqä knuä äkunmäkmbu, suqä quvqe ävquatämäüqenqätä, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäüqenqätä awä tpuñqäüä. Kuknuä awi, Jerusälemä iu ganä tpuñqäüä’ ätä äqänänä. ⁴⁸ He nätmatqä tä hinuä äqunquwinqe, awä-tqä-quenä epñqeqä. ⁴⁹ Nätmatqä änguanänjä Apiqu etapaninqä ätkqe, Nyi henyqä ändowatmqänä. He, yänänäqñqä qäukuä haqä yätutanji emetqänqanqä, anjä-himqä täu pmetpñqeqä” ätukqe.

Goti Iqu, Jisasi Ique, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqä[§]

⁵⁰ Jisasi Iqu Iqueqä wäunqänqä ämotquaminqä iquauñi, anjä Betani iunqä ätuma äukqe. Iqi ätimäupiyi, Iqueqä hipa haqä yätqä eätä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau ängguä miwiyätñqenqä tääqä ätukqe. ⁵¹ Iqu e ätuäqe ävämeqanqa, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä haqä yätunqä ätuma qe ekqe. ⁵² Inqanji iqua qonä äuktäupu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupiyi, aquvanä ipu, Jerusälemänqä anqä äukuwi. ⁵³ Inqata-tinji, iqua hiunji ique-ique, hiqäva-imäkqä anjä ququawiu äpmapu, Goti Iquenyqä “änquiqä” ätäpu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäuminjuu.

Kuknjuä ängüä we-hunqä-täñi,

Jonä

iqu äqäkqe

Yätamäqkä kuknjuä hiñuiqänjä iquvi

Kuknjuä ängüä we-hunqä-tänjä ique äqäkqe, Jonä iqu, Jisasi Iquenyqe, “Goti Iqueqä Kuknjuä Iqu ämaqä-qu eätä, neyaqä awä iqi äpmenä” ätkqe. Itanga Jonä iqu, tiññanqä äwiñqge. Qokä-apäki, qu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, quuvqä eqiyäpu, ga qu näcñqä tii heppqänänjä. Ämaqä, Goti Iqu kuknjuä guä ämäsäueqkä iuta, ämaqä-qune anqgi inetmetñqä ändowatkqä iqu, ii Jisasi Iquvi. Itanga Jonä iqu näcñqä tii eä, Iqueqä tuwanuä tä, i äqäkqe. Ämaqe, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämitpge, qu häñä hea ique-ique äñguänä pmeqe mapnuwängqä. (20:31 hiñuä qunya).

Hiñuiqänji Jonä iqu, “Jisasi Iqu, Kuknjuä Goti Iqutä kinganä anä äpmaminqä Iquvqä” änatkqe. Iwä qänakñi Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqu nätmatkqä ämaqä mimäqänänji, imäkminqenqä ätkqe. Ii ne hiñuä näcñqge, tii eatunqge. Jisasi Iqu, ämaqä, Goti Iqu kuknjuä guä ämäsäueqkä iuta, ämaqä-qune anqgi inetmetñqä ändowatkqä Iquvqä. Ga Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Itanga Jonä iqu, Jisasi Iqu, ämaqe mimäqänänjä di imäkminqä iutanjä qakuñqä-pqe, inä änatkqe. Iutanji ne hiñuä tii ae äyä äqunänqge. Ämaqä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyäpu, Ique qänaki äwivändkuwi. Ä ämaqä hui, quuvqä heqiyqänqge, mäwiñqä ikqe.

Itanga saptä 13-17 iunji, Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqueqä himä-wiunqä iqua, a kiquätñqä ikuwängga, nätmatkqä heatqä inqä ätimäukqenqä ätkqe. Inqanji Jisasi Iqu, Iqueqä wäñuñqä ämotquaminqä iquatä äpme, iquauñi, kuknjuä ängüä hui inä ätuminqe. Qänakñi, himä-wiunqä iqua, Jisasi Ique a äkiqätäpu, kuknjuä ämitäpu, Iqueni zä-huätatä äuekuwi. Itanga kuknjuä yäpaki, Jisasi Iqu anqgi ävauqanqanji, wäñuñqä ämotquaminqä iqua, Ique hiñuä äqunqwiñqeyi.

Nätmatqä hñquenyqe, ne Jonä iqueqä bukä iu hiñuä kuapä äqunätunqge, ii qokä-apäkä iuqä suqä häñä pmapñqä dutanji, Jisasi Iqu kuknjuä ktqä enqä-pa ätkqeyi. Inji kukñui, yunñiqä, eqenqä, bretqenqä, we-hunqenqä, guä wainqenqä, itanga, sipsipqä miqenqge, ne hiñuä äqunätqunju.

Kuknjuä häñä-pmeqä-tänñiqä

¹ Qua tqu mimäqkä änyä etanqanji, Kuknjuä Iqu ganä äpmaminqge. Itanga Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutä anä äpmaminqge. Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Inänjä-quvi. ² Ainqa nätmatkä mimäqkä änyä etanqanji, Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutänji anä äpmaminqge.

³ Iinjä etanqgi, Goti Hanjuwä Iqu nätmatkä imäkätäqänqanji, nätmatkä eeqänänjä Kuknjuä Iquesanä imäkkqge. Hänaqä huizutani, nätmatkä hui, mimäqkä pa ikqe. ⁴ Iinjä etanqgi Kuknjuä Iqu, häñä-pmeqä quatä Iquvi. Itanga häñä-pmeqä tqu, qokä-apäkä iuqä We-hunqä Vqä Iquvi. ⁵ We-hunqä Iqu, hea witanqqeunji, we eumäkätqätanga, hea iqu, Iqueni mämawqätäuqä itñqge.

⁶ Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñqge ändowatkqge. Iqueqä yoqe, Jonä iquvi. ⁷ Jonä iqu inqanji, We-hunqä Iquenyqä qokä-apäkiu awä tquanqgi, qu iqueä kukñui qätä äwiyäpu, We-hunqä Iquenyqä quuvqä heqänqenqä äpñqge. ⁸ Jonä iqu We-hunqä Iqu maetqe, iqu We-hunqä Iquenyqä awä tuätñqä iquvi. ⁹ I tätqätanqanji, We-hunqä naqä-qakuä qokä-apäkä eeqänänjä we wumäkuätñqä Iqu, qua täunqä pätnqä iminqge.

¹⁰ Kuknjuä Iqu qua täu äpmeñqge, qua tqu Goti Hanjuwä Iqu Kuknjuä Iquesanä qäyä imäkkqänqä, qua täu äpmapiyä iqua Kuknjuä Iquenyqe, yoqä mäwqueqä ikuwi. ¹¹ Iqu Iqueqä quae qäyä timäuqanqgi, quvämaqä iqua, Iqueni mitmeqä danä ikuwi. ¹² Inäqge, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itmakuwä iquauñi, Kuknjuä Iqu qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä timäupñqä imäkkqge. ¹³ Qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä ätimäquwi, qu hiñgi ämaqä qua täutanjä hñqge hemeqanqgi ätimäquwä maetqe, Kaniqu Goti Hanjuwä Iqu imäkqanqgi ätimäquwi.

¹⁴ Kuknjuä Iqu, täkä ämaqä ne enqä-panä-qu imänätä, neyaqä awä iqi äpmaminqge. Iqu ämaqenqä kuapä äwinyätä ängüä Iwimäqkä-qu eä, itanga naqä-qakuänänñiqä Motqueqä Iquvi. Itanga Ymeqä Kiuänänjä Iqu, Iqueqä Kaniquesa yänjänäññiqä ämeqäqä di, ne hiñuä äqunänqge.

¹⁵ Iinjä etanqgi, Jonä iqu Iquenyqe awä-tqä-quvi. Manjä yänjänäññiqä tii ätukqe. “Ämaqä nyaqä tuwii qänaki pätnqä Iqu, Iqueä yoqe, nyaqeyi ämawqätäunqiyä’ etätñqä Iqu, Iqu tä Qäquvi. I ätätñqge, quati tiñjä etanqiyi. Nyi nipai manyinyquänqanji,

Iqu äpmaminqeqä" ätukqe. ¹⁶ Iqu ämaqeunqä kuapä äwinyätä ängüä Iwimäqkä-qu eä, neji nätmataqä ängüänäni, tätä änatapätqäüä. ¹⁷ Kuknuä-suqeqä näqñqe, ne Mosisi iquesa ämequä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeunqä äwinyätä ängüä iwimäqñeqätä, Iqueqä suqä naqä-qakuinqätä näqñqe, Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Iquesa ämeque. ¹⁸ Ämaqä-pqä hui Goti Hanjuwä Iqueni hiñuä ae äqunätqäñuwa hmanji. Inji Iqu Goti eä, Ymeqä Hñqunäñä, Kaniqutä anä äpmanyä Iqu, neji Goti Hanjuwä Iquenyqä ämänätqueqi.

*Jonä asñä-qäyqä iquenyqä**

¹⁹ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwa iquauqä naqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä hñquata itanga, Iqueqä anju wäunüä imäqkä hñquata, Jonä iqueni, "Si tqukikä?" ätuäpu, ique yatñqä wipñqä, Jerusälemäta dowatqanguwänga, Jonä iqu awä tii ätukqe. ²⁰ Iqu qätenä mäwiyyä itä, äti tii ätukqe. "Nyi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä iqunä maetqenä" ätukqe.

²¹ "Inji si tqukikä? Si Laisa iquki maeqä enä?" ätuäpu yatñqä äwikiwi.

I tquanguwänga, Jonä iqu, "Nyi Laisa iqunä maetqenä" ätukqe.

"Inji Mosisi iqu hiñuä-tqä hñquenyqä ätkqe.† Si qäquki maeqä enä?" ätuäpu yatñqä vqanguwänga, iqu "Oeyä" ätukqe.

²² Iqu "Oeyä" i tquanguani, "Ämaqä ne ändowatkquwä iquau anqumä äwätanä tuatunqenqe, si tqukiwi? Inji si tqä-täunqce, äänä tñqäwä?" ätukuwi.

²³ I tquanguwänga, Jonä iqu kuknuä hiñuä-tqä Asayä iqu ätkqeunji, ämetä ätukqe.

"Nyi ämaqä anä avñqä imda manä ätätmä, 'Naqä Iqueqä hänaqe jänänä imäkpüyä' tqä iquñqä."‡

²⁴⁻²⁵ I tquanguwängani, ämaqä i ändowatkquwä Parisi iqua, iqueni yatñqä ämipu tii ätukuwi. "Si Kraisi Iquki maeqä eäñnä, Laisa iquki maeqä eäñnä, itanga hiñuä-tqä iquki maeqä eäñji, inji si ämaqä asñji, suñqä qäyätqäñinyä?" ätukuwi.

²⁶ I tquanguwänga Jonä iqu, "Nyi asñji, eqetä äqäyätqäñänä. Inqä, heyaqä awä iqini, hñqu ätqäüä. Iquenyqe, he änyä maqñqä eäñäuä. ²⁷ Iqu nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iquvi. Itanga Iqueä yukä muasmänqä quvätmñqe, nyi ängüänäjünä maeqä inänä" ätukqe.

²⁸ Kuknuä iñji, eqä Jotänä yätäqä nängisa anä-himqä Betani iu ätnquwi. Iqini, Jonä iqu ämaqä asñä äqäminqce.

Goti Iqueqä Sipsipqä Meqä Iquenyqä

²⁹ Kuknuä i ätnquwä awiñgani, Jonä iqu, Jisasi Iqu iquenyqä pqanji äqunäqe, "Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä, ämaqä qua täutanä iquauqä suqä quvqä huätä mamäuqä Iqu, Täsqukänä" ätukqe. ³⁰ "Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iqu, Iqueä yoqe nyaqeunji ämäwqätäunä' ätätmä, itanga 'Nyi nipiä manyinyquänqani, Iqu ganä äpmaminqeqä' ätätnqä Iqu, nyi Ämaqä Tquenyqä ätätnqeqä" ätukqe. ³¹ Ämaqä Tquenyqe nyi maqñqä ekqä-qe, Israitqä iqua Iquenyqä näqñqä hipñqeqä äpätmä, eqetä asñji i äqäyätqäñänä" ätukqe.

³² Jonä iqu iqueqä hiñuitä hiñuä äqunqeqä, "Qäukuä yätutanji, Dñä Ängüä Iqu yññä-heeqä eqä-pa äpäqe, Iqutä pmeqanji§ äqunäñqeqä" ätukqe. ³³ "Ämaqä Tquenyqe nyi änyä maqñqä ekqä-qe, nyi asñji eqetä qämqa ändowatkqä Iqu tii ändkqe. 'Si tqä hiñuitä Dñä Ängüä Iqu äpätä, ämaqä hñqutä pmeqanji äqunäñji, Ämaqä ii Qäqu, ämaqe Dñä Ängüä Iqutanä asñä qiyäñiqce, Qäqueyqä,' ändkqeqä" ätukqe. ³⁴ "Nyi nqä hiñuitä hiñuä äqunäñqä etangi, nyi he i etqä, 'Tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäquvqä' " ätukqe.

Ämaqä hñqua, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwiñqä

³⁵⁻³⁶ Anqumä awiñga-mändani, Jonä iqu iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä hñquaqutä ätqäupu, Jonä iqu, Jisasi Iqu sä mäwqätäunqanji äqunäqe, "Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqu, Näñqiyqukuänä" ätukqe. ³⁷ Itanji wäunüñqä ämotquaminqä iquau i tqanji äwiwi, iquau Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

³⁸ Inqanji Jisasi Iqu qänaki hiñuä ämamäukqe, iquau Ique qänaki äyä wivändatänqinyä äqunäqe, "Qe suñqä qeñgangikä?" ätukqe.

I tquanga iquau, "Lapai iquki, si äñji äpmanä ikitqäñinyä?" ätukiwi. Kuknuä 'Lapaiqä' ätnäñqä tq, 'Näqñqä-vqä iqukiyä' ätnä.

* 1:18 Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Lukä 3:1-18 † 1:21 Kuknuä-suqä 18:15, 18 ‡ 1:23 Asayä 40:3 § 1:32 Matiu 3:16; Makä 1:10; Lukä 3:22

³⁹ I tquanġiyänġa, Iqu iquaquni, “Qe Nyi äpmeñqeuni, hiñuä qunyyänqänä äwanä” ätukqe.

I tqanġi äwiyi, 4 klokä iunġi, iquaqu Iqutä äupiyyi, Iqu äpmamiñqeuni hiñuä äqunäsinyä, hiunġi iqueni Iqutä äpmakiyyi.

⁴⁰ Jonä iqu i tqanġi äwinyä Jisasi Ique qänaki äwivändkiyyä iquaqu, hñqu Endru iquvi, Saimonä Pitä iqueqä kätä-känġuequ. ⁴¹ Endru iqu Jisasi Iqueni äväma, Saimonä iquenyqä ganä äwäqe, “Ne Mäsayä iqueni hiñuä äqunänjunä” ätukqe. Kukñuä Mäsayä ätnänqä iqu, ‘Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä iqueqä’ ätnä. ⁴² I ätuäqe, Endru iqu iqueni Jisasi Iquenyqä ätuma äukqe.

Äwimeqanġiyänġa, Jisasi Iqu Saimonä ique äqunäqe, “Si Saimonä iqukiyyä. Tqä tñiqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ ätmiñuwi. Tqä yoqe, ‘Sipasunä’ qondñqeçqä” ätukqe. Yoqä iinġi, Pitä-qe, asä qeyi. Yoqä iquaquvqä quati, hikä äknänä ätnä.

Jisasi Iqu, hñquaquni tääqä ätuätumakqenqä

⁴³ Awiñġanġi, Jisasi Iqu Galiliñqä wätñqä itä, Iqu Pilipä iquenyqä qävqä äwäqe, iqueni, “Nyi qänaki nyivändiyyä” ätukqe. ⁴⁴ Pilipä iqu anä-himqä Betsaitä pmeqä-quvi. Inġi Endrutä, Pitätä, anä asitanä iquaquvi.

⁴⁵ Itanġa Pilipä iqu, Nataniyyoli iquenyqä qävqä äwäqe, tii ätukqe. “Mosisi iqu, bukä kukñuä-suqenqä ätnä qänätanġqä iu, ämaqä hñquenyqä äqäkqe. Itanġa hiñuä-tqä-pqä iqua, asä iquenyqä tuwanjuä äqiyekuwi. Ämaqä iqueni ae ämäqumuequnä. Iqu Jisasi, Josepä iqueqä hikñä, anä Nasäretqä-tañä-queqä” ätukqe.

⁴⁶ I tquanġa Nataniyyoli iqu, “Änäändiyyä? Anä Nasäretqätanġi, nätmätqä äñġuä hui timäunqutiyyä?” ätukqe.

I tquanġa, Pilipä iqu, “Si äpätnä hiñuä qunyä” ätukqe.

⁴⁷ Jisasi Iqu, Nataniyyoli iqu Ique wimetñqä iqanġi äqunäqe, Iqu iquenyqe, “Israitqä naqä-qakuwi täsqükänä. Iqu suqä quanġä di, mimäkqueqä” ätukqe.

⁴⁸ I tquanġa, Nataniyyoli iqu, “Inġi Si nyinyqe, näqñqä äänä ämanä tnyä?” ätuätä, Jisasi Iqueni yatñqä äwikqe.

Yatñqä e vqanġanġi, Jisasi Iqu iqueni, tii ätukqe. “Pilipä iqu si änyä äkimetñqä iqanġanġi, Nyi si zä-eaqä iqueä quata iqi pmetanġnä äkqänänqeqä.”

⁴⁹ I tquanġanġi, Nataniyyoli iqu, “Näqñqä-vqä Iquki, Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki eänä, itanġa Israitqä iqueneqä Ämäneyqä Naqä Iqukiyyä” ätukqe.

⁵⁰ I tquanġa, Jisasi Iqu, “Nyi sinġi, ‘Zä-eaqä iqueä quata iqi pmetanġnä äkqänänqeqä’ ktqanġenqä, si quuvqä i eqinyä. Nyi iinġä äktqe, ii wänqe. Nätmätqä naqänänä hñquauñġi, si qänaki hiñuä quondñqinyä” ätukqe. ⁵¹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Qäukuä qñqanä äutänätä, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqueä haqeqisa äyäpu, äpäpu itqätanġpi, qumbñqäuä” ätukqe.

2

Jisasi Iqu, wainqä-eqä imäkqenqä

¹ Awiñġatanä huiziunġi, anä-himqä Kana, qua Galili iunġi, qokä-apäkä hiyaqu ämanyinyñqä iqanġinyä, Jisasi Iqueqä kánae iu äpmamiñqe. ² Itanġa Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iquata, i manġanġinyä iunġä kukñuä tquanġä, iqua-pqe iu anä äpmamiñuwi. ³ Wainqä-eqe qäpu hiqanġa, Jisasi Iqueqä kánae, “Qu wainqä-eqe qäpu äñġäuä” ätukqe.

⁴ I tquanġanġi, Jisasi Iqu, “Naye, si iinġi sunqä dnyä? Nqä ii imäkqenqä, änyänqä” ätukqe.

⁵ Inġanġi Iqueqä kánae wäunjuä imäkqä iquauñġi, “He Iqu hetqanġutqeunä imäkpiyyä” ätukqe.

⁶ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuä iquauqä suqä hñqu tiinġi. Goti Iqueqä hiñuä iqi äñġuä hipñqä diñqe, qu asnä äqänäpu akiyyä änyimiñuwi. Eqetänġi, iinġä imäkmbñqe, hikiu iquqonämäupu, eqä-häkä imäkkuwä 6 iqi ätqäumiñuwi. Eqä-häkä iinġä hñqu iomäupqe, ämaqä hñqu kiqä-kiuänä mämeqe, 100 litä-quayi.

⁷ Kánae i tquanġa, Jisasi Iqu wäunjuä imäkqä iquauñġi, “He häkä tqau eqä equatimepiyyä” ätukqe. I tquanġa, iqua häkä iquauñġi, manġuä equatimäukuwi. ⁸ Iqua eqä i iomeqanġuwänġa, Jisasi Iqu, “He tanġanġi eqä hui iopu, ämaqä ymisänä miqä ique äma wipiyyä” ätukqe. I tquanġa, iqua Iqu tquanġqä-pa ikuwi.

⁹ Inġanġi aanä eqe, wainqä heqanġi, ämaqä ymisänä miqä iqu yamwiqä ikqe. Wäunjuä iqä eqä iopiyä iqua, qu wainqä-eqä hiqanġenqä näqñqä etanġuwä-qe, ymisänä miqä iqu maqñqä eä, iqu ämaqä apäkä meqanġqä ique kukñuä ätuätumeqe, tii ätukqe.

10 “Ämaqe tii iqe. Wainqä-eqä änguänäni, ganä maepnä. Itanqa qu eqä kuapanä änapu, hiqiyqä heganjuwängga, wainqä-eqä huizi di inga mapnqänanyä. Iinjä qäyä etanji, si wainqä-eqä änguänänjä zä enji, tänqa äyä ämaenyä” ätukqe.

11 Nämatqä ämaqä hui mimäqkä iminjuwi, Jisasi Iqu anä-himqä Kana, qua Galili iunji, i qe imäkätä, Iqueqä yäganäqñqe ämotquetä ipäqäqke. I äqumbiyi, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

12 Jisasi Iqu i imäkäqetanji, Iqutä, känaisä, känguäkatä itanqa Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquatäni, qu anä Kapänamänqä äwäkuwi. Itanqa qu iqinj, hiunji hatnä hmbu äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, hiqäva-imäkqä anji jänä imäkkqenqä**

13 Israitqä Jerusälämä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä hiunji naqänänjä, Pasopa ätätqänjuwä iqu qäqi etanji, Jisasi Iqu Jerusälämäqä ekqe. 14 Äyäqe, iqinj Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä ququawä iqinj, ämaqe qu bulumäka-sua, sipsipqä-sua, itanqa ynjä-heeqä-sua mbqänqä imäkäpu, ga hñqua quamä äpmapu mbqä yanä nyätqätanqä äquñqge. 15 Iinj äqunäqe, Iqu guä hui ämeqe, äqäyakoquvätä jävqä imäkqä, hiqäva-imäkqä anä iutanji eqänänjä huätä äpäsawqatqe. Bulumäka-pqä, sipsipqä-pqä qäsänji. Itanqa ämaqä mbqä huitanji tñänqä imäkäpu vätkätanguwä iquauä mbqe bi ämäquvatämäutä, mbqä hevqe yiwanä ämamäukqe. 16 I itä, ämaqä ynjä-heeqä mbqänqä imäkätqätanguwä iquauji, “Täqinj huätä äma äupiyä. Nqä Äpiqueä anji, he mbqä meqä anä mimäkqä pambiyä” ätukqe.

17 Jisasi Iqu i imäkqanqa, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Goti Hanjuwä Iquki, saqä anjñqä kuapanä änyinätäqe, nyaqä yäpä tämñi änä manyimänqä iqiyä”† tnätanqenqä knjuä äwikqe.

18 Jisasi Iqu i imäkqanqenqä, Israitqä Jerusälämä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, Iqueni, “Si nämatqä ämaqä mimäkqä di äki imäktnqäwä? Si nämatqä imäkñä tä, yoqä naqe äkita ämanä imäkinyä, ne mänätquayä” ätukuwi.

19 I tqanguwängga, Jisasi Iqu ätukqe. “Hiqäva-imäkqä anä tqe huätä äpnemäpqe, anjumñi Nyi hiunji hñquacu-hñquenyä mätmqänä.”

20 I tqanqa, Israitqä iqua tii ätukuwi. “Hiqäva-imäkqä anä tqe mätkätanqä quväukuä 46 ämäwqätäukqä enqe, Si ‘Nyi anjumñi hiunji hñquacu-hñquenyä mätmqänä-qe,’ änäänqä tnyä?” ätukuwi. 21 Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iquenyqä ätukqe, Iqu Iqueqä huiwinqä ätkqe. 22 Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä i ätukqä iquenyqe, hui äwinyminqä-qe, Jisasi Iqu qua buta hññä vauqanqa, qu knjuä inga äwikqe. Inganji iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu tnätanqenqätä, Jisasi Iqu ätkqenqätäni, quuvqä eqiyäpu naqä-qakuä imäkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqe qä suqenqä näqñqä ekqenqä

23 Israitqä iqua hiunji naqä Pasopanqa, ämaqä kuapanänji, Jisasi Iqu Jerusälämä iqi äpme, hiqñqä ämaqä hui mimäkqe imäkätqätanji äqumbiyi, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. 24 I iqanguwä-qe, Jisasi Iqu ämaqä eqänänänqä näqñqä änguänänjä eäqä-qae, Iqu quñqä quuvqä maeqiyqä ikqe. 25 Jisasi Iqueni, ämaqä hñqu-pqe ämaqä hñquenqe, ‘Iinjä-iinjqe’ mätkuä yänä. Iqu ämaqe qä suqä eqänäninjqe näqñqä hiänä.

3

Jisasi Iqu, Nekitimäsi iquä, kukñuä ätnjiyinqä

1 Parisi iquautanji hñqu, iqueqä yoqe Nekitimäsi iquvi. Iqu Israitqä Jerusälämä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä ämiqä iquautanji hñquvi. 2 Iqu Jisasi Iquenyqä heatqänqa äpäqe, “Näqñqä-vqä Iquki, ne näqñqe, si näqñqä motqueqä Goti Hanjuwä Iqu äkndowatqä Iqukiyqä” ätuätä, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu nämatqä ämaqä hui mimäkqänänji Si mimäkqänänjä-panä iinj, mimäkqä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu iquä anä sätäti, i imäkänqiyä” ätukqe.

3 I tqanqa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqeqä. Ämaqä hñqu, anjumä* ymeqä dänjä hayuqä ii enqä-panä mimänqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä dunj, hiunjä mäquñquä danä iquänqiyä” ätukqe.

4 Itanji Nekitimäsi iqu yatñqä tii äwikqe. “Iqu ae ämaqä naqä qoyanä enqe, ymeqä dänjä hayuqä ii enqä-panji, äänä itä imänätñqäwä? Iqu känai iqueni anjumä nyuetñqä diñqe, känäwä äwqä imñi anjumä mamñqä yänqiyä” ätukqe.

* 2:12 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46 † 2:17 Apqä Bukä 69:9 * 3:3 Kukñuä Jonä iqu täqi äqäqke, kiqä quat i hñquacuvi. Hñqu ‘anjumä’, huiziqu ‘haqä yätuta’. Hiqñqä 3:7 iunjä-pqeyi.

⁵ Ga Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqeqa” ätukqe. “Ämaqä hñqu eqetä, itanga Dnjä Ängguä Iquesatä, ymeqä dänjä hayuqä enqä-panjä mimänjqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä dunji mäpeyqä danä iquänqiyä. ⁶ Ämaqä huiwiqä änyuetqe, iqu huiwä-quvi. Inäqe Dnjä Ängguä Iqu änyuetqe, iqu quuvqä-quvi. ⁷ Si Nyaqä kukñui, ‘He angumä ymeqä dänjä imämbñjeqä’ tqanqgenqä, yänuuä miqä isñjeqä. ⁸ Yunuä kiqä äwinyätanqä du äqunätä, huuwqä tqanqgenä äwiyätñanqanji, änggisa äpätä, änggi äwqutiyä-qe, si maqñqä esnä. Inji ämaqä Dnjä Ängguä Iqu änyueqäqe, qu eeqä asänänjä iinjäqä” ätukqe.

⁹ Ii tquanqä, Nekitimäsi iqu, “Si e ätnji, änänjqä tnyä?” ätuätä yatñqä äwikqe.

¹⁰ Yatñqä i vqanqä Jisasi Iqu ämävauqe, “Si Israitqä iquauqä näñjqä motquequki enji, nätmätqä täñqe näñjqä mämeqe, äänä itnä inyä?” ätukqe. ¹¹ “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqe. Ne näñjqä eanä hiñuä äqunätunquä dunqä etätqänju. Inäqe he neyaqä kukñuä dunji, naqä-qakuä mimäkkä iqäüä. ¹² Nyi nätmätqä qua täunjqä tqanqge, he quuvqä maeqiyqä iquwi, ga Nyi nätmätqä qäukuä yätunjqä hetqanqundqe, he quuvqe äänä ipu heqänjqäwä? ¹³ Ämaqä hñqu qäukuä yätunjqä mäyqä inqe. Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqunä, qäukuä yätu äpme äpqeä. ¹⁴⁻¹⁵ Inji ämaqä quuvqä eqämipqä eeqänänjä iqua, häñä hea ique-ique pmeqe mapnuwä diñqe, ii tiinji. Anjä avqñqä imä, Mosisi iqu qämakä imäkätä, zä imasätä, äma äpekqä-pa,† Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iquenji, qu i äma pepñqäüä” ätukqe.

¹⁶ “Goti Hanjuwä Iqu ämaqä qua täunjqä huäqä kiinjä wunqangi, Iqu Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Ique äwikqe. Ga inji, ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqämipqe, qu eeqänä qui mimäknjqä danä, häñä hea ique-ique pmeqe mapnuwi. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenji, ämaqä qua täunjä iuqä suqä quvqe iwäsäutñqä ändowatkqä mäetqe, Iqu iquauñi häñä iquuatätñqä ändowatkqe. ¹⁸ Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqämipqe, iquauñi suqä quvqenqä miwäsäuqä yänige. Itanga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Iqueqä yoqenqä quuvqä maeqiyqä imitpqe, iquauñi iuta suqä quvqenqä ae iwäsäü. ¹⁹ We-hunqä Iqu qua täunjqä qäyä äpqañqä-qe, ämaqä, suqä quvqä imäkäpiyinqä We-hunqä Iquenji tuwä äwiyäpu, hiawiqä imqä äwinyä. Suqä injuta iwäsäunä. ²⁰ Ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua, suqä quvqe ätnänjäqi äti witñqä etanqgenqä, qu eeqänänji, We-hunqä Iquenyqä mäwinganquti, Iquenyqä mapqä ipnä. ²¹ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä suqä naqä-qakuä iu qänaki itqänjuwä iqua, quwqä wäunui Goti Hanjuwä Iquesa imäkqanqpe, ätnänjäqi äti timäutñqänä, We-hunqä Iquenyqe äppñqäüä” ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqenqä

²² Ii iqe, Jisasi Iqu Iqueqä wänuuänjqä ämotquaminjqä iquatä qua Jutiya iunqä äupiyyi, iqiñi qu ämaqä asñä äqiyäpu äpmaminjuwi. ²³⁻²⁴ Inqanji Jonä iqu guä änyä pmetiqänqä, iqu-pqe anjä-himqä Aionä, Salimä-tänjä qäqiqi, ämaqä asñä äqäminqe. Iqiñi eqä kuapä pätkätanqgi, ämaqä kuapänä iquenyqä äpäpu asñä ämaminjuwi.

²⁵ Hiunji hñqueni, Jonä iqueqä ämotquaminjqä hñquatä, Israitqä huizi hñqutä, suqä eqetä akiyä änyaminjuwä iquenyqä kukñuä näñi-täqi ämamäminjuwi. ²⁶ Iinjä ipiyyi, qu Jonä iquenyqä äpäpu, “Näñjqä nätapqä iquki, eqä Jotänä ique yätäqä nänggisa, Ämaqä sitä anä äpmayä, itanga Iquenyqä ‘Iinjä-iinjäqueqä’ ätminjä Iqu, tänganji ämaqä asñä qäyqanji, ämaqä kuapänä Iquenyqä äwqäüä” ätukuwi.

²⁷ I tquanqwanqä Jonä iqu, “Ämaqä hñqu nätmätqä hui hiñgi mämeqä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu ique vqanqutqenä ämenä. ²⁸ ‘Nyi Kraisi, ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atänuuä ikqä iqunä maetqenä. Nyi Iquenyqä hiñjuqä änändowatkqä iquñjqä’ tqanqge, hiqä-hiuä qätä äyä änyikuwiqä. ²⁹ Ämaqä hñqu apäkä tuwakñä änyuätqe, apäkä ii iqueqä apäkiyyi. Inäqe ämaqä apäkä metñqä iqueqä näueqä iqu, iqi ätqäutä apäkä meqanqäqä iqueqä quväki qätä äwiyäqänqanji, iqu yeeqänänjä yänä. Ga nyaqä yeeqä iqe, aanjä naqänänjä asä iinjäqä. ³⁰ Nyi yoqä maeqä quvqä hiqanqä, Iqu ämanqutäutä, yoqä-tänjä hiänqiyä” ätukqe.

³¹ “Ämaqä haqä yätuta äpqaqä Iqu, ämaqä huiziquauñi ämäwqätäunä. Itanga ämaqä qua täutanjä iqu, iqu täutanjä-qu eä, kukñui nätmätqä qua täutanjqä tänä. Inäqe qäukuä yätuta äpqa Iqu, eeqänänji ämäwqätäunä. ³² Iqu hiñuä äqunätä, qätä äwiyätñqä iu qäyä ätqanqgi, qu Iqueä kukñui naqä-qakuä mimäkkä danä itqänjuä. ³³ Inäqe ämaqä Iqueqä kukñuä qätä äwiyätä ämeqä iqu, iqu ämaqä huiziquauñi, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui naqä-qakuänänjä etanqgi ämotqenä. ³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Iqu ändowatkqäqä Iquenji, Iqueqä Dnjä Ängguä Ique aanjä kuapänänjä

† 3:14-15 A Täuqä 21:9

vqanġqetani, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kuknui awä tänä. ³⁵ Kaniqu, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuapanä winganġi, ga Iqu nätmätqä eeqänäni Iqueä hipa iqi ekqe. ³⁶ Ämaqä tqü-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyqäqe, häñä hea ique-ique pmeqe äme. Inäqe ämaqä tqü-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqäqe, häñä-pmeqe mämeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä äkasuwi, iquä hea ique-ique witänqiyä” ätukqe.‡

4

Jisasi Iqu, Jutiyanj ävama äukqerqä

¹⁻³ Parisi iqua Jisasi Iquenyqe, “Iqu Jonä iqueni ämawqätäutä, iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua kuapanänä eäpu, asnj iqueqä hipa iuta ämetqänä” tqanġä äwikuwi. Iquenyqä iinjä ätminjuwä-qe, ämaqe asnj, Iqu maqiyqä, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua äqäminjuwi. I tqanġä qätä äwiyäqetani, Iqu qua Jutiyanj ävama, anġumä qua Galili iunqä äukqe.

⁴ I äwätäqanġani hänaqe, qua Sämalija, anä-tänä iu wätñqä indqänätä, äukqe. ⁵ Iu äwätäqanġani, Sämalija pmeqä iquawä anä-himqä hñqu, yoqe ‘Sikauä’ ätminjuwä ique ätimäukqe. Ii qua Jekopä iqu iqueqä hikñä Josepä ique äwikkä-tänä qäqiyi.

Jisasi Iqu, apäkä Sämaliyatanj huisä, kuknuä ätkiyinqä

⁶⁻⁸ Mäptqe awänä pmetanġa, Jisasi Iqu hänaqe qanä iminġenqä yänä-a tänänqä hapä äpmaminqe. Jekopä iqu eqänqä qua hovqä iqiyätä, eqä esquä imäkänqä iqi hapä äpmaminqe. Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, buayä mbqänqä anä-himqä dunqä äkuwi. Iqu i pmetanġani, apäkä Sämaliyatanj hui eqä euätñqä pqañġa, Jisasi Iqu iinj, “Eqä hui nmqä dapiyä” ätukqe.

⁹ I tquanġa, ii ämävauqe, “Nyi Sämaliyatanjnyä etanġä, si Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäyätqänuwä iutanä-quki eäñi, si nyini, ‘Eqä hui nmqä dapiyä’ ätätnä, yatñqä änääñqä nyinyä?” ätukqe. Kuknuä iinj, Israitqä Jerusälemä iu Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäminjuwä iqua, Sämalija iquatänj naqä-huinyä mäpmeqä iminjuwä etanġi, i ätukqe.

¹⁰ Ii i tquanġani, Jisasi Iqu iinj tii ätukqe. “Si nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu qanyinä vqenqä maqñqä enjnyä. Itanġa Ämaqä, ‘Nyi eqä hui nmqä dapiyä’ äktätñqä Iquenyqä-pqe, maqñqä enjnyä. Si näqñqä eänä, Ique yatñqä vqanġtqe, Iqu eqä häñä-pmeqe ktapanqiyä” ätukqe.

¹¹ I tquanġa ii, “Naqä Iqukiyä, quae kinä mämä äptnä, eqe mämä enqe, ga Si eqä-häkä-pqä mämeqä danä inj, eqä häñä-pmeqe äknġisa iutñqäwä?” ätukqe. ¹² I ätuätä tii ätukqe. “Neyaqä awiġu Jekopä iqu, eqä qua äptesqiyätä, ga eqä täu anġqe. Ga iqueqä ymeqä-pqä, hiveqä-yaqeqä-pqe, täu änminjuwi. Itanġa kaqä-kawukäne änätapkqä Jekopä iqueni, si ämawqätäunyä?”

¹³ Inġani Iqu, “Ämaqä, eqä esquä täu iopu ämbqe, anġumä eqänqä quväkä ye vquänqiyä. ¹⁴ Inäqe ämaqä, eqä Nyi vqanġundi änatqä iqu, anġumä eqänqä quväkä ye mäwqä iquänä. Itanġa eqä Nyi äwimqä iinj, ämaqä iquesanji eqä esquä enqä-pa, hea ique-ique esuätä, itanġa häñä hea ique-ique pmeqe vqänqeqä” ätukqe.

¹⁵ I tquanġani, ii Iqueni, “Naqä Iquki, eqä ätnj, yqä dapiyä. Nyi eqänqä quväkä ye manyiqanġuti, nyi anġumä eqä täu iumqe, mapqä iqämqänänyä” ätukqe.

¹⁶ Inġani Iqu iinj, “Tqä qokique kuknuä ätuätinä, asä täqinyqä ätuma pñqänä uvä” ätukqe.

¹⁷ I tquanġa, ii “Nyi qokä mäeqinqä” ätukqe.

Iwä Iqu, “Kuknuä ii, si naqä-qakuä ätnyä” ätukqe. ¹⁸ “Si ämaqä hipa hñġinj eeqänänä iu ämuannä, itanġa ämaqä tänġa anä äpmenjnyä iqu, naqä-qakuä tqä qokiqu meqä eänä-qae, inj si naqä-qakuänänä ätnyä” ätukqe.

¹⁹ I tquanġani apäkä ii, “Naqä Iquki, Si hinjuä-tquki äkqänänänä. ²⁰ Ne Sämaliyatanj iqueneqä awäkiqua, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqä aquvi, qoqonä tquesa qänätqätanġä, he Israitqä huiziquenä, ‘Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqä aquvi, Jerusälemä iunä qänġpñqä,’ ätäätqänäuä” ätukqe.

²¹ Ga Iqu iinj, “Apäkä iiki, si nyaqä kuknui naqä-qakuänänä imäkiyä. Hiunji, ämaqe Apique qonä äwoktäupu, Iquenyqä aquvi, qoqonä tquesänä-pqä, itanġa Jerusälemä dutänä-pqä maqñqänqä iqu ätimäunqiyä” ätukqe. ²² “He Sämaliyatanj iquenä, Goti, Ique qonä äwoktäutqänuwä Iquenyqe, näqñqä maeqä ipu hinġi itqänuwiqä. Ne Israitqä iutanä, Jerusälemä iu itunjuä iqueni, Goti, ne qonä äwoktäutanä, yoqe

‡ 3:36 Ämaqä näqñqä-tänä hui, knuä tiinj indqänätqänä Hiqñqä 31-36 iunji, Jonä asnä-qäyqä iqueqä kuknuä ma, Jonä tuwanjuä äqäqä iqueqeqä.

haqeu ämatnämäutunquä Iquenyqe, näqñqä eanä itqunünä. Äpäkoñqä witañgi häñä iqumuatqenqä hänaqe, Goti Hanjuwä Iqu Israitqä iqunesa imäuqäqeqä. ²³ Inäqe hiunji hñqu timäutñqä itñqe, ae qe ätimäuqi. Inji ämaqä, Apique qonä äwoktäupu Iqueqä yoqe haqeu naqä-qakuänänä mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Dñä Äñguä Iqueä yänänäñqä ditä, suqä naqä-qakuänänitänji, iinjä ipnä. Ämaqe, iinjä iqänqeqe, Apiqu äwinyänä. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqu huiwä maeqä, quuvqä-qu eqqä-qae, ämaqä, Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Dñä Äñguä Iqueä yänänäñqetä, suqä naqä-qakuänänitä, iinjä ipñqeqä” ätukqe.

²⁵ Inganji apäkä ii Iqueni, “Nyi näqñqä eäqä. Ämaqä Mäsaya Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Iqu äpäñqiyä. Iqu äpätaqänğanji ‘Nätmatqä eeqänänä iinjä-iinjä’ natänqiyä” ätukqe.

²⁶ I tquanğanji, Iqu iinjä, “Kukñuä äktätñqä Tqunä, Nyi tä Qäqunä äktätqänänä” ätukqe.

Jisasi Iqu buayänqätä, wäunüänqätä, ätkqenqä

²⁷ I tuätqätanganji, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua anqumä ätimäupiyi, Iqu apäkä huisä quea tätqätanginyä äqumbiyi, iqua yäunüä ipu, ‘Änäändiyä’ tpu ipiyä-qe, hñqu-pqe, “Si sunqä kinğanjikä-qe?” mätquä danä ipu, ä “Si apäkä iinjä sunqä tnyuä-qe?” ätuäpu, yatñqä miqä ikuwi. ²⁸ Inganji apäkä ii, iiyqä eqä-häki iqä emä, anqumä anä-himqä dunqä äwäqe, ämaqeunji tii ätukqe. ²⁹ “Ämaqä nätmatqä nyi imäkätñqenqä eeqänänä ändqäqä Ique, hiñuä qumbñqänä äwanä! Iqu Kraisi ämaqeu ämitñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä Iqu heqänänijä?” ätukqe. ³⁰ I tquanğanji, qu anä dutanji äqiyätimäwa, Jisasi Iquenyqä äpäkuwi.

³¹ Apäkä ii, i äväma uwqanğanji, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iqueni, “Näqñqä Motqueqä Iquki, buayä hui huinyä” qäyä ätuäpu, änäänä ätuminuwi.

³² I tquanqiwänqä, Jisasi Iqu iquauñi, “Nyi buayä he änyä maqñqä etanguwä hui-tänñqä” ätukqe.

³³ Ga iqua, “Iqueni, ämaqä hui buayä äma ävqäü?” ätnäpu, iquauqä-quwä yatñqä inqwi.

³⁴ Yatñqä i inqäwqanqiwänqä, Jisasi Iqu “Nqä buayi, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä itmä, itanqä Iqueqä wäunüä ändapqäqe qäpu imäkqeqä” ätukqe. ³⁵ “He ymisanä yäüä iqanquti mapñqe, tii ätätqänä. ‘Qanji hñquaqu-hñquaqu änanñqä.’ He i ätätqänüwä-qe, Nyi ‘He wäunüä iunji, hiñuä yasämä qumbñqä’ etqänä. Täñğanji ymisanji ämapñqe, ae yäüä iqäwänä. ³⁶ Ymisanji yäüä etanji, qanyä ämetä ämapqä iqu, mbqä menä. Itanqä iqu ymisanä iinjä, häñä hea ique-ique pmeqä dunqä aquvä äqiyänä. Ga ymisanä vowä qutqä iqutä, ymisanä meqä iqutä, qäquaqu yeeqänä inyiyiqä. ³⁷ Injä etanji ämaqeucä kukñuä tqu, naqä-qakuä timäunä. ‘Ymisanä vowä ämaqä hñqu iqanquti, itanqä ämeqe, ämaqä hñquvqä’ tñnä. ³⁸ Nyi he wäunüä ipu tuwä-yawä tmimiqä mämeqä ikuwä iunqä ymisanä mapñqä endowatkqeqä. Wäunui, ämaqä hñqua dñä-huqä ikuwä iu, he ymisanä qanyinä mapñqeqä” ätukqe.

Ämaqä Sämaliyatanä iquauñqä

³⁹ Ämaqä Sämaliyatanä anä-himqä Sika iu pmeqä kuapanänji, apäkä ii Jisasi Iquenyqe, “Iqu nätmatqä nyi imäkätñqenqä eeqänänä ändqiyä” tqanqgeta, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴⁰ Iwä iqua Ique äwimapiyi, “Si nesä pmayä” tqanqä, Iqu qutänji hiunji hñquaqu äpmakqe. ⁴¹⁻⁴² Iqu kukñuä vqanqgetanji, ämaqä kuapanänä quuvqä inä eqiyäpu, apäkä iinjä tii ätukuwi. “Si änatñä iunä maetqe, täñğanji neqä-neuä qätä äwiätanä, quuvqä eqiyqunä. Ne näqñqeqe, Iqu ämaqä qua täutanji Häñä Iqumuatqä Iquvqä” ätukuwi.

Jisasi Iqu, Galilijqä äukqenqä

⁴³ Jisasi Iqu iqinji hiunji hñquaqu ae äpmeqe, Iqueqä qua Galilijqä äukqe. ⁴⁴ Iqu Iqueqä-kiuä awä äti tii ätkqe. “Ämaqe, hiñuä-tqä quwqä anä-himqä iutanä iquenyqe, qu ‘änqä-queqä’ matqä ipñqäüä.” ⁴⁵ Inäqe hiunji naqä Pasapanqä ymisanä imäkqanqiwänqanji, Galili pmeqe Jerusälemä iu äpmapu, Jisasi Iqu nätmatqä iqä imäkätqätanqeqe hiñuä äqunqiwä. Iutanji, Iqu Galili du timäunqanğanji, qu Iqueni yeeqä itmakuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä hñqueqä ymeqe, äñguä iwimäkikqenqä

⁴⁶ Galili dunji, Jisasi Iqu anä-himqä Kanaji, aanä ege wainqä imäkkqä iunqä äukqe. Inganji, ämiqä naqä iqueqä wäunüä miqä hñqueqä ymeqe, anä-himqä Kapänamänji, täñä-yaqä äwäminqeqe. ⁴⁷ Ämaqä iqu Jisasi Iquenyqe, ‘Jutiyatanji Galilijqä äpqiya’ tqanqä

äwiyäqə, iqu Iquenyqä äwäqə, yatñqä tii äwikqə. “Si Kapänamänqä äwätinä, nyaqä ymeqä täñä-yaqä qäyu äpäkonätñqä äwiñqä iqueni, äñguä iwimäkiyä.”

⁴⁸ I tquangani, Jisasi Iqu iqueni, “He Nyi nätmätqä ämaqä mimikqänäñi mimäqkä iqangmdqə, he quuvqä maeqiyqä danä ipñqäüä” ätukqə.

⁴⁹ Injəqə ämaqä naqä iqu, “Naqä Iquki, nyaqä ymeqə qäyu äpäkonätñqä etanji, iyää, Si nyitä anä weñqeqä!” ätukqə.

⁵⁰ Injani, Jisasi Iqu iqueni, “Tqä ymeqä iqu äñguä häñä äpmeñqiyä. Anjämqä mänä” ätukqə.

I tquanga, ämaqä iqu Jisasi Iqueä kukñuä du quuvqä eqiyätä, iqueqä anämqä äukqə. ⁵¹ Iqu hänaqä tämä änä wätqätanğa, iqueqä wäunüä-wiyqä hñquä ämimbiyi, “Tqä ymeqä iqu ae äñguä häñä eqiyä” ätukuwi.

⁵² Injə tquanguwänğani, iqu iqueqä ymeqä iquenyqə, “Äñguä äñğa eqäwä?” ätuätä, yatñqä äwikqə.

Iqua kimanj, “Tqä ymeqä iqu yaqä dñi qäpunj, huäqi awiyqəu wanä kloñğa eqeqä” ätukuwi.

⁵³ I äwiyäqetani, kaniqu, “Jisasi Iqu ‘Tqä ymeqä iqu äñguä häñä äpmeñqiyä-qə,’ mäptqə i pmetanğa äyä ändqäqätanä” kñuä ämakqə. Injəqə, ämaqä iquä iqueqä anä iu anä äpmamiñuwä eeqänäñi, qu Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

⁵⁴ Jutiyata Gallinqä äpqəğanğani, Jisasi Iqu nätmätqä Iqueqä yänänäñqä ämotqetñqä hñqu ae imäkkqəu, tä huiziqu imäkkqə.

5

Jisasi Iqu, Betesa iu ämaqä äñguä iwimäkkqəñqä

¹ I imäkätä äpmamiñqetani, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iqua, Goti Iquenyqä ymisanjä naqä hñqä aquvä qñğanğä, Jisasi Iqu Jerusälemänqä ekqə. ² Jerusälemänj, täkñä hänaqä ‘sipsipqeuqəqä’ ätmiñuwä-tänj qäqiqiñi, eqä-huänä anä määtävätinjä hipa hñğisanj eeqänänj-tänj hñqu itäumäkekuwä iqi ätumiñqə. Israitqä iquauä kukñuiñu, kiqä yoqə ‘Betesauä’ ätmiñuwi. ³⁻⁴ Iqinj ämaqä täñä-yaqä huitanjä-huitanjä iqä iqua, kuapänä äwämiñuwi. Täñä-yaqä hñjuä maññqä iquau, ä yänj quvqä iquau, ä hñjuä ämenj miqä iqua, äwämiñuwi.*

⁵ Jisasi Iqu timäuqanğani, ämaqä täñä-yaqä quväukuä 38 mäwqätäuqä hñqu iqi äwämiñqə. ⁶ Jisasi Iqu ämaqä iqu täñä-yaqä aingätqä witanji äqunäqə, iqueni, “Si äñguä imändñqä äkiñqiyä?” ätukqə.

⁷ Kimanj, ämaqä täñä-yaqä-tänj iqu “Naqä Iquki, eqä ämenj iqanğani ämaqä hñqu nyi äñmetä eqä bu mäyenjiyqə, täqinj aañqə. Nyi eqä bunqä wämätmä itqätanğani, ämaqä hui ganä ae äpäwiqanğa, nyi mäpäwiqä itñqeqä” ätukqə.

⁸ E tquangani, Jisasi Iqu iqueni, “Pämä äpmetnä, tqä yquvanj ämetnä, qanjä uvä!” ätukqə.

⁹ Ätquanganä, iqueä täñä-yaqə qäpu heqanği, iqu äñguä-qu, iqueqä yquvanj ämetä, qanjä äukqə. Hiññj iqu, Sämbatqä hapä pmeqänğani.

¹⁰ Injani Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iquauqä naqä iqua, ämaqä äñguä imänğqä iqueni, “Tä hiññj hapä pmeqänğa eqə, si yquvanj hanj ämenjätä, neyaqä suqä dñji pmua imäknänä” ätukuwi.

¹¹ I tquanguwänğani, iqu ämävauqə, “Ämaqä nyi äñguä inyimäkätäqä Iqu, ‘Tqä yquvanj ämetnä qanjä uvä’ dqanğiyqä” ätukqə.

¹² I tquangi äwipiyyi, iqueni, “Ämaqä ‘Tqä yquvanj ämetnä qanjä uvä-qə,’ tqə ktqiyä?” ätukuwi.

¹³ Jisasi Iqu ique äñguä iwimäkkqanğa, ämaqä kuapänänj iqi etanğä, Jisasi Iqu quvaqä awä imda maññqä äukqə. I äqətanj, ämaqä täñä-yaqä äñguä i imänğqä iqu, Iquenyqä maññqə, “Nyi äñgui, Tqu inyimäkkqutiyä” tä itä, quvaqä yatñqä kimanj, mätkuä ikqə.

¹⁴ Qänakñj, Jisasi Iqu iqueni hiqäva-imäkkqä anj ququawä du ämäqumueqə, “Si äñguä ae enj-qə, suqä quvqä hui imäkätqänj, anğumä mimäkkqä panä! Nätmätqä quvqä naqänänj di kimeqänqäüä” ätukqə.

¹⁵ I tquangani, ämaqä iqu anğumä äwäqə, ämaqä naqä iquauñj, “Ämaqä nyi äñgui, Jisasi Iqu inyimäkkqəqä” ätukqə.

* **5:3-4** Pipa Grikä pmeqəuqä kukñuä iu äqänänğqä huiñj, kukñuä tiñj-pqä inä ätä äqänä. “Qu eqä-huänj iqu ämenj iqanğanğä hñjuä äqumbu äwämiñuwi. Tiñj emiñqə. Naqä Iqueqä enätqä hñqu anğati äpätä, eqä-huänj iqueni ämenj miqanğani, ämaqä eqä-huänj bunqä kiñganä äpäwitqä iqu, täñä-yaqä äki-äkitanj imänänğə, qäpu äñguä emiñqə.” Kukñuä ii, Jonä iqu äqäkkätiyä, ämaqä hñquququ qänaknda äqäkkätiyä? Ne maññqə.

Jisasi Iquenyqätä, Kiqä Kaniquenyqätä

¹⁶ Jisasi Iqu hiunji hapä pmeqännga wäunuä iinjä di imäkätqätangqenqä, ämiqä naqä iqua Iquenyqe, äwqä tnänjä äwinyätä, hanjä-iqä äwqä upnqä ipäqäkuwi. ¹⁷ Inganji Jisasi Iqu ämävaucqe, Iquenyqä äwqä tnänjä imäkqanquwä iquauñi, "Nqä Apiqu wäunuä änguaä tiinji, iqa äpätñqce, hiunji tqe timäucanñi, ga Nyi-pqe wäunuä tiinji i imäkätqänänä" ätukqe.

¹⁸ Jisasi Iqu i tqanñi, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua, Iqueni pizqä päsqä dunqä itquaka upnqä ipäqäkuwi. Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä miqä suqä duni mämiqä iqanqä dunqänä hmanji. Goti Hanjuwä Iquenyqe, "Iqu Nqä Apiqueqä" ätäta, Qämätaqi asänänjä eyñqä tqangqenqä ipäqäkuwi.

¹⁹ Inganji Jisasi Iqu kimanji, "Nyi naqä-qakuänä etqä. Ymeqä Iqu nätmätqä hñqu Iqueqä-kiuänänji, änä mimäkqä danä yänä. Iqu Kaniqu imäkqanñi äqunäqä dunä imäkänä. Nätmätqä äki-äkitanjä Kaniqu imäkätñqce, Ymeqä-pqä Iqu asä inä imäkätqänä" ätukqe. ²⁰ "Kaniqu Ymeqä Iquenyqä wiñganñi, nätmätqä eeqänänjä Iqu imäkätqä di, Ymeqä-que ämotqueqiyä. Tä wänqceqä. Naqe änyä motqueqannga, he yäunuä ipu, miñqä yänjä ipñqä. ²¹ Kaniqu ämaqä pizqä duni ävaucquuatätä hanjä-pmeqä ävätñqce, ga Ymeqä-pqä Iqu, Iqueqä äwinyätanqä iquauñi, hanjä-pmeqä asä inä ävätqänä. ²² Inji Apiqu, ämaqä hñqueni miwäsäugä danä yänä. Ämaqä iwäsäugä wäunuä eeqänänji, Ymeqä Iqueqä hipa iqi eceqä. ²³ Injä eätqce, tiinñqceyeyi. Qu Kaniqueqä yoqe haqeu ämamäupu, Ique änguaä itquetqänuwä-pa, Ymeqä Iquenä-pqe, asä iinjä itquapñqceqä. Ä Ymeqä Iqueni änguaä mitqueqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mämauqä iquwä iqua, Kaniqu Ymeqä ändowatkqä Iqueqä yoqä-pqe, haqeu mämauqä danä ipu, änguaä mitqueqä iqä. ²⁴ Ätukqe.

²⁴ "Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä Nyaqä kukñui qätä änyiyäpu, Nyi änändowatkqä Iquenyqä quuvqä eciyquwä iqua, hanjä hea ique-ique pmeqä-tänjä iquayli. Iqua äpäkonqä duni ämäwqätäupu, hanjä hea ique-ique pmeqe ämequwä-qae, iquauñi miwäsäugä danä yänä. ²⁵ Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Hiunji hñqu timäutñqä itñqce, ae qe ätimäuqi. Ämaqä pizqä äpäkonätqänuwä, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueä manjä tqanqce, qätä wiñqceqä. Itannga qätä i äwipiya iqua, hanjä vaupñqceqä. ²⁶ Apiqu Iqueqä-kiuä hanjä-pmeqänqä Quati-quvi. Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iquenä-pqe, hanjä-pmeqänqä Quati asä inänjä-qu etanñi imäkkqceqä. ²⁷ Ymeqä Iqu, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu etanñi, Apiqu Iqueni, ämaqä iwäsäutñqä yoqä naqä äwqäqce. ²⁸⁻²⁹ Kukñuä tññqce, he yäunuä ipu miñqä yänjä miqä danä ipñqceqä. Ämaqä qua äptnänjuwä iqua, Ymeqä Iqueä manjä tqanñi äwipiyanñanji, qua äptnänjuwä iutanji, anğumä hanjä vaupñqä hiunji iqu äpçiyä. Suqä änguaä imäkätqänuwä iqua, anğumä hanji, hanjä hea ique-ique pmeqenqä vaucanñi, itannga suqä quuvqä imäkätqänuwä iqua anğumä hanji, iquauqä suqenqä iwäsäutä hanjä-iqä meqänqä vaupñuwäqä.

³⁰ Nyi nätmätqä hñqu Nqä-näuänänji, mimäkqä danä ymä. Nyi Goti Hanjuwä Iqu dqanqä dunä iwäsäutqänänä. Nyi änyinqä Nqä duta mimäkqä itmä, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwiñqä dunä imäkätñqä-qae, Nyaqä ämaqä iwäsäucqe, waqiyä maitqenä" ätukqe.

"Jisasi Iqu iinjä-iinjä-queqä" tqukua awä ätkuwiñqä

³¹ "Nyinä Nqä-näuänqce, 'iinjqä-iinjqä' etmqe, Nyaqä kukñuä iinji, he naqä-qakuä mimäkqä ipñqä. ³² Inäqe Nyinä manä, Hñqu-pqe Nyinyqe, 'iinjä-iinjä-queqä' inä ätätnqce. Nyi näqñqce, Iqu iinji, naqä-qakuänänjä ätätnqceqä.

³³ Ämaqä naqä iquenä, he ämaqä hñquauñi, Jonä asñä-qäyqä iqueqä kukñui mapñqä ändowatkwi. Iqu Nyinyqe, naqä-qakuänänjä ätkqe. ³⁴ Iqu iinjä qäyä iqanñi, kukñuä Nyaqä ätätnqceunji, yänänäqñqä nyimäkätñqä dinqce, ämaqä hñqueqä kukñuä tqanqce, Nyi mämeqä ymä. Nyi Jonä iquenyqä tä etqce, he qui mimäkñqä hanjä pmapñqä dinqä etqä. ³⁵ Jonä iqu, tä äyänätä we äunätñqä-panjä iinjä-quvi. He iqueä we-hunqenqce, yeeqä hñganqä miqä danä, wänqänänjäpu itqänuwä.

³⁶ Injä etanñi, wäunuä Apiqu Nyi imäkmqä ändapqce, Nyi wäunuä i itqänä. Ga wäunuä iutanji, Apiqu Nyi änändowatkqä Iquenyqe, he näqñqä mapñqäuä. Inji Nyaqä wäunuä, Jonä iqueqä kukñuä iunji ämäwqätäunä.

³⁷⁻³⁸ Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu kukñuä ätätnqce, Iqu Nyinyqä 'iinjä-iinjä-queqä' ätätnqänä. He änändowatkqä Ique qätä mäwiyyä iqanñi, Nyi tii etqänä. 'He Apiqueä manjä-wiunji qätä mäwiyyenä, Iqueä himä-huiwä-a hiñuä mäqunqä-quenä ipu, itannga he Iqueqä kukñui hiqä quuvqä imñi mämaeqä danä itqänuwenjqä' etqänä.

³⁹ Hānā hea ique-ique pmeqe, Goti Iqueqā bukā iuta mapnqā knuā heyqanġi, qāvqā yasāmānā äyā itqānjūā. Ga bukā iunġ-pqe, kuknui Nyinqā ätnānā. ⁴⁰ Inġaqe, he hānā hea ique-ique pmeqe mapnqā diñqe, Nyinyqe mapqā danā itqānjūā.

⁴¹ Nyi yoqā naqe, āmaqā qua tāutanġi iuta meqānġe, knuā manyqā enā. ⁴² Inġaqe henynqā di, Nyi nāqñqā ānguanānġā enġā. ‘He Goti Hanjuwā Iquenyqā enġe, heyaqā quuvqā yāpā imnġi, aanqā etanġqe’ Nyi nāqñqā enġā. ⁴³ Nyi Nġqā Apiqueā yoqā iuta qāyā āpçqānġā, mindmeqā danā iqā. Āmaqā hġqu yoqe, iqueqeta pçanġanġi, he iqueni itmapnqāuā. ⁴⁴ Goti Hanjuwā Kiuānānġā Iqunā heyaqā yoqe haqā yātu maetnqā diñqe maenġanġi, yoqā naqe, āmaçeutānā āmetqānġuwi, ga he quuvqe, ānānā ipu heqāpñqāwā? ⁴⁵ He Nyinyqe, ‘Iqu Kaniqea hġnuā iqisanġi nenyqe, ‘Iqua suqā quvqā imākqā-quaiqā’ tuānġiyā’ knuā maeyqā pa eā. He Mosisi iquenyqe, ‘Iqu ne yātamākqā neyānġiyā’ knuā āmaka āpānjuwā-qe, iqu henyqe, ‘Iqua suqā quvqā imākqā-quaiqā’ tqā-quvqā. ⁴⁶ Mosisi iqu Nyinqā ātātā tuwanġuā āçiyekqā-qae, he iquenyā naqā-qakuā imākqā-sāpi, Nyinyqā-pqā naqā-qakuā imākātqāpnġā. ⁴⁷ Inġi Mosisi iqu tuwanġuā āçiyātā ekqā dunġi, naqā-qakuā mimākqā iquwi, ga nātmatqā Nyi tqanġenġe, he naqā-qakui ānānā ipu imākñqāwā?’ ātukqe.

6

*Jisasi Iqu, āmaqā kuapānānġā iquau, buayā āwikqenġā**

¹⁻⁴ Israitqā Jerusālemā iu hiqāva āqāminġuā iquauqā hiunġi naqānānġā, Pasopa ātātqānġuā iqu qāçi emiñqe. Inġanġi, Jisasi Iqu eqā-huānġā Galili, ‘Taipiriyasiuā’ ātminġuā iqueni, ākitā nāngisanġā āukqe. Āmaqā aanġ kuapānānġi, Jisasi Iqu nātmatqā āmaqā mimākqānānġi, āmaqā tānġa-yaqā-tānġā iu ānġuā imākātqātānġi āquñquwitanġi, qu Ique qānaki āwivāndkuwi. Jisasi Iqu qoçonġā yātunġā äyāqe, Iqueqā wānuñqā āmotquaminġqā iquatā quamā āpmakuwi.

⁵ Jisasi Iqu āmaqā aanġ kuapānānġā Iquenyqā äyā pçanġā āqunāqe, Iqu Pilipā iqueni, “Āmaqā tā ymisānġā bġqe, ne ymisānġā mbqe, ākñġi yatunġuāwā?” ātukqe. ⁶ Jisasi Iqu Iqueqā imākātñqā diñqe, Iqueqā-kiuānā nāqñqā āmeqā-qe, Iqu Pilipā iqueqā quuvqā heqiyqe, yamwiqā āwikqe.

⁷ Iwā Pilipā iqu āmāvauqe, “Āmaqā eeqānānġi, ymisānġā meqā-meqāpu bġqenġā, buayā mbqe, 200 dunġi āmāwqātāuqā iqueqā” ātukqe.

⁸⁻⁹ Iqueqā wānuñqā āmotquaminġqā Endru, Saimonā Pitā iqueqā kātā-kānġua iqu, Jisasi Iqueni, “Ymeqā hġqu bretqā kuā-balitā äyāçiyquwā 5 eāqe, hāmapākā hġquaqutā tāçi eā pmetanġqā-qe, ga iinġā ipu āmaqā kuapānānġā tāunġi qāyunānġātānā?” ātukqe.

¹⁰ Iqinġi qātaqā hioātqā ānġuanānġāçi etanġi, Jisasi Iqu “‘quamā pmapiyā’ tupiyā” ātukqe. Ga iqua çunġi, “He quamā pmapiyā” tqanġa, qu eeqānānġā quamā āpmakuwi. Āmaqā çokā iquanānġi, 5,000 āpmakuwi. ¹¹ Jisasi Iqu bretqā āmeqe, Goti Hanjuwā Ique ‘ānġuiqā’ ātuāqe, āmaqā iqi quamā pmetanġuā iu yanġā ikqe. Hāmapākā-pqe i imākātqā-pa imākqanġi, qu eeqānā ānġuā kuapānānġā ānġuwi. ¹² Qu ānġuā ānāpu ānātquteqanġuwānġanġi, Jisasi Iqu Iqueqā wānuñqā āmotquaminġqā iquauñġi, “Ānātqutequwi qui mimākñqā yātñqā, he āmayākāpiyā” ātukqe. ¹³ I tqanġanġi, iqua bretqā kuā-balitā äyāçākuwā 5 isutanġi ānātquteqanġuwi, qa naqā 12 mañġuā āmamikuwi.

¹⁴ Jisasi Iqu nātmatqā āmaqā mimākqānānġā i imākqanġi āqumbiyā iqua, “Āmaqā Tqu naqā-qakuā, ‘hġnuā-tqā qua tāunġā pānġiyā’ ātnānġā† Iqueqā” ātkuwi. ¹⁵ I ātāpu, Iqu ‘oeyā’ qāyā ātqanġuti, qu Ique a ākiqātāpu, āmaqā naqā āmiqānġā imākñqā äyā iqanġā nāqñqā eāqe, Iqu çunġi anġumā āvāma, qoçonġā imā kuāçuvākiquātñqā ekqe.

Jisasi Iqu, eqā haqeu çanġā āukqenġā‡

¹⁶⁻¹⁷ Hea wiçanġanġi Iqueqā wānuñqā āmotquaminġqā iqua, eqā-huānġā bunġā āpāwāpiyi, yimba ātkamāupu, eqā-huānġā yātāqā nāngisa anġ Kapānamānġā āvāma āukuwi. Jisasi Iqu iquauñġi māwimeqā ānyā etanġi, hea çe ekqe. ¹⁸ Inġanġi yunġuā yānānāçnġā hġqu āqunātā, eqe yāyānġi qoçonġā ātqāwa āpemiñqe. ¹⁹ Iqueqā wānuñqā āmotquaminġqā iqua, yimba iqu eqā iqi wātñqe, iqua eqā bunġi āmiqā-āmiqā, awānānġi (4 o 5 kilomita) tii āwāpiyanġanġi, Jisasi Iqu yimba-tānġā qāçi, eqā haqeqā çanġā pçanġi āqumbiyi, iqua zā kiinġā ikuwi. ²⁰ E iqanġuwānġanġi, Jisasi Iqu iquauñġi “Tā Nyinqā. He zā miqā pambiyā!” ātukqe. ²¹ Inġanġi iqua Iquenyqā yeeqā

* 6: Matiu 14:13-21; Makā 6:30-44; Lukā 9:10-17 † 6:14 Kuknūā-suqā 18:15 ‡ 6:15 Matiu 14:22-33; Makā 6:45-52

ipu, yimba ingisanqä itmakuwi. Iwä ingani yimba anä-himqä iqua timäupnqä äwäpiyätänä iu, qäqi maqänä imängganji iuäqämakuwi.

²² Hiunji buayä i änäpu äpmakuwä äwiנגanji, ämaqä kuapänänä huänä yätäqä ingisa iqi yqänä äpmaminjuwä iqua, “Täqinji yimba kiuänänä hmbunä pmetanji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquetnqä iqua, Jisasi Iqu maeqä, quwqä-quwänä yimba ipi äyä äwquwätänä!” kjuä ämakuwi.” ²³ Yimba huiziqua Taipiriyasitanji, Naqä Iqu buayä änguiqä tqanqa, ämaqä kuapänä änguwä-tänä qäqiqi iuäqämakuwi. ²⁴ Ämaqä kuapänänä iinji, Jisasi Iqutä Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, iqinji heaqiyä äyä nyätanqä äqumbiyi, qu yimba iquau ätkamäupu, Jisasi Iquenyqä qävqe, anä Kapänamänqä äukuwi.

Buayä hänjä-pmeqä vqenqä

²⁵ Ämaqä kuapänänä iinji iqua, qu Jisasi Iqueni huänä yätäqä nängisa ämäqumuapiyi, Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, Si täqinyqe, äkñga äpnäwä?” ätukuwi.

²⁶ I tquanjuwängganji, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänä etqä. He Nyinyqä qävqä ikiquwi, Nyi nätmätqä ämaqä mimäqkänänä imäkqanqenqä manä, Nyi buayä hetapqanqä äwqä ängua änapäsäpiyinqänä ikiqäüä. ²⁷ He wäunju, ymisänä qui imäknätä pizqä iqä dunqä miqä ipu, hänjä hea ique-ique wiqä dunqä ipñqeqä. Goti Hanjuwä Apiqu, Ämaququä Ymeqä Ekqä Iqueqä yoqe, yänänäqñqä witnqä imäkkqe. Ga ymisänä iinji, Ämaququä Ymeqä Ekqä Iqu hetapaniqeqä” ätukqe.

²⁸ I tquanqa qu Iqueni, tiinjä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqu, ne squä wäunju ämäkatunquä äwinyätqänä?”

²⁹ Ga qu iinjä tquanjuwängga, Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqu, he Ämaqä Iqu ändowatkqä Iquenyqä quuvqä heqäpnqä äwinyänä” ätukqe.

³⁰ Quvage, Iqueni tii ätukuwi. “Si nätmätqä ämaqä mimäqkänänä äki imäktñqäwä? Ga ne iu äqunanä, Tqä kukñui naqä-qakuä imäkatunqje, äänä isñqäwä? ³¹ Neyaqä atqä-awäkiqja, anä avqñqä maeqä dunji, buayä mana Mosisi iqu äwikqeu änguwä. ³² Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanjuä iunji, ‘Iqu buayä qäukuä yätutanji bñqä äwikqeqä’* ätnänqä-panjqä” ätukuwi.

³² I tquanjuwängga, Jisasi Iqu qunji, “Nyi he naqä-qakuänänä etqänä. Qäukuä yätutanä buayä naqä-qakui, Mosisi iqu etapanqä maetqe, Nyaqä Apiqu etapätqänä. ³³ Buayä Goti Hanjuwä Iqu vqe, ii qäukuä yätuta äpätä, qua täunjä iu Hänjä-pmeqä-vqä Iquvqä” ätukqe.

³⁴ I tquanqanji, qu Iqueni, “Iyää, Naqä Iquki, buayä iinji, Si ne hea ique-ique nätapqa uwqätñqeqä” ätukuwi.

³⁵ Inqanji, Jisasi Iqueä kimanji, “Nyi Buayä Hänjä-pmeqä Iqunjqä” ätukqe. “Ämaqä Nyinyqä äpätä quuvqä heqiyqä iqu, buayänqätä, eqänqätä dä mäwqä itä, quväkä-ye, mäwqä yänqiyä. ³⁶ Iinjä etanqçqä-qe, Nyi tii etqänä. ‘He Nyi hinjuä äñqämbiyä-qe, Nyinyqä quuvqä maeqiyqä äyä itqänäüä.’ ³⁷⁻³⁸ Apiqu Nyi ändapqä iqua, qu eeqänänä, Nyinyqä pñjqäüä. Nyi qäukuä yätuta qua täunqä äpçe, änyinqe, Nqä du imäkmqä manä, Nyi ändowatkqä Iqueqä dunä imäkmqä äpqä-qae, Nyinyqä i pñqanquwä iquauñi, hñqueni bi mämamäuqä danä ymqänä. ³⁹ Nyi ändowatkqä Iqu, ämaqä Nyi ändapqä iquauñi, hiunji yäpakängganji Nyi hñqueni hinjuänä mäqunquä itmä, eeqänänä iunji hänjä vauqumuatmniqñqä äwinyänä. ⁴⁰ Nyaqä Apiqu tiinjqä äwinyä. Ymeqä Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqämipqä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqe, ämepu pmetanqpi, ga hiunji yäpakängganji, Nyi qunji hänjä vauqumuatmniqñqänänyä” ätukqe.

⁴¹ Inqanji Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iqua, Jisasi Iqu “Nyi bretqä qäukuä yätuta äpqä Iqunjqä” tqanqçenqje, qu kukñuä kuapänänä ätkuwi. ⁴² Iinjä ätäpu, “Ämaqä Tqu Josepä iqueqä hikñä Jisasi Iqutanä, ä äsqukä? Iqueqä kaniquenyqätä, känänjuqätänji, ne näqñqä eänqje. Iqu tängganji, ‘Nyi qäukuä yätuta äpqä Iqunjqe’ änäänqä ätqiyä?” ätkuwi.

⁴³ Inqanji, Jisasi Iqu ävauqe, “He kukñuä kuapä matuwängqä pambiyä” ätukqe.

⁴⁴ “Ämaqä hñqu Nyinyqe, hinji mapqä yänä. Apiqu Nyi ändowatkqä Iqu, ämaqä ique Nyinyqä pätnqä ämäqipmeqanquti, iqu i pänä. Ga Nyi iqueni, hiunji yäpakängganji, hänjä vauqumuatmniqeqä. ⁴⁵ Hinjuä-tqä iquauä tuwanjuä iunji, ‘Qu eeqänänä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä väñqiyä’ ätä äqänänä.† Ga ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iquesa näqñqä ämepiyä iqua, qu eeqänänä Nyinyqä pñjqäüä. ⁴⁶ Iinjä etanqji, ämaqä-pqä hui Goti Kanique hinjuä ae äqunätqänjuwä hmanji. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquesa äpqäqä

Iqunâ, Kaniqunji, hinuâ äqunätŋqe. ⁴⁷ Nyi naqâ-qakuänänŋä etqänâ. Ämaqâ quuvqâ eqiyätäqâ iqu, häñä hea ique-ique pmeqe, ämençiyâ. ⁴⁸ Bretqâ häñä-pmeqâ iqu, ii Nyinjâ. ⁴⁹ Heyaqâ hewäkiqua, anâ avŋŋqâ duñi, buayâ mana äñguwâ-qe, qu äyâ äpâkonŋuwiqâ. ⁵⁰ Inäqe bretqâ qäukuâ haqâ yätuta äpqâ tquenji, ämaqâ hñqu ique äñgqe mapâkonŋqâ yänçiyâ. ⁵¹ Bretqâ häñä-pmeqâ qäukuâ yätuta äpqâ iqu, ii Nyinjâ. Ämaqâ hñqu buayâ ique äñgqe, iqu häñä hea ique-ique pmeniqeqâ. Buayâ Nyi ämaqâ quâ tau äpmenjuwi häñä-pmeqâ mapŋqâ wimqe, ii Nyaqâ huiwiyqâ” ätukqe.

⁵² I tquanŋqençqâ iqua quwqâ-quwâ, “Ämaqâ Tqu, Iqueqâ huiwi ne änatunŋqe, äänâ nätapätŋqäwâ?” ätäpu, himänâ ipu ätŋguwi.

⁵³ I tñganŋuwänŋa, Jisasi Iqu ivatuwänäqe, tii ätukqe. “Nyi he naqâ-qakuänänŋä etqänâ. He Ämaqeuqâ Ymeqâ Ekqâ Iqueâ huiwitâ, häñeçetâ manqâ ipqe, häñä-pmeqe hešanji aanŋeqâ. ⁵⁴⁻⁵⁵ Buayâ naqâ-qakuänänji, Nyaqâ huiwiyi. Itanŋa eqâ naqâ-qakuänänji, Nyaqâ häñeçeyi. Inä-qae, ämaqâ Nyaqâ huiwitâ, häñeçetâ änmipqâ iqua, häñä hea ique-ique pmetpnuwqâ. Itanŋa Nyi iquauñi, hiunji yâpakänŋa häñä vauqumuatmnigeqâ. ⁵⁶ Ämaqâ tqu-tqu Nyaqâ huiwitâ, häñeçetâ ännitâtqe, iqu Nyi nyinätanŋi, Nyi ique änyänänâ. ⁵⁷ Nyinji, Apiqu häñä-pmeqâ Iqu äñändowatqanŋi, ga Nyi häñi Iquesa äpmençqâ-pa, ämaqâ Nyi ännitâtqâ iqu, häñi, Nyita pmeniqeqâ. ⁵⁸ Buayâ qäukuâ yätutanâ äpqâqâ Tqunänji, Iqu buayâ heyaqâ taqâ-tawäkiqua mana änäpu, äpâkonŋuwâ ii ençqâ-panâ manâ. Ämaqâ, Buayâ Tqunâ ännätqâ iqu, häñä hea ique-ique pmetänigeqâ” ätukqe. ⁵⁹ Jisasi Iqu kuknuâ iinji, anâ aquvâçŋqâ Kapänamâ du näçŋqâ ävätä ätkqe.

Ämaqâ kuapänâ, Jisasi Iqu tuwâ äwikuwiñqâ

⁶⁰ Iqueqâ wäunjuänqâ ämotquamiñqâ kuapänänŋä hui, Iqu i tçanŋi äwipiyyi, “Iqueqâ kuknuâ, ne knuâ äñâ mämeçänänŋä ätqäqe, qäte tqu wiyätŋqäwâ?” ätkuwi.

⁶¹ Qu kuknuâ kuapänâ tçanŋuwuwiñqâ, Jisasi Iqu, Iqueqâ-kiuâ näçŋqâ eäqe, tii ätukqe. “Kuknuâ tqu he qui emäkçiyâ? ⁶² Ämaqeuqâ Ymeqâ Ekqâ Iqu, anâ änyänänŋa äpmaniñqâ yätunqâ yqanŋi äqumbqe, äänâ ipnuwäwâ? ⁶³ Häñä-pmeqe, Dñä Äñguâ Iqu ävätçänâ. Ämaqeuqâ yänänäçŋqâ duta, maetçenâ. Inä etanŋi Nyi kuknuâ etqâ tä, quuvqâ vçençätâ, häñä-pmeqâ vçençätâ etqänâ. ⁶⁴⁻⁶⁵ Inä çäyâ etanŋi, hñquenâ quuvqâ maeçiyqâ itqänjuâ. Ga Nyaqâ kuknuâ ‘Ämaqâ hñqu Nyinyqe, hinŋi mapqâ yänâ. Apiqu, ämaqâ ique Nyinyqâ pätnqâ ämäçipmeçanŋuti, iqu i päñçiyâ’ etqe, ii hñquenâ quuvqâ maeçiyqâ itqätanŋuwita etqeqâ” ätukqe. Inä ätukqe, ämaqâ Iquenyqâ quuvqâ maeçiyqâ ipnuwâ iquauñçätâ, ä Iqueni ämaqâ iquau täkqâ ätuätä hipa iu väninjâ iquenyçetâ, Jisasi Iqu Iqueqâ-kiuâ änyänänŋa näçŋqâ eâ, i ätukqe.

⁶⁶ Inçanji Iqueqâ wäunjuänqâ ämotquamiñqâ kuapänänji, qu Ique tuwâ äwiyaçu, Iqutänji anâ mikiqâ danâ qe ikuwi. ⁶⁷ I iqanŋuwänŋanji, Jisasi Iqu Iqueqâ ämaqâ 12 iquauñi, “He-pqe Nyi inâ nyivâmapŋçätanâ?” ätukqe.

⁶⁸ Iwâ Saimonâ Pitâ iqu, “Naqâ Iquki, Si kuknuâ häñä hea ique-ique pmeqe ämenän. Ne tçenyqâ watunçüwâ? ⁶⁹ Inji, ne näçŋqâ ämenâ quuvqâ eqiyqu. Si Ämaqâ äñguâ jänänänŋä Goti Hanjuwâ Iqueqâ atäunjuâ ekikqâ Iqukiyqâ” ätukqe.

⁷⁰ I tçanŋa Jisasi Iqu ämävauçe, “Nyi henji, 12 etmakçeuñi, hñçuki dñä quvqâ-tänŋä äyçukitanâ?” ätukqe. ⁷¹ Kuknuâ iinji ätkqe, Saimonâ Iskarioti iqueqâ hikñä Jutasi iquenyqe. Iqu ämaqâ 12 iutanâ-qu çäyâ eâ, Jisasi Iquenyqe, täkqâ tuäniqâ etanŋi, ii ätkqe.

7

Israitqâ iqua, ittänŋä anju yakuâ äpmapu, ymisarijâ imäkkuwiñqâ

¹ Itanji, Israitqâ Jerusâlemâ iu hiçäva äçämiñuwâ iquauqâ naqâ iqua, Jisasi Ique äpâkçŋqâ iqanŋuwuwiñqâ, Iqu qua Jutiya iu ikiçänqâ mäwiñçanŋi Galili dunâ ikämiñqe.

²⁻³ Hiunji naçänänŋä Israitqâ Jerusâlemâ iu hiçäva äçämiñuwâ iqua, ittänŋä anju yakuâ äpmapu, yeeçqâ ipu aquvâçŋqâ hiunji iqua timäutunçqâ çäqi etanŋi, Jisasi Iqueqâ känŋuäkiqua Iqueni, “Si anâ täçinji ävâma, qua Jutiyanqâ uvâ. Tqâ ämaqâ wäunjuänqâ ämotquetçänŋä iqua, Si nätmätqâ imäkçanŋtqe hinjuâ kçämbŋçänänŋyâ. ⁴ Ämaqâ hñqu ämaqâ eeqänänŋä im-imñi, iquenyqâ näçŋqâ hipŋqâ etanŋgutqe, iqu nätmätqâ eeqänänŋi, ktqâ nämâ mimäkqâ yänâ. Si nätmätqâ iinji imäkätçänji, ämaqâ eeqänänŋi hinjuâ kçämbŋçänâ ämotquatŋçeqâ” ätukuwi. ⁵ I ätukuwi, Iqueqâ känŋuäkiqua-pqe Iquenyqâ quuvqâ maeçiyqâ ipiyitanji.

⁶ Iqua i tçanŋuwänŋa, Jisasi Iqu, “Hiunji Nçe, äñänjçâ. Henyqe, hiunji eeqänänŋä iqua, äñguänänjçâ” ätukqe. ⁷ “Nyi ämaçe, qu suqâ quvqâ imäkätçätanŋuwuwiñqe, ‘Ii

suqä quvqä imäkätqänäuä' tuätqätangqenqä, qu Nyinyqä wiunqä itqänä. Iinj etangi, qu henyqe, iinji miqä ipnqäuä. ⁸ Nqä hiunji änyä enqä-qae, Nyi aquväqñqä naqänänjä iunqä mäyqä yimä. Henyä epiyä" ätukqe. ⁹ Iqu qunji i ätuätä, mäwqä danä, Galili bu äpmakqe.

¹⁰ Inäqe, Iqueqä känguäkiqua aquväqñqä yätunqä ae äväma yqanquwängga, Jisasi Iqu qänaki maqñqä ekqe. ¹¹ Aquväqñqeuñi, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua Jisasi Iquenyqä, "Ämaqä Iqu äñgi pmenä?" ätäpu, qävqä ikäminuwi. ¹² Inqanji ämaqä kuapä äpmapiyä iunji, hiyäkakä ätngäukuwi. Hñqua Iquenyqe, "Ämaqä änguanänjueqä" tqanquwängga, hñqua "Oeyä, Iqu ämaqä kuapänänjä hänaqä huiw-mända ätuma äwqiyä" ätkuwi. ¹³ Inqanji, qu iquauqä naqä iqua hanä-iqä vqenqä zä winqanji, Iquenyqe, ätnänjäqi äti matqä danä ikuwi.

Qu ymisänä nätkätanguwängga, Jisasi Iqu näqñqä äwikqenqä

¹⁴ Qu aquvä äqämbu hiunji hñqua ae pmetanquwängganji, Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anä mätnätangqä ququawä yänggisa äpeyäqe, qokä-apäkiu kukñuä näqñqä äwikqe. ¹⁵ I iqanqanji, iquauqä naqä iqua yäunjuä ipu, "Iqu näqñqä-vqä hñquenyqä mäwqä iminqe, näqñqä ii, äänä itä ämeqätiyä" tpu ikuwi.

¹⁶ I iqanquwängganji, Jisasi Iqu kimanji, "Kukñuä tä ämetqueqe, kñuä indqänqä Nyaqeta maetqe, Goti Nyi änändowatkqä Iquesayqä" ätukqe. ¹⁷ "Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä äwinqe qänaknä yätñqä itäqä iqu, Nyaqä kukñuñqce, ii Goti Hanjuwä Iquesatiyä, ä kñuä indqänqä Nyaqä iuta tqändiyä-qe näqñqä hiänä. ¹⁸ Ämaqä kukñui, kñuä indqänqä iqueqä iuta ätqä iqu, yoqä iqueqe haqä yätu maenätñqä winqanqiyi. Inäqe ique ändowatkqä iqueqä yoqe haqä yätu maetñqä äwinggqä iqu, suqä quangi mämeqä, naqä-qakuänänjä tqä-quvqä. ¹⁹ Mosisi iqu kukñuä-suqä metapqä inqäta? Iqu etapkqä-qe, he eeqänänji, suqä iunji, qänaknä miqä itqänäuä. Ga he Nyinji sunqä pizqä bäkñqä itqänäuä?" ätukqe.

²⁰ I tqanqanji, ämaqä kuapänänjä iinji, ämävaupiyi, "Penqä dnä kinyasäuqanji ätnyä. Sinji, tqu kpäsätñqä itqänä?" ätkuwi.

²¹ Kimanji, Jisasi Iqu ätukqe. "Nyi wäunjuä naqänänjä iqu imäkkqenqä, he miiqä yänä inqä ikuwiqä. ²² Mosisi iqu qokä iquauä huiwä häuä ktäupñqä ätukqeuñi, Sämbatqä hiunji hapänqga qäyä etanqä-qe, he ymeqä qokä hñquauqä huiwi, häuä ktäupnä. Suqä iinji, Mosisi iqu mikutäuqä ikqe, atqä-awäka ikutäukuwi. ²³ He Sämbatqänqanji, ymeqä hñquauqä huiwä häuä äktäutqänjuwi, ii he Mosisi iqu kukñuä-suqä ekqä iqueni qui mimäkkqä itqänjuwi. Inji Nyi Sämbatqänqga ämaqä iqueä huiwi, eeqänänjä äñguä iwimäkkqanqenqce, he Nyinyqe sunqä äkasuwä tätkänäuä? ²⁴ Ämaqeucä suqe, hinuä äqumbiyä dunqänä hinji miwäsäuqä pambu. Suqä naqä-qakuä jänänänänjä duta iwäsäupiyä" ätukqe.

"Jisasi Iqu, Kraisi Iqu etanqitiyä?" ätkuwinqä

²⁵ Inqanji ämaqä Jerusälemätanjä hui, "Ämaqä neyaqä naqä iqua pizqä päkñqä itqänjuwi, Tä Qäqu maendiyä?" ätñguwi. ²⁶ "Hinjuä qumbu. Iqu ätnänjä iqi qäyä ätqäuä ätqanqä, qu Iqueni manä hui mätkuä danä iqäuä. Ämaqä Kraisi Ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iqu etangi, qu näqñqä ämapu maeqä inä? ²⁷ Kraisi Iqu äpqañganji ämaqä-pqä hui näqñqä mämeqä ipu, 'Iqu äkiuta päniqätiyä' tpu ipnuwiqä. Injäqe Ämaqä Tqueqä äpqäqenqce, ne näqñqä ämenjunä" ätñguwi.

²⁸ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkqä anä mätnätangqä ququawä iqi ätqäuä näqñqä ävätäqänqanji, manä yänänänqñqä tii ätukqe. "He Nyinyqä näqñqä epu itanqga Nyi äpqañqä-pqä näqñqä yasämä eänäuä. Ga Nyi kñuä indqänqä Nqä duta mapqä iqäqe. Nyi änändowatkqä Iquenyqe, he änyä maqñqä eänjuwi. Iqu naqä-qakuänänjä Iquvqä. ²⁹ Nyi Iqu änändowatkqanqgi Iquesa äpqäqä-qae, Nyi näqñqä Iquenyqä eänänä" ätukqe.

³⁰ I tqanqenqä, qu Jisasi Ique a äkiqätäpu itmenätpu ipiyä-qe, hiunji i imäkkqä iqu, Jisasi Iqueni mäwimeqä änyä etangi, ämaqä-pqä hui Iqueni hipa hui mitmaqñqä ikuwi. ³¹ Inäqe, ämaqä iu äpmaminuwitanjä kuapänänji, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, "Kraisi Iqu äpätqänqanji, Iqu nätkatqä ämaqä mimäkkqänänjä, Ämaqä Tqu imäkätñqeuñi ämäwqätäuniqätanä?" ätñguwi.

³² Parisi iqua ämaqä kuapänänjä Jisasi Iquenyqe, "Iinji-iinjiqä" hiyäkakä tnätqätanqä qätä äwipiyi, iquatä, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, Ique a äkiqätäpu itmapñqce, ämayukä-imanqä hñquau ändowatkuwi.

³³ Inqanji Jisasi Iqu, "Nyi hesänji quäuqä mäpmeqä danä wänqäpu äpmami, änändowatkqä Iquenyqä umqänä. ³⁴ He Nyinyqä qävqä ikipiyä-qe, Nyi pmetanqñqeuñi änä mäwqä ipiyä-qae, Nyinji mämanqumueqä ipñqäuä" ätukqe.

³⁵ I tquangani, Israitqā iqua, “Ne Iqueni māmāqumueqe, Iqu āknjinyqā uwqanguti yanquatiyā? Iqu Israitqā iqueneqā neyāmaqā im-imā āpmakāwānuwā iunqā āwātā, nānqce āmaqā Israitqā ma huizi iqi āpmejuwiu vātñqā ātqutiya?” ³⁶ Iqu neñi, ‘He Nyinyqā qāvqā ikipiya-qe, Nyi pmetanggeuni ānā māwqā ipiya-qae, Nyini māmāqumueqā ipñqāuā’ ātqāqe, Iqu kukñuā iñi ānāñqā tqiya?” ātñguwi.

³⁷ Hiunji yeeqā ipu aquvāqñqā yāpakā naqānāñā iqueni, Jisasi Iqu pāmā ātqāuqe, mañā yāñāñqñqā, “Āmaqā tqu-tqu quvākā ye āwiyqāqe, eqā nātñqānā Nyinyqā āpānā” ātukqe. ³⁸ “Āmaqā āsqu-āsqu Nyinyqā quuvqā eqiyqe, eqā esqā hāñā-pmeqā-tāñi iqueqā yāpā iunda pquānā. Inji Goti Hanjuwā Iqueā tuwanuā iu ātnāñqā-pa* pquāñqiyā” ātukqe. ³⁹ Jisasi Iqu kukñuā iñi, Dñā Āngūā Iquenyqā ātkqe. Dñā Āngūā Iqueni, āmaqā Jisasi Iquenyqā quuvqā eqiyāpiyā iqua mapnuwāñqeyi. Inganji, Goti Hanjuwā Iqu Jisasi Ique ātuma āyātā, yoqā naqā vqe ānāñqae, Dñā Āngūā Iqu iquauñi, wimeqñqā-pqe, ānāñi.

⁴⁰ Jisasi Iqu i tqangji āwipiyanğani, āmaqā iqi āpmamiñuwi, “Āmaqā Tqu naqā-qakuā, Hiñuā-tqā Qāqueqā” ātkuwi. ⁴¹ I tqanguwāñga, hui “Kraisi Ne āmineyātñqā Goti Hanjuwā Iqu atāñuā ikqā Qāqueqā” ātkuwi. Ināqe, huiziqua “Oeyqā” ātkuwi. “Kraisi Iqu Galilisa pğāñqā hmanjğā. ⁴² Goti Hanjuwā Iqueqā tuwanuā iñi, ‘Kraisi Iqu Dewitiquesañā hueqā-himqā heniqe,’† itanga ‘añā-himqā Dewiti iqu āpmamiñqā Betlemā iutañāqu heniqā’‡ ātkqe” ātukuwi. ⁴³ I ipiyi, Jisasi Iquenyqe, quwqā-quwā inği-inği āndmāknjguwi. ⁴⁴ Iñā ipu, hui Iqueni a kiqātānā-tpu ipiyā-qe, āmaqā-pqā hui Iqueni hipa hui mitmaçiyqā ikuwi.

Āmaqā naqā iqua, Iquenyqā quuvqā maeçiyqā ikuwiñqā

⁴⁵ Āmayukā-imanqā iqua, Parisi iquautā, hiqāva-imākqā naqā iquautā anğumā wimeqanguwāñga, “He Iqueni ātuma mapqe, suñqā iqāuā?” ātukuwi.

⁴⁶ I tqanguwāñga, iquauā kimanji, “Āmaqā-pqā hui kukñui, Āmaqā Tqu ātātñqā-pa, matqā itqāñuwiqā” ātukuwi.

⁴⁷ Itanga, Parisi iqua iquauñi, “Heñā-pqe, Iqu qāyasāqi etuma āwçiyā? ⁴⁸ He āmaqā naqā yoqā-tāñā-pqā hñqu, itanga Parisi-pqā hñqu, Iquenyqā quuvqā heqiyātqātangi āqunāñuwātānā? ⁴⁹ Āmaqā kuapānāñā tā, suqā Goti Hanjuwā Iqu Mosisi ique āwikqñqā ānyā maqñqā enjuwā iquauñi, Goti Hanjuwā Iqu qui iwimākātñqā ae ātkqe” ātukuwi.

⁵⁰ Iñā tqanguwāñganji, iquautāñā hñqu, iqueqā yoqe Nektimāsi, hiñuqāñāñāñga Jisasi Ique āwimakqā iqu, huizi iquauñi tii ātukqe. ⁵¹ “Neyaqā suqā duñi, ne āmaqā hñqueā kukñui qātā āwiyātānā, itanga iqueqā wāñuā imākātñqā duñi, qāvqā ganā iani, inğa iwāsāuatunqeqā” ātukqe.

⁵²⁻⁵³ Quwqā kimanji, “Āi! Si-pqā Galilisanā iqukitānā? Goti Iqueqā tuwanuā iu qāvqā āñguānā itnā, nāqñqā tii esñqe. Galilisanji, hiñuā-tqā hñqu mapqā yāñqiyā. Hmanjğā” ātukuwi.

8

*Apākā qokā-tāñā hui, iyyqā huiwi āmaqā hñque māñgi yanā āwikqñqā**

¹ Inganji āmaqā eeqāñāñi quwqā anjuñqā ae āweqanguwāñga, Jisasi Iqu qoqonā Olipā yātunqā ekqe.

² Zinuitāñi Iqu iqi āvāmetā, hiqāva-imākqā anjuñqā anğumā āukqe. Iqu ququawā iqi pmetanga, qokā-apākā eeqāñāñi Iquenyqā āpçanguwāñga, Iqu quamā āpme nāqñqā motquetñqā ipāqākqe. ³ Iqu i motquetqātāñga, āmaqā kukñuā-suqñqā nāqñqā iquatā, Parisi iquatāñi, apākā hui ātuma āpāpu, qokā-apākā iuqā hiñuā iqi ākitqātekuwi. Apākā ii, qokā-tāñā eāqā-qe, āmaqā hñqutā-mānda huiwā yanā inğanginyā āquñguwi. ⁴ Iwā Inganji Jisasi Iqueni tii ātukuwi. “Āmotqeqā Iquki, apākā qokā-tāñā tāsi, qokā huizitā huiwā yanā inyātqātanginyā āqunāñuwiqā. ⁵ Kukñuā-suqā Mosisi iqu ānātapkqā iñi, ‘Apākā suqā iñā iqanguwā iuauñi, hikā pizqā pāsçāñqā’ ātnāñqe,† si ānāñyā ātnā?”

⁶ Qu kukñuā i ātukuwi, Iqu kukñuā ānā ātātqā Iquesa āmapu, kukñuā mitpnuwā inqā yamwiqā āwikuwi. Iñā tqanguwāñga, Jisasi Iqu āuesāuā, Iqueqā hipaitā qua hiñā bu tuwanuā āqākqe.

* **7:38** Jisasi Iqu Goti Iqueqā kukñui āsqueneyqā kñuā indqāñqātiyā? Nāqñqā-tāñā hñqua Asayā 58:11 iquenyqā ātqā. Hñqua Sakātiyasi 14:8 iquenyqā ātqā. † **7:42** 2 Samuēli 7:11-14; Asayā 9:6-7; Jārāmāi 23:5-6 ‡ **7:42** Maika 5:2 * **8:** Pipa Grikā pmeçeuqā kukñuā iu āqāñāñqā huiñi, kukñuā 8:1-11 iñi maqñqā eā. † **8:5** Kukñuā-suqā 22:22, Hiqāva-imākqā 20:10

⁷ Qu yatnqä äpakänä vqanguwänga, Iqu pämä ätqäuge, tii ätukqe. “Ämaqä hesanä hñqu suqä quvqä mimäqkä itnqä etangutqe, iqu apäkä täsinji, hikä kinqanäni, iqu-ganä äpäsänä.” ⁸ Iwä Iqu kuknuä iinjä ätuäqe, anji äuesäuge, qua hinä bu tuwanuä äqäqke.

⁹ I tqanji äwipiyyi, qu eeqänäni hñqunä-hñqunä iqinji ävama äukuwi. Ga ämaqä quväukuä kuapänänä-tänä iqua hñuiqä äwqanguwänga, ämaqä huizi qänaki äukuwi. Mä Jisasi Iqu iqi yqänä äuesäutanji, apäkä ii Iqueuä hipeñuä iqi yqänä ätqäuminqe. ¹⁰ Itanji Iqu pämä ätqäuge, tii ätukqe. “Apäkä iiki, ämaqä eeqänänä täqi ätqäunjuwi, ängi uwqäüä? Si kuknuä mikitätñqe, hmada?”

¹¹ I tquanqa, ii ätukqe. “Naqä Iqukiyä, oeyä, hñqu hmanjqä.”

Ga Jisasi Iqu iinjä tii ätukqe. “Nyi-pqe kuknuä mämiktqä da imqänä. Si äunji, qänakñi suqä quvqe mimäqkä pa iqätñqä” ätukqe.

Jisasi Iqu qua täu We-hunqä Vqä Iquvi

¹² Anqumñi Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Qua täu we-hunqä vqe, Nyi Qäqunjqä. Ämaqä Nyi änyuvändmitätqä iqu, qanji heawiqä du mäwqä itä, iqueqä quuvqeuñi we-hunqä-tänä-queyqä.”

¹³ I tquanqa, Parisi iqua qätä äwipiyyi, Iqueni tii ätukuwi. “Si kuknuä awi, Tqä-täunqänänä ätätqäninyä. Iinqe ämaqä, quuvqä makiqiyqä ipñqäüä.”

¹⁴ Ga kimanji, tii ätukqe. “He ‘Si Tqä sugenqä änatnyä’ ändquwi, naqä-qakuänänä ändqäüä. I etanji Nyi Nqä-näuanji, anä ävama äpçenqätä, nñ anä äumçeuñqe näqñqä enänä. Nyi näqñqä iinjä ämençetani, ämaqä Nyaqä kukñu quuvqä eqäpñqe. Inäqe he Nyaqä anä çakuñqetä äkiunqä-pqä uwqangundqe, he änyä maqñqä ipñqäüä. ¹⁵ He ämaçeu iwäsäupiyänganji, suqä qua täutaninqänä näqñqä epu, iwäsäuquenjqä. Inäqe Nyi ämaqä hñqeuñi, miwäsäuqä danä itñqeçä. ¹⁶ Inji Nyi ämaqä hñqueqä sugenqä iwäsäuqangundqe, he Nyaqä iwäsäuqä iinjä iquenqe, quuvqä heqäpñqänänji. Ii tiinjä dutayi. Nyi Nqä-näuanä miwäsäuqä iqä. Apiqu änanöwatkqä Iqu, Nyitä wäunjuä anä itqäüä. ¹⁷ Kukñuä-suqä he Mosisi iquesa ämepu qänaknä itqäñuwä iunji, kukñuwi tii ätnä. ‘Ämaqä hñquaqu kukñuwi asitaninä ätqiyyi, iquaquiyqä kukñuñqe quuvqä heqäpñqe!’”

¹⁸ Nyi Nqä-näuanqä awä ätätñqä Iqunji. Itanqa huiziqu, Apiqu Nyi änanöwatkqä Iqu, Nyinqä awä inä ätätqäüä.”

¹⁹ Inqanji Parisi iqua yatnqä tii äwikuwi. “‘Nqä Apiqueyqä’ ätnji, ga Iqu ängi pmenä?”

Itanji Jisasi Iqu ivatuwanäqe, kima tii ätukqe. “He Nyinyqätä, Nqä Apiquenyqätänji, änyä maqñqä yqänä eänäüä. Inäqe he Nyinyqä näqñqä hiqä-säpi, Apiquenyqä-pqe näqñqä inä iqäpñingä.”

²⁰ Hiqäva-imäqkä anä ququawä iqinji, Jisasi Iqu mbqä pñqä witanqçqä-tänä qäqi äpme, qokä-apäkä iunji näqñqä ävätä, kukñuä iinjä ätmuinqe. Iqu ätnänä iqi çäyä pmetanji, inqanji Iqueqä hanjä-iqä meqe, çäyu matimäuqä änä etanji, ämaqä hñqu Iqueni, a makiqätqä ikqe.

Jisasi Iqu, “He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä” ätukqenqä

²¹ Anqumñi Jisasi Iqu qunji tii ätukqe. “Nyi eväma umqänä. Hñga-mändanji, he Nyinyqä qävqä yanä-tpu ipqe, hiqä suqä quvqe yqänä äwinqä iutanä päkombnuwiqä. He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.”

²² Israitqä Jerusälämä iu hiqäva-imäqkä naqä iqua, ii tqanji äwipiyyi, quwqä-quwä tii ätnqñuwi. “‘He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä’ ätqe, äänä etanji tqiyyä? Iqueqä-kiuä päknätñqä ätqutiyyä?”

²³ Itanqa Iqu tii ätukqe. “He qua butanuenä etanqä, Nyi haqä yätutanunjqä. He qua täutanä iqenä etanqä, Nyi qua täutanunä manä. ²⁴ Inä etanji ‘Hiqä suqä quvqä yqänä äwinqä iutanä päkombnuwiqä’ ae etqeçä. Ii tiinjä etanjiyyi. Nyi Nqä-näüä äpmenqä Iqunänqä^S quuvqä manjiqiyqä iqanqppqe, he heqä suqä quvqe yqänä wiqä, äpäkombnuwiqä.”

²⁵ Iqu kuknuä i tquanqa, “Si Tquki natnyä?” ätuäpu, yatnqä äwikuwi.

Iwä Iqu, “‘Nyi Iqunjqä’, ae äyä etqe. ²⁶ Nyi heqä suqä quvqenqe, kuknuä kuapänä ätätmä ewäsäumätmä, itmä-qe, Nyi änanöwatkqä Iqu, aanä naqä-qakuinä Tqä-qu etanji, Iqueqä kukñuwi Nyi qätä äwiyätñqenä, qokä-apäkä qua täunju ätuätñqeçä.”

²⁷ Iqu Iqueqä Kaniqenyqä tuätqätanqçqä iinqe, qu kñuwi mämeqä ikuwi.

²⁸ Iutanji Iqu tiinjä ätukqe. “He Ämaçeuqä Ymeqä Ekqä Iqunä indmepu, haqeçä ämanjiyäpiyänganji, he Nyinqe, Nyi Nqä-näüä äpmenqä Iqunänqä näqñqä epñqäüä. Ga tiinjä-pçenqä näqñqä inä epñqäüä. Nyi nätmätqä hui Nqä kñuä iutanä mimäqkä

§ 8:17 Kukñuä-suqä 17:6; 19:15 § 8:24 Jisasi Iqu “Nyi Nqä-näüä äpmenqä Iqunänqä” ätqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä enqä-paniqä. Yoqä iinjä, Goti Iqu Mosisi iqueni awä ätukqe. (Anqumä Itmaqä 3:14)

danä itnqeëqä. Oeyä. Nyi kuknuä eeqänäni, Apiqu ämändquakqenä ätättnqeëqä. ²⁹ Nyi änändowatkqä Iqu, Nyitä anä äpmenä. Nyi nätmätqä Iqueuä äwinqeu qäyunä imäktnqä iutanji, Nqä-näüänä pmetmtnqä hinuinä manqänqä itnqeëqä.” ³⁰ Jisasi Iqu kuknuä ii tätqätannga, kuapanänji Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Kuknuä naqä-qakuä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänqiyä

³¹ Inganji Iqu Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iquautanji Iquenyqä quuvqä heqiyqanquwä iquauñi, tii ätukqe. “He Nyaqä kuknuä mäwquatämäuqä, a yänänäqñqä äkiqätppqe, ga he Nqä wäunjuänqä ämetqueqä-quenä pmeprnqäüä. ³² Ga inä ma, kuknuä naqä-qakuñqä näqñqä eäpu, itannga kuknuä iinjä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänqiyä.”

³³ I tqannga, qu kimanji tii ätukuwi. “Ne awiçu Aprähämä iqueqä hueqä-himqä iquneyqä. Hea hujarä-pqe, ämaqä hñqueqä wäunjuä-wiyqä hinji eätanä, iqueqä äwinqä yäpä imä mäpmeqä danä itunqeëqä. I hitanji ‘Kuknuä naqä-qakuä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwinqä iuta huätä ewewqatänqiyä-qe,’ sunqä natnyä?”

³⁴ Iqu iquauqä kuknuji kimanji, tiinjä ätukqe. “Aanä naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä eeqänänjä suqä quvqä imäktqänjuwi, qu suqä iqueqä äwinqeunji qänaki vqä iquaiqä. ³⁵ Ga ämiqä hñqueqä äwinqeunji qänaki vqä iqua, iquauqä ämiqä iqueqä anjuñi näweqä mäpmeqä itqänjuwiqä. Oeyqä. Ymeqenä pmetpnqäüä. ³⁶ Inäqce Ymeqä Iqu he ewewqatqanquti, he suqä quvqä iqueqä äwinqeunji qänaki mäwqä pmetpnuwiqä. ³⁷ Nyi näqñqe. He Aprähämä iqueqä hueqä-himqä iquenä etanqqä-qe, Nyaqä kuknuji heyaqä äwqä yäpä injisanji mäwiqä etanji, he Nyi ämbäkpñqä itqänjuä. ³⁸ Nyi Nqä Apiqu äe ämändquakqeuñi, kuknuä awi nätmätqä iinjä ätätqänänä. Nñ he heqä suqä Nyi ämbäkpñqä itqänjuwi, ii hiniqu tqanji äwikuwiunä imäktqänjuä.”

³⁹ Inganji iqua kima tii ätukuwi. “Neqä awiçu, Aprähämä iqueqä.”

Ga Jisasi Iqu iquauñi ätukqe. “Iinjä naqä-qakuä he Aprähämä iqueqä kawäkenä hiqä-säpi, suqä asänänjä Aprähämä iqu iminjä-pa, ii itqänningä. ⁴⁰ Kuknuä naqä-qakuä Nyi Goti Hanjuwä Iquesa qätä äwikqe, eeqänänji qäyä etättnqä-qe, tängganji he Nyi pizqä bäkpñqä itqänjuä. Suqä iinjä ii, Aprähämä iqueqä suqä manä. ⁴¹ He hiqä hiniqueqä suqä iunä imäktqänjuä” ätukqe.

Iwä qu Iqueni tii ätukuwi. “Ne neqä nipaqa qokitä hinji hiqaqä äwäyäkibu mänanyquä ikuwiqä. Oeyqä. Neqä Apiqu, Goti Hanjuwä Iqunänjqä.”

⁴² Inganji Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu heqä hiniqu etanqtqe, he Nyinqä enjuänänjqä. Ii tiinjuta etqä. Nyi Goti Iqutä anä äpmaminueä, äyä äquvepkqe. Nyi änyinqä Nqä dutanä äquvepkqä ma, Goti Hanjuwä Iqu änändowatqanji äquvepkqe. ⁴³ Ga kuknuä Nyi tqanqce, he näqñqä änguanä maeqä iquwi, ii he Nyaqä kuknuji meqänqce, maenqanqqä iutayi. ⁴⁴ He Setänä, heqä heniqueqä ymeqä-quenji. Ga he iqueqä äwinqeunä yänä äqänäpu qänaknä iquenjqä. Ingata tii tängganqce, iqu ämaqä päsqänqä äpmenä. Itannga iqu suqä naqä-qakuä iunji qänaknä miqe, tiinjä dutayi. Suqä aanä naqä-qakuä di, iquä mäwiqä iminjce. Kuknuä quanqä ätminqce, ii aanä iqueqä yänjiyi. Iqu ämaqä quanqä kuknuä tqä-qu eä, itannga iqu quanqä kuknuä tqeutanjä kaniquwi. ⁴⁵ Iinjñqe Nyi kuknuä aanä naqä-qakuänänjä di etqanqqetanji, he Nyaqä kuknuji quuvqä maeqiyqä da äyä itqänjä. ⁴⁶ He ‘Iqu suqä quvqä imäktqä-qeeyqä’ knuä eyätñqä etanqtqe, ga Nyaqä suqä quvqä imäktñqce, ätnänjä iqi ätäpu, maeqiyä. Ä Nyi kuknuä awä naqä-qakuä dinä ätättnqä etangundqe, inji Nyaqä kuknuji quuvqä maeqiyqce, sunqä itqänjuä? ⁴⁷ Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iqua, Iqueä kuknuji qätä äwiyätqänjuwi. Ä he Iqueä kuknuji qätä mäwiqä iquwi, ii tiinjä etanjiyi. He Iqueqä ymeqä-quenä maeqä epiyä dutanji.”

Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänqätä, Aprähämä iquenyqätä, ätkqenqä

⁴⁸ I tqannga, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä naqä iqua, Iqueni kima tii ätukuwi. “Ne tii äktqunä. ‘Si ämaqä Sämaliyatanä* Iqukiyqä. Ga dnjä quvqä hñqu äktqänänä.’ Iinjä ne naqä-qakuä äktqä?”

⁴⁹ Itanji Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Nyi dnjä quvqä hñqu mandqäüqä inä. Hmanjqä. Itanji Nyi Apiqueä yoqenä haqeu mamäutqätannga, he Nyaqä yoqce mändi ängittqäyätqänjuä. ⁵⁰ Nyi Nqä yoqce, haqeu mämanänqä itqänjuä. Nñ, Nyi yoqä naqä mamqenqä äwinyänqce, Hñqunänjqä. Iqu ämaqä eeqänänjä iquau Iwäsäuqä Iqueyi. ⁵¹ Nyi aanä naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä hñqu Nyaqä kuknuji qänaknä imitätqce, mapäkonqä hea ique-ique pmetäniqceä.”

* 8:48 Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iqua, Sämaliyatanä iquauñqce, “Ämaqä quvqä iquä iquaiqä” knuä indqänmiñjuwi.

⁵² Inganji iqua kima tii ätukuwi. "Si e änatnä imni, tängganji, tiinji. Dnà quvqä hñqu Si äktqäunqä iinqe, ne näqñqä ae equnä. Aprähamä iqu-pqä, Goti Iqueqä hiñuä-tqä iqua-pqe, ae äpäkonjguwä-qe, Si tii änatnyä. 'Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qänaknä imitätqe, iqu mapäkonqä hea ique-ique pmetäniqeqä.'" ⁵³ Änäängä? Si neqä awiñqu Aprähamä, ae äpäkonqä iqueni ämäwqätäutnä, änatnä? Ä Goti Iqueqä hiñuä-tqä iqua-pqe ae äpäkonjguwiqä. Si "Nyi tqunä" ätqänä, 'kñuä kiyqiyä?"

⁵⁴ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. "Nyi Nqä yoqe haqeu ämamänmitmqe, ii nätmätqä hiñginqä enqä-panji. Inäqe Nqä Apiqu, Iqu Nyaqä yoqe haqeu ämanmäutqänä. Iquenyqe, he 'Neqä Goti Hanjuwä Iqueqä' äyä ätqäuä. ⁵⁵ Inäqe he Iquenyqe mañqä epu ätqäuä. Nyi, Nqä-näuäñji Iquenyqe näqñqä eäñänä. Ga 'Nyi Iquenyqe mañqeqä' etmqe, ii Nyi ämaqä qanqätqä he enqä-panjunä emqänä. Itanji Nyi Iquenyqe näqñqä ae eämä, itanqa Nyi Iqueqä kukñuä iunä qänaknä itqänä. ⁵⁶ Heqä tawiqu Aprähamä iqu, Nyaqä hiunji hiñuä qunäniqenqä kñuä indqänätäqänqanji, iqu yeeqä äwinyminqeqä. Itanji iqu hiñuä i äqunäqe, aquvänä ikqeqä."

⁵⁷ Iwä iqua qätä i äwipiñi, tii ätukuwi. "Si Tqä quvükui 50 änä qäyä etanji, Aprähamä iqueni Si hiñuä äqunqñätanä?"

⁵⁸ Ga Jisasi Iqueä kimanji, "Nyi naqä-qakuänänä etqänä, Aprähamä iqu matimäuqänqanji, Nyi Nqä-näuä Äpmenqä Iqunqä" ätukqe.

⁵⁹ I tqanqñenqä, qu hikä ämepu Ique päsänä-tpu iqanqunwänqga, Iqu zä imäknä hiqäva-imäqä anä täkñuñi äväma, yäpaqänqgisa äukqe.

9

Jisasi Iqu, ämaqä hiñuä mañqä hñque äñguä iwimäkkqenqä

¹ Jisasi Iqu qarä äwätäqänqanji, ämaqä hiñuä mañqä hñque äqunqge. Ämaqä iqu känäwqä äwqä imdanji, hiñuä mañqä iñäqu ätimäukqe. ² Inganji Iqueqä wäunjuänqä ämotqumänqä iqua Iqueni, "Näqñqä Motqeqä Iquki, ämaqä tqu hiñuä mañqä imäñqge, suqä quvqe tqeqäwä? Iqueqä-kiuätanä, kanä-känaisändanä?" ätukuwi.

³ Yatñqä i vqanqunwänqga, Jisasi Iqu, "Ämaqä iqu hiñuä mañqä inqe, suqä quvqe, iqueqä-pqä ä iqueqä kanä-känäwqä-pqä duta hmanji. Ämaqe, qu ämaqä tqe hiñuä äqunäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñenqä näqñqä mañqä dinqeqä. ⁴ We yqänä tii hunätanqanji, ne Nyi änändowatkä Iqueä wäunju imäkatunqge. Ämaqe wäunjuä miqä inqge, hea heätñqe qäqinji. ⁵ Nyi qua täu äpmenqge, qua täu We-hunqä Vqä-qunqä" ätukqe.

⁶⁻⁷ Iinä ätuäqe, Iqu qua bu makukuä äquteqe, makukitä quae ättäqe, ämaqä iqueä hiñui quä äwqäyätä, iqueni, "Eqä-huänä Silomä du asñä qänämändñqä uvä" ätukqe. (Yoqä 'Silomäuä' ätnänqä iqu, 'ändowatkäuä' ätnä.) Inji iqu äwäqe, asñä qänämänqanqga, iqueä hiñui äñguä heqanji, iqu hiñuä äñguä qñqä-qu äpkqe.

⁸ Inganji ämaqä, iquä anä asä iqi äpmaminjuwitä, ämaqä, iqu hiñuä mañqä äpme mbqänqä nätmätqä isuanqä täunjuä täqtätanji äqunminjuwitänji, qu, "Ämaqä tqu mbqänqä täunjuä ätqämanätñqä iqutanä?" ätäpu yatñqä ingäukuwi. ⁹ Yatñqä i inqanqunwänqga, ämaqä hui, "Auqä, ämaqä iqu qäqeqä" tqanqunwänqga, hui, "Oeyä, iqu maetqe. Ämaqä iqu enqä-panä hñqeqä" ätkuwi.

I tqanqunwänqga, ämaqä iqu iqueqä-kiuä, "Nyi ämaqä iquä qäqunqä" ätukqe.

¹⁰ Qu iqueä kimanji, "Si hiñui äänä itnä qänqinnyä?" ätuäpu, ique yatñqä äwikuwi.

¹¹ Yatñqä i vqanqunwänqga, iqu, "Ämaqä 'Jisasiuä' ätätqänuwä Iqu, qua ättäqe, nyaqä hiñui quä äñqiyätä, 'Asñi, eqä-huänä Silomä du qänämändñqä uvä' dqanji, nyi äumi, asñä tii äqänämänätmäñqanji, hiñuä qe äqänqänä" ätukqe.

¹² I tqanqanji, qu, "Ämaqä Iqu äñgiwä?" ätukuwi. Iqu, "Nyi änyä mañqeqä" ätukqe.

Parisi iqua, hanjä-iqä äwikuwinqä

¹³ Inganji qu ämaqä hiñuä mañqä iminqä iinä iqueni, Parisi iquauñqä ätuma äukuwi.

¹⁴ Jisasi Iqu qua ättätä ämaqä iqueä hiñuä äñgui, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqga iwimäkkqe. ¹⁵ Inqge, Parisi iqua-pqe, ämaqä iqueni, "Si hiñui, änä itnä äqänqinnyä?" ätuäpu, yatñqä ämikuwi.

Iqu qunji, tii ätukqe. "Iqu nyaqä hiñuä täunji, qua nqäyqanji, nyi asñä äqänämänätmä, täñqanji hiñuä äñguä sä äqänänänä" ätukqe.

¹⁶ I tqanqanji, Parisi hñqua, "Ämaqä hiunji hapä pmeqä dunqä suqe, qänaknä miqä iqäqä Tqu, Goti Hanjuwä Iquesanä-qu maetqenä" tqanqunwänqga, hñqua, "Ämaqä suqä quvqä imäqä-qu eäqe, nätmätqä ämaqä mimäqänänä tiñji, äänä imäkätñqäwä?"

ätkuwi. I ätnäpiytani, naqä-hnqunä mäpmeqä danä ingi-ingi äktqänguwi. ¹⁷ Iinjä ipu, qu iqueni, angumä yatnqä tii äwikuwi. “Ämaqä saqä hinjui, änguä ikimäqä Iquenyqe, si ‘tqueqä’ ttnqäwä?”

Yatnqä i vqanquwängga, ämaqä iqu tii ätukqe. “Iqu Ämaqä Hinjuä-tqä-queqä.”

¹⁸ Inäqce, Israitqä Jerusälämä iu hiqäva imäkminjuwä iquauqä naqä iqua, “Ämaqä iqu hinjuä maqnqä-qu enqe, tängani iqu hinjuä äyā äqängiyä” kjuä mämeqä ipu, ämaqä iqueqä kaniquesä känäutä kuknuä ätuätumepu, yatnqä tii äwikuwi. ¹⁹ “Ämaqä tquenyqe, qe, ‘Yeqä ymeqä hinjuä maqnqä imängqeqä’ ätqiya iqtanä? Ga iqu tängani hinjuä ängui, äänä itä äqängiyä?” ätukuwi.

²⁰ Qu yatnqä i vqanquwängga, ämaqä iqueqä kaniqutä känaisä ämävayi, “Ye näqnce. Iqu yeqä ymeqä-qu etangi, iqu hinjuä maqnqä imängqeqä” ätukiwi. ²¹ “Inäqce, ye änyä maqnqce. Iqu tängani hinjuä, äänä itä äqunquti. Ämaqä ique änguä imäkätä hinjuä qänätjqä imäkqä Iquenyqe, ye maqnqeqä. Iqu ae naqä enqä-qae, yatnqä iqueqä-kiuä wipu. Ga iqu ‘iinjqä-iinjqä’ hetätjqänänyä” ätukiwi. ²²⁻²³ Iyaqu ii ätukiwi, ämaqä naqä iquauqä zä etangiyi. Ämaqä iinjä iqua, näwinyä pmua imäkäpu tii ätkuwi. “Ämaqä hui Jisasi Iquenyqe, ‘Iqu Kraisi ne ämineyätjqä Goti Hanjuwä Iqu Ique äteqkä Iqueyqä’ tqangpce, anä aquväqncu aquvä äqänäpu, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqä mämmäuqä ipnqäuä.” Iinjncqce, ämaqä iqueqä kaniqutä känaisäni zä isinyä, “Iqu ae naqä-queqä. Yatnqce, iqueqä-kiuä wipiyä” ätukiwi.

²⁴ Iqua ämaqä hinjuä maqnqä iminqä ique, angumä kuknuä ätuätumapiyi, “Ämaqä si änguä ikimäkqä Iquenyqe, ne näqnce. Iqu suqä quvqä Iqä-quvi. Inji, si Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäutnä, naqä-qakuänähä natiyä” ätukuwi.

²⁵ I tqanquwängga, ämaqä iqu, “Nyi maqnqce. Iqu suqä quvqä Iqä-quti, miqä-quti? Nyi nqä hinjui, maqnqä inqä-qe, tängani nyi hinjuä äqänmä, näqnce, iinjänä eqänä” ätukqe.

²⁶ I tqannga, qu iqueni, “Si hinjuä maqnqä eäni, saqä hinjui ängui, Iqu äänä itä ikimäkqiyä?” ätuäpu yatnqä äwikuwi.

²⁷ Ingani, “Nyi iqi ae etqannga, he qätä mänyiyqä iquwi. Inji, angumni qätä sunqä nyipnqäuä? Inji he-pqe, Iquenyqä quuvqä heqänqätanä?”

²⁸ I tqanqgetani, qu iqueni kuknuä quvqä tii ätukuwi. “Ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqe, si äyuwä. Ne quuvqe, Mosisi iquenyqä heqiyqä iquenyqä. ²⁹ Ne näqnce, Mosisi iquenyqä eänju. Goti Hanjuwä Iqu iqueni kuknuä ätuminqce. Inäqce, Ämaqä Tqu äknqgisa äpqä-quti? Ne Iquenyqe, änyä maqnqä eänjunä” ätukuwi.

³⁰ Ingani iqu, “Ämaqä Iqu nyaqä hinjuä änguä änyimäkqenqce, he ‘Ne Iquenyqä änyä maqnqä eänjunä-qe,’ änäähqä tqäuä? ³¹ Ne näqncqä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqeuji, qätä mäwiyqä danä yänä. Ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iqueqä äwinqä du imäkqanquwä iunä wiyätjqä äyuä. ³² Qua tqu imäkkqetanji, tänganqce, ‘Ämaqä hnqcu, ämaqä hinjuä maqnqä imängqä hnqce, änguä hinjuä qänätjqä imäkqeqä’ matqä itqänjuwi. ³³ Inji Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iquesa mapqä-säpi, Iqu nätmätqä hui mimäkqä iquäninqä” ätukqe.

³⁴ I tqannga qu, “Si suqä quvqä du imängnähä, iunä yqänä äpmejni, inji si tängani, ne näqncqä mänätapqä isnqeqä” ätuäpu, qu iqueni, anä aquväqncuqetanji, huätä ändowatkuwi.

Hinjuä maqnqce, tqukuakä?

³⁵ Jisasi Iqu ämaqä iquenyqe, “Anä aquväqncqä iutani, huätä ändowatqäuä” tqanqä äwiyäqce, Iqu ämaqä iquenyqä qävqä ikitä, ique äwimeqce, “Si Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqe quuvqä eqinyä?” ätukqe.

³⁶ I tqanqanji, ämaqä iqu ämävauqce, “Ämaqä Naqä Iquki, Ämaqä Iqu äsque, nyi di. Ga nyi Iquenyqä quuvqä heqämqänänyä” ätukqe.

³⁷ I tqannga Jisasi Iqu ämaqä iqueni, “Si Ämaqä Iqueni hinjuä ae äqunänjinyä. Ämaqä Tä äktätjqä Tqu, ii Qäqueqä” ätukqe.

³⁸ Ingani ämaqä iqu, “Naqä Iquki, nyi quuvqä eqiyqänä” ätuätä, Jisasi Iqueä yukä iqi qonä äuktäutä, Iqueä yoqe haqeqä ämamäukqce.

³⁹ Inqanji Jisasi Iqu, “Nyi qua täunqce, ämaqeuqä suqä iwäsäuqänqä äpkqce. Inji ämaqä hinjuä maqnqä injuwi, hinjuä qängangppi, hinjuä äqänänjuwi, hinjuä maqnqä ipnqäuä” ätukqe.

⁴⁰ Parisi Jisasi Iqutä iqi anä ätqäpiyä iqua, i tqanqä äwipiyi, “Ne-pqe hinjuä maqnqä-qune etangi ätätqänjinyä?” ätukuwi.

⁴¹ I tquan̄guwitan̄i Jisasi Iqu, “He hiñuā maqñqā hiñuā pisquenā epqe, hiqā suqā quvqetan̄i han̄ā-iqā māmeqāñqe. In̄āqe he, ‘Ne hiñuā āqānāñunā’ ātquwā-qae, hiqā suqā quvqe, tāka yqānā himākātāñqiyā” ātukqe.

10

Jisasi Iqu, Sipsipqā-miqā Āñguānāñā-quvi

¹ Jisasi Iqu, “Nyi naqā-qakuānā tii etqānā. Āmaqā sipsipqā iquauqā tāknā yāpā yāñgisari, hānaqeta māpeyqā, awā hñqāqisa āpākeyātā āpeyqā iqu, quwā-meqā-quvi. ² Āmaqā tāknā hānaqeta āpeyqā iqu, iqueni qñqanā wuteyqānguti, sipsipqā iqua āmiwiyqā iqueqā quvāki, qātā wipnā. Ga iqu iquauqā yoqe, kikinā ātuātā, yāpaqā māñgisa ātuma wānā. ⁴ In̄i iqu iqueqe, eeqānā ātuma āwātā, hiñuiqā wimenā. Sipsipqe, qu iqueā quvākinqā nāqñqā epiyā-qae, ique qānaki wivāndpnā. ⁵ Āmaqā huitanā hñqu tquan̄gutqe, qu iqueqā quvākinqā ānyā maqñqā epiyā-qae, iqueni qānaki māvāndqā danā zā upñqāuā” ātukqe.

⁶ Jisasi Iqu kukñuā ktqā iqu tquan̄gqe, qu kñuā āñguā māmeqā ipu, “Iqu sunqā ātqutiya” tpu ikuwi.

⁷ Qu nāqñqā āñguānā māmeqā iqan̄guwinqā, Iqu an̄gumñi, “Nyi naqā-qakuānāñā etqā, Nyi sipsipqā iquauqā Tāknā-hānaqā Iqun̄jā. ⁸ Āmaqā Nyi ānyā etan̄ga hiñuiqā āpātqāñuwi, qu quwā-meqā-qua etan̄gi, sipsipqā iqua qun̄i qātā māwiyqā danā itqāñuwi. ⁹ Nyi Tāknā-hānaqā Iqun̄ji. Āmaqā hñqu Nyita āpeyātqe, hāñā āñguā iqumuātānā āpme, iqu tāñgisa āyapātā māñgisa āwātā itā, itan̄ga iqu qātaqā nāqisquāñqiyā. ¹⁰ Quwā meqe āpquwi, quwā āmepu, pizqā āpāsāpu, itan̄ga qui imākqā dināñji. Nyi iññā maetqe. Nyi āpkqe, qu hāñā-pmeqen̄qe āwa miqā, kuapānā mapñqā diñqe.

¹¹ Nyi Sipsipqā-miqā Āñguānāñā-qun̄ji. In̄i āmaqā sipsipqā āñguānā miqā iqu, sipsipqeuñqā yāñā winā. ¹² Āmaqā mbqā metñqā sipsipqā qanyinā yakuā miqā iqu, hīveqā hiqiyqā pñan̄gi āqunāqāñgan̄i, iqu sipsipqā-miqā naqā-qakuā-qu hma etan̄gi, itan̄ga sipsipqe, iqueqā maeqā etan̄gā, in̄i iqu qun̄i āvāma zā wānā. Ga hīveqā hiqiyqā iqu āpāqe, qun̄i āndāmiqānguti, qu nāñā-tāqi upnā. ¹³ Āmaqā iqu mbqā metñqānā wāñuā itā, sipsipqen̄qā kñuā māmeqā iqā-qae, zā wānā.

¹⁴⁻¹⁵ Nyi Sipsipqā-miqā Āñguānāñā-qun̄ji. Apiqu Nyinyqā nāqñqā etan̄gi, ga Nyi Apiquenyqā-pqā nāqñqā en̄ā. Asā in̄i, Nyi Nqā sipsipqen̄qā nāqñqā etan̄gā, qu-pqe Nyinyqā nāqñqā en̄ā. In̄i Nyi sipsipqā yātamaqāñqā pākonmā. ¹⁶ Tāknā huiziun̄i, Nyaqā sipsipqā hui-pqe āpmen̄ā. Ga Nyi qun̄i ātuma pmqānā. In̄i Nyi ‘daana’ tquan̄gan̄i, qu Nyaqā quvāki qātā ānyiyāpu āpñqāuā. Ga sipsipqā iññi, naqā-hñqunā etan̄gpi, ga quwqā Āmiqe, Hñqunā hiāniqe. ¹⁷ Nyaqā hāñā-pmeqe an̄gumā mamniqā etan̄gi, Nyi sipsipqeuñqā yāñā wāmā. Ga iññā imqā itqātan̄gqetan̄i, Apiqu Nyinyqā āwinyā. ¹⁸ Nyaqā hāñā-pmeqe, āmaqā hui hiñgi quwqā āwinqā dutanā, qui mimākqā ipnā. Nyi ānyin̄qā Nqā duta, yāñā wāmqe. Nyi Nqā hāñā-pmeqe āvātmā, itan̄ga an̄gumā meqāñqe, yāñānāqñqā āmen̄ā. Nqā Apiqu Nyi iññā imākmqā āndkqe qā” ātukqe.

¹⁹ Jisasi Iqu i tquan̄gqen̄qā, Israitqā Jerusālemā iu hiqāva imākmiñuwā iqua an̄gumā in̄gi-in̄gi āktqāñguwi. ²⁰ Kuapānāñā hui, “Iqu dn̄ā quvqā-tāñu eā, qāmā-qāmā itā i ātqi. He Iqueni qātā sunqā wiyqāuā?” ātukuwi. ²¹ Itan̄ga hui, “Āmaqā dn̄ā quvqā-tāñā hñqu, kukñuā tiññi matqā danā yānā. Dñā quvqe, āmaqā hiñuā maqñqā itan̄guwā iun̄i, hiñuā qāmbñqe āānā imākāniqiyā?” ātukuwi.

Israitqā iqua, Jisasi Ique āpāsānā-tpu ikuwinqā

²² In̄gan̄i qu hiun̄ji naqā, hiqāva-imākqā an̄i Goti Iqueni an̄gi imākkuwinqā kñuā indqānāpu, yeeqā ipñqā Jerusālemāñi aquvā āqāñguwi. In̄i hiun̄ji dn̄ā maen̄qā, isqāñga imākmiñuwā. ²³ Jisasi Iqu Goti Han̄juwā Iqueā hiqāva-imākqā an̄ā tāknā yāñgisa, Solomonā iqueqā an̄ā mātāvātin̄iqā ātmiñuwā iu ikām̄in̄qe. ²⁴ I ikitqātan̄ga, Israitqā iqi hiqāva imākmiñuwā hñqua, Ique aquvā āwqāmbiyi, “Ne Sinyqā kñuā qāmā-qāmā in̄qā āmetun̄qe, Si awi ākñga nattñāñqāwā? Si Kraisi Āmaqā ne āmineyātñqā Goti Han̄juwā Iqu ātekikqā Iquki eāñi, Si kukñuā ktqā matqā, naqā-qakuānāñā natiyā” ātukuwi.

²⁵ I tquan̄guwāñga, Iqu kiman̄i, “Nyi ‘Tin̄jqā-iin̄jqā’ etqāñga, he Nyi tquan̄gqā dññi, qātā mānyiyqā ipu, quuvqā maeqiyqā āyā itqāñā. Nyi nātmatqā Apiqueā yoqeta

imäkätñqe, ga ii Nyinyqe, qe ämetquetqänä. ²⁶ I metqueqanga, he Nyaqä sipsipqä-
 quenä maeqä ipu, Nyinyqe quuvqä maeqiyqä äyä itqänä. ²⁷ Sipsipqä Nyaqä di, qu
 Nyaqä quväki qätä nyiyqangä, Nyi quñqä näñqä enä. Inji qu Nyi qänaki nyivändpnä.
²⁸ Ga Nyi quñi, quuvqä hea ique-ique pmeqe vqanqmidi, qu mapäkonqä danä iqänqe.
 Itanqa ämaqä-pqä hui, Nyaqä hipa iutanji huätä mämändauñqe. ²⁹ Apiqu sipsipqä Nyi
 ändapqä Iqu, Yänänäñqä-qu eä, eeqänäñi ämäwqätäü. Inji ämaqä-pqä hui, Apiqueä
 hipa iutanji mämotauqä ipnä. ³⁰ Nyitä Apiqutänji, Ye naqä-hñqunäyqä” ätukqe.

³¹ I tqanqanqä, Israitqä iqua anqumä hikä ämepu, Ique päsänä-tpu ikuwi. ³² I
 iqanquwänqa, Jisasi Iqu quñi, “Nyi wäunüä anqunänänä Apiqu ändapqä, heyaqä
 hiñuä iqisa kuapänä imäkätñqe. He hiki, wäunüä iquautanä äkisquenqä bäkpnqäwä?”
 ätukqe.

³³ I tqanqa qu, “Ne Siñi, hiki wäunüä anqunänänä imäkätqäninqä kpäsatuñquä
 miqä iqu. Si Ämaqä hiñgänquki qäyä eänä, Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa etnä, Ique
 äkittqiyqanqinqä ii kpäsatuñquä iqunä” ätukuwi.

³⁴ Inqanji Jisasi Iqu quñi, “Heqä kukjuä-suqenqä tuwanüä äqänänqeuñi, Goti Han-
 juwä Iqueqä kukñui tii äqänä. ‘Nyi henyqe, “goti-quenqä” ätkqe qä.*’ ³⁵⁻³⁶ Goti Hanjuwä
 Iqueqä kukñuä tuwanüä äqänänqä, hea ique-ique naqä-qakuänänä äqänä äwi. Inji Goti
 Hanjuwä Iqu ämaqä Iqueqä kukñuä äwikqä iquauñi, ‘he goti-quenqä’ ätukqe. Inäqe
 Nyi Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ändeetä, qua täunqä änändowatkqä Iqunä,
 ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qunqä,’ tqanqanqä he, ‘Si Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa
 etnä, Iquenji äkittqiyenyä’ ätquwi, äänä etanji ätqäuä? ³⁷ Nyi wäunüi, Apiqueä di
 mimäqä-säpi, he Nyinyqe quuvqä maeqiyqä iqäpninji. ³⁸ Inäqe, Nyi imäkqe, he Nyaqä
 kukñui naqä-qakuä mimäkqä ipiyäqe, Nyi wäunüä imäkätñqeuñi quuvqä heqänqä.
 Inä iutanji he näñqä ämepu, Apiqu Nyi nyinätanji, Nyi Ique änyänqä iunqe, näñqä
 anqunänänä epñqe qä” ätukqe.

³⁹ Inqanji qu anqumä Iquenji a kiquätanä-tpu iqanqä, Iqu quvaqä hipa iuta äutakñga
 äukqe.

⁴⁰ Iqisanji, Iqu anqumä eqä Jotänä ique nängisanqä äwäqe, Jonä iqu änyänänqa
 ämaqä asñä äqäminqä iqi äpmaminqe. ⁴¹ Iqinji, ämaqä kuapänänji, “Jonä iqu nätmätqä
 ämaqä mimäkqänänä di mimäkqä qäyä itä, Ämaqä Tquenyqä ätkqe, eeqänänji naqä-
 qakuicqä” ätäpu, Ique äwimakuwi. ⁴² Inqanji ämaqä kuapänänji, Iquenyqä quuvqä
 eqäkuwi.

11

Lasarusi iqu äpäkonqanqä

¹ Inqanji, ämaqä anä-himqä Betani pmeqä hñqu, yoqä Lasarusi, iqu täñä-yaqä
 ämakqe. Betani, Mäliya Mala näsuaqiyqä anä-himqe. ² Apäkä Mäliyai, qänakñi eqä
 sisnyanä-weqe ämetä, Naqä Iqueä yukä bu äwiqatätä, iyyqä detä yemä iwimäkkqä
 iyyi. Lasarusi täñä-yaqä ämakqä iqu, iyyqä kasiqä-quwi. ³ Inqanji iqueqä kasiqä-uaqu
 Jisasi Iquenyqä, “Naqä Iquki, Tqä näueqä Si kinä äkinyätñqä iqu, täñä-yaqä äwinä”
 ätäsinä, kukñuä ändowatkñi.

⁴ I äwiyaqe, Jisasi Iqu, “Tänä-yaqe, näwinä päkonqänqä maetqe, Goti Hanjuwä Iqu
 yoqä naqe, iuta meqanquti, ga Iqueqä Ymeqä-pqä Iqu inä menqiyä” ätukqe.

⁵ Iqu Mala, Mäliya, Lasarusi näsqanqä kinä äwinyminqä.

⁶ Jisasi Iqu Lasarusi iquenyqe, “Tänä-yaqä äwinä” tqanqä äwiyaqe, Iqu mäwqä danä
 hiunji hñquaqu, iqi inä äpmakqe. ⁷ I äpmeqe, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä
 iquauñi, “Ne anqumä quä Jutiyanqä äwanä” ätukqe.

⁸ I tqanqa iqua, “Näñqä-vqä Iquki, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-qäyqä iqua, qu
 hikä kpäsänä-tpu iquwi, hñga hma enqe, Si anqumä asä dunqä utñqä inyä?” ätukuwi.

⁹ Iqu kimänji, “Hiunji ique-iquenji, wenji hñganqä äunqa mäwqä iqä maeqä inä?”
 ätukqe. “Inji ämaqä äsqu-äsqu we hunätanga äwqe, iqu we-hunqä ique äqunä äwqi.
 Näñi-täqi äqutäutä, quannä mapäkñqä danä iquänä. ¹⁰ Inäqe, hea witanqa äwqä iqu,
 iquesanji we maunqä etanquti, näñi-täqi qutäquäniqeqä” ätukqe. ¹¹ I ätuäqetanji, tii
 ätukqe. “Neqä neyämaqä Lasarusi iqu hiqäqä äwinä. Inäqe Nyi ique ävauqumuatmqä
 dinqä umqeqä” ätukqe.

¹² I tqanqanji iqua, “Naqä Iquki, iqu hiqäqä äwinqä, anqunä heñqiyä” ätukuwi.
¹³ Jisasi Iqu Lasarusi iqu pizqä etanqanqä tqanqä, iqua, “Qanyä hiqäqä witanqä
 ätqiyä” tpu ikuwi.

* 10:34 Apqä Bukä 82:6

¹⁴ I iqanguwängga Iqu awä jänä tii ätukqe. "Lasarusi iqu ae äpäkonggeqä. ¹⁵ Inäqe, he Nyinyqä quuvqä heqäpñqä diñqä indqänätmä, Nyi iqutäni mäpmeqä iqenqä yeeqä iqä. Tänganji ne iquenyqä yqä äwanä" ätukqe.

¹⁶ I tquangani, Tomasi "Ymeqä Qäyawiqa"* ätumiñuwä iqu, wänuñuñqä ämotquaminqä huizi iquauñi, "Ne-pqe, neqä Naqä Iqutä anä päkonatunquänä äwanä" ätukqe.

Jisasi Iqu, Mala näsuaqisä kukñuä ätñguwinqä

¹⁷ Jisasi Iqu ätimäutäqängani, "Qu Lasarusi iqueä huiwi, hikä himañju equwi, hea hñquaqu-hñquaqu ae äpäwqiyä" tqangä äwikqe. ¹⁸ Betanisanji Jerusälemängqe, kinämä maetqe, qäqiqinji (3 kilomita). ¹⁹ Iinjä etangi, Israitqä kuapänäni, Malaqätä Mäliyaqätä kasiqäqu pizqä etangqenqä, "aueqä" ätuäpu, äwqä hanuä iwimäkpnqä äpkuwi.

²⁰ Malai "Jisasi Iqu äpqiya" tqangä äwiyäqe, Mäliya anä yäpä yämä qäyä äpmetangi, ii Ique wimetnqä ätimäwa äpäukqe. ²¹ Ii Jisasi Ique äwimeqe, "Naqä Iquki, Si täqi pmeqä-säpi, nyaqä nyiqäqu mapäkonqä iquäniyqä" ätukqe. ²² "Inäqe, nyi näqñqe. Tänganjä-pqe, Si Goti Hanjuwä Ique, nätmätqä hñjuanqä yatñqä vqangtqe, Iqu äktapänqiyä" ätukqe.

²³ I tquangä, Iqu Malaji, "Tqä siqäqu häñjä vauñqiyä" ätukqe.

²⁴ Ii kimañi, "Nyi näqñqe, hiunji yäpakä qökä-apäkä angumä vauqanguwänggani, iqu ävauniqeqa" ätukqe.

²⁵ Inganji, Iqu iinji, "Nyi ämaqeü angi ävauqumuätätmä, Häñjä-pmeqä Iqunjqä" ätukqe. "Ämaqä Nyinyqä quuvqä eqämitätqä iqu, äpäkonätqä-qe, häñjä pmeniqe. ²⁶ Itangä ämaqä häñjä äpmapu Nyinyqä quuvqä eqämipqe, mapäkonqä danä iqänqe. Inji si kukñuä täñqe quuvqä eqänä?"

²⁷ I tquangä ii, "Naqä Iquki, nyi quuvqä eqiyqänä" ätuätä, "Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ga Kraisi ne äminesñqä atänuä äktekqä Iquki eänä, itangä Goti Hanjuwä Iqu, 'Qua tänuñqä äpäñqiyä' ätkqä Iqukiyqä" ätukqe.

²⁸ Mala ii ae ätuäqetani, Iqueni äväma, Mäliyanqä äwäqe, kukñuä ätuätumetä, iinji qeiqinyä, "Näqñqä-vqä Iqu näñisa sinyqä ätqiyä" ätukqe. ²⁹ Mäliyai iinjä äwiyäqe, äpakä miqä Jisasi Ique wimetnqä maqänänä äukqe. ³⁰ Jisasi Iqu anä-himqä Betanisanji, nängisa Mala äwimakqä iqi yqänä äpmamingqe. ³¹ Ämaqä Mäliya 'aueqä' ätuäpu, iisä anju anä äpmamiñuwä, ii häuququenyä itä, ätimäwa uwqangi äqumbiyi, qu, "Ti knui, qua equwä duta qäyätñqä äwqiyä" knuä vqangi, ii qänaki äwivändkuwi.

³² Mäliya Jisasi Iqu pmetangqä iqi ätimäutä, Ique äqunäqe, Iqueqä yukä iqi qonjä äwoktäutä, "Naqä Iquki, Si täqi pmeqä-säpi, nyaqä nyiqäqu mapäkonqä iquiniñqä" ätukqe.

³³⁻³⁴ Jisasi Iqu Mäliyatä, ämaqä iisä anä äpmapiyitä, qu ka ipu knuä qäyqangä äqunäqe, Iqu äwqä tnänjä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyqangi, Iqu anä miqä itä, "He iqueni quae äkñgi equwäwä?" ätukqe.

I tquangani, "Naqä Iquki, Si hiñuä qundñqä äwanä" ätukwi.

³⁵ Inganji, Jisasi Iqu knuä äqäkqe. ³⁶ Iinqe Israitqä iqua tii ätñguwi. "Hiñuä qumbu. Iqu Lasarusi iquenyqä kiñjä wingangiyi." ³⁷ I tqanguwängga, hñqua, "Ämaqä hiñuä maqñqä ique äñguä imäkqä Tqu, Lasarusi iqu mapäkonqä yatñqä yänänäñqä maeqätänä?" ätkuwi.

Jisasi Iqu, Lasarusi ique angu häñjä ävauqumuatkqenqä

³⁸ Inganji, Jisasi Iqu angumä äwqä tnänjä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyqangä, hikä himañjä iqueqä huiwi pñqä ekuwä iunqä äukqe. Hikä himañjä iunji, hikä hñju qñqanjä äptänminqe. ³⁹ Iqi ätimäuqe, "Hiki huätä hutepiyä" ätukqe.

I tquangani, Mala, pizqä iqueqä kasiqi, "Naqä Iquki, hea hñquaqu-hñquaqu ae äpäwqe, pizqä piyanjä qäyänqiyä" ätukqe.

⁴⁰ Ga, Iqu iinji, "Nyi ti äyä äktqe. 'Si quuvqä eqiyqäti, Goti Hanjuwä Iqueä yänänäñqge hiñuä qundñqinyä.' " ⁴¹ Qu ingani, hikä qñqani huätä äutekuwi. I huteqanguwänggani, Iqu hiñuä haqä yätu äqänä, "Apiquki, Si Nyi qätä nyiyqangñiqä, Nyi 'änguiqä' äktqä. ⁴² Nyi näqñqe. Si hea ique-ique qätä änyiyätqänä-qe, ämaqä täqi ätqänuwä tä, Si änändowatkñiqä qu näqñqä hipñqenqä i äktqänä" ätukqe. ⁴³ Iqu i ätuäqe, tääqä yänänäñqänä, "Lasarusi iquki, tängisa biyä!" ätukqe. ⁴⁴ I tquangani, iqu yukä-hipa-himiu, yuä huäqä huätñqä-qu, tängisa äpkqe. I pñqanjanji, Jisasi Iqu quñi, "Yuä huäqe, huätä vasqiyäwqatpiyä" ätukqe.

* **11:16** Wiyä kukñuä iunji, yoqä Ditimasi äqänä. Kukñuä Ditimasi, ii Grikkä pmeqä iquauqä kukñuä. Kiqä quati, Ymeqä Qäyawiqa.

Qu Jisasi Ique pizqä päkpnqä ätkuwinqä†

⁴⁵ Inğanj ämaqä Mäliyatä äpkuwi, Iqu i imäkqanji äqumbiyänğanj, kuapänänj, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴⁶ Inäqce, hñqwa anğumä äwäpiyänğanj, Parisi iquau äwimepu Jisasi Iqu i imäkqanğqenqä awä ätukuwi. ⁴⁷ I äwipiyyi, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatänj, ämaqä yoqä-tänj huizi iquau aquvä qämbñqä itmakuwi. Aquvä äqämbiyi, “Ämaqä nätmätqä ämaqä mimäkqänänj du imäkätñqä Tquenyqe, ne äänä yatunquäwä?” ätnğuwä. ⁴⁸ “Iqu i qäyä iqañguti ne hiñuinä äqunatqe, ämaqä eeqänänj Iquenyqä quuvqä heqiyqanğp, ämaqä Romätanj iqua äpäpu, neyaqä hiqäva-imäkqä anjitä ämaqetänj, qui inemäkpnqäwä” ätnğuwä.

⁴⁹ Iquautanj hñqu, iqueqä yoqe, Käyäpasi iquvi. Quväukuä iqueni, hiqäva-imäkqä naqä iquau miqä äpme, qunji, “He kñuä maeqä itqänj. ⁵⁰ Ämaqä eeqänänj qui mimäkñqä ipñqä dñqce, ämaqä hñqunä qunqä päkonñqe, anğuiqä.‡ He iñqce mañqä eänjäuä” ätukqe.

⁵¹ Iqu iñji, kñuä indqänqä iqueqeta ätkqä hmanji. Iqu quväuukuä iqueni hiqäva-imäkqä naqä iquau miqä äpmeqä-qae, Jisasi Iqu Israitqä iquauñqä päkonätñqä etanğqenqä, hiñuä ätätä i ätukqe. ⁵² Itanğa Jisasi Iqu iquauñqänä päkonätñqä maetqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä im-imä äpmakäwoñuwä, aquvä naqä-hñqunä maqiyätñqenqä päkonätñqä etanğqenqä, Käyäpasi iqu hiñuä ätukqe. ⁵³ Hiñnji iquesanji, iqua Jisasi Ique päkpnqenqä hänaqänqä qavqä imñuwä.

⁵⁴ Qu i iqañguwinqä, Jisasi Iqu Israitqä iquauñqä hiñuä iqi äti mikiqä danä iminqe. Iqu iqñji ävämä, anj avqñqä iqueqä hituñuä iqi anj-himqä hmbu, kiqä yoqe Eplaimñqä äukqe. Iqñji Iqu Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä iquatä anä äpmaminuwä.

⁵⁵ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauñqä hiñnji naqänänj Pasopa ätätqänuwä iqu qäqi timäutñqä ikqe. Ga Israitqä im-imä äpmakäuminuwä kuapänänj, qu suqä piyanj-weqä imäkminuwä, jänä imäkñqä du imäkäpu hiñnji inganqe jänä imäkmbñqä, Jerusälemä yätunqä ekuwi. ⁵⁶ Qu Jisasi Iquenyqä hiñuä aanqä äqumbiyi, hiqäva-imäkqä anj täkñä yänğisa äpeipiyyi, quwqä-quwä, “Si Iquenyqe, hiñnji aquväñqä naqä täunqe, “ätimäunqiyä” kñuä äkiyqiyä, äänä äkiyqiyä?” ätnğäukuwi.

⁵⁷ Inğanj, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, Jisasi Ique a kiqätñqenqce, “Hesanj hñqu Iqu pmetanğqeuñqä näqñqä eänqe, awä natänä” ae ätukuwi.

12

*Mäliyai, eqä sisnyanj-weqe, Jisasi Ique äwiqatqenqä**

¹ Hiñnji naqänänj Pasopa ätätqänuwä iqu timäutñqä, hea 6 änyä etanği, Jisasi Iqu Betaniñqä äukqe. Betani, Lasarusi, Jisasi Iqu qua buta anğumä hänj ävaucumuatqä iqueqä anj-himqe. ² Ämaqä Betani pmeqe, Jisasi Iquenyqä yeeqä ipu, ymisanj imäkkuwi. Malai ymisanj ämetä vqanğa, Lasarusi iqu ämaqä Jisasi Iqutä pmetanğuwitä anä äpmaminqe. ³ Inğanj Mäliyai eqä sisnyanj-weqä mbqä naqä iqä häkä manğuä inqä hui ämeqe, Jisasi Iqueqä yukä bu äwiqatätä, yemänj iyyqä deta iwimäkkqe. Sisnyanj iñji, anj imñji iquñä a änduekqe.

⁴⁻⁵ I imäkqanğqenqä, Jisasi Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä hñqu, Jutasi Iskarioti, Jisasi Iquenyqä täkqä tuätñqä iqu, “Eqä sisnyanj-weqä tä, mbqä 300 ämetä, mbqe ämaqä nätmätqä maeqeu yätamäkqänqä mimäkqe sunqäwä?” ätkqe. ⁶ Iqu iñji, naqä-qakuä ämaqä nätmätqä maeqeuñqä kñuä äme ätkqä ma, iqu quwä-meqä-qu eä, i ätkqe. Mbqä qae iqu imanäqä-qae, iqu mbqä iunji hui quwä ätaminqe.

⁷ I tqanğqanğa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi qua jipqänğanqä ämeqä di, iñji hiñuinä qunyä. ⁸ Ämaqä nätmätqä maeqe, hiñnji eeqänänj iunji hesä pmepnä. Nyi hesä äpakänä mäpmeqä imqänä” ätukqe.

Qu Lasarusi ique-pqä qäsä päkpnqä ätkwinqä

⁹ Inğanj Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminuwä iquautanj kuapänä, “Jisasi Iqu Betani äpmenä” tqanğä äwipiyyi, qu iqñnyqä äukuwi. Qu iqñnyqe, Jisasi Iquenyqänä mäwqä ikuwi. Lasarusi Jisasi Iqu qua buta anğumä hänj ävaucumuatqä iquenyqä hiñuñqätä qäsä äukuwi. ¹⁰⁻¹¹ Lasarusi iquesa, Israitqä kuapänänj iqua hänaqä yäue ävämepu, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqanğuwitanj, hiqäva-imäkqä naqä iqua, Lasarusi iquenj-pqe, qäsä päsqänqä kukñuä imäkkuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä naqä enqä-pa äpekqenqä†

† 11:44 Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Lukä 22:3-6 ‡ 11:50 Jonä 18:14 * 12: Matiu 26:6-13; Makä 14:3-9; Lukä 7:36-50 † 12:10-11 Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40

¹² Awiŋgani, ämaqä kuapanänqä hiunji naqä iquenyqä aquvä äqänŋuwä iqua, "Jisasi Iqu Jerusälemänqä äpqiya" tŋangä äwikuwi. ¹³ E äwipiyyi, qu haapqä-quwqä ämepu, Jisasi Iqutä mimbŋqä äukuwi.

"Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä äwinä! Itanga Ämaqä naqä Israitqä iquene ämineyqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta äpätqäüä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, ängüä iwimäkqiyä"[‡]

ätäpu, awqä ätqa äumiŋuwi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqu doŋgi änyä hipkä hŋqu ämeqe, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanjuu ätnänqä-pa, iqueu pmeqä äukqe.

"Anä-himqä Sayonä[§] pmeqä iquenä, zä miqä pambu! Hiqä ämiqä naqä iqu, doŋgi änyä hipkä iqueu pmeqä äpätqäüä"^{*} ätnänqä-pa äpkqe.

¹⁶ Iqueqä wäunjuänqä ämotqamingqä iqua, iŋqe kŋui, qänŋa mämeqä ikuwi. Iqua, Goti Hanjuwä Iqu Ique häŋä ävauqumuatätä, yoqä naqä vqanŋa, tuwanjuä Iquenyqä ätnänqä-pa, qäyunä ätimäukqenqä kŋui, iŋganä ämakuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu, Lasarusi iqu qua witaŋga tääqä ätuätumetä häŋä vauqumuatqanŋi äqunŋuwä iqua, ämaqä huiziquaunji, "Iqu iinä imäkqanŋi äqunänqqueqä" ätumiŋuwi.

¹⁸ "Nätmatqä ämaqä hui mimäkqänänŋi, Jisasi Iqu imäkqiyä" tŋangä äwipiyyitanŋi, ämaqä kuapanänŋi Iqutä ämimbŋqä äukuwi. ¹⁹ Inŋanŋi Parisi iqua e äqumbiyyi, "Hiŋuä qumbu! Ämaqä eeqänänŋi, Ique qänaknä äyä äwivändqäüä. Ne 'I yanŋunä' ätätanä equque, matimäuqä yätŋänä äyä iqiya" ätnjuwi.

Ämaqä Grikä iquautanä hŋqua, Jisasi Ique wimapŋqä ikuwiŋqä

²⁰ Qu Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqä haqeu mamäunŋqä hiunji naqänänŋanŋanŋi, ämaqä Grikä iquautanä hŋqua, aquvä anä qämbŋqä ätimäukuwi.

²¹ Ämaqä iinŋi, qu Pilipä anä-himqä Betsaitä, qua Gallilii iu pmeqä ique äwimepu, "Naqä iquki, ne Jisasi Ique hiŋuä qunatuŋquä äneŋgiya" ätukuwi. ²² Pilipä iqu qätä i äwiyaqe, äwätä, Endru ique tquanŋi, iquaqu äwiyyi, Jisasi Ique ämaqä iquauqä äwiŋqenqä ätukiyi.

²³ Inŋanŋi Jisasi Iqu kimani, "Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqetä, yänänänqnetä metŋqe, hiunji tä qänŋa qe ätimäuciya" ätukqe. ²⁴ "Nyi naqä-qakuänä etqänä. Kuä-witqä uwqä hŋqu qua bu mapäkŋqä itä mapäkönqä itqe, iqu kiqä-kiuänänŋqe. Inäqe, uwqä iqu qua bu äpäknätä äpäkonŋqce, iquesanŋi kuapanänŋä qäyanä. ²⁵ Ämaqä tqu-tqu häŋä-pmeqä iqueqe a kiqätnämitätqe, i äpäkonŋqanŋe. Itanga ämaqä tqu-tqu qua täu äpme, häŋä-pmeqä iqueqe a makiqätŋqä imitätqe, iqu häŋä hea ique-ique pmeqe ämenä. ²⁶ Ämaqä äsŋq-äsŋqu wäunjuä nyiyätŋqä äwinyänqä iqu, Nyi qänaki nyivändätŋqe. Inŋi Nyi pmetanŋqceunŋi, Nqä wäunjuä-nyiyqä iqu, iqi anänŋe. Ämaqä tqu-tqu Nyaqä wäunjuä änyiyätŋqä iqueä yoqe, Apiqu haqeu muämäunŋqiyä" ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätŋqenqä ätukqenqä

²⁷ "Tänŋanŋi Nyi Nqä qeqä-quuvqä tämŋni, hanŋa naqänänŋä ämeqä. Inŋi Nyi Apiqueni, 'Hanä-iqä änyimeqä tqesani, häŋä inŋqumuatiyä' tmqäta, ä änäännyä tmqe? Inäqe, Nyi hanä-iqä tä ämeqäqä tqu qäqu mamqä äpqäqe. ²⁸ Inŋi Apiquki, Tqä yoqe haqä yätu mayä!" ätukqe.

I tquanŋanŋi, kukŋuä hŋqu qäukuä yätutanŋi, "Nyi Nqä yoqe haqä yätu äe ämaenŋqäqe. Itanga Nyi anŋumä maenmŋänä" ätkqe. ²⁹ Ämaqä häukuä qäsänŋi iqi ätqäpiyyi, kukŋuä i tquanŋi äwipiyyä iquenyqe, "Mmqä kakaqä ätqiya" tŋanŋuwänŋa, hui, "Enätqä hŋqu kukŋuä ätqiyyä" ätukuwi.

³⁰ I tŋanŋuwänŋa, Jisasi Iqu ämävaqce, "Kukŋuä iqu yätämäkqä Nyi nyiyätŋqä matqä iqi. He heyätŋqä ätqiya" ätukqe. ³¹ "Qua täu äpmeŋuwi iwäsäuce, täŋga qe ätimäuci. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä himä-wiunŋqä vqä qua täu ämitŋqä iqueni, täŋganŋi huätä qe mamäunŋqiyä. ³² Nyiŋi, qu qua täutanŋi haqä yätqä ämma peyŋanŋqanŋanŋi, ämaqä eeqänänŋi Nyi ämäqepmamqänä" ätukqe. ³³ Kukŋuä iinŋi, Jisasi Iqu Iqueqä äpäkonŋqe, iinŋä päkonätŋqä etaŋgi, i ämotqetä ätukqe.

³⁴ Iwä, qu tii ätukuwi. "Neyaqä kukŋuä-suqä iunŋi, 'Kraisi ne ämineyätŋqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hea ique-iŋq pmequeqä' tnätanŋi äwiyätunŋque, 'Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu haqä yätqä äma pepŋqäüä-qe' änä-änänqä tnyä?" ätuäpu, "Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu tqukä?" ätukuwi.

³⁵ Jisasi Iqu, "We-hunŋqä Iqu hesänŋi äpäkanä mäpmeqä yänä. He We-hunŋqä Iqu-tänŋä epiya täŋganŋi, heawiqä iqu mämaequtäucä danä yätŋqe, we-hunŋqä äwquwä iunä

[‡] 12:13 Apqä Bukä 118:25-26

[§] 12:14-15 Sayonä, anä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi.

^{*} 12:14-15

Sakätiyasi 9:9

upiyä. Heawiqä imä äwätñqä iqu, 'äkñgñ wäñqutiyä?' änyä maññqe. ³⁶ We-hunqä iqu-tänjä epiyä täñganji, Iqueqä ymeqä epñqe, Iquenyqä quuvqä heqäpiyä" ätukqe. Iqu kukñuä iinj qäpu ätqua äwäqce, qu Iqueni hiñuä mäqunquä ipñqe, zä imäknä äpmamiñqe.

Israitqä kuapänäñi, Jisäsi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwiñqä

³⁷ Jisäsi Iqu nätmätqä ämaqä hui mimäqñänäñi, quvaqä hiñuä iqisa qäyä imäqñanji, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmamiñuwi. ³⁸ Hiñuä-tqä Asayä iqu kukñuä tii ätätä äqäkqe.

"Naqä Iquki, neyaqä kukñuä tquanñque, 'naqä-qakuiqä' kñui tqu meqiyä? Naqä Iqu imäqñanji äqunäqce, Iqueqä yänänäñqñeñqe, näññqä tqu meqiyä?"[†]

Ämaqce Jisäsi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmamiñuwi, Asayä iqueqä kukñui, naqä-qakuä ätimäukqe.

³⁹⁻⁴⁰ Asayä iqu kukñuä-pqä hñqu tii ätkqe.

"Naqä Iqu, 'Qu hiñuä maññqä danä ipu, kñuä mämeqä danä ipu, Nyi äñguä iwimäkñeñqä mapqä danä ipññeqä' ätätä, Iqu quvaqä hiñui hea iwimäkätä, kñuä indqññqe, qñqanä äyekqeqä."[‡]

Inä-qae, qu quuvqä maeqiyqä ipñqä etañgi, quuvqä maeqiyqe i äpmamiñuwi. ⁴¹ Asayä iqu, Jisäsi Iqu yoqä naqätä, yänänäñqñä-tänjä-qu etañgi äqunäqetani, iqu Iquenyqñänäñi i ätkqe.

⁴² Inäqce, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkqä iquauqä naqä iquautani, hui-pqce Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä-qe, qu Parisi iquauñqä zä ipu, awä matqä imiñuwi. Qu ze, Parisi iqu anjä aquväñqceutani, aquvä qämbñqe mapqññqä huätä mamäupñqä etañgi, i imiñuwi. ⁴³ Qu i imiñuwi, quvaqä yoqä haqä yätunji, Goti Hanjuwä Iqu maetñqä miqä da, ämaqe maepñqä dunqä imiñuwi.

Jisäsi Iqu ämaqe, häñä iqumuatäñiñqä äpkqenqä

⁴⁴ Jisäsi Iqu manä haqeqäta tii ätkqe. "Ämaqä Nyinyqä quuvqä heqiyqä iqu, Nyinyqñänä maeqiyqä iqi. Nyi äñändowatkqä Iquenyqä-pqätä qäsä eqiyqiyä. ⁴⁵ Nyi hiñuä äñqñänäñqä iqu, Nyinä manqñänätqenä, Nyi äñändowatkqä Iqueni-pqe, kekutäuku äyaqñänä. ⁴⁶ Nyinyqä quuvqä eqiyquwi, qu eeqñänäñi heawiqä imä yqänä mäpmeqä danä ipñqä iñqe, Nyi qua täu äpmeñuwä iunji, we weumäkñqä äpkqe. ⁴⁷ Nyi qua täu äpmeñuwä iu iwäsäumqä maetqe, qunji häñä iqumuatmqä äpkqe. Inji, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätäqä-qe, qñnäkñäñi miqä danä iqäqce, Nyi iqueni miwäusqä danä iqä. ⁴⁸ Nyitä Nyaqä kukñuitä tuwä äwiyyätä mämeqä itñqä iqueni, hiñuñi yäpakñganji, Nyaqä kukñuä ätäñqä iqu, iqueni iwäsäutä miqä imäkñiqce. ⁴⁹ Ii tiññä etañgiyi. Nyi iinj, kñuä Nqä duta matqä iqä. Apiqu Nyi äñändowatkqä Iqu, 'kukñuä ii ätätnä awä tiyä' dqangi iutanji. ⁵⁰ Inji Nyi näññqe, Iqueä kukñui häñä hea ique-iqce pmeqä vqätäñi. Iñä etañgi, Nyi kukñui, Apiqu ändapqä dunä ätäñqñänä" ätukqe.

Jisäsi Iqu, Iqueqä wäñuñuä yätquakä iquatä, ymisanä yäpakä äñguwäñganqä* (13:1-17:26)

13

Jisäsi Iqu, Iqueqä wäñuññqä ämotquamiñqä iquauä yukä bu, asñä äwqäkäukqenqä

¹ Israitqä iquauqä hiñuñi naqñänäñä Pasopa ätäñqñuñuä iqu timäutqñqñganji. Inganji, Jisäsi Iqu qua täu äwäma, Iqueqä Kaniquenyqä yqä äyä etañqñenqä näññqä emiñqe. Iqu Iqueqä ämaqä qua täu pmetanquwä iquauñqe, Iqueqä qua täu pmeqce qäpu etñqñganñä-pqe, kiññä yqänä äwinymiñqe.

² Heaitäñi, Jisäsi Iqutä Iqueqä wäñuññqä ämotquamiñqä iquatä buayä hñqä pmetanquwäñganji, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, Jutasi iqu Jisäsi Iqueni, ämaqä huiziquauä hipa iqinj, täkqä tuätñqenqä kñuä iqä äwikqe. Jutasi iqu Saimonä Iskariotitanä iqueä hikñä iqueyi. ³ Jisäsi Iqu, Kaniqu nätmätqä eeqñänäñi, Iqueä hipa iqi ämitñqä eqäqä etañqñenqce, näññqä emiñqe. Ga Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äpkqenqätä, Iquenyqä anqumä yätñqenqetä, näññqä inä emiñqe. ⁴ Iinj etañgi Iqu pämä ätäñuqce, Iqueqä qäkä quäuqä haqäqññiqqu huätä äquväteqce, huiwä ye imäkqce ämetä, äwqä iqi guä ämäsäñqce. ⁵ Itanji Iqu eqä hevqä equatiqueteqce, Iqueqä wäñuññqä ämotquamiñqä iquauä yukä bu asñä äwqäkäuwtä, huiwä ye imäkqetä, yeemä iwimäkqäumiñqe.

† 12:38 Asayä 53:1

‡ 12:39-40 Asayä 6:10

*

13: Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38

⁶ I imäkqanji, Saimonä Pitä ique wimeqanğa, iqu, “Naqä Iquki, Si nyaqä yukä bu asnjä nqätñqätanä?” ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi tänğa imäkqä tänqe, si tänğanji näqñqä änä mämeqä inyä. Si näqñqe, inğa matñjiqä” ätukqe.

⁸ Ga Pitä iqu “Si nyaqä yukä bunji, asnjä mañqiyqä danä iqätñqinyä” ätukqe.

Iwä Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi si asnjä makqiyqä imqe, si Nyaqä ämaquki maetqenä” ätukqe.

⁹ I tquanğanji iqu, “Iinjä sätäti, Naqä Iquki, yukä bunä mañqiyqä panä. Nyuänğä-hipa qäsänqeqä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kimanji, “Ämaqä asnji, qäsä ae äqänğqä iqu, kiyä maeqä näwinyä äñguänänğä enqä-qae, asnjä anğumñi, yukä bunä qänätñqeqä. He kiyä maeqä näwinyä äñguänänğuenä epiyä-qe, eeqänänğuenä maetqänä” ätukqe. ¹¹ Jisasi Iqu ämaqä Iquenyqä täkqä tuätñqä iquenyqe ae näqñqä eäqetani, qunji, “He kiyä maeqä näwinyä äñguänänği, eequenä maetqenä-qe,” iñqä ätukqe.

¹² Yukä asnji qäpu äwqäyäqe, Iqueqä qäkä quäuqä imäkñtä, anğumä quamä äpmeqe, “Nyi tä emäkqä tänqe, he näqñqä ämeqäüä?” ätuätä yatñqä äwikqe.

¹³ Yatñqä i äväqetani, “He Nyinji, ‘Näqñqä-vqukiyqä’ ändäpu, ‘Naqä Ämiqukiqä’ ändätqänuwi, iinjä qäyunjqae, Nyi Injunjqä” ätukqe. ¹⁴ “Nyi Naqä Ämiqä-qunä eämä, ga näqñqä Vqä-qunä qäyä emä-qe, heyaqä yukä bunji asnjä eqiyqä-qae, he-pqe hiqä yukä asä ii qänğawqäpnqä” ätukqe. ¹⁵ “Nyi tä imäkqe, he Nyi imäkqä-pa imäkqäpnuwänqä ämetquetmä i imäkqä. ¹⁶ Inji Nyi naqä-qakuänänğä etqä. Wäunuä-wiyqä hñqu, iqueqä naqä ämiqä iquenji mämäwqätäutqe, itanğa kukñuä äma uwqä hñqu, ‘kukñuä äma uvä’ ätuätä dowatqä iquenji mämäwqätäuqä yänä. ¹⁷ Tänğanji, he Nyi imäkqenqä ae näqñqä äñguänä equwä-qae, he asä ii imäkqäqe, yeeqä iqäpnuwiqä” ätukqe.

¹⁸ “Nyi he eequenñqä matqä iqä. Ämaqä Nyi atäunuä eyätmä etmeqä iquenñqe, näqñqe ae enä. Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä tuwanjuui ätnänqe, naqä-qakuä ätimäutñqä inqä imäkmä. Kukñui,

‘Ämaqä Nyaqä buayi anä äñätqänueä iqu, Nyi qonjqä nyätñqä yukä äyawa äpeyqiyä’ äqänä.†

¹⁹ Inji ätimäutñqä änyä etanği, Nyi tänğa näwi etqä. Iwä ätimäuqanğanji, he Nyinğä näqñqe, Nyi hea ique-ique Pmequnä äyä etanğqenqe, epñqeyi. ²⁰ Naqä-qakuänänğä etqä. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Nyi ändowatqanğundqä hñque yeeqätä itmeqe, Nyi-pqä qäsä indmeqi. Itanğa tqu-tqu Nyi indmetqe, iqu Nyi äñändowatkqä Ique-pqä inä itmeqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Hesanğ hñqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä” ätukqenqä‡

²¹ Injä ätuäqetani, Iqueqä qeqä-quuvqä imñi, änä mäwimänğä iqanği, Iqu inğanji ätnänğäqi äti, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänğä etqä. Hesanğ hñqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä.” ²² I tquanğanji, Iqueqä wäunuänğä ämotquaminğä iqua, “Inji tquenyqä tqutiyä” tpu ipu, iqua quwqä-quwä hinjüä ämiqänğäukuwi.

²³ I ipiyitani, iquautanğä Jisasi Iqu iquenyqä kuapanä äwinyminqä iqu, Jisasi Iqutä qäqiqi äpmaminqe. ²⁴ Ga Saimonä Pitä iqu, “Tquenyqä tqutiyä” tä itä, ämaqä iquenji, Jisasi Ique yatñqä vätnqä himitä äwikqe. ²⁵ Iwä iqu Jisasi Iquenji qäpisa, “Naqä Iquki, Si iinjä, tquenqä tnyä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

²⁶ Yatñqä i vqanğa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Ämaqä Nyi bretqä tä hevqä bu äyämätmä wimiqä iqu, qäquvqä” ätukqe. Iwä Iqu bretqe hevqeu äyameqe, Jutasi Saimonä Iskariotitanğä iqueqä hikñä ique äwikqe. ²⁷ Jutasi iqu bretqe tii motauqanğanji, Goti Hanjuwä Ique himä-wiunqä vqä Setänä iqu, Jutasi ique äpaquqqe. Injä itanği, Jisasi Iqu iquenji, “Si nätmätqä hui imäkñqä etanğutqe, maqänä imäkkiyä” ätukqe. ²⁸ Iqu kukñuä tquanği äwipiyä iqua, “Kukñuä ii, sunğä tqutiyä” tpu ikuwi. ²⁹ Mbqä qae, Jutasi iqu mitqätanğqä-qae, hñqua “Ymisanğ imäkqänğä nätmätqä aanqä etanği hui mbqä yätñqä tqutiyä, ä ämaqä nätmätqänğä äwa iqanguwä iu vätnqä tqutiyä” tpu ikuwi.

³⁰ Itanği, Jutasi iqu bretqe ämotauqe, yäpaqä mänğisa äukqe. Ii heatqänğayi.

Jisasi Iqu kukñuä-suqä änyä-hänğä äwikqenqä

³¹ Jutasi iqu ätimäwa uwqanğanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueä yoqä naqe, tänğa ätnänğäqi winqiyä. Ga Ymeqä Iquesanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä-pqe, ätnänğäqi inä winqiyä. ³² Goti Hanjuwä Iqueä yoqä naqe, Ymeqä Iquesa ätnänğäqi wiqanğutqe, Iqu Iqueqä-kiuä Ymeqä Iqueä yoqä naqe, ätnänğäqi maqänä imäkänqiyä. ³³ Nqä ymeqä iquenä, Nyi hesänji äpakä mäpmeqä imqänä. Nyi

† **13:18** Apqä Bukä 41:9 ‡ **13:20** Matiu 26:20-25; Makä 14:17-21; Lukä 22:21-23

āwqanġani, he Nyinyqā qāwqā ikāpnuwi. Nyi Israitqā iquauqā naqā iquau ātukqe, tānġani he etqā. ‘Nyi umqā iunġi, he māwqā danā ipnuwi.’³⁴ Tānġani Nyi kukjuā-suqā ānyā-hānġā tiinġā etapqā. He hġqunā-hġqunā hiqā-hiuānġā enqā di, aanġā kiinġā henguātġqe. Nyi henyqā ānyinġqe, aanġā kiinġā ānyinyātġqā-pa, he-pqe hiqā-hiuānġā aanġā kiinġā henguātġqe.³⁵ He iinġā iqanġpqe, āmaqā eeqānā qu nāqġqe iuta hepġqāuā. He Nyaqā wāunġā yātquakā-quenā āyā etanġi heqāmbġqānānyā” ātukqe.

Jisasi Iqu Pitā iqueni, “ ‘Nyi Iquenqe, ānyā maqġeqā’ ttġqinyā” ātukqenqā^S

³⁶ I tquanġa, Saimonā Pitā iqu, “Naqā Iquki, Si ākġinġqā utġqāwā?” tquanġa, Jisasi Iqu, “Nyi umqā iunġi, tānġani si qānaki mapqā isġqinyā. Si Nyinġqā inġa ptġiqā” ātukqe.

³⁷ Kimanġi, Pitā iqu tii ātukqe. “Naqā Iquki, nyi Sinġi tānġani qānaki makivāndqe, sunqā imqāwā? Nyi Sinġā yānġā wāmqā nāwi āpmeġnānā.”

³⁸ I tquanġa, Jisasi Iqu, “Si naqā-qakuā Nyinyqā yānġā wātġqātānā? Nyi naqā-qakuā tii āktqā. Kukutakisqā ākaki, ānyā ātātġqā etanġa, si Nyinyqe, ‘Nyi Iquenqe ānyā maqġeqā,’ hġquaqui-hġqce ttġqinyā” ātukqe.

14

Jisasi Iqu, Apiquenyqā Huānġā-quvi

¹ Jisasi Iqu tii-pqā inā ātukqe. “He iinġā āwqā hanġā heyqanġuti, qundqāndqā miqā ipu, Goti Hanjuwā Iquenyqātā, Nyinyqātā quuvqā heqāpġeqqā.² Nyaqā Apiqueā anġiunġi, hiqġqe, kuapānā imāknanā. Iinġā naqā-qakuā maetanġutqe, Nyi heġi, ‘Henyqā anġā nāwi imākmqā umqe-qe,’ maetqā iqāmniġi.³ Nyi āwātā, henyqā anġi nāwi imākemi, anġumā āpmqe, he Nyitā anā pmetunġuā etma umniqeqā. Iwā anġā Nyi āpmeġnā iunġi, he-pqe anā pmeniqeqā.⁴ Anġā Nyi umqā iqāqā iunġqe, he huānġenġqe nāqġqā ae āyā āmenġuā” ātukqe.

⁵ I tquanġa, Tomasi iqu, “Naqā Iquki, si utġqā iunġqe, ne ānyā maqġqā equnā. Inġi ne huānġenġqe, nāqġqe, ānā heatunġuāwā?” ātukqe.

⁶ Jisasi Iqu kimanġi tii ātukqe. “Nyi Nqā-nāuā Huānġā-qunā, Naqā-qakuā-qunā, itanġa Hānġā-pmeqā Iqunġqā. Apique wimeqē, huānġā hġqu miġqā inā. Oeyqā. Nyitanānġi.⁷ He Nyinyqā nāqġqā ānġuā eānuwi, ga Nqā Apiquenyqā-pqe nāqġqā ānġuā asā ii hipġqāuā. He Iquenyqe nāqġqā tānġa qe eāpu, Iqueni hiġuā āyā āqunānġuā.”

⁸ I tquanġa, Pilipā iqu, “Naqā Iquki, neyaqā ānenġā qāpu hiātġenġqe, Apiqueni mānātquayā” ātukqe.

⁹ Jisasi Iqueā kimanġi, “Pilipā iquki, Nyi hesānġi hġganġā āpmaka āpātġqe, Si Nyinyqā maqġqe, ānā heġinyā?” ātukqe. “Āmaqā Nyi hiġuā ānġānġuwi, Apique-pqe inā āqunānġuā. Inġi si ‘Apique mānātquayā-qe,’ ānānġqā tnyā?¹⁰ Nyi Apique nyātānġā, Iqu Nyi ānyinyā āpmeġnā iinġqe, si quuvqā maeqiyqā āyā itqānāta? Nyi etātġqe, Nqā kġuitānā maetqā itġqe. Oeyā. Apiqu Nyi ānyinyānġā Iqu, Kiqā-kiuā Iqueqā wāunġuinā āyā imākātġqeqā.¹¹ He kukjuā tānġqe quuvqā heqāpġeqqā. Nyi Apique nyātānġā, ga Apiqu Nyi ānyinyānā. Nyaqā kukġui quuvqā maeqiyqā iqanġpqe, he wāunġā Iqu Nyitā imākātġqā iunġqā kġuā indqānāpu, ga iuta quuvqā heqāpġeqqā.¹² Nyi aanġā naqā-qakuānānġā etqānā. Āmaqā Nyinyqā quuvqā eqiyātġqā iqu, iqu-pqe wāunġā huitanġā-huitanġā Nyi imākātġqā-pa imākquātġqe. Wāunġā iqu iinġā imākquātġqe, Nyi Apiquenyqā uwqanġqetani, wāunġā Nyi imākātġqeunġi āmāwqātāunġiyā.¹³ Itanġa nātmatqā eeqānānġqā, Nyaqā yoqeta yatġqā iquwi, Nyi imākqānā. Iutanġi Apiqu, Hikġuesa yoqā naqā meġqiyā.¹⁴ I etanġi, nātmatqā eeqānānġinġā Nyaqā yoqeta yatġqā nyiyqanġpqe, ga Nyi imākqānā.”

Jisasi Iqu, Dġā Ānġuānānġā Iquenyqā ātkqenqā

¹⁵ “He Nyinyqā aanġā kiinġā hinyātqātānġutqe, ga Nyi, ‘He iinġā-iinġā imākpiyā’ etmqā iunġi, qānaknā iqāpġeqqā.¹⁶ Iwā Nyi Apique yatġqā vqanġundi, Iqu heġi Yātāmāqā Eyqā Huiziqu, hesā hea ique-ique anā āpme, yānānānġqā emākātġqā iinġā etapātġqānānyā.¹⁷ Yātāmāqā Eyqā Iinġā Iqu, kukjuā naqā-qakuānānġā iutanġā Dġā Iquvi. Qokā-apākā qua tāutanġi, qu Ique hiġuā māqunġuā ipu, Iquenyqā ānā maqġqā ipiyitanġi, Iqueni māmeqā ipġqāuā. Inġāqe, Iqu hesā anā āpmaka āpātġqe, qānakġi heyaqā yāpā inġisa inyāniqeqā. Iutanġi he Iquenyqe, nāqġqā āyā eānġuā.”

¹⁸ Nyi he ymeqā kanā-kāna maeqā enqā-panġā, ānā mevquatāmāuqā imqānā. Oeyā. Nyi he emamniqeqā.¹⁹ Hea wānġāpu pāwqanġani, āmaqā qua iutanġi hiġuā maqġqānġā ipnuwiqā. Inġāqe, Nyi hānġā yqānā pmetanġumqetani, he hiġuā ānġāmbu, hānġā yqānā

pmetpnuwi. ²⁰ Hiunji iqueni he näqñqä tiinjä hipnuwi. Nyi Apiqueu nyätangundi, he Nyi nyinätangpi, ga Nyi he hinyätmniqe.

²¹ Itanga ämaqä hñqu, Nyi 'He iinjä-iinjä imäkpiyä' etmqä iu qänaki imitätqä iqu, Nyinyqe aañä kiinjä äwinyätñqä iquvi. Ga ämaqä Nyinyqä kuapänä äwinyänqä iquenyqe, Nqä Apiqu kuapänä äwinyänqiyä. Itanga Nyi-pqe iquenyqä kuapänä nyinangguti, Nyi Nqä-näuä ique ämitquatnqänä."

²² Jisasi Iqu kukñuä iinjä tquangä, Jutasi huizi Iskariotitanä matimäuqä ikqä iqu, Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. "Naqä Iquki, änäññqäwä? Si Tqä-täuä nenyä mänetquatnätinä, ga qokä-apäkä qua iutanä iunji, mämitquatñqä isñqätänä?"

²³ Iwä Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. "Ämaqä Nyinjqä kiinjä äwinyätñqä iqu, Nyaqä kukñuä iunji qänaknä äñguänä iqanguti, Nqä Apiqu iquenyqe kiinjä winyänqiyä. Itanga Yämätqäye iquenyqä äpäta, iqutä näweqä pmetenyue. ²⁴ Ämaqä tqu-tqu Nyinyqä mäwinjqä iqä iqu, Nyaqä kukñui qänaki miqä yänqiyä. He kukñuä qätä tä äwiyquwi, ii Nyaqä manä. Nqä Apiqu Nyi äñadowatqä Iqueqä kukñuiqä.

²⁵ Nätmatqä iinjqe, Nyi hesä yqänä äpmamä, awä äyä etätñqeqä. ²⁶ I etangji Yätamäqä Eyqä Iqu, Dñä Äñguänänä Iqu eä, itanga Nqä yoqetani, Apiqu Iqueni äñdowatämepäniqeqä. Iqu nätmatqä eeqänäninjä ämetquetä, heqä kñuä evauqumu-atqanguti, kukñuä eeqänänä Nyi he etminqe, kñuä heyäniqeqä.

²⁷ Nyi he äwqä hanjä injqä pmeqangpi evämamqä iqänä. Nyi äwqä hanjä injqä äpmeñqä-pa, he asä iinjä injqä pmapñqä etapqänä. Itanga Nyi äwqä hanjä injqä etapqe, ii ämaqä qua iutanä iuqä ävätqänuwä itänji asänänä manä. I hitangji he äwqä hanjä eyätä kñuä kuapä indqänäpu, zä miqä pambiyä. ²⁸ Nyi he eväma äumi, anji emamniqeqä' etqangä äe äyä änyiyänuwi. He Nyinyqä aañä kuapänä hingangutqe, Nyi Nqä Apiquenyqä umqä iqangqeutani, he äwqä yeeqä hinguatñqeqä. Ii tiinjä iutanji. Apiqu Nyi ämanqutäuä äyä äpmenä. ²⁹ Nätmatqä iinjä matimäuqangä, Nyi-ganä äe äyä etqänä. I etangji qänakñi, iqu ätimäuqangani, he Nyaqä kukñuä etätñqä iinjqe, quuvqä heqiyqäpñqä. ³⁰ Ga ämaqä nyuänä qua täu ämitñqä iqu änyimetñqä päqtätangji, Nyi he kukñuä kuapänä maetqä imqänä. Iqu Nyi squä nyimäkätñqe, yänänäqñqä maeqeqä. ³¹ Injqe, qokä-apäkä qua iutanji, qu Nyi Nqä Apiquenyqä kiinjä änyinänqenqä näqñqä ipñqe, Nyi nätmatqä eeqänänä Apiqu ändkqä iunji imäkätqänä. Injqae, he ävaupu, ga ne eeqänänji äwatunqänänäyä*" ätukqe.*

15

Jisasi Iqu Guä-wainqä Naqä-qakuä-quvi

¹ Itanji Iqu tii ätukqe. "Nyi Nqä-näuänji Guä-wainqä Naqä-qakuä Iqunjqä. Itanga Nqä Apiqu, wainqä wänuä iu miqä Iqueqä. ² Nyaqä hutäkñä iunji, häukuä mäwiqä injqä iqua, Nqä Apiqu huätä ätävämäuniqe. Nñ hutäkñä eeqänänä häukuä äqäyänqä iqua, häukuä aañä kuapänä qäyätñqe, Apiqu quwqä-hutäkñä quvqä iqua huätä ätävämäutä, äñguänänä imäkäniqe. ³ Kukñuä Nyi etapqe, heyaqä quvqe huätä emamäutä, äñguänänä äe emäkqiyä. ⁴ He Nyi nyinätangpi, Nyi he hinyätmqeqä. I etangji guä-wainqä hutäkñi kiqä känäu mauqñqä enqe, hutäkñä iinjä, häukuä maqäyqä yänqiyä. Ga asä iinji, he Nyi manuqñqä injuwi, häukuä maqäyqä ipnä.

⁵ Nyi Nqä-näuänji guä-wainqä iqunä etangji, he hutäkñä iquenyqä. Ämaqä tqu-tqu Nyi nuqänätanguti, Nyi ique äuqänmitmqe, iqu häukuä, kuapänä qäyänqiyä. Iwä he Nyi änyivquatämäuquwi, nätmatqä hñqu he äñä mimäkqä ipñqäuä. ⁶ Ga ämaqä hñqu Nyi manuqñqä injqä iqu, guä hutäkñä huätä tävämäuqangä yäuä äpiqä-panä iquvi. Iwä hutäkñä e ätävämäpñqä iquauñi, ämepu tä bu tnämäuqangpi, tä näñqiyä.

⁷ He Nyi nuqänätangä, Nyaqä kukñui he euqänänqe, ga he hiqä enqeta yatñqä iquwi, ii i timänqiyä. ⁸ He Nyaqä wänuä yätquakä iquenyqä motquapñqä dinqe, häukuä kuapänä qäyqäpñqe. Iwä suqä iinjä iutanji, Nqä Apiqu yoaqä naqä menqiyä. ⁹ Nqä Apiqu Nyinyqä kuapänä äwinyätñqä-pa, ga suqä asä iinjutanji, Nyi henyñqä-pqe inä änyinätqänä. He Nyaqä änyinqeuñä pmetpñqeqä. ¹⁰ Nyi Nqä Apiqueuä suqä ändkqä iu qänaki yasämä itmä, ga Iqueqä Nyinyqä äwinjqä iu äpmeñqä-pa, He Nyaqä suqenqä etätñqä iu qänaknä ipu pmamitpqe, iinjändi Nyaqä henyqä änyinjqä iunä pmapñqäuä. ¹¹ Yeeqä Nyi änyinätñqä-pani, he-pqe inä hinguatñqe. Ga yeeqä injqä iinjä, inä imänämäutñqeqä. I etangji Nyi kukñuä äe etätñqä iunjqä anji etqänä. ¹² Nyi suqä tiinjä äyä etapätñqe. Nyi henyñqä kiinjä änyinminjqä-pani, he hñqunä-hñqunänä iquenä, hiqä-hiuänqeqe asä inä hinguatñqe.

* **14:31** Iqua anju maqänä ävämakuwäti, kukñuä hui inä ganä ätäpu ävämakuwäti? Jonä 18:1 hijuä qunyä.

¹³ Ämaqä hñqu käyämaqä iquauñqä äwinymitätqä iuta äpäkongqce, suqä äwinñqä iinñ iqu, ii suqä äwinñqä huizi iquauñi ämäwqätäüä. ¹⁴ Itanña he Nyaqä 'suqä i imäqäpñqeqä' etätñqä-pa ii ipqce, iinñ dutañi he Nyaqä nyämaqä-quenä hiätätpnä.

¹⁵ Wäunüä imäqä iqua nätmätqä quwqä naqä iqu imäqanñgutqenqce, maqñqä ipnä. Inñqce, kukñuä eeqänänñ Nqä Apiquesa qätä äwiyqce, Nyi ae äyä etqäqce. Iinñ iutanñi Nyi, 'He wäunüä imäqä-quenñqä' maetqä, 'Nqä nyämaqä-quenñqä' etqä. ¹⁶ He Nyi atäunüä manyqä ikuwiqä. Oeyä. Nyi he atäunüä eyqäqeqä. Itanña Nyi he wäunüä etapqce, he äwäpu häukuä äpakänä witäninñqä qäpñqeqä. Iinñ ipiyä iutanñi, he Nyaqä yoqeta, Apique nätmätqä hñquenqä yatñqä vqanñpce, Iqu hämä etapñqiyä. ¹⁷ Nyi kukñuä-suqä tiinñ ae äyä etapätqänñä. He hñqunä-hñqunänñ iquenä, hiqä-hiuänñqä aanñ kiinñ henquätñqeqä" ätukqce.

Ämaqä qua iutanñ iqua, wäunüä yätquakä iquau himä-wiunñqä wipnuwänñqä

¹⁸ I ätuätäqänñanñi, tii-pqce inä ätukqce. "Ämaqä qua iutanñ iqua he himä-wiunñqä heyqanñpce, 'Neqä Naqä Iquenä-pqce, himä-wiunñqä äyä äwikuwä mändanä' knüä heyquänñqä. ¹⁹ Nñ he ämaqä qua täutanñ iqua enqä-panñ pmeqä-säpi, ämaqä qua täutanñi, quwqä käyämaqä iunqä aanñ kuapanä äwinyätñqä-pa, henyqä-pqce inä winyätqätäninñi. Inñqce, he qua täutanñenä manä. Oee. Nyi he suqä qua täutanñi, huätä vquatämäupñqä diñqce, ae atäunüä äyä ekqce. Iinñ iutanñi, qökä-apäkä qua täutanñi, he himä-wiunñqä eyätqänñä. ²⁰ Nyi, 'Wäunüä-wiyqä hñqu, iqueqä ämaqä naqä iquenñi mämäwqätäüqä yänñqiyä' etqenqce,* knüä änguanä metanñpiyä. Inñ ämaqä Nyi quvqä indquewä iqua, he-pqce asä i etquapñqä. Nñ Nyaqä kukñuä qänaknä iquwä iqua, heyaqä-pqce qänaknä ipñqäüä. ²¹ Iinñ iquwä iqua, Apiqu Nyi änändowatkqä Iquenqä änyä maqñqä epiyä-qae, he Nyaqä yoqce metanñguitanñi, suqä ququvqä eeqänänñi emäqäpñuwiqä.

²² Inñ Nyi äpätmä iquau kukñuä hui mätquä-säpi, quwqä suqä quvqenqce, äwqä yäpä imñi hanñ mäwqä iquäninñi. I etanñi Nyi iinñ ae ikqä-qae, iqua, 'Ne suqä quvqä imäkätunqenqä maqñqä equeqä' matqä ipnuwi. ²³ Ga ämaqä hñqu Nyi himä-wiunñqä indquetñqce, Nqä Apiquenñ-pqce inä itquetqä. ²⁴ Nyi iquauä awä iqinñi, wäunüä yänänñqä ämaqä hñqu qänğanä mimäqä iminñqä di, ae imäkkqce. Nyi iinñ mimäqä-säpi, qu quwqä suqä quvqenqce, äwqä yäpä imñi hanñ mäwqä iquäninñi. I etanñi qu Nyaqä wäunüi hiñuä ae äqunäpu, Qämätqiye himä-wiunñqä äyekuwi.

²⁵ Suqä ii imäkuwi, kukñuä hñqu quwqä kukñuä-suqä iu äqänänñqce, naqä-qakuä timäutñqä iiyi. Kukñuä tiinñ iquwi. '*Ämaqce, qu Nyi hiñqä himä-wiunñqä änyiyätqänñä.*'†

²⁶ Dñä Yätamäqä Eyqä Iqu Apikutä äpmenqce, Nyi Iquenñi henyñqä dowatmñqce. Iqu kukñuä naqä-qakuänänñ iutanñ Dñä Iqu eä, ga Apikutä äpmenqä-qae äquvepänä. Iwä äquvepätä, Nyaqä wäunüñqätä, suqenqätä awä ätnänñ iqi täniqce. ²⁷ Itanña he-pqce kukñuä awä inä tqänñqänñi. Tiinñi duta. Nyi wäunüä ipäqäqeta, he Nyitä anä äpmka äpätunqce, tänña täsuwanä" ätukqce.

16

¹ "Nyi kukñuä iinñi, heqä quuvqä heqiyqce ävquatämäupñqä iinñqä etqä. ² Ga Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iqua henyqce, quwqä anñ aquväqñqä iunqä matimäupä ipñqä 'oeyqä' etpñuwiqä. Iwä qänakndanñi, suqä tiinñ-pqä iqua timäuniqce. He piqä epäsäpiyänñanñi, qu knüä tii väniqce. 'Ne Goti Iqueqä wäunüi, ängua imäkätunñuä.' ³ Qu Apiquenqätä, Nyinqätänñi, änyä maqñqä epiyä dutanñi, suqä iinñ ii imäkpñuwi. ⁴ I etanñi Nyi nätmätqä ii timäuninñqenqce, ae etqäqce. Itanña qänakñi qu suqä du emäkqanñgwanñanñi, kukñuä Nyi tä etqäqenqce knüä eyquänä.

Dñä Ängua Iqueqä wäunüñqä

Qänğanänñi Nyi hesä yqänä pmetmqä etanñi, nätmätqä iinñqce maetqä iminñqce. ⁵ Ga tänñanñi Apiqu, Nyi änändowatkqä Iquenqä umqce. Inñi, 'Si änginñqä utñqäwä-qe?' hesanñ hñqu yatñqä manyqä iqiya. ⁶ Kukñuä Nyi tänña tä etqäqenqce, heyaqä äwqce, hanñ kiinñ äyä eyqiyä. ⁷ Itanñi naqä-qakuänänñi, tii hetmñqce. Nyi he evämeqce, ii yätamäqä heyätñqeyi. Itanña Nyi mäwqä iqäqce, Dñä Yätamäqä Eyqä Iqu mapqä yänñqiyä. Nñ Nyi äwqäqce, Iquenñi henyqce, ändowatmä.

⁸ Tänñanñi, ämaqä qua täutanñ iqua, suqä quvqenqä, suqä jänänänñinñqä ä kukñuä mitqenqä, knüä quvqä indqänätqänñuwi, Dñä Ängua Iqu äpäqce, quwqä knüä quvqä iinñi, jänä iwimäkäniqce. ⁹ Ämaqä Nyinñqä quuvqä maeqiyqä itqänñuwanñi, Dñä Ängua Iqu suqä quvqenqä awä täniqce. ¹⁰ Nyi Nqä Apiquenqä umqce, ga he hiñuä manqänñqä

* 15:20 Jonä 13:16 † 15:25 Apqä Bukä 35:19; 69:4

ipnuwä hitangqetani, Dnã Ängüä Iqu suqä jänänänã imäkqenqä awä etäniqe. ¹¹ Itanga penqä qua täu ämitnqä iquenyqe, Goti Iqu Iqueqä kuknuä mitqeuji, 'Homä iqänqä' ae iwäsäukqetani, Dnã Ängüä Iqu kuknuä mitqenqä awä täniqe.

¹² Nyi kuknuä hävemnäqenqä etmqä etanqä-qe, kuknuä etmqeunji he änä mämeqä ipnä. ¹³ I hitanqji kuknuä naqä-qakuänänã iutanã Dnã Inã Iqu äquvepätä, kuknuä ätätqe, Iqueqä knuä iutanã matqä, kuknuä Apiquesa qätä äwiyätqä inä awä ätätä, nämatqä qänaki timäuningqenqä-pqä inä täniqe. Iutani, kuknuä naqä-qakuä eeqänänã iinqe ämetqueniqe. ¹⁴ Ga Iqu Nyaqä kuknuä ämetä awä etätäqänqani, Nyaqä yoqä naqetä, ä yänänäqnetäni, ätnänã iqi maeniqe. ¹⁵ Iqu kuknuä Nyaqe ämetä etäniqenqä ätqäqe, ii Apiqueqä nämatqä eeqänäni, Iqueqänä ma, Qämätqiyeqä etanqä dutayi.

Heqä äwqe hanã eyätqä-qe, anqini yeeqä enyäniqeqä

¹⁶ Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqa, he hiñuä manqänqä ipnuwi. Itanga, hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hiñuä anqji nqämbnuwiqä" ätukqe.

¹⁷ I tquanqa, Iqueqä wänuä yätquakä iquautanã hnqqa, quwqä-quwä tii ätnquwi. "Iqu ne 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqani, hiñuä manqänqä ipnuwiqä' ätqenqätä, ä, 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hiñuä anqji nqämbnuwiqä' ätqenqätä, nñ 'Inã dutani, Nyi Nqä Apiqueqä himqänä-qe' inä äyã ätqe. Ga kuknuä tqauqä qakuinqä tä ätquqe, äki etanqji ätqu?" ¹⁸ Itanga quwqä-quwä yatnqä anqji inä tii inqwi. "Iqu, 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbiyqä' ätqe, nämatqä äkinqä ätqäwä? Iqu ätqenqe, näqenqä mämeqä äyã iqunä."

¹⁹ Jisasi Iqu, qu yatnqä wipnqä iqanqä äqunäqe, tii ätukqe. "He 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqa, hiñuä manqänqä ipnuwiqä' etqenqätä, ä 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hiñuä anqji nqämbnuwiqä' etqenqätäni, hiqä-hiuä yatnqä iinqä änyätqänã? ²⁰ Nyi naqä-qakuänänã tii etqä. He knuä naqänänã äqäyäpu, huäqä-hunqä kinã metqätanqunwänqa, qokä-apäkä qua täunji yeeqä iqäpnuwiqä. Heqä äwqe hanã eyätqä-qe, anqini yeeqä enyäniqeqä. ²¹ Itanga apäkä hui, iyyqä ymeqä änyque qäqi quvepnanqani, täñä-hunqä menqiyä. Itani ymeqä ae änyuäqe, täñä-hunqä ymeqä änyuätqänqanga wimetqenqe, knuä mäwiyqä, ymeqä qua täu timäuqanqenqe, yeeqä yänqiyä. ²² Ii enqä-panã di, he tängani, äwqä hanã-iqä ämeqä. Inãqe anqini, Nyi hiñuä eqänqanqunqänqanga, heqä äwqe yeeqä kinã enyäniqeqä. Heqä äwqä yeeqä inqä iini, ämaqä hnqqu änä mämetauqä yäniqe. ²³ Asä qänqani, he Nyi yatnqä manyqä ipnuwiqä. Nyi naqä-qakuänänã tii etqä. He Nqä Apiqueqä nämatqä huiñqä, Nyaqä yoqeta yatnqä ävquwä di etapänqiyä. ²⁴ Qänqatqä nängisati täñga tinqe, he Nyaqä yoqetani, nämatqä huiñqä yatnqä miqä itqänuwiqä. Inãqe tängani, he yatnqä vqanqpu. Ga he ämepiyitani, yeeqä inqä iqu, heqä äwqeuñi manqä emnätätqä mapnqänänã" ätukqe.

Jisasi Iqu, qua tqeqä yänänäqneunji ae ämäwqätäukqenqä

²⁵ Inã ätuätäqänqani tii ätukqe. "Nyi kuknuä ktqä dunä etqa äpätnqä-qe, qänakni asä iini, awä maetqä imniqeqä. Naqänä etqänä. Nyi Apiqueqä, awä ätnänã iqi etmniqeqä. ²⁶⁻²⁷ Hiunji iqueni he Apiqueqä, Nyaqä yoqeta nämatqänqä yatnqä wipnuwiqä. Itanga he Nyinyqä enyminqä iinqätä, ä Nyi Goti Ique äväma äquvepkqenqä quuvqä eqäkuwä iinqätä, iutani Apiqu Kiqä-kiuä henyqä äwingqetani, he yätamäkqä heyänä. Inji Iqu yätamäkqä heyätqä, ii Nyi Iquenyqä tääqä tqeta ma, Iqueqä äwinqä iutanänji. ²⁸ Qänqanäni, Nyi Nqä Apiqutä äpmaminqetani, ävämanji qua täunqä äquvepkqeqä. Ga tängani, Nyi qua täu äväma, Apiqueqä anqji ymqänä" ätukqe.

²⁹ Inqani Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Iqueni tii atukuwi. "Si tängani, kuknuä ktqä hui mänatqä itnä, ätnänã iqinyä änatnyä. ³⁰ Tängani Si nämatqä eeqänänqä näqenqä eänä, ämaqä hnqqu yatnqä makiyänqä, Si ganä ätätqänqä, ne näqenqä ae ämequnä. Inã itqänã iutani, ne Si Goti Iquesa äpninqe näqenqä eätanä, quuvqä eqiyqunä."

³¹ I tquanqunwänqä, Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. "He tängani quuvqä ae eqiyqä? ³² Qätä nyipiyä! Ämaqä he, heqä anjuñqä im-imä zä upnqä emäkpnqe, hea iqu ae qe ätimäuqiyä. He täqi Nqä-näuänä pmamñqä änuväma weqanqunqanqani, Nyi Nqä-näuänä mäpmeqä danä imä. Apiqu Nyitä pmetanqji ii pmamä.

³³ He Nyinyqä quuvqä eqiyätqänqunwitanji, heqä äwqe hanuä imbu pmepnqä dinqe, Nyi kuknuä tä iinqä etqänä. Iwä he qua tqe äpmapiyänqani, hanã-iqä qäyä emeqanquti, zä miqä, pemänä tqäuqänä. Nyi qua tqeqä yänänäqneunji, ae ämäwqätäuke."

17

Jisasi Iqu, Kaniquenyqä tääqä ätkqerqä

¹ Jisasi Iqu kuknuä iinji, ae ätuäqetani, Iqu hinuä qäukuä haqä yätu äqunäq, tii ätkqe. "Apiquki, Si ätkni, tänga täsuänä. Yoqä naqe, Tqä Ymeqä Iqunä dapiyä. Iutani Ymeqä Iqunä, asä ii ktapmqänänjä. ² Si Tqä Ymeqä Iqunni, ämaqä eeqänänjä iu ämimqerqä yänänäqerqä ändapknä-pa, yoqä naqä-pqe, inä dapiyä. Yänänäqerqä ändapknji, ii, Nyi qokä-apäkä Si Nqänqä ändapknä iquauji, hänjä hea ique-ique pmeqänqä iwimäkmqeyi. ³ Itanga hänjä hea ique-ique pmeqe, ii tiinji. Ämaqä eeqänänji, hänjä-pmeqä ique ämequwi, qu 'Si Goti Tqä-täuänänjqe' näqerqä hepqäüä. Itanga Jisasi Kraisi, Si änändowatkñä iqunjqä-pqe, näqerqä inä epijqäüä. ⁴ Wäunjuä Si ändapknji, qäpu ae imäkqetani, Nyi qokä-apäkä qua täunji, Tqä yoqä naqe ae ämotqeeqä. ⁵ Apiquki, qua tä mimäqä ikñänqatqä, Nyi Sitä yqänä äpme, yoqä naqä ämaminjeä-pa, tängani Nyi Sitä angji pmenqä yoqä naqä dapiyä.

⁶ Ämaqä qua täutanjä Tqä eminjuwä ändapknä iquauji, Nyi Saqä yoqe, awä ae ätuätjqeqä. Ga iqua Tqä kuknuä iunä qänaknä itqänjä. ⁷ Tängani natmatqä eeqänänjä Si Nyi ändapknjqe, 'Ii Sitanä äpqiä-qe' näqerqä ae eqäüä. ⁸ Tqä kuknuä Nyi awä tmqä ändapknji, Nyi ätqanqä, ga qu ae ämequwiqä. Inji Nyi Sita ätimäukqerqe, näqerqä naqä-qakuä ämepu, itanga Si Nyi änändowatkñjqe, qu quuvqä ae eqiyquwi.

⁹ Nyi qu yätamäqä wisqerqä tääqä äktqänä. Nyi tääqä äktqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua täunjqä manä. Oeyä. Tqä Nyi ämimqä ae ändapknä iqua, ga Tqä yqänä etanqerqä, iquaujqänä iqänä. ¹⁰ Eeqänänjä Nqä eänjuwi, qu Tqeqä. Itanga eeqänänjä Tqä eänjuwi, qu Nqä-pqä inänjqä. Itanga iinjä iqua, Nqä yoqä naqe, huizi iquau ämotqetqänä.

¹¹ Nyi tängani qua täu äpakä mäpmeqä, Sinqä yapmqä iqänä. Injqe, qu qua täu yqänä pmapnqäüä. Ga Apiquki, Si aanjä ikikinyänji, itanga hñqu Si enqä-panjä asänänjä manä, Si iquauji Tqä yoqä naqetanjä yänänäqerqetä miyä. Yoqä naqä iinji, Ye naqä-hñqunä ämuänqna äpmejeä-pa iqua-pqä pmapnqä iinjä Nyi ändapknjqä.

¹² Iwä Nyi qutä äpmapnqanji, Nyi qunji Saqä yoqä naqä ändapknitanjä yänänäqerqetä ämitjqeqä. Nyi hñqu imä ändakñga äwetä qui imäkñqänqä, yatäukuä itjqeqä. Inji qutani, hñqu qui mimäkñqä iqe. Ämaqä tä du qui imäkñäninqä äwätjqä iqunä,* qui imäkñqge. Ii kuknuä Tqä bukiu ätnänjqe,† naqä-qakuä timäutjqeyqä.

¹³ Tängani Nyi Sinqä äyapmqä itmä iutani, qua täu yqänä äpmanä tääqä tä äktqe, Nqä yeeqä iinjqe, quvaqä äwqeu manqä munätjqä äktqänä.

¹⁴ Saqä kuknui, Nyi ae ätqanqä, ga qu quuvqä eqiyätqänjuwiqä. Itanga qokä-apäkä qua täutani, qunqe himä-wiunqe tiinjä duta wiyätqänjuä. Nyi qua täutanänänjä-qunä mäeqä imä, ga Nyinyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua-pqe, qua täutanä hmanjqä. ¹⁵ Nyi Si qunji, qua tqesani, yäpqaängisa ätuma utnqä yatjqe, ii makiyqä iqä. Oeyä.

Ämaqä quvqä iqä iqu, qunji qui imäkqä dijqä, Si ämisnqä äkiyqä. ¹⁶ Nyi Nqä-näuänji, qua täutanänänjä-qunä hma enqä-qae, ga asä qu-pqe, qua täutanänänjä-qua hmanjqä.

¹⁷ Tqä kuknui quanqä mäeqä, aanjä naqä-qakuänänjä-qae, quvaqä äwqä yäpä inqisa mnganquti, itanga qu Tqä ämaqä epijqä ikikinyänjä iwimäkiyä. ¹⁸ Si Nyinji ämaqä qua täu äpmejuwä iunqä änändowatkñä-manjä iinji, Nyi qunji asä ii ändowatkqe. ¹⁹ Itanga, qu yätamäqä wimqe, Nyi Nqä-näuänji, Si äktapnqä. Ga asä iinji, Tqä kuknuä naqä-qakuä iutani, qu-pqä Tqä ämaqä ikikinyänjä epijqänänji.

²⁰ Ga Nyi tääqe, ämaqä tqauunä yätamäqä wisqänä maktqä iqä. Oeyä. Qokä-apäki, tqua kuknuä awä tqanqä qätä äwiyäpu, Nyinyqä quuvqä eqiyqanqunwä iquaujqä-pqe, yätamäqä wisqä äktqä. ²¹ Nyi tääqä tä äktqe, qu naqä-hñqunä ämuänqmbu pmapnqä iinjä äktqä. Tiinjä duta, Si Apiquki Nyi nyinätanqmä, ga Nyi Si äkinyänqä-panjä iinji, qu-pqe, Ye ii yemänbñqä iinjä äktqä. Itanga qu e pmetanquwitani, qokä-apäkä qua täutani, Si Nyi änändowatkñjqe, quuvqä heqäpnqe, yätamäqä wisqä äktqä. ²² Itanga qua naqä-hñqunä Ye ämuänqna äpmejeä-pa pmapnqä iinjqe, Si Nyi yoqä naqetä, yänänäqerqetä ändapknji, Nyi qu ae ävqeqä. ²³ Nyi qu nyätanqmdi, ga Si Nyi nyinätanqti, iwä suqä iinjä iutani, qu naqä-hñqunä aanjä yänänäqerqä ämuänqmbu pmapnqänänjä. Itanga qu e pmetanquwitani, qokä-apäkä qua täutani, näqerqä tiinjä hepqä. Si Nyi änändowatkñjqetä, ä Si Nyinqä kuapanä äkinyänqä-panjä iinji, Nqä ämaqä iinjä iunqä-pqe, inä äkinyätjqä.

²⁴ Apiquki, Si qua tä mimäkqänqanji, Nyinqä kinqanji, yoqä naqetä, yänänäqerqetä, äyä ändapknjqä. Inji, ämaqä Si ändapknä iqua, qu yoqä naqetä, yänänäqerqetä, hinjuä qumbunqä dijqe, Nyi äkisqi pmetanqundqe, qu anä pmeqänqä änyingiyä.

* 17:12 2 Tesälonaika 2:3 † 17:12 Apqä Bukä 41:9; Jonä 13:18

²⁵ Apiqu jänänänj imäkqä Iquki, qokä-apäkä qua täutani, Sinqe änyä maqñqä etanquwä-qe, Nyi Sinqe näqñqä enä. Itanqa ämaqä Nyisä äpmeñuwa iqua, Si änändowatkñinqe näqñqä ae eäñäuä. ²⁶ Itanqa Nyi Saqä yoqe, qu näqñqä epñqä ämotquaminqe, ga inä motqueqämqe. Ga Tqä suqä Nyinyqä äkinyätñqä-panj iñji, qu ämeqanqpi, ga Nyi-pqe qu inyätmqänänjä.”

18

*Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu täaqä ae ätäqetani, Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatäñi yäpaqänqisa† ätimäupiyi, eqä Kitronä äkipu, yätäqä nängisanqä äukuwi. Eqä yätäqä ingisanj, wäunjuä hñqu nyätanq, Iqutä Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatäñi, wäunjuä yäpä ingisa äpekuwi. ² Qu wäunjuä iunji kuapanä äpmeqäsmiñuwa iñqe, Jutasi, Jisasi Ique mäkä-hunqä iquauqä hipaeu ävätñqä iqu, wäunjuä iquenqe näqñqä eminqe.

³ Ga qu iqi pmetanquwängga, Jutasi iqu ämaqä hävemnäqñqä hñquau, ätuma äpkqe. Ämaqä iñj iquata kuapanänj, ämaqä Romätanj mäkä-iqä iquayi. Huiziqua, ämayukä-imanqä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä ändowatkuwä iquayi. E äpäpiyänqanji, hiqi-tä suatä, ä nätmätqä mäkanqä iqetänj, a äqätqa äpkuwi.

⁴ Jisasi Iqu nätmätqä eeqänänj Ique wimetñqenqe, näqñqä ae eqqä iunji, Iqu qutänj qäqñqä äwäqe, yatñqä tii äwikqe. “He tqenqä qävqä itqänäuä?”

⁵ Qu Iqueni kima tii ätukuwi. “Ne Nasäretqätanj Jisasi Iqueni qävqä äpçunä.” I tquanquwängga, Iqu kima tii ätukqe. “Nyi qe äpmeñänä Iqunä. Nyi Qäqunqä.”⁹ (Jutasi, mäkä-iqä iquauqä hipa iu ävätñqä iqu, qutä anä ätqäumiñuwi.)

⁶ Jisasi Iqu, qunji, “Nyi qe äpmeñänä. Nyi Qäqunqä” tquanqa, qu nändi ätqepuiyi, qua ipe äqäyäpäknjuwi.

⁷ Anqñ ävawäwqanquwängga, Jisasi Iqu yatñqä anqñ äwikqe. “He tqenqä qävqä äpquwäwä?” Qu anqumä tii ätukuwi. “Nasäretqätanj Jisasi Iquenqe.”

⁸ Itanqa Jisasi Iqu, anqñ kima tii ätukqe. “Nyi tä Qäqunqä, ae etqäqeqä. He Nyinqä qävqänqä äpquwä-qae, Nyitä anä äpmeñquä tquauñi hiñuinä äqunäwatpiyä.”⁹ Iqu iñj ätukqe, Iqueqä kukñuä qänqanä tii ätätä äyä ekqe. “Ämaqä Nyi ämimqä ändapknj tqua, qutanj hñqu qui mimäkñqä eänä-qe.”

¹⁰ Qu Ique a kiqätqanquwängga, Saimonä Pitä iqu, iqueqä näpqä-hionaqe ämäkäqäyäqe, hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueqä wäunjuä-wiyqä, Maläkusi iqueqä qätä ämuangisanj, huätä ätävämäkqe. ¹¹ Pitä iqu i iqanqa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Tqä näpqä-hionaqe, kiqä qa mñqeu anqñ nyueyä. Si iñji sunqä inyä? Si Nyi, Nqä Apiqu eqä-häkä imänqä ändapqke,[§] änmqenqä makinqä iqi?”

Qu Jisasi Ique, Anasi iquenqä ganä ätuma äukuwiñqä

¹² Iñj ae iqanqa, Romätanj mäkä-iqä iquatä, quwqä naqä ämiqä iqu anä, ä Iraitqä iquauqä ämayukä-imanqä iquatäñi, Jisasi Iqueni a äkiqätpiyi, guä äkiqiyäukuwi. ¹³ Guä ae äkiqiyepiyi, Anasi iquenqä ganä ätuma äukuwi. Anasi iqu, Käyäpasi, quväukuä ique hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueqä känequvi. ¹⁴ Käyäpasi iqu, Iraitqä iquau tii ätukqä iquvi. “Qokä-apäkä eeqänanj iñqe, ämaqä hñqunänä päkonqe, änguiqä.”^{*}

Pitä iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqä änyä maqñqeqä” ätkqenqä†

¹⁵ Qu Anasi iqueqä anjuñqä ätuma uwqanquwanqa, Saimonä Pitä iqu, Jisasi Iqu wäunjuänqä ämotquaminqä huiziqutänj, qunqä qänaki äukiyi. Huiziquenyqe, hiqäva-imäkqä iquau miqä Anasi iqu näqñqä etanqä-qae, iqu Jisasi Iquenyqä, täknj yäpä yänqisanqä ququawä iquinyqä qänaki äpaqukqe. ¹⁶ Pitä iqu, täknj-hänaqä-tänj qäqñqä yqänä ätqäumiñqe. Iutanj, wäunjuä yätquakä täknj yäpä yänqisa äpekqä iqu, anqñ äpäqe, apäkä täknj-hänaqä miqä ii kukñuä näqñqä ganä ätuäqe, Pitä ique yäpä yänqisa ätuma äpekqe.

¹⁷ Pitä iqu ae ämawqätäuqanqa, apäkä täknj-hänaqeu ämiminqä ii, iqueni tii ätukqe. “Si Ämaqä Näñueqä wäunjuä yätquakä iqukitanä?”

Iñqanji Pitä iqu tii ätukqe. “Oeyä, nyi qäqunä ma!”

* **18:** Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53 † **18:1** Iqua inqanji Jerusälemä iu ävämakuwi. Iqua anj buayä anqñuwiuta inqanä ävämakuwäti hiñuiqänä ävämakuwäti? Jonä 14:31 hiñuä qunyä. ‡ **18:5** Jisasi Iqueqä kima ätukqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yoqe Mosisi ique äwikqä-payi. Anqumä Itmaqä 3:14 § **18:11** Matiu 20:22; 26:39; Itkimäkqä 16:19 * **18:14** Jonä 11:50 † **18:14** Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Lukä 22:54-62

¹⁸ Iiñā inġani, iiqā naqānānjā tātqātānġi, āmaqā anġu wāuñuā imiñuā iquatā, āmayukā-imanġā iquatānġi, tā ānyuasepu, huiwā dnġi imākmbnġā ktāmāti āqāmiñuwi. Inġani, Pitā iqu-pqē, huiwi diyeqā ānyātā, anā ātqāumiñuwi.

Anasi iqu, Jisasi Ique kukñuā āmitkqenġā[‡]

¹⁹ I itqātānġuwānġa asā qānġani, hiqāva-imākqā iquau miqā iqu, Jisasi Ique, qokā-apākā Iqueqā kukñuā qātā āwimiñuā iquauñqātā, kukñuā āki-āki ātumiñqenġātānġi, yatnġā āwikqe.

²⁰ I tquanga, Jisasi Iqu, kimanġi tii ātukqe. “Nyi qokā-apākā iu kukñuā āvātmānġani, zā maeqā, ātnānjā iqiñyā ātuātñqeqā. Inġa-inġa Nyi qokā-apākā kukñuā āvātmānġani, anġā aquvānġqā im-imā āmātñġāwānġā iutā, hiqāva-imākqā anġā Israitqā eeqānānjā iqua aquvā āqānāqāsātqāñuā yāpā yānġisa āvātñqeqā. ²¹ Iiñā enqā-qae, si sunġā yatnġā nyinyā? Nyi kukñuā ātumiñqe, qu qātā ae ānyimiñuā-qae, yatnġā qu wiyā.”

²² Jisasi Iqu i tquanga, āmayukā-imanġā iqi ātqāuqā hñqu, Ique ħipa āpāsātā, tii ātukqe. “Si hiqāva-imākqā iquau miqā iqueni, kima iinġā di ātunġi, ānā etanġiwā?”

²³ Inġani Jisasi Iqu kima tii ātukqe. “Nyi kukñuā tā quvqā ātqiyā’ knuā kiyqanġutqe, ga si ‘e tiyā’ mandqe, waqiyānġi ‘ākiumānda ātnyā’ āndātnā, diyā. Ā kukñuā qāyu tqanġundqe, ga Nyi sunġā bākinyā?”

²⁴ Jisasi Iqu kukñuā iinġi ae ātqanġa, Anasi iqu, Iqueni guā yqānā qiyāuñqu-que, hiqāva-imākqā iquau miqā Kāyāpasi iqueni qā āndowatkqe.

Pitā iqu, “Nyi Jisasi Iquenyā mañqeqā” anġumā ātkqenġā

²⁵ Jisasi Ique iinġā imākātqātānġuwānġani, Saimonā Pitā iqu tā ttawiu ātqāuā, diyeqā imākminġe. Iqu qutā ātqāuā diyeqā nyātqātānġa, qu inġani tii ātukuwi. “Si Āmaqā Nāñueqā wāuñuā yātquakā iqukitanā?”

Ga iqu tii ātukqe. “Oeyā. Nyi qāqunā manā.”

²⁶ I tqanġa, hiqāva-imākqā naqā iqueqā wāuñuā-wiyqā, āmaqā Pitā iqu qātā mñā ātāvāmākqā iqueqā kāyāmaqā iqu, tii ātukqe. “Nyi si Iqutā wāuñuā du anā pmetanġnā ākqānāñqe, tā qāqukiyqā?”

²⁷ Pitā iqu anġi “Oeyā” tqanġqe-tānġi, kukutakisqe ākakā ātkqe.

Jisasi Iqu, Pailoti iqueqā ħiñuā iqi ātqāukqenġā[§]

²⁸ Zi-ħiñuā pişqānġani, iqua Jisasi Iqueni, Kāyāpasi iqueqā anġuñqā ātuma ākuwitanġi, anġinġi, ātuma, āmaqā Romātānġā qua ġutiya iu āmiqā iqueqā anġā naqā ħiqnġā-tāñā iunġā ākuwi. Qu, “Ne Goti Iqueā ħiñuā iqiñi kiyā mātqā ātimāutanā,* itanġa neqā ħiunġi naqānānjā Pasopa iutanġā nanġui, mañqā yanġunā” knuā wiyqanġi, āmiqā iqueqā anġuñġi māpeyqā, yāpaqā māñi yqānā ātqāumiñuwi.

²⁹ Qu iqi yqānā tqātānġuwānġa, āmiqā Pailoti iqu quñqā āpāqe, yatnġā tii āwikqe. “He Āmaqā Tqueni, kukñui, ākinġā mitnġqāwā?”

³⁰ Inġani qu āmāvaupiyyi, iqueā kukñui kima tii ātukuwi. “Iqu suqā quvqā hui mimākqā-sāpi, ne Iqueni ātuma mapqā iquaniñġā.”

³¹ Iwā Pailoti iqu tii ātukqe. “He Ique ātuma, heqā kukñuā-suqā ānānā āwinġā iuta mitpiyā.”

I tquanga Israitqā iquauqā naqā iqua tii ātukuwi. “Ne āmaqā ħñqeqe pişqā pāsānġe, hiqā kukñuā-suqe pmua inemākānā.”

³² Suqā ii iwimākkuwi, Jisasi Iqu “Iiñā nyimākqanġpi āpākonmniqeqā” ātātā ātminġā iunġi, naqā-qakuā ħiātñqā ātimāukqe.

³³ I tquanguwānġa, Pailoti iqu, iqueqā anġā iu anġi āpaquvāqe, Jisasi Ique tāāqā ātuātumetā, yatnġā tii āwikqe. “Si Israitqā iquauqā Āmiqā Iquki, āyitanā?”

³⁴ Iwā Jisasi Iqu tii ātukqe. “Si tqā knuā iutanā indqānātnā ātnyā, ā āmaqā ħñqua Nyinyā āktquwātānā?”

³⁵ Ga iqu kimanġi, tii ātukqe. “Ānāñqā tnyā? Nyi Israitqā pmequndanā? Tqā sāmaqā Israitqā iquatā, hiqā hiqāva-imākqā naqā iquatānġi, nyinġā ii āktma āpqāuā. Si squā iqanġnāñġā?”

³⁶ I tquanga, Jisasi Iqu kima tii ātukqe. “Nyi āmaqā mimqā yāñānāñqeqe, qua tāuta māmeqā iqāqe. Nyi qua tāuta āmeqā-sāpi, Nyaqā wāuñuā imākqā iqua mākā iqanġpi, itanġa āmaqā ħñqu Nyi Israitqā iquauqā ħipaeu manyivqā iquāninġi. Inġaqe, Nyi āmaqā mimqā yāñānāñqeqe, qua tāuta māmeqā iqāqe.”

‡ 18:18 Matiu 26:59-68; Makā 14:55-65; Lukā 22:66-71 § 18:27 Matiu 27:1-2, 11-31; Makā 15:1-20; Lukā 23:1-25

* 18:28 Israitqā iquauqā knui tiinġi. “Ne āmaqā Israitqā iquenesanġā ma ħuiziquauqā anġuñqā āpaquvatqe, ne Goti iqueqā ħiñui iqiñi, kiyā mātqā timanġunā.”

³⁷ Ga, Pailoti iqu tii ätukqe. “Ae! Si Ämiqä Naqä Iquki, äyämända?”

Kimanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukjuä si ‘Ämiqukiyyä’ ätnä iqu, ii tqä kukjuiqä. Nqä nipai Nyi kukjuä naqä-qakui awä tumgänä änmikqe. Itanğa Nyi qua täu wäunüä asänä imäkmqä äquvepkqe. Qokä-apäkä, kukjuä naqä-qakuinqä äwinyätinqä iqua, qu eeqänäni Nyaqä kukjuä qätä änyiyätqänjuwi.”

³⁸ Ämiqä iqu tii ätukqe. “Kukjuä naqä-qakui, ii squäwä?” Ii ae ätuäqetani, Israitqä iquauñqä yäpaqä mänqisanqä ätimäwa äpäwätä tii ätukqe. “Nyi suqä quvqä hui Iqu imäkkqe, mämäqumueqä iqänä. ³⁹ Inäqe, nyi suqä itnqenqe, he näqñqä äyä etqänjuwiqä. Quväukuä eeqänänä hiunji naqä Pasopanganji, nyi ämaqä guä kiqiyäueqä anju äpmeñuwä iquauñi, hñqce hinqi qäyä wätñqä atäunüä täupñqä hiñuinä äyä eeqänätñqeqä. I etanji, Israitqä iquau Miqä Tqenji, nyi he etapmqä diñqe enqiyä?”

⁴⁰ I tquanğa, qu anji manä yänänäqñqä ätäpu, “Iquenqe, hmanjqä. Si Baräpasi ique hiñuinä qunäwatiyä” ätukuwi. Ämaqä iqu, mäkänqätä, quwänqätä iqä-quvi.

19

¹ Itanğa iinjä tqanguwänqanji, Pailoti iqu tquanği, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iquenji ätuma äwäpu, hiqokä äpäkkuiwi. ² Itanğa qu ämiqä iquauqä yñña nyuänju ämuasmäuqä enqä-pa guä yänä-tänji äkoqupiyi, Jisasi Iqueä nyuänju ämuasmekuwi. Ga gquä ipisqä quäuqä hñqu-pqe inä äwiputkuwi. ³ Inji ipiyi, qu Iqu-tänj qäqiqi äquvepäpu, “Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, hiunjiyyä!” ätäpu, hipa äqäyäpäkkuiwi.

⁴ Itanji Pailoti iqu ätimäwa äpäwäqe, Israitqä iquauñi tii ätukqe. “Nyi Iquenji suqä hui imäkkqe, mämäqumueqä iqä-qae, he iinjä näqñqä hepñqenqe, ätuma pmqänä.”

⁵ Inji ätquanğa, Jisasi Iqu yñña guä yänä-tänj äkoqukuwitä, ä gquä ipisqetänji yqänä ämuasmäuqä-qu yäpaqänqisa pqangqänğa, ämiqä iqu, “He hiñuä qumbñqe, täsuänä” ätukqe.

⁶ Iqu i tquanğa, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, ämayukä-imanqä iquatänji, Ique hiñuä äqumbiyi, manä yänänäqñqä tii ätukuwi. “Si zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä! Zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä!”

Inqanji ämiqä iqu tii ätukqe. “Nyi Iquenji suqä quvqä hui mämäqumueqä iqä-qae, hiqä-hiuä itmepu, zä-huätatä äuepiyä.”

⁷ Iinjä tquanğa, Israitqä iquauqä naqä iqua, iquenji kima tii ätukuwi. “Neqä kukjuä-suqä iunji tii ätnänä.* Iqu, ‘Nyi Goti Iqueqä Ymeqä-qunjqä’ ätätñqä-qae, äpäkonätñqänänjqä.”

⁸⁻⁹ Pailoti iqu qätä iinjä äwiyäqetani, aanjä zä kuapanä winganji, iqueqä anjä yäpä inqisa anji äpaquvqä, Jisasi Ique yateñqä äwikqe. “Si äñgi pmeqä-qukiyi?” I tquanğa, Jisasi Iqu, iquenji kima hñqu mätkuä ikqe. ¹⁰ Iwä ämiqä iqu, “Äänä etanqiwä? Si nyaqä yatñqe, kima mandqä injuä” ätukqe. “Nyi Si hiñuinä kqänawatqenqätä, inq zä-huätati hukiyqenqätänji, yänänäqñqce nyi ämenänä. Äyoo, Si iinjce änyä maqñqä enjinyä?”

¹¹ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Goti qäukuä yätu äpmeñqä Iqu, si yänänäqñqä mäktapqä yätqe, si Nyi qua iqinji änä mämänunqatqä isinä. I etanji ämaqä Nyi saqä hipaeu äktapqä iqu, iqueqä suqä quvqe, aanjä naqänänä, saqä duni ämäwqätäunä.”

¹² Pailoti iqu qätä iinjä äwiyäqe, Jisasi Ique hiñuinä qunäwatätñqce, huänqä huiñqä qävqä iminqe. I indqänätqätanğa, Israitqä iqua manä yänänäqñqä ätkuwi. “Ämaqä hñqu kiqä-kiuä ‘Ämiqunjqä’ änyuätñqce, iqu Sisa† iqueqä mäkä-hunqä iqueyqä. Si ämaqä tqenji, hiñuinä äqunawatätñqä etanqutqe, si Sisa iqueqä näueqä maeqä, iqueqä mäkä-hunqä esñqinyä.” ¹³ Ämiqä iqu qätä iinjä äwiyäqe, Jisasi Ique yäpaqänqisa ätuma äpäukqe. Itanğa iqu ququawä qu ‘Hikä Ququawiqä’ änyuätminjuwä iqi ätqepäqe, kukjuä iwäsäutñqä zä-hawä iu qe äpmakqe. (Israitqä iquauqä anjä-kukjuä iunji, ququawä iquenyqe, ‘Gapätauä’ ätminjuwi.) ¹⁴ Hiunji iquenji, Pasopa iutanjä Sämbatqänjqä näwinyä imäqänqanji. Ga hiunji quemisqänqanji, Pailoti iqu Israitqä iquauñi tii ätukqe. “Heqä Ämeyqä Iqu täsuwänä.”

¹⁵ Qu inqanji manä tnänä tii ätuminjuwi. “Iquenji ätuma äwätinä, zä-huätatä oeyä.”

I tqanguwänqanğa iqu tii ätukqe. “He nyi heqä Ämeyqä Iquenji, zä-huätatä huemqä enqiyä?”

Itanğa hiqäva-imäkkqä naqä iqua kima tii ätukuwi. “Neqä ämineyqä naqe hñquququ hmanjqä. Sisa iqu kiqä-kiuänänjqä!”

¹⁶ I tqanguwä iutanji, Pailoti iqu, qu Jisasi Ique zä-huätati huepñqänä, quwqä hipaeu äwikqe.

* **19:7** Hiqäva-imäkkqä 24:16 † **19:12** Sisa iqu, Romätanä eeqänänä iuqä ämiqä naqä eä, Romä iu ämininqe. Inji iqu Pailoti iqueqä naqä iqueyi.

Jisasi Ique zä-huätati äuekuwinqä‡

¹⁷ Quwqä hipaeu vqanqa, qu Jisasi Iqueni ätuma äukuwi. E ätuma äwäpiyänganji, Iqueqä zä-huätati hunäniŋqe, Iqueqä-kiuä quamä iwäwa, anä-himqä iqi äväma, qua kiqä yoqe, 'Ämaqä nyuänjä-yäniqä'^S änyuätmiŋuwa iunqä äukuwi. (Israitqä iquauqä anä-kukŋuä iunji, 'Golketayqä' änyuätmiŋuwi.) ¹⁸ Iqi ätimäupi, Jisasi Iqueni zä-huätatä äuekuwi. Iqu zä-huätati awä iqi hunätanŋi, ämaqä hŋquaqi-pqe, iŋgi-iŋgisa äuekuwi.

¹⁹ Itanŋa Pailoti iqu tqanŋi, qu kukŋuä hŋqu äqiyäpu, Jisasi Iqu unätanŋqä ique äqiyämasekuwi. Kukŋuä iinŋä iqu, tii ätäpinji. 'Jisasi Nasäretqätanŋä, Israitqä iquauqä Ämiqä Iqueyqä.' ²⁰ Kukŋuä iqueni, Israitqä kuapanänŋä iqua a ätäuqäsmiŋuwi. Ii tiinŋä etanŋiyi. Iqueni zä-huätatini, quwqä anä-himqä ique qäqiqi äuekuwi. Itanŋa kukŋuä iinŋi, Israitqä iquauqä anä-kukŋuä itä, Romä iquauqä itä, itanŋa Grikä iquauqä itäni, hŋquaqi-hŋqce äqäkuwi. Qakuä iquaquisanji, Israitqä kuapanänŋä iqua a ätäuqäsmiŋuwi.

²¹ Itanji Israitqä iquautanŋä hiqäva-imämqä naqä iqua, Pailoti iqueni tii ätukuwi. "Si 'Israitqä iquauqä Ämiqä Iqueyqä' maqiyqä panä. Häe! Si tuwanui, 'Ämaqä Tqu, "Nyi Israitqä iquauqä naqä Ämiqä Iqunjqä" ätätnŋeqä' ätätnä äqiyeyä."

²² I tquanŋuwänŋa, ämiqä iqu "Qäyä enä" ätukqe. "Tuwanuä nyi äqiyqä tänä, qäyä äqänänä."

²³ Ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati ae äuepiyi, Iqueqä ämuasmänŋqe ämapiyi, kikinŋä mapŋqä, hŋquaqi-hŋquaqi iwäsäupu, hŋqunä-hŋqunä ämakäukuwi. I ipiyänganji, Iqueqä gquä quäuqä, nyuänjä yätuta yukä buŋqänä ipŋŋqä iqu-pqe inä ämakuwi. Ämaqä gquä iinŋi ique guä äktäpäkqä iqu, yuä hui ämetä guä maktäpiqä, yuä iquesanänä imäkkqe. ²⁴ Iinŋä äqumbiyi, mäkä-iqä iqua, tii ätnŋuwi. "Ne gquä tqeŋi, mapisqä ianä. Qäyä enä. Ne tqeŋi, nesanjä hŋqunä metŋqänä, häŋä iatunŋeqä." E ätmbyi, iinŋä ikuwi, Goti Iqueqä bukiu ätnänŋeunji naqä-qakuä timäutŋqä imäkkuwi. Kukŋuä iinŋi iqu tii ätnä.

"Qu nyaqä ämuasmänŋqe hŋqunä-hŋqunä yanä änyäpu, ämapiyi, itanŋa nyaqä gquä quäuqä metŋqe, häŋä ipu imeqäüä."*

²⁵ Mäkä-iqä iqua i itqätanŋuwänŋa, Jisasi Iqueqä känäu, känäwqä känapi, ä Kelopasi iqueqä apäkä, Mäliya, itanŋa Mäliya, anä Maktälatanŋä ii-pqe, qu eeqä Jisasi Iqu zä-huätati hunätanŋqä qäqiqi ätqäumiŋuwi. ²⁶ Iqi tqäutanŋuwänŋa, Jisasi Iqu Kiqä känatä, Iqueqä wänuänŋqä ämotquaminŋqä iquautanŋä, aanä kuapanä äwinyminqä iqtanŋi, qäqiqi tqäutanŋinyä äqunŋqe. Itanji Iqu Kiqä känäuŋi tii ätukqe. "Apäkä iiki, ämaqä iqu, tqä ymeqä iqueqä." ²⁷ I ätuäqe, anŋinji, Iqueqä wänuänŋqä ämotquaminŋqä iqueni ätukqe. "Apäkä ii, tqä tnaiyqä." I tquanŋa, ämaqä iqu iinŋi, iqueqä anjunqä ätuma äwätä, anŋuanä ämiŋŋqe.

Jisasi Iqu äpäkönŋqenqä‡

²⁸ Itanji Jisasi Iqu näŋŋqä tii ekqe. "Nqä wänuä eeqänä imäkätŋqe, ae qäpu eqiyä." I indqänäqe, tii ätkqe. "Nqä quväki, yäkänä nyiyqiyä." Iqu i ätkqe, ii Goti Iqueqä bukiu ätnä äwinŋqä iqueni,[‡] naqä-qakuä ätimäukqe. ²⁹ Jisasi Iqu "Quväki yäkänä änyiyqiyä" tqanŋa, mäkä-iqä iqua, qondä-häkä hŋqu wainqä-eqä mäkä iqe, mangua inŋqä tqäutanŋi, ga yaanui ämepu, wainqä-eqä bu äyämepu, iwä yaanui eeqänänä piyyqä äyä iqanŋa, hisopqä äpa iu äkoqupiyi, Jisasi Iqu kiqä eqe, hiiqä ätäntänŋqä manä iu äwisäukuwi. ³⁰ Jisasi Iqu wainqä-eqä ae änäqe, "Tänŋanji ae qäpu eqiyä" ätäqe, nyuänji ikuopäqe, Iqueqä quuvqe qe äwquatämäukqe.

³¹ Jisasi Iqu i äpäkönŋqä inŋanji, hiunji Sämbatqä hapä pmeqä iquenŋqä nätmätqä näwinyä imämqä inŋanji. Sämbatqä iinŋä iqu, hiunji naqänänänŋa etanŋi, Israitqä iquautanŋä naqä iqua huiwä iquauŋi, zä-huätatunji yqänä unŋenŋe mäwinŋqä ikqe. Itanji, qu Pailoti iqueni, "Quwqä yuki äquasqiyä. Ga maqänä päköŋŋanŋpi, quwqä huiwi huätä manätŋqänänäyä" ätukuwi. ³² I tquanŋuwänŋa, mäkä-iqä iqua äupi, ämaqä Jisasi Iqutä anä äuekuwä iquaqiyyä yuki äquasqäkuwi. ³³ Itanji Jisasi Iqueui äquasqiyänä-tpu indqänŋa äpäuukuwi, Iqu ae äpäkönŋqä äqunäpu, Iqueqä yuki mäquasqiyqä ikuwi. ³⁴ Qu iinŋi qäyä ipu, qutanŋä hŋqu Jisasi Iqueä mäwqä hŋgisa zi äuqanŋa, maqänänji häneqetä, equetänji, naqä-huinyä äkapkqe. ³⁵ (Ämaqä tä hiŋuä äqunŋquä iqu, nätmätqä timäunŋanŋi äqunŋqenŋe, ae awä ätqiyä. Itanŋa kukŋuä iqu

‡ 19:16 Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43 S 19:17 Näŋŋqä-tänä iqua, kŋuä tii indqänätqänä. "Ämaqä nyuänjä-yäniqä" ätqe, naqä-qakuä hma, ktqe hikä du imäknätanŋqenŋä ätmiŋuwi. * 19:24 Apqä Bukä 22:18

† 19:27 Matiu 27:45-56; Makä 15:33-41; Lukä 23:44-49 ‡ 19:28 Apqä Bukä 69:21

awä ätqäqä ii, quanjä manä, naqä-qakuänäni. Ga iqu kiqä-kiuä-pqe, 'Nyi näqñqe, kukñuä ätqäqä tä, ii naqä-qakuänäni ätqänä,' ätkqe. Iiññqe he quuvqä heqiyqäpñqe.)³⁶ Nätmätqä ätimäukqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu ätnä äwiñqeñi, naqä-qakuä imäkätñqä ätimäukqe. Itanğa kukñuä iñi tiñji. "Iqueqä yäñi hui mamisqiyqä ikuwi."³⁷ Itanğa kukñuä Goti Iqueä bukiu huizi ätnä äwiñqä iqu, tiñjqä. "Ämaqe, qu zi äukuwä iunä qumbunqäü."^{*}

Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwiñqä†

³⁸ Qu iñi ae iqanğuwänğa, Josepä Arämatiyatanjä iqu, "Jisasi Iqueqä huiwi ämamqeqä" ätätä, Pailoti iquenyqä äukqe. Josepä iqu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminqä-qe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminuwä iquautanjä naqä iquauñqä zä wiñğangi, iqueqä quuvqä heqiyqe, zä emiñqe. Iqu iqueni i tquanga, Pailoti iqu "Nñqä, si Jisasi Iqueqä huiwi yqä mayä" tquanga, Josepä iqu äwäqe, Iqueä huiwi ämakqe. ³⁹ Itanğa Nekitimäsi, ämaqä qanğanä heatqanğa äpätä, Jisasi Ique hiñuä äqunätä, kukñuä anä ätkiyä iqu-pqe,[‡] inä äpkqe. Iqu zä hñquaquisanjä aowä imäkäpu yuqui-yaquu ikuwä, jinanjä anğuanänjä weqe äma äpkqe. Zä eqä aowä iñi, kiqä hanjä-iqe, aanjä naqänänjä, 30 kilokremqä. ⁴⁰ Jisasi Iqueä huiwiñi, Josepä iquä, Nekitimäsi iquä, ämesiyänğani, iquagu Israitqä iquä ämaqä pizqä iu imäkminuwä-pa, zä eqä aowä yuqui-yaquu imäkkuwi, Iqueä huiwiu eä isinyä, itanğa, yuä anğuanänjä hui äpisäsinyä, huäqä äutkiyi. ⁴¹ Jisasi Ique zä-huätati äuekuwä-tänjä qäqiqiñi, wäñuä hñqu änyimiñqe. Wäñuä iqueni, hikä hovqä änyä-hänjä, ämaqä pizqä pñqä maeqä imiñuä hñqu omiñqe. ⁴² Hikä hovqä iqu qäqiqi vätanğqetani, iquagu Jisasi Iqueä huiwi maqänä äma äwiyi, iqi pñqä ekiyi. Maqänänjä tiñjä iutayi. Hiññi qäqueñi, Israitqä iquauqä Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä nätmätqä näwinyä imäkqänğayi.

20

*Jisasi Iqu anğı ävaukqenqä**

¹ Wikä iqueqä hiññi kiñğanänjä iqueni, Mäliya Maktälatanjä ii zä we mauñqä, hea yqänä witanğqeuñi, Jisasi Ique pñqä ekuwä iunqä äpkqe. Ii äpäqe, hikä qñqanjä pmäukui mäpmäwanätanğı äqunğqe. ² Iñä äqunäqe, ii Saimonä Pitä iquenqätä, Jisasi Iqueqä wäñuä yätquakä huizi, Iqu iquenqä kiñjä äwinyminqä iquenqätä tnänjä äwäqe, iquaqiñi tii ätukqe. "Qu Naqä Iqueqä huiwi, hikä hovqä duta ämepu, äkisqi-mända ämaequwätiyä? Ne änyä maqñqä equnä."

³ Mäliyai i tquanga, Pitä iquä, wäñuä yätquakä huiziqutänji, iquagu iqini äväma, hikä hovqä dunqä äukiyi. ⁴ Qäquagu tnänjä qäqasä-qäqasä äwiyi, Pitä iqueni, huiziqu ämawqätäuäqe, Jisasi Ique pñqä ekuwä duni, iqu ganä ätimäukqe. ⁵ Iqu hikä hovqä yämä hämä mäyqä, yäpaqä mähisanä nyuänjä quapi eäqe, hiñuä äqunaenğqe, yuä huiwiu huäqä äutkiyä iunä äqunğqe. ⁶⁻⁷ Iqu i itqätanğa, Saimonä Pitä iqu qänaki äpäqe, hikä hovqä yämä hämänä äpaquväqe, yuinä iqi witanğä äqunäqä-qe, mä Jisasi Iqueä nyuänjiu huäqä äutäsinyä ekiyä iqu, huizi iquatäni mäwitangi äqunğqe. Yuä iqu huizi iquatä mäwiqä, kiqä-kiui aanqä nänji äkmäkñäqanğa äwäminqqe. ⁸ Inğani, wäñuä yätquakä kiñğanä ätimäukqä iqu, qänaki äpaquväqe, yuinä iqi witanğä äqunäqe, quuvqä eqäkke. ⁹ (Goti Hanjuwä Iqueä bukiuñi qäyä ätnä äwitanği, qu inğani, Jisasi Iqu äpäkonätqeta anğumä vauenqce, näqñqä mämeqä ikuwi.) ¹⁰ Ii äqunyyi, wäñuä yätquakä iquagu qeqä äpmanyä äquvepkiyuñqä anğumä äukiyi.

¹¹⁻¹² Wäñuä yätquakä iquagu i itqätanğiyänğa, Mäliya Maktälatanjä ii, Jisasi Ique quä äptekiyä yäpaqä iqi ätqäuä kñuä äqäminqqe. Ii kñuäqäqä nyuänjä quapi eäqe, hiñuä äqunaenğqe, enätqä ämuasmänqä qäpaiqä-tänjä hñquagu, hñqu Jisasi Iqueä nyuänjä emiñqä inğı pmetanğa, ä hñquququ yukä ipmiñqä inğı pmetangi äqunğqe. ¹³ Iquagu Mäliyanji yatñqe, "Apäkä, si sunqä kñuä qäyätqäninyä?" ätukiyi.

Ii iquaqiñi tii ätukqe. "Qu nğqä Naqä Iqueqä huiwi ämepu, äñngi ämaequwätiyä' tmä, änyä maqñqä emä, kñuä äqäyätqänänä."¹⁴ Ii iquaqi i ätuäqe, hñgisa äkunmäuqe, Jisasi Iqu tqäutanğı äqunğquä-qe, 'tä Jisasi Iqueyqe', näqñqä maeqä ikqe.

¹⁵ Ii kñuä yqänä qäyätqätanğa, Jisasi Iqu yatñqä äwikqe. "Apäkä, si sunqä kñuä qäyätqäninyä? Ä si tquenqä qävqä imätñğä?"

Mäliyai, 'Tqu ämaqä wäñuä täu ämitñqä iqu ändqiyä' kñuä wiyqanğa, tii ätukqe. "Naqä Iquki, Si Iqueä huiwi ämetnä, hñqäqi enjä hitanğutqe, mändquayä. Ga nyi ämamqänänjä."

§ 19:36 Apqä Bukä 34:20 * 19:37 Sakätiyasi 12:10 † 19:37 Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Lukä 23:50-56

‡ 19:39 Jonä 3:1-2; 7:50 * 20: Matiu 28:1-15; Makä 16:1-11; Lukä 24:1-12

¹⁶ Itanji Jisasi Iqu, “Mäliyaüa” ätukqe.

Ga ii hiqumuanjä äwiyäqe, Israitqä iquauä anä-kuknjuu, “Laponai” ätukqe. Yoqä Laponai, kiqä qakui tiinji, “Näqñqä-vqä.”

¹⁷ Inğanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nqä Apiquenyqe mäyqä änänjqae, si mindmaqñqä panä. Si äwätinä, Nqä guäkaunji tii tuvä. ‘Iqu Iqueqä Kaniquenyqätä, heqä Heniquenyqätä, ä asä Iqueqä Goti Iquenyqätä, ä heqä Goti Iquenyqätä, yänqiyä.’”

¹⁸ I tquanğa, Mäliya Maktälatañä ii äwäqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñji tii ätukqe. “Nyi Naqä Iqueni hinjuä ae äqunänänä.” Itanğa ii kuknuä Jisasi Iqu ätukqe, awä äsuikqe.

Jisasi Iqu, wäunjuä yätquakä iquau äwimakqenqä[†]

¹⁹ Wikä iqueqä hiunji kinganänä qäque, heatqenuñi, Iqueqä wäunjuä yätquakä iqua, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminjuwä iquauqä naqä iquauñqä zä ipu, quwqä anä äpmaminjuwä iunji, anä qñqanji ämatäkutepiyanğa äpmaminjuwi. Iqua i pmetanğuwänğa, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe, hanjuä enyänä” ätukqe. ²⁰ Iqu e ätuätä, Iqueqä hipa yunguitä, ä mäwqä yunguitä ämotquakqe. Itanğa, wäunjuä yätquakä iqua, quwqä Naqä Ique hinjuä äqumbiyi, yeeqä naqänänä ikuwi. ²¹ Itanji Jisasi Iqu anği tii ätukqe. “Heqä äwqe, hanjuä enyänä. Apiqu Nyi änändowatkqä-pa, asä iinji, Nyi he endowatkänä.” ²² Iqu e ätäqetani, Iqueqä mandñi iquau äwqatämütä, “He Goti Iqueqä Dñä Anğuanänji mapiyä” ätukqe. ²³ “He ämaqä hñquauqä suqä quvqe äwivqatämäuquwi, ga iquauqä suqä quvqe qäpu eqi. Itanğa he hñquauqä suqä quvqe huätä mämuämäuqä iquwi, quwqä suqä quvqe, yqänä winiqeqä.”

Jisasi Iqu, Tomasi ique äwimakqenqä

²⁴ Jisasi Iqu wäunjuä yätquakä iquau äwimakqä inğanji, Iqueqä ämaqä 12 iquautanä Tomasi, iqueqä yoqä huizi, ‘Qäyawiqueqä’[‡] ätuminjuwä iqu, qutänji anä mäpmeqä da iminqe.

²⁵ Inqe, huizi iqua Tomasi iqueni, “Ne Naqä Iqueni hinjuä ae äqunänqeqeä” tquanğuwä-qe, iqu qunji tii ätukqe. “Naqä-qakuä tii tmqeqä. Nyi Iqueqä hipa yunğui hinjuä äqunätmä, itanğa nqä huiqetä wätanqä yunğui u ämitmä, ä nqä hipaetä mäwqä inğisa zi äkuwä yunğua-pqe a ämiqäqe, nyi quuvqe inğa heqämqänä. Nyi iinjä miqä imqe, quuvqä maeqiyqä danä imqänä.”

²⁶ Wikä hñqu e äpäwqanğa, Iqueqä ämaqä iqua anä asä ique, Tomasi iquä anä äpmaminjuwi. Qu anä qñqanjuñi ae ämatäkutekuwä imñi, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe hanjuä enyänä” ätukqe. ²⁷ I ätuätäqänğanji, Tomasi iqueni-pqe tii ätukqe. “Tqä huiqe, Nyaqä hipa täu ätutuväutnä, a ämitmä, hinjuä qunyä. Itanğa, tqä hipae, Nyaqä mäwqä täunji änunjutäutnä, kñuä hñquauq-hñquauqä mämeqä itnä, quuvqenä heqiyä.”

²⁸ Iqu i tquanğa, Tomasi iqu tii ätukqe. “Si nqä Naqä eänyä, nqä Goti Iqukiyqä.”

²⁹ Ga Jisasi Iqu ämävauqe tii ätukqe. “Si Nyi hinjuä ae äqänätmä, quuvqä eqinyä? Ämaqä Nyi hinjuä manqänqä ipu quuvqenä eqämipqä iqua, qu yeeqä iqäpñqä.”

Bukä tqeqä quatinqä

³⁰ Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di, Iqueqä wäunjuä yätquakä iquauä hinjuä iqi kuapanä imäkminqe. Iinjä imäkminqenqe, bukä tqueni eeqänä ätätmä, maqiyqä iqe. ³¹ Nñ, nyi kuknuä tä äqiyqe, he Jisasi Iquenyqe, quuvqä tii heqäpñqe. Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu Ique atäunjuä ätekqä Iqu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueyqä. Itanğa he quuvqä e eqiyäpu, Iqueqä yoqetani, hñä-pmeqä mapnuwänqä iinqä äqiyqä.

21

Jisasi Iqu, wäunjuä yätquakä hñquau, Galiliu äwimakqenqä

¹ Qänakñi Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuä yätquakä iquau eqä-huänä Taipiriyasi* manjä iqi anğumä äwimakqe. Inğanji Iqu tii imäkätä, Kiqä-kiuä iquau ämitquatnğqe.

² Saimonä Pitä ique, Tomasi, iqueqä yoqä huizi, ‘Qäyawiqueqä’ ätuminjuwä ique, ä Nataniyoli, anä-himqä Kana, qua Galili iutanä ique, ä Sepri iqueqä hikñä inğueqi, nñ wäunjuä yätquakä huiziquaqi, eqä-huänä manjä iqi anä äpmaminjuwi. ³ Itanji, Saimonä Pitä iqu, qunji tii ätukqe. “Nyi hämapäkänqä imqä umqänä.”

[†] 20:18 Mati 28:16-20; Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49 [‡] 20:24 Wiyä kuknuä iunji, yoqä Ditimasi äqänä. Kuknuä Ditimasi, ii Grikä pmeqä iquauqä kuknuä. Kiqä quati, Ymeqä Qäyawiqä. * 21:1 Eqä-huänä Taipiriyasi, ii eqä-huänä Galili asänänjiyi.

Ga huizi iqua, “Ne-pqe anä watuñqueqä” ätukuwi. I ätmbyi, yimba hñqueñqä äupi, ikuapmäpu äukuwi. Heatqä qäqueñi, qu hämapäkä tutqä qäpu hmbu mapiqä ikuwi.

⁴ Zä vqanga, Jisasi Iqu eqä-huänä weä näñi tqäutangani, wäunuä yätquakä iqua Ique hinuä äqunäpiyä-qe, ‘Di, Jisasi Iqu ätqäunä-qe,’ näñqä mämeqä ikuwi.

⁵ Jisasi Iqu ätqäquä näñisa quñi yatñqä tii äwikqe. “Nqä nyämaqä iquenä, he hämapäkä hui äpiquwätanä?” Ga qu “Aañqeqä” ätukuwi.

⁶ Iwä Iqu anñiñi tii ätukqe. “He heqä hämapäkä-piqä qae, yimba iqueqä ämuangisa tnämäupqe, hämapäki kuapänä päñqäüä.”

Inji, qu Iqu tquangqä-pa ätnämäukuwi, hämapäkä aañä hävemnäñqä qaeu mñganqä, qu qa mñqe eyqiyäpu yimba yätu maenätpiyi, hämeqä ämikuwi. ⁷ Inñä äqunäqe, wäunuä yätquakä Jisasi Iqu, iqueñqä kiñä äwinymingqä iqu, Saimonä Pitä iqueñi tii ätukqe. “Di, Naqä Iqueyqä.” Inñani, Pitä iqu qätä i äwiyäqe, iqueqä gquä naqä hämapäkänqä itñqä äquvatekqe, ämipnätä, eqä-huänä bu ikuapmäuqe, äñgua Ique wimetqä äukqe. ⁸ Itanga wäunuä yätquakä huizi iqua yimba iu äpmapu, hämapäkä qae eyqiyäma äpkuwi. Eqä weä näñisati quwqä imiñuwä täqinqe, kiñä haqiqi ma, 100 mitäyi.

⁹ Qu iqi ae euqämapiyi, tä hñqu sätanñi, hämapäkä hui tä iqi tätanñi äqumbiyi, bretqä-pqe aañqäqi witanñi äqunquwi. ¹⁰ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “He hämapäkä täñga äpiquwi, hui ämappiyä.” ¹¹ I tquanga, Saimonä Pitä iqu yimbaeu ikuapmäuqe, hämapäkä qa mñqe eyqiyäma hikä weä iqinñqä äpekqe. Hämapäkä naqänänä ämninjuwä iqua, kuapänänä 153 ämninjuwä-qe, qa mñqe mändakmäuqä ikqe.

¹² Inñani Jisasi Iqu, quñi tii ätukqe. “He ymisanä bñqä ppiyä.” I tquanga, wäunuä yätquakä iqua ‘Tä Naqä Iqueqe’ näñqä ae epiyä-qe, qundqändqä ipu “Si tqukikä-qe?” yatñqä vanä-tpu ipiyä-qe, pemä miqä ipu, yatñqä mäwqä ikuwi. ¹³ Inji, Iqu ävauqe, bretqetä, hämapäkä huisä ämetä äwikqe.

¹⁴ Iqu inñä ikqe, ae äpäkonätä, anñi ävautä, Kiqä-kiuä iquau hñquaqe ae ämitquatñqetanñi, ii huizi iqueyi.

Jisasi Iqutä, Pitä iqutä, kuknuä ätkiyinñqä

¹⁵ Iqua ymisanä ae ämbiyitanñi, Jisasi Iqu Saimonä Pitä iqueñi yatñqä tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, tqä Nyinñqä äkinñqä di, huizi iquauqueñi ämäwqätäunñyänä?”

Ga Pitä iqu ämävauqe ätukqe. “Auäqä, Naqä Iquki, ñqä Siñqä änyinätñqe, näñqä äyä enjnyä.”

I tquanga, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqä mequeñi, ymisanä äñgua bñqä miqätñqeqä.”

¹⁶ Anñumñi, iqueñi yatñqä tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä Saimonä iquki, si Nyinñqä kiñä äkinyätqänä?”

Ga iqu, “Nñqä, Naqä Iquki, ñqä änyinñqä Siñqä änyinätñqe, näñqä ae enjnyä” tquanga, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqe, äñguänä miqätñqeqä.”

¹⁷ Itanji, yatñqä huiziqu tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, si Nyinñqä äkinyätqänä?”

Iqu, “Si Nyinñqä äkinyätqänä-qe?” hñquaqe-hñque vqangqenqä, Pitä iqu äwqä hanä ämeqe, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si nätmätqä eeqänänñinqe näñqä enjnyä. Inñä-qae, ñqä Siñqä änyinätñqenqe, näñqä ae äyä enjnyä.”

I tquanga, Jisasi Iqu iqueñi tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqe, ymisanä äñgua bñqä miqätñqeqä. ¹⁸ Nyi kuknuä naqä-qakuänänä, tii ktmqe. Si hikñä yqänä äpmanänñani, tqä qäkä kitokutäue, ätokutäunätänä, itanga anä äkiunqe tqä äkinñqä iutanä imäknätänä äyä äumñi. Iwä si qoyanä etnänñani, tqä hipae haqä etnä, itanga ämaqä hñqu guä äkikiqiyäutä, anä si mäwqä imätänä imitätqä iunqä äktma wäniqeqä.” ¹⁹ (Jisasi Iqu kuknuä i ätukqä ii, Pitä iqu äpäkonätä, Goti Ique yoqä naqä väñinñqä inñqe, qu suqä äki-äkitanñi motquapnuwä diñqä kñuä äme ätukqe.) I ätuäqetanji, Iqu Pitä iqueñi, “Si qänaki nyivändqätñqeqä” ätukqe.

Ämaqä, bukä tqe äqäkqä iqueñqä

²⁰ Inñani Pitä iqu tuwänñi hinuä ämäqunqce, wäunuä yätquakä Jisasi Iqu iqueñyqä kiñä äwinymingqä iqu, iquauñqä qänaki äquvepñangi äqunqce. (Ämaqä iqu, qu buayä änäpiyänñga iqueqä nyuänñi Jisasi Iqueqä quikuä-tänä qäqi eä, Ique yatñqä tii äwikqä iquvi. “Naqä Iquki, mäkä-iqä iquauqä hipa iunji, ämaqä äkisqu kiväniqäwä?”[†])

[†] 21:20 Jonä 13:23-25

²¹ Pitä iqu ique hiñuä äqunäqetani, Jisasi Ique yatñqä äwikqe. “Naqä Iquki, ämaqä näñuenqe, änäñqäwä?”

²² Itani Jisasi Iqu, iquenji kima tii ätukqe. “Nyi iqu anji äquvepmqänğanqä qäyä pmetñqä nyinğanğutqe, ii nätmätqä tqätanä? Si qänaki dinä nyivändqätñqeä.”

²³ Iñä etanji, wäunüä yätquakä iquenyqe, kukñui im-imä tii äwekqe. “Jisasi Iqueqä wäunüä yätquakä iqu mapäkonqä yäñiqeqä.” I etanğqä-qe, Jisasi Iqu, iquenqe, “Mapäkonqä yäñiqeqä” ätätä, matqä ikqe. Ii ma. Iqu tii ätkqe. “Nyi iqu anji äquvepmqänğanqä qäyä pmetñqä nyinğanğutqe, ii nätmätqä tqä manä.”

²⁴ Ii wäunüä yätquakä, nätmätqenqä täñga awä ätätä, kukñuä tä äqäkqä iqu, ii qäqueqä. Ga ne näqñqä tii enju. Kukñuä iqu awä ätqäqä tä, ii naqä-qakuänäñi.

²⁵ Itanğa nätmätqä hui-hui-pqä di, Jisasi Iqu inä imäkminqe. Inäqe qu nätmätqä iñji hñqunä-hñqunä äqäpqe, ga qua täunji bukä pñqä eqänqe, hiqñqe etäti, maeqä etäti?

Ämaqä Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä Wäunjuinqä (2 Lukä)

Yätamäkkqä kuknjuä hijuiqänä iquvi

Lukä iqu kuknjuä ängüä we-hunqä-tänä iqu, Jisasi Iquenqä äqäkqe, bukä täunji, wiyä inä ikqe. Iqu bukä qäquaqu i äqäkqä iquvi. Bukä täunji, Dñä Ängüä Iqu, ämaqä Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau, näqñqetä, yänänäqñqetä vqanqñqetäni, iqua Jisasi Iqueqä kuknjuä ängui awä ätuäkämiñuwi iunji, ne a ätäutqäñgu. Iqua anä-himqä Jerusälemä iutä, qua Jutiya anä eeqänänjä iutä, qua Sämalija anä eeqänänjä iutä, itanqca qua eeqänänjä hitunüä äwiñqä-ma, awä ätuäkämiñuwi. (1:8 hijuä qundñqce.)

Bukä iunji, suqä Jisasi Iqueqä yoqä haqä mamäupñqä aquvächñqä iqu, Israitqä iquauqä awä iqisa ätimäuqetäni, qänakndäni naqä ätimäutä, qua eeqänänjä iu hijinänäwa äwekqenqä kuknjuä quea iyyi. Lukä iqu tiñjä motquetñqä äwiñqçqe. Wäunüä Jisasi Iqu imäkkqä iutä, ämaqä, Iqueqä kuknjuä iu qänaknä iqä iquauqä häñä-pmeqä iutänji, nätmätqä iquau kuknjuä Goti Iqu Israitqä iquatä qänqanä guä ämäsäukqe, qäyünä ämotquakiyi.

Bukä iutanä kuknjuä naqänänjä hñqu, Dñä Ängüä Iqueqä wäunüä iñqeyi. Dñä Ängüä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Iquvi. Kinqanänji, hiunji hapä pmeqä naqänänjä, qu 'Pendikosinqanqä' ätminjuwänqanji, Iqu ämaqä Jisasi Iqu ämotquaminqä iquau, äwimakqe. Inji qänakndäni, Dñä Ängüä Iqu kñuä änguitä, yänänäqñqetä, iquau ävqä-ävqä äukqe.

Ga bukä iutanji, ne näqñqä tiñinqä ämequ. Ämaqä, Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, qokä-apäkä iu, Jisasi Iqueqä kuknjuä ängui awä ätuäpiyänqanji, qu kuknjuä quäuqä kuapänä ätuminjuwi. Inji, qokä-apäkä kuapänänji, kuknjuä ängui yeeqä ipu itmeqanguwitanji, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä, aquvä äqänätqänjuwä iqua, hävemnäqñqä ätimäupu, yänänäqñqä ekuwä iuninqä, ne hijuä äqunätqänju.

Itanqca bukä iunji, ämaqä Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñqä tiwiqe, kuapänä äyuänä. Itanqci iquatäni, Pitä iquä, Poli iquä imäkkiyä iñqce, tiwiqä aanä kuapänänjä äyuänä. Pitä iqu, Jisasi Iquä qanä ikipu, wäunjuäñqä näqñqä ämaminjuwä iquautanä iquvi. Inäqce Poli iqu qänqanänji, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeciñqä itä, Iqueqä kuknjuä qänaknä miqä iminqe. Iqu ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qänätanquwä iquau, mändi kittqiyätñqä wäunüä yänänäqñqä ikäminqe. I etanqci Jisasi Iqu, Poli iqucä tääqä ätuätumetä, Iqueqä wäunüä imäkätñqä kinqanänjä-qce iwimäkkqe.

Bukä iutanä hñqäqinji, Lukä iqu, tiwiqä Poli iquenqä ätätäqänqanji, "Ne iñä-iñä imäkkqueqä" ätätä äqäkqe. Ämaqä näqñqä-tänä kuapänänjä iqua, kñuä tiñjä indqänätqänjä. Lukä iqu hea hñquauñi, Poli iquä iqueqä näueqä iquatä, qanä anä äyä ikämiñuwi. Inji iqu tiwiqä hea iqu anä ätuäkämiñuwinqä ätuätäqänqanji, iqu, "Ne iñä-iñä imäkkqueqä" ätätä äqäkqe.

Jisasi Iqu, Dñä Ängüä Iqu äquvepäniqenqä ätukqenqä

¹⁻² Tipilusi iquki, nyi bukä huiziqcu äqäkqä iunji, Jisasi Iqu imäkminqenqätä, näqñqä äwiminqenqätä, hiunji Goti Hanjuwä Iqu, Ique ätuma ekqänqanqce, eeqänänji ae äqäkqe. Goti Hanjuwä Iqu, Ique änyä mäturna mayqänqca, Iqu ämaqä, kuknjuä awä tuäkiqäpñqä dowatätñqä atäunüä ikqä iquauñi, qu wäunüä imäkpnuwänqä dñqce, Dñä Ängüä Iquesa ätukqe. ³ Iqu täñä-hunqce qäpu ae ämeqce, qänakndäni, ämaqä iquau äwimeqce, iqua, "Iqu ävautä, häñä äpmenä" kñuä vätnqä dñqce, nätmätqä kuapänänji imäkkqe. Hea 40 iunji, Iqu äwimeqisätä, Goti Hanjuwä Iquä miqä iunqä ätuminqe. ⁴ Hea hñqenji, Iqu iquatä buayä anä änäpu, tiñjä ätukqe. "He Jerusälemänji, mävämeqä iqäpñqä. He nätmätqä ängüänänjä, Apiqu 'Äwimmigeqä' ätkqenqä, hijuä äqämbu pmeqäpñqä. Hijuiqänänji Nyi iñqä awä ae etkqeqä. ⁵ Ii tiñinqä. Jonä iqu ämaqce, eqetä asñä äqäminqe. I etanqci hiunji kuapänänjä maecänqca, he asñi, Dñä Ängüä Iquesä mapñqäuä" ätukqe.

*Jisasi Iqu, qäukuä haqä yätunqä ekqenqä**

⁶ Iqua aquvä äqämbu anä äpmapiyi, Ique yatnqä tii äwikuwi. “Naqä Iquki, tänganji Si Israitqä iqua, Romätanjä iquauä yäpä imä mäpmeqä ipnqä, anji yänänäcinqä iwimäktnjqätanä?”

⁷ Kimanji, Iqu tiinjä ätukqe. “Hiunji Apiqu ätekqenqe, he näcinqä maeqä ipnqäüä. Näcinqe, Apiqu Kiqä-küanä enä. ⁸ Inäqce Dnjä Ängüä Iqu emeqanqa, qänakndanji, he yänänäcinqä ämepu, Nyaqä kuknuä awi, Jerusälemä iutä, qua Jutiya anä eeqänänä iutä, qua Sämalija anä eeqänänä iutä, qua eeqänänä hitunjuä äwinqä-ma, tuäkiqäpnuwänqeqä” ätukqe.

⁹ Iqu iinjä ätuäqe, iquauqä hinjuä iqisa yändi-yändi peyätqätangga, qaquvqä hñqu Ique itmakqe. Itmeqanqa, iqua Iquenji, hinjuä mäqunqä ikuwi. ¹⁰ Iqu äyätqätangqä yätu, iqua hinjuä yqänä qunätanguwänqga, ämaqä qäpaiqä imäknqä hñquacu, iquatä maqänä qäqi anä ätqäukiyi. ¹¹ Inganji iquacu tii ätukiyi. “Ämaqä Galilisanä Iquenä, he qäukuä yätunji, sunqä hinjuä äqumbu tqäunjuä? Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Iquenji, hesa haqä yätunqä itmeqanji ii äqunänjuwä-pa, anqumjni iinjä päniqeqä” ätukiyi.

Iqua, Jutasi iquenyqä tnänqä hñque, atäunjuä ikuwinqä

¹² Inganji iqua qoqonjä Olipä iu ävämanji, Jerusälemänqä anji äukuwi. Kiqä qarjä uwqe, wanä kilomita. ¹³ Qu iqi ätimäupiyi, anä hiqinqä haqä yätqä imäknätanqgi, äpmaminjuwä-tänjä ique äpaqukuwi. Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, Endru ique, Pilipä ique, Tomas ique, Batromi ique, Matiu ique, Jemisi ique, Aläpiyasi iqueqä hiknä ique, Saimonä, Selotqä iquautanjä ique, Jutasi, Jemisi iqueqä hiknä ique, iqua iqi äpmaminjuwi. ¹⁴ Qu äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Hanjuwä Iqutä kuknuä anä ätqämanminjuwi. Inganji apäkä hiuatä, Mäliya Jisasi Iqueqä känaisä, Iqueqä känguäkatä, anä äpmaminjuwi.

¹⁵⁻¹⁶ I pmeqisätqätanguwänqga, hea hñquenji, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminjuwä kuapanänä iqua, aquvä äqänqguwi. Ämaqä 120 inji. Inganji Pitä iqu, iquauqä awä iqi pämä ätqäuce, “Nqä nyämaqäüä, kuknuä Dnjä Ängüä Iqu vqangi, Dewiti iqu ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanjuä iu äqäkqe, ae ätimäuceqä” ätukqe. “Iqu Jutasi, Jisasi Ique a kiqättnqä iquau hänaqä motqueqä iquenyqä ätukqeqä. ¹⁷ Iqu nesanjä-qu eä, wäunjuä anä itunqeqä” ätukqe.

¹⁸ (Jutasi iqu, mbqä iqueqä suqä quvqeuqä äwikuwi, iqu ämeqe, qua hñqu mbqä ikqe. Qänakndanji iqu qua iqi päknqanqga, iqueqä äwqe äpkmäutä yäpaqänqgisa ätimäukqe. ¹⁹ Iinjinqe, ämaqä Jerusälemätanä eeqänänä iqua, näcinqä e ämapiyi, quwqä anä-kuknuä iu, qua iunqce yoqä ‘Akätamäüä’ änyuätkuwi. Kuknuä iqueqä quati, ‘Qua häneqä-tänqä.’)

²⁰ “Ii apqä bukä iunji, tuwanjuä tiinjä äqänänqä-payi.

‘Iqueqä anji, ämaqä hñqu mäpmeqä etanqä, aanqä iqi ämätänänä.’†

Itanqga tiinjä-pqä inä äqänänä.

‘Ämaqä hñqu-pqe iqueuä yoqä naqetä, wäunjitä, ämenqiyä.’‡

²¹⁻²² Kuknuä ii äqänänqgetanji, Naqä Jisasi Iqu anji ävaukqenqä kuknuä awi, nesä anä tuaniñqenqä, ämaqä hñque atäunjuä yatunqeqä. Ämaqä iinjä iqu, hea Jonä iqu asnjä äwikqä iutati, Jisasi Iqu ne äneväma ekqänqanqä, Jisasi Iqu wäunjuä imäkätqätangqä iu nesä anä äpmeñquä iutanjä hñque, atäunjuä iatunqeqä” ätukqe.

²³ Inganji iqua hñquacu i atäunjuä ikuwi. Hñqu Josepä Basäpasi, iqueqä yoqä huizi, Jastusi iquwi. Hñquququeqä yoqe, Matiyasi ique. ²⁴ Qu ii imäkäpu, Goti Hanjuwä Iqutä kuknuä tiinjä ätukuwi. “Naqä Iquki, ämaqä eeqänänä qua täutanjä tqune, neyaqä qeqä-quuvqenqä näcinqä Iqukiyi. Ämaqä tqaquinjji, äsque ätekninqä, mänätquayä. ²⁵ Inji, Jisasi Iqu, ne Iqueqä kuknui awä tuäkiquatunqä änändowatkqä iutanjä wäunjuä, ämaqä iinjä iqu, Jutasi iquenyqä tnänqä pmetnqä. Jutasi iqu wäunjuä ii äväma, iqueqä anä näweqä iunqä äukqeqä” ätukuwi. ²⁶ E ätpiyi, ‘yoqe hinjuiqänji tqueqä timäunqutiyä’ tpu, hikä hñquacu zä ekuwi. I etanqgi, hikä, Matiyasi iqueqä yoqä-tänji, ätimäukqe. Qu iquenji, ämaqä 11, kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, anä äpmuatekuwi.

2*Dnjä Ängüä Iqu äquvepkqenqä*

¹ Hiunji hapä pmeqä naqänänä, qu ‘Pendikosinqanqä’ ätminjuwi, ätimäukqe. Inganji gokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, anä hñque äpmaminjuwi. ² Inganji qäukuä haqä yätutanji, häänqä ätäqe, yunjuä yänänäcinqä enqä-panjä maqänä äpäqe,

* 1:5 Makä 16:19-20; Lukä 24:50-53 † 1:20 Apqä Bukä 69:25 ‡ 1:20 Apqä Bukä 109:8

anjä qu pmetanġuwa iqueni kuapänä äwimakqe. ³ Iinjä läqetanj, tä hänaqä enġä-panj äquceqäkani, iquauqä hageqä äpmakäwqanġi iqänġuwi. ⁴ Inġanġi Dnġ Änġuä Iqu, qokä-apäkä iquauñi kuapänä muñġanġi, qu anġ-kukjuä huitanġ-huitanġ ätipäqäkuwi.

⁵⁻⁶ Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuä qätä wiyqä Israitqä hñqua, qua eegänänä iuta ätimäupu, Jerusälemä iu äpmamiñuwä iqua, nätmätqä iinj qätä äwipiñi, äpäpu aquvü äqänġuwi. Jisasi Iqueqä ämaqä iqua kukju, quwqä anġ-kukjuä iu tqäwqanġuwiñqe, qu yäunüä ikwi. ⁷ Qu yäunüä iñi, tiñä äñġuwi. "Ämaqä kukjuä tä ätätqänüwä tqua, eegänänä Galilisañä-quaeqä. ⁸ Inġi änäñäwä? Ne hñqunä-hñqunäñi, qu neyaqä anġ-kukjuñi qäyunä tqanġä äwiyqueuä" äñġuwi. ⁹⁻¹¹ "Ne ämaqä Patiya pmeqä, Mindiya pmeqä, Elämä pmeqä, Mesäpotemiya pmeqä, Jutiya pmeqä, Kapatosiya pmeqä, Pondusi pmeqä, Eesiya pmeqä, Pälenġiya pmeqä, Pambiliya pmeqä, Isipä pmeqä, Limbiya iunġi anġ-himqä Sairini inġisa pmeqä, anġ-himqä Romä pmeqä, Kritä pmeqä, Arepiya pmeqä iquene, ne ämaqä Israitqä iqunesä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iquenyqä qonġä anä äuktäutunġuä iquatä, äpätanä äpmerjunä. Iinjä etanġi Goti Hanjuwä Iqu, wäunüwä yänänäqñqä imäkätñġenġe, qu awi, neyaqä anġ-kukjuä huitanġ-huitanġi tqanġä qätä äwiyqunä" äñġuwi. ¹² Inġanġi qu yäunüwä ipu, knüä kuapänä indqänäpu, tiñä äñġuwi. "Nätmatqä tä ätimäuqäqe, quati änäñġä?" ¹³ Iinjä etanġqä-qe, ämaqä hñqua, quuvqä heqiyqä iquauñqä tä äsäpu, tiñä ätkuwi. "Tä qu wainqä-eqä kuapänä äñäpu, hiqiyqä iqäuä."

Pitä iqu, kukjuä awä ätukqenqä

¹⁴ Inġanġi Pitä iquatä, 11 iquatä, pämä ätqäpiñi, iqu manġä yänänäqñqä ätätä, qokä-apäkä iunġi tii ätukqe. "Qua Jutiya iutanġä iquendä, ämaqä kinġä imdanġä äpäpu, Jerusälemä täu äpmerjunä iquendä, nyi kukjuä tä tmqä iqäqe, he qätä äñġuanä änyiyäpu, nätmätqä täñqe, näñqñqä äñġuanä mapñqe." ¹⁵ "Qu wainqä-eqä äñäpu hiqiyqä iqäuä" knüä mayiqä pa inä, oeyä! Ziñuitä, 9 klokñġanġqä" ätukqe. ¹⁶ "Tä ätimäuqäqe, hiñuä-tqä Joeli iqu, ätkqä-panġqä. Iqu tiñä äyä ätkqe." ¹⁷ "Goti Hanjuwä Iqu tiñä ätätqänä. "Hea yäpakänġanġi, Nyi qokä-apäkä eegänänä iunġi, Nqä Dnġ Änġuä Ique äwiqatmniqeqä. Itanġi hiqä ymeqä qokä iquatä, ymeqä apäkä iuatä, hiñuä tpuwiqä. Hiyaqä hikñä iqua-pqe, wätqä enġä-panġä qumbnuwiqä. Itanġa hiyaqä qoyanġä iqua wätqä qumbnuwiqä. ¹⁸ Tiñä-pqä inänġi. Nyi qokä-apäkä wäunüwä-nyiyqä iquau-pqe, Nqä Dnġ Änġuä Ique äwiqatmniqeqä. Inġi qu-pqe hiñuä tpuwiqä. ¹⁹ He hiñuñi iquenyqä näñqñqä hiñqenġe, qäukuä yätutä, qua butänġi, Nyi nätmätqä hiutanġ-huitanġi tii imäkmiqeqä. Häñeqätä, tä suakä naqänänġä timäuniqeqä. ²⁰ Itanġa mäptqe hea äwitä, qanġi häñeqä enġä-panġä imäkñġanġa, inġanġi Naqä Iqueqä hiunġi, Iqueqä yänänäqñqetä, we-hunġä naqänänġitä, ämaqe yäunüwä wimäkqänġä timäuniqeqä. ²¹ Inġi inġanġi, qokä-apäkä, Naqä Iqu yätamäkqä wätñqä tääqä tqanġqä eegänänä iqua, Iqu anġu itmetä häñä iqumuatäniqeqä" ätätqänä* ätkqe." ätukqe.

²² "Ämaqä Israitqä iquenä, nyi Jisasi Nasäretqätanġä Iquenyqä hetmqä iqäqe, qätä nyipiñä. Goti Hanjuwä Iqu, Ique yänänäqñqä iwimäkqanġi, Iqu ämaqä mimäkqänänä huitanġä di heyaqä awiqisa imäkqanġqe, he hiñuä äyä äqunänäuä. Hiñuä iinj äqumbiyi, 'Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äquvepñiyä' knüä äyä ämeqäuä" ätukqe. ²³ "Goti Hanjuwä Iqu, hiñuiqänä knüä indqänätä 'imäkmiqeqä' ätkqä-pa, Ämaqä Tqenġi hiyaqä hipa iu äyä etapkqe." Inġi he Iqueni, ämaqä ququvqänänä iquauqä hipa iu äväpu, zä-huatatä äuepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ²⁴ Iinjä etanġi Iqueni, äpäkonġe a makiqätqä iqanġi, Iqu äpäkonätä täñä-hunġä meqanġa, Goti Hanjuwä Iqu hiñuinä mäqunqä itä, anġu ävauqumatkqe" ätukqe. ²⁵ "Ii äwimakqe, Dewiti iqu iquenyqä tiñä ätkqäqä-panġiä.

²⁶ "Ämaqä Israitqä iquenä, nyi Jisasi Nasäretqätanġä Iquenyqä hetmqä iqäqe, qätä nyipiñä. Goti Hanjuwä Iqu, Ique yänänäqñqä iwimäkqanġi, Iqu ämaqä mimäkqänänä huitanġä di heyaqä awiqisa imäkqanġqe, he hiñuä äyä äqunänäuä. Hiñuä iinj äqumbiyi, 'Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äquvepñiyä' knüä äyä ämeqäuä" ätukqe. ²³ "Goti Hanjuwä Iqu, hiñuiqänä knüä indqänätä 'imäkmiqeqä' ätkqä-pa, Ämaqä Tqenġi hiyaqä hipa iu äyä etapkqe." Inġi he Iqueni, ämaqä ququvqänänä iquauqä hipa iu äväpu, zä-huatatä äuepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ²⁴ Iinjä etanġi Iqueni, äpäkonġe a makiqätqä iqanġi, Iqu äpäkonätä täñä-hunġä meqanġa, Goti Hanjuwä Iqu hiñuinä mäqunqä itä, anġu ävauqumatkqe" ätukqe. ²⁵ "Ii äwimakqe, Dewiti iqu iquenyqä tiñä ätkqäqä-panġiä.

²⁶ "Ämaqä Israitqä iquenä, nyi Jisasi Nasäretqätanġä Iquenyqä hetmqä iqäqe, qätä nyipiñä. Goti Hanjuwä Iqu, Ique yänänäqñqä iwimäkqanġi, Iqu ämaqä mimäkqänänä huitanġä di heyaqä awiqisa imäkqanġqe, he hiñuä äyä äqunänäuä. Hiñuä iinj äqumbiyi, 'Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äquvepñiyä' knüä äyä ämeqäuä" ätukqe. ²³ "Goti Hanjuwä Iqu, hiñuiqänä knüä indqänätä 'imäkmiqeqä' ätkqä-pa, Ämaqä Tqenġi hiyaqä hipa iu äyä etapkqe." Inġi he Iqueni, ämaqä ququvqänänä iquauqä hipa iu äväpu, zä-huatatä äuepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ²⁴ Iinjä etanġi Iqueni, äpäkonġe a makiqätqä iqanġi, Iqu äpäkonätä täñä-hunġä meqanġa, Goti Hanjuwä Iqu hiñuinä mäqunqä itä, anġu ävauqumatkqe" ätukqe. ²⁵ "Ii äwimakqe, Dewiti iqu iquenyqä tiñä ätkqäqä-panġiä.

²⁶ "Ämaqä Israitqä iquenä, nyi Jisasi Nasäretqätanġä Iquenyqä hetmqä iqäqe, qätä nyipiñä. Goti Hanjuwä Iqu, Ique yänänäqñqä iwimäkqanġi, Iqu ämaqä mimäkqänänä huitanġä di heyaqä awiqisa imäkqanġqe, he hiñuä äyä äqunänäuä. Hiñuä iinj äqumbiyi, 'Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äquvepñiyä' knüä äyä ämeqäuä" ätukqe. ²³ "Goti Hanjuwä Iqu, hiñuiqänä knüä indqänätä 'imäkmiqeqä' ätkqä-pa, Ämaqä Tqenġi hiyaqä hipa iu äyä etapkqe." Inġi he Iqueni, ämaqä ququvqänänä iquauqä hipa iu äväpu, zä-huatatä äuepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ²⁴ Iinjä etanġi Iqueni, äpäkonġe a makiqätqä iqanġi, Iqu äpäkonätä täñä-hunġä meqanġa, Goti Hanjuwä Iqu hiñuinä mäqunqä itä, anġu ävauqumatkqe" ätukqe. ²⁵ "Ii äwimakqe, Dewiti iqu iquenyqä tiñä ätkqäqä-panġiä.

* 2:21 Joeli 2:8-32 † 2:28 Apqä Bukä 16:8-11

eminqe. Goti Hanjuwä Iqu, 'Qänakndani Nyi tqä tawäkatanj, ämaqä naqä si enqä-pañä hñqu imäkminiyeqä' ätätäqanğanj,³ Iqu naqä-qakuä ätukqeçqä. ³¹ Iutanj, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi neyaqä Ämineyqä Ique, anju vauqumuatäniqä diñqe, Dewiti iqu, hiñuä ganä äqunätä, tii ätkqe. 'Ämaqä ae äpäkonguwä iquauqä anju äpmetmä, piyanjä wamqe hiñuinä manññqä yäniyeqä.'⁵ ³² Iinjä etanji Jisasi Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu qua äptekuwä iuta ae ävauqumuatkqe. Ne eequne hiñuä iinjä äquggqueneqä awä tqüä-neyi. ³³ Tänganji Iqu qäukuä haqä yätunqä äyätä, Goti Hanjuwä Iqueuä hipa ämuangisa äpme. Inji Goti Hanjuwä Iqu hiñuiqänä ätukqä-pa, Iqu Dñä Ängüä Ique, Kaniqueqä hipa iuta ämetä, nätmätqä tä he hiñuä äqunäpu qätä äwiyätqänjuwi, ae äyä änequatqiyä. ³⁴⁻³⁵ Dewiti iqu, qäukuä haqä yätunqä mäyqä itäqä-qe, iqu tiinjä ätkqe.

'Naqä Iqu nyaqä Naqä Iqueni, "Nyi Tqä himä-wiunqä iquauñi, mäñdi äkittqäyätmä, Saqä yapä iqi pmuatemqänğanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmayä," ätukqeçqä' ätkqe.*

³⁶ Iinjä etanji Israitqä eeqänänjä iquenä, he näcññqä ängüänänjä mapiyä. Jisasi he zä-huätatä äuekuwä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iwimäkqanji, Iqu neqä Naqä-qu etä, Kraisi ne Ämineyqä-qu ekqeçqä" ätukqe.

Qokä-apäkä kuapänänji, kñuä äkunmäknäpu, asñä ämakuwiñqä

³⁷ Qokä-apäkä iqua, Pitä iqu kukñuä tqanqçe qätä äwipiwi, quwqä äwqä hanjä kiinjä vqanğa, yäunjuä ipu, kñuä kuapänä indqänjuwi. Iinjä ipiwi, qu Pitä iquesä, ämaqä kukñuä awä tuäkiqänñqä ändowatkqä huizi iquautä, yatñqä tiinjä äwikuwi. "Tatqä-guäkenyä, ne äänä imäkatunquäwä?"

³⁸ Iqu kimanji tii ätukqe. "Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä diñqe, he eeqänänjä hñqunä-hñqunänji, kñuä äkunmäknäpu, hiqä quvqe ävquatämäupu, ga Jisasi Kraisi ne ämineyqä Iqueuä yoqeta, asñä mapiyä. He iinjä imäkqanğuwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Ängüä Ique etapänñqiyä. ³⁹ Ii, tiinjä. Hiñuiqänänji, Goti neqä Naqä Iqu, Dñä Ängüä Ique hitapaninjä kukñuä quti ämäsäutäqänğanji, Iqu qokä-apäkä, Iquenyqä pññqä tääqä ätuätumeniqä eeqänänjä iunqä, kñuä indqänätä ämäsäukqe. Qu hesanätä, hiqä ymeqä iquautanätä, itanğa qokä-apäkä eeqänänjä kinjä nämä äpmeñuwitanätä, iquayqä" ätukqe.

⁴⁰ Ga Pitä iqu kukñuä kuapänänji inä ätuätä, itanğa, "Suqä quvqä imäkqä täqi äpmeñuwä iquatä, qui anä imäkñqä diñqe, hiqä-hiuä ängüänänjä mimbiyä-qe," yänänäcññqä ätukqe.

⁴¹ Inğanji Pitä iqueqä kukñui, qokä-apäkä iquauqä äwqeñji, ängüänänjä ämuñqä iqua, qu asñä ämakuwi. Hiunji iqueni, qokä-apäkä 3,000, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, quuvqä eqäminjuwä huiziquau äwimakuwi.

Quuvqä heqiyqä iqua, äänä-äänä ipu pmeqenqä

⁴² Itanğa qu eeqänänjä iqua, kukñuä awä tuäkiqänñqä ändowatkqä iqua, näcññqä vqanğa qätä äwiyäpu, yätamäkqä änyäpu, buayä anä äñäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpu, äpmaminjuwi.

⁴³ Inğanji qokä-apäkä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqe, "Iqu aanä yänänñqä" kñuä indqänäpu zä iminjuwi. Itanğa Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kukñuä awä tuäkiqänñqä ändowatkqä iquau iwimäkqanji, qu nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di kuapänä imäkminjuwi. ⁴⁴ Qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua, äwqe naqä-huinyä imbu, nätmätqä eeqänänñqä "Nqeçqä" matñqä ipu, "Neyaqeçqä" ätnminjuwi. ⁴⁵ Quwqä quaeät, nätmätqä quwqä ämaminjuwitä, mbqänqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, iwäsäupu, ämaqä äwa iqanğuwä iquau äwiminjuwi. ⁴⁶ Qu hiunji ique-iqueni, äwqä naqä-huinyä imbu, hiqäva-imäkqä anä ingisa aquvä äqänäqisäpu, ga ymisanji "ñqänänñqä" matqä ipu, yeeqänä ipu, anä hñqe-hñque buayä anä äñäkäminjuwi. ⁴⁷ Qu iinjä imäkäkipiyänğanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäminjuwi. Ämaqä huiziqua ii iqanğä äqumbiyi, qu "Ii änguiqä" ätminjuwi. Itanğa hiunji ique-iqueni, Naqä Iqu qokä-apäkä qui imäkñätqätanğuwä hui anğumä inä itmetä, quuvqä eqäminjuwä iquatä anä äpmuateminqe.

3

Pitä iquä, Jonä iquä, yukä quvqä hñque äñguä iwimäkkiyinqä

¹ Hiunji awiyqä hñqueni, Israitqä iqua quwqä tääqä tqänğa etanji, Pitä iquä Jonä iquä, hiqäva-imäkqä anä iunqä äukiwi. ² Inğanji ämaqä hui, yukä quvqä-tänjä hñque

isuñjä äqänğa äpkuwi. Ämaqä iqu, kânai yukä quvqä iinjäque änyuekqe. Qu iqueni, hiunji ique-iqueni hiqäva-imäqkä anä hänaqä hñqu, “Qeqätqeqä” äqonätängqä-tänä qäqiqi, qokä-apäkä anä yäpä yänğisa peyqanğuwä iquau, mbqänğä tääqä tqämañğuatñğä, äpmuatemiñuwi.

³ Inğanj ämaqä iqu, Pitä iqutä, Jonä iqutä, hiqäva-imäqkä anä yänğisanğä peyinğä iğanğinyä äqunäqe, “Mbqä hui dapinyqä” ätukqe.

⁴ Iqu i tuanğa, Pitä iqutä Jonä iqutä, ique hiñu yänänäqñğä äqunyyi, Pitä iqu, “Si hiñuä yaqänyä” ätukqe. ⁵ İwä ämaqä iqu, “Iquaqu nämatqä hui dapiñğeqä” kñuä vqanği, iquaqui hiñuä yänänäqñğä äqunminğe. ⁶ I iğanğa, Pitä iqu tiñä ätukqe. “Nyi mbqä maiqunğä. İtañga nämatqä nyi ämenqe, äktapmçänä. İñi Jisasi Kraisi Nasäretqätanä Iqueqä yoqetanji, nyi si äktqänä. Pämä ätqäutnä, qanä uvä” ätukqe. ⁷⁻⁸ E ätuäqe, iqu iqueqä hipa ämuanğisa a ämawqätätä, pämä ävauqumuatkqe. İi iwimäqçanğa, iqueqä yukitä, qoiqetä, maqänänji anğua wimänğanği, pämä yänänäqñğä ätqäutä, qanä ikäkke. Inğanj iqu qanä tkamä-tkamä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, iquaqüä hiqäva-imäqkä anä yäpä yänğisa anä äpekuwi.

⁹ Qokä-apäkä eeqänänä iqua, iqu qanä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuqanği äqunğuwä. ¹⁰ E äqumbiyi, qu näqñğä tiñä ekuwi. “Ämaqä tqu, hea ique-ique hiqäva-imäqkä anä hänaqä qeqätqä iu äpme, mbqänğä tääqä änatqämanätñğä iquvqä.” İtañga qu, yäunüä ipu, “Tä änäñätiyä” tpu ipu, kñuä kuapänä indqänmiñuwi.

Pitä iqu kukñuä awi, hiqäva-imäqkä anä yäpä inğisa ätkqenğä

¹¹ Qu iñjä ipiyi, maqänä äpäpu, ‘Solomonä iqueqä anä mätävätinjiqä’ ätmiñuwä iqi ätimäupiyi, yukä quvqä iqu, Pitä iqueätä, Jonä iqueätä, hipa a äqätä tqäutanği äqunğuwä. ¹² Pitä iqu i iğanğa äqunäqe, “He İsraitqä iquenyä, nämatqä tä timäuqanğeqñğä yäunüä ipu, hiñuä yänänäqñğä suqğä yaqänänüä?” ätukqe. “He kñuä tiñä maeyqä pa inä! ‘Ämaqä tqu qanä äwqäqe, iquaquvqä yänänäqñğä iutatä, suqä jänänänä imäqkä iutatä, imäqçinyqä.’ Oeyä! ¹³ İi tiñji. *Aprähamä iqueqä,*

*Aisakä iqueqä, Jekopä iqueqä, neqä awäkaqä Goti Hanjuwä Iqu,** Iqueqä Wäunjuä-wiyqä Jisasi Iqueni, yoqä naqä äyä äwikqeqä. Iqueni, he piqğä päsqa iquauä hipa iu vqanğuwänğanji, Pailoti iqu, Ique hiñuinä qunäwatmätä iğanğa, he Ique tuwä äwiyäpu, Pailoti ique, ‘Ne Jisasi Iquenyqe, mänenğä iqiyä’ ätukuwiqä. ¹⁴ Ämaqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänänjinä imäqkä-qu qäyä etanğqä-qe, he Iqueni tuwä äwiyäpu, ‘Ämaqä päsqa iqueni, hiñuinä qunäwatiyä’ ätukuwiqä. ¹⁵ İ etanği he Ämaqä, häñä-pmeqä mitimäuqä Iqueni, äpäsqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni anğü ävauqumuatkqeqä. Ye, iñjä timäuqanği hiñuä äqunğueetanji, awätqä-qoyeyi. ¹⁶ Ye Ämaqä Iqueqä yoqenğä quvqä eqiyänğueä-qae, ga ämaqä, he hiñuä äqunäpu näqñğä equwä iqu, yänänäqñğä ätimäuqe, ii Qäqueqä yoqetanji. İ etanği, iqu anğua imänğanği äqunänjuwi, ii Jisasi Iqu yeqä quuvqä heqiyqe yänänäqñğä yemäqçanğqä iutanğä” ätukqe.

¹⁷ “Nqä nyämaqäüä, hesä heyaqä ämaqä naqä iquatä, he änyä maqñğä epu, Jisasi Ique ii iwimäkkuwinqe, nyi näqñğä eñänä. ¹⁸ Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hiñuä-tqä iquau kñuä iqä vqanği, iqua ‘Kraisi ne ämineyqä atäunüä ikqä Iqu, hanä-iqä meniğeqä’ ätäpu hiñuä ätmiñuwi. Ga Iqu, he Jisasi Ique päsqanğä hiñuinä eqänätä, Iqueqä kukñuä iñji, qäyunä äyä ätimäukqeqä. ¹⁹⁻²⁰ Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñğä enğanğutqe, hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävqatämäupu, İqu-tänä qäqiqinyqä anği bpiyä. İñjä iquwi, Naqä Iqu hiqä hapä pmeqä änyä-hänj etapätä, Jisasi Kraisi hiqä ämeyätñğä äteqkä Iqueni, anğü dowatänğiyä. ²¹ İ etanği tånğanji, Goti Hanjuwä Iqu nämatqä eeqänänji, anğü änyä-hänj imäkätqänğanğä, Jisasi Iqu qäukuä haqä yätu pmetätñqe. Hea inğanqe, Goti Hanjuwä Iqu, hiñuä-tqä, Iqueqä wäunjuänğä äteqkä iqua, awä tñğqä hiñuiqänä ätuänğeqä. ²² Hiñuiqänäñi Mosisi iqu ti ätkqeqä.

‘Hiqä Goti Naqä Hanjuwä Iqu, heyaqä awiqisanä hñqe, hiñuä-tqä nyi enqä-panä-qu hiätñğä atäunüä yäniqeqä. İñi iqueä kukñuä eeqänänji, he qänaknä iqänğqä.’[†]

²³ *‘İtañga hiñuä-tqä iqueni, qätä mäwiyqä imipqe, qui imäknäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqätänji, anä mäpmeqä ipnuwiqä.’[‡]*

²⁴ İ etanği Samueli iqutä, huizi iquatä, hiñuä ätqa äpmiñuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätäpu, nämatqä tånğa tä ätimäuqenğä ätmiñuwiqä.

²⁵ Kukñuä hiñuä-tqä iqua ätmiñuwitä, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu hiqä hewukaunğä kukñuä quti ämäsäukqetä, emeqiyä. Kukñuä quti ämäsäutä, Aprähamä iqueni ti

* 3:13 Anğumä İtmakqä 3:6 † 3:22 Kukñuä-suqä 18:15 ‡ 3:23 Kukñuä-suqä 18:19

ätukqeä. *‘Tqä taqä-tawakatani, qokä-apäkä qua täu pmapnuwä eeqänänqä iquauji, Nyi ängüä iwimäkmiqqä’* ätukqeä. ²⁶ Inji he hñqunä-hñqunä, suqä quvqä huätä vquatämäupnqä yätamakqä eyätä, ängüä emäkätñqä iunqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Wäunjuä-wiyqä Ique ävauqumuatäqetani, henyqä ganä ändowatkqeqä” ätukqe.

4

Qu Pitä iquesä, Jonä iquesä, kukñuä ämitkuwiñqä

¹ Pitä iquätä, Jonä iquätäni, qokä-apäkiu kukñuä yqänä tuätqätanjiyänqä, hiqäva-imäqä iquata, hiqäva-imäqä anjutanä ämayukä-imañqä iquauqä naqä iquätä, Satyusi iquata äwimakuwi. ² Inganji iquauqu qokä-apäkiu näññqä äväsinä, “Jisasi Iqu ävauqäpanä iinj, ämaqä ae äpäkonjwä iqua-pqe anji i vaupnuwiqä” tqanjinä äwipiwi, qu äwqä tnänä äwiñqce. ³ Inñä ipu, Pitä iquesä, Jonä iquesä a äkiqätpiwi, mäptqä äwitñqä qäqä etanji, hea awiñganqä guä äkiqiyekuwi. ⁴ Inñä etanji qokä-apäki, qu iquauqu awä tqanjinä qätä äwipiwi, kuapänäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. Qokä, quuvqä eqäka äpminjuwä iqua, eeqänäni 5,000.

⁵ Hea awiñganji, Israitqä iquauqä ämiqä iquata, ämaqä naqä iquata, kukñuä-suqenqä näññqä iquata, Jerusälemä iu aquvä äqänquwi. ⁶ Anasi hiqäva-imäqä naqä ique, Käyäpasi ique, Jonä ique, Aleksandä ique, Anasi iqueqä käyämaqä huizi iqua-pqe, anä äpmakuwi. ⁷ Pitä iquesä, Jonä iquesä, iquauqä hinuä iqi ämatqätepiwi, yatñqä tii äwikuwi. “Qe wäunjuä huäqi imäkqiwi, yänänäññqce äkita pñanji imäkqiyäwä? Tqueqä yoqeta imäkqiyäwä?” ätukuwi.

⁸⁻¹⁰ Inganji Pitä iqu, Dñä Ängüä kuapänä munñanji, tii ätukqe. “Israitqä iquau miqä iquendä, ämaqä naqä iquendä, ye suqä äñguänänä, ämaqä yukä quvqä hñqce iwimäkquenqce, ‘Iqu äñguwi äänä imängutiyä’ tpu, näññqä mapñqä etanjiqce, hesä, Israitqä eeqänänqä iquata, näññqä tiññä hipñqceqä. Jisasi Kraisi neqä ämineyqä, Nasäretqätanä Iqueä yoqeta, ämaqä yukä quvqä äñguä imängqä tqu, heyaqä hinuä täqi äyä ätqäunä. Jisasi Iqueni, he äpäpäpu zä-huätati äuekuwi, Goti Hanjuwä Iqu anji ävauqumuatqeqä” ätukqe. ¹¹ “Bukä iunji, tiññä äqänänä.

*‘Anä imäkqä iquendä, hikä “quvqeqä” ätäpu huätä ämamäukuwi, anä quea enqä-pa, anä yänänäññqä imäkqä iqueqä.’**

Hikä iqu, Jisasi Iqueqä. ¹² Ne anqu inätmeqe, ämaqä hñqu hmanjñqä. Jisasi Iqunänjñqä. Qua täunji, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñqueqä yoqe, mämänätqueqä enä, Jisasi Iqueqenänjñqä” ätukqe.

¹³ Pitä iquätä, Jonä iquätä, zä miqä kukñuä awä yänänäññqä tqanjinä qätä äwikuwä iqua, ämaqä iquauqu, näññqä mayñqä mäwqä-quauqä äyä etanji äqumbiyi, kñuä kuapä indqänäpu, näññqä tiññä ämakuwi. “Hinjiqänänji, iquauqu Jisasi Iquätä anä äyä äpmaminjuwä.” ¹⁴ Ämaqä yukä quvqä äñguä imängqä iqu, iquauqä anä tqäutanqä äqumbiyitani, qu kukñuä matqä, qanyinä äpmakuwi.

¹⁵ Itani qu iquauqu anä aquvä äqänäpu, kukñuä iwäsäuwä iutanä yäpaqä mäñgisa ändowatpiwi, kukñuä tii ätñquwi. ¹⁶ “Ämaqä tquauqini, ne äänä imäkatonjuwäwä? Ämaqä mimäkqänänji imäkqanjinä, qokä-apäkä Jerusälemä pmeqä eeqänä näññqä ae eqäüä. Inñqce, ne ze, änä maeqä yanqunä. ¹⁷ Inñä etanji qokä-apäkä huizi iqua, qätä mäwiyyä ipñqä diñqce, ne iquauqini, ‘Qe yoqä iqueni, ämaqä hñquau-pqe awä mätpqä panyinyä-qe’ yänänäññqä tuatunqeqä” ätñquwi. ¹⁸ E ätmbyiwi, qu iquauqu tääqä ätuätumequ, qokä-apäkä iunji, Jisasi Iqueqä yoqe ätuäsinyä näññqä mämotqueqä iynqä, pmua imäkkuwi.

¹⁹ Inganji Pitä iquätä, Jonä iquätä, iquauqä kukñuä kimani, tiññä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iquini, suqä jänänji äkikä? Hiqä-hiuä iwäsäupiyä! Ye qänaknänji, heyaqä kukñuä yanqätanä, ä Goti Hanjuwä Iqueqä yanqätanä? ²⁰ Suqä qäyunänji, tiññqä. Ye kukñuä awä mätpqä pa, miqä yenyqueä. Nätmatqä eeqänänji, ye hinuä äqunäta qätä äwiyätqänqenqce, kukñuä awä tenyqueä” ätukiyi.

²¹⁻²² Ämaqä änä mimäkqänänä iuta äñguä imängqä iqu, iqueqä quväukuwi 40 ae ämäwqätäukqe. Inññqce, qokä-apäkä eeqänänä iqua, Goti Hanjuwä Iqu imäkqanqenqä, Iqueä yoqe haqeqä mamäunqanqä, ämaqä naqä iqua, iquauqu quvqä imäkññqce, änä maeqä ikqe. Inji qu iquauqini, kukñuä yänänäññqä dinä ätupiyi, qe ävquatäwatkuwi.

Qu pemä ipu, kukñuä awä yänänäññqä tññqä tääqä ätukuwiñqä

²³ I ävquatäwatqanquwanqä, iquauqu quvämaqä iquauñqä anqumä äwiwi, kukñuä hiqäva-imäkqä naqä iquata, Israitqä iquauqu miqä iquata, kukñuä ätukuwiñqä awä

* 4:11 Appä Bukä 118:22

ätukiyi. ²⁴ I tquanqinyä äwipiysi, äwqä naqä-hjqunä imbu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiinjä ätukuwi. “Naqä Iquki, Si qäukuitä, quaeätä, eqä-huänjitä, itanğa nätmatqä eeqänänjä iu äwiñqä-pqe, imäkkniqä. ²⁵ Hiñuiqänänji, Si Dnjä Ängüä Ique tquanqnä, Iqu neqä awiçu Dewiti, Saqä wäunjuä-kiyqä ique tquanqi, iqu tuwanjuä tii ätätä äqäqke.

‘Qokä-apäki, qua eeqänänjä iuji, äwqä tnänjä sunqä imäqäüü?’ Huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iqua, suqä quvqä imäkpñqä, kukñuä hiñginäwa sunqä tqäüü?’

²⁶ *Ämaqä anjä-himqä eeqänänjä iu miqä iquatä, quwqä ämaqä naqä huiziqwatä, mäkänqä näwe imäkmbu, Goti Naqä Iquesä, Kraisi ämaqueu mitñqä ätekqä iquesä, mändi äkittqäpñqä, aquvä äqänqäüü’ äqänänä.†*

²⁷ Tiñji, naqä-qakuiqä. Jisasi, Tqä Wäunjuä-kiyqä Ique, äkittqiyepñqä diñqe, Heroti iquatä, Pondisi Pailoti iquatä, Israitqä iquatä, ämaqä Israitqä qäyä hitanqi huizi iquatä, anjä-himqä täu aquvä äqänqiwuqä. ²⁸ Qu iinjä imäkkuiwi, Si Tqä yänänäñqä dutatänä, Tqä äkiñqä dutatänä, hiñuiqänä ätkñä-pa, qänaknä ipu imäkkuiwiqä. ²⁹ Naqä Iqukiyä, qu kukñuä zä inemäkpñqä änatquwiñqä kñuä indqänäy! Itanğa Tqä wäunjuä-kiyqä iqu-ne, Tqä kukñui awä qäyunä tuatunqä diñqe, yänänäñqä inemäkiyä. ³⁰ Iyää, Si ämaqä täñjä-yaqä iquau, a äwqätätinä, ängüä iwimäkiyä. Jisasi, Tqä wäunjuä-kiyqä Iqueqä yoqeta, ämaqä mimäqänänjä huitanjä-huitanji, imäkiyä” ätukuwi.

³¹ Qu tääqä qäpu tquanqiwänğa, anjä qu äpmaminjuwä iqu, yäunjuä-yäunjuä qe ikqe. Inğanji qu eeqänänji, Dnjä Ängüä Iqu kuapanä munğanqi, zä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, awä yänänäñqä ätukuwi.

Qu eeqänänjä hjqunä-hjqunänji, yätamäqä änyimiñuwiñqä

³² Qokä-apäki Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwä iqua, qu qeqä-quuvqä naqä-hjqunä imbu äpmaminjuwi. Qu nätmatqä eeqänänjä iñqe, “Nqänänjqä” matqä ipu, eeqänänji quvaqä awä iqi äwäminqe. ³³ Itanğa ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, yänänäñqä-tänjä epu, Naqä Jisasi Iqu äpäkonätä, anğu ävaukqenqä, kukñuä awä ätumiñuwi. Iñji Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä äwinyätä, ängüä iwimäminqe.

³⁴⁻³⁵ Ii tiñji. Ämaqä qua-tänjä, anjä-tänjä iquatä, ämaqä mbqä ipñqä imäkäpu, iuta mbqä ämepu, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau äwimiñuwi. Iqua iwäsäupu, ämaqä äwa iqanqiwä iquau wätqätanqiwä iutanji, quvaqä awä iqisanjä hñqu, nätmatqänqä äwa miqä iminqe.

³⁶ Inğanji ämaqä hñqu äpmaminqe, iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu hueqä-himqä Lipai iutanjä-qu etanji, känäi, Saplusi, qua eqä-pñä awä iqi äwiñqä iu ämikqe. Itanğa ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, Josepä iqueqä yoqä huizi, “Banäpasiuä” änyuätmiñuwi. Ii tiñji. “Ämaqueu yänänäñqä iwimäqä iqueqä.” ³⁷ Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipñqä imäkätä, iuta mbqä ämetä, äma äpätä, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau äwikqe.

5

Anänasi iquatä, Sapiraisä, suqä qäyunä mimäqä ikiyiñqä

¹ Ämaqä hñqutä, iqueqä apäkisä äpmaminjiyi. Iyaquiyqä yoqe, Anänasi iquatä, Sapiraisänji. Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipñqä imäkätä, mbqä ämakqe. ² Iyaquiyqä äwiñqä iutanji, iqu mbqä iñji, hui kiqä-kiuänqä pñqä etä, itanğa hui äma äpätä, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau äwikqe.

³ Iqu iinjä imäqanğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Anänasi iquki, iñji änäänqäwä? Setänä, Goti Hanjuwä Iquatä mäkä-huñqä iqu ikimäqanqi, tqä quaeñqä mbqä ämenji, hui zä etnä, Dnjä Ängüä Iqenji sunqä quanğä ätunya?” ätukqe. ⁴ “Si quae mbqänqä mimäqänqanji, ii tqänänjä eänqeqä. Itanğa mbqänqä imäkätinä mbqä ämenänqanji, mbqeqä tqä-täüä ämitqänä-qae, tqä äkiñqä iunä imäkätä. Si kñuä quvqä indqänänji, äänä etanqiyi? Inji si suqä quanqi, ämaqä iqune minetqueqä inyä, Goti Hanjuwä Ique itquenyä” ätukqe.

⁵ Inğanji Anänasi iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, qua iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkonqge. Itanğa ämaqä nätmatqä tä timäuqanqenqä qätä äwipiysi iqua, qu eeqänänjä zä ikuwi. ⁶ Hikñä iqua pämä ätqäümä äppiysi, iqueqä huiwi yuä huäqä äutäpu, yäpaqä mäñgisa äma äwäpu, qua äptekuwi.

⁷ Hmbu ti äpmapiyi, Anänasi iqueqä apäki nätmatqä iñji timäuqanqenqä mañqä eä, anjä yäpä inğisa qe äpeqqe. ⁸ Ii äpeyqanğa, Pitä iqu yatñqä tiñjä äwikqe. “Si diyä. Qeeqä quaeñqä mbqä ämeqiyi, tä qesanä?”

Ii kimanji, “Auqä! I qeyqä” ätukqe.

† 4:26 Apqä Bukä 2:1-2

⁹ Ii e tquanğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Qe kñuä naqä-hñqunä indqänäsinyä, Dñä Ängüä Iqueni suñqä yamwiqä vqinyqä?” E ätuäqetani, “Qätä nyiyä! Ämaqä tqä qokique qua äptequwä iqua äpäpu, anä hänaqä iqi äyä ätqäunäüä. Iqua si-pqe inä äkma upunqeqä” ätukqe.

¹⁰ I tquanğanä, ii Pitä iqueqä yukä-tänjä iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkongqce. Hikñä iqua äppiwi, pizqä witanği äqumbiyi, yäpaqä mänğisa äma äwäpu, qokique äptepiyä iqi, äptekuwi. ¹¹ Inğanj qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iquatä, ämaqä suqä e timäuqanğqenqä qätä äwipiyä iquatä, zä kiinjä ikuwi.

Qu wäunüä ämaqä mimäkqänänjä huitañä-huitañi, kuapänä imäkmiñuwinqä

¹² Ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, wäunüä ämaqä mimäkqänänjä huitañä-huitañä, qokä-apäkä iuqä awä iqi imäkmiñuwu. Ämaqä quuvqä eqäkuwä iqua, äwqä naqä-hñqunä änyäpu, Solomonä iqueqä anä mätävätinjä iqi, aquvä äqänäqisimiñuwu. ¹³ Ämaqä huizi, qutä aquvä anä mañqä ipiyä iqua, quwqä yoqe haqeqä ävauqumuatäpiyä-qe, zä wiñganği, anä mäpmeqä imiñuwu. ¹⁴ Inj qokä-apäkä kuapänänj, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä ämaqä iquau äwimepu anä äpmamiñuwu. ¹⁵ Iinjä timäuqanğqenqä, qu ämaqä täñä-yaqä iquauñi, iquauqä anjuta, yquvanju yäpaqänğisa äma äpäpu, hänaqä iqi äwätemiñuwu. Ii imiñuwu, ii Pitä iqu ämawqätäutäqänğani, iqueqä ktqe, ämaqä yaqä iquau ktqä ämuämä mäwqätäuqanğuti, ängüä imämbñqä diñqeyi. ¹⁶ Ämaqä anä-himqä Jerusälemä-tänjä qäqiqi pmeqe, qu-pqe aquvä äqänäpu, ämaqä täñä-yaqä-tänjä iquautä, dñä quvqä-tänjä iquautä ätuma äpmiñuwu. Inğanj ämaqä iinjä eeqänänjä iqua, ängüä imänğuwu.

Enätqä hñqu, guä pmetanğuwä iquau, yäpaqänğisa ätuma äukqenqä

¹⁷ Hiqäva-imäkqä naqä iqutänä, iqutä näueqä imäkmiñuwä iquatänä, äwqä quvqä äwiñğqe. Iqua Satyusitanä iquayi. ¹⁸ Iqua äwqä quvqä wiñganğa, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñi, ämaqeucqä hiñuä iqi a äkiqätäpu, guä äpmuatekuwi.

¹⁹ Heatqä iqueni, Naqä Iqueqä enätqä hñqu äpäqe, guä pmuateqä anjuni qñqanä äwuteyäqe, iquauñi yäpaqänğisa ätuma äpätä, tiinjä ätukqe. ²⁰ “He äwäpu, hiqäva-imäkqä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iunji häñä-pmeqä änyä-hänjinqä awä eeqäpnä tupiyä” ätukqe. ²¹ Iqua qätä e äwipiyi, ziñuä matqänğa, hiqäva-imäkqä anä dunqä äupiyi, ämaque näñqñqä wiññqä ipäqäkuwi.

Inğanj hiqäva-imäkqä naqä iqutä, iqueqä näueqä iquatä, aquvä äqämbiyi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänjä iquau, tääqä qe ätuätumakuwi. Aquvä äqämbiyi, ämayukä-imanğä hui, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau ätuma pññqä, guä pmeqä anä dunqä qe ändowatkqä. ²² Iqi ätimäupiyi, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, mäpmetanğä äqunğuwu. ²³ E äqumbiyi, anğju äupiyi, “Ne anä qñqani, yänänäñqñqä yqänä hinätanği äqunänjunä” ätukuwi. “Itanğa ämaqä guä pmuateqä anä iu miqä iqua, anä qñqanä eeqänänjä iunji, hiñuä äqumbu tqäutanğä äqunänjunä. Inäqe ne qñqanä äutäuquqce, ämaqä anä yäpä yänğisani mäpmetanğä äqunänjunä” ätukuwi.

²⁴ Hiqäva-imäkqä anjutanä ämayukä-imanğä iquauqä naqä iqutä, hiqäva-imäkqä naqä iquatänä, kukñuä ii qätä äwipiyi, qu kñuä kuapänä indqänäpu, “Sqüä timäutñqäwä?” ätñjuwi.

²⁵ Inğanj ämaqä hñqu äwimeqe, tii ätukqe. “He qätä nyipiyä! Ämaqä he guä äpmuatequwä iqua, tängani qu hiqäva-imäkqä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iu näqñqä ävätqänäüä” ätukqe. ²⁶ I tquanğa, ämayukä-imanğä iquauqä naqä iqutä, iqueqä ämaqä iquatä äwäpu, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñi, qeiqinyä ätuma äpkuwi. Qokä-apäkä iqua hikä ämepu, pizqä puäsqä diñqä zä wiñganği, iqua iquauñi, quvqä hui miwimäkqä da, qanyä ätuma äpkuwi.

Kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, pemä ipu, kukñuä ätukuwiñqä

²⁷ Iquau ätuma äppiwi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänjä iquauä hiñuä iqi äkitqätekuwi. Itanj hiqäva-imäkqä naqä iqu, iquau tiinjä qe ätukqe. ²⁸ “He ämaqeunji, Ämaqä iinjä Iqueqä yoqe ätuäpu, näqñqä mäwqä ipñqe, ne pmua emäkqueqä. Inäqe he näqñqä yqänä vätkätanğä, ämaqä Jerusälemä pmeqä eeqänänji, heyaqä kukñui qätä ae eyquwiqä. Ne Ämaqä Ique pizqä äpäkkqenqce, he qanğä hiñgi änanuätquwiqä” ätukqe.

²⁹ Iqu iinjä tquanğa, Pitä iqutä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huizi iquatä, kukñuä kimanji, tiinjä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuitä, ämaqeucqä kukñuitä, asänänjä maeqä eqanğani, inji ne Goti Iqueqenä qänaknä

yanqunä. ³⁰ He Jisasi Iqueni, zä-huätatä äuepu, pizqä päsqaŋguwängga, atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, Ique angumä äyä ävauqumuatkqeqä. ³¹ Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuangisa, äyä äpmuatekqeqä. Inji Iqu neyaqä hänaqä Ämänätqueqä-qu eä, angumä Inätmeqä-qu eä, äpmakqeqä. Ga e äpmeqetani, Israitqä igune, neqä kjui äkunmäknatunquä yätamäkqä äneyätä, neqä suqä quvqä huätä mänatnämäuquätŋqä diŋgeyi. ³² Ne nätmätqä iinjä timäuqangi äqunani, awä ätätnuqeqä. Itanqa Dŋä Änguä Iqu-pqe awä inä ätätnänä. Dŋä Änguä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä qätä äwiyäpu, qänaknä itqänjuwä iquauŋi, ae ävqeqä” ätukuwi.

³³ Ämaqä miqä iqua kuknuä tä qätä äwipiyyi, quwqä äwqce tnänjä wiŋganji, iquauŋi pizqä päkpŋqä äwiŋgqe. ³⁴ Iinjä ipiyitani, ämaqä miqä hŋqu pämä ätqäukqe. Iqueqä yoqe, Gämeliyoli ique. Iqu Parisi iutanjä-qu eä, ämaqeü kuknuä-suqenqä ämotqueqä ique. Iqueqä yoqe, qokä-apäki ävauqumuatminjuwi. Iqu pämä ätqäüqe, “Ämaqä tqauŋi, yäpaqä mäŋgisa wänqäpu pmapŋqä ätuma upiyä” ätukqe. ³⁵ Qu yäpaqä mäŋgisa ae äwqaŋguwängga, Gämeliyoli iqu, ämaqä miqä huiziquau tii ätukqe. “Israitqä iquenyä, he ämaqä iinjä iquau quvqä iwimäkpŋqä engañgutqe, kjuä äŋguänä ganä indqämbiyä. ³⁶ Quväukuä kuapanä mäpäwqängga, Teutasi iqu ätimäuqe, ‘Nyi ämaqä naqä, yoqä-tänjunqä’ tqauŋga, ämaqä 400, iquenyqä qänaknä ikuwiqä. Qua miqä iqua, ique pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä iminjuwä iquauŋi, äpäsändqiyäwqatqanjuwängga, iquauqä wäunjui qui imäkŋgqeqä. ³⁷ Iinjä ätimäuqeüŋi, gapmanqä iqua ämaqeüqä yoqä meqaŋguwängganji, Jutasi Galilisaŋä iqu ätimäuqe, ämaqä hŋqua qua miqä iquatä mäkä humbŋqä äwqä äwivauqumuatkqe. Iquenä-pqe, qu pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä iminjuwä iquauŋi, äpäsändqiyäwqatkuwi. ³⁸ Täŋganji nyi he etqänä. He ämaqä tqauŋi, nätmätqä hui miwimäkqä ipu, hiŋuinä qumbiyä. Ii tiinjä. Ne maŋgqe. Wäunjuä tä, iquauqä kjuä indqänqä duta timäuquti, ä Goti Hanjuwä Iqueqä duta timäuqutiyyä? Qu quwqä kjuä indqänqä duta imäkqaŋgpqe, qui imäkñanjiyyä. ³⁹ Iinjä etanji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqaŋgutqe, he a änä makiqätqä ipŋqäüä. Iinjä, he Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huŋqä enqä-panä epŋqäüä” ätukqe.

Inganji, naqä iqua, Gämeliyoli iqueä maŋi qänaknä ipu, tiinjä ikuwi. ⁴⁰ Qu ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iquau tääqä ätuätumapiyyi, ämaqä hŋqua, iquau jävqä päkpŋqä ätukuwi. E imäkpuyitani, qu iquauŋi, Jisasi Iqueä yoqe anju matqä ipŋqä pmua imäkäpu, hiŋuinä äqunäwatkuwi. ⁴¹ Inganji ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iqua, ämaqä miqä iquau ävämanji, aquvänä ipu yäpaqä mäŋgisa äpükukuwi. Goti Hanjuwä Iqu, iqua Jisasi Iqueqä yoqä duta wombä mapŋqä, hiŋuinä äqunqenqä aquvänä ikuwi.

⁴² Itanji hiunji ique-ique, qu hiqäva-imäkqä anjutä, ämaqä hŋquauqä anjutä, näŋqä äväkaminjuwi. Qu mäwquatämäuqä ipu, kuknuä äŋguä we-huŋqä-tänji, awä tiinjä ätuminjuwi. “Kraisä ne mineyätŋqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäqueqä.”

6

Iqua, yätamäkqä vqä 7 iquau, atäunjuä ikuwiŋqä

¹ Inganji ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, kuapanä timäutqätanjuwängganji, ämaqä kiŋä nämdanä, Grikä iquauqä anjä-kuknuä tqä iqua, ämaqä Israitqä iquauqä anjä-kuknuä tqä iquau, äkasuwä tiinjä ätukuwi. “Hiunji ique-iqueni, he qokä-apäkä buayänqä äwa iqanjuwä iquau, yätamäkqä äväpiyänjanji, nesana äpänqä iuauŋi, mäwqä itqänjuä” ätukukuwi. ² Inganji ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iqua, quuvqä heqiyqä eqänänjä iquau tääqä ätuätumapiyyi, tiinjä ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä, hiŋuinä äqunätanä buayinä iwäsäumitatque, ii äŋguä hmanjqä. ³ Inji, tatqä-guäka iquenä, hiyaqä awä iqinjä ämaqä suqä äŋguänänjä iqä 7 iquau atäunjuä ipiyä! Qu yoqä äŋguänä äqombu, Dŋä Änguä Iqu iquau kuapanä munätanji epu, ä näŋqä äŋguä kuapä-tänjä iquauŋi, atäunjuä ipiyä. Inji ämaqä iqua, buayä iwäsäuqäpŋqäüä. ⁴ Inäqce ne neqä-neuänji, hea ique-ique Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätanä, qokä-apäkä iquau, Iqueqä kuknuä awä tqauŋqunä” ätukuwi.

⁵ Qu e tqauŋjuwinqe, qokä-apäkä eqänänji kiinjä qe äwiŋgqe. Inji qu Stipenä iqu, quuvqä heqiyqä yänänänqä-tänjä-qu eä, Dŋä Änguä Iqu kuapanä ämunätanqä ique, atäunjuä ikuwi. Iqutänji, qu Pilipä ique, Pokolusi ique, Nikanolä ique, Timonä ique, Pamnasi ique, Nikolasi ique, iquau atäunjuä ikuwi. Nikolasi iqu Andiyokätanjä eä, Israitqä iquautanjä hma etanqä-qe, Goti Hanjuwä Ique qänaknä iqä-qu qänqanä ätimäukqe. ⁶ Qu iquau atäunjuä ipiyi, kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iquauqä

hiñuä iqi ätqätekuwi. Inğanji ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, qu wäunjuä tä imäkñqä ätepu, hipa haqeqi äwiyäpu, Naqä Iquenyqä täaqä ätkuwi.

⁷ Inğanji Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, im-imä äukqe. Itanji Jerusälemä iunji, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, kuapanä ätimäukuwi. Hiqäva-imäkkqä iquautañä kuapanänjä-pqe, quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiñqä qänaknä ikuwi.

Qu Stipenä ique a äkiqätäpu, kukñuä ämitkuwiñqä

⁸ Goti Hanjuwä Iqu Stipenä iqueni, äñguä iwimäkätä yänänäñqä vqangi, iqu wäunjuä ämaqä mimäqänänjä huitañä-huitañä di, qokä-apäkä awä iqisa imäkminqe. ⁹ Inğanji ämaqä hñqua, Stipenä iqtänji, kukñuä mäkä enqä-pa äunminjuwi. Ämaqä iinji, Israitqä iquauqä anjä aquväñqä hñquesañä iquae. Anjä iquenqe, “ämaqä qänğanä wäunjuä hiñginä äwiminjuwä iquauqä anjä aquväñqeqä” ätminjuwi. Anjä iqueni, ämaqä anjä-himqä Sairinisanjä iquatä, anjä-himqä Aleksandiyatanjä iquatä, itanga qua naqä Sliisiyatanjä iquatä, qua naqä Eesiyatanjä iquatä äpaquminjuwi. ¹⁰ Kukñuä mäkä i hunğanjuwä-qe, Stipenä iqueni Dñä Äñguä Iqu näqñqä äñguänänji vqangi, qu iqueuä kukñui mändi makittiqiyqä iminjuwi. ¹¹ Inğanji iqua, ämaqä hñquau-mända kukñuä zä tquangä, iqua kukñuä quangi, “Ne Stipenä iqu, Mosisi iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, kukñuä quvqä tätqätangi äwiyänjunä” ätukuwi.

¹² Inğanji ämaqä, Stipenä iqtä äkasuwä ätñjuwä iqua, qu ämaqeuqätä, ämaqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, äwqe, äwivauqumuatkuwi. Inji qu äupiyyi, Stipenä ique a äkiqätäpu, ämaqä miqä naqä eeqänänjä iquauñqä ätuma äukuwi. ¹³⁻¹⁴ Iqi ätimäuppiyi, qu ämaqä quangä-tqä hui ätuma pqanguwängga, qu Stipenä iquenyqä tiñjä ätukuwi. “Ämaqä tqe, tiñjä tqangi äwiyänjunä. ‘Ämaqä Jisasi Nasäretqätanjä Iqu, anjä tqeñji qui imäkätä, suqä Mosisi iqu hiñjuqänä änatapkqeñji, hui-mända iwäsäuniqeqä.’ Iqu iñjä ätqa äpätñqe, hiqäva-imäkkqä anjuñqätä, neqä kukñuä-suqenqätä, kukñuä quvqä ätätñqeqä” ätukuwi. ¹⁵ I tqanguwängga, ämaqä iqi äpmapiyä iqua, qu eeqänänji, Stipenä ique hiñuä yänänäñqä äqunäpiyyi, iqueqä hipenjuä iunji, enjätqä hñqueqä hipenjuä enqä-pa äqunjuwi.

7

Stipenä iqu, ique kukñuä ämitkuwä iquau, kima ätukqenqä

¹ Inğanji hiqäva-imäkkqä naqä iqu, Stipenä ique yatñqä tii äwikqe. “Ti naqä-qakuätanä, quangätanä?”

²⁻³ Iqu e tquangä, Stipenä iqu, “Tatqä-guäkendä apiqukuendä, qätä nyipiyä” ätukqe. “Neyaqä awiqe Aprähämä Iqu, anjä-himqä Harenä iunqä mäwqä, qua Mesäpotemiyä iu yqänä pmetanga, Goti We-hunqä Kuapä-tänjä Iqu, ique äwimetä, ‘Si tqä qua täütä, tqä näueqä täütä ävämetnä, qua Nyi ämäktquamqä dunqä uvä’ ätukqeqä. ⁴ Inğanji Aprähämä iqu, Kaländiya iquauqä qua iu ävämanji, iqu äwätä anjä-himqä Harenä iu äpmakqeqä. Iqisanji, iqueqä kaniqu äpäkonqanqä, Goti Hanjuwä Iqu ique qua he äpmeñuwä täunqä ändowatkqeqä. ⁵ Iqu täqi timäuqanqä, qua näweqä metñqe, Goti Hanjuwä Iqu qua hui mäwqä itä, ‘Qänakndanji Nyi qua tä tqätä, tqä taqä-tawäkauqätä hetapmññqeqä,’ ätukqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iqu ymeqä maeqä pmetanga, kukñuä iinji, inga ätukqeqä. ⁶ Itanqä iqueni, tiñjä-pqä inä ätukqeqä. ‘Tqä taqä-tawäka epqä iqua, qu äwäpu, qua ämaqä hñquauä-tänjä iqi pmapnuwiqä. Ämaqä iqinjä iqua, iquauñji, quwqä wäunjuä-wiyqä hiñqinqä-qua pmapñqä iwimäkäpu, quvqä itqueqäpnuwiqä. Inyänä wimetqätanquti, quväukuä 400 e pmetpnuwiqä. ⁷ Qänakndanji ämaqä suqä quvqä e itquamipqä iquauñji, Nyi hanjä-iqä wimniqeqä. Inğanji tqä taqä-tawäka iqua, qua iunji ävämapiyä, täqinyqä äpäpu, Nyaqä yoqe, haqeqi ämamäupu, pmapnuwiqä’ ätukqeqä. ⁸ Iinjä ätuäqetanji, tiñjä ätukqeqä. ‘Nyi kukñuä ätätmä eqäqä tä, i witäñinqä, Nyi si suqä huiwä häuä ktäuqe ktapmñqänä.’ Aprähämä iqu näqñqä iinjä ämeqe, apäki Aisakä ique ämikqeñji, hiunji 8 päwqanqä, ymeqä iqueqä huiwi häuä äktäukqeqä. Inji Aisakä iqu, Jekopä iqueni asänä imäkkqeqä. Itanji Jekopä iqu neyaqä awäka 12 iquauñji, asänä imäkkqeqä.

⁹⁻¹⁰ Jekopä iqueqä ymeqä iqua, qu känqä Josepä iquenyqä wiunqä ipu, ique, ämaqä huiziquau, mbqä mapñqä vqanquwängga, iqu Isipä iunji, wäunjuä-wiyqä hiñqinqä-qu äpmaminqeqä. Inğanji Goti Hanjuwä Iqu, iqtä anä äpme, hanjä-iqä eeqänänji huätä ämätñmäütä, yätamäkkqä äwiminqeqä. Iqu ique näqñqä äñguänänji vqangi, ämiqä naqä Isipä iutanjä iqu, iquenyqä winqanqä, ique atäunjuä äwikqeqä. Iqu Isipä iu ämaqä naqä äpmetä, ämiqä naqä iqueqä nätmatqä eeqänänjä anjä iunjä-pqe, ämiminqeqä.

¹¹ Qänakndanji qua eeqänänjä Isipä iunjitä, Kenanä-pqä iunjitä, buayä dä naqänänjä timäuanqä, ämaqä-pqe hanjä-iqä naqä meqanquwängga, neyaqä atqä-awäka-pqe,

buayä mämoqumueqä iminjuwiqä. ¹² Inganj Jekopä iqu, 'Kuä-witqä Isipä du äwinä' tqaŋgä äwiyäqe, iqu neyaqä awäkaunji, Isipä iunqce kinganäni ändowatkqeqä. ¹³ Qu anjuŋji Isipä iunqä uwqanqawänqanji, Josepä iqu qutaqauŋi, 'Nyi Josepä iqunjqä' ätukqeqä. Ämaqä miqä naqä iqu, Josepä iqueqä kanmqätä, kutaqä-känqäkaunqätäni, inganä näqqäqä ekqeqä. ¹⁴ Inganj Josepä iqu, kaniquenyqä kukjuä ändowatätä, iqu iqueqä ämaqä iquata, Isipä iu anä pmaqŋqä itumakqe. Qokä-apäkä eeqänäni, 75 äwokuwiqä. ¹⁵ Inganj Jekopä iqu, Isipänqä e äquveqäkqe, qänakndanji äpäkönqeqeqä. Itanqa neyaqä awiqukua-pqe, inä äpäkönqewiqä. ¹⁶ Iquauqä huiwi, anä-himqä Sekemänqä anju äma äpäpu, qua äptekuwiqä. Ämaqä qua ptjqä Sekemä iunji, hinjuqänäni Aprähämä iqu, Hamo iqueqä ymeqä iquau mbqä ikqeqä.

¹⁷ Nätmätqä tä, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä ique qänqinqa ätukqä-pa timäutjqä itqätanqa, Isipä iunji, ämaqä Israitqä iqua kuapänä eqiyämangjuwiqä. ¹⁸ Inganj, ämiqä naqä, Josepä iquenyqä maqqäqä hñqu, Isipä iu äpmakqeqä. ¹⁹ Iqu neyaqä atqä-awäkau quanqä enqä-panä imäkätä, suqä quvqä itquetä, yänänänqäqä tquanqi, iqua ymeqä dänä iquauŋi, yäpaqä mänqisa äpäkombnqä ämatnämäuinjuwiqä.

²⁰ Hea inganji, Mosisi iqueqä känai, ique ämikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, 'ymeqä tqu anjuwiqä' knuä äwikqeqä. Qu iqueni, qanua hñquaqui-hñqu pawqanqanqä, kaniqueqä anä iunji, anqunänänä ämiminjuwiqä. ²¹ Qänakni, qu yäpaqänqisa matnämäuqanqawänqä, ämiqä naqä iqueqä meqi ämetä, iqueni iyyqä ymeqä enqä-pa ämiminjuwiqä. ²² Isipä pmeqä iqua, iquauä näqqäqä eeqänäni ique ämotqeqanqawänqä, iqu naqä-qu eätä, kukjuä anqunänänä tqä-qu eätä, wäunjuä yänänänqäqä imäkqä-qu ekqeqä.

²³ Iqueqä quväuku 40 ae äpawqanqanji, iqu, iqueqä käyämäqä Israitqä iquauŋqä knuä indqänätä, hinjuä qunätjqä äukqeqä. ²⁴ Iqu äwäqe, ämaqä Isipätanä hñqu, Israitqä hñque quvqä itquetqätanqä äqunäqe, Israitqä ique yätamakqä ävätä, Isipä pmeqä ique quvqä kima ävätä, pizqä äpakkqeqä. ²⁵ Iqu e imäkätäqänqanji, knuä tiinj äwiminjuwiqä. 'Israitqä iqua nyinyqe, näqqäqä tiinj mapnqäü. "Goti Hanjuwä Iqu Mosisi iqesa, ne änewewqatänqiyä." Inäqe qu iñqe, maqqäqä eminjuwiqä. ²⁶ Hiunji awinqanji, iqu Israitqä hñquaqi mäkä hunätqätanqin yä äqunäqe, iquaqi äwqä naqä-hñqanä nyinyqäqä itamakätjqä äwin yätä, 'Äi, sunqä mäkä hunätqänqin yä? Qenqunqiyqä' ätukqeqä. ²⁷ I tquanqa, huizique quvqä itquaminqä iqu, Mosisi ique ävqatäwqatätä, 'Si, ne äminneyätinä, jänä inemäktñqenqe, tqu äktqäwä?' ²⁸ Huäqinji si ämaqä Isipä pmeqä ique äpäkñä-pa, tänganji nyi-pqe pizqä baktñqätanä?' ätukqeqä. ²⁹ Ii tquanqenqe, Mosisi iqu Isipä ävämä, qua Mitiyänänqä zä äwäqe, qua huitanä-qu eä, iqi äpmaminjuwiqä. Iqu iqi äpme, ymeqä qokä hñquaqi eämakqeqä.

³⁰ Inganj quväuku 40 ae äpawqanqanji, enätqä hñqu, Mosisi ique wimetjqä äquvepätä, anä avqñqä imä, qoqonä Säna iunji, zä wänqä hmbiyqä äpa iuta, tä hänaqä sätqätanqäqä yäpä ingisa äpmakqeqä. ³¹ Mosisi iqu hinjuä iinj äqunäqe, knuä kuapänä indqänqeqeqä. Iqu hinjuä anqunä qunmätä qäqiqi pawqanqa, Goti Hanjuwä Naqä Iqu, iqueni tiinj ätukqeqä. ³² 'Nyi tqä tawäka, Aprähämä iqueqä, Aisakä iqueqä, ä Jekopä iqueqä, Goti Hanjuwä Iqunjqä.' I tquanqa, Mosisi iqu yäunjuä-yäunjuä itä, hinjuä qujqänqäqä zä äwinqeqäqä.

³³ Iqu i imäkqanqa, Naqä Iqu tii ätukqeqä. 'Qua si pämä ätqäunqinji, ii Nqeqä. Iinjñqe, si tqä yukä ämuasmäni huätä hiqiveyä. ³⁴ Nyaqä ämaqä iqua, Isipä iunji, hanä-icqä ämepu tääqä dqanqawi, Nyi hinjuä äqunätmä, qätä ae äwiyänänä. Iinj etanqä, Nyi, Isipä pmeqä iquauqä hipa iuta, anqunäqä äpänä. Tänganji si Isipänqäqä anqunäqä äkndowatqänä,' ätukqeqä.

³⁵ Mosisi iqueni, Israitqä iqua kinganäni hngisanä itquepu, 'Si ne äminneyätinä jänä inemäktñqenqe, tqu äktqäwä?' ätukuwä-qenä-qe, Goti Hanjuwä Iqu iqueni, iquau ämitä, anqunä ätuma päniŋqä ändowatkqeqä. Enätqä, zä wänqäqä iu ätqäukqäqä iqu, Mosisi iqu wäunjuä imäkätjqäqä yätamakqäqä vquätjqäqä, Iqu ändowatkqeqä. ³⁶ Isipä iuta, eqä-pñä hänesqä iuta, anä avqñqä iuta, Mosisi iqu wäunjuä huitanä-huitanä ämaqä mimäkqänänäqä di imäkätä, ämaqä iquau ämitimäukqeqä. Anä avqñqäqä iunji, qu quväuku 40 äpmaminjuwiqä. ³⁷ Ämaqä iinj äqunä, Israitqä iquau tii ätukqe. 'Ämaqä hinjuä-tqä nyi enqä-panä-qu hiätñqenqe, Goti Hanjuwä Iqu, hiqä hita-hingua hñque, atäunjuä väniqeqä.' ³⁸ Itanqa neyaqä atqä-awäkiqua, anä avqñqäqä iunji, aquvä äqämbu pmetanqawänqanji, Mosisi iinj äqunäqä iquata anä äpmaminjuwiqä. Ga qoqonä Säna i yätunji, iquata, enätqäqä hñqutä, kukjuä ätkiyiqä. Goti Hanjuwä Iqueuä kukjuä hñqä-pmeqä-tänji ämakqe, ne awä änatqa pqpnuwänqäqä ämakqeqä.

³⁹⁻⁴⁰ Iqueni neyaqä awäkiqua, qätä wiyqänqäqä mäwinqäqä itä, hngisanä itquepu, Isipä iunqäqä anqunäqäqä kiinj äwin yätä, Aronä ique tiinj ätukuwiqä. 'Ne maqqeqäqä.

Mosisi, ne Isipä du inetmakqä iqueni, squä wimequtiyä? Inji hinjuiqä nemepu, hänaqä duta näquatäupnqä, si, nenyqä goti hñqua imäkiyâ' ätukuwiqä. ⁴¹ Inğanj qu golqä hui ämepu, goti quanğä bulumäka meqä enqä-panä hñque imäkäpu, iquenyqä hiqäva äqiyäpiyitanj, goti iquauqä hipaetä imäkkuwiñqä aquvänä iminjuwiqä. ⁴² Inñjñe Goti Hanjuwä Iqu, iqua mäptqä iquenyqätä, qanujä iquenyqätä, qätäqueqä iquauñqätä, aquvänä ipu, qonä qäyä woktäpnqänä tuwä äwiyätä, hinjuinä äqunjuñqä. Ii ätimäukqenqe, hinjuä-tqä iquauqä bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tiñjä äqänänä.

'Israitqä iquenä, he anj avñqä du, quväukuä 40 äpmapiyänğanj, he bulumäka, sipsipqä, meme, tä ikepu, hiqäva äqäminjuwi, Nyinyqä äyä äqäminjuwätänä? Ii oeyqä. ⁴³ *He goti quanğä iquaqunyyä qonj woktäupñqe, Molekä iquenyqä namnä anj ämätäpu, Repanä iquenyqä qätäqueqä enqä-panä ktqä imäkkuwiqä. Nätmatqä iquaqunji, he qäsä äma ikäminjuwiqä. Iñj iqanğuwñqe, Nyi Bapilonä-tänj ingisanqä huätä hendowatmniqeqä,* äqänänä" ätukqe.*

⁴⁴ "Neqä awäkiqua, qe anj avñqä iu äpmapiyänğanj, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anj kuinä-tänj äpmaminjuwiqä. Namnä anj iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iquauñj, kukñuä naqä-qakui äwiminqeqä. Qu anj ique ämätäpiyänğanj, nätmatqä eeqänänj Goti Hanjuwä Iqu, Mosisi ique ämotquakqä-pa imäkminjuwiqä. ⁴⁵ Qänakndanj iquauqä ymeqä iqua, anj iqueni ämapiyi, qu Josuwa iqtä, ämaqä hñquauä qua mapñqä qäsä äma äpkuwiqä. Inğanj Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qua iu äpmaminjuwä iquau huätä väqiyqanğa, qu anj ii ämätkuwi, ämiqä naqä Dewiti iqu äpmetäqanğarqä ämiminjuwiqä. ⁴⁶ Dewiti iqu, Goti Hanjuwä Iqu anğuanänj iwimäkätqätanğqenqä, iqu Iqueni, 'Jekopä iqueqä Goti Hanjuwä Iquki, nyi Sinyqä anj anğuanänj hñqu mätmqänä, hinjuinä nqänjä,' ätukqeqä. ⁴⁷ Dewiti iqu iñj ätukqä-qe, Solomonä iqu-mända Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkkqä anj, qe ämätkqeqä. ⁴⁸ Iñj etanğqä-qe, ämaqä iqua anj ämätppqä iunji, Goti Haqä Yätutanä Naqä Iqu mäpmeqä yänä. Ii hinjuä-tqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äqäqä-tanğä-pañqä.

⁴⁹ *'Ämaqä naqä iqua, zä-hawä iu quamä äpmeñuwä-pa, Nyaqä zä-hawi, qäukuiqä. Itanğa quae, Nqä yuki qutati haqeqi äumä äpmeñänä. He Nyinyqä anj, äkitanj mätpñqäwä? Nqä anj hapä pmeqänqe, anği mätnänä? ⁵⁰ Nätmatqä eeqänänj Nyaqä hipaetänä imäkkqeqä,' ätätä äqänänä" ätukqe.*

⁵¹ Inğanj Stipenä iqu, ämaqä miqä naqä iquauñj, tiñj inä ätukqe. "He ämaqä hñgisänä iquenjqä. He Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipu, Iqueqä kukñui qätä mäwiyqä iquenjqä. Ii tiñjqä. Hiqä tawäkiqua hinjuiqänä imäkminjuwä-pa, he Dñä Anğua Iqueni, hea ique-ique hñgisänä itquetqänjuwiqä. ⁵² Hiqä tawäkiqua, hinjuä-tqä hinjuiqänä äpmaminjuwä iquauñj, eeqäpnä quvqä iwimäkminjuwiqä. Itanğa 'Ämaqä Jänänänj Iqä Iqu, äpäniqeqä' ätmijnuwä iquauñj-pqe, qu pizqä äyä äpäkkuwiqä. Inji Ämaqä Jänänänj Iquenyqe, he täkqä ämaepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ⁵³ He Goti Hanjuwä Iqueuä kukñuä-suqe, enjätä iquauqä hipa iutanj, ae qäyä ämakuwänqä, qänaknänj miqä itqänjuwenjqä" ätukqe.

Qu Stipenä ique, hikä äpäkkuwiñqä

⁵⁴ I tquanği äwipiyi, ämaqä miqä naqä eeqänänj iqua, iquenyqä äwqä quvqä äwinyätä, hiqanji manğtäsqukuä ämäukuwi. ⁵⁵ Ii iqanğuwänğa, Dñä Anğua Iqu Stipenä iqueni kuapänä munğanğa, iqu hinjui, qäukuä haqä yätu ämaqunäqe, nätmatqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänänqñqä motqueqä witanğqätä, Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutanğqätä äqunğqe. ⁵⁶ I äqunäqe, "Hinjuä qumbiyä! Nyi qäukuä qñqanä äutanätanğqätä, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutanğqätä, hinjuä äqunänänä" ätukqe. ⁵⁷ I tquanğa, iqua manj yänänänqñqä ätäpu, qätä a äpmaüknäpu, pämä ätqäupu maqänä äupiwi, Stipenä ique a äkiqätkuwi. ⁵⁸ Ique a äkiqätpiyi, anj-himqä yäpaqä mängisa ätuma äpäwäpu, hikä pizqä äpäkkuwi. Qu iñj mimäqanğğa, ämaqä häñanğatqä quanğä ätukuwä iqua, iquauqä gñuä quäuqe äquvätäpu, hikñä hñqueqä yukä-tänj qäqiqi ekuwi. Iqueqä yoqe, Soli ique. ⁵⁹ Qu Stipenä ique hikä pizqä päsatqätanğuwänğa, iqu tääqä ätätä, "Nqä Naqä Jisasi Iquki, nqä quuvqe indmayä" ätukqe. ⁶⁰ I ätuäqetanj, iqu qonj äuktäutä, tääqä yänänänqñqä, "Naqä Iquki, Si iquauqä suqä quvqenqe, kima mäwqä panä!" ätukqe. E ätuäqetanj, äpäkonğqe.

Qu Stipenä ique suqä tä iwimäqanğuwänğanj, Soli iqu, "Qäyunä äyä imäkqäuä" kñuä äwikqe.‡

* 7:43 Amosi 5:25-27 † 7:50 Asayä 66:1-2 ‡ 7:60 Kukñuä tqe, 8:1 iquesaniji. Näqñqä-tänj iqua, ii 7:60 qäsä etanğqenqe, ii anğuanänjqä indqänätqänä.

8

Soli iqu, quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätñqä ipäqäkqenqä

¹ Hiunji Stipenä ique äpäckuwängani, Jerusalemä iunji, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquväqñqä iquau, quvqä itquapñqä ipäqäkuwi. Quvqä e iwitqueqa uwqanquwänga, qu eeqäpnä, qua Jutiya iunqätä, qua Sämaliya iunqätä, zä im-imä äwekuwi. Ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquanä zä mäwqä ikuwi. ² Qu Stipenä ique pizqä päsqanquwänga, ämaqä suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyätanqqä iunä qänaknä iqä hñqua, iqueä huiwi qua äptepiyi, knuä naqänänqä äqäkuwi. ³ Inäqce Soli iqu, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquväqñqä iquauñi, quvqä itquetñqä ipäqäkqce. Iqu iquauqä anä eeqänänqä iu äwimayäkitä, yäpä inqisa äwätä, qokä iquautä, apäkä iuautä, eqiyäma äwätä, guä äkiqiyäminqce.

Qu, Sämaliya iu kukñuä awä ätumiñuwinqä

⁴ Qokä-apäkä zä äwekuwä iqua, kukñuä änguanänqä awä ätuäkäminuwi. ⁵ Iquautanqä Pilipä iqu, anä-himqä Sämaliya iunqä äwiqce, Kraisi Iquenyqä kukñuä ängui, iqi awä ätumiñqce. ⁶ Qokä-apäkä kuapänänqä, qu Pilipä iqueuä kukñuä qätä äwiyäpu, iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänqä di imäkqangi äqumbiyinqce, iqueuä kukñui, qätä änguanä äwipu äpmaminuwi. ⁷ Ii tiinji. Dñä quvqä kuapänänqä iqua, ämaqä iuta zääqä ätäpu ävameqaungua, ämaqä yänä-a quvqä iquatä, yukä quvqä iquatä, ängua qe imänguwi. ⁸ E imängganqä äqumbiyi, ämaqä anä-himqä iutanji, aquvänä qe ikuwi.

⁹ Anä-himqä iunji, ämaqä hñqu äpmaminqce. Iqueqä yoqce, Saimonä ique. Pilipä iqu matimäuqänqani, iqu paaqä huitanqä-huitanqä imäkätä, Sämaliya pmeqce yäunjuä ipñqä iwimäkätä, “Nyi ämaqä naqunqä” ätminqce. ¹⁰ E imäkätqätanqqenqä, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hinqinqä iquatä, qu, “Ämaqä tqcu, Goti Iqueuä yänänäqñqeqä” ätnäpu, iqueqä kukñui qätä änguanä äwiminuwi. ¹¹ Iqu paaqä hñganqä imäkqca wätqätanqqenqce, qu iinä iminuwi. ¹² Pilipä iqu, kukñuä ängua Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqätä, Jisasi Kraisi Iqueuä yoqeuqätä, awä tuätqätanqqenqä, qokä-apäkä qäsänji, qu ‘naqä-qakuiqä’ knuä indqämbiyi, quuvqä eqiyäpu, asñä ämakuwi. ¹³ Itanga Saimonä iqu-pqce, “Naqä-qakuiqä” knuä indqänäqce, asñä ämetä, Pilipä iquä qanä anä ikäminjiyi. E ikisiyänqani, Pilipä iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänqä huitanqä-huitanqä imäkqangi äqunäqce, iqu yäunjuä iminqce.

¹⁴ Ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä, Jerusalemä iu yqänä äpmaminuawä iqua, “Sämaliya pmeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui ae ämeqäuwä” tqanqä äwipiyyi, qu Pitä iqesä, Jonä iqesä, iquau wimayñqä ändowatkuwi. ¹⁵⁻¹⁶ Sämaliya pmeqä iqua, Jisasi Iqueuä yoqeta asñä meqanquwänga, Dñä Ängua Iqu mäwimeqä yqänä etanji, Pitä iquä, Jonä iquä ätimäyi, Dñä Ängua Iqu iquau munätñqä, Goti Hanjuwä Ique tääqä ätukiyi. ¹⁷ Iquauqä tääqä äsuuyi, hipae ämaqä iquauqä nyuänqä haqeqä hiqanqiyänqca, Dñä Ängua Iqu iquau qe äwimakqce.

¹⁸ Saimonä iqu, iquacu i iqanqinyä, ämaqä Dñä Ängua Ique äyä meqanqä äqunäqce, iqu iquacui mbqä wimätä ikqce. ¹⁹ Iqu iinä itä, tiinqä qe ätukqce. “Nyi ämaqä hñque hipae haqeqä eqanqca, iqu Dñä Ängua Ique meniäqä diñqce, qe yänänäqñqä tä, nyi-pqce inä dapinyqä” ätukqce.

²⁰ I tquanqca, Pitä iqu kimanji, “ ‘Nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu ävätñqce, nyi mbqä imqänä’ knuä äkiyqetanji, tqä mbqetä, tqä-täuätä, qui anä imäknyinyñqinyqä” ätukqce. ²¹ “Goti Hanjuwä Iqueqä hñuä iqini, tqä knuä indqänqce, jänä hma etanji, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä ne imäkätunqceunji, si anä mäpmeqänänqäqä. ²² Tqä knui äkunmäknätnä, suqä quvqä tqenji, ävquatämäutnä, Naqä Iqueuä yätamäkqenqä yatñqä wiyä! Si ii imäkñi, Iqu tqä knuä indqänqä quvqce, huätä makmäunqutiyä, mämakmäuqä yänqutiyä? ²³ Si yänänäqñqenqä hñuä aowä qänätqätanqä äkqänmä, ii äktqänä. Suqä ii, marasinqä quvqä enqä-pa, saqä knuä indqänqce qui ikimäkätqänä. Suqä quvqce, guä enqä-pa kikiqäyäutanqä äkqänänqänä” ätukqce.

²⁴ I tquanqca, Saimonä iqu kimanji, “Nätmatqä qe ändqiyi mänyimeqä yätñqce, Goti Hanjuwä Iqu hanuä nyimäkätñqä, tääqä suinyqä” ätukqce.

²⁵ Inqanji ämaqä kukñuä awä siynqä ändowatkqä iquacu, Pitä iquä, Jonä iquä, nätmätqä hñuä äqunminjiyinqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqätä, awä qäpu äsuuyi, iquacu Jerusalemänqä anqä wiyñqä ävämakiyi. Qanä äwäsiyänqani, Sämaliya pmeqä iuqä anä-himqä kuapänänqä iunji, kukñuä ängui awä ätqäuminjiyi.

Pilipä iqu, ämaqä Aprikatanqä hñque, kukñuä awä ätukqenqä

²⁶ Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Pilipä ique tiinqä ätukqce. “Si pämä ätqäutnä, Sämaliyatanqä mäwqä inqisanqä äwitnä, hänaqä Jerusalemätanji, anä-himqä Gasa

bunqä änyeaciqñe ätimäutnä quveqäyä!“ ätukqe. Hänaqä iqu, qua aväcñqä-tänjä iu änyeaqenä. ²⁷ I tquanğa, Pilipä iqu pämä ätqäutä qe ätukqe. Hänaqä iqi ätimäuqe, iqu Itopiya pmeqä ämaqä naqä hñque äqunqçe. Ämaqä iqu apäkä Itopiya iu miqä naqä iyyqä wäunüä miqetanä ique. Ämaqä iu pmeqe, quwqä apäkä naqä iinyqe, “Ii kandisiyqä” ätmiñuwi. Ämaqä tqu ya äyänqä-qu eä, iyyqä mbqä eeqänäñi miqä ique. Inğanj iqu Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutä, Iqueqä yoqä haqeqä mamäutñqä Jerusälemänqä äpkqe. ²⁸ Jerusälemä iu ae äpmeqetanj, angu wätñqä imäkñätä, iqueqä kalisi haqeqi äpme, hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täuqämanminqçe.

²⁹ Inğanj Dñä Ängüä Iqu Pilipä iqueni tiñä ätukqe. “Si kalisi-tänjä qäqiqi äwätñä, qanä anä winyqä.” ³⁰ I tquanğa, Pilipä iqu, iqu-tänjä qäqi maqänä äwäqe, ämaqä iqu, hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täutqätanji äwiyäqe, “Kukñuä iunji kiqä quatinqçe, si näqñqä ae ämenyä, ä mämeqä inyä?” ätukqe.

³¹ Ga, ämaqä iqu kimanji, “Ämaqä hma eätqe, kukñuä quatinqçe, nyi näqñqä äänä himqäwä? Si äyapätñä, kalisi täu, nyitä quamä anä äpmeyä” ätukqe. ³² Iqu bukä a ätäukqä iunji, tiñä tnätanjiyi.

“Sipsipqä äpäkñqä ätuma äwquwä-panji, qu iqueni, asä iñä ätuma äukuwi. Itanğa sipsipqä meqä kiqä ae, ätävätqätanjuwänğa zääqä matqä iqäqä-pa, iqu kukñuä matqä e ikqe. ³³ Qu iqueni, mäñdi äkittqiyäpu, kukñui qäyunä mämitqä ikuwi. Iqu ymeqä maeqänğa aanqä imäkqanjuwitani, iqueqä kaqä-kawäkaunqe, matqä ipnuwiqä” ätä äyä äqänänä.

³⁴ Ämaqä iqu kukñuä tä a qäpu ätäuqe, Pilipä ique tiñä ätukqe. “Nyi yatñqä äkiyqänä. Ämaqä hiñuä-tqä iqu, tqenyqä ätkqäwä? Iqueqä-kiuänqä ätkqätanä, hñquenyqä ätkqätanä?”

³⁵ Itanji, Pilipä iqu, Jisasi Iquenyqä kukñuä äñguinqä awä ätukqe. Iqu kukñuä, ämaqä iqu a ae ätäukqä quatinqä ganä ätuäqe, kukñuä huiñinqä-pqä inä ätukqe. ³⁶⁻³⁷ Iquaq u hänaqeu äwqinqäqänjiyi, eqä hñque ätimäyi, ämaqä iqu, “Hiñuä qunya! Eqä täqinjqä. Nyi asñi, ämamqätanä, mämeqä imqätanä?” ätukqe.[†]

³⁸ I ätuäqetanji, iqu kalisi miqä iqueni, “Si hosi eyqiyämetñä, iqi pmetñqä imäkiyä” ätukqe. Inğanj Pilipä iquä, ämaqä iquä, eqä bunqä äwäyi, ämaqä iqueni, Pilipä iqu asñä qe äqäkqe. ³⁹ Iquaq u eqä mämdanji äyapätqätanjiyänğa, Naqä Iqueqä Dñä Ängüä Iqu, Pilipä iqueni, maqänä ätuma äwekqe. Ämaqä iqu aquvänä itä, iqueqä hänaqeu äwäqe, iqueni anğumä hiñuä mäqunquä ikqe. ⁴⁰ Inğanj Pilipä iqu, “Tä nyi anä-himqä Asäñdotä iu ätqäüänänä” kñuä ämakqe. Iqisanji, iqu anä-himqä eeqänänä iunji, Jisasi Iquenyqä kukñuä äñguänäñi, awä ätuäkaminqçe. Iqu awä e ätquanji, anä-himqä Sisariya du ätuäqitimäukqe.

9

Soli iqu kñuä äkunmäñkätä, quuvqä eqäkqenqä

¹ Inğanj Soli iqu Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätä pizqä päsatñqä kukñuä yänänäqñqä yqänä ätminqçe. ² Itanji, iqu hiqäva-imäkqä naqä iquenyqä äwäqe, “Si, Israitqä, anä-himqä Dämaskasi iu pmeqä iquauqä, anä aquväcñqä iu miqä naqä iquenyqä, pipa äqiyätñä dapiyä” ätukqe. Iqu iñä tquanğa, iqu pipa iunji, kukñui tiñä äqiyätä äwikqe. “Soli iqu, qokä-pqä apäkä-pqä Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanjuwä iquau ämoqumuetäqe, guä äkiqiyäutä, Jerusälemänqä ätuma päñiqeqä” ätätä äqäkqe.

³ Inğanj Soli iqu, Jerusälemä iu ävama äwäqe, Dämaskasi iu timäutñqä qäqi wätqätanğa, maqänänji qäukuä haqä yätutanä we-hunqçe, nyuauä enqä-panji, ique äwimakqe. ⁴ Wimeqanğa, iqu qua iqi äpäknäqe, ämaqä hñqueqä manjitanji, “Soli iquki, Soli iquki, si Nyi sunqä qui nyimäkätqänjinyä?” tquanji äwikqe. ⁵ Iñä äwiyäqe, “Naqä Iquki, Si Tqukikä?” tquanğa, kimanji, “Nyi Jisasi Iqunjqä. Ämaqä si qui imäkätqänji, ii Nyninjqä” ätukqe. ⁶ “Inqäqe si pämä ätqäutñä, anä-himqä yäpä inğisa paquvä! Iqinji nämatqä si imäktñinqçe, ämaqä hñqu si awä ktänqiyä” ätukqe.

⁷ Ämaqä, Soli iquä anä äuminjuwä iqua, qu ämaqä-qe, hiñuä mäqunquä manjinä tqanji äwipiyyi, kukñuä matqä ätqäuminjuwi. ⁸ Inğanj Soli iqu ivatuwänäqe, hiñuä äqänänäqä-qe, iqueqä hiñui hea äwäkqe. Iñä wimeqanğa, qu ique Dämaskasi iunjqä, a qe ämäusqänğa äukuwi. ⁹ Iqinji, iqueqä hiñui hea yqänä witanji, iqu buayätä, eqätä, manqä, hiñnji hñquaqui-hñque äpmaminqçe.

* **8:33** Asayä 53:7-8 † **8:36-37** Pipa Grikä pmeqeuqä kukñuä iu äqänänqä huiñni, kukñuä tiñä-pqä inä ätä äqänä. Pilipä iqu kimanji, “Si quuvqe, hämänänänä eqinji, asñi iuta matñqinyä” ätukqe. Inji ämaqä iqu, “Nyi, Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqe, quuvqä eqiyätqänänä” ätukqe.

¹⁰ Dämaskasi iunji, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminqce. Iqueqä yoqce, Anänasi ique. Iqu wäsqä enqä-panä äqunätä, Naqä Iqu, "Anänasi iqukiyā" tqanqä äwiyäqce, "Nyi täqi äpmeñänä" ätukqce.

¹¹ I tqanqä, Naqä Iqu, "Si pämä ätqäutnä, hänaqä qu, 'Jänänqä' ätätqänjuwä iunqä uvä" ätukqce. "Iqinji, ämaqä, Jutasi iqueqä anju pmetanqgä hñquenyqä qävqä itnä wimayä! Iqu anä-himqä Tasusi iutanju eä, iqueqä yoqce, Soli iquvi. ¹² Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätä, wätqä enqä-panji tiinjä äqunqceqä. Ämaqä hñqu, iqueqä yoqce Anänasi iqu, yäpä yängisa äwimetä, iqueqä hinju anqumä ängüä qänätñqä, hipae haqeqi wiyätqätangi äqunqceqä" ätukqce.

¹³⁻¹⁴ I tqanqä, Anänasi iqu, "Naqä Iqukiyā, ämaqä iquenyqce, nyi, ämaqä kuapänänä iqua, tiinjä tqangä äwiyänqceqä. 'Iqu Jerusälemänji, Tqä ämaqä iquauñi, suqä quvqä itquakani, itanji täqinyqä pätnqce, hiqäva-imäkkqä naqä iqua, "änguiqä" tqangä, äpäqce, ämaqä, Tqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeqä äkivauquumatätqänjuwä iquau, guä kiyäutñqä äquvepceqä' tqangä, äwiyänqceqä" ätukqce.

¹⁵ Iwä, Naqä Iqu, "Si qanjä uvä" ätukqce. "Ämaqä iinjä iqu, Nyaqä wäunjuä-nyiyqä hiäninqä, Nyi atäunjuä ae iqäqceqä. Iqu, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquautä, anä-himqä iutanä miqä iquautä, Israitqä iquautänji, Nyaqä yoqenqä awä tquatñqceqä. ¹⁶ Iqu Nyaqä yoqenqä awä ätuätäqetani, hanä-iqetä, täñä-hunqetä mequätñqä etanji ämotquamqceqä" ätukqce.

¹⁷ Inqanji, Anänasi iqu äwäqce, anä yäpä ingisa äpaquvāqce, iqueqä hipae, Soli iqueqä haqeqi äwiyätä, tiinjä ätukqce. "Tasi-gua Soli iquki, Naqä Jisasi, hänaqä si päqtätanqñä iu äkimeqä iqu, sinyqä äñändowatqi. Si hinjuä anqumä qñganqti, Dñä Ängüä Iqu kuapänä kimetñqä diñqä äñändowatqiyä" ätukqce. ¹⁸ Iqu iinjä tqanqä, maqänänji, nämatqä hinjuä hea iwomäkminqce, qua mänji päkñganqä, iqu hinjuä anqumä ängüä qe äqäñqce. Inqanji iqu pämä ätqäuqce, asñä qe ämakqce. ¹⁹ Iinjä iäqetani, iqu ymisanjä äñätä, iqueqä yänänäñqce, anqumä qe äwimakqce.

Soli iqu, kukñuä ängui, Dämaskasi iu awä ätuminqenqä

Soli iqu hiunji hñquauñi, quuvqä heqiyqä iquatä, Dämaskasi iu anä äpmaminjuwi. ²⁰ Iqu äpakänä mäpmeqä maqänä ikitä, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu äpaquvätä, "Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä" ätuäkäminqce. ²¹ Ämaqä qätä äwiyäpiyā iqua, qu eeqänänji yäunjuä ipu, tiinjä ätminjuwi. "Jerusälemänji, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeqä mamäuqä iquau, quä imäkätñqä iqu, ämaqä tä, qäqceqä. Itanji täqinyqä anqumñi, täqisanä hñquau guä äkiqiyäutä, hiqäva-imäkkqä naqä iquauñqä ätuma womätä, äquvepqiya" ätminjuwi.

²² Inqanji, Soli iqueqä kukñuä tqe, yänänäñqä ätimäutä, Jisasi Iquenyqce, "Iqu Kraisi ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä," awä jänä ii ätuminqce. Iqu e tqanqceñqce, Israitqä Dämaskasi iu äpmaminjuwä iquauä kñuä indqñqce, äñä mindqñqä ipu, kukñuä matqä ikuwi.

Soli iqu, hanä-iqenqä mäwiñganqä, Dämaskasi iu ävämakqenqä

²³ Hiunji kuapänä ae äpäwqanqä, Israitqä iqua aquvä äqänäpu, Soli ique pizqä päkñqä kukñuä naqä-hñqunä imäkkuwi. ²⁴ Nätmätqä iñqce, Soli iqu näqñqä ämakqce. Hiunjñgatä, heatqänqatä, Israitqä iqua, ique pizqä päkñqceñqce, anä-himqä iunji, hänaqä eeqänänä iu, wiwä äqiyäqämaminjuwi. ²⁵ Iinjä etanji, ämaqä, Soli iqu ämotquaminqä iqua, iqueni heatqänqä anä-himqä täknä quäuqänänä yätunqä ätuma epiyi, iqu hiqokä-qa naqänänä iu mñganqä, guä äqiyäpiyi, täknä yäpaqä mäñgisa äqiyäumäwatkuwi.

Soli iqu, Jerusälemä iu äpmaminqenqä

²⁶ Qänakdanji, Soli iqu, Jerusälemä iu ätimäuqce, iqu ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquatä, aquvä anä qämbñqä imäkminqce. Iqu iinjä itqätanqä, iqua, "Iqu quuvqä eqiyäpiyā" tqangä äwiyäpiyā-qe, eeqänänji, "Quanqiqä" kñuä vqanqä, iquenyqä zä iminjuwi. ²⁷ I etanji, Banäpasi iqu, ique, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñqä, ätuma äwäqce, iqu iquauñi, Soli iquenyqä kukñuä awä ätukqce. Iqu hänaqä iqi äwätäqänqä, Naqä Ique hinjuä äqunqceñqätä, Naqä Iqu ique kukñuä ätukqceñqätä, itanqä Dämaskasi iu äpmeqänqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä kukñuä awä yänänäñqä ätuminqenqätä, ätukqce.

²⁸ Inqanji Soli iqu, iquatä Jerusälemä iu anä äpmapu, qanjä ikipiyänqanji, iqu zä miqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä kukñuä awä ätuminqce. ²⁹ Iqu Israitqä Grikä iquauä kukñuinä tqä iquatä, kukñuä mäkä äunminjuwi. Iinjä ipiyitanji, qu ique pizqä päkñqä iminjuwi. ³⁰ Käta-känqguäkiqa, qu iinjñqä näqñqä ämapiyi, ique anä-himqä Sisariya bunqä ätuma äwäpiyi, iqisanji anä-himqä Tasusi iunqä ändowatkuwi.

³¹ Inganji qua Jutiya pmeqä, qua Galili pmeqä, qua Sämalia pmeqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväcñqä iquauñi, ämaqä huizi iqua hanä-ique mäwqä iqangä, qu äwqä hanuä imbu, ängüä äpmamiñuwi. Dñä Ängüä Iqu, iquauqä äwqeuñi, yänänäcñqä iwimäkqanji, qu suqä Naqä Iquenyqä qänaknä iqä iunä, äpmaka äumiñuwi. Itanğa ämaqä kuapänä quuvqä eqiyäpu, huizi iquatä aquvä anä äqänmiñuwi.

Pitä iqu, Aniyasi ique ängüä iwimäkqenqä

³² Pitä iqu, eeqänänä iu äkoquväkiqinjacänäqce, anä-himqä Linda iu ätimäuce, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqi äpmamiñuwa iquau äwimakqce. ³³ Anä iunji, iqu ämaqä hñqu, iqueqä yoqce Aniyasi iqu, pmetanji äwimakqce. Iqu yuki nñuä-tänjä eä, iqueqä yquvanä iunä pmetanji, quväukuä 8 ämäwqätäukqce. ³⁴ Pitä iqu ique äwimeqce, tiñjä ätukqce. “Aniyasi iquki, Jisasi Kraisi Iqu si anğu ängüä ikimäkqiyä. Si ävautnä, tqä yquvanji, jänä imäkiyä.” I tquanğanji, iqu maqänä qe ävaukqce. ³⁵ Inganji ämaqä eeqänänä, anä-himqä Lindatanä iquatä, quauñuä Salonä pmeqä iquatä, Aniyasi ique hiñuä äqumbiyi, qu kñuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Pitä iqu, Tapita ävauqumuatkqenqä

³⁶ Anä-himqä Jopa iunji, apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui äpmamiñqce. Iiyqä yoqce, Tapita. Yoqä iinji, Grikä iquauqä anä-kukñuui, qu “Dokasiyä” ätmiñuwi. Hea ique-iquenji, ii suqä ängüanänji imäkätä, ämaqä nätmätqänqä äwa iqanguwä iunji, yätamäkqä vqä iiyi. ³⁷ Pitä iqu, Linda iu yqänä pmetanğa, ii tänjä-yaqä äwimeqce, qe äpäköñqce. Itanğa qu iiyqä huiwi, asñä äqiyäpu, anä hiñqä haqä imä ekuwi. ³⁸ Anä-himqä Jopa ii, anä-himqä Linda-tänjä qäciqiyi. Ämaqä quuvqä heqiyqä iqua, “Pitä iqu Linda iu äpmenä” tqanğa äwipiñi, qu ämaqä hñquaqui, “Linda pmeqä iqua, ‘Iyää, si äpakä miqä, nenyqä maqänä biyä’ ätqäuä” suiynqä diñqä, ändowatkuwi. ³⁹ I tquanğiyänğa, Pitä iqu ivatuwänätä, iquaqutä qe äukuwi. Iqu äwimeqanğa, qu anä hiñqä yätunqä ätuma äpekuwi. Yätqänji apäqñqä eeqänänä iua, Pitä iqu-tänjä iqi pämä ätqäupu, kñuä äqiyäpu, gquätä, ämuasmänqätä, Dokasi hanä äpmeqänğa imäkqce, ämotquakuwi. ⁴⁰ Qu i iqanguwänğa, Pitä iqu eeqänänä iquauñi, yäpaqä mänğisa ändowataqce, qonä äuktäutä, Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä ätukqce. Inganji iqu apäkä pizqä i witanğqä inği, hiqumuanä äwiyäqce, “Tapifauä, si vavä” ätukqce. I tquanğa, ii hiñuä äqänäqce, ique hiñuä äqunätä, pämä qe äpmakqce. ⁴¹ Ii pmeqanğa, iqu hipae a maqätqanğa, ii pämä ätqäukqce. E tqäucanğa, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä gokä-apäkä iquautä, apäqñqä iuautä, täaqä ätuätumeqetanji, Tapitai hanä pmetanji ämotquakqce. ⁴² Inğce, Jopa pmeqä eeqänänji, qätä äwipiñi, kuapänänji Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴³ Inganji Pitä iqu Jopa iunji, hiñuñi kuapänä, ämaqä, yaqceqä huiwi wäunjuä imäkqä hñqu, iqueqä yoqce Saimonä iquä äpmamiñiyi.

Pitä iquenqätä, Koniliusi iquenqätä (10:1-11:18)

10

Enätqä hñqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

¹ Inganji ämaqä hñqu, iqueqä yoqce Koniliusi iqu, anä-himqä Sisariya iu äpmamiñqce. Iqu Romätanä mäkä-iqä, qu “Italisanä iquayqä” ätmiñuwa, ämaqä 100 iquau miqä naqä iquvi. ² Iqutä, ämaqä iqueqä anä iu anä äpmapiyä iquatä, qu Goti Hanjuwä Iqueqä äwinyänqeuñi qänaknä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä äpmamiñuwi. Ämaqä nätmätqänqä äwa iqanguwä iquauñi, iqu yätamäkqä kuapänä ävätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä hea ique-ique ätätä äpmamiñqce. ³ Hiñuñi hñqueni, mäptqä äwitñqä ti pmetanğa, iqu wätqä enqä-panä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu ätnänäqinnyä quvepñanji äqunqce. Enätqä iqu ique äwimeqce, “Koniliusi iqukiyä” ätukqce. ⁴ I tquanğa, Koniliusi iqu zä itä, hiñuä yänänäqñqä äqunäqce, “Naqä Iqukiyä, anäñqäwä?” ätukqce.

Kimari, “Si Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä ätätnä, ämaqä nätmätqänqä äwa iqanguwä iquau yätamäkqä ävätqätanğni, Iqu hiñuä äkqänätä, sinyqä kñui ae ämenä” ätukqce. ⁵ “Tänğanji si ämaqä hñquau, anä-himqä Jopanqä dowatiyä. Inji iqua, ämaqä hñquce, iqueqä yoqce Saimonä ique, iqueqä yoqä huizi Pitä ique, ätuma pñqceqä. ⁶ Iqu Saimonä yaqceqä huiwi wäunjuä imäkqä iqueqä anju äpme. Iqueqä anji, eqä-panä manä iqi ämätnänä” ätukqce.

⁷ Enätqä e ätukqä iqu vämeqanğa, Koniliusi iqu, iqueqä anju wäunjuä iqä iquautanä hñquaquisä, mäkä-iqä, ique yätamäkqä vqä iquautanä hñquesä, täaqä ätuätumakqce. Mäkä-iqä iinjä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinyänqeuñi qänaknä iqä-quvi. ⁸ Koniliusi iqu iquauñi, nätmätqä eeqänänji, timäucanğqenqä awä ätuäqce, Jopa iunqä ändowatkqce.

Pitä iqu, wätqä enqä-pa äqunqenqä

⁹ Iqu iquauñi dowatqanga, itanga awingani, qu qanjä äwqinjaqämbiyi, hiunji quemisqänga, anä-himqä Jopa-tänä qäqi wätqätanquwänga, Pitä iqu, anä atäuqä haqä yätqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä ekqe. ¹⁰ Iqu e iqetani, buayä dä vqanga, iqu buayä nmätä ikqe. Qu buayä näwenyā imäkätqätanquwänga, wätqä enqä-pa äqunqce. ¹¹ Qäukuä haqä yätunji qñqanjä äütänqangi äqunqce. Inqani nätmätqä hñqu, yuä naqänänjä enqä-panjä, kiqä hitunüä hñquaqui-hñquaquinä iunji, qua täunqä pätnqä ävquatäwatñqangi äqunqce. ¹² Yuä iqueqä vawä iunji, hiveqä-yaqueqä, yññä-tänä, iwomä-qänakukuiqä, huitanjä-huitanjä iinji, vawä hiknätangi äqunqce. ¹³ E äqunäqe, manjani kukñui tiñjä tqangi äwikqe. “Pitä iquki, si ävautnä, nanui äpäsätnä huinyä!”

¹⁴ Iqu kimanji, “Ae! Naqä Iquki, nätmätqä Tqä hiñuä iqi kiyä mätqä eänqe, nenyñqä pmua imäknänqe, nyi manqä itñqä-qae, oeyä manqä ymqänä” ätukqe.

¹⁵ E tquanga, manä angi tii ätukqe. “Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, kiyä maeqä imäkqenqe, si ‘kiyä mätqeqä’ matqä panä” ätukqe. ¹⁶ Hñquaqui-hñque e ätäqetani, yuä vawä iqueni maqänäñi, qäukuä haqä yätunqä angi äma ekqe.

Koniliusi iquesanjä iqua, Pitä ique äwimakwiñqä

¹⁷ Pitä iqu, “Nyi wätqä enqä-pa äqunänqe, quati änäänqä?” kñuä kuapanä indqänätqätanqangi, ämaqä Koniliusi iqu ändowatkqä iqua, “Saimonä iqueqä anji äñgikä?” ätuäpu, yatñqä ävqa äppiyi, iqueqä anä hänaqä iu ätimäukuwi. ¹⁸ Qu iqi ätqäpiyi, tääqä ätäpu, “Saimonä iqueqä yoqä huizi Pitä iqu, täqisanä?” ätukuwi.

¹⁹ Pitä iqu kñuä yqänä indqänätqätanga, Dñä Äñguä Iqu tiñjä ätukqe. “Hiñuä qunyä. Ämaqä hñquaqui-hñque, sinyqä qävqä iqapätqänäuä. ²⁰ Inäqe, si pämä ätqäutnä, äquveqenqeqä. Nyi iquau ändowatqanjä äquvepquwinqe, si iquatä anä upñqenqe, kñuä kuapanä mindqänqä panä” ätukqe.

²¹ I tquanga, Pitä iqu, iquauñqä äquveqäqe, tiñjä ätukqe. “Ämaqä he qävqä iqapätqänuwä iqu, ii nyinjqä. He sunqä quvepqäüä?” ätukqe.

²² Iqu i tquanga, qu kimanji, “Koniliusi, mäkä-iqä 100 iquau miqä naqä iqu, ändowatqanji äquvepqnä” ätukuwi. “Iqu ämaqä jänänjä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä pmetangi, Israitqä eeqänänjä iqua, ‘Ämaqä äñguänänqeqä,’ ätäätqänuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu, ique tquangqetani, iqu tqä kukñui qätä kiyätñqä dñqce, ne ikitmetanä, iqueqä anä iunqä watunquä ändowatqeqä” ätukuwi.

²³ Inji, Pitä iqu anä yäpä yänqisa ätuma äpeyäqe, hea iqueni, iquau ämiminjqe.

Zinuitäñi, iqu ävautä, iquatä, käta-känqñuäka, Jopa iu pmeqä hñquata, anä äukuwi.

Pitä iqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

²⁴ Äwqinjaqämbiyi, hiunji huizi iqueni, Sisariya iu ätimäukuwi. Iqua qanjä pätkätanquwängani, Koniliusi iqu iquauñqä hiñuä äqunä äpme, iqueqä häñeqä asä qäyutanä iquatä, iqueqä näueqä naqä-qakuänänjä iquatä, tääqä ätuätumakqe. ²⁵⁻²⁶ Pitä iqu anä yäpä yänqisa peyqanga, Koniliusi iqu, iqu-tänä qäqi äpeyäqe, iqueuä yoqä haqeu mamäutñqä, iqueqä yukä-tänä qäqi qonjä äwoktäuqangi, Pitä iqu ique ävauqumuatätä, “Nyi ämaqä, si enqä-panjä iquñqä” ätukqe. ²⁷ Ii iäqe, iqu iquatä yäpä inqisa kukñuä ätqäyäsianqangi, qokä-apäkä kuapanänji, aquvä äqämbu pmetangä äqunqce. ²⁸ Inqani, iqu iquauñi, tiñjä ätukqe. “He Israitqä iqueqä kukñuä-suqenqä näqñqä ae äyä eänäuä. Israitqä iquene qäyä etangi huizi iquatäñi, ne nätmätqä hui imäkätanä iquatä pmeqe, ii pmua imäknänä. Iinjä etangi, nyi ämaqä hñquenyqe, ‘Iqu kiyä mätqä-queqä. Nyi iquatäñi, anä mäpmeqä yenyqueqä’ matqä imqä dñqce, Goti Hanjuwä Iqu nyi ämändqeqeqä. ²⁹ Iinjqe, he tääqä dqanquwinqe, nyi ‘oeyqä’ matqä itmä, äquvepqänä. Inji nyi yatñqä eyqänä. He nyinyqe, sunqä ändowatquwäwä?” ätukqe.

³⁰ I tquanga Koniliusi iqu, “Hiunji hñquaqui-hñque päwqanqceuni, mäptqä äwitñqä ti iqanga, nyi nyaqä anä täu äpmamä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqäqeqä” ätukqe. “Nyi i pmetanga, maqänänji, ämaqä hñqu, iqueqä qäkitani tä naqänänjä yänqä-qu, nyaqä hipenüä iqi ätqäunqeqä. ³¹ Änyimeqe, iqu ‘Koniliusi iqukiyä’ ändqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, saqä tääqä ätäätqäñi, qätä ae äkiyätä, ämaqä nätmätqänqä äwa iqanquwä iquau, yätamäkqä ävätqänjqe, kñuä indqänänä. ³² Täñqani si ämaqä hñquau, anä-himqä Jopanqä dowatiyä. Inji iqua ämaqä hñque, iqueqä yoqe Saimonä ique, ätuma pñqänänjä. Iqueqä yoqä huizi, Pitä iqueqä. Iqu Saimonä huizi, ämaqä yaqueqä huiwiu wäunüä imäkqä iqueqä anju äpmenä. Iqueqä anji, eqä-pñjä manjä iqi ämätänänä,’ ändqeqä. ³³ I dqanga, nyi maqänänji ämaqä hñquau, sinyqä dowatqanga, si suqä äñguä

inemäkätinä, äyä äpnyä. Inji tängaŋi, ne eeqänäni äpätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä täqi äpmeŋqutä, kukŋuä Naqä Iqu äktqäqce, eeqänä qätä äwiyana” ätukqe.

Pitä iqu, kukŋuä awä ätukqenqä

³⁴ Kimaŋi, Pitä iqu tiinjä ätukqe. “Naqä-qakui, nyi näqŋqä tiinjä eqänä. Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iquauqä häŋeqäŋqä kŋuä mämeqä itä, eeqänänjä iquauŋi, suqä asitaŋi Iwimäkkqä Iqueqä. ³⁵ Ämaqä häŋeqä äkitaŋä äsqu, Naqä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänänjinä imäqanŋutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueni itmeŋqiyä. ³⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquene, kukŋuä äŋguä we-huŋqä-täŋi änatapqenqce, he näqŋqä ae äyä enjä. Ii tiinjäqä. Jisasi Kraisi Iqu, ämaqä eeqänänjä iuqä Naqä-qu eä, ne Goti Hanjuwä Iqutä, äwqä naqä-hŋqunä änyana pmetatunquä, inemäkänqiyä. ³⁷ Nätmatqä eeqänänji, qua Jutiya iu ätimäukqä-pqenqce, he näqŋqecqä. Jonä iqu, asŋä qŋqenqä awä ae ätukqänŋa, nätmatqä iinjä qua Galili iu ganä ipäqäqceqä. ³⁸ Inji Jisasi Nasäretqätanä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu ätetä, Dŋä Äŋguä Iquesä, yänänänqetä ävätä, Iqutä anä pmetanŋi, Iqu ämaqä iu yätamäkkqä ävätä, ämaqä Setänä iqu qui imäkkqä iquauŋi, äŋguä iwimäkätä, anä-himqä eeqänänjä iu ikämiŋqenqce, he näqŋqä ae äyä enjäuä. ³⁹ Nätmatqä eeqänänjä, Iqu Israitqä iquauqä qua iutä, Jerusälemä iutä imäkätqätanŋi, ne hiŋuä äqunmiŋqenqätä, ique zä-huätatä äuepu, pizqä äpäkkuwiŋqätä, äwä-tqä-quneyqä. ⁴⁰ Iqueni, hiunji hŋquaqui-hŋque päwqanŋa, Goti Hanjuwä Iqu, anŋumä ävauqumuätäqce, qokä-apäkiuqä hiŋuä iqi timäutŋqä äyä iwimäkkqecqä. ⁴¹ Iqu ämaqä eeqänänjä iquau mäwimeqä itä, ne, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuä awä tqatuŋquä, atäunjuä ae änekqä iqunenyä änemakqecqä. Iqu qua äpTekuäwä iuta ävauqe, buayätä, eqätä anä äŋgqecqä. ⁴² Inŋaŋi Iqu, ne ämaqä iunji, kukŋuä tiinjä iqu, ätnänjä iqi awä tqatuŋquä änatkqecqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Qäquenji, ämaqä häŋä äpmeŋuäwä iutä, pizqä ae äpäkönätqänjuä iutä, iwäsäuqänqä ätekqäqä Iquvqä.’ ⁴³ Hiŋuä-tqä eeqänänjä iqua, Iquenyqä awä tiinjä ätmiŋuwiqä. ‘Ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, Iinjä Iqueqä yoqetanji, äwqä hanjuä imäknätä, iquauqä suqä quvqce, huätä mamäunqiyä’ ätmiŋuwiqä” ätukqe.

Dŋä Äŋguä Iqu, Israitqä iqua qäyä etanŋi huizi iquau äwimakqenqä

⁴⁴ Pitä iqu, kukŋuä yqänä tätqätanŋa, Dŋä Äŋguä Iqu, ämaqä kukŋuä qätä wiyätqätanjuwä eeqänänjä iquauŋqä äquvepätä, manŋuä ämuŋqce. ⁴⁵⁻⁴⁶ Itanji, qu anä-kukŋuä huitanä-huitanä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Israitqä quuvqä heqiyqä, Pitä iquä anä äpkuwä iqua, qätä e äwipiwi, yäunjuä ipu, tiinjä ätkuwi. “Ämaqä Israitqä iquene qäyä etanŋi huizi iquauŋi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dŋä Äŋguä Ique, iquau qanya äyä ävqiyä.” ⁴⁷ Inŋaŋi Pitä iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä huizi iqua-pqce, Dŋä Äŋguä Iqueni, ne ämakqu-panä asä iinjä ämeqäüä. Iinjä etanŋi ne eqätä asŋä qiyatuŋqenqce, ‘Iinjä miqä pambiyä-qe’ tqu natätŋqäwä?” ätukqe. ⁴⁸ I ätuäqetanji, iqu, “Ne iquauŋi, Jisasi Kraisi Iqueä yoqeta, asŋä uwqiyatuŋqecqä” ätukqe. Qu asŋä ae ämapiyi, Pitä iqueni, “Si hiunji hui, nesä anä pmayä” ätukuwi.

11

Pitä iqu, nätmatqä ätimäukqenqä, Jerusälemä iu awä ätukqenqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqu kukŋuä awä tuäkiqäŋqä ändowatkqä iquatä, käta-känŋuäka, qua Jutiya iu äpmamiŋuäwä iquatäŋi, “Ämaqä Israitqä qäyä etanŋi huizi iqua-pqce, Goti Hanjuwä Iqueuä kukŋui ae ämequwiqä” tqanŋä äwikuwi. ² Iinjŋqce, Pitä iqu, Jerusälemänŋqä uwqanŋa, ämaqä quuvqä heqiyqä suqä huiwä häuä ktäuqänqä yänänänqäqä imäkäpiyä iqua, Pitä iqueni, kukŋuä ämitäpu, äkasuwä tiinjä ätukuwi. ³ “Si ämaqä huiwä häuä maktänqä iquauqä anjuŋqä äwätinä, iquatä buayä anä änatqänjuwä iqukiyqä.”

⁴ I tqanŋuwänŋa, iqu nätmatqä eeqänänjä, ique äwimakqenqä awä ätukqe. ⁵ “Nyi anä-himqä Jopa iu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätmä äpmamänŋanji, wätqä enqä-panä tiinjä äqunŋqce. Nätmatqä hŋqu, yuä naqänänjä enqä-panä, kiqä hitunjuä hŋquaqui-hŋquaquiŋä iunji, guä qäkuä haqä yätuta qäyämawatŋanŋi äqunŋqce. Ii qäyämawatnäqce, nyinyqä äpkqce. ⁶ Nyi näqŋqä äŋguänä mamqä, hiŋuä äŋguänä äqunänqecqä. Vawä iunji, hiveqä-yaqecqä, yŋŋä-tänä, iwomä-qänakukuiqä, huitanä-huitanä iinjä, vawä hiknätanŋi äqunŋqce. ⁷ Inŋaŋi, nyi manä hŋqu, tiinjä tqanŋi äwikqe. ‘Pitä iquki, si ävautnä, nanji äpäsätinä, huinyä.’

⁸ Kimaŋi nyi, ‘Naqä Iquki, nätmatqä Tqä hiŋuä iqi kiyä matqä eänqce, nenyŋqä pmua imäknänqce, nyi manqä itŋqä-qae, “oeyä” manqä ymqänä, ätukqecqä” ätukqe.

⁹ “Nyi kimañi e tquanğa, mañä qäukuä haqä yätutani, anğı ändkqeqä. ‘Nätmatqä, Goti Hanjuwä Iqu kiyä maeqä imäkqeqe, si “kiyä mätqeqä” matqä panä,’ ändkqeqä. ¹⁰ Hñquaqui-hñque e ätäqetani, nätmatqä eeqänäñi, qäukuä haqä yätunqä anğı äma ekqeqä. ¹¹ Asä qänğanı, ämaqä hñquaqui-hñquenä, ämaqä anä-himqä Sisariyatanä hñqu nyinyqä ändowatkqä hñqua, anä ne pmetangquä iqi ätimäukuwiqä. ¹² Inğanı Dñä Ängüä Iqu, ‘Si kñuä kuapanä mindqänqä pa, iquatä anä unpqeqä’ dqanğı, nyitä, neqä tatqä-guäka 6 täqi äpmeñuwä tquatä, Sisariyanqä anä äwani, ämaqä iqisanä, Koniliusi iqueqä anä yäpä ingisa, qe äpaqkqeqä. ¹³ Ique wimeqaungua, iqu, enätqä hñqu, iqueqä anä yäpä ingisa pämä tqäutangı äqunqeqenqä, änatkqeqä. Enätqä iqu, iqueni, tii ätukqeqä. ‘Si ämaqä hñquau, Jopanqä, ämaqä Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitäüä ätmiñuwä ique, ätuma pñqä dowatiyä. ¹⁴ Ämaqä iqu, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu, sitä, ämaqä tqä anä iu anä äpmeñuwä iquautä, he häñä equmuatäñinqä dinqe, ktänqiyä’ ätukqeqä. ¹⁵ Koniliusi iqu iñqä qäpu natqanğa, nyi kukñuä ti tipäqiyanganı, Dñä Ängüä Iqu, nenyqä äpätä änamngqä-panä asä iñi, iquau-pqä manğüä inä ämunqeqä. ¹⁶ Inğanı nyi, kukñuä Naqä Iqu hiñuiqänä ätkqä tiiñjqe, kñuä anğumä änyimakqeqä. ‘Jonä iqu asñi, eqä ditänä äqämiñqä etanğutqe, qänakñi he asñi, Dñä Ängüä Iquesä mapnuwiqä.’ ¹⁷ Ne Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqaungua, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Ängüä Ique änatapqke. Hea tänganı Iqu iquau asä iñä äwikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iquau wäunjuä ii iwimäkkqä iurñi, a kiqätmqä iqundi? Oeyqä” ätukqe.

¹⁸ Pitä iqu e tquanğa, ämaqä iqua, äwqä hanjuä imbu äpmapiyi, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiiñä ätkuwi. “Täukue! Kñui äkunmäknäpu, häñä-pmeqä di meqe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä Israitqä iqune qäyä etanğı huizi iquau-pqe, inä äwikqeqä” ätkuwi.

Quuvqä heqiyqä, Andiyokä iu pmeqä iquauñqä

¹⁹ Qu Stipenä ique äpäsäpu, quuvqä heqiyqä huizi iquau, quvqä itqueqanğuwänğa, kuapanäñi anä-himqä hui-huiñuwä im-imä äwekuwi. Hui qua Ponisiyanqä, hui qua eqä-pñä awä iqi äwiñqä Saplusinqä, hui anä-himqä Andiyokänqä äukuwi. Qu äwäpiyanğanı, kukñuä ängüä we-hunqä-täñi, ämaqä Israitqä iquauñä awä ätqäumiñuwä. ²⁰ I etanğqä-qe, iquautani, ämaqä, Saplusi iutanä hñquatä, anä-himqä Sairini iutanı hñquatä, Andiyokänqä äwipu, Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä ängui, awä ätuäpiyanğanı, ämaqä Israitqä iquautanä ma, Grikä iquauä anä-kukñuä tqä iquau-pqe awä inä ätumiñuwä. ²¹ Inğanı Naqä Iqueqä yänänäñjqe, iquatä pmetanğı, qokä-apäkä kuapanäñä iqua, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iquenyqä qänakñä ipñqä äkunmäñjuwi.

²² Quuvqä heqiyqä, Jerusälemä iu äpmamiñuwä iqua, iñqä qätä äwipiysi, qu Banäpasi ique, Andiyokänqä ändowatkuwi. ²³⁻²⁴ Iqu ämaqä anğuanäñu eä, iqueqä quuvqä heqiyqe yänänäñjqä etanğı, Dñä Ängüä Iqu iqueni, kuapanä ämunminqe. Inı iqu äwäqe, Goti Hanjuwä Iqu, iquau ämitä, ängüä iwimäkkqanğı äqunäqetani, aquvänä itä, qu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäñjqä eqiyäpu pmeñjqä iñjqe, iquauqä kñuä indqänqe, äwivauqumuatkqe. Inğanı ämaqä kuapanä, Naqä Iqutä guä ämängguwi.

²⁵ Inğanı Banäpasi iqu, anä-himqä Tasusinqä, Soli iquenyqä qävqä ikitñqä äukqe. ²⁶ Ämoqumueqe, iqu Andiyokänqä ätuma äpätä, quväukuä hñquenı, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqeqä aquvä iqi äqänmiñuwä iquatä, anä äpmamiñuwä. Iqi äpmayi, iquauqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, ämaqä kuapanäñä iu ämotquamiñyi. Andiyokä pmeqä iqua, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñqe, “Kraisi Iqueqä yoqä-tänä-quayqe” iqua-ganä ätipäqäkuwi.

²⁷ Inğanı hiñuä-tqä hñqua, Jerusälemä iu äväma, Andiyokä iunqä äwokuwi. ²⁸ Iu ätimäupiysi, iquatanä hñqu, iqueqä yoqe, Akipasi iqu, pämä ätqäuqe, Dñä Ängüä Iqu kñuä vqanğı, anä-himqä eeqänäñä iu, buayä dä naqänäñä timäuniqenqä awä ätukqe. (Buayä dä naqänäñi, Klotiusi iqu qua eeqänäñä iu miqä pmetanğa, ätimäukqe.) ²⁹ Quuvqä heqiyqä iqua, Akipasi iqueqä kukñui qätä äwipiysi, kukñuä naqä-hñqunä tii ätkuwi. “Tatqä-guäka Jutiya iu äpmeñuwä iquauñi, ne yätamäkkä ävatanä, mbqä väwqatatuñquä, aquvä qiyatuñqeqä.” E ätpiysi, qu hñqunä-hñqunäñi, iquauqä mbqä iwäsäupu, äwikuwi. ³⁰ E imäkäpiyitanı, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, äväwatkuwi. Iquauqu äma äwiysi, quuvqä heqiyqä iu miqä iquau, äwikiysi.

12

Qu, Jemisi ique pizqä äpäsäpu, Pitä ique guä äpmuatekuwiñqä

¹ Inğanji, hiunji naqänänä, bretqä qo matäuqänggani, qua Jutiya iu miqä Heroti iqu, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqnnqä hñquau, quvqä itquetnqä ikqe. ² Iqu tquangi, qu Jemisi, Jonä iqueqä kätä-känguequenji, ipäqäyunjitä pizqä qe äpäkkuwi. ³ Heroti iqu, Israitqä iqua, iqu ii imäkqangqenqä aquvänä iqangä äqunäqe, Pitä ique-pqe a kiqätprnqä ätukqe. ⁴ Iqu iinjä imäkäqe, ique guä äkiqiyäutä, qu iqueni, ique-iqueqä ätqäucisäpu mipnqä, mäkä-iqä 16 iquauqä* hipa iu äwikkqe. Heroti iqu, kñuä tiinjä indqängqce. "Hiunji naqänänä Pasopa iqu timäunqiyä. Hiunji iqu, ae äpawqangani, nyi, Pitä ique itmetmä, qokä-apäkä iquauqä hinuä iqi, kukñuä mitmqeqä." ⁵ Inğanji Pitä iqu, anju guä pmetanğa, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqnnqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, ique yätamäkqä vätnqä, tääqä ätqämanminjuwi.

Enätqä hñqu, Pitä ique, yäpaqänggisa ätuma äukqenqä

⁶ Hiunji Heroti iqu, Pitä ique kukñuä mitätñqä iqu timäutñqänggani, heatqänggani, Pitä iqu mäkä-iqä hñquaquiqä awä iqi, hiqaqä guä hipa inği-inggisa äqäyänä witanğa, mäkä-iqä huiziquaqu, anä hänaqeu hinuä äqunyinyä, yäpaqä mänggisa ätqäuminjiyi. ⁷ Inğanji maqänänä, Naqä Iqueqä enätqä hñqu ätimäuqanğa, guä kiqiyäueqä anä yäpä ingisanji, we qe äungqce. Enätqä iqu, Pitä iqueqä yawä iqi ptqä äpäsätä ävaucumuatäqe, tiinjä ätukqe. "Si pämä maqänä tqävä!" I tquanğa, guä iquaqu iqueqä hipa iu äqiyänminqe, qua mäni ewasqiyäukqe. ⁸ Inğanji enätqä iqu, "Tqä aquvä ämäyätinä, tqä yukä ämuasmänqe, muasmävä" ätukqe. Iqu iinjä imäkqanğa, enätqä iqu, "Tqä gquä quäuqe, ämipnätinä, nyi qänaki nyivändiyä!" ätukqe. ⁹ I tquanğa, Pitä iqu, anä hiqñqä iqueni ävämanji, enätqä ique qänaki qe äwivändkqe. Nätmatqä enätqä iqu imäkqenqe, "Ii naqä-qakuiqä" kñuä mämeqä itä, "Tä, wätqä äqunänänä" kñuä indqängqce. ¹⁰ Iquaqu, qñqanä hñquaquini, mäkä-iqä hinuä äqämbu ätqäuminjuwä iquau maqñqä ämäwqätäyi, täkñä qñqanä yänänäqñqä, guä äkiqiyäueqä iuta, anä-himqä dunqä uwqänqä ique timäuqangiyänggani, qñqanä iqu kiqä-kiuä äutängqce. Iquaqu yäpaqä mänggisa äwiyi, hänaqä hñquau äwiyi, maqänänä enätqä iqu, Pitä ique äväma äukqe.

¹¹ Inğanji Pitä iqueqä kñuä indqängqce, ätnänä iqi wimeqanğa, iqu tiinjä ätnqce. "Nyi näqñqä tänganä eqänä. Ii naqä-qakuiqä. Naqä Iqu, Iqueqä enätqä ique ändowatätä, nyi Heroti iqueqä hipa du pmetanğa anjumä indmeqiyä. Nätmatqä, Israitqä iqua inyimäkñqä kñuä indqängguwi, mänyimeqä yätñqä diñqä, indmeqiyä" ätkqe. ¹² Iqu näqñqä e ämeqe, Mäliya, Jonä Makä iqueqä känäwqä anä iunqä äukqe. Inğanji iyyqä anä iunji, ämaqä kuapanänä, Naqä Iquenyqä tääqä ätäpu äpmaminjuwi. ¹³ Pitä iqu yäpaqänggisa ätqäüä, anä qñqanä ptqä qäyätqätanğa, apäkä wäunjuä imäkqä hui, iyyqä yoqe Rota, ii qñqanä wutemätä äpkqe. ¹⁴ Ii Pitä iqueqä manji qätä äwiyätä, aquvänä itäqä-qe, qñqanä mäwuteyqä itä, anju maqänä äyäqe, "Pitä iqu äpätä, anä qñqanätänä täqi ätqäunä" ätukqe.

¹⁵ Kimanji qu, "Si qämä-qämä inyä" ätukuwi.

Ga, ii yänänäqñqä qe ätukqe. "Naqä-qakuänä etqänä. Iqu täqi ätqäunä."

Ga qu, "Ii, iqueqä enätqä iqueqä" ätukuwi.

¹⁶ Qu e tätqätanğuwänğa, Pitä iqu anä qñqanä ptqä yqänä äqäminqce. Qu anä qñqanä äwuteyäpiyänggani, ique hinuä äqumbiyi, yäunjuä naqä-qakuänä ikuwi. ¹⁷ Inğanji iqu, qu kukñuä matqä qanyä pmappñqä hipaetanä imäkätä, tiinjä ätukqe. "Guä äkiqiyäuenjyquwä anä duta, Naqä Iqu iinjä-iinjä imäkätä, ändma äpqiya. He Jemisi† iquesä, tatqä-guäka iquautä, awä tupñqeqä" ätukqe. Iinjä ätuäqe, Pitä iqu iquau ävämanji, hñqäqinyqä äukqe.

¹⁸ Zinuitänji, Heroti iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Pitä iqu aanqä äqumbiyi, yäunjuä ipu, "Tä änäänäwä?" ätnjuwi. ¹⁹ Inğanji Heroti iqu, Pitä iquenyqä qävqä ipñqä ätukqe. Qu iqueni, mämaqumueqä iqanğuwänğa, iqu ämaqä Pitä ique guä kiqiyäueqä anä iu ämiminjuwä iquau, kukñuä ämitätä, "Iquauji, pizqä päkpiyä" ätukqe. Qänakndanji, Heroti iqu qua Jutiya äväma, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqätä, iu äpmakqe.

Heroti iqu äpäkönğqenqä

²⁰ Inğanji Heroti iqu, ämaqä, anä-himqä Tayä pmeqä iunqätä, Saitonä pmeqä iunqätä, äwqä tnänä äwinyminqce. Qu, qua Heroti iqu ämiminqä iutanä ymisänä ämepu änninjuwinqä, kñuä indqämbiyi, aquvä äqänäpu, iquä kukñuä trñqä äpkuwi. Qu ätimäupiyi, Blastusi, Heroti iqueqä anä hiqaqä wiqä iu miqä iquä, äwqä naqä-hñqunä imbnqä kukñuä ganä ätukuwi. E imäkpiyi, qu Heroti iquenyqä äwäpu, iqu iquauñqä äwqä hanjuä winyätñqä yatñqä äwikuwi.

* 12:4 Qu aquväqnnqä tqaqu-i-tquaqi imäkminjuwä iqua, hea ique-iqueni, hñquaqi-hñquaqiñqä iqua, iquä anä äpmaminjuwi. † 12:17 Jemisi iqu, Jisasi Iqueqä känguequwi.

²¹ Inganji hea, Heroti iqu atäunuä ikqeuñi, iqu ämaqä miqä iquauqä gquä änguanänji ipnätä, zä-hawä änguanänjä iqueqänä pmeqeu äpmeqe, ämaqä iuñi, kukjuä naqänänjä ätukqe.

²² I tquanganji, qu manä tiñjä ätkuwi. “Manä tä, ämaqä hñqueqä manä, goti hñqueqä.”

²³ Qu e tätqätanguwängani, Heroti iqu qätä äwiyäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mämamäuqä iqangqenqä, maqänänji, Naqä Iqueqä enätqä hñqu, ique qui imäkkqe. Qui e imäkkqanga, piweqä hui, ique ängangguwänga, iqu qe äpäkongqde.

²⁴ Naqä Iqueqä kukñui, wäunuä yänänäqñqä itñqänä imäknätä, anä-himqä im-imä wätñqä imäkñqde.

²⁵ Inganji Banäpasi iquätä, Soli iquätä, iquaquiyqä wäunuä Jerusälemänji qäpu iyi, iqi ävämanji, anä-himqä Andiyokä iunqä, anqumä qe äukiwi. Iqi ävämesiyängani, iquaqu Jonä Makä ique, anä ätuma äukiwi.

Poli iqueqä qanjä hiñuiqä ikäminqenqä (13:1-14:28)

13

Qu Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunuänqä atäunuä ikuwiñqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä Andiyokä iu aquvä äqänminjuwä iquauqä awä iqñi, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä hñquatä, näqñqä-vqä hñquatä, anä äpmaminjuwi. Hñqu, Banäpasi ique. Hñqu, Simiyonä, ‘Hiawiqueä’ ätminjuwä ique. Hñqu, Lusisi, anä-himqä Sairini iutañä ique. Hñqu, Mänainä, Heroti iquätä ymeqänga anä ikämangqä iminjiyitanji, näueqä yqänä imäkñga äuminjiyä ique. Itanga hñqu, Soli ique, iquayä. ² Hiunji hñquenji, iqua, Naqä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, buayä manqä pmetanguwängani, Dñä Ängüä Iqu, iquau tiñjä ätukqe. “Nyi, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunjuinqä äteqeqä. Wäunuä tä imäkñqñqä, he iquaqui atäunuä inä ipiyä” ätukqe. ³ Inganji, iqua buayä manqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, iquaqui hipa haqeqä äwiyäpu, wäunuänqä ändowatkuwi.

Banäpasi iquätä, Soli iquätä, Saplusinqä äukiwiñqä

⁴ Inji Dñä Ängüä Iqu, iquaqui dawatqangi, iquaqu anä-himqä Selusiya iunqä äquveqäkiyi. Iqi ätimäyi, yimba ätkamäusinyä, qua eqä-pñä awä iqñä hñquenyqä, kiqä yoqe Saplusi, iunqä äquveqäkiyi. ⁵ Qua iuñi, anä-himqä Salamisi iu ätimäupiyi, iquaqu, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu ikisinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, awä ätuäkäminjiyi. Iquaqui yätamakqä vätnqe, Jonä Makä ique ätuma ikäminjiyi.

⁶ Saplusi iuñi, iqua, qua eeqänänjä iu qanjä ikipu, anä-himqä Paposi iunqä äukuwi. Iqñi iquaqu, ämaqä Israitqä paaqä huitañ-huitañä imäkätä, hiñuä quangä-tqä hñque äwimakñqä. Iqueqä yoqe, Banjisasi ique. Iqu paaqä imäkminqenqde, Grikä iquauqä anä-kukñuä tqä iqua, iquenyqe, “Elimasiuä” ätminjuwi. ⁷ Ämaqä iqu, ämaqeu miqä kñnganänjä Sergius-Paulusi iquätä, anä äpmaminjiyi. Iqu ämaqä kñuä ängüä dinä indqänqä ique. Inganji iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä wiyätñqä wiñgangi, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, tääqä ätuätumakqe. ⁸ Injä etanji, paaqä imäkqä Elimasi iqu, ämaqeu miqä iqu Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätñqä mäwiñgangi, iqu Banäpasi iqueqätä, Soli iqueqätä, wäunuä qui imäkätñqä ikqe. ⁹ Inganji Dñä Ängüä Iqu, Soli iquenji, kuapanä ämurgqe. Iqueqä yoqä huizi, Poli ique. Dñä Ängüä Iqu, kuapanä munqanga, iqu Elimasi ique, hiñuä yänänäqñqä äqunä, tiñjä ätukqe. ¹⁰ “Suqä quvqä eeqänänjitä, quangitä, mangüä äkmnänä. Si suqä ängüä eeqänänjä iuqä mäkä-hunqä-quki eänjä-qae, Setänä iqueqä ymeqä iqukiyqä. Naqä Iqueqä hänaqä jänänjä iuñi, qui imäkñqä itqänjinyä. Suqä iñi mäwquatämäuqe, suqä itqänjinyä?” ¹¹ Qätä nyiyä! Tängani Naqä Iqu kima ktapätä, tqä hiñui hea kuwimäqanga, si mäptqe, hiñuä mäquñquä yakuinä pmatñqñqä” ätukqe. Poli iqu iñi tqanga, maqänänji, qaquvqä enqä-panji, Elimasi iqueqä hiñuä iuñi, hea qe iwimäkkqe. Inganji ique a ämasquämbñqä asusua ikäminqde. ¹² Ämiqä naqä iqu, nätmätqä tä timäquqangi hiñuä äqunäqe, inganji iqu, Naqä Iqueqä kukñuiñqä, kñuä kuapanä indqänätä, iquenyqä quuvqä eqäkkqe.

Poli iquätä, Banäpasi iquätä, qua Pisindiya iu äpmakiwiñqä

¹³ Inganji Poli iquätä, ämaqä, iquätä anä äpmakuwä iquätä, Paposi ävämanji, qua Pambiliya-tänjä inginyqä, anä-himqä Peeke iunqä yimba äukuwi. Iqisanji Jonä Makä iqu, iquau ävämanji, Jerusälemänqä anqumä äukqe. ¹⁴ Qu Peeke ävämanji, qanjä

* **13:9** Yoqä Poli, ii Grikä iquauqä anä-kukñuiyi. Yoqä Soli, Israitqä iquauqä anä-kukñuiyi.

äupiyni, qua Pisindiya-tänjä iu, anä-himqä Andiyokä ätimäukuwi. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänganji, qu, Israitqä iquauqä anä aquväqñqeu äpaquväpu, quamä qe äpmakuwi. ¹⁵ Qu e pmetanguwängga, hñqu, bukä, kukñuä-suqenqä äqäqkeuta a täuqanğa, ga hñqu, bukä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iuta a ätäukqe. Inğanji anä aquväqñqeu miqä iqua, ämaqä hñque, Poli iquesä, ämaqä iqtä anä äpmamiñuwä iquautä, tiñjä tuätñqä ätukuwi. “Nqä nyämaqäüä, he ämaqä iuqä äwqe, yänänäqñqä imäkññqä kukñuä-tänjuenä etanğutqe, he awä tññqeqä.”

¹⁶ Inğanji Poli iqu pämä ätqäuqe, qu kukñuä matqä pmapñqä, hipa itä ämenä ämitä, tiñjä ätukqe. “He ämaqä Israitqä iquendä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, qätä nyipiyä. ¹⁷ Israitqä iquauqä Goti Hanjuwä Iqu, neqä atqä-awäkaunji, Iqueqä ämaqä hiññqä ätekqeqä. Qu Isipä iunji, ämaqä yakua pmeqä enqä-panä pmetanguwängga, Iqu imäkqanji, qu kuapänä eqiyämanğuwiqä. Qänakndanji Isipä iutanji, Iqueqä yänänäqñqä iuta itmakqeqä. ¹⁸ Iqu e itmeqanğa, qu quväukuä 40, anä avqñqä iu pmetanguwängga, Iqu iquauqä suqä hñgisanä iqetanji, hanjä-iqä ämakmanminqeqä. ¹⁹ Inğanji qua Kenanä iunji, hueqä-himqä kui-kui 7 äpmakäwätanğuwä iunji, Goti Hanjuwä Iqu qui imäkätä, iquauqä quae Israitqä iquauqä wimänätñqä qe äwikqeqä. ²⁰ Nätmatqä eeqänäni e imäkätqätanğa, quväukuä 450 inä äpäukqeqä. Iqu qua ae äväqe, qänakndanji Iqu ämiqä naqä yakuinä miññqä iquau äteqa äumiñqe. Iqu iñji, Iqueqä kukñui hiñuä-tqä Samueli iqu pmetqänganqä imiñqe.

²¹ Inğanji qu Samueli iqueni, tii ätukuwiqä. ‘Ne ämiqä naqä hñqueqä yäpä iqi näweqä pmetatunğuanä, si ämaqä hñque atäunüä isñqeqä.’ Qu e tquanğuwängga, Goti Hanjuwä Iqu, Soli ique ätekqeqä. Iqu Kisi iqueqä ymeqä eä, awiçu Benjämenä iquesanä ique. Soli iqu iquauñji, quväukuä 40 iunji ämimiñqeqä. ²² Goti Hanjuwä Iqu Soli iqueqä ämiqe, huätä ämamäütä, iqueqä anä metñqe, Dewiti ique-mända ätekqeqä. Iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqu awä tiñjä ätukqeqä. ‘Nyi Dewiti, Jesi iqueqä ymeqä iqueni, hiñuä ae äqunäñqeqä. Iqueqä qeqä-quuvqä iunji, Nyaqä enqä-panä eä, iqu Nyi änyinänqä dunä imäkquäniqeqä,’ ätukqeqä” ätukqe.

²³ “Iqu hiñuiqänänji kukñuä guä ämäsäütä ätkqä-pa, Israitqä-qune häñjä anğu inemäkäqumuatetñqä diñqe, Dewiti iqueqä hueqä-himqä ekuwä iutanä hñque ändowatkqeqä. Ämaqä Iqu, Jisasi Iqueqä. ²⁴ Jisasi Iqu wäunüä miqäqiyqä änä etanğanji, Jonä iqu Israitqä eeqänänä iquauñji, kñuä äkunmäknäpu, asñä qämbñqä awä ätumiñqeqä. ²⁵ Jonä iqu, iqueqä wäunui qäpu imäkätñqä itäqänganji, iqu tiñjä ätukqeqä. ‘He kñui, äänä hiyqiyä? Nyi tqunğä? Nyi ämaqä, he hiñuä äqämbu äpmeñuwä iqunä, hmanjğä. Inäqe, he qätä nyipiyä! Ämaqä Hñqu, nyinyqä qänaki änä äpäniqeqä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue, nyi meweqä yimniqeqä. Nyi ämaqä äñgunä hmanjğä,’ ätukqeqä” ätukqe.

²⁶ Poli iqu tiñjä inä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä. He Aprähämä iquesa eqiyämanğuwä iquendä, itanğa he ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, kukñuä häñjä anğu inemäkäqumuatetñqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu nenyqä ändowatkqeqä. ²⁷ Jisasi Iqu qua iu pmetanğanji, ämaqä Jerusälemä iu pmeqä iquata, iquauqä ämaqä naqä iquata, Iquenyqe näqñqä äñguänänji maeqä imiñuwiqä. Itanğa Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquauqä bukä iuta, hiunji hapä pmeqä ique-ique a ätäumiñuwä-qe, qu iññqä-pqe näqñqä äñguänänji maeqä imiñuwiqä. Iññä dutanji, qu ‘Ämaqä Tqu äpäkonätñqeqä’ ätukuwä iunji, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua äqäkuwi, naqä-qakuä imäkkuwiqä. ²⁸ Qu Ique pizqä päkññqe, Iqueqä suqä quvqä hui, mämäqumueqä ipiyä-qe, ämaqä naqä kinganänä Pailoti iqueni, iqu äpäkonätñqä diñqä kiqtätmä äwikuwiqä. ²⁹ Qu nätmatqä eeqänänji, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua, Iquenyqä hiñuiqänä äqäkuwä-pa imäkpiyi, Iqueuä huiwi zä-huätatä hunätanğqeta ämepu, äma äwäpu, qua äptekuwiqä. ³⁰ Iqu ae äpäkonğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anğu ävaucumuatkqeqä. ³¹ Huinji kuapänänä iunji, ämaqä, Galili äväma Jerusälemänqä Iqtä anä äkuwä iquauñji, Iqu äwimeqisminqeqä. Täñğanji ämaqä iqua, Israitqä iquauñji, Iquenyqä kukñuä awä ätuätqänüä. ³²⁻³³ Kukñuä äñguä we-huñqä-tänji, ne awä tiñjä etqunä. Kukñuä, Goti Hanjuwä Iqu guä ämäsäütä, awiukuau ätukqeuñji, iñji naqä-qakuä imäkätä, awiukuauatanä hueqä-himqä iquene yätamäkqenqä, Jisasi Ique anğumä ävaucumuatkqe. Iññqe, apqä hñquaqunä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tiñjä äqänänä.

‘Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi täñğanji Tqä Tniqunä eqänä.’†

³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Ique qua pteqeta anğu ävaucumuatkqetanji, Iqu anği mäwqä itä, pizqä miqä iquänä. Iññqe Goti Hanjuwä Iqu tiñjä ätätä äqäqeqä.

'Nyi ämiqä naqä Dewiti ique ängüä wimäkmqä ätukqä-pa, Nyi heñi-pqä inä etätqänänä. Kukjuä iiji, huizi iquau ämäwqätäutä, qäyunä timäunjiqiyä.'[‡]

³⁵ Iqu apqä huiziunji, tiinjä-pqe ätätä äqäkqeqä.

'Ämaqä, Si äteknä Iqu, pizqä yätñqä hiñuinä maquñgä isñiqä.'[§]

³⁶ Dewiti iqu qua täu äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqeuñä qänaknä iqänjaqänäñqe, äpäkonnganğa, qu iqueqä huiwi, kawäkiqqa qua äptnäñuwä iu pteqanğuwänğa, pizqä qe ikqeqä. ³⁷ Inäqe Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qua iuta anğu ävauqumuatkqä Iqueni, Iqueqä huiwi pizqä miqä ikqeqä.

³⁸⁻³⁹ Nqä nyämaqäüä, iñqe he näñqä ängüänänä tiinjä hiñqeqä. Ämaqä Iinjä Iqueqä wäunjuä dutanji, ämaqeüqä suqä quvqe huätä mamäüqä iunqe, ne awä etätqänünä. Tiinjä-pqenqä näñqä ängüänänä hiñqeqä. Goti Hanjuwä Iqu henyqe, 'ämaqä jänänänjuaiqä' täniqä diñqe, kukjuä-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqeu qänaknä iquwi, hiyaqä suqä quvqe huätä mämaemäüqä yänjiqiyä. Inäqe, Ämaqä Iinjä Iqu, ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqanğpqe, Iqu iquauqä suqä quvqä eeqänänji, huätä ämamäütä, 'ämaqä jänänänjuaiqä' täñqiyä. ⁴⁰ Inji Goti Iqueqä kukjuwi hiñjuä-tqä iqua, nätmätqä quvqänänñiqä, 'Äpäñqiyä' ätkuwi, he emeqänqä, hiñjuä ängüänä äqunäpu wimasipiya. ⁴¹ Qu tiinjä ätkuwiqä.

'He ämaqä äkasuwä tqä iquenä, hiñjuä qumbiyä! Nyi nätmätqä huitanji, hiyaqä awä iqi imäkmqänä. Nyi nätmätqä imäkmqä iqanğmdqenqä, ämaqä hñqu etqanğutqe, he iñqe, "naqä-qakuiqä" kñuä mindqänqä ipñqeqä. Iñqe he yäunjuä ipu, qui imäkmñqäüä,' ätkuwiqä' ätukqe.*

⁴² Poli iqu kukjuä awä qäpu ätäqe, Banäpasi iqutä, yäpaqä mäñgisa wiñqä uwqanğiyänğa, qu iquacuwi tiinjä ätkuwi. "Hiunji hapä pmeqä huiziqeñi, nätmätqä täñqe, qe anğu äquvepäsinä, awä inä nasinyiñqeqä." ⁴³ Qu anjä äquväñqeuñi ävämanji, Israitqä kuapänänä iquatä, ämaqä huizi-pqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuä qätä äwiyäpu, Ique qonjä anä woktäuqä iquatä, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, qänaknä äwivändkuwi. Inğanji iquacu, iquauqä kñuä iunji, yänänänñiqä imäkäsinyä, "He Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä nätmätqä ängüänänä hinginäwa etapätñqeuñä äpmeñuwä-pa, asä iunä pmeqänñqä" ätukiyi.

⁴⁴ Hiunji hapä pmeqä huiziqeñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuä qätä wiñqä, ämaqä anjä-himqä iutanji, hatñä aquvä qe äqänğuwä. ⁴⁵ Aquvä iinjä qänğanğä äqumbiyi, Israitqä iqua, iquauqä äwqe äkasuwä ämunätä, Poli ique quvqä ätuäpu, iqueqä kukjuwi mäñdi äkittqäkuwi.

⁴⁶ Qu iinjä imäkqanğuwänğa, Poli iqutä, Banäpasi iqutä, zä miqä kukjuä yänänänñiqä ätukiyi. "Naqä-qakuiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, ye Iqueuä kukjuwi, Israitqä iquenä ganä awä etqeqä. He iqueuä kukjuwi tuwä äwiyäpu, hiqä-hiuänqe, 'Ne häñä hea ique-ique pmeqe, äñä mämeqä yanqunä' ätätqänjuwä-pa iquwiñqe, he qätä yepiyä! Täñğanji ye heñi, kukjuwi awä maetqä, ämaqä hñquau-mända tuenqeqä." ⁴⁷ Goti Hanjuwä Naqä Iqu, hiñjuiqänä ätäññqe, täñğa ye sä äyatqi.

'Nyi si Israitqä iqua qäyä hitqanği huiziuqä hiqt-tä-quki ikimäkqänä. Inji, ämaqä qua täu äpmeñuwä eeqänänä iunji, Nyi anği häñä imäkäqumatemñiqä yätamäkqä vqä-quki, esñqinyä' äyatqiyä' ätukiyi.

⁴⁸ Ämaqä Israitqä qäyä etanği huizi iqua, kukjuä tä qätä äwipiyyi, iquauqä äwqe ängüänänä wiñğanğa, qu Naqä Iqueqä kukjuñqeqe, "Ängüänänñiqä" ätmiñuwä. Inğanji ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu häñä hea ique-ique pmeqä mapñqä äteqäqä iqua, qu eeqänänji quuvqä eqäkuwi.

⁴⁹ Inğanji Naqä Iqueqä kukjuwi, ämaqä, Pisindiya-tänä inğisa im-imä äpmamiñuwä iqua, qätä äwikuwi. ⁵⁰ Inäqe Israitqä iqua, apäkä, yoqä naqä qonqä, Goti Hanjuwä Iqu qonjä äwoktäutqänjuwä iquauqä äwqä iutä, anjä-himqä iutanjä qokä naqä iquauqä äwqä iutänji, äwivauqumuatkuwi. Ga eeqänänä iinjä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, Pisindiya iunji huätä ändowatkuwi.

⁵¹ Inğanji iquacu, anjä-himqä Andiyokä iu ävämayiñqä isiyänğanji, quwqä suqä quvqenqä kima äväsinä, qua hinoqukuä, yukiu täka ämäkmñqeqe, iqi äquveteqiyemä äukiyi. Iquacu äwiyyi, anjä-himqä Aikoniyamä iu ätimäukiyi. ⁵² Itanğa, Andiyokä pmeqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä iqua, Dñä Ängüä Iqu manğua munğanğa, aquvänä kuapänä imiñuwä.

14

Polii iquä, Banäpasi iquä, Aikoniyamä iu äpmaminjiyinqä

¹ Inganji Aikoniyamä iunji, Poli iquä, Banäpasi iquä, suqä asä ii imäkäsinyä, Israitqä iquauqä anjä aquväcñqä yäpä yängisa äpeyäsinyä, kukñuä awä ätukiyi. Iquacu kukñuä ängüä tquanjinyä äwipi, ämaqä kuapänä Israitqä hñquautanjätä, ämaqä huizi iquautanjätä, quuvqä eqäkuwi. ² I etangi Israitqä quuvqä maeciyyä iquä, qu ämaqä huiziuqä äwqeuñi, äwivauqumuatqauñgua qu ämaqä quuvqä eqäkuwä iquauñqä äwqä quvqä imäkkuwi. ³ Iinjä iqanjuwängga, Poli iquä, Banäpasi iquä, zä miqä iqi hñqanqä äpmanyä, Goti Hanjuwä Iqu ämaqeuñqä äwinyätä, hñginäwa ängüänänji väñqenqä kukñuä awä ätuminjiyi. Iquacu iinjä itqätangiyängganji, Naqä Iqu, iquacu wäunuä ämaqä mimäkqänänjä hui imäkijyñqä yänänäcñqä ävätä, ämaqeuñi, 'Iquacuñqä kukñui naqä-qakuiqä' ämotquakqe. ⁴ Inji, ämaqä anjä-himqä iutani, awänä äpatmbiyi, hñqua, ämaqä Israitqä imuatä, äwqä naqä-hñqunä inganguwängga, hñqua, ämaqä kukñuä awä tuäkiqiyñqä ändowatkqä iquaquä iñguwi.

⁵ Qanakndani Israitqä hñquatä, ämaqä huizi hñquatä, iquauqä ämiqä iquatä, qu Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, hikä päkññqä äwqä naqä-hñqunä iñguwi. ⁶⁻⁷ Iquacu ii näcñqä ämayi, quä Likoniya-tänjä iñgisanjä zä qe äukiyi. Likoniya iñgisani, iquacu anjä-himqä Listiyatä, Depetä, anjä qäqinjä-pqä iunji, qanjä inä ikisinyä, kukñuä ängui awä ätuäkämijiyi.

Polii iquä, Banäpasi iquä, Listiya iu äpmaminjiyinqä

⁸ Anjä-himqä Listiya iunji, ämaqä hñqu, iqueqä yukä quvqä, yänänäcñqä maeqä, äpmaminje. Känai, yukä quvqä-tänjä-qe änyuekqenqä, iqu qanjä mäwqä iminjä. ⁹⁻¹⁰ Ämaqä iqu, Poli iqu kukñuä tqanji qätä äwiya pmetanga, Poli iqu hñjuä yänänäcñqä äqunäq, iqu ängüä imänätñqä quuvqä eqiyätä iqanji äqunäq, "Si pämä tqävä" haqeqä ätukqe. Iqu e tqanga, yukä quvqä iqu pämä yänänäcñqä ätqäue, qanjä ikäkqe.

¹¹ Inganji, ämaqä kuapänänji, Poli iqu iinjä imäkqanji äqumbiyi, qu Likoniya pmeqä iquauqä anjä-kukñui ätäpu, manjä tnänjä tii ätkuwi. "Goti hñquacu, ämaqä eqqä-panjä nenyqä äquvepqiñqä." ¹² E ätpiyi, qu Banäpasi iquenyqe, "Iqu goti Susi* iqueqä" ätkuwi. Poli iquenyqe, "Iqu ämaqä kukñuä tqä-qu etangi, iqu goti Hemesi iqueqä" ätkuwi. ¹³ Anjä-himqä täknjä qänätanqä-tänjä iqinjä, Susi iquenyqä hiqäva-imäkqä anji ämätññqä. Inganji Susi iquenyqä hiqäva-imäkqä iqu, pälawä-yatqä itä, bulumäka qokä hñquautä, anjä qñqanjuñqä äma äwäq, qokä-apäkä iquatä, Banäpasi iquenyqätä, Poli iquenyqätä, hiqäva imäkanä-tpu ikuwi. ¹⁴ Banäpasi iquä, Poli iquä, nätmätqä tä imäkanä-tpu iqanjuwinqä qätä äwiyi, iquacu yänuä isinyä, ämuasmänqä äpisäsinyä, qokä-apäkä iquauä awä iquenyqä tnänjä äwiyi, tääqä yänänäcñqä tiiñ qe ätukiyi. ¹⁵ "Yeyämaqä iquenyä, he suqä tä, sunqä imäkqäuä? Ye ämaqä, he eqqä-panjä quveyqä. Ye kukñuä ängüä we-huñqä-tänjä, awä tii etätqänueqä. He nätmätqä hñginqä iu qänaknä itqänjuwi, huätä ävquatämäupu, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iquenyqä qänaknä ipiyä! Goti Hanjuwä Iqu, qäukuitä, quaqetä, eqetä, nätmätqä eqqänänjä iu äwinqetä, imäkkqeqä. ¹⁶ Hñjuicqändqä duta äpänqä, tänja täsuänä. Iqu qokä-apäkä eqqänänjä iquauñi, hñjuinä qunätanji, qu qänaknänji, quwqä äwinqä dunä iminjuiqä. ¹⁷ Iinjä etangi, qu Iquenyqä mañqä ipñqe, Iqu zä mäpmeqä iminjä. Oeyqä! Iqu hea ique-iqueñi, qokä-apäkä eqqänänjä, he-pqe qäsänji, ängüä emäkätä, qäkuwä yätutani, piyä äyä etapätñqeqä. Iqu iinjä imäkätqätanji, ymisanjä ängüänänji äyä ätimäutñqeqä. Itani, he buayä kuapä änapu, heyaqä äwqä imä aquvänä ipñqä emäkätñqeqä" ätukiyi. ¹⁸ Qu iquacuñqä hiqäva imäkññqä yänjä qänqanqä, iquacu, iinjä äsuiyi, "oeyqä" ätuäsinyä, yänjä ämäwqänqänji. Iinjä iqanjiyinqä, mimäkqä ikuwi.

¹⁹ Qanakndani, Israitqä Andiyokätanjä hñquatä, Aikoniyamätanjä hñquatä, Listiya iunqä äwäpu, ämaqä iqi pmeqeuqä knuä indqänqä äkunmäkpiyi, Poli iquenyqä hikä wapi ätnämäupu, "Pizqä qe äpäsquänä" knuä indqänäpu, iqueqä huwi eyqiyäma äpäpu, anjä-himqä iquenyqä täknjä qänätanqä yäpaqä mängisa ekwi. ²⁰ E iqanjuwä-qe, qokä-apäkä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä iquä äppi, ique yäkutäma uwqiyqanguwängga, iqu angumä ävautä, anjä-himqä yäpä iñgisa ekqe. Awingani, iquä, Banäpasi iquä, anjä-himqä Depe iunqä qe äukiyi.

Polii iquä, Banäpasi iquä, Andiyokä iunqä anji äukiñqä

* **14:12** Ämaqä Grikä iquauqä goti qanqä iquautanjä naqä iqueqä yoqe, Susi ique. Ga iquauqä goti hñquququeqä yoqe, Hemesi ique. Iqu quwqä goti eqqänänjä iquauqä kukñuä äma uwqä iqueyi.

²¹ Iqini iquaqu, kuknuä ängüä we-hunqä-täni, awä tuätqätangiyängga, ämaqä kuapänäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. Qänakni, iquaqu Listiya iunqätä, Aikoniyamä iunqätä, itangga Andiyokä iunqätä angumä äukiwi. ²² Anä-himqä iquauji, iquaqu, quuvqä heqiyqä iquau yänänäqñqä iwimäkäsinyä, yänänäqñqä tiinjä ätukiwi. “He quuvqä eqiyäpu, yänänäqñqä pmeñqeqä. Ne Goti Hanjuwä Iqunä miqeu, yäp ä ingisa yaniquä etangqä-qe, hanä-iqä naqänäni, ämaqä iquauqä hipa iuta, ganä meniqeqä” ätukiwi. ²³ Inganji anä-himqä ique-iquenji, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänmiñuwä iquau mipñqenqe, iquaqu ämaqä hñquau atänuuä ikiwi. E imäkiwi, iquaqu buayä manqä äpmanyä, tääqä äsuyitani, Naqä Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä iquauji, Iqueqä hipa iu äpmuatekiwi.

²⁴ Inganji iquaqu, Pisindiya-tänä iu qanjä qäpu ikäyi, Pambiliya-tänä inçi ätimäukiwi. ²⁵ Iqi ätimäyi, anä-himqä Peeqa iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä äsuyitani, anä-himqä Ataliya iunqä äquveqäkiwi. ²⁶ Iqisanji iquaqu, Andiyokä iunqä yimba äukiwi. Ämaqä iqi pmeqe, hiñuiqänäni, iquauqini, Goti Hanjuwä Iqueqä qeiqinyänä iunä äpmesinyä, wäunuä imäkiyñqe, Iqueqä hipa iu äpmuatekuwä iquayi. Iquaqu wäunuä iinjä ae imäkiwi, Andiyokä iunqä angumä äpkiwi. ²⁷ Iqi ätimäyi, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumesinyä, nätmätqä, Goti Hanjuwä Iqu iquaquiyqä hipa duta imäkkqenqe, eqäpnä awä ätukiwi. Iquaqu tiinjä-pqä inä ätukiwi. “Ämaqä Israitqä qäyä etangji huizi iqua-pqe, Iquenyqä quuvqä heqiyqäpnqä iinjqe, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä äwimeyqeqä” ätukiwi. ²⁸ Inganji iquaqu, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquatä, hiunji hatnjä äpmakiwi.

15

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Jerusälemä iu kuknuä ätñguwiñqä

¹ Inganji Israitqä hñqua, Jutiyata äppiwi, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquau, näqñqä tiinjä äwikuwi. “He Mosisi iqueuä suqä iunji, qänaknä miqä ipu, hiqä huiwi häuä maktängangppqe, Goti Hanjuwä Iqu, angumä metmeqä itä, hänjä memäkäqumuateqä yäniqeqä” ätukuwi. ² Poli iquatä, Banäpasi iquatä, qätä iinjä äwiwi, kuknuä iinjä tqauñuwä iquatä, kuknuä mäkä naqänänä äunmiñuwi. Qu ii imäkqanguwängga, quuyqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, ämaqä huizi iquautä, atänuuä äwikuwi. Itani, ämaqä iinjä iqua, Jerusälemänqä äyäpu, ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä huizi iquatä, hanä-iqä ique jänä imäkpnqä diñqä, ätukuwi.

³ Quuvqä heqiyqä iqua, iquau e ändowatqanguwängga, iqua, Andiyokänji äväma, Ponisiya-tänä ingisatä, Sämalija-tänä ingisatä äwäpu, Israitqä qäyä etangji huizi iqua, kñuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwiñqä awä ätqäumiñuwi. Quuvqä heqiyqä qätä iinjä äwipiwyä iqua, aquvänä ikuwi. ⁴ Iqua Jerusälemä timäuqanguwängga, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänmiñuwä iquatä, iquauqä ämiqä iquatä, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, iquauñqä aquvänä ipu itmakuwi. Inganji, Poli iquatä, Banäpasi iquatä, nätmätqä eeqänäni, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquiyqä hipa iuta imäkmiñqenqä, awä ätukiwi. ⁵ E tqauñgiyängga, Parisitanä quuvqä heqiyqä hñqua, ivatuwämbiyi, tiinjä qe ätukuwi. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etangji huizi, quuvqä heqiyqanguwä iquauji, he iquauqä huiwi häuä äktäupu, ‘Mosisi iqueä suqeuñi qänaknä ipiyä’ tqäpnqä” ätukuwi.

⁶ Itanga, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä, kuknuä iinjä jänä imäkpnqä aquvä äqängguwi. ⁷ Qu kuknuä kuapanä ae ätpiwi, Pitä iqu pämä ätqäuge, tiinjä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä, he näñqeqä. Hiñuiqänäni, Goti Hanjuwä Iqu, wäunuänqä änewäsautä, nyi tiinjñqä ätenjikqeqä. Nyi, ämaqä Israitqä iqua qäyä etangji huizi iquau, kuknuä ängüä we-hunqä-täni, awä tuätqätangmdi, qu qätä änyiyäpu, quuvqä heqäpnqänänä.

⁸ Ämaqequä kñuä indqänqä imñi, Goti Hanjuwä Iqu näqñqeqä. Iqu Dñä Ängüä Ique, ne änätpkqä-pa, ämaqä huizi iquauji, inä äwikqeqä. Iqu iinjä imäkäqetani, iquauñä-pqe itemetä aquvänä itäqenqä, äyä ämänätquakqeqä. ⁹ Iqu nesä, iquautäni, suqä huitanä-huitanä minetqeqä, asä inä inätquakqeqä. Iquauqä quuvqä heqiyqä iutani, Iqu qu kiyä mamätqänqä, ne inemäkkqä-pa, hipñqä iwimäkkqeqä. ¹⁰ Inji hanä-iqä atqä-awäkiquatä, nesä änä mämiwäuqänänä iqu, he tängñäni quuvqä heqiyqä iquau wiwätanä-tpu iquä. Iinjä ipu, Goti Hanjuwä Iqueni, sunqä yamwiqä ävqäüä? ¹¹ Neqä quuvqä heqiyqä imñi, kuknuä tqe, naqä-qakuiqä. Ne, Mosisi iqueqä suqeu qänaknä iqetani, hänjä miqumuatñqä yanqunä. Inäqe, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä äwinyätä, nätmätqä änguanäni, hiñginäwa nätapqetani, angumä inätmetä, hänjä inequmuätätñqeqä. Iqu iquau iwimäkkqä-pa, ne-pqä asä inä inemäkkqä” ätukqe.

¹² Pitä iqu iinjä tquanğa, ämaqä kuapanä, aquvä äqämbu äpmamiŋuwä iqua, kukŋuä matqä ipu, Banäpasi iquesä, Poli iquesä, qätä dinä äwipu, äpmamiŋuwi. Iquaqu, wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanjä di, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquvqä hipa du vqanji, iquaqu, ämaqä huizi iquauä awä iqisa imäkmiŋiyinqä, awä ätukiyi. ¹³ Iquaqu, kukŋuä qäpu tquangiyänğa, Jemisi iqu, tiinjä ätukqe. "Tatqä-guäkenä, qätä nyipu!" ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, hänjänğanji, ämaqä huizi iquautanjä hui, anğu imtetä, Iqueqä ämaqä epŋqä imäkätŋqä, äwimakqenqe, Saimonä Iqu, ae äyä ätqiyä. ¹⁵ Itanğa hiŋuä-tqä iquauqä bukä iunji, kukŋuä asä inä ätätä äqänänä.

¹⁶ "Naqä Iqu, "Qokä-apäkä Dewiti iquesanji, qu namnä anjä hŋqu, qua iqi ae äpäkŋqä epqä-paŋä-quaeqä" ätqiyä. "Iinjä etanji qänakndanji, Nyi anğu äpmqänğanji, anjä iqueqä nätmatqä qui imäkätqe, Nyi änyä-hänjä imäkätmä, anji anği mätmniqeäqä" ätqiyä. ¹⁷⁻¹⁸ "Nyi ii imäkmaninqe, qakui tiinjäqä. Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquautanji, Nyaqä ämaqä hipqä tääqä ätukqä iqua, qu Naqä Iqunänqä qävqä nyipnuwänqeqä." Ii Naqä Iqueqä kukŋuiqä. Nätmatqä iŋqe, Iqu ainganji, ämaqä iqua näŋŋqä ipŋqä ätkqeqä'ätätä äqänänä" ätukqe.*

¹⁹ Itanji Jemisi iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. "Iiŋŋqe, nyi kŋuä tiinjä indqänätqänjä. Ne, ämaqä huizi, iquauqä kŋuä äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä äwätqänjuwä iquauŋji, hanjä-iqä mävgä pa ianä. ²⁰ Iinjä mimäkqä itaqe, ne iquauŋqe, pipa iunä tiinjä qäyämawatunqeqä.

Ämaqä hŋqu, nanjuä ämetä, goti quanğa iquauŋqä hiqäva-imäkqe, nanjuä ii Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqinji kiyä mätkä-qae, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkqä pa ipnuwänqätä, nanjuä ämaqä hiŋjuä a äkiyamäkäpu äpäkpqe, manqä ipnuwänqätä, itanğa nanjuä häneqä yqänänjä-tänji, manqä iqäpŋqä, ätätanä qiyatunqeqä.

²¹ Qakui tiinjäqä. Hiŋuiqändqä dutanji, qu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä eeqänänjä iunji, Mosisi iqueqä bukä, anjä aquväqŋqeuŋji a ätäupiyitanji, anjä-himqä eeqänänjä iunji, qu iqueqä kukŋui awä ätqä äpatqänjuwiqä" ätukqe.

Qu tuwanji, huiziquautanjä quuvqä heqiyqä iquauŋqä äqäkuwiŋqä

²² Jemisi iqu iinjä tquanğa, ämaqä kukŋuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iquatä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänmiŋuwä eeqänänjä iquatä, kukŋuä naqä-hŋqunä imäkäpu, iquauqä ämaqä hŋquaqui, atäunjuä ikuwi. Hŋqu Jutasi, iqueqä yoqä huizi, Basäpasi ique. Huiziqu, Silasi iquwi. Iquaqu atäunjuä miqänğanji, quuvqä heqiyqä iquauqä awä iqisanji, ämaqä naqä äpmamiŋiyi. Qu iquaqu atäunjuä ipiyi, Poli iquä, Banäpasi iquä, Andiyokä iunqä, anä wäpŋqä ändowatkuwi. ²³ Iquaquvqä hipa iu, pipa hŋqu, kukŋuä tiinjä-tänjä ändowatkuwi.

"Hiunjinğanjqä. Ne ämaqä, Jisasi Iqu kukŋuä awä tuäkiqatunquä ändowatkqä iqunesä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iqunesänji, hiqä hita-hiŋguäkoneyi. Ämaqä Israitqä iqune qäyä etanji huizi, quuvqä eqiyäpu, anjä-himqä Andiyokä iutä, qua Siliya iutä, qua Silisiya iutä pmeqä iqunenä, ne pipa tä henyqä äväwqatqunä. ²⁴ Ne qätä tiinjä äwikqeqä. Nesanjä hŋqua, henyqä äpäpu, kukŋuä hanjä-iqä etäpu, hiyaqä kŋuä indqänqä dunji, qui emäkkuwiŋqä äwikqeqä. Iinjä imäkkuwä iquauŋji, ne iinjä imäkŋŋqä mätkuä ikqeqä. ²⁵ Qätä iinjä äwikqenqe, ne äwqä naqä-hŋqunä änyätanä, tiinjä ätqeqä. 'Nesanjä hŋquaqui atäunjuä itanjä, iquaqu, Banäpasi iquä, Poli iquä, qunqä anä upŋqä ändowatanä.' ²⁶ Banäpasi iquä, Poli iquä, pizqä puäsqenqe, kŋuä indqänäsiyä-qe, zä miqä isinyä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä kukŋuä awä ätuätqäniyinqe, ne iquaquinyqe, aquvänä iqueqä. ²⁷ Äwqä naqä-hŋqunä änyätanä, iinjä ätanitanji, ne Jutasi iquesä, Silasi iquesä, henyqä pipa tquesänä ändowatqunä. Itanğa iquaqu, kukŋuä asätä, iquaquiyqä manitanji inä hisiyŋqinyqä.

²⁸ Dŋä Äŋguä Iqu, nesä pmetanji, ne kukŋui naqä-huinyä imäkätanä, he hanjä-iqä metapqä yatunqä diŋqe, suqä hŋquaqui-hŋquaquinjä iquauŋqänä ätätanä äqiyqunä. ²⁹ Suqä iqua tiinji. 'Ämaqä hŋqu nanjuä ämetä, goti quanğa iquauŋqä hiqäva-imäkqe, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, nanjuä häneqä yqänänjä-tänji manqä ipnuwänqätä, nanjuä ämaqä hiŋjuä iu äkiquwäqiyäpu äpäkpqe, manqä ipnuwänqätä, itanğa suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkqä pa iqanŋpiyä,' ätätanä äqiyqunä. Inäqe, he suqä tqauŋji äwimasiyquwi, äŋguiqä. Ne kukŋuä ätätanä, pipa äqiyquque, qäpiyqä. He äŋguänä pmanŋqä änenŋiyä," ätäpu äqäkuwi.

³⁰ Qu iinjä imäkäpu, iquau dowatqanŋuwänğa, iqua äväma, anjä-himqä Andiyokänqä äquveqäkuwi. Iqinji, iqua quuvqä heqiyqä eeqänänjä iquau, aquvä ämaqiyäpu, pipa

* 15:17-18 Amosi 9:11-12; Asayä 45:21

qe äwikuwi. ³¹ Qokä-apäki, pipa a ae ätäupiwi, kuknuä änguänäni iquau yänänäqñqä iwimäkätñqä iqangqä iutanji, qu aquvänä ikuwi.

³² Inğanji Jutasi iquä, Silasi iquä, iquaqu hiñuä-tqä-quaqu nä enyā, quuvqä heqiyqä iquau, kuknuä kuapanāni äväsinyā, iquauqä äwqä iunji, yänänäqñqä iwimäkminji. ³³⁻³⁴ Iquaqu hñganqä iinj imäkäsinyā, pmetanjiyitanji, quuvqä heqiyqä iqua, “Qe äwqä qeiqi-inqetä winyqä” ätupiwi, ämaqä, iquaqu ganä ändowatkuwä iquauqñqä, anjuma qe ändowatkuwi. ³⁵ Inğanji Poli iquä, Banäpasi iquä, Andiyokä iu yqänä äpmanya, ämaqä kuapanāni huizi hñquatä, Naqä Iqueqä kuknuinqä näqñqä äväpu, awä ätqomanminjuwi.

Poli iquä, Banäpasi iquä, ändmäknjiyinqä

³⁶ Qänakndanji Poli iqu, Banäpasi ique tiñä ätukqe. “Ye anju äwata, anä-himqä eeqänänä iu, hiñuqänä Naqä Iqueqä kuknu awä ätuäkäminjeä, yeqä tatqä-guäka iquau, nanyi-napqa iuau, hiñuä äqunäkeyä. ‘Qu äñguä pmetpiyā, quvqä pmetpiyā’ ta, näqñqä hienqänänäyā” ätukqe.

³⁷ Poli iqu iinjä tqanğa, Banäpasi iqu, Jonä Makä ique itmetä, anä upñqä äwinqqe. ³⁸ Poli iqu, “Ämaqä iqu, hiñuqänänäni, ye Pambiliyata äyävämätä, wäunjuinqä yesä anä mäwqä ikqä iquvqä. Iinjñqe, iqu yesä anä mäwqä yänqiyä” ätukqe. ³⁹ Iquaqu nätmätqä täñqä äkasuwä kuapanä ätniyiitanji, ändmäknjiyi. Iinjä iyi, Banäpasi iqu, Makä ique itmetä, yimba ätkamausinyä, qua eqä-pñä awä iqinjä, Saplusi iunqä äukiyi. ⁴⁰⁻⁴¹ Inğanji Poli iqu, Silasi ique itmetä, äwiyñqä iqangiyänğanji, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu, qenyqä äwinyätä, änguänäni hiñginäwa qesapänqiyä” tqanguwänğa, iquaqu qua Siliya iutä, Silisiya iutä ikisinyä, Jisasi Iqueqä yocñqä iqi aquväqñqä iquauñi, Poli iqu kuknuä ätuätä, yänänäqñqä äwikqe.

Poli iqueqä qanjä Äkaiyänqä ikäminqenqä (15:36-18:22)

16

Timoti iqu, Poli iquä, Silasi iquä, anä äukuwiñqä

¹ Poli iqu iqi qäpu ätuäkiqetani, iqu äwäqe, anä-himqä Depe iu ganä ätimäukqe. Huizi, anä-himqä Listiya iu ätimäukqe. Iqinj quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminqqe. Iqueqä yoqe, Timoti iquwi. Iqueqä känai, Israitqä iquautanjä eä, ii Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iiji. Iqueqä kaniqu, ämaqä Grikä iquautanjä iquwi. ² Iqueqä suqñqe, quuvqä heqiyqä Listiya pmeqä iquatä, Aikoniyamä pmeqä iquatä, tiñä ätminjuwi. “Timoti iqu, ämaqä änguänäñueqä.” ³ Poli iqu, Timoti iquä anä wiyñqä wiñganji, ique itmetä, iqueuä huiwi häuä qe äktäukqe. Israitqä inğisa äpmaminjuwä iqua, “Timoti iqueqä kaniqu, ämaqä Grikätanjä iqueqä” näqñqä iinjä etanguwiñqä indqänätä, iqu Timoti ique qätä wipnuwänqä, Poli iqu häuä i äktäukqe. ⁴ Iqi ävämapiyi, anä-himqä eeqänänji quanjä ikipu, kuknuä, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäñqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä, Jerusälemäta ätäpu tuwanuä äqäkuwiñqe, “He kuknuä iunji, qänaknä ipu pmetanjiyā” ätäpu, awä ätuäkäminjuwi. ⁵ Iinjä etanji anä-himqä eeqänänä iunji, Jisasi Iqueqä yocñqä iqi aquvä äqänminjuwä iqua, iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqänänä ätimäutä, hiunji ique-iqenji, ämaqä hatñä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, huizi iquau äwimaminjuwi.

Ämaqä Masendoniyatanjä hñqu, Poli ique tääqä ätuätumakqenqä

⁶ Poli iquä anä ikäminjuwä iquatäni, Dñä Äñguä Iqu, qua Eesiya-tänjä inğisa kuknuä awä matqä ipñqä pmua iwimäkqanji, iqua qua Pälenjiya iutä, qua Galesiya iutä ikäminjuwi. ⁷ Iqisanji iqua äwäpu, qua Misiya iu ätimäupiwi, qua Bitiniya iunqä wanä-tpu iqanguwänğa, Jisasi Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, pmua iwimäkkqe. ⁸ Iqua Misiya mäpmeqä hämänä ämäwqätäupiwi, anä-himqä Troasi bunqä äquveqäkuwi. ⁹ Iqinj heatqänğanji, Poli iqu hiñuä wätqä enqä-panji tiñä äqunqqe. Ämaqä, qua Masendoniyä-tänjä inğisa pmeqä hñqu ätqäuä, Poli iquenji tiñä ätukqe. “Iyää, si eqä-pñä iu äqiyäkämäutnä, Masendoniyä täunä iqune, yätamäqä nesñqä biyä.” ¹⁰ Poli iqu hiñuä iinjä äqunänqä diñqe, ne näqñqeqä, “Goti Hanjuwä Iqu, ne iquau kuknuä äñguä we-hunqä-tänji awä tuatunquä tääqä änatqiyä.” Näqñqä iinjä ämeni, ne Masendoniyä du timäuatunquä diñqe, hänaqenqä qävqä maqänä ikqe.

Letiya ii, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkqenqä

¹¹ Hänäqä ae ämoqumueni, ne yimba ätkamäutanä, Troasi ävämanji, qua eqä-pñä awä iqinjä Samotresi iunqä jänä äukqe. Zinuitänji ne yimba iunji, anä-himqä Neapolisi iunqä äukqe. ¹² Iqisanji ne anä-himqä Pilpai iunqä qanjä ekqe. Anä-himqä iinjä

iqueuni, ämaqä, Romä-tañä hñqua äpmapu ämiminjuwi. Itannga qua Masendoniyatänj ingñi, Pilipai anä-himqä naqänänj hñqunji. Anä-himqä iunji, ne hiunji hui äpmaqke. ¹³ Itannga Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqanji, ne, "Eqä manä näññi, ämaqä täqisanä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänjuwä iqiyyä" knuä indqänätanä, täknä äqänänqä yäpaqänqisa äwani, eqä manä iqi ätimäukqe. Iqñi, apäkä hiua aquv äqänätanjä äwimeni, ne iuatä anä äpmetanä kuknuä ätuminqke. ¹⁴ Apäkä, ne kuknuä tqanqque qätä änekqä hui, iyyqä yoqe, Letiya. Ii, anä-himqä Tayättila pmeqi eä, yuä hänesqä ämaqä mbqä ipñqä äma ikiqä iyyi. Ii, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäutñqä qonjä woktäuqä iyyi. Goti Iqu iwimäqanqñi, ii, Poli iqu kuknuä tqanqä äwiyätä, näqñqä ängüä ämakqe. ¹⁵ Inqanji iisä, iyyqä anä iu äpmaminjuwä iquatä, asñä ämapiyi, ii neñi yänänäqñqä tiñjä änatkqe. "Hiyaqä knui, 'Apäkä täsi Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqe, naqä-qakuiqä' knuä hiyqanqutqe, he nyaqä anä täu äpaquvapu pmapñqeqä." Ii yänänäqñqä natqannga, ne iyyqä kukñui, qätä qe äwikqe.

Qu Poli iquesä, Silasi iquesä, guä äkiqiyäuekuwiñqä

¹⁶ Hiunji hñqenji, ne Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqä iunqä wätqätanqwa, wäunjuä-wiyqä hñqñqä apäkä hui hänaqä awä iqi äminqque. Apäkä iññi, dnjä huisänji eä, nätmätqä qänaknda timäuniquenqä awä ätminqke. Iññä etanqñi, ii wäunjuä i imäqanqgetanji, iyyqä ämaqä naqä iqua mbqä kuapänä ämaminjuwi. ¹⁷ Äminanitanji, Poli iquesä, nesä, qänaki änavändä, tääqä tiñjä ätminqke. "Ämaqä tqwa, Goti Haqä Yätutanä Iqueqä wäunjuä-wiyqä-qua epu, hänaqä, Goti Iqu ämaqe anqumä itmetä häñä imäkäqumuatqä iunqä etätqänjuwä iquaiqä" ätminqke. ¹⁸ Hiunji kuapänänj iunji, ii iññä imäkätätanqñqñe, Poli iqu enyqä iäqe, hiqumuanä äwiyätä, dnjä iqueni, "Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta äktqänä. Apäkä täsinji, si huätä vämayä" tqanqwa, maqänänji, dnjä quvqä iqu qe ävämaqke.

¹⁹ Inqanji apäkä iyyqä ämaqä naqä iqua e äqumbiyi, ii wäunjuä imäqanqñi mbqä ämaminjuwi, aanqä hiqanqñi näqñqä ämapiyi, qu Poli iquesä, Silasi iquesä, ä äkiqätäpu, ququawä aquvächñqñeunqä eyqiyäma äwäpu, ämaqä naqä, anä-himqä iu miqä iquauqä hipa iu wipñqä ätuma äukuwi. ²⁰ Qu iquaqunji, ämaqä suqä quvqenqä jänä imäqñä iquauñqä ätuma äwäpu, tiñjä ätukuwi. "Ämaqä tqwaqu, Israitqetanä iquauqñä. Iquaqu kuknuä ätäsinyä, anä-himqä täunji, hanjä-iqä ämaiñqñqä. ²¹ Suqä Romätanä iquenyqä pmua imäkñänqä iunji, ne iunä imäkatunquä awä änatätqänqñqä" ätukuwi.

²² Ämaqä iqi aquv äqänqñqä iqua-pqe, iquaqunqñä kuknuä quanqä tqanqñqñqwa, ämaqä jänä imäqñä iqua, iquaqunqñä qäki äquvätäpu, "Ämaqä tqwaquñi, hiqokä päkpiyä" ätukuwi. ²³ Qu iquaqunji, ptqä ququvqä äpäsäpu, guä äpmuatepiyi, guä pmuateqä anä iu miqä naqä iqueni, iqu iquaqunqñä hññä äqunä, yänänäqñqä tqäutätñqä dnñqe, kuknuä yänänäqñqä ätukuwi. ²⁴ Iqu kuknuä yänänäqñqä qätä äwiyäqe, iquaqunji, anä hiqñqä yäpä yänqisanä iu äpmuatetä, senqätä, ä zä-yänätä ämetä, iquaqunji yuki, guä yänänäqñqä äkiqäyäuekqe.

Guä pmuateqä anju miqä iqu, quuvqä eqäkqenqä

²⁵ Heatqä quaqänqanji, Poli iquä, Silasi iquä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäsinyä, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäusinyä, apqä ätqänmanminji. Itannga ämaqä huizi iqua, qätä äwipu äpmaminjuwi. ²⁶ Inqanji eekä naqänänj hñqu, maqänä timäquanqwa, guä pmuateqä anä iqu, vänyqä naqänänj itä, qñqanä qe äutänqäukqe. Ämaqä guä äpmaminjuwä iquauqä yukä hipa iu senqä guä äqäyänqäminqke, qe ewasqänqäukqe. ²⁷⁻²⁸ Inqanji ämaqä ämiqä iqu ävauqe, anä qñqanä eeqänänji äutänqäwätanqñi äqunäqe, "Ämaqä guä äqiyänänjuwi, zä qe äweqäuä" knuä vqanqwa, iqueqä ipäqäyünitä iqueqä-kiuä päknmätä iqanqwa, Poli iqu tääqä yänänäqñqä tii ätukuqe. "Si tqä-täuä qui mimäknqä panä. Ne eeqänänji-täqi äpmeñunä."

²⁹ Poli iqu iññä tquanqwa, iqu hiqi-tänqä tääqä ätuäqe, anä hiqñqä Poli iquä, Silasi iquä, pmetanqñi iu tnänä äpewäqe, yäunjuä-yäunjuä itä, iquauvqä yukä-tänj iqi äpäknqñqe. ³⁰ Inqanji iqu iquaqunji, yäpaqä mänqisa ätuma äpawäqe, yatñqä äwikqe. "Ämaqä naqä iquauñqñiyä, Goti Hanjuwä Iqu nyi anqumä indmetä, häñä inqumuatätñqke, äänä imäkñqäwä?"

³¹ Iqu iññä tquanqwa, iquaqu tiñjä ätukiyi. "Si Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyä. Si iññä imäqanqñqke, Goti Hanjuwä Iqu si anqumä ikitmetä häñä ikiqumuatänqñiyä. Itannga tqä anä iu anä äpmeñuwä iqua-pqeuä." ³² Iquaqu iññä äsuiyi, iquesä, iqueqä anä iu pmetanqñuwä iquautänji, Naqä Iqueqä kukñunqñä awä ätukiyi. ³³ Hea asä iñqanji, iqu iquaqunji itmetä, iquaqunqñä wätanqñe asñä äwqiyätä, maqänänji, iquä, iqueqä ämaqä eeqänänj iquatä, asñä qe ämakuyi. ³⁴ Iqu iquaqunji, iqueqä anä iunqä ätuma äwätä,

buayä äwikqe. Inganji iquätä, iqueqä anä iu anä äpmaminjuwä iquatä, “Ne tänganji Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqunä” ätäpu, yeeqä naqä-qakuänä ikuwi.

Polii iqu, kuknuä jänä imäkqä iquau äkasuwä ätukqenqä

³⁵ Ziquitäni, ämaqä kuknuä jänä imäkqä iqua, qu ämaqä guä äkiqiyepqä iquau miqä ique, “Si ämaqä tquaquini, huätä vquatäwatiyä” tupnqe, ämaqä ämayukä-imanqä hñquau ändowatkuwi. ³⁶ Qu i imäkqanquwängga, ämaqä ämiqä iqu äwäqe, Poli iqueni, “Ämaqä kuknuä jänä imäkqä iqua, ‘Ämaqä iquaquini huätä dowatiyä’ ätäpu, ämaqä hñquau ändowatqä. Inji guä pmeqä anä täunji äväma, äwäsinyä, äwqä qeiqi inqä pmanyqä” ätukqe.

³⁷ I tquangga, Poli iqu, ämayukä-imanqä iquaujni tiinjä ätukqe. “Ye, ämaqä Romätanjä-qoye qäyä etañgue, ämaqä kuknuä jänä imäkqä iqua, qätä qäyunä mäyeyqä ipu, ämaqä iuqä hiñuä iqi äyapäsäpu, guä äyakiqiyäquwiqä. Änäänäwä? Tänganji, ämaqe hiñuä mäyaqñqä hitanngpi, yandowatñqä äwiñgiyä! Oeyqä. Iquauqä-quwä äpäpu, yäpaqä mähgisa äyätma upñqe” ätukqe.

³⁸ I tquangga, iqua äwäpu, ämaqä kuknuä jänä imäkqä iquau, iqueqä kuknuä ätukuwi. Qu, “Poli iquätä, Silasi iquätä, Romätanjä iquaquiyqä” tquanggä äwipiyyi, zä ikuwi. ³⁹ Zä e ipiyyi, iqua iquaqi äwimepu, “Oänä, neqä suqä quvqenqä, qe äwqä tnähä maqenqä pa inä” ätuäpu, yäpaqä mähgisa ätuma äwäpu, anä-himqä äväma wiyñqä diñqä, yatñqä äwikuwi. ⁴⁰ Itannga iquaqi guä pmuateqä anjuñji ävämanji, Letiyaqä anä yäpä inqä äpekiyyi. Iqini, quuvqä heqiyqä iquau hiñuä äqunäsinyä, iquauqä kñuä indqänqä iunji, yähänäqñqä iwimäkmiñqe kuknuä hui ätukiyyi. E äsuiyyi, iquaqi anä-himqä iunji ävämanji, qe äkiyyi.

17

Polii iquätä, Silasi iquätä, Tesälonaika iu äpmaminjuinqä

¹ Iqi ävämanji, Poli iquätä, Silasi iquätä, anä-himqä Ambipolisi iutä, Apoloniya iutä ämäwqätävi, anä-himqä Tesälonaika iu ätimäukiyyi. Iunji, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä hñqu, ämätmiñqe. ² Inganji Poli iqu, suqä hea ique-ique imäkmiñqä-pa, asä iinjä imäkätä, hiunji hapä pmeqä hñquaqi-hñquenä iquaujni, anä aquväqñqä yäpä yähgisa äpeyätäqannganji, Israitqä iquatä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänäñqenqä ätmñuwi. ³ Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä quatingqä awä ätuätä, iquauä kñuä indqänqä, yähänäqñqä iwimäkmiñqe. Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hanä-iqä ämetä, äpäkonätä, itannga qänakndanji, anqumä ävauniqenqä, kñuä äwimiñqe. Iqu tiinjä-pqe ätukqe. “Jisasi, nyi Iquenyqä awä etqä Iqu, Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Qäqueqä.” ⁴ I tquangga, Israitqä hñqua quuvqä eqiyäpu, Poli iquätä, Silasi iquätä, quuvqä anä eqäkuwi. Itannga Grikä iquauzi kuknuä tqä, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutanguwä iquautanätä, apäkä yoqä naqä qonqä iuautanätä, kuapanänjä quuvqä anä eqäkuwi.

⁵ Inganji, ämaqä Israitqä hñqua, qu e äyä iqanqä äqumbiyyi, äwqä quvqä wiñgannga, iqua, ämaqä suqä quvqä imäkqä, ququawä aquväqñqä iqi pmetanquwä hñquatä, aquvä ämaqämbiyyi, ämaqä anä-himqä iutanä iquauqä äwqenji, qe äwivauqumuatkuwi. E imäkpiyyi, Jesonä iqueqä anä duñqä maqänä äupiyyi, Poli iquesä, Silasi iquesä, yäpaqä mähgisa ätuma äwäpu, qokä-apäkä iquauqä hipa iu vanä-tpu, qävqä imiñuwi. ⁶ Inäqe, qu iquaquini, mämoqumueqä ipiyyi, qu Jesonä iquesä, quuvqä heqiyqä huizi iquautänä itmepu, ämaqä naqä anä-himqä iu miqä iquauñqä eyqiyäma äwäpu, manä tiinjä ätukuwi. “Ämaqä qua eeqänänjä iu qanä ikisinyä, hanä-iqä ämaeqiyä iquaqi äpäsinyä, täñji äpmeñinyqä. ⁷ Iquaquini, Jesonä iqu, iqueqä anjuñqä ätuma äwätä, ämiqämenä. Itannga ämaqä eeqänänjä tqua, ämaqä ämiqä naqä Sisa iqueqä kuknuä tuwä äwiyäpu, hñgisanä ipu, ‘Ämaqä Ämiqä Hñqu, inänjqä. Iqueqä yoqe, Jisasi Iqueqä’ ätqäua” ätukuwi.

⁸ I tquangguwängga, qokä-apäkä iquatä, ämaqä anä-himqä iu miqä iquatä, yäunjuä ipiyyi, manä hiñginäwa ätukuwi. ⁹ Inganji ämaqä ämiqä naqä iqua, Jesonä iquätä, ämaqä huizi iquatäni, kuknuä mitqä mbqä ipñqä imäkpiyyi, mbqä ae iqanquwängga, qe ävquatäwatkuwi.

Polii iquätä, Silasi iquätä, Beliya iu äpmaminjuinqä

¹⁰ Hea ae eqannga, quuvqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Silasi iquesä, anä-himqä Beliya iunqä ändowatkuwi. Iquaqi Beliya iu ätimäyi, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä yäpä yähgisa qe ekiyyi. ¹¹ Israitqä, Beliya iu pmeqä iquauqä suqe, anquanä eä, Israitqä, Tesälonaika pmeqä iquauqä suqä iunji, tiinjä ämäwqätäumiñqe. Iqua, Poli iqueqä

kuknuä qätä äwipiyyi, kiinjä äwinyätä, hiunji eeqänänjä iunji, “Poli iqueqä kuknuj, naqä-qakuätiiyā, quangätiiyā” tpu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu qänätangge a ätäupu, iwäsäumiñuwi. ¹² Ii imäkpiyitanji, Israitqä kuapanänjä hui, quuvqä heqiyqanğuwängga, itanga ämaqä Grikä yoqä-tänjä iquautanji, qokä-apäkä kuapanänjä-pqe, quuvqä anä eqäkuwi. ¹³ I etanji, Israitqä Tesälonaika pmeqä iqua, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuj Beliya iuta awä ätumiñqenqä qätä äwipiyanğani, qu anjä-himqä iunqä äupiyyi, qokä-apäkä iqinjä iquauqä kñuä indqänqce, qui iwimäkäpu, äwqä tnänjä iwimäkkuwi. ¹⁴ Ii imäkqanğuwänggani, quuvqä heqiyqä iqua mağänänji, Poli iqueni, eqä-pñä-tänjä inği zä qe ändowatkuwi. Inäqce Silasi iquätä, Timoti iquätä, Beliya iu yqänä äpmamiñiyi. ¹⁵ Ämaqä, Poli ique ätuma äumiñuwä iqua, anjä-himqä Atenisi iuta uwquatämäuqanğuwängga, Poli iqu, Silasi iquenyqätä, Timoti iquenyqätä, tiinjä ätukqce. “Iquaqu, nyinyqä mağänä binyqä.” I tquanğa, qu anğu qe äukuwi.

Poli iqu, Atenisi iu äpmamiñqenqä

¹⁶ Itanga Poli iqu iquaquinyqä hinjä äqänä äpmeqänğani, iqu Atenisi iu goti quanğä iquauqä ktqä huitanä-huitanä hikä zä-yänjä ii, kuapanä tqäwäwätanği äqunäqce, iqueqä äwqce quvqä äwingqce. ¹⁷ Äwqä quvqä i winganğa, iqu Israitqä iquauä anjä aquvänqñqä iu, Israitqä iquatä, ämaqä Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutqänğuwä huiziqatä, kuknuä anä ätmiñuwi. Itanga hiunji ique-iqueni, iqu ququawä aquvänqñqä iunji, ämaqä iqi pmetanğuwä iquau äwimeqisätä, kuknuä anä inä ätmiñuwi. ¹⁸ Iqu e ätäqisätäqänğani, Jisasi Iquenyqätä, qua iuta anği vauqenqätä, ätumiñqce. Ämaqä näqñqä-tänjä hñqua, qätä i äwipiyyi, iquätä kuknuä tnänjä, hikä enqä-panjä äunğuwu. Hñqua, ämaqä Epikuliyä* iutanä iquai. Hñqua ämaqä Stoeki† iutanä iquai. Kuknuä tnänjä ätäpiyanğani, hñqua, “Kuknuä huitanä-huitanä tqä iqu, änäänjä tqiiyā?” ätkuwi. Itanga huiziqua, “Iqu goti huitanä iquauñqä ätqutiiyā?” ätukuwi. ¹⁹ E ätäpiyitanji, iqueni qoqonjä Areopakusi‡ yätunqä, anjä-himqä miqä iquauqä hinjä iqi tñqñqä ätuma ekuwi. Ätuma epiyyi, iqueni tiinjä ätukuwi. “Saqä kuknuä häñji, qokä-apäkiu ätunji, ne näqñqä metunquänä awä natiyā. ²⁰ Nätmatqä si ätnji, ii änyä-hänänänjiqä. Kuknuä tä, äänä tätätiiyā? Kiqä quatinqce, ne näqñqä hiatunquä äneñgiyā” ätukuwi. ²¹ Atenisi pmeqä iquatä, ämaqä huizi äwimepu anä äpmamiñuwä iquatä, wäunjä hui mimäkqä ipu, kuknuä häñjinqä aquvänä ipu, iwäsäupñqä kuknuä ätngmanñuwi.

²² I tquanğuwängga, Poli iqu, Areopakusi iu pmetanğuwä iquauqä awä iqisanä pämä ätqäuqce, tiinjä ätukqce. “Atenisi pmeqä iquenyä, he nätmatqä eeqänänjä imäkätqänjuwi, goti iquauñqä kñuä indqänäpu, imäkätqätanğä hinjä ae eqänänänä. ²³ Nyi anjä-himqä täu ikitmñganji, goti iquauqä ktqä näñji-mänji ätqätepu, iinjä iquauñqä hiqäva imäkätqänjuwi, hinjä äqunänqceqä. Itanga hiqäva imäkätqänğuwä hñqueuñji, tuwanjuä tii äqänänqceqä. ‘Tä, goti ne maqñqä iquenyqä hiqäva imäkñqceqä’ äqänätanği äqunänqceqä. Inji goti he maqñqä epiyyä-qe, qonjä äwoktäutqänğuwä iquenyqce, nyi awä hitmqänä. ²⁴ Goti qua tä imäkätä, nätmatqä eeqänä qua täu äwinqä Imäkkqä Iqu, Iqunä qäukuitä quaetä Miqä-qu eä, i etanği hiqäva-imäkqä anjä, ämaqe ämätppqä iunji, mäpmeqä itänqiiyā. ²⁵ Hänjä-pmeqätä, yuruätä, nätmatqä eeqänänjitä, ämaqä iu vqe, Goti Hanjuwä Iqueqegä. Iñinqce, ne ämaqä iquene, nätmatqä hñqu imäkätanä vatunqce, Iqu äwa äkinqä itqätanğikä? Aanqceqä! ²⁶ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä hñquenyä imäkätä äpmuatekqetani, ämaqä eeqänänjä iqiyyämetä, qua eeqänänjä iu im-imä äpmuatekäkqegä. Qokä-apäkä eeqänänjä iuqä äpmapiyanğanğätä, quwqä anjä hiqñqenqätänji, Goti Hanjuwä Iqunä iwäsäutä äpmuatekäkqegä. ²⁷ Qokä-apäki, Iquenyqä qävqä iqa äpäpiyanğani, qu Ique ämoquumapnuwänqä imäkkqegä. Iqu kinjä nämä mäpmeqä eänä, nesä hñqunä-hñqunä äpmenä. ²⁸ Ne Ique änyanä, häñjä-pmeqetä, qanjä uwqetänji, Iquesanä meniqueqä. Ämaqä hesanä apqä tqä imäkqä hñqua, tiinjä ätkuwi-panjiqä. ‘Ne iqueqä ymeqä iquenyqä.’ ²⁹ Inji ne Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmentanji, Iquenyqce, ‘Iqu, golqä, silpa, hikä enqä-panjä-queqe’ kñuä mindqänqä yatunqceqä. Ne ämaqä iquene, neqä kñuä indqänqçeta imäkätunquä-panjä iinjä, hmanjiqä! ³⁰ Hiñuiqänänji, ämaqä iqua, Iquenyqä maqñqä etanğuwängga, Iqu quwqä suqä quvqenqce, kuknuä matqä iminje. Inäqce täñganji, ämaqä qua eeqänänjä iunji, suqä quvqenqä womba ipu ävquatämäupñqä dinqce, Iqu kuknuä yänänänqñqä ätätqänä. ³¹ Ii quati tiinjäqä. Iqueqä suqä jänänänjä iuta, qokä-apäkiuqä suqä iwäsäuniñqce, Iqu hiunji hñque atäunjuä ae ikqceqä. Ii iwäsäuniqä dinqce, Ämaqä Hñque

* 17:18 Epikuliyä iquauqä kñui tiinjä. Aquvänä itanä pmeqänqce, ii nätmatqä naqänänjä-qae, ne yqänä imäkqä uwquatunqce. † 17:18 Stoeki iquauqä kñui tiinjä. Aquvänä itanä pmeqe, nätmatqä naqä ma, ne hanjä-iqä ämetanä-qe, äwqä hanjä änyanä pmetatunqce. ‡ 17:19 Areopakusi i tiinjä. Anjä-himqä Atenisi ämiqä iqua, qoqonjä Areopakusi iu aquvä äqänminjuwi.

ae ätekekqea. 'Ämaqä Tqu, Qäqueqä' ämänätquetnqä diñqe, Ämaqä Iqu äpäkonqanji qua äptekuwiutanji, Goti Hanjuwä Iqu anqumä ae ävauqumuatkqea" ätukqe.

³² Ämaqä qua äptepqä iuta anqu vaucenqä tqanji äwipiwi, ämaqä hñqua, Poli iquenji, kukñuä quvqä tqauñgua, hñqua, "Si qänakñi, kukñuä anji tñqe, ne änenñiyä" ätukuwi. ³³ E tqauñguwänqä, Poli iqu qe äväma äukqe. ³⁴ Inqanji, ämaqä hñqua, iquenyqä äwäpu, quuvqä eqäkuwi. Iquautañ hñqu, iqueqä yoqe, Diyonisisi ique. Iqu ämaqä ämiqä, qoqonjä Areopakusi iu aquvä äqänminjuwä iutanjä iquwi. Itanqa apäkä hui, iyyqä yoqe Dämarisi, ii-pqe quuvqä inä eqäkqe. Ga qokä-apäkä huizi-pqe, quuvqä eqäkuwi.

18

Poli iqu, Korinä iu äpmaminqenqä

¹ Qänakndanji, Poli iqu, Atenisi iu ävämanji, anä-himqä Korinä iunqä äukqe. ² Iqinji iqu, Israitqä hñque äwimakqe. Iqueqä yoqe, Akuila ique. Iquenji, känäi qua Pondusi iu ämikqe. Anä-himqä Romä iu ämiqä naqä Klotiusi iqu, "Israitqä iqua, anä-himqä täunji huätä vämapiyä" tqanqa, Akuila iqu, iqueqä apäkä Presilaisä, iyaqu qua Itali iu ävämanji, anä-himqä Korinä iunji, änyä qe ätimäusinyä äpmakiwi. Itanqa Poli iqu, Akuila ique äwimeqe, iyaquiwä anä iunqä äukqe. ³ Iqutä, iyaqutä, namnä anä imäkqänqä näqñqä epiyä-qae, iqu, iyaqutä wäunjuä anä ipu äpmaminjuwi. ⁴ Itanqa hiunji hapä pmeqä eqänänjä iunji, iqu Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iunji, iquata kukñuä anä ätminjuwi. Israitqä iquata, Grikä iquata, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpñqä iinqe, iquauqä kñuä indqänqe ävauqumuatätñqä ätuminqe.

⁵ Inäqe, Silasi iqu, Timoti iqu, Masendoniya iu äväma Poli ique wimeqanñiyänqä, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuwi, hiunji ique-ique awä ätuminqe. Iqu Israitqä iquauñi, "Jisasi Iqu, Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekekqä Iqueqä" ätuätä ämotquaminqe. ⁶ I etanji Israitqä iqua, iqueuä kukñuinqä mäwinqä iqanji, ique quvqä tqauñguwänqä, iqu hinoqukuä, ämuasmänqä iu täka mäkatangqe, ptä quväteqämä imäuta, tiinjä ätukqe. "He qui imäkmbqe, ii hiqä-hiuänjqä. Nyi ququvqe, maequnjqä. Täyganji nyi kukñuä awi, Israitqä iquenä qäyä etanquti, hñquau-mända, tumqä umqänä." ⁷ I ätuäqetanji, iqu anä aquväqñqä iu ävämanji, ämaqä hñqueqä anä iunqä äukqe. Iqueqä yoqe Tilus-Jastusi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäutñqä qonjä woktäuqä ique. Iqueqä anji, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä-tänjä qäqñi ämätnminqe. ⁸ Anä aquväqñqä iu miqä iqueqä yoqe, Krispusi ique. Inqanji iqu, iqueqä anju äpmaminjuwä iquata, quuvqä eqäkuwi. Itanqa Korinä pmeqä kuapänänjä iqua-pqe, Poli iqueqä kukñuwi qätä äwipiwi, qu quuvqä eqiyäpu, asñqä qe äqänqñuwi.

⁹⁻¹⁰ Itanqa heatqä hñquenji, Naqä Iqu, Poli ique wätqä enqä-pañä äwimeqe, tiinjä ätukqe. "Anä-himqä täunji, qokä-apäkä kuapänä äpnenjuwä tä Nqeçä. Inji Nyi sitä anä äpmamä, ämaqä hñqu quvqä ikitquetñqe, hiñuinä moqunqä imqänä. Inji, si zä miqä, manjä matqä mäpmeqä, kukñuä awä tqauñginyä" ätukqe. ¹¹ Itanqa Poli iqu Korinä iunji, quvüküä hñqunä itanqa qanji 6 inä äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä ämotquaminqe.

¹² Injä etanji, Galiyo iqu qua Äkaiya iu mitqätanqanji, Israitqä iqua, kñuä naqä-hñqunä indqänäpu, Poli ique äpäsanä-tpu ipu, kukñuänqä ätuma äwäpu, Galiyo iquenji tiinjä ätukuwi. ¹³ "Ämaqä tqu, qokä-apäkä iunji, qu neyaqä suqä iunji hñgisana ipu, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, haqeqänji suqä huitanjä-huitanjä iuta ämamäupñqä ämotquetqänä."

¹⁴ Poli iqu kukñuä kima tumuätä iqanqa, Galiyo iqu Israitqä iquauñi tiinjä ätukqe. "He ämaqä Israitqä iquenä, ämaqä tqu suqe ävausätä quvqä iqä-säpi, nyi heyaqä kukñuwi qätä heyqämijnqä. ¹⁵ Itanji he kukñuinqätä, yoqenqätä, hiyaqä suqenqätänji, yatñqä änyiyquwi, ii hiqeqä. Hiqä-hiuä jänä imäkpiyä. Nyi nätmataqä iinjä isuanqe, qätä maeyqä imqänä" ätukqe. ¹⁶ I ätuäqetanji, kukñuä mitqä anä iutanji huätä ändowatkqe. ¹⁷ Inqanji ämaqä eeqänänji, qu Sostenisi, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu miqä ique, a äkiqätäpu, kukñuä mitqä anä-tänjä iqi ptqä äpäkkuwi. Iqua i imäkätqätanqñuwanqä, Galiyo iqu hiñuinä äqunqqe.

Poli iqu, Andiyokänqä anji äukqenqä

¹⁸ Iqinji Poli iqu hea hatñä hui inä äpmeqe, quuvqä heqiyqä iquau, "evämeqänä" ätuätä, iqu, Presila Akuila-yaqutä, anä-himqä Senqriyanqä anä qe äukuwi. Iqinji iqu Goti Hanjuwä Iquenji, "Injä-iinjä imäkqänä" ätuätä, kukñuä guä ämäsäukqä-pa, qäpu imäkqenqä motquetñqä, iqueqä dä qe äktänqqe. Inqanji iqua, qua naqä Siliya iunqä upñqä, yimba qe ätkamäukuwi. ¹⁹⁻²¹ Anä-himqä Epäsäsi iu ätimäupiwi,

iqu Israitqä iquauqä anä aquväcñqä iu äpaquväqe, iquatä kukñuä anä ätukuwi. Qu, “Si nesä täu anä pmetunqueqä” tquanğa, iqu “Nyi änä maeqä injänä” ätukqä-qe, qu wivämetñqäñganji, “Goti Hanjuwä Iqu wiñganjutqe, anğumä emamnıeqeä” ätukqe. Inğanji, iyaquini, iqi äwqatämämü, Epäsäsi äväma, yimba ätkamäutä qe äukqe.

²² Poli iqu yimba äwätä, Sisariya iu iuqämeqe, Jerusälemänqä äyäqe, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqeqä aquvä äqänmiñuwä iquauñi, yeeqä äwätä, “Hiunjiyqä” ätukqe. Qänakndanji iqu iquau ävämañi, anä-himqä Andiyokä iunqä anğı äquveqäqke.

Poli iqueqä qanä Äkayänqä anği ikämiñqenqä (18:23-21:16)

²³ Iqu iquini, hea hui äpmeqe, qua naqä Galesiya iunqätä, Pälenğiya iunqätä äwätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätanğuwä iquauqä quuvqe, yänänäcñqä imäkmbñqä yätamäqä äväkämiñqe.

Apolosi iqu, Epäsäsi iutä, Äkaiya iutä, kukñuä awä ätumiñqenqä

²⁴ Poli iqu i ikitqätanğa, ämaqä Israitqä, anä-himqä Aleksandiyatanä hñqu, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqueqä yoqe Apolosi ique. Iqu kukñuä anğuanä tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukiñqä näcñqä anğuanänä-tänğue. ²⁵ Hänäqä, Naqä Iqu ämänätquakqenqe, iqu näcñqä ae ämakqe. Iqu äwqä yänänäcñqä ävä, qokä-apäkiu ätuätä, nätmätqä Jisasi Iqu imäkmiñqenji, qäyunä motqueqä ique. Itanği asñä-qñqe, iqu Jonä iqu äqämiñqenqänä näcñqä emiñqe. ²⁶ Itanğa iqu äwätä, Israitqä iquauqä anä aquväcñqä iuta, zä miqä kukñuä awä ätukqe. Inğanji Presila Akuila-yaqu, iqueqä kukñui qätä äwiyi, ätuma äwäsinyä, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä, näcñqä anğuanänä äwimiñji.

²⁷ Qänakndanji, Apolosi iqu, qua naqä Äkaiya iunqä wätñqä itqätanğanji, quuvqä heqiyqä Epäsäsi pmeqä iqua, iqu ii imäkätñqenqä yänänäcñqä iwimakkuwi. Itanğa, quuvqä heqiyqä Äkaiya pmeqä iqua, ique itmapñqenqe, qu pipa hui äqiyäpu, iquau äväwqatkuwi. Inğanji iqu Äkaiya iu ätimäuqe, ämaqä, Goti Iqueqä qeqä imänätä hiñgi vqeta quuvqä eqäkuwä iquauñi, yätamäqä kuapänä tiñj äwimiñqe. ²⁸ Israitqä, kukñuä quvqä ätmiñuwä iquauñi, iqu ämaqeüqä hiñuä iquini kimanji yänänäcñqä ätuätä, mändi äkittqämiñqe. Iqu kukñuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iutanji awä ätuätä, ätnänä iqi tii ätumiñqe. “Kraisı, Goti Hanjuwä Iqu ne ämineyätñqä ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäquvqä.”

19

Poli iqu, Epäsäsi iu kukñuä awä ätukqenqä

¹ Apolosi iqu Korinä iu yğänä pmetanğanji, Poli iqu, hänaqä qoqonä iu änyätanğqeu äpäwitä, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iquini iqu quuvqä heqiyqä hñquau äwimakqe. ² Iqu iquauñi, yatñqä tiñj äwikqe. “He quuvqä eqiyäpiyanğanji, Dñä Anğua Iqu he emakqätanä, memeqä ikqätanä?”

Qu kimanji, “Oeyqä. Kukñuä, ‘Dñä Anğua hui äpmenä-qe’ tqanğuwı, ne qätä mäwiyyä ikqueqä” ätukuwi.

³ Inji iqu tiñj-pqä inä ätukqe. “He asñi, äkitanji äqanğuwäwä?”

Qu iqueni, “Ne asñi, Jonä iqu äqämiñqetanji, äqanğueqä” ätukuwi.

⁴ Inğanji Poli iqu tiñj ätukqe. “Jonä iqu, ämaqä kñuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäutqätanğuwä iquau, asñä äqiyätäqänğanji, tiñj ätumiñqeqä. ‘He Ämaqä, nyi qänaki änyivändätqä Iquenyqä quuvqä heqäpnqeqä.’ Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqeqä” ätukqe.

⁵ Qu kukñuä ii äwipiyyi, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta asñä qe äqanğuwı. ⁶ Itanğa Poli iqu hipa haqeqi wiyqanğa, Dñä Anğua Iqu iquauñqä äpkqe. Inğanji qu anä-kukñui huitanä-huitanä ätäpu, Goti Iqueqä kukñui hiñuä tññqä ipäqäkuwi. ⁷ Ämaqä iñj iqua, 12 iquayi.

⁸ Qanä hñquaqui-hñquenä iunji, Poli iqu, zä miqä itä, Israitqä iquauqä anä aquväcñqä yäpä inğisa kukñuä awä ätuäqismiñqe. Iqu iquatä, kukñuä anä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqenqä kñuä indqänqe, jänä mapñqä ätumiñqe. ⁹ Inäqe, hñqua, iquauqä äwqe makunmäknqä, quuvqä maeqiyqä ipu, qokä-apäkiuqä hiñuä iqisanji, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä mändi äkittqiyäpu, quvqä ätukuwi. Iññiqe Poli iqu iquau ävämetä, quuvqä heqiyqä iquau itmetä, hiunji ique-iqueni ämotqueqä hñqueqä anä yäpä inğisa, iquatä kukñuä anä ätäqismiñqe. Ämotqueqä iqueqä yoqe, Tiranusi ique. ¹⁰ Itanğanji iqu quväukuä hñquaqı e imäkätqätanğa, qokä-apäkä eeqänänä, Israitqä iquatä, ämaqä yäpaqänğisanä Grikä iquatä, qua Eesiya iu pmeqe, qu Naqä Iqueqä kukñui qätä äwikuwi.

Skepa iqueqä, hiknä 7 injuiquauñqä

¹¹ Inğanj Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique iwimäkätä, iqueqä hipa iunji wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä di yänänäñqä imäkminqe. ¹² Iinjñqe, ämaqe, qu tapätapä wänqä ämepu, Poli ique itmaqäpiyi, äma äwäpu, ämaqä täñä-yaqä-tänjä iquau äwimiñuwi. Itanğa ämaqä iqua äñguä eqanğuwänğa, dnjä quvqä-tänjä iqua-pqe äñguä inä emiñuwi.

¹³ Ämaqä Israitqä, dnjä quvqä huätä dowatpñqä ikämiñuwä hñqua, dnjä quvqä-tänjä hñquau äwimapiyi, Jisasi Naqä Iqueqä yoqä ätäpu, dnjä quvqä huätä dowatanä-tpu tii ätmiñuwi. "Jisasi, Poli iqu Iquenyqä awä ätuätñqä Iqueqä yoqä duñi, ne kukñuä yänänäñqä, 'He vämapiyä' etqunä." ¹⁴ Inğanj Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä naqä hñqu, ymeqä 7-tänjä-qe. Iqueqä yoqe, Skepa ique. Ymeqä iinjä iqua-pqe, Jisasi Iqueä yoqeta dnjä quvqä huätä dowatanä-tpu ätmiñuwi. ¹⁵ Inji hiunji hñqwenji, qu e tqanğuwänğanji, dnjä quvqä iqu kimanji, tiinjä ätukqe. "Jisasi Iquenyqätä, Poli iquenyqätä, nyi näqñqe. I etanği he tqukuñqä?" ¹⁶ Inğanji ämaqä dnjä quvqä-tänjä iqu ätkamäuqe, iquauqä huiwiñu ququvqä imäkätä, gquä äqiyäpisätä, äpäsanğa, qu anjä iunji ävämanji, ipä-tpqä zä qe äukuwi.

¹⁷ Ämaqä Israitqä iquatä, huizi iquatä, Epäsäsi iu pmeqä eeqänänjä iqua, ämaqä iqu e imäkqanğeqñqä qätä äwipiwi, zä injä naqänänjä wimeqanğa, qu Naqä Jisasi Iqueuä yoqe haqeqä ämamäukuwi. ¹⁸ Qokä-apäkä quuvqä ae eeqäkuwä kuapanänjä iqua, qu äpäpu suqä quvqä hñuiqänä imäkmiñuwiñqä, ätnänjä iqisa awä ätukuwi. ¹⁹ Ämaqä iquautanjä paaqä huitanjä-huitanjä imäkqä hñqua-pqe, quvqä nätmätqä paaqä imäkmiñuwä itä, bukä paaqenqä näqñqä-vqä-pqetä, äma äppiwi, ämaqeucqä hñuä iqisanji, tä ikakuwi. Bukä iinjä mbqe, eeqänänji 50,000 mbqä-hikä ii tauqe. ²⁰ Nätmätqä yänänäñqä eeqänänjä iinjä ätimäumiñqetani, Naqä Iqu, Iqueqä kukñuä ii wäunjuä yänänäñqä yätñqä imäkätä, anjä-himqä im-imä wätñqä imäkmiñqe.

Poli iqu, Epäsäsi vämetñqä näwe imäkñqenqä

²¹ Wäunjuä Epäsäsi iunji, yänänäñqä ae ätimäuqanğanji, Poli iqu kñuä tii indqänmiñqe. "Qua Masendoniyä iutä, qua Äkaiya iutä, qanjä ikitmä, qanakndanji Jerusälemänqä umniqe." Iqu tiinjä inä indqänmiñqe. "Nyi iunji qäpu ikämi, Romä iu-pqe yqänä qunmiñqe." ²² Inğanji iqu ämaqä, ique yätamäkqä äwimiñiyä hñquaqui, Masendoniyanjä hñuiqä ändowatkqe. Ii, Timoti iquatä, Erastusi iquatänji. Poli iqu qua Eesiya iunji, hea hui inä äpmakqe.

Epäsäsi pmeqä hñqua, kukñuä mäkä naqä äunğuwijnqä

²³ Hea inğanji, ämaqä hñqua, Naqä Iqueqä hänaqeunqä mäwiñqä itä, kukñuä mäkä aanjä naqänänjä tii ipäqäkuwi. ²⁴ Ämaqä hñqu äpmamiñqe, iqueqä yoqe Demitriyasi ique. Iqu hikä silpa ämetä, nätmätqä imäkqä ique. Iqu silpatänji, goti quanğä Atemisi iijqä anjä enqä-panji, ktqä wänqä iinjä imäkmiñqe. Wäunjuä iutanji, ämaqä, iquatä asänä imiñuwä iqua, mbqä kuapanä ämamiñuwi. ²⁵ Inğanji iqu, ämaqä iquautä, wäunjuä asä imäkäpiyä-qe, huitanjä-huitanjä imäkqä huizi iquau-pqe, aquvä ämaçiyätä, tiinjä ätukqe. "Ämaqä, wäunjuä nyi itñqetani iqä iquenä, he näqñqe. Ne wäunjuä iinjä di itanä, mbqä kuapanä äyä ämetuñqe." ²⁶ I etanği Poli iquenyqe, he qätä äwiyäpu, hñuä ae äyä äqunäñuwiqä. Iqu anjä-himqä Epäsäsi iutä, qua naqä Eesiya iutä, äpme, tiinjä ätätñqe. "Ne goti hipaitä imäkätunque, naqä-qakuä hmanjñqä." Iqu e ätuätäqanğanji, ämaqä kuapanänji, kñuä asänänjä iinjä indqämbñqä iwimäkätñqe. ²⁷ Poli iqueqä kukñuä ii, neyaqä mbqä wäunjuä, neyaqä yoqeta, qui imäkätñqä äyä iqiya. Itanğa nätmätqä-pqä hui inänjñqä. Goti naqä Atemisi iijqä anjñqe, qokä-apäki, 'Ii nätmätqä hñingñqe' kñuä indqämbñqä. Qokä-apäkä, qua naqä Eesiya täu pmeqä iquatä, qua huizi pmeqä iquauñ-pqe, apäkä täsiyqä yoqe, haqeqä mamäunqä qonjä äwoktäutqanğuwä-qe, Poli iqu kukñuä ii ätätñqe, qui wimäkätñqä äyä iqiya" ätukqe.

²⁸ I tqanği äwipiwi, qu äwqä tnänjä imäkäpu, manjä yänänäñqä, "Epäsäsi pmeqä iqueneqä Atemisi, ii kingnanänjä iijqä" ätkuwi. ²⁹ Itanji anjä-himqä iu pmeqä eeqänänjä iqua, manjä yänänäñqä ätqäwäpu, Gayusi iquesä, Aritakusi iquesä, eyqiyäma, quvqä aquväqñqä iunqä äukuwi. Iquau, qua naqä Masendoniyä iutanjä-quaqu, Poli iquatä qanjä anä ikämiñuwä iquauqu. ³⁰ Iinjä iqanğuwänğa, Poli iqu iquau kukñuä tumuätä iqanğa, quuvqä heqiyqä iqua, iqueni a äkiqätmiñuwi. ³¹ Inji tiinjä-pqe inänji. Ämaqä, qua Eesiya iu miqä naqä hñqua, Poli iqueqä käyamaqä epu, iqu quvaqä aquväqñqeuñi mäwqä yätñqä iinjä, kukñuä ändowatkuwi.

³² Itanğa ämaqä, aquväqñqä iu äpmamiñuwä iqua, quvqä kñuä indqänqe qui imäkñatä, kukñuä huitanjä-huitanjä ätmiñuwi. Kuapanänji, quvqä aquvä äqanğuwä iqueqä quatinqe, maqñqä emiñuwi. ³³ Israitqä iqua, iquautanjä Aleksandä iqu, kukñuä tuätñqänä, ämaqä iquauqä hñuä iqi äyqutäwatkuwi. Ämaqä hñqua hñuä iinjä

äqumbiyi, “Nätmatqä tä, iquesanjqä” kñuä indqänguwi. Inğanı iqu iquauqä kukñui kima tuätñqä winganji, qu kukñuä matqä ipñqä dinqe, hipa itänä ämenjinä qe ämikqe. ³⁴ Iññ etanğqä-qe, qu iquenyqe, ämaqä Israitqä iutanä-qe äqumbiyi, eeqänñi manjä yänñänqñqä ätäpu “Epäsäsi pmeqä iquneqä Atemisi, ii kinğanñä iyyqä” ätkuwi. Qu iññ, äpakänä ätminjuwi.

³⁵ Itanji ämaqä, anä-himqä miqä iquauqä wäunjuä-wiyqä hñqu, qu kukñuä matqä ipñqä imäkäqce, tii ätukqe. “Epäsäsi pmeqä iquenä, ämaqä eeqänñi tiññqä näqñqeqä. Epäsäsi pmeqä iqune, goti naqä Atemisi iyyqä anjita, hikä pmua qäukuä haqä yätuta äpäknğqä itañi, miqä-quneyi. ³⁶ Ämaqä hñqu, ‘Kukñuä täunji, quangiqä’ matqä yänğiyä. Iññqce, he kukñuä matqä ipu, qämä-qämä maqänä miqä pambiyä! ³⁷ He ämaqä iquauqi ätuma äpquwä etanğqä-qe, iquaqu neyaqä anä hiqäva-imäkqä iutani, nätmatqä hui quwä mämeqä iqiyiqä. Itanğa neyaqä goti apäkä iinyqe, mändi makittiqiyä iqiyiqä. ³⁸ Iñi Demitriyasi iqtä, ämaqä wäunjuä anä iqä iquatä, qu ämaqä hñqutä kukñuä-täunju etanğutqe, hea kukñuä ätäpu qätä wiyğänğanğqce. Itanğa qua miqä naqä iqua, äyä äpmenjä. Iqua jänññi, kukñuä mitqänğa imäkqäpñqä. ³⁹ Inäqce, he kukñuä hui yqänä etanğutqe, hea hiqä aquväqñqä qäyunñänğa tqäpñqä. ⁴⁰ Quati tiññi. Ämaqä ämineyqä iqua, nätmatqä tänğa imäkquqenqä qätä äwipqe, qu ne, suqä quvqä naqänñä imäkqä-qune änaqämbiyi, kukñuä ämänetäpu, hanä-iqä nätapñqäuä. Ne aquvä hiñgi äqänätanä, manjä äyä ätqunä. Iñi qu kukñuä ämänetqanğuwänğani, ne kukñuä kimanji, anä mätkuä yanqunä” ätukqe. ⁴¹ Kukñuä iññi ätuäqce, qokä-apäkä iquauñi, huätä qe ändowatkqe.

20

Poli iqu, Masendoniyä iutä, Grikä iutä, ikäminqenqä

¹ Qu manjä hiñgi ätkuwi, hma äyä iqanğani, Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumeqe, qu yänñänqñqä tqäutpñqänä, kukñuä hui qe ätukqe. Inğanı iqu, “Äwqänä” ätuäqce, qua Masendoniyanjqä wätñqä ävämakqe. ² Iqu iqinji qanjä äwätä, quuvqä heqiyqä iqua yänñänqñqä tqäutpñqä ätqäuminqe. Iqu iqisanji äwäqce, qua Grikä iu qe ätimäukqe. ³ Iqinji iqu qanjuä hñquaqu-hñque äpmakqe. Qänakndanji, iqu yimba äwätä qua naqä Siliya iu timäutñqä kñuä indqänä pmetanğa, Israitqä iqua ique pizqä päkñqä, kukñuä naqä-hñqunä imäkqanğuwinqe, qätä äwikqe. Iññqce iqu hänaqä hui-mända wätñqä indqänätä, Masendoniyanjqä anğumä qe äukqe. ⁴ Ämaqä hñqua, Poli iqtä anä äukuwi. Anä-himqä Belya iutanjä Pillusi iqueqä ymeqä Sopate ique, itanğa anä-himqä Tesälonaika iutanjä Aritakusi iqtä, Sekundusi iqtä, itanğa anä-himqä Depe iutanjä Gayusi ique, Timoti ique, itanğa qua naqä Eesiya iutanjä Tikikusi iqtä, Tropimusi iqtä, iquayı. ⁵ Masendoniyatanji, ämaqä tqua, qu hiñjuqä äwäpu, anä-himqä Troasi iu nenyqä hiñjuä äqämbu äpmaminjuwi. ⁶ Ne Pillipai iunji, huiñji naqänñä bretqä yerñuä qo matauqä ique hiñjuä ae äqunaqce, yimba ätkamäutanä, huiñji hipa hñjini eeqänä päwqanğa, ämaqä iquauñi Troasi iu äwimakqe. Iqinji ne wikä hñqu äpmakqe.

Poli iqu, Yuläkesi ique anğumä ävauqumuatkqenqä

⁷ Inğanı huiñji kinğanñä iqueni, ne ämaqä quuvqä heqiyqä iqi pmeqä iquatä buayä anä natunqä aquvä qänätaqeuñi, Poli iqu awinğa wäninğä etanği, iqu qokä-apäkä iquau kukñuä awä ätukqe. Iqu kukñuä kuapanä ätqa wätqätanği, heatqä quaesqä qe imänğqe. ⁸ Anä hiñqä ne aquvä qänatunqä iqueni, yakä iu äpäkeyani, ätenjä hñquaqi ämäwqätäuanı, hñququque pmeqanğua, hiñ-tä kuapä äyänäminqe. ⁹ Inğanı hikñä hñqu, iqueqä yoqe Yuläkesi iquvi. Iqu anä huätänğñqä iu äpme, hiqaqänğä hipikutäwä iqämanminqe. Poli iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, iqu hiqaqä hämanä äwiqe, qua mänji äpäknğqe. Inğanı qu äpäwäpıyı, a ämaqätkuwi, iqu ae äpäkonğanği äqunğuwı. ¹⁰ Poli iqu-pqe äpäwiqe, hikñä iqueuä hageqi äpäknäqce, ique a äkiqätäqce, iquau ätukqe. “He yäunjuä ipu, äwäwa miqä pambiyä. Iqueqä häñä-pmeqe, äñänjqä.” ¹¹ Inğanı Poli iqu iquatä anği äpepiyi, iqu buayä äkutäqce, iquatä anä anğuwı. Buayä qäpu ämbiyi, iqu kukñuä kuapanä inä ätukqe. Zä äyä veqanğa, iqu ävämakqe. ¹² Hikñä ique, häñä yqänä etanği, qu ätuma äwäpiyanğa, äwqä hanjuä äwiñqce.

Poli iqu, Troasi iuta Miletusinqä äukqenqä

¹³ Iqisanji ne Poli iqu änatkqä-pa, ique äväma, yimba iu äwätanä, anä-himqä Asosi iu ganä qe ätimäukqe. Ii tiñji. Iqu Asosinyqä hänaqä iu qanjä äwätä, yimba iqisa tkamäutñqä äwiñqce. ¹⁴ Iqu äpätä aquvä mänaqiyqanğa, ne ique itmeni yimba ätkamäutanä, anä-himqä Mitilini iunqä äukqe. ¹⁵ Awinğanji, iqinji ävämanji, qua Kiyosi

iu qe ämāwqätāuani, awiŋga-māndanji, ne āwaqce, anā-himqā Samosi iu iuāqāmakque. Itanji hiunji huizi iqueni, ne anjumā āwātānā, anā-himqā Miletusi iu iuāqāmakque. ¹⁶ Poli iqu maqānā āwātā, hiunji hapā pmeqā naqānānā qu ‘Pendikosiŋganjqā’ ātmiŋuwā iqueni, Jerusālemā iu hiŋuā qunātŋqā āwiŋgqe. Iiŋiŋqe, “Hea kuapānāŋi, qua naqā Eesiya iu mārmeqā yanŋquā diŋqe, Epāsāsi iunji āmāwqätāuatuŋqueqā” kŋuā āmakqe.

Poli iqu, Epāsāsi iutanā quuvqā heqiyqeu miqā iquau ātukqenqā

¹⁷ Ne anā-himqā Miletusi iu ātimāuani, Poli iqu, quuvqā heqiyqeu miqā iqua āpāpu, ique hiŋuā māqumbŋqā diŋqe, kukŋuā Epāsāsi iuŋqā āndowatkqe. ¹⁸ Qu ae āyā timāuqanŋuwāŋga, iqu tiŋjā ātukqe.

“Nyi kiŋganānā Eesiya iu ātimāutmä, hesā āpmamāŋga suqā ii imākmiŋqenqe, hiqā-hiuāŋi nāqŋqā enāuā. ¹⁹ Hea ique-iqueni, Israitqā iqua māndi āngittqiyānā-tpu itqātānqā, hanjā-iqā āmetmä, kŋuā kuapānā āqiyātmā, ŋqā yoqe māndi ākittqānātmā, Naqā Iqueqā wāunjuinā āyā imiŋqeqā. ²⁰ Nyi zā miqā itmā, nāndi māwqā āyā imiŋqeqā. Aquvāŋqā iuŋā-pqā, hiqā anā hŋqunā-hŋqunāŋā iu-pqe, nyi kukŋuā āŋguānāŋā he yātamākqā hiyqenqe, qāyunā etmiŋqeqā. ²¹ Itanqā hea ique-iqueni, Israitqā iquauŋā-pqā, itanqā Grikā iquau-pqe, tiŋi inā āyā ātumiŋqeqā. ‘Ne suqā quvqetanji, Goti Hanjuwā Iquenyqā kŋuā ākunmäknātānā, neqā Naqā Jisasi Iquenyqā quuvqā heqiyquatuŋqueqā.’ Iiŋqe he nāqŋqā āyā etqānuwiqā” ātukqe.

²² “Itanqā qātā nyiŋiyā! Tāŋganji Dŋjā Äŋguā Iqunā inyimākqanŋi, nyi Jerusālemāŋqā umqā iqā. Iqini suqā āki nyimenqutiŋiyā? Nyi maŋqeqeqā. ²³ Nāqŋqā tā qenyā eqānā. Dŋjā Äŋguā Iqu, awi tiŋjā āndātŋqeqā. Nyi anā-himqā eqānāŋā iu qanā ikāmŋqanŋi, qu guā āpmuatenjiŋiyāpu, hanjā-iqā dappnuwiqā.

²⁴ Iŋāqe ŋqā hāŋā-pmeqenqe, kŋuā mindqāŋqā itqānānā. Oeyā! Ŋqā ānyinqe, hānaqā ŋqā āwātŋqā iuŋqā ānyinātāŋi iu āwātmä, wāunjuā Naqā Jisasi Iquesa āmakqe, qāpunā imākmiŋqā itqānānā. Ŋqā wāunju, kukŋuā āŋguānāŋā Goti Hanjuwā Iqu āmaqeuŋqā qeqā imāŋqā iuta hiŋgi vqeuŋqā awā tquāmŋqeqā. ²⁵ I etanŋi qātā nyiŋiyā! Nyi hiyaqā awā iqi ikitmä, Goti Hanjuwā Iqunā miqeuŋqā awā āyā etmiŋqeqā. Iŋāqe tāŋganji nyi tiŋiŋqā nāqŋqeqā. Qānakndanji, he eqānāŋuenā, nyaqā hipenju, hiŋuā maŋqāŋqā ipnuwiqā. ²⁶⁻²⁷ Iiŋqe Nyi kukŋuā hāmānā etqānā. Nyi Goti Hanjuwā Iqueqā āwiŋqā eqānāŋā iuŋqe, awā etmqā diŋqā zā miqā etmiŋqā iunji, āmaqā hŋqu, hiyaqā awā iqisa qui imākŋqgā etanŋgutqe, ii ŋqā suqā quvqā manā.

²⁸ He hiqā-hiuāŋi āŋguānā mimbiiŋyā. Itanqā gokā-apākā Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā hāŋqeqā iuta, mbqā itā aquvā āmaqākqā eqānāŋā iquauŋā-pqe āŋguānā inā mipiiŋyā. Qu sipspiqā enqā-panā etanŋi, iquau mipŋqā diŋqe, Dŋjā Äŋguā Iqu he atāunjuā āyā ekqeqā. ²⁹ Nyi nāqŋqeqā. Nyi evāma āumqāŋganji, hiveqā hiqiyqā iqua, hiyaqā awā iqi āpāpu, sipspiqā iquauŋi qui imākqāpnuwiqā. ³⁰ Itanqā āmaqā hiqā-hiuātāŋā hŋqua āvaupu, Goti Hanjuwā Iqueqā gokā-apākā hui, iquau qānaki āwivāndqā upŋqe, kukŋuā quangqā tqupnuwiqā. ³¹ Iiŋiŋqe nyi imākmiŋqā iunji, kŋui huātā māvquātāmāuqā ipu, hea ique-ique āŋguānāŋā miŋgŋŋqā. Quvāukuā hŋquaqi-hŋquenā iunji, nyi heatqāŋgatā, hiunjiŋgatā, hanjā māwiqā itmā, ŋqā hiŋuitāŋi kŋuā āqiyātmā, he eqānāŋi nāqŋqā āyā āmetquamiŋqeqā.

³² Tāŋganji nyi heni, Goti Hanjuwā Iqueqā hipa iu equmuateqānā. He yāŋānāqŋqā emākqā diŋqe, Goti Hanjuwā Iqutā, Iqueqā qeqā imāŋqeta hiŋgināwa vqenqā kukŋuā iquātāŋi, ii qāyunāŋiqā. Itanqā gokā-apākā, Iqueqāŋqā atāunjuā ikqā iquauŋi, Iqu nātmatqā āŋguānāŋi āvāŋqiyā. Iŋi he-pqe nātmatqā iŋi mapnuwā iŋqe, ii qāyunāŋiqā.

³³ Āmaqā hŋqueqā mbqenqātā, gquā-pqenqātā, nyi hiŋuā aowi māqunquā itŋqeqā. ³⁴ Hiqā-hiuāŋi nāqŋqeqā. Ŋqā hipa uita imākātmā āyā āminyātŋqeqā. Itanqā āmaqā nyitā anā pmetanŋuwā iquauŋā-pqe āmitŋqeqā. ³⁵ Nyi wāunjuā eqānāŋā heyaqā awā iqi imiŋqe, āyā āmetquamiŋqeqā. Nyi ii imiŋqā-pani, he-pqe wāunjuā yāŋānāqŋqā ipu, āmaqā iquauqā-quwā yātamākqā miŋqā iqanŋuwā iquauŋi, yātamākqā vqāpnā. Itanqā Naqā Jisasi Iqu ātkqenqā kŋuā indqāŋgpnā. Iqu tiŋjā āyā ātkqeqā. ‘Āmaqā nātmatqā āvātqā iqueqā aquvānā iqe, āmaqā nātmatqā āmetqā iqueqā aquvānā iqi iunji, āmāwqätāuniŋqeqā.’”

³⁶ Poli iqu kukŋuā ii ae ātuāqe, iŋganji iqu iquatā qonā anā āuktāupu, Goti Hanjuwā Iquenyqā tāāqā qe ātkqe. ³⁷⁻³⁸ Iqua kŋuā kuapānā āqiyāpu, ique a ākiqātāpu, quneqā āwikuwi. Iŋganji iqu iquauŋi, “Nyaqā hipenju, anŋumā hiŋuā maŋqāŋqā ipnuwiqā” ātukqenqā, qu eqānāŋi huāqā kiŋjā āwunŋqe. Iŋganji qu ique yimba iuŋqā qe ātuma āukuwi.

21

Poli iqu, Jerusälemä yätunqä ekqenqä

¹ Inğanj ne ämaqä naqä iquau ävämetanä, yimbaeu äpaquvatanä, jänä äwatanä, qua Kosi iu ätimäukque. Itanji awinğanj, qua Londesi iu ätimäuani, iqisanj anä-himqä Pätala iunqä äukqe. ² Pätala iunji, yimba hñqu, qua Ponisiya iunqä wätñqä iqanqä ämoqumueni, ne yimba ique ätkamäutanä, iqinji ävämakque. ³ Ne äwani, qua Saplusi iquenj, hipa qunamäucänqisanä äqunmäni, qua Siliya iu ätimäutanä, anä-himqä Tayä iunji, yquayä ämaipñqä iuäqämakque. ⁴ Iqinji ne, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu iqi äpmaminjuwä iquau ämäqumueni, iquatä wikä hñqu äpmakque. Ämaqä iquauñi, Dñä Ängüä Iqu knuä vqanqä, qu Poli iquenj, "Si Jerusälemänqä mäwqä isñqeqä" ätuminjuwi. ⁵ Ne anä-himqä iunji ävämetanä, qanä watunquä iqanqä, quuvqä heqiyqä iquatä, ymeqä-apäkä iuatä anä-himqä iquenj yäpaqä mäñgisa änäquatämäukuwi. Ne äwani, eqä-pñä manä iqinji, qonä äuktäutanä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkque. ⁶ Inğanj ne, "Äquatnatunquä" ätuaqe, qu "Evämequnä" änatpiyi, anämqä uwqanqä, ne yimba iu äpaqukque.

⁷ Tayänji äväma äwani, anä-himqä Tolemesi iu ätimäukque. Iqinji, ne quuvqä heqiyqä iquau yeeqä äwatanä, hiunji hñqunä anä äpmakque. ⁸ Awinğanj ne äväma äwani, anä-himqä Sisariya iu ätimäukque. Iqinji ne Pilipä iqueqä anjuñqä äwatanä, iquatä hiqäqä anä äwokque. Iqu kukñuä ängüä qokä-äpäkiu awä ätuäkäminqä ique, itanqä iqu ämaqä 7, buayä iwäsäucänqä hiñuiqänä atäunjuä ikuwä iutanä iquwi.* ⁹ Iqu iqueqä meqe, hñquaqui-hñquaquiyi. Iua qokä mäeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hiñuä ätmñjuwi.

¹⁰ Ne iqi hiunji hui ae pmetanqä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä hñqu, qua Jutiya yätua äquvepkqe. Iqueqä yoqe Akipasi† ique. ¹¹ Iqu änemeqe, Poli iqueqä aquvi ätäucuvätä, yukä hipa iu hatñä äququatänäqe, tiñä ätkqe. "Dñä Ängüä Iqu tii ätqiyä. 'Aquvä tqueqä kaniquenj, Israitqä iqua Jerusälemä iunji, guä tii äkiqiyäuäpu, Israitqä iqua qäyä etanji huiziquauä hipa iu wipñqäuä,' ätqiyä" änatkqe. ¹² I tqanqä äwiyaqe, nesä, qokä-apäkä anä iutanitä, Poli iquenj, "Si Jerusälemänqä, mäwqä isñqeqä" ämäutqunqä. ¹³ Inğanj iqu kimani, tiñä änatkqe. "He knuä äqiyäpu, äwqä hanä-iqe ändapquwi, ii sunqäwä? Nyi guä äñgiqiyäpñqä dñqä, knui iquñä mindqänqä iqä. Knui hñqu inänji. Nyi Jerusälemä iunji, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta-pqe inä päkonmqä dñqä, 'ññqä' ätqänä." ¹⁴ Iqu yänä qänqanqä äqunani, ne anqumñi mätkuä itanä, "Nätmatqä Naqä Iquesa ätimäuge, qäyä ätimäuänä" ätkqe.

¹⁵ Hiunji hui ae äpäwqanqä, ne Jerusälemänqä watunquä näwinyä imäknani, ävämakque. ¹⁶ Quuvqä heqiyqä Sisariya iu äpmaminjuwä hñqua, iqua nesä äwatanä, Nesonä iqueqä anju pmetunqä, iqinyqä änatma äukuwi. Iqu ämaqä, qua Saplusi iutanä-qe, qänqanänji quuvqä heqiyqä-qu äpmaminqä.

Poli iquatä, quuvqä-heqiyqeu miqä iquatä, kukñuä ätkuwinqä

¹⁷ Ne Jerusälemä timäucanqä, quuvqä heqiyqä iqua yeeqä äneyäpu, qe inetmakuwi. ¹⁸ Awinğanj, Poli iqu, Jemisi iquatä kukñuä siñqä uwqanqä, ne-pqe anä äukqe. Itanqä quuvqä heqiyqeu miqä eeqänänj iqua-pqe, inä ätimäukuwi. ¹⁹ Inğanj Poli iqu iquau yeeqä ävätä, tii ätuminqä. "Nyi, Israitqä iqua qäyä etanji huiziquauä awä iqisanj wäunjuä itqätanqä, Goti Hanjuwä Iqu iquauñi, iñä-iñä iwimäkätñqeqä."

²⁰ Iqua iqueä kukñui qätä ae äwipiysi, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ämamäupiyi, Poli iquenj tiñä ätukuwi. "Tasi-gua iquki, si näqñqeqä. Israitqä kuapanänj iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwiqä. Eeqänänj iqua, kukñuä-suqä Mosisi iqu änatapqä iunji, a yänänäqñqä äqätäunjuwiqä. ²¹ Itanqä iqua sinyqe, qätä tiñä äwiyätqänjuwiqä. Israitqätanä, ämaqä huiziquauqä awä iqi äpmenjuwä iquauñi, si tii äyä ätuäkitqänjiqä. 'He suqä Mosisi iqu änatapqä, huätä vquatämäupu, hiqä ymeqä iquauñi, huiwä häuä maktäuqä ipu, atqä-äwäkauqä suqä iunji, qänaknä miqä pambiyä' äyä ätuäkitqänjiqä. ²² Sinyqe, 'Iqu ae äpqeqä' qätä äwiyäpiyanqä, yeeqä miqä ipñqäuä. Iñqe ne äänä imäkatunquäwä? ²³ Si tiñä imäktñqe, äneñgiyä. Ämaqä nesanj hñquaqui-hñquaquinä iqua, qu kukñuä guä ämäsäupu, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqi ekuwi, äwinä. ²⁴ Ämaqä iquauñi si itmetnä, he eequenä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinji, kiyä mäeqä pmapñqe, suqä qäyunänjinä imäkpñqä äneñgiyä. Itanqä huizi-pqe, qu quwqä dä inä täwämbñqe, si quwqä hiqäva-imäkqenqä mbqä isñqä äneñgiyä. Si iñä imäkqanqä, ämaqä eeqänänj iqua, kukñuä quvqä sinyqä äwiyquwinqä, näqñqä tiñä hipñqäuä. 'Ii, kukñuä qanqäqä.' Itanqä sinyqe, näqñqä tiñä inä hipñqäuä,

* 21:8 Wäunjuinqä 6:1-6 † 21:10 Wäunjuinqä 11:28

'Iqu sugeunji, qänaknä iqä-queqä.' ²⁵ Itanga Israitqä iqua qäyä etanji huizi quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, ne pipa iunji, kukñuä tiñji ae äyä äqiyätanä äwikqueqä. †
'Ämaqä hñqu nanuä ämetä, goti quangä iquauñqä hiqäva-imäkqä, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, nanuä häneqä yqänänjä-tänji manqä ipnuwänqätä, nanuä ämaqä hiñjuä iu äkiqiwäqiyäpu äpäkppä di-pqe manqä ipnuwänqätä, itanga suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkqä pa iqänñqeqä' äqäkqueqä" ätukuwi.

²⁶ Awinjanji iqu ämaqä iquaqwi-iquaqwi itmetä, iqutä, iqutä, qutä, kiyä maeqä pmapñqä dinqä, suqä qäyunä imäkqä. Inganji iqu hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä yängisa äpeyätä, hiqäva-imäkqä iquau, qu hiunji äsqueñi kiyä maeqä anñuanänjä äpmapu, hiqäva hñqunä-hñqunä imäkppnuwänqä ätukqe.

Qu hiqäva-imäkqä anju, Poli ique guä äkiqiyäkuwinqä

²⁷ Hiunji 7 päwätñqä iqanga, Poli iqu, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä yängisa äpekkqe. Israitqä, qua Eesiya iutanä hñqua, iqu iqi pmetanji hiñjuä äqumbiyi, ique a äkiqätäpu, ämaqä, iquenyqä äkasuwä munätñqä imäkppñqä dinqä, tääqä yänänäñqä tiñjä ätukuwi. ²⁸ "He Israitqä iquenyä, yätamäkqä nepiyä! Ämaqä anä-himqä eeqänänjä iu ätuäkittä, neyaqä ämaqä iquautä, kukñuä-suqä iutä, hiqäva-imäkqä anä täu-pqe, mäñdi äkittqiyäkittñqe, ämaqä tä, qäqueqä. Itanga tänganji iqu tiñjä-pqe äyä imäkqiyä. Iqu ämaqä, ne Israitqä iquene qäyä etanji huizi iquauñi, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä tängisa ätuma äyapqiyä. Iqu e imäkqä, anji Goti Hanjuwä Iqueqänä qäyä etanji, Iqueqä hiñjuä iqinjä kiyä mätkä imäkqiyä" ätukuwi. ²⁹ Qu kukñuä iñji, tiññinqä ätukuwi. Kinganñji Poli iquä, Tropimusi, ämaqä Epäsäsi iutanä iquä, hiqäva-imäkqä anä yäpaqängisa ikitqätanginyä äqunjuwi. Itanga qu, Poli iqu anä täknä yäpä yängisa äqumbiyänjanji, "Iqu Tropimusi iqueni, täknä yäpä tängisanqä qäsä ätuma äyapqiyä" tpu iqu, e ätukuwi.

³⁰ Qokä-apäkä Jerusälemä iu pmeqä eeqänänjä iqua, kukñuä iñqä qätä äwipiyyi, qu tnänjä äpäpu aquvä äqämbiyi, Poli ique a äkiqätäpu, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpaqä inqisa eyqiyäma äukuwi. Inganji qu maqänänji, täknä hävqe qñqanä qe ämäyekuwi.

³¹⁻³² Qu Poli ique äpäkppñqä itqätanguwänjanji, mäkä-iqä Romä iutanä iquau miqä naqä iqu, "Jerusälemä pmeqä eeqänänjä iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä hiñji äunätqänäuä" tqangä äwiyäqe, maqänänji iqueqä mäkä-iqä iquautä, iquauqä naqä iquautä, itmeqe, qokä-apäkä iqua pmetanjuwä iquinyqä tnänjä äquveqäkuwi. Qokä-apäkä iqua, iquä, iqueqä mäkä-iqä iquata äquveppangä äqumbiyi, qu Poli ique äpäkmiñjuwi ävquatämäukuwi.

³³ Inganji mäkä-iqeu miqä naqä iqu äpäqe, Poli ique a äkiqätäqe, iqueqä ämaqä iquau ique senqä hñquaqutä guä kiqiyäpuñqä ätukqe. Inganji iqu qokä-apäkä iquauñi, yatñqä ävätä, "Ämaqä tqu, tqukä? Iqu äänä imäkätqänä?" ätukqe. ³⁴ Inäqe, iqua kuapänä epu, manä nänji-mänisa yänänäñqä tätqätanguwitanji, iqu kukñuä quati qätä mäwiyqä itä, iqueqä mäkä-iqä iquau, Poli ique iquauqä anä yänänäñqä iunqä ätuma unñqä ätukqe. ³⁵⁻³⁶ Ique ätuma wätqätanguwänqä, qokä-apäkä iqua qänaki äwivändäpu manä yänänäñqä, "Iqueni pizqä päkpiyä!" ätminjuwi. Itanga iqua anä iqueqä hänaqä yakä iu ätimäupiyi, qu ique äpäkppñqä etanji, iqua iqueni haqeqä a äqätqa ekuwi.

³⁷ Mäkä-iqä iqua ique anä iunqä ätuma unñqä iqanga, iqu iquauqä ämiqä naqä ique, Grikä iquauä anä-kukñuä ätätä, "Nyi kukñuä hui ktmqätanä?" ätukqe. Iqu kimani, "Si Grikä iquauä kukñui äänä dtñqäwä?" ätukqe. ³⁸ "Si qua Isipätanä iqukiyyi. Hiñjuqänänji gapmanqä iquauñi, mäkänqä ävaqumuatätinä, ämaqä 4,000 iquau ipäqäyujitä päsqanguwä iquauñi, anä avñqä yenüä iunqä ätuma äminjä iqukiyyä, kñuä änyiyqiyä" ätukqe. ³⁹ Inganji Poli iqu, tiñjä ätukqe. "Nyi ämaqä Israitqä iquä, anä-himqä Tasusi iutanä, qua Silisiya iutanä iquñqä. Nyaqä anä-himqe, yoqä naqä qonqä aniqä. Nyi ämaqä tqau kukñuä tumqä, hiñjuä nqänäyä" ätukqe. ⁴⁰ Mäkä-iqeu miqä naqä iqu "ññqä" tqanga, Poli iqu anä yakä iu pämä ätqäuze, ämaqä kukñuä matqä ipñqä, iqueqä hipae hiaqusqä qe ämikqe. Qu kukñuä matqä pmetanjuwänqä, iqu iquauqä anä-kukñuä iunä qe ätukqe.

22

Poli iqu, qokä-apäkiu, iqueqä-kiuññqä ätukqenqä

¹ "Tatqä-guäka iquendä, apikuquendä, ni suqä quvqä mimäkqä itñqä iññqe, awä hitqangmdqe, he qätä nyipiyä" ätukqe. ² Qu Poli iqu, iquauqä anä-kukñuä iunä tqangji äwipiyanjanji, kukñuä matqä, qeiqinyä äpmaquwi. Inganji iqu tii ätukqe.

³ “Nyi Israitqä iquŋjqä. Nqä nipai, qua Silisiya iu, anä-himqä Tasusi iu änmikqeqä. Inäqe nyi naqe, anä täuta ekqe. Nyi atqä-awäkauqä suqä eeqänänjŋqä näqŋqä himqe, Gämeliyoli iqu äŋguänä ämändquakqeqä. Itanğa he täŋga tä imäkätqänjuwä-pa, nyi-pqe suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä imäkqämqä yänä äqänätŋqeqä. ⁴ Nyi ämaqä, Jisasi Iqueqä hänaqä iu qäyu wätqätanġuwä iqua äpäkombŋqä diŋqe, quvqä itquetmä, qokä-apäkä hui guä äkiqiyäutmä, guä kiqiyäueqä anä iu äyä äpmuatemiŋqeqä. ⁵ Nyi suqä ii imäkmiŋqeqe, hiqäva-imäkqä naqä iqtä, Israitqeu miqä naqä eeqänänä iquatä, qu iŋqe näqŋqä eänjuwä-qae, he awä hitŋqäüä. Nyi, Israitqä Dämaskasi iu pmeqä iquau motquamŋqeqe, qu pipa äqiyäpu ändapkuwi. Inğanj ämaqä Dämaskasi iu äpmepu, Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanġuwä iquauŋi, guä äkiqiyäutmä, hanä-iqä mapŋqänä iqisa ätuma quvepmqä diŋqe, nyi täqŋŋi ävämakqeqä” ätukqeqe.

⁶ “Hiunji quemisqä hiätŋqäŋŋi, nyi qanä äwätmä, Dämaskasi iu timämqä qäqici wätqätanġanji, maqänänj qäukuä haqä yätutanji, we-huŋqe naqänänj hŋqu nyuauä enqä-panji qe änyimakqeqä. ⁷ Änyimeqanġanji, nyi qua iqä äpäknmä witanġa, Ämaqä Hŋqueqä manitanji, ‘Soli iquki, Soli iquki, si Nyi suŋqä qui nyimäkätqänjnyä?’ dġanġi äwikqeqä. ⁸ Iiŋä äwimi, ‘Naqä Iquki, si tqukikä?’ ätukqeqä. Kimanji, ‘Nyi Jisasi Nasäretqätanä Iquŋjqä. Ämaqä si qui imäkätqänj, ii Nyinjqä’ ändkqeqä. ⁹ Ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, qu we-huŋqe äqumbiyä-qe, kukjuä dġanġä Iqueqä manji, qätä mäwiyqä ikuwiqä. ¹⁰ Inğanji nyi, ‘Naqä Iquki, nyi äänä imqäwä?’ tquanġa, Naqä Iqu tiŋj qe ändkqeqä. ‘Si ivatuwänätmä, Dämaskasi iu yäpä yänġisa huizä. Iqŋŋi ämaqä hŋqu, wäunjuä eeqänänj Nyi sinyqä äteqeuŋqe, si ktqonqä,’ ändkqeqä. ¹¹ We-huŋqä naqänänj Iquesanji, nyaqä hiŋui hea inuwimäkqanġeqe, ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, nyi a ämanjqänġa äwäpu, Dämaskasi iu äŋquatämäukuwiqä” ätukqeqe.

¹² “Ämaqä hŋqu, Dämaskasi iu äpmamiŋqe. Iqueqä yoqe, Anänasi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqŋnyä iqä-qu eä, kukjuä-suqä iunji qänaknä iqä-quvi. Iquenyqe, Israitqä anä-himqä iu äpmamiŋjuwä iqua, ‘Ämaqä äŋguänänj-qeqä’ ätmiŋuwi. ¹³ Iqu äpäqe, nyi-tänj qäqici ätqäuepäqe, ‘Tasi-gua Soli iqukiyä, tqä hiŋui, anġumä äŋguä qändŋqŋnyä,’ ändkqeqä. Qänġanji hiŋuä äqänätmä, nyi ique hiŋuä äquŋqeqeqä.

¹⁴ Inğanji iqu tiŋj ändkqeqä. ‘Atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, si äyä ätekikqeqä. Si Iqueqä äwiŋqä iunqänä näqŋqä eätnä, Ämaqä suqä jänänj imäkätŋqä Ique hiŋuä qunätmä, kukjuä, kukjuä, Iqueqä-kiuä tqanġutqä iunä, qätä wisŋqä ätekikqeqä’ ändkqeqä. ¹⁵ ‘Ii tiŋjqä. Nätmatqä si hiŋuä äqunätmä qätä äwiyätŋi, qokä-apäkä eeqänänj iquau, Iquenyqä awä tuäkiqätŋänqä hitanġiyqä. ¹⁶ Inä etanġi si squenqä hiŋuä äqänänj, pmatŋqäwä? Si ävauätmä asŋä matŋqeqä. Si Iqueqä yoqä tqanġti, Iqu asŋä äkqiyätä, tqä suqä quvqe, huätä makmäutŋqeqä,’ ändkqeqä” ätukqeqe.

¹⁷ “Qänakndanji nyi, Jerusälemä iunqä anġumä äyapätmäŋġanji, hiqäva-imäkqä anä yäpä inġisa äpeyätmä, tääqä ätätmä äpmamänġanji, nyi wätqä enqä-pa ae äquŋqeqä. ¹⁸ Nyi Naqä Ique hiŋuä quŋġanġa, Iqu tiŋj ändkqeqä. ‘Si täqŋŋi, Nyinyqä awä tqanġtqe, qu qätä makiyqä ipŋqä iquwä-qae, si Jerusälemä täunji maqänä ävamatŋqeqä,’ ändkqeqä. ¹⁹ Kimanji nyi tii ätukqeqä. ‘Naqä Iqukiyä, oeyqä! Qu nyinyqä näqŋqeqä. Nyi anä aquväqŋqeuŋqä ikitmä, qokä-apäkä Sinyqä quuvqä eqiyätqätanġuwä iquauŋi, guä äkiqiyäutmä, hiqokä täua ätävätmä imäkmiŋqeqe, qu näqŋqä enäüä. ²⁰ Itanġa qu Stipenä, Sinyqä awä ätmiŋqä ique, pizqä päsqanġuwänġa, nyi “äŋguiqä” ätätmä qäqici ätqäumä, ämaqä iquauqä gquä quäue ämimiŋqeqä-pqe, qu näqŋqä enäüä” ätukqeqä. ²¹ Inğanji Naqä Iqu, nyi tiŋj ändkqeqä. ‘Si äutŋqŋnyä. Ämaqä Israitqä qäyä etanġi huizi, kinä nämä pmetanġuwä iquauŋqä kndowatmqänä’ ändkqeqä” ätukqeqe.

Polii iqtä, mäkä-iqeu miqä naqä iqtä, kukjuä ätkiyŋqä

²² Ämaqä iqua, Poli iqueqä kukjuä qätä äwipiyä-qe, iqu ämaqä huizi iquauŋqä tqanġeqä mäwiŋqä iqanġi, manj tnänj ätäpu, “Pizqä päkpiyäl! Ämaqä tqu, qua täunji mäpmeqä yätŋqeqä” ätkuwi. ²³ E ätpiyi, manj hiŋänäwa ätäpu, iquauqä gquä quäue bi äquvätämäupu, qua hinyanä äuaquvämäukuwi.

²⁴ Iiŋj äqunäqe, mäkä-iqeu miqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iquauŋi tiŋj ätukqeqe. “He iqueni, anä yänänäqŋqä iunqä ätuma upiyäl! Iqŋŋi, he hiqoki, iqu, ‘Nyi suqä iinä-iinä imäkätŋqeqä’ ätätä awä natätŋqänä, täua täwipiyäl!” Qokä-apäkä iqua äwqä tnänj imbu, Poli iquenyqä manj tnänj tqanġuwŋqä näqŋqä äŋguänä metŋqä, ii ätukqeqe. ²⁵ Itanġa qu hiqokä täua täwipŋqä, yukä-hipa häundaqä itqätepu, guä kiqiyeqanġuwänġa, iquauqä ämiqä yäpä iqŋŋä iqu qäqici tqäuatänġa, Poli iqu iqueni tiŋj ätukqeqe. “Suqe, tiŋj ätnä äwinä. Ämaqä hŋqu, iqueqä yoqe, pipa Romä iu

äqänä witaŋtuqce, qu iqueni, 'suqä quvqä-täŋtuyiä' tpu, hiŋuä qumbŋqce, kukŋuä ganä mitŋŋqeqä. Inji täŋganji he nyi ämbäkŋŋqä iquwi, änäŋŋqäwä?" ätukqe.

²⁶ Mäkä-iqeu miqä yäpä iqinä iqu, iinjä äyā tqanji äwiyäqce, iqu äwätā, iquau miqä naqä iqueni, tiinjā qe ätukqe. "Si äänā imäktŋqäwä? Ämaqä tqu, Romä iutanjä-queqä."

²⁷ Itanğa ämiqä naqä iqu äpäqce, "Si nyi diyā! Si Romä iutanjä iqukitanā?" ätukqe.

Inji Poli iqu, "Auqä" ätukqe.

²⁸ Itanğa, ämiqä naqä iqu, "Nqä yoqce, pipa Romä iu qäŋŋqä, nyi mbqä naqä äwikqeqä" tquanğa, Poli iqu, "Nyi oeyqä. Nipai äniniquanğa, nyi ämaqä Romä iutanjä-qunā äyā ekqeqä" ätukqe.

²⁹ Mäkä-iqä, ique yatŋqä äväpu, hiqokä täua tävanā-tpu imiŋuwä iqua, iqu e tqanji äwipiŋi, iqua zā ipu nändi maqänā ätqekuwi. Itanğa iquau miqä naqä iqu, "Poli iqu ämaqä Romä iuta-nueqä" näqŋqä eäqce, iqu ique senqätä guä kiqiyäupŋqä ätukqeu, iqu-pqce zā inä qe ikqce.

Poli iqu, Israitqeu miqä naqä iquau kukŋuä ätukqenqä

³⁰ Mäkä-iqeu miqä naqä iqu, Israitqä iqua, "Poli iqu, ququvqä imäkätŋqä iqueqä" ätukuwiŋqä näqŋqä äŋguänā metŋqä äwiŋŋqce. Inji awiŋganji, iqu Poli iqueni, guä ewewatäqce, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, Israitqä iquau miqä naqä huiŋi iquautä, tääqä ätuätumeqce, Poli iqueni ätuma, iquauqä hiŋuä iqi pämä ätqätqce.

23

¹ Itanğa Poli iqu, Israitqä iquau miqä naqä iquauqä hiŋuä iqi, hiŋuä jänā äqunā ätqäuä ätukqe. "Nqä nyämaqäuä, Goti Hanjuwä Iqu hiŋuä ŋqänätanji, iqa äpqiŋjaqänmi, hea täŋğa täsuwänā. Nyi suqä quvqä hui, mimäkqä itŋqä etanji, womba miqä itqänänā" ätukqe.

² Iqu iinjā tquanğa, hiqäva-imäkqä naqä Anänasi iqu, ämaqä Poli iqu-tänjä qäqiqi pämä tqäutanguwä iquauŋi, "He manjä iu päkpiyā!" ätukqe.

³ Itanji Poli iqu iqueni tiinjā ätukqe. "Si häuiqä a kukuiŋuä qu qua qäpaiqä haqeqä äqiyäqisätqänuwä-panjä iinjuŋi etanji, Goti Hanjuwä Iqu si-pqce inä kpäsänqiyä. Si kjuŋi, 'Nyi kukŋuä-suqä iuŋi qänaknä iqunjqae, ique kukŋuä mitmqeqä' kjuä indqänätänä, täqi äyā äpmeŋinyä. Injäqce, qu nyi ämbäkŋŋqä täkqä ätuŋi, ii si kukŋuä-suqä iuŋi hŋgisanā inä inyā" ätukqe.

⁴ Ämaqä qäqiqi pämä ätqäumiŋuwä iqua, qu kukŋuä ii qätä äwipiŋi, yatŋqä tiinjā äwikuwi. "Si Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä naqä tqeŋi, kukŋuä quvqä ätuŋi, änäŋŋqäwä?" ätukuwi.

⁵ Kimaŋi Poli iqu iquauŋi, tiinjā ätukqe. "Tatqä-guäkauä, iqu hiqäva-imäkqä naqä iqueqenqce, nyi maqŋqä eämä, quvqä iqänā. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuŋi, 'Ämaqä ämeyätŋqä hŋquenyqce, kukŋuä quvqä matqä pambiyä,' äyā äqänänā" ätukqe.*

⁶ Israitqä iquau miqä naqä iqua, ämaqä yoqä hŋquaqcu qonqä iquautanjä iquayi. Hŋqua, Satyusi iqua hitanğa, hŋqua, Parisi iquai. Poli iqu iinjā näqŋqä eä, manjä tiinjā ätukqe. "Tatqä-guäkauä, nyi Parisi iutanjä iqunā eämä, qutä anā ätqäunänā. Nyaqä kjuŋi, tiinjā indqänänänä. 'Ämaqä ae äpākönquwä iqua anğumä vaupnuwiqä.' Nyi kjuä iinjā indqänätŋqetanji, täqi täsä ätqäunänā" ätukqe. ⁷ Poli iqu kukŋuä iinjā tqanjanji, Parisi iquata, Satyusi iquata, kukŋuä mäkä äumbiyitanji, awä qe iwäsänquwi. ⁸ Kukŋuä mäkä äunquwi, kiqä quati tiinjā. Satyusi iqua, kjuä tiinjā indqänmiŋuwi. "Ämaqä ae äpākombqä iqua, anğumä mävwauqä ipŋqäuä. Itanğa enätqä itä, dnä itä, mäpmetqänä, oeyä." Injäqce, Parisi iqua nätmatqä iinjā iquauŋqce, "naqä-qakuiqä" kjuä indqänmiŋuwi.

⁹ Itanğa qu manjä yänänäqŋqä ätpiŋi, Parisi iutanjä kukŋuä-suqenqä näqŋqä hŋqua, pämä ätqäupu, äkasuwä ätäpu, kukŋuä yänänäqŋqä tiinjā ätukuwi. "Ämaqä tqueqä suqä quvqce, hma etanji äqunänunā. Iqueni, dnä hŋqu ätqutiŋi, ä enätqä hŋqu ätqutiŋi? Ne maqŋqeqä."

¹⁰ Inganji mäkä-iqeu miqä naqä iqu, quvqä kukŋuä mäkä enqä-pa hunğanquwä di naqänänä äyā timäucanji äqunäqce, qu Poli ique hiyqi-hiyqi ämipu, ique qui imäkŋŋqä iinjā, zā kiinjā äwiŋŋqce. Iutanji, iqueqä mäkä-iqä iquau tiinjā ätukqe. "He äwipu, Poli ique, iquauqä hipa iuta itmepu, neqä anjä yänänäqŋqä iunqä ätuma upiyä!"

¹¹ Heatqä iqueni, Naqä Iqu, Poli iqu-tänjä qäqiqi pämä ätqäuä, tiinjā ätukqe. "Si zā miqä itnä, pämä yänänäqŋqä tqävā! Si Nyaqä kukŋuä, Jerusälemä iu awä yänänäqŋqä ätätqänä-pa, anjä-himqä Romä iunjä-pqce awä asä inä tŋŋŋqeqä" ätukqe.

* 23:5 Anğumä Itmakqä 22:28

Qu Poli ique, pizqä päsänä-tpu ikuwinqä

¹² Itanğa ziñuitäñi, Israitqä hñqua aquvä äqämbiyi, Poli ique äpäkññqä kukñuä naqä-hñqunä imäkkuwi. Inğanj iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäññqä tiñj hñqu, guä ämäsäupu ekuwi. "Ne iqueni pizqä äpäsätaqänğanqä, buayätä eqätä manqä yatunqeqä" ätnquwi. ¹³ Ämaqä kukñuä ii imäkkuwä iqua, kuapänänj eä, miqä qe ämawqätäukqe. ¹⁴ Inğanj, iqua äupiyyi, hiqäva-imäkkä naqä iquautä, ämaqeu miqä naqä iquautäñi, tiñj ätkuwi. "Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäññqä tiñj hñqu ätätanä equqeqä. 'Ne Poli ique pizqä äpäsätaqänğanqä, ymisanj manqä yatunqeqä.'" ¹⁵ Iñinjqe hesä, ämaqä miññqä aquvä äqänätqänjuwä huizi iquata, kukñuä ändowatäpu, mäkä-igeu miqä naqä iqueni, quangä tiñj tupñqäu. 'Ne Poli ique yatñqä ävätanä, iqueqä kukñuä quatinqä näññqä metunquä iñjqe, si nenyqä ätuma biyä.' Inji he iñj imäqññpqqe, iqu emamätä päqtätanğa, ne iqueni äpäsätunquänänj" ätkuwi.

¹⁶ Injqe Poli iqueqä kasiqiyqä hikñiqu, iñj imäqññqä tqanğä äwiyäqce, iqu äwäqce, mäkä-iqä iquauqä anj yänänäññqä iu äpaquvätä, Poli ique awä ätukqe. ¹⁷ Inğanj Poli iqu mäkä-igeu miqä yäpä iqinjä hñque tääqä ätuätumetä, tiñj ätukqe. "Hikñj tqu, kukñuä-tänj-qu etangi, hiqä naqä iquenyqä ätuma utñqeqä" ätukqe.

¹⁸ Iñj etangi iqu ique ätuma äwätä, iqueqä naqä iqueni, tiñj ätukqe. "Ämaqä, guä äkiqiyäquwä Poli iqu, tääqä ändätmetä dqanği, nyi hikñj tqce ätuma äquvepqnä. Iqu si kukñuä hui ktätñqäuä" ätukqe.

¹⁹ Inğanj ämiqä naqä iqu, iqueqä hipa iu a äkiqätäqce, manjät ätuma äwäqce, iquauquvqä-qeuänä ätqäunya, yatñqä ävätä, "Si kukñuä äkitanji dtñqäwä?" ätukqe.

²⁰ Inji hikñj iqu tiñj ätukqe. "Israitqä iqua yatñqä kipñqe, kukñuä naqä-hñqunä ae imäqquwiqä. Awinğanj si Poli ique, iquauqä ämaqä miññqä aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä ätuma wätñqä diñqä yatñqä kipñqäuä. Inğanj qu quanjä ikimäkäpu, 'Ne Poli ique yatñqä ävätanä, iqueqä kukñuä quatinqä näññqä metunqeqä' ktpñqäuä" ätukqe. ²¹ "Injqe si iquauqä kukñuä qätä mäwiyqä panä. Iquautanji kuapänänj, 40 ämawqätäuquwä iqua, 'Ne iqueni pizqä äpäsätaqänğanqä, buayä eqä manqä yatunqeqä' ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäññqä ii, guä ämäsäupu equwiqä. Si ätuma wiqanğa, iqua hänaqä awä iqi zä äpmapu, ique äpäkññqäuä. Inji si iquau, 'Auä, ique itumamqänä' tqanğtqenqä, hiñuä äqämbu äpmeñäuä" ätukqe.

²² I tquangä, ämiqä naqä iqu, hikñj ique, "Si kukñuä ii ändñjqce, awä matqä panä" yänänäññqä ätuäqce, qe ändowatkqce.

Qu Poli ique, qua miqä naqä, Peliksi iquenqä ändowatkwinqä

²³ Hikñj ique ändowatäqce, mäkä-igeu miqä naqä iqu, ämiqä iqueä yäpä iqinjä iquautanji hñquauqi tääqä ätuätumeqce, ti ätukqe. "Qe mäkä-iqä 200 iquautä, mäki hosi iu äpmapu iqä 70 iquautä, itanğa mäkä-iqä zi quäuqä-tänj 200 iquautä itmesinyä, näwenyä imäknäpu, heatqä 9 klokä iunji, Sisariya bunqä wäpñqeqä. ²⁴ He Poli iquenyqä hosi-pqe näwenyä imäknäpu, iqu qui mimäknqä yätñqänä, neqä ämineyqä naqä Peliksi iquenyqä äñjuänä ätuma wäpiyä" ätukqe. ²⁵ Inğanj iqu pipa hui tiñj ätätä äqäqce.

²⁶ "Nyi Klotiusi Lisiyasi iqunä, pipa tä äqiyätmä, qua ämiqä naqä Peliksi iquinqä ävawqatqänä. Yoqä naqä qonqä iquki, hiunjinğanjjä.

²⁷ Ämaqä tquenji, Israitqä iqua a äkiqätäpu pizqä päkññqä iqanğuwänğa, nyi, 'Iqueqä yoqce, pipa Romä iu äqänä äwinä' tqanğä äwimi, nyitä, nqä mäkä-iqä iquata äwätanä, iquauqä hipa iuta itmeqeqä. ²⁸ 'Iqu suqä quvqä äki imäqññqä ätqäpiyä' tmä qätä wimqce, ique ätuma, quwqä ämaqä miññqä aquvä äqänätqänjuwä iquauqä hiñuä iqi ätqäteqeqä. ²⁹ Nyi iquau yatñqä vqanğa, iqua iquauqä kukñuä-suqä iutanññqä awä ändquwiqä. Injqce, suqä iqu imäqññqenqä ätätqänjuwi, ne ique pizqä päsqänqätä, ä guä pmuategänqätä, hmanjqä. ³⁰ Inji tänğanji, qu ique päkññqä kukñuä zä imäkätqätanğä qätä äwimi, nyi ique sinyqä maqänä ändowatqänä. Itanğa ämaqce, 'Iqu suqä quvqä imäqññqä-qeqä' tqanğuwä iquauñji, qu tqä hiñuä iqinji ique kukñuä miññqä ätquäqeqä," ätätä äqäqce.

³¹ Itanji mäkä-iqä iqua, iquauqä ämiqä iqueuä manju qätä äwipiyyi, qänaknä ipu, heatqä iqueni, Poli ique ätuma, anj-himqä Andipatrisi bunqä äwäkuwi. ³² Awinğanj, mäki hosi iu äpmapu iqä iqua, Poli iqueni anj-himqä Sisariya iunqä ätuma wiqanğuwänğa, mäkä-iqä huiziqua iquauqä anj Jerusalemänqä anğmä ekuwi. ³³ Ämaqä Poli ique ätuma äwäkuwä iqua, Sisariya iu ätimäupiyyi, qua ämiqä naqä iqueni, pipa äväpu, Poli ique-pqe, iqueqä hiñuä iqi ätqätekuwi. ³⁴ Inğanj ämiqä naqä iqu pipa a ätäuäqce, iqu Poli iqueni yatñqä tiñj äwikqe. "Si qua äkitanukikä?" Yatñqä i vqanğa Poli iqu kimanji, "Nyi qua Silisiyatanj iquñqä" ätukqe. ³⁵ Iñj äwiyäqce, iqu tiñj ätukqe. "Ämaqä si kukñuä mikitññqä iquwä iqua ätimäuqanğuwänğa, kukñuä

tqangtqe, inganä qätä kimqänä.” Iinjä ätuäqetani, Poli iquenyqä, “He anä, ämiqä naqä Heroti iqu ämätqkä iu pmuatepiyä” ätukqe.

24

Qu Poli ique, Peliksi iqueqä hinuä iqi, kuknuä ämitkuwiñqä

¹ Hüñji hipa hñgini ae äpawqanñani, hiqäva-imäkkä naqä Anänsi iqu, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqäkkqe. Iqutäñi, Israitqeu miqä hñquata, ämaqä Romä pmeqä iquauä kuknuä-suqenqä näqqñä hñqutä, anä äquveqäkuwi. Ämaqä iqueqä yoqe, Tetulusi ique. Qu iqi ätimäupiwi, ämiqä naqä Peliksi ique äwimepu, Poli ique kuknuä mitpñqä iunqä awä näwe ätukuwi. ² Inñani ämiqä naqä iqu, Poli ique tääqä tuätumeqanña, Tetulusi iqu iquenyqä kuknuä ätipäqiyätä, ämaqä naqä iqueni tiinjä ätukqe. “Ämaqä naqä Peliksi iqukiyä, si yätamäkkä äñguänänä äneyätinä, ämineyätqätanñä, mäkä mauñqä äñguänä äy äpmenunä. Nätmakñä äñguänä mäwiqä iminñqe, täñganñi si kñuä äñguänä indqänätinä suqä häñi maeqanñä, eeqänänñi äñguänä äy äwinä. ³ Ne iinjä äqunätaqanñani, neyaqä äwqe äñguänä änenyätñqe. Iinñqe ne sini äñguiqä naqä-qakuänä äktqunä” ätukqe. ⁴ “Si wäunjuä hui-pqe inä imäktñqä etanñi, nyi sitä äpakä matäquä imqä itmä, yatñqä tii äkiyqänä. Si qeiqinyä ämineyätinä, neyaqä kuknuä wänqä hmbu qätä neyä.

⁵ Ne ämaqä tqeñi, hinuä tiinjä äqunäñunä. Iqu ämaqä mäkanqä itä äkasuwä tqä-qeueqä. Iquesanñi, Israitqä qua eeqänänñä iutanñä iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä äy äñnätqänä. Itanña ämaqä, Jisasi Nasäretqätanñä Iquenyqä qänakñä itqänjuwä iquauñqe, ‘qu Nasäretqä iquayqä’ ätätqänjuwiqä. Ämaqä tqe, iquauqä ämiqä naqä iquautanñä hñqeueqä. ⁶⁻⁸ Iqu hiqäva-imäkkä anñi, kiyä mätkä imäkatñqä iqanñi, ne ique a äkiqätqueqä.* I etanñi ne ique kuknuä ämitqenqä näqqñä matñqenqä, si tqä-täuä ique yatñqä ävätinä, iqueqä manñutanñi, nätmakñä eeqänänñinqä qätä wisñqinyä” ätukqe.

⁹ Inñani Israitqä iqua-pqe, iqueuä kukñui yänänäñqñä imäkäpu, “Kuknuä eeqänänñä ii, naqä-qakuqä” ätukuwi.

¹⁰ Qu iinjä tqanñuwänña, qua ämiqä naqä iqu, Poli iqu kuknuä tätnqä, hipa ämenä ämikqe. Iinjä iqanña, Poli iqu kimanñi tiinjä ätukqe. “Quväukuä kuapanänñä iunñi, si ämaqä qua täu äpmenuwä iquau iwäsäutqänñä iinñqe, nyi näqqñä eämä, nyaqä äwqe äñguänänñä nyinñanñi, nyi saqä hinuä iqisa, ämaqä kuknuä mindqanñuwä iquauñqä, kimanñi ktmqeqä. ¹¹ Si yatñqä tiinjä imatñqe. Täñga qänña hüñji 12 ae äpawqanña, nyi Jerusälemänñi, Goti Hanjuwä Ique qonñä äwoktäutmä, Iqueqä yoqä haqeñä mamäumqä äy äyqäqe. ¹² Inñani hiqäva-imäkkä anñä takñä yäpä yänñisatä, anñä aqunäqñeueqä, ä anñä ququawä iutatänñi, nyitä, ämaqä hñqutä, kuknuä mäkä äñnätä, mäkä wauqumuatqanñqe, hinuä manñqänqä äy itqänjuwiqä. ¹³ Inñi kuknuä nyi täñga ämindquwi, naqä-qakuwi mämkätkqe ipñqä” ätukqe.

¹⁴ “Kuknuä naqä-qakuwi, awä tii ktmqe. Nyi hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänakñä itmä, neqä atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeñä äwauqumuatätñqe. Nyi kuknuä ämindquwä iqua, ämaqä hänaqä iu qänakñä itunquä iqunenye, ‘Ämaqä huitanñuaeqä’ ätätqänjuwiqä. Inñäqe nyi kuknuä-suqä Mosisi iqu äqäqetä, Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iqua ätäpu ekuwitänñi, eeqänänñä iinñqe nyi quuvqä eqiyätqänänä. ¹⁵ Itanña ämaqä suqä jänänänñä iqä iquatä, ququvqä iqä iquatä, pizqä ae äpakonñuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anñumä äwauqumuatänñiqä dññqe, nyi kñuä yänänäñqñä äwimä, hinuä äqänmä äpmenänä. Itanñi ämaqä nyi kuknuä ämindquwä tqe-pqe, asä iinjñqe. ¹⁶ Iinjñqe Goti Hanjuwä Iqueqätä, ämaqä iquauqätä, hinuä iqini, nyi ämaqä jänänñunä himqä dññqe yänñä äqänätqänänä” ätukqe.

¹⁷ “Nyi anñä huizi iunñi, quväukuä hui ae äpmamitanñi, Israitqä Jerusälemä iu äpmenuwä iquauñqä anñumä äy äpqe. Ämaqä nätmakqänqä äwa iqanñuwä iquau yätamäkkenqä mbqä-sua äma äpätmä, itanña hiqäva imäkätmä Goti Ique wimqä äy äpqe. ¹⁸ Nyi suqä qäyunänñä iu qänakñä itmä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini kiyä mamätqä äpmamänñani, hiqäva-imäkkä anñä iu hiqäva imäkätmä itqätanña, qu änyimepu hinuä äñqänñuwä. Qu hinuä i äñqämbiyänñani, ämaqä kuapanänñi nyitä anä mäpmeqä ipu, hoaqä mañqñä ikqe. Oeyä. ¹⁹ Inñani Israitqä qua Eesiya

* **24:6-8** Täñganñi ämaqä näqqñä-tänñä hñqua, kñuä tiinjä äy indqänätqänänä. Täqini Lukä iqu kuknuä huizi inä äqäkkqe. Kuknuä ii, tiinjä. “Ne neyaqä suqetanä kuknuä mitanätanä iqanñua, mäkä-iqä iquauqä ämiqä naqä Lisiyasi iquä, iqueqä ämaqä hñquata, änemapiyi, yänänäñqñä änavqutäpu, neyaqä hipa iuta ämänätawuwiqä. Itanñi Lisiyasi iqu ‘Ämaqä tqe kuknuä mitpñqä iqua, si äkimepu tqä hinuä iqisa mitpñqe’ ätqe.”

iutañä hñqunaä, a inğanä ängiqätkuwiqä. Inji ämaqä iqua nyinyqä kukñuä-täñä epu imäkqäpi, quwqä-quwä nyi kukñuä mindpñqe, saqä hiñuä täqi matqäuce, sunqäwä? ²⁰ Iqua hma etangutqe, täqi ätqäüñuwä tqua, nyi Israitqeu miqä iquauqä aquvächñqä hiñuä iqi tqäuätanğa, nyaqä suqä quvqenqä qävqä itqänuwinqe, awä ktpñqeqä. ²¹ Nyi iquauqä awä iqiñi pämä ätqäümä kukñuä ätuätmängañi, manjä yänjänäñqä tiñjä ätqeqä. ‘Ämaqä ae äpakonquwä iqua, angumä ävaupnuwä iunqe, nyi quuvqä eqiyätqänänä.’ Qu kukñuä iquenyqänä yeeqä miqä ipu, nyi kukñuä mindpñqä sä ändma äpqäüä” ätukqe.

²² Ämaqä, hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänaknä iqä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqenqätä, Peliksi iqu näñqä äñguänänä ae ekqe. Iñiqñe Poli iqu kukñuä ae äyā tqañga, iqu Israitqä iquau tiñjä ätukqe. “Nyi heyaqä kukñui qñqañä hemqänä. Mäkä-iqeu miqä Lisiyasi iqu äquvepqañgani, nyi hiyaqä kukñui, jänä inğa emäkiyqämqä” ätukqe. ²³ Itañi iqu iqueqä mäkä-iqeu miqä ique tiñjä ätukqe. “Poli iqenji guä kiqiyäueqä anä iu äpmuatetnä qeiqinyä miyā. Iqueqä käyāmaqä iqua, ique yätmäkqä wipñqä, si pmua mimäkqä pa, hiñuinä qunyā” ätukqe.

Polli iqu, guä pmuateqä anju äpme, Peliksi iquä kukñuä ätmijiyinqä

²⁴ Hiñji hui ae äpäwqañgani, Peliksi iquä, iqueqä apäki Drusilaisä anä äpkiyi. Drusilai, Israitqä iutanjiyi. Iqi ätimäyi, iqu Poli ique tääqä tuätumeqañga, iqu Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqenqä tqañgi äwikiyi. ²⁵ Inğanji Poli iqu kukñui, suqä jänänäñjuñqätä, äwqä äwivauqañgqä iunä mimäkqä iunqätä, Goti Hanjuwä Iqu qänakndani eeqänäñjune kukñuä minetäniqenqätä ätukqe. Poli iqu iñjä tqañgi, Peliksi iqu qätä äwiyäqe, zä itä tii ätukqe. “Si äutñqeqä. Qänakndani, nyi hea hui eätmä, tääqä angumä ktätmeqämqä.” ²⁶ Peliksi iqu nätmätqä huiñqä-pqe hiñuä inä äqunä äpmaminqe. Iqu kñui, “Nyi Poli ique hiñuinä qunäwatmqenqä, iqu mbqä hui dapätñqätäyi?” indqänätä, hea kuapänänä iunji, ique tääqä ätuätumetä, iquä kukñuä anä ätmijiyi.

²⁷ Peliksi iqu Israitqä iquau aquvanä iwimäkätñqä diñqe, Poli ique guä kiqiyäueqä anä iunji hiñuinä äqunqçe. Itanğa, quvākuä hñquacu päwqañgani, Posiyusi Pestusi iqu, Peliksi iquenyqä tññqä qe äpmakqe.

25

Polli iqu, “Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyinqiyä” ätukqenqä

¹ Pestusi iqu qua Jutiya iu ämiqä kinğanänä-qu äpmakqä iunji, hiñji hñquacui-hñque ae äpäwqañga, iqu anjä-himqä Sisariya iu ävämanji, Jerusālemänqä ekqe. ² Iqiñi hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä iquatä, Pestusi ique äwimapiyi, Poli ique kukñuä mitpñqä iunqä ätuäpu, yatñqä tiñjä ävqa äukuwi. ³ “Si ne yätmäkqä neyätnä, qu Poli ique ätuma ppñqä tääqä tuvä.” Qu kukñuä iñjä ätukuwä-qe, ämaqä hñqua hänaqä awä imä äpmapu, Poli ique pizqä päkpnqe näwe imäkmbu ätukuwi.

⁴ I tqañguwänğa, Pestusi iqu kimanji tiñjä ätukqe. “Poli iqu Sisariya iunji guä äpmenä. Nyi iunqä wämqe, qäqicinjqä. ⁵ Inji ämaqä iqu suqä quvqä hui imäkqä etangutqe, hiqä ämeyqä iqua nyitā anä äwitanä, ique iqi kukñuä mitpñqeqä” ätukqe.

⁶ Iqu iquatä anä äpmeqe, hiñji 10 mämäwqätäuqañga, Sisariyanqä äquveqäkqe. Awinqani, iqu kukñuä iwäsäuqä anju äpmeqe, qu Poli ique ätuma ppñqä ätukqe. ⁷ Iqu ae ätimäuqañga, Israitqä Jerusālemä yätuta äpäwākuwä iqua, ique qäuiqä ämamäupu, ique kukñuä ämitäpu, “Iqu suqä quvqä huitañä-huitañä imäkätñqeqä” ätukuwi. Qu kukñuä iñjä tqañguwinqe, Pestusi iqu, “Qañgä ändqäpiyā, naqä-qakuä ändqäpiyā?” kñuä indqänqçe.

⁸ Qu kukñuä ae ätqañguwänğa, Poli iqu kimanji tiñjä ätukqe. “Nyi Israitqä iquauqä kukñuä-suqä iutä, hiqäva-imäkqä anjä iutä, itanğa Romätanä ämiqä naqä Sisa iqesäñi, quvqä mitqeqä ieqäqä” ätukqe.

⁹ I tqañgi äwiyäqe, Pestusi iqu, Israitqä iquau aquvanä iwimäkätñqä winqani, iqu Poli ique yatñqä tii äwikqe. “Ne Jerusālemänqä äyätanä, nyi saqä kukñui, iqi kiwäsemqe, äñguätanä?”

¹⁰ Inäqe Poli iqu tiñjä ätukqe. “Kukñuä iwäsäuqä anjä nyi pämä ätqäunqä tä, ii Sisa iqueqä aniqä. Anjä tqunenä nyiwäsepnqeqä. Si näqñqeqä. ‘Nyi Israitqä iquauñi, suqä quvqä hui mitqeqä itñqeqä.’ ¹¹ Nyi suqä quvqenqä päkonmqä sätāti, nyi iñqe äpäkonmqeqä. Inäqe qu kukñuä nyinyqä ätquwi, naqä-qakuä hma sätāti, ämaqä hñqu nyiñi, iquauqä hipa iunji, anä mänyivqä yänqiyä. Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyinqiyä” ätukqe.

¹² I tquanğa, Pestusi iqu, iqueqä ämaqä kjuä iqä vqä iquatä kukjuä ätpiyi, iqu kimanj, "Si 'Sisa iqu kukjuä nyiwäseyätñqä änyingiyä' ätnä-qae, si iquenyqä utñqeqä" ätukqe.

Pestusi iquä, ämiqä naqä Akripa iquä, kukjuä ätñgijyinqä

¹³ Hiunji hui ae äpäwqanğani, ämaqeu miqä naqä Akripa iquä, kasiqi Benasisä, inäsuaqi Pestusi ique yeeqä wiyñqänä Sisariyanğä qe äpkiyi. ¹⁴ Inäsuaqi hiunji kuapanä iqi pmetanğiyänğa, Pestusi iqu Poli iquenyqä kukjuä näññqä ävätä, ämiqä naqä iqueni tiinjä ätukqe. "Ämaqä hñque, Peliksi iqu guä äkiqiyäuekqe, guä yqänä äpmenä. ¹⁵ Nyi Jerusälemä iu pmetanğa, hiqäva-imäqkä naqä iquatä, Israitqeu miqä naqä iquatä, ämaqä ique kukjuä mitññqä ändkuwiqä. Qu nyi iquenyqe, 'Iqu suqä quvqä imäqkä-qae, hanjä-iqä naqänänjä mençiyä' tmqä äwiññqeqä. ¹⁶ Quvaqä äwiñqä iinjä iuñqe, nyi kimanj tiinjä ätukqe. 'Ne ämaqä Romätanjä iquene, ämaqä hñquenyqä iwäsäutaqanğani, "iqu äpäkonänñqiyä-qe" maqänä matqä itunñqeqä. Iqu ämaqä, ique kukjuä ämitätqanjuwä iquauä hiñjuä iqi ganä ätqäutä, iquauä kukjuä kima tuänñqiyä' ätukqe. ¹⁷ Nyi iquatä täqinyqä ae äpani, äpakänä mäpmeqä imqä itmä, awinğani kukjuä iwäsäuqä anju äpmami, qu ämaqä ique ätuma pññqä ätukqe. ¹⁸ Ämaqä, ique kukjuä ämitmiñjuwä iqua, pämä tqäuganğuwinçqe, 'Iqu suqä ququvqänänjä hui imäqkanğiyqä' kjuä änyikqä-qe, oeyqä! ¹⁹ Qu iquä, kukjuä mäkä äññjuwinqänä ändkuwiqä. Quwqä Goti Iqueä yoqe haqeqä mamäupññqä suqençätä, ämaqä äpäkonğqä hñquenyqätä äññjuwiqä. Iqueqä yoqe, Jisasi Iqueqä. Injäqe Poli iqu, 'Ämaqä iqu hanjä äpmenä' ätukqe. ²⁰ Qu kukjuä iinjä tqanğuwinçqe, nyi iwäsäumätmä itmä-qe, nyaqä kjuä indqançqe, ätnänjä iqi matimäuqançi, ique yatñqä tii äwikqe. 'Ne Jerusälemänğä äyatänä, nyi saqä kukjuä iqi kiwäsemqençä äkiñqiyä, makinçqä iqiñqä?' ²¹ Iqu kimanj, 'Ämaqä naqänänjä Sisa iqu kukjuä nyiwäseyqanğançqe, nyi guä yqänä pmamqänä' dçanğa, nyi iquenyqe, 'Nyi Sisa iquenyqä dowatmqä hänaqanğä qävqä imqanğançqe, iqu guä yqänä pmetanğiyä,' ätkqe" ätukqe.

²² Akripa iqu kukjuä ii qätä äwiyäqe, Pestusi iqueni tii ätukqe. "Nyi nqä-näuä, ämaqä iqueqä kukjuä qätä wiyqämqä."

Iñi Pestusi iqu "Si iqueqä kukjuä, awinğanä qätä wiyqätñqä" ätukqe.

Poli iqu, Akripa iquesä, Benasisä, kukjuä ätukqençä

²³ Awinğani, Akripa iquä Benasisä inäsuaqi ämuasmänğä äññjuänänji ämipnäsinyä, yoqä naqe motquayñqä imäkiyi, mäkä-iqueu miqä naqä iquatä, anjä-himqä iutanä naqä iquatä, qu anjä aquvänqñqä iu yäpä yänğisa äpekuwi. Inğani Pestusi iqu Poli ique ätuma pññqä tqançi, qu ique ätuma äpkuwi.

²⁴ Inğani Pestusi iqu tii ätukqe. "Akripa iqukutä, huizi nesä äpmenjuwä eeqänänjä iquendä, he ämaqä tqenji hiñjuä qumbiyä! Iquenyqe, Israitqä Jerusälemätanjä iquatä, täqisanjä iquatänji, qu eeqänänji, 'Iqu hanjä mäpmeqä itä, äpäkonätñqeqä' yänänänqñqä ätäpu, nyi tääqä ändätqanjuwiqä. ²⁵ Injä etançi nyi hiñjuä äqunätmänğani, iqu äpäkonätñqä diñqe, suqä hui mimäqkä itñqä äqunänñqeqä. Injä äqunmä-qe, iqu kiqä-kiuä Sisa iquenyqä tääqä tqançi, nyi ique dowatmqä diñqe, kukjuä naqä-hñqunä äyä imäqqe. ²⁶ Injäqe, qu ique kukjuä ämitätqanjuwä quatinçqe, neqä naqä iqu naqä-qakuinçä näññqä metñqä iññqe, pipae äänä qämçätiyä? Nyi maññqeqä. Injññqe, ämaqeu miqä naqä Akripa iqukutä, ämaqä huizi-pqä iquendä, ne iqueqä manj qätä ganä äwiyätänä ämoqumetunjuwä diñqe, nyi iqueni ätuma äpätmä, heyaqä hipenjuä iqi äyä ätqäteqänä. Injä imäkanitanji, nyi pipa çämçençä näññqä äññjuä mamqänä. ²⁷ Nyi kjuä tiinjä indqanğänä. Nyi ämaqä guä kiqiyäueqä hñque ändawatmänğani, qu ique kukjuä ämitpçençä pipa ätnänjäqi maqiyqä imqe, nyi çämä-qämä imqänä" ätukqe.

26

Poli iqu, Akripa iqueni, iqueqä-kiuänqä ätukqençä

¹ Inğani Akripa iqu Poli ique tiinjä ätukqe. "Tqä-täuänçqe, si awä nattñqeqä." I tquanğa Poli iqu iqueqä hipa haqä yätqä äma äpeyätä, kukjuä awi tiinjä ätukqe.

² "Ämiqä naqä Akripa iquki, Israitqä iqua kukjuä ämindätqanjuwinçqe, nyi täñğani tqä hipenjuä iqisa kima ktmqe, ii äññjuänänqä. ³ Ne Israitqä iqueqä suqençätä, nätmätqä ne mikakä ätnätñqençätänji, si näññqä äññjuänä enjinyä. Injññqe, si quamä qeiqi äpmanä, nyaqä kukjuä qätä nyisññqençä änyingiyä" ätukqe.

⁴ "Nyaqä quamä pmeqä hiknänğa äpmaka äpätnçençqe, Israitqä eeqänänjä iqua näññqä äññjuänä eänäuä. Nyi ymeqanğani, nqä ämaqä iquatä äpmençqe, inji qänakndanji Jerusälemä iu äyä äpmençqeqä. ⁵ Qu hiñjuänänji nyinyqä näññqä ae

ekuwitani, äwinqangutqe, nyaqä suqenqä awä qäyunä tii ktpnqeqa. Nyi hiknängata ti ipäqäka äpätneq, Parisi iquauqä suqä iunä qänaknä itnqeqa. Parisi iquauqä qänaknä iqe, Israitqä huizi iquauqenji ämäwqätäunä. ⁶ Iinjä etangi tänganji, Goti Hanjuwä Iqu neqä atqä-awäkau, 'Iinjä timäuniceqä' ätukqenqä nyi quuvqä eqiyätmä hinuä äqänmä äpmenä. Inji nyi iinjä äpmenqenqe, qu kuknuä mindqangqä, nyi täqi täsä ätqäuänänä. ⁷ Israitqä iqueneqä hueqä-himqä 12 iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, mäptqangatä, heatqängatänji, haqeqä ämamäupu, Iqueqä kuknuä asä iquenyqä quuvqä eqiyäpu, hinuä äqämbu äpmenäüä. Ämiqä naqä iqukiyä, nyi iinjä hinuä äqänmä äpmetnqenqe, ämaqä iqua kuknuä äyä ämindätqänäuä. ⁸ Hesanjä hui, 'Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkonqawä iquauji, mävaqumuatqä yänqiyä-qe,' knjuä iinji sunqä indqänätqänäuä?

⁹ Hinjuiqänänji nyi-pqe knjuä äyä änyiminqeqa. 'Nyi Jisasi Nasäretqätanjä Iqueqä yoqe mändi kittqämqä dinqe, nätmätqä kuapänänji imäqämqeqa.' ¹⁰ Itanga Jerusälemä iunji, nyi nätmätqä tä imäkminqeqa. Hiqäva-imäqä naqä iqua, 'Si iinjä imäqätinqeqa' dqanguwänga, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä kuapänänjä iquau, guä äyä äkiqiyäuminqeqa. Itanga ämaqä naqä iqua, 'Iquau pizqä päkpiyä' tqanguwänga, nyi-pqä inä ätminqeqa. ¹¹ Nyi anjä aquväqngqä yäpä yänqisa äpaquväkitmä, iquau tänjä-hunqä ävätmänganji, qu Naqä Iquenyqä kuknuä quvqä tnpqä kiquätmä äwiminqeqa. Tiinjä-pqä iminqeqa. Nyi iquauqä äwqä tnäninä änyinatä, anjä-himqä kinä nämni, qävqä ikitmä qui iwimäkminqeqa' ätukqe.

¹²⁻¹³ "Nyi iinjä imäkätqätanga, hiqäva-imäqä naqä iqua, yoqä naqä änyinyuändäpu, 'Si iinjä imäkiyä' ändäpu änändowatqangä, nyi anjä-himqä Dämaskasi iu timäumätmä qanä wätqätanga, hiunji quemisqänqanji, qäukuä haqä yätutanji, we naqänänjä äyä hunqanji hinuä äqungqeqa. We yänänänqqa äunätä, mäptqä iquenji ämäwqätäukqeqa. We-hunqä iqu, nyitä, ämaqä qanä anä äuminquä iquautä, iuäququasitä änaqäkqeqa. ¹⁴ Inqanji ne eeqänänji qua iqi äpäknaqe, nyi manjä hnqu, Israitqä iquauqä kuknuä ätätä, tiinjä dqanji, qätä äwikqeqa. 'Soli iqukiyä, Soli iqukiyä, si Nyi qui sunqä nyimäkätqänjinyä? Si yuki, yaqnquä iu äpäsätinä, ga tänjä-hunqe tqä-täuanä äyä ämenyä' ändkqeqa.

¹⁵ I dqanga nyi tiinjä ätukqeqa. 'Naqä Iquki, si tqukikä?'

Nyi yatqä e vqanga, Naqä Iqu tiinjä ändkqeqa. 'Nyi Ämaqä si qui iny-imäkätqänjä, Jisasi Iqunä Qäqunjqä. ¹⁶ Inäqe tänganji, si ävautnä pämä tqävä. Nyi si ätekimqä dinqä äkimeqänä. Si Nyaqä wäunji a äqätätinä, nätmätqä tängga hinuä ae äqunänjinqätä, Nyi qänaki mäktquamniqenqätä, awä ttänqeqä,' ändkqeqa. ¹⁷ 'Saqä ämaqä Israitqä iquatä, ämaqä huizi iquatä, quvqä ikimäkqangppqänqanji, Nyi hänjä ikimäkäqumuatmniqeqa. Nyi si iquauqenqe, tiinjä iwimäkätqänjä äkndowatqänä' ändkqeqa. ¹⁸ 'Iqua hinuä hiawiqä enqä-panä äpmenjuwi, hinuä ängua qämbnqä iwimäktnqeqa. Iinjä iwimäkqangti, iqua hiawiqä ingisatä, Setänä iqueqä yänänänqgetä, tuwä äwiyäpu, knjuä äkunmäknäpu, we-hunqä iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, pnpqeqa. Qu iinjä iquwi, Nyi iquauqä quvqe huätä ämamäutmä, ämaqä Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, Nyaqä ämaqä epqä iquatä, anä pmetpnuwiqä' ändkqeqa" ätukqe.

¹⁹ Inqanji Poli iqu kuknuä äpakänä tii, ätukqe. "Ämiqä naqä Akripa iquki, nyi nätmätqä haqä yätutanji hinuä äqungqä iunji, tuwä mäwiyqä itmä, kuknuä awä ätuäkäminqeqa. ²⁰ Kinganänji, Dämaskasi pmeqä iquau ätuätmä, qänakni, Jerusälemä pmeqä iquautä, qua Jutiya iunji eeqänänjä iquautä, itanga Israitqä qäyä etangi huizi iquautä, awä tiinjä ätuminqeqa. 'He heqä knji äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqäpiyä. Inji ämaqe, he iinjä ae iquwinqä näqnqä mapnqe, suqä qäyunä imäkpiyä' ätuminqeqa. ²¹ Nyi iinjä iwimäkqangqenqe, Israitqä iqua, nyi hiqäva-imäqä anjä iu pmetanga, a ängiqätpiyi, pizqä bäsanä-tpu iminjuwiqä. ²² Nätmätqä eeqänä e ätimäukqetanji, Goti Hanjuwä Iqu yätämäqä nyiyätqätanji, nyi awä ätuätmä, äpmaka äpätneq, tängga ämaqä yoqä maeqä iquauqätä, yoqä-tänjä iquauqätä hinuä iqi yänänänqqa ätqäumä kuknuä sä ätqänä. Nyi kuknuä huitanjä huisä mätmä itnqeqa. Oeyä. Kuknuä nyi awi, Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iquatä, Mosisi iquä hinjuiqänä, 'Iinjä timäuniceqä' ätminjuwä lunqänä ätuätneqä. ²³ Qu tiinjä ätminjuwiqä. 'Krais, ne äminyättnqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, tänjä-hunqä ämetä, äpäkonätä, qua äptepqä iutanji anqumni Iqu-ganä vauäniceqä. Iqu iinjä itä, Israitqä iquautä, ämaqä huizi iquautänji, Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqenqä awä tuäniceqä' ätminjuwiqä. Nyi asä inä ätuätneqä" ätukqe.

²⁴ Poli iqu kuknuä iinjä tuätqätanga, Pestusi iqu manjä yänänänqqa tiinjä ätukqe. "Poli iquki, si näqnqä kuapänä ämetqänjä iutanji, qämä-qämä itqänjinyä."

²⁵ I tquangä Poli iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä yoqä naqä-tänjä Pestusi iquki, nyi qämä-qämä miqä iqänä. Oeyä! Nyi kjuä ängüä indqänätmä, naqä-qakuä ätqänä. ²⁶ Ii tiinji. Nyi kukjuä ätuätņqce, eeqänäni zä mäwiqä etanġi, ämiqä naqä Akripa iqu-pqä qätä äwiyätä, hinuä äqunäqce, näqņqä ae ämakqeqä. Iinġiqce, nyi zä miqä itmä, kukjuä jänä äyā ätqünä. ²⁷ Ämiqä naqä Akripa iquki, si Goti Iqueqä kukjuä hinuä-tqä iqua äqäkuwiņqä quuvqä eqiyätqäninyä, maeqiyqä itqäninyä? Si quuvqä eqiyätqänġiqce, nyi näqņqä ae eänänä” ätukqe.

²⁸ Inġanġi Akripa iqu Poli iqueni, “Änäänġqäwä?” ätukqe. “Hea wänġqä ipinji, nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, Iqueqä yoqä-tänjä emqä nyimäkinyä?”

²⁹ Poli iqu kimanġi, “Nyi ‘Hea wänġqäpġqätiyā, quäuqġqätiyā?’ kjuä kuapā mindqänġqä iqänä” ätukqe. “Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiinġi tumqänä. ‘Si äminiyätqänġä-panġi, ämaqä naqä tqutä, ämaqä qätä änyiyätqänjuwä iquatä, anä pmayä.’ Itanġa he eeqänäni, nyitänġi, asänänġä iinġä pmetunjuä änyinġi. Inġaqce he guä hikiqiyäucanġpġi pmapġqä diņqce, manyinġqiyä” ätukqe.

³⁰⁻³¹ Inġanġi ämiqä naqä Akripa iquä, qua iu miqä Pestusi iquä, Benasisä, itanġa ämaqä qutä anä äpmaminjuwä-pqä iqua, pämä ätqäpiyi, anġä hiqņqä ique äväma äwäpu tiinġä ätnġuwi. “Ämaqä tqi suqä quuvqä hui imäkqäqänqänä, äpakonätņqä iunġqätä, ä guä kiqiyäupġqä iunġce, hmanġqä.”

³² Itanġa Akripa iqu, Pestusi iqueni tiinġä ätukqe. “Iqu, ‘Nyi Sisa iqu nyiwäseyätņqä änyinġiyä’ matqä-säpi, guä kiqiyäueqä anġi ävämetä, qanyinä pmequäninġä.”

Poli iqueqä qanjä Romänqä äukqenqä (27:1-28:16)

27

Qu, Poli ique Romänqä ätuma upġqä, yimbaeu ätkamäupu, äukuwi

¹ Qu nenyqce, “Iqua qua Itali iunġä yimba iu inġanä upġqä” ätġiyyi, Poli iquesä, ämaqä guä äkiqiyäukuwä huizi iquautänġi, mäkä-iqce miqä hġqueqä hipa iu äwikuwi. Iqueqä yoqce, Juliyusi ique. Iqu Sisa iqueqä mäkä-iqä 100 iquau miqä ique. ² Inġanġi ne yimba anġä-himqä Aträmitiuätanġä hġque ätkamäukque. Nesänġi, ämaqä Tesälonaika qua Masendoniya iutanġä hġqutä anänġi. Iqueqä yoqce Aristakusi ique. Yimba iqu, anġä-himqä, qua naqä Eesiya iu mätnätanġä iquauņqä wätņqä iqanġi, ne äväma äukqce. ³ Awinġanġi ne anġä-himqä Saitonä iu iuäqämakque. Iqinġi Poli iqu, iqueqä näueqä iquau äwimetä, iquauqä yätamäkqä metņqä diņqce, Juliyusi iqu ique äņġuänänġä iwimäkätä, ‘Nġqä’ ätukqe. ⁴ Ne Saitonä ävämeni, yunuä änavqutäwqatqanġa, yimba iqu qua Saplusi iunġi tuwä inġisa äpäukqce. ⁵ Itanġa ne qua Silisiya inġisatä, Pambiliya inġisatänġi, eqä-pġä iunġi äkeni, anġä-himqä Maira, qua Lisiya iu ätimäukque.

⁶ Iqinġi mäkä-iqce miqä Juliyusi iqu, anġä-himqä Aleksandiya iutanġä yimba, qua Itali iunġä wätņqä iqanġqä hġque ämoqumueqce, ne änatmanġi, ique ätkamäukque. ⁷ Inġanġi ne iqi ävämanġi, hiunġi hġquauņi yunuä yänänänġqä qunġanġqä iutanġi, yimba iunġi qanjä qeiqi-qeiqi äukqce. Yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, wäunjuä yänänänġqä iqanġä, ne anġä-himqä Nindusi-tänġä inġisa ätimäukque. Iqisanġi, yunui a änakiqätätä, ne äwatunġque änä maeqä iqanġi, eqä-pġä manġä iuta äväma, eqä-pġä iu äwani, qua eqä-pġä awä iqi witanġqä inġisa ätimäukque. Qua iqueqä yoqce, Kritä. Inġisa äwaqce, Salmone iunġä äktäutänġqä iu ämäwqätäuani, Kritä iunġi mäwqä inġisa ätimäukque. ⁸ Ämaqä yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, wäunjuä tnänġä imäkqanġä, ne eqä manġi iu äwätanä, anġä hġque qe ätimäukque. Kiqä yoqce, “Anġä yimba iuäqämeqä äņġuänänġqä” ätmünjuwi. Ii anġä-himqä Lasea-tänġä qäqiyi.

⁹ Qanjä qeiqi-qeiqi wätqätanġu, hiunġi kuapänä ae äpäwqanġanġi, itanġa hiunġi naqä, Israitqä iqua buayä manġä ipġqä pmua imäkqä iqu* ae äpäwqanġa, hea yimba äņġuä uwqce, qäpu ekqce. Iutanġi, Poli iqu iquauņi, näqņqä tiinġä äwikqce. ¹⁰ “Ämaqä iquenyä, nyi näqņqä ae ämenänä. Ne tänġa watqce, hanġä-iqä naqänänġi ämoqumuetanä, nätmätqä kuapänänġi qui imäknanġiyä. Yquayänġqätä, yimba iunġqätänä, matqä iqänä. Neyaqä hänä-pmeqä-pqce inänġqä.” ¹¹ Inġaqce mäkä-iqce miqä iqu, Poli ique qätä mäwiqä itä, yimba iu miqä iquesä, yimba iutanġä kawiquesä, qätä äwikqce. ¹² Yimba iuäqämeqä anġä iunġi, yunuä naqänänġä qunġanġa, äņġuänänġä hmanġqä. Iutanġi, ämaqä yimba iu äpmaminjuwä iutanġä kuapänänġä iqua, kukjuä naqä-hġqunä imäkäpu, tiinġä ätnġuwi. “Ne anġä täunġi äväma, anġä-himqä Piniksi iu ätimäuanä, yunuä naqänänġi qäpu qunġanġanġä, ne iu pmetunġueqä.” Piniksi, ii yimba iuäqämeqä anġä äņġuänänġä eä,

* 27:9 Hiunġi iqueni, Israitqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanġä-iqä quwqä suqä quuvqä iutanġi huätä ämamäukqenqä kjuä indqänäpu, buayä manġä imünjuwi.

qua Kritä mäptqä timäuqä mäwqä inggisani. Iu timäuqäŋqe, yimba iquauqä hänaqe, iŋgi-ingisa änyä.

Yunüä naqä äqunätä, eqä ämŋga äpekqenqä

¹³ Yunüä mäptqä timäuqä mäwqä inggisani, hanüä äqunŋanji äqumbiyi, qu, “Ne äwatuŋqenqe, qäyunjqa” ätnäpu, yimba a kiqätqä japiŋi eyqiyämepu, Kritä-täŋä iu eqä maŋä iu äukuwi. ¹⁴ Inäqe ne kiŋä nämä mäwqäŋga, yunüä yänänäŋqäqä, qua Kritä-täŋä ingisa ätimäukqe. Yunüä iŋqe, qu, “Yunüä mäptqä timäuqä mäwqä awä iqisanä yunuiqä” ätmiŋuwi. ¹⁵ Inŋani yunui, yimba iqueni, yänänäŋqäqä yqutäuqanŋa, yimbae yunüä timäuqäŋgisaniqä yikti-yakti mianätani, änä mäwqä iani, ne yunui yimba ique qäyä yqutäutŋqä hiŋuinä qe äqunŋqe. ¹⁶ Ne iinä iqa äwani, qua wänŋä hmbu eqä awä iqi witaŋŋqä-täŋä qäqi ätimäukqe. Kiqä yoqe, Kauta. Ipi ämäwqätäuanani, qua ipu yunui ämıneyeqanŋa, ne wäunüä tnäŋä itanä, yimba wänŋqä qänaki äpminqä ique eyqiyämakqe. ¹⁷ Inŋani yimba iu wäunüä imäkqä iqua, ique haqeqi ämaepiyi, guä yänänäŋqäqä äkiqiyäuekuwi. E imäkpiyi, yimba naqä iqu qui mimäkŋqä yätŋqä diŋqe, guä äukoquväpu hatŋä äquqotäuekuwi. Itanŋa yimba iu wäunüä imäkqä iqua, “Ne qua naqä Äprika-täŋä qäqıqi ätimäutanä, hikä weä eqä yäpä mäŋgisa äwiŋqä iu evqänätanä pmenŋqunä” knüä indqänäpu, zä kiŋä ipu, tapätapä naqe mäŋdi äquvätqiyäwatäpu, yunui äyqutäwatätŋqänä hiŋuinä äqunŋuwi. ¹⁸ Inŋani yunuitä, eqä ämŋga äpeyätäqetä, yänänäŋqäqä änyäqutäwatätä, popuä qe änaqıqäqke. Iiŋiŋqe awiŋanji, ämaqä yimba iu wäunüä imäkqä iqua, yquayı eqä-ŋŋä iu mamäupŋqä ipäqäkuwi. ¹⁹ Itanŋa awiŋga-mändani, iqua äwäwa kiŋä ipu, nätmätqä yimba äŋguä wätŋqä imäkqä iutani tnämäupŋqä ipäqäkuwi. ²⁰ Hiunji kuapanänŋä iquauŋi, mäptqetä, qätäqeqetä, qaqunqä ktqä pmuätäutqätanŋa, yunui yänänäŋqäqä änyäqutäwatätä, popuä änaqıqäka uwqanŋqenqä, ne knüä tiinä indqänŋqe. “Ne häŋä mäpmeqä, eeqänäŋi qui imäknaŋqunä.”

²¹ Ämaqä iqua buayä maŋqä äpmaka pätkätanŋuwänŋa, Poli iqu iquauqä awä iqisa pämä ätqäueqe, tiinä ätukqe. “Ämaqä iquenä, he nyaqä kukŋui qänaknä ipu, Kritä iu mävämeqä-säpi, hanä-iqä naqänänä tä mänemeqä itä, itanŋa nätmätqä eeqänäŋi, eqä ique mäwqä iquaninŋä. ²² Inäqe täŋganji, nyi tiinä hitmqeqä. He äwqä hanüä enŋanŋuti pämä yänänäŋqäqä tqäpiyä. Nesani hŋqu qui mimäkŋqä yänŋiyä. Yimba iqunä qui imäknaŋqiyä. ²³ Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqunä, Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutŋqeqä. Itanŋa hea tqenji, Iqueqä enätqä hŋqu äquvepätä nyi-täŋä qäqä täqi ätqäüä, ti ändqiyä. ²⁴ ‘Poli iquki, si zä miqä panä! Si äwätnä, ämiqä naqä Sisa iqueqä hipenüä iqi tqäutŋqinyä. Qätä tiinä-pqä inä nyiyä! Ämaqä eeqänänä, sitä anä äpmejuwä iqua, qui mimäkŋqä ipŋqä diŋqe, Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqe qätä ae äkiyqeqä’ ändqeqä. ²⁵ Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quwvqä tiinä eqiyätqänänä. Iqu ändqä-pa eeqänäŋi ätimäunŋiyä. Squ miqä yänŋiyä. Iinä ändqenqe, he qokä iquenä, zä miqä ipu pämä yänänäŋqäqä tqäpiyä. ²⁶ Yunui yimba ique ävqutäwatqanŋa, ne qua eqä awä iqi äwiŋqä huii evqänätanä pmenŋqunä” ätukqe.

²⁷ Heatqä kuapanä 14 iunji, yunui eqä-ŋŋä naqä iu äneyqiyäma ikitqätanŋi, heatqä quaesqä hiqanŋani, yimba iu wäunüä imäkqä iqua, “Yimba iqu eqä maŋä-täŋä qäqıqi ae ätimäuciyä” knüä indqänŋuwi. ²⁸ Knüä e indqämbiyi, qu, “Eqä-ŋŋä yäpä mäŋŋi, mämdiyä, qäqıqätiyä” tpu, iwäsäueqe ätnämäupiyi, kiqä hiqŋqe 40 äqunŋuwi. Yimba wänŋqäpu nändi ti uwqanŋa, qu iwäsäueqe anŋumä ätnämäupiyi, hiqŋqe 30 äqunŋuwi. ²⁹ Inŋanji yimba iqu hikä kuapanänä knätanŋqä iu evqänätä, qui imäkŋqä iŋqe, iqua zä wiŋganŋi, yimba a kiqätqä japiŋä hŋquaqui-hŋquaqui yimba iqueä tuwä ingisa qe ätnämäukuwi. Iinä imäkpiyi, mäptqeqe maqänä timäutŋqenqe, tääqä ätqämanmiŋuwi. ³⁰ Inŋanji iqua yimba ique quwvqä-quwänä ävämapŋqä ipu, “Ne yimba a kiqätqä japiŋä iqueqä himäŋgisa tnämätunŋueqä” quanŋä änatäpu, yimba wänŋqä ique mämä quveqätŋqänä ävquatäwatkuwi. ³¹ Qu iinä imäkätqätanŋuwänŋa, Poli iqu mäkä-iqeu miqä iquesä, mäkä-iqä iquautä, tiinä ätukqe. “Ämaqä näŋua, yimba tqe ävämapŋqä iquwi, he qui imäkmbŋqäüä. Iqua yqänä äpmejuwi, he qui mimäkŋqä ipŋqäüä.” ³² Iinä tquanŋa, mäkä-iqä iqua, yimba wänŋqä iqu eqä-ŋŋä iu äpäknätä hiŋginäwa äŋgua wetŋqä, guä ique a kiqätmiŋqe ätäväwatkuwi.

³³ Mäptqä timäutŋqä iqanŋani, Poli iqu ämaqä eeqänänä iqua buayä hŋqä knüä ävätä, tiinä ätukqe. “Hiunji 14 päwäqanŋa, he ‘Ne äänä nemeŋqutiä’ tpu hiŋüä äqämbu äpmapu, buayä maŋqä itqänuwiqä. ³⁴ Iiŋiŋqe nyi he kuknüä yänänäŋqäqä etqänä. He häŋä pmapŋqä diŋqe, buayä hui ämepu hŋqäüä. Qätä nyipiyä! Hikä nyuänŋä iutani, dä hŋqu qui mimäkŋqä yänä. Oeyä. He eeqänäŋi, häŋä pmapŋqäüä” ätukqe. ³⁵ Iqu iinä ätuäqe, bretqä ämetä, eeqänänä iquauqä hiŋüä iqi, Goti Hanjuwä Iquenyqä ‘änŋuiqä’ ätuäqe, änatŋqä qe ipäqäqke. ³⁶ Inŋanji ämaqä huizi iqua-pqe äwqä

änguänä imbiyi, buayä ämepu qe ängguwi. ³⁷ Yimba iunji, ne ämaqä 276 äpmaminjqe. ³⁸ Qu buayi äwqä änapäkpipyitani, yimba iqu hanjä miqä itnqä dijqe, kuä-witqä yquayä pnqä wiqä iu äwäminjqe, eqä-pnjä bu ämatnämäukuwi.

Yimba iqu qui imäknganqa, ne qua iu ängua ätimäukqenqä

³⁹ Mäptqä ae ätimäucanqa, yimba iu wäunuä imäkqä iqua, qua iquenyqä maqnqä epu, “Äkiutiya” tpu ikuwi. Itanji äuktäutannqä yänjini hikä weä äyä witangi äqunguwi. E äqumbiyi, qu, “Yimba iqu äwätä iu evqänätngqä dijqe, ne qayunä imäkatunquätiyä, ä mimäkqä yatunquätiyä?” kjuä indqänguwi. ⁴⁰ Yamwiqä ipnqä dijqe, qu yimba a kiqätqä japiñä† gue mnjä ätäväpu, eqä-pnjä iu ävquatämäukuwi. Inganji yimba ique hänaqä ämotquaminiyä iquaquiyqä gue ewepu, itanga yunui yimba ique ätuma wätngqe qu tapätapä naqä ique angumä ävatmäkäpu ävquatäwatkuwi. Qu iinjä ae imäkpiyi, yimba iqu hikä weä iqi timäutnqä äukuwi. ⁴¹ Inäqe, yimba iqu hikä weä eqä yäpä mängisa witannqä iu evqängqe. Itanga kiqä himi hikä weä iu evqänätä iqi pmetanqa, kiqä tuwängisanji eqä-pnjä iqu ämnätä äpäsäqisätäqe qui imäkkqe. ⁴² Inganji mäkä-iqä iqua ämaqä guä äqiyänminjuwä iquautanjä hnqu eqä ängua äwätä, zä uwqenqä, iquau iquqä päkpnqä kjuä indqänguwi. ⁴³ Inäqe iquauqä ämiqä Juliyusi iqu, Poli iqu hänjä-pmeqängqä äwinyätä, iquauqä äwinqä iutani, mimäkqä ipnqä iwimäkkqe. Ämaqä eqä-pnjä iu ängua uwqängqä näqnqä iquauñi, qu-ganä ikuapmäupu, ängua upnqä ätukqe. ⁴⁴ Itanga ämaqä huiziquauñi, zä-yänjitä, yimba qui imäkngqä itä, a ämaqätäpu, ängua äwäpu qänaki iuäqämapnqä ätukqe. Ne iqu änatqanngqä-pa iinjä imäkani, ne eeqänänjä iquene eqä-pnjä iutani, änguanänjä iuäqämakque.

28

Poli iqu, qua eqä-pnjä awä iqi, Malta iu äpmaminjqenqä

¹ Änguanänjä iuäqämeni, näqnqä tiinjä ekqueqä. Qua eqä-pnjä awä iqi, kiqä yoqe, Malta iqvä. ² Itanga ämaqä qua iutanä iqua, suqä änguanänjä tiinjä inetquakuwi. Piyä äqiyätä, isqä imänätqätanngqenqä, iqua tä ikepu, ne yeeqä äneyätmakuwi. ³ Inganji Poli iqu tä hui aquvä ämaqiyyätä, tä hänaqä äsätanngqä iu äväuekqe. Qänjanjuä hnqu, tä yäpä ingisa äwäminjqe, tä tnänjä uwqannganqa, yäpaqänggisa ätimäuäqe, Poli iqueä hipa iu hiquanä ätutquvä qe äqiyämäminjqe. ⁴ Ämaqä iqisanä iqua, hinuä iinjä äqumbiyi, quwqä-quwä tiinjä ätnquwi. “Hinuä qumbiyä! Tqu, ämaqä pizqä päsqä-qu etanji, iqu eqä-pnjä iu mäpäkonqä iqä-qe, neqä goti suqä quvqenqä kima vqä ii, iqu hänjä yqänä pmetnqä iinjä, mäwinqä iqiyä” ätkuwi. ⁵ Inganji Poli iqu qämäkä iqueni, tä iunqä qe ätasäwqatkqe. Inäqe nätmatqä hui iqueni, mäwimeqä ikqe. ⁶ Qokä-apäkä iqua, “Poli iqueqä huiwi ppäkä nyquannguti, iqu qua iqi äpäknätä äpäkonänqiyä” tpu ipu, hinui hnqanngqä äqumbu äpmaminjuwi. Iqueqä huiwiunji, nätmatqä hui mäwimeqä äyä iqanji äqumbiyi, “Tqu, goti hnqueqä” ätnquwi.

⁷ Qua tqu-tänjä qäqiqinjä, ämaqä qua iu äpmaminjuwä iquau miqä iqueqä quae. Iqueqä yoqe, Pupulusi ique. Ämaqä iqu iqueqä anjuunqä änatma äwäqe, hiunji hnquaquihnquenjä iquauñi, änguanä ämineminjqe. ⁸ Inganji Pupulusi iqueqä kaniqu huiwä dnjätä, zä-qunätä itä yaqä äwäminjqe. Poli iqu ique äwimeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätä, hipae haqeqi äwiyätä, ique ängua iwimäkkqe. ⁹ Iqu iinjä imäkqanqa, ämaqä tänjä-yaqä äwäminjuwä, qua iutanä huizi iqua-pqe, Poli ique äwimeqannguwänqa, iqu iquauñi ängua inä iwimäkkqe. ¹⁰ Iqu qunji ängua iinjä iwimäkqanngqenqä, qu neñi, suqä änguanänjinä inemäkkkuwi. Qanjuä hnquaqu-hnque ae äpäwqanqa, ne yimba iu ävämetunquä iqaunqwa, nätmatqä äwa iminqä isua yätämäkqä änekuwi.

Poli iqu, Romä iu ätimäukqenqä

¹¹ Ne qua Malta iunji, qanjuä hnquaquihnque ae äpmenitani, yimba anjä-himqä Aleksandiya iutanä hnque ätkamäuätanä äukqe. Yimba iqu yunjuä naqänännganji qua iu äpmaminjqe. Iqueqä himängisanji, goti Susi iqueqä ymeqä qäyawa iquaquiyqä ktqä-tänjiqä. ¹² Ne äwani, anjä-himqä Sirakyusi iu ätimäuani, hiunji hnquaquihnque äpmakque. ¹³ Iqinjä ävämeni, anjä-himqä Rengiumä iu ätimäukqe. Awinganji yunjuä, mäptqä timäuqä mäwqä ingisa qunnganqa, iqi ävämeni, hiunji hnquaquihnque qanjä äwani, anjä-himqä Puteoli iu ätimäukqe. ¹⁴ Iqinjä ne quuvqä heqiyqä iquau äwimeqanngua, qu ne hiunji 7 anä pmetunquä yatnqä änekuwi. E äpmenitani, ne iquau ävämanji, anjä-himqä naqä Romänngqä äukqe. ¹⁵ Quuvqä heqiyqä Romätanjä iqua, qu nenyqä, “Qanjä äpätqänjuä” tqanngä äwipiyyi, hänaqä awä iqi äminatunquä äpkuwi. Inganji qutanjä hnquata maketqä aquväqnqä, kiqä yoqe Apiyusi iu qe äminngqe. Itanga huizi iquatäñi,

ne anjä, 'Hiqaqä Yakuä Äwämä Uwqä Hñquaqui-hñqueyqä' ätminjuwä iu qe äminñqwe. Poli iqu iquau hiñuä äqunäqwe, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä "änñuwiqä" ätätä, iqueqä äwqwe yänñänñqñqä ämakqwe. ¹⁶ Itanña, ne Romä iu ätimäuanu, yäpä inñgisa uwqauñgwa, ämaqä Romä iu miqä iqua, Poli iquenyqwe, "Iqu anjä hñqwe kiqä-kiuanä pmetanñguti, mäkä-iqä hñqu hiñuä äqunä ämiqatñqweqä" ätkuwi.

Poli iqu, Romä iu kukñuä awä ätuminñqweqä

¹⁷ Poli iqu Romä iunji, hiñunji hñquaqui-hñqwe ae äpmeqetani, iqu Israitqä iqi äpmaminjuwä iquauqä naqä iquau tääqä ätuätumakqwe. Qu aquvä ae äqänñanñuwanñanji, iqu iquauñji tii ätukqwe. "Tatqä-guäkauä, Israitqä iqueneqä yoqetä, neqä atqä-awäkauqä suqä-pqetäñi, mäñdi kittqämñqä diñqwe, nyi suqä quvqä hui mimäkkä iminñqweqä. Inñqwe qu nyi Jerusalemä iu guä äññiqiyäupu, Romätanñ iquauä hipaeu äpmuatänñikuwiqä. ¹⁸ Itanña Romätanñ iqua nyaqä manji qätä änyiyäpu, nqä suqenqä näññqä mapñqä yatñqä änyiyäpu, hiñuä tiinñä äññanñuwiqä. Nyi pizqä bäkññqä diñqwe, nyaqä suqä quvqwe aanñqä etanñi, qu nyi huätä nyivquatämäupññqä ikuwiqä. ¹⁹ Inñä iqanñuwiñqwe, Israitqä iqua, Romätanñ iquau äkasuwä tqauñguwanñanji, nqä nyämaqeuñi, nätmatqä huiñqä kukñuä mitmqwe hma qäyä hitanñqä-qe, hänaqä minñqä iqanñi, nyi 'Nyaqä kukñui, ämiqä naqä Sisa iqu änyiwäseyätñqweqä' ätkqweqä. ²⁰ Nätmatqä iinji, nyi näunñänñämä änyimakqä etanñi, nyi he hiñuä eqänätmä kukñuä hitapmätmä tääqä iinñqä etätmqwe. Israitqä eqänänñä iqua, nätmatqenñqä kñuä yänñänñqñqä ämepu hiñuä äqämbu äpmeñuwa iunñqwe, nyi-pqe inä äqänmä äpmeñänä. Nyi a tä äññiqätänñqwe, kiqä quati, iquesanänñiqä" ätukqwe.

²¹ Iqu iinñä tqauñga, qu iqueni tiinñä ätukuwi. "Ämaqä Jutiyananñ iqua, sinyqä awä natññqwe, pipa hui maqiyqä ikuwiqä. Itanña Israitqä iquautanñ hñqu äpätä, sinyqä kukñuä quvqä hui mäñatqä ikqweqä. ²² Israitqä iqunesanñ hñqua, kñuä änyä-hänñi indqänñanñuwiñqä, ämaqä qua eqänänñä iutanñä iqua, kukñuä ququvqä ätätqänñuwiqä. Ne iinñqä näññqä metunñqwe, si tqä kñuä indqänñqwe awä tqanñgtqwe, qätä kiyatunñquä äpñunä" ätukuwi.

²³ Qu hiñunji hñqwe atäñuä ipiyi, ämaqä kuapanänñi, anjä Poli iqu pmetanñqä iunñqä inñga äpkuwi. Qu zinñitä äpmakuwi, awiyqeuñqä äpmetqutpiyä iunji, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqätä, Jisasi Iquenyqätä, näññqä qeiqinñyä äwikqwe. Qu Jisasi Iquenyqä näññqä äññuä ämepu quuvqä hiqänñqä iinñqwe, iqu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkqeutatä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, ämetä, awä ätuminñqwe. ²⁴ Iqu awä iinñä ätuminñqä iinñqwe, ämaqä hñqua, "Kukñuä tä, qäyunä ätqiyä" kñuä indqänñanñuwanñga, huiziqua iqueqä kukñuwiñqä quuvqä maeqiyqä ikuwi. ²⁵ Iquauqä awä iqisanñi, qu kukñuä mäkä äunäpiyitanñi, ävämapññqä iqanñuwanñga, Poli iqu kukñuä hui inä qe ätukqwe. "Dñä Äññuä Iqu, kukñuä naqä-qakuänänñi, tawäkau äyä ätukqweqä. Iqu hiñuä-tqä Asayä iqueqä manñitanñi, tiinñä ätukqweqä.

²⁶ 'Qokä-apäkä iquauñqä äwätñä, tiinñä tuvä. "He kukñuä qätä äwika äwäpiyä-qe, kiqä quatinñqwe änyä maññqä hipnuwiqä. He hiñuä äquññuä äwäpiyä-qe, nätmatqä hñquenyqwe näññqä maeqä ipnuwiqä." ²⁷ Ämaqä iinñä iqua näññqä äññuä mämeqänñqwe, quwqä nyuänñi woyqä ae imaqundänñqweqä. Kukñuä qätä äññuä mäwiyqänñqwe, quwqä qäte, ae imaqundänñqweqä. Nätmatqä hiñuä äññuä mäquñquä ipñqwe, quwqä hiñuä-pqe, ae yämaqundi inñqweqä. Qu iinñä mimäkkä-säpi, quwqä kñui äkunmäknäpu, Nyinññqä äññumä quvepñanñpi, ga Nyi iquauñi äññuä iwimäkkämññqä.'*

²⁸ Inñqwe he näññqä tiinñä hipñqweqä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä anñu itmetñqä imäkätñqweqwe, Iqu ne Israitqä iquene qäyä etanñi huiziquauñqwe, kukñuä ae ändowatkqweqä. Kukñuä iinji, qu qätä wipnuwiqä." ²⁹ Poli iqu iinñä tqauññi äwipiyi, iqua iqueni ävämakuwä.

³⁰⁻³¹ Quväukuä hñquaquini, Poli iqu anjä ämätqä kaniqwe mbqä ävätä, iu äpmaminñqwe. I pmetanñqänñga ämaqä ique äwimeqanñuwa iquauñi, iqu yeeqä ävätmetä, Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunñqä kukñui, zä miqä, pemä itä, awä ätuätä, itanña Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näññqä äwiminñqwe. Iqu iinñä tqanñqweqwe, ämaqä hñqu pmua mäwimäkkä iminñqwe.

* 28:27 Asayä 6:9-10

**Tuwanuä, Poli iqu
Romä
pmeqä iquauñqä äqäkqe
Yätamäkqä kukñuä hijuiqänä iquvi**

Poli iqu anä-himqä Romä iunqä äwätä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-täñi, iqi pmetanquwä iquatä, anä pmapñqä wingangqetani, tuwanuä tä äqäkqe. Iqueqä äwinqce, qutäñi wänqäpu ae äpmeqetani, qua naqä Spenqä iunqä äwätä, Jisasi Iqueqä kukñuä äñgui, awä tquätñqä iinqe. Tuwanuä iquesani, Poli iqu kukñuä awi, Kraisi Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-täñi ätnänä iqinya ätuätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmeññqä, ätätä äqäkqe.

Kinganäñi, Poli iqu qokä-apäkä Kraisi Iqueqä yoqä-tänqä Romä iu pmeqä iquauñi, “Nyi henyqä kñuä kuapä indqänätmä, Goti Iqu he yätamäkqä hiyätñqä yatñqä äwätmä, tääqä hea ique-ique ätuätqänänä” ätuätä äqäkqe. Iqu qänakñi, tuwanuä iqueqä qakuinqe, tii äqäkqe. “Ämaqe, quuvqä eqiyquwitani, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hijuä iqisani, jänänä timäupñqä iinqe.” (1:17) Iqu tiinä-pqä ätkqe. Qokä-apäkä eeqänänä, Israitqä iquautanä, ä yäpaqänqisani iquautanä qäyä etanqi, qu eeqänänä, qokä-apäkä suqä quvqä imäkqä iquae. I etanqgetani, qu hänä pmeñnuwänqce, Goti Iqu quñqä qeqä ätumuäkätä, angumä itmetñqä inqe. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu angumä itmeqanqi, ga iqua Goti Iqueqä näueqä-qua epu, Jisasi Kraisi Iqueqä känguäka ipñqä.

Goti Iqu ämaqä hñqce anqi itmeqanqutqe, iqueqä hänä-pmeqe, hänä menä. Goti Iqu iquä anä pmetanquti, Iqueqä Dñä Äñguä Iqu iqueni manquä winyätänä. Iinä etanqi, yänänäñqä, suqä quvqetata, äpäkonqetatanä, ämaqä ique kändi äkittqiyätä ique ämitñqe, hanjuä winä. Inä saptä 5 iquesa 8 dunqe, Poli iqu iquvi kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqetanä qakuinqetä, Dñä Äñguä Iqueqä yänänäñqä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauqä hänä-pmeqä iu äwitñqenqätä, ätätä äqäkqe.

Inä saptä 9 iquesa 11 iunqe, Poli iqu hanä-iqä naqä ique äwimakqenqä awä ätätä äqäkqe. Iqu ämaqä Israitqä iutanä ique. Ga Israitqä iqua, Goti Iqu, Iqueqä ämaqä-qua hipñqä atäunjuä ikqä iquayi. Itanqi iquautanä kuapänänä, qu Jisasi Ique tuwä äwimiñjuwä iquai. Israitqä iqua qäyä etanqi huizi iquautani, kuapänänä Jisasi Iqueqä kukñui qänaknä imiñjuwä-qe, Israitqä iquautani, kuapänä ma. Poli iqu, “Israitqä iqua qämä-qämä ipu, nätmätqä naqänänä, Goti Iqu iquau iwimäkäniqenqä hijuä äñguä mäqunquä imiñjuwä iutayqä” ätätä äqäkqe. Itanqi iqu kñui, qänakñi qokä-apäkä Israitqä iutanä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe mapnuwänqänä, indqänqce.

Yäpakä iqinji, Poli iqu ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmeññqä, ätätä äqäkqe. Iqu kukñuä kuapänänä, suqä, ämaqä huiunqä kiinä äwinqä iinqä, ätätä äqäkqe. Suqä huiziuñqä inä ätätä äqäkqe, tiinji. Goti Iqueqä wäunui imäkqä inqätä, gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmeqä inqätä, itanqa ämaqä huizi iquau yätamäkqä iqä inqätänä.

Kukñuä äñguä we-hunqä-tänñqä

¹ Poli iquä, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä imäkqä iquñi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-tänä awä tñqä dinqä atäunjuä änyiyätä, Iqueqä wäunjuä iinqä änändowatkqä iquñqä. ² Hijuiqänänä, Goti Iqu kukñuä äñguä we-hunqä-tänä ii, guä ämäsuätä, Iqueqä kukñuä hijuä-tqä iquau tquanqi, iqua Iqueqä bukä iu äqäkuwi. ³ Ii kukñuä äñguänänä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqeyi. Iqu ämaqä huiwä-tänju, Dewiti iquesa ätimäukqe. ⁴ Itanqa Ymeqä Iqu, quuvqe-qu Goti Iqueqänänä etanqi, Goti Iqu, Ique qä äptekuwä iuta ävauqumuatätä, Iqueqä Ymeqä yänänäñqä-qu atäunjuä äwikqe. Iqu Jisasi Kraisi neqä Naqä Iquvi. ⁵ Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta äñguä inemäkätä, itanqa, Jisasi Iqueqä wäunjuä imäkatunquä änändowatkqe. Wäunjuä iinji, ämaqä eeqänänä iutani, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukñui qänaknä ipñqe, awä tqueyi. ⁶ Ämaqä iinä iquautani, he-pqä inänqe. He Jisasi Kraisi Iqueqä tääqe qätä ae äwiwäpu, Iqueqänänäñqä enuwitayi. ⁷ Nyi tuwanuä tä, he ämaqä Romä pmeqä Goti Hanjuwä Iqu henyqä kiinä wingangi, Iqueqänänqä tääqä etätmakqä iquenyqä äqiyä. Neqä Goti Apiqutä, itanqa Naqä Jisasi Kraisi Iquä, qeqä imänqeuta hingi etapäsinyä, äwqä hanjuä imbu pmetñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Goti Iquenyqä tääqä ätminqenqä

⁸ Kinğanäni, tiinjä hitmqe. Qua eeqänänj iunji, ämaqe, heqä quuvqä yänänäqñqä heqiyqanquwinqä quea ätätqänuwitanji, nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta Goti Iqueni, 'änqguiqä' ätuätqänä. ⁹ Nyi Goti Iqueqä wäunui, kukñuä ängüä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä awä ätätmä, yänä äqänmä imäkätqänä. Inji nyaqä tääqä ätuätmäñganji, henyqä kñuä indqänätñqä iinjä kukñui, naqä-qakuä etanqgeñqe, Iqueqä-kiauä näqñqä-tänj Iquvqä. ¹⁰ Hea ique-iqenji, Iquenyqä tääqä tmqä imäkätmäñganji, Iqu äwinqanqutqe, nyi henyqä pmqä hänaqenqä qävqä nyiyätñqä, yatñqä yänänäqñqä ävätqänä. ¹¹ Yatñqä ii, nyi he hiñuä hiqänmqä kiinjä änyinätñqä iutayi. He yänänäqñqä emäkätñqä iinjqe, nätmätqä Dñj Ängüä Iquesa hitapmqä änyinqiyä. ¹² Nqä kñuä indqänqe, tiinjji. "Heyaqä quuvqä heqiyqä iunji, yätämäkqä hiyqanqundi, ga he nyaqeu nyiyqanqpi, iutanji eeque yänänäqñqä imäknatunque."

¹³ Nyämaqäüä, nyi he tiinjñqä näqñqä ängüänä epñqä änyinqi. Nyi wäunui, Israitqä qäyä etanji huiziuqä awä iqi imäkkqe, häukuä äwäkkqä-pa, heyaqä awä iqñji, nyi wäunüä imäkmqe, häukuä witñqä iinjqe, hea kuapänänji, nyi emamqä kñuä indqänätñqe. Inäqe hea ique-iqenji, nätmätqe ätimäüätä, hoptäwä änyiyätñqe. ¹⁴ Wäunüä Goti Iqu ändapqqe, ämaqä Grikä iquautä, ä huizi iquautä, itanqä ämaqä näqñqä-tänj iquautä, ä näqñqä maeqä iquautä, awä tumqä iinä ändapqqe. ¹⁵ Itanji, he Romä pmeqä iquenä-pqe, kukñuä ängüä we-hunqä-tänji awä hitmqä iinjqe, nyaqä äwqe änyivauqi.

Kukñuä ängüä we-hunqä-tänji, ii Goti Iqueqä yänänäqñqeyi

¹⁶ Kukñuä ängüä we-hunqä-tänjñqe, nyi womba miqunji. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqe, ämaqä quuvqä eqämipqä iquau angumä itmeniqä iinjqeyi. Kinğanäni, Israitqä iquau-ganä, itanqä ämaqä huizi-pqä iquauñi, inä itmeniqe. ¹⁷ Itanqä kukñuä ängüänänji, Goti Iqu, Iqueqä suqä jänänj iuta ämaqä-quenyqe, 'jänänänjuaiqä' tätnqä iinjä ätnänäqñi itkimäkqiyä. Ämaqe, quuvqä eqiyquwitanji, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisanji, jänänj timäupñqä iinjqe. Ii kukñui, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa, "Nqä ämaqä jänänänj iqu, quuvqä eqiyätäqetani, häñj pmenqiyä."*

Suqä quvqä huitanä-huitanji imäkqenqä

¹⁸ Ämaqe, suqä Goti Iqu äwinyätanqä iunji tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkätqätanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä yätu äpme, Iqueqä äwqä tnänji, ätnänäqñi itkimäkqiyä. Qu quvqä iinjä imäkätqänjuwi, kukñuä naqä-qakuä iqueni mändi äkittiqiyätqänäüä. ¹⁹ Iqueqä suqä kuapänänjñqe, Goti Iqu ämaqä tqauu ae ämotquakqetani, qu näqñqä ae ekuwä-qe, mändi äkittiqiyätqänä. ²⁰ Iqu nätmätqä eeqänänji ätimäütñqä ipäqäka äpätñqe, täñqä täsä enqä-qae, ämaqä iqua, Iqueqä suqetä Iqueqä yänänäqñqetä, hiñui änä mäqunquä ipiyä-qe, qu Iqu nätmätqä wäunüä imäkkqä iunji, hiñuä äqunäpu, Iqueqä nätmätqä iquaqunqye, näqñqä qäyunä mapnä. Iinjä iutanji, qu "Ne Iquenyqä maqñqä itanitanji, quvqä maequneyqe" matqä ipnä.

²¹ Ii tiinjä etangiyi. Iquenyqä näqñqä iinjä epiyä-qe, qu, 'Iqu Goti naqä-qakuä Iqueqe' kñuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mävaucumuatqä ipu, Iqueni, 'änqguiqä' matqä iminjuwi. Oeyä. Iqua kñuä qämä-qämä ipu, kñuä indqänqetä, näqñqetä maeqä, hiawiqä ingisa äpmeñuwä-pa ekuwi. ²² Iqua, 'Ne näqñqä-tänjuneyqä' ätätqänuwä-qe, maqñqä naqä-qakuänänj-qua ätimäukuwi. ²³ Qu Goti Hanjuwä Mapäkonqä Iquesä, nätmätqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä iquesä, tuwä äwipiyyi, ktqe, ämaqä äpäkonqä iquauqetä, yññä iquauqetä, yaqeqä huitanä-huitanji iquauqetä, qämäkä huitanä-huitanji iquauqetä imäkäpu, nätmätqä iquauñqe, qonjä woktäuqäpnqä ipäqäkuwi.

²⁴ Qu iinjä imäkqanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, quvqä quvqä imäkqänqä äwinyätñqä iu qänaknä ipñqä hiñuinä äqunqqe. Itanji quvqä kñuä quvqe, suqä kiyä matqä iquau imäkpnqä indqänäpu, quwqä huiwi qäyunä mimiñqä ipu, iqa äumiñjuwi.

²⁵ Qu Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänji, tuwä äwiyäpu, quanqä di ämakuwi. Itanqä qu qonjä äwoktäupu, yäpä iqi äpmaminjuwi, Goti nätmätqä eeqänä imäkkqä Iquenyqä ma, nätmätqä Iqu imäkkqä iinjänä iqa äumiñjuwi. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu eeqänä imäkkqetani, hea ique-iqenji, ämaqä iquene, Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuquatanquänäyi. Ii naqä-qakuwi.

²⁶ Qu iinjä imäkqanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, suqä womba inqä ii, qäyä imäkkqä uwqänqñqä hiñuinä äqunqqe. Ga apakä iua, qokiquatä hiqaqä anä wiqä suqä qäyunänji, ävquatämäupu, quwä-quwä miquvämbñqä ipäqäkuwi. ²⁷ Asä inji, qokä iqua-pqe, apäkitä hiqaqä anä wiqä suqä iunji ävquatämäupu, quwä-quwä miquvämbñqä iqu,

* 1:17 Hapakukä 2:4

yänänäqñqä ätimäukqe. Inji qokä iqua suqä womba meqä ii imäkmbiyi, quvqä iinjä iqueqä kimanji, qäyunä ämakuwi.

²⁸ Qu suqä Goti Iquenyqä kñuä indqänqä iunji, tuwä ävqanquwitanji, ga Iqu, quwqä kñuä quvqä iu indqänäpu, suqä qäyunänjä iu mimäqkä pa ipñqä hinjuinä äqungqe. ²⁹ Inji suqä Goti Iqu mäwiñqä inqeu, suqä quvqeu, aquwä maqiyqä ique, ññ quvqä iwitqueqä itänji, kuapänä imäkätqänjä. Itanğa suqä huiziuqä nätmätqenqä qeqä tquä, ämaqä pizqä päsqä, kukñuä mäkä-hunqä, quanğa imäkqä, ä quvqä iwitquetä, ewiqä tqä-pqe, kuapänä itqänjä. ³⁰ Huiziuqä suqenqä awä ätuäkipu, hñquenqä tuwänği kukñuä ätäpu qui imäkqä, mä Goti Hanjuwä Iquenqä wiunqä iqä, hñquau hñgisanä tquä, ämaqä mänqe 'quvqeqä' ätäpu, quwqä yoqenä haqeu maeqä, suqä quvqä änyä-hänjinqä indqänäpu imäkqä iu, itanğa känäqä-kanuñuauqä kukñui qätä mäwiyyä ipu, itqänjuwä iquayi. ³¹ Itanğa tii-pqä inänji. Kñuä indqänqä ängui mindqänqä ipu, quwqä kukñuä du qänaki miqä ipu, ämaqeuñqä qeqä mäwutqä, ä huäqä mäwuñqä itqänjuwä iquayi. ³² Goti Iqu qäyunä iwäsautä, "Ämaqä iinjä imäkmiqqä iqua äpakombñqänänjqä" ätkqenqe, iqua näqñqä qäyä epu, quwqä-quwä imäkäpu, ämaqä huizi ii imäkmiqqä iquauñi, "Yqänä imäkpiyä" tqä-quaiqä.

2

Goti Iqueqä iwäsäuqenqä

¹ Inji he huizi iquauñqe, "Quvqä-quaiqä" ätäpu iwäsäutqänjuwä eeqänänjä iquenä, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwi, he asä inä imäkätqänjuwitanji, "Ne quvqä maequneyqe" matqä ipnä. He iquauñqe, "Suqä quvqä iinjä imäkqä-quaiqä" ätäpiyänğanji, hiqä-heonqä-pqe inä tmbñqe. ² Ne näqñqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä suqä quvqä iinjä imäkätqänjuwä iquauñi, kima ävätäqänğanji, qäyunänä vänä. ³ Si huizi iquauñqe, "Iqua suqä iinjä imäkquaiqä" ätätnä, asänä imäkqä iquki, "Goti Iqu ämaqeu kukñuä mitqeuñi, ämäwqätäumniqeqä" kñuä kiyä? ⁴ Goti Hanjuwä Iqu äñguä ikitquetä, hea quäuqä sinyäqä hinjuä äqänä äpme, tqä suqä quvqenqä kima maqänä mäktapqä itñqe. Iqu äñguä kuapänä e qäyä ikitqeqanqenqe, ii nätmätqä hinginqä enqä-panä äqunänjä? Iqu äñguä iinjä ikitquetqe, ii, si tqä kñuä äkunmäknätnä, suqä quvqä vquatämäütqä iinjqe, äktma äwätñqeyi.

⁵ Si tqä kñuä iunji qñqanä äyetsnä, suqä quvqä iuta makunmäknqä itnänğanji, Goti Iqueqä äwqä tnänji, aquwä ämaqiyätqänjinyä. Hiunji Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnänji ätnänjä iqi ämaeta, kukñuä jänä imäkätqänğanji, tqä kima qäyunänji, inga matñi. ⁶ "Goti Iqu qokä-apäkä hñqunä-hñqunänji, suqä qu imäkätqänjuwä iunqe kima ävänäqeqä."* ⁷ Ämaqä yänjä äqänäpu, wäunjuä äñguä imäkäpiyitanji, yoqä naqä ämepu, mapäkonqä ipñqä, Goti Hanjuwä Iqutä quamä anä pmeñqä hänaqenqä qävqä itqänjuwä iquauñi, Goti Iqu hänä hea ique-ique pmeqä vänqiyä. ⁸ I etanqqä-qe, ämaqä kñui, quwqä-quwänqänä indqänäpu, kukñuä naqä-qakuä iu tuwä äwiyäpu, suqä Goti Iqu mäwinyätanqä iu qänaki itqänjuwä iquauñi, Iqueqä äwqä tnänjä yänänäqñqänänji, ävänqiyä. ⁹ Ämaqä eeqänänjä suqä quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, hanjä-iqä naqänänjitä, täñä-hunqetänji, äwimeñqiyä. Israitqä iquau-ganä äwimeqetänji, huizi Israitqä qäyä etanği huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä. ¹⁰ Iinjä etanği ämaqä eeqänänjä suqä äñguä imäkätqänjuwä iquauñi, quamä pmeqä äñguänänjitä, yoqä naqetä, itanğa äwqä hanjuä inqä itänji, Israitqä iquau-ganä äwimeqetänji, huizi Israitqä qäyä etanği huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä. ¹¹ Ii tiñjä etanği. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iquauñi, asänänä iwäsäuänä.

Kukñuä-suqenqä

¹² Israitqä iqua qäyä etanği huiziqua, qu kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, maeqä-quai. Qutanä suqä quvqä imäkätqänjuwä eeqänänjä iqua, qu kukñuä-suqe maeqä ipiyä-qe, qui imäkmbnuwi. Itanğa Israitqä kukñuä-suqä ämepu, suqä quvqä imäkätqänjuwä eeqänänjä iqua, Goti Iqu kukñuä-suqetä iwäsäuqanğa, qu qui imäkmbnuwi. ¹³ Ämaqä, Goti Iqueqä hinjuä iqi jänänänjä timäupñqä iqua, kukñuä-suqe qätä hinginäwa äwiyätqänjuwä ma, qätä äwiyäpu qänaknä itqänjuwä iquayi. ¹⁴ Israitqä iqua qäyä etanği huiziqua, kukñuä-suqe maeqä epiyä-qe, quwqä kñuä indqänqä iuta ämepu, kukñuä-suqeu qänaknä ipiyänğanji, iqua kukñuä-suqä ii maeqä qäyä epu, quwqä-quwä kukñuä-suqä enqä-panuayi. ¹⁵ Iinjä ipiyä iutanji, tiñjinqä motquapnä. Goti Iqueqä kukñuä-suqe, ämaqeuqä yäpä ingisa ae äqiyekqä äwi,† kiqä wäunju imäkänä. Inji quwqä suqä-iwäsäuqñqä kñuä imñä-pqe, asänä motqenä. Hñganä-pqe 'Suqä

* 2:6 Apqä Bukä 62:12; Quamä-pmeqä 24:12 † 2:15 Järämai 31:33; Asayä 51:7

qäyunä imäkqeqä' indqänäpu, hñgani 'Qäyunä manä' knuä indqämbnä. ¹⁶ Nyi kuknuä ängüä we-hunqä-täni awä ätuätñqä-pa, hiunji qänakñgani, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Ique wänuä vqanqa, Iqu ämaqeqä suqä knuä zä äwiñqä eeqänänjä inqä iwäsäuniqe.

Israitqä iquauqä suqä imänqä inqe

¹⁷ Itangi tängani, nyi he, "Israitqä iquautanä iquneyqä" änyuätñätqänjuwä iquenä hitmqe. He imänäpu, "Kuknuä-suqä iqu yätamäkqä neyänqiyä" knuä indqänäpu, "Ne Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquneyqä" ätätqänjuwä iqunji. ¹⁸ Qu kuknuä-suqä iuta ämetquakuwitanji, he Goti Iqueqä äwiñqä inqä näqñqä ämepu, suqä qäyunänjä, huizi iquau ämäwqätäunqeqe, 'änqänänqiyä' ätätqänjä. ¹⁹⁻²⁰ Itanga näqñqetä, kuknuä naqä-qakuitä, kuknuä-suqä iu witanqgetani, he knuä yänänäqñqe, "Ne ämaqä hinjä pisqä iquauñi, hänaqe ämotquetanä, ämaqä hiawiqä imä pmetanqawä iquauqä we-hunqä-qune eanä, ämaqä maqñqä itanqawä iquau ämotqeqä-qune eanä, itanga ymeqä wänqä isuaunji, knuä vqä iquneyqä" indqänätqänjä. ²¹ Inji he qokä-apäkä iunä motqeqä iquenä, hiqä-hiuänji mämitquatñqe, sunqä itqänjuwi? He awi, "Quwä nämeqä pambiyä" tqä iquenä, quwä ämetqänjuwäta? ²² "Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqe" tqä iquenä, he quvqä inji imäkätqänjuwäta? He goti qanqä iquauñqä maenqä itñqä iquenä, iquauqä hiqäva-imäkqä anä iuta quwä ämetqänjuwäta? ²³ He hiqä yoqe haqeqä ämamänäpu, "Goti Iqueqä kuknuä-suqe ämenunä" tquenä, kuknuä-suqe ävasuäpiyitanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, qui äyä imäkätqänjä. ²⁴ Ii, Goti Iqueqä bukä iu, kuknuä tiñji ätä äqänänqä-payi. "Hiyaqä quvqä iutanji, Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä äkasuwä kuknuä ätäpu, mäñdi äkittqiyätqänjä."[‡]

Suqä, huiwä häuä ktänqenqä

²⁵ Si Goti Iqueqä kuknuä-suqä eeqänänjä iu qänaki iqanqñqe, Israitqä iquneyqä suqä huiwä häuä ktäuqä iqu, yätamäkqä kiyänä. Inäqe, qu saqä huiwi häuä qäyä äkktäukuwä-qe, si kuknuä-suqe ävakutqe, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua enqä-panä esñi. ²⁶ Iutanji ämaqä häuä maktänqä hñqu, kuknuä-suqe qäyunänä qänaki iqanqñqe, Goti Iqu iqunji, häuä ktänqä iquatänä, asänänä enqä-panä qunänä. ²⁷ Itanga kuknuä-suqä-tänä eänä, huiwä häuä ktänqä iquki, kuknuä-suqe ävasuqanqñqe, ämaqä huiwi häuä maktänqä, kuknuä-suqe qänaki imitätqä iqu, tqä suqä quvqe, ätnänä iqä makiyanä. ²⁸ Nyi naqä-qakuä, "Israitqä iqunjqä" tqe, ii nätmätqä huiwitanä manä. Itanga suqä huiwä häuä ktänqä-pqe, ii nätmätqä huiwitanjinä manä. ²⁹ Israitqä naqä-qakuä-qu-tiyä-qe, iqueqä qeqä-quuvqä imñi, ne hinjä mäqunquä yanä. Itanga, suqä huiwä häuä ktänqä naqä-qakuä iqu, kuknuä-suqeuta ma, Dñä Ängüä Iqu qeqä-quuvqä imñi imäkänä. Ämaqä injä iqu, yoqä naqä meqe, ämaqä iquauqä hinjä iqisa ma, Goti Hanjuwä Iquesayi.

3

Goti Iqueqä suqä iwäsäunqenqä

¹ Nyi naqä-qakuä i tqanqñqe, änäänqänqäwä? Israitqä iqua, injä eänjuwitanji, yätamäkqä äki metqänjä? Suqä huiwä häuä ktänqä iqu, yätamäkqä äänä väniqi? ² Täukue! Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauñi, nätmätqä huitanä-huitanä ängüänänjinä ävätqä. Kinganänqiyu, Iqu Iqueqä kukñui, iqua ämiqänqñqä äwikqe. ³ Inji iquautanä hñqua, kuknuä täunji qänakñä miqä iminjuwitanji, änäänqänqäwä? Iutanji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau ängüä wimäkätñqä ätukqä iu mimäkqä väniqi? ⁴ Oeyä! Matimäuqä yänä! Ämaqä eeqänänjä qanqä tätqätanqñqe, naqä-qakuä tqe, Goti Hanjuwä Iqunänqä. Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa,

"Tqä kuknuä naqä-qakuä etanqñqe, qu hinjä qumbñqäuä. Itanga qu Si quvqä imäkätqänqñqä ktanqñqe, Si ämäwqätätñqinyä."^{}*

⁵⁻⁶ Inji, neqä suqä quvqä iqesa, Goti Iqueqä suqä jänänänji, ätnänä iqä ämotquetñqe, änäänjä tatanqñqäwä? Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä iqenqä äwqä tnänjä imäkätä, kima änatäpätñqä inqñqe, "Iqu, jänänänjä miqä itqänä" tatanqñqäta? Oeyä, kuknuä inji, ii ämaqä iquneyqä knuä iutanäyü. Goti Hanjuwä Iqu suqä jänänjinä mimäkqä-säpi, Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä suqenqe, miwäsäuqä iquäninqä. ⁷ Ämaqä iquneyqä knuä iutanä yatñqä huiziqñqe, tiyi. "Nyaqä kuknuä qanqä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä naqä-qakui ätnänjä inqisa ätimäuätä, Iqueqä yoqä naqä qonätñqä iwimäkätñqe, Iqu nyinji, 'Suqä quvqä imäkqä-qukiqñqä' änyuändätä, kima quvqe sunqä dapätñqäwä?" ⁸ Kuknuä inji qäyunä etanqñqe, tiñjä tatanqñqe. "Nätmatqä ängüä hui timäuätñqe, ne

suqä quvqä hñqu yqä imäkänä." Ämaqä hñqua neqä yoqä mändi äkittqiyäpu, quangä tii ätätqänä. "Iqua, kukñuä quvqä iinjä isua, ätätqänuwä iquaiqä." Ämaqä nenyqä ii ätätqänuwä iqua, quvqä iquesa kima mapnuwänqce, ii qäyunäyi.

Eequne, suqä quvqä imäkätunqenqä

⁹ Änäñjätiyä? Israitqä iqune, ämaqä huiziquaunji ämäwqätäunju? Oeyä, ne ae äyä ätätunqce. "Israitqä iqunesä, Grikkä iquatänji, eequne suqä quvqä iqueqä yänänänqçqä iqueä yäpä iqä äpmenä, suqä quvqä imäqkämänanätqunünä." ¹⁰ Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänqçä-payi.

"Ämaqä suqä jänänänjinä imäkqce, aañj hma naqä-qakuä eänä. ¹¹ Ämaqä näqñqä äñguänänjätänji, hma etangji, Goti Iqu qutä pmeqänqce, qävqä miqä itqänj. ¹² Ämaqe, hänaqä äñguä iunji ävquatämäupu, eeqänänji, quvqenä ätimäukuwi. Auä, ämaqä suqä äñguä imäkqce, aañj hma naqä-qakuä eä."[†]

¹³ "Quwqä manjitanji quangä kukñuä kuapänä ätätqänuwä, ii tiinjä eqqä-manji. Qu ämaqä pizqä qua äptepu, hovqce mämatnye qä itqänuwä eqqä-panjiyi."[‡]

"Quwqä kukñuä ätäpiyi, qämäkä iqua, ämaqe qui imäkätqänuwä-panjiyi."§

¹⁴ "Quwqä äwqä tnänji äpakänä munätangqetani, ämaqe qui imäkqñqä ätqca äwätqänj."[¶]

¹⁵ "Qu maqänä äwäpu, ämaqä pizqä äpäsätqänuwä. ¹⁶ Ga im-imä äupiysi, nätmätqä qui imäkäpu, ämaqe hanj-iqä ävätqänuwä. ¹⁷ Itanga, huiziquatä äwqä naqä-hñqunä änyäpu pmetpñqce, maqñqä eqñuwä iquayi."^{**}

¹⁸ "Qu Goti Iqu yoqä naqä ämenqä iinjce, kñuä mämeqä ipu, zä mäwinqä itqänj."[†]

¹⁹ Ne tiinjñqä näqñqä äyuwä. Kukñuä-suqä Goti Iqueqä bukiu äqänänqçä eeqänänji, ämaqä kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqä äpmenuwä iquau ätuätñqce. Iutanji ämaqä im-imdanj eeqänänj iqune, Goti Iqueqä hiñuä iqinj, neqä suqä quvqenqce, "Iinjä-iinjñqä" matqä itanä, Iqueqä änewäsauqä iunä äpmenju. ²⁰ Ii tiinjä etangji. Kukñuä-suqce, näyaqä suqä quvqä iinjñänä ämänätqetqäuä. Itangji kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iutanji, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinj, jänänjua matimäuwä ipnä.[‡]

Goti Iqu, quuvqä eqämipqä iquau, jänänjua iwimäkätñqenqä

²¹ Itangji tänganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hänaqe, qokä-apäkiu jänänänj wimäkätñqce, ae ämänätqce. Ii kukñuä-suqä iu qänaknä iqeuta, matimäuwä yänä. Hänaqä iquenyqce, kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäqäqä iutatä, bukä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, äqänänä. ²² Hänaqä tä, tiinj. Qokä-apäkä, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquauñi, Goti Iqu eeqänänji, jänänänj wimäkänä. Israitqä iquenyqä, ä huizi iquauñqä huänqce, qäqunäyi. ²³ Ne eeqä asänänj iqune, suqä quvqä imäkätunqçä-qae, Iqueqä ktqä inemäkkqce, a maqätqä inju. ²⁴ Itanga Kraisi Jisasi Iqu anjumä mbqä äneyämaqçetani, Goti Hanjuwä Iqu, eeqä asänänj iquenyqce qeqä äwimänätä, hiñgi änatapätä, jänänj inemäkätqäuä. ²⁵ Iqu, Jisasi Iqu äpakönätä, Iqueqä häneqetä, quuvqä heqiyqä iquauqä suqä quvqetanj kimanji, huätä määmäntñqä atäunjuä ikqce. Iqu iinjä imäkkqce, ii Iqueqä suqce, jänänänj etangqçenqä ämänätqetñqä dinqeyi. Hiñjuiqänänji, ämaqe suqä quvqä imäkqangjuwänqca, Iqu qeiqinyä imäkätä, kimanji maqänä mäwqä qäyä iminjñqä-qe, Iqueqä suqä jänänänj iu qänaknä yqänä iminjñqä. ²⁶ Iqu ämaqeucqä suqä quvqä iutanj kimanji, Jisasi Ique äwikqetani, ne Iquenyqä näqñqä tiinj ämetqänju. Iqu suqä jänänänjinä Imäkqä-qu eäqce, ga ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämipqä iquau, jänänänj Iwimäkqä Inänj-qu eänä.

²⁷ Itangji ämaqä-qune, neqä yoqä haqeu ämamänätunqce, iinjä änänyä tatunqce? Ii qäpu ae ekqce. Qäpunji, suqä äsquesa ekqäwä? Kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iquesa ma, oee. Yoqä haqeu mamänqçä iqu, quuvqä heqiyqä iquesanä qäpu ekqce. ²⁸ Ii ne näqñqä tiinjñqä ämaqçä iutanjiyi. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinj jänänj timäupñqce, kukñuä-suqä qänaknä iqä iquesanä hmanji. Ii hänaqä quuvqä heqiyqä iquesanänji. ²⁹ Kukñuä ii qäyuta, ä Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauqä Goti Iqunändä? Iqu ämaqä huizi iquauqä-pqe, hmanda? Oee, Iqu, huizi iquauqä Goti inänji. ³⁰ Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuänänji. Iqu, Israitqä huiwä häuä ktänqçä iquatä, huizi häuä maktänqçä iquatä, Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanguwitanä, jänänänj iwimäkäniqce.

³¹ Ä ne quuvqä heqiyqenqä iinjä ätätanitanji, kukñuä-suqce mändi äkittqiyätanä, aanyqä äyä imäkätunqçä? Aañj oeyä! Ne kukñuä-suqä iqueni, yänänänqçä ätqätetunqce.

† 3:12 Apqä Bukä 14:1-3; 53:1-3

‡ 3:13 Apqä Bukä 5:9

§ 3:13 Apqä Bukä 140:3

* 3:17 Asayä 59:7-8

† 3:18 Apqä Bukä 36:1

‡ 3:20 Apqä Bukä 143:2

4

Aprähämä iqueqä quuvqä heqiyqenqä

¹ I etanqqä-qe, Israitqä iquneqä awä kinganänqä Aprähämä iquenyqe, ne suänyä tatonquäwä? Hänaqä Goti Iqueqä hinjuä iqi jänänqä timäucqänqce, iqu hinjuä äsque äqunqqäwä? ² Iqu suqä änguinä imäkminqeta, ämaqä jänänqä-qu eqä-säpi, iqueqä yoqe, kiqä-kiuä haqeu vauqumatuñguäninji. Itanqi Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqisanji, iinjä mimäqkä yänä. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukjuä äkinqä ätnänqenqce, kjuä mapiyä. “Aprähämä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanqi, Iqu ‘Ämaqä jänänqeqä’ ätkqeqä,” ätä äqänä.*

⁴ Ämaqä hñqu wänuuä imäkätä, iuta mbqä ämeqä di, ii, wänuuä kaniqu qeqä imänqeta mävcä iqi. Oeyä. Mbqä ii, wänuuä iutanä kimanji. ⁵ Iinjä etanqqä-qe, ämaqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqiñi jänänqä-qu pmetñqä dinqe, hñjuahñjuä mimäqkä itä, quuvqe, Goti Iqu ämaqä suqä quvqä imäqkä iquauñi, jänänqä wimäkätñqenqä eqiyätñqä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Jänänqukuiyqä’ ätuätqäüä. ⁶ Dewiti iqu-pqä kukjuä asä ii enqä-ma, ätkqeqä. Ämaqä suqä ängüä mimäqkä qäyä etanqä, Goti Iqu, quñi, ‘Jänänquaiqä’ ätuätqä iqua, ängüä äpmepe, aquvänä ipñqä iinjä tii ätätä äqäqce.

⁷ “Ämaqä, kukjuä-suqeu tuwä äwipu, quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu, quvqä quvqe hinjuä anqi mäquñquä yätñqä, huätä muämäuqanqutqe, qu ängüä äpmepe, aquvänä ipñqäüä.

⁸ Naqä Iqu, ämaqä hñqeqä suqä quvqä dinqä kjuä anqumä mindqänqä iqanqutqe, iqu ängüä äpme, aquvänä iquätñqeqä” ätkqeqä.†

⁹ Ängüä äpme aquvänä iqä iinjä, ii ämaqä huiwä häuä ktänqä iquanqänändanä, ä ämaqä huiwä häuä maktänqä iquanqä-pqe, inändanä? Ne tiinjä äyä ätätqänju. “Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iqueqä quuvqä heqiyqenqä kjuä indqänätä, ‘Ämaqä jänänqeqä’ ätkqeqä” ätätqänju. ¹⁰ Inji Goti Iqu iinjä ätukqeqä, Aprähämä iqu äänä pmetanqayä? Iqu huiwä häuä ae äktänqänqata, ä änä etanqata? Iqu huiwä häuä maktänqä änä etanqayä. ¹¹ Suqä huiwä häuä ktäuce, kiqä quati tiinjä. Aprähämä iqu huiwä häuä maktänqä yqänä äpmeqänqanji, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqanqi, Goti Iqu, “Ämaqä jänänqukuiyqä” ätukqeqä. Itanqi Goti Hanjuwä Iqu suqä huiwä häuä ktäuceqä ii, iqu ämaqä jänänqä-qu pmetñqenqä hiñqä enqä-pa äwikqeqä. Iinjä etanqi Aprähämä iqu, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iuta, ämaqä jänänqä ätimäupqä iquauqä kawä kinganänqä iquvi. ¹² Itanqä iqu ämaqä huiwä häuä ktänqä iqunesanji hñquauqä kawiwu inänji. Ii ämaqä huiwä häuä äktänäpu, quuvqe, neqä awä Aprähämä iqu huiwä häuä maktänqänqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäqkä-pa, eqiyätqänjuwä iquayä.

Goti Hanjuwä Iqu, kukjuä guä ämäsäukqenqä

¹³ Hinjuqänänji Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iquesä, iqueqä kaqä-kawäkautä, qua eqänänji iquau äväniqä dinqe, kukjuä guä ämäsäukqeqä. Inäqce kukjuä guä i ämäsäukqeqä, ii Aprähämä iqu kukjuä-suqä hui qänaki imiñqä iuta ma, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, jänänqä-qu ätimäukqä iutayä. ¹⁴ Ii tiinjä etanqiyä. Ämaqä kukjuä-suqeu qänaki imipqä iqua, nätmätqä Goti Iqu äväniñqä kukjuä guä ämäsäukqä iunji ämeqä-säpi, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqe, hinñqäqä hetäniñqä. Itanqä kukjuä Goti Iqu guä ämäsäukqeqä, aanqä inä hetäniñqä. ¹⁵ Ne näqnqce. Kukjuä-suqä iquesanji, ämaqe, ique ävausäpiyitanji, Goti Iqueqä äwqä tnänji ämapnä. I etanqqä-qe, kukjuä-suqeqä maeqä enqce, ämaqe ique mävausqä ipnä.

¹⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iquenyqätä, kaqä-kawäka qänaki timäupnuwä iquauñqätä, qeqä wimänqanqi, nätmätqä hinñi väniñqä, kukjuä guä ämäsäukqeqä. Inji, kaqä-kawäka eqänänqä iqua, mapñqä iinjä kukjuä guä ämäsäukqeqä, ii ämaqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäpñqä iquauñqänänji. Auä, kukjuä guä ämäsäukqeqä, ämaqä, kukjuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmeñjuwä iquauñqänä ma, ämaqä quuvqä Aprähämä iqu eqäqkä-pa eqäpñqä iquauñqä-pqe inäyä. Aprähämä iqu, eqeqeqä awä kinganänqä iquvi. ¹⁷ Ii Goti Iqueqä bukä iu tii ätänqä-payä. “Nyi si hueqä-himqä kuapanänqä iuqä kawiwu ikiimäkqeqä.”‡

Kukjuä tä, Goti Iqueqä hinjuä iqi, guä yänänqñqänqä ämäsanä äwi, qäyunä ätimäunqiyä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iquauñi, häñqä-pmeqä anqi Vqu eä, itanqä nätmätqä matimäucqä yqänä etanquti, tääqä Tuätumeqä Ique. Iqu iinjä itñqetanji, Aprähämä iqu Iquenyqä quuvqä eqäminqce. ¹⁸⁻¹⁹ Goti Iqu ii ätukqänqanji,

* 4:3 Ipäqäqkä 15:6 † 4:8 Apqä Bukä 32:1-2 ‡ 4:17 Ipäqäqkä 17:5

Aprähamä iqu, iqueqä quvaukui 100 ae äpawätä, mändi eätä, äpäkonätñqä imiñqe. Itanğa iqueqä apäkä Serai, ii qokitqä ae ekqe. Inji, iqu, "Ye e äpmeyitanji, äänä timäunqutiyä?" kñjuä ii qäyä wiyqanñqä-qe, iqu quuvqenä eqiyätä, hiñjuä äqänä äpmanñqe. Ga Goti Iqu, "*Taqä-tawäka kuapänänjä timäupnuwiqä*"⁸ ätukqä-pa, iqu hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiqu ekqe. Auä, iqu iyaquiyqä huiwiñqä kñjuä indqänätäqä-qe, iqueqä quuvqä heqiyqe, hanjä mäwiqä, yänänäñqäqä eqämiñqe. ²⁰⁻²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kukñjuä guä ämäsäukqenqe, Aprähamä iqu äwqä hñquaqu minqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutä, "Goti Iqu imäkänñqä kukñjuä guä ae ämäsäukqe, qäyunä imäkänñqiyä," näqñqä äñguänänjä ämetä, quuvqä eqiyätäqetani, yänänäñqäqä imäknmiñqe. ²² Iinjä etanji, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyenñqä kñjuä indqänätä, iquenyqe, "Ämaqä jänänueqä" ätkqe.

²³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu, "*Iqueqä quuvqä heqiyqeta, Ämaqä jänänueqä ätkqe*" äqänänñqe, Goti Iqu Aprähamä iquenyqänä matqä ikqe. Oeyä. ²⁴ Ii nenyqä-pqe inanji. Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Iqu äpäkonqanğa, Ique angumä ävauqumuatkqetani, ne-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä inä eqiyätqanju. Iutanji Iqu, näyaqä quuvqä heqiyenñqä kñjuä indqänätä, nenyqä-pqe, "Ämaqä jänänueqä" tätnqe. ²⁵ Jisasi Iquenji, Goti Hanjuwä Iqu, näyaqä suqä quvqenqä qäyä päkonätñqä, hiñjuä äqunñqe. Itanji Iqu Iquenji, ne ämaqä jänänänjä nemäkätñqe, qua äptekuwä iuta äyä ävauqumuatkqe.

5

Goti Iqutä, äwqä naqä-hñqunä iinñqenqä

¹ Inji ne quuvqä ae äyä eqiyätqätanju, Goti Hanjuwä Iqu nenji, qokä-apäkä jänänjune äyä inemäkkqe. Iinjä etanji neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu inemäqñanji, ne Goti Iqutänji, äwqä naqä-hñqunä änyanä äpmeñju. ² Itanji Jisasi Iqu nenji, hänaqe qñqanñ enqä-pa nauteyqanji, ne quuvqä eqiyätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi vqä yäpä ingisa äpaquvätanä, i äpmeñju. Itanğa ne, Goti Hanjuwä Iqu inätmetä, qäukuä yätunji, Iqutä quamä anä äñguänänjä pmetunquä diñqä, hiñjuä äqänanä äpmeñju. Iinñqe, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqanju. ³ Itanğa ne aquvänänji, iinñqänä miqä äyä itqanunä. Oeyä. Ne aquvänänji, hanjä-iqä änemeqä iinñqä-pqe, inä itqanunä. Ii ne tiinñqä näqñqä etanjiyi. Hanjä-iqä iqu, äpakänä tqäuatunqenqä yänänäñqäqä inemäkänä. ⁴ Itanğa ne yänänäñqäqä e ätqäuatqetani, ne suqä Goti Iqu äwinyänqäqä iu imäkätanä, Ique yeeqä iwimäkänä. Ga ne iinjä imäkätqetani, Iqu ne yätamäqä neyätñqä diñqä, hiñjuä äqänanä pmetanä. ⁵ Itanğa Dñä Äñguä Goti Iqu änatapqä Iqu, Goti Iqueqä suqä ämaqenñqä kiinjä äwinyänñqe, näyaqä äwqeu änyüanaikqetani, ne Goti Iquenyqä hiñjuä äqänanä äpmetaqanñanji, hiñginäwa äqunanä pmeqänñqä manä.

⁶ Goti Iqueqä suqä ämaqenñqä kiinjä äwinyänñqe, tiinji. Ne neqä suqä quvqe huätä mamänatunquä, yänänäñqäqä maeqä etanñanji, hea Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqänñanji, Kraisi Iqu, ämaqä Goti Ique tuwä äwiyätunquä iquene, angumä inetmeniqä iinñqä äpäkonñqe. ⁷ Ämaqä jänänjä hñqueqä yätamäqenñqe, ämaqä nesanjä hñqu äpäkonätñqe, äänä mäqumetunquäwä? Aanqe! Ämaqä suqä aanjä äñguänänjä imäqäqä hñqueqä yätamäqenñqe, hñqu äpäkonätñqätiyä, ä mäpäkonqä yätñqätiyä? ⁸ Ii etanñqä-qe, ne ämaqä suqä quvqä imäqune yqänä pmetauñqa, Kraisi Iqu ne yätamäqä neyätñqä äpäkonñqe. Suqä iinjä iutanji, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä kiinjä äwinyänñqe, äyä ämänätquakqe. ⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, Iqueqä häneqä äpäwäqqe, Goti Iqu, häneqä iuta ne jänänjune inemäkkqe. Iinjä etanji ne täñqanji, näqñqä tiinjä hiatunqeqä. Goti Iqu, ämaqä suqä quvqä imäqäqä iquauñji, Iqueqä äwqä tñänjä iuta kima vqanñgutqanñanji, Kraisi Iqu ne qui mimäqñqä äñguänä pmetunquä, yätamäqäqä neyänñqiyä. ¹⁰ Auä, ne Goti Iqueqä himä-wiunqä änyätanä pmetanñqunñanji, Iqueqä Ymeqä Iqu äpäkonätä, himä-wiunqä iunji, qäpu imäketä, ne Goti Hanjuwä Iqutä äwqä naqä-hñqunä änyanä pmetunquä, inemäkkqe. Inji ne äwqä naqä-hñqunä änyanä e äpmetanitanji, näqñqä tiinjä hiatunqeqä. Ymeqä Iqu häñä äpmetäqetani, ne qui mimäqñqä äñguänä pmetunquä inemäkänñqe. ¹¹ Itanğa nätmätqä hui-pqe inanñqä. Neqä Naqä, Jisasi Kraisi Iqu, ne Goti Iqutä äwqä naqä-hiunjä nyatunquä imäkkqetani, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe, haqeu ämamäutqanju.

Atamä iquesanji, äpäkonqeyi. Jisasi Iquesanji, häñä-pmeqeyi.

¹² Iutani ne tiinjãqã nãqñqeqã. Ámaqã hñqunã, Goti Iqueqã kukñui ávaukukqã iutani, suqã quvqe qua tãu átimãukqe. Iutani suqã quvqã iqueqã kimanji, ápakonqã iqu átimãukqe. Asã iinji, ámaqã eeqãñãñi, suqã quvqã imãkqanquwitani, ápakonqã iqu wimeqanji ápakonãtqãñã. ¹³ Goti Iqu kukñuã-suqe mãvqã anã etanjanji, ámaqe, qua tãunji suqã quvqã imãkminuwã-qe, kukñuã-suqe aanqã etanji, Goti Iqu, “Qu kukñui ávausãtqãñãuã” matqã iminqe. ¹⁴ Inãqe Atamã iqu ápmaminqeta, Mosisi iqu ápmaminqãñganqe, ámaqe, suqã quvqã Atamã iqu imãkkqã-pa asãñãñi mimãkqã itqãtanquwã-qe, ápakonqã iqu ámaqã eeqãñãñã iquauñi, áyã ámiminqe.

Atamã iqu, Ámaqã qãnakì timãuniqã Iqueqã ktqã enqã-pañã-qe. ¹⁵ I etanji Atamã iqueqã suqã quvqã itã, nãtmatqã Goti Hanjuwã Iqu qeqã imãñqeta hingi áwikqetãñi, asãñãñã hmanji. Ámaqã hinjuiqãñã iqueqã quvqetani, qokã-apãkã eeqãñãñi áyã ápakonãtqãñã. Itannga Goti Iqu qeqã wimãñqeta yãtamãkqetã, nãtmatqã Ámaqã Qãnakñã, Jisasi Kraisi Iqu qeqã wimãñqeta hingi áwikqetãñi, ápakonqã iunji ámãwqãtãutã, ámaqã kuapanã yqãñã áwimetqãuã. ¹⁶ Tiinjã-pqe inãñji. Nãtmatqã ãñguji, Goti Hanjuwã Iqu hingi áwikqetã, itannga nãtmatqã hinjuiqãñã iqueqã suqã quvqeta átimãukqetãñi, asãñãñã hmanji. Oeyã. Ámaqã hinjuiqãñã iqu, suqã quvqã hñqunã imãkqanji, Goti Hanjuwã Iqu kukñuã ámitãtã, tii átkqe. “Qu eeqãñãñi qui imãkmbñqeqã.” Itanji nãtmatqã ãñguã, Goti Iqu hingi áwikqe, tiinji. Ámaqe, suqã quvqã kuapanã imãkqanquwãñganji, Goti Hanjuwã Iqu qeqã wimãñganji, qokã-apãkã iunji, jãñãñã iwimãkkqe. ¹⁷ Itannga ámaqã hinjuiqãñã iqu, kukñui ávausãtã quvqã imãkkqetani, ápakonqã iqu ámiqã enqã-pa naqã átimãutã, ámaqã eeqãñãñã iunji, ámiminqe. Naqã-qakuã qeqã-qe, aanã naqã-qakuãñãñi, tiinji. Goti Iqu qeqã kiinjã wimãñganji, ámaqeu jãñãñãñã hingi iwimãkqe, ápakonqã iquenji mãndi ákittqiyãñã. Ámaqã ii ámapqã iqua, qu hãñã ápmepu, ámiqã enqã-pa miqãpnuwi. Qu iinjã timãupñqe, Ámaqã Qãnakñã, Jisasi Kraisi Iqueqã wãunjuã iutani.

¹⁸ Anqumñi, ne tiinjãqã kñuã ãñguãñãñã indqãnatunqe. Ámaqã hinjuiqãñã iqu, Goti Iqueqã kukñuiunji ávaukukqetani, Goti Hanjuwã Iqu ámaqã eeqãñãñinqe, “Qui imãkmbñqeqã” átkqe. I etanji, Ámaqã Qãnakñã Iqu, suqã jãñãñi imãkkqetani, Goti Iqu, ámaqã eeqãñãñã jãñãñã epu, hãñã yqãñã pmeppñqã, hãnaqã imãuekqe. ¹⁹ Ámaqã hinjuiqãñã iqu, Goti Iqueqã kukñui hñgisa ikqetani, qokã-apãki kuapanãñi, suqã quvqã imãkqã ekuwi. I etanji, Ámaqã Qãnakñã Iqu, Goti Iqueqã kukñui qãnakñã iminqetani, Goti Iqu qokã-apãkã kuapanãñi, jãñãñã iwimãkãniqe.

²⁰ Goti Iqu qãnakñi, kukñuã-suqã áwikqe, ii ámaqe, kuapanã ávausqanquwinqã nãqñqã mapñqã, iinjã áwikqe. Inãqe, ámaqe, suqã quvqã imãkqã uwqanquwãñga, Goti Hanjuwã Iqueqã qunqã qeqã wimãñqeta hingi vqe, aanã yãndiqã ávãtqãuã. ²¹ Ii tiinjã iunqeyi. Suqã quvqã iqu, ámaqeu ápakonqã iunqã ámiminqã-pa, Goti Iqueqã qeqã wimãñqeta hingi vqe, iquenji ámãwqãtãutã, neqã Naqã Jisasi Kraisi Iqueqã wãunjuã iutani, ne jãñãñãñã eãtanã, hea ique-ique pmequnqã ámineyãniqe.

6

Suqã quvqe, ámaqeu ápakãñã mãmiqenqã

¹ Iinjã etanqçetani, ne áanã tatunquãwã? “Goti Hanjuwã Iqueqã nenyqã qeqã imãñqeta hingi vqe, aanã yãndiqã vãniqã iinjqe, suqã quvqã yqãñã imãkatunqeqã” tatunquãtã? ² Aanã oeyqã, anã matqã yanã. Suqã quvqã imãkqã iunqe, ne ámaqã pizqã ápakonquwã enqã-pañune eãtanã, huãtã ae ávqatãmãukqe. Inji ne qãnakñãñi, suqã iquenji yqãñãñi, áanã iquatanqe? ³ Asñã ámetanã, Kraisi Jisasi Iqutã ámuãñãñquã iquene, iinjã dutani, Iqutã anã ápakonqçue. He iinjqe ányã maqñqã enã? ⁴ Itani ne asñã ámetanã, Kraisi Iqutã anã ápakonqçue, Goti Kaniqu neñi, Kraisi Iqutã qua anã áptãnaikqe. Inji Iqu Iqueqã yãñãñãñqã naqãñãñã itãñi, Kraisi Ique qua áptekuãwã iuta ávaucumuatqãñganji, ne-pqe, suqã qãñganã imãkminquã-pa mimikqã, hãñã-pmeqã ányã-hãñã iquenyã metatunqenqã, inã ánevauqumuatqçue.

⁵ Ne Kraisi Iqutã ámuãñnanã, Iqu ápakonqçã-pa ápakonqçue, inji Iqu anqumã ávaukqã-pa, ne-pqã asã ii vauaniquene. ⁶ Ne tiinjãqã nãqñqe. Neqã huiwã iqueqã áwinqe, ii Kraisi Iqutã zã-huãtãtã áunãtã, anã ápakonqçiyi. Ii, suqã quvqã iqueqã yãñãñãñqã neyaqã huiwã iu wãunjuã imitãtqã di, qãpu eqanquti, ne suqã quvqã iqueqã wãunjuã-wiyqã mãpmeqã yatunquã dinqeyi. ⁷ Ii tiinjã etanji. Ámaqã tqu-tqu ae ápakonãtqe, suqã quvqã iqueqã yãpã imdanji, huãtã ae ávãmeqe.

⁸ Auqã. Ne Kraisi Iqutã anã ápakonqçquã iquene, Iqutã hãñã anã pmetunqenqã kukñuã iquenqe, quuvqã eqiyãtqãñu. ⁹ Quuvqã ii eqiyãtunqe, ne nãqñqã tii itanitanjiyi. Kraisi Iqu qua áptekuãwã iuta anqumã ae ávaukqetani, ápakonqã iqu,

Iquenj mändi kittqiyätñqä yänänäñqä hma etanji, ga Iqu angunji, mapäkonqä yänäiqe. ¹⁰ Iqu hñqunä qe äpäkonqge. Itanji Iqu iinjä imäkätä, suqä quvqä iqueqä yänänäñqge aanqä imäkkqe. Itanji Iqu häñä äpmeñqge, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäutñqä äpme. ¹¹ Inji he kjuä asä ii indqämbñqge. He Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbiyitani, he-pqä inä äpäkonäpu, suqä quvqä iqueqä yäpä iqinyqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqä äpmeñä.

¹² Iinjä etanqçetani, hiqä huiwi äpäkonätñqä iqueni, suqä quvqä iqu ique ämitñqä diñqge, hiñuinä mäquñquä pambiyä. He ique hiñuinä quñgänqçqge, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkpñqä, etma wänqiyä. ¹³ Itanğa he suqä Goti Iqu mäwiñqä itñqä di imäkpñqge, hiqä yukä-hipa itä, huiwä iutanä huizi itä, suqä quvqeu mäwqä ipñqgeqä. Oeyä. He ämaqä qua äptepçeuta anqumä ävauäpu, häñä äpmeñuwitani, hiqä-hiuä, Goti Hanjuwä Ique wimbiyä. Itanğa he suqä jänäñi imäkpñqä iinjge, Goti Hanjuwä Iqu hiqä huiwä iutanä eqänänäñi, ämitñqä hiñuinä qumbiyä. ¹⁴ He täñganji, kukjuä-suqä iunji yäpä iqi mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeçä imänqçeta hiñgi vqä yäpä iqi äpmeñuwitani, suqä quvqä iqu, he mämeqyqä yänqiyä.

Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqä hiñginqä imäkçenqä

¹⁵ Inji ne iinjä äpmeñqçetani, änäñqä? Ämaqä hñqqa, “Ne qeçä imänqçeta hiñgi vqä kuapänä metuñquä diñqge, suqä quvqge, yqänä imäkqqa uwquatuñqueqä” ätäqtänä. Aanqge, änä mimäkqä yanä. ¹⁶ Änäñqäñqäwä? He änyä maqñqä enä? He ämaqä hñqçeqä kukñui, qänaknä ipñqä hiqä-hiuä äwimbqge, he iqueqä wäunjuä-wiyqä hiñginqä pmeñqçäuä. Ämaqä, suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä äpmamipqä iqua, iuta pizqä päkombnä. Inäqge ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänaknä iqä äpmamipqä iqua, iutani qokä-apäkä jänänäñ timäupñqäuä. ¹⁷ Nyi Goti Hanjuwä Iqueni, ‘änqçiqä’ ätquä. Hiñuiqänäñi, he suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä äpmamijwi. Itanji qänakndanji, he Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, ämaqä hñqçauqä mañä iuta qätä äwikuwitani, qänaknä iqäpñqä quuvqä äyä eqäkuwi. ¹⁸ He suqä quvqä iqu, guä enqä-pa ekiqiyämijñqä iuta, Goti Iqu hiñuinä eqänäwqatätä, suqä jänänäñ iqueqä wäunjuä-wiyqä äyä epmuatkeqge.

¹⁹ Hiqä huiwi yänänäñqä maeqä eäpu, kukjuä yänänäñqge mämeqä iqanjuwitani, nyi suqä ne näqñqä ämenqçäuä iuta ämetmä, kukjuä ktqä etqänä. Hiñuiqänäñi, he suqä kiyämätçetä, kukjuä-suqeu hñgisanä iqetä, hiqä huiwä iutanä eqänänäñi ämitñqä hiñuinä äqunäpu, kukjuä-suqeu ävauäpu äyä äpmamijwi. Itanji täñganji, hiqä huiwi, suqä jänänäñ iqueqä wäunjuä-wiyqä pmetñqä hiñuinä qumbiyä. Iutani, he Goti Iqu enqä-pa, jänänäñenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä pmeñqçänänyä.

²⁰ He suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä äpmapiyänqçanji, suqä jänänäñ iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iminjwi. ²¹ Suqä he inğa imäkminjuwä iinjge, täñganji he womba enyänä. Itanğa suqä inğa imäkminjuwä iutani, nätmätqä äñguänäñi äki ämaminjuwäwä? Aanqçeqä. Suqä iutani, ämaqge äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä ipnä. ²² He, suqä quvqä iqu guä enqä-pa ekiqiyämijñqä iuta, Goti Iqu hiñuinä eqänäwqatätä, Iqueqä wäunjuä-wiyqä äyä epmuatkeqçeqä. Itanğa iutani, he täñganji nätmätqä tä ämenä. He Goti Iqu enqä-pa, jänänäñenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä äpmeñä. Itanğa iutani, he häñä hea ique-ique pmeñqçäuä. ²³ Auä, suqä quvqä imäkätqänjuwitani kimanji, äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä iqä iyyi. Inäqge nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeçä imänqçeta hiñgi änätapätñqge, ii ne hea ique-ique pmeqänqçeyi. Häñä-pmeqe, ne Kraisi Jisasi, neqä Naqä Iqutä ämuännanä iuta ämetqänju.

7

Kukjuä ktqe, suqä ämanqä iunqä

¹ Nyämaqäuä, he kukjuä-suqenqä näqñqä äñguä metanqä, nyi kukjuä tä, etqä. Ämaqä mapäkonqä häñä yqänä äpmeñuwä, qunä kukjuä-suqeu yäpä imä äpmeñä. ² Inji apäkä qokä-tänji, kiqä qokiqu häñä yqänä äpmamitqge, suqä qokä-apäkä ämanqä iqu kiqä qokiquesä ämuämuännyenqiyä. Itanqçä-qe, kiqä qokiqu äpäkonätqge, suqä iinjä iqu, apäkä iinjä mämiqä iqanquti, ii iyyqä äwiñqçeunä imäkänqiyä. ³ Iinjä etanqçetani, kiqä qokiqu häñä yqänä pmetanquti, ämaqä hñqu-mända ii meqanqutqge, qu, “Apäkä iinjä, hiñginäwa qanä ikiqiyä” tñqçäuä. Iinjä etanqçä-qe, iyyqä qokiqu äe äpäkonätqge, ii suqä iinjä iqueqä yäpä imä mäpmeqä yänqiyä. Inji, ämaqä hñqu-mända inğa ämeqäqge, qu kukjuä iinjä, anqinji matqä ipñqäuä.

⁴ Nyämaqäuä, he iinjä enqä-panjiyi. He Kraisi Iqueqä huiwitä ämuänmbiyitani, he äpäkonäpu, kukjuä-suqä iqueqä yäpä inqisa mäpmeqä inä. Ii Ämaqä Hñqu-mända he apäkä enqä-ma emäkqä iyyi. Ämaqä Iqu, ne suqä äñguä Goti Iqu äwinyänqä iunä

imäkquatunquä iinqe, qua äptekuwä iuta anğumä ävaukqä Iquvi. ⁵ Ne Kraisi Iqutä mamuänğqä, huiwä iueqä äwiñqä iunä qänaki imiñquänğani, kukñuä-suqä iue qätä äwiyanitani, näyaqä huiwä eeqänänğä iunji, äwiñqä quvqe änevauqumuatqanği, ne suqä quvqä imäkätanä, äpäkonatunquä iunqä watunquä äpmaminque. ⁶ Itanği tənğani, kukñuä-suqä ne a nakiqätätunqä iqu, äpäkonätanä ävämenitani, iueqä yäpä iqi näpmeqä iñu. Iutanj ne wäunjuä imäkätunque, ii kukñuä-suqä bukä iu äqänänğe qänaknä itanita ma, ii Dñj Änğua Iueqä suqä hənju i qänaknä itunquä iutayi.

Kukñuä-suqä iueqä wäunjuinğä

⁷ Itanğa kukñuä-suqä iqu, äwiñqä quvqe ävauqumuatqanği, ne suqä quvqä imäkminquä iinqe, “Kukñuä-suqä iqu, nätmätqä quvqä, suqä quvqä enqä-paniqä” tatonquäta? Oeyä, änä matqä yanä. Nyi suqä quvqä äki-äkinğä näqñqä ämakqe, kukñuä-suqä iquesanänji. Kukñuä-suqenji, tiinğä ätänä. “*Si ämaqä hñqe qä nätmätqä iunji, hiñuä aowä mäqunquä panä.*”^{*} Iinğä matqä-säpi, suqä iinğä iueñqe, ‘Ii quvqeqe,’ näqñqä maeqä iqäminji. ⁸ Kukñuä-suqenji, hiñuä aowä-qnğänğä ätnänğä iquesani, suqä quvqä iqu nyaqä kñuä indqanğe, änyivauqumuatätä, nätmätqä kuapanänğinğä hiñuä aowä qunmqä nyimäkkqe. Kukñuä-suqä iqu, aanğä hiqä-säpi, suqä quvqä iqu, ämaqä ae äpäkonğuwä-pa, yänänänğqä maeqä hetäninji. ⁹ Kinğanänji, nyi ymeqä wänğqä-qunä, kukñuä-suqä iueñqä maqñqä emä, hənğä äpmaminqe. Itanği qänakñi, nyi kukñuä-suqenğä näqñqä ämamitanji, suqä quvqä iqu ävauqanği, ga näqñqe, ‘Nyi Goti Iueqä hiñuä iqinji, pizqä-qunjqä’ ämakqe. ¹⁰ Kukñuä-suqä iqu, ämaqe hənğä-pmeqä vätnğä qäyä etanğqä-qe, nyi iue qänaknä vqä iinğä yänänänğqä maeqä eämä, iquesa äpäkonğqenğä näqñqä ämakqe. ¹¹ Auä, suqä quvqä iqu, kukñuä-suqä iquesani, qanğä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe.

¹² Iñi kukñuä-suqä iqu, Goti Hanjuwä Iueqänä etanği, itanğa kukñuä eeqänänğä, iu äqänänğä-pqe, Goti Iueqänänğä eä, ga jänänänğä anğuanänjiyi. ¹³ Iñi, nätmätqä anğuanänji, nyi pizqä ämbäkkqäta? Aanğä hma eä. Inğqe suqä quvqä iqu, nätmätqä anğuanänğä iquesani, nyaqä yäpä imä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe. Ii ätimäukqe, suqä quvqä iqu, ätnänğä iqi timätunqä dinğeyi. Itanğa kukñuä-suqä iquesani, suqä quvqä iqu, nätmätqä aanğä quvqänänjiqe, ne näqñqä metunquä iinğeyi.

Suqä quvqä iqu, mäkä hunğenğä

¹⁴ Ne tiinğqä näqñqe qä. Kukñuä-suqä iqu, Goti Iueqä Dñj Iquesa äquvepkqe. Itanği nyi qua täutanunä eämä, huiwä iueqä äwiñqä iqu nyimäkqanği, suqä quvqä iueqä wäunjuä-wiyqä hiñinğqä yğänä äpmeñä. ¹⁵ Nyi suqä imäkätñqä dinqe, ‘Kiqä quati äkitiyä’ tmä itqänğ. Suqä, nyi imäkqäm qä nyinätanğqä iunji, mimäkqä itñqe. Inğqe suqä, iinğä manyinğä kiinğä qäyä iqanğqä iunji, ii nyi imäkätñqe. ¹⁶ Iñi nyi, suqä manyinğä inğä iqua imäkätñqe, tiinğä ämändqueqiyä. Nyaqä kñuä indqanğä iunji, ‘Kukñuä-suqä iqu, anğuanänğiqä’ kñuä änyiyqi. ¹⁷ Iutanji, nyi quvqä imäkätñqe, nğä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwiñqä iquesa imäkätñqe. ¹⁸ Nyi näqñqe. Nätmätqä anğuanänğä hui, nyaqä yäpä-tämñi mäwitqänä. Nyi, nğä huiwä iueqä äwiñqenğä ätqä. Naqä-qaukui, nyi suqä anğui imäkmqä änyinätanğqä-qe, qäyunänji mimäkqä imä. ¹⁹ Suqä anğui, ‘Nyi ii imäkmqänä’ kñuä änyätñqe, mimäkqä ma itñqe. Itanğa suqä quvqä, ‘Ii mimäkqä imqänä’ kñuä änyätñqä iunji, imäkätñqe. ²⁰ Iñi nyi suqä manyinğä iinğä iqua imäkätñqe, ii tiinji. Nyi imäkätñqe, nğä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwiñqä iquesanji.

²¹ Iinğä etanğqetanji, suqä nyi äminiyätñqä iueñqe, näqñqä ae ämakqe. Nyi suqä anğui imäkmqä-tmä iqanğqäni, suqä quvqä iqu yğänä äpme, hoptäwä änyiyätñqe. ²² Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi, Goti Hanjuwä Iueqä kukñuä-suqenqe, kiinğä änyinätñqe. ²³ Iinğä etanği, suqä huizi, nyaqä huiwä iutanğä eeqänänğä iu witanği äqunänğänä. Suqä iqu, suqä nyaqä qeqä-quuvqä tämä äwiñqä iueñyqä mäkanğqä itqänä. Ga iqu, huiwä iueqä äwiñqä iquesanä quvqä eä, guä anğiqiyäutqäuä. ²⁴ Yä ä oänä! Nyi hanğ-iqä iquesa qui imäkñätqänğä! Huiwä äpäkonğqä iunğä ändma äwätñqä iquesani, huätänji, tqi indmetñqäwä? ²⁵ Nyi Goti Hanjuwä Iueñi, “anğuiqä” ätuätqänänä. Iqu, Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iueqä yänänänğqeta, yätamäkqä nyiyänğiyä.

Iñi nğä-näuänji, tiinğä äpmeñä. Nğä qeqä-quuvqä imñi, kukñuä-suqä iueqä wäunjuä äwiyätñqä-qe, nğä huiwitänji, suqä quvqä iueqä wäunjuä äwiyätñqe.

8

Dñj Änğua Iueqä yänänänğqenğä

* 7:7 Anğumä Itmakğä 20:17; Kukñuä-suqä 5:21

¹ Goti Iqu ämaqeu yätamakqä iinjä ävätäqetani, qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqutä ämuänänjuwä iquauñqe, Iqu, "He suqä quvqä imäkkqanguwitanj, hanjä-iqä meqäpnuwicqe" matqä yänä. ² Ii tiinjä etangiyi. Dnjä Ängguä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä iuta, Hänjä-pmeqä-vqä Iqu, suqä änyä-hänji imäkätä, ne suqä quvqä iqueqätä, äpäkönqä iqueqätä, yäpä imä guä enqä-pa äpmaminquängani, huätä änewewqatkkqe. ³ Neqä huiwä iqueqä äwiñqä quvqä iutani, kukñuä-suqä iu qänaki qäyunä miqä itunñqe. Inji, kukñuä-suqä iqu, huätä mänewewqatqä yänä. Injäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqu, huiwä ne ämenä, suqä quvqä imäkätunquä-pa ämetä, neqä quvqä huätä mänamäutñqä ändowatätä, qäyunä imäkkqe. Inji Kraisi Iqueqä huiwä iunji, Goti Iqu suqä quvqä iqueqä yänänäñqqe, qui imäkkqe. ⁴ Iutani, ne qänaknänji, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dnjä Ängguä Iqueqä äwiñqä iunä itanitanji, suqä ängguä, kukñuä-suqä iqu ämänätquetñqä iunä pmetatunñqe.

⁵⁻⁶ Auä, ämaqä, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänjuwä iqua, qu kñui, nätmätqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä indqämbu, päkombnuwi. Itangi ämaqä, Dnjä Ängguä Iqueqä äwiñqä iu qänaki itqänjuwä iqua, Iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqämbu, hanjä-pmeqetä, äwqä-qeiqi inqetä mapnuwi. ⁷ Ii tiinjä etangiyi. Ämaqä nätmätqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqänätqänjuwä iqua, qu Goti Iqueqä kukñuä-suqä iunji, yäpä iqi mäpmeqä ipiyä iutani, Iqueqä mäkä-hunqä äpmeñä. Qu Iqueqä kukñuä-sugeñji, qänaknä änä miqä ipnä. ⁸ Ga ämaqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänjuwä iqua, Iqueni, yeeqä änä miwimäkkqä ipnä.

⁹ Itangi Goti Iqueqä Dnjä Ängguä Iqu, heyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, he qänaknänji, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dnjä Ängguä Iqueqä iunä itqänjä. Itanga Kraisi Iqueqä Dnjä Ängguä Iqu, ämaqä hñqueqä yäpä ingisa mäpmeqä enqe, iqu Kraisi Iqueqä ämaqä-qu manä. ¹⁰ Ga Kraisi Iqu, huyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, huyaqä huiwi, suqä quvqeta äpäkönätñqä-qe, Kraisi Iqu he jänänäñuenä emäkkqetani, heyaqä quuvqe, hänjä yqänä äpmeñä. ¹¹ Goti, Kraisi Jisasi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatkqä Iqu, Iqueqä Dnjä Iqu huyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, Iqu Dnjä linjä Iquesa, Kraisi Ique imäkkqä-pa, heyaqä huiwä äpäkombqä iunji, asä ii hivauqumuatäniqe.

¹² Iinjä iutani, ñqä nyämaqäüä, ne huiwä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä itanä, iqueqä äwiñqä iunä qänaki miqänqä, yänjä qänquatuñqe. ¹³ He, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänjuwi, äpäkombñqäüä. Injäqe Dnjä Ängguä Iqueqä yänänäñqetä, he suqä quvqä, huiwä iuta timäuqanguwä iquau, pizqä äpäkpqe, hänjä pmapñqäüä. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqe, ii qokä-apäkä, Dnjä Ängguä Iqu hänäqä ämotqeqanqä iu qänaknä imipqä iquanänji. ¹⁵ Qokä-apäkä, ämaqä ämiqä hñqueqä wäunjui hinji äwiyatqänjuwä iqua, quwqä ämiwiyatñqä iquenyqä zä itqänjä. Injäqe Dnjä, Goti Hanjuwä Iqu etapqä Iqu, he zä enyatñqä memäkkqä yänä. Iqu he Goti Iqueqä ymeqä-quenä pmapñqä emäkänä. Ga Iquesani, ne Goti Hanjuwä Iqueni, "Apä-qä" ätuätqänju. ¹⁶ Neqä quuvqä imñji, "Ne Goti Iqueqä ymeqä-qunenjqä" kñuä indqänätangna, Iqueqä Dnjä Ängguä Iqu asänä änatätäqetani, kñuä iinjä, yänänäñqä inemäktäqäüä. ¹⁷ Ga ne Iqueqä ymeqä-qune eänñqe, neqä Apiquesa nätmätqä ängguänänji, Kraisi neqä Tasipequtä meninjqä iquneyi. Itanga täñgani, ne täñjä-hunqä, Iqu ämakqä-pa ämetunquetani, qänakndani, Iqu yoqä naqä äqonjqä-pa äqonätanä, quamä ängui, Iqutä anä pmeninñqe.

Qänakñi quamä ängguä pmeqenqä

¹⁸ Nyi kñuä tiinjä änyiyqi. Quamä pmeqä ängguänänjä iitä, yoqä naqä iitäni, qänaknda ätnänjä iqi äneneniqä iqu, naqänänjä eä, täñjä-hunqä ne täñgä ämetunñqe, ämäwqätäuniqe. ¹⁹ Nätmätqä eeqänänjä, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, Iqueqä ymeqä iqune ätnänjä iqi imäkäqumuatänaeyätä, yoqä naqä nätapäniqenqä, qu kiinjä winqanñji, hinjuä äqämbu äwiñjä. ²⁰ Auä, nätmätqä Iqu imäkkqä eeqänänji, qäyunä mäwiqä, qui imäknätñqä ätimäukqe.* Tä quwqä äwiñqä iuta ma, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä-kiuä imäkkqanñji, iinjä äwiñjä. Injäqe tiinjñqä hinjuä äqämbu äwiñjä. ²¹ Goti Iqu qunji, suqä, pizqä ipu qui imäkkqä yäpä iqisa ewewqatqanquti, qu-pqe, Iqueqä ymeqä iqune ängguä pmeqanñquä-panä wäpnä.

²² Ne näqñqe. Nätmätqä Goti Iqu imäkkqä eeqänänji, apäkä ymeqä mipñqä iquwä-pa, täñjä wunqanñji, zääqä ätqä, täñgänqä äpätqänä. ²³ Nätmätqä iinjä iquanä ma, ne-pqe, Dnjä Ängguä, nätmätqä Goti Iqu änatapaniqä iutanä Kinqanänjä Ique, ae ämakqä-qe, neqä yäpä ingisanji, zääqä ätätanä, tiinjñqä kiinjä nenqanñji, hinjuä äqänänä äpmeñju. Goti Iqu ne Iqueqä ymeqä pmetunquä inemäkätä, neqä huiwi pizqä itä, qui

* 8:20 Atamä iqu suqä quvqä imäkkqetani, Goti Iqu iqesä, quaqetä, qui imäkkqe. Ipäqäkkä 3:17

imäknätqä iuta, angi inetmetä, huiwi huitanjä nyatunquä inemäkänigeiyi. ²⁴ Goti Iqu ne hänjä inemäkäqumuatqanqgetanji, iunä timäuniqenqä hinjuä äqänänä äpmeju. Inäqce, ämaqä hñqu, “Nyi nätmatqä huiñqä hinjuä äqänmä äpmejänä” ätätqce, nätmatqä iinjä änä mämeqä iqenqä näqñqä menä. Ämaqä hñqu nätmatqä ae ämetqce, iqu iinjce hinjuä äqänä mäpmeqä yänä. ²⁵ Itanji nenji, nätmatqä änä mämeqä hñqenqä hinjuä äqänänä äpmeñqetani, iqenqä kiinjä nenqanji, äwqä-qeiqinyä änyanä äpmeju.

²⁶ Asä iinj, ne yänjänäqñqä maeqä inque, Dñä Ängguä Iqu yätamäqä äneyätqäuä. Ne tääqä qäyunänji, äsquenyaqä tqenqce, maqñqä eänqce, Dñä Ängguä Iqu, Goti Iqueni kukñuä maeqä, zääqenä ätuätä, awä nasuiyänä. ²⁷ Itanji Iqu, Goti Iqueqä äwinqä dunä, Iqueqä ämaqä iqunenyqä iinjä imäkätñqä iutani, Goti Apiqu, Ämaqä iquneqä qeqä-quuvqä imä hinjuä yasämä änaqänätñqä Iqu, Dñä Ängguä Iqueqä kñuä indqänqenqä näqñqä eä.

²⁸ Itanqä ne tiinjñqce, näqñqce. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquau, ängguä iwimäkätñqä iinjce, nätmatqä eeqänänji, wäunjuä anä imäkñqä imäkätqäuä. Ämaqä iinjä iqua, Goti Iqueqä äwinqce wimeniqä iinjä, tääqä ätuätumakqä iquayi. ²⁹ Iqueqä ämaqä iinjä iquauñqce, Iqu ainqanji näqñqä eätä, atäunjuä äväqce, Iqueqä Ymeqä Iqutä asänänjä etanqä, ga Ymeqä Iqueni, kuapänänjä iinjä iquauqä kätequ pmeniqñqä, kñuä guä ämäsäukqce. ³⁰ Itanqä ämaqä, Iqu iinjä atäunjuä ikqä iquauñji, Iqu tääqä ätuätumakqce. I ätuätumakqä iquauñji, Iqu jänänjä-qua ipñqä iwimäkkqce. Ga iinjä iwimäkkqä iquauñji, Iqu hänjä-pmeqä ängguänänjitä, Iqueqä yoqä naqetä, äwikqce.

Goti Iqueqä ämaqenqä äwinqeuñji, nätmatqä hui hoptäwä miqenqä

³¹ Inji Goti Hanjuwä Iqu iinjä inemäkkqenqce, ne äänä tatunquäwä? Iqu yätamäqä neyqanqutqce, tqe ämänaqutäutä, nakittqiyätñqäwä? Aanqä eä. ³² Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni, hanjä-iqä wimetñqce, a makiqätqä itä, ne yätamäqä neyätñqä diñqce, mäkä-hunqä iquau äwikqce. Iqu iinjä imäkkqetani, ne näqñqce tiinjñqä ämetqänju. Iqu nätmatqä eeqänänji, qäsä hñgi nätapäniqeä.

³³ Itanji Goti Iqu ne Iqueqänqä atäunjuä äneyätä, jänänjune inemäkkqetani, ämaqä kukñuä minetätñqä hñqu, aanqä eä. ³⁴ Ne suqä quvqä iuta kima metunqce, tqe täniqiyä? Kraisi Jisasi Iqu nenyqä äpäkonäqetani, anqumä ävauätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqi, Yoqä Naqä-tänjä-qu äpme, ne yätamäqä neyätñqä, yatñqä ävätqäuä.

³⁵ Kraisi Iqu nenyqä kiinjä äwinyänqä iunji, ämaqä huätä mänatnämäutñqä hñqu, hmanjqä. Hanjä-iqä hui nemeqanqutqä, ä tänjä-hunqä nemeqanqutqä, nñ ämaqä hñqua quvqä inetqueqanqutqä, ä buayänqä dä neyqanqutqä, qäkä-määnqä äwa iqanqutqä, nätmatqä quvqä qui inemäkkqanqutqä, itanqä änapäsqanqutqä iunji, nätmatqä iinjä iqua, Kraisi Iqueqä nenyqä äwinqä iunji, hoptäwä miqä ipñqäuä. ³⁶ Nätmatqä iinjä nemetñqce, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqänänqä-payi.

“Ne Tqä ämaqä iqueni, qu hea ique-ique pizqä napäkñqä itqänäuä. Qu ne sipsipqä pizqä päsqä dunqänänjä enqä-pañä etanqu, hinjuä änaqänänjuä.”†

³⁷ Inäqce nätmatqä eeqänänjä iinjä iqua, qäyä änemetqätanqçä-qe, Kraisi nenyqä kiinjä äwinyätñqä Iqueqä yätamäqçeta, ne hämänänä ämäwqätäquce. ³⁸⁻³⁹ Goti Iqu nenyqä kiinjä äwinyätñqenqce, nyi näqñqä tiinjä ae ämenä. Äpäkonqä itä, hänjä-pmeqä itä, ynaunjqä iquatä, dñä quvqä iquatä, nätmatqä tängä äwinqä itä, nätmatqä qänaknda timäuniqä itä, nätmatqä yänjänäqñqä-tänjä huizitä, nätmatqä haqä yätutanjitä, nätmatqä yäpä butanjitä, nätmatqä Goti Iqu imäkkqä huizitäñji, yänjänäqñqä maeqä-quayi. Iutanji, Goti Iqueqä nenyqä äwinqä, neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu ämänätquakqetani, qu huätä mandumäqä iqäpñqce.

9

Poli iqu, käyämaqä Israitqä iquauñqä, huäqä kiinjä äwunqenqä

¹ Nyi Kraisi Iqueqä ämaqä-qunä emä, qanqä matqä, naqä-qakuänänjä tmqce. Dñä Ängguä Iqu, yätamäqä nyiyqanji, nqä qeqä-quuvqä imñji, kukñuä tmqä itmñqce, ii naqä-qakuiqä, näqñqä eqänä. ² Nyi hea ique-iqueni, nqä äwqä imdani, nyämaqä Israitqä iquauñqce, huäqä kiinjä änunätä, qeqä ändätñqce. ³ Kraisi Iqu, nyi Iqueqä ämaqä iuta huätä änändowatätä, nqä hueqä-himqä Israitqä iquauqä suqä quvqä iutanjä kimanji, hanjä-iqä ändapätä, nyaqä anji iquau ävätñqenqä tääqä tumqä imäknätqänjä. ⁴ Nqä nyämaqä iinjä iqua, ämaqä Israitqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunjuä itä, Iqueqä ymeqä näwinyänjä-qua epñqä itumakqä iquayi. Qunji, Iqu Iqueqä we-hunqetä, yänjänäqñqetä, ämotqetä, qutänji kukñuä guä ämäsäutä, kukñuä-suqetä, suqä Iqueqä

† 8:36 Apqä Bukä 44:22

yoqä haqeqä mamäuqetä ävätä, ga ängua wimäkätñqä kukñui, iinjqä ätuminjqe. ⁵ Qu Aprähämä, Aisakä, Jekopä iquautañä hueqä-himqä etanjä, ga Kraisi Iqu iquautañä ämaqä-qu etñqä äyä ätimäukqe. Kraisi Iqu nätmätqä eeqänänjä iu Miqä, Goti etangi, ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuñquänänji. Ii, naqä-qakuänänji.

Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäukqenjqä

⁶ Israitqä kuapänä, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwitanj, ne, "Kukñuä Goti Iqu Aprähämä ique ätukqe, qäyü matimäuqä iqueqä" tatuñquäta? Oee. Ii tiinji! Awiqü Jekopä iqueqä yoqä huizi, Israitque. Mä ämaqä iqesanä eeqänänjä iqua, yoqä Israitqä äqonänjuwä-qe, qutanä kuapänänji, Goti Iqueqä ämaqä Israitqä-qua ma. ⁷ Asä inj, Aprähämä iqu emakqä eeqänänjä iquauñqe, "Iqueqä ymeqä naqä-qakuä iqueaqe" matqä yanqunä. Oeyä. Hiñuiqänänji, Goti Iqu Aprähämä iqueni, "*Tqä hueqä-himqe, Aisakä iqesanä hipnuwiqä*" ätukqe.* ⁸⁻⁹ Kukñuä iqueqä quati, tiinjqä. Ymeqä häñeqä iutanä ätimäuquwä iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä manä. Goti Iqu, Aprähämä iquañji, kukñuä guä ämäsäutä, "*Nyi hea atäunjuä ae ikqä ique, anqumä pqañga, Serai ymeqä qokä hñque nyuäniqeqä*" ätukqe.† Inji, ymeqä kukñuä guä ämäsäukqä iuta ätimäuquwä iqua, Goti Iqu, ymeqä näwinyänjä-qua qunänä.

Läpekajä ymeqä iquauñjqä

¹⁰ Inä ma, Läpeka iinyqä-pqe, kñuä inä indqämbñqe. Iiyqä ymeqä qäyawa iquaqu, neqä awiqü Aisakä iqesanä ätimäukiyi. ¹¹⁻¹² Iinjä etangi, Läpekai, ymeqä iquaqü maunyqä änä etanjä, iquaqu suqä änguitä, quvqetä, änä mimäkkqä yqänä etanjä, Goti Hanjuwä Iqu Läpekauñji, tii ätuke. "*Ymeqä hitmaqä iqu, ymeqä qänaki ämisqä iqueqä wäunjuä imäkkqä pmeniqeqä.*"‡ Iqu ii imäkkqe, ii Iqueqä suqä ämaqä atäunjuä iqu, hea ique-ique qänaknä iqenjqä, ämänätquetñqä iyyi. Iqueqä suqä iinji, ämaqeuqä wäunjuä imäkkqänqe kñuä mindqänqä, Iqueqä äwiñqä iutanä, imäkänä. ¹³ Goti Iqueqä bukiñji, tii ätnänjqä-payi. "*Nyi Jekopä iquenyqe, aanä kuapänä änyinä, ä Iso iquenyqe, manyinjqä yasämä eä.*"§

Goti Iqu, Iqueqä äwiñqeutänä ämaqä atäunjuä iqenjqä

¹⁴ Iinjä etangi änäändiyä? Goti Iqu Iqueqä äwiñqeutänä atäunjuä iqenqe, ne änänyä tatuñquäwä? "Iqu jänänji mimäkkqä itqänä" tatuñquäta? Oeyqä. ¹⁵ Ii tiinji. Goti Iqu Mosisi iqueni, tiinjä ätukqe. "*Nyi, ämaqä hñquenyqä qeqä tumuäkmqä nyinjanqutqe, nyi imäkmä. Itanja nyi, hñquenyqä huäqä nunqanqutqe, ii-pqä inä imäkmä.*"* ¹⁶ Iwä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä atäunjuä yätñqä itäqänqanji, ämaqä iqueqä äwiñqetä, iqueqä wäunjuä tnänjä iqä itatä, ma, ii Goti ämaqeu qeqä tumuäkkqä Iqueqä äwiñqä iutanänji. ¹⁷ Ii naqä-qakuñjqä mänätquetñqe, Goti Iqueqä bukä iunji, Iqueqä kukñuä, Iqu ämaqä Isipä iu miqä† ique ätukqe, tii äqänä. "*Nyi si ämaqä misñqä äpmuatekikqe, ii Nyaqä yänänäqñqä ämaqeu äta motqueqanqä, itanja qu Nyaqä yoqä naqenqä, qua eeqänänjä iu awä tqüäpnuwänjqä diñqeyi.*"‡ ¹⁸ Iwä ne iutanä näqñqä tii ämenju. Goti Iqu ämaqä äsque-äsque qeqä tumuäkkätñqä wiñqanqutqe, Iqu ique wimäkänä. Itanja Iqu ämaqä hñqea nyuänji woyqä wimäkätñqä wiñqanqutqe, Iqu imäkänä.

Kukñuä ktqä, qua-qondenjqä

¹⁹ Iutanä hesanjä hñqu, nyinji tiinjä dänquti? "Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, hñgisana ävätä, iqueqenä itñqe, tqukä? Hma naqä-qakui. Inji Goti Iqu nenyqe, 'Suqä quvqä-tänjä-quaiqe' sunqä ätqäwä?" ²⁰ Itangi nyi kimanji, "Ämaqä iquki, si Goti Hanjuwä Iqueni, suqä Iqu imäkätñqä iunqe, äkasuwä tutñqe, änäñjukukuä?" ätquä. "*Ämaqä hñqu, qua-kuäkä äkitä nätmätqä imäqqanqutqe, nätmätqä iinjä iqu, ämaqä iqueni, 'Si iinji, sunqä nyimäkinyä' tuätñqäta?*"§ ²¹ Itanja ämaqä qua qondä imäkkqä iqu, qua hui äkitä, iqueqä äwiñqä dunä, qondä hñquaqu imäkänä. Qondä hñqu, wäunjuä änguanänjä iunqe. Itanja huiziqu, wäunjuä hiñqänjqä iunqe. Suqä iinji qäyuta, hmändä? Ii, qäyunji.

²² Goti Hanjuwä Iqu-pqe, ämaqä Iqueqä-kiuä imäkkqe wäunjuä huitanjä-huitaninjqä atäunjuä itäqänqanji, Iqueqä äwiñqeuñä imäkänä. Iqu Iqueqä äwqä tnänjitä, yänänäqñqetä, ätnänjä iqi ämotquetñqä äwiñqanqutqe-qe, ämaqä, iinjqä atäunjuä ikqä iquauñji, quwqä hñgisana iqe qäyä hitanji, Iqu äwqä-qeiqinyä änyä, äpakänä anä äpmaka äpätnqe. ²³ Iqu iinjä itñqe, tiinjqeyi. Nätmätqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä hävemnäqñqä etanqenjqä, ämaqeu näqñqä vätnjqä äwiñqqe. Inji, qua qondä, Iqu qeqä

* 9:7 Ipäqäkkä 21:12 † 9:8-9 Ipäqäkkä 18:10,14 ‡ 9:11-12 Ipäqäkkä 25:23 § 9:13 Malakai 1:2-3 * 9:15 Anqumä Itmakqä 33:19 † 9:17 Ainjanji, Isipä pmeqä iqua quwqä ämiqä naqä eeqänänjä iquañqe, "Pero" ätmiñjuwi. ‡ 9:17 Anqumä Itmakqä 9:16 § 9:20 Asayä 29:16; 45:9

ätumuäkätņqā iqua, nātmatqā āņģuānāņi mapnuwāņqce, nāwinyā imākeķqce. ²⁴ Qua qondā qeġā ätumuäkätņqā iqua, āmaġā Iqu tāāqā ānatātmaqā iquneyi. Ne atāuņui, Israitqā iquautanā iqunenyā māneyqā itā, Israitqā qāyā etanġi huizitanā iquau-pqce, qāsā inā ätäukqce.

Hijua-tqā iquauqā kukņuiņqā

²⁵ Ii enġā-pani, Goti Iqueġā kukņui hijuā-tqā Hosiya iqueġā bukā iunji, tii ätā āqānā. “Qokā-apākā, Nqā āmaġā mǎpmeġā imiņuwā iquauņqce, Nyi, ‘Nqā āmaġā-quaiqā’ tmniqce. Auā, āmaġā, Nyi quņqā manyiņqā imiņqā iquauņqce, Nyi ‘Quņqā ānyingiyā’ tmniqce.”* ²⁶ Itanġa aņi, “Nyi, ‘He Nqā āmaġā maeġā enāuā’ ätkqā iqini, āmaġā asā iqi pmeġā iquauņqce, qu, ‘Iqua Goti Hāņā Hea Ique-ique Pmeġā Iqueġā ymeġā-quaiqā’ tpuņwiqā.”†

²⁷ Itanġa Asayā iqu, Israitqā iquauņqā kņuā indqānātā, tāāqā yāņānāņqġā tiinā ätkqce. “Israitqā, qu kuapānāņā, hikā weā eqā-huāņā maņiu āwiņqā-panā qāyā pmetanġuwā-qce, Goti Iqu qutanġi, wāņqā hmbunā hāņā pmapņqā itmeniġce. ²⁸ Ii tii etanġi. Inġanġi Naqā Iqu, āmaġā qua tāutanā iquau kukņuā ae āmitkqā du, āpakānā mǎpmeġā, qui hāmānā imākānā.”‡ ²⁹ Ii Asayā iqu ganā ae ätkqā-paniyi. “Naqā Yāņānāņqġā Eeqānāņā-tāņā Iqu, nesani hmbnāņā hui, hāņā pmapņqā hijuinā māquņqā-sāpi, ne qui eeqānā, anā-himqā Sotomātā^S Gomoratā qui imākņģuwā-pa, imākņģuaninġā.”*

Jānāņā timāuqerqce, quuvqā heġiyqā iutanāņi

³⁰ Itanġi ne ānāānyā tatanġuāwā? Ne tiinā tatanġueġā. Israitqā qāyā etanġi huizi iqua, qokā-apākā Goti Iqueġā hijuā iqi jānāņā timāuņqerqġā, yāņānāņqġā miġā imiņuwā-qce, qu Goti Iqueġā hijuā iqi jānāņā ae ätimāukuwiqā. Qu quuvqā heġiyqanġuwitanġi, Goti Hanjuwā Iqu, “Qokā-apākā jānāņā iquaiġā” ätkqce. ³¹ Ināqce Israitqā iqua, kukņuā-suġā iu qānāknā ipu, Goti Iqueġā hijuā iqini jānāņā timāuņqerqġā, yāņā āqānāpiyā-qce, homā yqānā itġāņui. ³² Inġi sunġāwā? Qu quuvqā heġāpņqerqġā kņuā mindqāņqā ipu, wāuņuā quwqā-quwā imākāpiyita, hipnuwāņqā kņuā ätuġā āmepu, ii itġāņui. Inġi qu, hikiu āqutāmāupu, āġiyāpākņģuwi. ³³ Ii Goti Iqueġā bukiu āqānāņqā-payi. “Hāe! Hijuā qumbu! Nyi hikā hņqce, Sayonā iunji āseġā. Iqu hikā, qokā-apāki āqutāmāupu qua iqi pākņqā Iquwi. Āmaġā tqu-tqu, Iquenyqā quuvqā eqiyāpiyitanġi, āwqā haņā-iqā māmēqā ipņqceqā.”†

10

Israitqā iquautanā, quuvqā maeġiyqā iquauņqā

¹ Nyāmaġāuā, Goti Hanjuwā Iqu, Israitqā iqua qui mimākņģāņqā, hāņā imākāqumuatetņqā kiinā nyiņġanġi, hea ique-iqueni nyi Iquenyqce, ii imākātņqā tāāqā ätātqāņā. ² Nyi iquauņqā nāqņqā āņģuānāņā emā, kukņuā awi, tiinā ätātqāņā. Iqua, Goti Hanjuwā Ique yeeġā wimākņģqā kiinā wiņġanġi, yāņā āqānātqānuwā-qce, nāqņqā yasāmā maeġā inā. ³ Quwqā yāņānāņqġā iuta, jānāņā imākmbņqā kņuā indqānāpu, Iqueġā suġā āmaġe u jānānāņā hipņqā iwimākātņqerqce, maqņqā epiyitanġi, quuvqā maeġiyqā itġāņā. ⁴ Ne nāqņqce, kukņuā-suġā Goti Iqu Mosisi ique āwikkce, kiġā wāuņui, Kraisi Iqu qāyunā ae imākkqce. Inġi qokā-apākā eeqānāņi, Iquenyqā quuvqā eqāmpipqā iqua, Goti Hanjuwā Iqueġā hijuā iqini, āmaġā jānānāņua timāupnā.

Goti Iqu anġu inetmetā, jānānāņā nemākqerqā

⁵ Mosisi iqu, kukņuā-suġe u qānāknā itā jānānāņu timāutņqā iinġce, tii ätātā āqākqce. “Āmaġā hņqu suġā eeqānāņā iunji qānāknā imitātqce, iqu hāņā-pmeġce, āmeniqeġā.”* ⁶ Itanġi āmaġā quuvqā eqiyāpu jānānāņua timāupņqā iqua, Mosisi iqueġā iquē kukņuā tāuņi qānāknā ipnā. “Si tqā-tāuā tii matņqā pa. ‘Qāukuā haġā yātunġce, tqu yāniņqāwā?’”† Kukņuā haġā yātunġā iqu, ii Kraisi Iqueni, qua tāuņqā ätuma pņeņqeyi. Ināqce Goti Iqu Iqueni ae āndowatkqce. ⁷ “Mā tiinā-pqā matņqā pa. ‘Āmaġā ae āpākōņģuwā iquauqā anā buņqce, tqu wiņqāwā?’”‡ Kukņuā ii, Kraisi Iqueni, qua āptekuwā iuta, anġu ätuma yapņeņqeyi. Ināqce Goti Iqu Ique ae āuauqumatkqce. ⁸ Itanġi hui inā tii ätqi. “Kukņui, hesāņā āġiqiqi āwi. Hiġā qeġā-quuvqā yāpā imdā, itanġa hiġā maņā iutānyā.”§ Kukņuā ii, quuvqā heġiyqā kukņuā ne awā tii ätuātunġuā iiyi. ⁹ Si ätnāņā iqi, “Jisasi Iqu, Naqā-queġā” awā ätuātānā, ga Goti Iqu, Jisasi Ique qua

* 9:25 Hosiya 2:23 † 9:26 Hosiya 1:10 ‡ 9:28 Asayā 10:22-23 § 9:29 Ipāqākqā 19:1 * 9:29 Asayā 1:9

† 9:33 Asayā 8:14; 28:16 * 10:5 Hiġāva-imākqā 18:5 † 10:6 Kukņuā-suġā 30:12 ‡ 10:7 Kukņuā-suġā 30:13

§ 10:8 Kukņuā-suġā 30:14

äptekuwiuta anġumä ävauqumuatkqenġä näqñqä ämetnä, Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänġä heqiyqanġtqe, Goti Iqu, si qui mimäkñqänġä häñä imäkäqumuatekiyanä. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänġä heqiyqanġquetanġi, Goti Iqu jänänänjune inemäkänä. Itanġa neqä quuvqä heqiyqänġä ätnänġä iqi awä tquanquati, Goti Iqu, ne qui mimäkñqänġä, häñä imäkäqumuatänaeyänä.

Israitqä iquatä, huizi iquatä, Goti Asä Iquenyqä quuvqä heqiyäñqenġä

¹¹ Nätmätqä täñqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi, tiinjä ätä äyā äqänä. *“Ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanġi, äwqä hanġä mämeqä ipñqäüü.”** ¹² Israitqä iqua-tä, ämaqä huizi iqua-tä, asänä epu, eeqänänġä iquauqä Naqe, asä Qäqunänġi. Ga yätamäkqenġä tääqä tquanġpġä iquauñi, Asiqu anġuanänġä iwimäkänä. ¹³ Auä, *“Ämaqä tqu-tqu Naqä Ique yätamäkqenġä tääqä tquanġpġe, Iqu qu, qui mimäkñqänġä, häñä imäkäqumuatenġiyä.”†*

¹⁴ Inġäqe qu, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwä iqua, yätamäkqenġe, Ique yatñqe, änä wipniqä? Änä maeqä enä. Ga qu, Iquenyqä kukñuä qätä mäwiyqä ikuwä iqua, quuvqe, änä heqäpniqä? Änä maeqä enä. Itanġa ämaqä hñqu, quñi äwimetä awä mätquä yätqe, qu Iquenyqe, qätä änä wipniqä? Änä matimäuqä yänä. ¹⁵ Mä hñqu, awä-tqä iquau mändowatqä yätqe, qu äwäpu awi, änä tupniqä? Änä matimäuqä yänä. Iutanġi Goti Iqueqä bukä iunġi, tii äqänä. *“Ämaqä hñqua kukñuä we-huñqä-tänġi äma äpäpu, awä ätuätqänjuwi, ii aanġä anġuanänġiyi!”‡*

Israitqä iquautanġä, quuvqä maeqiyqä iquauñqä

¹⁶ Itanġi qokä-apäkä kukñuä anġuä we-huñqä-tänġi qänaknä ikuwi, eeqänänġä-qua ma. Oeyä. Asayä iqu tiinjä ätkqe. *“Naqä Iquki, kukñuä ne iquau awä ätuätunġue, quuvqä tqkua eqiyätqänjuwäwä?”§* ¹⁷ I etanġqetanġi, ne tiinjñqe näqñqe. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwi, ii qu kukñuä Kraisi Iquenyqä qätä äwiyätqänjuwä iutayi.

¹⁸ Itanġi nyi yatñqä tiinjä iqä. Änäñġä? Kukñuä anġuanänġä tä, qu qätä mäwiyqä itqänjuwäta? Oeyä. Qu qätä ae äwiyätqänjuwi. Apqä Bukiuñi, tiinjä äqänä. *“Iquauqä kukñui, qua äwitqütänġä-pa eqiyqanġi, ämaqä eeqänänġi qätä ae äwiyätqänjuwiqä.”**

¹⁹ Itanġa nyi yatñqä huizi-pqe inänġä. Änäñjävä? Israitqä iqua kukñuä inġä iqueqä quatinġe, qu änyä mañqäta? Oee. Kima kinganänġi, Goti Iqueqä kukñuä, Mosisi iqu tii äqäkqä iutayi. *“Nyi ämaqä hñqänġä im-imä äpmeñuä iquautanġä hñquau anġuä wimäkqanġqetanġi, he Goti Iqunänġe, ‘Neqänänġiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä imbñqäüü. Auä, Nyi ämaqä näñqä maeqä inġä iquau itmetmänġanġi, he äwqä tnänġä imbñqä emäkmä.”†* ²⁰ Itanġi Asayä iqu-pqe pemänä itä, Goti Iqueqä kukñui, tii ätkqe. *“Ämaqä, Nyinyqä qävqä miqä iminjuwä hñqua, qu Nyi ae ämänqumuakuwi. Nñ, qu ämaqä hñquauñi, Nyinyqä yatñqä mäwqä ikuwä-qe, Nyi Nqä-näuñi, ätnänġä iqi ämitquatñqe.”‡* ²¹ Inġäqe Goti Iqueqä kukñuä Israitqä iquauñqe, Asayä iqu tii ätkqe. *“Hea quäuqänġa, Nyi qokä-apäkä hñgisana ipu, Nqä kukñui tuwä ävätqänjuwä iquauñi, anġumä itmamqä nyinġanġi, Nqä hipai ävatminġe.”§*

11

Goti Iqu, Israitqä iutanġä hui, anġi itumakqenġä

¹ I etanġqetanġi, nyi yatñqä tiinjä imqe. Änäñġä? Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä Israitqä iunġi, tuwä ae äwikqätanä? Aanġä oee. Nyi-pqe, Israitqä iutanġä inänjunġi. Nyi nqä-nuänä Aprähama iqueqä kawiqunä eämä, itanġa awiġu Benjämenä iquesanġä hueqä-himqä iquñi. ² Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänġä hiñjuicänä a ätäukqä iquauñi, Iqu tuwä hämänä mäwiyqä ikqe.

He kñuä mämeqä inġä? Laisa iqu, *“Nyi Goti Iqueqä ämaqä yäpakä iquñqä”* kñuä indqänätä, Israitqä iquauqä quvqenġä ätuätä, Goti Iqueni, tääqä yänänänqñqä tii ätukqe. ³ *“Naqä Iquki, qu Tqä kukñui hiñju-tqä iquau pizqä äpäsäpu, hiqäva-imäkqä ttawi äpnasäpu qui äyā ikimäkikuwi. Itanġi täñġanġi, nyi tqä ämaqä yäpakä iquñänġi, qu pizqä bäkñqä qävqä täsä änyätqänġä.”**

⁴ Itanġi Goti Hanjuwä Iqu iqueni, kukñuä kimanġi, äki ätukqenġe, he kñuä mapiyä. *“Nqä ämaqä 7,000, goti quanġä Balä iquenyqä qonġä mäwoktäuqä itqänjuwä iquau, yqänä ämitqänġä.”†*

* **10:11** Asayä 28:16 † **10:13** Joeli 2:32 ‡ **10:15** Asayä 52:7 § **10:16** Asayä 53:1 * **10:18** Apqä Bukä
19:4 † **10:19** Kukñuä-suqä 32:21 ‡ **10:20** Asayä 65:1 § **10:21** Asayä 65:2 * **11:3** 1 Ämiqä Naqä 19:10, 14
† **11:4** 1 Ämiqä Naqä 19:18

⁵ Itanğa Iqueqä ämaqä iutanä hui, inğa yqänä äpmamiñuwä-pa, tänğanä-pqe, Iqueqä ämaqä Israitqä iquautañä hui yqänä äpmenä. Ii, ämaqä, Iqu qeqä äwimänätä hingi vqeuta atäunjuä ikqä iquayi. ⁶ Iqu qunji atäunju, Iqueqä qeqä äwimänätä hingi vqeuta ikqä etanğutqe, ii, Iqu quwqä wäunjuinqä kñuä indqänätä, atäunjuä ikqä hmayi. Iqu, quwqä wäunjuinqä kñuä indqänätä, atäunjuä ikqä-säpi, Iqueqä qeqä wimänqeta hingi vqe, naqä-qakuä maeqä hitäninji.

⁷ Ii tiinjä etanğiyi. Israitqä iqua, Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänänjä pmapñqä hänaqenqä, qävqä imiñuwä-qe, mämäqumueqä ikuwi. Iquautañä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä iquanä ämaqumuakuwi. Itanğa huiziqua, iquauqä kñuä iqe, qñqañä enqä-pa yänänänqäqä enätanği äpmenä. ⁸ Qu hanjä-iqä iinjä iu äpmeñuwi, ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänqä-payi. *“Goti Iqu qunji iwimäqanği, qu popo ipu, kñuä mämeqä ipu, ä hiñuä mañqä ipu, qätä mäwiyqä, iinjä ätimäukuwi. Inji qu ii äpmaka äpäñä.”*[‡] ⁹ Itanğa ii, Dewiti Iqu tii ätätä äqäqäqä-payi. *“Quwqä ymisanä naqänänjä äñqänğanji, ii narñuä meqänqä enqä-pa, quwqä-quwä guä äqvanäpu, ä hikiu äqutämäpu, ga quwqä kimanji, i mapñqä iinjä änyinği.”* ¹⁰ Iwä qu hiñuä mañqä ipñqä hea iwimäkiyä. *Itanğa hanjä-iqä ämepiyitanji, iquauqä tuwi huakmä näwinyä imbñqä iwimäkiyä.”*[§]

Goti Iqu, ämaqä quwqä iquau häñä imäkäqumuatqenqä

¹¹ I etanğqetani, nyi yatñqä tiinjä imqe. Israitqä iqua, Kraisi Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipu, quwqä iu äpäñnguwi, hma ekuwäta? Aanä hma, naqä-qakuä eä. Qu Goti Hanjuwä Ique tuwä äwikuwitanji, Goti Iqu Israitqä qäyä etanği huizi iqua, quwqä quvqeta qui mimäkñqänqä, häñä imäkäqumuatekqe. Iqu ii imäkkqe, Israitqä iqua Iquenyqe, ‘Neqänänqänä’ ätäpu, äwqä quwqä winyätñqä iwimäkkqe. ¹² Itanği Israitqä iqua, Goti Ique tuwä äwiyäpu, jänänänğua matimäuqä iqanğuwänğua, Goti Iqu ämaqä huizi iquau suqä äñğua iwimäkkqetani, ne tiinjinqä näqñqä ämenä. Israitqä iqua, Ique anğumä hämänänä wimeqanğuwänğua, Goti Iqu iquauñi, aanä äñğuanänjä iwimäkänä.

¹³ Tänganji nyi, Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquenä, etmqe. Jisasi Kraisi Iqu heyaqä awä iqi wäunjuä imäkkqa uwqämqä änändowatkqetani, nyi wäunjuä iinjä, naqä imäkkqa ti peyğämqe. ¹⁴ Nyi nğä nyämaqä Israitqä iquautañä hñqua, Goti Iquenyqe, ‘Neqänänqänä’ ätäpu, äwqä quwqä winyätñqä iwimäkätmä, qu qui mimäkñqänqä häñä pmeññqä ätuma pmqä itqänjä. ¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquau huätä ändowatätqänğanji, Iqu qua im-imdanjä huizi iquautani, hñquau itmetä, Iqutä naqä-huinyä pmapñqä imäkkqetani, ne tiinjinqä näqñqä menä. Iqu Israitqä iquau yeeqetä anğu itmetqe, ii Iqu ämaqä, qua äptepqä iuta anğumä ävauqumuatätñqä-panjä iyyi.

Kukñuä ktqä, bretqenqätä, zä-olipqenqätä

¹⁶ Qu bretqä imäkäpiyänğanji, bretqä kinğanänjä iquenji, Goti Hanjuwä Ique, Iqueqänä hiätñqä vqanğpqe, iutanji bretqä huizi iqua-pqe Iquenqänqänä timäupñqäü. ^{*} Ga zä-huki Goti Iqueqänä etanğutqe, kiqä äpa-pqe Goti Iqueqänänqänqä. [†]

¹⁷ Israitqä Goti Iqu huätä ändowatkqä iqua, qu zä-olipqä äñğua iqueqä äpa, Iqu äquakkqä iquayi. He Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquenä, he zä-olipqä quwqä iutanjä äpai, zä-olipqä äñğua iu äqänäpu, kiqä äpa huizitä, hukä iqueqä aowi ämepu, äñğua eqä-panjä iquenji. ¹⁸ Iinjä etanği he hiqä-hiuä haqeu ämamäunäpu, zä-äpa Goti Iqu äquakkqä iquau ämawqätäupñqä iinjä kñuä mindqänqä pambiyä! He hiqä-hiuä haqä mamämbñqä etanğutqe, kñuä tiinjinqä indqämbiyä. He zä-äpa iquenä, hukä iquau aowä mäwqä, hukä iqua, aowä etapätqänäü.

¹⁹ Iutanji hesanjä hñqu nyinji, tiinjä dänquti? *“Goti Hanjuwä Iqu, äpa hui äquakkqe, ii nyi quwqä anju tñänqä mamqä iinjeqä.”* ²⁰ Ii qäyunjqae, qu quuvqä maeqiyqä etanğä, Iqu iquauñi äquakkqe. Ga he quuvqä eqiyäpiyitanji, äñğua äyä äpmenäü. Iinjä etanği, he hiqä yoqe haqeu mämamänqä pambiyä. He ze, tiinjinqä hinyätñqeqä. ²¹ Ii tiinjä etanğiyi. Hiñuiqänänji Goti Iqu äpa naqä-qakuänänji, hñgisana iqanğä hiñuinä mäqunquä itä, äyä äquakkqe. Inji he hñgisana iqanğpqe, Iqu henji hiñuinä eqänäniqätiyä? Oeyä.

²² Iutanji ne Goti Iqueqä suqä äñğua itqueqä iinjätä, suqä tñänjä itqueqä iinjätä näqñqä ämequ. Qokä-apäkä, Iqueqä suqe ävquatämäukuwä iquauñi, Iqu suqä tñänjä ämotquakqe. Inqäe Iqu henji, suqä äñğua etquakqe. He Iqueqä suqä iinjä quuvqä heqiyqanğpqe, Iqu änäänä etquaka uwquäniqe. He ii miqä iqanğpqe, Iqu he-pqe i etevämäuniqe. ²³ Itanğa Israitqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqanğä, Iqu zä-äpa enqä-pa ae ätävämäukqä iqua, qu quuvqä heqiyqanğpqe, Goti Iqu qunji

[‡] **11:8** Asayä 6:10; Kukñuä-suqä 29:4 **§** **11:10** Apqä Bukä 69:22-23 ^{*} **11:16** A Täuqä 15:17-21; Esekiyälä 44:30

[†] **11:16** Kukñuä ktqä iquauqi, Israitqä iquau atäunjuä väätñqä iyyi. Bretqä kinğanänjitä zä-huki-täñi, Israitqä iquauqä kawukiquayi.

anġi äučiyeniqe. Iqu quwqä äučinmitpqä iu anġi äučiyetnġä iinġe, näčnġätä, yänänäčnġätä qäsänue. ²⁴ He näčnġe. Hiŋuičänäni, heŋi Goti Iqu, zä-olipqä quwqä hġquesa etävätä, maučnġä imiŋuwä äŋguä ique-mända, äyä eučiyekqe. Iqu wäunüä naqä iinġä imäkčqetanġi, Iqu wäunüä wänġä, zä-äpa Iqu ätäwükqä iqua, anġumä ämetä quwqä äučinmitpqä iu äučiyeniqe, änä mimäkqä yäniqi? Iqu imäkänä.

Suqä hġgisana ičenqä qäyä etanġi, Goti Iqu qeqä wimänġenqä

²⁵ Nġä nyämaqäüä, he Israitqä maeqä enjuwä iquenä, “Ne näčnġä načänänjä-tänjuneyqä” kjuä eyŋġe, he Goti Iqueqä kukjuä zä äwinġä tqenyqe, näčnġä mapnġä änyinġi. Israitqä iquautanġä hġqua, iquauqä kjuä iqe, čnġanġä enqä-pa yänänäčnġä enätanġi äpmeŋä. Iinġä etanġqä-če, Israitqä qäyä etanġi huizi, Goti Iqu atäunüä ikqä eeqänänjä iqua, Iquenyqä pqanġpčänġanġä, Israitqä iqua kinä nämä yqänä pmetnuwi. ²⁶ Itanġa hänaqä täutanġi, Goti Iqu, Israitqä eeqänänjä iquauŋi, qu qui mimäkġänġä häŋä imäkäqumuateniqe. Ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänġä-payi. “*Ämaqä, qui imäknanä-tpu iqanġuwä iquau Anġumä Itmeqä Iqu, Sayonä iuta quvepänä. Ga Iqu, Jekopä iqueqä hueqä-himqä iqua, suqä Goti Iquenyqä hġgisana iqe, huätä vquatämäupnġä imäkänä.*” ²⁷ Itanġanġi hea inġanġi, Nyi iquatä kukjuä guä ämäšäutmä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäumqänä.”[†]

²⁸ Israitqä iqua, kukjuä äŋguä, ġisasi Iquenyqä tuwä wiyqanġuwitanġi, Goti Iqu qunġi, Iqu Iqueqä mäkä-hunqä-qua äqunätä, ga he Israitqä maeqä enjuwä huizi iquenä, yätamäkqä eyätġä äwinġe. Inäqe Iqu Israitqä iquau Iqueqänġä atäunüä ekqetanġi, Iqu kukjuä quwqä kaqä-kawäkatä guä ämäšäukqe, qäyü timäutġä wınġanġi, qunġe, Iqu aanġä kiinġä äwinäyätġä iqua etanġä äqunätqäüä. ²⁹ Iqu iinġä-qua äqunäčnġe, ii Iqu ämaqä, Iqueqänġä tääqä ätuätümetä, nätmatqä äŋguänänġi ae äwikqä iquauŋe, qänaknġi, kjuä hui-mända mindqänġä yätġä iyi. ³⁰ Hiŋuičänänġi he Goti Iqueqä kukjuä hġgisana ikuwä-če, täŋganġi, Israitqä iqua hġgisana i itqänuwitanġi, Goti Iqu qeqä wimänġanġi i emäkätqäüä. ³¹ Inġi Israitqä iqua, kukjuä täŋga tuwä äwiyätqänuwü, ii Goti Iqu qeqä wimänġanġi emäkätġä-pa, qunġä-pqe asä inä iwimäkätġä iyi.[§] ³² Ii tiinġi. Goti Iqu, ämaqä eeqänänġi, Ique hġgisana itqueqanġuwitanġi, guä äkičiyäuekqe, ii Iqu ämaqä eeqänänġä iunġä qeqä wimänġanġi, äŋguä itqetġä dinġeyi.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuenqä

³³ Täukue! Goti Hanjuwä Iqueqä kjuä iqä äŋguänänġitä, näčnġä äŋguänänġitänġi, aanġä hävemnäčnġä eä. Ne ämaqä-pune, Iqueqä kjuä iwäsäuečnġätä, suqä Iqu imäkätġenqetä, qäquaquiyqä quatinġä näčnġä metunġe, änä maeqä inu. ³⁴ “*Naqä Iqueqä kjuä indqänġä iinġe, näčnġä ae eänqe, tqukä? Ä Iqu suqä imäkätġä iinġe, kjuä tqu vätnġe? Aanqe.*”^{*} ³⁵ Itanġa, “*Nätmatqä hui, Goti Iqu ämaqä ique kima vätnġä iinġe, tqu äwikqe? Aanqe.*”[†] Nätmatqä eeqänänġi, Iqu ae ämeqetanġi, äwa miqä Iquvi. ³⁶ Nätmatqä eeqänänġi, Goti Hanjuwä Iquesa ätimäupu, Iqueqä yänänäčnġä iuta äwäka äpäpu, ga Iqueqä näweqä wimänäniqe. Ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuŋqe. Ii, aanġä naqä-qakui.

12

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkätunqenqä

¹ Nġä nyämaqäüä, nyi Goti Hanjuwä Iqu qeqä kiinänänjä änatmäkätqätanġenqä kjuä indqänätmä, kukjuä yänänäčnġä tiinġä hitmqe. He heqä huiwi, hiqäva enqä-pa, Goti Ique wipiä. Nyi huiwä pičqä päsqä iinġä maetqä iqä. He häŋä äpmapiyänġanġi, qokä-apäkä Iqueqänqänä epu, suqä Iqu äwinäyätġä iunä imäkqänġä etqä. He ii imäkäpiyitanġi, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä naqä-qakuä ämamäutqänġä. ² Itanġa ämaqä, qua täutanġä quwqä maeqiyqä iqua, quwqä suqä dunġä eyčiyäma unpqä, hiŋuinä mäčunqä pambiyä. He Goti Hanjuwä Iqu hiqä kjuä indqänġe, änyä-hänġä emäkätġä, hiŋuinä qumbnġeqä. Iutanġi hiqä suqä-pqe, häŋä inä timäuanä. Iinġä imäkäpiyitanġi, he Goti Iqueqä äwinġenqä näčnġä qäyunä ämepu, ga suqe, äŋguinġätä, Ique yeeqä wimäkqenqätä, jänänänjä pmeqenqätä näčnġe, ämapnġäüä.

Wäunüä huitanġä-huitanġä imäkqenqä

³ Wäunüä Huitanġä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta äŋguä inyimäkätä, wäunüä imäkmqä äänändowatkqetanġi, nyi he eeqä hġqunä-hġqunänġi, tiinġä etqä. Si tqä näčnġenqätä,

† 11:27 Asayä 59:20-21; Järämai 31:33-34 § 11:31 Näčnġä-tänġä hġqua, Poli iqu tii ätičyä ätäčqänä. “Inġi Israitqä iqua, Goti Iqu qeqä wimänġanġi emäkätqätanġenqä, Iqueqä kukjuä täŋga äwiyätqänuwü, ii Iqu qunġä-pqe asä inä iwimäkätġä iyi.” * 11:34 Asayä 40:13 † 11:35 Jopä 41:11

suqeqätä, kjuä indqänätinä, tqä yoqe haqeqä mämamäunqä panä! Si Goti Iqu quuvqä heqiyqä änä-änä äktapqeqä kjuä indqänätinä, tqä-täuä iuta iwäsändqeqe.

⁴ Ne näqñqe, neqä huiwi naqä-hjqunä eqäq-qe, kuapanä äucätänggäwä.* Ga ii äucätängguwängqä iqua, wäunüä asitaninä mimäqä ipnä. ⁵ Ii enqä-pa, ne Kraisi Iqutä ämuänngqä iqune, kuapanä eanä-qe, Iqueqä huiwä naqä-hjqunä erju. Iwä ne asänäni maeqä eqäq-qe, näueqä imäknätanä, ne hjqunä-hjqunäni, yoqä haqeqä mämamäunqä yatunqeqe.

⁶ Itanqa Goti Iqu, Iqueqä qeqä imängqeta, wäunüä huitanä-huitanä imäkatunqä näqñqe, ne hjqunä-hjqunäni hinji änätapqeqe. Inji Goti Iqu ämaqä hjqeqe, Iqueqä kukñui hinüä tuätñqä vqangutqeqe, iqu quuvqä heqiyqä Goti Iqu änä-änä äwikqeqä kjuä indqänätä, kukñui iuta awä tuänqiyä. ⁷ Ämaqä tqu-tqu, huiziu yätamäqä vqeqñqä näqñqä Goti Iquesa ämetqeqe, iqu yätamäqä qäyunänä vänä. Ämaqä, huiziu näqñqä vqeqñqä näqñqä ämetqeqe, iqu, näqñqä qäyunänä vänä. ⁸ Ämaqä tqu-tqu, huiziu yänänäqñqä wimäqeqñqä näqñqä ämetqeqe, iqu yänänäqñqä wimäkänä. Ämaqä tqu-tqu, iqueqä nätmätqetä, huiziu yätamäqeqñqä näqñqä ämetqeqe, iqu äwqä hjquaqu änyä, mäwqä yänä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu migeqñqä näqñqä ämetqeqe, iqu yänä äqänätä, ängguä minä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu qeqä tumuäqeqñqä näqñqä ämetqeqe, iqu äwqä yeeqänä itä vänä.

Ne ämaqeu, suqä ängguä itqueqeqä

⁹ Hiqä ämaqeqñqä enqeqe, kukñuinä matqä-quenä, aañä kiinjä enyätñqeqe. Suqä quvqeqe, tuwä hämänä äväpu, suqä ängguä, muänmbiyä. ¹⁰ He hjqunä-hjqunäni, quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñqeqe, kiinjä heñganquti, hiqä yoqä haqeu mämamäunqä, huiziuqä yoqe, haqeqä mamäunqä yänä qänqñqeqe. ¹¹ He enyqä miqä ipu, äwqä naqä-qakuä äväpu, Naqä Iqueqä wäunui imäqäpñqeqe. ¹² He Goti Iqu ängguä emäkäninqä kjuä indqänäpu, hinüä äqumbu äpmapiyitanji, aquvänä iqäpñqeqe. Hanjä-iqä emeqangutqeqe, äwqä hanüä imbu, yänänäqñqä tqäuätñqeqe. Ga Goti Iquenyqä tääqeqe, mäwquatämäuqä ätqa uwäpñqeqe. ¹³ Goti Iqueqä ämaqä hui nätmätqä huiñqä äwa iqanqñqeqe, he yätamäqä vqäpñqeqe. Itanqa ämaqä kinä-nämđanä hjqua emeqanqñqeqe, iquauñi ängguä itqueqäpñqeqe.

Suqä kima miwitqueqeqätä, asänä pmeqeqätä

¹⁴ Itanqa ämaqä quvqä etqueqanqñqä iquauñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä, ängguä iwimäkätñqä tääqä tupñqeqe. Auä, he Iquenyqä tääqeqe, Iqu qu qui imäkätñqä ma, ängguä iwimäkätñqä dinqä tupñqeqe. ¹⁵ Ämaqä aquvänä iqanqñqä iquatäni, he-pqeqe anä iqäpñqeqe. Itanqa ämaqä kjuä qiyqanqñqä iquatäni, he-pqeqe kjuä anä qäyqäpñqeqeqä. ¹⁶ Hiqä-hiuä iwäsänäpu, hjqua yändi, ä hjqua mändinqä mindqänqä pa ipu, eeqänä asänäñqeqe. Inji he "Ne ämaqä naqä äpmeñunä" kjuä mindqänqä pa ipu, ämaqä hinqñqä äpmeñuwä-pqä iquatä, näueqä imäkñqñqeqe. Auä, "Ne näqñqä naqänänjä-tänquneyqeqe," kjuä maeyqä iquatñqeqe. ¹⁷ Ämaqä hñqu quvqä etqueqanqñqä hñqanji, he ique kima mitqeqä pa iqäpñqeqe. Oeyä. Suqä, ämaqä eeqänäni, "Ii ängguäqä" kjuä mapñqeqe, iunä imäkqäpñqeqe. ¹⁸ Hiqä-hiuäni, ämaqä eeqänänjä iquatäni, äkasuwä tqçetä, mäkä hñqçetä, mimäqä ipu, äwqä naqä-hjqunä imbnqä yänä qänqanqñqeqe. ¹⁹ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä ätnänä. "Quvqeqñqä kimani, ii wäunüä Nqä enqä-qae, quvqä iqanqñqä iquauñi, Nyi kima wimniqeqä."[†] Iutanji, hiqä-hiuäni, suqä quvqeqñqä kima mäwqä pambu. Quvqä etquapqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnäni kima mapnuwängqä hinjuinä äqunqa uwqanqñqeqe. ²⁰ Kima miqä ipiyä-qe, tiinjä äqänänqä du ipiyä.

"Sitä mäkä-hunqä iqu, buayänqä dä vqanqutqeqe, buayä wisñqeqe. Ä iqu eqänqä winqanqutqeqe, eqä iotnä wisñqeqe. Itanji si iqueni ii iwimäkñi, iqu womba yänqiyä."[‡]

²¹ Suqä quvqä iqu quvqä kikitqiyätñqeqe, si hinjuinä mäqunqä pa. Si suqä ängguä dinä imäkätñä iutanji, suqä quvqeqñi mändi kittqätñqinyä.

13

Gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmeqeqä

¹ Ämaqä eeqänäni, gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetñqeqe. Ii tiinjä etanqiyi. Ämaqeu miqänqä yoqä naqe, Goti Iqunä vänä. Ga gapmanqä tänqa ämitqänjuwä iquauñi, Goti Iqu yoqä naqä ävätä, äpmuatekqeqe. ² Iutanji ämaqä, gapmanqä iquau hngisanä itquetqänjuwä iqua, ämaqä, Goti Iqu äpmuatekqä iquauñi hngisanä

* 12:4 1 Korinä 12:12 † 12:19 Kukñuä-suqä 32:35 ‡ 12:20 Quamä-pmeqä 25:21-22

ävätqänjäuä. Li itqänjuwä iutanji, kuknjuä mitqeu ätimäupu, hanjä-iqä mapnuwä iquayi. ³ Ämaqä suqä ängüä imäkätqänjuwä iqua, gapmanqä iquauñqä zä miqä ipnä. Mä, suqä quvqä itqänjuwä iquanä, zä ipnä. Inji he hñqunä-hñqunäni, gapmanqä iquauñqä zä enqenqä maengangutqe, he suqä ängüä dinä imäkqanppu. Ga iutanji iqua, Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqä he ängüä pmetpnqä emäkkä-qua epiyitanji, qu hiqä yoqe, haqeu evauqumatpnqäuä. ⁴ Inäqe he suqä quvqä imäkqanppqe, iqua näppqä-hionaqä a äqätätanjuwitanji, zä kiinjä ipnä. Iqua ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, Goti Iqueqä äwqä tnäni, ätnänä iqi ämotquepu, hanjä-iqä wipñqä wäunjuä-wiyqä iquayi. ⁵ Inji he gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetpnqe, ii qakui, hñquauquisanji. Hñqu, Goti Iqueqä äwqä tnäni, memeqä iqeyi. Huiziqu, hiqä suqä-iwäsäuenqä kñuä indqänqä iunji, hiqä suqenqä, äwqä hanjuä imbu mparñqeyi.

⁶ Ga quati iquauquisanji, gapmanqä iqua quwqä wäunjuñqä mbqä metapñqä etqanjuwänqä, he mbqä ätnämäutqänjuwi. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä imäkkä-qua epu, ämaqeu migenqä wäunui, hea ique-ique yänänäñqä ämitqänj. ⁷ He ämeyätqänjuwä eeqänä iquauñi, nätmätqä äki-äkitanji, qäyunä äwipñqe. Auä, gapmanqä iqua wäunjuä huitanjä-huitanjinqä mbqä metapñqä etqanppqe, mbqä iinjä äwipñqe. Ga he, ämaqä tqü-tueqä yäpä iqi äpmejuwi, qunji qätä yasämä äwiyäpu, yoqä naqe äwipñqe.

Ämaqñqä äwinqä, kuknjuä-suqä huiziu hatñä ququtäuenqä

⁸ Mbqä-qe, yätamäkkä-qe, ä nätmätqä äki-äkitanjä-qe, huiziu kima vqänqe, äpakänä mäwiqä, maqänä qäpu imäkmäutñqe. Inäqe ämaqä huiziuñqä kiinjä winqä, qäpu mimäkkä itanä, äpakänä witätñqetanji, ne iqa-iqa uwquatuñque. Qakui tiinjä etanjiyi. Ämaqä hñqu, hñquauñqä kiinjä äwinyätñqe, iqu kuknjuä-suqä eeqänänju qänaknä yasämänä itñqä iquvi. ⁹ Goti Iqu kuknjuä-suqä Mosisi ique äwikqe, tii äyä ätnä. *“Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä pambiyä. He qokä-apäkä huiunji, pizqä mapäsqä pambiyä. Nñ, quwä mämeqä pambiyä. He ämaqä hñquauqä nätmätqenqe, hinjuä aowä mäuqänquä ma ipiyä.”* ^{*} Kuknjuä-suqä iinjä iquautä, ä huizi iquautä, hatñä ämaququtäutñqä iqu, tiinjä. *“Tqä-täuñqä äkinyätñqä-panji, ämaqä hñquauñqä-pqe inä äkinga uwquätñqe.”* [†] ¹⁰ Ämaqä hñqu, hñquauñqä kiinjä äwinymitätqe, iqu iquauñi, suqä quvqä miwitqueqä yänä. Iinjä iqanqgetanji, iqu kuknjuä-suqä eeqänänj iunji, asänqä qänaknä itqäuä.

Qanji jänänänj uwqenqä

¹¹ Ne inga-inga äpmaka äpätñqueta tänganqe, he näqñqä enä. He näqñqä ii epiyitanji, suqä iinjä iqua imäkkäpñqe. Li he hiqäqä äwinjuwita vauppqänqanji. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä eqäkuänqanji, Goti Iqu nenji, suqä quvqä iuta anji hämänänä inetmeninqä hiunji iqu, kinjä-nämä äwäminqä-qe, tänganji, hiunji iqu qäqä ti äpätqäuä. ¹² Hea qäpu hiätñqä itä, zä ävätñqä-panji, ne qua täu äpmeñque qäpu hiätñqä itä, Kraisi Iqueqä äppe qäqiciyi. Iutanji, hiawiqä iqueqä suqä quvqeuñi, mäkiuta ämäwqätäuätanä, we-hunqä iu pmetunquä näwe imäknatunqe. ¹³ Heawiqä iqueqä suqä hñgisanä iqätä, eqä yänänäñqä änapu hiqiyiqä iqätä, qanjä hinji ikiqätä, yññä-hiveqä iqua imäkkä-pa iqätä, kuknjuä mäkä qäyäuñqätä, hñqueqä äpmeqä iunqä äwqä quvqä inqä iquauñi, ne miqä itanä, suqä jänänj, ämaqä mäptqänqä imäkätqänjuwä-pa imäkkatuñque. ¹⁴ Auä, he huiwä iutanjä äwinqä, hui imäupu, Naqä Jisasi Kraisi Ique, gquä quäuqä enqä-pa mipmbñqe.

14

Quuvqä heqiyqä iquauqä suqä iwäsäuqe, Goti Iqunänjqä

¹ Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä, hanjuä eqämipqä iquauñi, he aqvä äqänäpiyänqanji, yeeqä vätmapñqe. Itanji he qutänji, kñuä huitanjä-huitanjä iunqe, kuknjuä mäkä manqä pambiyä. ² Ämaqä quuvqä yänänäñqä eqiyätqänjuwä hui, ymisänj eeqänänj änatqänjuwinqe, “Goti Iqueqä hinjuä iqinjä, ii qäyuvqä” kñuä ämetqänj. Inäqe huiziquauqä quuvqä heqiyqe, hanjuä etanji, “Goti Iqu, ämaqä nanjuä änatqänjuwinqe, mäwinqä inä” kñuä ämepiyitanji, ii manqä itqänj.” ^{*} ³ Itanqä ämaqä, ymisänj eeqänänj änatqänjuwä iqua, ämaqä nanjuä manqä itqänjuwä iquauñqe, kñuä quvqä mindqänqä ipu, mändi makittiqiyqä ipñqe. Ga ämaqä nanjuä manqä itqänjuwä iqua, ymisänj eeqänänj änatqänjuwä iquauñqe, iwäsäupu, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä ipñqe. Li Goti

^{*} 13:9 Anjumä Itmakqä 20:13-15,17 † 13:9 Hiqäva-imäkkä 19:18 ^{*} 14:2 1 Korinä 8:1-13 iunji, Polä iqu kuknjuä kuapänäni, nanjuä qu goti quanjä iquauñqä hiqäva imäkkuwitanjä änatqänjuwinqä ätkqe.

Iqu iquauñä-pqe, yeeqä inä vätmakqä iutanji. ⁴ Inji Goti Iqueqä wäunuä-wiyqä iinjä iquauñi, miwäsäuqä panä. Wäunuä-wiyqä iqua, yänjänäñqä tqäutpiyä, ä quanänä päkmbñqäpiyä-täqe iwäsäuqe, quwqä naqä iqunäyi. Itanji quwqä Goti Naqä Iqu, qu yänjänäñqä tqäpñqä wimäkätñqä iqangqetani, qu pämä yänjänäñqä tqäpñuwi.

⁵ Ga ämaqä hñqua, hiunji hñque haqeqä ämamäupu, "Iqu hiunji huizi iquauñi ämäwqätäunä" kñuä äwiyätqä. I etanji ämaqä huizi iqua, "Hiunji eeqänänä iqua, asänänijä" kñuä indqänätqänä. Itanji ämaqä eeqänänä hñqunä-hñqunänä iqua, qu kñuä hñquaqu mindqänqä, hñquenqänä äñguänä indqämbñqe. ⁶ Ämaqä, hiunji hñque haqeqä ämamäutqänuwä iqua, Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänä. Itanja ämaqä, ymisänä eeqänänä änatqänuwä iqua, Goti Ique, "änguiqä" ätuäpiyitani, qu-pqe Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänä. Itanja ämaqä, nanuä manqä itqänuwä iqua-pqe, Naqä Ique yeeqä äväpu, manqä itqänä. Qu-pqe, Goti Iqueni, "änguiqä" inä ätuätqänä. ⁷ Ne hñjä äpmeñquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, neqä-neuäñi yeeqä inyatuñquä miqä itqänu. ⁸ Iinjä itunqwe, hñjä äpmeñquä-qe ä äpäkonatunquä iquä-qe, eeqä Naqä Ique yeeqä iwimäkätunquä iinjä itqänu. Inji, ne hñjä äpmeñquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, ne Naqä Iqueqänänä-quneyqä. ⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, hñjä angumä ävaukqe, ii Iqu ämaqä ae äpäkonguwä iquauñqätä, hñjä yqänä äpmeñuwä iquauñqätänji, Naqä pmetñqä iinjeyi.

¹⁰ Itanja hesanä hui, hiqä tta-tunquäkaunqä iwäsäupu, "Qu quvqä iqä-quaiqä" sunqä ätätqänä? Ga huizi iquenä, hiqä tta-tunquäkaunqä, kñuä quvqe indqänäpu, mäñdi sunqä äkittqiyätqänäuä? Ne eeqänäñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä mitqeu tqäuaniqueqä. ¹¹ Ii Goti Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä ätnänqä-payi.

"Nyi, Naqä Hea Ique-iqe Äpmeñqä Iqunä, naqä-qakuä tii etqä. Ämaqä eeqäpnä Nyqä yoqe, haqeu ämandnämäupu, qonjä nuäktäupnuwänqänäyi. Ga qu eeqänäñi, Nyinyqe, 'Si eeqänänjuneqä Naqä-qukiyaqä' ndpnuwänqänäyqä."[†]

¹² Itanji eeqänänä hñqunä-hñqunänä iquene, Goti Hanjuwä Ique, suqä eeqänänä imäkätunqwe, quatinqä awä tuanijque.

Hñque, suqä quvqä iu päknätñqä, miwimäkqenqä

¹³ Goti Iqu, eeqänänjune änewäsäuniqä enqä-qae, ne neqä awä iqiñä hñquauqä suqenqä iwäsäutanä, "Quvqä iqä-quaiqä" matqä yatunqwe. Ne kñuä änyä-hñjä tii indqänqatunqwe. Quuvqä eqiyätñqä hñqu, ne suqä hui iqanqu änaqänätä, iutani iqu hikä enqä-pa äqutäumäütä suqä quvqä iu päkñqenqwe, suqä iinjä miqä iquatunquä kñuä guä mäsauatunqwe. ¹⁴ Nyi Naqä Jisasi Iqutä ämuäñnämitanji, nyaqä kñuä indqänqwe ätnänä iqi eä, näqñqä äñguä tii ämeqä. Ymisänji, kiqä-kiuä kiyä itmäkñqwe, aañqeqä. Iinjä etanqqä-qe, ämaqä hñqu, nätmätqä hñquenyqä, 'kiyä mäqtqeqä' kñuä vqangutqwe, iquenyqe, ii pmua imäknä. ¹⁵ Si ymisänä hui änatnä, iuta tqä sämaqä hñqueqä quamä pmeqe, qui iwimäkqanqtqwe, ii tiinjä ämotquanä. Si iquenqä aañä yasämä makinqä iqanjiyi. Tqä sämaqä hñqueni, Kraisi Iqu ique angu itmetñqä ae äpäkongqetani, si ymisänä hui änatnä, iuta qui miwimäkqä isnä. ¹⁶ Nätmätqä, 'Ii änguiqä' kñuä eyänqä hñquenyqe, he huizi iqua, 'Iqua quvqä iinjä iqä-quaeqä' tñjqä iwimäkqenqwe, quwqä hñjuä iqiñi, suqä ii anji miqä ipnuwänqä, yasämä iwäsäupu. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä hñjä-pmeqeu ämineyätñqä iunji, ymisänjitä egetä äñqe, nätmätqä naqänänä ma. Kiqä nätmätqä naqe, ne Goti Iqueqä hñjuä iqi jänänä eätanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä, ga aquvänä iqä iyyi. Iinjä pmetunqwe, Dñä Äñguä Iquesanä äquvepänä. ¹⁸ Ämaqä hñqu, suqä iunji qänaknä itä, Kraisi Iqueqä wäunuä imäkqanqtqwe, Goti Iqu iquenyqe, aquvänä yänä. Ga ämaqä, 'Iqu ii qäyunä itqänä' kñuä indqämbnä.

¹⁹ Iinjä etanji suqä äkiu-äkiutanä, ne äwqä naqä-hñqunä änyanä, neqä quuvqä heqiyqä yänjänäñqä inemäkätñqä iquauñi, iunä qänaknä iquatunqwe.

²⁰ He ymisänä änäpiyä iuta, wäunuä Goti Iqu ämaqä hñque iwimäkmitätqä iu qui imäkqänqwe, ii quvqä-qae, iu mimäkqä pambiyä. Ymisänä eeqänä äñguä etanqqä-qe, ämaqä ymisänä änatqä iuta huiziqwe quannä päknätñqä iwimäkätqä iqu, suqä quvqä imäkqi. ²¹ He nanuä änäpiyäu, ä wainqä-eqä änäpiyäu, ä suqä huizi imäkäpiyä iutanji, tqä sämaqä hñqu quannä päknätñqä iqe, ii quvqe. Suqä iinjä iqua mimäkqä iqe, ämäwqätäuanä. ²² Suqä iinjä iqua imäkqänqwe, "Äñguätiyä, ä quvqätiyä-qe," kñuä yänjänäñqä äänä eyqe, he hñqunä-hñqunänji, huiziu awä mätkuä, Goti Iquenyä tupñqe. Ämaqä, suqä hñquauñqe, 'Ii änguiqä' kñuä yänjänäñqä indqänätä, suqä iunä imitätqä iqu, iqueqä äwqä imdanji, iqueni kukñuä mämitqä iqangqetani, ämaqä iqu aquvänä yäniqe. ²³ Itanji ämaqä hñqu, ymisänä huiñqwe, "Ii änguiqä" kñuä yänjänäñqä mäwiyqanji, ique änatqä iqu, suqä iuta hanjä-iqä menä. Qaku i tiinjä

[†] 14:11 Asayä 45:23

etangi. Iqu ymisanjä iinjce, kñuä hñqqaqu äme, Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itä, ae ängqä iutanji. Suqä äsque-äsquenyqä, Goti Iqu, "ii änguiqä" ätkqenyqä quuvqä maeqiyqä itanä, ii imäkqce, ne suqä quvqä imäkätqänju.

15

Ne yänänäñqä imäknätanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä pmeqenyqä

¹ Iutanji, ämaqä kñuä iqä yänänäñqä-tänj äqune, neqä änenqä iunä miqä itanä, ämaqä kñuä iqä yänänäñqä maeqä iquauqä kñuä qämä-qämä iqenqce, enyqä miqä, yätamakqä vquatuñqce. ² Ne hñqunä-hñqunäñji, ämaqä quuvqä heqiyqä nesä äpmeñuwä iquauñi, yänänäñqä hipñqä yätamakqä vatuñquä iinjce, quwqä äwiñqä du qänaknä iquatuñqce. ³ Kraisi Iqu, Iqueqä äwiñqä du qänaknä miqä imiñqä-pa, ne-pqä inä imäkquatuñqce. Iqu imäkqce, ii Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqä tiinjä äqänänqä-payi.

*"Goti Iquki, ämaqä Si äkasuwä quvqä äktquwi, iquauqä kukñuä quvqce, Nyi-pqe inä änyimetñqce."**

⁴ Goti Iqueqä kukñuä, qu hiñuiqänä äqiyekuwä eeqänänji, ne näqñqä nätapätñqä äqiyekuwä. Ga Iqueqä bukä iqesanjä, ne pemä itanä yänänäñqä ätqäuanitanji, Goti Iqu ätkqä-pa inemäkäninjä hiñuä äqunanä pmetatuñqce.

⁵ Ne pemä itanä yänänäñqä ätqäunqce, ii Goti Iquesanänji. Nyi Iqueñi tääqce, Iqu yätamakqä heyqanquti, he Kraisi Jisasi Iqueqä suqä iunji, qänaknä ipu, kñuä naqä-hñquenyä indqämbñqä ätuätqänj. ⁶ Ii tiinjñqce. He äwqä naqä-hñqunä imbu äpmapiyitanji, eeqänänji Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqeqä yoqce, haqeu mamäupñqce.

Kraisi Iqu, Israitqä iquautä, huiziquautä, yätamakqenqä äpkqce

⁷ Inji Goti Iqueqä yoqä haqeu mamäupñqä diñqce, Kraisi Iqu eeqänänñunenä yeeqä eyätmakqä-pa, he quuvqä heqiyqä huizi iquauñä-pqe ii vätmapiñqce. ⁸ Kraisi Iqueñqce, Nyi tiinjä etmqce. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, naqä-qakuä etangqenqä motquetñqce, Iqu kukñuä Goti Iqu, Israitqä iquauqä kaqä-kawäkau ätuätä guä ämäsäukqce, qäyunä imäkätä, iquauqä wäunjuä imäkqä-qu ekqce. ⁹ Iñqänä ma, tiññqä-pqeyi. Israitqä qäyä etangi huizi iqua, Goti Iqueqä qeqä-imänqce hiñuä äqunäpu, Iqueqä yoqce haqeu mamäupñqä diñqeyi. Ii Goti Iqueqä bukä iu tii äqänänqä-payi.

*"Tiñjä etangi, Israitqä qäyä etangi huizi iquauqä hiñuä iqinj, nyi Sinyqä awä ätuätmä, ga Tqä yoqce haqeu ämamäutmä apqä tmqänä."**

¹⁰ Itanğa kukñuä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä äqänä.

"He Israitqä qäyä etangi huizi iquenä, Goti Iqueqä ämaqä iquata, aquvänä ipñqce."†

¹¹ Itanğa hñqäqisanjä, tiinjä.

"He Israitqä qäyä etangi huizi iquenä, Naqä Iqueqä yoqce haqeu mamäupiyä. Ämaqä huiwä huitañä-huitañä änyänjuwä eeqänänñunenä, Iqueqä yoqce haqeu mamäupiyä."§

¹² Itanğa Asayä iqu-pqce, tiinjä inä ätkqce.

*"Jesi iqesanjä hueqä-himqä iutanji, ämaqä hñqu timäuniqce. Iqu Israitqä qäyä etangi huizi iquau ämininjä iquwi. Ga qu, iqu yätamakqä väniñqä, hiñuä äqumbu pmeñuwänqce."**

¹³ Goti Hanjuwä Iqu, yätamakqä Iquesa meniñquä hiñuä äqänänä pmetatuñquä änäwauqumuatqä Iquwi. Nyi Iqueñi, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpipyitanji, äwqä hanjitä, yeeqä inqetänji, manjuä-mñqä pmetpñqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänj. Ga iutanji, he Dñä Änguä Iqueqä yänänäñqä ämepu, Iqueqä yätamakqenqä aquvänä ipu, hiñuä äqämbu pmetpñqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänj.

Poli iqu, huizi iquauqä awä iqi, wäunjuä imäkmiñqenqä

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, nyi henyqce, kñuä yänänäñqä tiinjä indqänätqänj. He Goti Iqueqä äwiñqenqce näqñqä äñguänä ämepu, ämitquatuñqñqä itqänjuwitanji, suqä äñgui kuapänä itqänj. ¹⁵ Itanği kukñuä yänänäñqä huiñqä, ätnänj iqi henyqä qämqä zä miqä itmä, heydaqä kñui äwauqumuatmqä iñqä ae äqiyqce. Ii Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqceuta wäunjuä äñguä tii ändapqetayi. ¹⁶ Iqu, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunju, Israitqä qäyä etangi huizi iquauqä awä iqi imäkqä-qunñqä, atäunjuä änyikqce. Hiqäva-imäkqä iqua, ämaqeu Goti Iquenyqä ätuma pññqä itqänjuwä-pa, Israitqä qäyä etangi huizi iquau ätuma pmqce, Goti Iqueqä kukñuä äñguä we-huñqä-tänji awä ätuätñqce.

* 15:3 Apqä Bukä 69:9 † 15:9 Apqä Bukä 18:49; 2 Samueli 22:50 ‡ 15:10 Kukñuä-suqä 32:43 § 15:11 Apqä Bukä 117:1 * 15:12 Asayä 11:10

Itanji, nyi qunji, Goti Ique wimqä ätuma pqaŋga, Dnjä Äŋguä Iqu, iqua Goti Iqueqänänjä hipŋqä iwimäqqaŋqetani, Goti Iqu iquau yeeqä vätumeniqe.

¹⁷ Inji nyi Kraisi Jisasi Iqutä ämuäŋnmä, Goti Iquenyqä wäunjuä ii imäkätŋqä iinqe, yeeqä itmä awä ätäqtänjä. ¹⁸ Nyi nätmätqä huizinqe matqä, wäunjuä Kraisi Iqu, nyaqä hipa iuta imäkätŋqenqänä tqämqe. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iqueqä kuknui qänaknä ipŋqä iinqe, Iqu nyaqä wäunjuä, kuknuitä, kuknuitä, yänänäŋqä inyimäkätqäuä. ¹⁹ Iqu nyinji, wäunjuä ämaqä mimäqqaŋnänji imäkmqä yänänäŋqetä, Dnjä Äŋguä Iqueqä yänänäŋqetä, ändapätŋqe. Iqu iinjä inyimäkqaŋqetani, nyi Kraisi Iqueqä kuknua we-huŋqä-tänji awi, Jerusälemäta ti ätqa äwqänjaqänmi, qua naqä ilirikumä ätimäutmä, iu ätuäkäminqe. ²⁰ Nyi kuknua äŋguä we-huŋqä-tänjä awä ätuätmänqani, ämaqä, Kraisi Iquenyqä tqanjä qätä mäwiyqä iminjuä iquau tumqenqä, aanä kiinjä änyinätqäuä. Ii tiinjä etanjiyi. Kraisi Iqueä kuknui, hŋqu ae ätunitätqeu, nyi asä iu tquenqe, manyinqä eä. Ii itmi, ämaqä huizi iqu anä määtätqä ipäqäqkeuŋi, nyi qäpu mätmqä enqä-panä iinqe, manyinqä iqi. ²¹ Nyi Goti Iqueqä bukä iu ätäŋqä-panqä änyinŋi.

“Ämaqä hŋqu iquauŋi, Naqä Iquenyqä awä motquä iminqä iqua, Iqueni hiŋuä qumbnä. Nj, Iquenyqä tqanjä qätä mäwiyqä itqänjuwä iqua, näŋqä äŋguänä mapnä.”†

Poli iqueqä qanjä wätŋqä iinqä, wäunjuä imäkuwinqä

²² Nyi heŋqä äpätmä, hiŋuä maeqqaŋänänjä di, wäunjuä iinjä iminqä iqu, a äŋgiqätätŋqe. ²³⁻²⁴ Inäqe täŋqani, qua eeqänänjä ikäminqä iunji, anä-himqä änyä-hänjä hui aanqä etanji, nyi täqinji, wäunjuä äpakä miqä imä. Itanqä quväukuä kuapanänjä iunji, nyi qua naqä Spenqä iunqä umqänqani, he emamqä diŋqä kiinjä änyinätŋqe. Nyi knuä tiinjä änyiyqi. Spenqä iunqä äwätmäŋqani, he ganä hiŋuä ämaeqänätmä, hesä wänqä hmbu äpmetminqe, aquvänä imä. Itanqä ne anä ae äpmentani, nyi Spenqä iunqä uwqanqundqänqani, he nätmätqä qanjä ändma wäninqe, yätamäqkä nyipnuwänqä änyinŋi.

²⁵ Inäqe täŋqani, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeu yätamäqkä ävätmä, anä-himqä naqä Jerusälemänqä yämqä itqänjä. ²⁶ Ii tiinji. Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniyä iutä, Äkaiya iutä, pmeqä iqua, iquauqä äwiŋqä iuta, mbqä hui aquvā äqiyäpu, Goti Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä äwa itqänjuwä iquauŋqä väwqatŋqä, knuä guä ämäsäukuwi. ²⁷ Mbqä Ii, quwqä äwiŋqä iuta äŋguä äväqtänjuwä-qe, qu kimanjä-tänjä-qua etanqetani, qäyunä äqiyäpu äväqtänjuwi. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iqueqä nätmätqä äŋguänänjä quwqä quuvqeu yätamäqkenqe, Goti Iqueqä ämaqä iquauta ämotaukuwitanji, iqua kimanji, Iqueqä ämaqä iu, huiwä yätamäqkä äväqtänjuwi, ii qäyunänji. ²⁸ Itanqä nyi mbqe, ämaqä qäyunänjä iquau ävätmä, itanqä wäunjuä ii qäpu ae itmänqani, nyi Jerusälemä ävämetmä, Spenqä timäumqä äwätmäŋqani, he ganä emamniqe. ²⁹ Ga nyi näŋqä tiinjinqä ae eqänä. Nyi emamqänqani, Kraisi Iqueqä suqä äŋguä wimäqke, manguä nyinätanji, Iqu he äŋguänä emäkänqiyä.

³⁰ Nqä nyämaqäuä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqätä, Dnjä Äŋguä Iqu, suqä ämaqeuŋqä kiinjä nenqä änätpaqenqätä, knuä indqämbŋqä änyinŋi. Itanji Goti Iqu yätamäqkä nyiyätŋqä diŋqe, he nyitä Iquenyqä tääqä yänänäŋqä tuatunqeu. ³¹ Ne tääqe, ämaqä qua naqä Jutiya iu äpmapu, Goti Ique hŋgisa itquetqänjuwä iqua, nyi quwqä mindqueqä ipŋqenqä tääqä tuatunqeu. Ga Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä iqua, nyi mbqä iquau wimqä äma äpqe, yeeqä ipu mapŋqä, tääqä inä tuatunqeu. ³² Goti Iqueqä äwiŋqä iuta, iinjä iquau timäutŋqenqä aquvänä itmitani, he emamniqe. Ga yänänäŋqeu, hesä iqi hapä äpmamä mamniqe.

³³ Goti, äwqä hanjuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, he eeqänänjä iquendä pmetäniqä iinqä änyinŋi.

16

Poli iqueqä kuknua, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätkqenqä

¹ He neqä nanyi-napi Pipinyqe näŋqä mapŋqe, nyi awä äŋguä etmqä. Ii qokä-apäkä, Kraisi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Senqriya iu aquvā äqänätqänjuwä iquau, yätamäqkä vätnqe, wäunjuä-tänjiyi. ² He suqä Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäki imäqkäŋqä äwinyänqä iu qänaknä ipu, apäkä, neqä Naqä Iqutä ämuäŋnänqä iinji, yeeqä itmuapŋqä änyinŋi. Ga ii, qokä-apäkä kuapanänjä iutä, ä nyitä, yätamäqkä neyätqätanqä iutani, ii hesä yätamäqkä squä-squä diŋqä äwiŋqeu, äwipŋqänäyi.

† 15:21 Asayä 52:15

³ Itanğa Kraisi Jisasi Iqueqä wäunüä nyitä anä iminçua, Presilaisä, Akuila iquesäñi, “Nyi iyaquinyqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, tupiyä. ⁴ Nyi hänä yqänä pmamqenqe, iyaqu yänä wiçänä ikiyi. Iiñä etançi iyaquini, nyi “änguiqä” tquangundi, ga Israitqä qäyä etançi huiziqua, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua-pqe, “änguiqä” inä tupnqänäyi.

⁵ Itanğa “Qokä-apäkä, iyaquiyqä anä iqi, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquauñqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

“Nqä näueqä, kiinjä änyinätñqä Epainetusi iquenqä-pqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, ique tupiyä. Qua naqä Eesiya iu pmeqä eeqänänñä iquautanji, iqu-ganä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäqkä iquvi.

⁶ “Apäkä, wäunüä tnänñä itä, he yätamakqä eyätñqä, Mäliyanqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, iñi tupiyä.

⁷ “Nyitä, Israitqä iquautanñä Andronikusi iqtä, Juniyasänji, guä pmuateqä anju anä äpmaminçua iyaquinyqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, iyaqui tupiyä. Iyaqu, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquautanñä yoqä naqä-tänñä esinyä, nyi Kraisi Ique änyä mamuänñanqänğa, iyaqu ganä ämuänñanqäyi.

⁸ Itanji, “Ambliatusi, Naqä Ique ämuänñanqeta kiinjä änyinätñqä iquenyqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, iqueni tupiyä.

⁹ Huizi, “Kraisi Iqueqä wäunüä nesä anä itunçua Upanusi iqtä, ämaqä nyi kiinjä änyinätñqä Stakusi iqtänji, iyaquinyqä hui mimäuqä injänä” ätqenqe, iquaqi tupiyä.

¹⁰ Itanğa, “Apelesi hanä-iqä qäyä ämetä quuvqä yqänä eqiyätñqä iquenqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, ique tupiyä.

Ga “Qokä-apäkä Aristombulusi iqueqä anju äpmeñuwä iunqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, quñi tupiyä.

¹¹ Itanğa huizi, “Nyitä Israitqä iquautanñä Herotianä iquenqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, ique tupiyä.

“Qokä-apäkä, Nasisusi iqueqä anju äpmapu, Naqä Iqtä ämuänñanuwä iunqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, quñi tupiyä.

¹² “Apäkä Tripina, Triposa, inäsuaqi, Naqä Ique ämuänñanuwä, Iquenyqä wäunüä itqänñiyä inäsuaqinyqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, tupiyä.

“Apäkä Pেসisi, ne kiinjä änenyätñqä, ga Naqä Iqueqä wäunui, tnänñä itñqä iinyqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, iñi tupiyä.

¹³ “Ämaqä, Naqä Iqtä ämuänñä, suqä jänänänñä imäkqä Rupesi iqtä, iqueqä kanaanisä, imbaqinyqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, tupiyä. Iqueqä kanoi, nqä nipai indquaminçä-pa, indquetñqä iiyi.

¹⁴ Itanji “Asinçritusi ique, Plegonä ique, ä Hemesi, Patropasi, ä Hemasi iquau, itanğa kätä-känqwaä iquatä anä äpmeñuwä iquauñqä-pqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

¹⁵ Itanğa “Pilolongusi iqtä, Juliyaisä, Neleusi iqtä itanğa iqueqä kasiqisä, ga Olimbasi iqtä, qu Goti Iqueqä qokä-apäkä iquatä anä äpmeñuwä iquauñqe, hui mimäuqä injänä” ätqenqe, tupiyä.

¹⁶ He äminäpiyanqanji, Goti Iqueqä ämaqä iqueneqä suqä iu quneqä änyäpu, yeeqä itmançpnqe. Qokä-apäkä qua täunji, Kraisi Iquenqä aquvä äqänätqänuwä eeqänänñä iqua, “Yäa neqäü! Ne henyyqä hui mimäuqä injänä” etqä.

Suqä äwimasiyäpu pmeqenqä

¹⁷ Yäa nqä nyämaqäüä, nyi kukñuä yänänäñqä tiññä hitmqe. Ämaqä, kukñuä ne ämetqueqançque tuwä äväpu, he awä qäyäpatmbnqä, ä hikä enqä-pa äqutäumäupu, suqä quvqä iu päkmnbñqä emäkanä-tpu iqanguwä iquauñqe, hiqä-hiuä äñguänä äminyäpu, äwimasiyäpu, heqäqi pmapiyä. ¹⁸ Ämaqä iññä iqua, neqä Naqä Kraisi Iqueqä wäunüä mimäkqä ipu, qänaknänji, iquauqä huiwä iunqänä itqänñä. Itanğa iqua kukñuä äwi-iqetä kukñuä aowitä ätuäpu, ämaqä kukñuä iññqä äñguä miwäsäuqä iquauqä kñui, qäyasäqi ätuma äwätqänñä. ¹⁹ He Naqä Iqueqä kukñuñqä qänaknän äñguä itqänuwñqe, ämaqä im-imñä iqua näñqä enä. Iñqe, nyi henyyä aquvänä itmäqe, he nätmätqä äñquñqe näçñqä yasämä ämepu, nätmätqä qunqeuñi squä-squä hui, he täka maemäkqä yätñqä änyinçi. ²⁰ Itanğa Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu emäkqançi, he Setänä iqueni, heqä yukitä qonjuämä ipu, sisevqukuä imäkquwäpanji, iqueni mäñdi ii kittqänqe.

Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he äñguä hiñçi emäkquätñqä änyinçiyä.

Huizi iquauqä kukñuä, “Henyyqä hui mimäuqä iquänä” ätkuwinçä

²¹ Nyitã wãunjuã anã itqãñueã Timoti iqu, “Nyi henyqe, hui mimãuqã injãnä” etqi. Itanğa ñqã hueqã-himqã iquautanã iqua, Lusisi iquã, Jesonã iquã, itanğa Sosipate iquã, anãñji.

²² Nyi Tetiyusi, Poli iqueqã manã iuta ämetmä, tuwanjuã tä äqiyätñqã iquã, nyitã hesã, Naqã Ique ämuãñnãunqenqã knjuã indqãnätmä, “Nyi henyqe, hui mimãuqã injãnä” etqã.

²³⁻²⁴ Gayusi, iqueqã anã täu nyi äminiyätñqã iqu, “Nyi henyqe, hui mimãuqã injãnä” etqi. Ämaqã Jisasi Iqueqã yoqenqã aquvã äqãnätqãñuwã iqua, iqueqã anã täu äqãnätqãñã.

Anã-himqã täu miqãñqã mbqã ämitñqã, Erastusi iqu-pqe, “Nyi henyqe, hui mimãuqã injãnä” etqi. Itanğa neqã neyãmaqã Kowatusi iqu anãñji.

Goti Iqueqã yoqe, haqeu mamãuqenqã

²⁵⁻²⁶ Goti Hanjuwã Iqu, he pämä yãñãñqñqã tqãpñqã qãyu emãkãñqiyã. Ne kukñuã äñguã we-hunqã-tãñji, Jisasi Kraisi Iquenqã awã tuätqãtangua, Iqu ii emãkãtqãuã. Hinuiqãñãñji, kukñuã äñguã tä, Goti Iquã zã äpakãnä äwãminqã-qe, tãñganji ätnãñã iqi ämaeqiyã. Auã, Goti hea ique-ique pmeqã Iqu änatqãñgi, ne tuwanjuã hinuã-tqã iqua äqãkuwiu awã ätãtunque. Ga iutanji, ämaqã huiwã huitanã-huitanã inqã iqua, Jisasi Iquenyqã quuvqã eqiyãpu, Iqueqã kukñui qãnaknä ipñqã inqe, kukñuã zã äwãminqenqã nãqñqã ae ämequwi. ²⁷ Inji Jisasi Kraisi Iqu yãtamãkqã neyqãñqã iutanji, ne Goti Kiqã-kiuãnä Nãqñqã Eeqãñãñã-tãñã Iqueqã yoqe, hea ique-ique haqeu mamãuquatuñque. Ii naqã-qakui.

Tuwanuā, Poli iqu kiŋganā
1 Korinā
pmeqā iquauŋqā āqākqe
Yätamākqā kuknuā hijuiqānjā iquvi

Poli iqu qua täu äpmaninqānġani, anā-himqā Korinā, ii naqā eā, qua Äkaiya iuvi. Äkaiya, ii Grikā iquauqā qua naqānānjā-tānjā inġiyi. Jisasi Iqueqā kuknuā ānġui, anā-himqā Korinā iunġi, Poli iqu-ganā awā ätuminqe. Itanġa qokā-apākā iqisanā hġqua, iqueqā wāunġu iuta, Jisasi Iquenyqā quuvqā eqiyāpu, Iqueqā yoqenqā aquvā qāmbġqā ipāqākuiwi. Ināqe Poli iqu iquau ävāmetā, wāunġi hġgi-mānda yātġnjā uwqanġa, hanā-ique quuvqā heqiyqā Korinā iu aquvā qānātqātānġuwā iquau äwimakqe. Iinjā etanġi Poli iqu tuwanuā tä, qunġi knuā iqā ānġuā ävātā, quwqā hanā-ique jänā iwimäkätġnjā āqākqe.

Ämaqā, Kraisi Iqueqā yoqā-tānjā Korinā iu pmetanġuwā iquauqā quuvqā heqiyqe, hanuā witanġi, quwqā suqā ānġui qui imākġnjā iinġe, Poli iqu äwāwa kiinjā iminġe. Iqu kukġui, qokā-apākā āmanānġuwā iqua, suqā jänānjā imākāpu pmapġnjā iinġqā ätātā āqākqe. Ga Dġā Änġuā Iqu, quwqā qanā uwqeuġi, jänā iwimäkätġnjā hijuinā māquġnjā iqanġpqe, hanā-ique wimeqā iunġqā ätātā āqākqe. Huizi, Goti Iqueqā yoqā haqeqā mamāupġnjā suqā ānġuānānjā imākqāpġnjā iinġetā, Dġā Änġuā Iqu nāqġetā, yānjānāqġetā, Kraisi Iqueqā yoqā-tānjā iquau hġngi vātġnjā iinġetā, ätātā āqākqe. Inġi yāpaki, iqu ämaqā ae äpākonguwā iqua, anġi vaupnuwā iinġqā āqākqe.

Korinā pmeqā iqua, hanā-iqā huitanā-huitanā ämaminuwinġe, Poli iqu kuknuā ānġui ätuātā, qu Goti Iqueqā äwinġqā iinġqā ätnānjā iqġi nāqġqā mapġnjā, yätamākqā äwikqe. Bukā tqesānjā saptā 13 iquenyqe, ämaqā Kraisi Iqueqā yoqā-tānjā kuapānānjā, kiinjā äwinyātqāuā. Iqġinġi Poli iqu suqā ämaqeunġqā äwinġqā iutanġinġqā ämotquakqe. Goti Iqu nātmatqā ānġui qokā-apākui ävātġnjā iutanġi, suqā ämaqeunġqā winġe, kiŋganānjā eā, huiziunġi ämāwqātāuā.

Poli iqu, tuwanuā tqenqā kuknuā ätkqenqā

¹ Tuwanuā tä, nyi Poli iqunä äqiyqā. Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā äwinġqā dutanġi, täāqā ändätmetā, Kraisi Jisasi Iqueqā wāunġuā imākqāmqā änāndowatkqā iquunġi. Itanġa Sostenisi, neqā neyāmaqā Jisasi Iquenyqā quuvqā anā eqiyātunġuā iqu, nyitā anā äpmeġue. ² He anā-himqā Korinā iu äpmapu, Goti Hanjuwā Iqueqā yoqenqā aquvā äqānātqānġuwā iquenyqā äqiyqā. Goti Hanjuwā Iqu, he Kraisi Iqutā ämuānġmbu, Iqueqā qokā-apākānā pmetġnjānā emākġqe. Hesā, ämaqā eeqāpnānjā im-imā äpmākāupu, Jisasi Kraisi Iquenyqā täāqā ätātqānġuwā iquātā, eequenā Iqueqānānjā emākġqe. Jisasi Iqu, neyaqātā, quvaqātā, Naqā inānjā-quvi. ³ Neqā Goti Apiqutā, itanġa Naqā Jisasi Kraisi Iqutā, qeqā imānġeuta hġngi etapāsinyā, äwqā hanuā imbu pmetġnjā emākqinyā.

Poli iqu, Goti Ique “ānġuiqā” ätukqenqā

⁴ He Kraisi Jisasi Iqutā ämuānġnātānġuwitanġi, Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā qeqā imānġeuta hġngi etapātġnjā iinġe, nyi Iqueny, “Änġuiqe” hiunġi ique-ique ätuātqānjā. ⁵ He Kraisi Ique ämuānġnātānġuwitanġi, Goti Hanjuwā Iqu he äwa miqānjā nātmatqā aanjā kuapānā etapātqātānġetānjā, nāqġnjā ānġuānānjā-tānjā epu, kukġui awā iinā ätātqānjā. ⁶ He iinjā imäkätqātānġuwitanġi, Kraisi Iquenyqā kuknuā ne awā etātunġuā di, hesānjā häukuā witanġqe äyā ämotquetqāuā. ⁷ Iutanġi tānġanġi, he neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqu anġumā quvepġenqā hijuā äqāmbu äpmapiyānġanġi, wāunġuā imākqenqā nāqġqe, Goti Hanjuwā Iqu quuvqā imnā vqetanġi, he hġquenyqā äwa miqā pmetpnā. ⁸ Iqu anġumā äpātqānġanġi, he quvqā maeqā pmetanġpi eqānānjānjā dinġe, he quuvqā yānjānāqġnjā eqāka wātqātānġpi yätamākqā eyqa uwquānā.

⁹ Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā Ymeqā, neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqutānjā ämuānġnanā asānā pmetānjānjā ae ätānāikqā eānġue, mānāvquatāmāuqā itā, Iqueqā ätātqā du qāyunā imākāniqe. Goti Hanjuwā Iqu iinjā imäkätqātānġqā iunġe, nyi Iqueny, “Änġuiqe” hiunġi ique-ique ätuātqānjā.

Qu awā äpatġjuwinġqā (1:10-4:21)

Ämiqā huitanā iquauŋqā, kuknuā mākā hujqenqā

10-12 Nqā nyāmaqāuā, āmaqā, Kloisā iyyqā anju anā āpmeñuwā hui henyqe, tii āndquwi. “Āmaqā ii, qu ākasuwā ātnāpu ivāqāmbu āpmapiyatani, hñqua tiinjā ātātqāñāuā. ‘A, ne kukñuā qāte, Poli ique wiyāñqunā!’ Itanğa hñqua, ‘Iyāāi, ne kukñuā qāte, Apolosi* ique wiyāñqunā!’ Itanğa hñqua, ‘Isāāi, ne kukñuā qāte, Pitā ique wiyāñqunā!’ Itanğa hñqua, ‘Oeyā, ne kukñuā qāte, Kraisi Ique wiyatunqūeqā!’ ātātqāñāuā.” He iinjā itqāñuwinqe, nyāmaqāuā, nyi neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqueā yoqeta, mañā yāñānāñqā tiinjā etqā. Mikakā ātnāpu, ioktāmākmbu māpmeqā, āwqā naqā-hñqunā inqā āpmapu, kñui naqā-hñqunā indqāñāpu, nātmatqā eeqāpnāñā imākāpiyā iunji asānā imākqāñgpiyā.

13 Kraisi Iqu naqā-hñqunā enqe, he iinjā āndumākmbu āpmeñuwi, āānā etanğiyyi? Ā Poli iquñā heyaqā quvqenqā zā-huātati āunātmā āpākōñgqātanā? Aanqeqā! Ā he asnā āmakuwi, Poli iquñāuā yoqeta āmakuwātanā? Oeyā! 14-15 Nyi asni, Klispuisi iquesā, itanğa Gayusi iquesānā āwqākqeqā. Itanğa huiziqenā, nyita mameqā ikuwā imñi, tāñganji, āmaqā hui, “Ne asni, Poli iqu iqueqā yoqeta ānaqākqetani, ique qānaknā āvātqāñunā” matqā ipnā. Iinjē, Goti Hanjuwā Iqueni, “āñgūiqā” ātuātqāñā. 16 A! Nyi Stepanasi iquesā āmaqā iqueqā anju anā āpmeñuwā iutānā āwqākqeqe. Inqāq, nyi asni, āmaqā hui-pqā inā āwqākqāti, māwqiyqā ikqāti? Nyi mañqeqe.

17 Nyi āmaqā kuapānā asñā maqiyqā ikqe, ii tiinjē. Kraisi Iqu, nyi āmaqā asñā qāyākiqāmqā mānāndowatqā ikqe. Iqu nyi, Iqueqā kukñuā āñguā we-huñqā-tāñi, awā tākiqāmqānā ānāndowatkqe. Itanğa kukñuā iinjā iqueni, awā ātātmanğanji, nqā kñuā iutani, kukñuā āñguā āwi-iqē āmetmā, matqā itqāñā. Nyi kukñuā iinjā, nqā kñuā iuta tqā-sāpi, Kraisi Iqu zā-huātati āunqenqā kukñui, yāñānāñqā maeñqā qui imākqāmñinji.

Goti Iqueqā yāñānāñqetā, suqā kñuā āñguā iwāsāuqetāñi, ii Kraisi Iquvqā

18 Zā-huātati iqueniqā kukñuā awā tqanqeqe, āmaqā qui hāmānā imākmbnūwāñqā āpmeñuwi, qu qātā āwiyāpiyi, ii nātmatqā hiñginqā enqā-mañā etanği, āqunātqāñā. Inqāq ne āmaqā, Goti Hanjuwā Iqu qui mimākñqāñqā ānyā-hāñā inequmuatātñqā iquene, kukñuā iinjā, Iqueqā yāñānāñqā, añgumā ānāvauqumuatātñqā etanği, āyā āqunātqāñu. 19 Āmaqā, “Kukñuā ii, nātmatqā hiñginqeqā” ātātqāñuwā iquauñqeqe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunji, kukñuā tiinjā āqānā āwi.

“Nyi āmaqā, āñguā iwāsāuqāñqā nāñqā-tāñā iquauqā nāñqā ii, nātmatqā hiñginqā enqā-pa imākma. Āmaqā, kñuā qeiqinyā indqāñāpu, ‘Iinjā imākana’ tqā iquauqā kñui, hāukuā māwiqā yātñqā imākma.”†

20 Itanği āmaqā āñguā iwāsāuqāñqā nāñqā-tāñā iqua, ānāñqeqe? Āmaqā kukñuā-suqenqā nāñqā iquauñqeqe, āānā tmqāti? Āmaqā, kukñuā āñguā ātuāpu, huizi iquauqā kñui māñdi ākittqiyqā iquauñi, squā wimeñquti? Quwqā nāñqā āñguā iinjā, Goti Hanjuwā Iqu hiñginqā imākquānā. 21 Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā suqā kñuā āñguā iwāsāuqā iutani, tiinjā imākqqe. Āmaqā qua iutani iqua, iquauqā āñguā iwāsāuqāñqā nāñqā iutani, Goti Hanjuwā Iquenyqe, nāñqā maeqā itpnā. Itanğa Iqu tiinjāñqā-pqā inā āwinyā. Kraisi Iquenyqā kukñuñqeqe, hñqua hiñginqā qāyā āqunātqātāñguwā-qe, āmaqā suqā quvqā imākmitpqā hñqua, kukñuā iinjā iquenyqā quuvqā heqiyqāñguwā iquauñi, Iqu qu qui mimākñqāñqā, hāñā imākāqumuatequānā. 22 Quuvqā heqāpnqā diñqe, Israitqā iqua, nātmatqā yāñānāñqā āmaqā mimākqāñāñā di-ganā hiñjuā qumbñqā āwinyā. I etanği Israitqā qāyā etanği huizi iqua, qu kñui-ganā, “Ne kukñuā, āñguā iwāsāuqāñqā nāñqā-tāñi, tāñga āwiyātunqeqe” mapñqā āwinyā. 23 Inqāq, ne kukñuā awā ātākitunqeqe, ii Kraisi Iqu zā-huātati āunqāq iñqeyi. Iqu iinjā imākqqā iinjē, Israitqā iqua, yāñānāñqā maeqā āqumbiyatani, quuvqā maeqiyqā iquayī. Itanğa huizi iqua, qu kukñuñqeqe, “Qāyunāñā hma eā, qāyasāqinjqā” indqāñātqāñuwitani, quuvqā maeqiyqā iquayī. 24 Inqāq, Israitqā hñqunesā, huizi iquautani hñquātā, ne Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqāñqā tāāqā ae ānatātmeqā iquene, Kraisi Iqueqā zā-huātati hñqenqā qātā āwiyānitani, Goti Hanjuwā Iqueqā yāñānāñqenqā, āñguā iwāsāuqāñqā nāñqenqātāñi, nāñqā āmetqāñu. 25 Quuvqā maeqiyqā iquauqā kñui, quvqā eāñqeqe, tiinjā hitanğiyyi. Hñqua kñui, “Goti Iqueqā nāñqā hui, qāyunāñā hma eā, qāyasāqinjqā” indqāñātqāñuwā-qe, iinjā ma, Goti Iqueqā nāñqā iinjā, ii āmaqeqeqe, āmāwqātāuā. Itanğa hñqua kñui, “Goti Iqueqā wāñuā imākqqā huiunji, Iqu yāñānāñqā maeqeqā āmānātqenā” indqāñātqāñuwā-qe, iinjā ma, Goti Iqueqā wāñuā iinjā, ii āmaqeqeqā yāñānāñqā iunji āmāwqātāuā.

* 1:10-12 Wāñuñqā 18:24-19:1 † 1:19 Asayā 29:14

²⁶ Nqä nyämaquä, Jisasi Iqu tääqä mänatqänga, 'Äänä-äänä äpmaminquätiy' tpu, kjuä indqämbu. Kuapänänjä hjuquenä, ämaqä qua iutanjä iuqä hiñuä iñini, näññqä maeqä pmetanğä, kuapänänjä hjuquenä yoqä naqä maeqä pmetanğä, itanğa kuapänänjä hjuquenä, taqä-tawäka yoqä-maequa epu, eämeqanğä äpmaminuwi. He hiñginğä iinjä pmetanğawä iutanjä iquenä, tääqä äyā etätmakqe. ²⁷ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä kjuä qäyasäqı meqä iquautä, yänänäññqä maeqä, hanjuä iquautä, atäunjuä ikqe, ii, Iqu ämaqä qua iutanjä näññqä kuapä-tänjä iquautä, yänänäññqä-tänjä iquautä womba vätnğä iinğeyi. ²⁸ Itanğa Iqu atäunju, ämaqä yoqä maeqä iquautä, ämaqä, qua iutanji quvğä enğä-panjä imäkätqänğawä iquautä, äyā ikqe. Inji näññqetä, yänänäññqetä, yoqä naqetänji, ämaqä, 'Nätmatqä iinjä iqua yätamäkqä neyänqiyä' kjuä indqänätqänğawä-qe, Iqu nätmatqä iinjä iqua, hiñginğä enğä-panjä imäkätqä iinğe, ämaqä hiñginğä hjuquau atäunjuä ikqe. ²⁹ Goti Iqu iinjä imäkğqe, ii ämaqä hjuqu, Goti Iqueğä hiñuä iñini, kiqä yoqe haqeu mämatnämäunğä iquätñqeyi. ³⁰ Goti Iqu he tääqä i etätmakqetani, Kraisi Jisasi Ique ämuänğänjä. Itanğa Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueğä äñğwä iwäsäuqänğä näññqenğä Ämänätqueqä-qu eqäqe. Itanğa Iquesanji, Goti Iqu, ne Iqueğä hiñuä iñini jänänänjä inemäkätä, Iqueğänğänä atäunjuä äneyätä, itanğa qui imäkñqä iuta anği inetmeqe. ³¹ Inji ne Goti Iqueğä kukjuä iunji, tii äqänänğä-pa imäkquatunğue.

"Ämaqä yeeqä itä, 'Nyi iinjä-iinjä iquñqä' ätätäqä iqu, 'Ii, Naqä Iqu e inyimäkqeğä' tätnñqeğä."[‡]

2

Jisasi iqu, zä-huätatä äunätä, äpäköñğenğä

¹ Nyämaqäüä, nyi he emetmä, Goti Hanjuwä Iqueğä kukjuä zä äwiñqä awä etätmänganji, nyi kukjuä äwi-iqetä, kukjuä yänänäññqä ämaqä, äñğwä iwäsäuqänğä näññqä-tänjä iqua ätätqänğawitä, maetqä ikqä eä. ² "Nyi iquauñi, kukjuä awi, nätmatqä huitanğä-huitanğinğä qäyā eänä ätätmä, Jisasi Kraisi Iquenyğätä, ä zä-huätati äunätä äpäköñğenğätänä ätumuä" kjuä indqänätmitanji, awä äyā etkqe. ³ Nyi hesä anä äpmamänğanji, yänänäññqä maeqä eämä, zä itmä, yäunjuä-yäunjuä-pqe kiinğ änyinminğe. ⁴⁻⁵ Itanğa nyi Jisasi Iquenyğä kukjuä etätmänganji, he Iquenyğä quuvğä heğäññqe, ämaqeuğä näññqä iuta ma, Goti Iqueğä yänänäññqä iuta, heğäññqenğä änyinğqe. Inji nyi nğä näññqe ämetquetmä, he kjuä indqänğä tnänğä emäkmqä ma, Dñä Äñğwä Iqutä, Iqueğä yänänäññqetä, ämetquaynğä awä etkqe.

Dñä Äñğwä Iqu, äñğwä iwäsäuqänğä näññqe Vqä-quvi

⁶ Äñğwä iwäsäuqänğä näññqe, ne ämaqä quwğä quuvğä heqiyqe, yäuä ae ikqä iquauñi, awä ätuätunğue. Näññqä ii, ämaqä qua täu tanğa äpmeñjuwä iquauqetä, ä qua täu miqä, Goti Iqu hiñgi iwimäkätñqä* iquauqetä, asänä hmanji. ⁷ Näññqä ne kukjuä awä etätunğue, ii Goti Iqueğä eä, zä äwäminğä iyyi. Näññqä iquesanji, qäukuä qua mimäkqänğä, Goti Iqu, ne Iqutä qäukuä yänji anä pmeniquä diñqä, atäunjuä ae ekqe. ⁸ Näññqä iinğe, ämaqä qua täu miqä iqua, maqñğä emiñjuwi. Qu näññqä hiqä eqe, Naqä Aanğä Yänänäññqä-tänjä Iqueni, zä-huätati maueqä iqäpninji. ⁹ Iqua maqñğä emiñjuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqueğä bukä iunji, tiinji äqänä äwi.

"Nätmatqä, ämaqä hiñuä mäqunquä imiñjuwä, ä qätä mäwiyğä imiñjuwä, ä quwğä kjuä yändqänğä innä kiuä mäwimeqä imiñğä ii, ii nätmatqä Goti Iqu ämaqä Iquenyğä wiñğanğä iquauñqä näwinyä ekqä iyyqä" äqänä.†

¹⁰ Goti Hanjuwä Iqueğä näññqä zä äwäminğä iinji, Iqueğä Dñä Äñğwä Iqu inemäkqanğä iutanji, Iqueğä-kiuä nenyğä ätnänğä iqi, ae äyā itkimäkğqe. Dñä Äñğwä Iqu, nätmatqä Goti Iqueğä kjuä indqänğä yäpä imññqetä, nätmatqä eeqänänğä huizñqetä qävqä äñğwanä itä, näññqä eänğqetani, iinğä inemäkänä. ¹¹ Ii tiinji. Ämaqä hjuqu, hjuququueqä kjui äänä ämenğä iunğe, näññqä maeqä yänä. Ämaqä hjuqueğä kjuä indqänğenğe, iqueğä quuvğä, iqueğä yäpä inğisanğä iqunä, näññqä itänä. Inji Goti Iqueğä-pqe, asä iinji. Dñä Äñğwä Iqunä, Iqueğä kjuä iqenğe, näññqä hiätänä. ¹² Itanği ne dñä ämakqe, ii dñä qua täutanğä iquauta ma, Goti Hanjuwä Iquesanji. Iinğqe Goti Iqu nätmatqä äñğwä eeqänänğä nätapätñğä ekqä iunğe, näññqä metatunğänänji. ¹³ Nätmatqä iinğe, ne kukjuä awi ämaqä-qune neqä näññqeta maetqä itqänju. Dñä Äñğwä Iqu näññqä nätapqanğqeta etätqänju. Inji näññqä Iqu änatapqke, ämaqä, Dñä Äñğwä Iqueğä yäpä iqi äpmeñjuwä iquauñi, ne ävätqänju.

‡ 1:31 Järämai 9:24

* 2:6 1 Korin 1:28

† 2:9 Asayä 64:4

¹⁴ Itanğa ämaqä, Dnâ Ängüä Iqueqä yäpä iqi mäpmeqä inqä iqu, nätmätqä Goti Iqueqä Dnâ Ängüä Iquesa äquvepätñqä iinqe, “Nätmatqä iinji qäyasäqinjqä” indqänätñqe, mämeqä yänä. Näqñqä iinjä iwäsäuqe, Dnâ Ängüä Iquesanä etanji, ämaqä iinjä iqu näqñqä maeqä etänä. ¹⁵ Ämaqä, Dnâ Ängüä Iqueqä yäpä iqi äpmeñqä iqu, nätmätqä eeqänänñinqä ängüänä iwäsäutä näqñqä metänä. Itanğa Goti Iqueqä bukä iu äqäqkä-pa, iqueni, ämaqä hñqu, “Änäändiyä” tä iqe, änä miwäsäuqä yänä. ¹⁶ Tuwanui tii äqänä äwi. “Ämaqä hñqu, Goti Naqä Iqueqä kñuä indqänqenqe, näqñqä maeqä itä, ‘Iinjä-iinjä imäkiyä’ mätkuä yänqiyä.”[‡] Inäqe Dnâ Ängüä Iqueqä yäpä iqi äpmeñquä iquene, ne Kraisi Iqu kñuä äänä indqänänñqä iunqe, näqñqä menä.

3

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkqenqä

¹ Nyämaqäüä, hñuiqänänji nyi kukñuä awi, ämaqä, Dnâ Ängüä Iqueqä yäpä iqi ae äpmeñquä iquau, ätuätñqä du maetqä itmä, ämaqä, quwqä äwiñqä dunä äpmeñquä iquautä, Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä qe eqiyätqänquä iquautä, ätuätñqä-pa, äyä etkqe. ²⁻³ Inğanji ymeqä dänä isua, ymisänä woyqe manqä iquwä-pa, he kukñuä yänänänqñqe, änä mämeqä etanquwinqä, nyi anuä enqä-pa kukñuä hanuinä äyä etapkqe. Ga he, hiqä enqä dunä pmetanğä eqänätmä, “Tanğanä-pqe he ymisänä woyqe manqä yqänä ipñqäüä” etqä. Suqä, naqä pmeqänqätä, hiqä hita-hingukuatä äkasuwä tñqä iutanji, he Dnâ Ängüä Iqueqä yäpä iqi mäpmeqä, ämaqä qua täutanä iqua enqä-panjä asänänä enä. ⁴ Ii tiinji. Hñquenä, “Nyi kukñuä qäte, Poli ique wimqänä” tqanğä, hñquenä, “Nyi kukñuä qäte, Apolosi ique wimqänä” ätätqänquwi, ii ämaqä qua täutanä iqua enqä-ma äpmaka wätqätanğpi ämotquequänä.

⁵ Inji he yenyqä näqñqä mapñqä diñqe, nyi tiinjä etmä, “Ye qäquye, yoqä maiquve etanji, Naqä Iqueqä wäunüä-wiyquveyi. Iqu Kiqä-küä wäunüä kikinä äyätapqkä iutanji, ye kukñuñqä awä hetqanğueänğa, he Kraisi Iquenyqä quuvqä äyä eqiyätqänğä.”

⁶ Apolosi iquä nyitänji, yeqä wäunui tiinji. Nyi nätmätqä piiki wovä mäwäwqä iqunä etanğä, iqu zquvätñqä eqä vqäwqä iquvi. Itanğa Goti Hanjuwä Iqu bakä äukauäpu, naqä epñqä Imäkqä Iquvi. ⁷ Ämaqä piikä wovä mäwäwqä iquä, eqä vqäwqä iquä, iquaqu yoqä maeqä, hñqinqe. Mä bakä äukauäpu, naqä epñqä imäkqäwätñqä Iqu, iquqä-tänjä Iquvi. ⁸ Ämaqä piikä wovä mäwäwqä iquä, eqä vqäwqä iquä, qäquaqu Naqä Iqueqä wäunüä imäkqä-quaquvi. Inji mbqä meqänğanji, iquaquvqä wäunui äänä-äänä imisiyqä iuta manyiyi. ⁹ Nyi Poli iqundä, itanğa Apolosi iquäni, ye Goti Iqueqä wäunui anä imäkätqänğueä iquve etanji, he Iqueqä wäunüä enqä-ma änyänquä iqueni. Itanğa he Iqueqä anä inänä etanğä, Iqu yqänä ämätätqäüä.

¹⁰⁻¹¹ He Iqueqä anä ämätänquwinqe, tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqueni, anä siyaundqä enqä-pa etñqä, ae ätekqetanji, ämaqä hñqu änyä-hänjä hñqu-mändä ämetä, haqeqi maquteqä yänqiyä. Inji Goti Iqu, qeqä wimänätä hingi vqä iuta nyimäkqanği, nyi-ganä, kukñuä ängüä Jisasi Kraisi Iquenyqä awä etkqe, ii nyi anä imäkqänqe näqñqä kuapanänjä-tänjunä eämä, anä siyaundqä yänänänqñqänänjä äqutekqä enqä-paniqä. Itanğa ämaqä, he näqñqä haqeqi etapätqänquwä iqua, qu ämaqä siyaundqä iquesa anä ämätäqisätqänquwä-panjä iinjä-quayi. Inji, iqua hñqunä-hñqunänji, quvqä-pqä mätkñqä, hñui ängüänä äqunäpu mätkäpnä. ¹² Ämaqä anä siyaundqä iqueqä haqeqi ämätäpiyänğanji, hñqua golqetä, silpaitä, hikä mbqä naqänqä imäkätqänquwitä, mätkäpnä. Nätmatqä iinjä iqua, ängüänänjä eä, äpakänä witäniqe. Itanğa hñqua, zä-yänjitä, qoetä, küä-witqä yänjitä mätkäpnä. Iinjä iqua äpakänä mäwiqä, qui maqänä imäkmbnä. ¹³ Qänakñi, hiunji, Goti Iqu atunä iquä iqu timäuqanğanji, quwqä wäunüä iinjä imäkmitpqe, ätnänğäqi timäüänä. Hiunji iqu, tä enqä-panjä ätimäüätä, ‘wäunui ängüä imäkätqänquwiqä, ä quvqä imäkätqänquwiqe’, tä iqunä iquänänä. ¹⁴ Ämaqä anä e imäkmitpqetanjä hñqu, iqueqä anji tä manqä ängüä ämätänñqe, iqu iqueqä wäunuiñqe, kimani ämenä. ¹⁵ Inä-qe, ämaqä hñqu iqueqä anji quvqä etanji, tä hämänä ängqce, ii tiinji. Iqu iqueqä wäunui anği mimäkqä yäninqä, qui hämänä qe imäkñgi. Inäqe iqu iqueqä-kiuänji, tä manqä itä, quuvqenä äkitqä-qe, kima meqä maeqä, hänjä hea ique-ique pmetänä.

¹⁶ Hiqä-hiuänji, he Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä tñänqä etanğä, Iqueqä Dnâ Ängüä Iqu, heyaqä yäpä imä äpmeñqenqe, he maqñqätanä? ¹⁷ Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä anji, ii pmua eä, Iqueqänğänä ämätänñqe, ii he qäqueni. Iinjä dutanji, ämaqä hñqu, Goti Iqueqä anji qui imäkätqä etanğutqe, Iqu iquenä-pqe qui inä imäkänqiyä.

¹⁸ He quangā ātnāpu, “Ne nāqñqā-tāñuneyqā” ātnātqāñuwā iquenā, aṅgumñi matqñqā ānyinḡi. Inji āmaqā hiyaqā awā iqisanā hñqua, āmaḡeuqā hiñuā iqini, āñguā iwāsāuqāñqā nāqñqā-tāñā-qua epiyinḡā wopqā imitpqe, iqua, iquauqā hiñuā iqini, nāqñqe āwa ipu qāmā-qāmāñqā-qua āpmenjaqāmbiyi, qānakñi Goti Iqueqā hiñuā iqini, āñguā iwāsāuqāñqā nāqñqā-tāñā-qua aṅgumā epnā. ¹⁹ Ii tiñā dutanji. Qua tāutanā āñguā iwāsāuqāñqā nāqñqe, Goti Iqueqā hiñuā iqini, ii qāmā-qāmā iqā enqā-panā iñi. Nātmatqā iñqe, Goti Iqueqā bukā iuñi, kukñuā tiñi āqānā. “*Āmaqā, ‘Ne āñguā iwāsāuqāñqā nāqñqā-tāñuneyqā’ kñuā āvātñqā hñqua, huiziquau āmāwqātāupñqā wāñuā imākātqāñuwā iuñi, Goti Iqu hiñi-hiñi iwimākqañguti, quwā māñguatmbnā.*”^{*} ²⁰ Itanḡa Iqueqā bukā iuñi, kukñuā tiñā-pqā hñqu, inā āqānā. “*Āmaqā āñguā iwāsāuqāñqā nāqñqā kuapā-tāñā iqua, qu wāñuā nātmatqā ānā imākñqā kñuā indqāñqāñuwāñqe, Naqā Iqu, quwqā kñuā indqāñqā iñi, hāukuā māwqiyqā itñqā etañqñqā, nāqñqā ae āme.*”[†] ²¹ Inā etanḡi, he āmaqā hñqueqā yoqe haqeqā mamāuqāñqe, vquatāmāupu. Nātmatqā eeqāñāñi, ii hiqā yātamākqāñqā eā. ²² Ii tiñi. Poli iquññā-ḡe, Apolosi iquññā-ḡe, Pitā iquññā-ḡe, qua tqunñā-ḡe, hāññā-pmeqā iquññā-ḡe, āpākonqā iquññā-ḡe, nātmatqā tāñḡa āwññqā-pqāññā-ḡe, qānakñda witāñiqā-pqāññā-ḡe, eeqāpnāñi hiqeqā, etqā. ²³ Itanḡa he Kraisi Iqueqā etanḡā, Iqu Goti Iqueqā-ḡe eā.

4

Āmaqā, Jisasi Iqu kukñuā awā tuākiqāñqā āndowatkqā iquauqā wāñuññqā

¹ Āmaqā, kukñuñqā nāqñqā etapātunquā iquenyqe, he kñuā tiñā indqāñqāñqāññi. “*Āmaqā iqua, Kraisi Iqueqā wāñuā imākqā-qua epu, Goti Hanjuwā Iqueqā kñuā indqāñqā, zā āwāññqñqā awā ātātqāñuwā iquayqā.*”² Āmaqā, āmiqā hñqu, “*Nyaqā wāñui, iqua āñḡuāñā imākqāñqāñuā*” kñuā indqāññā, quuvqā āwiyā āvātqā iquenyā imākqāñqñe, iqua iqueqā kukñuā eeqāpnāñā iuñi, qānakñā iqāñqñe. ³ Itanḡa he nyaqā suqñqā āñyiwāsāuquwi, ā āmaqā tqu-tqu kukñuā mitqā anā iuñqā āndma āwātā kukñuā āmindqe, nyi iñqe āwāwa miqā danā itmā, “*Ii nātmatqā anā wāñqāññāñpiyqā*” kñuā āññāñā. Nyi ḡqā-nāuññi, ḡqā suqñqā miwāsāuñqā itñqā iquññi. ⁴ Nqā suqā-iwāsāuñqā tāññi, hanñā-iqā maeqā, aquvā iqāññāññā. Nqā-nāuññi, tiñi matñqā iqā. “*Nyi āmaqā suqā quvqā maeqā, anāñā jāññāññuññqā.*” Oee. Nyi āñyiwāsāuātñqā Iqu, ii Naqā Iquvi. ⁵ Itanḡi tāñḡaññi, ne āmaqā nāqñqā āvātunqā iqueqā wāñuññqe, he miwāsāuqā pambu. He, hea Naqā Iqu aṅgumā quvepñqññā, hiñuā āqāmbu pmetñqñe. Iqu iñḡaññi, nātmatqā eeqāññāñā hea wiqā imdanji āmetā, Iqueqā we-huñqā iqā āmaitā, āmaḡeuqā āwññqe, quwqā qeqā-quuvqā imdanji āmetā, ātnāññāñi mainiqe. Inḡaññi, Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā wāñuā āñātāpñqā imākātunquā iñqe, “*Si āñguā imākātqāññi-ḡe,*” awi inḡa natāñiqe.

⁶ Nyāmaqāñuā, he yesa nāqñqā āmepu, Goti Iqueqā bukā iu āqāññqñe, hui wiyā iqa māwqā, iunā imākāpu, ḡa āmaqā hñquenyqāñā enyātā, huiziquenḡe maenqā iqā dññqe, nyi kukñuā ii ātqā āquvepqe, ḡqā-nāuññqātā, Apolosi iquenyqātā, ātātñmā, ktqñā āmetqueqā. ⁷ Āsquki, si ne āñewāsātñqe, naqe, tqū ikimākqeyi? Aañqe. Nātmatqā eeqāññāñā āmenjuwi, he naqā-qakuā Goti Iquesa āmakuwā qāyā epu, heqā yāññāñqñqā iuta āmakuwāñqāñā hiqā yoqe haqā mamāñātqātāññā eeqāññāññā. Iñi, qāyū hmanji.

⁸ He kñuā tiñā eyātqāñuā? “*Ne nātmatqā āññui, anāñā kuapāññāñā-tāññuñe qe eequnā. Huiziquau āmāwqūtāutanā, nātmatqā āwa miqāñqā, āmiqā naqā iquatāññi, asāññāññāññā qe āpmequnā.*” Auā, ne-pqe hesā āmiqā anā pmetunquā iñqe, he āmiqā naqā-qakuā pmapñqe, nyi kiññā āññiñātqāñā. Ho-ee, anāñā aañqe. ⁹ Nyaqā kñuā tāññi, tiññāññāñā indqāññāññā. “*Goti Iqu, kukñuā awā tātunquā āññandowatkqā iquene, naqā pmeqāññqe māwññqā itā, qua naqā māñmā pmeqāññqā āyā āpmutāññaikeqā.*” Iññā pmetāññqñetāññi, āmaqā pizqā āpāsātqāññuwā iqññyqā qāyā āññātñmā āwāpu, āmaqā qua tāu āpmeññuwā iuqātā, yññuññqā iquauqātā, hiñuā iqā pizqā qāyā, napāsḡāññqā.”¹⁰ Ne Kraisi Iqueqā yoqā haqeu āmāmātunquē, āmaqā huizi iquauqā hiñuā iqini, nāqñqā maeqāññāññā pmetāññquā-ḡe, he hiqā-hiuññqe, “*Ne Kraisi Iqutā āmūñññāññi, āññuā iwāsāuqāññqā nāqñqe, anāñā kuapāññāññā-tāññā āpmeññunā*” kñuā indqāññāññā. Ne huizi iquauqā hiñuā iqini, yāññāññqñqe maeqā, hanñā witanḡñquā-ḡe, he hiqā-hiuññqe, “*Ne yāññāññqñqā-tāññuneyqā,*” kñuā indqāññāññā. Āmaqē, neyaqā yoqe haqeu māññāññāññāññā iqu, yoqe heyaqññā haqeu āyā āmaetññāññātqāññā. ¹¹ Hiññuqāññā

* 3:19 Jopā 5:13 † 3:20 Apqā Bukā 94:11

duta tänğa tiinji, hea kuapanänänğani, ne buayänğä dä äneyätä, eqänğä quväkä häuyaqä äpmenqe. Itanğa neyaqä qäkä gquä-pqe, yäüä itä äpknätñqe. Ämaqe, hiñginäwa ptqä änapäsätqänjuwi. Ne quami äñguä pmeqä diñqe, anj hma etñqe.

¹² Ymisanä isuaunqe, neqä hipaitäni wäunjuä yänänäññqä itunjqe. Ämaqe, kukñuä quvqä natqanguwänğani, Goti Iqu äñguä iwimäkätñqä diñqe, ne Iqueni yatñqä ävätunjqe. Qu quvqä inetqeqanguwänğani, ne qeiqinyä ämiwotunjqe. ¹³ Qu nenyqä kukñui, quvqä tuätqätanğä, ne kimanj, äñguä dinä ätuätunjqe. Qu neni, nätmätqä tawä enğä-ma bi ae änaquvasämäkuwitanj, yqänä äpmaka äpäñu.

¹⁴ Nyaqä kukñuä yänänäññqänäni, tuwanjuä iu i äqänänğe, ii he womba mapñqä maññqä eä. Oee. He nğä ymeqä, nyi kuapnä änyinätñqä iquenä etanğuwijnqä, hiqä kñuä indğänğe, we eomäkmqä diñqä äqiyqä. ¹⁵ He ämaqä ämeyäpu, Kraisi Iqueqä kukñuä-suğenğä näññqä epñqä, yätamämqä eyqe, kuapanänğä-tänğuenä qäyä etanğuwä-qe, qu heqä hinunjuä hmanji. Nyi-ganä kukñuä äñguä we-huñqä-tänijnqä awä ti etqanğqeta, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänğanğanguwänğä, iutanj nyi heqä hinuqänetä ekñu. ¹⁶ Itanğj he nyaqä suqä dunji, qänaknä nyipñqä iinğä evauquumatqä. ¹⁷ He suqä iinğä imäkpäññqä diñqe, nyi Timoti iqueni henyqä ae ändowatqe. Iqu-pqe, nğä ymeqä, nyi iquenyqä kiinğä änyinätñqä-qu eä, Naqä Iqueqä kukñuä eeqänänğä iunji, qänaknä iqä iquwi. Nyi Kraisi Iqutä ämuänğänğä iquenä, nyaqä suqä äänä-äänä imäkätñqenğä, ämaqä im-imñj Naqä Iqueqä yoqenğä aquvä äqänätqätanğuwä du, kukñuä awä ätuäkitñqe. Iqu-pqe he suqä iinğä awä inä etätñqä ändowatqe.

¹⁸ Ämaqä hesanji quwğä yoqenä ämaenätqänjuwä hñquä, nyinyqe, "Iqu anği mänemeqä yänqiyä" kñuä ävätñqe. ¹⁹ He kñuä iinji qäyä eyanğqä-qe, Naqä Iqu nyaqä hänaqe näwinyä imäueqanğutqe, nyi emamqenqe maqänänji äquvepmä. He emetmänğani, ämaqä iinğä iquä, iquauqä kukñuä tñenqe, yänänäññqätä qäsä diyä-tmä, näññqä ganä mamä. ²⁰ Tiinğä eä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, kukñuinä hiñginäwa tqänğä ma, Goti Iqu yänänäññqä vqanğa, häukuä winä. Iutanj nyi, kukñuä yänänäññqänäni, tuwanjuä täu äqiyätqänğä. ²¹ He iqi emetmänğani, nyi suqä äkisqu emäkmqä enği? Nyi he jänä inğa emäkmqe, jävqä äma pmqäta, ä, hiqä hñgisa iqe ganä vquatämäuqanğuwänğä, henyqä naqänänğä nyinğqetä äwqä hanjuä änyanä pmetunğqetä äma pmqäta?

5

Korinä iu pmeqä iquauqä awä iqini, suqä quvqänänji äwämiñqenğä

¹ Ämaqä hui, tiwiqä aanğä naqä-qakuänänğä hñqu tiinğä iqanğä, nyi qätä äwiyänğe. Suqä huiwä yanğä inğä Goti Iqu äwikqe, tuwä ävätä aanğä quvqänänji, heyaqä awä iqini äwinä. Tiinğä, hikñä hñqu, kaniqueqä apäkisä, qanğä hiñgi ikitqänjiyi. Suqä quvqä iinji, ämaqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iquauwi ämawqätäüä. ² Ämaqä huizi iquenä, ämaqä suqä quvqä ii ikutäüqä iqu, heyaqä awä iqi äpmenqenqe, sunğä kñuä maqiyqä itqänjuwäwä? He, iqu hesä anä mäpmeqä yätñqänä, huätä mändowatqä ipu, qeqä äwutmäkpjiynqe, hiqä yoqä haqä ämamäunätqänjuwi, ii quvqe? Qäyä eä! ³ Nyi hesä anä mäpmeqä imä-qe, nyaqä quuvqe, hesä anä äpme. Iinğä äpmeqetani, ämaqä suqä aanğä ququvqä iinğä imämqä iqueni, ae äwiwäsäuqe. ⁴⁻⁵ Naqä Iqueqä hiunji ätimäuqe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä iinğä iqueqä quuvqä ique anği itmenijnqä diñqe, he tiinğä imäkpñqä änyinği. He Naqä Jisasi Iqueqä yoqenğä aquvä äqänäpiyänğani, nyaqä quuvqä iqu-pqe, neqä Naqä Jisasi Iqueqä yänänäññqetä, hesä anä äpme, ämaqä iinğä iqu hanğä-iqä metñqä diñqe, Setänä iqueqä huiqä iqi wipu.

⁶ Itanğa he iinji miqä ipu, hiqä yoqe haqeu ämamänätqänjuwi, qäyu hmanji. Yisä wänğäpu bretqä du pñä ämäuepqe, naqänänğä äyä änyüamäutñqe. Yisi, suqä quvqä iquenyqä ktqeyi. ⁷ Ynauñğä ämaqä pizqä päsqä iqu, sipsipqä iqueqä häneqe äqunätä, atqä-awäkau mapäsqä ävaukukqä-pa, Kraisi Neqä Sipsipqä Iqu äpäkonätä, ne yisi maiqñqä inemäkkqe. Iinğä etanği, he bretqä yisä maeqä ii enğä-panğä enjuwi, yisä yäue bi tnämäupñqe. ⁸ Itanği Israitqä iquä quvaukuä ique-ique, hea naqä Pasopanganjqä ätätqänjuwä inğani, yisi yäue bi ätnämäupu, buayä yisi maeqätänğä änatqänjuwä-panji, ne-pqe Kraisi Iqu äpäkonğqenğä kñuä indqänätanitanj, suqä quvqä eeqänänji bi ätnämäutanä, neqä äwqä tämñi ikikinyänğä änyanä, kukñui naqä-qakuinä tquatunjqe.

⁹ Nyi henyqä tuwanjuä hinuqänänğä äqäqä iqueni, he ämaqä, suqä huiwä yanğä inğä Goti Iqu äwikqe, tuwä ävätqänjuwä iquautä, anä mäpmeqä ipñqä diñqä ätätmä, äyä äqäqke. ¹⁰ Qua täunji, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautani, suqä huiwä yanğä inğä Goti Iqu äwikqä iqueni, tuwä wiyqä iquatä, ämaqäyqä nätmätqe äñguä witanği äqunäpu quwä-meqä iquatä, itanğa goti quanğä iquauqä yoqenğä aquväññqä iquä, qu hävemnäññqä äpmenğä. He eeqänänğä iquatänji, anä mäpmeqänğqä maqiyqä ikqe. He

iquatā anā mǎpmeqā ipnqā etanġutqe, qua tāunġi hāmānānā ävāmapnqe. ¹¹ Nyi kuknjuā tuwanjuā ique iinjā ätātmā äqiyqe, kiqā quati tiinjġi. “He ämaqā Kraisi Iquesa, ‘Tasi-guaeä’ ätumiṭṭpā hñqu, suqā huiwā yanā inqā Goti Iqu äwikqā iqueni, tuwā äwiyqā, ämaqäyqā nātmatqenqā ängua witanġi äqunātā qeqā ätquā, goti quanġā iquauqā yoqenqā aquvā äqāngqā, ämaqā huiziuñġi quvqā imākqā kuknjuā ätqā, wainqā-eqe änātā hiqiyqā äqā, ä ämaqäyqā nātmatqe quwā ämeqā, iqtāñġi, anā mǎpmeqā ipu, ymisanġi anā manqā pambiyā” ätātmā äyā äqākqe. ¹²⁻¹³ Ämaqā quuvqā maeqiyqā du iwäsäuqe, nyaqā wāunjuā hmanġi. Goti Iqu Kiqā-kiuā iwäsäuānā. Inqā he ämaqā Goti Iqueqā yoqenqā aquvā äqānātqānuwā iu iwäsäuqāngqe, ängua eā. Inġi Goti Iqueqā bukā iunġi kuknjuā ätāngqā-pa, * ämaqā suqā ququvqenāñġi itā hiqā awā iqi yqānā äpmenqā iqueni, huātā dowatpu.

6

Quuvqā anā eqiyätqānuwā iquauñġi, kuknjuā māmītqenqā

¹ Suqā iwäsäuqāngqe, nyaqā kuknjuā huiziqu tiinjġi. Ämaqā hesanā hñqueni, kiqā quuvqā anā heqiyqā hñqu quvqā iwitquetqā etanġutqe, iqueqā hanġā-iqā ipini, Goti Iqueqā ämaqe jänā iwimäkkipnqā, iquau māvimeqā, ämaqā Goti Iquenyqā maqnqā enjuwā iquau-mānda, “Jänā nyimäkkipiyā-qe” änāñqā tuāniqi? He suqā iinjġi, angumā imākqāngqe, manyinjā iqi. ² Tiinjā eā. Qānakndanġi, ne Goti Iqueqā qokā-apakā iquene, ämaqā qua täutanā iuqā suqā iunġi, iwäsäuāniquā enqe, he maqnqāta? Ne qānaknda qu iwäsäuāniquā enqe, quvqā wānqā isua tāngā itquatnäpiyi, hiqā-hiuā jänā imākqnqāñġi, sunġā itqāñāuā? ³ Itanġa ne ynaunġā iquau-pqe, inā iwäsäuāniquā eā. Inġi, quvqā qua tāu itquatnätunqwe, jänā inā imāknatunquā eā. ⁴ Inā etanġi he hanġā-iqā iinjā-tānguenā etanġutqe, quuvqā maeqiyqā iquauñqā äwāpu, qutanā hñque, hiyaqā awā iqi yoqā maeqā äpmenqā hñque, ewäseyqā pmetnqā atāunui, sunġā itqāñā? ⁵ Nyaqā kuknjuā i äqiyqe, he wombā ipnqā dinqā äqiyqā. Quvqā itquatnäpiyānganġi, ämaqā heyaqā awā iqnġi, kuknjuā ängua iwäsäuqā hñqu, ämaqā quuvqā heqiyqā hñquaqiyqā hanġā-iqe iwäsäutnqe, hma etanġi hiwānyqe. ⁶ Iinjā miqā ipiyitanġi, quuvqā heqiyqā hñquki, huiziqueni, ämaqā quuvqā maeqiyqā hñquauñqā, jänā emäkkipnqāñā, ätuma uwjenġi.

⁷ Quuvqā heqiyqā iquendanā hñqua, huizi iquenā quvqā etqueqanġuwinqā kuknjuā iwäsäuqā iquauñqā hāmā ätuma äwätqānuwinqwe, tiinjā ämänätqueqi. He Jisasi Iqueqā suqā iunġi, qānaknā miqā ipu, quannā qe äpākngā. Qu quvqā qāyā etquapnqāñā äwimasipnqā äyuwā. Heqā nātmatqā qenqā-qe, “Neqeqā” etāpu qāyā ämetauqanġpi, hiñuinā qumbñqe. ⁸ Quvqā etquapnqā äwimasiyqe, ängua qāyā etanġi, hiqā-hiuāñġi, quwā ämanāpu, quvqā nāñġi-tāñġi itquatunqwenġi. Itanġa ämaqā heqā quuvqā anā heqiyqā-pqā iquauñġi, inā itquequenġi.

⁹⁻¹⁰ Ämaqā suqā quvqā itqueqā iqua, qu Goti Iqunā miqeunġi, yāpā inġisa mǎpmeqā itpnuwi. He iinjā, maqnqāta? Ämaqā hñqu, “Qu äpepnqāuā” etqanġutqe, qātā yasāmā māvwyqā pa iqāpnā. Suqā huiwā yanā inqā Goti Iqu äwikqā ique tuwā wiyqā iqua, goti quanġā iquauqā yoqe haqā mamāuqā iqua, hñquauqā apāki quwā äma ikiqā iqua, qokā hñqu qokā hñque meqā iqua, apākā hui apākā huizi meqā iua, quwā-meqā iqua, “ñqeqāñā” tqā iqua, eqā yāñāñqñqe änāpu hiqiyqā iqā iqua, ämaqā hñque qui imākqā kuknjuā tqā iqua, itanġa quanġā imākāpu quwā-meqā iqua, qu Goti Iqunā miqeunġi, yāpā inġisa mǎpmeqā itpnuwi. ¹¹ Hiñuiqāñāñġi hesanā hñqua, suqā iinjā imākqā-qua äpmamiñuwi. Iinjā qāyā etanġi, neqā Goti Iqueqā Dñā Ängua Iqueqā yāñāñqñqeta, Naqā Jisasi Kraisi Iqutā ämuāñnātānguwitanġi, Goti Iqu, heqā quvqe, asñā eqāpnā eqiyāmāutā, Iqueqā-quenā epu, Iqueqā hiñuā iqnġi, ämaqā jänāñāñā pmetnqā äyā emākqqe.

Huiwā iqtā, quuvqā iqtāñġi, Naqā Iqueqā yoqe, haqā mamāuqenqā

¹² Ämaqā hui, “Ne nātmatqā eeqāpnāñġi imākqe, pmua ma, ängua imākätqāñunā” ätātqāñā. Nyi kimanġi, “Kuknjuā ii qāyunāñā-qe, hui yātamākqā neyqe, ä hui yātamākqā māneyqe” ätqā. Iinjñqe, nyi nqā-nāuāñġi, nātmatqā äkisku naqā enqā-parñā eā äminiyäñqñqe, hiñuinā mäquñquā imā. ¹³ Itanġa ämaqā hui tiinjā tpnā, “Ymisanā eeqāpnāñġi, ii äwqā näpäsqe” Itanġa äwqequ, ymisanā iqueqā qaeqā.” Nyi kimanġi, “Auā, qāquaqu ängua etanġqā-qe, Goti Iqu iquauñġi, qui imākāniqe” ätqā. Inġi, neqā huiwi, suqā huiwā yanā inqā, Goti Iqu änātapkqā ique, tuwā wiyqāñqā matätqe,

* 5:12-13 Suqā 17:7, 19:19, 22:21, 24, 24:7

Naqā Iquenyqā ātuma uwqānqā ātā. Itanġa Naqā Iqu huiwā ique āmitqāuā. ¹⁴ Tiinjā-pqe inānji. Goti Iqu Iqueqā yānjānānqgetaŋi, Naqā Iqu ae āpākoŋġqā iuta aŋġumā, ānyā-hānjā āyā imākāqumuāteqke. Iqu ne-pqe, asā iinjā inemākāniqā eā. ¹⁵ Hiqā huiwi, hġqunānqā, huitaŋā-huitaŋi āuqātānānqā-pa, Kraisi Iqueātāni asānānjā eānqenqe, he maŋnqātānā? Ga neqā huiwi, Kraisi Ique āuqātānānjā. Inġi Kraisi Iqueā huiwā āuqātānānqā iutaŋi, nyi āmetmā apākā suqā qanġa ikiqānqā hui, huiwā hġqunā etnqā imākmqe, suqā iinjā ānġuāta? Aanqeqā. ¹⁶ Suqā iinjā, he maŋnqāta? Goti Iqueqā bukā iunġi, kuknuā tiinjā āyā ānatātqāuā. “*Iuaqu huiwā naqā-hġqunā i qe enjinyqā.*”^{*} Inġi apākā suqā iinjā imākqā iisāni, āmaqā hġqu anā ikitqāniyi, ii iqu iisā huiwā naqā-hġqunā eqinyā. ¹⁷ Itanġa āmaqā hġqu, Kraisi Iqutā āmuānġāniyi, ii tiinjā. Āmaqā iqueqā quuvqetā, Kraisi Iqueqā quuvqetāni, naqā-hġqunā qe eqinyā.

¹⁸ Iutaŋi, suqā huiwā yanġa vqā Goti Iqu ānātapkqeu tuwā āwiyāpu quvqā imākqeuŋi, vquatāmāupu yavāki imbu pmetanġpu. Āmaqā hġqu suqā ii imākātġqe, ii iqu iqueqā huiwā iunġi, aanġa quvqā imākeŋġi. Suqā quvqā huizi, āmaqā hġqu imākātġqe, iqua, suqā quvqā iinjā iqu enġā-panġa ma. ¹⁹⁻²⁰ Goti Iqu Iqueqā Dnġā Aŋġuā Ique heyaqā yāpā imā āpmuāteq pmetanġi, heyaqā huiwi iqueqā hiqāva-imākqā anġa tġānqā eānġuwinqe, he maŋnqāta? Goti Iqu he nātmatqā ānġuā hġquesa mbqā eyāmakqetaŋi, hiqā huiwā ii ānyānġuwi, hiqā hma, ii Goti Hanjuwā Iqueqeqā. Iinjā, nātmatqā eeqānāni, heqā huiwā iqutā imākāpiyānġanġi, Iqueni yoqā naqā vqāpġānānġi.

7

Suqā qokā-apākā āmanqenqā

¹ Kuknġi, “Qokā-qāqu apākā-qei mitmaŋnqānqē,^{*} ii ānġuiqā”[†] ātquwinqe, he yatġqe, “Ii qāyutanā, ā hmandanā?” ātāpu, pipa iu āqiyāpu nyinyqā āvāwqatquwi, tānġanġi kima etmqe. ² Āmaqā kuapānāni, qanġa hġnġi ikitqātānġuā iutaŋi, tiinjānqē. Āmaqā qokiqūa, eeqānā apākā ique-iqueqā tānjānqē. Itanġa apākūa, eeqānā qokā iyqā-iyqā tānjānqē. ³ Inġi qokā hġqu, apākā kiqā-tānġu enqe, iqueqā huiwi, apākinyqā zā āmitā, “Oeyqā” mātquā pa yātġqe. Asā iinjā, apākā hui, qokā kiqā-tānġi enqe, iiyqā huiwi, qokikuenyqā zā āmitā, “Oeyqā” mātquā pa yātġqe. ⁴ Tiinjānqā hmanġi. Apākā, kiqā huiwi kiqā-kiuā āminyātā, nātmatqā eeqāpnāni, kiqā āwinqā iunā imākqānqā hmanġi. Kiqā huiwi, āmaqā qokiku āmitā, nātmatqā eeqānāni, qāyaqu asānā imākqānqā eā. Itanġa qokiqu-pqe, asā iinjā imākqānqē. Iqueqā huiwi, iqueqā-kiuā āminyātā, nātmatqā eeqānāni, iqueqā āwinqā iunā imākqānqā hmanġi. Iqueqā huiwi, apākā āmitā nātmatqā eeqānāni, qāyaqu asānā imākqānqā eā. ⁵ Iyaqu āmanāsi, qokiqunāqe, ā apākināqe, hiaqāqā anā wiqānqē māwinqā, miqā ma eā. Inġāqe qāyaqu, Goti Hanjuwā Iquenyqā tāāqā tqiyġqe, kuknuā ganā imākāsinyā, “Yeqā huiwi, hapā wānqāpu āvayā” ātnāsinyā, hiaqāqā yakuinā māwiqġqe, ii ānġui. Iinjā imākikuyġeunġi, iyaquvqā huiwi iqueqā āwinqā dunġi, qānaknā isinyā, Setānā iqueqā yamwiqe māwimeqānqā hui imāusinyā, hiaqāqā aŋġumā wiqānqē. ⁶ Nyi kuknuā ii etqe, ii qanyā kuknġuinā etqā. Mā nyi he qānaknā ipnqā suqā hġqu imākātā etmā maetqā iqā. ⁷ Nyāqā ānyinqē, tiinjā. Qokā-apākā eeqānā yawiqā nyi āwinqā-panġa iinjā witanā. Inġāqe Goti Hanjuwā Iqu, āmaqā eeqāpnānjā iunġi, Iqueqā āwinqēuta hġqunā-hġqunā hġnġi āvātqāuā. Itanġi Goti Iquesanġi, āmaqā hġqu, iqueqā-kiui āmenqe, huizi qu iqueqā-kiui metānā.

⁸ Itanġa qokā-apākā yawiqā āwinuā iquendā, apāqġnqā āwinuā iuendāni, nyi tiinjā etmqe. He qokā muāmuanqā, apākā māmeqā, yawiqā, nyi āwinqā-pa witpġnqā etanġutqe, ii ānġui. ⁹ Inġāqe he hiqā huiwi iqueqā āwinqā iunġi, ānġuānā māminqā ipnqā etanġutqe, mānġi qokā muanāpu, apākā mapu. Mā huiwi ānġuā māminqēuta, hġnġi qanġa ikipu, imākqā dinqā etqā.

¹⁰ Itanġa qokā-apākā ae āmanānuwā iyāquvenā, manġa yānjānānqā etmqā tā iqe, ii Naqā Iqu Kiqā-kiuā kiŋġanā ātkqā[‡] iuta etmqe. Tiinjā ātkqē. “Apākā huiki, āmaqā hġqueqā apākiki ae eāni, tqā qokikuenġi, māvāmeqā isnqeqā.” ¹¹ Kuknuā tqū qāyā ātātānġi, si tqā qokiqe āvāmatqā etanġutqe, qokā ānyānġa hġque muāmuanqā, qanyā yawiqā enqā-pa pmettġqe. Iinjā, makinqā iqe, tqā qokā āvāmatqā iquenyqā anġi āwātġni, āwqā naqā-hġqunā ganā nyiyġqe. Itanġa āmaqā quāyuwiqū-pqe, iqueqā apākinġi, huātā māndowātqā yātġqe.

^{*} 6:16 Ipāqāqā 2:24 ^{*} 7:1 Nāqġnqā-tānjā iqua nāni-māni ātātqānjā. Hġqua, “Kuknuā tā, hiaqāqā anā māwiqġeqā” tqanġā, hġquququa, “Ii suqā āmanqānqeqā” ātātqānjā. [†] 7:1 Nāqġnqā-tānjā iqua nāni-māni ātātqānjā. Hġqua, “Kuknuā tā, Korinā pmeqā iquauqā kuknġiqā” tqanġuwanġa, hġquququa, “Ii Poli iqueqā kimanġyqā” ātātqānjā. [‡] 7:10 Makā 10:5-12

¹² Itanġa qokā-apākā huiziquenā, nyi nqā-nāuāni, tiinjā etmqe. Kuknuā tā, Naqā Iqu matqā ikqe. Āmaqā quuvqā heqiyqā hñquki, apākā quuvqā maeqiyqā hui āmenj, ii sitānā āpmaka wātātñqānā āwinyānqe, si huātā māndowatqā isñqe. ¹³ Itanġa apākā quuvqā heqiyqā huiki, āmaqā quuvqā maeqiyqā hñque āmuanāni, iqu sitānā āpmaka wātātñqānā āwinyānqe, si iqueni, māvāmeqā pa isñqe. ¹⁴ Nyi kuknuā iinj, tiinjñqā etqā. Āmaqā quuvqā maeqiyqā hñqu, apākā quuvqā heqiyqā hui āmenqe, qeyaqū naqā-hñqunā etanġiyitani, Goti Hanjuwā Iqu qokā iquenyqe, “Nqeqā” ātātā, “Jānānānueqā” knuā wātānā. Asā iinj, apākā quuvqā maeqiyqā hui, qokā quuvqā heqiyqā hñqutā āpmeñqe, qeyaqū naqā-hñqunā etanġiyitani, Goti Iqu apākā iinyqe, “Nqeqā” ātātā, “Jānānānyiqā” knuā wātānā. Kuknuā iinj, naqā-qakuā hma enqe, iuaquiyqā ymeqā iunqe, Goti Hanjuwā Iqu, “Nqeqā” knuā māvqā itā, kiyā mātqā etanġā qunānā. Ināqe kandā kānatā, Goti Iqueqā hiātānġiyitani, ymeqā-pqe Iqueqā inā hiātānġā, Iqu isuauni anġuānā inā āmitqauā. ¹⁵⁻¹⁶ Quuvqā maeqiyqā qokiqunāqe, apākināqe, āwātñqā imākñgqe, a makiqātqā ma, hiñuinā qunowqati. Quuvqā heqiyqā qokiqunāqe, apākināqe, suqā iinj imākqe, pmua ma, qāyā imākā. Apākā quuvqā heqiyqā iiki, tqā qokique yātamākqā āwini, iqu-pqe qui mimākñqānqā quuvqā heqiyāniqi? Suqā asā iinj, qokā quuvqā heqiyqā hñquki, tqā apākinj yātamākqā āwini, ii-pqe qui mimākñqānqā quuvqā heqiyāniqi? Iinj etanġqā duni, Goti Hanjuwā Iqu he āmaqā huizi iquatā, āwqā hanjuā imbu pmeqānqe, tāāqā ae āyā etātmakqe.

Goti Iqu si āānā pmatññqā āwinyānqā du, qeiqi pmatññqā

¹⁷ Ne āmaqā hñqunā-hñqunāni, Goti Hanjuwā Iqu quamā āānā pmeqānqe, nenyqā atānuā itā tāāqā ānatātmakqā sātāti, iunā āpmaka uwmquatunquānāni. Nyi āmaqā Jisasi Iqueā yoġenqā aquvā āqānātqānuwā eeqānānā im-imni, suqā ique a yānānānqā qātātñqā āvākitñqe. ¹⁸ Inj, āmaqā iqueqā huwi hāuā ae āktāunqā hñqu, Goti Iqu tāāqā tuātumeqanġi, Iqueqānā hiātñqā āpkqā etanġutqe, yunguā āwinqā iunqā tññqā mimākqā, ii pmetātñqe. Itanġa āmaqā iqueqā huwi hāuā maktāunqā hñqu, Goti Iqu tāāqā tuātumeqanġi, iqueqānā hiātñqā āpkqā etanġutqe, iqueqā huwi hāuā maktāunqā, ii pmetātñqe. ¹⁹ Suqā huwā hāuā ktāunqā iquatā, hāuā maktāunqā iquatāni, Goti Iqueā hñuā iqini, ii nātmatqā hñññqe. Ināqe nātmatqā naqā-qakui, ii Goti Iqueqā suqā eeqānānā iunj qānaknā iqeyi. ²⁰ Qānġanāni ne quami āānā pmetanġqunqā, Goti Iqu tāāqā ānatātmakqā iunj, māvāmeqā, āpakā pmetatunqā. ²¹⁻²² Hñquki si hñqueqā wānuā-wiyqā hñññqā pmetanġnā, Naqā Jisasi Iqu tāāqā āktātmakqā iquki, si suqā quvqā iqueqā yāpā iqi māpmeqā, Naqā Iqueqānā āpmeñnā. Asā iinj, hñquki si hñqueqā yāpā iqi māpmeqā etanġnā, Naqā Iqu tāāqā āktātmakqā iquki, si Kraisi Iqueqā wānuā-wiyqā hñññqā-quki āpmeñnā. Iinjñqe Goti Iqu tāāqā maetātmeqānġani, hñqueqā wānuā-wiyqā hñññqā āpmaminuā iquenā, e āpmaminuwinqe, knuā mequtqā ipu, āwāwa miqā pambu. Ināqe hiqā āmeyqā iqueqā yāpā iqisa vāmeqānqā huānqā hñuā āqunāpiyi, iqueni āvāmapñqe. ²³ Tiinjā eā. Goti Hanjuwā Iqu Kraisi Ique zā-huātātā dunnqā āndowātātāqeta, mbqā naqānānā enqā-panj, Iqueqānā hipñqānā ae āyā eyātmakqe. Itanġi wānuā-wiyqā hñññqā iqua, āmaqā hñqueqā kuknuā dunā qānaknā itqānuwā-pa, he-pqe iinj miqā pambu. ²⁴ Nqā nyāmaqāuā, Goti Iqu tāāqā ānatātmakqānġa, ne āānā āpmaminquā iunj, māvāmeqā, Goti Iquatā iqi āpakā pmetatunquānāni.

Qokā-apākā māmanqā iunqā

²⁵ He nyi apākā hitqā tuwakñā ae āmñqā iuaunqā yatñqā ānyikuwinqā awā hetmqñqe, nyi Goti Naqā Iqueqā kuknuā-suqā hñqu āmamā, iuta ākitqāumā etmqā ma. Tiinjānāni. Goti Iqu nyinjā qeqā wimānġanġqetani, kuknuā naqā-qakuinā tqā-qunā eāmā, nyaqā knuā indqānqā iutanā etmqe. ²⁶ Hanjā-iqā aanj naqānānā tānġa ātimāuqā tā, āpakā witāninqā ātimāuqi. Iinjñqe, nyaqā knui, he quamā heqā tānġa āpmeñuwā iunj, yānānānqā ii pmetññqā ānyinjñi. ²⁷ Si apākā-tānġukui eenj, huātā dowattñqā knuā mindqānqā pa. Itanġa si apākā maeqā yawiqā-quki eenj, apākānqā qāvqā miqā pa. ²⁸ Inj qāyā etanġqā-qe, si yawiqā āwānita apākā āmanj, ii si suqā quvqā mimākqā inyā. Asā apākā hitqā tuwakñā ae āmñqā hui qokā āmuānqqe, ii-pqe, suqā quvqā mimākqā iqi. Iinj āmanāpiyā iutani, quvqā quamā pmeqā iunj, hanjā-iqā naqānānā meqāpnā. Ii nyi he hanjā-iqā hemeqānqe, manyinġanġi etqā.

²⁹ Nyāmaqāuā, ne qua tāu āpakānā māpmeqānānā etanġi, iinjā etqā. Hiunji iinjā ipinj, he āānā āpmeñuwinqe, knuā mindqānqā iqāpnqe. Inj, āmaqā apākā-tānā ae eānuwā iquenā, apākā maeqā enqā-pa pmetññqe. ³⁰ Asā iinj, āmaqā huāqā-hunqā āmepu knuā āqiyātqānuwā iquenā, yenjuā āpmeñuwenā pmetññqe. Asā iinj, āmaqā yeeqānā ipu āpmeñuwā iquenā, iinj miqā itqānuwenā pmetññqe. Itanġa ii enqā-panj

asā iinji, āmaqa nātmatqā mbqā kuapā itqānuwā iquenā, iinji maequenā pmetpḥqe. ³¹ Ii enqā-paḥji, tiinḥ-pqe inānji. Āmaqa wānuḥā naqā-naqā qua tāutanā iu imākātqānuwā iquenā, iinji nātmatqā wānqānāḥāpu enqā-paḥjā quḡppḥqe. Qua tqutā kiqā nātmatqā haqeqi āwiḡqetānji, hea quāuqā maeqāḡga qui imākñātḡqā etanḡi, iquauḡqe kḡuā pkāpkā mindqāḡqā pambu.

³² Mā he āwāwa kuapanā iqāḡqe, manyiḡqci. Āmaqa yawiqā āwiqā iqu, Naqā Iqueni aquvānā iwimākquātḡqā, kḡui iqueqā wānuḡiḡqānā indqāḡqā-qu eā. ³³ Inḥqe āmaqa apākā-tānjā-qu, iqueqā apākiḡi yeeqā iwimākquātḡqā iinḡqe, nātmatqā qua tāuḡiḡqā kḡuā kuapanā indqāḡḡonā. ³⁴ Iqu iinḥ imākātḡqe, kḡuā heuāḡqā āmenji. Tiinḥ-pqā inānji. Apākā, qokā maeqā iuatā, apākā hitqā iuatā, “Nyi ḡqā-nāuānji, Goti Iqueqā huiqā iqi hāmānānā āwinyātmā, ḡqā huiwiqutā, quuvqetānji ikikinyāḡ enyqā” kḡuā āmepu, kḡui Naqā Iqueqā wānuḡiḡqānā indqāḡqā iuayi. Inḥqe apākā qokā-tānji, suqā iinji miqā itā, iiyqā qokiqueni, yeeqā iwimākquātḡqā, nātmatqā qua tāuḡiḡqā kḡuā kuapanā indqāḡḡuānā. ³⁵ Nyi suqā ii etqā iuḡi, he pmua memākqā itmā, yātamākqā heyqāḡgundi quami āḡḡuānāḡ pmapnā. Tiinḡiḡqā etqā. He kḡuā heuāḡqā māmeqā ipu, suqā jānānāḡ Naqā Iqu āwinyāḡqā iunā imākāpu, Iqueqā wānuḡiḡnā imākqāḡḡeyi.

³⁶ Āmaqa hesanḥ hḡqu, kiqā apākā hitḡeni, qokā mapḡqā atauḡā ae epqā du, yāḡā āmiqānātā āmitātḡqe, iqisa qoyanā iwāḡḡanḡa ‘qokiqu yqā āmenā’ kḡuā āvātḡqe, iqueqā āwiḡqā iunā imākātā, meḡiḡi āvquatāwatqāḡi qokiquātā āmaḡḡiyi, kaniqu suqā quvqā maeqā-quvi. ³⁷ Inḥqe āmaqa hesanḥ hḡqu, kiqā āwḡqe yāḡānāḡḡqā imākñā, kiqā āwiḡqā dunā imākñātā iqāḡḡāḡḡga, āmaqa hui, “Iinḥ-iinḥ imākiyā” ātuāpu jān-jānā māutḡḡqā, kiqā-kiuā, “Nyi iinḡi imākñā, ā mimākqā imā” kḡuā indqāḡḡqā iuḡi, “Nyi iinḡi yqānā āmiqāmā” kḡuā indqāḡḡqe, ii suqā āḡḡui. ³⁸ Iinḥ etanḡi, āmaqa hḡqu kiqā apākā hitqā iinḡi qokā āvqāqe, ii suqā āḡḡui āyuā. Inḥqe āmaqa hḡqu apākā hitqā iinḡi qokā māvqā iqe, iqu suqā āḡḡuānāḡinā imākḡi.

³⁹ Itanḡa apākā huiyqā qokiqu mapākoḡqā, hāḡā yqānā pmetanḡḡqe, apāki iquā ḡuā yqānā āqiyāunā pmetātḡqe. I etanḡi iiyqā qokiqu pizqā etanḡḡḡqe, ii iquā yqānā mārpeqā eā, kiqāqi ātqāuā. Iinḥ ātqāuqetānji, “Qokā ānyāḡ āmuanmā” kḡuā indqānātāqe, ii āmuanātḡqe. Mā āmaqa hiḡḡiḡqā hḡḡḡe muāmuāḡqā yātḡqe. Āmaqa, Naqā Jisasi Iquenyqā quuvqā heḡiyātāḡḡqā hḡḡḡe, muanātḡqe. ⁴⁰ Āmaḡqā iinḡiḡqe, nyi ḡqā-nāuānji, kḡuā tiinḥ ānyiyqi. “Ii āḡḡuā etanḡḡqā-qe, itanḡa ii qokā āḡḡumā muāmuāḡqā, qanyā yawiqi āpḡḡḡqe, āmāwqātāuḡiyā.”

Nyi kukḡuā eeqānāḡ ii ātqapqā iuḡḡqe, “Goti Hanjuwā Iqueqā Quuvqā Iqu, nyitā nā pmetanḡi, kukḡuā eeqāpnānji, awā āyā ātqānā” kḡuā indqāḡḡā.

8

Najuā, qu goti quanḡā iquauḡqā hiqāva imākquwi, ānatuḡquāta?

¹ Āmaqe, nanui goti quanḡā iquauḡqā hiqāva ae āqāpḡā iuta āma āpāpu ānatqānuwiḡqā, he yatḡqā āqiyāpu āvāwqatquwi, iinḡqe nyāqā kimānji, tiinḡi. Ne nāḡḡqe, “Āmaqa eeqāpnānji nāḡḡqā-tānjānāḡ āpmākāwāḡunā.” Kukḡuā iinḡi, naqā-qakuā ātātqānuwā-qe, nāḡḡḡenānji, ii suqā wopqā iqā iqu, yāndi-yāndi āpēyātqāuā. Inḥqe suqā āmaqenḡā āwiḡqā iqu, ii Jisasi Iquenyqā quuvqā heḡiyqā iquauḡi, yāḡānāḡḡqā iwimākātqāuā. ² Āmaqa hḡqu, “Nyi nāḡḡqā-tānjunḡqā” kḡuā indqānātḡqā-qe, iqueqā nāḡḡqe, homā yqānānji. ³ Inḥqe āmaqa, Goti Iquenyqā āwinyātḡqā iqu, āmaqa iquenyqe, Goti Iqu nāḡḡqā eā.

⁴ Najūā goti quanḡā iquauḡqā hiqāva ae āqāpḡā iutanḥ āmepu ānatqānuwiḡqe, tiinḡi. Goti quanḡā iquauḡqe, ne tiinḡiḡqā nāḡḡqe. Ii āmaqe quwqā hipaitā imākqā eā, naqā-qakuā maetqe. Goti hḡḡḡa-hḡḡḡa inā ma, Kiuānāḡ Iqu Qāqunānji. ⁵⁻⁶ Naqā-qakui, āmaqe nātmatqā huiḡḡqe, pmua enqā-paḡā āqunāpu, “Ii goti-quaeqā” ātāpu, “Naqā-quaeqā” ātātqāḡā. Inḡi goti iinḡi iqu, qāukuā haqā yātunḥ-qe, ā qua tāunḥ-qe āpmetpi, mārpeqā itpi? Mā nenji, neqā Goti, hḡḡunānji. Iqu neqā Apiqu eā, nātmatqā eeqānānji āyā imākḡqe. Itanḡa Ique yeeqā iwimākātunḡḡe, ne hāḡā sā āpḡḡḡe. Itanḡa, “naqe” ii nātmatqā hui-hui maetqe, Jisasi Kraisi Iqunānji. Ique Qāquesanji, nātmatqā eeqānāḡ āyā ātimāuqe. Ga Iquesanji, ne hāḡā sā āpḡḡḡe.

⁷ Inḥqe āmaqa hui, nātmatqā naqā-qakuā iinḡiḡqe, maḡḡqā yasāmānā enḡā. Āmaqa iinḡi kiḡḡanānji, goti quanḡā iquauḡqā quuvqā eqiyāpu āpmāniḡuwi. Inḡi tāḡḡanji, najūā goti quanḡā iquauḡqā hiqāva imākqāḡḡuwiḡanji āmepu ānāpiyāḡḡanji, iquauqā kḡuā āḡḡui ānā maeqā etanḡi, “Tā ne suqā quvqā imākqunā” kḡuā āvātqāuā. ⁸ Tiinḡi maeqā eā. Ymisāḡ iqu, Goti Hanjuwā Iqu nesā apākā pmetātḡqā diḡḡqe, minetmeqā yānā. Buayā iinḥ pmua imākñātqānuwā iquauḡi, Goti Iqu, iinḥ imākqāḡḡuwiḡqe,

mändi makittiqyqä yänä. Itanga buaya iinjä änatqanuwä iquauji, Goti Iqu, iinjä imäkqanquwinqe, haqeqä mämuämäuqä yänä.

⁹ Suqenqä iwäsäuqänqce näqñqätänqä iquenä, he buaya iinjä ängganquwanqani, ämaqä kñuä iqä yänänäqñqä maeqä iquauji, qui iwimäkqänqä äñguänä mimbu. ¹⁰ Itanga ämaqä quwqä kñuä indqänqce yänänäqñqä mämeqä eñjuwa hñqua, he ämaqä näqñqä-tänqä iquenä, goti quangä iquaujqä anä aquvänqñqce äpaquväpu ymisänqä ängmanätqätangqä hiñuä eqänänquwi, iqua-pqce ymisänqä asä inä hñqä diñqä iquauqä äwiñqä iunji, he äwivauqumuatqä. ¹¹ Inji he heqä heyämaqä, Kraisi Iqu ii qäquauñqä äpäkönqçä iquauji, heqä kñuä, “Ymisänqä eeqänänji, änmqänänñqä” indqänqä iutanji, iquau yuuwä wutäupnä. ¹² He hiqä heyämaqä, kñuä indqänqä yänänäqñqä maeqä iquau, suqä quwqä i iwitquequwi, ii he iquaunä miwitqueqä iqä, Kraisi Ique-pqä inäyi. ¹³ Inji nyi ymisänqä gangundqetani, nqä nyämaqä iqua-pqce inä imäkäpu, suqä quwqä imäkppqä etangutqce, nyi nanji angumñi manqä imqä pmua imäknmä. Mä nyi mñä quapi äwitmä, iquau suqä quwqä mäwiqñqä.

9

Poli iqu, iqueqä wäunuä iutanä kimanji mämeqä ikqenqä

¹ He hiñuä qumbu. Nyi nqä änyinqä iunji, nätmätqä eeqänänqä nyi imäkmqce, hoqtäwä manyiyqä ipnä. Jisasi Iqu, nyi kukñuä awä tmqä änändowatkqä iquñji. Ga nyi neqä Naqä Jisasi Iqueñi hiñuä äqunänqä iquñji. He Iquenyqä quuwqä eqiyquwi, ii nyi Iqueqä wäunjuu ämeqä imäkätqätangqä, iutanjqä. ² He quuwqä heqiyqä ae äpmeñuwä iutanji, nyinyqce, “Naqä Iqu iqueñi, kukñuä awä tuäkiqñqä ändowatkqecqä,” näqñqä mapnä. Iutanji, ämaqä hui nyinyqce, “Jisasi Iqu ique kukñuä awä tuäkiqñqä mändowatkqä iqueqä” kñuä qäyä indqänätqätanguwä-qe, he nyinyqce, näqñqä naqä-qakuänä enä.

³ Ämaqce nyinyqä, “Iqu kukñuä awä tuäkiqanqçetani, mbqä kimanji mämeqä yänqiyä” ätäpu änyiwäsäutqätanguwä iquauji, nqä-näuwä yätamäkqä änyätmä, kimanji tiinjä ätuätqänä. ⁴ Hñqueye wäunuä imäkenqce, buayitä eqetänji mäyätapqänqätanä? ⁵ Ye apäkä quuwqä heqiyqä ämeta, qarñä anä mäsuma mikiqänqätanä? Kukñuä awä tuäkiqñqä ändowatkqä huiziquatä, Naqä Iqueqä kanggukuatä, itanga Pitä iquä, iquana iinjä imäkqänqçätä? Huiziquve hmanda? ⁶ Ä nyitä Banäpasi iquä yenyä, yeqä quamä pmeqeuñqä wäunjuu, yeqä-yeuänä yenqce, inji änäñqñqce? Ii qäyunä hmanji. Huiziquatä, yesä, eequne asänä ikiqänqce.

⁷ Ämaqä mäkä iqetanjä hñqu iqueqä quamä pmeqä iunji, kiqä-kiuä yätamäkqä nyätñqce, hma eä. Ämaqä hñqu ymisänqä vowä äqutätqce, yäuä ae etangani, ämetä änanä. Itanga ämaqä sipsipqä-miqä hñqu, sipsipqä iquauä anjuu, änanä. ⁸ Nyi kukñuä iinjä etqenqce, “Iqu ämaqeuqä kñuä indqänqçeuta ämetä änatqiyä” kñuä maiyqä ma eä. Kukñuä-suqeuñi, kukñuä asiqu tätanjä etqä. ⁹ Mosisi iqueqä kukñuä-suqä bukä iunji, tuwanjuu tii äqänä. “*Bulumäkai, kuä-witqä wäunjuu yätamäkqä eyqanqani, uwqce manqä yätñqce, hiñguä mäyeqä pambiyä.*”^{*} Kukñuä tqu, Goti Hanjuwä Iqu bulumäka iquauñqänä kñuä indqänätä ätkqäta, ä sunqä ätkqce? ¹⁰ Kukñuä iinjä, Iqu ne ämaqä-qunenqñqä indqänätä ätkqce. Auä, Iqu nenyqä ätkqce, suqä tiinjiqu timäutñqä iutayi. Ämaqä wäunjuänqä qua ptqä iquä, itanga ämaqä kuä-witqä pa täkqä iquä iquau, ymisänji iuta mayinqä diñqce, wäunjuä imäkätqäninyä. ¹¹ Inji ye nätmätqä Dñä Äñguä Iquesanji, piikä enqä-ma, heyaqä awä iqi vowä ämeäqce, ämeqceä-panji, yeyaqä huiwä dunä yätamäkqenqä yätapqä-pqce, ii qäyunä hmanda? ¹² Itanga ämaqä huizi he yätamäkqä eyäpiyuta, heyaqä nätmätqce metauqanqçpce, inji ye iquauji, ämäwqätäuta haqä yändi metauenyä.

Hesanji ye nätmätqä iinjä ämeqä etangqä-qe, mämeqä itqänqce. Ämaqce, Kraisi Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-tänñqce quuwqä maeqiyqänqce mäyenyqä iqanqçetani, ye pmua imäknäta, hanjä-iqä kuapanä ämayäkitqänqce. ¹³ Tiinjñqce, he näqñqä äyuwä. Ämaqä hiqäva-imäkqä anä yäpä inqisa wäunjuä imäkätqänuwä iqua, qu ymisänji, anä iquesanji ämepu änatqänä. Asä iinjä, ämaqä wäunjuu hiqäva-qäyqä ttawä iu itqänuwä iqua, nanjuu qokä-apäki äma äppqce, hui iqua ämepu änatqänä. ¹⁴ Injñqce, Naqä Iqu kukñuä tii ae ätkqä äyuwä. “Ämaqä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji awä ätätqänuwä iqua, iquauqä huiwä yätamäkqänqce, ämaqä kukñuä ique ämetqänuwä iquauä meqänqçeqä.” ¹⁵ Naqä Iqu suqä iinjä imäkqänqçeqä ätkqä-qenqäqce, nyi nqä-näuwäñi hesanji mämeqä itñqce. Ämaqä hñqu suqä nyi yeeqä itmä, nqä yoqce haqce ämamänätñqä iunji huätä mamäuqänqce manyinqanqçä-qe, nyi-ganä päkonqce äñguä

* 9:9 Kukñuä-suqä 25:4

eā. Inī nyi henyqā tuwanuā tā āqiyqā iunī, “Qu tānganī, nyi yātamāqā iinjā nyiyqāpñqeqā” kñuā nyiyqangi, maqiyqā iqā. Oee. ¹⁶ Nyi kukñuā āngguā we-hunqā-tāñā ique awā ātātmitanī, nqā yoqe haqeuñi, māmamāunqā iqāmā. Nyi wāunūā ique imāqkqāñq, Naqā Iqu āndapqkqā-qae, māvquatāmāuqā imā. Inī nyi wāunūā iqueni mimāqkqā imqe, nyi āngguā tiinjī mārpeqā itmā. ¹⁷ Nyi nqā ānyinqā duta wāunūā tā imākmqā etangutqe, kimanī ānggui āmamqānā. Itanqā nyi qānakñi, wāunūiqñā manyinqā iqanqutqā-qe, Naqā Iqu Kiqā-kiuā āndapqkqā enqe, nyi wāunūā iinjā ique yqānāñā-tāñunā eāmā, imāqka umqānā. ¹⁸ Itanqī nyi wāunūā ique imākātñqā diñqe, kimanī ākitanī mamñiqe? Nyi wāunūā iinjā itmā, iutanī mbqā nātmatqā isuanā māmeqā itmā-qe, yeeqenā itmā, āmaqeuñi kukñuinā awā āyā ātuātqāñā. Yeeqā inqā ii āmetñqe, ii nqā kimanīyi.

¹⁹ Nyi āmaqā hñqeqā wāunūā-wiyqā hñginqā-qunā ma, āmaqā hñqu hoptāwā nyātñqe, hmanñi. Ināqe āmaqā hatñā, Jisasi Iqu-tāñā qāqiqi ātuma pmqe, nyi nqā-nāuā imāknātmā, āmaqā eeqānāñā iuqā wāunūā-wiyqā hñginqā-qunā emqā imāknqge. ²⁰⁻²¹ Kukñuā-suqā Goti Hanjuwā Iqu, Israitqā iquau āwikqā iunī, nyi nqā-nāuāñi yāpā iqi miqā itñqe. Ii Nyi iqueni āvquatāmāuqāñqā ma. Nyi Kraisi Iqueā suqā iunā yāpā iqi āpmamā, qānakñāñi, iu itñqe. Itanqā nyi Israitqā iquatā anā āpmamāñganī, ānaunñi suqā qu itqātanguwā iu yāpā iqi itñqā-panā-qunā eāmā, iquau itmamqā diñqe, anā āpmetñqe. Ināqe āmaqā huizi suqā iinjī maeqā etanguwā iquatā āpmamāñganī, nyi āmaqā suqenqā maqñqā-quvqā matmā, iquau itmamqā diñqā imākātñqe. ²² Itanqā āmaqā quwqā quuvqā heqiyqe yāñāñāñqā maetangqā duni, nyi qu enqā-pa asānāñā imāknātmā, itmamqā diñqā itñqe. Suqā iinjī, nyi āmaqā āki-ākitanā āpmeñwā iunī, suqā qu imākātqātanguwā-pa imākātmā, qu qui mimāknqā ipu, hāñā pmeññqe, yāñā āqānātñqe. ²³ Nyi wāunūā eeqānāñi, e imākātñqe, ii kukñuā āngguā we-hunqā-tāñā iquesa itmā imākātqāñā. Ii qutā nyitāñi, iquesa āngguā pmetunqeyi.

²⁴ Hāñā qanā tnāñā iunī, āmaqā hñqua qanā tnāñā āwāpiyā-qe, nātmatqā, āmaqā hñuiqā timāutqā iquenyqā nāñi epqe, hñqunā hñuiqā ātimāutā āmenā. He iñqe, nāqñqā-qae, he-pqe nātmatqā iinjī, inā mapñqāñā yāñā qāñganqpu. ²⁵ Āmaqā hāñā huitanā-huitanā itqāñuwā iqua, qu kiqā suqā iunī qānakñā ipu, yāñā qāñgnā. Nātmatqā hāñā iu hñuiqā e ātimāupiyā iuta āmapqe, ii qui imāknāñiqe. Ināqe nātmatqā āngguā, ne nāñi metunqenqā kñuā indqānatunqūā ii, qui mimāknqā yāñiqe. ²⁶ I etanqī nyi qanā tnāñi, hñgi uwqāmqā miqā itqāñā. Āmaqā hñqu nātmatqā hmbinyqā, ipu metñqā kñuā indqānātā imākātñqā-pa, imākātqāñā. Tiinjñqā hmanñi. Āmaqā hāñiu mākā-iqā hñqu huiziqenqā hipae, squnī yunūinā āmeqāqā-panā iinjñqā miqā itqāñā. ²⁷ Nyi nqā huiwā iqueni, iqu nyaqā ānyinqā iunī, qānakñā nyātñqā diñqā ptqā hāmāñā āpāsātqāñā. Nyi iinjī mimāqkqā itmā, kukñuā awi, āmaqā huizi dunā ātumuitmqe, mā nyi nātmatqā āngguā nāñi āwinqā di māmeqāñqā.

10

Israitqā iquauqā kaqā-kawāka quvqā imākmiñuwā-pa, mimāqkqāñqā

¹ Nyāmaqāuā, neqā atqā-awākiqua Mosisi iqueqā āmiqā yāpā iqi pmetanguwāñga, nātmatqā āwimakqenqā kñuā indqāmbñqā ānyinqi. Tiinjī. Qu eeqānā qaquvqā Goti Hanjuwā Iqu huāñqā motquetñqāñā haqeqā ekqā ique yāpā iqi āwāpu,* Eqā-pñā Hāñesqā ique qyāakāmā ikuwi.† ² Ga, qu eeqānā Mosisi iqueā yāpā iqi iqāñqā diñqā, qaquvqā iquesatā, eqā iquesatā, asñā āmakuwi. ³⁻⁴ Inqanī qu eeqānā ymisāñā asitā,‡ eqā asitāñi,§ Dñā Āngguā Iqu vqanqī āngguwi. Eqā i āngguwi, ii Dñā Āngguā Iqueqā hikā qutā qanā anā āumiñuwā iquesanñi. Hikā iqu, ii Kraisi Iquvi. ⁵ Qu eeqāñāñā asānā i meqanguwā-qe, Goti Iqu kuapāñāñā iunqē, yeeqā miqā iqanqī, pizqā āpākonāpu, quwqā huiwi, qua avāqñqeu im-imā āwokāumiñqe.

⁶ Nyi nātmatqā iinjā awā etqe, ii itqā naqā-qakuā āmānātqē. Mā ne iñqe kñuā indqānātāñā, qu nātmatqā quvqe, āngguāñāñā witanqī āqunāpu, āwqā āwivauqanqī imākmiñuwā-panī, ne-pqā iunī mimāqkqāñqe. ⁷ Itanqī he goti quanqā iquauñqe, Israitqā hñqua qonā āwoktāumiñuwā-panī, he-pqe iinjī mimāqkqā iqāñqe. Iinjā imākmiñuwāñqe, Goti Iqueqā bukā iunī, tuwanūā tii āqāñā, “*Āmaqe qu ymisāñitā, eqetā, bñqā qamā āpmakuwi. Ae āmbiyitanī, yeewā quvqe ipñqā āvaukuwiqā.*”*

⁸ Itanqā ne huiwā yāñā hñgi inqā, Israitqā hñqua imākkuwā-panā iinjī, mimāqkqā ma iquanā. Suqā quvqā iinjā imākqanqūwāñga, hiunñi hñqenñi, qutanī 23,000 pizqā

* 10:1 Anqumā Itmakqā 13:21 † 10:1 Anqumā Itmakqā 14:22 ‡ 10:3-4 Anqumā Itmakqā 16:4, 35 § 10:3-4 Anqumā Itmakqā 17:6; A Tāuqā 20:11 * 10:7 Anqumā Itmakqā 32:6

äpäkonġuwi.† 9 Itanġa ne Kraisi neqä Naqä Iqueni, Israitqä hñqua yamwiqä äwikuwä-panji, mävwä iquatunqwe. Qu iinjä iqanġuwänġa, qämäkiqwa pizqä äyā äpäckuwi.‡ 10 Anġumñi, he Israitqä hñqua, mañä kuapā ätuwänminjuwä-panji, matqä iqäpñqe. Quñi, enjätqä ämaqä qui imäqä iqu, pizqä äpäckqe.§

11 Nätmatqä qu e äwimakqe, ii ämaqä huizi di, iu hiñuä quñġpñqenqä ktqä naqä-qakuiyi. Ämaqä, Goti Iqueqä bukä iu nätmatqä iinjä äqäkuwi, ii ne ämaqä qua tqu qui imäknätñqä itqätanġqwe äpmeñquä iquene, suqä asä ique nemeġenqä kñuä indqänġuatunqänäyi. 12 Inji ämaqä hñquki, “Nyi pämä yänänäqñqänänä tä qe ätqäuänänä” kñuä indqänätqänä etanġutqe, mä quannä mapäñqä isñqe anġuanä mindñqe. 13 Yamwiqä he ae emetñqe, ii ämaqä huizi iquau-pqä äwimetñqä-panä asänänjiyi. Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä kukñuä ätätqä iunji, imäqä-qu eäqätanji, yamwiqä iqä hñqu he ämeñġuatätñqenqwe, hiñuinä mäquñquä yänä. Inäqe yamwiqä iqä iqu inä emeqä-qe, he yänänäqñqä äpakanä tqäutpñqänä, Iqu hänaqä emeyänä.

Suqä goti quanġä iquauñqä qonjä woktäuqenqä

14 Iinjñqe, nqä nyämaqä nyi kiñjä änyinätñqä iquenä, he suqä goti quanġä iquauñqä qonjä woktäuqe, wimasiyqänqä etqä. 15 Nyi he ämaqä kñuä iqä anġuanänä-tänuenä etanġä eqänätmä etqä. Inji hiqä-hiuä nyaqä kukñui iwäsäupñqe. 16 Eqä-häkä Jisasi Iqu ämetä, “änġuiqä” ätkqä iquenyqe, ne Goti Iqueni, “änġuiqä” ätuätqänju. Ne häkä iquesa anġquänġanji, Kraisi Iqueqä häneqetä naqä-hñqunänqä aquvā ämänaqiyqi. Itanġa bretqä ne äkutätunqwe, Kraisi Iqueqä huiwitä naqä-hñqunänqä aquvā ämänaqiyqi. 17 Bretqe, hñqunä etanġi, ga ne kuapänänä iquene, buayä iquenyä änatunquä etanġi, ne qokä-apäkä iquene, huiwi naqä-hñqunä äyā änyänju.

18 He Israitqä iquauñqä kñuä indqämbu. Qu nanju hiqäva imäkäpiyā iuta ämepu änäpiyänġanji, quwaq-quwä hiqäva-imäqä iquata naqä-hñqunä epu, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutqänjuwi. 19 Nyi kukñuä ii ätqä tqesani, goti quanġä iquauñqätä, ä ymisanä iquauñqä hiqäva imäkätqänjuwiñqätänji, iqua nätmatqä naqä-qakuiqä etqenä ätqä? Oee. 20 Nyi tiñjä ätqä. “Nätmatqä ämaqä quuvqä maeciyyä iqua hiqäva äqiyquwi, ii qu Goti Iquenyqä maeciyyä ipu, dnä quvqä iquauñqä äqiyqäuä.” Itanġa, nyi “He dnä quvqä iquata anä iqänqe, manyiñqä yänqiyä” ätätmä etqä. 21 He eqä-häki, Naqä Iqueqetä, dnä quvqä iquauqetänji, du-bu manäkiqä ipnä. Tiñjä-pqe inä eä. He Naqä Iqueqä hiqäva-imäqä ttawä iutä, dnä quvqä iquauqä iutänji, du-bu mäpmayäkiqä ipnä. 22 Inji ne suqä iinjä imäkatqe, Naqä Iqu nenyqe, “He Nqänänjuenqä” ätätqä-qe, ne Ique äwqä quvqä nyuewiyquanä. Ii quvqe. Nyaqä yänänäqñqe, Iqueqe mämwäqätäuqä eä.

Suqä, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupñqä imäkqenqä

23 Ämaqä hui, “Ne nätmatqä eeqäpnänji imäkqe, pmua ma, anġuä imäkätqänunä” ätätqänä. Inäqe, hui yätamäkqä anġuä neyqe, ä hui yätamäkqä mäneyqe. Itanġa hui, ämaqä huiunji, yänänäqñqä tqäupñqe, yätamäkqä mävwä yänä. 24 Ämaqä hñqu yätamäkqe, kiqä-kiuanä minqä yätñqä itä, ämaqä hñqe-pqä inä vquätñqänänji. 25-26 Apqä Bukä iunji, kukñui tiñjä äqänä. “*Qua iquä, itanġa nätmatqä eeqänänjä iu äwiñqe, ii Naqä Iqueqänänjqä.*”* Inji, nanju mbqänqä imäkqanġuwi, he kñuä kuapänä eyqanġuti yatñqä miqä, hiñgi mbqä ipu bñqe. 27 Tiñjä-pqe inänji. Ämaqä quuvqä maeciyyä hñqu, buayä anä bñqä tääqä etätmeqanġi upñqä ipiyi, kñuä kuapänä indqänäpu yatñqä miqä, qanyä qeiqi äpmewäpu, buayä iqu äänä-äänä etapqe, qanyä bñqe. 28 Inäqe ämaqä hñqu, “Nanju tä, goti quanġä iquauñqä hiqäva ae äqäyquwiqä” etätqe, he ämaqä iqu iinjä etätqenqätä, suqä quvqä imäkqenqä äwäwa iqenqätä, kñuä indqänäpu, nanju manqä ipñqe. 29 Nyi kukñui, “Suqä quvqä imäkqänqä äwäwa iqä iinjä” etqe, ii he hiqä-hiuä äwäwa iqä dinqä kñuä ämamä matqä iqä. Ämaqä iinjä etätqä iqu, henyqä, “Iqua suqä quvqä imäkqäuä” kñuä vqä iinjä etqä. Ii tiñji. Nyi nätmatqä eeqäpnänji hiñgi imäkqä etanġqetani, ämaqä huiziqu kñuä pkäpkä indqänätä, nyaqä kñuä indqänqweunji manġunmäqä yänä. Inäqe nyi iquenqä kñuä indqänämitanji, nanjuä iinjä pmua imäknmä. 30 Itanġa nyi buayä nmqä itmä, Goti Ique, “änġuiqä” tqanġundqe, ämaqä hñqu, buayä iquenyqe, “Iqu quvqä imäkätä anġiyä-qe” mandqä yänä.

31 Iñqe tiñji. He buayä eqä änäpiyänġa, ä nätmatqä äki-äkitanji imäkäpiyä iunji, hesä, huiziqua-pqetä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupñqä imäkqänqwe. 32 Nyi imäkätñqä-pa, he ämaqä Israitqä iquauñä-qe, Grikä iquauñä-qe, ä Goti Iqueqä

† 10:8 A Täuqä 25:1-9 ‡ 10:9 A Täuqä 21:4-9 § 10:10 A Täuqä 16:41-50 * 10:25-26 Apqä Bukä 24:1; 50:12; 89:11

āmaqā iquauñā-qe, hanā-iqā āmepu āwāwa iqā diñqā miwimāqāñqe. ³³ Nqā-nāuāñi, Goti Hanjuwā Iqu, qu hāñā iqumuātātñqā diñqe, nyi wāunui yātamāqē, ñqā-nāuā iñgmqā iuñqānā miqā, qu-pqā inā wimqā imākātñqe. Iiññqe, nyi suqā āñguāññi, āmaqā eeqānā āwinyātñqā iuñqānā imākātñqe.

11

¹ Nyi suqā Kraisi Iqu imākātñqā iuñi qānaknā itmā imākātqāñā. Ga he-pqe nyi imākātqātangqā iuñi, qānaknā inā nyiyāpu imākqāñqe.

Suqā, Goti Iqueqā yoqenqā aquvā qñqenqā (11:2-14:40)

Suqā, nyuāñā huāqā huātñqenqā

² He hea ique-iquenji, nyinyqā kñuā āpakānā indqānāpu, itanğa nyi kukñui āmetmā nāñqā etapātñqā iuñi qānaknā iqanğuwñqe, nyi heyaqā yoqe, haqeqā āmatnāmāutqāñā.

³ Itanğa nyi he tiinñqā nāqñqā mapñqā ānyinji. Qokā eeqānāñā iquauqā nyuāñi, Kraisi Iquvi. Itanğa, apākiyqā nyuāñi, qokiqe etanği, itanğa Kraisi Iqueqā nyuāñi, Goti Hanjuwā Iquvi. ⁴ Inji qokā hñqu, Goti Iquenyqā tāāqā ātātāqāñga, ā Goti Iqueqā kukñuā hiñuā ātātāqāñga, iqueqā nyuāñi huāqā āutnāqāñga ātqe, ii iqu iqueqā Nyuāñā Iquenji womba āvqi. ⁵ Itanğa apākā hui, Goti Iquenyqā tāāqā ātātāqāñga, ā Goti Iqueqā kukñuā hiñuā ātātāqāñga, iyyqā nyuāñi huāqā mautñqā iqāñga ātqe, ii iyyqā nyuāñi iquenji womba āvqi. Ii iinā imākqe, ii apākā hui, iyyqā nyuāñā dā eeqāpnā hāuā āmatnātqā nyuāñā huiwi, ātnāñā iqi ānyāñqā-panā iinji. ⁶ Inji apākā hui, iyyqā nyuāñi huāqā mautñqā itñqā etanğutqe, iyyqā nyuāñā de, hāuā tāvāmāutñqe. Ināqe de hāuā tāvāmāunqetā, hāmānā ktāmāunqetā womba meqā etanğqetani, iyyqā nyuāñi huāqā hutnātñqāññi.

⁷ Suqā iinā iquauqā quati, tiinji. Qokā iqua, Goti Hanjuwā Iqueqā ktqā enqā-panā epu, ga Iqueqā yoqā naqe āmotqueqāñqetani, qu iquauqā nyuāñi huāqā mautñqā ipñqe. Itanğa apākā iua, qu qokā iquauqā yoqā naqe āmotqueqāñqe. ⁸ Tiinā-pqe. Qokā iqu, apākisa ātimāukqā ma, oee. Apāki, qokā iquesa ātimāukqā eā. ⁹ Iinā etanğqā-qe, tiinā-pqe ināñi. Goti Hanjuwā Iqu kñui, apākinyqā ganā indqānātā, qokā iqu, iinyqā imākkqā ma, oee. Iqu kñui, qokā iquenyqā ganā indqānātā, apāki, iquenyqā imākkqā eā. ¹⁰ Iinā eāñqā-qae, apākā iua, huiziqueqā yāpā iqi pmetñqā motquapñqe, quwqā nyuāñi huāqā hutmbñqe. Iua iinā imākqāñqe, enātqā iqua hiñuā āqumbu pmetanğā iutayi.

¹¹ Ināqe, ne Naqā Ique āmuāññāñqetani, apākā iua, qokā iquauñqe, kiui matqāuñqā etanğpi, itanğqāñga qokā iqua-pqe, apākā iuañqe, iinji matqāuñqe. ¹² Ii tiinā etanğiyi. Hiñuicāññi Goti Hanjuwā Iqu apākā timātñqe, qokā iqueqā huiwi āmetā imākkqe. * Itanğa tāñganji qokā iqua, apākā iuaqā huiwā iuta āyā ātimāutqāñā. Itanğa nātmatqā eeqāññā ātimāutqāñuwi, ii Goti Hanjuwā Iquesanji.

¹³ Inji tiinñqe, hiqā-hiuā iwāsāupiyā. “Apākā iua, quwqā nyuāñi huāqā mautñqā ipiyāñga, Goti Iquenyqā tāāqā tqe, ii āñguātiyā, quvqātiyā?” ¹⁴ Āmaqēuqā suqā iuñi, nāqñqā tiinā āyā ānātapqi. “Qokā hñqu dā quāuqā huiqñqā etanğutqe, yoqā naqā māmēqā yānā. ¹⁵ Itanğa apākā hui dā quāuqā āuiñqe, iyyqā detani yoqā naqā menā.” Ii tiinā etanğiyi. Goti Iqu, apākā iua dā quāuqā huiqñqe, ii quwqā gquā enqā-panā āwikqe. ¹⁶ Āmaqā hñqu, nyi kukñuā iinā ātqā iuññqā yeeqā miqā itā, kukñuā-tāñu etanğutqe, iqu nāqñqā tiinā metñqe. Ne qānaknā yatunqee, suqā huii aañqā etanği, itanğa Goti Iqueqā yoqenqā aquvāqñqā iqua-pqe qānaknā ipñqe, aañqā ināñi. Ii qāqunāñi.

Naqā Iqueqā ymisanji, qāyunā nqenqā

¹⁷ Nātmatqā nyi tāñga kukñuā tmqā iqā iuññqe, heyaqā yoqe haqeqā āmatnāmāutmā matqā imā. Tiinā dutanji. He aquvā āqāñāpiyāñganji, qeiqi māñinquenā, hanā-iqā kuapanā ānyātqāñuwenji. ¹⁸ Hanā-iqā hiñuicāñi, nyi qāte ti āwiyāñqe. He Goti Iqueqā āmaqā epu Jisasi Iqueā yoqenqā aquvā āqāñāpiyāñganji, awā āqāyāpatnātqāñuwi. Itanğa nyi iinñqe, “Ii naqā-qakuñqe” quuvqā wāñqāpu, tiinā iuta eqiyqā. ¹⁹ He kiui-kiui iinā āpmapiyitani, “Suqā Goti Hanjuwā Iqu āwinyāñqā iuñi, qānaki naqā-qakuñā itqāñuwi, ii tqkuatiyā” tpu, hiñuā qumbñqe. ²⁰ He aquvā āqāñāpu, suqā ymisanā nqenqā Naqā Iqu āmānātquakqeu qānaki ipiyāñganji, naqā-qakuñā miqā itqāñuwi. ²¹ Ii tiinā dutanji. He hñqunā-hñqunā, ymisanā mapñqā ipiyāñganji, “huiziqua āñā ipñqāpiyā” tpu hiñuā ganā māqunquā, maqāñā meqā-quenji. Iutanji, hñqua buayā dā pmetanğuwāñga, itanğa hñqua eqā yāññāñqñqe

* 11:12 Ipāqāqā 2:21-22

änäpu, hiqiiyqä iqäpnä. ²² He buayätä eqätä bñqe, heqä anä yuuiwu äpmapu ñqänäñi, anä maequenda? Ä Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iquauñi, quvqä itquepu, ga ämaqä nätmätqä maeqä iquauñi, womba wipñqätanä? Iñqe nyi änänyä hetmqe? Nyi heyaqä yoqe, haqeqä mamäumqätanä? Oeyä, heqä suqä iñqe, nyi iñi, mimäqkä imä.

²³⁻²⁴ Iñi nyi kukñuä awä qänğanä ae etmiñqe, ii nyi Naqä Iquesa ämakqeyi. Ii tiinji.† Heatqä Naqä Jisasi Iqueni pizqä päkññqä iquauqä hipa iu vqanğqä iqueni, Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Iqueni, “änğuiqä” ae ätuäqetani, äkutätä, ti ätukqe. “Tä Nqä huiwi, he yätamakqä heyätñqä etapqänä. He Nyinyqä knuä indqänäpu, iñä imäkqäpnä.” ²⁵ Qu buayä qäpu ganğuwänğa, Iqu wainqä-eqä-häkiqenji, suqä asiqu imäkätä, ti ätukqe. “Wainqä-eqä-häkä tä, kukñuä änyä-hänä Goti Iqu guä ämäsäukqä iiyi. Ii naqä-qakuä imäkätñqe, Nqä häñeqe, equatemqänä. He eqä-häkä tqe äknğa ti änäpiyänğanji, Nyinyqä knuä ämepu, iñä imäkqäpnqä.” ²⁶ Naqä Iqu anği äpätqänğanqe, bretqä tätä, wainqä-eqä-häkä tätä, he äknğa ti änäpiyänğanji, Naqä Iqu äpäkönğqenqä, suqä iuta ämaqeu motqueqäpnqe.

²⁷ Iñä dutani, ämaqä hñqu, Naqä Iqueqä bretqetä, eqä-häkä iunjitä knuä qäyunä mämeqä eä änatqä iqu, Naqä Iqueqä huiwitä häñqetäñi qui imäkätä, kukñuä menä. ²⁸⁻²⁹ Ämaqä hñqu, Naqä Iqueqä huiwiñqä ganä miwäsäuqä, buayitä eqetä änatqe, iqueqä-kiuä iñä änatä, hanä-iqä ämaenji. Iutani, Naqä Iqu kimanji ävänä. Iñi, ämaqä hñqu, iqueqä-kiuä ganä iwäsänäqetani, bretqetä, eqä-häkä iunjitä, inğa nätnqe. ³⁰ Ganä miwäsäunqä iutani, hiyaqä awä iqisanji, ämaqä kuapänä yänänäqñqä maeqä epu, täñä-yaqä wiqanğä, itanğa hñqu pizqä hämänä ae äyä äpäkönätqänjuwi. ³¹ Inäqe ne bretqä iñjitä, wainqä iñjitä ämetunqunä, neqä-neuä ganä äñğuanä iwäsäunğqeu, Naqä Iqu mäewäsäuqä itä, kimanji mänätapqänqe. ³² Itangi Naqä Iqu änewäsütä, hanä-iqä iñjisua änatapqe, ii Iqu ämaqä qua iunji yuuwä ätäutäqänğanji, ne-pqe qäsä minemäkqä yäniñqä, jänä inemäkätñqä änatapqi.

³³ Itangi, nyämaqäüä, nyi tiinjä etqä. “He ymişanä bñqä aquvä äqäyäqänäpiyänğanji, he ganä timäupqä iquenä, maqänä mämeqänqe, qänakñä iquauñqä hinuä äqumbu pmapñqe. ³⁴ Itangi hñqu buayänqä dä vqanğutqe, hiqä aquväqñqä iqisanji hanä-iqä Goti Iquesani matimäuqä itñqä diñqe, iqueqä anju äñğa timäutñqe.”

Hanä-iqä änyä äwiñqe, hinuä maeqänmqä anği äquvepmqänğa, jänäñi inğa imäkñniqe.

12

Dñä Äñğua Iqu, ne imäkätunquä inemäkqenqä

¹ Nyämaqäüä, ämaqä quuvqä heqiyä iqua imäkññqä iwimäkätñqenqä näqñqä mapñqä änyinji. ² He quuvqä maeqiyqä äpmapiyänğanji, goti quanğä manä matqä iquau qonä woktäupñqe, hiqä äwqe evauqanği imäkmiñjuwñqe, hiqä-hiuäñi näqñqä ae äyä enä. ³ Iñinqe nyi tiinjä etmqe. Ämaqä hñqu, “Jisasi Iqueni, Goti Iqu qui iwimäkätñqä änyinjiyä” ätqe, ii Goti Iqueqä Dñä Äñğua Iqu, iqtä mäpmeqä etanğqä iuta tänä. Itanğa ämaqä hñqu, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” ätqe, ii Dñä Äñğua Iqu iwimäkqanğqeta tänä.

⁴ I etanği, ämaqä iquene wäunjuä huitanä-huitanä imäkquatuñquä näqñqetä, yänänäqñqetä, ne hinqi ämetunqeu, ii dñä hñquauta ma, Dñä Äñğua Kiuänänä Iquesanji. ⁵ Itanğa ne wäunju huitanä-huitanä yätamakqenqä imäkätunqeu, ii naqä huiziquauñqä ma, Naqä Kiuänänä Iquenyqe. ⁶ Tiinjä-pqe inänji. Ne wäunju huitanä-huitanä imäkqanğquñğa ätimäutñqe, ii Goti Kiuänänä Iqu imäkqanğqä iutani. Nätmätqä eeqänänä iñi, Goti Iqunä eeqänänune inemäkätqäüä.

⁷ Itanğa Dñä Äñğua Iqu, nesä hñqunä-hñqunä äpmeqänğa, Iqueqä yänänäqñqä ämotquetñqe, ne inemäkätqätanğuti, ga ne ämaqä eeqänänä iunji, äñğua iwimäkquatuñquänäyi. ⁸ Dñä Iqu ämaqä hñqueni, iqu kukñui, äñğua iwäsäuqänqä näqñqeta tquätñqä ävätä, itanğa hñquququeni, Dñä Asiqu kukñui näqñqä iuta tquätñqä ävätqäüä. ⁹ Itanğa hñqueni, Dñä Qäqu, iqu quuvqä yänänäqñqä heqiyätñqä iwimäkätä, ä hñquququeni, ämaqä täñä-yaqä-tänä iunji, äñğua iwimäkquätñqä iwimäkätqäüä. ¹⁰ Itanğa hñqueni, iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänäñi imäkquätñqä iwimäkätä, itanğa huiziqueni, iqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hinuä-tquätñqä iwimäkätqäüä. Itanğa hñqueni, iqu dñä huitanä-huitanä eeqänänä iquau iwäsäuqätñqä iwimäkätä, itanğa hñquququeni, anä-kukñuä huitanä-huitanä tquätñqä iwimäkätqäüä. Itanğa hñqueni, iqu anä-kukñuä iñä iquauñi, kiqä quatinqä äkunmäkätä tquätñqä iwimäkätqäüä. ¹¹ Dñä Äñğua Kiuänänä Iqu Qäqu, ämaqe, qu

† 11:23-24 Matiu 26:26-28, Makä 14:22-24, Lukä 22:17-20

wäunüä iinj eeqänäni imäqäpñqä iwimäkätqäüä. Iqu Iqueqä äwinqä iutanji, Kiqä-kiuä ämaqä hñqueni, huizi ävätä, itanğa huiziqueni, huizi-mända ävätqäüä.

Huiwi naqä-hñqunä eñqu-qe, kuapänä äučätänggäwäñu

¹² Ämaqeüqä huiwi, naqä-hñqunä eäqä-qe, kuapänä äučätänggäwä.* Itanğa iinj äučätänggäwäñqe, kuapänäni qäyä etanğqä-qe, huiwi-qu naqä-hñqunä eä. Inji Kraisi Iqu-pqe, asä iinj. ¹³ Ii tiinjä duta etqä. Israitqä iquauñä-qe, ä Grikä iquauñä-qe, itanğa wäunüä-wiyqä hñgingqä iquauñä-qe, ä ämaqä hñqueqä yäpä iqı mäpmeqä iquauñä-qe, ne eequne huiwi naqä-hñqunäñqä, Dñä Asiqu asñä änaqiyätä, itanğa eequne ique guatunqwe, Kiqä-kiuä änatapqce. ¹⁴ Ne näcñqce, huiwi-qu nätmätqä hñqunäñä-tänjä maeqänqce, huitanä-huitanä äučätänggäwäqä iuta hiätänä. ¹⁵ Inji yuki-qu, "A, nyi hipa-qunä manä, nyi huiwi-queni mauqätänqä injänä" qäyä ätätqä-qe, huiwi-queni yqänä äučätänä. ¹⁶ Itanğa qäte-qu, "Häwe, nyi hiñuä-qunä manä, nyi huiwi-queni mauqätänqä injänä" qäyä ätätqä-qe, huiwi-queni yqänä äučätänä. ¹⁷ Inji huiwi-qu eeqäpnä hiñuinänä etanğutqce, kukñuä qäte äänä wiyäniqı? Inji huiwi-qu eeqäpnä qätenänä etanğutqce, nätmätqä sisnyani äänä wuweniqı? ¹⁸ Inäqce huiwi-qu iinjänqä ma, Goti Hanjuwä Iqu naqä-hñqunä hiätätñqä, äučätänggäwäñqä iquauñi, Iqueqä äwinqä iuta iwäsäütä ekqe. ¹⁹ Iinjä äučätänggäwäñqä eeqänänä iqua, asi-qunä etqce, huiwi-qu ätimäuniqı? ²⁰ Inäqce huiwi-qu, iinjäqu hmanji. Huitanä-huitanji eeqäpnä äučätänggäupuiyitanji, naqä-hñqunäni, ii eä. ²¹ Itanğa hiñui-qu hipae-queni, "Nyi sitanji manyingqiyä. Nyi ñqä-näüänä enqce, ii äñguiqe" mätquä yänä. Itanğa nyuäñi-qu yuki-queni-pqe "Nyi sitanji manyingqiyä. Nyi ñqä-näüänä enqce, ii äñguiqe" mätquä yänä. ²² Iinjä etanğqä-qe tiinji. Huiwi äučätänggäwäñqä iquauñqce, ne "Yänänäñqä maeqä-queqä" kñuä äneyätñqce, iqua wäunüä naqätänji. ²³ Itanğa äučätänänqä hñquauñi, ne iquauqä yoqe haqeçqä mämamäučänänä iquauñi, qäkämä iwimäkätänä, iquauqä yoqe haqeçqä kiñjä äyä ämuämäutqänju. Itanğa äučätänggäwäñqä huizi, womba änatapätqänjuwä iquauñi, ne qäkämä qeçätqetä zä kittqiyquanä. ²⁴ Itanğa huiziquauñqce, ne, "Qeçätqeqä" kñuä neyqanğuti, qäkämä miwimäkqä iquanä. Inäqce Goti Hanjuwä Iqu hñqunä-hñqunäni, naqä-hñqunäñqä yauçätä ämitäqänğani, äwa itqänjuwä iquauñi, yoqä naqä äwäqce. ²⁵ Iinjä enqce, huiwi-qu ipiñyñqä mandumäkñqä itä, äučätänggäwäñjuwä hñqunä-hñqunäñä iqua, suqä asänänjinä imäkäpu, äñguänä mingpñqä imäkkqce. ²⁶ Itanğı iutanjä hmbu hanjä-iqä ämeçäqce, huiziqua-pqe asänä mapnä. Itanğa isuautanä hmbu yoqä naqä ämeçä-qe, huizisua-pqe iputä yeeqä anä ipnä.

²⁷ Itanğı he eeqäpnäni, Kraisi Iqueqä huiwi naqä-hñqunä epu, hñqunä-hñqunäni Ique qe äučätänänä. ²⁸ Itanğa Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iuqä awä imdani, wäunüä tiinjä imäkqäpñqä äwikkqce. Hiñuiqänji, ämaqä kukñuä awä tquäpñqä dowatqäqä iqua etanğä, ita ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hiñuä-tqäpñqä iquayı. Itanğa ämaçe näcñqä-vqäpñqä iqua etanğä, ita ämaqä nätmätqä änä mimäkqänänji imäkqäpñqä iquayı. Ita ämaqä täñä-yaqä huitanä-huitanä-tänjä du, äñguä imäkqäpñqä iqua etanğä, ita ämaqä huizi du yätamäkqä vqäpñqä iquayı. Itanğa ämaqä wäunüä eeqänänji ämiçäpñqä iqua etanğä, ita ämaqä kukñuä huitanä-huitanji tqäpñqä iquautä atäunjuä ikqe. ²⁹ Ämaqä eeqänänji, kukñuä awä tqäpñqä dowatqñqce, hmanqce. Itanğa eeqänänji, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqñqce, hmanqce. Itanğa eeqänänji, näcñqä-vqñqce, hmanqce. Itanğa eeqänänji, nätmätqä ämaqä mimäkqänänji imäkqäñqce, aañqänqce. ³⁰ Itanğa eeqänänji, yaqä-tänjä iquau äñguä imäkqäñqce, aañqänqce. Itanğa eeqänänji, kukñuä huitanä-huitanä tqänqce, hmanji. Itanğa eeqänänji, kukñuä iquauñi kiqä quatñqä äkunmäkqänqce, hmanqce. Qu wäunui, quwqä kiui-kiui imäkqänqä ekuwä eä.

³¹ I etanğı, wäunüä iinjä imäkqänqä näcñqetä, yänänäcñqetä, Goti Iqu hiñgi ävätñqä iutanä äñguänänä, huiziu ämawqätäunjuwä iquau mapñqce, he hiqä enqetä, kñuä äwqetä, yänänäcñqä vqänqce. Itanğa nyi täñğani suqä huiziquau ämawqätäunqä hñquenyqä, awä tiinjä hetmqce.

13

Suqä, huiziunqä winqenqä

¹ Nyi ämaçeunji, ämaçeüqä kukñuä huitanä-huitanjitä, enätqä iquauqä kukñuitä, ätuätmängani, suqä ämaçeunqä nyinqce, mämeqä imä, tumqä etanğutqce, ii tiinji. Nyaqä kukñuä iinj, makuä oonqä ätqa-parjä iinj ätqä. ² Itanğa nyi Goti Iqueqä

* 12:12 Romä 12:4

kuknjuä hiñjuä-tqä-qunä eämä, Iqueqä nätmatqä zä wiqeuñqätä, nätmatqä huiz-iuñqätä, näññqä eämä-qe, çoçoñä iquauñi, “Zä enqä-pa äyawa, näññyñqä upuyiä” tqäñqä, quuvqä heqiyqä yänñänñqä-täññunä eämä-qe, inäqce suqä ämaqeunqä nyinqe, mämeqä imä etangutqe, ii nyi ämaqä aanä quvqunji. ³ Itanğa nyi nqä nätmatqä ae ämenqä eeqäpnäñi, ämaqä äwa itqätanğuwä iu ävätmä-qe, nqä huiwi, tä qäyä nğäyikapñqä äwinyätmä-qe, suqä ämaqeunqä nyinqe, mämeqä imä etangutqe, ii Goti Iqueqä hiñjuä iqinji, yätamäkqä manyiyqä yänä.

⁴ Ämaqä, ämaqeunqä äwinyänqä iqu, hanjä-iqä qäyä äwimeqanği äwqä hanjuä änyä pmeqä-qu eä, ämaqä huiziuñqä qeqä tmäkqä-qu eä, ämaqä hñqueqä nätmatqä hiñjuä äqunätä “Nyi ämamqeçä” matqä-qu eä, kiqä-kiuänqä awä matñqä-qu eä, itanğa iqueqä yoqe haqeçä mämamäuñqä-qu eä hiätätñqe. ⁵ Itanğa suqä äñguä iunji tuwä mäwqä-qu eä, iqueqä-kiuänqce, kñjuä pkäpkä mindqänqä-qu eä, äwqä tnäñi maqänä mimäkqä-qu eä, quvqe iwitqeeqanğuwinqe kñjuä aquvä mämamäuñqä-qu eä hiätätñqe. ⁶ Suqä quvqenqä aquvänä miqä itä, itanğa äñguä naqä-qakuñqä, aquvänä iqä-qu hiätätñqe. ⁷ Itanğa hanjä-iqä eeqänäñi ique makittiyqä iqanğuti, iqu hea ique-iqenji, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätä, nätmatqä äñguä wimetñqä diñqä kñjuä yänñänñqä ävä äpme, itanğa qunanjä mapäkñqä yänñänñqänänñä tqäütänä.

⁸ Suqä ämaqeunqä äwinqä tqu äwa miqä, äpakänä witäniqe. Inäqe Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hiñjuä ätmitpçä itä, itanğa anjä-kukñuä huitanjä-huitanjä ätmitpçä itä, itanğa ämaqeunqä näññqä huitanjä-huitanjä itäñi, hma hiäniqe. ⁹ Ii tiññä dutayi. Täñğanji ne näññqe, du-du inqä ämenä, itanğa Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä-pqe, du-du inqä hiñjuä äyä ätätqänju. ¹⁰ Inäqe qänakñi nätmatqä eeqänäñi, naqä-qakuä qäyunänä ätimäuqäqe, inganji nätmatqä du-du inqä iinji, hämänänä hma heqänqe. ¹¹ Ii tiññä enqä-panji. Nyi ymeqä wänqä emänğanji, nyaqä kukñuä tqetä, iwäsäuqetä, kñjuä indqänqetäñi, ymeqä wänqä isua imäkqä du, imäkminqe. Itanği nyi naqä-qunä ae etmänğanji, ymeqä suqe ävquatämäukqe. ¹² Tiññä-pqeyi. Ämaqä, hiñjuä yänqçetä hiñjuä iqänätqänjuwä-pa, ne täñğanji, ätnänäqä mäqunquä itqänju. Qänakñi hea iññä timäütqänğanji, ämaqä anä äpmepu hiñjuä iqänätqänjuwä-pa, ne naqä-qakui, ätnänäqä hiñjuä iññä qunanique. Itanğa nyaqä näññqä täñğanji, du-du inqä enqe, inäqce inganji, Goti Iqu nyinyqä näññqä äñguänä eqa äpätñqä-pa, nyi-pqe eeqänänñinqä näññqä iññä emniqe.

¹³ Itanğa täñğanji, suqä naqänänñä hñquaqui-hñquenä tiññä iqua äwi. Suqä quuvqä heqiyqä ique, suqä Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä äñguänänñi nätapätñqenqä kñjuä iqä yänñänñqä ävanä hiñjuä äqänanä pmeqä ique, itanğa suqä ämaqeunqä äwinqä ique, iquayı. Inäqe suqä iquautanjä ämäwqätäuñqä iqu, ii suqä ämaqeunqä äwinqä iquvi.

14

Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hiñjuä-tqe, suqä huiziquau ämäwqätäuä

¹ He suqä ämaqeunqä äwinqä ique ämepu imäkqäpnqçenqä, yänñä qänğanğpu. Itanğa wäuñjuä huitanjä-huitanjä imäkqänqä näññqetä, yänñänñqçetä, Dñä Äñguä Iqu hiñji ävätñqä iquau mapñqä diñqce, he hiqä enqetä, kñjuä äwqetä, yänñänñqçä vqanğpu. Wäuñjuä huizi iqua e etanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hiñjuä-tqe ämäwqätäütñqe. ² Tiññä dutanji. Ämaqä kukñuä huitanjä hñque ätätqä iqu, ämaqä qätä äñguä mäwiycä iqanğuwitanji, iqu qu mätkuä itä, Goti Hanjuwä Iquenyä tuänä. Dñä Iqu iwimäkqanğqä iuta, nätmatqä zä äwinqenqä tänä.* ³ Inäqe ämaqä, Goti Iqueqä kukñui hiñjuä ätätqä iqu, iqu ämaqeunqä quuvqä heqiyqe, yänñänñqçä iwimäkätä, suqä äñğuinä imäkqäpnqçä äwivaucumuätätä, itanğa äwqä hanjuä imbu pmetpñqä iwimäkätä tuänä. ⁴ Ängumñi, ämaqä kukñuä huitanjä hñque ätätqä iqu, iqueqä-kiuä yänñänñqçä imäkñätqätanğqä-qe, ämaqä kukñui hiñjuä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkiu yänñänñqçä iwimäkquänä. ⁵ Nyi he eeqänäñi, kukñuä huitanjä-huitanjä tqäpnqçä nyinätanğqä-qe, kukñui hiñjuä-tqäpnqce, aanä kuapanä änyinätqäuä. Itanğa ämaqä, kukñuä huitanjä-huitanjä ätqäqä iqu, iqueqä kukñuiñqä, “Nyi iññä ätqänä” ätätqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeunji yänñänñqçä iwimäkänä. Iqu iññä mimäkqä etanğutqe, ämaqä kukñui hiñjuä ätätqä iqu, iqueni ämäwqätäuänä.

⁶ Nyämaqäuä, nyi äpätmä, kukñuä huitanjä-huitanjinä etqanğmdqe, he yätamäkqe, nyitanji äänä mapni? Mä nyi he yätamäkqä hemqä diñqce, nyi äpätmä, kukñui, Goti Hanjuwä Iqu ämändqeeqenqätä, ä näññqä änyä-hänñ hñqueñqätä, ä Goti Iquesani hiñjuä-tqenqätä, ä suqä qäyunä imäkqenqätä etmqe, ii qäyunänñi äyuwä. ⁷ Asä iinji,

* **14:2** Korinä äpmaminjuwä iqua, kukñuä huitanjä hñque tqänqä näññqçetä yänñänñqçetäñi, huiziu ämäwqätäukqenqä ätmijnuiwi.

hääwätä gitatä, hänjä-pmeqä maeqä äkakinäqñqä tqua enqä-panjiyi. Iqua äkaka ätnänäqñ maqñganqutqe, apqä tqä iqua näqñqä äñgui mämeqä ipu, hñqäqñ-mända upunä. ⁸ Itanğa, "Tä mäkanqä uwqñganqñqä" ätätä, awi ätnänäqñ matqä iqe, ämaqe mäkanqñqe, nawinyä imäkmñbi? ⁹ Ii enqä-panji, tiñji inänji. He kukñuä awi, kukñuä huitañä-huitañä iunä ätqäupu ätquwi, ämaqä hñqu heyaqä kukñui äñguänä äänä ekitä, näqñqä äñguänä äänä meniçi? Hiyaqä kukñui, eeqäpnä yuñuä ämamä wänä. ¹⁰ Qua täuñi, kukñuä kuapänä äwiqetani, eeqänani, qakuä-tañi. ¹¹ Inji ämaqä hñqu kukñuä dqanqñqä iunji, nyi kiqä quatinqä maqñqä iqanqñdqe, iqu nyinyqe, "Ämaqä hñqäqñisañä-queqä" kñuä vänä. Itanğa nyi-pqe, iquenyqe, asä iñjä imä. ¹² Itanğa he kukñui, huiziqua qätä epñqä ätäpiyänqñi, he-pqe ätnäqä iqi tqä-queñä asä iñjä epñqe. He wäñuä huitañä-huitañä imäkqñqä näqñqetä, yänänäqñqetä, Dñä Äñguä Iqu ävätnqe mapñqä aanä kuapänä enyätñqetani, he nätmätqä iñjä iquatani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä huizi iunji, yänänäqñqä iwimäkqñqñqä iquau mapñqe, wäñuñi yänänäqñqä imäkqñqñpu.

¹³ Inji ämaqä, kukñui huitañä hñque ätätäqä iqu, iqueqä kukñuä iñji anqumä äkunmäkätnqe, Dñä Äñguä Iqueqä yätamäkqñqñqä tääqä ganä ätätä yatñqä vqe. ¹⁴ Inji nyi kukñuä huitañä ätätmä tääqä ätqäqe, ii nyi nqä quuvqä iutanä ätqä. Inäqe nqä kñuä indqñqä iutanä matqä itmitani, kñuä iqu wäñuä hñqu mimäkqä yänä. ¹⁵ Itanği nyi squä imäkmqe? Tiñjiyi. Nyi Goti Iquenyqä tääqe, nqä quuvqä imdatä, nqä kñuä indqñqä imdatä qäsä imäkmä. Itanğa nyi apqe, nqä quuvqä imdatä, nqä kñuä indqñqä imdatä qäsä tmä. ¹⁶ Inji si tääqä ätätñä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeu ämamäutñqñqñi, tqä quuvetänä tqanqñqe, ämaqä kukñuä iquenyqä näqñqä maeqä, hesä anä äpmeqä hñqu, saqä "äñguiqä" tqanqñqñqe, qätä äänä äkiyätä, "Ii naqä-qakuiqä" täniçi? ¹⁷ Si tqä-täuäñi, Goti Hanjuwä Iqueni, "äñguiqä" qäyunä tqanqñqñ-qe, ämaqä huiziqueni yänänäqñqä miwimäkqä yänä. ¹⁸ Nqä-näüänä äpmamänqñi, nyi henji ämaiqtäutmä, kukñuä huitañä-huitañä iutä kuapänä ätätqñqä. Nyi iñjä imäkñqñqä iñqe, nqä Goti Hanjuwä Iqueni, "äñguiqä" ätuätqñqä. ¹⁹ Iñjä qäyä etanqñqä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, Jisasi Iqueä yoqñqä aquväqñqñqä iunji, nyi kukñuä ätätmänqñi, kukñuä huitañä-huitañä iutani quäuqñänänä" tumqñqe, manyñqñi. Qu näqñqä äñguänä mapñqä diñqe, nyi kukñuä qu näqñqä eäñuwä iutani, homä imäkätmä tumqñqä änyñqñi.

²⁰ Nyämaqäüä, heqä kñui indqñqñqe, ymeqä wänqä isauqetäñi, asänänä mämeqñqñqe. Ymeqä nandqä isua, suqä quvqñqñqä maqñqä eäñuwä-pa, iñjä pmetñqñqe. Inäqe hiqä kñuä indqñqñqe, ämaqä naqä kñui metñqñqe. ²¹ Kukñuä huitañä-huitañä tqñqñqe, kukñuä-suqä iunji, tuwanjuä tiñjä äqänä äwi.

"Nyi nqä kukñui, ämaqä kukñuä huitañä tqä hñquau äwimä. Itanğa iqua quvaqä manä iutani, ämaqä täqi äpmeñuwä iquau awä tqanqñuwänqñga, qu nyaqä kukñui qätä wiyqñqñqe, enyqä ipñqäüä." Kukñuä tä, Naqä Iqu Kiqä-kñuä ätkqe.

²² Itanği Dñä Äñguä Iqu, kukñuä huitañä-huitañä tqñqñqä ävätnqe, ii ämaqä quuvqä heqiyqä iqua, hiñuä e äqunäpu, Goti Iquenyqä näqñqä mapñqä maetqe, ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, hiñuä e äqunäpu, Iquenyqä näqñqä meqñqñqe. Inäqe Dñä Äñguä Iqu Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqñqä ävätnqe, ii ämaqä quuvqä maeqiyqä iquauñqä maetqe, quuvqä heqiyqä iquauñqñqe.

²³ Inji Goti Iqueqä qokä-apäki, qu aquvä äqämbiyi, hñqñunä-hñqñunä kukñuä huitañä-huitañä tqanqñuwänqñga, ga ämaqä maqñqä hñqñuñä-qe, ä quuvqä maeqiyqä hñqñuñä-qe, yäpä ingisa äyapäpu qätä äwipiyi, "He hiqiyqä itqñänäüä" tupñä. ²⁴ Inäqe qu iñjä äpmapu kukñuä awi, hiñuä-tqä iqua tqä-panä tqanqñuwänqñga, ämaqä quuvqä maeqiyqä hñqñuñä-qe, ä ämaqä maqñqä hñqñuñä-qe, iquau äwimetqe, quvaqä kukñuä tmämäquqñquwi, iqu eeqänänji qätä äwiyäqe, iqueqä suqä quvqñqä kukñuä mitqñänänä wiyänä. ²⁵ Inqñi ämaqä iñjä iqu, iqueqä kñuä indqñqä quvqä zä äwämätätqñqe, näqñqä ämeqe, Goti Iqueqä yoqä haqeu mamäutñqä qonä äuktäutä, hipenji qua bu eätä, "Iyää, aanä naqä-qakuänänji. Goti Hanjuwä Iqu hesä anä äpmenä" tänä.

Jisasi Iqueä yoqñqä aquvä äqänäpiyänqñi, suqä qäyunä imäkqñqñqe

²⁶ Nyämaqäüä, iñji änäñqñqe? Ii, he Jisasi Iqueä yoqñqä aquvä äqänäpiyänqñi, suqä tiñjä imäkqñqñqe. Hñqua wäñuñi, apqä tqñqñqä meqñqñpi, hñqua qokä-apäkä iu näqñqä-vqñqñqä mapñqe. Itanğa hñqua wäñuñi, Dñä Äñguä Iqu motqueqñqñqe, awä-tqñqñqä meqñqñpi, hñqua kukñuä huitañä-huitañä tqñqñqä meqñqñpi, itanğa hñqua

kuknjuā iinj, ākunmākqānqā mapnqce. Nātmatqā eeqānānā he iinj imākppqe, ii Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā eeqāpnānā iu yānānānqā iuwimākqāpnā.

²⁷ Kuknjuā huitanā-huitanā tqā iquauņqce, āmaqā hņquacuņqā-qe, ā hņquacui-hņquenā-qe, iqueqānnga-iqueqānnga tqanņpi, itannga hņqua ākunmākqānqce. ²⁸ Āmaqā kuknju ākunmākqānqce hma etangutqce, āmaqā kuknjuā tātņqā iqu, qokā-apākā huiziuqā awā imņi qanyā āmenāmiqā āpme, kuknju Goti Hanjuwā Iquesā iqueqā-kuiātānā tqānqce. ²⁹ Itannga Goti Iqueqā kuknju hįjuā-tqā iquauņqce, hņquacuņqā-qe, ā hņquacui-hņquenā-qe kuknjuā tqanņpi, huizi 'kuknjui ānā ātqāpiyā' tpu, iwāsāuqānqce. ³⁰ Itannga āmaqā quamā ii āpmamitātqā hņqu, Dņā Anņuā Iqu motqueqanņqce, awā-tqānqā āmeqanņutqce, āmaqā kuknjuā tmitātqā iqu, kuknjuā matqā qanyā tqāutņqce. ³¹ Kiqā quati, tiinj. Inyānā timāuquātņqce, qokā-apāki, qu nāņņqā āmepu quwqā āwqā imņi yanņānqā imākānyuembņqce, hņqueqānnga-hņqueqānnga pāmā ātqāuāqisāpu, kuknjuā tqānqce. ³² Itannga āmaqā Goti Iqueqā kuknju hįjuā-tqā iqua, wānujā iinj imākqānqce, quwqā-quwānā āņņguānā āminyāpu, qeiqinyā pmetņqce. ³³ Ii tiinj etanņgi. Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā āmaqā iqua kņui huitanā-huitanā quvqce mindqānqā ipu, āwqā hanuā inqā pmetņqā iwimākqā-quvi.

Qokā-apākā Goti Iqu Iqueqānqā ātekqā im-imā aquvāqņqā iutanā iqua-pqce, asā tiinj imākqānqce. ³⁴ Jisasi Iqueqā yoqenqā aquvāqņqā iunji, apākā iua, kuknjuā matqā qanyā pmeqānqce. Kuknjuā-suqā iu āqānānqā-pa, iua kuknjuā matqā, māndi ākittqānāpu yāpā iqi pmetņqce. ³⁵ Iua, Jisasi Iqueqā yoqenqā aquvāqņqā awā iqisa kuknjuā ātquwi, ānā māwqā yānā. Apākā hui nātmatqenqā nāņņqā metņqā etangutqce, anā yuuwā iunā iiyqā qokiqe yatņqā āvātā, nāņņqā metņqce.

³⁶ Kuknjuā iinj iqua māmēqā iquwā iquenāņi, nyi tii tmqānā. Goti Hanjuwā Iqueā kuknjui, he ganā emetā, im-imā āwekqāta? Ā Iqueā kuknjui, henyā āmakuwāta? Oeyā! ³⁷ Inji āmaqā hņqu, "Nyi Goti Hanjuwā Iqueqā kukņuinņqā hįjuā-tqā iquņjā" ā "Dņā Anņuā Iqu inyimākqanņi itqānānā" kņuā iinj indqānqā-qu etanņutqce, iqu nyinyqce, nāņņqā tiinj hiātņqānānāņi. "Poli iqu nenyqā tuwanuā tā āqiyqce, ii Naqā Iqueqā suqā iutanņqā." ³⁸ Ināqce āmaqā hņqu, nyaqā kuknjuā tuwanuā tāu āqānānqce, qātā mānyiyqā iqe, qokā-apāki, iqueqā kuknjui qātā māwiyqā ipnā.

³⁹ Itanņi, nyāmaqāuā, he Goti Iqueqā kuknjui hįjuā-tqānqce, hiqā enņgetā, kņuā āwqetā, yānānānqā vqāņņqce. Itannga kuknjuā huitanā-huitanānā tqānqce, pmua mimākqā pambu. ⁴⁰ Ināqce he aquvā āqānāpiyāņņanņi, kuknjuā nāuā-namā māwqā, qānāknāņi, suqā qāyunānā iunā iqanņpu.

15

Jisasi Iqu āpākonātā, anņi āvaukqenqā

¹ Nyāmaqāuā, kuknjuā āņņuā we-huņqā-tāņi, nyi awā hetqanņqā qātā ānyiyāpu, quuvqā eqiyāpiyā iuta yānānānqānā tqāutanguwiņqce, hiqā kņuā indqānqce, anņumā evauqumuatņqce. ² He kuknjuā nyi awā etkqā iinj iquenji, a yānānānqā qātātanņppqce, iquesanņi Goti Hanjuwā Iqu, ānyā-hānā epņqā emākātqāuā. Ināqce he iinj mimākqanņppqce, heqā quuvqā heqiyqce, nātmatqā hįņņinņqā enqā-panņqce.

³ Kuknjuā aanā naqānānā nyi nqā-nāuā āmaqā huiziuta qāņņanā āmakqā iquenji, awā tii āyā etkqce. Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iu āqānā āwiņqā-pa,* Kraisi Iqu neyaqā suqā quvqā eeqāpnāņi huātā mamāutņqenqā iinjā āpākonņqce. ⁴ Itannga tiinjā-pqā āqānānqā-pa,† qu Iquenji qua pteqanņuwānnga, hea hņquacu āwiqce, hņquququenji, Goti Iqu anņi āvauqumuatņqce. ⁵ Itanņi Iqu Pitā ique-ganā āwimeqce,‡ huizi, Iqueqā āmaqā 12 iquau āwimakqce.§ ⁶ Itanņi Iquenyqā quuvqā heqiyqā 500 iquau, asānnga āwimakqce. Iquautanņi, hņqua ae āpākonņuwā-qe, kuapanāņi hāņā yqānā āpmeņā. ⁷ Iquau āwimeqetani, huizi Jemisi ique āwimakqce. Itanņi āmaqā huizi, Iqueqā kuknjuā awā tuākiqāņņqā āndowatkqā iquau eeqānānā āwimakqce. ⁸ Itannga aanā yāpaki, nyi, ymeqā kiqā kānai hea qāyunānānnga maunyqā iqā enqā-panā iinj-qunņānnga, ānyimakqce.* ⁹ (Ii qakui tiinjā iuta ātqā. Āmaqā kuknjuā awā tuākiqāņņqā āndowatkqā huizi iquauqā yāpā iqi, quvqā āpmeņqā iquņjā. Nyi hįņuiqānāņņanņi, Goti Hanjuwā Iqueqā qokā-apākā iunji, yuuwā āpāsātāmiņqā etanņi, āmaqce, "Āmaqā kuknjuā awā ttņqā āndowatkqā hņqukiyqā" ndqce, ii quvqce. ¹⁰ Iinjā qāyā etanņqā-qe, Goti Hanjuwā Iqu nyinyqā qeqā wimāņņqetani, nyi sā āpmeņā. Itannga Iqueqā qeqā imāņqā iinj, qua aanqā iqi mapāknqā ikqce. Inji nyi iinj emā, qua iqi māpāwiqā itmā, wānujā yānānānqā imākātmā iutanņi, kuknjuā awā tuākiqāņņqā āndowatkqā huizi iquauņi,

* 15:3 Asayā 53:5-12 † 15:4 Apqā Bukā 16:10 ‡ 15:5 Lukā 24:34 § 15:5 Makā 16:14 * 15:8 Wānuinņqā 9:3-8

āmāwqātāuānā. Wāuñuā iinji, nyi nqā-nāuā mimākkqā pa itqāñā, oee. Goti Iqueqā qeqā imāñqā nyitā āpmeñqā iqu, inyimākkqāñgi imāktqāñā.)¹¹ Inji Kraisi Iquenyqā kukñuā iinñiqā nāñqā āmakuwi, ii nyitanā, ā huiziquatanā, qāyā enā. Nyitā, huiziquatā, asā iunqānā ātuātunqūe. Itanğa he iunqānā quuvqā äyā eqiyātqāñā.

Āmaqā ae āpākonguwā iqua, anğu vaupnuwāñqāti?

¹² Ne kukñuā awi, “Kraisi Iqu āpākongangqāñğa, Goti Iqu anği āvauqumuatqeqē” qāyā ātuātqātānğu, ga āmaqā hesañ hñqua, “Āmaqā ae āpākombqā iqua, anği hāñā māvauqā ipñqāuā-qe” sunqā ātātqāñā?¹³ Quvaqā kukñuā iinji, naqā-qakuā etanğutqe, ii tiinji. Kraisi Iqueni, anğumā hāñā māvauqumuatqā iquāñāñji.¹⁴ Itanği Kraisi Iqueni, qua buta anğumā māvauqumuatqā iqā-sāpi, ne kukñui hiñgi tātqātānğuati, ga he-pqe quuvqā hiñgi heqiyātqātñinji.¹⁵ Itanğa āmaqā pizqā qua āptepqā iuta anği māvauqñqā etanğpqe, ii tiinji. Goti Iqu Kraisi Iqueni māvauqumuatqā iquāñāñji. Iinā sātāti, “Goti Hanjuwā Iqu Kraisi Iqueni, iinā iwimākkqā-qe,” quanğa tqune hiātānñinji.¹⁶ Ii tiinji. Āmaqā pizqā qua butāñi māvauqñqā sātāti, Kraisi Iquenā-pqe māvauqumuatqā iquāñinji.¹⁷ Inji Kraisi Iqueni qua buta anği māvauqumuatqā ikqā etanğutqe, he quuvqā eqiyāñuwi, yātamākkqā maiyqā itqātānguti, hiqā suqā quvqēunā yqānā pmetpñinji.¹⁸ Tiinā-pqe inā eqi. Āmaqā Kraisi Iquenyqā quuvqā eqāminuwā pizqā ae āpākonguwā iqua-pqe, qui hāmānā imākkñpñinji.¹⁹ Itanğa neqā kñuā indqāñqā yāñāñqñqe, Kraisi Ique āvanā hiñuā āqāñānā pmeqe, yātamākkqe, qua tāu hāñā āpmeñanğāñqā etanğutqe, āmaqe, nenyāñqe, huāqā kiñjā wunānā. Ga quwqā huāqā-hunqā iinji, eeqāñāñi āmāwqātāunā.

²⁰ Iinji hmanji. Ymisanā wāuñuā du yāuā kiñğanā iqāqā-pani, āmaqā pizqā āpākombqā iqua anği vauqāñqe, Kraisi Iqu āpākongqetāñi, Goti Hanjuwā Iqu Ique ganā anği äyā āvauqumuatqē.²¹ Ii tiinji. Āpākongqā āmaekqe, āmaqā hñqu etanğqeta, anği vauqāñqe, ii āmaqā huiziquwi.²² Āmaqā eeqāñāñā, Atamā iqesānā āpākōnātqāñuwā-pa, anğumā hāñā vauqumuatqāñqe, Kraisi Iquesāñāñqe.²³ Itanğa eeqāñāñi, kiqāñğa-kiqāñğayi. Āmaqā kiñğanāñi, ii Kraisi Iquwi. Qānakdanji, Iqu qua tāunqā anğu quvepāniqāñğa, āmaqā Iqueqāñāñā iqua, anği vaupnuwi.²⁴ Itanji yoqā naqā-tāñātā, yāñāñqñqā-tāñātā eeqāñāñā āpmeñuwā iunji, Kraisi Iqu qui imākkāqetāñi, nātmatqā eeqāñāñi miqāñqe, Goti Kaniqēā hipa iu, vāñiqe. Ii hiunji yāpakiyi.²⁵ Ii tiinā etanğiyi. Kraisi Iqu, Iqueqā mākā-hunqā iquau, Iqueqā yāpā iqi eātāqāñanji, Iqu Iqueqā-kiuāñi yāpā iqinji maenqā ma ikqe.²⁸ Itanğa nātmatqā eeqāpñāñi Iqueqā yāpā iqi wiqāñğutqāñğāñi, Ymeqā Iqu Kiqā-kiuāñi, Goti Iqueqā yāpā iqi enāñiqe. Goti Iqu nātmatqā eeqāpñāñā, Ymeqā Iqueqā yāpā iqi hiñuiqāñā ekqe, Ymeqā Iqu, Goti Iqu eeqāñāñā iunji āminiqñqā e imākkāñiqe.

Āmaqā pizqā iqua, anğu māvauqñqā etanğutqe, āñāñqe?

²⁹ Āmaqā hñqua, pizqā iquau yātamākkqēñqe, asñā āmetqāñā. Itanğa āmaqā ae āpākombqā iqua, anğu māvauqñqā naqā-qakuānā etanğutqe, ga āmaqā asñi, pizqā iquau yātamākkqēñqā āmetqāñuwā iqua, āñā imākpñuwāñqe? Inji iqua asñi, iinā iquauñqe, sunqā āmetqāñā?³⁰ Tiinā-pqā ināñji. Ne kukñuā āñgui awā ātuātunquā imñi, qu qui nemākkñqā itqāñuwitāñi, qae māpmeqā, hañā-iqā qāpisa-qāpisanji, sunqā āmetqāñu? ³¹ Nyāmaqāñā, nyi hea ique-iqueni, pizqewā ae äyā āpākōnāqisātqāñā. Inji neqā Naqā Kraisi Jisasi Iqu, hesā anā pmetanğqēñqā nyi yeeqā naqā-qakuā itmā, sā etqā.³² Itanğa nyi hiveqā-yaqēqā hiqiyqā Epāsāsī du āpmeñuwā itā mākā āunğqē, ii nyi nqā ānyinqā dutanā imākkqā etanğutqe, yātamākkqā iqesāñi squā mamniñqāwā? Ii tiinji. Āmaqā hñqua kukñuā tii ātātqāñā. “*Āwinağ pākōnatunqeqā. Inji ne tānğāñi, buayātā eqātā māñğuatunquāñāñniqā.*”³³ Āmaqā, āpākombqā iqua anği māvauqñqā etanğutqe, kukñuā iinji qāñakñā ianā.³³ Āmaqā hiqā kñuā āñgui qui emākkātqāñuwā iquauñi, hiñuinā māqunquā pambu. Kukñuā hñqu tiinā āwi. “He āmaqā ququvqāñāñā hñqatā nāueqā imāknāpu qanā anā ikipiyanji, iqua hiqā suqā āñgui yuuwā hetāupñqāuā.”³⁴ Hesāñā hñqua, Goti Iquenyqā naqā-qakuā maqñqā etanğuwinqe, he suqā qāyunāñi ipu, kñuā jāñāñāñinā indqāñāpu, suqā quvqē vquatāmāupu. Nyi kukñuā iinji, womba etapātñā etqā.

Huiwā anġi vauqe, aanġ huitanġjqā

³⁵ Inġe āmaqā hŋqu yatŋqā tii iānā. “Āmaqā pizqā qua āptepqā butanġ anġumŋi hāŋġ-pmeqāŋqe, Goti Iqu quŋi, ānā imākātā vauqumuatāniqāwā? Huiwi, ākitanġi nyqā vauqumuatāniqāwā?” ³⁶ Si kukŋuā iinġi, qāyasāqi ātnā. Nātmatqā piikā hmbu qua māmā vowā āmāuesqe, piikipu pizqā ganā iqanġa, baki inġa āukauānā. ³⁷ Si ŋŋumetqāŋġ-qe, ā ipŋqā kāukuā piikāŋġ-qe vowā āmāuesqe, si piikinā vowā āmāuenġi. Inġe kiqā baki, piikā ique asānāŋġ iinġanġā ma, huitanġā āukauānā. ³⁸ Piikā iinġa iquenġi, Goti Iqu Iqueqā āwiŋqā iuta, Kiqā-kiuā imākqanġqetanġi, kiqā baki, huiwā kiqā-tāŋġ hiānā. Itanġa piikā ique-iquenġi, quwqā bakiuqā huiwi, aanġ qāyunāŋanġqā vquānā.

³⁹ Nātmatqā eeqānāŋi, qu huiwi naqā-hŋqunā minġā inġā. Āmaqā iqua, hiveqā-yaqueqā iqua, yŋŋā iqua, itanġa hāmapākā iqua, quwqā huiwi, huitāŋġ-huitanġā ānyāŋā. ⁴⁰ Itanġa, nātmatqā huiwā-tāŋġi, hui qāukuā haqā yātu witanġi, hui qua iu āwi. Itanġi nātmatqā qāukuā haqu yātu āwiŋqā iuqā qeqātqe, qua iu āwiŋqā iuqā qeqātqetanġi, asānāŋā ma, huitanġā-huitanġiyi. ⁴¹ Māptqe, qeqātqe, kiqā-tāŋġ etanġa, qanui, kiqā qeqātqe, huitanġā-tāŋġiyi. Itanġa qātāqueqe, huitanġā-huitanġā epiyitanġi, qeqātqe, quwqā-quwqā-tāŋġiyi.

⁴² Huiwi huitanġā-huitanġā ii enġā-panġi, āmaqe pizqā āpākonāpu anġu vauqe, asānāŋġ iinġi. Āmaqā huiwi qua āptepqe, piyanāweqe. Inġe huiwā qua-mānda anġumā vauqe, piyanā māweqā yānā. ⁴³ Āmaqā huiwā qua āptepqe, ii wombā vqetā yāŋānāŋqā maeqātāŋqe. Itanġa huiwā qua-mānda anġu vauqe, yoqā naqā-tāŋġātā, yāŋānāŋqā-tāŋġātāŋqe. ⁴⁴ Huiwā qua āptepqe, ii qua tāu pmeqāŋqe. Itanġa huiwā anġumā vauqe, ii Dŋġā Anġuā Iquesa eā, dŋġā iquvi. Huiwā qua tāu pmeqāŋqe, naqā-qakuā eāŋqetanġi, huiwā Dŋġā Anġuā Iquesanġā-pqe, naqā-qakuā inā eā. ⁴⁵ Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunġi, kukŋuā tiinġi tuwanuā āqānā āwi. “*Āmaqā hiŋuiqāŋġ Atamā iqu, hāŋġ-pmeqā-qu ekqeā.*”[†] Itanġa Atamā Qānakŋġ Iqu, dŋġā eātā, āmaqā du hāŋġ-pmeqā-vqŋŋqā āyā ekqe. ⁴⁶ Āmaqā Dŋġā Anġuā Iquesanġā Iqu, kiŋganā hiŋuiqā ātimāukqā-ma, āmaqā qua tāu pmeqāŋqā iqu ganā timāuqanġa, Dŋġā Anġuā Iquesanġā Iqu qānaki ātimāukqe. ⁴⁷ Atamā hiŋuiqā ātimāukqā iqu, Goti Iqu qua itā imākkqā eā, qua iutanġā iquvi. Itanġa Atamā qānaki ekqā Iqu, qāukuā haqā yātutanġā Iquvi. ⁴⁸ Āmaqā eeqānāŋġ qua iutanġā eāŋuwā ii, qu āmaqā qua iuta ātimāukqā iqu enġā-panġā asānāŋġ iinġiyi. Itanġa āmaqā eeqāpnāŋġ qāukuā haqā yātutanġā eāŋuwā ii, qu āmaqā qāukuā yāŋisanġā Iqu enġā-panġā asānāŋġ iinġiyi. ⁴⁹ Inġi tāŋganġi, ne āmaqā qua iutanġā ekqā iqu enġā-panġā, asānāŋġ eāŋqce, inġi qānakdanġi ne āmaqā qāukuā haqā yātutanġā Iqu enġā-panġā, asānāŋġ iinġā hianique.

⁵⁰ Nyāmaqāuā, nyi, “Ii tiinġā etanġi” etqā. Nātmatqā pizqā yatŋqā hui, nātmatqā pizqā miqā iqueuŋi, māmeqā itā, anā māpmeqāŋqe. Iutanġi huiwā pizqā yatŋqā itāqetanġi, Goti Hanjuwā Iqunā āmitŋqā yāŋinġi, nātmatqā wāŋqā-qāpu māmeqā itā, anā māpmeqāŋqe.

⁵¹⁻⁵² Nyi kukŋuā zā āwiŋqā hŋqu hetmqā iqāqā-qae, qātā nyipu! Ne eeqāpnāŋi, pizqā hāmānā mapākonqā yaniquā etanġqā-qe, hāāwā yāpakiqu tii tāmāuqanġanġi, neqā hiŋui hikueā ptqā maqānā āqiyqu-panġi, neqā huiwi, iinġā itā kunmāknāniqe. Hāāwi iinġā tqanġanġi, pizqā āwāmitpqā imdanġi, pizqā anġumŋi mapākonqāŋqā anġi vaupnuwi. Inġanġi neqā huiwi ānyā-hāŋġ kunmāknāniqe. ⁵³ Huiwā qui imāknātā āpākonātŋqā tqqu, qui mimākŋqā itā hāŋġ hea ique-ique pmetāniqā dŋŋqe, ānyā-hāŋŋinġā ākunmāknāŋqiyā. ⁵⁴ Huiwi iinġā ae ākunmāknāŋanġa, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iu āqānāŋqā tiinġi, qāyunā timāuānā.

“*Goti Iqu mākā yāŋānāŋqānāŋā itā, āpākonqā iquenġi āmāwqātāuqiyā.*”^{*}

⁵⁵ “*Āpākonqā iquki, tqā yāŋānāŋqā āmaqe āmāwqātāutŋqe, āŋgiyi? Āpākonqā iquki, si āmaqā zi miqutesinġe, āŋgiyi?*”[†]

⁵⁶ Āpākonqā iqueqā zi, ii suqā quvqe, qenyāŋġi. Itanġa suqā quvqā iqu kiqā yāŋānāŋqā meqe, ii kukŋuā-suqā iquesanġi. ⁵⁷ Inġe Goti Hanjuwā Iqu, neqā Naqā Jisasi Kraisi Iquesanġi, māki āmāwqātatanġuā inemākātŋqenġā, ne “āŋguiqā” ātuanā.

⁵⁸ Iinġe, ŋqā nyāmaqā nyi kiinġā āyinātŋqā iquenā, nātmatqā hui ktāqā-ktāqā meqiyqāŋqā yāŋānāŋqā tqāutŋqe. He Naqā Iquenyqā wāuŋuā dŋġā huqā ii imākātqāŋuwi, hiŋġi meqāŋqā ma, qakuā-tāŋġ iiyi. Mā iinġe, hea etā zā āvātā, Naqā Iqueqā wāuŋuŋqānā kŋuā neyquātŋqānāŋġi.

16

Jerusälemä äpmeqä iquau yätamäkqeqä, mbqä aquvä qäpñqä ätukqeqä

¹ Tänggani nyi he Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä Jerusälemä äpmeñuwä iunqä mbqä aquvä qäpñqä iinqä kukñuä hetmqe. Ii imäkqäñqe, nyi ämaqä Goti Iquenyqä qua naqä Galesiya iu aquvä äqänätqäñuwä iquau ämotquakqä-pa, he-pqe asänä imäkqäpñqe. ² Nyi angumä äpmqäñgani, he iquau wipñqe aquvä maqiyäqisqä ipnuwänqä manyinganggetani, wikä ique-iqueqä hiunji kinğanänqä iqueni, hñqunähñqunänqä-quenä, mbqä ämepiyi, iwäsäupu, hiqä anju nñqä eqäpñqe. ³ Nyi iqi ae ätimäutmänqani, ämaqä he atäuruä ipqä iquauñi, hiqä nätmätqä iinñitä, nyaqä tuwanjuä äqämgetä, äma upñqe, ävätmä Jerusälemänqä ändowatmniqe. ⁴ Itanqa nypqe, du qäyünqä äwqñqe äñguä hiqangutqe, iqua nyitä anä waniqe.

Poli iqu, Korinä timäuninqä ätukqeqä

⁵ Itanqa nyi qua naqä Masendoniya iu äpmeñuwä iunğanä hiñuä äqunäkämitanji, qänaki, emamninqe. ⁶ Nyi mañqä enä. Hesänji hiunji hmbunji anä pmeniquti? Ä äsqinyqä evämamqä iqangani, he nätmätqä qanä ändma wätñqä iunji, yätamäkqä nyipnuwänqä diñqe, yunjuä naqänänqä äqunätä, iiqä qäpu päwqanganjqä, äpakänä hesä anä pmeniquti? ⁷ Nyi hñqäqinyqä äwätmängani, he kukñuinä etmä, maqänä maiqutäuqänqe, manyingqi. Inäqe Naqä Iqu nyi hesä anä pmeqänqe, hiñuinä ñqäñganguqe, nyi hesä anäñi, hiunji kuapänä pmamninqä änyingji. ⁸ Nyi Epäsäsi täunji, hiunji naqä “Pendikosiuä” ätmiñuwä iqu ätimäuqanganjqä pmetmä. ⁹ Äpmeñqä täqinji, ämaqä kuapänänji, nenyqä mäkanqä qäyä itqätanguwä-qe, nyi qokä-apäkä huiñi, Goti Iqueqä ämaqänä epñqä yätamäkqä wimqä diñqe, nyinyqä hänaqä inñi. Iinñiqe, täqi pmetmä.

¹⁰ Timoti iqu henyñqä äquvepqe,* iqu henyqä zä miqä yätñqe, he yeeqä ävätmepu äñguänä mipu. Nyi iinñä etqe, iqu Naqä Iqueqä wäunjui, nyi itñqä-ma asänä imäkätñqä-qu etanñi ätqä. ¹¹ Iqu iqi emeqangani, hesanñi hñqua, ique yeeqä mävätmegä iqä diñqe, hiñuinä mäqunquä pa iqäpnä. Itanqa iqu, nyinyqä nyämaqä huiziquatä pññqä diñqä hiñuä äqunmä pmamninqe. Inñitanji iqu nyi angumä änyimetiñqänä evämeqangani, iqueqä qanä wätñqä iunji, äwqä hanjuä änyä wätñqänä yätamäkqä väwqatqäpnä.

¹² Tänggani nyi kukñui, neqä neyämaqä Apolosi iquenyqä hetmqe. Iqu neyämaqä huiziquatä henyqä quvepñqäñqe, nyi iqueni kukñuä yänänäñqänänqä ätuätñqä-qe, iqu tängganqe, mäwinqä itqäuä. He emetñqe, hiunji hñque, iqu, “Tänggani qäyünñqä” knjuä vqanqa, inqa emeniqe.

Poli iqu, qu äänä ipnuwänqä diñqä, kukñuä yäpakä ätkqeqä

¹³ He äñguänä ätäuqämepu, quuvqä yänänäñqä eqiyäpu, itanqa zä miqä, yänänäñqä tqäutñqe. ¹⁴ He nätmätqä eeqänänqä imäkäpiyä iunji, huiziuñqä qeqä emänätäqä iuta imäkqäpñqe.

¹⁵ Nyämaqäuä, nyi he evauquumatmqä änyingji. Stepanasi† iquenyqätä, huizi iqueqä anju anä äpmeñuwä iunqätänji, he näñqe. Hiqä qua naqä Äkaiya iunji, iqua quuvqä ganä eqiyäpu, ga quwqä-quwä wäunjui, Goti Iqueqä ämaqä iu yätamäkqä vqänqä, ämakuwä. ¹⁶ Itanqa he ämaqä iquautä, itanqa huizi, wäunjuä asänä itqäñuwä iquautänji, iquauqä yäpä iqi pmetñqä änyingji. ¹⁷ Korinä iu äpmeñuwä iquenä, yätamäkqä nyiyqänänji hma etanquwänqä, Stepanasi ique, Potunatusi ique, itanqa Äkaikusi ique, hesä änyimepu, heyaqä anji ämequwinñqe, nyi aquvänä iqä. ¹⁸ Iqua yänänäñqä he emäkkuwä-pañi, nypqe inä nyimäkquwi. Inji he ämaqä iinñä iquauñqe, “Ämaqä qäyunänqä iquayqä” knjuä indqänäpu, äñguä itquapñqe.

“Ne henyqä hui mimäuqä inunä” tqeqä

¹⁹ Jisasi Iquenyqä qua naqä Eesiya täu aquvä äqänätqäñuwä iqua, qu, “Ne henyqä hui mimäuqä inunä” etqä. Itanqa Akuila iquä, Presilatä, itanqa ämaqä Jisasi Iquenyqä iyaquyiqä anju aquvä äqänäqäsätqäñuwä iquatä eeqänä, “Yää ñquauä! Ne henyqä hui mimäuqä inunä” etqä. ²⁰ Neyämaqä täqinñä eeqänänqä iqua, “Ne henyqä hui mimäuqä inunä” etqä. He äminäpiyänggani, quuvqä heqiyqä iqueneqä suqä iunji, quneqä inñpñqe. ²¹ Poli iquänä, henyqä hui mimäuqä itmä, kukñuä tä, tuwanjui nyi nqä hipaitä äqiyqä. ²² Inji ämaqä tqu-tqu, Naqä Iquenyqä mäwinqä iänqä iqueni, Goti Iqu qui iwimäkätñqä änyingji. Iyää, Naqä Iquki, si biyä! ²³ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmätqä äñguänänji hinñi vqe, etapquä. ²⁴ Itanqa nyi nqä-näuänji, Kraisi

* 16:10 1 Korinä 4:17 † 16:15 1 Korinä 1:16

Jisasi Iqutä ämuäñnmitaņi, ñqä äwqe, he eeqänäñuenä etapqä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tuwanuā, Poli iqu qānakni 2 Korinā pmeqā iquauŋqā āqākqe Yātamākqā kuknuā hiŋuiqānā iquvi

Āmaqā Jisasi Iqueqā yoqenqā anā-himqā Korinā iu āqānmiŋuwā iquatanā hiŋqua, Poli iquenyqe kuknuā quvqā tātqātānqā, iqu āwqā quvqā wiŋganŋi āpmakqe. Iqu quwqā kuknuā quvqā jānā wimākātŋqā tuwanuā tā āqākqe. Iqu knui, “Nyi qutā kuknuā jānā ae imākanitanj, quŋqā yeeqā anqumā nyinyātŋqeqā” indqāŋgqe.

Tuwanuā tā kiqā kuknuā kiŋganānŋi, tiinji. Poli iqu kuknuā yāŋānāqŋqā, Korinā pmeqā iquauqā suqā quvqā huiŋuŋqā hiŋuiqānā āqiyāmāukqenqā, anqumā ātuātā āqākqe. Iqu tuwanuā hiŋuiqānā āqiyāmāukqā ique qiyātŋqā māwiŋganŋi, qu ique hiŋgisānā itquepu, kuknuā quvqā ātmiŋuwā itanqā iutanj, iqu qu jānā iwimākātŋqā kuknuā yāŋānāqŋqe āqākqe. Qu iquenj qātā āwiyāpu, quwqā suqā quvqā jānā ae imākqanqiwitanj, tānqanŋi iqu aquvānā kiinā itā, tuwanuā tā āqākqe.

Hea inqanŋi, Kraisi Iqueqā yoqā-tānā, qua Jutiya iu pmetanquwā iqua, nātmatqenqā āwa itqātānqā, Poli iqu mbqā hui āma āwātā iquau wāniqenqā aquvā āqāminqe. Iinā etanqŋi, tuwanuā awā Iqinŋi (saptā 8-9), qu-pqe wānuā tqenqā mbqā hui aquvā qāpŋqā iinqe, Poli iqu Korinā iquauqā āwqā vauqumuatātŋqā ātuātā āqākqe.

Kuknuā yāpaki, Poli iqu tii ātuātā āqākqe. Āmaqā hiŋqua, “Jisasi Iqu ne wānuānqā ānandowatkqeqā” quanqā ātuāpu, Korinā iu āpmapiyi, Poli iqueqā yoqe māndi ākittiyāpu, ga wānuā Jisasi Iqu ique āwikqeu, qu i wimākŋnqā imiŋuwā.

Poli iqu, tuwanuā tquenqā kuknuā ātkqenqā

¹ Poli iquā, nyi Goti Hanjuwā Iqueqā āwiŋqā iutanj, Kraisi Jisasi Iqu kuknuā awā tuākiqāmā ānandowatkqā iquŋji. Ga nyitā, neqā neyāmaqā Timoti iquātā, ye tuwanuā tā he Goti Iqueqā yoqenqā anā-himqā Korinā iu aquvā āqānātqānuwā iquenyqātā, Iqueqā āmaqā huizi, qua naqā Ākaiya im-imā āpmeŋuwā iquenyqātā āqiyqe. ² Neqā Goti Apiqutā, itanqā Naqā Jisasi Kraisi Iquātā, qeqā imāŋqeuta hiŋgi etapāsinyā, āwqā hanuā imbu pmetŋqā emākqinyā.

Poli iqu, Goti Iqu āwqā hanuā iwimākqanqenqā, “āŋguiqā” ātkqenqā

³ Goti Hanjuwā Iqu, neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqueqā Goti eāqāqe, Kaniqu inānŋi. Itanqā neqā Goti Apiqu Qāqu, āmaqenqā huāqā āumākātā, āwqā hanuā imākānyuewiyqā Iquvi. Iinŋiqe ne Iqueqā yoqe haqeqā āmamāutanā, āŋguā iwimākqanā. ⁴ Ga ne hanā-iqā āki-āki meqanqwe, Iqu āwqā hanuā inemākqanŋi, ne iinŋi ae āmakquā iutanj, āmaqā hanā-iqā āki-āki meqanquwā iquauŋj, quvaqā āwqē asā iinŋi iwimākquatuŋqe. ⁵ Ii tiinŋi. Hanā-iqā, tāŋā-huŋqā Kraisi Iqu kuapānā āmamiŋqā-pa, ne-pqe inā āmetuŋqe. Asā iinŋi, Goti Iqu Kraisi Ique āwqā hanuā iwimākqā-pa, Kraisi Iquesanŋi nenyqā āwqā hanuā āquvepātqāuā. ⁶ Ne hanā-iqā āmequque, ii heyaqā āwqē hanuā emākqanquti, Goti Iqu anqumā hāŋā emākāqumuatātŋqā iiyi. Ga Goti Iqu ne āwqā hanuā inqā inemākqe, ii heyaqā āwqē, hanuā emākātŋqā iiyi. Iutanj, he hanā-iqā, tāŋā-huŋqā, ne āmetuŋqā-pa āmepiyānqanŋi, yāŋānāqŋqā āmapu tqāuqāpnā. ⁷ Inŋi ne henyqā knuā indqāŋqā yāŋānāqŋqe tiinŋi āmeŋu. “Hanā-iqā ne āmetuŋqe, qu asā ii āmetqānuwā-pa, āwqā hanuā inqā-pqe, ne āmequ-pa āmepu, yāŋānāqŋqānāŋā tqāutŋqānānyā.”

⁸ Nyāmaqāuā, hanā-iqā ne qua naqā Eesiyau pmetanqā ānemakqā iquenyqe, he nāqŋqā epŋqā ānenŋi. Inŋi hanā-iqā naqānāŋā ānemetā ānakittiyqanŋi, neyaqā yāŋānāqŋqe aanqā etā, “Hāŋā pmeŋquatiyā, ā tānqā tā qe pākonanqatiyā?” knuā ānemiŋqe. ⁹ Naqā-qakuānānŋi. Ne neqā qeqā-quuvqā tāmdanŋi, hanā-iqā āmitanā, “Ne nāwinyā āpākonanqunā” indqānminqe. Hanā-iqā iinŋi ānemakqe, ii ne neqā yāŋānāqŋqenqā mindqāŋqā, Goti āmaqā pizqā anŋi vauqumuatqā Iqueqenqānā indqānatuŋquānānŋi. ¹⁰ Hanā-iqā aanŋi ququvqānāŋā iqu, ne pizqā ae ānapākmātā iqanqā-qe, Goti Hanjuwā Iqu ne anqumā hāŋā inemākqke. Ga Iqu asā iinŋi, anqumā inemākānā. Auā, ne knui, yāŋānāqŋqā tii indqānānā āpmeŋu. ‘Goti Iqu hāŋā yqānā inemākquāniqeqā.’ ¹¹ Ināqē, he ne yātamākqā nepŋqē, Goti Hanjuwā Ique yatŋqā vqāpŋqānānŋi. Inŋi Iqu āmaqā kuapānāŋā iuqā yatŋqē qātā āwiyātā, kimanŋi ne āŋguānāŋinā inetquequānā. Iwā āmaqā huizi, Goti Iqu, ne iinŋi inemākqanqenqā, qu Iquenŋi, “āŋguiqā” tupunā.

Poli iqu, "Nyi emamniqeqä" ätukqe, quanğä mätquä ikqenğä

¹² Neqä suqä suqenğä kjuä täunda iwäsütanğanı, yeeqä kiñi, tiñinğä änenyätñqe. Neqä suqä qokä-apäkä eeqänänğä iuqä hiñuä iqi itunğue, ii suqä quanği ma, suqä jänänänğitä, naqä-qakuitänñi. Ne suqä tqe imäkquatunğua näññqe, ämaqä qua iutanği ämetqänğuwä-panğ ma, Goti Iqu Iqueqä suqä nätmätqä hiñgi vqä iuta änatapğqe. I etanği, suqä iñğä iquä, huiñziuqä hiñuä iqi imäkätanä-qe, heyaqä awä iqi äpmenänğanı, änäänä imäkmiñqe. ¹³⁻¹⁴ Ne henyñğä tuwanğua äqiyämäuqisätunğue, ii kukñuä hui zä mäwitänği, he a ätäupu näññqä mapñğä diñğeyi. Ga he täñğanı neqä kukñuññqe, näññqä hui ae ämepiyä-qae, ga he iñğä näññqä yasämänä etpñğä änyinği. Iwä hiunñi neqä Naqä Jisasi Iqu anğu äpätcänğanı, he henyqä yeeqä kiñğä iqanğpi, ga ne henyqä-pqe asä ii yanique.

¹⁵ He Korinä pmeqä iquenä yeeqä iñğä qäyunä ipnuwänğä quuvqä eqiyätmä, henği hñquacu emamniqä iñğä kjuä ämakqe. Itanğa iutanği, Goti Hanjuwä Iqu henği, äñğui hñquacu emäkäniqe. ¹⁶ Ii tiñi. "Nyi Masendoniyänğä äumqe, he ganä emamitanği, ga iqisanği, nyi anğu emetmä, hesä iqi äpmamitmçetanği, qua naqä Jutiya iunğä umiññqe, nätmätqä qanğ ändma wäñññqe yätamäkqä nyipnuwänğeqä" kjuä änyikqe. ¹⁷ Nyi "iñğä imäkmiñğänä" kjuä indqänğqe, ii nyi kjuä hñquacu-hñquacu nyiyqanği, tuwanğua qanyä iññinä etätmä äqäkqäta? Ä ämaqä qua iutanği enğä-panğ eämä, kukñui, Auqätä, Oeyqätänği anä equmuäkätmä, quanğä etkqäta? Ii hmanñi. ¹⁸ Goti Iqu Iqueqä kukñuä eeqäpnänğä iunği qänaknä itñğä-pa, ga nyi naqä-qakuänänği tiñğä etqä. Neqä kukñuä he etätaqä iunği, Auqätä, Oeyqätä anä maequmuäkñğä eä. ¹⁹ Ii tiñğä etanği. Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqu, Auqätä, Oeyqätä anä equmuäkätä tqä-qu hmanñi. Iqutänği, "Auqä" tqä iquñä äyä äwi. Iquenyqe, nyiu, Silasi ique, Timoti ique, ne kukñui, heyaqä awä iqi ätqäuanä, awä äyä etmiññqe. ²⁰ Inği Goti Hanjuwä Iqu, "Imäkmiñğänä" ätätä kukñuä guä ämäsäukqä eeqänänğä iunğue, Jisasi Iqu, "Nñğä" ätätä, naqä-qakuä imäkqä Iquvi. Iñññqe, ne Iquesanği, "Naqä-qakuñğä" ätätänä, Goti Hanjuwä Iquenği, yoğä naqä äyä ävätunğue. ²¹ Goti Iqu Kiqä-kiuä nesä, hesä, Kraisi Iqutä ämuänñnatunğua diñğä yänänänğñğä inemäkätä, Iqueqänğänä atäunğua ae änatäqqe. ²² Itanğa ne Iqueqä etaninğua ämänätqetä, itanğa nätmätqä äñğua huiñzi pñğä mänaiyquätññqe, kjuä äñğua nätapätñğä hiññğä enğä-panği, Iqu Iqueqä Dñğä Äñğua Iquenği, neyaqä äwqä yäpä tämä ae äpmuatänaiñqe.

Poli iqu qunği, maqänä mäwimeqä ikqenğä

²³ Goti Hanjuwä Iqu, nyi kukñuä tätcätanğqeuñğä iwäsütñğä tääqä ätuätmä, naqä-qakuänä tiñğä etmqe. "Nyi 'Äñğumä emamniqeqä' etkqeunği, memeqä ikqe, ii nyi he emetmä äkasuwä etqanğundqanğä, äwqä hanğ heyäniqä etanğiyi." ²⁴ Ne hiyaqä quuvqä heqiyğä lu mämiqä itunğua-qae, nyi tiñği maetqä imä. "Ne ämitqänğunä." Oeyä. Hiqä-hiuänği, quuvqä eqiyäpu, yänänänğñğä ae äyä ätqäuanğä. Mä ne hesä wäunğua anä itunğue, ii he yeeqä ipu pmetpñğä itqänğ.

2

¹ Inği, "Nyi anğumñi, quvaqä äwqe, täñğä iwimäkqanğä mäwimeqä imä" kjuä indqänğqe. ² Iwä nyi emetmä, äwqä hanğ etapqanğumdqe, nyi aquvänä imqä nyimäkqe, tqukä? Ämaqä nyi quvqä iñğä etquamqä iquenä, he qäquenänñi. ³ Nyi äpmeq, ämaqä nyi aquvänä imqä nyimäkqänänğä iquenä, iñği miqä ipnuwänğqe manynğanği, kukñui hiqä suqä quvqenqe, tuwanğua äqiyätmä, hiñuqänänği qe ätnämäukqe. Kjuä yänänänğñğä ti indqänğqe. Nyi yeeqä itmä emeqanğundqe, he-pqe yeeqä inä ipnuwänğä. ⁴ Nyi henyñğä tuwanğui äqiyätmänğanı, äwäwa kiñğä itmä, nğä qeqe, piyänqiyqanği, kjuä kiñğä äqiyätmä iminğe. Tuwanğua iñği, nyi heyaqä äwqä imñi, hanğ-iqä etapmçenğä maqiyğä ikqe. Oee. Ii nyi henyqä anğä kiñğä änyinätñğä diñğä, näññqä mapñçenğä äqäkqe.

Suqä quvqä imäkqä iqueni, äwqä hanğä iwimäkqenğä

⁵ Inği ämaqä hesanğ hñqu, ämaqä hui-mändä quvqä itqetä, äwqä hanğ-iqä ävätqä sätäti, iqu hanğ-iqä iñği, nyi mäñdapqä pa yänä. Iññqe nyi kukñui, haqä näñdi ätqä mäwqä ma imä. Inğäqe heyaqä awä iqi äpmenğä hñquesanği, eeqenä äwqä hanğ-iqä hui äyä ämakui. ⁶ Hesänğ kuapänänğä hñquacu aquvä äqänäpu, "Ämaqä iqu, iqueqä quvqenğä kimanği, hanğ-iqä iñği ämetñçeqä" ätäpu, ii ävätqänğuwä-qae, qäpu tiññqe. ⁷ Inğäqe täñğanı, ämaqä iqueni, hanğ-iqä naqänänği mattqiyğä yätñqe, he anğumñi, iquenyğä qeqä etqanğuti, iqueqä suqä quvqenğä äwqä hanğä änyäpu, iqueqä äwqä-pqe hanğä imäkänğuwäwipññqe. ⁸ He ique iñğä iwimäkäpu, heqä iquenğä kuapänä enğä ämotquapñğä, yänänänğñğä etqä. ⁹ Nyi henyqä tuwanğua hiñuqänä äqäkqä iqu,

he nyaqā kuknuā nātmatqā eeqānāninqā etqangqē, qānāknā ipnqāpiyā, ā hngisanā ipnqāpiyā-tmā, yamwiqā emqā āqākkē. ¹⁰ Āmaqā hñqu suqā quvqā imākcangja, he iqueqā quvqenqā āwqā hanuā hñganqutqē, nyi-pqē iinā imākmā. Inji nyi, quvqā hñquenqā āwqā hanuā imāknmqā etangutqē, he yātamākkā emqē, Kraisi Iqueā hñjuā iqisa imākkē. ¹¹ Nyi iinjā imākātñqā dī, ii tiinjñqē. Ne Setānā iqueqā kñuā indqānqetā, suqenqātāñi nāqñqā ēātānitanj, yamwiqā āneyātā, āmānaqutāuqenqē, mānenqñiyā.

Kuknuā awā tuākiqāpnqā āndowatkqā iquauqā wāunjuñqā

¹²⁻¹³ Inji nyi Kraisi Iqueqā kuknuā āngūā we-huñqā-tāñi awā tmqñqā, anjā-himqā Troasi iu timāuqanqanji, Naqā Iqu nyi wāunjuā iinjā imākmqñqā qāyā āutenjñkqā-qē, neqā neyāmaqā Talusi iqu iqi māpmetanqī āqunumi, āwāwa kuapānā itmā, āmaqā iqi pmeqā iu āvāmanji, Talusi iquenqā āqvqā, qua naqā Masendoniya-māndanqā āukqē.

¹⁴ Inji nyi tānganji, Goti Hanjuwā Iquenji, “Āngguicē” tiinjñqā ātquā. Kraisi Iqu ne anqī inetmetñqā wāunjuā yāñānāqñqā imākmñqenqā awā tākiqatunqē, Goti Hanjuwā Iqu hiunji ique-ique im-imā ānātma ikitñqenqā ātquā. Itanqā iutanji, kuāmiqā andñā tā ikeqanqā sisnyanā im-imā āweqā-panā iinj, āmaqā im-imā āpmeñuā iquauñji, Kraisi Iquenyā nāqñqā epñqā ātuākitqāñu. ¹⁵⁻¹⁶ Ne nātmatqā jinanā-weqā ii enqā-panā iinjā etanqu, Kraisi Iqu inetmetā, Goti Hanjuwā Ique ānawikqē. Ga āmaqā hññā hea ique-ique pmeqā hānaqā iqi pmetanquwā iquauñji, neyaqā jinanā-weqā āngūā enqā-pa iqu āmuānyāqē, ātumanji, hññā-pmeqenqā yāñqiyā. Itanqā qui imākmñqā hānaqā iqi pmetanquwā iquauñji, neyaqā jinanā-weqā āngūā iqu, piyanā-weqā enqā-pa muānyqanqā, ātumanji, āpākonqenqā wāñqiyā. Ga wāunjuā tnāñā iinj qāyu imākātñqē, tqukā? ¹⁷ Āmaqā kuapānāñi, mbqā mapñqā Goti Iqueqā kukñui awā ātuātqāñu-wā-pa, ne iinjā miqā itāññu. Oee. Injāqē, Goti Iqu ānandowatkāñgi, ne Kraisi Iqutā anā āmuāñnanā, Goti Iqueqā hñjuā iqiñji, Iqueqā kukñui āma, quanqī matqā, naqā-qakuinā ātuākitqāñu.

3

Goti Iqueqā kuknuā guā ānyā-hññā āmāsāukqā iqueqā wāunjuñqā

¹ Ne neqā-neuāñqā iinjā ātātunqē, ii he nenyqē, “Qu quwqā yoqē haqēqā āmāmānātqāñā” kñuā heyāniqi? He āmaqā hñquauqā suqenqā nāqñqā mapñqā dññqē, iqua tuwanji, huizi hñqu quwqā suqenqā āqākkē, etapātqāñā. Iwā ne āmaqā iinjā iqua enqā-pa eanā, he neqā suqenqā nāqñqā mapñqā dññqē, ne tuwanjuā āmaqā huiziqūa nenyqā āqākuwi, etapatunquāta? Ā ne, tuwanjuā he nenyqā āqākuwi, huiziquauñji āmotquetunquāta? Inji, anqā ēā. ² Āmaqē, neqā wāunjuñqā nāqñqā mapñqē, hiqā-hiuā neyaqā tuwanjuā enqā-pañuenji. Itanqā kuknuā tuwanjuā iu āqāñqē, neyaqā āwqā yāpā tāmā āwi. Ga āmaqā eeqānāñi, qu nāqñqā epu, a tāuqāpnqānānyā. ³ Inji ne wāunjuā imākātunqetanji, he Kraisi Iqu tuwanjuā ātnāñā iqi āqākkā iquenji. Tuwanjuā iinj, Iqu tuwanjuā-qiyqetā āqākkā ma, Goti Hññā Hea Ique-ique Pmeqā Iqueqā Dñā Ānguitā āqiyekqē. Mā hikā mñā āquvasātā āqiyekqā ma, āmaqeuqā āwqā yāpā imā āqiyekqē.

⁴ Ne neqā wāunjuñqā kuknuā iinjā ātquque, nāqñqā tiinjā eanā ātqu. “Kraisi Iquesanji, Goti Iqu Iqueqā wāunju, āngūāñāñā imākcāñqñiyā.” ⁵ Ga āngumā, “Ne wāunjuā hui, neqā-neuāñā imākātqunūñā” ātātānā matqā iqu. “Goti Hanjuwā Iqu, ne imākquatunqē inemākquāñqiyā,” ātātānā ātqu. ⁶ Ga Iqu kuknuā hñganqā witātñqā guā ānyā-hññā āmāsāukqā iqueqā wāunjuā imākkā pmetatunquā-pqē, Iqueqā-kiuā inā inemākkqē. Nātmatqā ānyā-hññā iinjā iqu, kuknuā-suqā bukā iu āqāñā āwinqā iuta ma, oee. Ii Dñā Āngūā Iquesanji. Kuknuā-suqā bukā iu āqāñā āwinqā iqu, āmaqā pizqā pāsқанāñā-quvi. Injāqē Dñā Āngūā Iqu, āmaqeuñji hññā hea ique-ique pmeqā Vqā-qu ēā.

⁷ Kuknuā Goti Hanjuwā Iqu hikā iu āqiyātā, guā āmāsāukqā iqueqā wāunju, āmaqā pizqā pāsқанqā qāyā etanqñqā-qē, kiqā yāñāñāqñqā motquetñqē, ii we-huñqetā āpkqē. Iinjñqē, Mosisi iqueqā hipenjuuta we yāñāñāqñqā yqāñā hññqā āquvepkā iquenji, Israitqā iqua, hññā qumbñqā māwinqā iminjuwi. Ii we-huñqā iqu qāpu eqanganqē.

⁸ Kuknuā guā Goti Hanjuwā Iqu Dñā Āngūā Iquesā āmāsāukqā iqueqā wāunju, asāñāñā hmanji. Iqueqā yāñāñāqñqē, aañā hāvemñāqñqā witāñā. ⁹ Kuknuā-suqā iqueqā wāunju, ii ne kuknuā āminetātā, qui inemākkā qāyā etanqñqā-qē, iqu Goti Iqueqā yāñāñāqñqā motquetñqā-tāñā āquvepkqē. Itanqī, kuknuā ānyā-hññā iqu, kiqā wāunju qokā-apākā iqua jāñāñāñā epñqā iwimākkā iqueqā yāñāñāqñqā motquetñqē, aañā naqāñāñi, huiziqueqē āmāwqātāuā. ¹⁰ Tānganji aañā hāvemñāqñqā iinjā āwiqā iutanji, we-huñqā wāunjuā yāuā iqueqē, kiqā yāñāñāqñqē hma etqāuā. ¹¹ Wāunjuā

yäüä kiqä nätmätqä iini iqe hma etnqä iqu, hiñuiqänäñi Goti Iqueqä yänänäñqetä äpkqe. Inäqe wäunüä hea ique-iqe witäniqä iquenyqe, Goti Iqueqä yänänäñqä motquetnqe, aanjä hävemnäñqä äpätqäüä.

¹² Inji ne kukñuä änyä-hänjä tqu yänänäñqä eä, äpakänä witäniqñqä, neqä kñuä äwqe yänänäñqä ävanitanj, zä miqä pemänä itanä, iquenyqä ätnänäñi awä ätätqänju. ¹³ Ne Mosisi iqu iminqä-pa, miqä itqänju. Iqu äpmaminqänğanji, Israitqä iqua, we-hunqä iqueä hipenju mäñdi hiqanqce, hiñuä mäqunquä ipñqänä, iqu yuä ktqä äpмуätätñgqe. ¹⁴ Inqata tii täñganqce, Israitqä iquauqä kñuä iqe, hikä enqä-ma yänänäñqä knätangi, qu kukñuä yäüä iunji a ätäupiyä-qe, kiqä qakuinqe, maññqä etqänjuwi. Ii tiinji. Yui quwqä kñuä indqänqä iu huäqä äutmbiyä enqä-panji. Yuä huäqä iini, huätä ävasqiyämäuqe, Kraisi Iquesanänji. ¹⁵ Inji täñganqä-pqe, Israitqä iqua, Mosisi iqueä suqä yäüä iunji a yqänä ätäutqänjuwi, ii yuä iini, quwqä kñuä iqä iu huäqä yqänä äutnänjuwi, kiqä qakuinqe, mämeqä ipiyä iutanji. ¹⁶ Inäqe ämaqä hñqu iqueqä hvgisanä iqe ävquatämäütä, Naqä Ique hiqumuanä vqangutqe, yuä huäqä iini, huätä ävasqänñgi. ¹⁷ Naqä Iqu, ii Dñä Äñguä Ique. Inji Iqueqä Dñä Iinjä Iqu äkisqi äpmenqe, iqini nätmätqä quwqä ämaqeu a kiqätqe, änä makiqätqä yänä. ¹⁸ Inji nenji, yuä neqä hipenju, ktqä mänaqumätäuqä-pa eä. Naqä Iqueqä wenyä-hunqce nenyñqä äpätäqetani, ne hiñuä yäqñqä enqä-panä eanä, we-hunqä nesani, ämaqä huiuziñi äwiyanä. Ne we-hunqä iqueni aanjä hävemnäñqä ämetanita, änanunmäkätäqetani, Naqä Iqueqä wätqä enqä-panä iinjä eanä, suqä Iqu imäkätñqä-pa imäkätqänju. Wäunüä iini, Naqä Iqu, Dñä Iqu eä, i imäkätqäüä.

4

Hanjä-iqetani, hänjä-pmeqä meqenqä

¹ Wäunüä, kukñui awä tquatunquä, Goti Iqu qeqä wimänñganji änätapqä iqueni, ne mäwquatämäuqä itanä, yqänä imäkätqänju. ² Ne wäunju, quañgitä miqä itanä, Goti Iqueqä kukñui qäyä itanji huii-mända makunmäkäwqatqä pa itqänju, oee. Suqä womba meqä ämaqä zä imäkätqänjuwä ii, ne tuwä äwiyäñqänju. Ämaqä eeqäpnäñi, qu ne kukñuä naqä-qakui awä tquauñgqetani, neyaqä suqenqä iwäsäupu, kñuä tiinjä indqämbñqänä. “Äi, iqua Goti Iqueqä hiñuä iqini, wäunju naqä-qakuänänjä äyä imäkätqänjuä.” ³ Inji ämaqä hui ne kukñuä äñguä we-hunqä-tänjä awä ätätunquä iunñqe, quatinqä maññqä etanñpce, ämaqä iini, qu Setänä iquesa qui näweqä imäkmbnuwänñqä imäkñätqänjuwä iquae. ⁴ Setänä, goti quañgä qua täu äpmenqä iqu, ämaqä quuvqä maegiyqä iquauqä kñuä indqänqce, qñqanä wiyqanñqetani, kukñuä äñguä Kraisi Iqueqä we-hunqä-tänji, qunji mäpatqäyqä itanji, itanña Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu hiwänqä Iqueqä ktqä naqä-qakuä Iqueni, hiñuä mäqunquä ipnä. ⁵ Ne kukñuä awä ätätanänğanji, neqä-neuä haqeqä mämatnämänñqä itanä, awä jänänä tiinjä äyä ätätunqce. “Jisasi Kraisi Iqu, Naqä-queqä. Itanji ne Ique wivändqä eanä, heyaqä wäunjuä heyqä äyä äpmenjunä.” ⁶ Goti, “*Hiwäiqä imdani we yqä äunänä*”^{*} ätänqä Iqu, Iqueqä we-hunqä iini, ne änäpatqiyqanña, ne Jisasi Kraisi Iqueni hiñuä äqunätanä, Goti Hanjuwä Iqueä we-hunqenqätä, yoqä naqenqätäñi, näqñqä ekque.

⁷ Inji Goti Iqueqä nätmätqä aanjä äñguänänji ne iinjä änemakqe, ii ne aanjä ququvqä, yänänäñqä maeqä, mbqä pätauñuä isua qua qondä iu änyänjuwä-panä, etanñquä iquene änemänñgqe. Ii ämaqeunji, tiinjä motqueeqänqe. Yänänäñqä naqänänjä ii, ne ämaqä-qunesa manä, Goti Hanjuwä Iquesanñqä. ⁸ Nenji hanjä-iqe-iqueni, ingi-ingisa änemetäqä-qe, qonjqä-aunjqä mäneyqä itñqe. Itanña nätmätqä kuapänänji, neyaqä kñuä indqänqce, popo nakiqämätä iqanñqä-qe, yuuwä hämänä mänatäqä itñqe. ⁹ Ämaqä quvqä inetqueqanjuwä qäyünä-qe, Goti Iqu mänävquatämäuqä pa eä. Qu qua iqi mänänñgqatqanjuwä-qe, qui minemäkqä itqänjä. ¹⁰ Hinju ique-iqueni, ne neqä huiwiu hanjä-iqä iinjä ämetanä, Jisasi Iqueqä äpäkonñqe äma ikitunqce, ii ämaqe, qu Iqueqä hänjä-pmeqä-pqe, ätnänjä iqi hiñuä qumbñqeyi. ¹¹ Auä, ne hänjä yqänä äpmenänğanji, Jisasi Iqueqä yoqetani, hanjä-iqe äpakänä ämetanä, äpäkonanätanä itanä-qe, hmanji. Ii tiinjä dunqe. Ämaqe, qu hiñuä änaqänäpiyi, neyaqä huiwä äpäkonänñqä qäyä hiqanñgi, Jisasi Iqueä hänjä-pmeqce äyä witanñi qumbñqä. ¹² Inji ne hanjä-iqä ämetunqce, neyaqä huiwi qui inemäkätä, ä napäkmätä itäqä-qe, iutanji he hänjä hea ique-ique pmeññqä, yätamäkqä eyätqäüä.

¹³ Goti Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiinjä ätanä. “*Nyi Goti Iquenyqä quuvqä ae eqämitanji, awä ätkqe qä*.”[†] Ne quuvqä asänänjä-tänjä eanitanji, quuvqä eqiyätanä awä ätätunqce. ¹⁴ Ii ne näqñqä tiinjä enquä iutanji. Naqä Jisasi Ique qua buta anñi ävauqumuatkqä

* 4:6 Ipäqäqä 1:3 † 4:13 Apqä Bukä 116:10

Iqu, ne-pqe Iqutā anġi ānāvauquumatātā, hesā, nesā, Iqueqā-kiauā tānġ iqi ānātma wānġiyā. ¹⁵ Nātmatqā eeqānānġ ne iinj ānemetnġe, ii he yātamākqā heyātġe. Iwā he yātamākqā iinj meqanġuwitanġi, Goti Iqu Iqueqā nātmatqā hiġġi āvātġqā ii, qokā-apākā kuapānānġ iu wimeqanġa, ga qu Iquenġi, “anġuiqā” aanġ kuapānā tquanġuwitanġi, Iqueqā yoqe haqeqā peyquātġe.

Goti Iqutā pmeqenqā

¹⁶ Goti Hanjuwā Iqu wānujā anġuā iinj imākātqātanġetani, ne Iqueqā wānuji māvquatāmāuqā itanā, yqānā imākātqānġu. Neyaqā huiwi qui imākātġqā iqanġqā-qe, neqā quuvqā qunuruā tāmə āpmeġqā iqu, hea ique-iquenġi ānyā-hānġ etqāuā. ¹⁷ Tiinj etanġiyi. Ne tānġa tānġa-hunqā tā āmetunġue, ii wānġāpu eā, āpakā māmeqā iquanā. Tānġa-hunqā iinj, ii ne qāukuā yānġi āpmetanā, nātmatqā anġuanānġ, hanġ-iqā ique āmāwqātāunġe, nāweqā āmeniqeā diġqā yātamākqā āneyātqāuā. ¹⁸ Nātmatqā ne neqā hiġġitā hiġġuā āqunātunġe, ii hea quāuqā māwiqe. Itanġa nātmatqā neqā hiġġitā hiġġuā māqunġuā itunġue, ii āpakānā witāniqe. Iutanġi ne neqā hiġġi, nātmatqā hiġġuā āqunātunġuā iu māqunġuā pa itanā, nātmatqā hiġġuā māqunġuā itunġuā iu āqunāunġu.

5

¹ Ne nāqġqā tiinj, ae āyā enġu. “Neqā huiwi, namnā anġ ne qua tāu tānġa āpmeġqā enġā-panġ iyyā. Namnā anġ iqu, qui imākātqā etanġutqe, Goti Hanjuwā Iqu kiqā tġānġe, ānyā-hānġ anġuanānġ hġqu nātapāniqe. Huiwā iinj iqu, āmaqā hipaitā imākqā manā, qāukuā haqeu qui mimākġqā hea ique-ique witāniqeyi.” ² Ne anġ tānġa āmātānġqā ique āpmeġqānġi, anġ anġuā qāukuā yānġi āmātānġqā iquenġi, gquā enġā-ma, mipnatunġuā ānenyātqātanġi kuapānā ivqānātqānġu. ³ Ne gquā iinj ae āmipnatqā enġe, tġqāyāqā mānāqġqā ipnā. ⁴ Ne namnā anġ qua tāunġ ique yqānā āpmeġqānġi, hanġ-iqā āmetanā kuapānā ivqānātqānġu. Ii ne āpākonātānā tġqāyāqā enġā-pa māpmeqānġqā, huiwā ānyā-hānġi, gquā ānyā-hānġ enġā-panġ mipnāqānġqā ānenyātqāuā. Inġi nātmatqā hġqu, hġque-mānda āmanyuāqāqā-pa, hānġ-pmeqā iqu, āpākonġā iquenġi ā manyuānā. ⁵ Ne ānyā-hānġ iinj hiatunġue, Goti Iqu Kiqā-kiauā nāwinyā imākeqā iyyi. Itanġa Iqu Dnġ Anġuā Ique ānātapkġetani, ne nāqġqā tiinj enġu. Nātmatqā anġui ānātapāniqġqā diġqe, pġqā āmānaiyātqānā.

⁶ Inġi ne nātmatqā ii meqānġe, neyaqā āwqā di zā miqā itā, pemā kiinj itqāuā. “Ne namnā anġ ique yqānā āpmeġqānġi, Naqā Iqu-tānġ qāqiqiġi māpmeqā, kiġānāmā āpmeġqānā-qe,” nāqġqā āmetunġue. ⁷ Ii neqā hiġġitā hiġġuā āqunātānā iuta ma, quuvqā eqiyātānā iuta āpmeġu. ⁸ Nyi ātqāqā-pa, neyaqā āwqe pemā kiinj itā, huiwā iquenġi āvāmetanā, Naqā Iqutā nāweqā pmeqānġqā ānenġi. ⁹ Inġi ne huiwi ākisque tii āpmeġqā, neqā kġuā yānānāqġqānānġi, Naqā Iquenġi yeeqā iwimākqenqā indqānātqānġu. ¹⁰ Ii tiinj etanġiyi. Ne eeqāpnā huiwā yāuā ique yqānā āpmeġā, suqā anġuā, quvqā imākmitatqā iuta, Kraisi Iqueqā ānewāsāuqā iqinj, neqā suqeta hġqunā-hġqunā iwāsāutā, kima nātapāniqe.

Kraisi Iquesani, ne Goti Iqutā āwqā naqā-hġqunā ānyānā āpmeqānġqā

¹¹ Iinjġe, ne ze, Naqā Iquenyqānā itanā, Iqueqā yāpā iqi āpmeġā, āmaqe quuvqā eqāpġqā diġqe, āwivauquumatātunġue. Inġi ne suqā jānānā imākātġunġe, Goti Iqu nāqġqā eā. Itanġa nyi quuvqā tiinj eqiyānā. Korinā pmeqā iquenā-pqe, hiqā āwqā imġi, nāqġqā inā enāuā. ¹² Nyi kukġuā tā ātqā iquenġi, he nenyqā, “Iqua āmaqā jānānānāqāuiqā” kġuā indqānātġqā diġqe, anġumġi maetqā ma itqānā. Ii nyi tiinjġā ānyinjġi. He neyaqā suqā iinjġe, yeeqenā ipu, itanġa āmaqā huizi, nenyqā kukġuā quvqā ātātqānġuā iquau kima tupnuwānġqā ānyinjġi. Āmaqā iinj iquā, qu yeeqe, suqā anġuā āwqā yāpā inġisanġā miqā, nātmatqā yāpāqānġisanġānā ipu, tqā iquayī. ¹³ Inġi neyaqā suqeta, kukġuitānġi, āmaqā qāmā-qāmānġqā iquā ātātqānġuā-panġ etanġutqe, ii Goti Hanjuwā Ique yātamākqā vatunġuā iyi. Itanġa neyaqā kġui, jānānānā indqānātānā iuta sātāti, ii he yātamākqā eyatunġuā iyi. ¹⁴ Ne kġuā tā indqānātġue, ii Kraisi Iqu nenyqā aanġ kiinj āwiġġqā iutayī. Ii ne nāqġqā, tiinj eanitanġi. Āmaqā hġqu, āmaqā eeqānānā iunġā āpākonġqetani, ga qu eeqānānġi quwqā-quwānġqā āwiġġe ae āpākonġqā-panġiyi. ¹⁵ Kraisi Iqu iinj ikqā iunġe, āmaqā hānġ āpmapiyā di, kġui quwqā-quwānġqānā indqāmbu māpmeqānġe. Kraisi, iquā-qāuquānġqā āpākonātā, qua buta anġi āvauqā Iquenyqānā indqāmbu pmeġqā.

¹⁶ Inġi tānġata-tiġi, ne āmaqā hġqueqā suqe, kġuā indqānġqā qua tāutanġi iuta miwāsāuqā pa itqānġu, oee. Hiġġiānānġi, neyaqā āwqe, āmaqā qua tāutanġi iuqā āwqe yqānā ānyānā, Kraisi Iquenġi qāyā iwāsāukquā-qe, tānġanġi ne āwqā iinj, yqānā mānyqā

enju. ¹⁷ Ämaqä hñqu, Kraisi Ique guä enqä-ma äkiuänqiyänqe, iqu ämaqä änyä-hänqä-qu eqi. Inji suqä yäüä iqu hma etä, änyä-hänä iqunänqä ipäqiyqi.

¹⁸ Hiñuqänänji ne Goti Iqutänji, himä-wiunqä äpmaminqje. Iwä Kraisi Iquesanji, Goti Iqu ne Iqutä, äwqä naqä-hñqunä inqänqä inemäkätä, nätmatqä ängüä eegänänjä nyi ae ätqä i nemequätñqe, Kiqä-kiuä inemäkkqe. Injä inemäkätä, ämaqä hüizi iunji, Iqutä äwqä naqä-hñqunä inqänqä wäunjuä tqje änätapkqe. ¹⁹ Kukñui tii äyä äwi. Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iquenji guä enqä-ma äkiuänqänätä, ämaqä eegänänji, qu himä-wiunqä äpmenjuwi, äwukunmäkätä, quvaqä quvqenqä kñuä mindqänqä, Iqueqä-kiuätänji, äwqä naqä-hñqunä imbu pmetpñqä imäkkqe. Itanga ne kukñuä awi, ämaqe, injä epñqä diñqä tquatuñquenqä wäunju, änätapkqe. ²⁰ Itanji ne Kraisi Iqueä manji ämetanä, kukñui awä äsuiyätqänju. Inji, ii Goti Iqu Kiqä-kiuä ämaqä eegänänjä iunqä tääqä ätätñqä-panjiyi. Ne Kraisi, Qäuqueqä kukñui ämaqä eegänänjä iunji, awä äsuiyätanä, yänänänqñqä tiñjä ätuätqänju. "Iyää, he suqä hiqä-hiuä himä-wiunqä äpmenjuwä iquenji ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqutänji, äwqä naqä-hñqunä imbiyä." ²¹ Ne näqñqe. Kraisi Iqu suqä quvqä mimäkkqä-qu etanqñqä-ge, Goti Iqu ne yätamäkkqä äneyätä, neyaqä quvqä eegänänji ämetä, Ique äkiqumuaseqanji, Iqu suqä quvqä imäkkqä-qunji, i ekqe. Iqu injä imäkkqe, ii ne Kraisi Iqutä ämuännanä, Iqueqä yänänänqñqetani, Goti Iqueqä ämaqä jänänänjä inemäkätñqeyi.

6

Hanä-iqä huitañä-huitanji meqenqä

¹ Ne Goti Iqutä wäunjuä anä itanita, yänänänqñqä tiñjä etätqänju. "Iyää, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä hiñgi vqe, ae ämepiyänqanji, yuuwä matäuqä, äñguänä miqanqpu." ² Inqje, Goti Hanjuwä Iqu tiñjä ätkqe.

*"Nyi anqumä äkivauqumuatätmä äñguä ikimäkmññqe, Nqä-näüä hiunji hñqu ae ekqe. Inji inga-qänqanji, Nyi saqä yatñqe qätä huinyä äkiyätmä, kimanji yätamäkkqä äkiyqe."**

Itanji qätä nyipu. Hiunji Goti Iqu anqumä änevauqumuatätä, äñguä inemäkätñqä ekqe, ii tänqanji.

³ Ämaqe, ne wäunjuä imäkätunqä tquenyqe, kukñuä quvqä tqänqe, mänenqä eä. Inji ne suqä ämaqä hñque qui wimäkkänqje, mimäkkqä itqänju. ⁴ Nätmatqä äsqu-äsqe nemeqanqñqä imñji, ne yänänänqñqä ätqäutanä, qokä-apäkä iunji, Goti Hanjuwä Iqueä wäunjuä imäkätunqä inqje, neqä-neuä ämotquetqänju. Inji hanä-iqä huitañä-huitañä isua, qäyä ämetanä-ge, ne yänänänqñqä ätqäutqänju. ⁵ Hñqäqñji ptqä anapäsäpiyä-ge, hñqäqñji guä ämänäuqumuatäpiyä-ge, ita hñqäqñji, qäuiqä änaktäupu, manjä yänänänqñqä natqanquwä-ge, imäkätqänju. Itanga wäunju, dnjä huqä aanjä naqänänjä itanä-ge, heatqänqanji hiqaqä änä mäwiqä itanä-ge, ga buayä dä äpäkonätanä-ge, imäkätqänju. ⁶ Ne suqä tiñjä itanä imäkätqänju. Ne suqä ikikinyänjinä imäkätanä, näqñqe äñguänänjä-tänjä eanä, äkasuwä maqänä matqä itanä, ämaqeunji äñguänä ämiwiyätanä, Goti Iqueqä Dñä Ängüä Iquesa ätqäuanä, itanqja suqä qokä-apäkä iunqje, kukñuinä ma, aanjä kuapanä nenyätqätanqñqä iuta imäkätunqje. ⁷ Inji ne kukñuä awi, kukñuä naqä-qakuinä ätätanä, Goti Iqueqä wäunju, Iqueqä yänänänqñqä iuta imäkätunqje. Neqä hipa ämuangisatä, qunamänqgisatänji, nätmatqä mäkä-iqä enqä-panji, suqä äñgui a äqätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuñqe, mäkä yänänänqñqä itunqje. ⁸ Itanqja ämaqä hñqua, neyaqä yoqe haqeqä mätnämäuqanquwänqja, hñqua mändi änakittqiyätqänjuwi. Ita nenyqe, hñqua quvqä tqanqä, hñqua, "Äñguä-quayqä" ätätqänjuwi. Itanqja hñqua, "Iqua kukñuä quanqä tqaiqä" tqanquwä-ge, neqä-neuänji, "Kukñuä naqä-qakuinä tquneyi." ⁹ Suqä tiñjiqä äwi. Ämaqä hñqua, nenyqä maqñqä etanquwä-ge, hñquququa, näqñqä enä. Ne pizqä ae äpäkonätanä itaqä-ge, hänjä yqänä äpmenju. Ämaqe, pizqä napäsanä-tpu ipiyä-ge, pizqä hämänä mänapäsäqä itqänjä. ¹⁰ Ne huäqä naunätanqñqä-ge, hiunji ique-iquenji yeeqänä itunqje. Ne neqä-neuänji, nätmatqä qua täutanji maeqä quvqä äpmenä-ge, ämaqä kuapanänji, qu nätmatqä naqä-qakuänänji, kuapanänjä-tänjä pmetpñqä iwimäkätunqje. Ne nätmatqä qua täutanji, maeqänänjä äpmenä-ge, nätmatqä naqä-qakuñji, eegänänjä-tänjä äpmenju.

¹¹ Korinä pmeqä iqunenä, neqä äwqe, he hämänänä etapanä iutanji, kukñui zä maeqä ätnänäqinyä äyä etätunqje. ¹² Neyaqä äwqe henyñqä enqä iunji, mändi makittqiyqä etanqqu-ge, he hiqe nenyqä enqä iunji, mändi äkittqänänjä. ¹³ Inji, kaniqu iqueqä ymeqä

* 6:2 Asayä 49:8

du tqüä-pa, tiinjä etmqe. “Neyaqa äwqe, he hämänänä etapätunquä iuji, heyaqa-pqe nenj, inä nätapqäpnqe.”

Ne Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkä anä ämätinänu

¹⁴ Qätä nyipu! Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ii qu quuvqä hjuanjqae, he iquatä ikämanqä miqä pambu. Inj äänä etanjikä? Suqä jänänänä iqutä, ä quuvqä iqutäni, qäquaqu wäunui naqä-huinyä inyi? Ä we-huqä iqutä, hiawiqä iqutäni, qäquaqu ämuänjinyinyä pmanyi? ¹⁵ Ä Kraisi Iqu, Setänä iqutäni äwqä naqä-hjuqunä änyinyä pmanyi? Ä quuvqä heqiyqä hjuqutä, quuvqä maeqiyqä hjuqutäni, knuä indqänqe asänänj mesinyi? ¹⁶ Ä, Goti Hanjuwä Iqueqä anitä, goti quanqä iquauqä anitäni, naqä-hjuqunä mätnäsinyi? Aanä aanqänänj! Ii tiinjä etanjyiyi. Ne Goti Hänä Hea Ique-ique Pmeqä Iquenyqä hiqäva-imäkkä anä ämätinänu. Iqueqä-kiuä iinqe, tiinjä ätäqiyätä ekqe.

“Nyi quvaqä awä iqi äpakänä äpмамä, qanä uwqämqänä. Nyi quvaqä Goti etanjundi, itanqä qu Nqä ämaqä hiätprqänänä.”[†]

¹⁷ Inj ä etanji, Naqä Iqu tiinjä-pqä ätkqe. *“He quuvqä maeqiyqä iquau ävämepu, heqä kiui ätqäupu, nätmätqä kiyä mätkä iuji, mitmaqäyqä pa iqanjpqe,[‡] Nyi yeeqä itmä etmamqänä.”[§]*

¹⁸ Inj ä etanji, *“Naqä Yänänänqä Eeqänänä-tänä Iqu tiinjä ätätqänä. ‘Nyi heqä Heniqunä etanjundi, he Nqä ymeqä etprqänänä.’ ”^{*}*

7

¹ Nyämaqä, nyi kiinjä änyinätjqä iquenä, Goti Hanjuwä Iqu kuknuä iinj, nenyqä guä ae ämäsäuekqä iqua ämetanitanj, quvqä neqä huiwä iqesä quuvqä iqesä yuuwä ätäutunqwe, bi tnämauatunqwe. Iutanj Iquenqä zä nenqanquti, Iquenj neqä Naqä enqä-pa äqunätanä, suqä ikikinyänjinä imäkkquatunquänänj.

Korinä äpmeqä iqua knuä äkunmäkhanqawuwinqä, Poli iqu aquvänä ikqenqä

² Heyaqä nenyqä enqe, kiinjä witätjqe. Ne ämaqä hjuqenji, quvqä miwitqueqä itanä, ä hjuqenji, qui miwimäkkä itanä, itanqä hjuqenji iqueqä nätmätqä eeqänänj, mämotauqä itunqwe. ³ Nyi kuknuä tqua, henyqä mämamäuqä iqä. Oee. Mä nyi tiinjä ae äy ä etqe. “Neyaqa äwqe, eeqänänj he etapänunä. Inj, ne hesä anä päkonanquatiyä, hänä anä pmenquatiyä? Qäy ä eä, ne hesä anä pmetunquä änenqiyä.” ⁴ He suqä qäyunä imäkkätqänjuwinqe, äwqä hjuquaqu minqä itmä, hiqä suqä änguinqe, nyi awä ätuätqänä. Ga hesanji, nyi nqä äwqä tämni, aanä hanuänänä änyimitanji, hanä-iqä qäy ä änepeqanqä-qe, yeeqä hävemnäqngqä änyinätqäüä.

⁵ Ne Masendoniya iu ätimäutanänqanji, hapä änguanänj mäpmeqänqä, hanä-iqä huitanä-huitanä änemamäqwe. Itanqä ämaqä-pqe qu nesä kuknuä mäkkänqä iqanquwitanj, yäunüä itanä, neyaqa äwqe yänänänqä mäeqä itä, zä iminqe. ⁶ Inj qänakji, Goti, ämaqä äwqä hanä mitqätanquwä iquauqä äwqe Hanuä Iwimäkkä Iqu, Talusi iquenj nenyqä dowatqanqetanji, neyaqa äwqe, hanuä änenqwe. ⁷ Goti Hanjuwä Iqu neyaqa äwqä hanui, Iqu nätmätqä iinjä imäkkqanqä iqesänä ma, heqä suqä ängüä, Talusi iqu änyä ti emeqanqä, he iqueqä äwqe, hanuä iwimäkkuwä iutayi. Iqu awä tiinjä-pqe änatkqe. “Ämaqä nänjini, qu Poli iquki, saqä hipenji hinüä kqämbjqä ipu, huäqä-hunqä kiinjä ämepu, itanqä qäyqä-qäuquenä äwqä naqä hjuqunä inqä pmapnqä dinqe, kiinjä äwinyätqänä.” Awä iinjä dqanqetanji, nyaqä yeeqä inqe, aanä hävemnäqngqä inyimäkkqe.

⁸ Nyaqä tuwanui,^{*} he huäqä-hunqä mapnqä äqäkkä qäyunä-qe, nyi nqä-näüänj, iinjä ikqenqä äwqä hanä-iqä mämeqä iqä. Naqä-qakui, nyaqä tuwanui, womba ämepu huäqä-hunqä etapqanqänqanji, he iinjä äpakänä mämeqä, wänqäpu qäyä meqanquwä-qe, nyi hanä-iqe, inganä ämakqe. ⁹ Inj äqwe tänganji nyi aquvänä itqänä. Nyaqä aquvänä iqä iinjä, hiqä huäqä-hunqä ämakuwä iuta ma, iuta knuä äkunmäknäpu, suqä quyqe huätä ätnämäukuwä iutayi. He huäqä-hunqä iinjä mapnqe, ne ma, Goti Hanjuwä Iqu emäkkqe. Mä neyaqä kuknuä iqu, he qui memäkkä äyä ikqe. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqwe, womba ämepu huäqä-hunqä mapnqä imäkkqe, ii, knuä äkunmäknäpu, suqä quyqe vquatämäupu, qui mimäknqä anqumä änyä-hänä epnqä iunqä imäkanä. Inj äqwe huäqä-hunqä ämaqä qua täutanj ämetqänjuwi, ii äkunmäknqänqä ma, äpakonqä dunqeyi. ¹¹ Huäqä-hunqä Goti Iquesa iinjä ämakuwä iutanj, suqä ängüä huitanä-huitanä tiinjä emetnqä iqäqä täunqe, knuä indqämbu. Nyi suqä quvqä heqä awä iqi

[†] 6:16 Hiqäva-imäkkä 26:11-12; Esekiyali 37:27 [‡] 6:17 Asayä 52:11 [§] 6:17 Esekiyali 20:34,41 ^{*} 6:18 2

witanngqenqä äqäkqängani, he yäunua ipu, quvqä imäqkä iquenqä äkasuwä ätäpu,† hiqä-hiuä quvqä mimäqkä ikuwinqä ämotquapnqä yänqä äqänguwi. Ga 'Ne quami äänä pmeniqutiya' tpu ipu, suqä qäyuna imäqkängqä engangji, suqä quvqä imäqkä ique, jänä iwimäqkängqä itqänä. Suqä eeqänänqä iinjä imäkätqänjuwi, ii suqä quvqä nyi äqäkqä iunji, he quvqä maeqä epiyinqä ämotquenqä. ¹² Nyi tuwanuä i äqäkqä, ii nyi ämaqä suqä quvqä ikutäqkä iquenyqätä, hanjä-iqä ämaqä iquenyqätä, knuä indqänätmä maqiyqä ikqe. Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinj, heqä nenyngqä enqe, naqänänqä etangji, hiqä-hiuänji näqngqä epnqä äqäkqä. ¹³ Inji tängani, heyaqä suqä ängua iutani, neyaqä äwqe, hanjuä änenyätqäüä.

He iinjä inemäqänguwitanä ma, Talusi iqu yeeqä itäqetani, ne-pqe yeeqä aanä naqänänqä yatunquä inemäkätqätangqä iutayi. Talusi iqu, he änyä ti emeqangä, he ique yeeqä ävätmepu, äwqä hanjuä iwimäkuwä iutani, yeeqä kiinjä itqäüä. ¹⁴ Qänganänji, nyi Talusi iqueni, heyaqä suqä änguinqä awä ätukqetani, he womba mänapqä ikuwi. Ne he kuknuä etkqe, hñqu quanqä ma, eeqänä naqä-qakuinänji. Itangä asä iinj, ne hiyaqä suqä iinjinqä, yoqä haqeu ämaetnämäukquä inqä-pqe, Talusi iqu, kuknuä iinjä-pqe, quanqä hma etangji äqungqä. ¹⁵ Talusi iqu henyngqä quvepqanganji, he iquenyqä zä ipu, yäunua-yäunua ipiyä-qe, ique yeeqätä itmepu, iqueqä kuknui qätä äwikuwi. Iqu iinjä knuä indqänätä, iqueqä henyngqä äwinqe, yändi-yändi äpeyätqäüä. ¹⁶ Inji nyi nqä knuä indqänqä tämñi, he suqä jänänänjinä imäqkä uwqäpnqä diñqä yänänäqngqä ämetmä, aquvänä enä.

8

Ämaqä äwa iqanguwä iquau, yätamäqkä iqenqä

¹ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Masendoniyä imä äquvqä äqänätqänjuwä iu, suqä Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi ävqenqe, he näqngqä epnqänä awä etatunqä. ² Ii tiinj. Hanjä-iqä naqänänji iquau äwimetä, yamwiqe, qui wimäkmätä qäyä inqäqä-qe, iqua aquvänä kiinjä itqänqä. Qu mbqetä, nätmätqä huizitä maeqä, aanqänänqä pmetanquwänggäy. Inäqä Goti Iqu iwimäqkängqetani, ämaqä huizi du yätamäqkä wipnqä diñqe, mbqä aquvä kuapanä äqäkuwi. ³ Qu suqä iinj, ämaqä hñqu mätauangji, quwqä äwinqä iutanä, quwqä-quwä äwa qäyä iqangä, hävemnäqngqänänqä äwikuwi. ⁴ Qu ämaqä quuvqä heqiyqä huizi iquatä wäunua anä ipu, Goti Iqueqä ämaqä qua Jutiya iu äpmeñuwä iquau yätamäqkä vqä iinjqe, kuknuä yänänäqngqä änatmiñuwi. ⁵ Ne, 'Qu nätmätqä iinj mäwqä ipnqäüä' knuä neyätangqä iunji, ämäwqätäpiyängä, tiinj äwikuwi. Goti Hanjuwä Iqueä äwinqe ämapiyä iutani, quwqä-quwä Naqä Ique-ganä äwimbijitani, huizi ne änatapnguwä.

⁶ Qeqä imänqeta, hiñgi vqä wäunua iinjä iqueni, Talusi iqu-ganä ipäqäqkä-qae, ne iqu yämäkandumä yätngqä yänqä äwqänätanä ätätqänqä. ⁷ He wäunua eeqänänqä imäkäpiyä iunji, häukuä kuapanä wiqä-tänqä tiinjä äyä imäkätqänqä. He Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, kuknuä awä ätäpu, näqngqä-tänqä epu, Iqueä wäunua imäqkängqä enyqä miqä ipu, itangä suqä ämaqenqä äwinqä he nesa ämequwi, imäkätqänqä. Wäunua ii imäkätqänjuwä-pa, ga huiziqu, qeqä imänqeta mbqä hiñgi vqä di, häukuä wiqä-tänqä pmetpnqä yänqä qängangpu. ⁸ Nyi kuknuä tä etqe. "He ämaqeu nätmätqä isua wipnqenqä qäyä maengangutqe, vanqpiyä-qe," maetqä iqä. Mä nyi suqä Masendoniyä pmeqä iuqä, ämaqä huiziuñqä äwinyätä yätamäqkä vqä ique, äyä imäqkängqä äqunätmä, ga 'he-pqe, naqä-qakuä inä imäkpñqäpiyä' tmä etqä. ⁹ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä suqä qeqä imänqeta hiñgi vqenqe, he näqngqä ae äyä enä. Iqu nätmätqä kuapanänqä-tänqä eäqä-qe, he yätamäqkä eyätä, nätmätqä kuapanänqä-tänqä pmetpnqä emäkätngqe, Iqu Maeqä-qu ekqe.

¹⁰ Quväukuä ae äpäukqä iqueni, hiqä enqetani, mbqä aquvä qäyqänqe, he-ganä ikutäkuwi. Inji he tängä tiinjä imäkpñqe, 'qäyuvqä' knuä änyiyqi. ¹¹ Hiqä wäunua ipäqäkuwä-panji, tängani qäpu imäkpñqe. Inji heqä äwipnqä ipäqäkuwä ii enqä-pa, qäpu imäkmäupnqä-pqe, asä iinjä imäkpñqe. Iinjñqe, mbqä änä-änä ämenjuwi, äwipnqänänji. ¹² Inji ämaqä hñqu iqueqä nätmätqe ävqngqä winqangutqe, Goti Iqu, ämaqä iqu ämenqä iutaniñqä aquvänä yänä. Ä nätmätqä iqu mämeqä enqä iinjqe, Goti Iqu miwäsäuqä yänä. ¹³ He qokä-apäkä huizi du yätamäqkä vqanguwängä, qu ängua pmeqangpi, he hanjä-iqä meqäpnqä matqä iqä. Oee. Ne ämaqä huizitäñji, asänänqä pmetatunquä ätqä. ¹⁴ Hea tängani, he nätmätqä kuapanänqä-tänqä equwä-qae, äwa itqänjuwä iu, yätamäqkä vqäpnqe. Ga he äwa iqanguwängani, qu nätmätqä-tänqä epunjqae, yätamäqkä epnä. ¹⁵ Ga he yätamäqkä iinj änyäpungqae, äwa miqä asänänqä pmetpnä. ¹⁵ Suqä iinjä imäqkängqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä iu ätäñqe, tiinjä ätä.

† 7:11 2 Korin 2:5-6

*“Āmaqā ymisanā aquvā kuapānā āmaqiātqā iqu, āpakānā witātṅqā māmaqiyyā yāṅṅiyā. Itanḡa wāṅḡānāṅāpu āmaqiātqā iqu, āwa miqā yāṅṅiyā.”**

Poli iqu, Talusi iquesā, huizi iquaqisā, Korinā iunḡā dowatātṅqā hekḡenā

¹⁶ Nyi Goti Hanjuwā Iquenj, “Anḡuiqā” ātquā. Nyi he yātamāḡqā imḡā ānyinātḡāpanj, Goti Iqu, Talusi iqueḡā āwiṅḡeunj, asānā witṅqā iwimāḡḡqē. ¹⁷ Inj, Ne iquenj, “Si qunḡā utṅḡeqā” ātuātānā yatṅqā vquauṅḡuetānā ma, iqu henyṅḡā yātamāḡḡqā kuapānā āwinyātā, iqueḡā āwiṅḡā iuta, ānevāma pātṅqā itḡāuā. Iiṅḡe, nyi Goti Hanjuwā Iquenj, “Anḡuiqā” ātquā. ¹⁸ Iqutā anānj, neḡā neyāmaqā hḡḡue dowatātunḡuā itḡāṅḡu. Iquenj, qokā-apākā Jisasi Iqueḡā yoḡā du aquvā im-imā āḡānātḡānḡuā eeqānānjā iqua, iqu kukṅuā āṅḡuā we-hunḡā-tānj awā tuākiqanḡi āqumbiyi, iqueḡā yoḡe haḡeqā āmatnāmāutḡānḡuwi. ¹⁹ Tii-pḡā inānj. Iqu nesā qarṅā anā ikitanā, mbḡā āmaqē, suḡā hḡḡi vḡeta, Jutiya pmeḡā iquauṅḡā tnāmāuqanḡuwi, aquvā āmaqiātānā āmiqatunḡuānā, iqua ique atāunḡuā ikuwi. Ne wāunḡuā iinj, Naḡā Iqu Kiqā-kiuā yoḡā naḡā metṅqā iinjḡātā, itanḡa āmaqēu yātamāḡḡqā āṅḡuā vḡā iunḡā, neḡā ānenḡe āmotḡetunḡuā iinjḡātā, imāḡātunḡue. ²⁰ Āmaqā hḡḡu, mbḡā kuapā iinjā tnāmāuqanḡuwi āmiqanḡuā iinjḡe, kukṅuā quvḡā matḡā iqā diṅḡe, ne neḡā neyāmaqā ique anā dowatātunḡuā itḡāṅḡu. ²¹ Ne suḡā āṅḡuinā imāḡḡānḡe, Naḡā Iqueḡā hḡḡuā iḡiṅḡānḡā ma, āmaqēuḡā hḡḡuā iḡi-pḡe, inā imāḡḡānḡā ānenyātḡāuā.

²² Iquaqutā anā upunḡā diṅḡe, ne āmaqā hḡḡue-pḡā inā dowatātunḡuā itḡāṅḡu. Āmaqā iquenj hiunji kuapānānāṅḡanji, ne yamwiḡā āvātānā wāunḡuā huitanā-huitanā vḡanḡḡe, yānjā āḡānātā qāyunā imāḡḡā iquwi. He iqueā hḡḡuā iḡiṅḡi, suḡā āṅḡuānānjā imāḡḡāpḡḡenḡe, nāḡḡḡā ae eā, ga iutanj iquaqiyyā wāunḡuā yātamāḡḡā vquātṅqā diṅḡe, kiinjā āwinyā. ²³ Inj, Talusi iqu, nyitā anā ita, he yātamāḡḡā heyḡeānḡā iṅḡā wāunḡu, imāḡḡāḡḡueā ique. Itanḡa neḡā neyāmaqā iquacu, Jisasi Kraisi Iqueḡā yoḡenḡā aquvāḡḡā iquauḡā kukṅuā āmapḡā enyā, Kraisi Iqueḡā yoḡe haḡeqā inā āmatnāmāutḡānjyi. ²⁴ He āmaqā iquauṅj, suḡā āṅḡuinā iwitḡueqanḡuwitanj, āmaqā Jisasi Iqueḡā yoḡenḡā aquvāḡḡā iunḡi, nātmatḡā tquauḡiṅḡā nāḡḡā mapḡe. Ii, hiḡā suḡā naḡā-qakuānānjā āmaqēuṅḡā āwiṅḡā iquesā, itanḡa ne henyṅḡā aanjā yeeḡā kiinjā itanā ātātunḡuā iunḡi, hḡḡḡinā matḡā itḡāṅḡu.

9

Suḡā quuvḡā heḡiyḡā āwa itḡāṅḡuā iquau qāyunā vḡenḡā

¹ Goti Hanjuwā Iqueḡā āmaqā, qua Jutiya iu āpḡenḡuā iquau yātamāḡḡā i vḡāṅḡe, heḡā āwḡe etikātḡāḡḡānḡā-qae, nyi iinjḡe tuwanḡuā hāmāusḡā maḡāyḡā imā. ² Henyḡā iinjā nāḡḡā ae āmamitanj, heyaḡā yoḡe, Masendoniya pmeḡā iuḡā hḡḡuā iḡisanj, haḡeū āmamāutmā, tii ātuminḡe. “Quvāukuā ae āpāukḡā iquesa tiinj, qua naḡā Ākaiya pmeḡā hḡḡuā* imāḡḡānḡā iinjḡe, ipāmāmbu tii āpḡenḡāuā.” Nyi iinjā tḡanḡḡenḡā ḡātā ānyipiḡi, Masendoniya pmeḡā kuapānānjā hḡḡuā, iquauḡā quuvḡe āwivauḡanḡi, nātmatḡā hui inā vḡāṅḡā āwiṅḡḡeḡā. ³ Itanḡi ne heyaḡā yoḡe haḡeqā āmamāutanā ātātunḡue, kukṅuā hḡḡi teḡāṅḡā manyiṅḡanḡi, nyi henyḡā ātuātṅqā-pa, he nāwinyā ipāmāmbu pmapḡe, neḡā neyāmaqā iquauṅj dowatmḡā itḡāṅḡā. ⁴ Ga nyitā, Masendoniya pmeḡā hḡḡuatā, āquvepātānā, he nātmatḡā wipḡḡe, nāwinyā māpḡeḡā etanḡā eqānatḡe, iṅḡanji ne, neḡā kukṅuā ātuātunḡuā iinjḡā womba meḡanḡuā, he-pḡe inā meḡāṅḡā ātḡā. ⁵ Itanḡi neyāmaqā iqua, hḡḡuā pḡḡḡā kḡuā āmakḡe. Iwā iqua emepu, nātmatḡā āṅḡuā iwimāḡḡānḡā, he ātnāmāupḡā ae ātukuwā-pa, qāyunānā iḡḡā yātamāḡḡā epnuwāṅḡe. Itanḡi, ne iṅḡa timānā. Iutanj he kukṅuā yāṅḡānāḡḡā duta māvḡā, āwḡā yeeḡētā vḡāṅḡā hḡḡuā eqāṅḡuanā.

⁶ Kḡuā indḡāmbu! Āmaqā ymisanā vovi, wāṅḡāpu āqutātṅqā iqu, kiḡā hāukuā nāṅḡe, wāṅḡānāṅāpu menā. Iṅāḡe āmaqā ymisanā vovi, hāvemnāḡḡānānjā āqutātṅqā iqu, kiḡā hāukuā nāṅḡe, aanjā kuapānānjā meḡuānā. ⁷ Iinjḡe, he hḡḡunā-hḡḡunā nātmatḡā wipḡḡe, heḡā ḡeḡā-quuvḡā imda āṅḡuānā indḡāmbiyānḡa wipḡḡe. Āmaqā hḡḡu, kuku āunātā vḡāṅḡā, itanḡa “Hḡḡu ‘iinjā-iinjā iyā’ dātḡātānḡi āvḡānā” tḡāṅḡe, ii quvḡe. Āmaqā nātmatḡā vḡāṅḡe, aquvānā itā āvḡā iquenyḡe, Goti Iqu kuapānā winyānā. ⁸ Itanḡa Goti Iqu, Iqueḡā ḡeḡā imāḡḡānḡā hḡḡi āvātṅqā iutanj, Iqu hāvemnāḡḡā etapḡuānā. Iinjḡe, hiḡā āpḡmaka upḡḡā iunḡi, he nātmatḡā aanjā qāyunānjā-tānjā āpḡmepu, wāunḡuā āṅḡuā eeqānānjā imāḡḡā uwḡāpḡḡā iunḡe, nātmatḡā eeqānānjā āmeḡāpnā. ⁹ Suḡā iinjḡe, Goti Hanjuwā Iqueḡā bukā iunḡi tii ātā. *“Iqu, āmaqā nātmatḡā maeḡā iquauṅj, iqueḡā nātmatḡe hḡḡi āvḡāwātḡe. Iqueḡā suḡā jānānānjā*

* 8:15 Anḡumā Itmāḡā 16:18

* 9:2 Korinā, ii qua naḡā Ākaiya iqueḡā anā-himḡā naḡā kiṅḡanānjā iquwi.

iini, hea ique-ique äpakänä witäniqe."† 10 Itanga Goti Iqu, ymisañä piiki vová mäuqänqä ävätä, ymisañä hñqenqä Vqä-qu eä, ga he äwa miqänqä, aañä qäyunänä-tänä epu, hiqä suqä ämaqä huiziu yätamakqä vqänqe, aañä naqänänä, piikä iqueqä häukuä enqä-pa, wiquätñqä etapquänä. 11 Iqu äwa miqänqä etapätqätangqetani, ga he-pqe Jutiya pmeqä iquauñi, kuapanä vqänqe. Inji ne mbqe äma vqanqquetani, Jutiya pmeqä iqua, he nätmätqä änguä ii vqanquwinqe, Goti Iqueni, "änguiqä" tupunä. 12 He suqä yätamakqä iqä ique, imäkcquwä iutani, Goti Iqueqä qokä-apäkä huizi iqua, qu äwa miqä pmetñqä yätamakqä vqänqä inä hmanji. Ii, ämaqä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iqueni, "Änguiqe" aañä naqänänä tquäpñqä inänji. 13 Heqä wäunuä yätamakqä vqänqä iqu, ii hiqä suqä änguänänji ätnänä iqi maeganqetani, qu henyqe, "Qu Kraisi Iqueä kukñuä änguiñqe, awä-tqänqä inqänä manä, qänaknä inä iqä iquaiqä" tpnä. Itanga he qutä, ämaqä eegänänä huizi iutä, nätmätqä yätamakqä aañä kuapanänä ävätqänquwä iunqe, qu näñqä metpnä. Hiqä suqä iquaqiñqä kñuä indqämbiyitani, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupnä. 14 Itanga Goti Iqu, Iqueqä qeqä inänqä iuta hingi vqä iunji, he hävemnäñqä etapqenqä näñqä epiyitani, henyqä kuapanä äwinyätä, Iqu he änguä emäkuätñqä diñqe, yatñqä vqänä. 15 Iqu nätmätqä änguä iini, aañä hävemnäñqä hingi qanyä änatäpätñqä iunqe, ne a änä matäuqä yanä. Iinqe, Iqueni "änguiqä" tquatunquänänji.

10

Poli iqu, iqueqä wäunñiqätä, yoqä naqenqätä, ätkqenqä

1 Korinä pmeqä iquenä, nyi Poli iquänä, suqä Kraisi Iqueqä du qänaknä itmä, nyaqä kukñuä etmqe, qätä änguä änyiyäpu, änguänä iwäsäupñqenqä yatñqä eyqä. Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä äkittqänätä, ämaqeuñi qe-qeiqi itquamñqe. Iinjä iqä qäyä etangi, ämaqä hñqua nyinji, tiinjä änyinyuändätqänquwi. "Poli iqu, nesä anä äpmeqänqani, pemä miqä, kukñuä qeiqinyä tqueqä. Ä kinjämä äpmeqänqani, kukñui yänänäñqänä natqueqä." 2 Itangi nyi yatñqä eyätmä tiinjä etmqe. Nyi äquvepätmä hesä anä äpmamänqani, kukñuä näñqänänji etmnñqenqä manyinqangi, he änguänä mimbu. Inäqe ämaqä nenyqe, "Iqua Goti Iqueqä suqeu qänaknä miqä, qua täutanä iquauqä iunä, iqä-quaiqä" ätätqänquwä iquauñi, nyi kukñuä täñqänänji tumniqe, kñuä indqänätqänä. 3 Naqä-qakui, ne qua täu äpmeñquä iquneyi. Inäqe ne mäki, ämaqä qua täutanä iqua itqänquwä-panji, miqä ma itqänju. 4 Nätmätqä ne mäknänqä ämenque, qua täutanä hmanji. Ii Goti Iqueqä mäkä-iqä yänänäñqä-tänä, neyaqä mäkä-hunqä iquauqä anä wäkiqä iu äktäutanä, äqiyäpnasqiyänqä iyyi. 5 Itanga ämaqä, quwqä kñuä indqänqeu kukñuä quangi äma äpeyäpu, huizi iqua, Goti Iquenyqä näñqä mapñqä iunji, qñqanä äyqanquwä iquauñi, mäñdi äkittqiyätqänju. Itanga ämaqeuqä kñuä indqänqä quwqä di, guä äkiqiyetanä, iquauqä kñui, kinjänämä mäwiqä, Kraisi Iqu-tänä qäqiqi äwitä Ique qänaki wivändqänqä imäkätqänju. 6 Ga hiunji he, Jisasi Iqueni hämänänä qänaknä vqanqppänqani, huizi ii miqä iqanquwä iquauñi, hanjä-iqä kima vatunque, ne täñqani näwinyä imäknänä äpmeñju.

7 He nätmätqä ätimäutqätangi hinjuä äqunäpiyä iunji, yäpänqisa ma, haqänqisanä änguä iwäsäutunque. Inji hesanä hñqu, "Kraisi Iqueqä ämaqä naqä-qakui, nyinänqä" kñuä indqänätqe, iqu, nenyqä-pqe tiinjä indqänätñqe. "Poli iqtä, huiziquatñi, nyi Kraisi Iqueqä-qnä äpmeñqä-panji, eequne asänänä äpmeñunä." 8 Naqä Iqu ne yoqä-tänä hiatunqä inemäkkqe, ii he qui emäkcqänqä ma, yätamakqä heyñqä iyyi. I etangi, nyi neqä wäunuä itunquä täunqä aquvänä itmä, neqä yoqä haqeqä inä mamänqe, womba miqä ymä. 9 Inäqe he nyinyqä kñuä tiinjä indqänbñqä diñqe, manyinqä yasämänä iqi. "Iqu tuwanjuä äqäyqe, ne zä nemäkätñqä äqäyqiyä." Oee. 10 Ämaqä hñqua tii ätätqänquwi. "Poli iqueqä tuwanjuä iunji, kukñuä yänänäñqä, hanjä-iqä-tänä ätätä qäyqä-queqä. Inäqe iqu iqueqä-kiuä, nesä anä äpmeqänqani, hanjuä äwitä, kukñuä hinñqä enqä-pa tquänqiyä." 11 Ämaqä iinjä ätätqänquwä iqua, nenyqä näñqä tii mapñqä. Suqä ne hesä mäpmeqä eanänqä, tuwanjuä iutanä ämetquetquä ii, anä äpmeñqani, asiqu metquenä.

12 Neqä-neuänji, ne ämaqä quwqä yoqä haqeu ämamänätqänquwä iquatä, anä mäqäqasäucä itanä, "Neqä suqä imäkcqe, asänänjiqä" matñqä pa yanä. Iqua quwqä suqenqä iwäsäupiyänqani, naqä-qakuä iutanä miqä, quwqä kñuä iutanä iwäsäucä iquayi. Ämaqä suqä iinjä imäkätqänquwä iqua, kñuä ängui maeqä iquayi. 13 Inäqe ne neqä yoqä haqeqä ämamänätanänqani, ne wäunju, yäpaqänqisanji miqä, wäunuä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ätütä, änatäpkä ique imäkätunquä iunqänä iwäsäutanä,

† 9:9 Apqä Bukä 112:9

ämamänätqänju. Itanğa Iqu ne wäunüä imäkätqutquatunqüä änatapkqe, he Korinä pmeqä iqenä yäpä inğisayi. ¹⁴ Ne-ganä Korinä pmeqä iqenä emetanä, Kraisi Iquenyqä kuknuä ängui, äma äpkquetanji, ga ne he tängä ämeyätanängganji, neqä hiqñqä Goti Iqu änatapkqä iunji ävasätanä, haqä nändi mäwqä itqänju. ¹⁵ Wäunüä ämaqä huiziquauqä imäkmitpqa iunqe, ne neqä hiqñqä iunji mämäwqätäuqä itanä, yoqä haqeuñi mämamäunqä pa itunqe. Heyaqä quuvqä heqiyqä di yänänäñqä timäutqängganji, Goti Iqu wäunüä neqä änatapkqe, hiyaqä awä iqinji naqänänñä timäquätñqe, kñuä yänänäñqä ämeñju. ¹⁶ Itanğa iutanji, ne kuknuä ängüä tä, qua naqä hiyaqä tuwä inğisa äwiñuwä iunqä äma uwqängqe, kñuä inä ämeñju. Ga ne iinñä imäkätanängganji, neqä yoqä haqeuñi, wäunüi ämaqä huiziqua ae imäkkuwä iunqe, mämamäunqä yanä. ¹⁷ Yoqä haqeqä mamäunqñqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinñä ätnä.

*“Ämaqä kiqä yoqe, haqeqä mamänätñqä äwiñqä iqu, yoqe, Naqä Iqueqenä mamäunqätñqeä.”**

¹⁸ Ii tiinñä etanğiyi. Ämaqä hñqu yätqä-yätqänä itä, iqueqä yoqe, haqeqä ämamängqä iqu, ämaqä yoqä maeqä hiñğinñä iquvi. Inji Naqä Iqunä, ämaqä hñqueqä yoqe haqeqä ämamäunqäqe, naqä-qakuä yoqä-tänji, iquvi.

11

Poli iqueqä suqenqätä, quanğä-tqä iquauqä suqenqätä

¹ Nyi kuknuä ängui matqä qämä-qämä inqä tmqä iqä-qae, hiñuinä ñqämbu. He iinji imäkpniqä? ² Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqe, hñqueqä yäpä-icqi mäpmeqä, Iqueqä yäpä-icqinyä pmeqänqä äwinyänqä-panji, ga nyi-pqe henyqe asä iinji. Nyi he Kraisi Iquenyqä tuwaknä ae enyuekqe. Inji, he apäkä, qokätä higaqä anä mäwiqä ii enqä-panñä etanğpi, Iquenyänä muanätñqä etma pmqänä. ³ Nyi kuknui iinñä etätmängganji, ze tiinñqä iqä. Qämakiq, iqueqä näqñqä quanğä huitanñä-huitanñä iutanji, Ipä iyyqä kñuä indqñq, mñä-mñi äwikqä-panji, yamwiqä emeqanğa, heqä kñuä indqñqä ängui, gi-mända ämequatätä, itanğa Kraisi Iquenyqänä ikikinyänñä äpmeñjuwi, endumäkqänqä diñqä ätqä. ⁴ Nyi zä änyinğqe, tiinji hiñuä ae äqungqä iutanji. Ne Jisasi Iquenyqä kuknui, naqä-qakuä awä etätunqque qäyä etanğqä-qe, ämaqä hñqua emeqisäpu, hui-mända etätqänñä. Itanğa Dñä Änguiqutä, kuknuä ängüä we-hunqetänji, he nesa ämetqänuwä-qe, iqua dñitä, kuknuä ängüä we-hunqetänji, aaññä hui-mändanñqä etanğuwänğa, he “Iquauqä kuknui, naqä-qakuiqä” kñuä heyqanği, iquauñi hiñuinä äqunätqänñä. ⁵ Ämaqä iquauñi, he haqeu muämäunqanğuwä-qe, nyaqä iwäsäunqä dñi, “Kraisi Iqueqä kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä naqä-qakuä yoqä-tänñä-qua hmanji. Nyi iquauqä yäpä icqi mäpmeqä enänä” kñuä änyä. ⁶ Nyi kuknuä äwi-icqä matqä itmä-qe, nyaqä näqñqä di äwa miqä eä. Hiunji eeqänänñä iunji, ne nätmätqä eeqänänñä imäkätanä iunji, neyaqä näqñqe ämetqueqänqä äyä imäkätunque.

⁷ Itanğa, nyi kuknuä ängui awä etätmängganji, “Mbqä dappiyä” maetqä iminqe. Inji nyi he naqä yoqä-tänñä emäkmqä diñqä, ñqä-näuänji mändi i äkittqänminqe. Nyi iinñä imäkminqenqe, he “Ii suqä quvqeä” kñui, suñqä indqänätqänñä? ⁸ Nyi heyaqä awä iqi äpmamä, kuknuä awä etätqätanğa, Naqä Iqueqä yoqenqä aquväñqä huizi iqua, nyi yätamäkqä nyätñqe, mbqä ändnämäuminjuwi, inji nyi quwä-meqänänünä ämotauminqe. ⁹ Nyi hesä anä äpmaminqängganji, mbqänqä äwa itmä, “yätamäkqä nyipiyä” ätätmä, hanñä-icqä metapqä iminqe. Nyi yätamäkqä ämakqe, ii neyämaqä Masendoniyä äväma, Korinä iu ätimäukuwä iquauta, nätmätqä äki-äkitanñä nyi äwa iminñä isua, qäyunä ändapkuwi. Iutanji, nyi he maeqäkñqä imä, hanñä-icqä metapqänqe, ñqä kñuä iqu a äqätqä äpätñqe, yqänä äqätänñä. ¹⁰ Inji Kraisi Iqueqä kuknuä naqä-qakui nyitä witanğqetani, nyi naqä-qakuänä tiinñä ätqä. “Ñqä suqä ämaqä du maeqäkñqä itñqenqä yoqä haqeu mamänğangundqe, ämaqä qua naqä Äkaiya ique im-imä äpmaçawäunjuwitanji, hñqu manğiminyqä yänä.” ¹¹ Nyi he maeqäkñqä inqä iinqe, he kñuä tiinji maeyqä ma eä. “A, iqu nenyqä mäwiñqä naqä-qakuänä itäqä iutanñqä.” Oee. Nyi henyqä aaññä kuapanä änyinätñqä iinqe, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä eä.

¹² Ga nyi he maeqäkñqä-pa itñqä iunji, yqänä iqämä. Ii tiinñä dunqeyi. Ämaqä hñqua, nesä asänänñä epu, iquauqä yoqe haqeqä mamäumbñqä diñqe, ämaçeuqä hiñuä iqinji, hänaqänqä qävqä itqänñä. Iinñä timäunqänqe, nyi qñqanñä äyätqänñä. ¹³ Ämaqä iinñä iqua, naqä-qakuä kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua hmanji. Quwqä-quwä imänäpu, Kraisi Iqu kuknuä awä tññqä ändowatkqä-quanä epu, kuknuä quanği äma qanñqñqä iquay. ¹⁴ Qu iinñä iqanğuwinqe, he yäunüä miqä pa iqanğpu. Ii tiinñä

* 10:17 Järämäi 9:24

ätimäuci. Setänä, Goti Iqutä mäkä-huñqä iqu, iqueqä huiwä di huitañä äkunmäknätä, ynaunqä tä äyanätñqä iqua enqä-panä timäutñqä imäknänä. ¹⁵ Setänä iqueä wäunjuä-wiyqä iñä iqua, quwqä huiwi äkunmäknäpu, suqä jänänänqä iqueqä wäunjuä imäkcä-quanä eqangpçe, ii yäunjuä inqä hmanji. Kimanji, qänakndanji, iquauqä wäunjuä äänä imäkmitpqä iuta hanä-iqä mapnuwi.

Poli ique, hanä-iqä kuapänä äwimakqenqä

¹⁶ Inji nyi kuknuä ängui maetqä, qämä-qämä inqä kuknui hñqu, angi etmqe. He, "Iqu qämä-qämä itñqä iuta ätqiya" knuä eyätñqe, manyingangqä-qe, hiqä enqä dunä indqambu. Mä nyi, ämaqä qämä-qämä inqä itqänuwä-pa, nqä yoqe haqä-iqä wänqäpu inä mamänmqe, hiñuinä nqambu. ¹⁷ Nyi nqä yoqe, haqeqä mamänqenqä kuknuä tä ätqe, ii Naqä Iqueqä äwinqä iuta hmanji. Qämä-qämä iqu iquauqä suqe ämetmä ätätqänä. ¹⁸ Ämaqä kuapänäni, qu suqä qua täutanä iunqe, quwqä yoqe haqeqä ämamänätqänuwä-qae, nyi nqä yoqe, haqeqä inä mamänmqe.

¹⁹ He hiqä-hiuñqe, 'Ne knuä iqä änguanänä-täguneyqä' indqänätqänuwä-qae, ämaqä hñqu qämä-qämä iquä kuknuä etqangqä iñqe, aquvänä ipu, hiñuinä äqunätqänä. ²⁰ Tiñä-pqä inänji. Ämaqä hñqeä wäunju hiñgi wipñqä emäkqangqä, ä nätmatqä heyaqenä metauqangqä, ä he quwqä äwinqä dunä imäkñqä emäkqangqä, ä ämaqä naqä enqä-panä imängangqä, ä hiqä manju piya eqäyesqangqe, iqueqä äwinqä iuta qäyä emäkätñqä hiñuinä äqunätqänuwä iquenji. ²¹ Ne hesä äpmaminquänganji, yänänäqñqä maequne, iquauqä suqä iñä imäkqänqe, asänä memäkqä iminquetanji, "Nyi womba itqänänä" etmqäta? Oeyqä.

Ämaqä hñqu yänä äqänätä, iqueqä suqenqä awä tätnqä iqäqe, nyi-pqe zä miqä, nqenqä awä tmä. Nyi kuknuä iñji, ämaqä qämä-qämä ipiyä iqua ätätqänuwä-manä iñä ätätminqä, 'oänä' etqä. ²² Hiqä knuä indqänqe qui imäkätqänuwä iqua, Hipru iquatanä-quayqae, nyi-pqä inänji. Ä Israitqä iquayqae, nyi-pqä asä inänji. Qu Aprähama iqesana iutanä hueqä-himqä iquayqae, nyi-pqä inänji. ²³ Tänganji nyi ämaqä qämä-qämänqä hämänä epiyä iqua enqä-panä emä tmqe. Qu, "Kraisi Iqueqä wäunjuä-wiyqä-quneyqä" etäpiyänganji, naqä-qakuä etätqänuwäta? Iqueqä wäunjuä imäkqä naqä-qaku, ii nyinji. Nyi wäunjuä iqueni, tnänänänä itmä, guä kuapänä äpmeqisätmä, itanga a ängiqätäpu, ptqä kiñä ämbäsätqänuwä iutanji, qunji ämawqätäunä. Itanga äpäkonmätmä itmi, kuapänä iqäsätñqe. ²⁴ Israitqä iqua

ikkuwitänji, aanä kuapänä, ^{39*} inä täua ändowikuwi. Qu nyi ptqä iñji, hipa hñginji eeqä iñä ämbäsäqasminjuwi. ²⁵ Hiunji hñquaq-hñquenä inga-inganji, Romätanä hñqua, iquauqä-iqauqänqä, jävqetä ptqä ämbäkkuwi.† Hiunji hñqueni, nyi hikinä nnämbäsquänä ikqe.‡ Hiunji hñquaq-hñqueni, nyi yimba ikäminqänganji, yimba iqua qui inga-inga imäknäqiskuwä. Iutanä hñqueni, nyi hiunji hñqe, heatqä hñqe, eqä-pñä iu äpmakqe. ²⁶ Anä kiñä imñä iunqä qanä ikitmänganji, eqä huakä ämma uwqänä itä, itanga quwä-meqä iqua, pizqä bäsқанä ikäminqe. Itanga nyämaqä Israitqä iquatä, ä huizi iquatä, pizqä bäsқанä iminjuwi. Anä-himqä naqä iutä, anä avgnqä iutä, itanga eqä-pñä iutänji, äpäkonmätmä iminqe. Itanga, "quuvqä eqiyätqänunä" quangä ätätqänuwä iquauä hipa iutanji, qui imäkñqänä iminqe. ²⁷ Hea kuapänänänganji, nyi wäunjuä huitañä-huitanji, dnä huqä imitmqe, hiaqäqä mäwiqä iminqe. Hea kuapänänänganji, buayänqä dä änyätä, eqänqä quvākä yäkänä änyätätqä-qe, nyi isua manqä iminqe. Hiunji kuapänänänganji, qäkämänqä äwa itmä, iiqä ändminqe. ²⁸ Itanga hanä-iqä ii qäyä ämetmä-qe, hiunji ique-iqueni, nyi ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä eeqänänä iunji, äänä mimqändiyä-tmä, äwäwa itmä itñqe. ²⁹ Inji ämaqä hñqu, iqueqä yänänäqñqe hma etä hanjuä äwiqe, nyi iquenqä huäqä nunganji, hanjuä inä wämä. Itanga hñqu nätmatqä hmbu iwimäkqangqeta, suqä quvqä imäkqanganji, nyi äwqä tä hänaqä jänä.

³⁰ He kuknuä qäte, ämaqä quwqä yoqe haqeqä ämatnämänäpu tqä iquauä wiyqänqä enyätñqe, inji nätmatqä nyi yänänäqñqä maeqä emqä ämetqueqä iunqänä, nqä yoqe haqeqä matnämänmä. ³¹ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Iqueqä Goti Iqu eä, Kaniqu inä eä, yoqä haqeuñi, hea ique-ique momuäqñqä Iquvi. Itanga nyi nyaqä kuknuä iñji, quanji matqä iqänqe, Iqu näqñqä eä. ³² Nyi anä-himqä Dämaskasi du pmetanjanji,§ anä-himqeutañä gapmanqä, ämiqä naqä Arestasi iqueä yäpä iqi äpmeqä iqu, ämaqä mäkä-iqä hñquau, nyi a ängiqätñqänä, anä-himqä naqä iqueä täknä hävqä eeqänänä iu ätqäteqäukqe. ³³ Nyi iqueqä hipa iuta qupäwunmqe,

* **11:24** Kuknuä-suqä 25:3 iunji, "ämaqä täua ätäwäpiyänganji, 40 mämawqätäuqä pambiyä" ätänä. † **11:25** Wäunjuñqä 16:22. Hiunji hñquaq-hñquesanä hñqu, Poli iqu Pilipai iu äpmaminqänganji. ‡ **11:25** Wäunjuñqä

āmaqe, hiqokā-qa iu ākiqumuatenjijyāpu, anā huā iutani, tāknā yāpaqā māngisa guā ānqāyāmāwatqanqunwānqa, zā ātawunmā āwekqe.

12

Poli iqu qāukuā yātunqā ekqenqā

¹ Suqā yoqā haqeqā matnāmānqce, ii yātamākqā miqā etanqgā-qe, he kuknuā iunā āwiyātqānqunwitanj, nyi nqā yoqe haqeqāni, āpakā āmatnāmāngmā. Tānqanji nyi kuknui, wātqā enqā-manā āqunātminqgātā, nātmatqā zā āwinqā iinqā, Goti Iquesa nānqgā āmakqā iinqātā tmqe. ² Nyi āmaqā Jisasi Iqutā āmuānqānqā hqquenyqā nānqgā enā. * Quvāukuā 14 ae āpāwqanqa, Goti Iqu ique, qua tāuta qāukuā hqquaqunā iquaquvqā tuwā yāngisanā iquenyqā āmakāqiyāma ekqe. Iqu huiwā qāsā ekqātiyā, ā quuvqenā ekqātiyā-qe, nyi maqngā enā. Nānqce, Goti Hanjuwā Iqunā eā. ³⁻⁴ Nyi anqumā tiinjā ātqā. “Iqu huiwā qāsā ekqātiyā, ā quuvq-qunā ekqātiyā? Nyi maqngce, Goti Iqunā nānqgā eā.” Iqu yāni āpmeqe, kuknui āmaqā ānā matqā ipu, pmua āwinqā ii, tqanqā āwikqe. ⁵ Nyi āmaqā iqueqā yoqe haqeqā momuāmā. Inqce nqā yoqe, haqeqāni māmātnāmānqā ymā. Nātmatqā nyi yānānānqgā maequnā eāmā, āmotqueqā dijqānā imākmā. ⁶ Inji nyi nqā yoqenqā iinjā iqā-qunā etanqgundqe, nyi qāmā-qāmāni miqā, kuknui naqā-qakuānā tqā-qunā emā. Inji āmaqe, nqā yoqe haqeu hinqi mandnāmāuqā dijqce manyinjā itjqce. Qu nyaqā suqā imākātijqeutā, itanqa kuknuā nyi awā ātātqgā iutāni, kiqā quātā-tānā āyā etanqj hinjū āqumbiyi, itani nyaqā yoqenqce, inji inqā imākqā eā. Iinqce nyi nqā yoqe, haqeu māmāmānqā imā.

Goti Iqueqā yānānānqenqā

⁷ Nqā-nāuāni, Goti Hanjuwā Iqu nātmatqā aānā ānqunānā zā wiqe, kuapānā āmāndqueqanqgeta imānqā dijqce, Iqu māwinqā itqāuā. Iqu nyi iinj miqā imjqce, nqā huiwā tāunji, tānā qāyā ānunānqā hinjūinā ānqānqgce. Hanā-iqā i āmetjqce, ii Setānā iqueqā wāunūā-wiyqā hjqcu, nyi quvqā nyimākātjqā injqeyi. ⁸ Naqā Iqu nātmatqā nyaqā huiwā tānā ānunānqce, huātā nyiyamāutjqce, nyi yatjqā hjqquaqi-hjqce āwikqe. ⁹ Iqueqā kimanji, tii āndkqe. “Nyaqā yānānānqce, āmaqā yānā-maqnqā, hanjūā iinjā wiqanquwā iquau āwimetāqānqanji, wāunūi ātnānā iqi imākānā. Iutanji, Nyaqā qeqā imānqeta hinqi vqe, aānā qāyunānā-tānā enā.” Inji nqā woyqā miqā, hanjūā ii āwitjqā dijqce, nyi yeeqā itmā, awā tqāmā. Ii Kraisi Iqueqā yānānānqce, nyitā pmetātjqā dijqceyi. ¹⁰ Iinjā etanqj, nyi Kraisi Iqueā wāunūitanji, nyaqā yānānānqce aānqā etāqā-qe, āmaqā hui quvqā indqueqanquwā-qe, hanā-iqā huitanā-huitanā āmetmā-qe, itanqa āmaqā hui yuuvā gitāuqanquwā-qe, nyi yeeqānā itmā āpmenā. Ii nyi nānqgā tiinjā emā iutanji. “Nyi hanjūā āwitmqanji, Goti Iquesa yānānānqā naqānānā-tānūnā pmetmqānā.”

Poli iqu quuvqā heqiyqā iquau yātamākqā vqenqā āwinyminqenqā

¹¹ Inji nyi qāmā-qāmā inqā kuknuā ii ātqce, ii he inyimākqanquwā iuta ātqā. He nyinyqce, āmaqeu awā ānqūā tqūā etanqgā qāyūnā-qe, inji mimākqanquwā iuta nqā-nāuā awā ātqā. Nqā-nāuāni, nyi naqā-qakuā tiinjā ātqā. “Nyi āmaqā hinqinqā iquinjā. Inqce āmaqe, he iquauqā ‘Āmaqā kuknuā awā tuākiqāpnqā dowatqā naqā-qakuā iquaiqā’ knjūā indqānānquwā iqua, nyi māmānqutāuqā inqāuā.” ¹² Inji nyi, Jisasi Iqu kuknuā awā tuākiqāmqā ānāndowatkqenqā, he āmetquamqce, heyaqā awā iqnji, nyi nātmatqā āmaqā ānā mimākqetā, ktqā yāunūā iqetā, ktqā wāunūā yānānānqgā imākātmitanji, enyqā miqā āyā imākminqce. ¹³ Inqanji nyi suqe, āmaqā Jisasi Iqenqā aquvā āqāngāwātqānquwā huizi iquau āmotquaminqā-pa, he asā iinjā āyā āmetquaminqce. Inqce, nyi hanā-iqā metapqā imqā dijqce, “He nyaqā huiwi āminyipiyyā” ātātmi, yatjqā maeyqā iminjce. Itanqj he, “Iqu suqā iinj, quvqā inetquaminqceqā” knjūā eyquti, āwqā-hanā, nqā suqā quvqeta āmetqānqūwi, huātā manmāup!

¹⁴ Tānqanji nyi tqaquai ae emakqā iunji, tqenji emamqā nāwinyā āpmenā. Nyi āpmaqānqanji, anqumāni, hanā-iqā metapqā imniqce. Nyaqā ānyinjce, heyaqā nātmatqā āmetaumqā ma, he Kraisi Iquenyqātā, nyinyqātā, quuvqā eqāpnqā injqeyi. Suqā tiinjinqce he nānqce. Ymeqe, kunaqā-kunūnūuau yātamākqā wipnqce, ymisānā nātmatqā isuanqā qāvqā ikipu, aquvā māmāqiyqā ipnā. Suqā iinj, kunaqā-kunūnūuanā, ymeqā-quau yātamākqā wipnqā, imākqāpnā. ¹⁵ Nyi he ānqūā āpmāka wātqnqce, yeeqānā itmā, nātmatqā eeqāpnāni etapātmā, itanqa nqā-nāuāni etapnmā. Nyi henyqce kiinjā ānyinjce, yāndi pāyātqātānqqetanji, ga he nyinyqā enqce, māngi sunqā pāwiqi? ¹⁶ Inqce

* 12:2 Nānqgā-tānā iqua, Poli iqu kiqā-kiuānqā ātkqā-qe, māndi ākittqiyenqenqā ātqā.

hņquenā, nyaqā sugeņqā tiinjā ātātqāņuwenji. “Ii qāyunjā. Iqu neyaqā nātmatqā isua, ātnāņāqinji māmeqā itņqeqā. Iqu qanğā ānatātā, yamwiqā āneyātā, qāmā-qāmā inemākātā, neyaqā nātmatqē, āmānātautņqeqā.”¹⁷ Ānāņqāwā? Nyi āmaqā henyqā āndowatkqā iquautanji, hņqūe, “Si iquauņi qanğā yamwiqā āvātānā, nātmatqā āmāndauwa biyā” ātukqātānā? Oee. Nyi iinjā mimākqā iqunji.¹⁸ Āmaqā iutanji, nyi kukņui Talusi iquenyā vqanğā, iqu i emakqē. Iqutā qanğā anā ikāyinņe, nyi neqā neyāmaqā hņqutā āyā āndowatkqē. Inğanji Talusi iqu qanğā yamwiqā eyātā, heyaqā nātmatqā hui, quwā āmetaukqāta? Ā iquā, nyitā, ye kņuitā, suqetāņi, naqā-hņqunā mindqāņqā iqueātānā? Oee, ye asānā etqūeque.¹⁹ Ne hiqā-hiuā yātāmākqā heyatunquā diņqē, Kraisi Iqutā naqā-qakuā āmuāņnanā, nātmatqā eeqānāņi, Goti Iqueā hiņuā iqisa imākātqāņi. Ināqē, he neyaqā kukņuā tuwanuā tāu āqānāņe, a ātāupi, “Iqua quvqē qāyā imākāpu, neyaqā hiņuā iqinji, quwqā-quwā yātāmākqā iinğā kukņuā isua ānatātqāņāuā” kņuā indqānātqāņuwāti? Nqā nyāmaqā kiinjā ānyinātņqā iquenā, iinjā hmanji. Ne kukņuā eeqānāņā ii etātunqūe, ii he yātāmākqā eyātānā, yāņānāqņqā emākatunquā iunqē.

²⁰ Ii tiinjā etanğiyi. “Nyi qunğā āumqē, qu suqā nyi manyinğā eāņqā iu itqātāņqā qunmniqātiyā?” ā, “He, nyi suqā, he maenğā eāņqā iu itqātāņqā nqāmbnuwātiyā?” kņuā indqānātmā, āwāwa itqāņā. Heyaqā awā iqinji, suqā kukņuā mākā āqāyāunāpu, hņqūe qā āpmeqā iunğā āwqā quvqā ānyāpu, āwqā tnāņā maqānā imākāpu, huiziu māndi ākittqiyāpu, yānā-yānā ipu, āmaqā huiziuņqā tuwāņgi kukņuā ātāpu, itanğā wāunui, kņuā huitanğā-huitanğā iuta qui imākqāņqē, āwāwa itqāņā.²¹ Nyi henyqā anği āquvepmqāņganji, nqā Goti Iqu, hiyaqā hiņuā iqinji womba iqāņqā inyimākqāņqā-pqā diņqē, āwāwa itqāņā. Āmaqā hesanğā hņqūa, suqā kiyā mātqā itā, suqā qokā-apākā hiqāqā hingi wāyākiqetā, itanğā suqā yņņā-hiveqā iqua imākqā-pa qāņganā imiņuwā iunğā, kņuā makunmākņqā yqānā itqātāņqā qunmqē, iuta womba āmetmā, kņuā qāmnienqā etqā.

13

Hiqā-hiuāņi, qāvqā inyāpu, yamwiqā inğņņe

¹ Tāņganji nyi emamqē, hņquaqū ae āquvepkqē, huiziqu emamqā iqā.

*“Hanğ-iqenqā, āmaqā hņquaqū, ā hņquaqū-hņqūenāqūa, kukņuā asānāņā dinā tqanğpqē, he qātā iunā āwiyāpu iwāsāuqāpnā.”**

² Nyi he anği emetmā anā āpmaminquāņga, kukņuā yāņānāqņqā etkqā-pa, tāņganji qāqiqi māpmeqā, kiņā-nāmā āpmamā etanği, āmaqā suqā quvqā qāņgatqā imākminjuwā iquautā, huizi eeqānāņā iquendā, anğumā tiinjā etmqē. “Nyi henyqā anğumā āquvepmqāņganji, āmaqā suqā quvqā imākmitpqā iquenā, hiņuinā maecqā itmā, hāmā-hāmā emākmnigā eā.”³ Inji he nyinyqē, “Kraisi Iqu kukņui, Poli iquesanā ātātņqāta, ā matqā itqātānā?” ātnāpu, nāqņqā mapņqā enyātqāuā. Iutanji nyi hāmā-hāmā emākmnigē. Ga he nāqņqā tii mapnā. Kraisi Iqu heyaqā awā iqinji, hanjuā māwiqā itā, yāņānāqņqā tqāuānā.⁴ Naqā-qakuī, Iqu woyqā miqā, hanjuā-qu eqanğā, zā-huātati āuekuwā-qē, Goti Hanjuwā Iqueqā yāņānāqņqetāņi, hāņā yqānā āpme. Itanğā ne Iqutā āmuāņnanā, Iqu hanjuā āwākqā-pa, ne-pqē asānā āwiņquā-qē, Goti Iqueqā yāņānāqņqetāņi, ne hiyaqā awā iqisa, Iqutā hāņā anā āpmentāņi, yāņānāqņqā iinjā iquenji ātimāutņqā imākqanğuatqē, hiņuā qumbnā.

⁵ Hiqā-hiuāņi, “Ne quuvqā qāyū eqiyāņuatiyā” tpu, hiqā kņuā indqāņqeutā, suqeutāņi, qāvqā inyāpu, yamwiqā inğņņe. Henji, Jisasi Kraisi Iqu, heyaqā yāpā inğisa āpmentenqē, he maqņqātānā? Iqu heyaqā yāpā inğisa māpmeqā itanğutqē, ii he quuvqā qāyunā maeciqyā iutanji.⁶ Itanği nyi henyqē, kņuā tiinğijqā yāņānāqņqā ānyiyqi. He, ne yamwiqā iuta quannā māpākņqā, Kraisi Iqu kukņui nesāņi etātņqā qumbunğāuā.

⁷ Inji tāņganji, he suqā quvqā mimākqā iqāņņe, Goti Iqu yātāmākqā heyquātņqā yatņqā āvātqāņi. Ne ii imākātunqūe, ii he nenyqē, “Iqua yamwiqā iunji āmāwqātāuquwiqā” kņuā indqāmbņqā hmanji. Hesāņā hņqūa nenyqē, “Iqua Naqā Iqueqā wāunjuā imākqā quanğā-quayqā” qāyā indqāņganğuwā-qē, he suqā jānānāņinā imākqāņqā ānenyātqāuā.⁸ Qu nenyqā kukņuā quvqā tqanğuwinğā āwāwa miqē itunqūe, ii ne, kukņuā naqā-qakuā iquenji, māndi makittqiyqā iquatunquā iutayi. Kukņuā naqā-qakuā iquenji, yāņānāqņqenā imākqūanā.⁹ Ne woyqā māmētqūeqā, hanjuā witanğua, he yāņānāqņqā tqāuqanğppenqē, ne aquvānā itqāņi. Itanğā he Goti Iqueqā qokā-apākā aanğ qāyunānā anği timāupņqā diņqē, ne Goti Hanjuwā Iquenji,

* 13:1 Kukņuā-suqā 19:15

yatŋqä ävätqäŋu. ¹⁰ Nyi kiŋä-tämä yqänä äpmamä, henyqä tuwaŋuä tä äqiyqe, ii nyi henyqä aŋgi äpmqäŋgaŋi, “Heqä suqä jänä imäkmbiyä” etätmä, kukŋuä täqŋqä etqŋqe, manyiŋgaŋgiyi. Naqä Iqu nyi indmetä, wäuŋuä imäkqäŋqä yäŋänäqŋqä ändapkqe, nyi he qui emäkmqä ändapkqä ma, yäŋänäqŋqä emäkqämqä ändapkqä eä.

Poli iqueqä kukŋuä yeeqä iŋqä ätnämäukqerŋqä

¹¹ Nyämaqä iquenŋqä kukŋui, hituŋui iqi tii etqä. He aquvänänä ipu, Goti Iqueqä qokä-apäkä aañä qäyunänä aŋgi ätimäupu, nyaqä kukŋuä iutaŋi yäŋänäqŋqä imäknäpu, hiqä kŋuä indqäŋqe, heuäŋqä manyüaktäuqä ipu, äwqä hanuä iŋqä pmeqäŋqe. Itanŋa Goti, ämaqeuŋqä äwinyätä äwqä hanuä iŋqä vqä Iqu, hesä anä äpmetätŋqe.

¹² He äminäpiyänŋaŋi, quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iuŋi, quneqä iŋgpŋqe. ¹³ Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänäŋi, “Yäa ŋquauä! Ne henyqä hui mimäuqä iŋunä” etqä.

¹⁴ Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imäŋqeta hiŋgi ävätŋqä iuŋi etapätä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä henyqä wiŋqe hesä äpmuatetä, itanŋa Goti Iqueqä Dŋä Äŋguänäŋä Iqu äwqä naqä-hŋqunä imbu pmetŋqä emäkquä.

Tuwanuä, Poli iqu Galesiya pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäqkä kukñuä hijuiqänjä iquvi

Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä kinğanä eqäminuwä iqua, ii Israitqä iquautanänji. Itanji qänakñi, Jisasi Iqu Poli wänuä imäqkä ique, kukñuä ängüä we-hunqä-täñi, ämaqä Israitqä ma huizi iquau awä tuätñqä ändowatkqe. Itanga huizi iinjä iquautanä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä ämaqä hipñqä ipäqäkuwi, hanä-iqe Iqueqä ämaqä iquau tii äwimakqe. Israitqä iqua kukñuä-suqä Mosisi iqu äwikqe qänaknä iminuwä-pa, ämaqä yäpaqänngisanä iqua, hijuiqänänji, qänaknä miqä iminuwä. Qutanä hñqua Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä epiyänngani, qu-pqe kukñuä-suqä Mosisi iqu äwikqe, qänaknä ipñqä-ti, qänaknä miqä ipñqä-ti?

Israitqä hñqua, "Yäpaqänngisanä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä tqua, Israitqä iqueneqä suqä huiwä häuä ktäunqä iinqe imäknäpu, kukñuä-suqä huizi Mosisi iqu äwikqe qänaknä iqäpñqeqä" ätminuwä. Itanji Poli iqu 'oeyqä' ätuätä, tii ätmuinqe. "Ne quuvqä Jisasi Kraisi Iquenyqä eqiyätanitanji, Goti Iqueqä hijui iqi ämaqä jänänjä eätanä, hanjä-pmeqä änyä-hänji ämetqänunä."

Näqñqä-tänjä hñqua kñuä tii indqänätqänjä. Israitqä iquautanä hui, qua Galesiya iunqä äupiwi, quuvqä heqiyqä iqi pmetanquwä iquauñi, qu kukñuä-suqä Mosisi iqu äwikqe qänaknä iqä-qua hipñqä iwimäkinuwä. Poli iqu, iqua iinjä iminuwinqä qätä äwiyäqe, iqu Galesiya iquauqä quuvqä heqiyqetä, suqä iqueutä, jänä anqu iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyämäukqe.

Kinğanänji, Poli iqu tiinjä ätätä äqäkqe. Kukñuä ängüä we-hunqä-täñi awä tuäkiqätñqä, iqueqä äwiñqä iuta ma, ä ämaqä hñqueqä kukñuä qänaki iutanä ma, Goti Iqu Kiqä-kiuä iunqä atäunuwä ikqeqä. Auä, Goti Iqu ique tääqä ätuätumetä, kukñuä ängui ämaqä Israitqä iquautanä ma, Jisasi Iquenyqä änyä maqñqä iquau awä tuäkiqätñqä äwikqe. Huizi, Poli iqu tii ätätä äqäkqe. Qokä-apäki Goti Iqueqä hijuä iqi jänänjä hipñqe, ii ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquanänñqä. Kukñuä yäpaki ätätä äqäkqe, tiinji. Kraisi Iqu ne suqä quvqä iqueqä hanä-iqeta huätä newequatqanqatqänja, Dñä Ängüä Iqu neyaqä qanä uwqeunji, jänä inemäqanñi, ne huizi-pqä iquauñi, suqä änguinä iwitquetunqeqä.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kukñuä ätkqenqä

¹⁻² Ämaqä tuwanuä tqe äqiyqä iqu, ii, nyi Poli kukñuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñi. Itanga Jisasi Iqueqä ämaqä nyitä anä äpmeñquä iquatä ne tuwanuä tä, he qokä-apäki Jisasi Iqueqä yoqenqä, qua naqä Galesiya im-imä aquwä äqänqäwätqänuwä iquenyqä äwäwqatqu. Nyi wänuä tqe imäqkä-qunä emqe, ämaqä kiuänänjä hñqu, ä kuapänänji atäunuwä änyiyäpu, änändowatkuwä hmanji. Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apiqu, Jisasi Ique, qua äpτεkuwä iuta angumä ävauqumuatkqä Iqutä, ätenjiyäsinyä, änändowatkqä iquñi.

³ Goti neqä Apiquä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta ängüä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetñqä emäqñinyä. ⁴ Neyaqä suqä quvqe hma imäkätñqä diñqe, Jisasi Iqu Goti neqä Apiqueä äwiñqä iu qänaknä itä, Iqueqä-kiuä äwiñgqe. Iqu ne suqä quvqä qua täu äwiñqä iuta huätä inetmetñqenqä, i imäkkqe. ⁵ Iqu Goti eä, neqä Apiqu enqe, ne Iqueni hea ique-ique yoqä naqä vquatuñquänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Galesiya iqua, kukñuä naqä-qaku mäma hijuä ämäquñguwiñqä

⁶ Änäñqäwe! Kraisi Iqueqä qeqä imänqeta ängüä emäkkqä iquesa, Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqä hiätñnuwänqä tääqä etätmaqä qäyä etanqä-qe, Iqueni mäma hijuä ämäqunäpu, kukñuä hui-mända äunñqua uwqanquwitanji, nyi yänuä naqänänjä eyätqänä. ⁷ He qänakñi, kukñuä ängüä we-hunqä-täñi, naqä-qakuänänjä hma etanji, hñque-mända äunñqua äwqä. Ämaqä, he kukñuä ique mapñqä emäqquwä iqua, Kraisi Iqueqä kukñuä, hñgi-mända äkunmäkäwqatäpu, hiqä kñuä indqänqe, yuwä emäkpñqä etma uwqä. ⁸ Iinjä etanqä-qe, neñä-qe, ä ynaunñqä qäkuä haqä yätutanä hñqunä-qe, kukñuä awi, neqä ätätunqä iutanji matqä hui-mända ätmitätqe, Goti Iqu ique qñi imäkätñqä änyinji. ⁹ Iinñqe ne kukñuä ae etuqquä iuvqae, tänganji angumä

tiinjä etqä. “Ämaqä hñqu kukñuä awi, he näqñqä ae ämetqäñuwä iu matqä, hui-mända etqä iqu, Goti Iqu ique qui imäkätñqä änyingiyä.”

¹⁰ Nyi kukñuä tä etqe, ämaqeunä yeeqä iwimäkmqä matqä iqä. Goti Ique yeeqä iwimäkmqä iu ätqä. Inji nyi ämaqeunä yeeqä iwimäkmqä etangundqe, nyi Kraisi Iqueqä wäunjuä imäkmqä maeqä imä.

Poli iqu, kukñuä naqä-qakuñqä näqñqä ämakqenqä

¹¹ Nyämaqäüä, nyi naqä-qakuñä täñqä etmqe. Kukñuä äñguä we-huñqä-täñqä nyi awä ae etätñqä ii, ämaqä hñqueqä kñuä indqäñqä iuta hmanji. ¹² Kukñuä iquenyqä näqñqe, ämaqä hñqu dqanji mämeqä ikqe. Jisasi Kraisi Iqu Kiqä-kiuä, kukñuä äñguä iqueni, ätnäñqäñyä ämändquakqe.

¹³ Nyi hiñuiqänäñji, Israitqä iquauqä suqe a yqänä äqätmä äpmaminqä iinqe, he qätä ae äwimiñuwi. Inğanji ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquvä qäñganjuwä iquauñji, hanjä-iqä hävemnäñqñqä ävätmä, hämänänä yuuwä tämqä iminqe. ¹⁴ Injä itmänğanji, nyi atqä-awäkauqä suqä iu yänänäñqñqä imäkñätmä, Israitqä iunji, ämaqä nyitä asänqatqä iquau ämawqätäumänğa imänminqe. ¹⁵⁻¹⁶ Inäqce, nyi nqä nipeuä äwqä imä yqänä mnätanğa, Goti Iqu Iqueqä qeqä imänqetani, nyi Iqueqänäñqä täaqä dätmetñqä ätenjikqe. Inji hea Iqu äwiñganqänğa, Iqu Iqueqä Ymeqä-queñji ämändquakqe. Iqu injä imäkkqe, kukñuä Jisasi Iquenyqä ätänqe, Israitqä iqua qäyä etanji, huizi iquau awä tqumqä indmakqe. Iqu injä inyimäqñanğa, nyi kukñuä äñguä we-huñqä-täñqñqä näqñqä hui mamqe, ämaqä hñqutä kukñuä teenqä maqänä mäwqä ikqe. ¹⁷ Ä ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäñqä hiñuiqänä ändowatkqä iquau yatñqä wimqe, Jerusälemänqñqä ekqä ma, aanqe. Inäqce nyi maqänäñji, qua naqä Arepiyanqä äukqe. Iqi äpnenjaqänmi, anjä-himqä Dämaskasiñqä anğumä äpkqe.

¹⁸ Nyi Jisasi Ique hiñuä ae äqunqçänğa, quväukuä tquaqui-tque äpmamitani, Pitä iquä kukñuä teenqä Jerusälemänqñqä ekqe. Iqini nyi hiunji 15, iquä anä äpmakqe. ¹⁹ Inğanji nyi ämaqä kukñuä awä tuäkiqäñqä ändowatkqä huiziquauñji, hiñuä mäqunqä itmä, Pitä iqesä, Jemisi, Naqä Iqueqä känqequtänä äqunqce. ²⁰ Nyi tuwanjuä tä äqiyqe, Goti Iqueqä hiñuä iqini, qanñji matqä iqä, naqä-qakuñänñji.

²¹ Iqini ävämetmä, qua naqä Siliya iunqätä, Silisiya iunqätä äukqe. ²² Inğanji, Kraisi Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Jutiya iu, im-imä aquvä äqänqäwätqänjuwä iqua, qu nyaqä hipenju hiñuä manqänqä iminju. ²³ Iqua hiñuä manqänqä ipiyä-qe, nyinyqe, “Ämaqä, ne hanjä-iqä hävemnäñqñqä anätapminqä iqu, täñganji, quuvqä heqiyqä yuuwä tämätä iminqä iquenyqe, awä ätätqänä” täqtätanğa, qätä äwimiñuwi. ²⁴ Itanğa ämaqä Jutiya pmeqe, Goti Hanjuwä Iqu, nyi injä nyimäkkqenqä, äñguiqä ätuäpu, Ique yoqä naqä äwimiñuwi.

2

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Poli iqueqä wäunjuñqä, ‘äñguiqä’ ätkuwinqä

¹ Quväukuä 14 ae äpäwqanğanji, nyi Jerusälemänqñqä anğumä umqä itmänğanji, Banäpasi iquä anä äukue. Ye äwätayänğanji, nyi Talusi iqueni-pqä inä itmakqe. ² Goti Iqu nyi äumqä diñqe, ätnäñqä ämaetä, “Uvä” dqanji, Jerusälemänqñqä äwätmä, Iqueqä ämaqeucqä hiñuä iqi ämaqä yoqä-täñqä iquauñji, kukñuä äñguä we-huñqä-täñqä, Israitqä iqua qäyä etanji, huizi iquau näqñqä äwimiñqenqä, awä maqñqä ätukqe. Awi, tiinñqä ätukqe. Ämaqä naqä iqua, “Ämaqä huizi injä iqua, Israitqä iquene enqä-pa epiyä” ändpqe, ii nyaqä wäunju imäqä äpätnqe, nämatqä hiñqñqä enqä-pa uwqä diñqä ätukqe. ³⁻⁵ Ne kukñuä täqtätanğanji, ämaqä quuvqä heqiyqäqunä imäkmñjuwä hñqua, neyaqä kukñuä qätä quwä wipñqä yäpä inğisa maqñqä äyapkuwi. Ämaqä iqua, ne Kraisi Jisasi Iquesa äñguä pmeqä iunji ämänäquvasäpu, ne wäunjuä-wiyqä hiñqñqä enqä-pa, Israitqä iquauqä suqä iqueqä yäpä iqi pmeqänqä qui inemäkpñqä äwiñqce. Inäqce he quuvqe, kukñuä äñguä we-huñqä-täñqä naqä-qaku, he ae ämetqäñuwä iunqä eqiyqäñqä nenğanji, iquauqä näqñqä qanğä iunji, wänqäqäpu, “Äñguä ätqäüä-qe” mätkuä ikqe. Inji Talusi iqu, nyitä anä äpme, Grikä iquautanjä-qu eäqä-qe, ämaqä yoqä-täñqä iqua, iquenyqe, “He Israitqä-quneqä atqä-awäkauqä suqä dunji, iqueqä huiwi häuä ktäupiyä” mänatqä ikuwi.

⁶ Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä hiñuä iqi, ämaqä yoqä-täñqä iqua, kukñuä nyi awä tqanğanji, hui-mända makunmäkäwquatqä ikuwi. (Ämaqä iquauñqe, nyi nqä-näuñji, “Iqua yoqä-täñqatiyä, ä yoqä maiquatiyä?” kñuä pkäpkä mämetqänä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeucqä yoqenqätä, hipenjuñqätä, kñuä miqä, asänä iwäsäuqä Iquwi.) ⁷ Ämaqä iquautani, yoqä naqä qonqä, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, iqua näqñqä

tiinä ekuwi. “Wäunüä Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique äwikqe, Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquau, kuknuä änguä we-hunqä-tänjinqä awä tquätñqeyqä. Ii wäunüä Goti Iqu Pitä ique, iqu Israitqä iquauä awä tquätñqä, äwikqä-panä asänänjinqä.”⁸ Goti Iqu, Pitä iquenji, iqu iqueqä wäunui, Israitqä iquauqä awä imä, änguä imäkätñqä yänänänjinqä iwimäkätñqeyqä, iqua näñqä qänqanä ämakuwi. Itanqa hea tänganji, nyi-pqe, ämaqä huizi imäkmqe, Goti asä Iqu nyimäkätqätanji äqunquwi.⁹ Iqua Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nyi änguä i inyimäkqanqeyqä näñqä ämapiyi, ne eequne naqä-hjqunä eatunqenqä, nyitä Banäpasi iquä, yeeqä äyekuwi. Nänguiqune ae eanitanji, tiinjä imäkatanqenqä ‘ññqä’ ätunqque. Banäpasi iquä nyitä, ye wäunui, Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquauä yäpä imä imäkakitqätanquesi, iqua Israitqä iquauä awä imä imäkäkiqänqce.¹⁰ Inqanji iqua ye kuknuä hjqunä tiinjä äyatkuwi. “Qe Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä nätmätqä äki-äkinqä äwa ipu, täqi äpmeñuwä iunji, hui mimäuqä yätamäkqä vqanqinyqä.” Kuknuä iinj, ii nyi wäunüä qänaki imäkmqä kjuä indqänätanqä qäyunä äyatkuwi.

Poli iqu, Pitä iqu suqä quvqä imäkqanji, äkasuwä ätukqenqä

¹¹ Pitä iqu Andiyokä iu ae ätimäuä äpme, suqä quvqä imäkqanji, nyi iquenji äkasuwi, iqueqä hinuä iqi jänänä ätukqe.¹² Tiinjä ätimäukqe. Pitä iqu änyä tii ätimäuä äpme, Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquätä buayä anä änäqäsminqce. Inäqe ämaqä Jemisi ique äväma äpkuwä hjqua, iqi timäunqanquwänqa, iqu ämaqä huiwä häuä ktäupñqä ätminuwä iquauñqä zä itä, quvqä imäkätä, huizi iquau äväma, buayä anä manqä, kinänänji ätqäukqe.¹³ Pitä iqu suqä kuknuä tqe imäkqanqa, Israitqä iutanä quuvqä heqiyqä huizi iqua, inä imäkkuwi. Itanqa Banäpasi iqu, iqua iinj äyä iqanqä äqunäqe, iqueqä kjuä-pqe waqiyä uwqanji, inä imäkqqe.¹⁴ Inji nyi, iqua kuknuä änguä we-hunqä-tänjä naqä-qakuä iquenji, qänaki jänänä miqanqä äqunmitanji, eeqänänquauqä hinuä iqisanji, Pitä iquenji, “Si Israitqetanukui qäyä eänä-qe, iutanä maeqänänä eänä, huiziqua enqä-panä qäyunä pmetqätanqänä äkqänänä. Inji si tänganji, quvqä imäkätnä, huiziqua, Israitqä iquauqä suqe imäkpnqä dinqe, sunqä yänj wqänätqänjinyä?” ätukqe.*

Jänänä eqänqe, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutanänji

¹⁵ Naqä-qakuwi, ne Israitqä iuta änanquwä iutanji, ne huizi quvqä imäkqä iqua enqä-panä ma,[†] Israitqä qäyunänä iquneyi.¹⁶ Inäqe ne tiinjinqä näñqce. Ämaqce, Goti Iqueqä hinuä iqinj jänänänä epu pmeqe, Mosisi iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä iqä iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutayi. Inji ne Israitqä qäyä eänä-qe, ne-pqe Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänju. Itanji Goti Iqu nenyqe, “Nqä ämaqä jänänänquaeä-qe” kuknuä-suqä asä ique qänaknä itqätanqquä iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätanqatqä iuta tuänä. Ii tiinjä etanjiyi. Goti Iqu ämaqä hjqunenji, “Nqä ämaqä jänänänquaeä-qe” kuknuä-suqä iu qänaknä itqätanqquä iuta, mätquä yänä. Aanqe.¹⁷ Ne Goti Iqueqä hinuä iqinj, ämaqä jänänä hiatunquänä, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, kuknuä-suqä iquenji qänaknä miqä iquqce, Israitqä hjqua nenqe, “Suqä quvqä imäkquaiqä” kjuä indqänqanqppqe, iinjñqe ne, “Kraisi Jisasi Iqu Kiqä-küä suqä quvqce, yänänänqñqä imäkätñqä imäkqiyä” tatunquäta? Oee, Iqu iinj quati squäta imäkätñqce? ¹⁸ Inji nyi suqä yäuä kinqanä qänaki iminjñqä ae ävquätämäukqä iunji, anqä a ämaqätätmä imäkqce, ii nyi anji äpnasätmä anqä ämätqä enqä-panjiyi. Iinjä imäkqä-säpi, Goti Iqueqä hinuä iqinj, nyi suqä quvqä imäkqä-qunä etminji.¹⁹ Inäqe kuknuä-suqä iqesanj, nyi pizqä äpäkonmä äwominqce. Inji qänakñji, kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmeñqetanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi pmamqä ävämakqe.²⁰ Kraisi Iqu zä-huätati äunqce, ii nyi-pqä anä äpäkonqueä enqä-paniqä. Itanqa nyi hänj-pmeqä änyä-hänji ämakqe, ii Kraisi Iqu nyaqä yäpä-tämä hänj yqänä pmetanji, nyi hänji iuta äpmeñä. Itanji tänganji, nyi qua täu äpmeñqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutanji. Iqu Qäqu, nyinyqä aanä kuapänä äwinyätä, Iqueqä hänj-pmeqe nyi anqä indmetñqä, ävquätämäukqe.²¹ Ne ämaqä jänänänä eatunqce, kuknuä-suqä yäuä iquesa etanqutqe, ii tiinjji. Kraisi Iqu äpäkonqce, nätmätqä hinginjñqä enqä-manä eänä. Inäqe nätmätqä Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta nätapätñqce, nyi manjitä makitqäteqä iqämä.

* 2:14 Näñqä-tänj iqua, kjuä huitanä-huitanä indqänätqänä. Poli iqueqä kuknu, Pitä ique äwikqe, täqinyändanä, ä hiqñqä 21 bunqätanä? † 2:15 Israitqä iqua kjuä tii indqänminquwi. “Qu Israitqä iqunesanjä ma, huiziqua, Mosisi iqueqä kuknuä-suqä mämeqä ipiyitanji, eeqänänji quvqä imäkqä iquayyi.”

3

Kukjuä-suqeu qänaknä iqenqätä, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqenqätä

¹ He ämaqä Galesiya pmeqä hinjuä pisqä asusuainä itqänjuwä iqenä, ne Jisasi Kraisi Iquenyqä ämetquakqae, ii tiinji. He Iqu zä-huätatä äunätä äpäkönqangqae, hinjuä mäqunquä ikuwä-qe, ii he Ique hinjuä äqunänjä. Inäqae he hinjuä maqngqä ipnqae, hiyaqä hinjuä, paaqä tqu äteqäwä? ² Nyi nätmätqä hñquenyqä yatnqä emqae, he awä dpu. He Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Ängüä Ique ämakuwi, ii kukjuä-suqä ique qänaknä ipiyä iuta ämakuwätanä, ä kukjuä ängüä ique ganä qätä äwiyäpu, quuvqä eqiyäpiyä iutatanä? Ii he quuvqä eqiyäpiyä iutanji. ³ He hinjuä pisqä asusuainä äänä itqänjä? He änyä-hänjä pmejnqae, Goti Iqueqä Dñä Iqu emäkqangqeta ipäqäkuwä-qae, inji tänganji, yqänä pmejnqae, hiqä yänänäqngqä iutanä qäpu imäkmäupnqätanä? ⁴ Hanjä-iqä eeqänänjä i ämakuwinqae, yätamäqkä maeyqngqä ämakuwäta? He inji, quatä-tänjä ämakuwiqä kjuä änyiyqi. ⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Ängüä änyä-qe etapätä, nätmätqä ämaqä mimäqänänjä i imäkkqae, ii he kukjuä-suqä iu qänaknä iqanjuwä iutandanä? Oee! Ii he kukjuä ängüä ique qätä äwiyäpu, ämepu, quuvqä eqäkuwä iutanji.

⁶ He Aprähämä, Israitqä iqueneqä awiqi kinganänjä iquenyqä kjuä indqämbu. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukjuä tiinjä ätä. *“Aprähämä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanji, Iqu ‘Ämaqä jänänueqä’ ätkqeqä”* äqänä.* ⁷ Iutanji, he näqngqä tiinjä hepnqae. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, qu Aprähämä iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquayqä.† ⁸ Kinganänjänganji, Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä timäuniqä iu hinjuä äqunätä, Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqäkkqae. *“Ämaqä huitanä-huitanji, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqanjuwänganji, Iqu ‘ämaqä jänänänjä-quayqä’ tuäniqueqä.”* Injä etanji, Iqu kukjuä ängüä iqu änyä matimäuqängga, Aprähämä ique awä tii ätukqae. *“Sitani, Nyi ämaqä eeqäpnänji, ängüä iwimäkmniqeqä.”*‡ ⁹ Inji Aprähämä iqu quuvqä heqiyqanji, Goti Iqu iqueni ängüä iwimäkkqä-pänji, ämaqä tqu-tqu quuvqä eqiyqäqae, Iqu iquenjä-pqae, ängüä inä iwimäkänä.

¹⁰ Inäqae ämaqä hñqu, *“Nyi kukjuä-suqä iu qänaknä itmä iutanji, ämaqä jänänünä himqänä”* kjuä indqänätngqä etanqutqae, Goti Iqu ique qui imäkänique. Inqae, Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanuä tiinjä äqänä. *“Ämaqä hñqu, kukjuä-suqä eeqänänjä äqänänjäqä iunji, hiunji ique-iqueni qänaknä miqä itnqae, Goti Iqu, ique qui imäkäniqueqä.”*§

¹¹ Bukä iunji, tiinjä-pqä äqänä. *“Ämaqä quuvqä eqiyätngqä iqu, Goti Iqu, ‘Ämaqä jänänueqä’ tquangqetani, hänjä äpmaka wätänä.”** Iutanji, ne näqngqä tii enju. Ämaqä hñqu jänänänjä timäutnqae, kukjuä-suqä iu qänaknä itäqä iuta maeqä yänä. Aanqae.

¹² Ämaqä kukjuä-suqä iu qänaknä iqä iqu, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iuta hmanji. Ii nätmätqä iqueqae. Inqae, Goti Iqueä bukä iunji, tuwanuä tiinjä äqänä. *“Nyä ämaqä jänänänjä iqu, quuvqä eqiyätqetani, hänjä pmejqiyä.”*† ¹³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tuwanuä tiinjä-pqae äqänä. *“Ämaqä tqu-tqu zä-huätati äunätqä iqu, Goti Iqu, ique qui imäkäniqueqä.”*‡ Inji, ämaqä-qune, kukjuä-suqä iu qänaknä miqä iqanjuwä, Goti Iqu ne qui inemäkäniqä iuta änetmetä, angumä hänjä inequmuatätngqä inqae, Kraisi Iqu, Goti Iqu, Ique qui imäkäniqä-qu ekqae. ¹⁴ Kraisi Jisasi Iqu wänuuä injä imäkkqae, ii kukjuä Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä ique, *“Ängüä ikimäkmqänä”* ätukqä iunji, ämaqä eeqänänjä iu äwimetnqeyi. Itanqä iutanji, ne eeqänänjä quuvqä eqiyqetani, Goti Iqu, *“Nqä Dñi, äwimniqeqä”* ätkqae, ne Ique ämenä.

Goti Iqu, kukjuä hñquaqui guä ämäsäuekqenqä

¹⁵ Nyämaqäüä, nyi suqä neqä äpmenä itunquä iquesa ämetmä, kukjuä ktqä tiinjä etmqae. *“Ämaqä hñquaqui, nätmätqä hmbinyqä kukjuä ätäsinyä, guä ämäsäuiyae, ämaqä hñqu qui mimäqänqä eä, änyä-hänjä hui masusueqänqae.”* Kukjuä Goti Iqu, Aprähämä ique ätukqä itänji, asänänji. ¹⁶ Itanji kinganänji, Goti Hanjuwä Iqu, kukjuä guä Aprähämä iqesä, itanqä iqesanjä Hiätqä Iquesä ämäsäuekqae. Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanuä, *“Iquesanjä hiätqä iquauä”* ätnä, ämaqä kuapänänqä maqngqä eä. Inäqae hñqunänqä, *“Iquesanjä Hiätqä Iqueä”* äqänä. Ii Kraisi Iquwi. ¹⁷ Kukjuä nyi tä ätqä iqu, kiqä qaku iunji. Goti Iqu kukjuä gue, Aprähämä iquä ganä ämäsäuekqä etanqiyi. Inji quväukuä 430 ae äpawqanganji, kukjuä-suqä iqu, qänaki ätimäukqae. Iqu injä ikqä-qae, Goti Hanjuwä Iqu, kinganänänqga kukjuä ätätä guä ämäsäuekqä iunji, huätä mewemäuqä yänä. Oee. ¹⁸ Inji ne, nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu, ne

* 3:6 Ipäqäqkä 15:6 † 3:7 Israitqä iqua, “Ne Aprähämä iqueqä ymeqä-quneyqä” ätminjuwi. Jonä 8:33. ‡ 3:8

Ipäqäqkä 12:3; 18:18; 22:18 § 3:10 Kukjuä-suqä 27:26 * 3:11 Hapakukä 2:4 † 3:12 Hiqäva-imäqkä 18:5

‡ 3:13 Kukjuä-suqä 21:23

ämeniqunquä näwinya ioktäumäkekqä äwiñqä iunji, kuknuä-suqä iqueni, a yqänä äqätanä, iuta meniqunquä etangutqe, ii ne Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsäuekqä iuta mämeqänqä qnqanä ämeyegu. Inäqce Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqceuta, Aprähämä iqueni, “Nyi nätmätqä ängui äktapmniqeqä” ätuätä, guä ämäsäuekqeyi.

¹⁹ Iinjä etangutqe, kuknuä-suqce, sunqä äwi? Goti Hanjuwä Iqu iqueni, ämaqe suqä quvqä imäkätqätanquwitani, ämaekqe. Aprähämä iqesa Hiätqä, Goti Hanjuwä Iqu, ängua wimäkätñqä kuknuä guä ämäsäuekqä Iqu, ätnänqäqi timäuqanqanqe, yakuinä ämaekqe. Kuknuä-suqä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, ynaunjqä iquau vqanqa, iqua ämepu, ämaqä awä iqä ätqäuminqä ique^S äwikuwi. ²⁰ Ämaqä awä iqä ätqäuqä iqueqä wäunju, hñquaquiyqä kñuä indqänqce, naqä-hñqunä wimäkätñqeyi. Inäqce Goti Iqu, Aprähämä ique kuknuä guä ämäsäuetäqanqani, Iqu hñqce mäwqä, Kiqä-käuä imäkätä ekqe.

²¹ Kinqanäñi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kuknuä guä eeqänänqä ämäsäuekqä iquauñi, mäñdi äkittqiyätä, kuknuä-suqä iqueni yänänäqñqänänqä imäkqgäta? Aanqe. Kuknuä-suqä, äqä änatapqce, häñqä-pmeqä nätapqä-säpi, inji ne suqä ique qänaknä itanä iutani, Goti Iqueqä ämaqä jänänänqä hiätaninji. ²² Inäqce Goti Hanjuwä Iqueqä buki, näqñqä tii äyä änatapä. “*Suqä quvqä imäkqänqce, ämaqä eeqänänqä im-imñä iu guä äqiyänänä.*”^{*} Iutani, kuknuä guä ämäsänä äwiñqä iu meqänqce, ämaqe Jisasi Kraisi Iquenyqänä quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänquwä iuta mapnä.

²³ Suqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqänqä iqu matimäuqanqani, kuknuä-suqä iqu, ne guä enqä-ma äpakänä änaqiyäminqce. Inji kiqä hea qäyunäñi ätnänqäqi timäuqanqanqce, ne guä enqä-pa äpmaminqce. ²⁴ Ga ne Iquenyqä quuvqä heqiyqetani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä jänänänqä hiatunquä dinqce, kuknuä-suqä iqu, neqä ämäneyqä enqä-panä eä, Kraisi Iqutä näquatämäutñqä ämäneminqce. ²⁵ Inji tängani, hiunji ne quuvqä heqiyatunquä iqu, ae ätimäuqä-qae, neqä ämäneyqä yäuä iqueqä yäpä iqini, anqi mäpmeqänqce.

²⁶ Quuvqä eqiyätqänquwani, he eeqänänqunenä Kraisi Jisasi Iqutä ämuänqmbu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä qe eqä. ²⁷ Qokä-apäkä asñä ämepu, Kraisi Iqutä ämuänqñquwä iquenä, he Iqueni gquä quäuqä enqä-pa ae ämipñquwi. ²⁸ Tiñji miwäsäunqänqce. Tqu Israitqä-quvqä, ä tqu Grikä-quvqä. Itanqa tqu wäunjuä-wiyqä hinginjqä-quvqä, ä tqu huiziqueqä yäpä iqä mäpmeqä kiuanä pmeqä-quvqä. Itanqa tqu qokä-quvqä, ä tqu apäkä-quvqä. Ii he eeqäpnäñi, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänqmbu, naqä-hñqunä epiyitanji. ²⁹ Inji he tängani Kraisi Iqueqä-quenä eänquwi, ii he Aprähämä iqueqä ymeqä-quenä ätimäupu, Goti Iqu, “Nyi äwimniqeqä” ätätä kuknuä guä ämäsäuekqä iunji, nätmätqe, heqä himänätñqce, ämapnä.

4

Kaniqueqätä, ymeqä iqueqätä, suqenqä

¹ Nätmätqä meqänqä ätqä iunqce, nyi tiñjä etmqce. “Kanä hñqu ymeqä-tänqä enqce, ymeqä iqu kanmä nätmätqä eeqänänji, iqueqänä wimänäniqce. Itanqi iqu, ymeqä wänqä äpmeqänqani, nätmätqä-tänqä-qu eäqä-qce, iqu kaniqueqä wäunjuä-wiyqä iqua enqä-pa pmetäniqce. ² Iqu hiunji kaniqu ae ätekqä iqu timäuqanqanqä hinjuä äqänä, ämaqä ique miqä iqueqätä, iqueqä nätmätqä miqä iqueqätä, yäpä iqini pmetänä. ³ Ne-pqe asänänji, ymeqä wänqä enqä-pa äpmenä, suqä qua täutanä iquauqä yäpä iqä äpmaminqce. ⁴ Inji hiunji qäyunänqä iqu eqanganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni ändowatämepkqe. Iqueni, apäkä ne enqä-manä ii änyueqanqa, Iqu Israitqä iquauqä suqä iunji, yäpä iqä äpmaminqce. ⁵ Iqu iinjä ikqce, ii ne ämaqä kuknuä-suqä iqueqä ämäneyqä yäpä iqä äpmenquä iquene, mbqä neyämätñqätä, itanqa Iqueqä ymeqä naqä-qakuä hiatunquätänji. ⁶ Inji tängani, he Goti Iqueqä ymeqänä ae äpmeqanquwitani, Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueqä Dñi, heyaqä äwqä yäpä imä äpmuatekqce. Itanqa Dñä Iqu, ii Qäqu Kanmqä tääqce, ‘Apä-qä’ ätätñqä Iquwi. ⁷ Iutani he wäunjuä-wiyqä hinginjqä mäpmeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmenä. He iinjä äpmenquwi, Iqu Iqueqä nätmätqä ängua eeqänänji etapänä.”

Poli iqu, qunqä huäqä wunqanqi, qundqändqä iminqenqä

⁸ Hinjuqänänji, he Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä epiyä iutani, nätmätqä Goti Iqu-tänqä asänänqä hma etanguwä iquauqä wäunjuä-wiyqä äyä äpmaminquwi. ⁹ Inäqce tängani, he Goti Iquenqce näqñqä etanguwä qenä-qce, Iqueqä henyaqä näqñqä eänqce, heyaqä iunji ämäwqätäuä. Inji he tuwänqi qanä äwäpu, suqä yänänänqänqä mäeqä epu,

^S 3:19 Mosis iqu, Goti Hanjuwä iqueqätä Israitqä iquauqätä awä iqä ätqäuminqce.

^{*} 3:22 Apqä Bukä 14:3; Romä 3:9-19

yätamäkäqä meyqä iquau wimapnqce, suñqä anji äwqä? He iquauqä wäunüä-wiyqä anjumä hepnqä heñganñitanä? Oee, änä mäwqä iqi. ¹⁰ He suqä, hiunji naqänänä huitañä-huitañä iquauñi, aquväcñqäñganñi, tuwä mäwiyqä, qänaknä iqä-quenji. ¹¹ He iinj itqätanguwitanñi, nyi wäunüä yätamäkäqä hemqä imäkminqce, yuuwä tänätqä knüä nyiyqanñi, henyqä qundqändqä kuapänä iqä.

¹² Nyämaqäüä, nyi kukñuä tä etqäce, "Nyi nqä-näüñi suqä yäüä iunji ävquatämäutmä he enqä-pa äpmenqce, he-pqe nyi enqä-panä pmapiyä" etqä. He nyinji quvqä mindqueqä ma ikuwi. ¹³ Nyi täñä-yaqä huitañä hñqu inyimäkätqätanñi, hiunji kinganñä ique emetmä, kukñuä äñguä we-huñqä-tañä ique awä etkqä iinçce, he knji yqänä ämenä? ¹⁴ Täñä-yaqä nqä huiwä täutanñi, he hanä-iqä naqänänä äyä etapminqce. Inqce he nyinji, tuwä manundmäuqä pa ipu, itanğa nyinyqä qäciqi äpäpu anä pmeqänqce, enyqä miqä äyä iminjuwi. He nyi indmepiyänqanñi, Goti Hanjuwä Iqueqä ynaunjqä hñque itmapqä-pa, ä Kraisi Ijasi Ique itmapqä-pa äyä indmakuwi. ¹⁵ He nyi änyä ti indmepiyänqanñi, aquvänä ipu indmakuwä-qe, ga täñganñi hiqä aquvänä iqä iqu, äknqä äweqäwe? Nyi naqä-qakuä tii etqä. "Inğanñi, he nyinyqä yeeqä ipiyitanñi, nätmätqä äsque-äsquenyqä nyi äwa iqanqce, yätamäkäqä äyä änyiminjuwi. Nyi 'He heqä hiñji qäquacu ätqopu dappiyä' etqä-säpi, he 'oeyqä' mandqä iqäpninñi." ¹⁶ Inñi nyi kukñuä äñguä we-huñqä-tañä iutanñi naqä-qakuä ique ämetmä awä etkqetanñi, he nyinñi, himä-wiunqä enqä-panä-qunä äñqänqcuwäta?

¹⁷ Ämaqä huizi, kukñuä-suqä iunqä ämetquetqänjuwä iqua, he yätamäkäqä qäyunänñi maiyqä ipu, he qunji yeeqä wipñqä diñqänä, kukñuä aowä dinä etätqänä. Suqä iinj, ii he nyi-tänä qäciqinñi mapqänqä, änanumäkäpu, suqä iqua imäkqanqcuwä iu, qänaknä vqänqä emäkätqänä. ¹⁸ Ämaqä hñqua, hui-mända yätamäkäqä wipñqä yänä äqänätqänjuwi, iqua yätamäkäqä qäyunänñi vqanqce, ii äñgui. Mä iinj, nyi hesä anä pmetanqndqä-qe, ä mäpmetanqndqä-qe, he qäyä imäkqänqce. ¹⁹ Nqä ymeqä isuenä, nyi nqä huiwi tmi-tmiqä anjumä tä ämeqätä, ii apäkä hñqu ymeqä nyuätñqänä tmi-tmiqä naqänänä ämeqä-panä iinj ämeqä. Ii quati tiinj etanjiyi. He suqä Kraisi Iqu imäkätqä-pa imäkäpu, Iqutä asänänä epñqä nyinqanjiyi. ²⁰ Nyi henyqce, "Yätamäkäqä äänä wimqä" tiyä knüä ämetmä, qundqändqä kuapänä iqä. Iutanñi, nyi hesä anä äpmetmä, kukñuä äñgui hui anjumä etätmä, yänänäñqä emäkmenqce, aanä kiinj änyinätñqce.

Aprähämä iqueqä apäkä iuaquinjqä

²¹ Ämaqä kukñuä-suqä iu qänaknä iqänqä enyätñqä iquenä, nyi yatñqä hñqu hemqce. Kukñuä-suqä iunji, tuwanüä äänä äqänänä tqanqä, qätä äwiyätqänjuwi? ²² Kukñuä-suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqä iunji, tuwanñi tiinj äqänä. Aprähämä iqu ymeqä hñquacu-tänqceqä. Hñqu apäkä wäunüä-wiyqä hinginjqä, Hekaiyqä iqueqä. Itanğa hñquququ, iqueqä apäkä, huiwä yäpä iqi mäpmeqä inqä, Serayqä iqueqä. ²³ Apäkä wäunüä-wiyqä hinginjqä iisanä ekqä iqu, qokä-apäkiuqä äwinjqä iutanñi. Itanğa apäkä huiwä yäpä imä mäpmeqä enqä iisa ekqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä imäuetä, kukñuä guä ämäsäueqä iutanñi.

²⁴ Apäkä iuaqu, Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäññiyä iuaquwi. Apäkä Hekai atäunñi, kukñuä gue, Goti Iqu Mosisi iquä, qoqonä Säna iu ämäsäueqä iunqä eä. Itanğa kukñuä guä ämäsäññiyä iu yäpä iqi äpmetqänjuwä iqua, eeqäpnä wäunüä-wiyqä hinginqänänä iquay. ²⁵ Inñi Hekai, qoqonä Säna, qua naqä Arepiya iu-pqenqä atäunñi enqä iiyi. Ii atäunñi, Jerusälemä täñga qua täu äwinqä-pqä iinyqä eä. Itanğa ämaqä Jerusälemä iu äpmenjuwi, eeqäpnä kukñuä-suqä iu qänaknä ipu, wäunüä-wiyqä hinginqenä äpmenä. ²⁶ Inqce anä-himqä Jerusälemä huiziqcu, ii qäkuä haqä yätu äwi, Serai enqä-pa, huiziquauqä yäpä iqi mäwiqä eä. Itanğa ii quuvqä eqiyätunquä iqueneqä nipaiyi. ²⁷ Inqce, Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanüä tii äqänä.

*"Apäkä ymeqä maunyñqä qokitqä enä iiki, si yeeqänä iqanginyä. Si iinj miqä itnä, tmi-tmiqce mämeqä isñqä iiki, yeeqätä ävautnä, apqä tqanqinyä. Iinj sunqce? Apäkä qokä-tänñi ymeqä kuapä-tänñi qenä-qe, apäkä qokiqu ävämetqä ii, huizini ämäwqätäuä, aanä kuapänänä-tänñi etänä."**

²⁸ Nyämaqäüä, täñganñi he Aisakä iquänñi asänänä enä. Iquä, hesä, Goti Iqu kukñuä guä ämäsäueqä iutanñi, Iqueqä ymeqä iquenñi. ²⁹ Inğanñi ymeqä qäquacu ae eyitanñi, ymeqä qokä-apäkiuqä äwinjqä iuta ekqä iqu, ymeqä Dñä Äñguä Iqueqä yänänäñqä

* 4:27 Asayä 54:1. Asayä iqu, Jerusälemänqä ätkqce. Poli iqu täqinñi, Aprähämä iqu Serai ävämetä, Hekainyqä aukqanqanqä ätätä äciyätqäuä.

iuta eqqä iqueni, quvqä ämotquakqe. Quvqä iini, tänganä-pqe yqänä äwi. Kuknuä-suqä yäpä iqä äpmejuwä iqua, quuvqä eqiyätunquä iquene, quvqä ämänätquetqänä. ³⁰ Iinqe Goti Iqueä bukä iunji änäännyä äqänä? Ti äqänänä ätqä.

“Apäkä wäunjuä-wiyqä hinginjä iisä, iyyqä ymeqä iqutäni, huätä dowatiyä. Apäkä hinjyqä ymeqä-qutä, apäkä huiwä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymeqä-qutäni, kanmqä nätmätqä eeqäpnäni, miwäsäuwä iyyinqe.”[†]

³¹ Nyämaqäüä, iutani, ne apäkä wäunjuä-wiyqä hinginjä iyyqä ymequne maeqä enju. Apäkä huiwä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymequne enju.

5

¹ Kraisi Iqu ne kuknuä-suqä iu yäpä iqi guä enqä-ma pmetangu huätä änequtäutä, hingi Iqutänä pmetatunquä inemäkkqe. Itanqa hiqä-hiuäni, he kuknuä-suqä iuqä yäpä iqi wäunjuä-wiyqä hinginqe anqumä pmeqänqe, yänänäqñqä tqäupu.

Goti Iqueqä qeqä imänqe, mävämeqenqä

² Poli iqunä, nyi kuknuä tä etmqä iqäqä tqueni, qätä anquanä nyipu. He ämaqä jänänänä timäupñqe, ämaqä hñqua heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupñqänä hinuinä qumbñqä sätäti, ii tiinji. Kraisi Iqu wäunjuä ae imäkkqä iunji, yätamakqä maiyqä yänä. ³ Nyi anqumä tii etqä. “Ämaqä hñqua, heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupñqänä hinuinä äqunquwi, ii tiinji. He kuknuä-suqä eeqänänä iunji, qänaknä iqa uwqäpñqä iunqeyi.” ⁴ Ämaqä hñquki, si kuknuä-suqä iunji qänaknä ititani, Goti Iqu, “Ämaqä jänänueä” ktqñqä äkinyätñqe, ii tiinji. Kraisi Iqutäni qñqanä enätinä, Goti Iqueqä qeqä imänqeta nätmätqä hingi ävätñqä iunji, qe ävämenyä. ⁵ Nyi ii ätqe, tiinjä etanqiyi. Goti Iqueqä Dñä Iqueqä yänänäqñqetani, Iquenyqä quuvqä jänänä eqiyätanä, neqä kñuä indqänqä imni, Iqu jänänänä nemäkätñqä iunqä hinuä äqänänä äpmenä etanji, ätqä. ⁶ Inji ämaqä hñqu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñqeqe, suqä huiwä häuä ktäunqä iquä, häuä maktäunqä iquäni, nätmätqä hinginjä enqä-parjä wänä. Inäqe hñqu, quuvqä eqiyätäqä iutani, suqä ämaqä huizunqä äwinqä iqueni, a yänänäqñqä ämaqätqe, ii nätmätqä naqä-qakuänäni äyüwä.

⁷ He anquanä iqa äpätqänjuwi, tängani heyaqä himä heqanquwä iqini, kuknuä naqä-qakui hii eyäwqatätñqä hinuinä maqunquä ipñqe, hoptäwi tqe heyqanqikä? ⁸ He nätmätqä kñuä indqänqä quvqä iuta timäupñqenqä qänaknä i iquwi, ii Goti He tääqä etätmetñqä Iquesa hmanji. ⁹ Bretqä imäqenqä kñuä indqämbu. Si buayä iini naqänänä timäutñqä kinqanqutqe, nätmätqä naqänänä imäkkqe, wänqäpu pññä ämäuesqe, qo aanä naqänänä äväunä. Ii enqä-parji, kuknuä quvqä wänqänänä ipu, naqänänä imänätä, ämaqeuqä quama pmeqä, qui imäkänä. ¹⁰ Nyi kñuä tiinjä yänänäqñqä indqänqä. “Naqä Iqu qu yätamakqä vqanquti, kñuä indqänqä, hui-manda mindqänqä ipñqäüä.” Inäqe, ämaqä heqä kñuä anqüä iu qui emäkkqä iquenyqe, nyi maqñqä eämä-qe, “Iqu iqueqä quvqä ii imäqänqä kimanji, hanä-iqä menqiyä” ätqä.

¹¹ Nyämaqäüä, nyi suqä huiwä häuä ktäunqä iqu anquanänä äqunätmä, kuknuä awi iinqä tqä-säpi, inji qu hanä-iqä äpakä tiinjä, sunqä ändapqä pätkänä? Inji nyi kuknuä awi, suqä iquenyqä tätqäqä-qunä-säpi, qu kuknuä zä-huätati iquenyqe, äkasuwä matqä ipu, hanä-iqä mändapqä itqäpninji. ¹² Ämaqä huiwä häuä ktäunqä etäpu, hiqä kñui qui emäkätqänjuwä iquauñqe, quvqä huiwinä häuä maktäuwä pa ipu, kiqä häukuä-qä, qäsä yimäpñqä änyinji.

Suqe, huiwä iqueqätä, Dñä Anqüä Iqueqätä imäqenqä

¹³ Nyämaqäüä, he kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä hiätñqä dinqe, Goti Iqu tääqä ae etätmakqe. Inji he suqä iqueqä yäpä-imä mäpmeqä ipiyä-qae, hiqä enqä dunä hingi mimäkkäiqñqe. Inäqe, Goti Iqueqä ämaqä iquauñqä kinjä enyätä, quvqä wäunjuä-wiyqä pmetñqe. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä hñqu, “Si tqä-täunqä äkinyänqä-parji, sitä qäqäqä äpmejuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqänäni.”^{*} Si ique qänaknä itqänji, kuknuä-suqä huiziquauñqä-pqe, qänaki inä itqänjä. ¹⁵ Inäqe hiqä-hiuä qui mimäknqä ipñqä dinqe, äkasuwä mäpätñgeyqä ipu, kuknuä mäkä maqäyonqä iqäpñqe.

¹⁶ Nyi ii tiinjñqä etqä. Hiqä huiwi quvqä imäqänqä äwinäyätñqä iu, qänaknä miqä ipñqe, Dñä Anqüä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä ipu, pmetanqiyä. ¹⁷ Ne näqñqä äyä etqänju. Huiwä iqueqä äwinqeqe, Dñä Anqüä Ique päsättqämätä iqanqa, ga Dñä Anqüä Iqu, huiwä ique päsättqämätä itqäüä. Iutani, iquaqu mäkä-hunqä pmetanqiyitani, hiqä hñjua-hñjua imäkanä-tpu ipiyä iunji, mimäkkqä itqänjä. ¹⁸ Inäqe he Dñä Anqüä Iqu

emäkqanğqä iunä qänaknä iquwi, ii tiinji. He kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iqä.

¹⁹ Suqä, huiwä iqueqä äwiñqeuta ätimäutñqerqä näqñqä äyä etqänju. Iqua tiinji. Suqä qanä hinji ikiqä, suqä kiya mäatqä huizi imäkqä, suqä quvqä imäkqanğqä äwqä maqänä ävauqeyi. ²⁰ Ita, goti qanğqä iquau qonğ woktäuqä, paaqä häsuäwä huitanğ-huitanğ imäkqä, mäkä-hunğqä imäkqanğqä, kuknuä mäkä-hunğqä, himä qui maqänä imäkqä, wiuñqä äpakä ikiqä, huiuqä nämatqerqä qeqä tquä, quwqä-quwänqänä äwiñqä, äkasuwä ätnäpiyitanj iväqñqanğqä. ²¹ Itanğa ämaqä anğua pmetanğuwä iquauñqä äwqä quvqä hinji imäkqanğqä, wainqä-eqä yänänäqñqerqä nğqanğqä, yeewä iqä iu suqä quvqänä imäkqanğqä, itanğa suqä huitanğ-huitanğ huizi isua-pqe inä imäkqanğqä ätqä. Inji nyi qanğganä ae etqä imñi, anğumä tiinğ etqä. “Ämaqä, suqä eeqänänğ nyi tä etqä tquau imäkmitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, Iqutä anä mapmeqä ipnuwiqä.”

²² Inğqerqä Goti Iqueqä Dñä Anğua Iqu, ne inemäkqanğqetanj, suqä tiinji imäkquatuñqerqä. Ämaqä huizi iunğqerqä aañ kuapanä wiñqanğqä, yeeqänä iqanğqä, äwqä hanjuinä inğqä pmeqanğqä, äwqä tnänji maqänä mimäkqä iqanğqä, ämaqeu yätamäkqä vqanğqä, suqä anğuiñqä ämotqerqanğqä, itanğa kuknuä ätätanä qäyunä imäkqanğqä. ²³ Itanğa quami qeiqinyä pmeqanğqä, neqä-neuä anğuanä minğqanğqerqä. Inji kuknuä-suqä iutanğ hñqu, suqä anğua tquauñi, pmua imäkqanğqerqä, aañqerqä. ²⁴ Qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqueqänä ae enjuwi, qu suqä huiwä iqueqä äwiñqeuta ätimäutñqerqä, zä-huätati äuepiyitanji, qäpu ae ekuwi.

²⁵ Ne hänğ äpmeñqerqä, Dñä Anğua Iquesa äpmeñqu-qae, qanji, Iqueqä äwiñqä iunä uwquatuñqanänñi. ²⁶ Inji ne quikuä ptqä äqänätanä, yoqä haqä mämamauñqä yatunğqerqä. Neqä-neuänji, quvqä itquatinätanä, mäkanğqä minğqä pa iquatuñqerqä. Itanğa hñquauqä anğua äpmeñuwä iunğqä, äwqä quvqä hinji mimäkqä pa iquatuñqerqä.

6

Suqä yätamäkqä inqerqä

¹ Nyämaqäüä, heyämaqä hesanğ hñqu suqä quvqä äyä imäkqanği äqunänjuwi, Dñä Anğua Iqu he naqä yäüä ae emäkqä iquenä, ämaqä quvqä iinğ imäkqä iquenji, yätamäkqä qeiqinyä äväpu, jänä iwimäkñqerqä. Itanği yamwiqe, he-pqe inä emeqä diñqerqä, anğuanä mimbu. ² Heyämaqä hñqua hanğ-iqä äki-äki ämequwi, he heqänä imäkmbu, yätamäkqä imbnqerqä. Inji he iinğ imäkquwi, ii Kraisi Iqueä suqeunji, qänaknä qäyunä iqä. ³ Ämaqä yoqä maeqä hñqu, “Nyi yoqä naqä-tänjunğqä” knuä indqänätñqä iqu, ämaqä naqä-qakuä-qu ma, iqueqä-kiuä quanğä imäkñqerqä. ⁴ Ämaqä hñqunä-hñqunänji, iqu iqueqä wäunjuä imäkätäqä iunji, ‘Anğua imäkqändiyä, ä quvqä imäkqändiyä’ täqe, kiuä ganä iwäsänätñqerqä. Inji anğua enqerqä, iuta aquvänä inğqerqä. Hñquququauqä di, ‘Äänä imäkätqätpiyä’ tpu, hinjuä ämaqunäpu, miwäsäuqä ipñqerqä. ⁵ Ii tiinğ etanğiyi. Ämaqä hñqunä-hñqunä, iqueqä wäunjuä-tänji. Wäunjuä ique qäyunä imäkätñqerqä, ii kiqe.

⁶ Ämaqä hñqu, Jisasi Iqueä kukñuinğqä näqñqä etapqanğutqe, heqä nämatqä anğua äänä ämeñuwitanji, hui yätamäkqä wipñqanänñi.

Ymisanğ vowä äqutäupu äptqerqä

⁷ He hiqä-hiuä hinji-hinji imäkñäpu, ‘Ne iinğ Goti Ique itquequnä’ knuä heyäti. Hmanji, he iinji änä mimäkqä ipnä. Tiinğ eä. Hñqu kiqä wäunjuä iunji, ymisanğ uwqä vowi äkitanğ äki äqutätqä enqerqä, kiqä häukui, qäyutanğinä wiqanğuti ämetä guänä. ⁸ Ämaqä hñqu, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqerqä, zä-häukuä quvqä äwiqä-panğ iinğ etä, qui hämänä imäkñäniqe. Inğqerqä iqu, Dñä Anğua Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqerqä, inji zä-häukuä anğua äwiqä-mañi, iquesanji, iqueqä hänğ hea ique-ique pmeqe ämeniqerqä. ⁹ Itanği ne suqä anğui imäkqanğqerqä, enyqä miqä iquatuñqanänñi. Inji Goti Iqu, Iqueqä hea qäyunä ätimäutqanğqerqä, ne enyqä miqä imitatuqe, ymisanğ anğui ämequä-panji, ämeniqerqä. ¹⁰ Itanği ne ämaqä hui, ique yätamäkqä vqerqä wiñqanği äqunğqerqä, yipäqñqerqä miqä, hämänä vquatuñqerqä. Itanğa neqä Jisasi Iquenyqä quuvqä anä eqiyätunğquä iquauñi, ne yänğ äqänänä yätamäkqä vquatuñqerqä.

Huiwä häuä ktäunğqätä, maktäunğqätänji, hinğinğqä enqä-panjiqä

¹¹ Nyi henyqä tuwanuä ätnämäuqä iqueni, yäpakä mänjini tuwanuä naqänänjä-quanji,* nqä hipaitä äqiyqe.

¹² He qätä änguänä nyipiyä. Ämaqä hiqä huiwi häuä ktäunqänqä kiquätmä eyätqänjuwä iqua, “Ne Kraisi Iqueqä zä-huätatinqä awä ätuätunquä iutani, hanjä-iqä metunqce mänenqanqiyqä” knjuä vqanji, ämaqä huizindi, qunqä yeeqä wipnqä dinqä, i eyätqänjuä. ¹³ Ämaqä iinjä iqua, huiwä yuunqä-tänjä qäyä epu, kuknuä-suqeuji qänaknäni miqä itqänjuä. Iqua heyaqä huiwi häuä hinginä ektäupiyä iuta, ämaqeuqä hinjuä iqini, yoqä naqä mapnqä äwinyätqänä. ¹⁴ Nqä-näuäni, nyi nqä yoqetä, ä ämaqä hnqueqetä, haqä mämaeqä itmä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä zä-huätatinqänä aquvänä itmä, Iqueqä yoqenä haqeqä mamäuqämqe. Kraisi Iqu, zä-huätati äunätä äpäkonätäqetani, nyi nätmatqä qua täutani, hinginqä enqä-panjä äqungqe. Itanqa, qua täutanjä iquauqä hinjuä iqini, nyi ämaqä hinginqunqä. ¹⁵ Itanqa suqä huiwä häuä ktäunqä iqtä, ä häuä maktäunqä iqtäni, ii nätmätqä hinginqä enqä-panjiqä. Ne Goti Iquesa hanjä-pmeqä änyä-häni ämetunqce, ii nätmatqä naqänänji äyuwä. ¹⁶ Ämaqä äkisqu-äkisqu, nätmatqä naqänänjä ii a äqätpu, qänaknä itqänjuwä iqua, Naqä Iqu, quwqä äwqä hanuä imbinqä iwimäkätä, Iqueqä qeqä-imänqeta, qeiqinyä iwitquequätinqä änyinqiyä. Iqua Goti Iqueqä ämaqä Israitqä naqä-qakuä iquayi.

¹⁷ Nyaqä kuknuä yäpaki tiinjä. Ämaqä nyi nqä huiwä täu yuunqä ae ändapätqänjuwi, ii Jisasi Iqueqä wäunjuä-wiyqä-qunä etanqceqä ämotqenjä. I etanji, ämaqä hnqce nyi hanjä-iqä anqumä dapqänqce, manyinqiyä. ¹⁸ Nqä nyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, hiqä quuvqe, ängüä hingi emäkuätinqä änyinqiyä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

* **6:11** Kuknuä tqce, Poli iqu kiqä-kiuä äqäkqe. Hitunuita tqinyqe, iqueqä yätamakqä vqä hnqce Poli iqueqä kuknuä äqäkqe. Näqinqä-tänjä hnqca knui, Poli iqueqä hinju quvqä etanji, tuwanuä naqänänjä-quau äqäkqeqä, indqänätqänjä.

Tuwanuä, Poli iqu Epäsäsi pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamäkqä kukjuä hiñuiqänjä iquvi

Tuwanuä Poli iqu äqäkqä tqueqä quati, tiinji. Goti Iqueqä äwiñqe, Iqu nätmatqä qäukuä yätutanitä, qua iutanitä eeqänäñi, Kraisi Iquesa aquvä äqiyätä, Kraisi Iqu nätmatqä eeqänänjä luqä Nyuänjä Naqä-qakuä-qu hetñqä iwimäkätñqä iinqe. (1:10 hiñuä qundñqä.) Itañi, Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu ävauqumuatätä, qu Kraisi Iqutä anä muänmbñqä iwimäkätñqä äwiñgiyä.

Kinjanäñi, Poli iqu tuwanuä iunji, Goti Iqu ämaqeunqä qeqä ätumuäkätä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanñqä iqua naqä-hñqunä epu, hueqä-himqä hñquesañä enqä-panjä iwimäkätñqenqe, kuapanä ätätä äqäkqe. Kraisi Jisasi Iqueqä wäñjuä iutanji, Goti Iqu qokä-apäkä iu angumä itmenä. Itanga, Iqu kukjuä guä ämäsäuekqä-pa, quñi anguänänjä itqueniqenqä näqñqä mapñqe, Iqueqä Dñä Äñguä Ique ävänä. (1:14 hiñuä qundñqä.) Itañi huizi, Poli iqu tiinjä ätätä äqäkqe. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqe ämepu, Iqutä anä ämuänñanñuwä iqua, äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Iqueqä suqä iunä qänaki iqäññeqeä.

Tuwanuä täunji, qokä-apäkä iqua, Kraisi Iqutä anä ämuänñanñu, naqä-hñqunä epuwiñqä ätnänjä iqi motquetñqe, Poli iqu kukjuä ktqä hñquaqwi-hñque ätukqe. Ktqä kinjanäñi, Goti Iqueqä qokä-apäki, anjä kiuänänjä hñqu enqä-panjä etanji, Kraisi Iqu anjä-siyandqä enqä-ma ätqäuä (2:19-22). Ktqä huizi, Goti Iqueqä qokä-apäki, ämaqä kiuänänjä hñqueqä huiwä enqä-panjä etanji, Kraisi Iqu huiwä iqueqä nyuänjä-qeqä (4:1-16). Ktqä yäpaki, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu apäkä hui enqä-panjä etanji, Kraisi Iqu, apäkä iiyqä qokiqe enqä-panjiqä (5:22-32).

Inji tuwanuä täunji, nätmatqä äñgui, Goti Iqu Iqueqä ämaqeu iwimäkäninñqä wiñgagñqenqe, ne hiñuä äñguänä äyä äqunanñuä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukjuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu Iqueqä kukjuä awä tuäkiqämqä äñandowatkqä iquñji. Nyi tuwanuä tä, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä epu, anjä-himqä Epäsäsi iu äpmapu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñambu, Iquenyqä quuvqä äpakänä eqiyätqänñuwä iquenñqä äqiyqä. ² Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta äñguä etapäsinyä, heqä äwqe hanjuä imbu pmetpñqä emäkqinyä.

Goti Iqu, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwiñuwi, äñatapqenqä

³ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäutanä, äñguä iwimäkquanä. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänji. Iqu Kraisi Iqutä ämuänñanñqetanji, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwiñuwi, neyaqä quuvqä du äñguä inemäkquätñqä, äñatapätqäuä. ⁴ Iqu qäukuä qua mimäkqänñga, ne Kraisi Iqutä ämuänñaninñquä diñqe, atäñjuä ae inaikqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii ne Iqueqä ämaqänä eanä, Iqueqä hiñuä iqñji, suqä quvqä-tänjä maeqä, jänänänjä pmetaninñquä diñqeyi. ⁵ Iqu nenyqä aanjä kiinjä äwinyätäqä duta, kinjanä atäñjuä ae ätänaikqe. Quati tiinji. Jisasi Kraisi Iqu wäñjuä imäkäninñqä iuta, Iqueqä ymeqänä naqä-qakuä eanä pmeqänñqe. Goti Iqu iinjä imäkkqe, ii Iqueqä yeeqä inqeutatä, Iqueqä äwiñqeutatäñji. ⁶ Iqueqä Ymeqä, Iqu aanjä kiinjä äwiñyänñä Iquesañi, Iqu Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi vqe, ne ae äñatapqqe. Ii naqänänjä hitanñqenqä, ne kñui, äñguänä indqänätanä, Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuquatuñqänänñi. ⁷ Iqueqä Ymeqä Iqu äpänatä, Iqueqä häñqeqä iuäkqä iutanji, ne angumä häñjä inequmuatätä, neqä suqä quvqä eeqänänñi, huätä ae ämänatnämäukqe. Goti Hanjuwä Iqu iinjä itä, Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi vqe, hävemnäñqä etanji ämänätquakqe. ⁸ Iqu äñguä aanjä kuapanä inemäkätä, näqñqä äñguitä, kñuä indqänñqä huitañqä-huitañqä, äñatapqqe. ⁹ Nätmatqä Goti Iqu, Kraisi Iqu wäñjuä imäkqanñqä iunji, Iqueqä yeeqä inqetä, Iqueqä äwiñqetä, imäkäninñqä zä äwiñqä di, tanñanji Iqu ätnänñäqi ämänätquakqe. ¹⁰ Nätmatqä eeqänänñi, hii ganä iwqatqanñanji, nätmatqä eeqänänñä qäukuä yänñitä, qua täunjitäñi, Ämiqä Kiuänänñä Hñqueqä yäpä iqi pmetpñuwi. Ii Kraisi Iquvi.

¹¹ Inji ne Qäqutä ämuänñanä, Iqueqä ämaqänä eqänqe, hiñuiqänänñi Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä ätänaikqe. Iqu Iqueqä äwiñqä iutatä, Iqueqä kñuä indqänñqä iutatäñi,

nätmatqä eeqänäni timäutnqe, imäkänä. ¹² Iqu iinjä ätänaikqe, tiinjä imäkqanqe. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätänä, kjuä iqä yänänäqñqä ganä ävätunquä iqunesani, Iqueqä yoqe haqeqä aañä hävemnäqñqä muämuäqñqä. ¹³ Ga he-pqä, nesäni asä iinjä epnä. He kuknuä, naqä-qakuä we-hunqä-tänjä eä, anqumä hänjä equmuatqä iqueni, qätä ae äwiyäpiyitani, Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, iutani Iqutä ämuänqñguwi. Iinjä eqanquwänqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau väniñqä kuknuä guä ämäsäuekqä-pa, heñi, Iqueqä Dñä Ängüä Jänänänjä Ique inä etapkqe. Dñä Ängüä Iinjä Ique vqe, ii he Goti Hanjuwä Iqueqänäqñqä näqñqä hipñqeyi. ¹⁴ Dñä Ängüä Iqueni, ne ae ämakquä-qae, inji qänakndani, nätmatqä huizi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä iquau väniñqä kuknuä guä ämäsäuekqä-pqä ii, inä meniqa-pqenqe, näqñqä enju. Goti Hanjuwä Iqu, Iqä-küä anqi inetmetä hapä mänäqumuatqanqä, inga meniqa eä. Iqu iinjä inemäkätä, Iqueqä yänänäqñqä ämänätquakqä dinqe, Iqueqä yoqe, haqeqä aañä hävemnäqñqä muämuäquatuñqä.

Polii iqu, qu näqñqä ängüänänjä mapñqä, tääqä ätukqenqä

¹⁵⁻¹⁶ Goti Iqu ängüä e inemäkätñqä iinjä, he Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqiyäpiyä iutani, Goti Hanjuwä Iqueä ämaqä iquauñqä enyätñqä iunqe, nyi qätä änyä ti äwiyätmitani, henyqä kjuä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, 'änguiqä' ätuätmä, tääqä ätätmängani, maqänauqä äpakänä ätqua äwätqänä. ¹⁷ Nyi tääqe, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Hanjuwä, Apiqu yoqä naqä-tänjä kinganänjä äpmenqä Ique, ätuätñqä. Iqueqä-küä ätnänäqi itkimäknätñqä emäkätñqä dinqe, Iqu heñi, kjuä indqänqä jänänänjä-tänjä, itanqä Iqueqä kuknuä naqä-qakuä iunji, qakuinjä näqñqä-tänjä epñqä iinjä, ätuätqänä. ¹⁸ Itanqä Iqu hiqä kjuä indqänqä we eumäkqanquti, ga he tiinjñqä näqñqä ängüänänjä metñqä ätuätqänä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu atänuä ae ekqä iquenä, nätmatqä ängui mapnuwänqä kjuä yänänäqñqä äwipu, hiñqä äqämbu äpmenjuwi, nätmatqä iinjä, näqñqä hipñqä ätuätqänä. Nätmatqä, Iqu Iqueqä ämaqä iqu mapnuwänqä ätätä ekqe, ii nätmatqä aañä ängüänänjä isua etanqenqä, näqñqä mapñqä ätuätqänä. ¹⁹ Itanqä Goti Iqueqä yänänäqñqä, Iquenyqä quuvqä eqiyätunquä iqueneqä huiwä yäpä tämñi wänuä itñqe, ii aañä hävemnäqñqä etanqenqä näqñqä hipñqä ätuätqänä. ²⁰ Iqueqä yänänäqñqä kätanänjä qäquesa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Ique qua buta anqi ävauqumuatätä, qäkuä haqä yätunqä ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuangisa äpmuatekqä Iquvi. ²¹ Kraisi Iqu qäkuä yäñi e äpmenqe, Iqu dñä yänänäqñqä-tänjä iquautä, ämaqä ämiqä iquautä, itanqä huizi yänänäqñqä-tänjä qäquauñqä-qe, Iqu eeqäpnä ämäwqätäuqanqä äpme. Yoqä naqä-tänjä tanqä äpmenjuwä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ämiqä-qu äpme. ²² Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqäpnänji, Kraisi Iqueä yäpä iqinyä witñqä eätä, itanqä, qokä-apäkä Iqueqä yoqenqä aquväñqä iquau yätamäkqä väniñqe, nätmatqä eeqäpnänji ämiqäñqä äteqne. ²³ Nyuänä iqu, huiwi ämitñqä-pa, Iqu iquau ämitqäü. Iqu nätmatqä eeqäpnänjä iunji, ämiqä pmetanqçqetani, qu qäyunänä enjä. Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä pmetanqçqetani, Iqu, huiwiqä äwa miqä, eeqäpnänji aañä qäyunänjä-tänjäñqä iwimäkquänä.*

2

Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, anqi hänjä inemäkkqenqä

¹ Hiñqäñänäni, heqä qätä mäwiyqä hñgisanä iqetata, hiqä suqä quvqetänji, he pizqä ae äpakonquwänänjä äpmaminjuwi. ² He suqä quvqä ii imäkminjuwi, ii ämaqä qua täutanä iuqä suqä du qänaknä ipu, itanqä dñä quvqä im-imä hinginäwa äpmenjuwä iquau miqä naqä iqueqä suqä quvqeu, qänaknä inä iminjuwä iqueni. Dñä iquau miqä tqu, tanqanji ämaqä Goti Iqueni hñgisanä itqeqanquwä iuqä qeqä-quuvqä imñji, wänuä yänänäqñqä yqänä itqäü. ³ Hiñqäñänäni ne eeqänänjune, iqua enqä-ma, asänänjä äpmenä, suqä quvqe, neqä kjuä indqänqä iutatä, huiwä iqueqä äwiñqä iutatänji, äyä imäkminqe. Inqanji neqä suqä quvqenqe, kimanji qutä anäñi, Goti Iqu äwqä tnänjä winganqä iutani, hanä-iqä nätapätqätäninji. ⁴⁻⁵ Ne pizqä iinjä äpakonanä qäyä äwitangquä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä huäqä-hunqetä, nenyqä äwiñqetä, äwa miqä, hävemnäqñqä eäqä iutani, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, anqi hänjä inemäkkqe. Inji Iqu he hänjä iinjä emäkqumuatkqe, ii Iqueqä suqä nätmatqä hingi vqä iqesani. ⁶ Goti Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä naqä-hñqunä guä ämänaqäqke, ii ne Iqutänji, anqumä hänjä nevauqumuatätä, itanqä Iqutä qäkuä yäninji, ämiqänqä zä-hawä ikikinyänjä iu,

* **1:23** Näqñqä-tänjä hñqua, kuknuä tqe, ti äkunmäkäqäü. "Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä äpmeqetani, Iqu äwa miqä, eeqäpnänji aañä qäyunänjä-tänjäñqä iwimäkquänä."

anä äpмуатанаикqe. ⁷ Iinjä inetquakqe, ii tiinjänqe. Ämaqä qänaki epqä iqua, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänaqiyätä, qeqä inetmäkkqeuñi hiñuä äqumbiyitanji, Iqueqä qeqä imänqgeuta hiñgi vqenqe, näqñqä mapnuwi. Ii äwa miqänqä, aanä hävemnäqñqä iinjeyi. ⁸ He Iquenyqä quuvqä heqiyqanquwitanji, Iqu angi häñä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä qeqä imänqgeuta hiñgi vqä iqesayi. Nätmätqä iinj, hiqä-hiuä imäkñqanquwita emakqä ma, Goti Iqu hiñginäwa etapqke. ⁹ Ii he wänuuä yänänäqñqä ipiyä iuta ämepunjqae, heqä quikui ptqä äqänäpu, hiqä yoqe haqeqä ämamänquwä ma, oee. ¹⁰ Wänuuä äñguänänä nenyqä näwinyä ekqä iu imäkquatuñquä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänaqiyätä, häñä inemäkkqe. Inji ne tängga häñä tä äpmenjqe, ii Goti Iquesanänji.

Jisasi Kraisi Iqunä, ne naqä-hñqunä pmetatunquä inemäkkqä Iquvi

¹¹ Iinjänqe, he hiñiqänä äpmaminuwiñqä kjuä indqämbu. Heqä hinaqä qanyä eunyäpu ämeekuwä etanji, Israitqä iqua henyñqe, “Iquauqä huiwi häuä maktänqä-quayqä” ätäpu, itanqa quwqä-quwänqe, “Ne huiwä häuä ktänquneyqä” ätätqänuwä iquayi. Huiwä iu iinjä imäkñqä suqe, ii ämaqeuqä hipaitä imäkqeyi. ¹² He injä äänä äpmaminuwiñqe, kjuä indqämbu. He Kraisi Iqueni, mämeqä hiñgi äpmaminuwi. He ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atänuuä ikqä, Israitqä iquautanänänqunenä maeqä, ämaqä kinä hñqäqisanqunenä etanqä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau nätmätqä väniñqä kukñuä guä ämäsäueqä iunqe, he evquatämäukqe. He qua iunji, iinjä äpmapiyänqanji, Goti Hanjuwä Iquenyñqä mañqä epu, heqä kjuä indqänqä yänänäqñqe, nätmätqä mapnuwänqenqä mämeqä, hiñgi äpmaminuwi. ¹³ Inäqe he ämaqä kinänänji iinjä ätqäuminuwä iquenä, täñganji he Kraisi Jisasi Iqutä i ämuänqanquwi, Iqueqä häñqetanji, Goti Hanjuwä Iqu, etma äpätä qäqici equmuatekqe.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Kraisi Iqunä, ne äwqä hanjuä injä pmetatunquä Inemäkkqä Iquvi. Hiñiqänänji, Israitqä iquatä, huizi iquatänji, mäkä-hunqä äpmaminjiyi. Mäkä-hunqä iinj, täkñä naqä hñqu awä iqi äqiyenyä pmetanjiyänqä, Jisasi Iqu äpäkonätä anji ävauqe, huätä äväpnemäutä, itanqa Mosisi iqueä kukñuä-suqä yäua* eeqänänji hma imäkätä, naqä-hñqunä eenyä, äwqä hanjuä injä pmayñqä imäkkqe. Iqueqä äwiñqe, tiñä etanjiyi. ¹⁶ Iqu zä-huätatä äunätä äpäkongqetanji, mäkä-hunqe eeqänä hma imäkätä, mäkä-hunqä iquauqä hueqä-himqä änyä-hänä hñqu hiätñqä imäkätä, itanqa Goti Hanjuwä Iqutä, näueqä imäknyinyä pmesiyñqä diñqä äwiñgqe. ¹⁷ Inji Iqu äquvepätä, he kinä näñi äpmaminuwä iquendä, ne qäqiqinä iqunesä, suqä äwqä hanjuä änyanä, naqä-hñqunä pmeqänqä iñqä awä ätkqe.† ¹⁸ Iqu ne äwqä hanjuä iinjä inemäkkqetanji, Dñä asänänä-tänä eanä, Goti Hanjuwä Iqueni, iuta wimenä.

¹⁹ Täñganji he ämaqä huiwä ämuänqänänä hmanji. He ämaqä qua iu qäyutanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä qäqiqinä iqua enjuwä-panä epu, Iqueqä anju äpmeñuwä iqueni. ²⁰ He anä, Goti Iqu imäkqä-panä iinjnenji. Ämaqä kukñuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iquatä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquatänji, qu anä-siyandqä enqä-panä iquayi. Kraisi Jisasi Iqu, anä vänyqä miqä yänänäqñqä ämätänqä-panä iinjä Iquyi. ²¹ Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä eeqänänji, Ique ekunätanqä anä ii ämätänä. Goti Naqä Iqu, anä iqueni, hiqä-himqä imäkqä anä enqä-pa, Iqueqänqä mätquätñqä itqä. ²² He-pqe, Kraisi Iqutänji, naqä-hñqunä etanquwiñqä, ga Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä huizitä guä ämaiçiyätä, Iqueqä anji, Dñä Äñguä Iqu yäpä ingisa pmetätñqä iñqä ämätätqä.†

3

Poli iqu, kukñuä äñguä we-hunqä-tänä tqueqä wänuuä-wiyqä-queqä

¹ Goti Hanjuwä Iqu iinjä emäkqanqetanji, nyi Poli iqunä, Iquenyqä täaqä ätätqänä. Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquenä, yätamäkkqä eyqämqä diñqä, Kraisi Jisasi Iqueä wänuuä imäkätqätanqetanji, guä äpмуатенjiyquwi. ² Goti Hanjuwä Iqu henyqä qeqä imänqgeuta äñguä hiñgi etquetñqä, nyi wänuui ändapkqä iñqe, he qätä ae äwiyquwi. ³ Iqu Iqueqä kjuä indqänqä zä wiqe, nyi näqñqä hiätmqänä ändapkqe. Iñqe nyi henyqä tuwanjuä wänqä ipu äqiyätmä, awä ae äyä etqe. ⁴ He pipa ipi a ätäupiyänqanji, näqñqä tiñä mapnä. “Ae! Iqu Kraisi Iquenyqä kukñuä zä witanqñqä iquenyqe, näqñqä ae äyä eänä.” ⁵ Ämaqä kinganä äpmaminuwä iquauñi, nätmätqä täñqe, awä mätquä iminjuwi. Inäqe, täñganji, ämaqä kukñuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iquatä, Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquatänji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atänuuä ikqä iquauñi, Dñä

* 2:14-15 Israitqä iqua kjuä tii indqänminuwi. “Ne Goti Iqueqä suqä-tänunä etanji, ne Iqueqä ämaqä-qunä eanä, huiziquau ämäwqätänuu.” † 2:17 Asayä 57:19

Ängüä Iqu iwimäkqanji, iinqe iqua näqñqä ae ämenäüä. ⁶ Iqueqä kñuä indqänqä zä wiqe, tiinji. Ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iqua, kukñuä we-hunqä-tänji ämepiyita, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñuwitani, nätmätqä Israitqä iqua mapnuwä iunji, qu-pqä inä ämepu, qäyqä-qäqua naqä-hñqunä eqanqpi, kukñuä Goti Iqu, 'Iinjä imäkmiñeqä' ätätä, guä ämäsäuekqe, qu-pqe inä patqiyäñiqe.

⁷ Nyi kukñuä ängüä we-hunqä-tänjä tqunenqä wäunüä-wiyqä-qunä emqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänñänqñqä iuta inyimäkätä, Iqueqä qeqä imänqceuta hinqi ändapqkä iiji. ⁸ Nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä yäpä iqinjä mänäqä mämä qäyä pmetanqä-qe, Iqu suqä hinqi vqä iuta wäunüä tiinjä ändapqke. Nyi Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquuä, Kraisi Iqueqä nätmätqä eeqänäñi, ne änä miwäsäuqä itä, a matäuqä itunqä iunji, qu-pqä inä mapnuwä iinqä kukñui, awä ätuätqänä. ⁹ Goti Eeqänänä Imäkkqä Iqu, nätmätqä imäkäninqä zä äkittiqiye äpmaminqä iunqce, nyi ämaqä eeqänänä iu awä ätnänäqä tquämqe, Iqu wäunüä iinqe inä ändapqke. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqu iinjä, tiinjinqä imäkkqe. Dñä nätmätqä qäukuä yäninjä miqä iqua, Goti Iqu Israitqä iquautä, huizi iquautä, Iqueqä ämaqänqä naqä-hñqunä epñqä maqiyqanqceu äqumbiyitani, "Iqueqä kñuä indqänqce, huitanjä-huitanjiqä" kñuä indqämbñqä imäkkqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu, suqä tä imäkäninqe, kñui aanjä hñuiqänä iwäsäuekqeu qänaknä itä, Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqu wäunüä imäkqanqä iutani, naqä-qakuu ae qe imäkkqe. ¹² Iinjä etanji ne Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätunqetani, zä miqä pemänä itanä, Goti Hanjuwä Ique wimenä. ¹³ Iinjinqä, "Nyi he yätamäkqä hemqänä, wäunüä imäkätmä hanjä-iqä meqanqceñqä kñuä kuapanä indqänäpu, heqä quuvqä heqiyqe mäñdi päwiqñqä, yänñänqñqä tqäpiyä" etqä. Nyi hanjä-iqä ii ämetñqe, ii he ängüä ämepu, yoqä naqä mapñqeyi.

Poli iqu, qu yänñänqñqä iwimäkätñqä, tääqä ätukqenqä

¹⁴ Iqu nätmätqä eeqänänä iinjä imäkätñqenqce, nyi neqä Apiquenji qonjä äwoktäutqänä. ¹⁵ Iqu ämaqä qäukuä haqä yätu äpmenjuwä iquauqätä, qua iu äpmenjuwä iquauqätä Kaniqu eä, itanqä Iqueqä hiveymeqä inä etanquwinqä yoqe iuta ävätqäuä. ¹⁶ Nyi iinjä itmänqani, henyqä tääqä tiinjä ätuätqänä. "Iyää, neqä Apä, Si nätmätqä aanjä kuapanänä-tänjä eänä, yänñänqñqä aanjä naqänänä-tänjä enä Iqukiyä. Si iquauñi, nätmätqä ii ävätnä, iquauqä äwqä yäpä imñi, Tqä Dñä Ängüä Iquesa yänñänqñqä iwimäkiyä. ¹⁷ Nqä Apä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanquwitani, Iqu iquauqä äwqä yäpä imñi anä näweqä imäkqämetsñqänä yätamäkqä wiyä. Ga suqä ämaqenqä äwinqä iqu, zä enqä-pa hukä-tapinjä yänñänqñqä äüä ätqäunqä-pa, iinjä tqäutpñqänä iwimäkiyä. ¹⁸ Iyää Apä, iquautä, Tqä ämaqä eeqänänä itänji, qu Kraisi Iqueqä suqä ämaqenqä äwinqce, aanjä naqänänä eä, quapitä hiqotitä, itanqä haqä yätqätä mänäqä mämdä, im-imqä iquvanjä iptänänqä iquenyqe, näqñqä ämepu, a yänñänqñqä kiqätätñqä, inä iwimäkiyä. ¹⁹ Iyää Goti Apiqukiyä, Iqueqä suqä äwinqä iinqe, ämaqe qu änyä maqñqä etanqñqä-qe, Si ämaqä tquauñi, näqñqä hiätñqänä iwimäkiyä. Iyää Apä, Si quñi iinjä iwimäkätqänji, ii tiinji. 'Nätmatqä aanjä hävemnäqñqä äwinqce, qutä inä wiqänqä dñqeyqä' äktätqänänä' ätuätñqe.

²⁰ Tiinjä eä. Goti Hanjuwä Iqueqä yänñänqñqä, neyaqä qeqä-quuvqä yäpä imä, iinjä itñqä iquesani, ne, 'Iinjä-iinjä inemäkiyä' ätuätanä, yatñqä ävquque, Iqu ämawqätäutä, nänäqänänji inemäkänä. Itanqä ne qanyä kñuinä indqänqñqä-pqe, asä iinjä imäkänä. ²¹ Iñi Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iquautä, Kraisi Jisasi Iquesä, wäunüä naqänänä iwimäkätñqetani, ämaqe Iqueqä yänñänqñqenqä näqñqä ämepu, Iqueqä yoqä naqe, hea ique-ique haqeqä ämuämuäqäpñqce. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Ne Jisasi Iqueqä huiwä eänquä iqune, Goti Iqueqä suqä dunä imäkquatuñque (4:1-6:24)

4

Ne Jisasi Iqueqä huiwi enqetani, naqä-hñqunä pmetatunqenqä

¹ Poli iquänä, nyi Naqä Iqueä wäunüä iunä imäkätmä, guä äpmenqä iquänä, manjä tiinjä etmqe. "Goti Iqu suqä ängui näwinyä etä, tääqä etätmakqä enqe, iunä imäkäpu, suqä Naqä Iqu mäwinqä iinjä iquauñi, mimäkqä pambiyä" etqä. ² He hñqunä-hñqunä hiqä-hiuä mäñdi äkittqänäpu, huiziunji, quvqä miwitqueqä, qeiqinyä mingñqñqe. Heyaqä awä iqinjä, hanjä-iqä timäuqanqani, äwqä tnänä maqänä mimäkqä, suqä ämaqenqä äwinqä iquenji, a yänñänqñqä äqätpu, hanjä-iqä eeqäpnänji ämeqäpñqce. ³ Dñä Ängüä Iqu he äwqä hanjä imbu, naqä-hñqunä hiätñqä emäkkqe. He äpakänä e pmetñqce, yänjä qänqanqpu. ⁴ He näqñqce, ne Jisasi Iquesani, huiwä naqä-hñqunä enju. Dñä nesä äpmenqce, Iqu Hñqunänji. Itanqä nätmätqä ängüänänä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniqä

dinje, tääqä änatätmakqä-qae, ga ne asä iquenqä kñuä yänänäqñqä indqänätanä, hiñuä äqänanä, äyä äpmeñu. ⁵ Itanğa neqä Naqä Iqu-pqe, Hñqunänjqä. Neqä quuvqä eqiyätunquä-pqe, hñqunänjqä. Itanğa asñä ämetunquä-pqe, hñqunä inänjqä. ⁶ Itanğa eeqänänjuneqä Goti, Kiuänänjä-qu eä, Iqu neqä Apiquvi. Iqu eeqänänjuneqä haqä yäñi äpme, eeqänänjuneqä awä iqi äpme, itanğa eeqänänjuneqä yäpä imä äpme.

⁷ Inje Iqueqä qeqä imänqeuta nätmätqä äñguä hiññä vqä iunji, Kraisi Iqu iwäsäutä, ne hñqunä-hñqunä änatapqäukqe. ⁸ Kukñuä iinjqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñjä ätä äqänä.

*“Iqu, aanjä haqä yänjinyqä äyätäqänğanji, ämaqä guä äpmamiñuwä kuapänänjä iquau ätuma ekqeqä. Ätuma äyätä, ämaqeñji, nätmätqä äñguänänji äwikqe.”**

⁹ Kukñuä, “Iqu aanjä haqä yänjinyqä ekqeqä” ätäänqä iqu, ii Iqu yänjinyqänä ekqänqä matqä iqi, oee. Kinğanänji, Iqu qua hñque yäpä mäñi äwiñqä iquenqä ganä äwäkkä eä. ¹⁰ Ämaqä qua iunqä äquveqäkkä Iqu, Asiqu, qäukuä aanjä haqä yätunqä ekqe. Ii nätmätqä eeqänänjä äsqua-äsqueni, qäyunänä witätñqä imäkätñqänä.

¹¹ Ämaqä Iqu Qäqu, Iqueqä ämaqä iquene, nätmätqä äñguänänji tii änatapqäukqe. Hñqua, Iqueqä kukñuä awä tuäkiqä epñqä, hñqua kukñuä hiñuä-tqänqä epñqä, hñqua kukñuä äñgui awä-tqänqä epñqä, itanğa hñqua, quuvqä heqiyqä iquau ämipu, näqñqä-vqänqä epñqä, äwikqe. ¹² Iqu iñjä imäkkqe, ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atäñuä ikqä iquau, Iqueqä wäñju, qäyasäqi miqä, qäyunä iqänqä iwimäkkänqä eä. Wäñju qäyunä ämipiñitanji, Kraisi Iqueqä huiwi naqä-hñqunänqä yändi-yändi imäkkä peyqänqe. ¹³ Iqua wäñjuä ique imäkkänquwitanji, ne quuvqä anä eqiyätanä, naqä-hñqunä äpmenä. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, näqñqä ämenä. Itanğa, ymeqä nandqä naqä hiätñqänä imänğa-imänğa äpeyqä-ma, ne asä ii iqa-iqa äwätanä, Kraisi Iqu suqä jänänänjinä imäkätñqä-pa, qäyunänä hianä. ¹⁴ Ne iñji ae ätimäququänğanji, ymeqä wänqä isua iqä-ma mäpmeqä yatunqwe. Ämaqä kukñuä quanğä ätuäpu, huiziquau qui imäkñqä näqñqä huitanjä-huitanjä-tänjä iqua, neqä quuvqä heqiyqe yuuwä natäpñqä dinje, yunji inği-inğisa äqunätä, nätmätqä näñji-mänji ätpekiqä-panji, ne iñji minemäkkänqe. ¹⁵ Iñji maeqä itanä, ämaqeñqä änenqä iutanji, kukñuä naqä-qakuinä tquatunqwe. Ne iñjä imäkkänquuatqe, neqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä eätä, neqä Nyuänjä Kraisi Iqutänji, naqä-hñqunä hianä. ¹⁶ Wiikä qäpaiqä isua, yänji äñguä äuqätänänqä imäkätñqä-pa, Iqu Iqueqä huiwi iquene iñjä inemäkänä. Ne qokä-apäkä iquene, suqä ämaqeñqä äwiñqä iqueni, qänaknä itanä, neqä wäñjuä hñqunä-hñqunä imäkätunquä iunji, ne huiwi naqä-hñqunä änyanitanji, naqä-naqä imänğa peyanä.

Suqä yäüä huätä vquatämäupu, suqä änyä-hänji a maqätñqenqä

¹⁷ Iinjqe, nyi Naqä Iqueqä yoçetanji, kukñuä yänänäqñqänänji tiñjä etmqe. “Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua imäkätqänuwä-pa, imäkkä mäwqä pambiyä” etqä. Iquauqä kñuä iqe, quwqä äpmeqä iunji, häukuä äñguä uwqiyqe, aanqä eä. ¹⁸ Quwqä äwqe, ppinjqä yqänä imbu, kñuä indqänqä äñgui maeqä epiñitanji, quwqä näqñqä meqänqe, we maunqä etanqçetanji, Goti Hanjuwä Iqueqä hänjä-pmeqe, mämeqä itqänjä. ¹⁹ Iqua suqä quvqä imäkäpiyanğanji, “Tä aanjä quvqä di imäkätqänünä” kñuä iñji mindqänqä ipu, womba miqä ipnä. Iquauqä manjä iunji, nätmätqä äwi iqä hñjuä änäpnä, äwi ae ävqäqä-qae mäwquatämäuçä yqänä imäkkäpnä. Iinjqe, “He iqua imäkätqänuwä-pa, imäkkä mäwqä pambiyä” etqä.

²⁰ Ämaqä Kraisi Iquenqä näqñqä etapäpiyä iqua, he suqä quvqä iñjä iquau imäkkäpnqänä mämetuqeqä ikuwi. ²¹ He Iquenyqä kukñuä qätä äwikuwänğa, Iqueqä kukñuä naqä-qakuä, Iqueqä-kiuänqä ätäänqä iñqe, qu näqñqä ae etapkuwinqwe, nyi näqñqä eänänä. ²²⁻²³ Iqueqä kukñuä tiñji. “Suqä yäüä, huiwä iqueqä äwiñqä iuta, hikänänjä iu ämequatätä, yätamäkkä mämeqänqä qui emäkkä iqueni, he huätä vquatämäupu, kñuä iqä änyä-hänjä iqu imä mnätñqe, heqä äwqe, anjä qñqanä enqä-pa hutepiyä. ²⁴ Itanğa he suqä änyä-hänjä, Goti Hanjuwä Iqu Kiqä-kiuä enqä-panjä imäkätä ekqä iqueni, a maqätpiyä. Suqä tqe, Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuä iutanjä eä, jänänänjä ikikinyänjä enqä iñji.”

²⁵ Inji, he naqä-hñqunä ae eäñuwi, hiqä heyämaqä iquauñji kukñuä quanği mätmä, naqä-qakuinä tquäpñqe. ²⁶ Itanğa he äwqä-tnänjä enqwe, suqä quvqä imäkkä dinqä wimasipu. Äwqä-tnänji, äpakänä, mäptqe känawä äwqä mämä mñgangqänğanqä mimäkkä pambu. Inğa-qänğanä qäpu hiätñqe. ²⁷ Äwqä-tnänji yqänä äwiñqwe, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkkä-hunqä iqu, ekittqiyätä ämaequtäqñqä. ²⁸ Si quwä mequki sätäti, agumñji mämeqä, tqä-täüä wäñjuä imäkätinä, tqänqätä, ämaqä äwa

* 4:8 Apqä Bukä 68:18

iqanguwä du yätamakqä vqängqätä, iqätņqce. ²⁹ Hiqä manä iutani, kukņua quvqä matqängqä. Kukņua äņguä, ämaqä hanä-iqä metqätanguwä iu yätamakqä äväpu, yeeqä iwimäqäpnqä dinä tquangpu. ³⁰ Itanga Goti Iqueqä Dņä Äņguä Iqu, wiunqä yätņqä miwimäqä pambiyä. Goti Iqu Dņä Iqueni, he Iqueqä ämaqä-quenä hiätangpi, itanga hiunji qänakņangga hanä-iqä mämeqängqä näweqä etmeninqä hiqņqä enqä-pa etapkqe. ³¹ Itanga huiži, tiinji. Äwqä tptawä esqanguti, äkasuwä ätäpu, manä täqņqä ätäpu, kukņua quvqä ämaqä mändi kittqiyegettä, suqä quvqä huiži iquatäni, ävquatämäupņqä etqä. ³² Ga hiqä-hiuänqä huäqä äumäknäpu, qeiqi itquatnäpu, itanga hņqu quvqä etqueqe, äņguä iwimäkäpu, hiqä äwqä tnäni, iqueqä quvqetani, iiqä itmäkmbņqce. Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä ämuänņangguwängga, Iqueqä äwqä tnäni iiqä itmäkñtä, hiqä quvqe huätä ämaemäukqä-panä iinji.

5

He nätmatqä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, we-huņqä iqi itkimäkmbņqce

¹ Iinņqce he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä pmetangä, Iqu henyqä äwinyänqce, suqä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, Iqueqä-kiuä imäkätņqä-pa, asänä imäkqäpnqce. ² Kraisi Iqu nenyņqä aanä kiinä äwinyätä, yätamakqä neyätņqä Iqueqä-kiuä äwingqä-ma, he nätmatqä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, suqä ämaqeunqä kiinä äwinqä iqu, hiņuiqä maeqäpnqce. Iqu iinä äwingqce, ii Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkätņqä diņqä, nätmatqä tä ikeqangä jinänjä äweqä-panji, hiqäva äwqängqce.

³ Inji, suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkäkiqetä, suqä kiyä matqä eeqänänjä imäkqetä, suqä hiņua aowä qņqetäni, he iinji mimäkqä ipu, iinqä kukņui wänqä qäpu tqä-pqce, qäyä eänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä ae enjwä iquenä, iinä imäkqängqce, pmua imäkñänä. ⁴ Ä kukņua womba inqce matqä ipu, kukņua anä miqängqä tqce matqä ipu, itanga qokä-apäkä iuqä suqenqce hänjä tamqä matqä ipņqänänjä. Suqä ii he imäkqce, äņguänänjä hmanji, quvqe. Hiqä kukņui, Goti Hanjuwä Iqueni, "äņguiqä" tquangpu. ⁵ "He iinä mimäkqä pambiyä" etqce, ii tiinänqce. Ämaqä, suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkäkiqetä, suqä kiyä matqä eeqänänjä imäkqetä, suqä hiņua aowä qņqetä itqänuwä iqua, anä Goti Hanjuwä Iqutä, Kraisi Iqutä, ämisinyä äpmeniyä yanņi, äpmeqä ipu, nätmatqä anä mämiqņqä iinqce, näqņqä äņguänänjä mapu. Suqä hiņua aowä qņqce, ii goti quangä iu qonä woktäuqä enqä-panä asänäni.

⁶ Ämaqä huiži, kukņua quatä maeqä hiņuinqä isua etäpu, suqä iinä imäkņqä etätma upņqä iquwi, wimasipu! Ämaqä hņgisanä ipu, iinä imäkqanguwä iquauņi, Goti Iqueqä äwqä tnänjä inqce, äwimenä. ⁷ Iinä etangi, iquatä näueqä imäkñäpu, ikämanqä miqä pambu! ⁸ Hiņuiqänänji he hiawiqä imä äpmaminjuwä-qe, tängani, he Naqä Iqutä ämuänņänjuwi, ii he we-huņqä iqi qe äpmeqä. Itani, he nätmatqä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, we-huņqä iqi itkimäkmbņqce. ⁹ We-huņqä iqi äpmejuwä iquauņi, we-huņqä iqu, qu ämaqeun qeiqi iwimäkäpu, quvqä maeqä jänänänjä epu, kukņua naqä-qakuinä tqäpnqä wimäkñänä. ¹⁰ Itanga suqä äņguä, Naqä Ique yeeqä iwimäkņqä iunqä näqņqä mapņqänä, yamwiqä iqangpu. ¹¹ He ämaqä hiawiqä imä äpmapu, suqä quvqä imäkätqänjuwä iquatä äktuwunqä mikiqä, hiqäpi yayuäki imbu pmetangpu. Quwqä suqä iquesani, ymisanä enqä-pa, häukuä äņguä wiqanguti ämepu, manqä ipnä, oee. Iinä imäkqce, qäyä etanguti, qanyä äpmapu, quwqä suqä quvqe, ätnänjä iqi mäepņqce. ¹² (Suqä quvqä, hiawiqä imä zä äpmapu imäkätqänjuwinqce, womba meqä etangi, nyi awä matqä imä.) ¹³ We-huņqä iqu, nätmatqä zä äwämitätqä iundanji, ätnänjä iqi maeqanguti, hiņua-quņqä eä. ¹⁴ Itanga we-huņqä iqu iinä imäkqangani, nätmatqä iinä-pqä iqu, we asänä hunänä. Iinä etangi, iinqce kukņua tiinä ätnä äwi.

*"Ämaqä hiaqäqä äwinä iquki, pämä pmayä. Ae äpäkoņņä iutani, angi vayä. Anji vauqangti, Kraisi Iqu, Iqueqä we-huņqetä, tä enqä-ma äyäkqätänä."**

¹⁵ Iinņqce heqä qanä ikipiyä imņi, äņguänä mimbu. Kņui qäyasäqä mindqängqä, äņguinä indqambu ikiqäpnqce. ¹⁶ Tängani ämaqe, suqä quvqenä imäkqäwätqänjuwä-qe, hea, suqä äņguänänjä imäkqänänjä iqua, he ämaequtäuqängqä, äņguänä mimbu. ¹⁷ Ga he ämaqä kņua iqä äņguinqä qämä-qämä miqä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunqänä näqņqä meqangpu.

¹⁸ He wainqä-eqä yanänäqņqä änäpiyi, hiqä kņua indqängqä äņgui qui emäkätņqä duņqce, manqä iqäpnqce. Suqä iinji, hiqä quamä pmeqä eeqänänjä äwinqä iunji, qui emäkñänä. Iinqä tnänqce, Dņä Äņguä Iqu, hesä manqä enyätätņqä, hiņuinä qumbņqce. ¹⁹ Dņä Äņguä Iqu manqä e emnätangqetani, he tiinä imäkqäpnqce. Hiqä-hiuä kukņua

* 5:14 Asayä 26:19; 60:1

ätnäpiyānganji, kukñui apqā bukā iutanjitā, apqā huizi iutanjitā, itanga apqā Dñä Änguä Iqu etapqāngqā iutanjitā, ämepu, hiqā äwqā imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqā yeeqā ipu tqāpñqce. ²⁰ Ga nātmatqā eeqānāññqce, Goti Hanjuwä neqā Apiquenji, he neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqueqā yoqetani, “änguiqā” tquāpñqce. ²¹ Itanga, Kraisi Iquenyqce, “Iqu neqā Naqā-qu etanji, ne Iquenji, yāpā iqi vquanā” kñuā indqānāpu, hiqā-hiuāñā-pqce, yāpā iqinyā ingpñqce.

Qokā-apākā ämangāwāñuwā iquauñqā

²² Hiqā-hiuā yāpā iqi ingpñqā ätqāqce, ii tiñji. Apākā iuenā, neqā Naqā Kraisi Iquenji, yāpā iqi ävātqāñuwā-panji, heqā qokā iquauñā-pqce asānā e vqāpñqāñāñji. ²³ Tiññā etanji ätqā. Kraisi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqā qokā-apākā iuqā Nyuāñā-qu eā, iqua Iqutā huiwi naqā-hñqunā etanji, Iqu, huiwā iqu häññā-pmetätñqāñā, anji Vauqumuatqā-qu eā. Ii enqā-panji, qokiqu, apākiyqā nyuāñā-qu eā. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqueqā qokā-apāki, eeqāñāñā iuñi, Kraisi Ique yāpā iqi äpmeñuwā-panji, inji apākā-pqā iuenā, heqā qokā iquauqā yāpā iqi e pmetpñqāñāñji.

²⁵ Qokā iquenā, Kraisi Iqu Goti Iqueqā qokā-apākā iuñqā kiññā äwinyätā, yätamākqā vātñqāñā Iqueqā-kuiū äwiñqā-panji, hiqā apākā iquauñqce, kiññā iññā enguätñqāñāñji. ²⁶ Iqu quñqā iññā äwinyätā imākñqce, ii iquauñi, quvqā maiñqñqā, egetā, Iqueqā kukñuitā, asññā äwqiyätā, ikikinyāññā iwimākātā, Iqueqā qokā-apākāññā hiätñqñqā pmuatetñqā diñqeyi. ²⁷ Iqu iññā iwimākātñqā äwiñqce, ii tiññāñqce. Qu Iqueqā hiñuā iqñiñi, nātmatqā qeqā bimbiqā tqā isua enqā-panñā epu, kiyyā maeqā epu, huiwi yätääqā, ä ppkā äki-äkitanji, maeqā epu, ämaqe, “Quvqā iññā-iññā iqā-quaiqā” mäütñqñqā äwinyä. ²⁸ Kraisi Iqu, Iqueqā ämaqāñqā aaññā kiññā e äwinyätñqā-panji, qokiquenā, heqā huiwiñqā kuapāñā enyätñqā-panji, heqā apākiuauñqā-pqce, asāñā iññā enguätñqce. Ämaqā iqueqā apākiñqñqā aaññā kiññā äwinyätā, äñguā iwimākātñqā iqu, iqueqā-kuiūñqā äwinyāñqñqā iquvi. ²⁹⁻³⁰ Ämaqā hñqu, iqueqā huiwiñqā wi äuämākātā, ymisaññā miññqā ma miqā yāñiqi? Oee, iqu äñguā äminyätā, ymisaññā iñguāñā. Suqā iññi, ii tiññā enqā-panji. Ne naqā-hñqunā äuqātāñāñā, Iqueqā huiwā hñqunā etangqetani, Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqā qokā-apākā iquene, äñguāñā ämäneyätñqā-panñā asāññāñā iññi. ³¹ Suqā ii, Goti Iqueqā bukā iu tiññā ätnāñqā-panji.

“Qokā hñqu, iqueqā kandā kånatā ävämētā, iqueqā apākisä guā ämaqāñāsinyā, huiwā naqā-hñqunā änyinyā pmeqāñqceqā.”†

³² Kukñuā iqu, qakūā aaññā naqāñāññā-tāññā etanji, zā äwiñqā ique. Nyi nqā-nāuāññi, “Kukñuā tqe, ii Kraisi Iquenyqātā, Goti Hanjuwä Iqueqā ämaqā iquauñqātā, ätqiyā” ätqā. ³³ Inji kiqā quati, tiññā-pqā ināñji. Ämaqā hñqunā-hñqunāññā iquenā, hiqā-hiuāñqā enyätñqā-panji, heqā apākā iquauñqā-pqce, inā hñguätñqce. Itanga apākā hñqunā-hñqunāññā iuenā, hiqā qokiquauñqce, “Iqu nqā naqā-qu etanji, nyi iquenji yāpā iqi vqāmceqā” kñuā indqāñgppñqce.

6

Ymeqā iquauñqātā, kunaqā-kununuauñqātā

¹ Ymeqā iisuenā, he Naqā Iqutā ämuāññāñuwā-qae, hiqā hinaqā-hinunuau hñgisa mitqueqā, qānakñā vqāpñqce. Suqā tquenji, he imākqā di, Goti Iqueqā hiñuā iqñiñi, äñguāñāñji. ² Suqā iquenyqce, Goti Hanjuwä Iqueqā kukñuā-suqā iuñi, tiññā ätnā. *“Si tqā tnäütā tñiquesāñi, yāpā iqi ävātñā, iyaquiuū kukñui qānakñā vqānginyā.”** Goti Iqu suqā iqua ätuätāqāñganji, Iqu suqā tqe-ganā, kukñuā nātmatqā timāuniqā diñqā qāsā guā ämäsäuekqce. ³ Kukñuā gue, tiññā äyā ämäsanā. *“Si iññā itñā äñguāñā äpmeñi, nātmatqā eeqāpññāññā si imākātññā iuñi, äñguāñā timäütqātanguti, itanga qua iuñi, hea quāuqā äpmaka utuñqinyā.”†*

⁴ Kununuēñā, hiqā ymeqā isuañji, quvqā itquepu, äwqā tnāññā miwimākqā iqāpñqce. He isuañji, suqā Naqā Iqu äwinyāñqā iuñqā nāñqñā ävāpu, “Iññi imākāpu, iññi mimākqā pambiyā” ämotquepu, äñguāñāññā miqāpñqce.

Wāñuā-wiyqā iquauñqātā, wāñuā miqā iquauñqātā

⁵ Wāñuā-wiyqā iquenā, hiqā ämeyqā, qua täutanñā iquauñqce, “Iqu nqā naqā-qu etanji, nyi iquenji yāpā iqi vqāmqāñā” kñuā indqāñāpu, hñgisa miqā, qānakñā vqāpñqce. He wāñuñi, quañqā miqā, äwqā naqā-qakuāñā äwipu, Kraisi Ique yāpā iqi ävātqāñuwā-pa, iññā äwipu imākqāpñqce. ⁶ Iquau yeeqā iwimākñqñqā wāñuñā äñgui, iqua hiñuā eqāñātanguwāñganā, miqā pambu. He Kraisi Iqueqā wāñuñā-wiyqā eāñuwī, Goti Hanjuwä Iqu äwinyāñqā iunā imākāpu, iquau qānakñā vqāpñqce.

† 5:31 Ipāqākqā 2:24

*

6:2 Anjumā Itmakqā 20:12; Kukñuā-suqe 5:16

†

6:3 Kukñuā-suqe 5:16

7 Ii ipiyänggani, “Nyi wäunji, ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunjqä” kñuä indqänäpu, aquvänä ipu imäqäpñqce. 8 Ga he kñui, tiinjä-pqe indqängpñqce. “Ämaqä, hñqcuqqueqä yäpä iqi äpme, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquñä-qe, ä ämaqä qanyä äpme, kiqä-kiuänqänä indqänqä iquñä-qe, iqu änguanänjä imäkmitätqce, Naqä Iqu kimanji, nätmätqä änguanänjä ävänäqceqä.”

9 Ämiqä iquenä, ämaqä heqä yäpä iqi äpmapu, wäunjuä heyqä iquauñi, zä epñqä kukñuä zä iwimäkqä iqua mätkuä ipu, ängguä iwimäkqäpñqce. He kñui tiñji indqängpñqce. “Wäunjuä-neyqä iquautä, ämiqä-qunesä, ämäneyätñqä Iqu, qäukuä haqä yätu äpme, qokä-apäkä eeqänänjä iunji, yänä-mänä miwäsäuqä, asänä iwäsäuniqceqä.”

Quuvqä heqiyqä iqua, mäkä-iqä iquau enqä-panjqä

10 Nyaqä kukñuä yäpaki, tiñji. He Naqä Iqutä ämuängmbu, Iqueqä yänänäqñqä aarñä naqänänjä iutanji, yänänäqñqce, yändi-yändi imäkmbñqce. 11 Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqueqä kukñuä quangitä, yamwiqä iqetä, emeqangutqänggani, he yänänäqñqä tqäpnuwä diñqce, ämaqä mäkä-iqä iqua imäkñuñuä-panji, Goti Hanjuwä Iqu heqä etapätñqce, imäkñgpnä. 12 Nyi ii etqce, tiñinjäqä etqä. Ne mäkä äunätunqce, ämaqä nesä asänänjä iquautä hmanji. Ne mäki, dnä quvqä, yänänäqñqä huitañä-huitañä-tänä, awä yeqä äpmeñuwä, ä qua tqce hiawiqä imä äpmeñuwä iquatä, äuanätqänju. 13 Iñinjäqä nyi tiñjä etqä. Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä mäkänqä imäkñqä etapätñqce, eeqänä änguanä imäkmbu, näwinyä pmetangpiyä. Inji mäkä ätimäuqäqce, pämä ätqäpu, mäkä yänänäqñqä ipñqä. Itanga mäki qäpu päwqangañqce, yänänäqñqä äpakänä e tqäutpñqce. 14 Yänänäqñqä iñjä tqäutpñqce, suqä kukñuä naqä-qakuä iqueni, qätä änguanänjä äwiyäpu, qänaknä iqe, aquvä enqä-pa, heqä quanuä iqi yänänäqñqä ämäsanäpu, itanga suqä jänänänjä iu imäkqce, nätmätqä ktqä pmuätänqce, quikuä iqi äpmuätänjuwä-pa, iñjä pmuätänätangpu. 15 Itanga Goti Iqueqä kukñuä, äwqä-qeiqi imbu pmeqänqä imäkqä iqueni, yukä ämuasmänqce ämuasmäunjuwä-panji, a yänänäqñqä äqätpu, näwi imäkmbu pmetangpu. 16 He iñjä imäkmbu, ga tiñjä-pqä iqueni, inä imäkñgpnqce. Suqä quuvqä heqiyqä iqueni, niñqäqä enqä-ma ktqä ämaqumuätänäpu, Setänä, Goti Iqutä mäkä-huñqä iqueqä zi tä hänaqä sqe,* heyaqä huiwiñqä äumepqangutqce, huätä epmäkpnqä. 17 Goti Hanjuwä Iqu, he häñä ae emäkäqumuätekqä iñqce, hiqä kñuä indqänqä imñi, nyuänjä ktqä pmuätänqä ii enqä-pa ämimuasmäupu,† Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, Dñä Ängguä Iqu etapätñqce, ii ipäqäyunuä enqä-panjä-qae, a yänänäqñqä qätätñqce. 18 Suqä iquau imäkñqä ipiyänggani, Dñä Ängguä Iqu emäkqanguti, suqä Goti Hanjuwä Iqueqä yätamäkqenqä tääqä tqä iqueni, mäwquatämäuqä pa ipu, a yänänäqñqä qätätangpu. Tääqä ätäpiyänggani, enyqä enganguti, ävquatämäupu matqä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänjä iunqä-pqe, inä äpakänä tqangpu. 19 He yatñqä iñji, nyinjä-pqä inä iqäpñqä änyingji. Nyi kukñuä tmqñqce, kukñui kiqä-kiuä nyaqä quväkä tämä dqäucanguti, iñji nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängguä we-huñqä-tänji, kiqä quatä zä äwiñqä diñqce, zä miqä itmä, awä hämä-hämä tqämqänä. 20 Nyi kukñuä ique-qäqenqä, Jisasi Kraisi Iqu, Kiqä-kiuä ätenjikqä iuta, awä tuätqätangqenqä guä äpmuatenjijquwi. Inji nyi wäunjuä Iqu ändapkqce, mäwquatämäuqä itmä, zä miqä pemä itmä, kukñuä awi yqänä tqämqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquangpu.

Goti Iqu qunji, ängguä wimäkätñqenqä tääqä ätukqenqä

21 Tikikusi iqu, Kraisi Iquenyqä quuvqce, ne eqiyätunquä-pa eqiyätä, Naqä Iqueqä wäunjuä mäwquatämäuqä, nesä anä imäkätunquä iquvi. Ne iquenyqce, kuapanä änenyätqäuä. Iqu nyi täqi äänä äpmanä, eeqänänjä imäkätñqä iñqce, awä etänä. 22 Nyi ique henyqä ändowatqce, quati tiñji. Iqu emetä, ne täqi äänä-äänä äpmeñqenqä awä etätä, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänäqñqä emäkätñqenqä ändowatqä.

23 Iyää nqä-quauä, neqä Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutänji, Iquau quuvqä heqiyqä iqueneuä äwqce, hanuä imbu quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, ämaqä huiziuñqä änguätñqänä emäkinyä. 24 Iyää, ämaqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä äwinyätñqä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu, qeqä imänqceuta hiñgi vqce, ävquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilipai pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Poli iqu eqä-huänä iu äkitä, qua aanä naqänänä Yulopqä täñä inginyqä kinganä äwätäqänqä, iqu anä-himqä Pilipai, qua naqä Masendoniya iu ätimäutä, kukñuä äñgui awä ätumiñqe. (Wäunuiñqä 16:8-15 hiñuä qundñqä.) Qänakndanä, iqu anä-himqä huiñqä uwqanqa, iqueni guä qe äkiqiyäukuwi. Iqu guä e äpmeqänqanä, kukñui, ämaqä hñqua, Pilipai pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqä, qui iwimäkññqä itqätanqñuwiñqä, qätä äwiyäqe, tuwanuä tä, i äqäkqe. Inäqe tuwanuä, iqu Pilipai pmeqä iquauñqä äwäwqatqä tqe, a ätäutaqänqanä, ne hiñuä tii äqunäñu. Hanjä-iqä Poli iquesä, qutä, qäyä äwimäkqä-qe, Poli iqu äwqä hanjä mäwiyqä itä, Jisasi Iquenyqä quuvqä kiñä eqiyätäqetanä, aquvänä itä äpmamiñqe.

Hiñuiqänänä, Poli iqu nätmätqä huiñqä äwa itqätanqä, Pilipai pmeqä iqua mbqä hui, ique yätamäkqä wipñqä ätnämäukuwi. Itanqi tuwanuä täñqe, Poli iqu, quwqä yätamäkqenqä, 'änñuiqä' ätuätä äqäkqe. Inä huizi, iquä qe pmetanqenqä, qu kñuä kuapänä indqänäpu, äwqä hanjä mäwiñqä yätñqe, iqu iquauqä quuvqä heqiyqä, yänänäñqä iwimäkätñqä äqäkqe.

Itanqa Poli iqu iquauñi, Goti Iqu nätmätqä naqänänä äwikqenqä ätuätä äqäkqe. Nätmätqä ii, häñä-pmeqä häñi, qu Kraisi Jisasi Iquesa ämakuwä iyyi. Nñ, qu nätmätqä ii ämakuwi, qu Mosisi Iqueqä kukñuä-suqä iu qänaknä imiñuwita ma, Jisasi Iquenyqänä quuvqä eqiyäpiyä iutayi. Itanqa Poli iqueqä äwiñqe, Pilipai pmeqä iqua, Kraisi Iqueqä suqe mapñqä iñqeyi. Kraisi Iqu, "Nyi ämaqä naqä-qunñqä" kñuä indqänätä, Iqueqä äwiñqä iunqänä qänaknä miqä imiñqe. Oeyä. Iqu Iqueqä-kiuä mäñdi äkittqänätä, wäunüä Goti Iqu Ique äwikqenä imäkkqe. Ga Poli iqu tiñä-pqe ätuätä äqäkqe. Qokä-apäkä Kraisi Iqutä naqä-qakuänä ämuänñapiyä iqua, qu äwqä hanñui, Goti Iquesa ämepu, yeeqä kuapänä iqäññqäüä.

Ne tuwanuä tä a ätäutaqänqanä, ne näqñqe, tiñä hiatunqñe. Qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Pilipai iu äqänätqätanqñuä iquauñqe, Poli iqu kiñä äyä äwinyminqä.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, itanqa Timoti iqutä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunui anä imäkätqänqñeä iquve, ye tuwanuä tä, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñmbiyitanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkänä epu, anä-himqä naqä Pilipai iu äpmeñuwä iquenyqä äwäwqatque. Tuwanñui, ye heñqänä maqiyqä ique, ämaqä he ämeyätqänqñuä iquauñqätä, itanqa ämaqä hiyaqä awä iqi wäunüä huitanä-huitanä imäkätqänqñuä iquauñqätä, äwäwqatque. ² Goti Hanjuwä Apiqutä, itanqa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqñeta äñguä etapäsinyä, heqä äwqe hanñuä imbu pmetññqä emäkqinyä.

Poli iqu, Pilipai pmeqä iquauñqe, 'änñuiqä' ätukqenqä

³ Nyi henyqä kñuä indqänätmäñqanä, Goti Hanjuwä Iqueni, "änñuiqä" ätuätñqe. ⁴ Nyi Iqueni henyqä itmä, yatñqä ävätmä iunä, qanyä mäwqä, yeeqä aanä kuapänä itmä ävätnqe. ⁵ Nyi iññi, hiññi miqä itqänä. Hiunñi kinganänä iuta ti iqa täñganqä, he enyqä miqä, Goti Iqueä kukñuä äñguä we-hunqä-tänä, nyi awä tumqenqä yätamäkqä änyiyätqänqñuä iutayi.* ⁶ He suqä iññä imäkätqätanqñuwitanä, Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä quuvqä yäpä imä wäunüä ae emäkätqätanqñqä iunqä, nyi näqñqä tiñä ämeqä. "Iqu wäunüä ii imäkqe, mäwquatämäuqä, yqänä imäkqä äwätñqe, qäpñi Kraisi Jisasi Iqu, anqumä äquvepätqänqä, hiäniqeqä." ⁷ Nyi nqä äwqä tämdanä, henyqä aanä kuapänä änyinätñqetanä, henyqä kñuä iññä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, "änñuiqä" ätquäqe, ii jänänänä. Quati tiññä dutayi. Nyi wäunüä äñguänänä Goti Iqu ändapqä, imäkqämqenqä yätamäkqä änyiyätqänqñuä iutayi. Yätamäkqä, nyi täqi guä pmetanqatä, itanqa kukñuä äñguä we-hunqä-tänä iunqä himä-wiunqä iquau, mäñdi äkittqiyätmä, "Ii kukñuä naqä-qakuiqä" motqueqanqatä, änyiyätqänqñuä iutayi. ⁸ Kraisi Jisasi Iqu, henyqä aanä kuapänä äwinyätñqä-pañi, nyi-pqe inä änyinätä, itanqa he hiñuä maeqänmqä diñqe, aanä kuapänä änyinätqäüä. Nyi nqä änyinqä dunqä ii etqäqenqä, Goti Iqu näqñqä eä, "Ii naqä-qakuiqä."

* 1:5 Pilipai 4:10-19

⁹ Nyi, Goti Hanjuwä Iqu heñi, tii emäkätñqä yatñqä ävätñqe. Hiqä suqä ämaqeunqätä, Goti Iquenyqätä äwinqä iqu, naqänänä imänga wätñqätä, he näñqä ängüänä mapñqätä, itangja he suqä änguinqätä, quvqenqätä iwäsäuqäpñqe. ¹⁰ Inji he suqä änguinqä engañji, a ätäupu, nätmätqä eeqänänä imäkäpiyä iuñi, änguinä imäkqäpñqe. Tiññqäüü. Hea Kraisi Iqu anji äquvepätqängañqe, he suqä quvqä hui maeqä, ämaqä aañ ängüänänjenä pmetanpiyä. ¹¹ He Jisasi Kraisi Iqueä yätamäkqetani, suqä jänänänjinä imäkquenä hiätanpiyä. Nyi Goti Ique yatñqä iñi, tiññqä ävqä. Ämaqe, he iñä äyä pmetanqä eqämbiyi, Goti Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä muämäuqäpñqänänjä.

Poli iqu guä pmetanqä-qe, kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä iqu, naqänänä äwqenqä
¹² Nqä nyämaqäüü, he näñqä yasämä mapñqänä, nyi awä etmqe. Nyi guä pmetanqä-qe, kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä iqu, qua iqi mäpäwiqä, yesawä vqeta yänänäñqä ätqäüü, im-imä naqänänä tiññ qe äwqi. ¹³ Nyi hanjä-iqä ii ämakqenqe, ämaqä mäkä-iqä, qu ämiqä naqä iqueqä añ ämimiñuwä iquatä, itangja ämaqä huizi iquatäñi, nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyäqanqçeta guä enqanqçenqe, qu näñqä ekuwi. ¹⁴ Itangja nyi guä pmetanqçetani, ämaqä, Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä kuapänänjä hñqua, Iquenyqä quuvqä yänänäñqä eqiyäpu, ämaqä huizi duñqä zä miqä pemä ipu, Goti Iqueqä kukñui awä ätätqäñuwi.

¹⁵ Naqä-qakui, ämaqä iutanä hñqua, Kraisi Iquenyqä awä ätätqäñuwi, tiññ dutayi. Ämaqe iquau wivändpñqä winyätanqçä-qe, qu nyivändqanqçä äqumbiyitani, nyinqä kñuä quvqä ämepu, wiuñqä ipu, Kraisi Iquenyqä awä ätätqäñä. Huiziqua, iñä hmanji. Iqua kñuä iqä äñguä ämepu, Kraisi Iquenyqä awä ätätqäñä. ¹⁶ Goti Iqu wäñui, nyi kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä iqueqä mäkä-huñqä iquau mäñdi kittqämqä atäñuä ätenjikqenqä näqñqä ämepu, nyinyqä aañ kuapänä äwinyätä, Kraisi Iquenyqä awä ätätqäñä. ¹⁷ Ämaqä nyinqä wiuñqä itqänuwä iqua, qämä-qämä ipu, nyi ämanqutäpñqenqä Kraisi Iquenyqä kukñui awä ätätqäñä. Ii itqäñuwi, nyi hanjä-iqä ämetmä guä ae qäyä pmetanqä, quvqä iñä imäkäpiyi iutani, hanjä-iqä naqänänä ändapqä upunqä itqäñä. ¹⁸ Ämaqä iñi, quwqä kñuä iqä imñi, hñqua kñuä äñguä metanqä, ä hñqua iñi mämeqä eäñuwi, nyi kukñuä matqä imä. Qu eeqäpnä Kraisi Iquenyqä awä ätätqäñuwiñqe, nyi nqä äwqä tämdani aquvänänä itqäñä.

Poli iqu, äpäkonqenqätä, hñä-pmenqätä, kñuä indqänqçenqä

¹⁹ Auä nyi aquvänä äpakänäñi, tiñññqä iqa uwqämä. He nyi yätamäkqä nyipñqenqä, tääqä tätqätanquwä iutatä, itangja Jisasi Kraisi Iqueqä Dñä Äñguä Iqu-pqä, yätamäkqä inä nyiyätqätanqçä iutatäñi, Goti Iqu yätamäkqä änyiyätä, hanjä-iqä eeqäpnänä ämetñqe, huätä manmäunienqçä, näqñqä enänä. ²⁰ Iiññqä, nyi nqä qeqä-quuvqä tämñi, kñuä iqä aañ yänänäñqçqe, tiññ indqänätqäñä. Nyi nqä wäñui qui mimäkqä imqä diñqe, suqä quvqä imäkätmä, womba mämaenqä pa imä. Nyi kukñuä awä huizi zä miqä yänänäñqçä ätqäümä ätqä äquvepätqä-pañi, guä äpmamä-pqänqçani, awä yqänä ätmimqä-qae, Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä yqänä mamäuqämnice. Inji nyi hñä yqänä äpmamitmqä, ä ae äpäkonmqänqçga, nyi Kraisi Iqueä yoqe, haqeqä yqänä matnämuqämniqe. ²¹ Nyi kñui, tiññ ämetqäñä. Nyi mapäkonqä hñä äpakä äpmenqçqe, nyi Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuqämä. Itangja nyi äpäkonmqänqçani, qua täu quvqä tä äpmenqçä-pa mäpmeqä, aañ äñguänänä pmetmniqeqä. ²² Inji nyi qua iuñi, hñä yqänä äpmamitmqä sätäti, nyi Kraisi Iqueqä wäñui, häukuä-tänñqä imäkqämqä. Inji nyi mañqçqe, äsqenqçä nyinyänqçiti? ²³⁻²⁴ Nyi nätmätqä tqaquini, änä miwäsäuqä imä. Nyi quami täñga tä äpmenqçä täñi ävämetmä, Kraisi Iqutä qäukuä yäñi anä pmenqçä iqäqçqe, qua täu äpmenqçä iuñi ämäwqätäuä. Nyi iññqä nyinqanqçä-qe, hñä äpakä äpmamä, he yätamäkqä heyqe, ii äñguä eä. ²⁵ Iññqçqe, nyi kñuä ae ämetmä, näqñqä tiññ enä. Nyi maqänä mapäkonqä, hñä yqänä pmamqänä. Nyi hesä äpakä äpmetmitani, he Goti Iquenyqä quuvqä yänänäñqçä eqiyäpu, yeeqä ipu pmetñqä, yätamäkqä heyqämä. ²⁶ Tiññä-pqä inä eä. Kraisi Jisasi Iqu nyiñi, henyqä angumä indmeqanqçanqçani, he nyinyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe, huizi ämamäutqänuwä-pa mämamäuqä, aañ haqä yätu mamäupnuwi.

Goti Iqu ne hiñuinäñi, Kraisi Iqueqä yoqä ämetanitanji, hanjä-iqä metunqä-pqe naqänänä

²⁷⁻²⁸ Hanjä-iqä äki-äkitanji emeqanqçenqä, maqänä ävaqusqäyämepu, Kraisi Iqueqä kukñui mäwquatämäuqä, qänaknä ipu pmetñqçqe. He iñä imäkäpu pmetanquwä iqñi, nyi hiñuä maeqänmqä, ä kinä nämda qanya kukñuinä qätä wimqä etanqçutqe, nyi henyqä näqñqä tiññ emä. He, hiqä qeqä-quuvqä naqä-hñqunä imbu, ämaqä quvqenä etqeqanqçuwinqä zä miqä, huiwi naqä-hñqunä imbu, kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä

iquenyqänä quuvqä heqiyqäpñqänä yänä äqänätqänäüä. He iinjä imäkqanquwitanj, ämaqä quvqenä emäkqä iqua, näqñqä tiinjä hipnä. Quwqä-quwänqce, quvqä iinjä emäkquwä-qae, yuuvä tämbñqäüä. Inäqce, heñj, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkqä eyätä, häñä emäkäqumuatänqiyä. ²⁹ Nyi ii etqäqce, tiinjñqä etqä. "Goti Iqu heñj äñguä emäkätä, hiñuinäñj, he Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäpñqänä maeqänqä yänä, oee, Iqu he Iqueqä yoqä ämepiyitanj, hanjä-iqä iñqä mapñqä-pqe, hiñuinä inä eqänänä." ³⁰ Iinjñqce, ämaqce he quvqä etquetqätangä hanjä-iqä ii ämetqänuwu, ii nyi hesä Pilipai iu anä äpmenännga meqanqä äñqänquwä-ma, ämetqänä. Guä äpmam-pqä täunji, nyi hanjä-iqce inä meqanqce, he qätä äyvä äwiyänä.

2

Hiqä ämaqä huizi dñqce, "Qu ämanqutäüñäü" knuä metanqpu

¹ He Kraisi Iqutä ämuänmbiyä iutanj, yänänäqñqä imäknätqänuwäta? Iqu henyqä winyätanqgä iutanj, hiqä äwqce, hanjuä enyätñqäta? Hiqä quamä pmeqä iunji, Dñä Äñguä Iqutä anä äpmetqänuwäta? He hiqä-hiuänqce, huäqä äumäknäpu quvqä mitquatñqä itqänuwäta? ² He yatñqä iinjä iquauñj "Nñqä" tqanqppce, nyi yeeqänänä nyimäkppñqä dñqce, tiinjä iqanqpu. Heqä knuä indqänqä imñj, knui naqä-hñqunä meqä epu, suqä ämaeqñqä äwiñqä iqueni, yänä-mänä mämeqä asänä ämapu, itanqca hiqä qeqä-quuvqä imñj, naqä-hñqunä metanqpu. ³ He hñqunä-hñqunä naqä imänäpu, hiqä ämaqä huizi dñj mändi äkittqiyäpu, heqä yoqce haqä mämaeqñqä pambu. He hñqunä-hñqunä mändi äkittqiyenäpu, hiqä ämaqä huizi dñqce, "Qu ämanqutäüñäü" knuä iinjä metanqpu. ⁴ He knui, quamä pmeqä äñguä hiqä dñqänä, mindqänqä pambu. He hñqunä-hñqunä, ämaqä huizi iuqä-pqenqä inä indqänqanqpu.

Suqä Kraisi Iqu ämänätquaqenqä

⁵ Hiqä knuä indqänqce, hui-hui mindqänqä, Jisasi Kraisi Iqu indqänminqä-pa indqänqanqpu. ⁶⁻⁷ Iqu Goti Naqä-qakuä-qu eäqä-qe, Iqu Goti Iqutä asänä pmeqänqce, knuä iinjä yänänäqñqä mämeqä itä, yoqä naqetä yänänäqñqetä ävquatämäütä, wäunjuä-wiyqä hiñqinqä etä, ämaqä qua täunjä iqune eqä-panä ekqce. ⁸ Iqu ämaqä-qu eätä, Iqueqä-käuä mändi äkittqänätä, Goti Iqueqä kukñuä eeqäpññj, qänaknä iqa äpñqänqäqce, äpäkonätñqä iunä ätimäuce, zä-huätatä äunätä äyvä äpäkongqce. ⁹ Iqu iinjä imäkminqetanj, Goti Iqu Iqueni, ämaqä huiziuqä haqä yänj äpmaatetä, ga Iqueqä yoqä Jisasi, yoqä huizi-huiziuñj ämävqätäuqänqca äqonä pmetätñqä äpmuatqce. ¹⁰ Iqu Iqueni tiinjñqä äpmuatqce. Qu qäukuä yänj äpmenjuwä iquatä, qua täunjä iquatä, qua yäpä mäñgisanj iquatänj, qu eeqäpñä Iqueqä yoqce haqeqä ämatnämäupu, qonä woktäuqäpñqänänä. ¹¹ Qu Ique qonä äwoktäupu, tiinjä tqäpñqce. "Jisasi Kraisi Iqu, eeqänänquneqä Naqä-qeqä." Qu iinjä imäkäpu, Goti Iqueqä yoqce, haqä mamäuqäpñqänänä.

He ämaqä qua täutanjä iuqä awä iqinj, we-huñqä-tänj pmetñqä

¹² He nyi kuapänä änyinätñqäüä, Kraisi Iqu suqä iinjä ämänätquaqetanj, nyi manjä tiinjä etqä. Nyi hesä anä pmetanqanj, he kukñuä eeqäpñä qänaknä iminjuwä-pa, nyi hma etanqgä-pqänqanä-qe, quanñä päkñqänqä zä ipu, Goti Ique yäpä iqj vqanqpi, Iqu heñj anqumä änyä-hänä emäkqanquti, häukuä wiqä-tänj hipñqänä yänä qänqanqpu. ¹³ Goti Iqu heyaqä yäpä imä äpme, he Ique yeeqä iwimäkppñqce, suqä Iqu äwinyänqceu imäkqäpñqä, evauqumuatätqäüä.

¹⁴ Inj nätmatqä eeqänänj imäkäpiyä iunji, hmbinyqä manjä ätnäpu kukñuä mäkä maqäyänqä, qeiqinyä äpmapu imäkqanqpu. ¹⁵⁻¹⁶ He iinjä äpmenjuwi, ii he Goti Iqueqä ymeqä jänänqenä epu, suqä quvqä hui maeqä, äñguänänj hiätpnä. Itanqca he kukñuä häñä hea ique-ique pmeqä-tänj iqueni, mäwquatämäupu, quvqä du-mändä äwätqänuwä iuqä awä iqinj, he we-huñqä-tänj pmetpnä. Inj hiunji Kraisi Iqu qua täunqä anqumä äquvepätqänqanj, nyi heyaqä suqä iinjñqce, yeeqä aanä kiinjä itmä, näqñqä tiinjä emñqce. "Nyi qutä äpmanä wäunjuä dñä huqä iqa äpätnqce, hiñji yeemqä itñqä manä." ¹⁷ He quuvqä eqäpiyita hanjä-iqä ämetqänuwu, ii he Goti Iquenyqä hiqäva eqä-ma äqänätqänä. Inj, qu nyi pizqä bäsqanquwitanj, nyaqä häñqce, wainqä tränqä* eä, hiqäva he äqänätqänuwä itä qäsänj, hiqäva qänänquti? Iinjä sätäti, nyi yeeqä itmä, hesä yeeqä anä yanique. ¹⁸ He nyi iqanqgä-ma, iinjä ipqce, nyitä yeeqä anä yanique.

Timoti iquenyqätä, Epaplotitisi iquenyqätä

* 2:17 A Täuqä 15:7

¹⁹ Nyi Naqä Jisasi Iqu hiñuinä ñqängangutqe, tiñj imäkmqä änyingji. He äñ-änä ipu äpmeñuwinqe, Timoti iqu kukñuä äma äpäta, awä ändäta, yeeqä inä inyimäkäninqä diñqe, nyi iqueni henyqä maqänä dowatmqä itqänä. ²⁰ Ämaqä nyitä anä äpmeñuee, henyqä qeqä bimbiqä tquanji yätamäkkqä heyäniqe, hñqu-hñqu ma, Timoti iquñanji. ²¹ Ämaqä nyitä anä äpmeñquä tqua, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunjuinqä tuwä äwiyäpu, quwqä-quwä miñqä iunqänä äwiñqä iquayi. ²² Itanji Timoti iquenyqe, "Iqu ämaqä suqä äñguänänä imäkkqä-que-que," he näññqä ae äyä enjä. Ymeqä-qu kanmä yätamäkkqä ävätä anä imäkätqänjiyä-panji, iqu nyi yätamäkkqä änyiyätä, kukñuä äñguä we-huñqä-tänji awä inä ätäñtqe. ²³ Iññiqe, nyi tiñj imäkmqä änyingji. "Nyi äänä nyimenqutiyä" tmä, hiñuä ganä äqunmitanji, iqueni qänakñi, henyqä maqänä dowatmä. ²⁴ Nyi ñqä Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyätñjqä-qae, Iqu hiñuinä ñqänganguti, hea kuapänä maiqänğa, nyi-pqe emamä.

²⁵ Nyi iñj imäkkqänqä änyingqä-que, täñganji, Eaplotitusi iqu henyqä dowatmqä kñuä ämeqä. Iqu heqä heyämaqä, nyi yätamäkkqä nyiyätñjqä ändowatkuwä iquvi. Iqu ñqä nyämaqä eä, Kraisi Iqueqä kukñuinqä mäkä ita, wäunjuä anä itqänueä iquvi. ²⁶ Iqu, "Nyi qunji hiñuä äkñğa qunmñiqätiyä" tä itä, ä he iquenyqe, "Iqu täñj-yaqä äwinä" tqanğä qätä äwikuwiñqätänji, qundqändqä kuapänä iqanğqenqä anğumä dowatmqä änyingji. ²⁷ Naqä-qakui, iqu yaqä äwitä, ae äpäkonmätä iqanğqä-que, Goti Hanjuwä Iqu, iquenyqä huäqä äumäkkätä, yätamäkkqä vqanji, anji mätanğä enqä-ma iuäqämakqe. Auä, Goti Iqu iquenyqä huäqä e äumäkkqe, nyinğqä-pqe inä itä, "Iqu iquenyqä-pqe huäqä-huñqä naqänänğä mequänjiyä" kñuä indqänätä, yätamäkkqä iñji, nyi-pqe inä änyikqe. ²⁸ Iññiqe, nyi iqueni henyqä dowatmqä kiñj änyingji. Iñi he iqu hiñuä anğumä äqunätmepu, yeeqä iqanğpi, nyi henyqä qundqändqä miqä imä. ²⁹⁻³⁰ He nyitä täqi anä äpmeñqae, yätamäkkqä nyipnä miqäqä, inäqe iqu hiqä anji ämetä, Kraisi Iqueqä wäunju imäkätäqetanji, yaqä ämetä, ae äpäkonmätä ikqe. Iññiqe, he iqueni, Naqä Iqueqä yoqeta, yeeqä aañj naqänänğä vätmapu. Itanğa ämaqä iqu enqä-panğä iquauñi, yoqä naqä inä wipu.

3

Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquanä, jänänñuuiqä

¹ Itanğa nyämaqäüä, nyi kukñuä huizi tiñj etqä. "He Naqä Iquenyqä yeeqä iqanğpiyä!" Nyi henyñqä pipa anju-anju äqiyäqäsññqe, enyqä miqä iqäqe. Ii, niñqä enqä-ma, ktqä equmuätäunqe.

² Ämaqä huiwä häuä äktäupu, qui imäkkqänqä itqänuwä iquauñi, wimasipu! Ämaqä iqua, hiveqä suqä, aañj ququvqenänğä imäkätqänjuwä iquayi. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä naqä-qakui, häuä ktäunğä iqua ma, ne tiñj imäkkqä iquenyi. Ne huiwiñqätä, wäunjuä eeqäpnänğä imäkätunqä iunqätä, yätamäkkqä neyññqä quuvqä maeqiyqä iñu. Goti Iqueqä Dñj Äñguä Iqu inemäkkqanji, Goti Iqueä yoqenqä aquvä äqänätanä, Kraisi Jisasi Iqueä yoqe, haqä ämamäutunqä iquenyi.

⁴ Nätmatqä huiwiñqätä, wäunjuä äñguñqätänji, nyi eeqäpnänğä-tänjunji. Iñi ämaqä nätmatqä iñj iquaquinyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, nyi ämäwqätäunğä. ⁵ Ii tiñji. Ñqä nipai änmikqänğanji, hiññi 8 ae äpäwqanğa, qu nyaqä huiwi häuä äñgtäukuwi. Nyi ämaqä Israitqä iutanğä, Benjämenä iquesanğä ekuwiuqä hueqä-himqä iutanğä iquñji. Ñqä nipeu, apiqe, nyitäñji, nämbqune Israitqä iquaqä kukñuitä, suqetä, a äqätänju. Nyi kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkkqe qänakñanji, Parisitanğä iqua* iqä-ma iñj itqä iquñji. ⁶ Nyi Goti Hanjuwä Iqueä aquvanä iwimäkmqä indqänätmä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätanğuwä iquauñi, qui imäkminqe. Iñi ämaqe, qu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkkqä iuta änyiwäsäuquwi, qu nyi kukñuä-suqä iñji, hñque mävasquä-qunä mänqumuapnä. Ämaqä iqua, nyi enqä-panğä-qua ma, nyi ämäwqätäunğä.

⁷ Nyi kinganñi, "Suqä huiwiñqänänji iqua yätamäkkqä nyipñqäüä" indqänminqä-que, täñganji nyi qänakñanji Kraisi Ique ävätmä, nätmatqä iñji, qua täutanğä hiññiqä etanği äqunätqänğä. ⁸ Iññänä ma, Kraisi Jisasi ñqä Naqä Iquenyqä näqñqe, ii nätmatqä aañj naqä-qakuä etanği äqunätmä, nätmatqä eeqäpnänğä qua täutanji, quvqänänğä etanği äqunätqänğä. Nyi Ique qänaki wivändmqä diñqe, nätmatqä eeqänänji tuwä äwiyqe. Nyi iñj imäkkqe, Iqueqä-qunä eämä, Ique guä enqä-ma kiuanğqänätätmqä imäkkqe. ⁹ Nyi ämaqä jänänñi, wäunjuä itmä, suqä Mosisi iqu äqäkkqä iu qänakñä itmä, iuta maeqä imä. Nyi ämaqä iñj-qunñi, ñqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iuta emä. Iñi Goti Hanjuwä Iqu, ne Iquenyqä quuvqä e heqiyätanğquä iutanji, nenyqe,

* 3:5 Parisi iquauñqe, ämaqe ti ätminjuwi. "Qu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkkqe, qänakñä äñguänänğä iqä-qaeeqä."

“āmaqā jānānānūaiqā” ātānā. ¹⁰ Nyi Kraisi Iquenyqā nāqŋqē, tiinjā himqe. Iqu āpākonātā, Iqueqā yānjānāqŋqeta anġi āvaukqe, Iqu yānjānāqŋqā iitā, yānjānāqŋqā inyimākātŋqātā, ga Iqu tāŋā-huŋqā āmakqe, qāquye anā meŋqātā, itaŋga Iqu āpākonqŋqā-pa pākonninŋqātā, iijqe nāqŋqā mamqe. ¹¹ Inġi, nyi-pqe āpākonātā anġi inā vanniŋqānā.

“Nyi hiqŋqā du timāumqā diŋqe, yāŋā āqāŋga āwātqāŋā”

¹² “Nyi iinjā ae imākātā, Goti Iqueqā hiqŋqā iuŋi, ae ātimāukqā-qunā,” matqā iqā, oee. Nyi iu qāyu timāumqŋqē, Kraisi Jisasi Iqu indmetā, a yānjānāqŋqā āŋgiqātātqāuā. Iutaŋi, nyi iinjā timāumqē, yāŋā āqāŋga āwātqāŋā. ¹³ Nqā nyāmaqāuā, nyi iuŋi matimāuqā iqāqā etanŋqenŋqā nāqŋqā emā-qe, tiinjānā iqāmā. Nyi nātmatqā hiŋuiqāndqāŋqe, kŋui aŋgumā māmewqā itmā, hiŋuiqāŋā nāŋi āwiŋqā iuŋqā, yāŋā āqāŋga umqe. ¹⁴ Āmaqē qaŋā tnāŋā āwātqāŋuwā-ma, nyi hiqŋqā du ātimāutmā, nātmatqā Goti Iquesa mamqā diŋqe, yāŋā āqāŋga āwātqāŋā. Goti Hanjuwā Iqu, nyi hāŋā-pmeqā qāukuā yāŋi mamqā diŋqe, Kraisi Jisasi Iqueqā wāuŋuā iuta, tāāqā āndātmakqe.

¹⁵ Ne neqā qeŋā-quuvqā imŋi, naqā ae imānātunquā iqune, ne eeqāpnā nātmatqā iuŋqe, kŋuā indqāŋqe asānā meqāŋqe. Hesāŋā hŋqua, iijqe qāmā-qāmā iquwi, Goti Hanjuwā Iqu, ‘Qāyunāŋi tiinjāqā’ ātuātā, āmotquēnā. ¹⁶ Itaŋgi tāŋgaŋi, ne hŋqunā-hŋqunā nāqŋqā āmetanā, naqā āsqisa ti imāŋgququā etanŋutqe, nāqŋqā ii māvquatāmāuqā, qānāknā iqa uwquatunŋqe.

¹⁷ Nyāmaqāuā, nātmatqā nyi imākātŋqā iuŋi, asānā imākqanŋpu. Itaŋga āmaqā, suqā ne imākātunquā-ma asānā imākātqāŋuwā iquauŋi, hiŋuā āqunāpu, iquautāŋi nāqŋqā āmepu, he-pqā inā imākqanŋpu. ¹⁸ Hiŋuiqānā etmiŋqā-ma, tāŋgaŋi, huāqā nuŋgaŋi kŋuā āqiyātā iinā etātqāŋā. Āmaqā kuapānāŋi, Kraisi Iqueqā zā-huātati huŋqenŋqā māwiŋqā itā, māndi ākittqiyāpu āpmeŋā. ¹⁹ Āmaqā iinjā, qu quwqā huiwiqēqā āwiŋqā dunā imākāpu, kŋui nātmatqā qua tāutaŋā iuŋqā indqānāpu, suqā quvqā imākŋqāŋgaŋi, womba miqā, yoqā haqā āmatnāmāunāpiyitaŋi, tā du qui imākmbŋqā upnuwi. ²⁰ “Nyi imākātŋqā iuŋi, asānā imākqanŋpiyā” etqāqe, ne qutāŋi, asānāŋā ma, neqā quae, qāukuā haqā yātu etanŋiyi. Inġi Naqā Jisasi Kraisi, ne hāŋā inemākāqumuatqā qāukuā yāŋisa quvepāniqā Iquenyqē, hiŋuā āqānānā āpmeŋu. ²¹ Iqu neqā huiwā quvqā tā ānyāŋque, ānakunmākātā, Iqueqā huiwā āŋguānāŋā, qua buta āvautā, āmakqā enqā-panā iinjā inemākāniqe. Iqu nātmatqā eeqāpnāŋi, Iqueqā āmiqā yāpā iqi hiāniqā diŋqā yānjānāqŋqā-tāŋā eā, itaŋga yānjānāqŋqā asā iutaŋi, iinjā inemākāniqe.

4

Suqā āŋguā iquanā imākqanŋpu

¹ Iinjŋqe, nqā nyāmaqā, nyi henyqā aanā kuapānā ānyinātā, hiŋuā maeqānmqā ānyinātŋqāuā, nyi kukŋuā tiinjā etqā. “He Naqā Iqueni māvquatāmāuqā, Iqutā āmuāŋmbu, yānjānāqŋqā tqāutaŋgpiyā.” Nyi aquvānā inyimākqetā, wāuŋuā dnjā huqā itŋqe āŋguā meqetāŋi, ii heyi.

² Yuliyaktā, Sindikektāŋi, nyi maŋā tiinjā āqesqā. “Qe qāvanŋui, Naqā Iqueqā iuanŋui eāŋiyi, ākasuwā matqāqā, quami qeiqinyā pmanyqā.” ³ Wāuŋuā nyitā anā imākātqāŋueā iquki, si apākā iuaquŋi, quami iinjā pmayŋqā yātamākqā wiŋqā ānyinjŋi. Nyi kukŋuā āŋguā we-huŋqā-tāŋi, awā tātqātāŋgaŋi, iuaqutā, Kelemenā iqutā, itaŋga nqā āmaqā nyitā wāuŋuā anā iqā iquatā yātamākqā ānyimiŋuwi. Bukā, āmaqā yoqā hāŋā hea ique-ique pmeqā meqāŋqā āqānā āwiŋqā yāŋijŋi, quvaqā-pqe inā āqānā āwi.

⁴ He Naqā Iqueqā eāŋuwi, hea ique-ique yeeqānā iqanŋpu! Nyi aŋgumā etqā, “Yeeqānā iqanŋpiyā!” ⁵ Āmaqā eeqānāŋā iuqā hiŋuā iqiŋi, āmaqā hanuenā epu, iuŋqā qeiqi iwitqueqā-quenā hiātanŋpu. Naqā anġi quvepātŋqā Iqu qāqiqiyi. ⁶ He nātmatqā hmbinyqā āwāwa miqā pambu. Nātmatqā āki-ākitaŋi he emetqātāŋgqā iuŋqe, Goti Hanjuwā Iquenyqā tāāqā ātuāpu, ‘āŋguiqā’ ātuāpu, hiqā enqenŋqā awā ātuāpu, yatŋqā vqāŋŋqe. ⁷ Iinjā imākquwi, Goti Hanjuwā Iqu, heqā āwqe hanuā imbŋqā emākānā. Āwqā hanuā Goti Iqu āvātŋqe, he Kraisi Jisasi Iqutā āmuāŋnātāŋguwiŋqe, hiqā qeŋā-quuvqetā, hiqā kŋuā indqāŋqetā, āŋguā nyātŋŋqā emākānā. Ne āmaqā-qune, āwqā hanuā iquenŋqe, nāqŋqā āŋguānāŋi, ānā māmēqā yanā. Ii aanā āŋguānāŋiqā.

⁸ Nqā nyāmaqāuā, kukŋuā yāpaki, tiinjā etqā. Hiqā kŋuā indqāŋqā imŋi, kŋui suqā āŋguānāŋā Goti Iqu āwiŋyāŋqā iquauŋqā indqāŋgŋŋqe. Suqā iinjā iqua, naqā-qakui, jānānāŋi, ikikinyāŋi, itaŋga yoqā naqā-tāŋā eāpu, suqā huiziquauŋi āmāwqātāunqā,

iquayi. ⁹ Wäunüä nyi imäkätqätangä he hinüä ängqänäpu, kuknuä nyi awä etätqätangä qätä änyiyäpu, näqñqä nyita ae ämetqänjuwi, he-pqe yamwiqä inä imäkqäpñqe. He iinjä imäkätqänjuwi, Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, hesä anä pmetänä.

“Nyi eeqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmeñqä, iinjä qundqändqä miqunji”

¹⁰ Täñganji he nyingqä knuä heyqangi, yätamäkqä angumä nyiyqanquwiñqe, nyi Naqä Iqueni yeeqä aanjä naqänänjä ävqä. Awä iqäñji, he nyi yätamäkqä ae änyipqä etangqä-qe, hänaqä hma etangqä iuta häpäqutäqutä ikuwi. ¹¹ Nyi nätmätqänqä ii etqe, aanqunä eämä maetqä iqä. Ii tiñji. Nyi eäqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmeñqe, iinjä qundqändqä miqunji. ¹² Äwa iqängatä, kuapänä-tänjäñgatä, nyi äñguä pmamqä diñqe, näqñqä enä. Nyi äwqä mbäsätangi äpmeñqä ä, dä äpmeñqä, nyi ‘squäüä-qe’ matqä imä, äwqä-qeiqinyä änymä pmetmä. Nyi kuapä-tänjä äpmeñqä ä, äwa itmä äpmeñqä, nyi asä iinjä pmetmä. ¹³ Nyi yänänäqñqä inyimäkätñqä Iqueqä yänänäqñqetani, nätmätqä eeqänänji imäkmä. ¹⁴ “Nyi äwäwa miqä iqänä” qäyä etqangqä-qe, hanjä-iqä nyimeqanqçe, ne anä metunquä iunqe, he yätamäkqä ätnämäuquwi, ii äñguänänji.

Poli iqu, iquauqä yätamäkqä vqenqä, “änguiqä” ätukqenqä

¹⁵ Ämaqä Pilipai pmeqä iquenä, he näqñqä tiñji ae äyä enä. Nyi wäunüä kuknuä äñguä we-hunqä-tänji, heyaqä awä iqä änyä qe ipäqiyätmä, qua naqä Masendoniya iu ävämetmänganji, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi, suqä ävqä iqueni, qu mimäkqä iqanqä, ne yätamäkqä inguatunquä diñqe, henyä änyikuwi. ¹⁶ Nyi anä-himqä Tesälonaika iu yqänä äpmamä, nätmätqänqä äwa iqämanätqätanganji, he yätamäkqä hnganä-hnganä änyiminjuwi. ¹⁷ Nyi ii etqe, he nyi nätmätqä hui angumä dappñqä matqä iqä. “Heqä suqä ävqä iqueni, mävuqatämäuqä äpakänä imäkätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqu, äñguä emäkquänqiyä” etqä. ¹⁸ Nyi qäyunä ae ämetmä, nätmätqä kuapä-tänjä eäqä. He äväwqatquwi, nyi Eaplotitusi iquesa ae ämeqäqe. Inji täñganji nyi nätmätqä aanjä kuapänänjä-tänjunji. Hiqä yanä iqe, Goti Iquenyqä hiqäva sisnyanä-weqä äñguä äqiyätqänjuwä-panä iinjä. Hiqäva iunqe, Iqu kuapänä äwinyätä, henyqä aquvanä iqi. ¹⁹ Nqä Goti Iqu, nätmätqä äñguänänjä kuapänänjä ämeñqe, eeqäpnänjä he äwa itqänjuwä iunji, Kraisi Jisasi Iquesanji, äwa miqänqä qäyunänä etapänä. ²⁰ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Goti Iqu eä, Apiqu enqe, Iqueqä yoqe hea ique-iqueni, haqeqä witätñqänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

“Henyqä hui mimäuqä iqunä” ätkuwiñqä

²¹ He Kraisi Jisasi Iqueqä qokä-apäkä eeqänänjä iquauñi, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” tquäpñqe. Ämaqä quuvqä heqiyqä nyitä anä äpmeñquä iqua-pqe, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” etqä. ²² Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä täqi äpmeñjuwä iqua, Romätanä ämiqä naqä Sisa iqueqä wäunüä-wiyqä iquautanä hñqutatä, huiziquatänji, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” inä etqä. ²³ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqçenta hinñji etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Kolosi pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Anä-himqä Kolosi, ii qua Eesiya iu, anä-himqä Epäsäsi iunji, kiñämä hmanji. Poli iqu, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qänätanquwä iquau, mävaucumuatqä ikqe. Näñqä-tänjä iqua kñuä tiñjä indqänätqänä. Poli iqu Epäsäsi iu äpmeqänqanji (Wäunñiqñä 19:1-41 hiñuä qundñqä), iqu ämaqä hñqua, anä-himqä im-imä, Goti Iqueqä wäunju, imäkññqä ändowatkqe. Inji qutanä hñqua, Kolosi iunqä äuminjuwi.

Poli iqu, ämaqä hñqua, Kolosi pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqeu qui iwimäkätqätanquwiñqä, qätä äwiyäqe, quwqä quuvqä heqiyqä, yänänäñqä iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyätä äväwqatkqe. “Kraisii Iqu eeqänänä iunqä nyuänä-qu etanji, ne anjumä inetmeniçe, Iqunänñqä” ätätä äqäkqe. “Hänaqä huiziqua, Kraisii Ique wimetunquä yätamäkqä mäneyqä ipu, kiñä nämä inetma upnä. Ga Kraisii Iquesanji, Goti Iqu nämatqä eeqänänji imäkkqe. Itanğa Kraisii Iqueqä wäunjuä iutanji, Goti Iqu nämatqä eeqänänji, anjumä itmeniçenqä äwinyätqä. Kraisii Iqu näyaqä yäpä-ñgisa pmetanqçetanji, ne qokä-apäkä änyä-hänji äpmetanä, Iqueqä suqä eeqänänjä iu qänaknä iqä-qune hiatunqçeqä” ätätä äqäkqe.

Poli iqu tuwanuä tä äqiyätä, ämaqä hñquaqui vqanğa, iquaqu tuwanjui Kolosi pmeqä iquauñqä äma äukiyi. Ämaqä kiñganänjä iqu, Tikikusi iquvi. Huiziqu, Onesimusi iquvi. Ämaqä iquenyçe, Poli iqu kukñuä kuapänä äqiyitä, Pilimänä iquenyqä äväwqatkqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹⁻² Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iuta, Kraisii Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqämqä änändowatqä iunñji. Nyitä, Timoti neyämaqä iquä, ye tuwanuä tä, yeqä yeyämaqä anä-himqä Kolosi iu äpmeñuwä iquenyqä äväwqatque. He Goti Iqueqä ämaqä epu, Iquenyqä quuvqä hämänänä äwiyätqänjuwä iquenyqä. Goti Hanjuwä neqä Apiqu, qeqä imänqçeta äñguä etapatä, heqä äwqçe hanjuä imbu pmetññqä emäkuä.

Poli iqu, iqua quuvqä eqäkuwiñqä, “änñuiqä” ätukqe

³ Ye qäqçye henyqä kñuä indqänäta, tääqä ätäyänqanji, Goti neqä Naqä Jisasi Kraisii Iqueqä Kaniçenji, “Äñguä iwimäkinyä” ätuätqänqçue. ⁴⁻⁵ Ii tiñjä etanjiyi. He kukñuä naqä-qakuä we-huñqä-tänjä iquesa, nämatqä äñguä hiñgi meqä qäukuä yänji äwiñqenqä qätä äwikuwiñqä, kñuä iqä yänänäñqä ämepu, Kraisii Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itanğa Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänjä iunqä kiñä enyäminqçenqçue, ye qätä äwikueetanji, “Äñguä iwimäkinyä-qe,” iuta ätuätqänqçue. ⁶ Zä-piikä naqä etä, häukuä äwiqä-panji, kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä iqu, qua manä eqiyänqä-pa, im-imä äwätä, ämaçe suqä äñguä imäqçäññqä iwimäkätqäüä. He kukñuä iqu änyä qçe ämepu, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqçeuta hiñgi vqenqçue, näñqçä äñguänänjä ämakuwitanji, täñganqçue, kukñuä iqu heyaqä awä iqi, wäunjuä yqänä imäkätqäüä. ⁷ Goti Iqueä nämatqä äñguänänjä iñqçue, he Epaplasi iquesa näñqçä ae ämakuwä. Iqu wäunju, ne imäkätunqçä iutanji inä imäkäqç-qçue etanji, iquenyçe, kiñä änenyätqäüä. Iqu yeyaqä anji ämetä, heyaqä awä iqiñji, Kraisii Iqueä wäunjuñqçue, enyqä miqä itä, äñguänänjä imäkätqäüä. ⁸ Tiñjä-pqä inänñji. Dñjä Äñguä Iqu emäqçanñgi, he suqä ämaçeuñqçä hiqä qeqä-quuvqä yäpä imda enquätñqä ämakuwä iquenyçe, Epaplasi iqu qäqçue, awä äyatqçue.

Poli iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkqenqä

⁹ Itanğa iqu heyaqä suqä iunqä, näñqçä änyä qçue etayänqanji, ye Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tii ätqä äpätqänqçue. “Si yätamäkqä vqanqçti, ga qu Saqä äkiñqä iunqçue, Dñjä Äñguä Iqu kñuä indqänqçä näñqçä huitañä-huitañä vqanguti, näñqçä aanjä kuapä-tänjä epiyä.” ¹⁰ Ye tääqä iññji, he Naqä Iqueqä ämaqä aanjä naqä-qakuä iqua eänjuwä-panjä iññä eäpu, heyaqä suqä eeqäpnänjä iutanji, he Iquenyçi, yeeqä iwimäkññqenqçä ätäätqänqçue. Ii tiññji. Wäunjuä äñguänänjä huitañä-huitañä isua, kuapänä imäkäpu, hiqä Goti Iquenyqä näñqçä kuapänä ämepiyä iunji, häukuä witiñqä imäkqäññqçue. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäñqçä naqänänñji, he inä ämepu, hanjä-iqä eeqänänñji qäyä emeqanqçuti, yänänäñqçä ätqäpu yeeqänä iqäññqçue. ¹² Heqä heniqu, nämatqä äñguänänñji, Iqueqä ämaçe mapnuwänqçä, we-huñqä iqi näwi äwiñqçue, he-pqçue inä meqäññqenqçä aanjä qäyunänä emäkkqenqçue, he Iquenyçi, “Äñguä inemäkkñiqä” tqüäññqçue. ¹³ Hiawiqä iu

miqä iqueqä yänänäqñqä iu pmetaunqwa, Goti Iqu anji inetmetä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä aañä kuapänä äwinyätñqä Iqueqä ämiqä iu äpmuatänaikeqe. ¹⁴ Wäunjuä, Ymeqä Iqu imäkkqetani, Goti Hanjuwä Iqu, ne anji inetmetä, neyaqä suqä quvqä eeqänäñi, huätä ämamäukqe.

Jisasi Kraisi Iqueqä suqenqätä, wäunjuinqätänji

¹⁵ Ne Goti Iqueni hinjuä mäqunquä itunquä-qe, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu, Goti enqä-panä-qu eä, Iquenyqä näqñqä änatapätqäüä. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä Hitmqä eä, nätmätqä eeqänänjä Goti Iqu imäkekqä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi. ¹⁶ Ymeqä Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänji imäkkqe. Nätmätqä qäukuä haqä yätu äwinqetä, qua täu äwinqetä imäkätä, nätmätqä ne hinjuä äqunätunquä itä, hinjuä mäqunquä itunquä itä imäkätä, itanqa yoqä naqä-tänjä itä, yänänäqñqä-tänjä itä, eeqänänji imäkkqä iunji, Ymeqä Iqueqä hipaitä imäkätä, Ymeqä Iquenyqänä imäkekqe. ¹⁷ Nätmätqä eeqänänji matimäucqänqa, Iqu äpmaninqe. Iqu nätmätqä eeqänänji, änguanä ämitä, qäyunä witrñqä iwimäkätqäüä. ¹⁸ Nyuanjä iqu huiwi ämitñqä-panä iinji, Kraisi Iqu, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyätanquwä iquau Miqä-qu eä. Quuvqä heqiyqä iqua, Iqueqä huiwä enqä-panä-quai. Itanqa häñä-pmeqe qu Iquesa ämepu äpmenjä. Inji, äpakönäpu anqumä vauqeunji, Iqu ganä ävaukqä-qae, Iqueqä-kiuänji nätmätqä eeqänänjä iuqä Ämiqä-qu äpme. ¹⁹ Iinji, tiinjuqä ätimäukqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä suqetä, Iqueqä häñä-pmeqetä eeqäpnänji, Iqueqä Ymeqä Iqutä qäpu maeqä, äpakä witätñqä äwinqqe. ²⁰ Itanqa Kraisi Iqu zä-huätati äunätä, Iqueqä häñeqä iokqetani, Goti Iqu mäki qäpu imäkätä, nätmätqä qua iunjitä, qäukuä haqä yänjñitä, eeqäpnänji, Iqueqä-kiuä-tänjä qäqici inä maitñqä-pqenqä äwinqqe.

²¹⁻²² He-pqe, heqä suqä quvqä dutani, Goti Hanjuwä Iqu-tänjä qäqici mäpmeqä, Iquenyqä himä-wiunqä imäkkqanquwä-qe, Kraisi Iqu huiwi ävätä äpakongqetani, Iqu-tänjä qäqici pmetñqänä ae etmakqe. Itani, he tängani, Goti Iqutä äwqä naqä-hñqunä imbu, Iqueä hinjuä iqñi suqä quvqä hui mimäkkqänqä, qanyä jänänänjä pmeqänqä emäkkqe. ²³ He kukñuä ängua we-hunqä-tänji, qätä äwiyäpu, nätmätqä timäuninqenqä näqñqä ae ämakuwinqä, kñui äpakänä indqänäpu, quuvqä äpakä eqiyäpu, yänänäqñqä tqäupqe, he Iqueqä hinjuä iqñi, ängua epnuwi. Kukñuä he qätä ae äwikuwä iqu, ämaqä qua täu äpmejuwi, qu qätä inä äwikuwi. Kukñuä ique awä tqämquenqe, nyi wäunjuä iqu ämakqe.

Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau, yätamäkkqä äwikqenqä

²⁴ Tängani nyi he yätamäkkqä hemqä, hanä-iqä ämetñqenqä aquvänä iqä. Hanä-iqä Kraisi Iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä Iqueqä huiwä änyäjuwä iu, yätamäkkqä vätnqä ämakqä-panji, nyi nqä-näüä, nqä huiwä täunji, inä ämetqänä. ²⁵ Nyi ämaqä iinjä iuqä wäunjuä-wiyqä-qunä eämä, Goti Iqueqä kukñuä eeqäpnänji, quvaqä hinjuä igisa awä tqumqenqä, Goti Hanjuwä Iqu, kiqä-kiuä yätamäkkqä heyätñqä ätenjikqe. ²⁶⁻²⁷ Kukñuä nyi awä ätätñqä tqe, ämaqä kiñganä äpmaminjuwä iutanä hueqä-himqä äpma äpätqänjuwä iunqä zä witanji, qu maqñqä eminjuwi. Inäqe tängani, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iqu Iqueqänqänä äteqä iuqä hinjuä iqñi, ätnänäqci timäutñqä imäkkqangi, qu näqñqä ämetqänä. Kukñuä iqu, aañä änguanänjä eä, ne Israitqä iquenyä qäyä etanji, huizi iquauä-pqe, yätamäkkqä inä ävätqäüä. Kukñuä zä äwäminqä iqu, ii Kraisi, heyaqä yäpä imä äpmenqä Iquvi. Iquesani, he nätmätqä änguanänjä qeqätqä, henyqä qäukuä yänji näwinyä äwinqä mapñqe, hinjuä äqämbu pmetñqä. ²⁸ Kraisi Iquenyqe, ne ämaqä eeqänänjä iunji, awä ätuätunqwe. Ii imäkätunqwe, ne neqä kñuä indqänqä änguanänjä itä, näqñqetänji, qu ämotqetänä, kukñuä yänänäqñqä ätuätunqwe. Tiinjuqä nenqanjiyi. Qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqetä, Ique qänaki wivändqetänji, naqä-qakuä heqanqpi, ne Goti Iqueqä hinjuä iqi ätuma uwquätunqwe. ²⁹ Iinjä timäucqätñqä diñqe, nyi yänänäqñqä Kraisi Iqu inyimäkkqetani, nyi enyqä miqä itmä, wäunjuä tnänjä itñqe.

2

¹ Nyi iinjä itñqenqä etqäqe, he nyinyqä näqñqä tiinjä mapñqä änyinji. “Poli iqu neyqätä, ä ämaqä anä-himqä Latisiya iu äpmejuwä iquauñqätä, itanqa ämaqä huizi, ique hinjuä mäqunquä itqänjuwä iquauñqätä, ne yätamäkkqä neyätñqenqä enyqä miqä itä, wäunjuä tnänjä äyä itqänä.” ² Nyi iinjä imäkätñqe, ii he Goti Iqueqä qokä-apäki, eeqäpnä yänänäqñqä emäkkqanqmd, hiqä-hiuänqä kiinjä enyätä, äwqä naqä-hñqunä imbu pmetñqenqä, imäkätñqe. Itanqa ämaqä iinjä iquenä, he Goti Iqueqä kukñuä zä äwinqä iquenyqä, näqñqä yasämä ämepu, äwqä hanjuä inqä pmetñqä, imäkätñqe.

Kuknjuä zä äwinqä iqu, ii Kraisi Iquvi. ³ Näñqetä, suqä kñuä ängüä iwäsäuqetä, eeqänäñi, qa enqä-pa Iqueni manjuä ämnä zä witanji, Iqunä vquänä.

⁴ Nyi kuknjuä tä etqäqe, ii tiñinqe. Ämaqä hñqu, kuknjuä quangä iunji, naqä-qakuänä imäkätä etätä, hänaqä hui-mända etma uwqä diñqä, awä etqä. ⁵ Nyi hesä anä mäpmeqä imä-qe, nyi henyqe kñui hui mimäuqä, yqänä nyätanji äpmenqe, ii tiñji. Nyi hesä anä äpmenä. Itanğa he wäunüä qäyunä imäkäpu, Kraisi Iquenyqä quuvqä yänänäñqä eqiyätanjuwä diñqe, nyi äwqä yeeqä änyingji.

Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä hññä anä pmeñqä, emäkkqenqä

⁶ Inji he Kraisi Jisasi Iqueni, hiqä Naqä enqä-panjä ae itmakuwä enqe, Iqutä ämuänmbu, ti äpmaka uwqäpñqe. ⁷ Zä-hukä yänänäñqä äunqä-ma iinjä äupu, anji zä quea iuta yänänäñqä ämätñanqä-pa yänänäñqä iinjä ätqäupu, kuknjuä awä tqangä näñqä ämetqänjuwä iunji, quuvqä yänänäñqä eqiyäpu, itanğa eqä-häki manguä änyätä, äqutumäwa äpäwiqä-panjä iinjä, Goti Ique, “änquiqä” kuapanä tquäpñqe.

⁸ Suqä quvqä tiinjä timäuqä diñqä wimasipu! Ämaqä hñqua näñqä eäpnnä, iquauqä kukñui quati maeqä etanji, quangä tqanguwä iquauñi, qätä äwiyäpu qänaki äwivändquwi, guä enqä-pa pmetpnuwi. Ämaqä iinjä iqua, iquauqä kñuä imñi, Kraisi Iquesa mämeqä ipu, suqä kaqä-kawäka imiñuwa iutä, nämatqä qua täutanjä iunqätä, näñqe inä ämapu awä ätätqänä. ⁹ He näñqä äyüwä. Kraisi Iqu huiwi ne änyänqu-panjä änyäqäqe, Goti Iqueqä suqetä, Iqueqä hññä-pmeqetänji, eeqäpnä Iqutänji, eqä-häki manguä änyänqä-pa, Iqueni manjuä iinjä änyä. ¹⁰ Iqu iinjä eä, nämatqä huitanjä-huitanjä eeqänänä yänänäñqä-tänjä iquau Miqä-qe. Inji he Iqutä ämuänmbiyitanji, he-pqe manjuä iinjä enyätanğuti, nämatqä naqä-qakuä hñquenyqä äwa miqä ipñqe. ¹¹ He Iqutä ämuänñganğuwitanji, tiñjä-pqe inä emäkkqe. Suqä yäüä iqu, hiqä äwqä imñi, äpakä mäwiqä yätñqänä, huätä ätäwikqe. Iqu iinjä emäkätä, suqä qokä iquauqä huiwä häuä ktänqä enqä-panji, naqä-qakuä emäkkqe. Israitqä iquauqä suqä qokä iquauqä huiwä häuä ktäuqe, ktqenä etanji, Kraisi Iqu häue, neyaqä äwqä yäpä imñi, ktäunä. ¹² He asñä änyä ti ämepu, Kraisi Iqutä anä equmäkñganğuwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu heñi, Iqutä qua anä eptekqe. Itanğa Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäñqetä, Kraisi Ique anği ävauqumuatkqenqä, he quuvqä eqiyäpu, asñä ämeqanğuwänğa, he Kraisi Iqutä, qua buta anği anä evauqumuatkqe. ¹³ Suqä yäüä iqu, heyaqä äwqä yäpä imñi, huätä matuwänqä etanğqä iutanji, he suqä quvqä huitanjä-huitanjä imäkäpu, piñqä enqä-panjä witanğuwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu, neyaqä suqä quvqä eeqäpnäñi, huätä ämamäukqetänji. Kraisi Iqutä hññä anä pmeñqä emäkkqe. ¹⁴ Pipa, neqä suqä quvqenqä äqänänqä, ne kuknjuä mänetätñqä iqu, qäpu hiätñqänä, huätä ämamäutä, Kraisi Iqueqä zä-huätatä iu ae äuekqe. ¹⁵ Iqu dnjä iquauqä yänänäñqetä, huizi iquauqä yänänäñqetänji, hma imäkkqe. Zä-huätatä iunji, ämaqä eeqänäñi, Iqu yänänäñqä eeqänäñi, ae ämäwqätäukqä qumbñqä diñqä, ämotquakqe.

He qua täutanjä kñuitä, suqetä, qänaknä miqä pambu!

¹⁶ Injiñqe, suqä buayätä eqätä nqenqätä, hiunji naqänğa Goti Iqueä yoqenqä aquvä qänäqäsqenqätä, qanjuä manjä pmeqanğa aquvä qänäqäsqenqätä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä timäuqanğanğätänji, ämaqä hñqu, “He kuknjuä-suqä duñi, qäyunä miqä iqäü. Iinjä-iinjä imäkqanğpiyä” etqäqe, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. ¹⁷ Suqä iinjä iqua, ii nämatqä qänaknä timäuniqä diñqä ktqä enqä-panjiyi. Inäqe nämatqä aanjä naqä-qakuänäñi, Kraisi Iquesa meqä eä. ¹⁸ Ämaqä, “He mäñdi äkittqänäpu, ynaunjqä iquauqä yoqe haqeqä mamäuqäpñqä” etquwä iquauñi, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. Ii he Goti Iquesanji, nämatqä anğuanänäñi mämeqä ipnuwänqä emäkpnä. Ämaqä ii ätätqänjuwä iqua, qu wätqä enqä-pa äqunäpiyinqä, kuknjuä kuapanä ätäpu, kñui suqä qua täunjqänä indqämbu, “Ne näñqä-tänjuneyqä” kñuä indqänäpu imäkätqänä. ¹⁹ Itanğa qu Kraisi neyaqä Nyuänjä Iqutänji, naqä-hñqunä mamüänñqä itqänä. Nyuänjä Iqu, ne quuvqä eqiyäunquä Ique. Nyuänjä iqu, huiwiu ämitñqä-pa, Kraisi neqä Nyuänjä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä duta, ne naqä-hñqunä hiätatunquä hatñä änaquqotäüä, itanğa naqä imäneyätä, yänänäñqä inemäkätñqä Iquvi.

²⁰ He Kraisi Iqutä anä äpäkonäpu, qua täutanjä kñuitä, suqetä, mäñdi ae äkittqäkuwi. Iinjä etanji, he ämaqä qua täutanjä iqua enqä-panuenä maeqä epiyi, suqä tiinjä iquauñi, qänaknä miqä pambu! ²¹ “He nämatqä iunji, a mämiqä pambu! Nämatqä näñji, manqä pambu! Nämatqä täqinji, mitmaqñqä pambu!” ²² Suqä iqua ätquwi, nämatqä iinjä iqua äpakä mäwiqä, qui maqänä imäkmbnä. Suqä iqua, ämaqä iquauqä kñuä indqänqä iutanä imäkäpu, “Iu qänaknä ipiyä” tpnä. ²³ Ämaqä suqä iinjä imäkätqänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä yäpä iqä ipu, quwqä-quwä äkittqänäpu, quwqä huiwä

iunji, hanja-iqä ämetqäñuwinqä motquapñqä, i imäkätqäñuwi. Iññe, ämaqä hñqua kñuä tiññä indqänätqäñuwi, “Suqä iññä iqua, aanä jänänñiqä.” Inäqe ne suqä iññä iqua qänaknä iqä-säpi, suqä yäüä neqä äwqä yäpä imä äwiñqä iunji, huätä mämmäuqä, yqänä witäniyi.

3

Kraisu Iqu, hiqä hanja-pmeqä naqä-qakuä iutanä Qakuä-quvi

¹ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqu Kraisu Ique angumä ävauquumatätäqänñani, he änyä-hänjä ae äyä emäkkqe. Iññiqe, he kñui, nätmätqä äki, Iqu ämitä qäkuä yäñi äpmeñqä iunqänä, witätñqä äyuwä. Iqu yänñi, Kaniqueqä hipa ämuañgisa äpme. ² He kñui, nätmätqä qua täutanä äki-äkinqä maiyqä pa iquä. Qäkuä haqä yätutanñqänä eyquätñqänñi. ³ He Kraisu Iqutä anä äpäkonquwä-qae, heqä hanja-pmeqä, Kraisu Iqutä zä witanñi, ga he Goti Iqutä ämuäññänjä. ⁴ Kraisu Iqu, hiqä hanja-pmeqä naqä-qakuä iutanä Qakuä-quvi. Iqu anñi äquvepätä, yoqä naqä motqueqetä, ätnänñi timäuqanñani, he-pqe asänä iññä timäupnuwi.

Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu änyä-hänjä ae iwimäkqä iquauqä suqenqä

⁵ Iññiqe, heqä qeqä-quuvqä imñi, nätmätqä qua täutanä iunqä indqänäñuwi, anqumä aquvä mämaqiyqänqä huätä hämänänä vquatämäupu. Nyi ii etqe, suqä quvqä tiññä iquauñqä etqä. Suqä huiwä yanja-iñqä Goti Iqu änatapñqe, tuwä äväpu, huitañä-huitañä imäkäkiqenqätä, suqä kiyä mätqä eeqänänjä imäkqenqätä, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkqenqätä, suqä hññuä aowä qñqä iqenqätä, etqä. Suqä hññuä aowä qñqe, ii goti quañgä iu qonñä woktäuqä enqä-panñä asänñi. ⁶ Ämaqä, suqä iquau äpakänä imäkqä äumitpñqä iquauñi, Goti Iqu äkasuwä ätuätä, kimanñi, hanja-iqä vññiyä. ⁷ Kinganñi, suqä quvqä iqua imäkätqäñuwä iquauñi, he-pqe inä äyä imäkminuwi. ⁸ Inäqe täññani, he suqä tiññä tqau-pqe, gquä yäüä enqä-pa, hämänänä bi äquvätämäupu, änyä-hänjä ämipñguwä-panñi, qua täutanä suqä quvqä eeqänänñi, hämänänä ävquatämäupu, änyä-hänjä ae äyä ekuwi. Iññä eqanquwitanñi, Goti Hanjuwä Iqu heñi, Iqueqä-kiuä enqä-pa emäkätä, hea ique-iqenñi, näññqä kuapanä etapätqäuä. ¹¹ Ne ämaqä iññä ae eanä, asänänjä äyä äpmeñu. Iññä etanñi, ne kñuä tiññi, mindqänqä pa yatunñe. “Ämaqä Grikä iquatä, Israitqä iquatäñi, huitañä-huitañiqä. Ämaqä gokä iquauqä huiwä häuä ktänqä iquatä, häuä maktänqä iquatänñi, huitañä-huitañiqä. Kukñuä huitañä-huitañä tqä iqua, huitañä-huitañiqä. Ämaqä qäuqä imdanñä iquatä, anñä äññuä iqisanñä iquatänñi, huitañä-huitañiqä. Wäunjuä-wiyqä hññiqñqä iquatä, ämaqä wäunñi quwqenä ämipu pmeqä iquatänñi, huitañä-huitañiqä.” Ne kui-kui e etanñqä-qe, Kraisu Iqu eequneqä yäpä täññisa äpmeñqe, ne kñui Iquenyqänä indqänquatuññe.

Suqä ämaqenqä wññe, suqä huiziunji ämäwqätäunä

¹² Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqänä pmetpñqä atäunjuä ae etetä, henyqä aanä kuapanä äwinyätqäuä. Iññiqe, he änyä hanja iññä ae imänquwitanñi, tiññä imäkqäññe. Suqä ämaqenqä huäqä eunqä iquatä, äññuä iwimäkqä iquatä, mäñdi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iquatä, hanja-iqä ämepu äwqä hanjuä iñqä pmeqä iquatä, iquau imäkqäññe. ¹³ Hesänñä hñqu, “Nyi ämaqä äti iqesa äwqä hanja-iqä ämenänä” ätqäqe, qäyä etanñuti, kätä-känñua iññä iqueä suqä quvqenqä hui imäutä, äwqä hanjuä imäkñätñqe. Naqä Iqu-pqe heyaqä suqä quvqenqä hui imäutä, äwqä hanjuä ae äyä imäkñgqe. Itanña he-pqe, suqä asä iññi imäkqäññqänñi. ¹⁴ Suqä iññä iqua e etanñqä-qe, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu ämäwqätäuä. Suqä äwiñqä iqu, suqä äññuä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñi naqä-hñqunä pmetpñqä iwimäkquänä. ¹⁵ Hññiqänñi Goti Iqu, he naqä-hñqunä epu, äwqä hanjuä imbu pmetpñqänä ae äyä etekqe. Kraisu Iqueqä äwqä hanjuä iñqe, heyaqä qeqä-quuvqä imä qäyä pmetätqänä, hññuinä quyanñqu. Itanña Goti Iqu, nätmätqä eeqänänñiqe, “äññiqä” tquäpñqe. ¹⁶ Kraisu Iqueä kukñui, hiqä qeqä-quuvqä imñi, meanqä manñuä emnätätñqe, tiññä imäkqäññe. He näññqä äññuänñi, Kraisu Iqueqä kukñuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näññqä mapñqänä yasämä ämotquepu, suqä äññuänñinä imäkqäññqä ämotquepu, apqä huitañä-huitañä ätäpu, näññqä-vqäpñqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqetä, apqä Goti Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu ätätqäñuwitä, itanña apqä huizi iquatä ätäpiyänñani, hiqä äwqä imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpñqe. ¹⁷ He kukñuä ätäpiyä iu, wäunjuä ipiyä iu, nätmätqä äki-äkitanñä imäkññe, Naqä

quuvqä heqiyqä anä-himqä Latisiya pmeqä iquautä, itanğa Helapolisi pmeqä iquautä vätnqe, wäunui dnä huqä itqätanği äqunmä awä etqä.

¹⁴ Lukä, duuta ne iquenyğqä kuapä änenyätñqä iquä, Demasi iquä iquaq, “Henyqä hui mimäuqä iqueä” inä etqinyä.

¹⁵ Neqä neyämaqä anä-himqä Latisiya iu äpmeñuwä iquautä, apäkä Nimbaisä, itanğa quuvqä heqiyqä iyyqä anä iu aquvä äqänäqisätqänuwä iquauñi, he “Poli iqu henyqä hui mimäuqä iqiya” jipñqä änyinği.

¹⁶ He tuwanuä tqu a qäpu ätäupiyi, quuvqä heqiyqä Latisiya iu äpmeñuwä iquau vqanğpi, iqua-pqe a inä täupñqe. Itanğa tuwanuä huizi, nyi Latisiya pmeqä iquauñqä äqiyqäqä iqu, iqua henyqä tnämäuqanğpi, he-pqe a inä täupnä. ¹⁷ He Akipusi iqueni, “Si Naqä Iqu wäunua äktapqce, anğuanä ämitnä imäkätnä, qäpnä imäkmävä” tupu.

¹⁸ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etätmä, nqä hipaitä tuwanuä hiqñqä imäqä. Täñganñi nyi guä yqänä äqiyänmä pmeñqä täñqe, he nyinyqä knuä indqänğanğpu. Inñi Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinği etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu kinganä 1 Tesälonaika pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Tesälonaika ii anä-himqä naqänänjä, qua Masendoniya iuvi. Poli iqu anä-himqä Pilipai ävämäñi, Tesälonaika iunqä äwätä, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yocenqä iqi aquvä qämbñqä, ävaquumuatkqe. (Wäunjuñqä 17:1-9, hiñuä qundñqä.) Inäqe, Israitqä iqi äpmamiñuwä iqua, qokä-apäkä kuapänänjä Poli iqueqä kukñuii qänaknä ipu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätanqä äqumbiyi, qu äwqä quvqä imäkkuwi. Iutanj, Poli iqu Tesälonaika ävämakqe. Qänakñi, iqu anä-himqä Korinä iu pmetanñi, iqueqä wäunjuä anä imiñiyä Timoti iqu äwimetä, nätmätqä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iquau, Tesälonaika iu äwimakqenqä awä ätukqe.

Poli iqu, Timoti iqueqä kukñuä qätä äwiyäqänñani, iqutä, Silasi iqutä, Timoti iqutänj, qu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä, Tesälonaika iu pmetanñuwä iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä iwimäkññqä äqäkuwi. Ämaqä näqñqä-tänjä kuapänänjä iqua, kukñuä tiñj ätmiñuwi. Poli iqueqä tuwanuä, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä iutanj, tuwanuä tä, iqu kinganä äqäkqä iyyi. Poli iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä Tesälonaika iu pmetanñuwä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqä äñguñqätä, aquvänä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Ämaqä näqñqä-tänjä iqua, kñui tiñj indqänätqänjä. Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iñjä iqua, Iqu anñunji äänä päñqutiyä-qe, kñuä kuapänä indqänmiñuwi. Qu näqñqä ipñqä iñqä wiñganñi, Poli ique yatñqä äwikuwi. Ämaqe, Jisasi Iqu anñu mapqänña äpäkombqä iqua, qu hänä hea ique-ique mapnuwänqätanä? Ga Kraisi Iqu äññga päñiqäwä? Poli iqu kimanj, tiñjä ätukqe. Qu suqä äñguä iu qänaknä iqäpnuwänqe. Inj, iqua Naqä Iqueqä päñiqenqä näwe imäkmbu pmeññqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, Silasi iqutä, itanña Timoti iqutä, ne tuwanuä tä henyqä äväwqatqu. He Goti neqä Apiqueqätä, itanña Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika* iu aquvä äqänätqänñuwä iquenyqä. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hiñji etapätä, äwqä hanuä imbu pmetññqä emäkquä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiñqä, yeeqä ikqenqä

² Ne hea ique-iquenji, Goti Iquenyqä tääqä ätuätanänñani, henyqä kñuä yqänä ipisanä, “änñuiqä” ätuätunqe. ³ He heqä quuvqä eqäpipyita, wäunjuä itqänjuwiñqätä, heqä suqä ämaqenqä äwiñqeta, wäunjuä yänänäqñqä imäkätqänjuwiñqätä, itanña heqä kñui, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä indqämbu, hiñuä äqumbu äpmapiyita, wäunjuä mäwquatämäuqä a yänänäqñqä äqätänjuwiñqätänj, ne kñuä ämetanä, Goti Apique, “änñuiqä” ätuätunqe. ⁴ Neyämaqä, Goti Iqu henyqä äwinyänqä iquenä, Goti Iqu he atäunjuä ae etekqenqe, ne näqñqä eanitanj, “änñuiqä” ätuätunqe. ⁵ Iqu iñjä etekqenqe, ne näqñqä hiñji mämeqä iquque. Kukñuä äñguä we-hunqä-tänjä iqu, ne hiñji mäma mäyapqä ikque. Ne yänänäqñqetä, Dñä Äñguä Iqu yätamäkqä neyqanqetä, itanña ne quuvqä yänänäqñqä eqiyana, “Kukñuä iqu naqä-qakuiqä” ätätanä, awä etkqe. Ne heyaqä awä imä äpnenä, yätamäkqä heyatunquä suqä imäkmiñquä iunqe, hiqä-hiuänj, näqñqä ae äyä enä.

⁶ He kukñuä naqä-qakui ämakuwitanj, hanjä-iqä ämepiyänña, Dñä Äñguä Iqu yätamäkqä eyqanñi, nesä, heqä Naqä Iqutä, hanjä-iqä ämetanä yeeqä imiñquä-pa, he-pqe asä inä imiñuwi. ⁷ He iñjä imäkäpiyitanj, ämaqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniya iu pmeqä iquautä, qua naqä Äkaiya iu pmeqä iquautä, ämotqueqä enqäpanjä äpnenä. ⁸ Ämaqä im-imä äpnenjuwi, Naqä Iquenyqä kukñui, hesa qätä ae äwikuwi. Qua Masendoniya iutä, Äkaiya iutanä ma, qua eeqänänjä iunji, he Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqäkuwiñqe, qu qätä ae äwikuwi. Ne iññqe, awä inä matqä pa yanä. ⁹⁻¹⁰ Ne he emeqangua, he yeeqä änä-änä ipu äneyätmeqanñä qätä äwikuwiñqe, qu kukñuä tii ätätqänjä. “Ämaqä Tesälonaika pmeqä iqua, goti quanñä iquauñj ävquatämäupu, Goti Naqä-qakuä Hänjä-pmeqä Iqueqä yäpä iqinyä äväpu, itanña Iqueqä Ymeqä qäkuä yänñj Iquenyqä hiñuä äqumbu äpnenäuä” ätätqänjä.

* 1:1 Wäunjuñqä 17:1-9

Ymeqä Iqu, ii Jisasi Iquvi. Iqu äpäkongangga, Goti Iqu, Ique angi ävauqumuatkqe. Itangga Iqu, Goti Iqueä äwqä tnäni, suqä quvqä imäkkqä iquauñqä äpänqä ii, ne mänemeqä yätñqä, Yätamakqä Neyqä Ique.

2

Poli iqu, Tesälonaika iu wäunuä iminçenqä

¹ Neyämaqäüä, ne iqi emakque, hiñgi memeqä danä ikquenqe, he näñqä äyä enä. ² Ne henyqä äpatunquänä anä-himqä Pilipai iu pmetangquañgani, ämaqä quvqä inetquepu, neyaqä huiwiuni täñä-huñqä naqänänä änatapminuwinqe, he näñqä ae enä. Ne hanä-iaqä ii qäyä ämetanä-qe, neqä Goti Iqueqä yätamakqä iutani, ne zä miqä danä, pemänä itanä, kukñuä äñguä we-huñqä-täñi, awä äyä etminqe. ³ Ne ämaqueu, “He Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätuäkitunqe, suqä tiñiqua qäsä imäkätanä, hmanji. Kukñuä quvqe matqä, quvqä imäkkqäñqä kñuä mindqänqä, kukñuä quanji mäutqe. Oee. ⁴ Ne kukñuä iñji, hiñginä matquä itqänju. Goti Hanjuwä Iqu, neqä suqä yamwiqä ae äneyätä, Iqueqä kukñuä we-huñqä-täñi, awä tuäkiquatunquänä, quuvqä ae änaiqäkkqä iuta, awi ii ätuäkitqänju. Ne wäunuä ii imäkätunquenqe, yeeqe ämaqä miqä ipnä. Goti, neyaqä qeqä-quuvqä imñji, Yamwiqä Neyqä Iquenyä, yeeqä iwimäkätunquä äyä imäkätqänju.

⁵ Ne emayäkitanä iñji, heyaqä nätmätqä tämeqä kukñuä huitañä-huitañi maetqä itanä, hiñjuä yqänä äqunanä, qeqä bimbiqä natqanji kukñuä quanjä isua maetqä iminçenqe, Goti Hanjuwä Iqu näñqä hiqanji, hiqä-hiuä-pqä näñqä ae äyä enä. ⁶ Itangga neyaqä yoqe, he-pqä, ämaqä huizi-pqä, haqeu mänamäuqänqe, mänenqä eä. ⁷ Ne Kraisi Iqueqä kukñuä awä tuäkiqñqä änandowatkqä eanä-qe, “He qätä äneyäpu, iñji imäkäpiyä-qe” yänänäqñqä maetqä, ymeqä nandqä känäi, anuä ävätä äñguänänä ämitqä-panjä iñjä eanä, qeiqinyä äyä äpmaminqe. ⁸ Ne henyqä kiñjä nenyätanji, qeqä etmäkätanitanji, Goti Iqueä kukñuä äñguä we-huñqä-täñi awä etatunquenqä, yeeqä änenyätäqä-qe, tiñjä-pqä inänji. Ne “Qunqä yänä inä weniunqeqä” kñuä indqänänä äpmaminqe.

⁹ Neyämaqäüä, ne wäunuä dnä huqä imäkminquä iñji, he hiñjuä ae äqunquwi. Inçanji he nesa hanä-iaqä mämeqä ipñqä diñqe, ne hiñjuä-heatqä mbqä wäunuä yänänäqñqä itanä, kukñuä we-huñqä-täñi awä etätanä, hesä anä äpmaminqe. ¹⁰ He ämaqä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquendä, anä äpmenänçanji, ne Goti Iqueä yäpä iqi äpmenä, suqä quvqä hui mimäkkqä jänänänjinä imäkätqätaungqenqä näñqä, henyä mämeqä, Goti Hanjuwä Iqu-pqe inä ämaminqe. ¹¹ Kaniqu, iqueqä ymeqä du äñguänänä ämitqä-ma, ne, he hiqunä-hqunä, tiñjä ämeyätunquä iñqe, hiqä-hiuäñi näñqä enä. ¹² Ne hiqä kñuä äwqe evauqumuätätanä, heqä qeqä-quuvqä imñji yänänäqñqä emäkätanä, manjä yänänäqñqä tiñjä äyä etminqe. “Goti Iqu, ‘He Nyaqä miqeuñqätä, Nyaqä yoqä naqä äqonänqä iu ämotqueqänqä timäupunuwänqä’ tääqä etätñqe. Inji he Iqueqä äwinyänqä iunä pmetangpiyä.”

¹³ Goti Iqueqä kukñuä we-huñqä-täñi, ne äma äpätanä awä etqanqua, qätä änekuwä iñqe, he kñui, “I ämaqä kukñuä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä iquä” eyqanji ämakuiwi. Iñinqe, ne hea ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueni, “änguiqä” inä ätuätqänju. Goti Iqueqä kukñuä ii qäqu, he ämaqä quuvqä heqiyqä iquenä, yätamakqä heyätñqeyi. ¹⁴ Neyämaqäüä, he Goti Iqueqä ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, qua Jutiya iu aquvä äqänäqisätqänjuwä-panjä-quenä etanquwinqe, ne näñqä enju. Ämaqä iñjä iqua, quyämaqä Israitqä iquauta hanä-iaqä ämakuwä-panji, he-pqe, ämaqä heqä qua qäyutanjä iquauta, hanä-iaqä kiñjä äyä ämaka äpätqänä. ¹⁵ Ämaqä Israitqä iquautanjä hiñjuä, Naqä Jisasi Ique pizqä äpäkkuiwi. Qänçanji iquautanjä huiziqua, Goti Iqueqä kukñuä hiñjuä-tqä iquau pizqä äpäkkuiwi. Itangga neni hiqquququa, “He neyaqä qua täñji, mäpmeqä pambiyä” änatäpu, huätä änandowatkuiwi. Täñçanji Israitqä iqua, Goti Iqu äwinyänqä dñji, qänaknä miqä da, ämaqä eeqänänä iñqä mäkanqä ipu, tiñjä itqänjuwi. ¹⁶ Ne, Israitqä qäyä etanji, huizi iquauñi, quwqä suqä quvqä iuta, hänjä imäkäqumuatkñqä kukñuä tuñqe, mäutqñqä inemäkpñqä itqänä. He ique-ique iñjä imäkäpu, quwqä suqä quvqe yändi-yändi imäkkqä peyätqätanguwitanji, Goti Iqueqä äwqä tnäni, kima qäqinyä wimetñqä itqäüä.

Poli iqu, Tesälonaika pmeqä iquau wimetñqä äwinqçenqä

¹⁷ Neyämaqäüä, quvqä inetquepiyä iqua, he evämetunquä inemäkkqanquwitanji, ne hesä anä mäpmeqä eanä-qe, henyqä kñui, maqänä indqänçqwe. Ne hiñjuä eqänatunquä kiñjä nençanqä-qe, henyqä ançumä quvepqe, ämävqänätunqe. ¹⁸ Ne henyqe, mapqänqä ma quvepqänqä etanqä-qe, Setänä iqu hoptäwä äneyätñqe.

Poli iquä, nyi aanä kuapanä emeqisqñqä änyinatñqe. ¹⁹ Neqä Naqä Jisasi Iqu anñi äquvepätqanñani, ne äsque meniñquä hiñuä äqänanä äpmenä, yeeqä äkiuta yaniñquä äpmenä, yoqä naqä äkisquea meniñuä äpmenñu? Nätmätqä hui-huita maetqe, hesanänñqe. ²⁰ Ne yoqä naqä motqueqetä, yeeqä iqetänñi, he qäuquenñi. Iiññqe, ne he emeqisqñqä änenyätñqe.

3

Poli iqu, Timoti ique iquauñqä ändowatkqenqä

¹ Ne henyqä äwäwa itanitanñi, äpakänä mäpmeqä yatunquä, tii äññquque. “Timoti iqu äyevämeqanña, Poli iqundä, Silasi iqundä, ye Atenisi du pmenñeqä.” ² Iiñä ätanitanñi, ye Timoti ique henyqä anñi ändowatkuee. Iqu neqä neyämaqä, Goti Iqutä wäñuä anä imäkäsinyä, kukñu Kraisu Iquenyqä awä ätuäkitñqä iquvi. Iqu heqä quuvqä heqiyqä iu yänänäñqä emäkqanñguti, he pämä yänänäñqä tqäpñqä ändowatkuee. ³⁻⁴ He tiññä iqänñqä, hanñ-iqä emeqanñqenñqä, äwäwa iqä diññqä, äpkqe. Ne hesä anä äpmenänñani, “Eequne hanñ-iqe änequänñiqeqä” etmiñquetanñi, he iññqä näññqä ae epu äpmenñuwanñi, ii tññga sä änemettqäwä tä. He hiñuä ae äyä äqunänñä. ⁵ “Nyi qunñqä äwäwa äpakänä miqä imä” knñu indqänätmä, Timoti ique ändowatkqe, heyaqä quuvqä heqiyqenñqä näññqä mamqä diññqe. “Ämaqä yamwiqä vqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqe yamwiqä eyqanña, he qua iqi päkñqanñqätä, neyaqä wäñuä eeqänänñä imäkätunñque, hiñginäwa yeqñqätiyä, ä änäññqätiyä?” tmä, knñu kuapanä indqänätmä iutanñi.

Timoti iqu, Tesälönaika ique äññuä äpmamiñuwiñqä awä ätukqenqä

⁶ Timoti iqu hesä äpmenñqe, yenñi tññga-qanña qe äyemetä, kukñuä yeeqä iññqä, heyaqä quuvqä heqiyqenñqätä, itanña heqä suqä ämaqä huiñi dunñqä äwiññqä ämeñuwiññqätä, äma äpätä awä äyatqi. Iqu kukñuä tiññä-pqe, inä äyatqi. “Ämaqä di, qu quwqä äwqä yeeqä iññqä, neyñqä knñuä indqänäpu, ne hiñuä naqämbñqe, ne qunñqä änenyätñqä-pa, iññä äwinyätqänä” äyatqi. ⁷ Neyämaqäwä, ämaqä quuvqä inemäkätqätanñä hanñ-iqä ämetanä pmetanñua, heyaqä quuvqä heqiyqenñqä qätä iññä äwiññqänanñi, neqä äwqä tämñi yänänäñqä inemäkqi. ⁸ He Naqä Iqutä, yänänäñqñqe, qanñganä ae ätqäkuwä du tqäutanñä, iññi tññganñi ne-pqe, quami äññuanänñä äpmenñu. ⁹ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iññi, henyñqä knñuä indqänätanä, yeeqä aanä kuapanä itqänñu. Iqu yeeqä naqänänñä iññä änätapkqenñqe, “Äññquiqe” qäyunänñi, äänä tätunñquäwä? ¹⁰ Ne, he hiñuä anñumä ämaeqänätanä, heqä quuvqä heqiyqä imñi, äwa äkiñqä enñuwi, yänänäñqä emäkätunñquenñqe, qanyä mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hiunñi-heatqä ätqa äwätqänñu.

Poli iqu, Goti Ique tääqä ätukqenqä

¹¹ Ne tiññqä nengaññiyi. Goti Apiqu Kiqä-kiuätä, itanña Jisasi neqä Naqä Iqutänñi, ne pe-hunñqäqi quvepatunñquenñqe, hänaqä qanñä watunquä iunñi, huätä änduqiyäsinyä äññuä imäkñyñqe. ¹² Tiññä-pqe inänñqe. Naqä Iqu suqä ämaequnñqä äwiññqä iquenñi, hesä, manñuä iññä emnätätñqä emäkquänä. Iññä dutanñi, ne henyqä änenyätñqä-pa, hiqä-hiuññqätä, qokä-apäkä eeqäpnänñä iunñqätä, enñuätñqe. ¹³ Iññä iutanñi, tiññä timäutñqänä. Goti Iqu, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänäñqä emäkquätñqe. Itanña hea neqä Naqä Jisasi Iqu, qokä-apäkä Iqueqänä atäñuä ätekqä eeqänänñä iquatä, anñi anä quveppqanñani, he Goti Apiqueä hiñuä iññi, suqä quuvqä hui maeqä, jänänänñä imäkquenä pmetanñuwanñga, quvepäniñqä.

4

Suqä, Goti Ique yeeqä iwimäkqä dunä imäkqäpñqe

¹ Neyämaqäwä, ne heññi, suqä eeqäpnänñi, he Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkqäpñqenñqe ae qe ämetquakque. Iññi tññganñi, he iunñi qänaknä ipu, quami äññuanänñä äyä äpmenä. Itanña tññganñi, ne Naqä Jisasi Iqueä yoqeta manñä etquque, suqä iññi, heqä äwqä yäpä imñi, aanñä yänänäñqä witanñguti, äpakänä imäkqäpñqä nengaññi, manñi i etqu. ² He näññqä ae äyä enñä. He suqä äänä imäkqäpnuwanñqä diññqe, ne Naqä Jisasi Iqueä yänänäñqä iuta, kukñuä ae äyä etmiññqe.

³ Goti Hanjuwä Iqueqä äwiññqä imñä di, tiññqä äwi. He heqä hänñ-pmeqä eeqäpnä ique äwipu, suqä quuvqä maeqä, ikikinyänñä tii hiätññqe. Suqä huiwä yanñ-iññqä Goti Iqu änätapkqä iunä imäkäpu, suqä huiwä yanñ-iññqä huiñi, mimäkqä pambu. ⁴ Qokä qäquenä ä apäkä qäquenä, suqä quuvqä imäkpnñqänä hiqä äwqe mevauññqä, yänänäñqä imäkmbu äpmapu, suqä jänänänñä Goti Iqu äwinyänñqä iunä imäkqanñpu.

⁵ Ämaqa Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä iqua, quwqä äwiñqä kñuä indqänqä imñi, kñui hiqaqä huisä-hjcutä hingi wiqä, iñqänä ämapu, imäkätqänuwä-panuenä mäpmeqä itanñpu. ⁶ Itanğa hiqä heyämaqä hñqueqä apäkä iñi yuiñqä itquepu, qui miwimäkqä pambu. Ämaqä hñqu suqä iñä iqua imäkätqñqe, ne kukñuä yänänäqñqä tiñä ae äyä etmiñque. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iñä iqueny, kima ävätä hanä-iqä väniqeqä. ⁷ Goti Iqu ne suqä quvqä imäkqänqä tääqä iñqä mänätätmeqä ikqe. Oee. Iqu ne, Iqueqä ämaqä jänänänjä pmeqänqä tääqä änatätmakqe. ⁸ Iñi ämaqä hñqu, kukñuä täuñi tuwä äwiyqäqe, ämaqä du mitqueqä pa iqi. Iqu Goti, Iqueqä Dñä Äñguä Ique etapätñqä Ique, itqueqi.

⁹ Goti Hanjuwä Iqu, suqä hiqä-hiuänqä enqä iquenyqe, ae äyä ämetquakqä-qae, ga he ämaqä quuvqä eqiyätqänuwä huizi iquauñqä enyätñqä diñqe, tuwanuä maqiyqä yanä. ¹⁰ He näqñqä ae ämepu, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänjä, anä qua naqä Masendoniya iu im-imä äpmakäwänuwä iunqä enyätqäuä. Neyämaqäuä, he suqä iñi äpakänä imäkqänqä neñganñi, manä yänänäqñqe, i etqu. ¹¹ He kñuä yänänäqñqe, quama qeiqi pmetñqä iunqä ämapu, he hñqunä-hjcutä wäuñu hiqe imäkäpu, itanğa hiqä quama pmeqä du yätamäkqä hiyquätñqä diñqe, hiqä hipaitä wäuñu iqäpñqe. Ne he iñä imäkqänqä ae etmiñquä-qe, manä yänänäqñqä anñi etqu. ¹² He quami iñä pmapqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänuwä iqua henyqe, “Ämaqä äñguänänjä-quaiqä” tqanğa, he nätmätqä hmbinyqä äwa miqä pmetpnä.

Naqä Iqu anñi äquvepätqänğanqä

¹³ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä ae äwekuwä iqua anñi vauqänqä, kñui mindqänqä ipu, hiñuä äqambu mäpmeqä, huäqä-hunqä ämepu kñuä äqiyätqänuwä iquayi. Neyämaqäuä, he iñä enqä-pa pmeqänqä, “Ämaqä quuvqä eqiyäpu, quwqä anä näweqämqä äwätqänuwä iquauñi, squä wimeniqätiyä” tñiyä diñqe, he näqñqä metñqä äneñgi. ¹⁴ Iñä iqänqe, ne eeqäpnä quuvqä tiñä äyä eqiyätqänu. “Jisasi Iqu äpakonätä anğumä ävukqeçqä. Iñä dutañi, Iqueä yänänäqñqeutañi, ämaqä quuvqä eqiyäpu äpakonätqänuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu anñi ävauqumuätätä, Jisasi Iqutä ätuma quvepäniqeqä.” ¹⁵ Iñiñqä, ne Naqä Iqueä kukñui ämetanä, awi tiñä etätqänu. “Ne hññi, Naqä Iqu anñi äquvepätqänğanqä yqänä äpmamitatqä iquene, ämaqä ae äpakonätqänuwä iquauñi, hiñuiqä mäwimeqä yaniqueqä.” ¹⁶ Ii tiñä timäuniqe. Naqä Jisasi Iqu, Kiqä-kiuä manä yänänäqñqä tqanğa, Iqueqä ynaunqä huizi iquautañä naqä iqu-pqe, manä inä tqanğa, Goti Hanjuwä Iqueä hääwi äkakä inä tqanğa, Naqä Iqu qäukuä yänisa quvepäniqe. Inğanñi ämaqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu äpakonätqänuwä iqua, qu-ganä anñi vaupnuñi. ¹⁷ Inğanñi iquatä, ämaqä häñä yqänä äpmamitatqä iqunesä, Jisasi Iqutä qaquvqä yätqä minatunqänä yanique. Itanğa ne Naqä Iqutä, hññä hea ique-ique anä pmetanique. ¹⁸ Iñä etanñi, hiqä-hiuä kukñuä tqe ätnäpiytanñi, yänänäqñqä imäkñganñpu.

5

Naqä Jisasi Iqu anğumä quvepñenqä, näwe pmetatunqje

¹ Neyämaqäuä, hiunñi nätmätqä iñi timäuqänqä, ne tuwanuä maqiyqä yanä. ² Iñqe, hiqä-hiuänñi näqñqä äñguänä tiñi ae ämakuwi. Hiunñi Naqä Iqu äquvepñenqä, “Ämaqä quwä-meqä hñqu maquvepñä yänqiyä” kñuä ämenä pmetanğa, maqñqä äquvepñä-panñi, maqänä ii timäuniqe. ³ Ämaqe, “Ne täñganñi hanä-iqä mänemeqä äñguä äpmeñunä” tätqätanğuwänğa, apäkiqua ymeqä mipñqänä täñä-hunqä naqänänjä maqänä äwimeqä-panñi, qui iwimäkätñqä-pqe maqänä ii wimeniqe. Inğanñi qu hanä-iqä naqä iquenyqe, zä mäpmeqä ipnuwi.

⁴ Ämaqe, quwä-meqä hñqu quvepñanñi äqumbiyänğa, iquenyqä yänuä ipnä. Inqäqe, neyämaqäuä, he suqä hiawiqä qua täutanñi iu mäpmeqä ipinñqä, hiunñi iqu quwä-meqä enqä-pa, quvepñanğa, he yänuä ipnuwä ma, oee. ⁵ Ne hea witanñi pisqä imä asusua itanä imäkätunquä iquene maetqe, oee. Ne hiunñi imänätanñi, nätmätqä eeqäpnä we-hunqä iqi hiñuä äqunanä, imäkätunquä iqueneyi. ⁶ Inñi, ne hiaqäqe, ämaqä huizi äwiñuwä-panñi mäwiqä itanä, neqä Naqä Jisasi Iqu anğumä quvepñenqä hiñuä äqänänä, kñuä yasämä ämetanä pmetatunqje. ⁷ Ii tiñi. Ämaqä hiaqäqenqänä äwinyätñqä iqua, qu heatqänğanñi hiaqäqä wiptnä. Itanğa ämaqä wainqä-eqä yänänäqñqeta, kñuä iqe qämä-qämä iwimäkätñqä iqua, qu heatqänğanñi i imäkpnä. ⁸ Inqäqe ne iñä ma, we-hunqä iutanñi eanitanñi, ne kñuä yasämä ämetanä tiñä pmetatunqje. Ämaqä mäkä-iqä hñqu, nätmätqä quikuä iqi ktqä äqumuätänänqä-panñi, ne suqä quuvqä heqiyqä iqutä, ämaqä huizi iunqä neqä qeqä-quuvqä imda änenyätñqä

iqutä, iquaqu mävuqatämäuqä, a yänänäqñqä äqätanä. Itanğa ämaqä mäkä-iqä hñqu, nyuänä ämuasmänqe nyuänä qui imäkñqäñqä ämäuñqä-panji, ne Jisasi Iqu anğumä änyä-hänjä imäkäqumuatänaiyäninqä diñqe, kñuä iqä yänänäqñqä ämenä, hiñuä äqänänä äpmenä. ⁹ Ii tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä äwqä tnäninqä zä iquatuñquä mänätänaiyqä ikqe. Iqu ne, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquesa, hänjä inemäkäqumuatäniqä diñqä ätänaiqä. ¹⁰ Jisasi Iqu, ne hänjä yqänä pmetanğquänğga, ä ae äpäkonatquänğga äpätqe, ne Iqutä hea ique-ique anä pmetaniquenqä, äpäkonğqä. ¹¹ Inji he suqä tənğa tä itqänuwä-panjä tiinji, hiqä-hiuä kukñuä tqe ätnäpiyitanji, yänänäqñqä imäkñganğpu.

Suqä anğuanänjinä imäkqenqä

¹² Neyämaqäüä, he tii imäkñqä yatñqä iqu. Ämaqä, heyaqä awä iqi wäuñuä dnjä huqä ipu, Naqä Iqueä äwiñqä dunä ämeyäpu, “suqä quvqä ii mimäkqä pambiyä” etätqänuwä iquauñi, heqä naqä enqä-pa quñğpñqe. ¹³ Iqua he yätamäkqä e eyätqänuwä iuñqe, kñui anğuanä indqänäpu, heqä äwqä imda enğanğuti, iquau mäñdi makittqiyqä, iquauqä yoqe, haqä muämuäqäpñqe. Hiqä äwqe, hanjuä imbu, pmetñqä.

¹⁴ Neyämaqäüä, ne kukñuä tiinjä-pqe, yänänäqñqä etqu. Ämaqä wäuñuänqä enyqä itqänuwä iquauñi, “Enyqä miqä wäuñuä ipiyä” ätuäpu, ämaqä zä iqanğuwä iquauñi, yänänäqñqä iwimäkqä kukñuä isua ätuäpu, ämaqä aquvä-aquvä miqanğuwä iquauñi, yätamäkqä äväpu, itanğa ämaqä eeqänänä iinjä iquauñi, qeiqi iwimäkqäpñqe. ¹⁵ Ämaqä he suqä quvqä etqueqä iqu, iinjä emäkqanğqenqe, kima miqä pambu. Inäqe, hea ique-iquenji, hiqä-hiuätä, qokä-apäkä huizitä, anğuanä äminyäpu pmetñqänä, suqä anğuaä dinä imäkqanğpu.

¹⁶⁻¹⁸ He hea ique-iquenji, yeeqänä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqe mävuqatämäuqä ipu, nätmätqä äki-äkitanjä emeqe, Goti Hanjuwä Iquenji, “anğuiqä” tqanğpu. Goti Hanjuwä Iqu, he Jisasi Kraisi Iqutä ämuänğnğuwä iquenä, suqä iinjä imäkqäpñqenqä äwinyätqäüä.

¹⁹ Hiqä hänjä-pmeqä iunji, Dñä Anğuaä Iqueqä tä äsänqe, mequmuäkqä pambu. ²⁰ Dñä Iinjä Iqu, ämaqä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä tñqä iwimäkqanği ätquwi, he iinqe, kñuä quvqä ämepu, mäñdi makittqiyqä pambu. ²¹⁻²² Inäqe he nätmätqä eeqäpnänji iwäsäupu, anğui, hiqä kñuä iqä imä ämaipu, quvqä eeqäpnänji, wimasipu.

Kukñuä yäpakiyi

²³ Goti äwqä hanjuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, tiinjä emäkätñqä tääqä ätqu. Iqu he Iqueqänä epu, aanjä ikikinyänä emäkätñqä ätuätqänju. Inji neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu anği äquvepätqänğga, heqä dnjitä, quuvqetä, huiwitä, quvqä maeqä, aanjä qäyunä imäkmbu pmetñqä, yätamäkqä eyätñqä, tääqä i ätuätqänju. ²⁴ Goti He tääqä etätmakqä Iqu, hiñgi-mänä mimäkqä, Iqueqä kukñuä ätätqä du qäyunä Imäkqä Iquwi. Inji Iqu he iinjä pmetñqä, emäkquänä.

²⁵ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamäkqä neyquätñqenqä tääqä tqanğpu. ²⁶ He äminäpiyänğanji, quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iunji, quneqä inğpñqe. ²⁷ Nyi neqä Naqä Iqueqä yänänäqñqä iuta, tiinjä etqä. “He tuwanuä tä, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänä iu a tuepiyä” etqä. ²⁸ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänğeuta hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakñi 2 Tesälonaika pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hijuiqänä iquvi

Näqñqä-tänä iqua, kñui tiññqä indqänätqänä. Ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Tesälonaika iu äqänmiñuwä iqua, "Jisasi Iqu anqumä pätnqä itqätanqa, nätmätqä äkitani timäunqutiya" tpu, kñuä kuapänä indqänmiñuwi. Hñqua tiññä ätukui. "Naqä Iqueqä hiunji ae ätimäueqä." Itanji Poli iquä, Silasi iquä, Timoti iqu-pqe, iqua quwqä kñuä indqänqä iunji, jänä iwimäkññqä tuwanuä tä äqäkuwi.

Poli iqu, "Hiunji iqu, matimäuqä, yqänänqä" ätätä äqäkqe. "Hiunji iqesa kinganäñi, ämaqe, hñgisanäñi, kuapänä itqätanqä, suqä quvqä huitanä-huitani, kuapänä timäunqiyä. Inqanji ämaqä kukñuä-suqeunji hñgisanä iqä hñqu ätimäutä, Jisasi Iquenyqä mäkänqä yäniqe."

Poli iqu, qokä-apäki quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, hanä-iqä mapñqä iññqä, ätukqe. Iqueqä äwiñqe, qu wäunjuä yänänäqñqä ipu, quwqä-quwä mimbnqe. Ii, iqueqä-kiuä, iquä wäunjuä anä iqä iquatä, imäkmiñuwä-pañiyi. Ga qu wäunjuä imäkññqetä, hñquau yätamäkqä wipñqä iññqetäñi, enyqä mäwimäkqä ipñqä äwiñqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli iqundä, Silasi iquä, itanqa Timoti iquä, ne henyqä ävawqatqu. He Goti neqä Apiqueqätä, itanqa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika iu aquvā äqänätqänuwä iquenyqä. ² Goti Hanjuwä neqä Apiquä, itanqa Naqä Jisasi Kraisi Iquä, qeqä imänqeuta hñgi etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmetññqä emäkqinyä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiñqä, yeeqä ikqenqä

³ Neyämaqäüä, heyaqä quuvqä heqiyqe, haqä yändi äpeyqenqätä, itanqa suqä ämaqenqä äwiñqä iqesani, hiqä-hiuänqä kiññä enyätñqä iqu-pqe, yänä-yänä päyätqätanqenqe, ne Goti Hanjuwä Iqueni, "änñuiqä" ätuätqänu. Suqä ne ii imäkätunqä iqu, aanä qäyunäñi. ⁴ He iññä itqänuwiñqe, ne ämaqä Goti Iqueqä yoqä du aquvā äqänätanquwä iu äwimayäkitanänqanji, ne henyqä yeeqä itanä, heyaqä yoqe haqeu ämaetanä, tii ätätunque. "Ämaqä ii, quvqä itqueganqä hanä-iqä huitanä-huitanä qäyā ämepu, quuvqä heqiyqe mäwquätämäuqä, a yänänäqñqä äqätänjuä."

Goti Iqu, suqeu qäyunä iwäsäuniqenqä

⁵ He iññä imäkätqänuwiñqe, ämaqe näqñqä tiññä ämetqänä. Goti Iqu ämaqä eeqäpnä iwäsäutäqänqanji, suqä jänänänä iuta iwäsäuniqe. He hanä-iqe, hññi mämeqä, Goti Iqu henyqe, "He Nyaqä ämaqä naqä-qakuä epu, Nyaqä miqeu pmetññqe, qäyunänñuñqä" etätänqä ämetqänä. He Iqueqä miqeu pmetanquwitanji, hanä-iqe i emetqäuä. ⁶ Goti Hanjuwä Iqu, suqä jänänänä, tiññä imäkäniqe. Iqu ämaqä, he hanä-iqä etapätqänuwä iquauñi, kimanji inä väniqe. ⁷ Itanqa Goti Iqu he hanä-iqä e ämetqänuwä iquendä, nesä, hanä-iqe huätä ämamäutä, hapä pmeqä nätapäniqe. Nätmätqä iññi, Naqä Jisasi Iquä, Iqueqä ynaunqä yänänäqñqä iquatä, qäukuä yätutanji tä hänäqä sqä iu ätnänäqä äquvepññquwänqa, imäkäniqe. ⁸ Iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä maññqä epu, itanqa neqä Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä äñgui qätä mäwiyyä itqänuwä iunji, kima ävätä, hanä-iqä tiññä väniqe. ⁹ Iqua, Jisasi Iqu-tänä qäqici mäpmeqä, Iqueqä yänänäqñqä aanä naqänänä iqueni mämeqä, kiññä näñi qui imäkmbu, hea ique-iqe pmetpñuwi. ¹⁰ Hanä-iqä ii, Naqä Jisasi Iqu anqä quvepññganä wimeniqe. Iqu ämaqä, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqänä ekuwä iqua, Iquenyqä yeeqä ipu, yäunjuä naqänänä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäupññquwänqä quvepäniqe. Inqanji, he kukñuä ne awä etmiñque ämepu, quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänuwitanji, he-pqä qutä anä i ipñuwi.

¹¹ Iññä timäutñqenqe, ne Goti Ique tääqä tii ätuätqänu. Iqu hiqä suqeu iwäsäuniqänqanji, "Nyi suqä äñguä imäkññqä tääqä etätmakqe, suqä iunji he qäyunä ae imäkätqänuwiqä" etänñqä tääqä ätuätqänu. Itanqa he wäunju, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwita imäkññqenqä äwinyätñqä iqu, Iqueqä-kiuä yänänäqñqä emäkqanñi, wäunju äñguänänä imäkññquwänqä tääqä ätuätqänu. ¹² Ga, he wäunjuä iññä imäkqanquwitanji, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, yoqä naqä metññqätä, he Iquesa

inä mapnqätä tääqä ätätqänu. Goti Iqutä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, henyqä qeqä ätmäkäsinyä, neyaqä tääqä tqetani, änguä iinjä emäkinyä.

2

Ämaqä yänänäqñqä hñgisanä iqä iquenqä

¹ Neyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu anñi äquvepätqängga, Iqutä yätqä minaniñquä iunqce, ne kukñuä hui inä etqu. ² Ämaqä hñqu quanğä, “Hea qäyu timäuncanñi, neqä Naqä Iqu anñi ae äquvepceqä” etqanğqä iunqä, yäunüä ipu, kñuä kuapänä mindqänğä iqäpnä. Ämaqä iinjä etätqä iqu nenyqe, “Dñä Änguä Iqu kukñuä iinjä iquau äwikceqä” qäyä etqanğqä-qe, ä “Iqua kukñuä iinjä, awä ätkuwiqä” qäyä etqanğqä-qe, ä “Iqua tuwanüä e äqäkuwiqä” qäyä etqanğqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä.* ³ Ämaqä hñqu, he hinqi-mända etma wätñqä iqäqce, wimasiyqäpnä. Naqä Iqu anñi mapqänğga, tii ganä timäuniquce. Ämaqä aanğä kuapänänñi, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, hñgisanä itquetqätanğua, ämaqä, suqä eeqänänğä iu mändi äkittqiyätä, tä du qui imäknäniñqä äwätñqä iqu,† ätnänğäqñ timäuniquce. ⁴ Iqu ätnänğäqñ ae ätimäutäqänğani, Goti Hanjuwä Iquesä, goti quanğä, ämaqe qonğä äwoktäumipqä iutä, itanğa nätmatqä huizi iutanñi, eeqäpnä mändi äkittqiyätä, ämaqeunñi, “Nyi nätmatqä eeqänänğä ämäwqätäunänä” tuäniquce. Aanğä ququvqänği inä timätunqänä, Goti Iqueqä hiqäva-imäqä anğä iunñi inä äpeyätä, zä-hawä iu äpme, “Goti hñqunqu maetqänä, nyi tä qäqunjqä” tuäniquce.

⁵ Nyi hesä anä äpmamänğani, “Nätmatqä iinjä-iinjä timäuniquceqä” etminqenqce, he iinjce kñuä yqänä ämenğä? ⁶ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänğäqñ timäuniquce, änä maeqä, qñqanğä yätätñqä Iquenqce, hiqä-hiuänñi näqñqä ae äyä enä. Iqueqä äwinqeunqä ma, Goti Hanjuwä Iqu hea iqueqä ätimäuniqucä imäkqanğa, inganä timäuniquce. ⁷ He näqñqce, täñğani, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, qua täunñi wäunüä zä itqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, qñqanğä äymitätqä Ique nändi qutesiteqanğutqänğanqce, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, wäunüä zä yqänä iquänä. ⁸ Itanğa Goti Iqu, qñqanğä äymitätqä Ique, nändi qutesiteqanğani, ämaqä, suqä eeqänänğä iunñi mändi kittqiyätñqä iqu, ätnänğäqñ timäuniquce. (Qänakñi, Naqä Jisasi Iqu anñi äquvepätqänğani, ämaqä iqueni, Iqueqä mandñitä äpäsätä, Iqueqä we-hunqetä iqueni qui imäkäniquce.)

⁹ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänğäqñ timäuncanğani, Setänä iqu yänänäqñqä vqanği, iqu wäunñi nätmatqä ämaqä mimäkqänänñitä, itanğa ämaqe yäunüä ipu, “naqä-qakuä Goti Iquesa imäkqiyä” kñuä mapñqä dinqce, quanğä imäkäniquce. ¹⁰ Iqu iinjä imäkätä, suqä quanğä eeqäpnänñi, qokä-apäkä hänğä-pmeqä mämeqä, äpäkonqce mapnuwänğqä äpmeñuä iqua, iquenyqä quuvqä wipñqä imäkäniquce. Iqua kukñuä naqä-qakuä, Jisasi Iquenyqä ätanğä iunñi, yeeqä ipu mämeqä itqänjuwä iutanñi, äpäkonqce mapnuwänğqä äpmeñä. Qu kukñuä iinjce, yeeqä ipu ämeqä-säpi, Goti Iqu qunñi, hänğä iqumuatquäninñi. ¹¹ Iinjä dutani, qu kukñuä quanğä iunä quuvqä heqiyqäpnqenqä, Goti Hanjuwä Iqu, qunğä nätmatqä qämä-qämä iwimäkätñqä, naqänänğä dowatäniquce. ¹² Iqu iinjä, tiinjñqä imäkäniquce. Qu kukñuä naqä-qakuä mämeqä danä, suqä quqenänñi, änguä-änguä imäkäpiyinqä imäkmitpce, hiunñi Goti Iqu ämaqe iwäsäutäqänğani, qu kimanñi hanğä-iqä mapnuwi.

Yänänäqñqä tqäutñqenqä

¹³ Neyämaqä Naqä Iqu äwinyätñqä iquenä, he hänğä emäkäqumuatäninğä dinqce, Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä mimäkqänğga, Iqueqä ämaqä epnuwanğqä atäunqä ae etekqe. Inñi he ämaqä jänänänğä epñqe, Dñä Änguä Iquesatä, naqä-qakuñqä quuvqä heqiyqä iutatänñi. Iinjñqce, ne Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä du, hiunñi ique-iqueni, Iqueni, “änğuiqä” ätuätqänju. ¹⁴ Iinjä emäkätñqenqce, Goti Hanjuwä Iqu, ne kukñuä änguä awä ätätunqä iquesanñi, tääqä etätmakqce. Inñi he, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä nätmatqä eeqäpnänñi, Iqueqä yoqä naqä qonätanğqä iutanñi, he-pqe Iqutä anä meqänqce. ¹⁵ Neyämaqäüä, Jisasi Iqueqä kukñui, neyaqä manñitatä, ä tuwanüä iutatä, etminqä iunñi, mäwquatämäuqä, a yqänä äqätpu, aanğä yänänäqñqä tqäutñqce.

¹⁶⁻¹⁷ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apiqutä, nenyqe äwqä imdanñi kiinjä äwinyätä, itanğa qeqä ätmäkäsinyä hinqi vqetani, neqä äwqä imñi, yänänäqñqä imäknätanä, nätmatqä änguänänñi nätapätñqä dinğä, kñuä iqä yänänäqñqä ämenä, hiñuä äqänänä

* 2:2 Näqñqä-tänğä hñqua, kukñuä täu tii äkunmäkätqänğä. Ämaqä iinjä etätqä iqu, “Dñä Änguä Iqu kukñuä iinjä ändapceqä” qäyä etqanğqä-qe, ä iqu kukñuä awä etätä i qäyä etqanğqä-qe, ä iqu nenyqe, “Iqua tuwanüä e äqäkuwiqä” qäyä etqanğqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä. † 2:3 Jonä 17:12

pmetatunquä inemäkätqäüä. Inji Iqu heqä äwqä imñi, yänänäqñqä emäkätä, suqä äñguä eeqäpnä ämepu, kukñuä äñgui tqäpñqä emäkquä.

3

Goti Iqueqä yätamäkqenqä tääqä tquenqä

¹ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamäkqä neyquätñqenqä, tääqä tiñjä tquanjpu. Ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä kukñui, ämaqä huizi dunqä äma äwatanä, awä tquanjguati, qu he imäkminjuwä-pa, "Ii naqä-qakuiqä" quuvqä eqiyäpu, kukñuä iqueqä yäpä iqi pmetpñqänä. ² Itanqa ämaqä quvqä iqanjuwä iquauqä hipa iuta, huätä inetmetñqä-pqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquanjpu. He Iquenyqä tääqä iñjä tquäpñqe, ii ämaqä kuapänä hñqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeciyyqä itqänjuwä iutayi. ³ Inäqce Naqä Iqu ätätqä-pa imäkätqätanji, ne Iquenyqä quuvqä wiyquanä. Inji Iqu yänänäqñqä emäkätä, Setänä quvqä imäkqä iqu, quvqä memäkqä yätñqä, ämeyänä. ⁴ Naqä Iqu inemäkqanji, ne henyqe, näqñqä tiñjä etqänju. "Ne iquau nätmatqä imäkpñqä manä yänänäqñqä ätuätunquä imñi, tänga-pqe, qänakndanä-pqe, äpakänä imäkqäpnuwiqä." ⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä suqä ämaqenqä äwinqä iquenqätä, Kraisi Iqueqä suqä hanä-iqä qäyä ämetä yänänäqñqä tqäüqä iquenqätänji, Naqä Iqu he näqñqä äñguänänä metpñqä emäkquä.

Ämaqä wäunjuä miqä, enyqä itqänjuwä iquauñqä

⁶ Neyämaqäüä, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqce ämenä, kukñuä yänänäqñqä tiñjä etqu. "Ämaqä hiqä quuvqä anä heqiyqetanä hui, wäunjuä miqä, enyqä ipu, itanqa kukñuä awä etminquä iunji, qänaknä miqä, hñgisa iqä-qua eäñjuwi, iquatä ikämanqä ipu, anä mäpmeqä pambu." ⁷ Ne ii etquque, tiñjä iutayi. Ne suqä imäkminquä iunji, he qänaknä iqa uwqäpñqenqce, hiqä-hiuänji näqñqä ae äyä enä. Ne heyaqä awä iqi äpmenänqanji, enyqä miqä iminque. ⁸ He nesa hanä-iqä mämeqä ipñqä dñqce, ne heyaqä ymisanji mbqä miqä, qanyä ämetanä manqä, hiunji heatqce, mbqä wäunjuä yänänäqñqä itanä, änninque. ⁹ Ne yoqä naqä ämenä, "He yätamäkqä nepiyä" etatqä etanqñqä-qe, mänenqä iminque. He nesa näqñqä ämepu, imäkqäpñqä dñqce, ne wäunjuä yänänäqñqä ii iminque. ¹⁰ Ne hesä äpmenänqanji, suqä enyqä iqä iquenyqe, tiñjä äyä etminque. "Ämaqä wäunjuä miqä, enyqä itñqä iqu, ymisanjä hñgi mämeqänqceqä." ¹¹ Inäqce, ämaqä hiyaqä awä iqinji hñqua, wäunjuä miqä, enyqä naqä-qakuänä ipu, huiziquauñqce, "Iñä-iñjä imäkätqänjuä" tuäkitqätanquwiñqä, qätä äwiytqänju. ¹² Ämaqä e itqänjuwä iquauñqce, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqce ämenä, kukñuä yänänäqñqä tiñjä etqu. "Ämaqä iqua, quamä qeiqinyä äpmpu, ymisanjä quwqänqä wäunjuä iqanqpiyä" ätqu.

¹³ Inäqce, neyämaqäüä, he wäunjuä äñguä imäkätqänjuwä iunji, enyqä ipu mäwquatämäuqä pambu. ¹⁴ Ämaqä hesanä hñqua, ne tuwanjuä äqiyquque, qänaknä miqä, tuwä äwimä upqä iquauñji, he suqä hñjua miwimäkqä, atäunjuinä väqumuatepñqce. Inji qu, quwqä quvqenqä womba mapñqä dñqce, he iquatänä qäqi mäwqä, hiqäqi pmetpñqce. ¹⁵ Inäqce iquañji, hiqä mäkä-hunqä enqä-pa miwitqueqä, "Neqä neyämaqä iqua, qui imäkmbñqä itqänjuä" kñuä indqänäpu, "Iñjä mimäkqä pambiyä" tquanjpu.

Poli iqu, "Henyqä hui mimäuqä iqänä" ätukqenqä

¹⁶ Neqä Naqä äwqä hanjuä inemäkqä Iqu, nätmatqä eeqäpnänä imäkäpiyä iunji, äwqä hanjuä imbu pmetpñqä, emäkquä. Iqu eequendä anä pmetänä. ¹⁷ Nyi Poli iquanä, "Henyqä hui mimäuqä iqänä" etätmä, ñqä hipaitä tuwanjuä hiqñqä imäkqä. Tuwanjuä eeqänänä iunji, ämaqe, qu nyinque, "Tuwanjuä tä, iqu äqiyqceqä" kñuä vätnqä dñqce, nyi ñqä hipaitä tiñjä äqiyätñqce. ¹⁸ Eeqänänä iquenä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqceuta hñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu kinjanäni

1 Timoti iquenqä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Hiknä Timoti iqu, anä-himqä Listiya, qua naqä Galesiya iutanä-qu eä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä ique. Kiqä kânai, Israitqä iutanä iyyi. Kiqä kaniqu, Grikä iutanä ique. Poli iqu iqueni, qanä anä ikisinyä, Goti Iqueqä wäunuä imäkiyänqä itmakqe. (Wäunuiqä 16:1-3 hinuä qundqä.) Näqñqä-tänä iqua kñuä tiñä indqänätqänä. Qänakñi, Timoti iqu, quuvqä heqiyqä anä-himqä Epesisi iu pmetanquwä iquau mitñqä pmetangi, Poli iqu, tuwanuä tä iquenyqä wätñqä äqäkqe.

Nätmatqä kinjanäni, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Ämaqä hñqua, qokä-apäkä iuqä quuvqä heqiyqe, qui imäkqä iunqe, Timoti iqu änguä wimasiyätñqe. Ämaqä iinjä iqua, nätmaqä qua täutanä eeqänäni, ii ängui maeqä etangi, ämaqä häñä-pmeqä naqä-qakuänänä ämetñqä äwinyätñqä iqu, ymisanjä hui pmua imäknätä, apäkä mämeqä yätñqä, kñuä quvqe indqänätqänä.

Nätmatqä huizi, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, Iqueqä wäunuä imäkätqätanquwiu mitñqä, suqä änguanänä iunqeyi. Itanga quuvqä heqiyqä iquau mitñqä wäunui, ämaqä äki-äkitanä iqu meniqe. Ga quuvqä heqiyqä iuqä awä imä, wäunuä imäkätñqä wäunui-pqe, ämaqä äki-äkitanä iqu meniqe.

Nätmatqä yäpaki, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Timoti iqu Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä imäkqä-qu äpme, änguanä pmetätñqe. Ga qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qänätqätanquwä iquauñi, suqä huitanjä-huitanjä äkiutanä motquetñqä, ätuätä äqäkqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñi. Goti Hänä Inequmuatkqä Iqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä kñui yänänäqñqä ävanä äpmeñquä Iqutä, Iquaqu änändowatkñi. ² Timoti, si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Nyi tuwanuä tä sinyqä äväwqatqä. Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmatqä änguanänäni hñgi vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanuä injä pmeqetä ktapinyä.

Kuknuä qäyasäqinä tqä iqua, mäñdi kittqiyenqä

³ Nyi Masendoniyä-tänä ingisanqä äwätmäñga ätkqä-pa, ämaqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä näqñqä ävätqänuwä hñqua, kuknuä qäyasäqi matqä ipñqä dinqä tutñqe, anä-himqä Epäsäsi iu qae pma. Ämaqä iqua, kuknuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanqqe ämepu matqä, qämä-qämä ipu, ämaqeunji näqñqä qäyasäqi ävätqänuwä iquayi. ⁴ Qu quwqä kaqä-kawäkauqä yoqenqätä, aeqä kuknuinqätä, kuapänä ätätqänuwä, Goti Hanjuwä Iqu wäunuä imäkqeunji yätamäkqä miqä, kuknuä hñginä timäuqänqe, si kuknuä yänänäqñqä tu. Goti Iqueqä wäunui, quuvqä heqiyqä dutanä timäunä. ⁵ “Manä tuvä” äktqe, suqä ämaqenqä äwinqä iqu witñqä äktqä. Ämaqe, qeqä-quuvqä yäpä imñi ikikinyänä imbu, “Goti Iqueqä hinuä iqi quvqä maequnqä” kñuä indqämbu, ga quuvqä naqä-qakuänänä eqiyätanqppqetani, suqä ämaqenqä äwinqä iqu witänä. ⁶ I etanqä-qe, ämaqä hñqua, suqä iunji tuwä äwiyäpu, hänaqä hui-mända äwäpu, kuknuä hñginqä dinä ätätqänuwä. ⁷ Qu Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqenqä näqñqä wipñqä winqanqä-qe, quwqä kuknuä ätätqänuwinqe, quwqä-quwänji näqñqä maeqä ipu, näqñqä eäpnä, hñgi ätätqänuwä.

⁸ Ne näqñqe, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqeta, wäunui wängima mämiqä, qäyunä ämiqawi, kuknuä-suqe, änguanänäñi. ⁹⁻¹⁰ Tiñä-pqe ne näqñqe. Kuknuä-suqä iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi, jänänänä äpmeñuwä iunqä maetqe. Oee. Goti Iqu kuknuä-suqe, ämaqä suqä quvqä imäkätqänuwä iqua, quwqä suqä iinjñqä näqñqä mapñqä dinqä, imäkätä ekqe. Ämaqä qänaki miqä danä hñgisana iqä iquauñqätä, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkqä iquauñqätä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä mämamäuwä ipu, Iquenyqä wiunqä iqä iquauñqätä, qunaqä-qununuau pizqä päsqä iquauñqätä, ämaqä huii hñginä pizqä päsqä iquauñqätä, suqä qokä apäkänqä iqä iquauñqätä, suqä qokä hñqu, qokä hñqutä wiqä iquauñqätä, ämaqä huizi du quwä äkipu, hñgi wäunuä-wiyqäpñqä imäkqä iquauñqätä, quanqä-tqä iquauñqätä,

kuknjuä iwäsäuqä iquauä hinjä iqisanji zä epu, quangä-tqä iquauñqätä, itanğa ämaqä kuknjuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanğqeuñi, tuwä äwiyäpu suqä huizi imäkkqä iquauñqätänji. ¹¹ Kuknjuä naqä-qakuänänjä iñji, ii kuknjuä anğua we-huñqä-tänjä Goti Hanjuwä Iqu nyinyqä quuvqä eqiyätä, awä tqämqä ändapqä-panä asä iñji. Kuknjuä anğua we-huñqä-tänjä iqu, "Goti Hanjuwä Iqu, yänänäñqä naqänänä-tänjä eä, anğuanänjä pmeqänqä Iquvqä" änatätqäüä.

Kraisu Iqu, suqä quvqä imäkkqä iquau, häñä iqumuatätñqä, äpkqenqä

¹² Neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu nyinğe, "Nyaqä wäunji, iqu imäkänqiyä" kjuä äme, nyi yänänäñqä ändapätä, ändenjikqenqä nyi yeeqä itmä, "anğuiqä" ätquä. ¹³ Kinğanänji, nyi Iquenyqä kuknjuä quvqä ätätmä, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqanğuwä iunji, quvqä itquetmä, ptqä äqäyäpäsätmä iminğe. Nyi suqä iñji, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä imä, qämä-qämä itmä, ii imäkätqätanğqä-qae, Iqu qeqä naqänänjä änuämäkkqe. ¹⁴ Iqu qeqä e änuämäkätä, nätmätqä anğuanänji aañä kuapanä qäpu maeqä yätqä hinginä ändapätä inyimäkkqanği, nyi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, ämaqenqä nğä qeqä-quuvqä yäpä tämda änyinätqäüä. ¹⁵ Kuknjuä, "Kraisu Jisasi Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkkqä iquau, häñä iqumuatätñqä, qua täunqä äpqäqeqä" ätnänqä iqu, aañä naqä-qakuänänjä ätnä. Ämaqä eeqänänji, qu kuknjuä ique ämepu, quuvqä eqiyqänğe. Ämaqä suqä quvqä imäkkqä huizi iunji, nyaqä suqä quvqä ämawqätäütä, hinjuiqä ätimäüä. ¹⁶ Nyi iñjunä qäyä etanğqä-qe, Iqu nyinyqä qeqä änuämäkkqe, tiinğqeyi. Ämaqe, qu Jisasi Kraisi Iquenyqä, "Iqu ämaqä suqä quvqä imäkkqanğuwä iunji, qeqä imänqeyta kima maqänä mäwqeqä" näññqä nyita mapñqenqeyi. Ämaqä qänaknda epqä iqu, qu nyita Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, häñä hea ique-ique pmeqä mapnuwanğenqä. ¹⁷ Iqu Ämiqä Naqä hea ique-ique Pmeqä-qu eä, Mäpakonğä-qu eä, ämaqä-pqe Iqueni, hinjuä mäqunğe, Iqu Goti Hanjuwä Iqunä etanği, yoqä naqe, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Iñji aañä naqä-qakuänänji.

¹⁸⁻¹⁹ Nqä ymeqä Timoti iquki, nyi kuknjuä tä äktapqä tä, ämaqä hinjuä-tqe* si hinjuä äktkuwinğä kjuä ämetmä, äktqä. Si iquauä kuknui, jävqä enqä-pa a yänänäñqä äqätinä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätinä, suqenqä iwäsäutnä, "Nyi Goti Hanjuwä Iqueä hinjuä iqiñi, suqä quvqä hui maeqä äyitanä" kjuä ämetnä, anğuiñqä mäkä yänänäñqä iqätñqe. Ämaqä hui quwqä suqä quvqenqä näññqä ämapiyä-qe, äwinğä quwqä dunä imäkäpu, quuvqä heqiyqä, qui imäkmbu äpmeñä. ²⁰ I äpmeñuwä iutanä hñquacuvi, Himeneasi iqutä, Aleksandä iqutäyi. Iquaq, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknjuä quvqä hui inä matqä danä inyiyänğä näññqä mayñqe, nyi iquaqunji, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqueä hipa iqi äwikqe.

2

Goti Iqu, eeqänänjuau yätamäkkqä vätnqä, tääqä tqenqä

¹ Iñä etanği, nyi manä yänänäñqä, huizi-huizi i etanğqä-qe, "Ämaqä quuvqä heqiyqä, ämaqä eeqänänjä iunqä kjuä indqänäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu iquau yätamäkkqä vätnqänä yatñqä äväpu, 'anğuiqä' ätuäpu ipñqä" ätqä. ² Qu tääqä e ätäpiyanğani, ämaqä anä-himqä ämiqä iquauñqätä, ämaqä naqä yoqä-tänjä iquauñqätä, tññqe. Tiinğqä, ne suqä jänänänjä Goti Hanjuwä Iqu äwinğäñqä dinä imäkätanä, hanjä-iqä hui maeqä hinği pmetatunğe. ³ Suqä tääqä tqä iñji, Goti Hänä inequumatqä Iqueä hinjuä iqiñi, anğuanänjä etanği, Iqu iinğe yeeqä eä. ⁴ Iqu ämaqä eeqänänjä häñä iqumuatqätñqenqätä, qu kuknjuä naqä-qakuñqä näññqä meqänğenqätä, äwinyä. ⁵ Goti Hanjuwä Iqunä äyuwä. Ga Iquenyqätä, nenyqätä, awä iqi ätqäüä yätamäkkqä itñqe, Hñqunänji. Iqu, Kraisi Jisasi Iquvi. ⁶ Iqu, ne ämaqä eeqänänjä anğumä mbqä änyämetä guä mänaqäyquätñqe, zä miqä danä, Iqueqä-kiuä äwimäkkqe. I etanği, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqänänjä anğumä mbqä imetñqä äwinyänğe, suqä iqu ätnänğäqä ätiñi, "hea inğanqeqä" ätkqä du, qänğä ämaekqe. ⁷ Iñqä Iqu, nyi Iqueä kuknjuä awä ätätmä, Iqueqä wäunjuä imäkkqunä himqä, ätenjikqe. (Quangä matqä, naqä-qakuänänjä ätqä.) Itanğa nyi, ämaqä Israitqä qäyä etanği huizi iquauñi, quuvqä heqiyqenqätä, kuknjuä naqä-qakuänänñqätä, näññqä-vqänğä ätenjikqe.

⁸ Iñä etanği, nyi Poli iqunä, ämaqä quuvqä heqiyqä, anä äpmakäwänjuwä-pa, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä aquvä äqänäpiyanğani, qokä iqu, Goti Hanjuwä

* **1:18-19** 1 Timoti 4:14 iu-pqeni, Poli iqu Timoti iquenyqä hinjuä-tqenqä äqäkkqe. Iqu kuknjuä hinjuä-tqe asä iquenyqä täqi äqäkkqäti, huitanji äqäkkqäti?

Iquenyqä tääqce, Iqueä hinjä iqinjä jänänänj epu, hipa kiyä mamätqce haqce epu, itanğa äwqä quvqä imbu, manğa qäyätñqä maeqä epu tññqä, änyingji.

⁹ Itanğa nyi apäkä iuaunqä-pqce, quwqä qäkä meenqä, kñuä yasämä ämepu, qäkämä imäkñqä-pa imäkmbñqä änyingji. Dä huitanğa imäkñäpu, gquä yatqä golqä, qeqätqä isua ämepu, qäkämä mbqä naqä iqce ämepu, qeqätqce, itä mimäkñqä danä ipñqce. ¹⁰ Inäqce, “Ne apäkä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iqäneyqä” tññqce, qu qeqätqce, quwqä wäunüä huitanğa-huitanğa änguanänğä imäkäpiyä duta imäkmbñqce. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä meqänğanji, apäkä iua, quwqä-quwä äkittqänäpu, manğa matqä danä, qätenä äwiyäpu, näqñqenä meqänğqce. ¹² Nyi apäkä hui, qokiquau äkittqiyetä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui ätätä motqueğñqce, qñqanğä äyqä. Ii kiqä qanya pmeqänğqce. ¹³ Tiinjä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu, Ipä ganä imäkkqä maetqce, Atamä ique ganä imäkkqä eä. ¹⁴ Ga kukñuä quanğä dunji, quuvqce, Atamä iqu maeqiyqä danä, Ipä ii eqiyätä, suqä quvqä ii äyä imäkkqce. ¹⁵ Inäqce, iua kñuä yasämä ämepu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqänğqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imda winyätä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänğqä dinä imitpñqä sätäti, Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä nyquä duta häñğä iqmuatäniqce.

3

Quuvqä heqiyqä iquau, miqä iqueqä suqenğä

¹ Kukñuä tiinjä tä aanğa naqä-qakuänänji. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänğuwä iquau mitñqä itñğä iqu, iqu wäunüä änguanänği metñqä winğanği itqäuä. ²⁻³ Iinjä etanği, quuvqä eqiyätqänğuwä iquau miqä iqu, ämaqä iinjüqä hinjä iqinj, suqä quvqä mimäqä-qu eä, apäkä hñqunänğiyqä qokä-qu eä, suqä quvqä huitanğa-huitanği mitqäqä kñuä yasämä ämetä, quamä änguanä pmeqä-qu eä, ämaqä iqueqä anju timäuqanğuwä iunji, änguanä miqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä änguanänğä vqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäqñqce kuapanä manğä-qu eä, himä qui maqänä imäkätä manğa yänänäqñqä ätätä mäkanqä maqänä miqä danä, qae hanğä pmeqä-qu eä, kñui mbqä dunğänä mämeqä-qu eä, hiätätñqce. ⁴ Iqueqä ymeqä-apäki änguanänğä ämitä, iqueqä ymeqce, iqu kukñuä tquanğqä dunji qätä äwiyäpu, qänaknä iqäpñqä imäqä-qu hiätätñqce. ⁵ Iqueqä ymeqä-apäkä dunji, änä mämiqä-qu eñqce, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunji, ängua äänä miniqi? ⁶ Ämaqä quuvqä heqiyqä dunji, ämaqä quuvqce tənğa änyä qe eqiyätqä iqu, mämiqä yätñqce. Ii, iqu yänj-yänjnyä itä qunji äkittqiyätä, hanğa-iqä Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunğä iqu, ämakqce, meqänğqeyi. ⁷ Iinjäqu eä, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquauä hinjä iqinj, suqä änguanänğä iqä-qunä hiätänä. Iqu iinjä miqä iqäqce, “Quvqä-queqä” tqanğpi, iqu Setänä iqueä guä du äuenä.

Quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunüä miqä iqueqä suqenğä

⁸ Suqä asä iinj, ämaqä huizi, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauä awä iqi, wäunüä huitanğa-huitanğä ämipiyä iqua, kñui wäunüä ipiyä iunğänä yasämä ämepu, kukñuä quanği matqä-qua epu, wainqä-eqä yänänäqñqce kuapanä manğä-qua epu, womba miqä kñui mbqä dunğänä mämeqä-qua hiätñqce. ⁹ E ipiyä iqua, “Ne Goti Hanjuwä Iqueä hinjä iqinj, womba maeqä änguanänğä äpmeñunä-qe” näqñqä epu, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänji, Kiqä-kiuä ne quuvqä heqiyatunquä ämänätquakqä iunji, a yänänäqñqä äqätpu pmeqä-qua hiätñqce. ¹⁰ I pmanğänä, wäunüä hñque ganä yamwiqä wipñqce. Iqua qäyunä imäkquwi, wäunüä miqänğä inğa pmuategñqce.

¹¹ Suqä asä iinj, iquauqä apäkä iua-pqce, wäunüä imäkäpiyä iunji, kñui yasämä ämepu imäkqäpñqce. Qu ämaqä huizi dunğä, kukñuä quvqä matqä ipu, suqä huitanğa-huitanğä mimäkqä danä, quamä änguanä pmetñqce. Ämaqce, iquauqä kukñuitä, wäunuitä, eeqänänji jänänänğä äyä etanği äqumbiyi, quuvqä wipänä.

¹² Iinjä etanği, ämaqä quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunüä miqä-qu eñqce, iqu apäkä kiqä-kiuänänğiyqä qokä-qu eä, iqueqä ymeqä-apäki, änguanä miqä-qu hiätätñqce. ¹³ Wäunüä iunji änguanänğä ipiyä iqua, haqä nändi-nändi iqa äwäpu, yoqä-tänğä equwi, ämaqce, iqua Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänğä äyä eqiyäpu pmetanğä qumbunä.

Goti Iqueqä kukñuä qakui, aanğa naqänänji

¹⁴ Nyi sinyqä, “Ique hinjä mäqunmqä maqänä umqeqä” kñuä indqänätmä-qe, kukñui tuwanüä iu inä äqiyqä. ¹⁵ Nätmatqä hui inğisäqmuatqanği, nyi mapqä iqäqce, si tuwanüä täunä a ätäutnä, suqä ne Iqueqä ymeqä iqune, qänaknä iquatunqenqä näqñqä hiqätinä. Ne iinj, Goti Hea ique-ique Pmeqä Iqu, aquwä ämänaqiyätñqä iqune äyä äpmeñu. Zä-hawätä, qeata, anğä yänänäqñqä mätnätätñqä imäkquwä-panğä iinjä

enju. Ne Goti Hanjuwä Iqu aquwä ämänaqiyqä-panä eanä, kuknjuä naqä-qakuänänjä iunji, yänänänqäqä imäkätqänju. ¹⁶ Ne eeqänänji, näqñqä tiinjä äyä etqänju. Kuknjuä qakuä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ätänqce, ii nätmätqä aanjä naqänänjä eä, iunji Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä ae ämänätquakqce, tiinji.

Iqu ämaqeqä hiñjuä iqinji, Ämaqä-qu eätä ätnänäqci ae ätimäukqce. Dñä Ängwä Iqu imäkqanji, Iqueä suqä jänänänji eeqäpnä ätnänäqci ätimäukqce. Ynaunjqä iqua-pqce, Ique hiñjuä inä äqunqcuwi. Iquenyqce, kuknjui im-imä äma äwäpu, ämaqä Israitqä qäyä etanji huiziu, awä tquanqguwänqga, qu qätä äwiyäpu, Iquenyqä quuvqä ae eqäkuwi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueni, yoqä naqä ävätä, qäukuä yänjinyqä ätuma ekqce.

4

Qokä-apäkä mämanqenqätä, ymisanjä hui manqenqätä

¹ Dñä Ängwä Iqu ätnänäqinji tiinjä ätätqäüä. "Qänakndanji ämaqä hui, dñä quvqä, kuknjuä quanqä-tqä iquauä manji qänaknä ipu, suqä quuvqä heqiyqä iqueni, ävquatämäpnuwiqä." ² Ämaqä iinjä iqua, quwqä suqä quvqä imäkmpiqenqä kñjuä indqänäpu, womba mämeqä danä, dñä quvqä iquauqä kuknjuä ämepu, qokä-apäkä huizi dñunji, kuknjuä quanqä tqüäpnä. ³ Iqua ämaqeuñi, "He qokä apäkä mämanqä pambiyä" ätuäpu, itanqga, "Ymisanjä hnjuauñi, he manqä pambiyä" tupnä. Inäqce ymisanjä iinji, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqce, ämaqä quuvqä eqiyäpu, kuknjuä naqä-qakuinjä näqñqä epiyä iqua, "änqiuqä" ätäpu, ämepu gñqenqä imäkkqce. ⁴ Nätmätqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqce, quvqä maetqce, ängwänänjä äyuwä. Inäqce ne 'tä quvqeqä' ätätanä, sunqä bi tnämatunqce? Ne 'änqiuqä' ätätanä, ämetanä, guatunqce. ⁵ Ii tiinji. Goti Hanjuwä Iqu kuknjuä ätqetatä, ne Iquenyqä tääqä ätqetatä, Iqueä hiñjuä iqinji ängwänänjä heätñqce.

Kraisii Iqueqä wäunjuä qäyunä imäkqenqä

⁶ Si nyi suqä tä ätqca äpqäqä tä, tqä tta-tungukuau, tnanyi-tnapqau ämotquetnä, itanqga kuknjuä ängwänänjä ne quuvqä eqiyätunqä itä, näqñqä ängwänänjä tqä-täuä ämetnä, qänaknä äwätqänä itä, iquaquisanji, si yänänänqäqä meqanqñä. Si iinjä imäkätqänji, Kraisii Jisasi Iqueä wäunjui ängwänänjä imäkqä-quki hisnä. ⁷ Inäqce ämaqä huizi, aeqä kuknjuä iunji, yätamäqä miqä, hea iqänqä tätqätanqguwä-pa, si iinji mimäqä pa itnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä ängwänänjä iunji, näqñqä yasämä meqätñqce. ⁸ Ämaqä hnqcu, iqueqä huiwä yänänänqñqä metñqenqä hea ique-ique wäunjuä huitanä-huitanä imitätqce, iqueqä quamä pmeqeuñi, yätamäqä wänqäpu vänä. Inäqce iqu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä iunä imäkqanqutqce, Goti Hanjuwä Iqu yätamäqä aanjä kuapanä vänä. Iutanji iqu tängatä, qänakndatä-pqce, äwa miqä hea ique-ique mequänijce. ⁹ Kuknjuä iinji aanjä naqä-qakuänänji. Inji ämaqä eeqänänji, qu kuknjuä iqueni ämepu quuvqä heqiyqäpnqce. ¹⁰ Goti Hänjä hea ique-ique Pmeqä Iqu, Iqu ämaqä eeqänänjä Hänjä Iqumuätqä-que, itanqgi ämaqä, Iquenyñqä quuvqä naqä-qakuä eqiyäpu äpmeñjuwä iunji, Iqu angumä änyä-hänjä iwimäkätqäüä. Iinjäqä ne neqä kñjuä ieqä yänänänqñqce, Ique ävanä hiñjuä äqänanä äpmenä dñunji, ne nätmätqä ängwänänjä ii meniqenqce, wäunjuä dñä huqä äyä itqänju.

¹¹ Manjä ätuätinä, kuknjuä tä ätqäqä täunji, motqceqanqñä. ¹² Ämaqä hui, si ymeqänänjä-quki äkqänäpu, mändi makikittqiyqä pa ipñqce. Qu iinjä mimäqä ipñqä dññqce, si ämaqä-quki eanä, ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, tqä kuknjuä tqä, quamä pmeqä, suqä ämaqenqä äwiñqä, quuvqä heqiyqä, itanqga suqä jänänjinä imäkqä-quki eänji, qu saqä suqä iunji, hiñjuä äqunäpu, saqä manji qänaknä ipu, näqñqä meqänqce. ¹³ Nyi äpmqänqanqä, si Goti Hanjuwä Iqueä kuknjui a ätäutnä, ämaqeuñi näqñqä ävätnä, kuknjuä naqä-qakuä iunji, kiqä qakuinjä motqceqanqñä. ¹⁴ Iinjä-qae ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä miqä iqua, si hipa haqä iqä kiyqanqguwänqga, Dñä Ängwä Iqu nätmätqä ängwänänjä iunqä si hiñjuä ktanqga* äktapqä iunji, mävquatämäuqä pa, a yänänänqñqä qätätanqñä. ¹⁵ Tqä kñjuä indqänqä imñi, nätmätqä hui-huiunqä mindqänqä, kñui wäunjuä eeqänänjä nyi ätqäqä iunqänä ämetnä, ängwänänjä miqätñqce. Itanqga ämaqä, qu saqä suqä qäsä, wäunjuä qäsä, ängwänänjä äyä itqätanqñä kqänqñqce. ¹⁶ Tqä suqetä, ä kuknjuä ängwänänjä ne quuvqä eqiyätunqjui qänaknä iqetä, iquacu, qui imäkñqänqä wa äunänqga, ängwänänjä miqanqñä. Si suqä iinjä imäkätqänji, tqä-täuätä, ämaqä saqä kuknjuä qätä äkimipqetä, qui mimäkñqä danä, quamä ängwänänjä pmapnuwi.

* 4:14 1 Timoti 1:18

5

Quuvqä heqiyqä iquau, tqä sämaqä enqä-pa iwitqueqenqä

¹ Ämaqä naqä iqua, suqä qämä-qämä iqe imäkquwi, manä yänänäqñqe, jävqä enqä-pa mäpuäsqa pa, kukñuä qeiqi, tqä tñique ätuätqänä-pa, tquätñqe. Suqä asä iñji, hikñä iquauñä-pqe, tqä tta-tungukuu ätuätqänä-pa tquätñqe. ² Suqä asä iñji, apäkä naqä iuaunä-pqe, tqä tñau ätuätqänä-pa tquätñqe. Itanğa apäkä hitqä iuaunä-pqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini, suqä quvqä hui miwitqueqä, jänänänuki eänä, tqä tnanyi-tnapqau ätuätqänä-pa tquätñqe.

Apäkä yawiqä iuauni, äänä miñqä?

³ Apäkä yawiqä hui, yänä aanä kiqä-kiuanä äpmeñqe, si suqä änguänänä dinä motqueqätñqe. ⁴ Inäqe apäkä iñji hui, ymeqä kiqä-tänä eä, itanğa kaqä-kawäka-tänä inä enqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini, änguänänä heatpñqä etanğutqe, quwqä keisä, känäütä, änguänänä ämipu pmetpñqe. Qu suqä iqueni ä äqätänjuwi, ga kunaqä-kununua qu naqä imämbñqä, wänuñuä dnä huqä ipu, yätamäqä äwimitpçenqä kimanji, iua yätamäqä äväpu, änguänä miqänqe. Suqä iñinqe, Goti Hanjuwä Iqu aanä kuapanä äwinyä. ⁵ Apäkä yawiqä hui, yänä aanä kiqä-kiuanä äpmeñqe, iyyqä kñuä iqä yänänäqñqe, Goti Hanjuwä Ique ävä äpme, Iqueqä yätamäqenqä tääqä hiunji heatqeu tquätñqänänji. ⁶ Inäqe apäkä yawiqä hui, kñui iyyqä huiwä dunqänä indqänä äpmeñqe, ii tiñji. Ii häñä äpmeqä-qe, pizqä ae äpäkombqä enqä-panä iñä äpme. ⁷ Itanği ämaqä quuvqä heqiyqä iunji, kukñuä nyi tä ätqa äpqäqä ii vqätñqe. Ämaqä huizi, “Ämaqä ii, suqä quvqä imäkqä äpmeñauä-qe” matqä pa ipñqä diñqä. ⁸ Itanğa ämaqä hñqu, iqueqä hiveymeqä itä, iqueqä kuvämaqä huizi itä, iunji mämiqä itñqä iqu, iqueqä quuvqä heqiyqe, qui imäknätä, ämaqä aanä ququvqä-qu eänä. Inäqe ämaqä quuvqä maeqiyqä ipiyä iqua, qu suqä iñji, mimäkqä danä ipnä.

⁹⁻¹⁰ Apäkä yawiqä iuaugä yoqä äqänänqä iunji, si apäkä huiyqä yoqe, hingnä maqiyeqä pa isñqe. Iiyqä quväukuwi 60 eä, qokä kiuänänque muançi eä, ämaeqä hiñuä iqini suqä quvqä mimäkqä, quamä änguänänä tiñju pmeqi hiätñqe. Iiyqä ymeqeunji, suqä ävätä ymisänä tä äqiyätä, änguänänä miqi eä, ämaqä kinäqätanji änguänä itqeqi eä, mäñdi äkittqänätä ämaqä quuvqä heqiyqä iuqä yuki asñä wuqiyqi eä, ämaqä hanä-iqä ämepu pmetanğuwä iunji yätamäqä vqi eä, itanğa wänuñuä huitanä-huitanä eeqänänä iunji, änguänänä ämitä imäkqi enqe, si iyyqä yoqe, pipa du qiyesñqe.

¹¹⁻¹² Iñä etanği, si apäkä apähueqä yawiqä huiyqä yoqe, maqiyeqä pa isñqe. Ii tiñji. Ii, “Nyi qokä angumä muanmä” kñuä vqanğani, Krais Iqueni tuwä äwiyätä, itanğa, “Nyi qokä angumä mämuanjä ymniqeqä” ätätä, kukñuä guä ämäseqä iunji, qui imäkätqe, kukñuä meniqe. ¹³ Suqä ii ipiyä dutanji, tiñä iqäpnuwi. Anä huiwä wäka huiwä wäka ipu, enyqä imäkğpnuwi. Qu suqä tiñä-pqä inä imäkqäpnä. Suqä ämaqä huizi di imäkqanğuwä iunji, qu-pqe eeqänä näqñqä mapñqä äwinyätä, kukñuä ätqä di matqä ipu, kukñuä quvqä iqunä ätäkipu, ämaqä huiunqä tuwänği kukñuä täkiqäpnuwi. ¹⁴ Iñinqe, nyi tiñä ätqä. “Apäkä apähueqä yawiqä iua, qu qokä angumä ämuanäpu, ymeqä-tänä epu, itanğa anä yuuwi ämipu pmetpñqä” ätqä. Iñä itqänjuwä, ämaqä wiññqä iqä hñqu, “Qu suqä quvqä imäkätqänäuä” ätätä, kukñuä quvqe matqä yänä. ¹⁵ Apäkä iuautanji, hiua suqä äñguä dunji tuwä äwiyäpu, Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä ique, qänaknä ävätqätanğuwä duta, ätqä.

¹⁶ Itanği apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui, apäkä yawiqä hiua iyyqä käyamaqä eñjuwi, ii iuaunji änguänä miqüätñqe. Ii iñä imäkqe, ämaqä quuvqä heqiyqä iqua-pqe, qu apäkä yawiqä eeqänänä iuautanji, hanä-iqä mämeqä ipu, apäkä yawiqä yänä aanä kiqä-kiuanä äwiñuwä iuaunä äñguä miqäpnä.

Kukñuä quuvqä heqiyqeu miqä iquauñqä

¹⁷ Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iqua, quwqä wänuñuä änguänä imäkqanğpqe, he iquauqä yoqe haqä ämaipu, yätamäqä vqänñqe. Iquautanji, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui awä ätäpu, näqñqä ävätqänjuwä iquauñji, he mbqe, iquau ganä vqänñqe. ¹⁸ Inji Goti Hanjuwä Iqueä tuwanuñuä iunji, tiñä ätnä.

*“Bulumäka hñqu, kuä-witqä häukui, pa haqeqänji huätä päwätñqänä qonjqä-aunjqä itñqe, si hiñguä maeqä pa, uwqä hui qäyä manätñqänä hiñuinä qunya.”**

Itanğa “Ämaqä wänuñuä itñqä iqu, iqu iqueqä mbqe ämenä.”†

¹⁹ Iñä etanği ämaqä hñqu, “Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä tqu, suqä quvqä imäkqiyä” ätqäqe, he iqueä kukñui qätä mäwiyqä pambiyä. Ämaqä hñquaqu, ä hñquaqu-hñquenä-qua, kukñui asiqunä ätquwi, he qätä iunä wiyqäpnä. ²⁰ Inäqe hñqua, suqä

* 5:18 Kukñuä-suqä 25:4 † 5:18 Kukñuä-suqä 24:15; Lukä 10:7

quvqä yqänä imäkqa äwätqänjuwi, ämaqä eeqänänj iuqä hiñuä iqi, ätuma äwätinä, “He suqä quvqänänj tä suñqä imäkqa äwätqänjuä?” ätuätinä, äkasuwä tquätinä. Ii, ämaqä miqä huizi iqua-pqe, qu suqä quvqä asä iquenyqä uwqenqä, zä winyätñqä diñqeyi.

²¹ Nyi si manj äktqäqe, Goti Hanjuwä Iqueä, Kraisi Jisasi Iqueä, itanğa ynaunjqä atäunjuä ae äteqä iquauä hiñuä iqinji, “Suqä ämaqä huiñqänä äwinjqä, ä huiñqä mäwinjqä iqu, huätä ävquatämäutnä, suqä nyi tä ätqa äpqä iunji, a yänjänäñqä qätätanğinyä” äktqä.

²² Si ämaqä miqä änyä-hänj hñquenyqä qävqä itnänğanji, ämaqä hñqueni, “Ämaqä tqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquau mitñqeqä” ätätinä, hiqa haqeqä maqänä mäwiyyä pa, mä iqueä suqä quvqe, si-mända meqänjqä. Si suqä quvqä eeqänänj iunqä, wa äunänğa pmetanğnä.

²³ Täñj-yaqä huitanj-huitanj, tqä äwqä yäpä imä äkimetñqenqe, eqenä manqä iqanğnä. Aanj eqä duni, wainqä-eqä yänjänäñqä, wänqäpu qäsä naqä-huinyä imäkätinä, äñtñqe.

²⁴ Ämaqä hñquauqä suqä quvqe, ämaqä jänä imäkqä iqueqä hiñuä iqi matimäuqänğa, he näñqä maqänä hipnä. Injāqe hñquau, zä imäkmiqqe, qänakñi ätnänjāqi timäunqiyä. ²⁵ Ii enqä-panj iinji, suqä äñquänänj iqueni, hui ätnänjāqi inä äwi. Injāqe, zä äwämitätqe, qänakñi ätnänjāqi timäunqiyä.

6

Kukñuä wäunjuä-wiyqä hiñginqä iquauñqä

¹ Ämaqä quuvqä heqiyqä, ämiqä hñquauä wäunjuä-wiyqä hiñginqä äpmeñuwä eeqänänj iqua, qu kñuä äñguänä ämepu, ämiqä iinj iquauä yoqe haqä ämamäupu, iquauä yäpä iqi iqäpñqe. Iqua iinj imäkqanğuwänğa, ämaqä huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueä yoqetä, kukñuä ne awä ätätunqä itänji, qu qui mimäkqä-pa ipu, mändi makittqiyqä danä ipñqe. ² Injāqe wäunjuä-wiyqä hiñginqä hñqueqä ämiqä iqu-pqe, quuvqä heqiyqä-qu enqe, wäunjuä-wiyqä iqu, “Ämaqä tqu, nqä tasi-guequvqae, nyi iqueni hñgisana itqueqämqeqä” kñuä iinj mämeqä pa iquätñqe. Oee. Iqu, “Ämaqä nyi wäunjuä äwiyätñqä tqu, quuvqä heqiyqä-qu äyä mändanä, nyi iquenyqä kiñj änyinänä” kñuä iinj indqänänqe, iqueqä wäunju, huizi iquauä wäunjuä-pqe ämäwqätäunä.

Nätmatqä Goti Iqu nätapqanğqenqä, yeeqä iqenqä

Nyi si kukñuä eeqänänj tä äktqäqä iunji, qu iu qänaknä iqäpñqänä awä ätuätinä, manj tquanğnä.

³⁻⁵ Kukñuä nyi tä etqäqe, ii neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä kukñuä naqä-qakuänänj ii enqä-panj eä, quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä pmeñjqä etqä. Ämaqä hñqua kukñuä iinj mäwinğanji, hui-mända ävätqänjuwä iqua, “Ne ämaqä naqä eänjunä” tñnä. Injāqe, qu mañqä yasämä epiyā-qe, hiñgi tñnä. Ämaqä iinj, qu nätmätqä wänqä isuañqe, nätmätqä naqänänänä imäkäpu, yoqä hiñğänqä isuañqe, kukñuä mäkä äqäyäuñğpnä. Ii tqanğuwä iunji, qätä äwiyäpiyä iqua, qu hiñuä aowä äqunäpu, mäkanqä ipu, ämaqä huiñqä kukñuä quvqä ätäpu, kñuä quvqenä indqänäpu, äkasuwinä tñmanğpnä. Ämaqä iinj, qu kukñuä naqä-qakuñqä mañqä epu, qämä-qämä ipiyä dutanj, “Goti Hanjuwä Iqueä suqä quami äñquänänj pmeqä iutanji, ne nätmätqä kuapä-tänj eanğunä” kñuä indqänätqänj.

⁶ Injāqe ne quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä äpmenä, nätmätqä Iqu nätapqanğqenqä, yeeqä iinj iunä äpmeñque, ii ne nätmätqä-tänj äpmeñju. ⁷ Ne näñqñqä äyuä. Nipaqä änanuäpiyänğanji, nätmätqä qäsä equmuäñqä mänanyquä pa ikuwi, oee. Aanqä huiwinänyqä änamikuwi. I etanji äpäkonätaqä-pqänğanji, nätmätqä maeqä, aanqä waniqe. ⁸ Injāqe ne ymisanj qäkämä-tänj eänque, ii qeyi. ⁹ Ämaqä mbqä kuapänänj-tänj epñqänä äwinyätñqä iqua, yamwiqä äwimeqäqe, qu kñu, suqä quvqä imäkäpñqä duñqänä indqambu äpmeñju, qui imäkmbnä. Tiinj eä. Täññqä guä äquvepqe äueqäqä-pa, ii äuenä. ¹⁰ Suqä quvqä eeqänänj iuqä qaku, ii mbqenqänä äwinjqä iquwi. Ämaqä kñuä mbqä duñqänä ämeñuwä hñqua, quwqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupu, huäqä-huñqä iqu iquauqä äwqä yäpä imñji, zi enqä-pa äuqanji kñuä äqäyätqänj.

Anj häñj hea ique-ique pmeqeu matñqenqä, yänj qñganğnä

¹¹ Injāqe si Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä-quki eänji, suqä qu imäkätqänjuwä iunji, tuwä äwiyätinä, äwimasitñqe. Äwimasiyätinä, ämaqä aanj jänänänj-quki äpmanä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäkätinä, quuvqä naqä-qakuä eqiyätinä, suqä

ämaqeunqä äwiñqä iqu a äqätinä, yänänäqñqä ätqäunä, hanä-iqä eeqänäni ämetnä, itanqa suqä ämaqeu qeiqinyä wimäqkä iqu ämanänqa iqätñqe. ¹² Si Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänqä eqiyänji, ii ävquatämäutñqänä yamwiqä huitañä-huitañä isua kimenä. I kimeqä dinqe äwimasiyätinä, quuvqä yänänäqñqä eqiyätinä, anä hanä hea ique-ique pmeqeu matñqenqä yänä qñganñä. Si tqä quuvqä heqiyqenqä, ämaqä kuapänänqä iuqä hiñuä iqi awä tquanñänqä, Goti Hanjuwä Iqu, si anä hanä hea ique-ique pmeqä iu matñqenqä, atäunjuä ae ätekqe.

¹³⁻¹⁴ Goti nätmätqä eeqänänqä iu Hänä-pmeqä-vqä Iqueätä, itanqa Jisasi Kraisi, Pondisi Pailoti iqueä hiñuä iqi yänänäqñqä ätqäüä, kukñuä zä maeqä, awä qäyunä ätkqä Iqueätä, hiñuä iqiñji, nyi si tiñjä ätätinä isñqä äktqä. “Nyi kukñuä eeqänänqä ämetñqä iñji, ‘suqä quuvqä hui miqä-qunä iunä qänaknänji, hea neqä naqä Jisasi Kraisi Iqu anqumä äpätqänqanqä iqämqänä,’ ätätinä, kukñuä guä mäsäueyä” äktqä. ¹⁵ Jisasi Iqu anqumänji, Goti Hanjuwä Iqu ätätä ekqä du ätnänqäñji inga timäuniqe. Goti Hanjuwä Iqu Yänänäqñqä Naqänänqä-tänqä-qu eä, itanqa nätmätqä eeqänänqä iñji änguanänqä inä Miqä-qu eä. Iqu anä-himqä miqä eeqänänqä iquauqä Ämiqä-qu eä, ämaqä naqä äpmeñuä iquauqä Naqä-qu eä. ¹⁶ Iqu Iqueqä-kiuänji mapäkonqä eä, Iqu we-hunqä aanä naqänänqä iqi äpme, itanqa ne Iqu-tänqä qäqicijñji mäwqä pa enu. Iquenji, ämaqe hiñuä mäqunquä pa ipnä. Iqueqä yänänäqñqä naqänänji, qäpu maeqä yätqe. Inji ne hea ique-iquenji, Iqueä yoqenä haqä maeqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä ämaqä mbqä kuapä-tänqä iquauñqä

¹⁷ Ämaqä mbqä kuapä-tänqä iqua, qu suqä tiñjä du iqäpñqä manä tutñqä äktqä. Qu, “Ne naqä äpmeñunä” kñuä ämepu, yoqä haqä ämamänäpu, nätmätqä qui imäknäniqä dunqä, “Tutanji ne quami, änguanänqä pmeniqueqä” kñuä iñji, mämeqä pa ipñqe. Oee! Inäqe qu iñjä pmapnuwänqä etanqutqe, kñui Goti Hanjuwä Iquenyqänä indqänqñqe. Ne quami änguanänqä pmeniqunqä, Iqu nätmätqä eeqänänji änatapanä. ¹⁸ Qu suqä ängüä dunji qänaknä ipu, ämaqä nätmätqänqä äwa itqätanqñuä iñji, yätamäqä vqäpñqe. Qu kñuä tii indqämbñqe. “Nätmatqä änguanänji, ñqä mbqä manä. Nyi suqä ämaqenqä änyinyätä, yätamäqä vqä iquvi.” ¹⁹ Qu iñjä ipu äpmeñuwi, nätmätqä änguanänji qänaknda yätamäqä vñiqe, ämapnä. Iñjä dutanji, qu quami, aanä änguanänqä du pmeñuwi.

Kukñuä yäpaki

²⁰ Timoti iquki, nätmätqä eeqänänqä Goti Hanjuwä Iqu äktapqäqe, qui imäknqänqä, änguanänqä mi. Ämaqe, qu mañqä epu, kukñui, Goti Hanjuwä Iqueä naqä-qakui hma etanqä, hiñgi qämä-qämä ipu ätätqänqñqe, “Tä qeyqä” ätäpu, tqanqñuä dunji, qätä mäwiyyä pa iqätinä. ²¹ Ämaqä hñqua näqñqä iñjä epu, suqä quuvqä naqä-qakuänänqä heqiyqä dunji ävquatämäutqänqä.

Inji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuä hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakñi 2 Timoti iquenqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hijuiqänä iquvi

Timoti iqu, Poli iquä wäunuä anä iminjyā iinqe. Iinjā etançi Poli iqu, suqä ängüä iu qänaknä iquätñqä motquetñqä, tuwanuä tä äqiyätä, Timoti iquenyqä ävawqatkqe. Timoti iqu iqueqä-kiuäñqce, “Nyi wäunuä tä imäkmqe, qäyunänjunä manä” kñuä indqänätä, hanuä mäwiqä itä, ga Jisasi Iquenyqä kukñuä ängui awä tuätñqä wäunui, mäwquatämäuqä yätñqä, ätuätä äqäkqe. Iqu Goti Iqueqä kukñuä eeqänäñi qänaknä itä, ämaqe hanä-iqetä, täñä-hunqetä, ique vqançppqä qäyä etançuti, wäunuä Goti Iqu ique äwikqe, yänä äqänätä, imäquätñqänänä.

Timoti iqu, ämaqä kñuä ängüä maeqä iquauqä kukñui, qätä mäwiyqä iquätñqä, ätuätä äqäkqe. Ämaqä iinjā iquauqä kukñuä iu qätä äwiyätqänuwä iqua, quwqä häñä-pmeqe, qui imäknänqiyä. Inji, iquauqä kukñui qätä mäwiyqä itä, Poli iqueqä sugenqä kñuä äñguä indqänätä, qänaknä iquätñqce. Poli iqueqä suqe, quuvqä yänänäqñqä heqiyqetä, äwqä-qeiqi inqetä, huiziunqä kiinjā wiñqetä, itanğa hanä-iqä äki-äkitanjitä meqä iyi.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu, Iqueqä kukñuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñji. Iqu, “Ämaqce, Kraisi Jisasi Iquesanji, häñä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä” ätätä kukñuä guä ae ämäsäuekqenqä, nyi iinjā awä tqämqä änändowatkqe.

² Timoti, ñqä ymeqä enqä-panä etançnä, sinyqä kiinjā änyinätñqä iquki, nyi tuwanuä tä sinyqä ävawqatqä. Goti Hanjuwä Apiqutä, itanğa Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmätqä äñguänänäñi hijñi vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kukñuä ängüä we-hunqä-tänji a qätätñqce

³ Nyi ñqä awäka hijuiqänä iminjüwä-pa, Goti Hanjuwä Iqueä hijuä iqñji, suqä quvqä hui maeqä ängüä eämä, Iqueä wäunuä imäkätñqce. Nyi Iquenyqä täaqä hijunji heatqä ätätmänçanji, Timoti iqukiñqä kñuä ämetmä, Goti Hanjuwä Iqueni, sinyñqä ‘änguiqä’ ätuätñqce. ⁴ Si nyi kñuä äñqäkñijñqä kñuä ämetmäñçanji, “Nyi iquesa yeeqä nyinätñqce, ançumñji, hijui äkñga qunmniqätiyä?” kñuä indqänätñqce. ⁵ Si quuvqä naqä-qakuä iinjā, tqä tai Loisisä, itanğa tqä tñai Yunisisä, imbaqi eqäminjyā-panji, täñçanji si-pqe asä ii inä etançi, näçñqä ämenä.

⁶ Si quuvqä iinjā eqiyätqänä iunji, mäwquatämäuqä pa itnä, tiinjā imäkätñqä diñqä änyinjñi. Nätmätqä äñguänänä, nyi nyaqä hipa haqeqi kiyqanğa, Goti Hanjuwä Iqu äktapqä ii, tä enqä-pa ekukua mäpäwiqä pa itä, hänaqä naqä sätnqänä ançumä ikinjäu. ⁷ Si maçñqäta? Goti Hanjuwä Iqu dñä änätapkqä ii, ne nätmätqä hñquenqä zä iqänqä mänätapqä ikqe. Iqu yänänäqñqä inemäkätñqenqätä, suqä ämaçenqä kiinjā äwiñqä iqu ämetunqenqätä, itanğa neqä-neuä suqä quvqä mäñdi äkittqiyätänä pmetatunqenqä, dñä ii änätapkqe. ⁸ Inä-qae si womba itnä, ämaqä dñji, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä awä motqä miqä pa, awä ätuätñä, itanğa nyi Iqueqä wäunuä iuta guä pmetançenqä womba isi, oee. Si Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä iuta ätqänä, kukñuä ängüä we-hunqä-tänji, awä ätätnä, hanä-ique nyitä anä ämequa. ⁹ Iqu ne ançi häñä inequmuatätä, Iqueqä ämaqä etatunqenqä täaqä änatkqe. Iinjā di, Iqu ne suqä äñguänänä di imäkätqätançquä iuta minemäkqä ikqe. Oee. Iqueqä äwiñqä dutanji, Iqu nenqä äwinyätä äñgui hinginä inemäkqce. Iqu nätmätqä eeqänänäñi mimäkqänçga, Kraisi Jisasi Iqu äquvepätä, ançi änyä-hänä inemäkäninjçenqä, kñuä ganä iwäsäuekqe. ¹⁰ Täñçanji Kraisi Jisasi Häñä Inequmuatqä Iqu ätimäukqetäñji, Goti Hanjuwä Iqueä äwiñqä-pqe ätnänä iqi inä ätimäuqi. Äpäkonqä iqueä yänänäqñqce, Kraisi Jisasi Iqu mäñdi äkittqiyätä, ämaqce, qu häñä hea ique-ique pmeqä mapnuwänqenqä, kukñuä äñguä we-hunqä iquesanji, näçñqä ae äwikqe.

¹¹ Itanğa kukñuä ängüä we-hunqä-tänji iquenqce, Goti Hanjuwä Iqu nyi, Iqueqä wäunuä-wiyqä-qunä eämä, Iqueqä kukñuä awä ätätmä, näçñqä-vqä-qunä emqä ätenjikkqe. ¹² Itançi hanä-iqä eeqänänäñi, nyi ämetqänä. I ämetminqä, nyi womba miqä pa itqänä. Nyi womba miqä pemä itñqce, ii Ämaqä nyi näçñqä emä, Iquenyqä quuvqä

eqiyätmä iutayi. Iquenyqe, nyi näqñqä naqä-qakuänä tiñjä enä. Iqu nyingqe, 'Nyaqä wäunui, iqu äñguä miñqiyä' kñuä äme, nyaqä hipa iqi ekqä iunji, Iqu Kiqä-kiuä hea yäpakänganqä äñguänä inä ämitñqe, qui mimäkñqä yänä.

¹³ Timoti iquki, nyi kukñuä eqänänjä äktätñqä iunji, ävquatämäutnä, hänaqä huiumända möwqä pa, a yänänäñqä qätätñqe. Kukñui, häñä tamqänänjä hmanji. Naqä-qakuä, Goti Hanjuwä Iquenyqä ätnä. Inji, quuvqä heqiyqetä, itanga suqä ämaqeuñqä äwiñqetä, Kraisi Jisasi Iqu änatapqä iunji, ii-pqe si a yänänäñqä qätätñqe. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä äñguä iqueni, "Iqu ämiñqiyä" kñuä vqanji, saqä hipa iqi ekqe, si äñguänä miqätñqe. Si äñguä ämitqäñi, Dñä Äñguänänjä, neyaqä yäpä imä äpmeñqä Iqu, yätamäkqä kiyquänä.

¹⁵ Si näqñqe, ämaqä, qua Eesiya iu pmeqä iutarjä hñqua, eeqäpnä tuwä änmäuqanqa, Pikelusi iqtä, Hemokenesi iqtä, iquaqu inä änmäukiyi.

¹⁶ Onesipolusi imbquatä, ämaqä imbuauä anä iu anä äpmeñuwä iquauñi, Naqä Iqu qeqä imänqeuta äñguä iwimäkätñqenqä, nyi tääqä ätuätqänä. Nyi guä pmetanqenqä, iqu womba miqä itä, nyiñi, yeeqä aanä kuapanä iny-imäkätqätanqenqä, nyi tääqe iuta ätuätqänä. ¹⁷ Iqu Romä ätimäuqe, nyingqä qävqä ikiqänjaqänäqe, hñga ämähqumuakqe. ¹⁸ Naqä Iqu, hea yäpakänganji, iqueni, Iqueqä qeqä imänqeuta äñguä iwimäkäniqä diñqä tääqä i ätuätqänä. Iquenyqe, si näqñqä äñguänänjä äyä eännä. Iqu anä-himqä Epäsäsi du äpmeqänjanji, huiñqä-huiñqä yätamäkqä nyiyqä-qu äpmaminqe.

2

Hanjä-iqä qäyä ämetnä, wäunui yänänäñqä imäkqenqä

¹ Timoti nqä ymeqä iquki, si Kraisi Jisasi Iqtä ämuänätinä, Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi ämaqqueu, aanä yänänäñqänänjä tqäutanqnä. ² Itanga si nyi ämaqä kuapanänjä iuqä hiñuä iqisanji kukñuä awä tuätqätanqä qätä änyiyätqänji, ii si ämaqä quuvqä äwiyanä iquau-mända awä tquätñqe. Iwä iqua ämepu, ämaqä huizi du-mända, awä inä tquäñqä.

³ Si Kraisi Jisasi Iqueqä mäkä yänänäñqä iqä enqä-pañä-quki eänji, si-pqe hanjä-iqe, qäyä kimeqanquti, wäunüä yänänäñqä iqätñqe. ⁴ Ämaqä wäunui, mäkä-iqä iu imitätqä hñqu, iqueqä wäunüä iu äväma, huizi iqua imäkätqätanquwä iu, anä miqä yänä. Iqu iqueqä ämiqä ique, yeeqä iwimäkätñqe, wäunui iqueqä itäqä iunä iquänä. ⁵ Itanji, ämaqä hñqu, häñä qanä tnänjä uwqä iunji, häñä iqueqä suqä iu qänaknä miqä iqäqe, qu nätmätqä ämaqä hiñuiqä timäuqanqä iquenyqä epqe, iqu mämeqä yänä. ⁶ Ämaqä hñqu, enyqä miqä wäunüä itä, ymisanä äqutätä ämimitätqe, ämaqä huizi duqe änyä qäyä etanji, iquee ganä yäuä iqanqa ämetä äñguänä. ⁷ Iiñiqä, nyi si kukñuä tä äktqäqä iquauñi, mävquatämäuqä kñuä yqänä metanqnä. Inji Naqä Iqu, kñuä iqä äñguä huisä, kiqä quatitä, inä ktapquänä.

⁸ Si kñuä maeqänä hiñgi mitqäqä pa, kñui Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä metanqnä. Iqu Dewiti iquesanä Ique, Iqu äpäkonätä anji änyä-hänjä äyä ekqe. Nyi kukñuä äñguä we-huñqä-täñi awä ätätmänganji, "Iqu iñä-iñqe" ae äyä ätätñqe. ⁹ I qenqe, qu ämaqä quvqä iqanquwä iquau itqueqänänji, nyi hanjä-iqä ändapäpu, guä äpmuatenjiyätqänä. Injäqe qu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, guä makiqiyäueqä ipnä. ¹⁰ Nyi kukñuä iquesa yänänäñqä ätqäumä, hanjä-iqä eeqäpnäñi ämetänqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hitpnuwänqänä, Kiqä-kiuä atäunüä ae ätekqä iquau yätamäkqänqä ämetqänä. Qu anqumä änyä-hänjä eepu, häñä hea ique-ique pmeqe, Kraisi Jisasi Iquesa inä ämepu, äñguänänjä pmeqänqä kñuä nyiyqanji iutayi.

¹¹⁻¹³ Kukñuä tiñjä tä, aanä naqä-qakuänänji.

Äyä, ne Iqtä anä äpäkonatque, ne Iqtä häñä äpakä inä pmetaniqueqä.

Äyä, ne yänänäñqä ätqäuanä, hanjä-iqä eeqänänji ämamitatque, ne Iqtä ämiqä anä inä pmeniqueqä.

Äyä, ne, "Ne Jisasi Iqueqä-qune hmanjqä" tqanuatque, Iqu-pqe nenyqä, "Iqua Nyaqä hmanjqä" täniqeqä.

Äyä, ne ätatqu-pa mimäkqä qäyä itanqä-qe, Iqu Iqueqä ätätqä-pa imäkquäniqe qä. Iqu ätkqä iunji mävquatämäuqä, kñui yqänä metäniqe qä.

Goti Hanjuwä Iqu tqä wäunuiñqä yeeqä yätñqe, yänä qänqñqe

¹⁴ Qu nyi kukñuä tätqätanqä iunji, mävquatämäuqä danä, kñuä yqänä indqänätñqänä tuätäqisqä iqätñqe. Qu kukñuiñqä mäkä maqäyäuñqä-pa iqänqänä, si Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqini, manä tqanqnä. Qu iñqä mäkä äqiyäunätqänjuwi, squä mapñqe? Nätmätqä hñqu mämeqä ipnä, ämaqä qätä äwipqä iunä qui imäkqä

eä. ¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu hinuä äkqänätä, tqä wäunjuinqä yeeqä yätñqe, si wäunju yänänäqñqä iqätñqe. Iinjñqe, si wäunjuä imäktqänä iunqe, womba miqä itnä, kukñuä naqä-qakuinqä zä meeqä, awä jänänä tquätñqe. ¹⁶ Ämaqe kukñuä quvqe nätmätqä hñqu tämapñqänä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqu mäwinyätanggeu ätquwi, si wa äunä, tqäqi tqätangñä. Kukñuä iinj, ämaqä qui imäqñgñi, qu Goti Hanjuwä Iqu-tänä qäqiqi mäpmeqä, Iqueni äväma, kinä näñi upnä. ¹⁷ Kukñuä quvqä iinj, mätaäqä ämaqä hñquesañi, hñque-mända maqänä ätkamäuqä-panä asä iinj. Ämaqä kukñuä quvqä i mñqe, Himeneasi iquätä, Piletusi iquätä, iquaquvi. ¹⁸ Ämaqä iquacu, “Goti Hanjuwä Iqu ne ae änevauqumuatkqä-qae, angumñi iinj mimäqä yäniqeqä” ätäsiyängñä qänqñä, kukñuä naqä-qakuä iunji ävquatämäusinyä, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi dunji, qui imäkkiyi.

¹⁹ Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqe, äpakä pmetññeqñä anä-siyandqä enqä-pa, yänänäqñqä ae äqutekqä yqänä ätqäuä. Siyandqä iunji, Iqu tuwanjui tiinj äqäqke.

“Naqä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iunqe, Iqu Iqueqä-kiauä näqñqä eänä” itanga,

“Ämaqe, ‘Ne Naqä Iqueqä ämaqä eänünä’ ätätqänjuwi, qu suqä ququvqä dunji, tuwä wiyqänqäuä” ätätä äqäqke.

²⁰ Anä naqänänä iunji, hevqä häkä huitanä-huitani witänä. Itanga hui hikä golqätä, silpatä, imäknqe witänä. Itanga zä-mñä qñqetä, quaetä imäknqä-pqe witänä. Nätmätqä iinj, hui äñguänänä eä, hiunji naqä-gañ meqänqä witänä. Itanga hui äñguänänä ma, hiunji hñjñqänqä meqänqä witänä. ²¹ Inqe, kukñuä quati tiinj. Ämaqä hñqu suqä quvqä dunji, tuwä äwiyätä, ikikinyänä äpmeñqä iqu, nätmätqä hiunji naqä-gañqä ii äwinqä-panä iinj. Iqu Naqä Iqueä wäunjuä iunä itä, wäunjuä iunji äñguä iqä-qu eä, itanga wäunjuä huizi, Naqä Iqu Iqueqä hipa iu hiqanqutqe, inä iquätñqänä, näwi imäknä pmetnä.

²² Timoti iquki, hikñä-hitqä iqua suqä quvqä imäqäpñqänänä itqätangä äqunäñi, si-mända tä enqä-pa kmänyämäqñqä, wa äunänqga pmetanqñä. Ämaqä aanä jänänänjuki, quuvqä naqä-qakuä heqiyquki, suqä ämaqenqä kinqä iqu meqä-quki, itanga suqä äwqä hanjuä inqe meqä-quki hisñqe, yänä qänqanqñä.* Sitä anäñi, ämaqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, äñguänänä imbu, Naqä Iquenyqä täaqä ätätqänjuwä iquätä iqäpñqe. ²³ Ämaqä, nätmätqä hñjua-hñjuanqä näqñqä meeqä, qämä-qämä ipu, kukñuä quvqä tqanqñuä iquauñi, qätä mäwiyqä eänänä, päkäpäkä iqätñqe. Si näqñqe, ii ätäpiyä dutañi, äkasuwä tmbnä. ²⁴ Naqä Iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, ämaqä eegänänä iquätä, äkasuwä matñqä iquänä. Oee. Iqu qunqä äwqä tnänä maqänä mimäqä itä, äñguä iwimäkätä, näqñqä vquänä. ²⁵ Ämaqä kukñuä dunji qätä mäwiyqä ipu, wäunjui mäñdi kittiqñqanqñä iquauñi, iqu qutä wäunjuä qeiqinyä itä, quwqä suqä jänänänji hma etanqñeqñä näqñqä vquänä. Iqu iinj imäqñqanqñqe, Goti Hanjuwä Iqu yätamäqä vqanqñuti, qu quwqä suqä quvqenqä womba ipu, kñuä äkunmäknäpu, kukñuä naqä-qakuuqä qakuinqä näqñqä mapñqäpi, ä mämeqä ipñqäpiyä? ²⁶ Ämaqä tqua, qu Setänä, Goti Hanjuwä Iquätä mäkä-hunqä iqueä guä du äupu, iqueä äwinqä dunä imäkätqänjuwä-qae, qu kukñuä meqanqñqe, kñuä jänänänji äwimetä, angumñi iqueä guä dunji mauqä yänä.

3

Suqä quvqä, hea yäpakänqga timäuniqenqä

¹ Inä-qae, si näqñqä tiinj esñqe. Hea yäpakä hiätñqänqñi, hanä-iqä aanä quvqä huitanä-huitanä di timäuniqe. ² Ii suqä tiinj iutayi. Ämaqe, quwqä-quwänqänä äwinyätä, mbqä kuapä mapñqä äwinyätä, quwqä yoqenä haqeu ämaenäpu, ämaqä mänqe, ‘quvqä-qaeeqä’ ätäpu, quwqä kunaqä-kununjuauä kukñuä, qätä mäwiyqä hñqñsanä ipu, äñguä iwimäqä dunji, ‘änqñiqä’ mätkuä ipu, itanga Goti Hanjuwä Iqueni tuwä wiyqänqñä. ³ Qu ämaqä huizi dunqä huäqä maumäqä ipu, iwäsäumämbiyänqñi ‘oänä’ ätnäpu guä mämaqñqä ipu, ämaqä huiunqä kukñuä quvqä ätäpu, kñuä ganä mämeqä äwqä äwivauqñqä iqinyä hämänänä imäkäpu, qui näwenyä iwimäkäpu, itanga nätmätqä eegänänä äñguä isuanqñqe, mäwinqä iquänä. ⁴ Itanga qu quwqä näueqä iquauñqe, täkqä ämaepu, sugu miwäsäuqä quvqä maqänä imäkäpu, ‘Huiziu ämäwqätäunjunä’ kñuä indqänäpu, nätmätqä qua iutanji yeeqä iwimäqñqanqñqä kñuä inqänä ämapu, Goti Hanjuwä Iquenyqe mäwinqä iquänä. ⁵ Iqua quvqä iqinjacämbiyi, äñguä-quanä imäkmbu äwäpu, Goti Iqueä yoqe haqä meeqäpñqä ipiyä-qe, Iqueqä

* 2:22 1 Timoti 6:11

yänänäñqçe, wänqä qäpu maeqä-quai. Iinjä-qae, si iquatäñi, anä mäpmeqä, tqäqi pmetanğnä.

⁶ Ämaqä iutanjä hñqua, apäkä kñuä iqä äñgui maeqä iuauä anju äpeyäpu, kukñuä quanği, äñguä enqä-pa ätäpu, iuauqä kñui qui imäkätqänä. Apäkä iua, iuauqä kñuä innji, kñui suqä quvqä huitanjä-huitanjä imäqäpñqenqänä ämapu imäqänjaqämbiyi, buayä hikä enqä-pa ättqämbu äpmapu, hanjä-iqä naqänänjä ämetqänä. ⁷ Iua hea ique-iqueñi, näqñqä mapñqänä, kukñuä huitanjä-huitanjä qätä äwiyäpiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuinqe, näqñqä äñguänänji mämeqä itqänä. ⁸ Ämaqä suqä e imäkätqänjuwä iqua, Janesi iqtä, Jambresi iqtä,* Mosisi iqueä wäunjuinqä enyqä imäkäsinyä, mäñdi äkittqäuminjiyä-panji, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuinqe, asä ii imäkätqänjuwä. Itanğa quwqä kñuä indqänqä innji, kñui suqä quvqä dinä imäqäpñqänä äwinyä. Quwqä quuvqä heqiyqe, jänänänjä maeqä enqçe, qu äñguänänji matimäuqä ipnä. ⁹ Qu kukñuä naqä-qakui kittqiyänä-tpu itqätanğuwä-qe, quwqä wäunjuä quvqä iinj, naqänänjä matimäuqä yänä. Ämaqe, iquauqä suqe aanjä qämä-qämä injä naqänänjä etanği qumbnuwi. İi ämaqä hiñjuiqänä iqua, Janesi iqueqätä, Jambresi iqueqätä, suqe, aanjä qämä-qämä injä äqunminjuwä-payi.

Goti Iquenyqä näqñqä ämakñi, a yänänäñqä qätqenqä

¹⁰ İnjä etanğqä-qe, si hiñuä äñqänminjñqe, näqñqä tiñji ae äyä eäğnä. Nyi gokä-apäkä du näqñqä ävätñqenqätä, suqä äñguä nyi imäkätñqenqätä, qanjä äänä ävätñqenqätä, quuvqä äänä eqiyätñqenqätä, hanjä-iqä qäyä ämetmä, äwqä hanjuä änymä äpmeñqenqätä, ämaenqä kiñjä änyinätñqenqätä, hanjä-iqä ämetmä-qe, wäunju mäwquatämäuqä itñqenqätänji näqñqä eäğnä. ¹¹ İtanğa nyi Andiyokä, Aikoniyamä itanğa Listiya du pmetanğa, ämaqe, suqä quvqä inyimäkäpu, täñjä-hunqä ändapminjuwñqe, eeqänänji si näqñqä ae äyä eäğnä. Nyi hanjä-iqä iuta hma emqä etanğqä-qe, Naqä Iqu wätamäkqä änyiyätä, hänjä inyimäkäqumuatekqe. ¹² Aanjä naqä-qakuänänji. Ämaqä, Kraisi Jisasi Iqueä epu, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäqäpñqänä winyätanğqä eeqänänjä iquauñi, qu quuvqä itqueqäpnuwi. ¹³ İtanği ämaqä quvqä iqä iquatä, itanğa ämaqä “Nyi iinjä-iñjunqä” quanğä-tqä iqua-pqe, iquauqä suqä quvqe wänqäpu äwämitätqe, aanjä quvqä di winiqe. İqua ämaeqä kñuä indqänqe, hiñgi-mända guä enqä-pa eyqiyäma äumipqe, iquauä-pqe asä e inä wäniqe. ¹⁴ İñäqe si kukñuä tä qenqä näqñqä ämetnä, quuvqä yänänäñqä ae eqiyätqänjä iñji, enyqä itnä mäwquatämäuqä pa. Ne ämaqä näqñqä äktapqä äpätunquä iqunenqä näqñqä äñguänänjä eäñi, kukñuä iñji mäwquatämäuqä pa. ¹⁵ İtanğa, Goti Hanjuwä Iqueä bukä du äqänänqä iunqe, si ymeqä wänqänğa näqñqä ämakñunqä-pqe, näqñqä inä eäğnä. İñji kukñuä e ätnänqä iñji, si näqñqä äñguänänji ämetnä, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqämittqe, Goti Hanjuwä Iqu angumä ikitmetä hänjä iququuatäniqe. ¹⁶ Kukñuä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqueä bukä du äqänänqe, Goti Iqu kñuä äme, Iqueqä yunju tuwanjuä ii äqäkuwä iquau äwquatkqe. İtanğa Iqueqä kukñuä iñji, ne gokä-apäkä iqunenji, Iqueqä naqä-qakuinqä näqñqä nätapquänä. Neqä kñuitä, suqetä, jänä mäwiqä enqä dñji, ätnänqäqi ämaitä, jänä inemäquänä. İtanğa Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqñi, suqä jänänänjinä imäqatunqenqä näqñqä inä nätapquänä. ¹⁷ İñji ne Goti Iqueqä wäunjuä imäkqä iquene, Iqu iñjä inemäkätñqe, ne wäunjuä äñguä äki-äkitanji eeqänänjä imäkatunquä, näwenyä inemäkänä.

4

Kukñuä äñguä we-hunqä-tänji awä tqätñqe

¹ Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqisä, itanğa Kraisi Jisasi Iqueä hiñuä iqisänji, nyi manjä yänänäñqä äktqä. İtanğa Jisasi, ämaqä ae äpäkonätqänjuwä iquautä, hänjä äpmeñjuwä iquautä, iwäsäuniqä Iqu anği äpätä, nätmätqä eeqänänji hea ique-ique miniqä etanği, nyi manjä yänänäñqä ii, tiñjñqä äktqä. ² Kukñuä äñguä we-hunqä-tänji awä tqätñqe. Ämaqä iqua qätä äkiyäpu ämapñqäpiyä, ä mämeqä ipñqäpiyä-qe qäyä etanği, si awä tqätñqe, näwi imäkñnä pmetanğnä. Quwqä kñuitä, suqetä, jänä mäwiqä injä dñji, jänä iwimäktñqe, ätnänqäqi ämaitnä, äkasuwä tquanğnä. Suqä Goti Iqu äwinyänqä dunä imäqäpñqänä yänänäñqä iwimäqanğnä. Si e imäkätñanğani, quñqä äwqä tnänjä maqänä mimäkqä pa itnä, weiqinyä tquanğnä. ³ İi imäqätñqä äktqe, nyi tiñjä timäwäniqä duta äktqä. Qänakndanji ämaqe, qu kukñuä naqä-qakuinqä näqñqä wätqätanğuwä iquauñi, qätä mäwiqä danä iqäpnuwi, oee. Qu, “Ne kukñuä huitanjä-huitanjä tñanğuwä di qätä äpakä äwiyquanä” kñuä ämepu, ämaqä kuapanä itmepu, iquauä kukñui qätä wiqäpñqänä äwqäqämetpnuwi. ⁴ Qu kukñuä naqä-qakuä ätnänqä

* 3:8 Anğumä İtmäqä 7:11

iunji, qätä mäwiyqä danä, tuwä äwiyäpu, qäte, eqä kuknuä huitanä-huitanä iu-mändä wiyqäpnuwi. ⁵ Inäqce si hea ique-iquenjä di, knuä änguanänänänänä indqänänä pmetanänä. Täñä-hunqä hanä-iqä ämetqäni, meqanänä. Wäunjuä kuknuä ängua we-hunqä-täñi, awä-tqä eänä imäkätqänä iunji, imäkqanänä. Itanğa wäunjuä huizi, Goti Hanjuwä Iqu äktapätñqä ii-pqe, ii si mäwquatämäuqä, eeqäpnä imäkqätñqce.

⁶ Nyinyqe si näñqce, nyi häñä mäpmeqänänä imänä, winqä-eqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäwa yäpakä imäkpnqänä equatimäutqänjuwä-panji, nyaqä häñeqce, iinä päwinä. Itanğa nyi nqä anä näweqämqä umqenqä, kinä näñi mäwiqä iqi, qäqiqi etanği ätqä. ⁷ Nyi Goti Iqueä wäunjuñqä mäkä yänänäñqä iqa äquvepätñqä-qae, täñganji nyi wäunjuä iunji äpakä mimäkqänänä, nyi kiqä hiqñqä iunji ae ätimäuqä. Hiqñqä iu timäumqce, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäñqä eqäka äquvepätñqce. ⁸ Täñganji nätmätqä, ämaqä hiñuiqä timäuqanğqä iquenyqä äwinğqä iunji, nyi ämamqänä näwinyä äwi. Naqä Iqu, ämaqeqä suqenğqä Jänänänä Iwäsäuqä-qu etanği, hea iwäsäuqanğanji, Iqu nätmätqä iinji nyi ändapätä, "Ämaqä jänänänjukiyqä" däniqe. Nätmätqä iinji, Iqu nyinä mändapqä yäniqe, oee. Ämaqä, Iqu ätänänäqi timäuniqenğqä äwinyätä, hiñuä äqämbu pmamitpqä iquauñi, Iqu inä väniqe.

Polii iqu, Timoti iqueni, "Maqänä nyimayä" ätukqenğqä

⁹ Si nyi hiñuä maqänä manğändñqä yamwiqä i. ¹⁰ "Maqänä biyä" ätqce, tiinğä etanği ätqä. Ämaqä hui nyitä anä mäpmeqä eñu. Demasi iqu nätmätqä qua täutaninğqä kuapanä winyätqätanği, anä-himqä naqä Tesälonaikanğqä änyivämakqce. Itanğa Klesensi iqu qua Galesiya iunğqä änyivämeqanğa, Talusi iqu qua Dalmesiyangqä änyivämakqce. ¹¹ Nyitä täqi anänji, Lukä iqtä, yeqä yeuänä äpmeñue. Si Makä ique itmetnä, qäquauñgui anä quvepinyä. Iqu wäunjuänğqä enyqä miqä itä, nyi yätamäkqä nyiyquänä. ¹² Tikikusi iqueni, nyi Epäsäsi iunğqä ae ändowatkqce. ¹³ Si äquvepätñanğanji, nyaqä gquä quäuqä, anä-himqä Troasi du, Kapusi iqueqä anä iu äquväteqä äpkqce ämetnä, itanğa tuwanjuä, yaqueqä huiwä du qñqä iquatä, bukä huizi iqua-pqe qäsä ämma quvepu.

¹⁴ Ämaqä ainqä imäkätñqä iqu, iqueqä yoqe Aleksandä ique, iqu nyinji, aanğä ququvğä indquaminğce. E indquaminğenğce, qänakndanji Naqä Iqu kima väniqe. ¹⁵ Iqu neyaqä kuknuä dunji, äkittqämätä iminğqä-qae, si-pqe ämaqä iqueni wimasi.

¹⁶ Änyä haqanğa nyi kuknuä jänä imäkqä iqueä hiñuä iqi ätqäumä kuknuä tqanğanji, ämaqä hñqu nyi yätamäkqä änyiyätä, kuknuä hui kima tuätñqce, nyaqä tuwä iqi matqäuqä ikqe. Oee, qu eeqäpnä zä änyivämakuwi. Qu e indquakuwinğce, Goti Hanjuwä Iqu kima mäwqä yätñqce, nyi Iquenyqä tääqä ätätqänä. ¹⁷ Inäqce Naqä Iqu Kiqä-kiuä nyitä anä ätqäua, nyi yänänäñqä inyimäkkqce. Iqu e inyimäkqanğa, nyi kuknuä ängua we-hunqä-täñi, awä qäyunä tquanğa, itanğa ämaqä Israitqä qäyä etanği huizi iqi ätqäuminjuwä iqua, qu eeqäpnä qätä äwikuwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu nyinji, laiyonğä iqueqä manğä iuta änuwetäutä häñä inqumuatkqce. ¹⁸ Itanğa Naqä Iqu ämaqce, qu quvqä huitanğä-huitanğä indquenätpu iqanğuwänğanji, Iqu mändi äkittqiyätä angumä häñä inqumuatätä, Iqueqä anä Kiqä-kiuänä miqä yätunğqä, änguanä ändma yäniqe. Iinğñqce, ne Naqä Iqueä yoqe hea ique-iqueni, haqä mamäuquatuñquänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

¹⁹ Timoti iquki, nyi "Henyqä hui mimäuqä inänä" tä ätqäqce, ämetnä, Presilai, Akuila iyaquisä, ga Onesipolusi imbuquauä anğä iu anä äpmeñuwa iquautä wi. ²⁰ Erastusi iqu, anğä-himqä Korinä iu mävämeqä, yqänä äpme. Itanğa Tropimusi iqu, täñğä-yaqä meqanği, nyi iqueni, anğä-himqä Miletusi iu ävämakqce. ²¹ Si täqinyqce, yunjuä yänänäñqänä äqunätä, iiqä tğänğqä, maqänä quveptqänä yamwiqä i. Yupulusi ique, Pundensi ique, Linusi ique, Klotiyae, itanğa quuvqä heqiyqä huizi iqua-pqe, "Ne sinyqä hui mimäuqä inunä" äktqä.

²² Naqä Iqu, tqä quuvqä imä äpmetänä. Iqu Iqueqä qeqä imänğeuta hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Talusi iquenqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Talusi iqu, ämaqä Israitqä iutanä-qu hmanji. Itanji iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänä ae eäqetanji, wäunui Jisasi Iqu Poli ique äwikqeuñi, yätamäkqä äwiminqe. Näñqä-tänä iqua, kñui tii indqänätqänä. Poli iqu Talusi iqueni, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänminjuwä iquau mitnqä, qua eqä-pñä awä iqi äwiñqä Kritä iu äwquatämäukqe.

Kinjanäni Poli iqu, tuwanji tii ätätä äqäkqe. Qua Kritä iu äpmeñuwä iquauqä suqe, äñguä manä. Iutanji ämaqä hñqu, qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquau mitnqä wäunuiñqä wiñgangutqe, iqu suqä äñguänänä iunji qänaknä iquätñqeqä. Huizi Poli iqu Talusi iqueni, qoyanä iquautä, äpäyanä iuautä, hikñä iquautä, ä ämaqä wäunüä imäkqä hinqänqä iquautänji, quwqä suqä qäyunänji motquetnqä, ätätä äqäkqe.

Kuknuä yäpaki Poli iqu ätätä äqäkqe, Talusi iqu qokä-apäkiu suqä äñguä pmeññqä motquetnqä iñqe. Qu äwqä naqä-hñqunä imbu, ämaqä huiziquau suqä äñguä iwimäkäpu, äkasuwä matnqä ipu, itanqa kuknuä mäkä mauñqä iqäpñqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli Goti Hanjuwä Iqueqä wäunüä-wiyqä iquänä, sinyqä äväwqatqä. Itanqa nyi Jisasi Kraisi Iqu, kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä Iqunji. Goti Iqu Iqueqä ämaqä ae ätekkä iquauñi, nyi quwqä quuvqä heqiyqä imñi yänänäñqä iwimäkqämqä wäunui ämamä, itanqa nyi iquauñi, kuknuä naqä-qakuä iunji kiqä quatñqä näñqä vqangmdi, iqua näñqä ämapiyä-qae, suqä quvqä mimäkqä, äñguinä imäkäpu, Goti Iqueni yeeqä iwimäkqäpñqenqätä, inä ämenä. ² Iqua häñä hea ique-ique pmeqe, mapnuwänqenqä kñuä indqänäpu, äwqä-qeiqi imbu pmetpñqänä, yätamäkqe i ävätkänä. Iñqe Goti Quanqä Matqä Iqu, nätmätqä eeqänänji mimäkqänqa, “Nyi äwimniqeqä” ätätä, kuknuä guä ae ämäsäuekqe. ³ Goti Iqu, “Tänqanji tä qäyunqä” kñuä indqänätä, ämaqe qu Iqueqä kuknuñqä näñqä mapñqä winyätanji, Iqu nyi kuknuä äñguä we-huñqä-tänji awä tmqä änändowatkqe. Wäunüä tä, Goti Hänä Inequmuatqä Iqu nyinqe, “Iqu wäunui qäyunä imäkquänqiyä” kñuä äme ändapkqe. ⁴ Talusi si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyyi. Goti Hanjuwä Apikutä, itanqa Kraisi Jisasi Hänä Inequmuatqä Iqutä, Iquauqu qeqä imänqeuata hinji vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, ktapinyä.

Quuvqä heqiyqä iquau miqä iquauqä suqenqä

⁵ Qua Kritä iunji, si wäunüä tiinji yqänä imäkätñä pmetñqenqä äkivämakqe. “Wäunüä wänqä mimäkñqä yqänä äwiñqä iunji, jänä imäkätñä, itanqa anä-himqä wänqä iquauñi, ämaqä quuvqä heqiyqä iu miqäpnuwänqe, ämaqä hñquau atäñuä eqävä” äktätmä, äyä äkivämakqe. “Iinä imäktnqä” äktkqe, ii tiinñqe. ⁶ Si hinuä äñguänä äqunätñä, ämaqä suqä tiinä imäkätqänuwä iquau tesñqe. Ämaqeuqä hinuä iqnji suqä quvqä mimäkqä-qua eäpu, apäkä hñqunänä-qeqä qokä-qua eäpu, iquauqä ymeqe Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä eäpu, itanqa ämaqe, “Ymeqä iqua suqä ququvqenä imäkqä-quaiqä” matqä, ämaqä kuknuä tquanguwä iunji hñqisanä miqä qänaknä iqä-qua eäpu, hiätñqe. ⁷ Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä wäunui a äqätätä, Iqueqä ämaqä iunä miqä iqu, ämaqä iinjuqä hinuä iqnji, suqä quvqä hui mimäkqä-qu hiätätñqe. Tiinñqä hmanji. Iqu, “Nyi yoqä naqä täñä-qunä, nqä änyinqä dunä imäkqämqeqä” kñuä mindqänqä-qu eä, äwqä tnänä maqänä mimäkqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäñqe kuapänä manqä-qu eä, mäkänqä miqä-qu eä, womba miqä kñui mbqä dunqänä mämeqä-qu eä hiätätñqe. ⁸ Iqu ämaqä, iqueqä anju timäuqanquwä iunji, äñguänä miqä-qu eä, suqä äñguä eeqänänä iunqe äwiñqä-qu eä, kñuä ganä indqänätä imäkqä-qu eä, suqä jänänänä iutä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä äñguä eeqänänjiutä, qänaknä iqä-qu eä, kñuä quvqä äki-äkitanji wimeqanqge, mändi äkittqiyätä qeiqinyä pmeqä-qu eä hiätätñqe. ⁹ Iqu kuknuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunji näñqä ae ämamitätqä iunji, mäwquatämäuqä danä, quuvqä yänänäñqä heqiyätätñqe. Kuknuä iinji, naqä-qakuä eä, ämaqe qä kñuä indqänqä imñi, qui mimäkqä yänä. Inji iqu näñqä äñguä ämeqä-qae, ämaqeñi näñqä wänqima mäwqä, qäyunä ävätä, yänänäñqä iwimäkänä. Ga qu kuknuñqä qänaknä iqäpñqänä. Hñqua, kuknuä iinji mändi

kittqiyantpu tqanġuwā iquauñi, iquauqā kñuā quvqe, iqu māndi ākittqiyātā, jānānā iwimākānā. Āmaqā suqā aṅġuā iinjā iqā iquau, atāunjuā eqāvā.

Nāqñqā quanġā vqā iquauqā kukñuiñqātā, suqenqātā

¹⁰ Ii nyi tiinjā etanġi ātqā. Qua si āpmeñā iunji, Goti Hanjuwā Iqueqā qokā-apākā iutanji, kuapānāñi qātā māwiyqā ipu, hñġisanā itquetqāñā. Iqua kukñuā hiñġinġā iqua ātāpu, quanġā āmaqā di quuvqā wipñqā ātātqāñuwā iquayi. Āmaqā ii itqāñuwā iutanā kuapānāñi, qu Israitqā iquautanā-qua epu, “Qokā eeqānāñi, huiwi hāuā ktāñqāñqeqā” ātātqāñā. ¹¹ Quanġā e imākāpiyā iutanji, mbqā kuapā-tāñā epñqānā, iqua āmaqā hmbquauqā quuvqā heqiyqā imñji qui iwimākātqāñuwā-qae, hiñjuinā māquñquā pa. ¹² Hiñjuiqānāñi hiñjuā-tqā qua iu qāyutanā hñqu,* iqueqā āmaqā iunġe tiinjā ātāñġe.

“Āmaqā Kritā pmeqe, kukñuā quanġinā tqā-qua epu, hiveqā-yaqueqā hiqiyqā iqua itqāñuwā-pa iqā-qua epu, wāunjuā miqā enyqā āqāmbu nāāñġenā nquaiqā” ātāñġe. ¹³⁻¹⁴ Iqu kukñuā ii ātāñġe, aañā naqā-qakuānāñi. Iinjā-qae si āmaqā suqā iinjā imākātqāñuwā iquauñi, “He suqā ii imākātqāñuwā, quvqā imākātqāñuā” ātuātñā, mañā yāñānāñqā tu. Inji iqua Israitqā iquauqā aeqā kukñuā iutā, ā āmaqā kukñuā naqā-qakui tuwā āwiyātqāñuwā iquauā kukñuā iutāñi, qātā āpakā māwiyqā ipu, kukñuā Jisasi Iquenyqā ātnāñqā iunji, qātā āwiyāpu, quuvqā yāñānāñqā heqiyqāñqānā, iwimāki.

¹⁵ Āmaqā, Goti Hanjuwā Iqueā hiñjuā iqinji ikikinyāñā eāñjuwi, inji nātmatqā eeqānāñi, quñġe ikikinyāñā āwiqā-qae, nātmatqā hui iquauñi, piyanā-weqā miwimākqā yāñqiyā. Injāqe qokā-apākā, Goti Hanjuwā Iqueā hiñjuā iqinji qui imākñqānāñā eāpu, quuvqā maeqiyqā eāñjuwi, quñġe nātmatqā hñġe ikikinyāñi māwiqā eā etanġi, qu ikikinyāñā maeqā ipu, ga quwqā kñuitā, ā quwqā suqā aṅġuinġātā quvqenġātā iwāsāuqetāñi, qui eeqānā imākñnā. ¹⁶ Iqua mañinā, “Ne Goti Hanjuwā Iquenyqā nāqñqā eāñjunā” ātātqāñuwā-qe, iqua suqā imākātqātāñuwā, ne hiñjuā āqunātānā, nāqñqā tii eāñjunā. Iqua, Iquenyqā maqñqā yasāmā epu, hiñġi ātātqāñā. Itanġa iqua āmaqā ququvqānā eāpu, kukñuā qātā māwiyqā ipu, suqā aṅġui mimākqā quvqenā imākātqāñuwā iquayi.

2

Kukñuā qāyunā ātnāñqā iutanā suqenqā, nāqñqā vqanġnā

¹ Qu iinjā imākātqātāñuwā-qe, Talusi iquki, si kukñuā wāñġima matqā, qāyunā ātnāñqā iunji āmetnā, āmaqeuñi suqā iutanā nāqñqā vqanġnā. ² Qokā naqā iquautā, qoyanā iquautāñi, suqā quvqā huitanā-huitanji mimākqā, kñuā yasāmā āmepu, kñuā quvqā āki-ākitanji emeqanġqe, māndi ākittqiyāpu, quami qeiqinyā pmetpñqe. Quuvqā yāñānāñqā eqiyāpu, suqā āmaqenqā āwiñqā iqueni, a yāñānāñqā āqātpu, itanġa hanjā-iqe qāyā emeqanġuti, yāñānāñqā tqāutpñqā tquanġnā.

³ Suqā asā iinjā, si apākā naqā iuautā, āpāyanā ipeutāñi, nāqñqā tiinjā vqanġnā. Iua Goti Hanjuwā Iqueqā yāpā iqī āpmepu, suqā aṅġuinā imākqāñqā tquanġnā. Ga iua iinjā epu, āmaqā huiñġqā tuwāñġi kukñuā matqā ipu, wainqā-eqā yāñānāñqe mañqā, kñuā aṅġuā-tāñā epu, itanġa āmaqā huizi duni, suqā aṅġuinqā motqueqāñqānā nāqñqā vqanġnā. ⁴⁻⁵ Itanji apākā iinjā iua, apāhueqā iuañi, nāqñqā tiinjā vqāñqe. Suqā aṅġuā, iuaqā qokiquauñqātā, ymeqeuñqātā, wiñqāñġe āmepu, kñuā quvqā āki-ākitanji wimeqanġqe, māndi ākittqiyāpu, ikikinyāñā pmeqāñqā āmepu, imbquauqā anji aṅġuānā āmipu pmeqāñqā āmepu, āmaqeuñi aṅġuā itquepu, iuaqā qokiquauñi iuaqā naqā enqā-pa āqumbu pmeqāñqā āmepu hiātpñqā. Iinjā eāñjuwi, āmaqā huizi, qu Goti Hanjuwā Iqueqā kukñuiñqe, kukñuā quvqā hui matqā iqāñqānā.

⁶ Suqā asā iinjā, si hikñā iquauñi, kñuā quvqā huitanā-huitanji emeqanġutqe, māndi ākittqiyāpu, qeiqinyā pmetpñqenqā tquanġnā. ⁷ Inji si tqā-tāuāñi, āmaqā huizi duni, suqā aṅġuinā āyā iwimākātqātāñnā hiñjuā ākqānāpu, iqua-pqe si imākqanġñā asā du, inā imākqāñqe. Si āmaqeu nāqñqā āvātñāñanji, kñuā aṅġuānā āmanā, naqā-qakuā imākātñā, nāqñqe qāyunā vqātñqe. ⁸ Qu “Kukñuā tā quvqeqā” matqā ipñqenqe, si kukñuā jānānāñā iunā āmetnā, vqanġnā. Si nāqñqā iinjā vqanġñā-qae, āmaqā kukñuiñqā mākā-iqā iqua, qu nenyqā kukñuā quvqā tutqā qāpu hui matqā ipu, quwqā suqā quvqā imākmpiqenqā wombainā iqāpnā.

⁹⁻¹⁰ Wāunjuā-wiyqā hiñġinġā iquauñi, si nāqñqā tiinjā vqanġnā. “He hea ique-iqenji, heqā āmeyqā iquauñi, yāpā iqinyā āvāpu, iquauā āwiñqā dunā imākāpu, iquauñi ākasuwā māunyewiyqā, yeeqānā iwimākqāñqā epu, iquauñi mañā quvqā kima mātquāñqā epu, iquauqā nātmatqā hui quwā māmeqāñqā epu hiātpñqeqā”

* **1:12** Hiñjuā-tqā tqu, Goti Hanjuwā Iquenyqā maqñqā eā, kukñui hñqāqisa āmaqē.

tquanngnä. Iqua iinjä eänjuwi, iquauqä ämiqä iqua, ‘Ämaqa tqueni, nyi quuvqä naqä-qakuä äwiyqänä’ kjuä mapnä. Inji nätmatqä eeqänänj iqua imäkäpiyä iuji, suqä iutanjqä-qae, ga ämaqe, qu ne kukjuä, Goti suqä quvqä iuta huätä Inetmeqä Iquenyqä, ätnänjqä näqngqä ävätunquä iuji, qu ‘Naqä-qakuiqä’ kjuä meqäpñqänä.

¹¹ Si näqngqe, iinjä wisngqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, ämaqa eeqänänjunenqä qeqä imänqeuta, ängua hiñgi inemäkätä, suqä quvqä iuta huätä inetmeqe, ätnänäqi ae ätimäukqetanji. ¹² Iqu ii inetmeqä diñqä näqngqä ämenitanji, ne suqä tiinjä imäkquatuñquenqä näqngqä mequanä. Suqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tuwä wiyqä iuji, mämeqä eanä, nätmatqä eeqänänj qua täutanjä iunqä kjuu mämeqä eanä, kjuä quvqä äki-äkitanji nemeqanqce, mändi äkittqiyätanä, ämaqa jänänänjune eanä, Goti Hanjuwä Iqu ne imäkquatuñquä äwinyänqä dunä imäkqänqä eanä, qua täunji tänga pmetunqenqä, näqngqä mequanä. ¹³ Ne ängua iinjä äpmenqce, nätmatqä änguanäninj qä kjuu yänänänqä ämenännga, hiñjuä äqänanä pmetatunqce. Ne hiñju Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä yoqä naqä mänätqetnqä nätmatqä äme, ängumä quvepniqä iinjä, äqänanä pmetatunqce. Iqu neqä Goti Naqä Inänj-qu eä, ne suqä quvqä iuta Huätä Inetmeqä Iquvi. ¹⁴ Iqu ne suqä quvqä eeqänänj iuta anji inetmetä, ikikinyänj inemäkätñqenqä, Iqueqä-kiuä äwiñngqe. Iqu ii imäkkqe, ne Iqueqä qoka-apäkä-qune eanä, suqä änguinä imäkquatuñquänä, yänj qänquatuñquä diñqeyi.

¹⁵ Inji si ämaqa iuji, suqä nyi tä ätqä täuninj qä näqngqä ävätnä, qu iuji qänaknä iqäpñqänä, yänänänqä iwimäkqanngnä. Itanqä qu iuji, kjuä mämeqä, hñgisana iqanqce, manjä tquatñqce. Si Goti Hanjuwä Iqueqä yänänänqce ae ämenä-qae, iinjä imäkqanngnä. Ämaqe, saqä kukjuinj qä enyqä ipu quvqä imäkqanqce, hiñjuinä mäqunquä pa isngqe.

3

Goti Iqu ängua inemäkqetanji, suqä änguinä imäkquatuñqce

¹⁻² Si ämaqa quuvqä heqiyqä iuji, manjä yänänänqä angu-anqunji, tiinjä tqanngnä. Iqua anj-himqä ämiqä iquauätä, yoqä naqä-tänj iquauätä, yäpä iqä äpmapu, kukjuä qätä äwiyäpu, nätmatqä eeqänänj imäkqäpñqänä näwi imäkmbu äpmapu, ämaqa hñquenyqä kukjuä quvqä matqä ipu, ämaqa eeqänänj iunqä kjuä yqänä ipkäpu, mäkänjqä mävgä, hanjuä pmetñqce.

³ Quamä iinjä pmeqänqce, kiqä quati tiinji. Hiñjuqänänji, ne-pqe kjuä quvqä indqänanä dutanji, Goti Hanjuwä Iqueni hñgisana äwimiñqce. Neqä kjuä iqä ängui, Setänä iqu hiñgi-mända guä enqä-pa, äneyqiyäma äumiñqce. Suqä quvqä imäkqänqä, neqä änenqä imda nemeqanqce, mändi makittqiyqä itanä, iinjä imäkmiñqce. Ämaqenqä wiunqä itanä, qu nätmatqä ängua hui meqanqce, “Ii nyi ämeqänä” kjuä indqänänän äpmamiñqce. Ämaqe, qu neñi, quwqä mäkä-hunqä enqä-panj inemäkqanqce, ga ne quvqä-pqe, qutä mäkä-hunqä enqä-panj inä emiñqce. ⁴ Suqä iunä pmetanqce, Goti Hänj Inequmuatqä Iqu, ämaqa ängua iwimäkquätñqetä, ämaqenqä qeqä imänqeuta wiñquätñqetä, ätnänäqi ämitimäutäqanqce, Iqu anqumä hänj inequmuatqce. ⁵ Iqu hänj inequmuatqce, ne suqä jänänänj dinä imäkätqätanqce äm äma, oee. Iqu nenyqä qeqä ätmäkätä, neyaqä suqä quvqä huätä ämamäutä, hänj-pmeqetä suqä änguanänjitä änyä-hänj inemäkkqe. Iqu iinjä, Iqueqä Dñj Ängua Ique änatapätäqä iuta inemäkkqe. ⁶ Jisasi Kraisi Hänj Inequmuatqä Iqu wäunjuä imäkqanqce, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dñj Ängua Iqueni, aanjä hävemnäqngqä änatapqce. ⁷ Iqu iinjä, tiinjä timäutñqenqä imäkkqe. Iqu qeqä imänqä iuta hiñgi nätapqanqce, ne Iqueqä hiñjuä iqinj jänänänj äpmenä, kjuä yänänänqce hänj hea ique-iqce pmeqä meniñquä iunqä, hiñjuä äqänanä pmetatunqce. ⁸ Kukjuä ii ätqä äpqa tä, aanjä naqä-qakuänänji.

Kukjuä nyi i ätqä äpqa iinj qe, si ämaqenqä manjä yänänänqä tquatñqä änyinji. Itanqä iinjä näqngqä ämepu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua, quwqä-quwä kjuu yasämä ämepu, suqä änguinä imäkqäpñqänä. Nätmatqä iinjä, änguanänj eä, ämaqa iuji, yätamakqä vquätñqce. ⁹ Nätmatqä iinjä ätuätñanqanji, suqä ämaqa väqiyqä kukjuä tqä, kaqä-kawäkauqä yoqenqä tqä, kukjuä mäkä humbnqä tqä, itanqä suqä Mosisi iqu ekqä iqueqä quatinqätä tqä iuji, wimasiyqätnä. Kukjuä iinjä iqua, häkui maeqe, yätamakqä mäneyqä yänä. ¹⁰ Ämaqa quuvqä heqiyqä iquau äväqiyätñqä iqueni, “Suqä iinjä miqä panä” hñqu ae ätutqä imñi, huizi hñqu inä ätunji, qätä makiyqä iqäqe, tuwä dumäqätnä. ¹¹ Ämaqa iinjä itñqä iquenyqe, si näqngqä tiinjä esñqce. “Iqu kukjuä naqä-qakuä iuji, tuwä äwiyätä, hänaqä hui-mända äwätä, suqä quvqä imäkquätñqä äyä äwqiyä.” Iqueqä suqe, ‘ny i tiñjunä eänänä’ ätnätä, ätnänäqi mänätqenä.

Kukɲuä yäpakiyi

¹² Nyi Atemasi iquenä-qe, ä Tikikusi iquenä-qe, sinyqä dowatmqänä. Iquaquisanä hɲqu äkimeqanɲani, si Kritä iu ävämetnä, ye anä-himqä Nikapolisi du minenqenqä yanwiqä iqätnä. Nyi kɲuä tii ae ämenä. “Yunɲuä naqänänä äqunätä, iiqä tätqätanɲa, iqi pmamäniŋqeqä.” ¹³ Senasi, kukɲuä-suqenqä näqɲqä iquä, Apolosi iquä, iquaqu äkivämesiyänɲani, äwa miqä inyiŋqe, si yätamäkqä äŋguänä vqätnä. ¹⁴ Neqä ämaqä quuvqä heqiyqä iqi äpmamiŋuwä iqua, qu suqä täŋqe näqɲqä meqanɲpu! Suqä äŋguänäninä imäkäpu, ämaqä äwa itqätanɲuwä iquau yätamäkqä vqäpɲqe. Qu iinä imäkäpiyänɲani, quwqä quamä pmeqä iunɲi häukuä winä. ¹⁵ Qokä-apäkä nyitä, täqi anä äpmeŋquä iqua, qu eeqänäni siŋi, “Ne sinyqe, hui mimäuqä ijunä” äktqä. Itanɲa si ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, nenyqä kiinä äwinyätɲqä iquaunɲi, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” tu. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinɲi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilimänä iquenqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Pilimänä iqu, ämaqä huiziu miqä-qu äpmaminqe. Näqqä-tänä iqua, iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänä-qu, anä-himqä Kolosi iutanä etangi knuä indqänätqänä. Iqueqä wäunuä-wiyqä hinqinqä hnqu, Pilimänä iqueni äväma, anä-himqä huiziuqä zä äukqe. Iqueqä yoqe, Onesimusi iquvi. Anä-himqä iunji, iqu Poli ique äwimeqetani, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä-qu ekqe.

Hea inqani, Poli iqu guä äpmeqetani, Pilimänä ique hinuä qunätinqä mäwqä iminqe. Itanji iqu tuwanuä tä äqiyätä, Onesimusi ique ävätä, iqueqä miqä iquenyqä anqumä ändowatkqe. Poli iqu Pilimänä ique tiinjä ätukqe. “Tqä wäunuä-kiyqä hinqinqä tqü äkivämakqä-qe, iquenyqä äkasuwä matqä panä. Tängani iqu, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä äpmeqiyä. Iinjä etangi si iqueni, tqä tunqwa naqä-qakuä enqä-pa, itmayä” ätukqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä nyi Poli, Kraisi Jisasi Iqueä wäunuä imäkätqätanqä, guä äkiqiyenjikuwä iqundä, neqä neyämaqä Timoti iqtä, ye Pilimänä iqukinqä äväwqatqe. Si yeyämaqä kiinjä äyenyätinqä eänä, wäunuä ye imäkätqänuee anä imäkqä iqukiyi. ² Tuwanuä tä, sinyqätä, neqä neyämaqä Apiya iinyqätä, nesä wäunuqinqä mäkä anä iqä äpmeqä Akipusi iquenyqätä, itanqä qokä-apäkä quuvqä heqiyqä saqä anju aquvü äqänätqänuwä iquauqätä, henyqä äväwqatqe. ³ Goti Hanjuwä neqä Apikutä, itanqä Naqä Jisasi Kraisi Iqtä, qeqä imänqetuta hinji etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmeqinqä emäkqinyä.

Poli iqu, Pilimänä iqueqä suqenqä yeeqä ikqenqä

⁴ Hea ique-iqueni, nyi nqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätmanganji, nyi Pilimänä iqukinqä-pqe knuä indqänätmä, Iqueni, “änqiuqä” ätuätinqe. ⁵ Nyi iinjä itnqe, ämaqce qu sinyqe, tiinjä ändätqänuwä iutayi. “Iqu Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iunqce kiinjä äwinyänä.” ⁶ Nyi tääqä tiinjä-pqe inä ätätinqe. “Iqtä, nesä, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqe anä eqiyätanä, ikämanqä itanä äpmejunä. Iinjä dutanji, ne nätmatqä huitanä-huitanä änguanänjä eeqänänjä, Kraisi Iquesa hinqinä ämetunquä iunqce, näqqä änguanänji aanä kuapanä mequaniqueqä.” ⁷ Si Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iunqä aanä kuapanä äkinyätäqä dutanji, quwqä äwqä yänänäqqä imäkänuyewiyätqänä. Suqä iinjä, nyi yeeqä inyimäkätä, nqä quuvqä heqiyqe yänänäqqä inyimäkätqäwä.

Si nqä ymeqä Onesimusi iqueni, änguanä misnqä änyinqi

⁸⁻⁹ Pilimänä, si ämaqä iinjä-quki etanqä-qe, nyi ti imäkämä. Nyi si Kraisi Iqueä yoqeta “Nätmatqä hnqu imäkiyä” äktätmä, yänänänqä ktmqä etanqä-qe, qäyä eä. Suqä ämaqenqä äwinqä iqu, ye a äqätänueä-qae, nyi qeiqinyä tiinjä äktmä. Nyi Poli iqunä qoyanä eämä, itanqä guä äkiqiyenjiyätqänuwä iqunä inä eämä, yatnqä äkiyqä.

¹⁰ Si nqä ymeqä Onesimusi* iqueni, änguanä misnqä änyinqi. (Iqu tqä wäunuä-kiyqä hinqinqä-qu qäyä etangi, hnqisanä äkiyätä, zä täqinyqä äpkqe.) Nyi guä äpmamä imnji, iqu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätinqänä yätamäkqä vqanqä, iqu nqä ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. ¹¹ Hinuiqänänji iqu wäunuä yätamäkqä änguanänji makiyqä iminqe. Inqce iqu tänganji, wäunuä saqä iutä, nyaqä täutänji, yätamäkqä änguanänjä yeyquänä.

¹² Nyi iquenyqä qeqä nyimänqanqä-qe, tänganji nyi iqueni sinyqä ändowatqä. ¹³⁻¹⁴ Nyi kuknuä ängua we-hunqä-täninqä guä äpmamänqä, iqu saqä anji ämetä, yätamäkqä nyiyätinqä täqi täqumuatmqä itanqä-qe, si “Nnqä” änä mandqä iqanqinjqä, nyi ique, “Täqi pmayä” matquä itmä, sinyqä anqä ändowatqä. Nyi si manä yänänäqqä äktqenqä, “Nnqä” dtinqenqä manyinqä iqi. Si nyi yätamäkqä nyisnqenqce, tqä äkinqä iunä imäktnqä änyinqi.

¹⁵ Iqu hea wänqäpu pmetnqä äkivämakqe, kiqä quati, si ique anqä itmeqanqä, ga iqu sitä anänji, äpakä pmetäninqä dinqäti, ä änäändi? ¹⁶ Tänganji iqu tqä wäunuä-kiyqä hinqinqä qu eäqä-qe, iqu Jisasi Iquenyqä quuvqe ne eqiyätunquä-pa eqiyätäqetani, tatqä-guäka enqä-panä-qu inä eäqi. Iinjä iutanji nyi iquenyqä kuapanä nyinätqätanqä,

* 1:10 Yoqä Onesimusi, kiqä quati tiinjä, ‘Wäunuä yätamäkqä iqä’.

si-pqe iquenyqä aanä kuapänä kinguäniqe. Iqu tqä wäunüä-kiyqä-qu eä, itaŋga Naqä Iqueqä hueqä-himqä iutaŋä tqä-täuä eŋqä-panä iinjä-qe äqunätinä, iquenyqe äkinyänä.

¹⁷ Iinjä etaŋgi, si nyinqe, "Iqu Kraisi Iqueä wäunüä iunji, ŋqä-näueqä naqä-qakuä-quvqä" kŋuä indqänäŋji, si nyinyqä yeeqä itnä indmaŋä-panji, Onesimusi iquenji iinjä itmatŋqä inyä. ¹⁸ Iqu suqä quvqä hui ikitquetä, ä saqä nätmatqä hui mbqä miqä qanyä ämetqeta, iqueä yoqä qiyesqä sätäti, si iqueä yoqe, huätä äkutetnä, nyaqe-mända qiyeqätinä. ¹⁹ Tuwaŋuä tä, nyi Poli iqunä ŋqä hipaitä äqiyqä. Nätmatqä iinjqe, mbqe nyi ktapmniqe. Nyi saqä häŋä-pmeqänqä yätamakqä äkikqenqä, 'si kima nyisŋqenqä' ktmqä etaŋgqä-qe, änä maktqä imä. ²⁰ Nqä nyämaqä iquki, nyi sinyqä kŋuä tiinjä indqänätqänä. "Ye quuvqe, Kraisi Naqä Iquenyqä eqiyätqänueä-qae, iqu nyinji äŋguä inyimäkätä, nyaqä äwqe yänänäŋqŋqä imäkänyuenjiyänqiyä."

²¹ Nyi sinyqe, "Iqu nyaqä kukŋuiunji, hŋgisana miqä, qänaknä itä, 'Si iinjä imäkiyä' ätquäqä iunji ämäwqätäunqiyä" näqŋqe iinjä ämetmä, sinyqä quuvqä eqiyätmä, tuwaŋuä tä i äqiyqä. ²² Nyaqä kukŋuä hŋquququ tiinji. He Goti Iquenji tääqä ätquwi, Iqu qätä eyqanğa, nyi anŋi emamŋŋqänä-qe quuvqä heqmä, "Saqä anä iunji, nyinyqä hiqŋqä hŋqu, näwi imäkenjiyä" äktqä.

Kukŋuä yäpakiyi

²³ Eaplası iqu, qäquye Kraisi Jisasi Iqueä wäunüä imäkätqätanque, guä äkiqiyäüäyaukuwä, nyitä täqi anä äpmeŋueä iqu, "Nyi sinyqe, hui mimäuqä inänä" äktqi. ²⁴ Itaŋga ämaqä nyitä täqi wäunüä anä itunqä iqua, Makä ique, Alistakusi ique, Demasi ique, itaŋga Lukä ique, iqua-pqe asä e inä äktqä. ²⁵ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä qeqä imänqeuta hinŋi vqe, hesä inä witätŋqe.

Tuwanuä ämaqä hñqu Hipru iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänjä iquvi

Tuwanuä tqenji, tqü äqäkqätiyä? Ne maññqe. Näññqä-tänjä iqua kñuä huitañä-huitañä indqänätqänä. Tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä, iquauqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupñqä itqätanquwä iquau, yätamäkqä vätnqä äqäkqe. Qu ävquatämäuanä-tpu imiñuwi, ii ämaqä huizi iqua iquau mäñdi äkittqiyäpu, hanjä-iqä äwimiñuwä iutanji. Qu quuvqä yänänäññqä heqäpñqä iwimäkätñqe, tuwanuä äqäkqä iqu wäñuñä naqänänji, Goti Iqu Jisasi Kraisi Iquesa imäkkqenqä, ätätä äqäkqe. Goti Iqueqä suqä naqä-qakuñqä ne ämänätquetñqe, ii Kraisi Iqunänñqä.

Tuwanuä tä, kñuä indqänqä naqänänji, hñquaqui-hñque nätapänä. 1) Jisasi Iqu Goti Iqueqä Ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. Iqu qua täu äpmeqänñanji, Iqu hanjä-iqetä, täñä-hunqetä, kuapanä äyä ämamiñqeqä. Goti Iqu iwimäkqanñi, Jisasi Iqu hanjä-iqä iinjä ämeqetanji, ämaqe yätamäkqä vqä kiñganänñä-qu ekqe (2:10). I etanñqetanji, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä hiñuiqänä äpmamiñuwä iquautä, enätqä iquautä, itanña Mosisi ique-pqe, ämäwqätäuqä-qu ekqe. 2) Goti Iqu-kñuä Jisasi Iquenji, Hiqäva hea ique-ique Imäkqä-qu hiätñqä atäñuñä ikqe. I etanñqetanji, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä iquau, Ämäwqätäuqä-qu ekqe. 3) Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkqä-qu qäukuä itüme äpme, qäyunä eä, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä heqiyqanñpñqä iñji, anñumä itumenä. Ga suqä Goti Ique hageqä mamäupñqä Mosisi iqu ätätä äqäkqe, ii wäñuñä naqänänji Jisasi Iqu imäkätñqä ktqeyi.

Tuwanuä tä, qokä-apäkä iqueneqä quuvqä heqiyqä yänänäññqä inemäkätñqä iinjqe, Israitqä hiñuiqändqä iquautanñ kuapanänñi, quuvqä yänänäññqä eqämiñuwinñqä änatänä (11:1-40). Inji hanjä-iqe äkitanñä-äki nemeñqutiyä-qe qäyä etanñi, ne neqä quuvqä heqiyqe, ne äpäkonatunñqanñqä a yänänäññqä kiqätatunñqeqä. Ne hiñui, Jisasi Iquenyä äqunanä, qänaknänji Iquenyqänä itanä, hanjä-iqetä, täñä-hunqetä, nemeqanñutqe, qanyä mequanä.

Goti Iqu kukñui, Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqenqä

¹ Ainñanji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä hui-hui hiñuä-tqä iquau, neqä atqä-awäku awä tqüäpñqe, hänaqä huita-huita ätqua äpminñqe. ² Mä hea yäpäkä ne äpmeñquä täunji, Iqu nenji, kukñui Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqe. Ymeqä Iquenji, nätmätqä eeqänä Iqueqä meniñqe, Goti Iqu atäñuñä ätekqe. Ga nätmätqä eeqänä äwäkäwänñqä-pqe, Ymeqä Iquesanä imäkkqe. ³ Goti Iqueqä Ymeqä Tqu, we naqänänñä äunätä, Goti Iqu yoqä naqänänñä meqanñi i ämänätquetqäuä. Ga Iqu Goti Iqutanñi hiweeqä maetqe, kiqä Goti Iqu qeyi. Iqueqä kukñuä aañä yänänäññqä dutanji, nätmätqä eeqänänñä yqänä wäkäwätätñqä imäkätqäuä. Iqu neqä suqä quvqä du huätä ämamäutä, jänänänñä inemäkqä wäñuñi qäpu imäkäqetanji, Iqu Goti Haqä-yätu Äpmeñqä Iqueqä hipa ämuangisa äpmaqke. ⁴ Iinjä äpmetä, enätqä eeqäpnänñä iquau ämäwqätäutä e äpmaqke. Asä iinj, yoqä Kaniqu äwikqä iqu, yoqä enätqä iquauqä di ämäwqätäuqä änyuätkqe.

Jisasi Iqu, enätqä iquau ämäwqätäunñqenqä

⁵ Hiñuiqänänñi Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-quenji, “Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi täññanji Tqä Tniqunä eqänä”^{*} ätukqe. Ga Iqu anñumä, “Nyi Iqueqä Kaniqunä heqanñgundi, Iqu Nqä Ymeqä-qu enqiyä”[†] ätkqe. Mä enätqä iquauñqe, Iqu kukñuä iinj, äññqä ätkqäwä? Näwi aañä aañqe. ⁶ Itanña anñumñji, Iqu Iqueqä Ymeqä Hitmqä Iquenji, qua täunñqä dowatänñqanñqenqe, “Goti Iqueqä enätqä eeqänänñä iqua, Iqueqä yoqe haqeu mamäupñuwänñqä”[‡] ätkqe.

⁷ Iwä Iqueqä enätqä iquauñqä kukñui, tii ätkqe. “Iqu Iqueqä enätqä iquau yunñuä enqä-pa imäkätä, Iqueqä wäñuñä-wiyqä iquauñi, tä hänaqä enqä-pa imäkänä.”[§]

⁸ Mä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, tiyi. “Si Goti Iquki, ämaqe miqä iqueqä zä-hawiu hea ique-ique pmettñi. Ämaqä, Si qokä-apäkiu suqä jänänänñitä mitqätanñä hiñuä äkqänäpiyitanji, Tqä yoqä naqenqä näññqä mapnä. ⁹ Si suqä jänänänñiqä kiinjä äkinyätä, quvqenqä makinñqä yasämä itñqä iqukiyqä. Iinjä etanñqenqä, Tqä Goti Iqunä, Si yoqä

* 1:5 Apqä Bukä 2:7 † 1:5 2 Samueli 7:14 ‡ 1:6 Kukñuä-suqä 32:43 § 1:7 Apqä Bukä 104:4

naqä-tänjä hisnqä atäunjuä ekikqe. Qu ämaqä hjqueqä nyuänju, olipqä eqä aowä equatepu, yoqä naqä-tänjä hetnqä imäkätqänjuwä-pa, Tqä yeeqä iinjqe, huizi iquauqä dunji ämäwqätäuä aanjä naqänänjä hetnqä ikimäkkqe.”*

¹⁰ Ga tiinjä-pqe inä ätukqe. “Naqä Iquki, nätmätqä eeqänä änyä etanjanji, Si qua tqutä, qäukuitänji, Tqä hipaitä imäkekji. ¹¹ Ä nätmätqä iinjä iquauqä, qäkämä yäuä itä äpkngqä-pa, näwinyä aanjä heqanjis, mä Si yqänä pmettnji. ¹² Si iquauqini, ämuasmanjqä huakmä iquwä-pa, ii itnä, qäkämä yäue huätä ätäquvepu, änyä-hänjä imäknguwä-pa ii iwimäktjqe. Injäqe Si huitanänänjä mikutänjqä itnä, ga Tqä hänjä-pmeqe, qäpunji maeqä yänjqe.”†

¹³ Itanja hijuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä Iqueqä-quenji, “Nyi Tqä mäkä-hunqä iquauji, Tqä yukä yäpä iqi imäkäqumuatemqänjanjqä, Si quamänjä di, Nyaqä hipa ämuajngisa pmayä”‡ ätukqe. Mä enjäätqä iquaujqe, Iqu kuknjuä iinj, äknja ätkqäwä? Näwi aanjä aanjqe.

¹⁴ Enjäätqä iqua squäquayi? Qu dnjä-qua epu, Goti Ique wäunjuä-wiyqä-quayi. Iqu qunji, ämaqä qui mimäktjqä, hänjä-pmeqä änyä-hänjä Iquesa mapnuwänjqä iquau, yätamäktqä wipnqä ändowätätqäuä.

2

Kuknjuä Goti Iqu anji inetmeniqä iinjqe, mäwquatämäuqänjqe

¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iqu e pmetanjqenqä, ne kuknjuä naqä-qakuänänjä qätä ae äwiyätunjqe, neqä kjuä indqänjqä imnji, yänänänjqä witanquti iunä qänaknä iquatunqänänji. Mä ne kuknjuinjä miqä itanä iutanji, hämänä vquatämäuqänjqä.

² Kuknjuä hijuiqänä Goti Iqu neqä atqä-awäkaunji, enjäätqä iquauqä manja ätuminjqä ii, yänänänjqä witanqä, ämaqä kuknjuä iunji ämäwqätäupu hngisanä iminjuwä iqua, hanjä-iqe quwqä suqä quwqä imäkäpiyä duta qäyunä äyä ämamijwi. ³ Inji kuknjuä naqänänjä tänja ämetunjqe, Goti Hanjuwä Iqu ne qui mimäktjqä yatunquä anqumä inetmetnqä iu tuwä äwimitatqwe, ga neqä quvqenqä hanjä-iqä kima meqä iunji, zä äwätanä, iuta mämwqätäuqä yänjqe. Goti Iqu iinjä inetmeninjnenqä kuknju, neqä Naqä Jisasi Iqu ganä tqanji, ga ämaqä Iqu ii tqanji äwikuwä iqua, “Kuknjuä iinj naqä-qakuiqä” änatäpu, neyaqä quuvqä heqiyqe, yänänänjqä nemäkkwi. ⁴ Ga Goti Iqu-pqe, nätmätqä ämaqä mimäktqänänjä di huitanä-huitanä kuapanänji, ämaqeu yäunjuä wimäkätä, yänänänjqä imäkätä, ga Dnjä Ängjuä Ique, Iqueqä äwinqä duta ävqäwätä, neqä quuvqä heqiyqe, yänänänjqä nemäkkqe.

Jisasi Iqu anju inätmetnqä wäunjuä imäkkqenjqä

⁵ Ne qua änyä-hänji, Goti Iqu imäktqanji timäutnjqenqä ätätqänju. Iqu qua iu mipnuwänjqe, enjäätqä iquau mäqumuateqä ikqe. ⁶ Goti Iqueqä bukiunji, ämaqä hjqw kuknjuä tii ätkqä äqänä.

“Si nenyqä kjuä indqänätqänjä dinjqe, ne ämaqä-quenji, squä-qune etanqikä? Ne nätmätqä hijninqä qäyä etanqquä-qe, Si neñä di änguanänji, sujqä mäneyätqänjinyä?

⁷ Si ne inemäktänänjqä, enjäätqä iquauqä yäpä iqi, wänjqäpu pmetunquä äyä inemäktjni.

Si ne yänä pmeqänjqä naqä inemäktänä, yoqä naqä äyä änatapknji. ⁸ Itanja ne iu miquatunquä dinjqe, Si nätmätqä eeqänänji, neyaqä yäpä iqi wiqänjqä imäkekjni.”*

Kuknjuä, nätmätqä eeqänänjä ämaqä-quneqä yäpä iqi wiqänjqä imäkekqenqä ätqe, ii Goti Iqu huiunji ävquatämäutä, yäpä iqi mäwiqänjqä matqä iqi, oee. Injäqe tängjanji, nätmätqä eeqänänji, ämaqeuqä yäpä iqi witanjqe, ne hijnuä mäqunquä yqänä iqa äpätqänju. ⁹ Injäqe ne tängjanji, tii äqunanju. Jisasi Iqu, enjäätqä iquauqä yäpä iqi wänjqä hmbu tii äpmeqetanji, Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqetä, ne eeqänänjä iqueneqä anji ämetä, yätamäktqä neyätjqe, tmi-tmiqä-tqä naqänänjä ämetä, äpäkongqe. Iutanji, Goti Iqu Iquenji, Naqä imäkätä yoqä naqä äwikqe. Ga ne tängjanji, Jisasi Iqu Yoqä Naqä Meqä-qu pmetanji äyä äqunanju.

¹⁰ Goti Iqu nätmätqä eeqänänjä iuqä Quatä-qu eä, eeqänänjä imäkkqe. Ga Iqu, Iqueqä ymeqä kuapanänjä qäukuä yätunqä ätuma äyätä, änguanänjä imäkäqumuatetnqä äwinqqe. Qu qui mimäktjqä ipnqä anju itmetnqä wäunju, Jisasi Iqu imäktänjqä äwinqqe. Ga Goti Iqu, Jisasi Ique iunqä qäyü iwimäktjqe, Iqu Ique tmi-tmiqä-tqä qäyä metnqä hijuinä äqunqqe. Goti Iqu suqä iinj, qämä-qämä miqä, qäyunänä imäkkqe.

¹¹ Ga ämaqä, qokä-apäki Goti Iqueqänä hepnqä iwimäktqä Jisasi Iqutä, itanja qokä-apäkä, Iqu Goti Iqueqänä hepnqä iwimäktänjqä iquatä, quwqä Kaniqu naqä-hjqunäyi. Iutanji, Jisasi Iqu qunqä womba miqä, ‘Nqä nyämaqäuä’ ätuätqäuä. ¹² Iqu tii ätkqe.

* 1:9 Apqä Bukä 45:6-7 † 1:12 Apqä Bukä 102:25-27 ‡ 1:13 Apqä Bukä 110:1 * 2:8 Apqä Bukä 8:4-6

"Nyi Saqä Yoqe, nyämaqä iquauä awä iqisa awä tmaqänä. Quwqä aquväqñqetani, nyi haqeu ämakmäutmä apqä tmaqänä."†

¹³ Iqu tiinjä-pqe inä ätkqe.

"Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqämänğa pmetmaqänänjğä."‡

Itanğa anğumji, *"Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä ändapqä tätä sä pmenänä"*§ ätkqe.

¹⁴ Ymeqä iinjä iqua, ämaqä huiwitä, häñqetä asänänğä änyqä iquayi. Iwä Jisasi Iqu äpäkonätä, Setänä, dnğ quvqä äpäkonqeuñqä yänänänqñğä ämenqä iqueni, qui imäkätñqä diñqe, Iqu Ämaqä-qu eätä, huiwitä, häñqetä asänänğä Inqä-qu ekqe. ¹⁵ Iqu iinjä-qu äpäkonätä, ique qui iwimäkkqe, ii ämaqä quwqä äpäkonqäñğanqä qua iu äpmapu, äpäkonqenqä zä ipu, guä enqä-pa äkiqäyambu äpmeñuwä iu-pqä huätä iquätümüqä eä. ¹⁶ Jisasi Iqu iinjä ikqe, ii Iqu yätamäkke, enjätqä iquau vätnqä ma, Aprähamä iquesanğä hueqä-himqä iu vätnqä ikqä äyuwä. ¹⁷ Iutanği, Iqu nätmätqä eegänänğä iunği, yänä-mänä maeqä, iquatä asänänğä ekqe. Iinjä eäqetani, Iqu quwqä hiqäva-imäkkqä iquauqä Naqä-qu äpme, Goti Iquenyqä wäunği qäyu imäkuätñqänänği. Wäunğä iinjı, Iqu qokä-apäkä dunğqä qeqä äwutätä, enyğä miqä kukñuä iunği qänaknä itä, ga Kiqä-kiuä hiqäva enqä-pa äwinätäqetani, Goti Iqu, ämaqeuqä suqä quvqenqä äwqä tnänğä äwiñqe, huätä eeqäpnä mamäquätñqänänği. ¹⁸ Iqu, Iqueqä-kiuänği suqä quvqä iqänqä yamwiqä iqe, äwimeqanği tmi-tmiqä-tqe ae ämaqä-qae, qokä-apäki, suqä quvqä imäkpñqä yamwiqä iqä äwimeqäqä iquauñi, Iqu yätamäkkqä vänä.

3

Jisasi Iqu, Mosisi ique ämäwqätäuqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti qäukuä yätu äpmeñqä Iqu, he-pqä nyi-pqä Iqueqä heatunqä tääqä änatqä eänqce, Jisasi Iquenyqä knuä anğuanä meqanğpu. Jisasi Iqueni, Goti Iqu kukñuä awä tätnqä ändowätkqä-qu eä, Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä iquauqä Naqä-quvi. Ga ne Iquenyqä quuvqä eqiyqä-qune, Iqueqä yoqe awä ätuätunqä Iquvi. ² Mosisi iqu, Goti Iqueqä ämaqeuqä awä iqi äpme, wäunğünqä enyğä miqä, kukñuä iunği qäyu imäkminqä-pa, Jisasi Iqu-pqe, Goti Iqu wäunğä imäkätñqä atäunğä ätetä, kukñuä ätukqä dunği, enyğä miqä, Qänaknä Iqä Iquvi. ³ Ne näcnqä äyä enğ. Anğ qeqätqä iqueqä yoqä naqä qäyä etanğqä-qe, ämaqä anğ ique ämätqä iqueqä yoqe, naqänänğä eä, anğ iqueqe, ämäwqätäunä. Asä ii enqä-parñi, Goti Iqu Jisasi Iqueä yoqe, Mosisi iqueä iunği ämäwqätäutätñqä, naqänänğä äwikqe. ⁴ Anğ ämätñğäwänğqä iquau matqe, ii ämaqeyi. Mä Goti Iqu nätmätqä eegänänğä Imäkkqä Iquvi. ⁵ Mosisi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anğutanğä wäunğä-wiyqä-qu eä, Goti Iqueqä ämaqeuñi, wäunği enyğä miqä itä, nätmätqä Goti Iqu qänaknä täniqä diñqä ätumiñqe. ⁶ Mä Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, Iqu qokä-apäki iquene, Goti Iqueqä anğ ämätñğänğä dunği, Iqu enyğä miqä, Ämiqñqä Naqä-qu eä. Itanğa ne pemänä itanä, Naqä Iqu äñğüä inemäkätñqä diñqä neqä knui yänänänqñğä ävanä, hiñuä äqunanä äpmeunqce, ne Goti Iqueqä anğ äyä ämätñğänğä.

Goti Iqueqä ämaqe, hapä pmeñuwänqenqä

⁷ Iinjä dutani, Dnğ Äñğüä Iqu tiinjä ätqä-parñiyi.

"Tänğanği he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki, qätä wipñqenqä änyinği. ⁸ Heqä taqä-tawäkiqua anğ avñqä nämä äpmapu, yamwiqä änyiyäpiyänğga, qu Nyi hñgisana indquepu, quwqä äwqe ppinjğä inğuwä-parñi, he-pqe iinjä minğä pambiyä. ⁹ Iqini qu, Nyaqä suqä änäändiyä-tpu yamwiqä änyiyäpu, quväukuä 40 iunği, Nyi wäunğä yänänänqñğä imäkqanğqä di hiñuä äñqänmiñuwi. ¹⁰ Iwä qu äwqä tnänğä nyimäkqanğqä, Nyi tii ätkqe. 'Qu hea ique-iqueri, Nyinğä miqä ipu, huänğqä quñğä imäueqä iunği mäwqä itqänğä.' ¹¹ Iinjä iutani Nyi Nqä äwqä tnänğitani, kukñuä yänänänqñğä tii ätkqe."

*'Iqua Nyaqä anğ hapä pmeqä iunği matimäuqä ipnuwiqä.'"**

¹² Nqä nyämaqäüä, hesanğä hñqu iqueqä äwqä iunda knuä quvqä ämetä, quuvqä maeciyyä iqetani, Goti Hänğ-pmeqä-tänğ Ique ävquatämäuqänqce, yasämä mambu. ¹³ Mä hesanğ hñqu, suqä quvqeuata knuä äñğüä mämeqä itä, äwqä-ppinjğä inqänqce, Goti Iqueqä quväki qätä wipñuwänqä hea iqu yqänä äwätänğqä-qae, he hiunği ique-ique yänänänqñğä tqänqä kukñuä äñğuinä tmbiyä. ¹⁴ Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä hiñuiqä yänänänqñğä eqäkuqä-pa, neqä äpäkonqä dunğqä yqänä eqiyqä äwätunqce, ii ne Iqueqä näueqä iquneyi. ¹⁵ Goti Iqueä kukñuiunği tii äyä ätnä.

"Tänğanği he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipñqenqä änyinği. Qu Nyi hñgisana indquepu, quwqä äwqe ppinjğä inğuwä-parñi, he-pqe iinjä minğä pambiyä."†

¹⁶ Ämaqä, Goti Iqueä quväki qätä äwiyäpiyä-qe, Ique hngisa itquaminjuwi, tqukuayi? Ii qokä-apäkä, Mosisi iqu Isipäta ätuma äpkqä eeqänänjiyi. ¹⁷ Ga Goti Hanjuwä Iqu äwqä tnäñi, quväukuä 40 iunji, tqukuauñqä imäkminqe? Ii qokä-apäkä suqä quvqä imäkäpu, anä avñqä iu äpäkönjuwä iquayi. ¹⁸ Itanga Goti Iqu, "Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji matimäuqä ipnuwiqä" ätätä kuknuä yänänäñqä, tqukuauñqä ätkqe? Iqu kuknuä iñji, ämaqä huiu-huiunqä matqä, Iqueä kuknui qänaknä miqä, hngisa iqu iunqä äyä ätkqe. ¹⁹ Inji ne hiñjuä tiñjä äyä äqunäñu. Qu anä hapä pmeqä iunji mäpaquvqe, quwqä quuvqä maeqiyqä iutanji.

4

¹ Goti Iqu, qokä-apäkä Iqueqä anä hapä pmeqä iu timäupnuwänqä kuknuä-guä ämäsäuekqe, yqänä äutanä. Iñjä enqä-qae, hesanä hñqu ingisa mäpaquvqä iqänqe, neqä-neuä zä imäknätanä, yasämä minguatunqe. ² Atqä-awäka, Goti Iqueqä yätamäkqenqä kuknuä ängui qätä äwikuwä-pa, ne-pqe kuknuä ängui qätä inä äwikque. Ga qu quuvqä qäyunä maeqiyqä ipu, qätenä äwiminjuwä iuta, yätamäkqä mäwqä ikqä eä. ³ Mä ne ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunquä iqune, Iqueqä anä hapä pmeqä iu paquvanique. Ämaqä quuvqä maeqiyqä itqätanjuwä iquauñqe, Goti Iqu tii ätkqe.

"Iñjä iutanji, Nyi äwqä tnäñi nyinğangi, kuknuä yänänäñqä tii ätkqe. 'Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.'"^{*}

Iqu qua imäkätätqänğangi, wäunju qäpunä äyä imäkmauqe, hapä pmeqenqä kuknui inga ätkqe. ⁴ Goti Iqueqä bukä iunji, hiunji 7 iquenyqe, "Goti Iqu Iqueqä wäunju eeqänänji qäpu imäkäqetani, hiunji 7 iqueni hapä äpmakqeqä"[†] ätnä. ⁵ Ga kuknuä tqunen, haqä yätqänji tii tqanği äyä äqunäñu. "Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä."[‡] ⁶ Iwä naqä-qakui tiñji. Ämaqä hui anä injuñji äpaqupñqä yqänä äutanä. Mä ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä ängui, hiñuiqänä qätä äwikuwä iqua, qänaknä miqä hngisanä ikuwä iutanji, anä hapä pmeqä iunji, mäpaquvqä ikuwi. ⁷ Iñjä dutanji, quväukuä hatñä ae äpawqanğa, Goti Iqu, Dewiti iquesa anği tii ätkqe.

"Tänğangi he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipñqenqä änyinği. Hiqä äwqe, ppinjqä minqä pambiyä."[§]

Goti Iqu, 'täñğanjqä' ätkqe, Iqueqä quväki qätä wipnuwänqä hea iqu, yqänä witanği iñqä ätkqe.

⁸ Hiñuiqänänji Josuwa iqu, ämaqeu hapä pmeqäpnuwänqä ätuma uwqä-säpi, Goti Iqu qänakñi hiunji hapä pmeqä hñquenqä, matqä iquänänji. ⁹ Inji Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqe, quwqä Sämbatqä hapä pmeqä mapñqä iqu, änä matimäuqä yqänä äpatqäuä. Ii, Goti Iqu hiunji 7 ique hapä pmakqä enqä-parjiyi. ¹⁰ Ne näñqqe, Goti Iqu Iqueqä wäunju qäpu itä, hapä äpmakqä-pa, ämaqä Goti Iqueä anä hapä pmeqä yänğisa äpeyqäqä iqu, iqueqä wäunju qäpu itä, hapä pmetänique.

¹¹ Nesanä hñqu ämaqä hiñuiqänä hngisanä ikuwä-pa itä, anä injuñji mäpaquvqä iqänqe, ne anä hapä pmeqä yäpä yänğisa peyaninjuä wäunju, yänänäñqä yatunqe. ¹² Goti Iqueqä kuknui häñä eä, wäunjuä yänänäñqä imäkänä. Iqu näpqä-hionaqä ingi-ingisa yanäñqquä enqä-panä itä, ämaqeuä qeqä-quuvqä hiñqä dunqätä, yänju ämisätäumämä yänä-gawä dunqätä huänä. Iñjä enqä-qae, iqu ämaqeuä knjuä indqänqetä, äwinqetä näñqñqä eä, mäwsäuänä. ¹³ Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqä eeqänänä ii, Iqueä hiñjuä iqñji zä iwäñqä a ätäñğawäqänğa, ätnänäqci äwi. Neqä suqä imäkmitatquenqä kuknui, Iqueqä hiñjuä iqi tanique.

Jisasi Iqu, neqä Hiqäva-imäkqä Naqä-queqä

¹⁴ Nenyänqe, hiqäva-imäkqä iquau Miqä Hñqu, qäukuä iu äpaquvätä, Goti Hanjuwä Iqueä hiñjuä iqi äpme. Iqu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Iwä, "Ne quuvqä Iquenyqä eqiyäunjunä" ätätanä awä ätätunquä iunji, a yänänäñqä qätätatunqe. ¹⁵ Suqä quvqenqä yamwiqä änemetñqä eeqänänä ii, Ique qäyä ae äwimakqä-qe, Iqu suqä quvqä du miqä ikqe. Iutanji, hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä Tqu, ne neqä-neuänji yänä mañqä iqanğuenqä, huäqä änaumäkätñqä Iquvi. ¹⁶ Iqu iñjä pmetanğqetani, ne zä miqä, Goti hiñji nätapqä Iqu-tänğä qäqicinqä pemä itanä, uwquatuñqänänji. Inji ne hanjä-iqä ämetanä, yätamäkqä meqä diñqä äwa etanği änaqänänğqe, Iqu Iqueqä qeqä-imänğqetani, yätamäkqä neyänä.

* 4:3 Apqä Bukä 95:11 † 4:4 Ipäqäqä 2:2 ‡ 4:5 Apqä Bukä 95:11 § 4:7 Apqä Bukä 95:7-8

5

¹ Hiqäva-imäkkä naqä ique-iqueni, Goti Iqu ämaqeuaqä awä iqisanji atänuä itä, iquau yätamäkkä vqänqä pmuatēquänä. Ga nätmätkä qu Goti Hanjuwä Ique 'änguiqä' ätuäpu hingi vqetä, itangä quwqä suqä quvqä huätä motnämäuqänqä hiqäva-qäyqetä, äma äwätä vqä iquvi. ² Iqu, iqueqä-kiuäni, nätmätkä imäkkänqä, yänä-maqqä-qä eäqä-qae, iqu, ämaqä änyä maqqä epu, Goti Hanjuwä Ique ävämätqänjuwä iquauji, tnänä miwitqueqä, qeiqinyä itquequänä. ³ Ga iqu yänä-maqqä-qä eäqetäni, suqä quvqä huätä mamäuqänqä hiqäva-qäyqä, qokä-apäkiuqätä, iqueqä-kiuänqätä qäsä qäyquänä. ⁴ Inji ämaqä hiqäva-imäkkä naqä äpmeqä iqu, yoqä naqä-tänqä. Iqu wänujuitä, yoqä naqetäni, iqueqä äwiñqä iuta mämeqä yänä, oee. Goti Hanjuwä Iqu, ique ganä tääqä tuätumeqanquti, iqu inqanä menä. Ii Goti Iqu, Aronä ique ätuätumetä äwikqä-panji.

⁵ Ga Kraisi Iqu-pqe inänji. Iqu, Iqueqä yoqe haqeu ämaenätä, hiqäva-imäkkä naqä pmetnqe, Iqueqä-kiuä imäkkänqä maetqe. Aanqe. Goti Iqu, Iqueqä-kiuä Jisasi Iqu wänujui ä imäkkänqä ätekqe. Iqu Ique ätetä, tii ätukqe. "Si Nqä Ymeqä Iqukiyqä. Nyi tängani, Tqä Tniqunä eqänä."* ⁶ Ga hñqäqini, Goti Iqu, "Si hiqäva-imäkkä hea ique-ique, Mekisetekä† iqu enqä-pa, pmettjiqä"‡ ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu, täkä ämaqä-qu qua täu äpmeqänqäni, Iqu Goti Iqueqä yätamäkkänqä tääqä ätätä, yatnqä äwikqe. Goti Iqu yänänäqänqä-tänä itangqenqä, näqänqä eä etanji, Iqu mäpäkonqä hänä pmetäniqä dinqe, Goti Iquenyqä yääqä tnänä ätätä, knuä kuapänä äqäkkqe. Iqu mändi äkittqänätä, Goti Iqueä äwiñqä iunä ikqetäni, Goti Iqu, Iqueä tääqe qätä äwikqe. ⁸ Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qu eäqä-qe, Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqetäni, suqä, Goti Iqueqä kuknuä iu qänaknä iqänqe, näqänqä ämakqe. ⁹⁻¹⁰ Injä ikqetäni, Iqueqä wänujui qäyunä imäkkänqä ekqe. Iwä Goti Iqu Ique atänuä itä, "Si hiqäva-imäkkä iquauqä naqe, Mekisetekä Iqu äpmeqä-panä hisnqinyä" ätukqe. Ga Iqu qokä-apäkä, Iqueä iquä kuknuä duni qänaki iqä iquauji, quwqä suqä quvqäta anqumä itmetä, hänä hea ique-ique iqumuatēqänqä ekqe.

Ymeqä dänjä mimänqä, naqä heqenqä

¹¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä naqä, Mekisetekä iqu enqä-panänqä kuknuä, awä kuapänä hetatquä etanqä-qe, heqä knuä indqänqe, ätnänäqä maqä etanqä iutanji, kuknuä iqueqä quati metquetunqenqe, ämävqänqä. ¹² He Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qänqänä ämakuwä-qe, ämaqä huizi duni, iñqä näqänqä ävāpu, ämotqueqä qäyä etanji, aanqä äyuwä. Ii tiinji. Goti Iqueqä kuknuä he änyänänqä ämakuwä duni, ämaqä huizi, qu heji anqumä näqänqä etapqä uwqäpnä. He ymisänä woyqä di mapnqe, änä maqä ipu, anji yqänä änatqänjuwä ii, enqä-panuenji. ¹³ Ämaqä, ymeqä dänjä enqä-pa, anjuä yqänä änatqänjuwä iqua, suqä ängüä jänänänqä änyä maqqä enä. ¹⁴ Mä ymisänä woyqe, ii ämaqä naqä ae equwä iquauqe. Ämaqä iñjä iqua, qu suqä änguinqätä, quvqänqätä iwäsäuwä äpuyitanji, näqänqä qäyu ae ämakuwä iquayä.

6

Kuknuä anjuä enqä-panä iunqä

¹ Injä dutanji, Kraisi Iquenyqä kuknuä, he anjuä enqä-pa änyänänqä ämakuwä dunqänä matqä, ne ämaqä naqä hiatunquä nemäkkä iunqä ätätänä, qänaki iunä iquatunqä. Ne kuknuä qätä ae äwikqenqänä ätqä uwqe, ii ne anä siyaundqä anji-anji äqutätänä, anji maqä mimäkkä iquuä enqä-paniyi. Kuknuä anjuä enqä-pa he änyänänqä ämakuwä, tiyi. Suqä äpäkonqä iunqä änatma wqenji, ävquatämäpu, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqänqä, kuknuä. ² Ga huizi, suqä asnjä-qnqä huitanä-huitanä iquauqätä, ämaqeu hipa haqeqi wiyqä iunqätä, ämaqä pizqe, qua buta anji vauqenqätä, ä neqä suqä änguinqätä, quvqänqätä kimanji, näweqä meqänqätä kuknuä. Injä iquauqä kuknuä, yqänä ätqä mäwqä itanä, ämaqä naqä hiatunquä nemäkkä kuknuä iunqä ätätänä, qänaki iunä iquatunqä. ³ Goti Iqu ne iñji, imäkatunquä winqanqutqe, ne imäkanä.

Tuwä mäwqä, yänänäqänqä tqäuenqä

⁴⁻⁶ Ämaqä hñqua, quwqä knuä Goti Iqueqä we-hunqeu ätimäpu, qäukuä yätutanä hingi vqä di ae yamwiqä ipu, Dnjä Ängüä Ique ae ämepu, Goti Iqueqä kuknuä ängüänänqä etanqenqätä, Goti Iqueqä yänänäqänqä qänaknä ätnänäqä äti timäutnqä iñqätä, näqänqä ae äätqänjuwä iquayä. Ämaqä iquautanä hñqua, ävquatämäpu, Goti Ique tuwä ae äwipqä eänqe, knuä anqumä kunmäkmñqe, huänqe minqä da eä. Suqä

* 5:5 Apqä Bukä 2:7 † 5:6 Ipäqäkkä 14:18-24; Hipru 7:1-28 ‡ 5:6 Apqä Bukä 110:4

iinjä iqu, ii qu Goti Iqueqä Ymeqä Iqueni, anğumä zä-huätati äuepu, ämaqueuqä hiñuä iqi wombä metñqä imasequwä-panji. ⁷ Ämaqä iinjä iqua, qua quvqä enqä-panjä iquayi. Qua äñguä etanği, ämaqä iu itğatanğuwä iquau yätamakqä vğanğe, piyä äqiyätäqeta eqä ämetä, ymisanjä äñguä etñqä imäkätñqä iqueni, Goti Iqu äñguänänjä imäkaniqe. ⁸ Mä quae quvqä etanği, guä yänjä-tänjitä, qätaqä quvqetänä äukatñqe, Goti Iqu 'qui imäknänä' tqanğuti, tä näniqe.

⁹ Neqä neyämaqä kiñjä änenyätñğäuä, hanjä-iqä iinjä etquque, he memeqä, Goti Iqu yätamakqä eyätä, anğumä etmeniğenqä kñuä yänänäqñqä ämenju. ¹⁰ Goti Iqu Iwäsäuqä Jänänänjä-qu eä, hiqä wäunjuä äñguä imäkätqänjuwä iunğätä, hiqä Iquenyqä enyätñğenqätänji, hui mimäuqä Iquvi. He Iquenyqä henğanğqetani, qokä-apäkä Iqueqä dñji, yätamakqä ävqa äpätqänjuwi. ¹¹ Ne he hñqunä-hñqunäñi, suqä iinjä yänjä äqänäpu imäkätqänjuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqä di, a yänänäqñqä äqätpu, he Goti Iqu äñguänä emäkaniñqä kñuä yänänäqñqä indqambu, hiunji Iqu äteqäqä iquenyqä, hiñuä äqumbu pmetñğenqä äneñji. ¹² Iñi, he yänjä äqänäpiyä iutanji, enyqä miqä iqäpnqe. Ga suqe, ämaqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyäpu, enyqä miqä ipu, nätmätqä äñguä, Goti Iqu iquau väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä iunji, ämapñqä imäkätqänjuwä-pa, iinjä imäkqäpnqe.

Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäuekqe, a yänänäqñqä kiqätqenqä

¹³ Hiñiqänänji Goti Iqu Aprähämä iqueni, kukñuä hñqu ätuätä, guä ämäsäuekqe. Ga ämaqä naqä Goti Ique ämäwqätäuä äpmenqe, hñqu maeqä etanği, Iqu Iqueqä-kiuänğqä, "Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä"* ätäta, guä ämäsäuekqe. ¹⁴ "Nyi si äñguä ikimäkätmä, saqä taqä-tawäka, aañjä kuapänä eqiyämambnuwänğqä, ikimäkmaqänä"[†] ätukqe. ¹⁵ Inğata-tiñi, Aprähämä iqu, Goti Hanjuwä Iqu iinjä ätukqenqä, enyqä miqä itä hiñuä äqänä äpmamiñqetani, nätmätqä eeqänänji qäyunänä qe ämakqe.

¹⁶ Suqä kukñuä naqä-qakuä imäkqe, tiyi. Ämaqä, iqueqä kukñui, ii naqä-qakuänänjä etanği, ämotquetñqä iqu, ämaqä naqä ämäwqätäuñqä hñqenqä yoqe ätäta, "Nyi kukñui, ämaqä iqueqä yoqeta naqä-qakuä ätqänä" tänä. Huiziqua, iinjä ätätnqä iqueqä kukñui, makittqiyeqä ipu, kukñuä hui matqä ipnä. ¹⁷ Goti Iqu Iqueqä kukñuä guä ämäsäutä enqä dññqe, Iqueqä kñuä indqänğqä imñi makunmäknğqä danä yänä. Iñi, ämaqä Iqu guä ämäsäutä enqä di mapnuwänğqä iqua, suqä iinjä iquenyqä näqñqä äñguänä mapñğenqä winğanği, Iqu Iqueqä-kiuänğqä, "Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä"[‡] ätäta, guä ämäsäuekqe. ¹⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu, Kukñuä Quangä Änä Matqä-qu etanği, täñğanji Iqueqä kukñuä hñquaqqu makunmäknğqä inyiänğqä äwi. Tiinjä, kukñuä guä ämäsäuekqä iqtä, kukñuä "Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä" ätkqä iqtä, iquaquvi. Iutanji, ne ämaqä zä äwätänä, Iqu-tänjä qäqiqi äpmenquä iquene, nätmätqä meniñquenyqä kñuä indqänätänä, hiñuä äqunanä pmetatunquenyqä, yänänäqñqä nemäkänä. ¹⁹ Ne iinjä itanä äpmenqe, ii nätmätqä qätanjä-tänji, hmbimända a yänänäqñqä äkiqätätä, ämenä-miqä äpmenqä-pa, ga neqä hänjä-pmeqä-pqe äsä iinjä ämenä-miqä yätqä enqä-panjä iquvi. Ga Qätanjä-tänjä Iqu, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anjä yäpä inğisa imaknmiñqä ique äpaquvätä, hiqñqä anjä pmua ique yäpä yänğisa ätimäuñqä-panjä iñiyi. ²⁰ Anjä hiqñqä pmua iqueä yäpä yänğisanji, Jisasi Iqu ne yätamakqä neyätñğenqä, hiñiqä äpaqukqe. Iqu iinjä ikqe, hiqäva-imäkqä Mekisetekä iqu enqä-pa, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetäniñqä ätimäukqä iutayi.

7

Mekisetekä iqu, hiqäva-imäkqä iquautanjä naqä äpmenqenqä

¹ Mekisetekä iqu, anjä-himqä Salemätanjä ämiqä naqä-qu eä, ga iqu Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä hiqäva-imäkqä iquvi.* Aprähämä iqu mäkanğqä äwätä, anjä-himqä huii ämiqä naqä iquau pizqä äpaseqani, anämqä anğumä pätkätanğä, Mekisetekä iqu, iqtä hänaqä awä-iqi äminiyi, Goti Iqu Aprähämä ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqe. ² Ga Mekisetekä iqueni, Aprähämä iqu nätmätqä äpäsätakqä eeqänänji, 10 iwäsäueqäwäqe, hñqu äwikqe. Yoqä Mekiseteki, kiqä quati tiñji. "Suqä jänänänjä iu ämiqä naqä-quvqä" ätä äqonä. Nñ "Salemätanjä ämiqä naqä-quvqä" äqonänğqe, kiqä quati tiyi. "Awqä hanjä imbu pmeqä iu ämiqä naqä-quvqä" ätä äqonä. ³ Itanğa iqu, kanä-käna, kaqä-kawu maeqä-quvi. Iqueqä hänjä-pmeqe, äänä ipäqäqkäti, ä qäpu äänä heniqäti? Ne maqñqe. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu enqä-panjä eä, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetäniqe.

* 6:13 Ipäqäqkä 22:16 † 6:14 Ipäqäqkä 22:17 ‡ 6:17 Ipäqäqkä 22:16 * 7:1 Ipäqäqkä 14:17-20

⁴ Täukey! Neqä awä hiñuiqändqä Aprähama iqu, nätmätqä äpäsamakqä äñguänäñi, 10 iwäsäueqäwäqe, ämaqä tqe hñqu äwikqenqä kñuä indqänänqä? Iqu ämaqä yoqä naqä-tänqä-qu äyuwä. ⁵ Lipai iqueqä hueqä-himqä iutanjä hiqäva-imäkkqä wäunui ämetqänjuwä iquauñqe, kukñuä-suqe tiñjä ätnä äwi. *“Israitqä iutanjä hueqä-himqä huizi, qu quwqä nätmätqe, 10 iwäsäueqäupiyyi, hñqu Lipai iquau vqññqe.”*[†] Iwä Israitqä iqua, Lipai iquauqä kuta-kunqaka epu, ga iqua Aprähama iqueqä ymeqä-qua etanqqä-qae, Lipai iqua, iquauta ämotautqänjä. ⁶ Inäqe Mekisetekä iqu, Lipai iquau-tañä-qu maetqe, iqu Aprähama iqueqä nätmätqä iwäsäueqäukqä iutanjä hñqu ämetä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä, täaqä ätkqe. Goti Iqu Aprähama iqueni, “Nyi äñguä kimäkminiqeä” ätuätä guä ämäsäueqä iunji, qäyä etanji, Mekisetekä iqu ii itquakqe. ⁷ Ämaqä hñqu hñquenqä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä täaqä ätqäqe, iqu ämaqä naqä, huizique ämawqätäunqä iquvi. ⁸ Ämaqä eeqänäñi, äpakonqä iquanänji. Inji Israitqä iqua, quwqä nätmätqä iwäsäueqäupqä iutanjä hñqu ämotautqänjuwä iqua, asä e äpakonqä iquanänji. Mä Mekisetekä, Aprähama iqueä nätmätqä iwäsäueqäukqä iutanjä hñqu ämakqä iqu, iñjä ma, Goti Iqueä bukiñji, iqu häñjä yqänä äpmenä ätanä. ⁹ Mä Lipai, Israitqä iquauta ämotautqänjuwä iquauñqe, ne tiñjä-pqe inä tanä. *“Iqua quwqä-quwä Aprähama iquesa, 10 iutanjä hñqu, Mekisetekä ique äwikuwiqä.”* ¹⁰ Ii tiñjä etanjiyi. Mekisetekä iqu, Aprähama iqtä ämingiyänqani, Aprähama iquesanjä hueqä-himqä Lipai iqua, iqueqä huiwä iu yqänä witanquwänqanji.

Hiqäva-qäyqä Hänjä Iqu, yäüä iquau ämawqätäunqenqä

¹¹ Hiñuiqänänqanji, hiqäva-imäkkqä wäunui, Lipai iquanä a äqätpu imäkätqätanquwä iutanji, Israitqä iqua kukñuä-suqe Mosisi iquesa ämakuwi. Inji Lipai iquauä hiqäva-imäkkqä wäunui, qokä-apäki mävaputäuqä jänänänjä hiññqä yätamakqä mäwqä yänä. Qu iuta jänänänjä qäyunä hiññqä-säpi, Goti Iqu, ‘Hiqäva-imäkkqä änyä-hänjä, Aronä iqu enqä-panjä maeqä, Mekisetekä iqu enqä-panjä hñqu, qänaknda timäuniqeqe’, matqä iquäningä. ¹² Hiqäva-imäkkqä suqä häñji, huiziqueqä anji meqanga, kukñuä-suqä-pqe huätä päwqanquti, häñjä hñqu-mända meniçe. ¹³ Ämaqä, Goti Iqu, “hiqäva-imäkkqä Mekisetekä iqu enqä-panjä timäuniqeä” ätkqä iqu, hueqä-himqä Lipai iutanjä-qu maetqe, huiziutanjä-quvi. Ga hueqä-himqä iñjä iquesanjä hñqu, hiqäva-qäyqä ttawiu ätqäukqä maetqe, oee. ¹⁴ Ne näqñqä äñguänänjä tii äyä eäñu. Neqä Naqä Iqu, Jutä iquautanjä imänqqä-qu äyuwä. Ga Mosisi iqu, ämaqä iquautanjä hñqu hiqäva-qäyqä-qu pmeniçeqe, matqä ikqe.

¹⁵ Inji ‘hiqäva-imäkkqä änyä-hänjä hñqu, Mekisetekä iqu enqä-panjä-qu timäuniqeä’ tqanji äwiyañqunqetani, ne näqñqä äñguänänjä tiñjä hiatunquänänji. *“Iqu hiqäva-qäyqä Lipai iquauñi, ämawqätäunqä iquvqä.”* ¹⁶ Lipai iquesanjä hiqäva-qäyqä äpmerjuwi, ii hueqä-himqä iutanjä iquanä hiñnuwänqä ätnä witanqqä iutayi. Mä Jisasi Iqu, hiqäva-qäyqä äpmeqäqe, ii häñjä hea ique-ique pmeqä iqueqä yänänänqñqä iutanji, Iqu ii äpmeqi. ¹⁷ Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqe, *“Si hiqäva-imäkkqä hea ique-ique, Mekisetekä iqu enqä-pa, pmetñjiqä”*[‡] ätä äqänä.

¹⁸⁻¹⁹ Kukñuä iquesanji, ne näqñqä tiñjä äyä equ. Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, yänänänqñqä maeqä eä, ne mävaputäuqä jänänänjä hiatunquä yätamakqä mäneyqä iquätñqä etanji, Goti Iqu manitä ämaitä, hänaqä aarä äñguänänjä, kukñuä-suqä ique ämawqätäunqä hñqu imäueqäqe. Huänqä iquesanji, ne Goti Iquenyqä qäqiqi wanä.

²⁰ Ga Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä ätimäukqe, Iqu hiñgi qanyänä matimäukqä ikqe. Hiqäva-qäyqä huizi iqua, iñjä hepnqä dunqe, ämaqä hñqu, ämaqä naqä hñqueqä yoqe ätätäqeta, atäunjuä miqä iminqe. ²¹ Mä Goti Iqu, Jisasi Ique hiqäva-qäyqänqä atäunjuä itäqänqanji, Iqueqä yoqä dutanä atäunjuä yänänänqñqä ikqe. Iqueqä bukä iunji, tii ätanä. *“Naqä Iqu Iqueqä yoqä duta ätätä ätkqe. ‘Si hiqäva-qäyqä hea ique-ique pmetñjiqä.’*

Iqueqä kukñuä iñjä ätätqä duni, tnänqä miqä yänqiyä.”[§]

²² Goti Iqu, Iqueqä yoqä dutanä atäunjuä yänänänqñqä ikqetani, ne näqñqä ti eäñu. Jisasi Iqu hea ique-ique pmetäniqetani, kukñuä Goti Iqu änyä-hänjä ämäsäueqqe, äñguänänjä eä, kukñuä yäüä iunji ämawqätäuanä.

²³ Ämaqä kuapanänjä hiqäva-qäyqä äpmeqisäpiyä iqua, äpakonäpiyä iutanji, äpakänä mäpmeqä iminjuwi. ²⁴ Inäqe Jisasi Iqu, hea ique-ique pmetäniqetani, hiqäva-qäyqä wäunui, mäwqautämäuqä, a äpakänä äqätqä wätäniçe. ²⁵ Inji Iqu hea ique-ique iñjä äpmetä, Goti Iqu qokä-apäkä anqumä itmetñqä täaqä ätuätñqä-qae, qu Iqueä yoqeta, Goti Iquenyqä qäqiqi päqtänqanjuwä iunji, häñjä näweqä imäkäqumuatquänä.

²⁶ Ga neni yätamäkkä neyätñä diñqe, hiqäva-imäkkä iquauqä naqe, Iqu Qäqunänji. Iqu Goti Iqueqänä äpme, suqä quvqä hui mimäkkä-qu eä, suqä quvqä hui Iqutä täka mamäkkä eä, ga suqä quvqä imäkkä iunqä qäqiqi mäpmeqä, Goti Iqu Ique qäukuä haqä yätunqä ätuma äpmuutekqe. ²⁷ Hiqäva-imäkkä iquauqä naqä huizi iqua, hiqäva hiunji ique-iqenji, suqä quvqä quwqe-ganä äqämbiyi, qänakñi qokä-apäkiuqe, inğa äqäka äwätqänjuwi. Inğa Jisasi Iqu suqä iñi maeqä-que. Iqu hiqävae, hñqunä äqiyätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwiñqe.

²⁸ Auä, tiñiyi. Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, ämaqä yänänäqñqä maeqä iquauñi, hiñgi hiqäva-imäkkä iquauqä naqä pmapñqä atäunüä itñqe. Mä kukñuä-suqä iquesa qänakñi, Goti Iqu kukñui, Iqueqä yoqä dutanä guä yänänäqñä ämäsäuetä, Iqueqä Ymeqä Ique atäunüä ikqe. Ymeqä Iqu, huiñqä äwa miqä, ne Yätamäkkä Neyqä-qu qäyunänä eä, hea ique-ique pmetäniqe.

8

Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkkä Naqä, qäukuä haqä yätu äpmeñqä Iquvi

¹ Kukñuä tä ätätunqä iqueqä yänji, tiñä eä. Hiqäva-imäkkä iquauqä naqä ne ämeñquä Iqu, äñguä, yänänäqñqä-tänä Iquvi. Iqu, Ämiqä Naqä, qäukuä yätu äpmeñqä Iqueä zä-hawä hipa ämuangisanä ique ae äpmakqe. ² Iqu hiqäva-qäyqä wäunui, hiñqä pmua yäp äñgisa, namnä anä naqä-qakuä iu itqäuä. Anä iqu, ämaqe mätkä maetqe, Goti Naqä Iqu ämätkqe.

³ Hiqäva-imäkkä iquauqä naqä iqua, qu eeqänäñi nätmatqä Goti Iquenyqä tä ikapñqä isua äma pñnä. Iutanji neqä Hiqäva-imäkkä Naqä Jisasi Iqu-pqe, nätmatqä hiqäva qäyätñqe, äma pänä. ⁴ Qua täunji, hiqäva-qäyqä hñqua ae äpmapu, suqä ätnä äwiñqä-pa, qu Goti Ique hñjua-hñjua ae ävätqänjuwi. Iñä iutanji, Iqu qua täu pmeqä-säpi, Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä mäpmeqä iquäninji. ⁵ Qua täu hiqäva äqiyätqänjuwä iqua, quwqä wäunui, anä naqä-qakuä iu miqä, anä qäukuä yätu ämätñqä iqueqä wätqä enqä-panä iu itqänjuwi. Mosisi iqu namnä anä määtñqä itqätanjanji, Goti Iqu iqueni, “*Si qoqonä yätu äpmeñqanji, Nyi anji qäukuä yätu mätnätanji mätkquakqä-pa, hui mäwquatämäuqä, eeqänäñi ii enqä-pa mätiyä*”^{*} ätukqe. ⁶ Jisasi Iqu, Goti Iqutä, nesä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä itqäuä. Goti Iqueqä yätamäkkä, kukñuä änyä-hänä iquesa timäutñqä ämäsäuekqe, yätamäkkä kukñuä yäuä iquesa ätimäutñqä dñji ämäwqätäunä. Asä inji, hiqäva-qäyqä wäunüä Jisasi Iqu tänğa ämeqäqe, hiqäva-qäyqä huizi iquauui, ämäwqätäuä.

⁷ Kukñuä Goti Iqu hiñuiqä ämäsäuekqä iqu, äwa miqä äñguänänä heqä-säpi, kukñuä änyä-hänä hñqu mimäkkä iquäninji. ⁸ Mä Goti Iqu ämaqe, äwa itqätanğä äqunäqe, Iqu ti ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qätä nyipiyä’ ätqi. ‘Hiunji hñquenji, Nyi tiñä imäkmñiqe. Nyi qokä-apäkä Israitqä iquatä, Jutä iquatänji, kukñuä änyä-hänä hñqu, mäsamñiqe.

9 *Hiñuiqänä Nyi hiqä hewäkiquau Isipäta itmetmä, ä mäsqüñğa äpätmängga, qutä kukñuä guä ämäsäuekqe. Qu Nyaqä kukñuä iñi ävausäpu qänaknä miqangjuwängga, Nyi qunqä huäqä manunğanği, tuwä äwikqetanji, kukñuä guä änyä-hänä ämäsamqä tqu, huiziqütänji asänänä manä’ ätqi. 10* *‘Mä inğanji, kukñuä Nyi qokä-apäkä Israitqä itä guä mäsamñiqe, tiñiyi. Nyi Nqä suqä eeqänänä pñqe, quvaqä kñuä indqänqeu eätmä, ga Nqä kukñui, Nyi tuwanui, quvaqä qeqä-quuvqä iu äqiyetmä, ga Nyi quwqä Goti-qunä pmetanğundi, qu Nqä qokä-apäkä hipñqänäyi. 11* *Iwä inğanji, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hiñqinğä iquatänji, qu eeqänänä Nyinğä ae näñqä epiyä-qae, ämaqä hñqu, käyamaqä kätä-känğua hñque, “Si Naqä Iquenyqä näñqä pmayä” ätuätä, mätkä da yänä. 12* *Quvaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä diñqe, qeqä ätmäkätmä, kñui anği manyiyqä yänqiyä’ ätqi.”[†]*

¹³ Goti Iqu kukñuä iñi ätätä, kukñuä guä änyä-hänä ämäsäuekqe, ii Iqu kukñuä guä hiñuiqänä ämäsäuekqä iqu yäuä heqanği, ii imäkkqe. Nätmatqä yäuä etä, wäunüä maeqä ii, aanqä hiätñqä itqäuä.

9

Kukñuä guä ämäsäuekqä yäuä iqueqä anñqätä, suqenqätäyi

¹ Kukñuä guä änyänänğa ämäsäuekqä iqu, suqä Goti Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqenqätä, anä Iqueqänğä qu täu mätpñqenqätä ätnä. ² Inji namnä anä, hiñqä hñquacu-tänä hñqu ämätkuwi. Hiñqä hiñuiqä iqueni, hiqi-tä-tqäucetä, hevqetä, bretqä Goti Iqueqä hiñuä iqi äwäminqetanji, iqi äwiñä. Hiñqä iqu, ‘Goti

* 8:5 Anğumä Itmakqä 25:40 † 8:12 Järämai 31:31-34

Iqueqänäñiqä' ätmiñuwi. ³ Yuä naqänänjä, hiqñqä hñquaqu imäkätñqä imasekuwä iqueuä tuwä ingisanjä hiqñqä iqueni, 'Aañä näwinyä, Goti Iqueqänäñiqä' ätmiñuwi. ⁴ Hiqñqä iqueni, suakä sisnyanjä wetñqä iwamäqkä ttawä itä, kukñuä guä-mäsänqä ipñä itä, iqi äwinyä. Iquaquini, golqetä eä ikuwi. Ipñä iqueqä yäpä imñi, golqä häkä, buayä mana hui häkä inqä itä, Aronä iqueqä yäqkä zä-hutäkñä äungqä itä, itanga hikä tepquwa Goti Iqueqä kukñuä guä-mäsänqä äqñqä itä, imä imänänjä. ⁵ Itanga ipñä iqueqä pmäukuiñqe, qu "Goti Iqu ämaqeucä suqä quvqe huätä mamäutñqä pmeqeyqä" ätmiñuwi. Pmäukuä haqeqini, nätmätqä (qerupqä*) hñquaquvqä ktqe, 'Goti Iqu naqänänjä eä, ga iqi äpmenä' kñuä mapqänqä ämotquanyä, qeeqä huqe ävayeyänqa, pmäukuä haqä yäñi äpatqäyänjinyä. Täñganji nätmätqä inñä iquauñqe, "Ti iñi-iniqä" ätätmä ätqa mäwqä ymä.

⁶ Nätmätqä inñä iqua ae äwitanguwänqani, hiqäva-qäyqä iqua, namnä anjä iqueuä hiqñqä hiñuiqänjä iqueni, qu Goti Iqueñqä wäñuä imäkäqäsätqänjuwi. ⁷ Mä hiqñqä huizi iqueni, hiqäva-imäkqä iquauqä naqä iqu, quvaukuä ique-iqueni, kiqä-kiuänä, naqä-hñganä äpaquvätqä. Iqu hiñgi qanyinä mäpaquvqä, nanuitanjä häñeqä hui äma äpaquvätä, suqä quvqä iqueqenqätä, qokä-apäkä näqñqä yasämä maeqä ipu imäkätqänjuwinqätä, Goti Ique ävätñqe. ⁸ Iwä suqä inñä iquautanjä di, Dñä Äñguä Iqu äyä ämänätquetñqe. Namnä anjä hiñuiqänjä iquä, kiqä suqetä, yqänä mätnätanqñqänqa, hänaqä Goti Iqueä anjä naqä-qakuänänjä iunqe, ätnänjä iqi äti miñqä eä. ⁹ Namnä anjä iqueqä suqä iqua, ii wätqä enqä-parñä eä, ne täñga äpmeñqueñi, näqñqä nätapänä. Ämaqe, suqä inñä iquau qänaknä imitpñqä iqua, qu Goti Ique nätmätqä hñjua ävapu, hiqäva äqäyäpu, nanuätä, tä iketqänjuwä-qe, quwqä suqä-iwäsäucä dñji, "Ne Goti Iqueä hiñuä iñiñi ikikinyänjä äyä äpmeñunä" kñuä indqämbñqä mimäkqä danä yänä, aanqe. ¹⁰ Suqä iqua, ymisänjä äñqänqñqä, eqä äñqänqñqä, nätmätqä huitanjä-huitanjä isuau asñä-qäyqänqä iuvi. Iqua nätmätqä huiwä iqueqä dñqänä ätätqänjä. Goti Iqu suqä ii, nätmätqä eeqänänji jänä imäkäniqänqñqä yakuä äwikqe.

Krais i Iqu, Iqueqä häñeqetä, kukñuä guä ämäsäueqä änyä-hänji, yänänäñqä imäkkqenqä

¹¹ Mä Krais i Iqu, hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-qu eä, nätmätqä äñguänänjä ätimäutñqä iu Miqä-qu pmetñqä ae ätimäukqe. Iqu Goti Iqueqänqä namnä anjä äñguänänji, hiñuiqänä ämätnämiñqä ique ämäwqätäñqä ique äpaqukke. Anjä inñä iqu, ämaqe quwqä hipaitä mäñqe, qua täñji mamätñqä eä. ¹² Anjä ique äpaquvqe, Iqu meme häñeqetä, bulumäka hipkä häñeqetä, qäsä ämipaquvqä maetqe, Iqueqä häñeqenä, aanjä näwinyä Goti Iqueqänänjä anjä ique, naqä-hñganä ämipaquvätä, iqi näweqä äpme. Iutani Iqu neñi, suqä quvqä äwä, hea ique-ique pmeñquä anqumä mbqä äneyämakqe. ¹³ Qokä-apäkä Goti Iqueä hiñuä iñiñi, kiya tmäkmbqä eänjuwi, hiqäva-qäyqä iqua, meme häñeqe, ä bulumäka qokä häñeqe, ä bulumäka apäkä tä ikapiñi, näwinyä tä wätakä niqiyqanga, wätaki[†] äuaqupuyi, ga qokä-apäkä du hmbunä-hmbunä pñqä-pñqä iqanqñqä, qokä-apäkä Goti Iqueä hiñuä iñiñi ikikinyänjä epu, Iqueqänänjä hepñqä iyyi. ¹⁴ Mä Krais i Iqueä häñeqä di, iñi ämäwqätäuä. Iqu suqä quvqä hui miqä näwinyä aanqä eä, Dñä Äñguä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yänänäñqñqetani, Iqu äpäkonätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwiñqqe. Ga Iqueä häñeqe, ikikinyänjä inemäkqe, neyaqä huiwä dunä ma, neyaqä suqä-iwäsäucä dñji, "Ne Goti Iqueä hiñuä iñiñi, ikikinyänjä äyä äpmeñunä" näqñqä metuñquä inemäkänä. Inñä dutani ne wäñui, äpäkonqä dñji ävämetanä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqueqänä imäkqä uwquatuñqe.

¹⁵ Jisasi Iqu ae äpäkonäqetani, Goti Iquä, ämaqetä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä Imäkqä Iquvi. Auä, qokä-apäkä Goti Iqu atäñuä ikqä iqua, nätmätqä äñguänänjä Iqueqä ymeqeu, "He näweqä mapnuwänqñqä" ätukqä ii mapnuwä dñqe, quwqä suqä quvqä, qu kukñuä Goti Iqu hiñuiqänä guä ämäsäuekqe ävasäpu ikuwiuta, Jisasi Iqu anqumä itmetñqä äpäkonqñqe.

¹⁶ Kukñuä guä ämäsäueqä inñä iqua, tiñji. Ämaqä hñqu äpäkonätñqä itäqänqa, iqueqä nätmätqä, tqu-tqu meñiqñqä tuwanjuu ätätä äqäyekqä-payi. Tuwanjuä ii qäyü timäutñqñqä, ämaqe, qu iqu ae äyä äpäkongangñi qumbunä. ¹⁷ Tuwanjuä ii äqäyekqä iqu äpäkonqñqe, iqueqä kukñuä i ätätä äqäyekqe, inga timäunä. Iqu hänä yqänä äpmeñqe, iqueqä kukñui, iqi hiñgi äwi. ¹⁸ Iwä suqä asä inñi, kukñuä guä hiñuiqä ämäsäueqä yänänäñqñqä imäkätñqä dñqe, häñeqetanä ätimäukqe.

* 9:5 Qerupqä ii, Israitqä iquauqä anjä-kukñuyi. Iqua ynaunqä huqä-tänä eä, Goti Iquä äpmeñä iquai. † 9:13 A Täuqä 19:1-22

¹⁹ Ii tii timäutņqeyi. Mosisi iqu kukņua eeqānāņi, kukņua-suqā iuta qokā-apākiu ae ātuāqetāņi, iqu bulumāka hipkā hāņeqetā, meme hāņeqetā āmeqe, ga eqā ditā imākāqe, hisopqā āpaitā sipsipqā a hāņesqetā āmetā, āyāmeqe, bukā, kukņua-suqā tuwaņua qānātangqeutā, āmaqeutā hmbunā-hmbunā pņqā-pņqā ikqe. ²⁰ Iqu e imākātā, “*Kukņua Goti Iqu he qānaknā ipņqā guā āmāsāuekqe, hāņeqā tā, yāņānāņqā vāņņeqē*”^{*} ātukqe. ²¹ Suqā asā iinji, iqu hāņeqe āmetā, namnā anā Goti Iqueqāņqā āmātnāņqā iutā, nātmatqā anā iu āwiņuwā eeqānāņā-pqe, pņqā-pņqā iqāukqe. ²² Itanga kukņua-suqā duņi, tii ātnā āqānā. Nātmatqā aanā kuapānāņi, Goti Iqueqā hiņua iqinji ikikinyāņā timäutņqe, ii hāņeqā dināņi qenyāņi. Ga qu naņua hui mapāsqa ipu, kiqā hāņeqā māpāwiqā iqāqe, Goti Iqu āmaqeuqā suqā quvqe, huātā māmamāuqā yānā.

Kraisī Iqu Iqueqā-kiuā āwinyātā, āmaqeuqā suqā quvqe, huātā āmamāukqerņqā

²³ Nātmatqā namnā anā iu imākānāņqe, ii naqā-qakui qāukuā yātu imākānāņqetāņā kiqā ktqe imākānā. Iwā nātmatqā iinā iqua, Goti Iqueā hiņua iqinji ikikinyāņā hiātņqā diņqe, qu naņua hāņeqenā āpņqāyāmāmiņuwī. Mā nātmatqā naqā-qakuā qāukuā yātu āwiņqeuņi, ikikinyāņā hiātņqā diņqe, nātmatqā āņguānāņi, huiziu āmāwqātāuņqā dutānāņi. Ii Kraisī Iqueqā hāņeqeyi. ²⁴ Kraisī Iqu anī, āmaqe Goti Iqueqāņqā āmātkuwā yāpā iņgisa māpaquvqā ikqe. Anā iqu, naqā-qakuā iqesāņā ktqā iquvī. Kraisī Iqu, Goti Iqueqā anā qāukuā yātu āpaquvātā, ga tāņgaņi, yātāmākqā neyātņqā Goti Iqu tā qāciqī āpme. ²⁵ Ga tiinā-pqā ināņi. Hiqāva-imākqā naqā huizi iqua, iquauqā hāņeqā ma, naņua iquautāņā āmepu, hiqāqā aanā nāwinyā Goti Iqueqānāņā iu, quvāukuā ique-ique āma āpemiņuwā-pa, Kraisī Iqu Iqueqā-kiuā, Goti Ique āwinyāqāsquātņqā, quvāukuā ique-ique māpaquvqā ikqe. ²⁶ Iqu ānānā āwinyāqāsqa-sāpi, tmi-tmiqā-tqe, tātā kuapānā mequāni. Goti Iqu qua tēqe ānyā imākāņqā duta, tāņgaņeyi. Mā hea yāpakā hiātņqā tāņgaņi, Iqu Goti Iqueņi, Iqueqā-kiuā āwinyātā, suqā quvqā huātā māmāutņqā diņqe, naqā-hņganā āpkqe. ²⁷ Āmaqā eeqānāņi, hņqunā āpākonqāņqe. Iwā qānaknāņi, Goti Iqu kukņua mitātņqā iu tqāuņqē. ²⁸ Ii enqā-pa, Kraisī Iqu, qokā-apākā kuapānāņā iuqā suqā quvqā huātā matnāmāutņqe, Goti Iqu naqā-hņganā āwiņqetāņi, āņgumņi, suqā quvqēņqā huātā matnāmāutņqā ma, āmaqe qu Iqueņqā hiņua āqumbu pmetāņuwā iu hāņā iqumuātātņqā iuņqā timāuniqe.

10

¹ Suqā Mosisi iquesa ātimāukqā iuņi, nātmatqā āņguā qānaknda timāuniqā diņqe, yasāmā māmānātqeuqā da, hiņgi qanyinā ktqā ināņi. Iutaņi, suqe qānaknā ipu, hiqāva quvāukuā ique-ique qāyā imākāqāsāpiyā-qe, āmaqā Goti Iqueņqā pātqātāņuwā iquauņi, kiyā māmātqā ikikinyāņā miwimākqā danā yānā. ² Āmaqeu ikikinyāņā hepņqā wimākqā-sāpi, Goti Iqueqā yoqe haqe āmamāutqāņuwā iqua, kiyā māmātqā epu, “*Suqā quvqā yqānā āmeņunā*” kņua mindqāņqā ipu, hiqāva aņgi mimākqā itqāpņinji. ³⁻⁴ I etāņgi bulumāka qokiuqātā, meme iquauqātā hāņeqe, suqā quvqā huātāņi, ānā māmamāuqā etāņqetāņi, quvāukuā ique-ique hāņeqe āmepu, hiqāva āqāyāqāsātqāņuwī, ii qokā-apākiuqā suqā quvqēņqā kņua-iqā āvātņqā diņqeyi.

⁵ Iutaņi, Kraisī Iqu qua tāuņqā āquvepātāqāņgaņi, Goti Iqueņi, tii ātukqe.

*“Si qu hiqāva āqiyāpu ktappņqe, makingaņgi, Nyinyā huiwi nāwinyā āyā imākeņiqā. ⁶ Ga suqā, naņui wātakā niqiyātņqā tā hāmānā ikeqēņqātā, suqā quvqā huātā māmāutņqā hiqāva-qāyqēņqātāņi, yeeqā miqā isnā. ⁷ Iwā tāņgaņi, Goti Iquki, Nyi tii āktqā. Qu hiņuiqānāņi bukā iu, Nyinyā tuwaņua āqāyāpu ekuwā-pa, Nyi ākiņqā Saqeuā qānaknā imņqā, ae sā āpāqāqēqā.”**

⁸ Iqu i ātukqe, hiņuiqā iqisāņi, hiqāva-qāyqēņqā kukņua-suqā iuta tii ātkqe. “*Qu hiqāva āqiyāpu ktappāņqetā, naņui wātakā niqiyātņqā tā hāmānā ikeqēņqātā, ā suqā quvqā huātā māmāutņqā hiqāva-qāyqēņqātāņā-pqēņqe, makingaņgi, yeeqā miqā yqānā isņqinyā.*” ⁹ Iinā ātuāqetāņi, “*Nyi ākiņqā Saqeuā qānaknā imņqā, ae sā āpāqāqēqā*” ātukqe. Iqu iinā itā, suqā hiņuiqāndqā iqueņi, huātā āmamāutā, ānyā-hāņā imākātā ekqe. ¹⁰ Ga Jisasi Kraisī Iqu, Goti Iqueqā āwiņqā dunā itā, Iqueqā huiwi hiqāva enqā-pa naqā-hņganā āwiņqetāņi, ne qokā-apākā Goti Iqueqānāņā heatuņquā inemākkqe.

¹¹ Itanga hiqāva-imākqā eeqānāņā iqua, qu hiunji ique-iqueņi, Goti Iqueņyqā wāuņua imākāpu, hiqāva asiqua āqiyāpu ātqāuwa wātqātāņuwā-qe, hiqāva iinā iqua, suqā quvqe huātā māmamāuqā ipnā. ¹² Mā Kraisī Iqu, qutā asānāņā ma, suqā quvqā

huätä mamäutnqä hiqäva naqä-hnqanä äqäkqetani, Iqu Goti Iqueqä hipa ämuangisa äpmaqke. ¹³ Inji hipa ämuangisa äpme, ämaqä, qu Iquenyqä mäkä-hunqä iquauñi, Iqueqä yukä yäpä iqi pmeqanquwanqanqä hinuä äqänä äpme. ¹⁴ Quami, Iqu tiinjä etanji äpmaqke. Iqu hiqäva kiuanänjä hnqu imäkätä, qokä-apäki Goti Iqueqänänjä hipnqä iwimäkkqä iquauñi, kiyä mamätqä ikikinyänjä näweqä pmetpnqä, qäpu iwimäkkqä iutanji.

¹⁵ Kukñuä ii yänänäqñqä imäkätñqce, Dñä Ängüä Iqu-pqe, awä änatqi. Ganäñi, tiinji.

¹⁶ “Naqä Iqu tü ätqi. Inqanji, kukñuä Nyi qutä guä mäsamññqce, tiinji. Nyi Nqä suqä eeqänänji, quvaqä qeqä-quuvqä iu pnqä eätmä, ga Nqä kukñui, nyi tuwanji, quvaqä kñuä indqänqceu äqiyemqänä.”†

¹⁷ Itanqca anqumñi,

“Qu kukñuä-suqä ävasäpu quvqä imäkätqänjuwä diñqce, kñui anji manyiyqä yänqiyä.”‡

¹⁸ Goti Iqu, suqä quvqenqä äwqä hanuä imäknätä, huätä ae ämamäutqce, suqä quvqä huätä mamäutnqä, hiqäva anqu imäkqce, hma hetñqce.

Goti Iquenyqä zä miqä, qäqiqi watunqenqä

¹⁹⁻²⁰ Nyämaqäüä, yuä naqänänjä hiqñqä, ‘Aañä näwinyä Goti Iqueqänänjiqä’ ätmiñuwä duñqä qñqanä enänqä iqu, Jisasi Iqueqä huiwiyi. Ga huänqä häñä-pmeqä-tänjä hnqu, ne yäpä yänqisa timatunqce, Iqu yuä ique äpisciqiyätä, änyä-hänjä imäuekqce. Iqu Iqueqä häñqetä iinjä imäkqetani, ne anjä hiqñqä ique yäpä yänqisa peyatunqce, zä miqä pemä ianä. ²¹ Itanqca ne Ämaqä Hiqäva-imäkqä Aanjä Naqänänjä, Goti Iqueqä ämaqä-qune Mäneyqä-que ämenju. ²² Iwä Goti Iqueqä hinuä iqiñi, Kraisi Iqueqä häñqce, neyaqä qeqä-quuvqce pnqä-pñqä neyqanqgetani, “Ne kiyä mamätquneyqä” näqñqä ämenä, ga neqä huiwi, eqä hinoquküä maeqä itä, asñä äqänanitanji, ikikinyänjä imäkñgu. Inji huänqä änguitä, Hiqäva-imäkqä Ängüä Iqutä, iinjä ae ämenqetani, ne qeqä-quuvqä imñi quanqä maeqä, aanjä naqä-qakuinä änyanä, Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, yänänäqñqä imäknanita, zä miqä itanä, Goti Iquenyqä qäqiqi wanä. ²³ Ga Goti Iqu, kukñuä guä ämäsäuekqä iunä Imäkqä-quvqäe, ne “Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, äñguä inemäkäninqä hinuä äqänänä äpmeñunä” ätätanä awä ätätunqenqce, kñuä hnquaqcu mindqänqä, a yänänäqñqä äqätqca wanä. ²⁴ Ne quuvqä anä eqiyätunquä hnqunä-hñqunänjä iqune, huizi iquauñqä kiinjä nengañguti, suqä äñguänänjä iunä itqueniñquä diñqce, ävauqumuatnatunquä hänaqenqä qävqä yanä. ²⁵ Iinjä itaqänqanji, ämaqä hui Goti Iqueqä yoqenqä aquvänqceu ävquatämäutqänjuwä-pa, ne iinjä miqä, aquvä äqänätanä, yänänäqñqä imäkñguatunqce. Hiunji Kraisi Iqueqä äpce, qäqi pättqätanji hinuä äqumbiyitani, suqä iinjä änäänä imäkquatuñqce.

Neqä äneñqä iunä, suqä quvqä imäkqca äwätunquä iutanjä kimanññqce

²⁶ Ämaqä-qunesanä tqu-tqu, huänqä Jisasi Iqu imäuekqenqä kukñuä naqä-qakuñqä näqñqä ae ämakuwitani, quwqä äwiñqä iunä suqä quvqä imäkqca äwätqänjuwä, quwqä suqä quvqce huätä mamäutñqce, hiqäva-imäkqce, näwi aanqä eä. ²⁷ Qunqce, tiinjä-pqe inänji. Qu zä kiinjä ipu, kukñuä mitqänqca, tä aanjä tnänänänjä, ämaqä Goti Iqutä mäkä-hunqä iquau tä näniqñqceu pmepnuwänqä, hinuä äqämbu pmepñqänäyi. ²⁸ Ämaqä tqu-tqu, Mosisi iqueä suqenji ävakupqä iquä, ämaqä hnquaqunä-qe, hnquacu-hñqenjä-qe, “Qu iinjä-iinjä imäkquwiqä” tqanquwanqca, kukñuä mitqä iquä, qunqä huäqä mäwuñqanqgetani, qu äpäkombñqänäyi. ²⁹ Inji he kñui, äänä eyqi? Ämaqä, Goti Iqueqä Ymeqä Ique tuwä ävätqä iqu, kimanji hanä-iqä äkisqce meniçati? Ii itqä iqu, häñqä Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäuekqce, yänänäqñqä äwikqetani, Goti Iqueqänänjä hetñqä qäyä iwimäkkqä-qe, iqu häñqä iinjä iquenqce, nätmätqä quvqä enqä-pa imäkätä, ga Dñä Ängüä, huäqä naumäkätä, Ängüä Inetqueqä Iqueni, suqä aanjä quvqänänji, qäsä itquetqäüä. Iinjä itqä iutanji, hanä-iqä aanjä naqänänjä meniçe. ³⁰ Ne näqñqä äyä ämenju. “Quvqenqä kimanji, ii wäunjuä Nqä enqä-qae, quvqä iqanqñqä iquauñi, Nyi kima wimniqeqä”§ ätkqä iqu, ii Goti Iquvi. Ga tii-pqenqä näqñqä ämenju. “Qokä-apäkä Iqueqänänjä iquauñi, Naqä Iqu iwäsäunqiyä”¶ ätä äqänä. ³¹ Goti Hänjä Hea Ique-iqce Pmeqä Iqu, ämaqä hnqce hanä-iqä naqänänjä vätnqä a äkiqätqce, ämaqä iinjä iqu, zä aanjä kiinjä winyänä.

Enyqä miqä, yänjä äqänqca uwqäpnqenqä

† 10:16 Järämai 31:33

‡ 10:17 Järämai 31:34

§ 10:30 Kukñuä-suqä 32:35

* 10:30 Kukñuä-suqä 32:36

³² Hinjuiqänänji, he Goti Iqueqä we-hunqenqä näqñqä ämepiyänganji, qu hanja-igä kuapänänjä hetapqanguwä iuta tmi-tmiqä-tqe ämepiyä-qe, yänänäqñqä ätqäminjuwiñqä kñuä meqanppu. ³³ Hñganji, ämaqeuqä hinjuä iqä ämaetqätäpu, kukñuä quvqä etäpu, äyä etquetqänjuwi. Hñganji, ämaqä hanja-igä ii metqätanguwä iquauñji, he qutä anä äyä itqänjuwi. ³⁴ Ga guä pmeqa anju pmetanguwä iquauñqe, he huaqä eunqanji, äñguä äyä itquetqänjuwi. Itanga qu heyaqä yquayä nätmätqä qua täu metauqanqungwänganji, heqä nätmätqä äñguänänji qäukuä yätu hea ique-ique yqänä witanqenqä, näqñqä epiyä-qae, he iinjqä qundqändqä miqä, yeeqänä äyä itqänjuwi.

³⁵ Heqä suqä iinjä itqänjuwä iquauñqä kñuä ämapiyi, zä miqä pemä ipu, quuvqä yänänäqñqä yqänä heqiyqänqe. Iinjä itqänjuwitanjä kimanji, Goti Iqu kuapänä etapäninqe. ³⁶ Ii tiinji. He Goti Iqueqä äwiñqä dunä ipu, nätmätqä äñguänänjä Iqu ätkqe mapnuwänqenqe, enyqä miqä, yänjä äqänqä uwqänqe. ³⁷ Ii tii äqänänjqä-payi.

*“Äpakänä ma! Ämaqä äpätñqä iqu, äpakä miqä äpänqiyä. ³⁸ Nqä ämaqä jänänänjä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, hññä pmenqiyä. Ga iqu pemä miqä itä, iqueqä quuvqä heqiyqä mäñdi imänqä-imänqä päwiqanqutqe, Nyi iquenyqe yeeqä miqä danä ymä.”**

³⁹ Ne ämaqä pemä miqä itanä, quuvqä heqiyqä mäñdi imänqä äpäwitä, qui imäknatunqä-qune ma, aanqe. Ne quuvqe, hññä-pmeqä meninqä, eqiyqä uwquatuñqä iquenyi.

11

Ämaqä hinjuiqändqä iuqä Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqenqä

¹ Quuvqä heqiyqe, ii tiinji. Ne nätmätqä äñguänänjä Goti Iquesa meninqä hinjuä äqänänä äpmeñu. Nätmätqä iinjä iqu, naqä-qakuä witanqenqä näqñqä ämenqe, ii ne Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunqetayi. Auä, nätmätqä ne hinjuä mäqunquä enquä diñqe, quuvqä eqiyätanä iuta näqñqä ämequ. ² Ämaqä hinjuiqändqä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä iinjä eqäminjuwä iutani, Iqu qunqe, “Ämaqä jänänänjä-quayqä” ätkqe.

³ Qäukuitä, quaeätä, Goti Iqu Iqueqä kukñuä tqanqäqä duta ekiyinqä näqñqe, ne quuvqä eqiyätanä iuta ämetqänju. Iwä Iqu nätmätqä ne hinjuä äqunänqe ämetä, qäukuitä, quaeätä, iuta imäkkqe, hmanji.

⁴ Epo* iqu, Goti Iquenyqä hiqäva äqäkqe, äñguänänjä eä, Kenä iqueä ämawqätäukqe, ii iqu quuvqä eqäqäqä iutayi. Ga iutani, Goti Iqu, nätmätqä Epo iqu hiqäva äqiyätä äwikqe, yeeqä imetä, “Iqu ämaqä jänänänjä-queyqä” ätätä ämänätqueqi. Itanga Epo iqu ae äpäkonqä-qe, ne iqueqä quuvqä eqäminqenqä tqanqä äwiyatunqe, ii iqu, iqueqä manjä kukñuä yqänä änatätñqä-payi.

⁵ Goti Iqu, Inokä† iqueqä huiwä qäsä mapäkonqä yätñqä diñqe, qäukuä yätunqä ätuma eqäqäqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäqäqä iutayi. Goti Iqu itmaqetani, Inokä iqueqä huiwiñqä qävqä ikipiyä-qe, mämaqumueqä da ikuwi. Goti Iqueqä bukä iunji, “Goti Iqu ique änyä mitmeqänqanji, Inokä iqu, Goti Ique yeeqä iwimäkminqeä” ätätä äqänä. ⁶ Mä ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipiyä ii, qu Goti Ique yeeqä mäwimäqäqä ipnä. Ämaqä Goti Iquenyqä qäqi pññqä äwinyätñqä ii, qu Goti Iqu äpmeñqenqä kñuä yänänäqñqä indqänäpu, ga “Ämaqä qu Iquenyqä näqñqä mapñqä itqätanquwä iquauñji, Iqu kimanji, äñguä väniqeqä” kñuä yänänäqñqä ämepu, ga Iquenyqä quuvqä heqänqe.

⁷ Goti Iqu Noa‡ iqueni, “Hanja-igä naqänänjä qänqanä hinjuä mäqunquä iminjä di kimenqiyä” tqunqä, Noa iqu Goti Ique yäpä iqä ävätä, imbqua qui mimäknqäqä hññä pmapñqäqä diñqe, yimba hññu imäkkqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäqäqä iutayi. Iqueqä quuvqä heqiyqäqä iutani, qokä-apäkä qua täutanjuqä suqä quvqe, ätnänjä iqä äti ämaekqäqe. Ga tiinjä-pqeyi. Goti Iqu, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä eeqänänjä iquau itqueqä-pa, Noa iquenyqe, “ämaqä jänänänjä-qeäqä” ätminqe.

⁸ Goti Iqu Aprähamä§ iqueni, “Si qua, ‘tqeäqä’ äktätmä äktapmqä iqä dunqä, uvä” ätuätä tääqä tuätumeqanqanji, Aprähamä iqu Goti Ique qätä äwiyatä, äkiu ti wätñqe, änyä maññqä eäqä-qe, quuvqenä eqiyätä äuminqe. ⁹ Ga iqu äwäqe, qua Goti Iqu, ‘Tqä ktapmniqeqä’ ätuätä, kukñuä guä ämäsäuekqeu, anä-himqä huitanänänjä-qu imänä äpmaninqe. Iqu iinjä äpmaninqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäqäqä iutayi. Itanga iqinjä, iquñä ma, Aisakä, Jekopä iquaq-pqe, qu ämaqä, Goti Iqu kukñuä asä ii guä ämäsäuekqäqä iqua, namnä anä ämätepu, iu yakuinä äpmaninjuwi. ¹⁰ Ii tiinjä etanqiyi.

† 10:37 Asayä 26:20 ‡ 10:38 Hapakukä 2:3-4 * 11:4 Ipäqäqä 4:1-5 † 11:5 Ipäqäqä 5:21-24 ‡ 11:7 Ipäqäqä 6:13-22 § 11:8 Ipäqäqä 12:1-4

Aprāhamā iqu, anā-himqā yāñānāqñqā hñganqā, Goti Iqunā imākātñqā kñuā āmetā, āmātkqā iu āpākānā pmeniqñqā quuvqā eqiyātā, hinuā āqānā āpmaminqce.

¹¹ Sera* ii qokitqā ae ekqā-qe, ii Goti Iquenqe, “Iqueqā kukñuā guā āmāsāuekqeu Imākqā-queqā” kñuā indqānātā, quuvqā eqākqce. Iññ ikqetani, Goti Iqu iwimākqanqi, ii āwqā ekqce. ¹² Iññ etanqi, qoyanā āpākonātñqā iminqā hñquesanji, kaqā-kawāka kuapanā eqiyāmanquwi. Qu hiññ-qātāqueqā qākuuā yātunātā, hikā weā eqā manju āwinqā-pa, a matāuqānāñā, aanā kuapanāñā hepnui.

¹³ Āmaqā iññ ii, Goti Iquenqā quuvqā yqānā eqiyāpiyā-qe, eqānā āpākonquwi. Goti Iqu qunji, nātmatqā ānguanāñā dinā vqāñqā kukñuā guā āmāsāuekqce, qu qua tāu yqānā āpmapiyāngani, māmeqā danā ikuwi. Qu kinā tāmā ātqāupu, nātmatqā iññ kinā yāmā witanqi hinuā āquñguwā iutanā, yeeqā ikuwi. Ga qu womba miqā ipu, “Ne qua tāuni, āmaqā anā-himqā huitanā-qune eanā, yakuinā pmetunquā iqueyqā” ātukuwi. ¹⁴ Ne āmaqā kukñuā iññ tqanqā āwiyaqetani, nāqñqā tiññ metunqce. Qu anā nāweqā pmetpnuwā iunqā kñuā indqānā āwātqāñuā. ¹⁵ Qu quwqā qua yāuā āvāma āpkuwā iunqā kñuā yqānā āmeqā-sāpi, qu iunqā anqumā uwqāpññqā. ¹⁶ Ga iññ ma, qu anā ānguanāñā, yāuā ique āmāwqātātangqā hñqce meqāñqā, kñuā yāñānāqñqā indqānātqāñuā. Ii qākuuā yātunā iqueyi. Ga Goti Iqu, qunqā anā-himqā nāwinyāñā ae āmātāwiyqā etanqçetani, tiññji. Qu Iquenqe, ‘Neqā Goti Iqukiyqā’ tqūā dñqce, Iqu womba miqā danā yāñqiyā-qe, nāqñqā āmetqāñu.

¹⁷⁻¹⁸ Goti Iqu Aprāhamā† iquenji, “Tqā taqā-tawāka kuapanāñi, Aisakā iquesanā heqiyāmambnuwiqā” ātuātā, kukñuā guā āmāsāuekqce. Iññ etanqi Goti Iqu Aprāhamā ique yamwiqā vqanqā, Aprāhamā iqu Iquenqā quuvqā eqiyātā, iqueqā ymeqā Aisakā ique hiqāva imākmātā āwikqce. Auā, āmaqā, Goti Iqu kukñuā guā āmuāsāuekqā iqu, iqueqā ymeqā kiqā-kiuāñāñā ique hiqāva imākmātā itā, kñuā yāñānāqñqā tii āmaminqce. ¹⁹ “Goti Iqu, āmaqā ae āpākonquwā ii, anqumā āvaquumuatātñqā Yāñānāqñqā-tāñā Iquvqā.” Iwā kukñuā ktqā iutanā, “Aprāhamā iqu Aisakā iquenji, āpākonqçā duta anqumā itmakqçqā” tatunqce.

²⁰ Aisakā‡ iqu Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātāqetani, iqu Jekopā iquenqātā, Iso iquenqātāñi, Goti Iqu ingueqi āngūā pmaniyāñqā iwimākātñqā tāāqā ātukqce.

²¹ Jekopā§ iqu-pqce, Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātāqetani, tiññ ikqce. Iqu āpākonātñqā, Jospā iqueqā ymeqā iquaqñi, Goti Iqu ānguanāñā pmayāñqā iwimākātñqā tāāqā ātkqce. Ga iqueqā yāqçqce, yqānā esānā, qonā āwoktāuqce, Goti Iqueqā yoqce, haqçqā āmamāukqce.*

²² Jospā† iqu Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātāqetani, Israitqā iquesanā kaqā-kawāka Isipā āvāma ppuwāñqā ātuātā, “Nqā yāñā-yawi, inqā qāsā āma uwqāpñqā” ātuātāqetani, āpākonqçqce.

²³ Mosisi‡ iqueqā kānai ique ānyuāqce, iyaqu ymeqā iquenji qeqātqā āqunāsinyā, qua Isipā iu miqā naqā iqu ātkqenqā zā miqā, qanūā hñquaqç-hñqce zā maqñqā āmiminyi. Iyaqu iññ āmiminyi, Goti Iquenyqā quuvqā eqiyāsinyā iutayi.

²⁴ Itanqā Mosisi§ iqu naqā-qu ae eāqce, iqu Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātā, “Āmaqā naqā qua iu miqā iqueqā meqiyqā ymeqā-queqā” tqūā dñqce, “Oeyqā” ātkqce. ²⁵ Iqu yeeqā inqce, suqā quvqçta hñganqā iqa māwqā, wāñqāpu iqā iunqce, “qāyā hiātñqçqā” ātātā, qu Goti Iqueqā āmaqā qui imākminjuwā-pa, iquenā-pqce qui imākpuwāñqā dñqā atāunūā inqçqce. ²⁶ Iqu, Goti Iqu kima ānguanāñi vāñiqenqā hinuā āqānā āpmeqetani, “Āmaqā Goti Iqu atāunūā ikqā iqueā yoqā dñqā womba āmeqce, ii Isipātāñā mbqā yquayā aanā hävemnāqñqā dññi āmāwqātāunā” kñuā āmakqce. ²⁷ Iqu Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātāqetani, āmaqā naqā Isipā iu miqā iqueā āwqā tnāññqā zā miqā, qua iquenji āvāmāqce. Ne Goti Iquenji hinuā māqñquā itunqçā-qe, Mosisi iqu Ique hinuā āqunātā iminqā enqā-panā-qu yāñā āqānātā iññ iminqce. ²⁸ Enātqā ymeqā hitmqā iquau pāsçā iqu, Israitqā iquau qui miwimākqā yātñqā dñqce, Mosisi* iqu, Goti Iquenyqā quuvqā eqiyātā, “Sipsipqā āpāsāpu häneqce, anā huā āyqā iu eēā ipiyā” ātuātā, hiunji naqā ‘Pasopauā’ āqonāñqce, inqā ipāqākqce.

²⁹ Israitqā† iqu Goti Iquenyqā quuvqā eqiyāpiyā iutani, eqā-pñā ‘hāñqçāuā’ āqonāñqā iquenji, qua-ye enqā-panā iu ākākūwi. Itanqā Isipā iqu asā iu ākenā-tpu iqanquwāñqā, eqā ānyuāpātākqce.

* 11:11 Ipāqākqā 17:9; 18:11-14 † 11:17-18 Ipāqākqā 22:1-10 ‡ 11:20 Ipāqākqā 27:27-29 § 11:21 Ipāqākqā 48:1-20 * 11:21 Ipāqākqā 47:31 † 11:22 Ipāqākqā 50:24-25 ‡ 11:23 Angumā Itmakqā 2:2-3 § 11:24 Angumā Itmakqā 2:11-15 * 11:28 Angumā Itmakqā 12:21-30 † 11:29 Angumā Itmakqā 14:21-30

³⁰ Israitqä[‡] iqua anä-himqä Jerikonj, hiunji 7 qanä koquvqanquwängga, kiqä täkni qua iqi äpäkngqe, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutayi.

³¹ Leopä[§] mbqä metnqä huiwä yanä vqä ii, ämaqä hiñuä tämaqä iqä iquaqui, yeeqä itmetä yätamäkä äwikqetani, qokä-apäkä Goti Iqueä kuknui hngisanä iqetäni, qui anä mimäkñqä danä ikqe, ii Goti Iquenyqä quuvqä eqäminqä iutanänji.

³² Nyi 'iinjqä' ätätmä tuwanui yqänä äqäka uwqämñqäta? Nyi kuknui Giriyonä* iquenyqä, Barakä[†] iquenyqä, Samsonä[‡] iquenyqä, ä Jepta[§] iquenyqä, ηη Dewiti iquenyqä, Samueli iquenyqä, itanğa hiñuä-tqä iquauñqä, tmqä diñqe, hea homä iqanji, änä maeqä iqi. ³³ Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutani, ämaqä iquautanä hñqua, qu ämaqä miqä kuapanänjä iuqä mäkä-iqä iquauñi, ämawqätäumiñuwi. Hñqua, suqä quvqe jänä imäkmiñuwi. Hñqua, nätmatqä Goti Iqu, "Etapmçänä" ätukqeunä ämamiñuwi. Hñqua, laiyoñqä iqua manjä mayuqä ipñqä imäkmiñuwi. ³⁴ Itanğa hñqua, tä hanaqä naqänänji equmuäkmiñuwi. Hñqua, mäkä-huñqä iquauqä hionaqeunji äwimasiyäpiyä iuta mapäkoñqä imiñuwi. Hñqua, yänänäqñqä maeqä epiyä-qe, qänakñi yänänäqñqä ämamiñuwi. Hñqua, mäkä iqänqe, näqñqä ämamiñuwi. Ä hñqua, mäkä-iqä qua huiziutanä iquauñi, anji upñqä ändowäkatmiñuwi. ³⁵ Ga apäkä hñqua, käyämaqä ae äpäkonäpu, anğumä häñä vauqanğuwä iquau, anji itmamiñuwi.

Inäqe ämaqä hñquauñi, quwqä himä-wiuñqä iqua, guä äkiqiyäuepu, "He Goti Iquenyqä tuwä äwiyyqäpi, ne heñi evqätäwatatunqueqä" tquanğuwängga, qu, "Ne äpäkonätanä, qua butani anğumä häñä ävautanä, häñä pmeqä meninque, ii anğuanänñiqä" kñuä ämepu, himä-wiuñqä iquau, "Oeyqä" ätumiñuwi. Iutani, himä-wiuñqä iqua, iquauñi änäänä äpäsqä äwäpu, pizqä äpäkmñuwi. ³⁶ Huizi iquauñi, himä-wiuñqä iqua ewiiqä ätuäpu, ikukuwä äpäsäpu, ga guä woyqä ämäsäpu, guä äpmatemiñuwi. ³⁷ Huiñji, qu hikä äpäsäpu, hñquauñi, huiwi awä äqäqatäpu, ä hñquauñi, hionaqetä pizqä äpäkmñuwi. Hñqua, qäkämä maeqä, sipsipqä huiwitä, meme huiwitänä, imäkmbu ikämiñuwi. Qu huiwä du yätamäkqenqe äwa kiñä ipu, hanä-iqä hävemnäqñqä metqätanquwängga, suqä aanä quvqä di itquamiñuwi. ³⁸ Quwqä suqe, anğuanänjä eqqetani, qu qua täutanji huiziquauqä ämawqätäupiyä-qe, qu qoqonä, qua yenüä, anä ämaqä maeqä imä äqäyänäkñi, hikä himanä iutä, qua hovqä iutä äwäyäkämiñuwi.

³⁹ Ämaqä eeqänänjä iinä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä eqämiñuwitani, Iqu quñqe, "Ämaqä jänänänjä-quayqä" ätkqä-qe, qu qua täu yqänä äpmaiyänğani, nätmatqä Goti Iqu, "Nyi qu äwimniqeqä" ätätä guä ämäsäuekqe, mäpiyqä imiñuwi. ⁴⁰ Ii tiññä etanğiyi. Goti Iqu ne qänaki äpmeñquä iquenyqe, nätmatqä aanä anğuanänñi, näwinyä imäkekqä iutani, Iqu qokä-apäkä hiñuiqändqe, qu-ğanä qäyu timäuqä diñqä mäwiñanği, ne eeqänänji ikikinyänjä anä timäuqänqä äwiñgqe.

12

Suqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwqenqä, ämänätqueqä iquauñqä

¹ Ämaqä hiñuiqändqä kuapanänjä iinä iqua, änakuaqupu, quuvqä heqiyqenqä ämänätquetqänä. Iinä eänqe, suqä quvqä eeqänä, ne täka änamäkänqe, huätä equvämäutanä, hanä maeqä eanä, qanä tnänjä äwätunquä-pa, suqä jänänänjä Goti Iqu ne imäkquatunquä äwiñgqä iunqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwquatuñqä. ² Ne ii imäkquatunquä diñqe, hiñui Jisasi Iquenyä äqunğua uwquatuñqä. Iqu neqä quuvqä eqiyätunquä iu ävauqumuätätä, ikikinyänjä timäutñqä Imäkqä Iquwi. Iqu yeeqä inqe qänakñi wimeniqä etanğenqä kñuä yänänäqñqä indqänätä, womba inqä zä-huätätä iu wimeqñqe äwäwa miqä, yänä äqänätä tmi-tmiqä ämetä, zä-huätati äñngqe. Inji, tanğani Iqu quami, Goti Iqueqä zä-hawiu hipa ämuangisa äpme.

Goti Apiqu, ne suqä anğua imäkatuñquä, inetqueqenqä

³ Iwä he hiqä-hiuä enyqä ipu mäwquatämäuqä ipñqä diñqe, Ämaqä, suqä quvqä imäkqä iqua, quvqä kiññä qäyä itquamiñuwä-qe, Iqu yänä äqänätä äpmakqä, Jisasi Iquenyqe, kñuä heyqutñqänñi.

⁴ He suqä quvqä ique ämawqätäuanä-tpu mäkä ipiyä-qe, heyaqä häneqä kuapanänñi mäpäkäwiqä iqäqä änyänji. ⁵ Goti Iqu henyqe, "Nqä ymeqeqä" kñuä indqänätä, kuknuä yänänäqñqä emäkätä etkqenqe, hui imäkukuwä mandiqä? Iqu heñi,

"Nqä ymeqä iquki, Naqä Iqu si anğua imäkñqä, nätmatqä hmbu ikitqueqäqe, Tä nätmatqä hiñinjeqä" kñuä makiyqä yätñqe. Itanğa Iqu tqä qämä-qämä iqe, jänä

‡ 11:30 Josuwa 6:15-20 § 11:31 Josuwa 2:8-13; 6:25 * 11:32 Naqä-qua 6:11-8:35 † 11:32 Naqä-qua 4:6-5:31

‡ 11:32 Naqä-qua 13:24-16:21 § 11:32 Naqä-qua 11:1-12:7

ikimätnjqa ikitqueqäqe, enyqä itnä mävuqatämäuqa panä. ⁶ Ii tiñjä etanjiyi. Naqä Iqu, ämaqä iquenyqä äwinyätqä iqueni, änguä imäkätñqä ämotquenjiyã. Ga Iqu ämaqä hñque, Iqueqä ymeqä enqä-pa itmetqä iqueni, hiqokä päsanjiyã.”*

⁷ Hanä-iquä äänä emeqe, he, “Goti Iqu ne jänä nemäkätñqä inetquetqänä” kñuä indqänäpu, yänänäqñqä tqäpñqe. Kaniqukua, quwqä ymeqä du itquetqäñuwä-pa, Goti Iqu asä ii etquetqäü. Ymeqä, kaniqu jänä miwimäkkqä hiñuinä äqunätñqe, äsqukä? Ymeqä iinji, aanqe. ⁸ Goti Iqu Iqueqä ymeqä eeqänäñi, jänä Iwimäkkqä-qu etanqgetani, heñi jänä memäkkqä-säpi, he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä maeqä, ä heniqu maeqä-quenä hetpñinji. ⁹ He tiññqñqä-pqe kñuä inä mapñqe. Apka äneemetqäñuwä iqua, ne jänänä inemäkkqanquwiñqä yoqä naqänänä äyã ämaetqäñu. Itanqgetani, Apiqu quuvqä änatapkkä Iqueuä yäpã iqinyä itanä, iuta ne hänä-pmeqä metunque. ¹⁰ Neqä apka, qu ne suqä jänänänjiu inemäkkpñqe, quwqä iwäsäuqa iuta imäkäpu, hñganqä mänetqueqä ipnä. Mä Goti Iqueqä jänänä inemäkkqe, yätamäkkqä äneyätä, Iqu suqä ikikinyänjinä itñqä-pa, ne-pqe asä iinjã nemäkätñqä inetquenä. ¹¹ Suqe, ne jänä inemäkkqä iutani, hanä-iquä ämetanä, aquvanä miqä yanä. Ga qänakñi, ne suqä iqesa jänänä ae ätimäuanitani, ne suqä aanä jänänänji ämetanä, äwqä hanuä-inqä pmenä.

¹² Iinjã iutani, hanä-iquä ämetqäñuwita, hiqä hipa eqiyämäuñqetä, yukä yäñuä-yäñuä inqä änyäñuwitänji, qäyã eänä, enyqä miqä, yänänäqñqä imäkmbu.† ¹³ Hänäqe, jänä imäupu upiyã.‡ Iwã yukä quvqä änyäñuwä iqua, quanjä mapäkkñqä ipu, änguä imämbñqänänjä.

Ne Jerusälemä änyä-hänä iu timatunquenqe, yänä qänquatuñque

¹⁴ He yänänäqñqe, ämaqä huizitä äwqä quvqä minqä, hanuä imbu, suqä ikikinyänjä iunä iqäpñqe. Ämaqä ikikinyänjä matimäuqa enqä iqu, Naqä Iqueni hiñuä mäqunquä yänä. ¹⁵ Hesanä hñqu, Goti Iqueqä qeqä imänqçeuta hingi vqe mämeqä iqänqä, änguänä mimbu. Ga hesanä hñqu, äwqä quvqä änyätä, huizi du yätquakä vqänqe, änguänä mimbu. ¹⁶ Itanja hesanä hñqu, suqä huiwä yanä inqe, Goti Iqu änatapkkä iu miqä, quvqä iqänqe, änguänä mimbu. Angumä, hesanä hñqu, Iso iqu Goti Ique tuwä äwiyätä, qua täu-taññqänä indqänqçä-pa, indqänqçänqä änguänä mimbu. Iqu ymeqä hitmqä-qu eä, kaniqueä nätmätqä iqu meqä iunji, ymisänä naqä-hñganä äñqä di, mbqä ikqe. ¹⁷ He näqñqä äyã enä. Qänakndanji iqu nätmätqä ii angumä mamätä ikqe, änä mämeqä ikqe. Itani iqu nätmätqä änguänänji anji metñqenqe, kñuä kuapänä äqäminqä-qe, iqueqä suqä quvqenqä kñuä kunmäkkñqä ikqetani, huänqä minqä ikqe.

¹⁸ He Jisasi, Iquenyqä quuvqä eqiyätqäñuwä Ique ätimäuquwi, qoqonä naqä-qakuä itmaqänäpu a mipñqä hmanji. Israitqä iqua qoqonä Säna iu ätimäukuwänqanji, tä naqänänä äsätä, hea mäma naqänänä äwitä, yunüä yänänäqñqä äqunätä, iqanji äqunquwi. ¹⁹ Itanga hääwä tätqätangä äwipiwi, mä manä tqanji äwiyäpiyã iquenyqe, qu zä kiinjã ipu, Mosisi iqueni, “Ne Iqueä kukñui qätä wiyqänqe mänenqä iqiyä-qe,” änäänä ätqua äuminuwi. ²⁰ Qu kukñui, ämaqä-qe, hiveqä-yaqueqä-qe, qoqonä-eptänqçä täu qu äuiqäqä iquenyqe, hikä pizqä päsqänqä tqanqa, zä ipu mämeqä ipiyitani, “Ne Iqueä kukñui qätä wiyqänqe mänenqä iqiyä-qe,” ätqua äuminuwi. § ²¹ Qu nätmätqä iinjã äwiyäpu, ga hiñuä äqunäpiyinqä zä kiinjã ipiyã iutani, Mosisi iqu-pqe, “Nyi aanä zä kiinjã itmä, yäñuä-yäñuä iqänä” ätkqe.*

²²⁻²⁴ He iinjü matimäuqa, tiññu ätimäuquwi. He qoqonä Sayonä iutä, Goti Hänä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä anä-himqä Jerusälemä qäukuä yätunä ämatnänqä iutä, ätimäuquwi. Iqinjã, tiññä iquau äwimequwi. Enätqä a änä matauqänänä aquvä äqänäpu, yeeqä itqätanquwä iquautä, Goti Iqueqä ymeqä hitmqä, quwqä yoqe, qäukuä yätu äqänänqä iuqä aquväqñqä iutä, ä Goti ämaqeü kukñuä mitqä Iquesä, ijñ ämaqä Goti “Jänänänqä-qauiqä” ätätä, ikikinyänjä ae iwimäkkqä iquauqä quuvqä iquautä, ga Jisasi, Goti Iqutä, ämaqetä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä imäkkqä Iquesä, ga Jisasi Iqueqä häñeqä ne pñqä-pñqä änekqä iqesänji. Häñeqä iinjã iqueqä kukñui, änguänänä eä, hiñuiqänä Epo iqueqä häñeqä ätminqä† iunji, ämäwqätäunä.

²⁵ Naqä Iqu kukñuä tätqätanqçqe, hñgisa ipu, qätä mäwiyqä danä iqänqe, hiñuä äqunäpu, änguänä mimbu. Hiñuiqänänji, Iqu Israitqä iquau qoqonä Säna iu ätuminqe, qu Iqueä kukñuä iunji, hñgisa ipu, qätä mäwiyqä ikuwitanä hanä-ique, zä äwäpu, mämwäqätäuqa ikuwi. Inji Iqu qäukuä yätuta kukñuä natätqätanqçqe, ne tuwä äwiyquqä, iqesänjä hanä-ique, zä äwätanä mämwäqätäuqa yanqñuä. ²⁶ Goti Iqu,

* 12:6 Quamä-pmeqä 3:11-12 † 12:12 Asayä 35:3 ‡ 12:13 Quamä-pmeqä 4:26 § 12:20 Angumä Itmakqä

19:16 * 12:21 Kukñuä-suqä 9:19 † 12:22-24 Ipäqäkkä 4:10

qoqonä Säna iu kuknuä tquanğa, quae ämenä ikqe. Mä Iqu tänganqe, kuknuä guä ämäsaütä, “*Angijni Nyi ämenä naqä-hnğanä mimniņqe. Inğanj quä iquenyä mimniqä ma, qäukuä iqueni qäsä mimniqeqä*” ätkqe.† 27 Iqu “*Naqä-hnğanäyä*” ätkqe, tiinņqeyi. Goti Iqu iinjä imäkätäqanğanj, nätmätqä Iqu imäkätä ekqe, ämenä ämitä huätä mamäuniqe. Mä nätmätqä ämenä-miqä yätqe, iinä yqänä witnqä imäkäniqe.

28 Goti Iqueqänä ämiqe, ne ämenņqe, ii ämenä-miqä yänä. Iqu qeqä wutqanji ii änatapqetanj, ne Iqueni, “*Si Änguä Iqä Iqukiyqä*” tquatuņqe. Iutanj, ne Iqu ämänaqutäutänji äqunätanä, Iqueqä yäpä iqinyä itanä, itanğa, Ique yeeqä iwimäkatuņquä diņqe, Iqueqä yoqe haqeqä ämaequatuņqe. 29 Ii tiinjä etanjiyi. Neqä Goti Iqu, tä tnänänänä äsätä, nätmätqä eeqänänä tä änatnqä-panjä Iqueyi.§

13

Suqä Goti Ique yeeqä wimäkqenqä

1 He hnqunä-hnqunäni, quuvqä anä eqiyätqänuwä iquauņqe, kiinjä heņganğuti, qutä iqa uwqäpņqe. 2 Ga ämaqä hnqäqisanjä emequwä duņj, yeeqä ävätmepu, suqä, iquau heqä anä iu miqe, mäwquatämäuqä pambu. Ii tiinjä dutayi. Ämaqä hnqwa iinjä ipiyänğanj, qu “*Ämaqä du ävätmepunä*” kņuä ämakuwä-qe, enätqä iquau ävätmakuwi. 3 Goti Iqueqä ämaqä guä äpmeņuwä iquauņqe, he qutä anä äpmapiyä enqä-pa ipiyä diņqe, kņuä meqäpņqe. Ämaqe, huiziqua quvqä iwitqueqanğuwä iquauņqä-pqe, kņuä meqäpņqe. Ii he huiwi asitanjinä imbu, tänjä-hunqä meqenqe, näñnqä yasämä etanğpiyä.

4 He eeqänänä, suqä, qokä-apäkä ämanqä ätnänqä iqueni, haqeqä ämamäupņqe. Iwä qokä-apäkä ämanqä iqu, Goti Iqueuä hiņuä iqinj, kiyä mamätqä, änguänänä witätnqä imäkqanğpu. He näñnqä äyuwä. Huiwä yanä hiņgi-hiņgi inqä iquautä, apäkä huiuqä, qokä huiuqä ditä ikiqä iquautänj, Goti Iqu quwqä suqenqä kuknuä ämitätä, kima väniqe. 5 Goti Iqu neņj, “*Nyi heņj, nätmätqä maeqä pmaņnqä emäkmanqe, maevquatämäuqä ymqänä*”* natqanğqetanj, he mbqänğänä enqä iquenyä iqa mäwqä ipu, “*Nätmatqä ne ae a äqätänqe, ii neqä qäyunänj ämeņunä*” kņuä ämepu, äwqä hanjuä imbu pmeņqe. 6 Ga Goti Iqueqä kuknui yänänäñnqä nemäkqanğj,

“*Naqä Iqu yätämäkqä nyiyqä-qu etanğj, nyi zä miqä danä imqänä. Ämaqe, qu nyinj, äki-äki indqueqanğqä-qe, Goti Iqu nyitä yqänä äpmenä*”† tatuņqe.

7 Ämaqä naqä he emeyäpu, Goti Iqueqä kuknuä etmiņuwä iquauņqä kņuä heyqätņqe. He nätmätqä eeqänänä, quvaqä qanjä äwätqätanğuwä iuta ätimäkqenqe, kņuä ämepu, qu quuvqä eqämiņuwä-pa, asä inä eqiyqäpņqe. 8 Jisasi Kraisi Iqu, huäqinğqä, tänganqä, inğa-inğanqä huitanä makunmäkñqä, asänänä Iquvi. 9 Iinjä enqä-qae, kuknuä huitanä-huitanä yäpaqänğisanj ämeyätä, hänaqä Goti Iqueuä duņj ävquatämäuqä diņqe, änguänä mimbņqe. Neqä qeqä-quuvqä imņj yänänäñnqä hiätņqe, ymisänj iutanjä ma, Goti Iqu qeqä imänğeuta yätämäkqä hiņgi äneyätņqä iutanänj. Ämaqä, ymisänj äñqä kuknuä-suqä iu qänaknä itqänuwä iquauņj, suqä ii yätämäkqä mäwqä itņqe.

10 Ne hiqäva-imäkqä ttawä ämenņqe, mä hiqäva-imäkqä namnä anä iu itqänuwä iqu, ymisänj ttawä iquesanj ämepu, manqä ipnä. 11 Hiqäva-imäkqä naqä iqu, nanjuä iutanjä häņeqe, suqä quvqä huätä mamäutņqe, anä aanj näwinyä Goti Iqueqänänjünqä äma äpemiņuiwi. Inäqe, nanjuä huiwä-guwä-yänä-manj, ämaqä hnqwa-mända anä-himqä iunj yäpaqä mäņğisa äma äwäpu, tä ikamiņuiwi.‡ 12 Iinjä etanğj Jisasi Iqu, Iqueqä häņegetä, qokä-apäki Goti Iqueqänänä hipnqä iwimäkätņqe, tmi-tmiqä-tqe, anä-himqä iunj yäpaqä mäņğisa ämakqe. 13 Mä tänganji, ne womba inqä Iqu ämakqe, ne-pqä inä metņqe, anä-himqä yäuä iqueni,§ äväma yäpaqä mäņğisa äwätanä, Ique wimetuņqe. 14 Qua täunji, ne anä-himqä äpakänä wiqe, maeqä-quneyi. Ne anä-himqä qänaki pätnqä iquenyqä, hiņuä äqunanä äpmeņu.

15 Mä Jisasi Iquesanj, ne hea ique-iqueni, Goti Iqueqä yoqä haqeu ämaetanä, Iquenyqä hiqäva qäyquatuņqe. 16 He qokä-apäkiunji, suqä änguänänä dinä itquepu, qu nätmätqä hnjuanğä äwa iqanğpqe, yätämäkqä wipņqe. Suqä iinjä imäkqe, Goti Iqu hiqäva-imäkqetanj asänänä äqunätä, yeeqä kiinjä äwinyätņqe.

17 Heqä quuvqä heqiyqe qui imäkqanğqe, heqä ämeyqä iqu wäunjui, hapä mäpmeqä itqänäuä. Ga qänaknj, quwqä wäunjuä iinjä imiņuwä iquauqä quatiņqe, Goti Iqueni awä tupnuwänqe. Iutanj he iquau qätä äwiyäpu, yäpä iqinyä iqäpņqe. Iqu hesa

‡ 12:26 Hakai 2:6 § 12:29 Kuknuä-suqä 4:24 * 13:5 Kuknuä-suqä 31:6 † 13:6 Apqä Bukä 118:6 ‡ 13:11 Hiqäva-imäkqä 16:27 § 13:13 Täqinj, anä-himqä yäuä iqueni, kuknuä-suqä yäuä iquenyqä atäunjuä eä.

äwqä hanjä-iqä mämeqä, quwqä wäunui äwqä yeeqä-tänjä iqäpñqä diñqe, he iinjä imäkqäpñqe. Qu wäunui äwqä hanjä-iqä-tänjä ipqe, heñi yätamakqä meyyä yänä.

¹⁸ Ne hea ique-ique suqä jänänänjinä imäkatunquä änenyätñqä-qae, neqä suqä iwäsäuqä duñi, “Goti Iqueuä hinuä iqñi, jänänänjuneyqe” knuä yänänäqñqä ämeñu. Inji, he Goti Iqu yätamakqä neyätñqä tääqä tqangpu. ¹⁹ Mä Iqu nyñi, henyqä angumä maqänä äñandowatätñqä, tääqä tññqä kiinjä änyingiyä.

Goti Iqu qunji änguä wimäkätñqä, tääqä tqenqä

²⁰ Täñganji, Goti äwqä hanuä änyänä pmeqä nätapqä Iqu, yätamakqä eyätñqä tääqä ätuätqänjä. Iqu neqä Naqä Jisasi Ique qua buta angumä hanjä ävauqumuatkqe. Jisasi Iqu, Iqueqä hanjeqe, kukñuä guä ämäsäuekqä qäpu maeqä ique, yänänäqñqä iwimäkätñqä äwikqetani, sipsipqä iquau Miqä Naqä-quvi. ²¹ Goti Iqu he Iqueqä äwiñqeunä qänaknä ipñqä diñqe, näwinyä äñguänänjä emäkätñqä tääqä ätuätqänjä. Ga Iqu Jisasi Iqueqä wäunua dutani, ne suqä Iqu äwinyätñqe, eeqänänjä metunquä inemäkätñqä-pqe, inä änyingi. Ga Jisasi Kraisi Iquerji, ne yoqä naqänänji hea ique-ique vquatunqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä yäpaki

²² Nqä nyämaqäüä, nyi tuwanuä wänqäpu äqiyqä-qae, kukñuä, heqä qeqä-quuvqä imñi, yänänäqñqä emäkätñqä ätqäqä täunji, qätä äñguänä wipñqä kiinjä änyingi. ²³ “Neqä neyämaqä Timoti iqu, guä pmaminqä iuta ae iqtäwatukuwiqä” etqä. Iqu nyi maqänä nyimeqangutqe, qäquye henyñqä hinuänqä penyue. ²⁴ Heqä naqä ämeyätqänjuwä eeqänänjä iquaufä, qokä-apäkä Goti Iqueqä eeqänänjä iquautänji, “Nyi qunqä hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, iquau tupiyä. Ämaqä qua Italisanä äpkuwä iqua henyänqe, “Ne qunqe hui mimäuqä iqunä” ätqä. ²⁵ Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he äñguä hinji emäkquätñqä änyingi.

Jemisi iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinqiqänä iquvi

Jemisi iqueqä tuwanuä täunji, iqu Goti Iqueqä qoka-apäkä iqua suqä änguä iunqä qänaknä iqäpnqä motquetjqä, kuknuä kuapanä ätuätä iunqä äqäkqe. Qu näpnqä änguänäni ämepu, iqueqä kuknuinqä knuä änguänä indqämbnqä iunqe, iqu kuknuä ktqä kuapanäni äqäkqe.

Jemisi Iqu kuknuvi yänänäqjqä tiinjä äyä ätkqe. Ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hinqänäwa mäpmeqä itä, ämaqä huizi-pqä iquauñi, suqä änguä iwimäkquätjqeqä. Ii tiinjinqä ämotqueqiyä. Iqu quuvqä yänänäqjqä hiäqiyätjqä injeqä.

Jemisi iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jemisi Goti Hanjuwä Iqueqätä neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä wäunuä-wiyqä iquñji. Nyi tuwanuä tä, he, Israitqä iquauqä awäkiqua 12 iquauta eqiyämanjqquä iquesanjä, ga anji, qua neqä du mäpmeqä danä, qua im-imä äpmakäwäñuwä iquenjqä äqiyqä. Yää nqä-quauä.

Quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä iqenqä

² Nqä nyämaqäüä, suqä quvqä hanjä-iqä imäkqä dunqä yamwiqä iqä huitanä-huitanä emetqätanqutqe, he iinqe yeeqä dinä ipu pmepnqe. ³ He näpnqe, hanjä-iqä hnjua ätimäutä, hiqä quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä eyqäqe, hanjä-iqä iinjä qäyä ämepu, yänänäqjqä tqäutpnqä emäki. He iinqe, yeeqä iqäpnqe. ⁴ Heqä quuvqä heqiyqä yänänäqjqä hetjqä dinqe, he hea ique-ique hanjä-iqä qäyä ämepu, yänänäqjqä tqäutpnqe. Inqanji he Goti Iqueä suqä änguänänjä dinqe äwa miqä ipu, hiqä suqä änguä ikikinyänä dunä ipnqänä.

⁵ Yänänäqjqä iinjä heqenqe, ämaqä hesanjä hnqu, suqä, knuä änguä iwäsäuqänqä äwa iqe, iqu Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatjqä vätnqe. Iwä ämaqä, Goti Ique yatjqä vqanguwä iquauñqe, Goti Iqu, äkasuwä mätkuä itä, nätkmatqä änguänänjä di, kuapanänjä Vqä-qu eä, Iqu iqueni näpnqä vänä. ⁶ Ga ämaqä Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatjqä ävätäqä iqu, "Goti Iqu ändapänqutiyä, ä mändapqä yänqutiyä?" knuä mämeqä danä yätjqä. Iqu quuvqä yänänäqjqe, "Goti Iqu dapänqiyä" heqiyätjqe. Ämaqä knui, "Goti Iqu ändapänqutiyä?" indqänätjqä iqu, yunji eqä-huänjä näñi-täqi äqiyäuaquvämäuqä-pañiqä. ⁷⁻⁸ Ämaqä iinjä iqu, knuä hnquaqu-tänjä-qu eä, suqä itqä iunä miqä-qu, "Naqä Iquesanji, nätkmatqä hmbu mamqänä" knuä di miqä yänä.

Nätmatqä maeqä iquä, nätkmatqä kuapanänjä-tänjä iquätjqe

⁹ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, nätkmatqä maeqä iqu, Goti Iqueä hinqä iqinjä, yoqä naqä-tänjä-qu etanji, yeeqä itä, 'änguiqä' tätnqe. ¹⁰ Mä ämaqä nätkmatqä kuapanänjä-tänjä-qu eä, yoqä naqä qunqä-qu, iqueä yoqä iinjä mändi päwiqanqani, iqu iinqe yeeqänä yätjqe. Tiinjä äyüwä. Ämaqä mbqä yquayä kuapätänjä iqu, qätaqä hutqä äteyqiyätjqä-pa, aanqänqä hiänä. ¹¹ Mäptqä haqä yändi äpeyätä, tnänänänjä tquanqani, qätaqä hutqe yäüä ätäpäsänä. Ga hutqä qeqätqe, ändasnänä. Asä iinjä, ämaqä nätkmatqä kuapanänjä-tänjä di, quuvqä nätkmatqä kuapanänjä iu wäunuä yqänä itqätanqpi, qätaqä hutqä i ändasnänqä-pa, i dasmbnä.

Goti Iqu, suqä quvqä imäkqä dunqe, yamwiqä mäneyqä danä yänä

¹² Ämaqä, suqä quvqä imäkqä dunqä yamwiqä iqä iutanä hanjä-iqä ämetä, yänänäqjqä ätqäunqä iqu, änguänänjä äpme. Yamwiqä iqä wimeqanqä du, iqu ämäwqätäuqä dunqe, iqueqä kimaä, Goti Iqu iqueni, hänjä hea ique-ique pmeqä vqängisanqe, iqu änguä äpme. Ämaqä Goti Iquenyqä kiinjä äwinyätjqä iquauñi, Goti Iqu quvqä kimaä, niqauqä hänjä hea ique-ique pmeqä-tänjä ätenqä ii, vqänqe. ¹³ Hnqu suqä quvqä imäkätjqä yamwiqä iqä äwimeqe, ga iqu, "Goti Iqu nyi suqä quvqä imäkqänqä yamwiqä änyiyqiyä-qe," matqä danä iquätjqe. Suqä quvqä iqu, Goti Ique yamwiqä mävwä danä yänä. Ga Iqu, ämaqä hnqu suqä quvqä imäkätjqänä yamwiqä mävwä danä iquänä. ¹⁴ Neqä suqä quvqä imäkqä dunqä nenqä iqu, ne quangä ämäneqäpima, suqä quvqä imäkätunqä yamwiqä neyquänä. ¹⁵ Suqä quvqä imäkqänqä änenqä iqu, ii apäkä äwqä enqä-pa eä, ga suqä quvqä änyuequänä. Iwä suqä quvqä iqu, naqä yäüä eätä, äpäkonqe änyuequänä.

¹⁶ Iyää nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, he kukñui, “Goti Iqu yamwiqä änyiyiqiyä” tqä iqu, iqu quangä etätä, waqiyä etma uwqä dunqe, mäwimasiyqä iqäpnä. ¹⁷ Nätmatqä änguänänjä qanyinä ämetunqwe, ii Goti, tä we qäukuä haqä yätu äunätñqä iquau imäkkqä Iquesa pätqätanñiyi. Ktqä tä we-hunqä inggisanji, naqätä, wänqätä, äyä mäuanä. Mä Goti Iqu iinjä ma, Iqu hea ique-ique suqä naqä-hñqunänji. ¹⁸ Äwiñqä Iqueqä dutanji, Iqu nenji, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänjä itänä änanquäqwe, iwä nätmätqä eeqänänjä duñi, ne ganä änaunyätä, ne Iqueqänänjä enju.

Goti Iqueä kukñui qätä äwiyäpu, qänaknä iqenqä

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, nätmatqä äti tänqe, näqñqä änguänänjä hipñqe. Ämaqeuä äwqä tnänji, Goti Iqueä suqä ängüä jänänänji, maeqä äyä etanji, he maqänänji qätä wiyqä dunqä ipu, ga kukñuä tqä dunqe, maqänä mäwauqä danä ipu, äkasuwä maqänä matqä danä iqäpnqe. ²¹ Iinjä eänqä-qae, suqä kiyä mätqetä, suqä quvqä huizitä, huätä ätnämäupu, hiqä-hiuä mänä äkittqiyenäpu, kukñuä Goti Iqu hiqä qeqä-quuvqä yäpä imä vowä ikeqe, metpñqe. Kukñuä iqu, he häñi, qäqu emäkäqumuatquänä.

²² Kukñuä ii ämequwä iunji, qänaknä miqä, qätenä äwiyquenä equwi, hiyaqä kñui qui imäknäpu, nänjä-täqñi hiqä-hiuä äwätqänä. Kukñuiunji, qätä äwiyäpu, qänaknä iqä-quenä hipñqe. ²³⁻²⁴ Goti Iqueä kukñuä duñi, qätenä äwiyätä, iunji qänaknä miqä iqä iqu, ii ämaqä hinuä yäqñqä du hinuä iqänätñqä-pa iyyi. Iwä iqu hinuä iqänqä äwäqe, iqueqä himä-mañi iinjä äyitanä iqänäqe, maqänä hui äwinyätñqä-panä iinjä. ²⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä kukñuä-suqe hinuä yasämä äqunätä, naqä-qakuänänjä du qänaknä iqä iqu, iinjä ma. Goti Iqueqä kukñuä-suqä iqu, ikikinyänjä eä, suqä quvqä iquesa inequtäwatquänä. Inji ämaqä iinjä hui mimäuqä danä, a yänänäqñqä äqätä, qänaknä itñqä iqenji, Goti Iqu, ämaqä iqueqä wäunji, ängüä imäkuänä. ²⁶ Ämaqä hñqu, “Nyi Goti Iqueä äwiñqä du qänaknä iqunjqä” kñuä äme, iqu iqueqä manji ängüä näminjqä iinjqe, iqueä-kiuä quangä ätnätä, Goti Iqueä äwiñqä du qänaknä itñqe, ii hinji itqäüä. ²⁷ Goti neqä Äpiqueä hinuä iqñi, Iqueä äwiñqä dunä qänaknä jänänänjä iqe, ii kiñi. Apäkä gokä äpakonqä, ymeqä känäqä-känuñuä äpakonqä äpmerñuwi, qunqä kñuä ämetanä, hanä-iqä metqätanquwä iunji, yätämäkqä vquatunqwe. Itanqa huizi, suqä quvqä qua täutanä iqu ne kiyä inatmäkqänqe, Goti Iqueä hinuä iqñi kiyä mätqä tqäucñqe, neqä qanjä uwqe, änguänänjä minguatunqweqä.

2

Ämaqä huiunji himäqi ämipu, huizi duñi tuwä ämäupu, miqä iqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, he neqä Jisasi Kraisi, yoqä naqä-tänjä Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwi, he ämaqä huiunji ängüä ämipu, huizi duñi tuwä mäwiyqä pambu. ² Ämaqä qäkämä änguänänjä imäknä, ängüä hipae hinqä hñqu, heyaqä anä aquvächñqe hemeqanqa, ga ämaqä nätmätqä maeqä, qäkämä äqäyäpñqä imäkñqä hñqu, iqu-pqe heyaqä anä aquvächñqe inä hemenä. Ga inñanji he äänä ipñqe? ³ Iwä iinjä, he ämaqä qäkämä ängüä imäkñqä iqenji, ängüä itquepu, “Yquvanjä ängüä täu pmayä” tupñqäta? Itanga ämaqä nätmätqä maeqä iqenji, “Nänqäqä pämä ätqäucñqäti, pämä tqävä. Ä nyaqä yukä yäpä täqi quamä äpmeqäti, quamä pmayä” tupñqäta? ⁴ He suqä iinjä itqäpi, ii he hiqä kñuä iuta, hiqä-hiuä iwäsäupu, suqä asä iquenyä mitquatñqä itqänä. He, ämaqä iwäsäucñqä-eä, ämaqä duñi, iqueqä kñuä indqänqä quvqä duta iwäsäutñqä-panuenji.

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, qätä nyipu. Ämaqä qua täunji nätmätqä maeqä eänjuwä ii, Goti Iqu qu ae quuvqä heqiyqä naqänänjä-tänjä eäpu, ängüä pmeqänqä ätekqe. Ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquauñqe, “Qu nyaqä miqä iu pmeqänqeqä” ätenqe, ämaqä qua täu nätmätqä maeqä eänjuwä ii-pqe “Inä pmeqänqeqä” ätekqe. ⁶ Iqu iquau qäyä ätekqänqä, he qunji womba ipñqä itquetqänä. Kñuä mapu! Heñi ekittqiyäpu, hanä-iqä etapäpu, kukñuä metpñqä dunqe, tqukua ämeqepäma äwätqänä? Suqä iinjä, ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqu, qäqua etquetqänjuwi. ⁷ Goti Iqu heñi, Kraisi Iqueqä yoqä änguänänji enyuätqä-qe, ga yoqä iunqe, kukñuä quvqä ätäpu, qunji tqukua imäkätqänjuwi? Ii ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqu, qäquayäi.

⁸ Neqä Ämineyqä Iqueä kukñuä-suqä naqä hñquenyqe, bukiunji tuwanuä tii ätätä äqäkqe. “Tqä-täunqä äkinyätñqä-pa, ämaqä huizi dunqä-pqe inä kinquätñqeqä.”* He kukñuä-suqä iqenji, aañä naqä-qakuänänjä itqäpi, he jänänänjä dunä itqänä. ⁹ Iinjä qäyä etanji, he ämaqä huiunji, ängüä ämipu, huiziunji, tuwä mäuqä eänjuwi, he suqä quvqä

* 2:8 Hiqäva-imäkqä 19:18

imäkkä. Iwä kuknuä-suqä iqu, “He suqä qui imäkkä-quenjqä” ätäta ämetquenä. ¹⁰ Ii tiinjä etangi. Ämaqä hñqu kuknuä-suqä eeqänänjä duñi qänaknä itä, hñquenä ävausqe, iqu ämaqä kuknuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä enqä-panjä iquvi. ¹¹ Goti Iqu tii ätkqe. “Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanjä mikiqä ipñqeä.”† Itangja iqu tiinjä-pqä inä ätkqe. “Ämaqä pizqä mapäsqa pambiyä.”‡ Iwä ämaqä hñqu, apäkä huisä, huiwä yanjä mikiqä itqä-qe, iqu ämaqä pizqä äpäsqe, iqu ämaqä kuknuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä-quvi. Ii enqä-panji, he ämaqä huiunji, ängguä ämipü, huiziuñi, tuwä ämäuqä eäñuwi, he kuknuä-suqä ävausqä-quenji.

¹² Goti Iqu kuknuä-suqä, ne suqä quvqä iquesa inequtawatqä ditäñi, neqä suqe iwäsäuniqe. Inji he kuknuä ätäpiyä iu, wäunjuä ipiyä iu, nätmätqä äki-äkitanjä imäkpñqe, he kuknuä-suqä iinjä iuqä yäpä iqä pmetanquwinqä kñuä yasämä indqängpñqe. ¹³ Ii tiinjä itangiyi. Ämaqä hñqu, hñquenyqä qeqä matmäkkä imitätqe, Goti Iqu iwäsäutäqängganji, Iqu ämaqä iquenyqe, qeqä matmäkkä yäniqe. Mä ämaqä, huizi dunqä qeqä ätmäkmitätqä iqu, iwäsäuqängganji, iqu ämäwqätäuniqe.

Quuvqä heqiyqä dunqä wäunjuä mimäkkä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, ämaqä hñqu, “Nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänänä” ätäta, iqu suqä qäyunä miqä itñqe, iqueqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqe, qäyuta? Quuvqä heqiyqä iinjä iqueni, anqumä häñjä iqumuatäniqäta? ¹⁵⁻¹⁶ Tasi-gua, nanyi-napqa hui qäkämä aanqä eä, ymisanjä dänqä itqätanguti, ga hesanjä hñqu kuknuä, “Goti Iqu ängguä ikimäqanquti, si äwqä-qeiqä inqä äpmanä, dnä emäkknä, ymisanjä dänqä miqä pmetätñqä änyingiyä” ätuätqä-qe, nätmätqä äwa itangqenqe, mäwqä iqäqe, iinjä qäyuta? Oeyä. ¹⁷ Quuvqä heqiyqä-pqe, iinjä. Quuvqä heqiyqä dunqä wäunjuä mimäkkä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe.

¹⁸ Itangja ämaqä hñqu, tii tuänqiyä. “Ämaqä hui quuvqä eqiyäpiyitanji, häñjä pmanñqe. Hui suqä ängguä du imäkäpiyitanji, häñjä pmanñqe.” Iqueni, nyi kima tii tumä. “Si, suqä ängguä du mimäkkuki enqe, si quuvqä eqiyätqäninjqe, nyi näqñqe äänä hemqe? Mä quuvqä heqiyqä nyaqe, suqä ängguä iqu qäsä enqe, ii ämäkätqenqiyä.”

¹⁹ Si quuvqä tii äyä eqiyätqänä. “Goti Kiqä-kiuänänjä Iquvqä.” Ii ängguä etangqä-qe, dnä quvqä iqua-pqe, quuvqä asä ii eqiyäpiyä-qe, iqua zä kiinjä ipu, yäunjuä-yäunjuä itqänjä. ²⁰ Ämaqä hñqu quuvqä eqiyätä, wäunjuä mimäkkä etangutqe, iqueqä quuvqenä heqiyqä iqu häukui maeqe. Ämaqä mnauä guä maeqä iquki, kuknuä iqueqä qakuinjä näqñqä hisqä kingangutqe, qätä wi. ²¹ Ainganji, neqä awiqü Aprähämä§ iqu, Goti Iquenyqä hiqäva imäkätñqe, iqueqä ymeqä Aisakä iqueni, hiqäva-imäkkä ttawä haqeqi äwäteqanqenqä, Goti Iqu iqueni, “Ämaqä jänänänjukuiyqä” ätukqe. ²² Iunji hinjuä äqunänjä? Iqueqä quuvqä heqiyqä dutä, ga iqueqä wäunjuä iqä ditäñi, qäquaqü naqä-huinyä äwiqetanji, iqueqä quuvqä heqiyqe, naqä yäüä ekqe. ²³ Goti Iqueä bukä iunji, “Aprähämä iqu Goti Iquenyqä quuvqä heqiyätqätangji, Goti Iqu iquenyqe, ‘jänänänqueqä’ ätkqeä” ätä äqänänqe,* Aprähämä iqu Aisakä iqueni i imäqanqä, häukui äqäkqe. Ga “Aprähämä iqu Goti Iqueqä käyämaqä-queqä” ätnä.

²⁴ He qätä ae äyä äwiyqä. Quuvqä heqiyqä iinänqe, Goti Iqu ämaqä hñquenyqe, “Iqu ämaqä jänänänqueqä” matqä danä yänä. Iqu suqä ängguä itqätanguti, ga Goti Iqu iquenyqe, “Ämaqä jänänänäqueqe,” qakuä iuta tänä. ²⁵ Ga apäkä Leopä, mbqä metqä huiwä yanjä vqä ii, ikqä-panjä iinjä. Ämaqä Josua iqu hinjuä tämaqä iynqä ändowatkqä iquaqunji, ii yeeqä ävätmetä, hänaqä huiu-mändä ändowatätä ikqenqe, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Jänänänijqä” ätkqe. ²⁶ Huiwiqü quuvqä maeqe, ii pizqä ae eä. Ii enqä-pa, ämaqä hñqu, suqä ängui mimäkkä, quuvqä dinä eqiyätñqe, iqueqä quuvqä heqiyqe, ii pizqe.

3

Suqä waqiyä miqä danä, tewi ängguänänjä minqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti Iqu suqä du iwäsäutqängganji, näqñqä-vqä iqueni, iqu häñjä-häñjä mämäneqä yäniqe. Ga hesanji kuapanänjä hñquenä, “Nyi näqñqä-vqänqä emqänä” kñuä mämeqä pambu. ² Hea kuapanänänqanji, ämaqä eeqänänjune qämä-qämä itanä, nätmätqä kuapanänänqä waqiyä, suqä quvqä du äqutäumautunqä. Mä ämaqä hñqu iinjä miqä, iqueqä tewi ängguänänjä äminyätñqä iqu, iqu iqueqä yukä-hipa-pqe ängguä iinjä eä, ikikinyänä-queyi. ³ Tewi, tiinjä enqä-payi. Hosi, qu qanji ne änenyätangqä du upñqenqe, quvaqä manjä dunji ainqä wänqä hmbu äyä

† 2:11 Anqumä Itmakqä 20:14 ‡ 2:11 Anqumä Itmakqä 20:13 § 2:21 Ipäqäqä 22:1-10 * 2:23 Ipäqäqä

äktävetunq̄ue. Quvaq̄a mañä dunji ne ämitaq̄a dutaņi, hosi naq̄a-queni ingi-inginq̄a mäwq̄atatuñquänä. ⁴ Yimba-pq̄enq̄a kñuä mapu. Naq̄änänj ä eä, yuñuä naq̄änänj ä iqu miq̄anġi äwätñq̄a-qe, ingi-inginq̄a mäwq̄atq̄a ipu, aañä quvq̄a wänq̄änänj äpiyi. Iwä yimba miq̄a iqu, ingi wätñq̄a wiñganġi, nätmätq̄a wänq̄a ipiñi ingi ämaiġaq̄e, ga ingi wänä. ⁵ Ga tewä ii-pq̄a, asä iñi. Huiwitañä nätmätq̄a wänq̄änänj äpu eäq̄a-qe, ipu hñġisa itä, kiq̄a yoqe haq̄a yätu ämaenätq̄a. Tä tmñä wänq̄änänj ä hmbisañi, qoä-qamq̄a* naq̄änänj ä huiwä tä ämänyätä, nätmätq̄a eeq̄änänj ä tä nätnq̄a diñqe, kñuä mapu. ⁶ Ga tewä ipu, tä piyi. Ipu neyaq̄a yukä-hipa iutañä hmbu eäq̄a-qe, suq̄a quvq̄a huitañä-huitañä imäkätä, huiwä dunji, eeq̄änänj ä quvq̄a kiyä imätmäkätä, ga quuvq̄a häñä-pmeq̄a iunji, tä enq̄a-pa evätäutq̄äuä. Tä ii, kiq̄a penq̄a iqueq̄a tä mäeusq̄a sq̄a dutañä te. ⁷ Ämaqe, qu hiveq̄a-yaq̄eq̄a, yññä-tänj ä, qämakä, huänġä-hämäpäkä, guäkiq̄a imäkquwi, qu q̄änaknä ipnä. ⁸ Mä tewi guäkiq̄a imäkq̄a-pqe, aañqe. Tewä ipu, kukñuä quvq̄a dunqe a makiq̄ätñq̄a danä yänä. Nätmätq̄a quvq̄a, ämaq̄a pizq̄a imäkq̄a di mañguä ämnä. ⁹ Tewä asitänj, neq̄a Goti Apä Ämäneyq̄a Iquenyq̄a 'änġuiq̄a' ätätanä, ga anġumä tewä asitänj, ämaq̄a Goti Iqu Iqueq̄a-kiuä enq̄a-panj ä imäkkq̄a dunqe, kukñuä qui imäkq̄a ätätunq̄e. ¹⁰ Tewä asä iquesañi, äñġuinq̄ätä, qui imäkq̄enq̄ätä, qäquau ätimäutq̄a. Nq̄a nyämaq̄äuä, iñi quvq̄eq̄a. ¹¹ Eq̄a esquä asiquesañi, eq̄a äñġuitä, zä iq̄etä qäquau mapq̄a yänä. ¹² Nq̄a nyämaq̄äuä, zä-eaq̄i, zä-olipq̄a häuku i qiyäniqi? Itanġa guä-wainq̄a-pqe zä-eaq̄i häukuä qiyäniqi? Itanġa eq̄a esquä, zä iq̄ äpätnq̄a di, anġumä eq̄a äñġui mapq̄a yänä.

Suq̄a, kñuä äñġuä iwäsäuq̄änqe, haq̄a yätuta mapiyä

¹³ Ämaq̄a hesañä hñqu, suq̄a, kñuä äñġuä iwäsäuq̄etä, näñq̄a äñġuänänj ä ämeq̄a-qu sätäti, ga iñä iqu, iu q̄änaknä itä, iqueq̄a yoqe haq̄a mämaenq̄a danä, iqueq̄a qanġi äñġuänä ikiq̄ätñqe. Iwä ämaq̄a-pqe, ique äq̄umbiyi, iqu iñäqu äy ä etanġuti qumbñq̄enq̄a. ¹⁴ Mä he ämaq̄a dunq̄a äwq̄a quvq̄a enyätä, himä quvq̄a imäkäpu, yoq̄a naq̄a haq̄a yätunji hiq̄a dinä witñq̄a itq̄änuwä iquenä, hiq̄a näñq̄enq̄a naq̄-naq̄a ipu, naq̄a-qakuä dunji makittq̄iyeq̄a iq̄äpñqe. ¹⁵ Näñq̄a iñä ii, qäukuä yätutanj ä maetqe, kiq̄a qua täutanj ä eä, ga Goti Iqueq̄a Dñä Iqu mäwq̄a danä, ämaqe uq̄a yäpä imda, dñä quvq̄a iquauq̄a näñq̄a enq̄a-panj ä eä. ¹⁶ Ämaq̄a, ämaqeunq̄a äwq̄a quvq̄a äwinyätä, yoq̄a naq̄a haq̄a yätunji quwq̄a di, maembñq̄a ipiyä-tänj ä ii, quamä yasämä mäpmeq̄a danä, suq̄a quvq̄a äki-äkitanj, imäkq̄äpnä. ¹⁷ Mä ämaq̄a, suq̄a, kñuä äñġuä iwäsäuq̄änqe, haq̄a yätuta ämepiyä-tänj, kiyä mätnq̄a hñjua mamäkq̄a eä. Iwä ämaq̄a huizi ditä äwq̄a naq̄a-hñqunä inq̄änq̄a imäkäpu, qeiqi itquepu, qätä ipu, ämaq̄a dunq̄a qeq̄a tquanġuti äñġuä di iwimäkäpu, ämaq̄a eeq̄änänj ä dunji suq̄a asä inä itquepu, suq̄a äñġuä dunq̄a manjinä matq̄a ipu, iq̄äpnä. ¹⁸ Äwq̄a naq̄a-hñqunä inq̄änq̄a imäkätq̄änuwä ii, äwq̄a naq̄a-hñqunä imbu, suq̄a äñġuä jänänänj quuvq̄a tämñi imäkq̄äpnä. Ymisañä häukuä äñġuä äq̄äyq̄a enq̄a-pa, äñġuänänj ä dinä mitimäunä.

4

Qua täunjunq̄a näueq̄a mimäkq̄a, Goti Iqueä yäpä imä pmeq̄enq̄a

¹ Heyaq̄a awä iq̄iñi, kukñuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätq̄änuwä, qakui squäpisa timäutq̄äuä? Suq̄a iñq̄a heñq̄a di, heyaq̄a äwq̄a imñi, mäkä qiyänġanġuwä iuta, maeq̄a inä? ² He hñjunq̄a kiñä enyätanġq̄a-qe, mämeq̄a danä itq̄änuwä. Iwä iñi, pizq̄a päsq̄a dunq̄änä ipu, kukñuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätq̄änuwä. Nätmäq̄a he enyätanġq̄a isua, mämeq̄a danä ipu aañq̄a eänuwä, he Goti Iqueni yatñq̄a mäwq̄a itq̄änuwä. ³ He yatñq̄a vq̄anġuwänġanġi, mämeq̄a danä itq̄änuwä, kñui q̄äyasäqi ämapiyänġa vq̄anġuwä dutayi. Kñui, äwq̄a yeeq̄a inq̄a hiq̄a iunq̄änä hiyätanġi iyi. ⁴ Apäkä qokiquau äväma ikitq̄änuwä-pa, he Goti Iqueni ii itquetq̄änj! He änyä mañq̄ätä? Qeq̄a etqe, nätmätq̄a qua täunjunq̄a etq̄eq̄e, ii Goti Iquenyq̄a äwq̄a wiunq̄a-tänj. Iwä ämaq̄a hñqu näueq̄a qua täunjunq̄a imäkqe, ii iqu Goti Iquenyq̄a äwq̄a wiunq̄a täñä-qu imäkñgi. ⁵ Goti Iqueä bukä iunji, kukñuä tii ätnä. "Goti Iqu quuvqe neyaq̄a yäpä tämä äpmuateänq̄a dunji, hiñgi ikiq̄änq̄a mäwq̄atämäuwq̄a, ne Iqueq̄änä hiatunq̄uä kiñä äwinyä." He iñqe, hiñgi ätnänä kñuä eyä? ⁶ I iäq̄aqe, Goti Iqu qeq̄a imänq̄euta, hiñgi nätapq̄a di, aañä naq̄änänj. Iwä Goti Iqueä bukä iunji, kukñui tii äy ätnä.

*"Goti Iqu, ämaq̄a yoq̄a naq̄a maenġanġuwä dunqe miq̄a itä, mä ämaq̄a yoq̄a naq̄a mämaenq̄a iq̄anġuwä iunji, Iqu iquauñqe, qeq̄a imänq̄euta hiñgi wänä."**

* 3:5 Jemisi iqu 'qoä-qamq̄a' maq̄iyq̄a ikqe. Iqu 'qäuwä' äq̄äq̄e. * 4:6 Quamä-pmeq̄a 3:34

⁷ Iiñjñe he Goti Iquenyqã ipu, Iqueuã yãpã iqi iqãpñqe. Setãnä iquenyqe yãñãnäñqã tqãpñqe. Iwã iqu iqi mikiqã, zã wãnã. ⁸ He Goti Iquenyqã qãqici pññqe. Ga Iqu henyñqã qãqici pãtñqãnã. Kñuã hñquacu-hñquacu ãmapu, suqã quvqã iqã iquenã, hiqã hipaini, asñã huãtä äqiyãmãupu, hiqã qeqã-quuvqã imñi, ikikinyãñã imãkmbu. ⁹ Hiqã suqã quvqenqã ãnä maemãñqã iqãqe, huãqã-hurñqã ipu, ka ipu, kñuã qãpñqe. Tã säwqã itqãñuwã ii, huãtä ätnãmãupu, ka ipu, kñuã qãpñqe. Yeeqãnã itqãñuwã ii, huãtä ätnãmãupu, äsmanquenã pmetpñqe. ¹⁰ Goti Hanjuwã Iqueuã hinuã iqñi, yãñi-yãñi miqã-quenã, hanuã pmetpñqe. He ii iquwi, Goti Iqu he yãñi-yãñinyã ipñqã emãkãnã.

Hesanã hñquauñqe, kukñuã quvqã hui matqã iqãpñqe

¹¹ Nqã nyãmãqãuã, hesanã hñquauñqe, kukñuã quvqã matqã iqãpñqe. Æmaqã, hesã quuvqã anã eqiyãtñqã hñquenyqã kukñuã quvqã ätãtä iqueni iwãsãuqe, ii iqu tii iqi. Iqu Goti Iqueeqã kukñuã-suqenqã kukñuã quvqã ätãtä, ga kukñuã-suqã iqueni iwãsãuqi. Iiñã iqe, iqu kukñuã-suqã iqueuã yãpã iqi mãpmeqã, ique iwãsãuqã äpme. ¹² Kukñuã-suqã-pqã imãkãtä, eãtä, iwãsãuqã-pqe, Kiqã Hñqunãyi. Goti ãmaqã dunji, hãñã iqumuãtqã-qu, ä qui imãkã-qũ, Qãquvi. Iiñã enqe, ga ãmaqã huizi dunqã kukñuã ätãtnã iwãsãuqe, tqukiyi?

Hiqã yoqe haqã ämaenquwi, ii aañã suqã quvqe

¹³ “Tãñganã-qe, awiñganã-qe, anã-himqã naqãnãñã hñquenyqã äwãtmã, quvãukuã äpmmã wãñuã itmã, mbqã kuapãnãñã-tãñã himqãnã” ätãtqãñuwã iquenã, tãñganji nyi qãtä nyipu. ¹⁴ Inji, he hiqã awiñga pmeqã dunqe, änyã mañqã enã. Hiqã quuvqã hãñã-pmeqã ipu, qaquvqã ziuñtã äwitã, maqãnã hma eqã-pa iñi. ¹⁵ He tiiñã tññqe. “Naqã Iqu äwinyãtãñgutqe, ne hãñã yqãnã äpmenã, nãtmatqã ne kñuã ämenquã ii, imãkqãwqã-quneyqã” tññqe. ¹⁶ Mã he, “Ne nãtmatqã naqã ii imãkanqunã” ätäpu, hiqã yoqe haqã ämaenãtqãñuwẽ. Suqã hñgisa iñã iqe, ii aañã quvqe. ¹⁷ Iiñjñe, ãmaqã hñqu ãñguã imãkqã dunqe, nãñqã yasãmã eãqã-qe, iqu ii miqã iqãqe, Goti Iqueã tãñãñgisanji, ãmaqã iqu, suqã quvqã-tãñue.

5

Æmaqã nãtmatqã aañã kuapã-tãñã iqua, hanã-iqã naqãnãñã mapñqãuã

¹ Æmaqã nãtmatqã aañã kuapã-tãñã iquenã, tãñganji qãtä nyipu. Suqã hanã-iqã naqãnãñã hetmatqã iqãqe, kñuã zã-zããqã ivqãnãpu qãyqãpñqe. ² Heyaqã nãtmatqã kuapãnãñã ae pizqã itã, kukuñuã iqãqe. Heyaqã mñã guãqã qãkãmã ãñguãnãñi, imãtanuã ae äqukkqe. ³ Heyaqã golqã-sua, silpa-sua, ikukua iwiqe. Iwã ikukua iwiqã di, ii heyaqã suqã quvqe ätnãñãqi ãmaetã, ga heyaqã huiwã iqueni, tã enqã-pa henãñiqe. Yquayã pñqã kuapãnãñi, hea yãpaki ae qãqi hetqãtãnga ãmãqumatãtqãnã. ⁴ Hinuã qumbu. Æmaqã heyaqã wãñuã du ymisanã emiyãtqãñuwã iuqã mbqe, qãyunã mimãkqã iquwã mbqã iqu, Goti Iqu kima etquetñqã tããqã ätãtqãuã. Ga wãñuã heyqã iquauã zã-zããqã tqe, Naqã Yãñãñqñqã Eeqãnãñã-tãñã Iqueuã qãtä huã dunji, ae äpaquvqe. ⁵ He hea ique-ique qua tãñi, nãtmatqã kuapã-tãñã eãpu, yeeqãnã iqãmãnãtqãnã. Ymisanã ãñãpu, kãta nãnyuãmãutqãtãñguwãñga, hea he pizqã emãkqã iqu, ae qeyi. ⁶ He ãmaqã suqã quvqã miqã, jãnãñãñã iqã dunji, kukñuã ämitãpu, pizqã äqãyãpãsäpu itqãñuwã-qe, qu henyqe hoptãwã miqã itqãñuwẽ.

He hanã-iqã ämepiyã-qe, qundqãndqã miqã pmeñqe

⁷ Nqã nyãmãqãuã, he hanã-iqã qãyã ämepiyã-qe, Naqã Iqu äpãñganqã qundqãndqã miqã hinuã äqumbu pmeñqe. He nãñqã äyuã. Æmaqã wãñuã-tãñã iqu, ymisanã naqã yãuã änyuqñqã hinuã äqunã äpmeqãñganji, “Piyã qiyãñqutiyã, äãnã yãñqutiyã” tã, qundqãndqã miqã, iqu qeiqi hinuãtãñã äqunã pmetãnã. ⁸ Iwã Naqã Iqueeqã äpãtñqe, ae äpãtä qãqi äwiqãqe, he-pqe hanã-iqã qãyã ämepiyã-qe, pemã ipu, qundqãndqã miqã, hinuã äqumbu pmeñqe.

⁹ Nqã nyãmãqãuã, hesanã hñquauñqe tuwãñgi kukñuã matuwãñqã pambu. Kukñuã ämetãtä iwãsãuqãñqã-tãñã Iqu, ae qãqi nãwi imãknã ätqãuã! ¹⁰ Nqã nyãmãqãuã, ãmaqã, kukñuã awã-tqã hinuãqãndqã iqua, imiñuwinqã kñuã mapu. Qu Goti Iqueuã yoqenqã awã ätpiyãñganji, hanã-iqã quvqã ämepiyã-qe, qu qundqãndqã miqã imiñuwi. He qu imiñuwã iu äqunãpu, ii iqãpñqe. ¹¹ Hinuã qumbu. “Qu suqã hanã-iqã iñi qãyã ämepu, yãñãñqñqã ätqãuwa äwãtqãñuwẽ, qu ãñguãnã pmeqã-quayqã” äyã ätãtũñqe. He Jopã iqu hanã-iqã ämetãqã-qe, yãñãñqñqã ätqãuwa wãtqãtãngi, hituñuãndqãñi Naqã Iqu nãtmatqã ãñguã äwikqenqe, nãñqã äyã enã. Naqã Iqu nenyqã huãqã äwunãtä, qeqã äwimãnãtqãuã.

¹² Nqä nyämaqäüä, kukñuä, huiziu ämäwqätäunqä iqu, he tii miqä ipñqe. He “Nyi naqä-qakuä äktqänä” ätäpiyanñani, he hñqueä yoqenqä matqä iqäpñqe. Qäukuä iqueqänqä, qua iqueqänqä, ä hñjua-hñjuanqä matqä iqäpñqe. Naqä Iqu kukñuä ämetätä mewäsäuqänqe, he “ññqä” ätquwi, “ññqä” dunä tqäpñqe, ä “Oeyqä” ätquwi, “Oeyqä” dunä tqäpñqe.

Ämaqä jänänänä iuä tääqä tqä di, aanä yänänäññä eä

¹³ Hesani tqu-tqu hanä-iqä ämetñqä sätäti, iqu Goti Iquenyqä tääqä tätñqe. Hesani tqu-tqu aquvänä itä äpmetäti, iqu Goti Iquenyqä apqä ätätä, Iqueuä yoqe haqä mamäuquätñqe. ¹⁴ Hesani tqu-tqu täñä-yaqä-tänä äpmetäti, iqu quuvqä heqiygeu miqä iquauñi, tääqä tuätumetñqe. Iwä qu iqueni, olipqä eqä aowi äwiqatäpu, Goti Iqu äñguä iwimäkätñqä tääqä tññqe. ¹⁵ Qu yatñqe, iquenyqä naqä-qakuä quuvqä eqäpu iquwi, Naqä Iqu iqueni äñguä iwimäkätä ävauqumuatänä. Ga iqu suqä quvqä imäkmitätqe etanñgutqe, Naqä Iqu iqueqä suqä quvqä iññi, huätä ämuämäutä, äwqä hanuä inyänä. ¹⁶ Iññä enqä-qae, suqä quvqä diñqe, “Nyi iññä itñqeçqä” awä ätnäpu, Goti Iqu äñguä emäkätñqä diñqe, he Iquenyqä tääqä tqäpñqe. Ämaqä jänänänä iquauä tääqä tqä di, hanuä maetqe, aanä yänänäññä eä, wäunüä itä häukuä qäyänä. ¹⁷ Laisa iqu ne enqä-pa iññäqu eäqä-qe, qua iunñi piyi maqiyqä yätñqe, iqu tääqe enyqä itä, matqä iäñqe. Ga piyä maqiyqe, quvükui 3, qanñi 6 äpäwänqe. ¹⁸ Ga iqu anñumä tääqä tqanñi, qäukuä iqu piyä mequatäwatqanñi, qua iunñi ymisänä ekqe.

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqäüä, hesanä hñqu, naqä-qakuänänä dunñi, qäyunä mäpmetanñi, ga hñqu iqueni, anñumä naqä-qakuinñqä ätuma äpçäqe, ii iqu suqä äñguänänä iqi. Kukñuä tquenyqe, kñuä äñguänä eyä. Ämaqä hñqu, suqä quvqä imäkqä hñquenyqä äwätä, iqueqä suqä di ävquatämäutñqä yätamäkqä ävqäqe, ga suqä quvqä imäkqä iqueqä quuvqä ipu, äpäkonñqä dutanñi häññä iqumuatquänä. Iwä suqä iññä dutanñi, iqu suqä quvqä kuapänänñi, Goti Iqueuä hñjuä iqi mäwiqä yätñqä imäkquänä.

1 Pitä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hiñuiqänjä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä hanä-iqä naqänänjä metqätanguwä iquauñqä äqäkqe. Ii iquauqä quuvqä heqiyqä yänänänqñqä iwimäkätñqä iñqä. Iqu qu kuknuä änguä Jisasi Kraisi Iquenqä knuä angumä indqämbñqä ätukqe. Jisasi Iqu äpäkonätä angumä ävauqetani, Iqu angumä päniqä iñqä kuknuä guä ämäsäuekqe. Inji iqua kuknuä guä ii ämäsäuekqenqä knuä indqänäpu, Iqu äpqä iñqä hiñuä äqämbu pmeñqe.

Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, hanä-iqä mapnä. Ii naqä-qakuä etanqgä-qe, ii iquauqä quuvqä heqiyqä iunji, yamwiqä vätnqä iunqä wimenä. Iñjä etanji, Kraisi Iqu angumä äpätnqanqñqä, qu quuvqä yänänänqñqä hiqäpñqe. Itani hea inqani, qu kima äñgui mapnuwänqe.

Pitä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Pitä ämaqä Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunä, he qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ekqä iquenñqä nyi tuwanuä tiñjä äqiyqä. He anä-himqä naqä-qakuä hiqä maitanji, qua Pondisi iu, Galesiya iu, Kapatosiya iu, Eesiya iu itanğa Bitiniya iu äpmakäwänjuwä iquenänqe. ² Goti eeqänänjuqä Kaniqu, nätmätqä änä timäutñqä iñqä näqñqä eä, atäunüä heyqanji, Dñä Änguä Iqu, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä hipñqä emäkkqe. Iñjä etanji, he qätä äwiyäpu qänaknä ipu, itanğa he äñguänänjä hipñqä, Iqu Jisasi Kraisi Iqueä häñqetä emñqäyqänqä atäunüä ekqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqçeta hiñgi vqetä, äwqä hanuä iñqä pmeqetä, aanä kuapänä etapqä.

Hänä-pmeqä äñguänänji, qäukuä yäñi äwiñqenqä

³ Ne Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä matnämäuatunqçue. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Iqu eä, Iqu Iqueqä Kaniquvi. Iqu nenyqä qeqä kiñjä natmäkätñqä-qae, neñi änyä-hänji änanyquäqçue. Iqu Jisasi Iqueni, qua buta hänjä ävauqumuatkqçeta, ne änyä-hänjä iñji, nätmätqä äñguänänjä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniqñqä, knuä iquä yänänänqñqä ämenä, hiñuä äqänänä pmetatunqçüä, änanyquäqçue. ⁴ Nätmätqä äñguänänjä iñji, Goti Hanjuwä Iqu hiyaqñqä qäukuä haqä yätu ämitqäüä. Qäukuä yänñji, nätmätqä iñji, qui mimäkñqä itä, pizqä miqä itä, qäpu maeqä yäniqçue. ⁵ Henji, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänänqñqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqä dunji, qui mimäkñqä danä ipñqä, hänjä iqumuatqä dunqä ämeyänä. Hänjä iqumuatqçue, ae näwi, ätnänäqçi yäpakänğa timäunä.

⁶ He iñqçue aanä yeeqä naqänänjä äyä itqänjä. He täñganji hanä-iqä huitanä-huitanä etapätqätanquwi, qäyä ämepu, hanä-iqä iñji hñganqä mämeqä danä, yeeqä yqänä itqänjä. ⁷ Hanä-iqä iñji, qu mbqä golqä yamwiqä tä du häkiyä äyäqiyätqänjuwä-pa, heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä eyätä, ii emetqäüä. "Naqä-qakuä mbqä golqä tiyä, hui tiyä" tpu, yamwiqä tä du häkiyä qäyä yäqäpçä-qe, qui imäknäniqçue. Heyaqä quuvqä heqiyqçue, mbqä golqä qui mimäkñqä äñguänänjä ämitqänjuwä dunji, ämäwqätäüä. Ga heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä iñji, tiñjä mänätquaqänä. Jisasi Kraisi Iqu, hiunji yäpakä ätnänäqçi äti ätimäutäqänqanji, henyqä yeeqä naqänänjä itä, yoqä naqä etapätä, yäniqä iñqçue. ⁸ Hiñuiqändä, täñgatänji, he Iqueni hiñuä mäqunquä ipiyä-qe, hiqä äwqä imñji, he Iquenyqä henyätanji, quuvqä eqiyäpu, yeeqä naqänänjä äyä itqänjä. Yeeqä iquä iñji, aanä naqänänji, ämaqäpçä hñqçue, "Iñjqä-iñjqçue" änä mätkä yänä. Ii yeeqä iñqä qua täunji, näwinyä eeqänänji ämäwqätäüä. ⁹ He hiqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanquwiñqçue, ga Goti Iqu henji, angumä hänjä emäkäqumuatätqätanqçenqçä, he yeeqä iuta itqänjä.

¹⁰⁻¹¹ Hänjä iqumuatqä tquenyqçue, Kraisi Iqueqä Dñä Iqu, hiñuä-tqä iquau änyä, "Kraisi Iqu hanä-iqä huitanä-huitanä ämetä, itanğa qänakndani, Iqu yoqä naqä meniçeqä" awä näwi ätumiñqçue. I tuätqätanğa, iqua, "Goti Iqu henji, Iqueqä äwiñqä duta suqä äñguänänji emäkäniqçue-qe" hiñuä ätumiñquwi. Ii ätäpiyä-qe, qu näqñqä äñguä mapñqçue, "Iqu äkñğa äpätä, squäsua timäunqçutiya" tpu, qävqä yasämänä imiñquwi. ¹² Qävqä i iqanquwänğa, Goti Hanjuwä Iqu iquauñji, kuknuä iñjä ätäpu, yätamäqkä quuvqä-quwä imbñqä maetqçue, he heyätñqä iñqä ämotquakqçue. Täñganji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Änguä Ique qäukuä yätuta dowatämepqanji, ga Iqueqä yänänänqçetani, ämaqä kuknuä änguä we-hunqä-tänji, awä-tqä iqua, Goti Iqu angumä hänjä equmuatqäqenqçä, ae awä äyä etätqänjuwi. Iñqçue, enätqä iqua-pqçue, näqñqä mapñqä äwinyä.

Goti Iqu Ikikinyänjä-qu enqä-qae, ne-pqä e pmeqänqä

¹³ Iinjä etanqqa-qae, he hiqä kjuä indqänqce, wäujuä iqäpnqä indqänäpu, hui äpipu hiñgi päkäpäkä miqä danä ipnqce. Nätmatqä äñguänänjä, Jisasi Kraisi Iqu ätnänqäqi äti timäuqanga Goti Hanjuwä Iqu etapäniqä iunqä, kjuä yänänäqñqä iqä ämepu, hiñjuä äqämbu pmeñqce. ¹⁴ He ymeqä qätä ipu, qänaknä iquenjä-qae, he änyä maññqä qämä-qämä ipiyännga, qänaknäni enqä hiqä du iminjuwä-pa, miqä danä ipnqce. ¹⁵ Ga he tääqä etätmeqä Iqu, suqä ikikinyänjä imäkätñqä-pa, he-pqe iunä imäqäpnqce. ¹⁶ Nyi iinjä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Nyi suqä ikikinyänjä imäkqunä enqce, he-pqe asä iinjä imäkqäpnqceqä,”* tnätanji i etqä.

Goti Iqu, mbqä naqänänjä itä, neyämakqenqä

¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä yoqä nage, himä-huiwä iuta minewäsäuqä yänä. Iqu ne hñqunä-hñqunä, neqä suqä imäkätunqeta, asänä newäsäunä. He Iquenyqä tääqä ätäpiyänğanji, “Apikukiyä” äyä ätätqänjuwi. Iinjä etanji, he qua täu yakuä äpmapiyänğanji, Iqueqä yoqä naqenqä kjuä indqämbu, suqä äñguä du pmeñqce. ¹⁸⁻¹⁹ Suqä äñguä memäkqä, qui emäkqä, hiqä taqä-tawiqukua etapkuwä du pmetanqwuännga, Iqu anqumä etmetñqä mbqä iqäqenqce, he näqñqä äyä ämenä. Silpa, golqä, nätmatqä quvqä qui imäkñqä iinjä itä, maetqce, Kraisi Iqueqä häñeqä itä, ne anqumä mbqä äneyämakqce. Iqueqä häñeqä mbqä iqäqenqce, mbqä dinä homä iqä eä. Kraisi Iqu, sipsipqä meqä, watanqä yunqä squä hñjua maeqä, kiqä ikikinyänjä enqä-pañä iinjä-quvi.† ²⁰ Qua tqe änyä etanqce, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iquenyqä näqñqä eätä, atäujuä ikqä-qe, hiunji yäpaka täñğanji, henyñqä ätnänqäqi äti imäkqä. ²¹ Iqu yätamäkqä heyqangi, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qua buta ävauqumuatätä, yoqä naqä vqanqce, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqu äñguä imäkäniqenqä, kjuä iqä yänänäqñqä ämapu, hiñjuä äqämbu äpmeñä.

Hiqä-hiuänqä enqä di, dnä huqä ii yqänä iqa uwqäpnqce

²²⁻²³ Täñğanji, he hiqä quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñqce, naqä-qakuä hiqä äwqä imda enqä duñqce, he naqä-qakuänänjä du qänaknä ipu, akiyä äyä änyämänqguwi. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä häñä hea ique-ique wiqä iqu, henji änyä-hänjä enyquäqce. Inji he hiqä-hiuänqä enqä di, qeqä-quuvqä yäpä imda enqanquti, dnä huqä ii yqänä iqa uwqäpnqce. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä enyquäqä iqu, piikä vowä mäuqä iqutänji, asänänjä ma. Piikä iqu, qui imäkñqä-quvi. Injäqce, Goti Iqueqä kukñuä iqu, qui mimäkñqä iquvi. ²⁴ Iinjäqce,

“Ämaqä eeqänäni, qätaqä enqä-pa yäüä päpnä. Itanqce quwqä yoqä nage, qätaqä hutqä enqä-pa äteyqiyäünä. ²⁵ Injäqce, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, qäpu maeqä hea ique-ique wiqeqä” ätnä.‡

Kukñuä iqu, kukñuä äñguä we-hunqä-tänjä, he ae etätqänjuwä iquvi.

2

Suqä quvqä huätä vquatämäupu, Goti Iqueqä kukñuñqä kiinjä enquätñqce

¹ Iinjä eänqä-qae, he suqä huiziunqä wiuñqä iqä, suqä quanji iqä, wopqä ipu kukñuinä tqä, hiñjuä quwä qñqä, ämaqä hui äkittqiyeqänqä, e imäkätqänjuwi, huätä vquatämäupñqce. ² Huätä e vquatämäupi, ymeqä änyä nandqä isua kjui, anjuñqänä ämenjuwä-pa, he-pqe änyä imänqguwi, kñui, quvqä maeqä anjä äñguänänjä iquenyqänä mapñqce. Goti Hanjuwä Iqu häñä imäkäqumuatqä iunji, naqä yänänäqñqä änimännga uwqäpnqce, he anjä Iqu änatäpçä iunqänä kjuä indqänqpnqce. ³ He hiqä-hiuä, Naqä Iqueqä kukñui yamwiqä ipu, Iqu suqä äñguä Iqä-qu etanqñqenqä näqñqä eänjuwi, ii iqäpnqce.

Jisasi Iqu, hikä häñä-pmeqä Iquvi

⁴⁻⁵ Naqä Jisasi Iqu, Hikä häñä-pmeqä Iquvi. Iquenyqce, ämaeqce, “Hikä quvqeqä” tpu, hiñjuä qunätanqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qui mimäkqä, aanjä äñguänänjä Miqä-qe äqunä, Iqueni i ätekqce. He Naqä Jisasi Iquenyqä päqtätanqwuännga, Goti Iqueqä Dñä Iqu, he-pqe hikä häñä-pmeqä enqä-pa, Iqueqä anänqä emäkätqäü. Inji he hiqäva, Goti Iquenyqänä imäkqä iquenä, Jisasi Kraisi Iquesanji, hiqäva Goti Hanjuwä Iqu, “Oeyä” matqä itñqä dunä imäkqänqce. ⁶ Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanjuä tii ätnä.

“Häe! Hiñjuä qumbu! Nyi hikä, qui mimäkqä äñguänänjä miqänqä hñqce ätemi, Sayonä* iunji, anji hiqäva-imäkqä anä-zä enqä-pañä, iquesa ämätqce peyqämqä äseqä. Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanä-iqä mämeqä ipñqceqä” ätnä.†

* 1:16 Hiqäva-imäkqä 11:45; 19:2; 20:7 † 1:18-19 A Täuqä 6:14; Hipru 9:14 ‡ 1:25 Asayä 40:6-8 * 2:6 Qoqonjä Sayonä, anä-himqä Jerusälämä iqueqä yoqä huizi. † 2:6 Asayä 28:16

⁷ Inji quuvqä eqiyätqänjwä iquenäüä hiñuä iqinji, Hikä Iqueni, qui mimäkkä äñguänä miqänqä-queqä. Inäqce, quuvqä maeqiyqä itqänjwä iquauñce, tiñji.

*“Anä mätqä iqua, hikä quvqä etangi hiñuinä äqunätqänjwä-qe, hikä iqu, anä a yänänäñqä äqäyäkätäuqämenä.”*⁸ Itanga, *“Iqu hikä äqutäumäupu, qua iqi päñjwä iqueyi.”*[§]

Qu Goti Iqueä kukñui hñgisa itqänjwitanji, hikä äqutäumäupu äqäyöpäknätqänj. Iinñce, Goti Iqu, qu iinä ipnuwänqä ätekqce.

⁹ Inäqce, he, ämaqä Goti Iqu ätekqä iutanä himqce. He ämaqeu Miqä Naqä Iqueuätanä hiqäva-imäkkä yänä iquenji. He ämaqä huizi hñquenä maetqce, Goti Iqueqä ämaqä yänä-quenji. Goti Iqu heawiqä imda, Iqueqä we-hunqä naqänänä iunqä, etma äpätä, he Iqueqä suqä äñguänänä iunqä awä tqäpnqä i emäkkce. ¹⁰ He naqä-hñqunä maeqä danä enjuwi, täñganji he naqä-hñqunä eäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä enä. Goti Iqueqä qeqä imänqceuta yätamäkkce, mämeqä danä eänjuwi, he täñganji ii ämenä.

Quuvqä maeqiyqä iquauä hiñuä iqinji, suqä äñguänänä iqäpnqce (2:11-3:7)

¹¹ Nyi kiinjä änyinätñqä iquenä, he anä-himqä naqä-qakuä hiqä ma etangi, yakuä anä täu äpmapu, qanäñqä iquenä, nyi he evauquuatätmä, tü etqä. Suqä quvqä duñqä evautä, heyaqä äwqä imñi mäkä äqiyäunquwi, qu mämaequtäuqä ipñqä, pmua imäkäqumuatpnqce. ¹² Quuvqä maeqiyqä iquauä hiñuä iqinji, suqä äñguänänä iqäpnqce. Inji qu henyqce, *“Suqä quvqä ii iquenjqä”* etmitpqä-qce, äñguänänä itqätangpqä du eqämbqetanji, Goti Iqu äpqañganji, qu Iqueqä yoqce haqä meppnuwänqä.

Ämiqä naqä äki-äkitanä äpmeñuwä iquauä yäpä iqi iqäpnqce

¹³⁻¹⁴ He Goti Naqä Iqueqä ämaqä eänjwitanji, ämiqä naqä äki-äkitanä äpmeñuwä iquauä yäpä iqi iqäpnqce. Ämiqä iquauqä naqä iquesä, iqueqä yäpä iqinjä, iqu ätetä ändowatkqä iquau-pqce, qätä äwiyäpu, yäpä iqi vqäpnqce. Iqu iquauñi, suqä quvqä imäkkqanquwä duni, hanä-iqä äväpu, äñguä iqanquwä duä yoqce, haqä ämaepu imäkpñqä, ätetä ändowatkqce. ¹⁵ Goti Iqu, he suqä äñguä ipiyä iquesanji, ämaqä kñuä äñguä mämeqä iquauä qui kukñui äminyeqänqä äwinyätqäuä. ¹⁶ Goti Iqu he huiziquauqä yäpä iqä mäpmeqä, qanyinä pmeqänqä emäkkä-qce, *“Ne qanyinä äpmeqetanji, suqä quvqä huitanä-huitanä imäkkquatunqceqä”* kñuä mämeqä danä ipu, Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqänä pmetpnqce. ¹⁷ Iinñqce, ämaqä eeqänänji äñguä asänä itquepu, ämaqä quuvqä hesä anä heqiyqä duñqä qeqä-quuvqä imda enganguti itquepu, Goti Iquenyqä zä ipu, Iqueä yäpä iqi ipu, ämiqä iquauqä naqä iqueni, suqä äñguänänä du itquepu, iqäpnqce.

Hanä-iqä Kraisi Iqi ämakqä-pa ämepu, hiqä naqä iquauqä yäpä iqä pmetangpu

¹⁸ Wäunjuä-wiyqä iquenä, wäunjuä äwiyäpiyä iquauñqä zä imäkäpu, yäpä iqi iqäpnqce. Huäqä äumäkäpu, äñguä etqueqä iquanä maetqce, huäqä mäumäkkä, quvqä etqueqä iquau inänqce. ¹⁹ Ämaqä hñqu, tmi-tmiqä-tqce hiñgi ämetäqänqce, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä kñuä ämetä, äwqä-qeiqi inyä ämeqanqutqce, Goti Iqu iquenyqce, yeeqä yänä. ²⁰ He quvqä iqanqä ämaqce tpqä epäsqañquwänqce, he äwqä-qeiqi imbu meqanqce, he nätmätqä äñgui, äsque mapniqä? Inäqce he suqä äñgui qäyä imäkkqanqä, qu tmi-tmiqä-tqä etapqanqce, he äwqä-qeiqi imbu meqanqce, suqä iinñce, Goti Iqu yeeqä yänä. ²¹ Hiñuä qumbu! Kraisi Iqu he yätamäkkä heyätñqce, huiwä täñä-hunqä ämakqä-panji, he-pqce inä meqänqce, Goti Hanjuwä Iqu tääqä ae äyä etätmäkkce. Inji he Iqu iinä ikqä iuta äqunäpu, asä iinä imäkkqänqce. ²² Iqu suqä quvqce mimäkkä itä, itanga kukñuä quangä-pqce matqce. ²³ Ämaqce qu Ique kukñuä quvqä ätukuwä-qce, Iqu qunji, kimanji iinji mätquä ikqce. Qu Ique tmi-tmiqä-tqä vqanquwä-qce, Iqu qu qui iwimäkkqänqce matqä itä, Iqueqä-kiuä, Goti Jänänä Iwäsäuqä Iqueqä hipa iu äwinnqce. ²⁴⁻²⁵ Ne hänji, suqä quvqä iqueqä yänänäñqä yäpä imä mäpmeqä danä, suqä jänänänä imäkaniqunquä iunä pmeqänqce, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä neyaqä suqä quvqce ämiwäutä, zä-huätati äyä äunqce. He sipsipqä enqä-ma, im-imä qanä hiñgi dumetangquwänqanji, Iqu ämaqeuqä hipa iuta tmi-tmiqä ämetä, he äñguänä pmetpnqä emäkkqce. Inji he Sipsipqeu Miqä, itanga heqä quuvqceu ämitñqä Ique, anñgi äyä äwimequwi.

3

Kukñuä, qokä-apäkä ämanqä iunqä

¹ Asä ii enqä-pa, apäkä qokätänä iuenä, he hiqä qokiquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpnqce. Iwä hiqä qokä iqua, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hñgisänä imipqce,

quuvqe heqäpñqenqe, he iquauqä apäkiuenä kuknuä tquanjuwä duta maeqiyqä danä, iqua quuvqe, he suqä änguänänjä iqanjuwä duta, i heqäpnä. ² He apäkiuenä, suqä quvqä kiyä mätkä du mäwqä ipu, suqä jänänänjä dunä ipu, Goti Iqueä yäpä iqinyä itqätanjä eqämbiyä-qae, quuvqä heqäpñqe. ³ He qeqätqe, huiwä haqä tänggisa imäkñqetä, dä qeqätqä imäkñäpu, gquä yatqä qeqätqä imäkñäpu, qäkämä qeqätqä imäkñäpiyi, huiwä haqä tänggisa mimäkñqä ipñqe. ⁴ He qeqätqe, suqä qae hanjuä pmeqä iquä, itanğa äwqä quvqä maqänä minqä iquä, qeqä-quuvqä yäpä imda qeqätqe, imäkñqppñqe. Suqä ii qui mimäkñqä itä, Goti Iqueä hiñuä iqini ämawqätäuä. ⁵ Apäkä hiñuiqänä, Goti Iqueqä hiñuä iqini jänänänjä eäpu, Goti Iqu kuknuä ätätä ekqenqä hiñuä äqumbu äpmamiñuwä iua, qu qeqätqe, suqä iitä imäkmbu, ga iua iuaquä qokiquauä yäpä iqinyä ipu äpmamiñuwi. ⁶ Serai, apäkä iñi eä, ii Aprahamä iqueni, “Nqä naqä iqukiyqä” ätumiñqe. He nätmätqä hñjua-hñjuanjä zä miqä danä, suqä jänänänjä du itquetqänjuwi, he Serayqä meqäenä eñä.

⁷ Asä ii enqä-pa, he qokiquenä, hiqä apäkiyqa, qu yänänänqñqe heyaqetäni asänänjä maetqe, häñä hea ique-ique pmeqe, hesänji iua-pqe inä mapnuwä etanji, he iuaunqä kñuä änguänänjä ämepu, suqä jänänänjä du itquepu, iuatä quamä qeiqinyä pmetpñqe. Iñä iquwi, hiqä Goti Iquä kuknuä tqä dunji, nätmätqä huiwä maeqänqä yänä.

Suqä jänänänjä dunä imäkäpiyinqä, tmi-tmiqä-tqä meqenqä

⁸ Kuknuä eeqänänjä ii ätqa äpätñqe, qäpuñi tiñjä ätätmä himqe. He qäyqä-qäquenä, äwqä naqä-hñqunä änyäpu äpmapu, hita-hingwakatä minqä-pa, i äminyäpu äpmapu, Goti Iqueqä ämaqä dunqe qeqä hetqanquti, hñgisa ipu yäñi-yäñi miqenä, qae hanjuä pmeppñqe. ⁹ Suqä quvqä etquepu, kuknuä quvqä isua hetqanqppqe, he kima miqä danä, Goti Iqu qunji äñguä iwimäkñqä, Ique tquäpñqe. Goti Iqu heñi tääqe, iñqä etätmeqe, iwä he Iquesanji, nätmätqä änguänänji mapnuwänqä. ¹⁰ Goti Iqueqä bukä iñji, kuknuä tiñjä ätnä.

*“Ämaqä hñqu, iqueqä häñä-pmeqe, äñguä yeeqä iñqä pmeqänqä äwinyänqä iqu, kuknuä quvqä itä, kuknuä qanqä itä matñqe. ¹¹ Iqu suqä quvqä dunji, hiñuinä äqunätä, qänakñäni suqä jänänänjä du iquätñqe. Suqä hanjä-iqä maeqä, äñguänänjä pmeqä dunqä itä, ga iqu suqä iu ändämiqä uwquätñqe. ¹² Tiñjä äyuwä. Naqä Iqu qokä-apäkä jänänänjä eñjuwä iñji, Iqu ämitä itanğa quvaqä Iquä kuknuä anä tqä iñji, Iqu Iqueqä qäte ävä, mä ämaqä suqä quvqä imäkqä iñqe, Iqu mäwinqä danä eä, qätä äyä.”**

¹³ He hiqä enqä du, he suqä jänänänjä dinä imäkñqä enyänqe, ga heñi suqä quvqä etquetä, quñji, tqu emäkätñqe? Aanqe. ¹⁴ Inäqe he suqä jänänänjä dunä imäkäpiyinqä tmi-tmiqä-tqä ämeqäpi, he, “Neñi, Goti Hanjuwä Iqu äñguä inemäkätqänä” kñuä heyätñqe.

“Zä iñqä emäkanä-tpu iquwi, he iñqä zä ipu, qundqändqä miqä pambu.”†

¹⁵ Mä he hiqä qeqä-quuvqä imñi, Kraisi Ique itmepu, Naqe, Iquenyä imäkñqen. Nätmätqä kñuä yänänänqñqä ämapu äpmerjuwinqä yatñqä heyqanqppänğa, tupñqä dñqe, näwinyä imäkmbu pmetpñqe. ¹⁶ He kimanji, qae hanjuä ätuäpu, hñgisa mitqueqä ipñqe. He ämaqä jänänänjä pmeppñqe, hiqä yäpä imñi, hanjä-iqä hui maeqä, äñguänänjä hetñqä. Iñi ämaqe, he Kraisi Ique qänakñä äväpu, suqä jänänänjä imäkqanquwinqä, kuknuä quvqä etapqä-qua, iñqä womba winyätñqänänji. ¹⁷ Inäqe Goti Iqu neqä suqä dunqä tmi-tmiqä-tqe, qäyä metunquä winqanqutqe, tmi-tmiqä iñji, suqä äñguä dunqä meqe, quvqä iñji ämawqätäunä. ¹⁸ Kraisi Iqu, Ämaqä Jänänänjä-qu eäqä-qe, Iqu ämaqä jänänänjä maeqä quvqä iquä anji ämetä, ga suqä quvqe huätä ämamäutä, i äpakoñqqe. Iqu iñji, hui mapakoñqä yäniqe, Kiqä Iqunäni i qe äpakoñqgäqe. Iqueni pizqe, Iqueä huiwi äpäsquwä-qe, Iqu dñä-qu anqumä häñä eätä, heñi, Goti Hanjuwä Iquenyä etma wätñqä eqäqe. ¹⁹ Iqu dñä-qu äpme, ga dñä guä pmetanquwä iñqä äwätä, Goti Iqueä kukñuwi awä ätukqe. ²⁰ Dñä ii, quwqä suqä quvqe Noa iqueänqanji, naqänänjä timäutqätanqä-qe, Goti Iqu kimanji maqänä mitqueqä danä, hiñuinä qunätanji, Iqueä kukñuwi hñgisanänji, hea Noa iqu iqueqä yimbäe qäpu imäkqanqanjä imiñuwä iyi. Yimba yänqisanji, ämaqe atänqäpu, 8 iqua äpekuwi. Iwä, Goti Iqu qunji häñi, eqeta iqumuatkqe. ²¹ Eqä iñji, Goti Iqu heñi häñä di, tänganji asñä meqanquwä duta emäkäqumuatätñqenqä ekqe. Asñä ämequwi, hiqä huiwä kiyi huätä päwätñqä mämeqä iqä. He asñä ämequwi, ii Goti Iqueni, “Ne saqä hiñuä iqini, ämaqä jänänänjä heatunqueqä” ätäpu, ämeqä. Heñi häñä di, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqueni, qua buta anqumä häñä ävauqumuatqä duta emäkäqumuatqi. ²² Iqu qäukuä yätunqä äyäqetanji, tänganji Goti Hanjuwä Iqueä hipa ämuanjisa äpme. Eñätqä, dñä

* 3:12 Apqä Bukä 34:12-16 † 3:14 Asayä 8:12

yänänäqñqä äki-äkitanä, yoqä naqä äki-äkitanä qonqä, qu eeqänäñi, Iqueä yäpä iqi etanğä äpme.

4

Äwqä yäüä iqueqä suqe, ävquatämäupu, suqä huiziuñqä henqe a qätñqe

¹ Kraisi Iqu, Iqueqä huiwi tmi-tmiqä-tqä ämakqä-qae, kñuä iqä yänänäqñqä Iqu ämenqä iqueni, he-pqe kñuä yänänäqñqä asä iquenyä i mapñqe. Ämaqä, iqueqä huiwiñi tmi-tmiqä-tqä ämetqä iqu, iñä ämetqä-qae, suqä quvqä imäkqä dunqe tuwä qe äwikqe. ² Iñä etanğı, he täñgata tiñi, qua täu äpmapiyänğani, qänaknäñi suqä quvqä huiwi iqueqä äwiñqä du miqä danä, äwiñqä Goti Iqueqä iunä ipñqä diñqe, kñuä iqä asä iqueni, yänänäqñqä mapñqe. ³ He suqä, ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyä ipiyä i imäkätqänjuwä ii, ae imäkqa äpminiwi. Suqä tiñä isua äyä imiñuwi. Huiwä yanğä hiñgi änyäpu, suqä quvqä huiwä iqueqä äwiñqä du ipu, eqä hiqiyqä iqe änäpu hiqiyqä ipu, ymisanä-eqä yänänäqñqä naqänänğä imäkäpu, ga suqä quvqä huitanğä-huitanğä ipu, iwä iutanğı, suqä Goti Iqu pmua imäkkqe imäkäpu, goti quangğä iquauä yoqe, haqeqä ämamäupu äyä imiñuwi. ⁴ Iwä he täñğani, suqä quvqä iñi, qutä anä mimäkqä itqätanğuwänğani, henyeqe qu "Tä änä-änänğqä itqäpiyä" tpu ipu, qu henynqä qui emäkñqä kukñuä quvqe i ätätqänğä. ⁵ Iñäqe, Goti, ämaqä häñğä äpmenuwitä, pizqä äwiñuwitä, iwäsäuniñqä näwinyä imäknä äpmenqä Iqueä hiñuä iqiñi, qu ätqäupu, "Ne suqä iñi, iñqä-iñqä imäkminqueqä" ätuäpu kukñuä tpuñuwi. ⁶ Iñä etanğqenqä ämaqä pizqä eänjuwi, Goti Iqueä kukñuä we-huñqä-tänği qätä äwikuwi. Qu täkä ämaqä epiyitanğı, ämaqä eeqänänğä suqä iwäsäuceñqä äwätqänjuwä-pa, qu iu äupiwi, iwä dnğä epiyänğani, Goti Iqu äpmenqä-pa, i pmeñqä diñqä qätä äwikuwi.

⁷ Hea nätmätqä eeqänänğä qäpu hiätñqe, ae qäqiciyi. Iñqe, he Goti Iqutä kukñuä tqänqe, hiqä suqenqä kñuä yasämä ämepu, äñğuanä äminyäpu pmapñqe. ⁸ Suqä, huiziu ämawqätäunqä iqu, tiñi. He suqä, hiqä-hiuänğä äwqä imda henqä ique, a qätñqe. *Suqä iqu, suqä quvqä duni, huäqä kiuätenä.** ⁹ Ämaqä quuvqä heqiyqe emequwi, he qunqe wiunğä miqä, äñğuanänğä mipñqe. ¹⁰ Goti Iqu henğı, wäñjuä hñqunä-hñqunä huitanğä-huitanğı qanyinä etapqä enqe, he ämipu, quuvqä heqiyqä huizi duni yätamäkqä wipñqe. ¹¹ Kukñuä tqänqä ämequwi, qu Goti Iqueqä kukñui, awä tqänqä. Yätamäkqä inqenqä ämequwi, qu yänänäqñqä Goti Iqu ävqetanğı, yätamäkqä ingpñqe. Iwä Jisasi Kraisi Iqu he iñä ipñqä emäkqetanğı, Goti Iqu yoqä naqä meniqe. Yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämakqä ique ämetqänjuwinqe, he yeeqä iqäpñqe

¹² Nqä nyämaqä nyi kiñğä änyinätñqäüä, he yamwiqä heyätñqä suqä hanğä-iqä tmi-tmiqä-tqä-pqe ämepiyinğä, 'Nätmatqä änyä-hänğä hñqu ämequnä' tpu, miqä yänğä ikäpi, oee. ¹³ Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämakqä ique ämetqänjuwinqe, he yeeqä iqäpñqe. Iwä Iqueä yänänäqñqetä, Iqueä yoqä naqänänğitä, ätnänğäci wiqanğani, he hiqä äwqe, äñğuanänğä enyätä, he yeeqä kiñğä ipnuwänğqe. ¹⁴ He Kraisi Ique qänaki vätqätanğuwinğä kukñuä quvqä etquwi, he, "Neni Goti Iqu äñğua inemäkätqänä" kñuä heyätñqe. Goti Iqueqä Dñä, yoqä naqä-tänğä yänänäqñqä Iqu hesä pmetanğı iwi. ¹⁵ Hñqunenä ämaqä pizqä äpäsäpu, quwä ämepu, suqä quvqä imäkäpu, ämaqeqä wäñjuänğä näqñqä ämenätpu hñgisanä ipiyita, tmi-tmiqä-tqä meqänqe, äñğuanä mimbu. ¹⁶ Mä, ämaqä Kraisi Ique qänaki vätqätanğqä hñqe tmi-tmiqä-tqä äwimeqe, iqu i ämetäqenqä, womba miqä yätñqe. Kraisi Iqueqä yoqä-tänğä hetanğqenqe, iqu yeeqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu maetñqe. ¹⁷ Goti Iqu, ne ämaqä, Iqueqä eänquä iquene, kukñuä mänetätñqä hea iqu, ae ätimäuqi. Kukñui, nesä ganä ämänetäqetanğı, ämaqä, Goti Iqueä kukñuä äñğuanänğä iunğı, hñgisa itqänjuwitänğı, kukñuä mitqe, quta qäpu hiqanğani, qu äänä pmeñnuwäti? ¹⁸ Goti Iqueqä bukä iunğı, yatñqä asä inä tiñğä ätnä.

"Ämaqä jänänänğı, häñğä iqumuatqe ämepiyi, hanğä-iqä qäsä mapñqäüä. I etanğı, ämaqä Goti Ique tuwä ämuäpu, suqä quvqä itqänjuwä iqua, äänä pmeññqäpiyä?"†

Qu hanğä-iqä naqänänğä ämepu pmeññqäüä.

¹⁹ Iñä etanğı ämaqä, Goti Iqueqä äwiñqä duta tmi-tmiqä-tqä ämequwä ii, qu ämaqä huiziuñi suqä jänänänğinä itquepu, quvqä quuvqe, Goti Hanjuwä Inemäkqä Ique vqäpñqe. Iqu Iqueqä kukñuä ätätqä dunä imäkänä.

* 4:8 Quamä-pmeqä 10:12 † 4:18 Quamä-pmeqä 11:31

5

Quuvqä heqiyqeu miqä iquauñqä

¹ Täñganji nyi ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iquenänqä, kukñuä-täñjä etanji hetmqe. Nyi-pqe he enqä-pa, quuvqä heqiyqeu miqä-qunä emä, Kraisi Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqenqä näqñqä ämamä awä tqunä emä, ga Kraisi Iqueä yänänäqñqetä, yoqä naqetä, ätnänäqi timäuqanğanji, ne-pqe inä ämenique. Nyi he evauqumuatätmä, “Wäunüä tiinjä ipiyä” etqä. ² Goti Iqu Iqueqä ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä duñi, he sipsipqä-miqä enqä-pa, äñguänänjä mipñqe. Goti Iqu wäunüä iinjä äwqä hñquaqü imbu iqänqce, mäwinqä inqä-qae, äwqä yeeqätä iqäpñqe. He wäunüä iinjä, mbqänqä kñuä ämapu miqä ipu, hiqä äwqä imdanji, wäunüä ü imäkqänqä engañguti imäkqäpñqe. ³ Goti Iqu ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä i ämipiyänğanji, he naqä mimäkñqunenä ämotquapñqe, qu he iqanquwä du eqänäpu, iu ipñqänä. ⁴ Iwä sipsipqä-miqä iquauqä Naqä Iqu ätnänäqi ätimäutäqänğanji, he yoqä naqä qombñqä motqueniqä dinqce, Iqu niqauqä qui mimäkñqä hui etapäniqueqä.

⁵ Ii enqä-panji, hikñä iquenä, he quuvqä heqiyqeu miqä iquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinya iqäpñqe.

Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinya pmeñqe

Goti Iqueä ämaqä eeqänänquenä, he yänji-yänji miqunenä äkittqänäpu, yäpä iqinya inqñqce. Goti Iqueqä bukä iunji, kukñui,

*“Ämaqä yänji-yänji ipu, yoqä naqä ämaenmipqeuñi, Goti Iqu mäñdi äkittqiyetä, ämaqä mäñdi äkittqiyenmipqeuñi, nätmataqä äñguänänji väñqiyä” äyä ätnä.**

⁶ Iinjä etanji hea Goti Iqu Iqueqä-kiuä ätätä ekqä iqueni, Iqu henji naqä emäkäninjä dinqce, he yänji-yänji miqunenä äkittqänäpu, Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinya pmeñqe. ⁷ Goti Iqu henyqe huäqä äwunätä itñqä-qae, hiqä hanjä-iqä äki-äkitaninjä qundqändqä ipu ämenüwi, Goti Iqueä hipa iqinya tnämäupñqe. ⁸ Setänä henyqä himä-wiunqä iqu, laiyonqä enqä-pa, ämaqä hiñuä äqunäqä duñi, tä ätäutä äqiyändäutñqä, häwäqä yänänäqñqä ätäkitñqä iquenqce, he wänä-wänä miqä, näwi imäkmbu, hiñuä äqumbu pmapñqe. ⁹ Inji he iquenyqe, hiqä quuvqä heqiyqä duñi a yänänäqñqä äqätpu, hiñuinä mäqunquä, qñqanjä hipñqe. Ämaqä qua äwitqutänqä-pa, quuvqe he eqiyätqänquwä-pa eqiyätqänquwi, qu-pqe tmi-tmiqä-tqe, he ämetqänquwä-pa, i metqätanquwinqce, he näqñqä äyä etqänä.

¹⁰ Inäqce, Goti qeqä imänqceuta hiñgi vqänqä Quati-qu, he Kraisi Iqutä ämuänmbiyitanji, Iqueqä yänänäqñqetä, yoqä naqetä inä ämepu, hea ique-ique pmeñnuwänqä iunqä tääqä etätmakqce. He tmi-tmiqä-tqä hmbu ti meqanquwänğanji, Iqu Iqueqä-kiuä äñguä emäkätä, hiqä quuvqä heqiyqä imñi yänänäqñqä emäkätä, he hea ique-ique yänänäqñqä tqäutpñqä emäkänä. ¹¹ Yänänäqñqä äki-äkitanji, ii Iqueqä eä, hea ique-ique äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi tuwanüä wänqä täpu, Silasi iqueä yätamäkqeta äwqiyawatqä. Quuvqä heqiyqänqisani, iqu naqä-qakuä neqä tasi-guequ etanji äqunänä. Goti Iqueqä qeqä imänqceuta hiñgi vqenqä näqñqä emä, “Ii naqä-qakuänänjiqä” ätätminqä äqiyqä. Itanqca he iu yänänäqñqä tqäpñqä evauqumuatätmä äqiyqä. ¹³ Ämaqä anjä-himqä Bapilonä täu pmeqä, Goti Iqu he atäunüä etekqä-pa, ätekqä ii, qu henyqä winqanji, “Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä, ga nyaqä ymeqä Makä iqu-pqe asä inä etqi. ¹⁴ He äminäpiyänğanji, hiqä enqä muätquapñqe, quneqä inqñqce. Kraisi Iqutä ämuänñanquwä eeqänänquenä, Goti Iqu suqä hanjä-iqä maeqä äñguänänjä pmeñqä emäkquä.

* 5:5 Quamä-pmeqä 3:34

2 Pitä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä äqäkqeutanjä kñuä indqänqä qakuï, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, ämotqueqä hñquauqä kukñui, qätä mäwiyqä ipnuwä iunqeyi. Ämotqueqä iinjä iqua, huiziuqä quuvqä heqiyqetä, suqä änguitä, qui iwimäkñqä qañä ikipu ätuäkiqä iqua etanji. Ga ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, kukñuä iquau ätumñuwä ii, qu a yänänäqñqä kiqätñqä ätukqe. Ii ipiyitani, qu Goti Iquenyqätä, Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqätäni, näqñqä äñguänä hipñqäü. Ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, iquauqä hiñuitä, Jisasi Ique hiñuä äqunäpu, Iqu näqñqä motquetqätanji qätä äwimiñuwi.

Ämaqä hñqua tiinjä ätmiñuwi. “Jisasi Iqu ängumä mapqä yänqiyä.” Pitä iqu tuwanui, tiinjä ätätä äqäkqe. “Naqä-qakuïqä, äpänqiyä.” Iqu maqänä mapqä yänqiyä-qe, kiqä qakuï tiinjäqä. Ämaqä hñqu qui imäknätñqä iinjqe, Goti Iqu mäwiñqä itä, ämaqä eeqänänji kñuä äkunmäkmñqä iinjqe hiñuä yqänä äqunä äpmenä.

Pitä iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Saimonä Pitä, Jisasi Kraisi Iqu Iqueqä kukñui awä tuäkiqmqä änändowatkqangi, ga nyi Iqueqä wäñuä-wiyqä-qunä emä, nyi tuwanuä tä äqiyqä. Ämaqä, Jisasi Kraisi neqä Goti ne Hänä Inequmuatqä Iqu suqä jänänänä imäkkqetani, quuvqä heqiyqe, neyaqetäni asänänä ämeñuwä iunqä äqiyqä. ² Goti Iquenyqätä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqätä, näqñqä ämequwitani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqceuta hiñgi vqetä, äwqä hanuä iñqä pmeqetä, aañä kuapänä etapquä.

Goti Iqueqä äwiñqä iu pmeñqenqä, yänä qänqñqä

³ Iqueqä yoqä naqänänjita, Iqueqä yänänäqñqeta, itanğa Iqueqä suqä äñguänänä suqä huizi du ämäwqätäunqä ita, neñi, tääqä natätmeqanji, ne Iquenyqä näqñqä i enju. Itanji Goti Iqu, Goti eä, ga Iqueqä yänänäqñqä iquesani, ne hänä äñguä äpmetanä, suqä Iqu äwinyätñqä di imäkatunquä diñqe, Iqu eeqänänji qäyunä änätapkqe. ⁴ Ga Iqu, “Nyaqä yänänäqñqeta, itanğa Nyaqä suqä äñguänänjita, imäqñqemdi, he suqä qui emäqä qua täutanä hiqä engangqä dunä imäqkä iqueni ätuakñga, suqä, Nyaqä dunä imäqäpñqä” ätkqe. Kukñuä tä, nätmätqä aañä naqänänä, qui mimäqñqä äñguänänä miqä hui enqä-pa etanji, ique a yänänäqñqä qätätñqä. ⁵ Goti Iqu iinjä inemäqä-qae, he Iquenyqä quuvqä eqiyquwiñi, wäñuä tnänä ipu, suqä äñguänänä suqä huiziquau ämäwqätäunqä iqu itmapñqe. Inji, suqä ique wimetñqe, Goti Iquenyqä näqñqä eqä iinjqe, yänä qänqñqä. ⁶ Suqä ique wimetñqe, äwqä evauqanqä iunä mimäqñqä, yänä qänqñqä. Iuta suqä ique wimetñqe, hanä-iqä ämepiyä-qe yänänäqñqä tqäucä iinjä yänä qänqñqä. Iuta suqä ique wimetñqe, he Goti Iqueqä pmeqä-pa pmeqänqä yänä qänqñqä. ⁷ Iuta suqä ique wimetñqe, he Goti Iqueqä ämaqetä näueqä imäknäpu pmeqä iinjä yänä qänqñqä. Iuta suqä ique wimetñqe, ämaqeunqä kiinjä enqä iinjä yänä qänqñqä. ⁸ Suqä tqauu ämepu, hiqä äwqä yäpä imñi, naqänänä emäqka uwqanqutqe, neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näqñqä eañuwi, hiñgi qanyinä maeqä, häukuä kuapänänä-tänänqä. ⁹ Mä ämaqä suqä tqauu mämeqä ipiyä iqua, qu hiñuä heawiqä enqä-pa, kiñänänjini hiñuä mäqunquä danä, Goti Iqu quwqä suqä quvqä qänqanä imäkmiñuwi, huätä ämuämäütä, asñä äwqiyäümäukqenqe, hui ae imäukuwi. ¹⁰ Iinjä etanji, ñqä nyämaqäü, Goti Iqu henji ae tääqä etätmetä, he Iqueqänqä atäñuä eteqä iunqä näqñqä yasämä hepñqe, wäñuä tnänä iqänqä. He suqä iqua iqäpi, qua iqi mapäkñqä danä ipnä. ¹¹ Iwä i imipqenqe, neqä Naqä Jisasi Kraisi, ne Hänä Inequmuatqä Iqu, ämaqe hea ique-ique miqä iu paquvqenqä, huänqä qñqani naqänänä euteyäniqe.

¹² Nätmätqä eeqänänä iinjqe, “Ii naqä-qakuänänjia” hetqanquwitani, he ae näqñqä eäpu, iu yänänäqñqä tqäutanguwä-qe, nyi kñuä etesätmä, anqñu-anqñu hetqämqe. ¹³⁻¹⁴ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqu, nyi täqi änyä-hänä ti hñqanqä mäpmeqä itätmqänä ändkqe. Iwä nyi täqi änyä ti äpmamänqani, nyi ängumä kñuä etesätmä, hetqämqä di, ‘ii äñguiqä’ kñuä nyqanqiyi. ¹⁵ Iinjä etanji nyi hanuä mäwiqä itmä, i imäkmitmqe, iwä nyi qui imäknmqä-qe, nätmätqä nyi etmitmqä iunqä, he hea ique-ique kñuä meqäpñuwänqä.

Kraisi Iqu yoqä naqä ämaqenqätä, hiñuä-tqä iquauqä kukñuinqätä

¹⁶ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqueqä yänänäqñqä naqänäññqätä, Iqu anjumä päniqñqätä etkque, ne queai hiñginä, ämaqä huiuta ämetanä maetqe, Iqu Goti Iqueä yänänäqñqä naqänäññi metanji äqunqñqä, ii etkque. ¹⁷ Goti Apiqu, Iqueni yoqä naqä ävätä, we-hunqä naqänänj häjqu, Iquesa we naqänänj hunätñqä imäkkqä inganji, Goti Yoqä Naqänänj-tänj Iqu, Jisasi Iquenyqe, tii ätkqe. “Tä Nqä Ymeqä Iquvi. Nyi Iquenyqä kiñj yingangji, yeeqä iqänä” ätkqe. ¹⁸ Iwä qoqonä Goti Hanjuwä Iqu ii imäkätñqä ätekqä nyinji, qäkuuä yätuta kukñuä ii Jisasi Iquenyqä tqanjqe, ne Iqutä anä eanä äwikque.

¹⁹ Ne iñj äqunqque, ii Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iquauä kukñuä dñji, yänänäqñqä imäkqanji, ne quuvqä yänänäqñqä eqiyätqänju. Heawiqä imñji, we äumäkätñqä tä a yänänäqñqä äqätqänjuwä-pa, he iquauä kukñui äqätqänjuwi, ii aanj äñguänänj eä. Zä hapqä äwuwätä, we hunätñqä qätäqueqä iqu, heyaqä qeqä-quuvqä imä we äumäkqanqñqä. ²⁰ Iñj etanji, nätmätqä naqänänji, he näqñqä tiñj dññqä heññqe. Goti Iqueqä kukñuä hiñuä ätkuwa bukä du äwiñqe, kñuä indqänqetanä, “Kukñuä ii, iñj-iññqä ätnänä-qe” hiñji matqñqe. ²¹ Ämaqä Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqe, qu hiñui, äwiñqä kñuä iqä, quwqä duta matqä imiñjuwi. Dñj Äñguä Iqu qunji ämitqätanji, ga qu kukñui, Goti Iquesa ämepu, awi i ätmiñjuwi.

2

Ämaqä hiñuä quangä ätäpu, ämotqueqä iquauñqä

¹ Hiñuiqänänjanganji, ämaqeä awä imdanji, ämaqä hiñuä quangä tqe hiñqua inä ätimäumñjuwi. Ga ii enqä-pa, heyaqä awiqisanji, Goti Iqueqä kukñuä dññqe, quangä ätäpu ämotqueqä hiñqua timäupnä. Qu imä zä imäkäpu, kukñuä quangä heyaqä quuvqä heqiyqä du qui imäkqanqä tñnä. Quwqä Naqä Anjumä Mbqä Imeqä Iquenä-pqe, tuwä äwiyäpu, iwä iñj dutanji, qui imäkñqä maqänänñi quwqä-quwä maembnä. ² Iwä, ämaqä quuvqä heqiyqä kuapänänji, ämotqueqä iñj iquauqä suqä quvqä huiwä iqueqä äwiñqä du itqätanquwä iu äqumbiyi, qu-pqe suqä inä imäkpnä. Iwä, iñj imäkqanquwitanji, ämaqä huizi di qu hänaqä naqä-qakuänänj iquenyqe, kukñuä quvqä tñnuwi. ³ Itanja quangä ätäpu ämotqueqä iqua, quwqänä hiätñqä wiñganji, nätmätqä naqänänji hesa quangä mapnä. Iñäqe, Goti Iqu, qu Iqueä hiñuä iqi ätqäupu kukñuä ätäpu, qu mämäwqätäuqä ipnuwänjqe, qänqanä imäkñqe. Ga qunji qui imäkänñqä iqu, hiqäqä mäwitqe, hiñuä äqänä äpme.

⁴ Tiñj äyuwä. Aanj hiñuiqänänjanganji, Goti Iqueqä enätqä hiñqua, suqä quvqä iqanquwänqä, Iqu qäyä ipñqä hiñuinä mäqunquä itä, huätä ändowatkqe. Iñj ikqe, Iqu qunji, kukñuä mitqänqanqä, qua hovqä hea naqänänj wiqä iu guä äpmuatekqe.

⁵ Tii-pqä inäyi. Ämaqä hiñuiqänänjanganja, Goti Iquenyqä hma imäkätqätanquwä iunji, Iqu hiñuinä mäqunquä itä, qunji eqä metñqä eqä huakä naqänänj ätnämäutä, ‘Goti Iqueqä hiñuä iqñji jänänänjänä pmapiyä’ ätuätä, awä ätumiñqä Noa iquä, ämaqä 7 itä, qunji Iqu häñj iqumuatkqe. ⁶ Tii-pqä inä äyuwä. Goti Iqu, “Anj-himqä Sotomätä, Gomoratänji, hanj-iqä mayiñqeqä” ätätä, anj-himqä iquauqä wätakinä witäññqä äñiqäkqe. Iñj imäkqqe, ämaqä Goti Iquenyqä hma imäkätqänjuwä ii, qu-pqe qui imäkmbnuwä dññqä ämaqe näqñqä meqänñqä imäkqqe. ⁷⁻⁸ Iñäqe, ämaqä jänänänj Loti iqueni, Iqu huätä itmetä, häñj imäkäqumuatkqe. Sotomä pmeqä iuä awä imä äpmeqe, ämaqä iu pmeqe qänuqä suqä qänaknä miqä, qokä-apäkinqänä ii itqätanquwä iunji, iqu hea ique-ique hiñuä äqunätä, qätä äwiyätäqetanji, ämaqä jänänänj-qu eäqä-qae, qundqändqä itä, äwqä tmi-tmiqä ämamiñqe. ⁹ Neqä Naqä Ämäneyqä Iqu i imiñqenqä, kñuä tii metunqque. Ämaqä Ique qänaknä vqä di, qu ämaqä huiwuzä suqä duta hanj-iqä yäpä imä pmetanquwä iunji, huätä yätumeqänqä hänaqe, Iqu näqñqä eä. Itanja ämaqä suqä quvqä iqä dñji, Iqu qunji, kukñuä mitqänqanqä hanj-iqä du mäqumuateqänqä hänaqä-pqe, Iqu näqñqä eä. ¹⁰ Ämaqä suqä kiyä matqä ipu, Goti Iqueqä ämitñqä du yäpä iqi mäpmeqä imipqä ii, Iqu qunji, hanj-iqä quvqänänj du mäqumuatequänä.

Ämaqä Goti Iqueä kukñuä iunqä quangä ätäpu, ämotqueqä iqua, qu zä miqä danä hiñqisanä ipu, haqä yätu äpmeñjuwä iquauñqe, kukñuä quvqä ätäpu äkittqiyätqänj. ¹¹ Mä enätqä yänänäqñqä naqänänj-tänj, qunji ämäwqätäunjuwä iqua, Naqä Iqueä hiñuä iqisanji, qunqe kukñuä quvqä ätäpu, makittqiyqä itqänj. ¹² Ämaqä ii, qu suqä, hiveqä-yaqueqä yññä-tänj enqä-pa, kñuä maeqä, huiwiueqä äwiñqä dunä itqänj. Nanjuä iuqä känäi, ämaqe qu änduämipu päkññqä änyuekqä-pañj iquayl. Nätmätqä qu änyä maqñqä epiyä dññqe, hiñji kukñuä quvqä dinä ätätqänj. Iwä Goti Iqu qunji, nanjuä äpäsatqänjuwä-pa, ii päسانیqe. ¹³ Ämaqä du hanj-iqä ävätqänjuwi, ga qu-pqe

kimanji hanä-iqä meqänqe. Yeeqä naqänänjä iqänqe, 'ymisanji, hiunji mäptqä naqänqapqe inä imäkqäpnqe' kjuä indqänäpu, ii imäkätqänä. Qu ymisanji hesä anä änäpu, ga quanqä etquepiyinqä yeeqä kiinjä ipu, henji kiyä mäptqä emäkäpu, heyaqä yoqe, quvqä imäkätqänä. ¹⁴ Quwqä hinui, huiziuqä apäkä dunä äqumbu, iuatänä iqänqä äqänänjä. Suqä quvqä iu imäkqänqe, dä yqänä ävä. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqe, yänä maqnqä heqiyätqätanqawä iunji, qäyasäqi ätuma äwätqänä. Qu nätmätqä ämaqeüä dunqä winqanquti, iinjä iqänqe, qu ae näqnqä ämenä. Iinqe, Goti Iqu qunji, qui aanä naqänänjä imäkäniqnqä ätkqe. ¹⁵ Hanaqä naqä-qakuänänjä iunji tuwä äwiyäpu, Beo iqueqä hiknä Balamä iqu* äukqä-pa, qämä-qämä ipu iu äwätqänä. Mbqänqä winqangi, ga iqu suqä quvqä imäkätäqetanji mbqä metnqä, suqä quvqe i imäkkqe. ¹⁶ Iqu i iqanqqenqe, Goti Iqu iquenyqe hoptäwä itä, donji kuknuä matqä-qe, Balamä iqueqä iqu, ämaqä-kuknuä ätätä, äkäsuwä tquanqji, hinuä-tqä iqu, iqueqä suqä quvqä qämä-qämä injä imäkmätä ikqä iquenji, mimäqä ikqe.

¹⁷ Ämaqä äti ii, qu aanä näwinyä quvqä, eqä esqä ye injä-pa inji. Itanqa tiwä itäqänqa, qaquvqä yunuä ämamäutnqä-panjä iinjä. Goti Iqu quwqä anji hea mämanä wiqä imä iqiyäwiyyqe. ¹⁸ Ämaqä ii, quwqä qui kuknuä tqä iquenyqe, vänyqä ipu ätätqänä. Ämaqä yäpaqänqisa äpmeñuwä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqänqä änyä äyapquwä iunji, qokä apäkänqä ipu, qanjä hingi ikiqä iunqä kuknui, qeqä äwuttäkatäpu, iunqä äwqä vqanquwänqa, waqiyä ätuma äwätqänä. ¹⁹ Nätmätqä hñqu ämaqä hñque äminyäsäuä ämiwiyätnqä iqu, ämaqä iqu nätmätqä iqueqä-quvi. Iwä, ämaqä äti ii, "He qänaknänji ne äneyquwi, nätmätqä eeqänänjä enqä hiqä dutanä imäkqäpnqe" ätuätqänuwä-qe, qu quwqä-quwänji, suqä quvqä qui imäkqä iqueqä äwinqä iunä äpmapu, suqä quvqä iqueqä-quayä. ²⁰ Ämaqä Jisasi Kraisi neqä Naqä Ämineyqä-qu eä, ne anqumä Hänjä Inequmuatqä Iquenyqä näqnqä epiyitanji, qu qua täutanä suqä, qui iwimäkätä kiyä iwimäukqä iunji ämawqätäupqä-qe, qu anqumä suqä asä iunqä äwquwi, suqä iqu qunji äminyäsäuä ämiwiyätqe, qu hanä-iqä naqänänji meqänqe. ²¹ Qu hanaqä jänänänjinqä näqnqä mämeqä hiqe, qu hanä-iqä wänqäpu meqänqe. Qu hanaqä jänänänjinqä näqnqä ae ämepu, Goti Iqueqä suqä näqnqä ae ämapiyä-qe, iunji tuwä äwiyquwi, hanä-iqä naqänänjä meqänqe. ²² Qu i iquwi, ii kuknuä ktqä tii ätnänqevi. "Hiveqä kiqä qutai ae ändetqä du, anqumä ämanänqiyä,"[†] itanqa "Yaqueqä eqä du ae asnjä äqänätqe, anqumä ttakä du ingi-ingisa hea qänqäwiqä" ätnänqe, ii naqä-qakuänänjä ätnä.

3

Naqä Iqu anqji äpänqiyä

¹ Nqä näueqä nyi kiinjä änyinatnqäuä, tuwanuä hñqu ae äqäkqä, ga tä huizi iqu äqäyqä. Tuwanuä äqäyätminji, kuknui, nätmätqä tiinjä dunqä kjuä iqä änguanänjä mapnqä, evauqumuatätmä äqiyqä. ² Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iqua, hinuä ätänuwä iunjinqätä, neqä Naqä Ämaneyqä, neji anqumä Hänjä Inequmuatqä Iqueä kuknuinjätä, hiqä kjuä iqä imñi, kjuä mapnqä nyinganqji iyä. Iqueqä kuknui, ämaqä, Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauä manä iuta qätä äwikuwi. ³ Nätmätqä naqänänjä tiinjä iquenyqä, näqnqä yasämä mapnqe. Hiunji yäpakänqanji, ämaqä, ämaqeunqä hñätamqä tqä-qua ätimäupiyyi, qänaknänji huiwä iqueqä äwinqä du ipu, henyqnqä hñätamqä ätäpu, tä säwqä ipu, tii tpuwi. ⁴ "Iqu, 'Nyi anqumä pmniqeqä' ätkqe, kiqä häukui ängji qäyqiyä? Iqu mapqä danä yänqiyä" tpuwi. "Nätmätqä eeqänänjä atqä-awäka äpmetanquwänqa äwäminqe, ga iinjä qäukuä qua imäkätäqänqa enqe, ii yqänä äwinä" tpuwi. ⁵⁻⁶ Ainqa-aingnaji, Goti Hanjuwä Iqu kuknuä, 'Qäukuä eänä' tqanqji, qäukuä eätä, itanqa Iqu eqä ämetä, qua imäkätä, itanqa quae eqä awä iqi äwätetä, itanqa anqumä qänakndanji, "Eqä ätimäunä" tqanqji, eqä huakä naqänänjä hñqu, qua täu ätimäutä, qua tqunenji qui imäkkqenqe, näqnqä epiyä-qe, qu täwäsi e tpuwi. ⁷ Itanqa Goti Iqu, "Tä näninqeqä" ätekqenqä, qäukuitä, quaeätä, tänqa tä äwinqä tä, iinjä pnqä äwi. Ämaqä Goti Iquenyqä hma imäkätqänuwä ii, qu Iqueä hinuä iqi ätqäpu, kuknuä naqänänjä ätäpu, näwinyä qui imäkmänuwänqanqä äwi.

⁸ Nqä näueqä nyi kiinjä änyinatnqäuä, qu täwäsi itqätanqppqä-qe, nätmätqä tiinjä iquenyqe, hui imäpu. Naqä Iqueqä hinuä iqinjä, hiunji kiuanänjä hñqutä, quväukuä 1,000täñji, hñqu huitanjä maetqe, qäquaqu asänänji. ⁹ Iinjä etangji, Iqu, "Iinjä timäunqiyä" ätätä guä ämasäuetnqä-pa, timäutnqenqe, ämaqä hui, "Iqu hñganqä itqänä" ätätqänuwä-qe, Iqu hñganqä miqä itqäuä. Iqu ämaqä hui qui imäkqänqä

* 2:15 A Täuqä 22:5-24:25 † 2:22 Quamä-pmeqä 26:11

mäwinyätanġi, Iqu ämaqä eeqänänġi kġuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupġqä wiġanġi, maqänänġi mimäkqe, ii itqäüä. ¹⁰ Inäqe, Naqä Iqueqä hiunġi iqu, ämaqä quwä-meqä enqä-pa timäunice. Hiunġi iquenġi, qäukuä iqu häñġqä hoaqä naqänänġä ätätä, tä änätä, qäpu hiänice. Itanga nätmätqä qäukuä haqä yätu äwäkäwänġe, te eeqänänġi qui imäkänice. Nätmätqä qua täu äwiġqetä, qua iqutänġi, aaqä henice. ¹¹ Nätmätqä eeqänänġi, quinä di, ii itä imäknänicä enqe, he ämaq, suqä änääqe iqäpġqe? He hiqä häñä-pmeqe, Goti Hanjuwä Ique äväpu, itanġa he ämaqä huizi pmetanġuwä-pa mäpmeqä, Goti Iqueqä suqä eeqänänġi qänaknä iqäpġqe. ¹² Suqä iinġä imäkäpu, Goti Iqueqä hiunġi iquenyqä hiñuä äqämbu äpmapu, hiunġi iqu maqänänä timäutġqänä, wäujuä tnänä iqäpġqe. Hiunġi, qäukui te qäpu änätä, itanga nätmätqä qäukuä haqä yätu äwäkäwänjuwi, tä dnġi, qänġanġa, eqä nyenice. ¹³ Inäqe, ne Goti Hanjuwä Iqu, “Nyi qäukuitä, quaeä, änyä-hänä imäkmqänä” ätätä guä ämäsäuekqä iunqä hiñuä äqänänä äpmeñu. Anġ iu pmapqä ii, suqä jänänänġä dunä ipu pmapnuwi.

Naqä Iquenqä hiñuä äqämbu äpmapu, quuvqä heqiyqe äñguä mimbġqe

¹⁴ Iwä ġqä-näueqäüä, he nätmätqä ii timäucänġqä hiñuä äqämbu äpmapiyänġanġi, he suqä kiyä mämqä hui maeqä, äñguänänġä eäpu, Iqutänġi äwqe naqä-hġqunä iinqä äyä etanġpi mequmuenicä dunqä yänä qänġpġqe. ¹⁵ Naqä Iqu maqänä mimäkqä, hiñuä äqänä äpmeñqänġe, kġuä tiinġä mapġqä. Iqu iinġi, ne anġumä häñä inequmuatätġqä dunqä itqäüä. Goti Iqu, neqä tasi-gua kiinġä änenyätġqä Poli iquenġi näqġqä vqanġi, ga iqu henynqä tuwanuä asä ii inä äqäyätġqe. ¹⁶ Iqueqä tuwanuä eeqänänġä iquauñi, iqu tuwanui nätmätqä iinqä ätätä, äyä äqäyätġqe. Tuwanuiunġi, kukñuä hñqua yänänäqġqä etanġä, iquauqä quatinqä näqġqä änä yasämänġä di, maqänä mämeqä äyä itunqä. Inä-qae, ämaqä näqġqä maeqä eäpu, quwqä quuvqä heqiyqäpġqe, yänänäqġqä maeqiyqä ipiyä ii, kukñui wänġgima näñi-täqi ätätqänä. Inä maetqe, kukñuä, Goti Iqueä kukñuä tuwanuä äqänänġe, äkunmäkätqänjuwä-pa iiyi. Inä-qae qu näwinyä qui imäkmbnuwi. ¹⁷ Näueqäüä, he iinqä ae näqġqä äyä ämeñuwä-qae, ämaqä, Goti Iqueä kukñuä-suqä dunġi hñgisa iqä iqua, näñi-täqi etuma uwqanġpġqe, hiqä quuvqä heqiyqä yänänäqġqe, mändi päwiqġqä äñguänä mimbġqe. ¹⁸ Jisasi Kraisi neqä Naqä-qu eä, ne anġumä Hänä Inequmuatqä Iqueyi. He Iquenyqä näqġqä änänä ämaka äwätqänjuwitä, Iqueqä qeqä imänġeuta hiñġi etapätġqetä, ga iquaquisanġi he yänänäqġqä ämaka uwqäpġqe. Täñġa-pqä hea ique-iquenä-pqe, Iqueä yoqe naqänänġä äwi. Itanġa ne Iqueä yoqe, haqä yätu matnämäuquatuñque. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

1 Jonä iqu tuwanuä kinganä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Tuwanuä tä, kiqä kñuä indqänqä quati, hñquacuvi. Kinganänä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, Goti Iqutä, Kiqä Ymeqä Jisasi Iqutä-pqe, äwqä naqä-hñqunä imbu, anä pmapñqä yätamakqä vqä iyyi. Huiziqu, qu ämaqä hiawiqä imdanä iqua, qunji quanji itqueqanñpi, Goti Iqueni mävämeqä ipñqä iinjqä, hiñuinä mäqunquä ipñqä iyyi.

Ämaqä hiawiqä imdanä iqua, tii ätminuwi. Nätmatqä qua täu äwiñqe, ii äñguä hma etanñqetani, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, ämaqä naqä-qakui änä matimäuqä itä, ne qua täutanjä ämuänñanqu-pa, mamuänñanqä yänñiyä. Tiinjqä-pqe inä ätminuwi. Ämaqe, Goti Iqutä anä äñguänä pmapñqä wiñganñppqä iqua, nätmatqä qua täutanñinjqä kñuä mindqänqä ipñqäüä. Suqä jänänjitä, hñquauñqä äwiñqä itä, ii nätmatqä qua iutanñiqä. Iinjqä etanñi suqä täunji, qäyä enä. Ii, ämaqä hiawiqä imdanä iquauqä kuknuä quanjqä iyyi.

Jonä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, kuknuä tä qätä mäwiyqä ipñqä diñqä äwiñqe. Iqu tii ätukqe. Jisasi Iqu ämaqä naqä-qakuänänjqä-qu ätimäukqe. Ga qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, Goti Iquenyqätä, ämaqä huizi iunñetä kiinj wiñquätñqeqä.

Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iquenyqä

¹⁻² Ne ätnänñäqi ätiñä di, Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iquenyqä ätätunñque. Kuknuä Hänä-pmeqä-tänä Iqu, aingä-ainga äpmaminñqe. Ne Iqueni, neqä qätetä qätä äwiyätanä, hiñuitä hiñuä äqunñqque. Quanjqä maetqe, ne Iqueni qävqä yasämä ävätanä, neqä hipaitänji Iqueni itmaqiyätanä iminñque. Hänä-pmeqä Iqu, ätnänñäqi äti timäunqanqa, ne hiñuä äqunñanquä etanñi, ga ne 'Iinjqä' ätätanä, Iqu Hänä hea ique-ique Pmeqä Iquenyqe, ii etätqänju. Aingä-ainganji, Iqu Kaniqutä äpmaminñqe, iwä ätnänñäqi äti timäunqanñanji, ne neqä hiñuitä hiñuä äqunñanñque. ³ Ne hiñuä ae äqunätanä, qätä ae äwiyänquä etanñi, ga he nesä iquatunquä ii etätqänju. Ga ne Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, Imätaqisä iqänñqe. ⁴ Ga ne henynjqä tuwanuä e ätätanä äqiyququä tä, neqä yeeqä injqä du aanä naqänänjqä hiätñqä iunjqä äqiyqu.

Goti Iqu, we-huñqä-qu etanñi, ne we-huñqä iu uwquatunñque

⁵ Kuknuä, Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu tqanñi äwiyänquä di, ne henji awi, ii etqu. Iqueqä kukñui tiyyi. Goti Iqu, we-huñqä-qu eä, Iqutänji, hea-pqä hmbu mäwitqe. ⁶ "Ne Iqutä itqänjunä" ätätanä, neqä qanä di, heawiqä imä äwätunñque, ne kuknuä iinji, quanjqä ätätanä, ga suqä naqä-qakuänänjqä iunji, miqä itqänju. ⁷ Mä Goti Iqu itñqä-pa, ne we-huñqä iu äwquque, naqä-huinyä etanñuati, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Iqueä häñqe, neyaqä suqä quvqä duni, eeqänänjqä asñä änaqäyämäutä hmbu-pqä iqä mamäkqä inemäkqänñqe. ⁸ "Ne suqä quvqä maequneyqä" ätquque, quanjqä kuknuä iinji, neqä-neuä ätnätanä, ga kuknuä naqä-qakuänänjqä, nesä mäwiyä danä iqi. ⁹ Mä, "Ne suqä quvqä iquneyqä" ätätanä, awä ätquque, Iqu ätkqä-pa itä, suqä äñguänänjqä dunä Iqä-qu eä, tii yänä. Neyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämänamäutä, äwqä hanjuä änyä, neyaqä suqä quvqä eeqänänjqä, asñä änaqäyämäutä, hmbu-pqä iqä mamäkqä inemäkänä. ¹⁰ "Ne suqä quvqä miqä-quneyqä" ätquque, kuknuä iinjqä iqu, Goti Iqueni, "Si kuknuä quanjqä tqukiyqä" ätuätanä, ga Iqueä kuknuä di, nesänji mäwiyä danä eä.

2

Kraisi Iqu, nenyqä manä Mäkä-iqä Iquvi

¹ Ymeqä, ñqä enjqä-panäüä, nyi tuwanuä tä he suqä quvqä miqä danä ipñqä diñqä äqäyqä. Injqe ämaqä hñqua suqä quvqä inemäkqanñquwi, ne yätamakqä äneyätä, nenyqä manä Mäkä-iqä Iqu, Apiqutä äpme. Iqu, Jisasi Kraisi, suqä Jänänänjqä Iqä Iquvi. ² Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä huätä ämänamäutä, äwqä hanjuä nyätñqe, Jisasi Iqu hänaqä äpakonätñqä dunñqe, Iqueqä-kiuä äukqe. Neyaqä dunñqänä hmanji. Ämaqä eeqänänjqä, qua äwitqutänjqä-pa äpmeñjuwä iuä-pqenñqe.

Ämaqe äänä äpmeñjuwiñqe, quwqä suqä iuta näññqä menä

³ Ne Goti Iqueä manji qätä äwiyätanä, qänaknä iquque, ii ne näññqä tiinjqä heanä. Ne Iquenyqe, näññqä äñguänänjqä äyä eänjunä. ⁴ Ämaqä hñqu, "Nyi Goti Iquenyqe, näññqä

änguänänjä eänänä” ätätä, Iqueä manj qätä mäwiyqä iqäqe, ii ämaqä iqu, quangä-tqä-quvi. Itanga kuknuä naqä-qakuänänjä, iqutä mäwiqä danä eä. ⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä manj dunj qätä äwiyqäqä iqu, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä ävä, iwä naqä-qakuä Iquenyqä wiñguänä. Iwä suqä iinjä dutanji, ne näqñqe tiinjä heanä. “Ne Goti Iqutä ämuänänjunä.” ⁶ Ämaqä, “Nyi Goti Iqutä, guä ämänänänä” ätätqä iqu, iqu qanji, Jisasi Kraisi Iqu äuminqä-pa i uwqätñqe.

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, nyi tuwanuä äqäyqä tä, kuknuä-suqä änyä-hänjä hñqu ätätmä maqäyqä iqä, oee. He änyänännga ae ämaminuäwä yäüä iqu äqäyqä. Kuknuä-suqä yäue, ii Goti Iqueqä kuknuä, he ae qätä äwiminuäwä iquvi. ⁸ Inäqe, nyi henynqä tuwanuä tä suqä yäüä iquesanjä-qe, änyä-hänjä-qunä äqäyqä. Itanga suqä naqä-qakuänänjä iqueqä quati, Kraisi Iqu itä, ämänätqueqäqe. Itanga he-pqä i ipu, ämotquetqänjä. Heawiqä iqu huätä wätqätanji, we-hunqä naqä-qakuänänjä iqu ae we hunätanqgä-qae, suqä iqueqä quati ae ätnänäqä ätimäutqäüä. ⁹ Ga ämaqä hñqu, “Nyi we-hunqä du äpmenänä” ätätä, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä itñqe, heawiqä imä yqänä sä äpme. ¹⁰ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä itä, qeqä ätmäkänqä iqu, iqu we-hunqeu äpme. Itanga ämaqä we-hunqä iqi äpmenqä iqu, qua iqi päknätñqä imäkñätñqe, suqä hñjua-hñjua miqä yänä. ¹¹ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä iqä iqu, heawiqä imä äpme. Hea iqu iqueni, hiñuä hea iwimäkqä-qae, iqu hänaqä äkiu wätqänändiyä-qe änyä maqänqä eä, iqu qanji, heawiqä imä äwätqäüä.

¹² Nqä ymeqäüä, Jisasi Iquesanji, Goti Iqu heyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämaemäutä, äwqä hanuä änyätanqgqenqä, nyi henynqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

¹³ Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäkqänqata tännga-pqä yqänä äpmenqä Iquenyqe, näqñqä änguänänjä etanquwiñqä, nyi henynqä tuwanuä ii äqäyqä.

Hikñä iquenä, he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäquwiñqä, nyi henynqä tuwanuä ii äqäyqä.

¹⁴ Ymeqä iquenä, he Goti Apiquenyqe näqñqä änguänänjä etanquwiñqä, nyi henynqä tuwanuä ii äqäyqä.

Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäkqänqata tännga-pqä yqänä äpmenqä Iquenyqe näqñqä änguänänjä etanquwiñqä, nyi henynqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

Itanga hikñä iquenä, he yänänänqñqä ätqäupu, Goti Iqueä kuknuä di hesä yänänänqñqä witanji, ga he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäquwiñqä, nyi henynqä tuwanuä ii äqäyqä.

¹⁵ Qua täunqätä, nätmätqä qua täunä iunqätä ipu, qeqä matmäkqä iqäpñqe. Ämaqä qua täunqä itä, qeqä ätmäkänqä iqu, Goti Apiquenyqä di näwinyä qeqä matmäkqä eä.

¹⁶ Ämaqä qua täutanjuqä suqä dunqe ne näqñqe. Qu huiwi iqueqä äwiñqeuänä ipu, hiñuä aowä äqänäpu, nätmätqä-tänjä epiyiñqä yoqä haqä ämaenäpu itqänä. Suqä iinjä, Goti Apiquesa mapätqe. Ii kiqä suqä qua täutanji. ¹⁷ Ga qua tqu qäpu hiññqe. Suqä quvqä qua täutanjä eeqänänjä, qäpu qäsänqe. Mä ämaqä Goti Iqueä äwiñqä dunä itñqä iqu, qäpu maeqä, yqänä pmetänique.

Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iquawñqä

¹⁸ Hikñä ymeqä nqä enqä-panäüä, hea yäpaki, tännga ae ätimäuqi. Hiñuiqänänänqanji, “Kraisi Goti Iqu ätekqä Iquenyqä wiunqä iqä hñqu timäuniqeqä” tqanqä äyä äwikuwi. Ga tänqanji, Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä ii, kuapanänjä qe ätimäuquwi. Ga iinjä dutanji, hea yäpakä ae ätimäuqä iññqe, ne näqñqä äyä enju.

¹⁹ Ämaqä iinjä iqua, nesä äpmaminuäwä-qe, änävämequwitanji, qu naqä-qakuä, neyaqä mäetqänjä. Qu nesä naqä-qakuä neyaqä dutanjä hiqä-säpi, yqänä pmeqäpningä. Mä qu nenji, ae änävämequwä-qae, ne näqñqä änguänänjä heatunqque, qu nesä naqä-qakuä maeqä enä.

²⁰ Inäqe henji, Kraisi Iqu Dñä Ängüä Iqutä emñqäyätä äyä etekqe. Iwä iinjä dutanji, he naqä-qakuñqe näqñqe enä. ²¹ Nyi henynqä tuwanuä tä äqäyqä tä, he naqä-qakuä iquenyqe, änyä maqñqä etanqä ma, he iquenyqe näqñqä etanquwiñqä ii äqäyqä. Iwä he näqñqä äyüwä. Naqä-qakuänänjä iquesanji, quangä hui mapqä eä. ²² Quangä-tqä iqu tqe? Iqu tiinjä ätätñqä iquvi. “Jisasi Iqu, Kraisi ne mäneyätñqä Goti Iqu ätekqä Iqu, maetqänä.” Ämaqä kuknuä iinjä ätätñqä iqu, Apiquenyqätä, Ymeqä Iquenyqätä, tuwä äwiyätä, ga Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iquvi. ²³ Ämaqä Ymeqä-quenyqä tuwä äwiyqä iqu, ii Kaniquenyqä tuwä inä äwiyqi. Ämaqä Ymeqä-que yeeqä itmeqä iqu, Kaniquenyä-pqä inäyi.

²⁴ Kuknuä änyänängga ae qätä äyā äwiyänguwi, hiqā kjuā duni, a yänänängqā qätņņqe. He iinjā itqāpi, hea ique-ique Ymeqā-quesā, Kaniquesā, ämuängmbu, naqā-huinyā pmeņņqe. ²⁵ Ga Kraisi Iqu häņä hea ique-ique pmeqā du nätapqāņņqe, kuknuā guā ae ämäsäueäņņqe. ²⁶ Nyi henyņqā tuwanuā tä, ämaqā he quangā etqueqā iuqā suqā dunqā ätätmä äqäyqā. ²⁷ Mā heņi, Kraisi Iqu Dņä Äņguā Iqutā emņqäyätā äyā etekqe. Ga Dņä Iqu enyätangqetani, ämaqā hņqu, “Iinjā-iinjā” etätņqā dinqe, äwa miqā enä. Dņä Iqu, nätmätqā eegänänqā ämetquetņqā äyuā. Ga Dņä Iqueqā kuknui, quangā ma, aanjā naqā-qakuänäņi. Dņä Iqu etätä ämetqueqā-pa, he Kraisi Ique ämuängmbu, naqā-huinyā pmeņņqe.

Goti Iqueqā ymeqenqā

²⁸ Nqā ymeqäuā, he Kraisi Iqutā, yqänā ii pmetangpu. Iwā Iqu ätnänäqi äti timäuqangani, ne Iqueqā hiņjuā iqi tqäuqņqe, womba itanā, zā miqā danā, pemā itanā tqäuqņqe. ²⁹ Kraisi Iqu jänänänqā-qu etanggi, he näqņqā äyā enä. Iwā he-pqe, näqņqā tii hipņqe. Ämaqā suqā jänänänqā imäkätqāņuwā ii, qu Goti Iqueqā ymeqeqā.

3

¹ Häe, hiņjuā äqunänqā? Apiqu nenyqā wiņgani, Iqu nenyņqā kiinjā itā, “He Nqā ymeqeqā” anatätqäuā. Ga iinjā, aanjā naqā-qakuänänqā eā, ne Iqueqā ymeqā enju. Ämaqā qua täu pmeqe, qu Goti Iquenyqe änyā maqņqā epiyā-qae, nenyqā-pqā di, änyā maqņqā enä. ² Nyāmaqā nyi kiinjā änyinätņqäuā, täņgani ne Goti Iqueqā ymeqā enju. Qänakņi ne änäāqā pmeniqtu? Iinjā di ätnänäqi ätiņi, matimäutqe. Mā ne tiinjņqe, näqņqā enju. Kraisi Iqu ätnänäqi äti timäuqangani, ne Iqueni hiņjuā äqunätanā, ga Iqu enqā-pañä heanique. ³ Ämaqā iinjā timäuniqņqā hiņjuā äqāmbu äpmapiyā di, qu quwqā-quwā, Goti Iqueā hiņjuā iqini, kiyā mitmäkņqā pmeņņqā itqāņä. Ga iinjā, qu Kraisi Iqu kiyā mamätqā äpmeņqā-pa, ii äpmeņä.

⁴ Ämaqā suqā quvqā itņqā iqu, Goti Iqueā kuknuā-suqā iunji, hņgisa itquetqäuā. Suqā quvqā iqā di, ii Goti Iqueā kuknuā-suqā duni, hņgisa itqueqā äyuwā. ⁵ Kraisi Iqu, ämaqeuqā suqā quvqe huätä mamäutņqā, ätnänäqi äti ätimäukqā iinjqe, he näqņqā äyuwā. Mā suqā quvqā hui, Iqueuā huiwiunji mamäkätqe, näwinyā aanjqe. ⁶ Ämaqā Kraisi Ique ämuängnänqā iqu, suqā quvqā iunji, mandämiqā danā iquänā. Suqā quvqe ändämitņqā iqu, Kraisi Iqueni hiņui mäqunquā danā eā, Iquenyqe änyā maqņqe. ⁷ Nqā ymeqäuā, ämaqā quangā dunqā etma uwqāņņqe, äņguā mimbņqe. Ämaqā suqā jänänänqā du ändämitā imäkätņqā iqu, ii Kraisi Iqu enqā-pa, ämaqā jänänänque. ⁸ Setänā, Goti Iqutā mäkä-huņqā iqu, suqā quvqe aingā-aingā inqā-qae, ämaqā suqā quvqā dunā imäkätņqā iqu, Setänā iqueqā-qu eā. Goti Iqueqā Ymeqā Iqu ätnänäqi ätiņi, ii Setänā iqueā wāunui, qui imäkätņqā ätimäukqe. ⁹ Ämaqā, Goti Iqu Iqueqā ymeqā hiätņqā iwimäkätqā iqu, Goti Iqueqā quuvqe, ique änyätangutqā-qae, iqu suqā quvqe mimäkqā iquänā. Iqu Goti Iqueqā ymeqā etqā-qae, suqā quvqā imäkqā iqueqā suqā duni, ändämitā mimäkqā danā yänā. ¹⁰ Goti Iqueqā ymeqenqätā, Setänā iqueqā ymeqenqätā, näqņqā heatunquā, suwā. Ämaqā, suqā jänänänqā iu ändämitā iu miqā itņqā iqu, ii Goti Iqueqā ymeqā-qu maetqe. Itangga ämaqā, quuvqā eqiyätqāņuwā iunqā itā, qeqā matmäkqā itņqā iqu, ii Goti Iqueqā ymeqā-qu hmayi.

Ne neqā-neuänqā itanā, qeqā tmäkņguatunque

¹¹ He qāņganänji kuknui qätä tiinjā äyā äwikuwi. “Ne quuvqā eqiyätunquā iquene, neqā-neuänqā itanā, qeqā tmäkņguatunqueqā” äyā äwikuwi. ¹² Ne Kenā* iqu ikqā-pa miqā yatunque. Iqu Setänā quvqā iqā iqueqā-qu eā, iqueqā kängueque pizqā äyā äpäckqe. Iqu känguequeņi, pizqā di sunqā äpäckqe? Suqā iqueqā imäkminqe, quvqā witanji, ga känguequeqā di äņguā etangqenqā, ii äpäckqe.

¹³ Nqā nyāmaqäuā, ämaqā qua täu äpmeņui, henyņqā wiunqā eyqangppqe, “Tā änäänqā inetqueqäpiyā” tpu ipu, miiqā yänā mikiqā pambu. ¹⁴ Ne suqā äpākönqā ingisanji ävämetanā, suqā häņä-pmeqā ingisanqā ämäwqätäukquā iunqā näqņqe, ämaqā quuvqā eqiyätqāņuwā iunqā itanā, qeqā ätmäkätunquā iuta enju. Ämaqā, quuvqā eqiyätqāņuwā iunqā itā qeqā matmäkqā itņqā iqu, ii äpākönqā ingisa yqänā äpme. ¹⁵ Ämaqā, quuvqā eqiyätqāņuwā iunqā wiunqā itņqā iqu, ämaqā pizqā päsqā-quvi. Ga he näqņqā tiinjā äyā enä. Ämaqā du pizqā päsqā iqua, häņä hea ique-ique pmeqe maeqā-quayi. ¹⁶ Ga suqā Kraisi Iqu nenyqā huiwā äwiņgqā iquesani, ne suqā ämaqā dunqā itanā, qeqā tmäkqenqā näqņqā äyā ämeņu. Iinjņqe, ne Goti Iqueqā ämaqā dunqā itanā, qņņqe huiwi äwiņguatunque. ¹⁷ Ämaqā nätmätqā

* 3:12 Ipäqäqā 4:1-8

qua täutanjä kuapä-tänjä hñqu, quuvqä heqiyqä hñqu äwa itqätangi äqunäqä-qe, iqu iqenyqä qeqä matmäkqä iinjce, ii ne näqñqä tiinjä heatunqce. Goti Iqueqä suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqce, ämaqä iqtütäñi mäwiqä eänä. ¹⁸ Nqä ymeqäüä, ämaqenqä itanä, qeqä tmäkqä iunqce, kukñuinä ätätanä, manjä dinä matqä iquatunqce. Ne qunqä naqä-qakuänänjä nenqanquti qutä itanä, suqä äñguä du motquequatunqce. ¹⁹⁻²⁰ Ne naqä-qakuä Iqueqä ämaqä-qune äyitanä-qe näqñqce, ne tiinjä itaqeta heanä. Neqä knuä suqä-iwäsäuqä dññi, "Ne suqä quvqä imäqñeuyqä" knuä indqänätunqä-qe, Goti Iqueqä hiñuä iqññi, hanjä-iqä maeqä, äwqä hanjuä iñqä pmeqänqce. Goti Iqu neyaqä knuä suqä-iwäsäuqä iqueni ämäwqätäüä, ga Iqu nätmätqä eeqänänñinqä näqñqä äñguänänjä eä. ²¹ Ämaqä nyi henyqä itmä, qeqä ätmäkätñqä iquenä, neqä knuä suqä-iwäsäuqä iqu kukñuä mämanetqä iqäqce, ne Goti Iqueä hiñuä iqññi, womba miqä danä, yänänäqñqä tqäuqñqce. ²² Iqueä manjuänä qänaknä itanä, ga ne suqä Iqu äwinyätanqäqä di imäkätäqä-qae, nätmätqä ne Ique yatñqä ävatqä iunñi, ii ämequanä. ²³ Iqueqä kukñuä-suce tiinjñi. Ne Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqueä yoqenqä quuvqä heqiyquatunqce. Ga Kraisi Iqu änatkqä-pa, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqce. ²⁴ Ämaqä Goti Iqueä manjuänä qänaknä itä, qätä itñqä iqu, ii Goti Ique ämuänñä etanqñi, ga Goti Iqu ique änyä. Iqu nenñi, änenyänqä dunqä näqñqce, Iqu Iqueqä Dñä Äñguä Ique änatapqä duta enju.

4

Dñä huitanjä-huitanjä iquauñi äwiväsäupñqä

¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, ämaqä hiñuä quangä tqce, kuapänänñi ae im-imä äwquwi. Iinjñqce, ämaqä, "Goti Iqueqä Dñä Iqu, nyi kukñuä ändapqiyä" ätätñqä eeqänänñä iunqce, quuvqä maeqiyqä pambu. He dñä iquauñi, "Goti Iquesa äpçäpiyä, ä änäändiyä" tpu, äwiväsäupñqce. ² Goti Iqueqä Dñä Iquenyqce, "Jisasi Kraisi Iqu, täkä ämaqä-qu äpçäqeqä" tqanqutqä iquesa näqñqä hipnä. ³ Mä ämaqä, Jisasi Iquenyqä kukñuä iinjñi matqä danä iqäqä iqu, Goti Iqueä Dñä-tänjä-qu maetqce, dñä huitanjä-tänjä-quvi. Dñä iinjñi, Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iqueqä dñä-quvi. "Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä-qu äpäniqeqä" tqanqä äwimiñuwä iqu, ae ätimäütä, tänganñi qua täunñi. ⁴ Nqä ymeqäüä, he Goti Iqueqänä eäpu, hiñuä quangä-tqä iquauñi, qe ämäwqätäutqänjä. Dñä he enyänqä Iqu, Dñä Yänänäqñqä-qu eä, dñä ämaqä qua täutanjä iu änyänjuwä iunñi, ämäwqätäutänqä-qae, he iinjä ii, ii itqänjä. ⁵ Qu qua täutanjä-qua eäpu, nätmätqä qua täutanñiqä tqanqä, ga ämaqä qua täutanjä huiziqua, qu tqanquwä dññi qätä äwiyätqänjä. ⁶ Mä ne Goti Iqueqä enju. Inñi ämaqä Goti Iquenyqä näqñqä epiyä ii, qu ne qätä nepnä. Mä ämaqä Goti Iqueqä maeqä danä ipiyä iqua, qu qätä mäneyqä danä ipnä. "Dñä naqä-qakuä iqu, iinjä äyitanä, ga quanqñi iqu äyitanä-qä" di, ne näqñqce, suqä iinjä duta heanä.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueqä quatä Iquvi

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqce. Ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkqä suqä iqu, ii Goti Iqueqä suqä etanqñi, Iquesa äpä. Ga ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätñqä iqu, ii Goti Iqu Iqueqä ymeqä hetñqä iwimäkkqä-qu eä, ga iqu Goti Iquenyqce, näqñqä äñguänänñä eä. ⁸ Suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä iquesanä quati, Goti Iquvi. Iinjä etanqçetanñi, ämaqä, ämaqä dunqä miqä danä itä, qeqä matmäkqä itñqä iqu, Goti Iquenyqce, änyä maqñqä eä. ⁹ Goti Iqu, Iqueqä Ymeqä Kiqä-kiuänänñä Iqueni, qua täunqä ändowatkqce, ii ne hänjä hea ique-ique pmeqä di, Iquesa meqänqce. Iqu iinjä ikqce, Iqu nenyqä itä, qeqä tmäkqä suqä ique, ätnänñäqñi ämaekqce. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä itanä, qeqä ätmäkquqce, suqä iinjä iqueqä quati maetqce. Goti Iqu nenyqä itä, qeqä ätmäkätä, Iqu Iqueqä Ymeqä Ique neyaqä suqä quvqce, huätä ämänamäütä, ne Iquenyqä anqñi inetmetñqä ändowatkqce.

¹¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, Goti Iqu suqä iinjä itäqeta, nenyqä qeqä tmäkqä suqä ique ämänätquakqce. Iinjä etanqñi ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqce. ¹² Ämaqä Goti Ique hiñuä qunqce, aanqä-qe, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä ätmäkñätunqce, ii Goti Iqu ne änenyä. Itanqca Goti Iqu ämaqçunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueni, nesänñi yänänäqñqä imäkkqñi. ¹³ Goti Iqu ne nenyätanqñi, ne Ique änyänquä iinjä näqñqce, äänä heatunqce? Ne iinjä näqñqä meqe, Iqu Iqueqä Dñä Ique änatapqäqä iuta heanä. ¹⁴ Apiqu Iqueqä Ymeqä Iqueni, ämaqä qua täunju hänjä iqumuätätñqä dowatqanqñi äqunätanä, ne ämaqä iunñi, awi ii ätuätqänju. ¹⁵ Ämaqä, "Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qeqä" ätätä, awä ätätñqä iqu, ii Goti Iqu ique nyätanqñi, ga iqu Ique änyä. ¹⁶ Goti Iqu ämaqä-qunenyqä itä, qeqä iinjä änatmäkätñqä iinjqce, ne näqñqä ämetanä, quuvqä yänänäqñqä eqiyänju.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueqä quata Iquvi. Iwä ämaqä suqä iinjä iu ämuägnnä qänaknä itnqä iqu, ii iqu Goti Ique ämuägnnätangi, ga Goti Iqu ique ämuänänä. ¹⁷ Ne iinjä äpmetanquati, Goti Iqu ämaqenqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueni, nesäni yänänäqngqä imäkqangi, iwä hiunji, Goti Iqu kuknuä ämanetätä änewäsäuqänqanji, ne pe-hunqä tqäuaniquä dunqä inemäkqi. Naqä-qakuä ne qua täu äpmeqä-qe, neqä äpmeqä di, Kraisi Iqueä enqä-pa ämenqque, ne iinjä zä miqä yatunqque. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä suqä quvqenqä hanjä-iqä ämeniqenqä knuä indqänätngqä iqu, zä itqäüä. Ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätngqä iqu, zä miqä danä yänä. Ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqu, suqä zä injä iqueni, huätä iwatquänä. Ämaqä zä itnqä iqu, iquesanji suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä iqu yänänäqngqä mäwitqe. ¹⁹ Ne ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkqä suqä iqu itunqque, Goti Iqu suqä iqu nenyqä ganä imäkqäqä etanji, ii itunqque. ²⁰ Ämaqä, "Nyi Goti Iquenyqä itmä, qeqä ätmäkänänä" ätätäqä-qe, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiuqä itnqä iqu, quangä ätqi. Ne iinjänqä näqngqe, ii tiinji. Ämaqä, ne hinuä äqunanju. Goti Iqueni, iinjä ma. Inji kätä-kängua iquenyqä miqä itä, qeqä matmäkqä itnqä iqu, Goti Iquenyqä itä, qeqä tmäkqä, iqu miqä danä yänä. ²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä-suqä tiinjä ätätngqe. "Ämaqä Goti Iquenyqä itä, qeqä ätmäkätngqä iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä-pqe inä itä, qeqä tmäkquätngqä."

5

Qua täutanjä iqueqä mäkä iqeni, tqi kittqiyätngqe?

¹ Ämaqä, Jisasi Iquenyqä, "Ämaqä du angumä itmeniqngqä, Goti Iqu ätekqä, Kraisi Qäqueqä" knuä ämapu, Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqä enjä. Ga ämaqä Kaniquenyqä ipu, qeqä ätmäkätqänjuwä iqua, qu Iqueqä ymeqä huizi iquauqä-pqe, qeqä inä tmäkpnä. ² Ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä manjä du qätä äwiyquqque, ne Iqueqä ymeqä huizi iquauqä itanä, qeqä tmäkqä qäyunä itunqenqä näqngqä di, suqä ii itanita heanä.* ³⁻⁴ Ne Goti Iquenyqä itanä, Iquenyqä qeqä tmäkqä, ii tiinji. Ne Iqueqä manjä dunji, qänaknä itqänju. Ämaqä Goti Iqueqä ymeqä enjuwä iqua, ii qu qua täutanjä iqueqä suqä iunqä mäkä ipu, mändi äkittqiyätqänjuwi. Ii ipiyitanji, ga Goti Iqueä manji, ne hanjä-iqä mänätapqä danä yänä. Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätaqä dutanji, qua täutanjä iqueä mäkä iunji äkittqiyätunqque.

⁵ Qua täutanjä iqueqä mäkä iqueni, tqi kittqiyätngqe? Ämaqä, Jisasi Kraisi Iquenyqä, Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu äyä etanji äqumbu, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquanänji.

Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuknuinqe

⁶ Jisasi Kraisi Iqu, eqä iqtänä äpkqä maetqe, häneqä iqtä, qäsänji. Iqu qua täunqä äpätä, eqetä asnä ämetä, itanqä zä-huätati äunätäqänqä, Iqueqä häneqä äpäwäkqe. Goti Iqueqä Dnjä Iqu, Naqä-qakuinqä Quati etanji, Iqu Jisasi Iquenyqä awi, naqä-qakuänänjä ätätngqe. ⁷ Inji "Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-queyqä" awi, hiuaqu-hjqunenjä iqua ätätqänjä. ⁸ Goti Iqueqä Dnjä Ique, eqä ique, itanqä häneqä ique, iquayi. Iqua kuknu, kiqä naqä-hjqunä asiqunä ätätqänjä. ⁹ Ämaqä, "Iinjä-iinjäqä" tqanqquwä dunji, ne quuvqä äyä eqiyätunqque. Mä Goti Iqueä ätätngqä ii, ämaqäquä iunji, ämäwqätäuänä. Iqueqä, aanjä naqänänjiqä. Goti Iqueqä kuknu, Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenyqä äyä ätätngqe. (Iutanji, he Iqueqä kuknu, quuvqä heqänqeqä.) ¹⁰ Ämaqä, Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyätngqä iqu, ii iqu Goti Iqueä kuknu ae ämeqäqä-qae, iqueqä qeqä-quuvqä imä ämnä. Mä ämaqä, Goti Iqueä kuknuinqä, "Ii naqä-qakuinqä" knuä mämeqä iqä iqu, Goti Iqu Iqueqä Ymeqä Iqueqä suqä dunqä tqanqquä iunji, quuvqä maeqiyqä itqätanqgetanji, iqu Goti Iqueni, "Si quangä tqukiyyä" ätuätqäüä. ¹¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuknu, tiinji. Goti Iqu hänjä hea ique-ique pmeqe, äyä änatapqä. Itanqä hänjä-pmeqä iinjä, Iqueqä Ymeqä Iquesanji. ¹² Inji Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, ämaqä hnjqä änyätanqutqe, ämaqä iqu hänjä hea ique-ique pmeqä-tänjä-quvi. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu mänyätanqutqe, ämaqä iqu hänjä hea ique-ique pmeqe, maeqä-quvi.

Hänjä hea ique-ique pmeqä tänjnqä, näqngqä meqenqä

¹³ He Goti Iqueqä Ymeqä Iqueä yoqä dunqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquenä, nyi tuwanjuä tä, he hänjä hea ique-ique pmeqä-tänjuenä etanqenqä, näqngqä hijnqä, henyqä äqäyqä. ¹⁴ Ga ne Iquenyqä hinji zä miqä, qäqiqi pemä äwätanä, tiinjnqä

* **5:2** Näqngqätänjä hjquna tii ätätqänjuwi. "Iinjngqe, ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä manjä du qätä äwiyätaqänqanji, ne Iqueqä ymeqä dunqä-pqä qeqä inä tmäkquatuunqä, näqngqä ämenä."

näqŋqä hianä. Ne Goti Iqueqä äwiŋqä dunä qänaknä itanä, nätämatqä hmbiŋqä yatŋqä ävquque, Iqu ne qätä neyänä. ¹⁵ Ne Iquenji yatŋqä vqanquatqeunqä, Iqu qätä äneyätŋqä duŋqe, näqŋqä eäŋque, iwä ne näqŋqä tiŋjä inä heatuŋque. Ne nätmatqä huiŋqä yatŋqä ävqäque, ne nätmatqä iŋji ämeŋqunä.

¹⁶⁻¹⁷ Suqä quvqä eeqänänjä ämaqä-qune imäkätuŋque, ii ne Goti Iquenyqä hŋgisanä itqänju. Suqä quvqä hui, ämaqä iqueqä quuvqe äpäkoŋqä duŋqä mätuma mäwqä iqä diŋqä äwi. Mä suqä quvqä hui, ämaqä iqueqä quuvqe äpäkoŋqä iuŋqä ätuma upnä. Iŋji, hesanjä hŋqu, quuvqä heqiyqä huiziqu suqä quvqä imäkqanŋi äqunäŋqe, iqu Goti Iqu iquenji, häŋjä-pmeqä vätnqänä, yatŋqä vätnqe. Nyi suqä quvqä iqueqä quuvqe qui iwimäkätŋqä iquenqä matqä iqä. Nyi suqä quvqä, iqueqä quuvqe äpäkoŋqä iuŋqä änä matimäuqä itŋqä iquenyqänä, ätqä.

¹⁸ Ne näqŋqä äyä eŋju. Ämaqä Goti Iqu änyquangutqä iqua, suqä quvqä dunä mimäkqä iqäpnuwänqä. Ga qu qui imäkŋqänqe, ämaqä Goti Iqu änyquäqä iquauŋi, Iqu ämiqa uwquäniqe. Itanŋa dnä quvqä iqu, quŋi qui miwimäkqä yänä. ¹⁹ Ne näqŋqä tiŋjä-pqenqä äyä eŋju. Ne Goti Iqueqä-qune eäŋquä-qe, ämaqä qua täutanjä huiziqua, qu dnä quvqä iqueä yänänäqŋqä yäpä iqi pmetpnuwänqe. ²⁰ Itanŋa ne tiŋjä-pqenqä näqŋqä eŋju. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ae äyä äpkqe. Ga ne Goti Naqä-qakuänänjä Iquenyqä näqŋqä heatuŋquä, kŋuä iqä änätapkqeä. Neqä äpmeqä di, Goti Naqä-qakuänänjä Iqutä, itanŋa Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, anä ämuäŋnänju. Iqu Goti Naqä-qakuänänjä-qu eä, itanŋa Häŋjä hea ique-ique Pmeqä-quvi.

²¹ Nqä ymeqäüä, goti quanŋä iqua qui emäkqänqä, äŋguänä miŋgäpŋqä.

2 Jonä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Ämaqä anä aquväcñqä iutanä miqä hñqu tuwanuä tä äqäkqe. Ämaqä kuapänäñi kñuä indqänqä iunji, tiññä ämakuwi. “Iqu apäkä huisä, iyyqä ymeqetänqä qäyä ätätä äqäkqä-qe, naqä-qakuwi iqu tuwanui äqäyätä, qokä-apäkä anä aquväcñqä hñquesanä iquauñqä ändowatkqeqä.” Iqu qu ämaqä hñquauñqä-pqe kiññä äwinyätñqä iññqä äqäkqe. Itañi ämaqä quangä-tqä-pqä iquauñqeqe äwimasipñqä. Ii ämaqä Goti Iqueqä kukñui qui imäkqä iquayi.

Jonä iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqänuwuwi miqä iquñä, nyi tuwanuä tä, apäkä Goti Iqu atäunjuä ikikqä iikñqä-tä, tqä ymeqeuñqä-tä äqäyqä. Ne kukñuä naqä-qakuwi ämuänñanñquetañi, henyqä kiññä änyinätñqeqe. Nyinä maetqe, qokä-apäkä kukñuä naqä-qakuñqä näcñqä etqänjuwä iqua-pqe, henyñqä inä äwinyänä. ² Ii tiññä etanñi. Kukñuä naqä-qakuñänñä ii, nesä witanñi, ga hea ique-ique i witanñiqä dutayi. ³ Kukñuä naqä-qakuñänñä iutatä, suqä ämaqä duñqä äwiñqä iutatänñi, Goti Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, nemäkqanñisi, suqä qeqä-imänñqetä, hiññi ävätanä äñjuä itqueqetä, äwqä hanjuä pmeqetä, nesä äpakänä witanñiqeqe.

Suqä ämaqeuñqä äwiñqenqä

⁴ Apiqu kukñuä naqä-qakuñänñä änatkqä-panñi, saqä ymeqä hñqua iu qänakñä itqätanñuwä iuta näcñqä ämami, yeeqä kiññä änyinätñqeqe. ⁵ Inñäqe apäkä iilki, nyi himbquenä kukñuä hñqu tii etmqe. “Ne hñqunä-hñqunänñi, neqä-neuänñqä itanä, qeqä tmäkñguatunñque.” Suqä iññä iqu, nyi änyä-hänñä mäktapqä iqä. Oee, ne suqä hiñuiqänä ämakquä iquvi. ⁶ Suqä ämaqä duñqä änenqä iqu, ii ne Goti Iqueä suqä iu qänakñä itanä, iuta itqänju. Hiñuiqänänñi, “He ämaqeuñqä enganguti, qutä anä iqäññqeqä” tqanñä äwiminjuwitanñi, iu qänakñä iqäññqeqe.

Ämaqä quangä-tqä iquau wimasñyqenqä

⁷ Ii tiññä etanñiyi. Ämaqä quangä-tqä kuapänänñä hñqua, huiziuqä kñuä qui iwimäkäpu huänñqä hui-mända ätuma upñqä, qua äwitqutänñqä-pa im-imä ikitqänñä. Ämaqä iqua, Jisasi Kraisi Iquenñqeqe, “Täkä Ämaqä-qu äpqäqä maetqenä” tqä iquayi. Ämaqä iññä iqua, quangä, Kraisi Iquenyqä wiunñqä ipu, mäñdi kittqiyqä iquayi. ⁸ Inñi ne nätmätqä wäunjuä dññä huqä itunñquä di, qua iqi mäpäwiqä da, Goti Iqu etapänñiqä ätkqeqe, eeqäpnä mapnuwänñqä diñqeqe, hiqä-hiuä hiññuä yasämä äqunäpu, wa wiyäpu iqäññqeqe. ⁹ Ämaqä tqu-tqu, Kraisi Iqueqä kukñuä dunä qänakñä miqä da, kñuä iqueqä-pqä ditä qäsä ätätänñqä iqu, Goti Iqu iqutänñi mäpmeqä eä. Tqu-tqu Kraisi Iqueqä kukñuinä a yänñänñqä äqätänjuwä iquauñi, Goti Apiqutä, Ymeqä Iqutä, Qämätaqi iquatä naqä-hñqunä äpmeñä. ¹⁰ Ämaqä kukñuä iññä matqä hñqu emeqanñgutqeqe, he iquenñi, yeeqä mäwqä ipu, heqä anjuñqä mäturnä mäwqä pa iqäpnä. ¹¹ Tqu-tqu, ämaqä iññä iquenñi, yeeqä ävätumeqä iqu, ämaqä iqueä wäunjuä quvqä itñqeuñi, yätamäkqä ävqi.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi kukñuä kuapänä etmqä etanñqä-qe, tuwanuä bukiu qäyqänñqeqe manyinñganñi, emetmäñganä, kukñuä anä taniñquenñqä kñuä yänñänñqä ämamä äpmeñä. Inñanñi ne yeeqä naqänänñä itanä pmenññqeqe. ¹³ Siqi Goti Iqu Iqueqänñqä atäunjuä ikqä iyyqä ymeqä täqi äpmeñuwä iqua, “Ne henyqeqe, hui mimäuwä inunä” etqä.

3 Jonä Iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäkqä kukjuä hijuiqänjä iquvi

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iquau miqä hñqu, tuwanuä tä, ämaqä wäunjuä asä ii imäkminqä huizi, kiqä yoqe Gayusi iquenyqä äqäkqe. Iqu Gayusi iqueqä yoqe haqe ämamäukqe. Ii Gayusi iqu, ämaqä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iquau yätamäkqä vätkätanji. Itanğa iqu Gayusi iqueni, "Si Diotrepesi iqueni, änguänä wimasiyä" ätukqe.

Jonä iqu tuwanuä tqenqä kukjuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwiu miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, nyämaqä kiinjä änyinätñqä Gayusi iqukiñqä äqäyqä. Ye kukjuä naqä-qakuiu ämuänñnjetani, sinyqä kiinjä änyinätñqe. ² Nqä nyämaqä iquki, tqä äpmeqenqä, nyi Goti Iqu änguä kimäkätñqä tääqä ätätmä yatñqä ävätkänjä. Tqä qeqä-quuvqä imñi yänñänäqñqä imäknnä ätkäuänjä-pa, tqä huiwä-pqe asä i imäknnä tqäutätñqe. ³ Neqä neyämaqä hñqua ätimäupu, sinqe, "Iqu kukjuä naqä-qakuänänjä iunji, qänaknä itñqe" dñqäñqä, nyi sinyñqä aañä yeeqä kiinjä ikqe. Nyi näqñqe, si hea ique-ique kukjuä naqä-qakuänänjä dunä äwätñä, iunä äpmeñi. ⁴ Nqä ymeqä dññqe, "Qu kukjuä naqä-qakuänänjä iu qänaknä itqänjuä" tqanğa äwimänğanji, nyi yeeqä ñqä hñjua-hñjua imäkätmänğa itñqä dunji, ämäwqätämänğa, kiinjä itñqe.

Kukjuä awä ätuäkitqänjuwä iquau, yätamäkqä vqenqä

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquki, si näueqä Goti Iqueqä kukjuä awä ätuäkitqänjuwä iquauñqä änyä maqñqä qäyä eänä, yätamäkqä ävätnänğanji, kukjuä ätätñä imäkqukiyqae, ii ämänätquetqänjä. ⁶ Iquautanjä hñqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä yoqenqä täqi aquvä äqänätqänjuwä iu, suqä si quñqä kinğanji yätamäkqä äwikññqä awä änatkuwi. Qu evämapñqänğanji, si Goti Ique yeeqä ävätnä, nätmätqä hñjua, qu qäsä äma upñqä vqä di, ii änguänänji. ⁷ Qu Naqä Iqueqä wäunju imäkäkipiyä-qae, ämaqä quuvqä maeciyyä dutanji, yätamäkqä hñjua mämeqä danä itqänjä. ⁸ Iutanji, ne Goti Iqueqä ämaqä iqune, ämaqä kukjuä awä ätuäkitqänjuwä iquauñi, yätamäkqä vquatuñqe. Ne iinjä iquque, Goti Iqueä kukjuä naqä-qakuänänjä dunqä wäunju, yänñänäqñqä anä imäkuñeyi.

Diotrepesi iqueqä hñgisana iqenqä

⁹ Ämaqä, Goti Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau kukjuä ätuätmä, tuwanuä hui äqäkqä-qe, Diotrepesi, naqä ämiqä pmeqänqä äwinyätñqä iqu, neyaqä kukjuä tqanğquä dunji qätä miqä itñqe. ¹⁰ Nyi äpätmänğanji, nätmätqä iqu itñqä isuañqe, eeqänänñqä awä tmñiqe. Nenyqe, mäñdi nakittqiyätñqä kukjuä quvqä ätätñqä inqä-tänqe. Ga inä maetqe, tasi-guäka awä ätuäkitqänjuwä iquauñi, yeeqä mävätümeqä itä, ga yeeqä vätumapñqä itqänjuwä iquauñi, 'qäyä eänä' ätuätä, Goti Iqueä yoqenqä aquvä maqñqä ipñqä ätuätñqä iquvi.

Demitriyasi iqueqä suqenqä

¹¹ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquki, suqä quvqä itqätanğa äqunänjä iu miqä-pa, mä suqä änguä itqätanğa äqunänjä iu, iqanğñä. Suqä änguä itqänjuwä iqua, qu Goti Iqueqe. Ämaqe, suqä quvqä itqänjuwä iqua, qu Goti Iqueni, hijuä mäquñquä danä itqänjuwä iquayi. ¹² Ämaqä eeqänänji, Demitriyasi iqueä suqä änguänänjä iqanğqenqä awä äyä ätätqänjuwi. Ga Goti Iqueqä kukjuä naqä-qakuänänju-pqe, iqueqä suqenqä, änguä asä i etanği ämänätqeuqi. Ga ne-pqe, iqueqä suqenqä, "änğänänñiqä" ätätanä ätätqänju. Ga si näqñqä äyuä, neqä kukjuä ätätani, aañä naqä-qakuänänjä dinänji.

Kukjuä yäpakiyi

¹³ Gayusi iquki, nyi kukjuä kuapanä ktmqä etanğqä-qe, tuwanuä bukiu qäyqänqe, manyñqä iqi. ¹⁴ Hea quäuqä mäpäwqänğa, äkimetmä hijuä kqänmñqenqä, kñuä yänñänäqñqä ämamä äpmeñä. Inğa ye anä äpmeta, kukjuä tenyuenqe. ¹⁵ Goti Iqu äwqä hanjuä kimäkänä. Tqä näueqä iqua, "Ne sinyqe, hui mimäuqä injunä" äktqä. Ga ñqä-näueqä hñqunä-hñqunänjä iquauñi, "Iqu sinyqe, hui mimäuqä iqiyä" tu.

Jutä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Kukñui tuwanuä tquenj, 2 Pitä iqueqetäñi, asänäñi. Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä, ämaqä kuknuä ängua we-hunqä iinqä mäkä-iqä iquauqä kukñui, qätä mäwiyqä ipñqä, ätätä äqäkqe. Tuwanui tiinj ätnänä. “Kukñuä ängua we-hunqä-täñi, Goti Iqu ämaqä Iqueqänäñqä atäñuä ikqä iqune, quuvqä heqiyatunquä änätapqqe. Iwä kukñuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänäñqä qätätñqe.” (Jutä 1:3)

Jutä iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä wäñuä-wiyqä, Jemisi iqueqä kängua Jutä* iqunä, nyi tuwanuä tä, ämaqä Goti Iqu tääqä etätmakqä, henyñqä äqäyqä. Henyqe, Goti neqä Apiqu kiinj wiñganñi, ga he Jisasi Kraisi Iquesa qui mimäkñqä äpmeñä. ² Goti Iqu suqä qeqä wutqetä, äwqä hanjä imbu pmeqetä, itanña huiziunqä kiinj äwiñqetäñi, hesä hävemnäñqä witätñqä emäkänä.

Ämaqä, kukñuä we-hunqä-täñä iquä, mäkä-hunqä iquauñqe

³ Nqä nyämaqä kiinj änyinätñqä iquenä, nyi henyqe, tuwanui, Goti Iqu ne eeqänäñi, qui mimäkñqä angumä häñä inaqumuatätñqenqä tmqä, aañä kiinj änyinñganñi qämätmä itñqä-qe, iwä täñganñi, nyi kñui huiziqenqä nyiyqanñi, yänänäñqqe tii ätätmä äqiyqä. Kukñuä ängua we-hunqä-täñi, Goti Iqu ämaqä Iqueqänäñqä atäñuä ikqä iqune quuvqä heqiyatunquä änätapqqe. Iwä kukñuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänäñqä qätätñqe. ⁴ Ämaqä hñqua, ne iquauqä quuvqä heqiyqe yoqä mäwqeqä iququä iqua, qu ae äyapquwä, ga quuvqä eqiyätunquä iquneuä awä imä äpmeñä. Qu Goti Ique tuwä äwiyäpu, “Goti Iqu nenyqä qeqä wutätä, hanjä-iqä mänätapqä, änguinä hiñgi nätapänqiyä” ätäpu, quwqä äwiñqä duta suqä quvqänänä imäkätqänä. Ga qu Jisasi Kraisi Iquenyqe, “Neqä Naqä Ämäneyqä Iquenyä qänaknä vqänqce, oeyqä” ätätqänä. Ämaqä iinj iquauñqe, Goti Iqu qänğanä, “Nyi qunji kukñuä ämitätmä, hanjä-iqä meqä-täñä inñgisänqä dowatmniqeqä” ätkqe.

⁵ He näñqä qäyu etanquwä-qe, nyi he kñuä anñi etäsämänqä tii etqä. Naqä Iqu Israitqä iquau häñä iqumuatätä, Isipäta ätuma qäyä äpkqä-qe, qänakndanñi ämaqä qutanä quuvqä maeqiyqä iqanguwä iquauñi, Iqu qui äyä äwimäkkqe. ⁶ Huizi, enätqä hñquaunñi, wäñuä Goti Iqu äwikqeunñi mämiqä ipu, quwqä anä pmeqe ävämeqanquwänqä, Goti Iqu, guä woyqä mändakmäuqä yäñiqetä äkiqiyäutä, heawiqä naqänänä imä äpmuatekqe. Iqu qunji, hiunñi naqänänä, Iqu eeqänänñi kukñuä mitqänqanqä, iu äpmuatetä ämitqäwä. ⁷ Itanña qutä asänänä hiñziq, ämaqä anä-himqä Sotomätä, Gomoratä, ä huizi qäqici ämätñgäwänquwä iu pmeqä iqua, suqä huiwä qänä-ijñqä Goti Iqu änätapqqe, tuwä äväpu, huitanñä-huitanñä imäkqä äminjuwitanñi, Goti Iqu qunji, Iqueqä kimanñi, tä hea ique-ique sqä iu pmetñqä ändowatkqe. Hanjä-iqä qu ämakuwä äqunätanä, suqä qu iminjuwä ii, miqä yatunqä diñqä imäkkqe.

⁸ Ämaqä ii iminjuwä-panä asä iinj, ämaqä, neyaqä awä imä äpmeñuä iquauñqä etqä iqua, qu suqä huitanñä-huitanñä kiinj wiñganñi imäkäpiyitanñi, quwqä huiwiunñi piyanä-weqä imäkñäpu, huizi iqueqä yäpä imä mäpmeqä, hñgisa itquepu, ga enätqä yoqä naqä-täñä iquauñqe, kukñuä quvqä ätäpu itqänä. ⁹ Enätqä iquauqä naqä Maikoli iqu, Setänä Goti Iquä mäkä-hunqä iquä, “Mosisi iqueä huiwi, tqi metñqäwä?” ätnäsinyä, manñä mäkä äunäsinyänqanñi, iqu kiqä-kiuä Setänä ique kukñuä mitätñqä, kukñuä quvqä hui matquä itä, “Naqä Iqu, Iqueqä-kiuä äkasuwä ktänqiyä” ätukqe. ¹⁰ Iinj etanñi, ämaqä iinj iqua, nätmätqä äki-äkiñqä änyä maqñqä epiyä iqua, qu iunñi kukñuä quvqä hiñgi ätätqänä. Mä hiveqä-yaqeqä hiqiyqä kñuä maeqä iqua enqä-pa, qu quwqä kñuinä indqänäpiyä dunä imäkäpiyitanñi, qui aañä quvqä imäkmbnä. ¹¹ Oänä! Qu qanñi, huänqä Kenä iqu† äukqe äwätqänä. Itanña Balamä iqu‡ kñui mbqenqänä ämetä ikqä-pa, nätmätqä äki-äkitanñä mbqä meqeunqä imäkqänqce, qu näwi imäkmbu äpmeñä. Itanña Kora iqu§ Goti Iquenñi hñgisänä itqetäqeta qui imäkñqä-pa, qu-pqe qui asä ii imäkmbnuwi.

* 1:1 Matiui 13:55 iunñi, Nasäretqätanñä iqua Jisasi Iqueqä kängua hñqeqä yoqe, ‘Jutasi iqueyqä’ änyuätukuwi. Iqu kängua asä iqueyi. † 1:11 Ipäqäkqä 4:1-16 ‡ 1:11 A Täuqä 22:5-24:25; 2 Pitä 2:15 § 1:11 A Täuqä 16:1-46

¹² He naqá-hŋquná ipu hiqá-hiuánqá enyätä, ymisaná bŋqá aquvá qáŋganguwáŋga, ámaqá iinjá iqua, hesá aná áqánápu, quwqá-quwánqáná indqánápu, ymisanj wombá miqá yaqápiqá ipiyi, iutanj hiqá aquváqŋqá iunji, kukuwá ae itmákquwá enqá-panjá iquayi. Qu qáukuá zá, piyá maeqá etanġi, yunji ámamáutŋqá-panjá, ga ámaqeu yátamakqá mávqá itqáŋuwá iquayi. Ga qu ze, kiqá háukuá qáyqáŋganj, háukuá maqiyqá etanġenqá, ámaqe, kiqá huká bu qásá áyakuwitanj, ga ápakonġe, hŋquaqu e ápakonġuwá-panjá iinjá iquayi. ¹³ Itanġa eqá huaká yáyáŋj ámŋga ápeyätä, suetá áqyätáqáŋga, hinoqukuá eqá yápá mámá áwiŋqe, haqáŋgisánqá áma ápeyätŋqá-pa, suqá quvqá ámaqá iinjá iqua wombá miqá imákátqáŋuwi, quvqe quwqá kŋuá-áwqeu tátnáná iqi timáuná. Itanġa ámaqá iinjá iqua, qátáqueqá heawiqá imá qanġá hŋŋi ikitqáŋuwá-panjá iinjá iquayi. Iwá Goti Iqu ámaqá iquauŋqe, anġá hea ique-ique pmetpnuwáŋqe, hea mámanáwiqe, náwi imákekeqe.

¹⁴ Ámaqá asá iinjá iquauŋqe, Atamá iquesa ti eqanġi, 7 ekqá Inoká iqu, suqá hanġá-iqá wimeniŋqenqá hŋŋuá átátá tii átááŋqe. “Qátá nyipu! Naqá Iqu, enġatqá Iqueqánánġá aanġá kuapánánġá-tánġá iquatá quvepáŋqiyá. ¹⁵ Iqu ámaqá eeqánánġá kukŋuá ámitátá, iwásáutá, itanġa ámaqá Ique hŋgisa itquepu, suqá quvqá itqáŋuwá iquauŋqe, quwqá suqá quvqá itqáŋuwiŋqátá, kukŋuá quvqá Iquenyqá átátqáŋuwiŋqátánġi, náqŋqá qáyá mapŋqá, qunġi hanġá-iqá naqánánġá meqáŋgisa máwqatániŋqá quvepáŋqiyá” átááŋqe.

¹⁶ Ámaqá iinjá iqua, hea ique-ique námatqá hŋjua-hŋjua wimeqanġenqe, áwqá quvqá ányápu, kukŋuá ámaqá dunġá ámamáutqánġá. Qu qánaknánġi, suqá quvqá quwqá kŋuá-áwqeu ná witanġeuná itqánġá. Qu kukŋuá háamá-hámáná átápu, quwqá yoqe, haqeu ámaenátqánġá. Ga áwiŋqá iquauqá iuná qánakná wipŋqenqá kukŋui, miiqá-eqá-nyqá iquaná átuátqánġá.

Quuvqá heqiyqá a yánánánqá áqátpu, iuná imákŋga peyqáŋqenqá

¹⁷ Inġqe, ŋqá nyámaqá kiinjá ányinátŋqá iquená, kukŋui, ámaqá, neqá Naqá Jisasi Kraisi Iqu, kukŋuá awá tuákqáŋqá ándowatkqá iqua, námatqá qánaki timáutŋqenqá átápu ekuwiŋqá, kŋuá mapiyá. ¹⁸ “Hea yápaká iqu timáutŋqá itáqáŋganġi, ámaqá kukŋuá naqá-qakuinjá tá-sáwqá ipu, Goti Iquenġi hŋgisa itquepu, qánaknánġi áwiŋqá quwqá duná iqá iqua, timáupunuwíqá” áyá etkuwi. ¹⁹ Dŋġá Áŋguá Iqu qutá mápmeqá etanġi, qánaknánġi, kŋuá indqánqá ámaqá qua táutanġá iquauqená ipu, ámaqá huizi du awá qáyápatmbŋqá imákqá iquayi.

²⁰ Inġqe, ŋqá nyámaqá kiinjá ányinátŋqá iquená, he Dŋġá Áŋguá Iqutá aná ápmepe, Goti Iquenyqá tááqá átqa áwápiyitanġi, quuvqá heqiyqá Goti Iqu etapqe, a yánánánqá áqátpu, iuná imákŋga peyqáŋqe. ²¹ He neqá Naqá Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqá qeqá imánqeuata, heŋj hánġá hea ique-ique pmeqá hetapaniŋqá hŋŋuá áqámbu ápmapu, Goti Iqu henyŋqá áwinyáŋqá iuná pmetŋqe. ²² Ámaqá “quuvqá heqámqándiyá, á maeqiyqá imqándiyá?” kŋuá ávátŋqá iquauŋqe, qeqá hetátŋqe. ²³ Itanġa tá maisquá dunġá uwqanġppá iquauŋj, huátá maqáná itmepu, hánġá iqumuatŋqe. Ga huizi quauŋqe, qeqá átu muákápu yátamakqá ávápíyáŋganġi, zátá qásá ipu, ipŋqe. Goti Iqueqá hŋŋuá iŋiŋj, qu qánaknánġi suqá kiyá mátká iu itqáŋuwá-qae, quwqá qákámá-pqá kiyá mátká enqá-qae, he-pqe, kiyá iná emátqŋqá, zátá qásá ipŋqe.

Ne Goti Iqueá yoqe, haqeu maetŋquenqá

²⁴ Goti Iqu, he qua iqi mápakŋqá ipŋqá áŋguáná ámeyätä, he suqá quvqá maeqá, aanġá yeeqánáná ipu, Iqueá yoqá naqánánġá etanġi áqámbu tqáŋqá, etma uwqá Iquvi. ²⁵ Iqu Goti Kiqá-kionánġá-qu ápme, neqá Naqá Jisasi Iquesanġi, nenġi angumá Hánġá Inequuataqá Iquvi. Ne Iqueá yoqe, haqeu maetŋque. Iqu yoqá aanġá naqánánġá-tánġá-qu eá, ámiqá naqá iuqá Naqá-qu eá, ga yánánánqá naqánánġá áme, námatqá eeqánánġá iuqá Ámiqá Naqá Iquvi. Iqu qánġanánqá, á tánġanqá, qánakndanqá, ii ápmáka wátániqe. Ii naqá-qakuá eá, qáyá ápmetáná.

Kuknuä zä wiqe, Ätnänäqi itkimäkqenqä Yätamäkqä kuknuä hijuiqänä iquvi

Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iquauñi, quvqä itquaminjuwängganji, Jonä iqu bukä tä äqäkqe. Qu iquau quvqä itquaminjuwi, ii iqua Jisasi Iqu, iquauqä Naqä Iqu etangqenqä, quuvqä heqiyätqätanguwä iutayi. Buki, Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iqua, hanjä-iqä naqä iqueni, mäñdi kittqäpnqä iinqeyi.

Bukä tä, nätmatqä qänaki timäuniqenqä ktqä kuapanänjä-tänjä iyyi. Ämaqä quuvqä eqiyäpiyä inga äpmaminjuwä iqua, kuknuä ktqä iinqe, näqñqä eminjuwi. Itanji ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, qu maqñqeqä. Kuknuä ktqä iunqä quati, ii tiinji. Jisasi Iqu, Naqä-qu eä, Iqueqä hipaeta, Goti Iqu mäkä eeqänänjä itä, Setänä ique-pqe, mäñdi kittqiyäniqeqä. Ga Jisasi Iqu Iqueqä wäunjui qäpu imäkqanganji, Goti Iqu ämaqä quuvqä heqiyqä mäwquatämäuqä ipu, yänänäqñqä pmetanguwä iquauñi, nätmatqä ängguä hui tii äwänqiyä. Iqu nätmatqä eeqänänjä änyä-hänji imäkäniqä iutani, qu Iqutä anä äpmapu, hanjä-iqä maeqä pmeqnqäüä.

Jonä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Kuknuä Jisasi Kraisi Iquenyqä tq, zä äwäminqetani, Jisasi Iqu ätnänäqi ämaekqenqeyi. Jisasi Kraisi Iqu, nätmatqä maqänä timäuniqñqe, Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau ämotquetñqe, Goti Hanjuwä Iqu, Ique ganä ämotquakqe. Itanji Jisasi Iqu Iqueqä enätqä hñqe, Iqueqä wäunjuä-wiyqä Jonä iqunñqä dowatqangi, nätmatqä äki-äkitanjä timäuniqä iinqe, kuknuä wätqä enqä-panjä iu ämändquakqe. ² Itannga nyi nätmatqä eeqänänji hijuä äqunmitani, tiinjä ätukqe. "Tä Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä naqä-qakui, Jisasi Kraisi Iqu ätqeqä." ³ Ämaqä, Goti Iqueqä kuknuä tä, nätmatqä ätimäuniqenqä a ätäütä, awä ätunitätqä iquä, ä ämaqä, iqu kuknuä awä tqangji qätä äwiyäpu, ämepu äpmamitpqä iqua-pqe, nätmatqä tä qäpi ae ätimäutñqä iqangji, qunji Goti Iqu ängguä iwimäkqangji yeeqä ipñqäüä.

⁴ Nyi Jonä iqunä tuwanuä tä, qokä-apäkä anjä-himqä 7, qua Eesiya iu Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquenyqä äqäyqä. Goti Hanjuwä Iqu, tännga äpmenqä, qängganä äpmaminqä, ä qänaki inä pmetäniñqä-qu eä, heñi qeqä imänqeta ängguä etapätä, heqä äwqeqe hanjuä imbu pmetpnqä emäkquä. Itannga dnä 7, Goti Iqu zä-hawä hiqumuanjä eä pmetangqä iu äpmenjuwä iqua,* qu-pqe asä ii emäkpñä. ⁵ Itannga Jisasi Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä naqä-qakuinä awä ätminqä Iqu, ae äpäkonñqä iuta ganä ävaukqä Iqu, itannga qua täu miqä naqä iquauqä Naqä-qu äpme. Iqu-pqä asä ii emäkätñqänänji.

Iqu nenyñqä kuapanä winqangi, Iqueqä häneqetä, neyaqä suqä quvqä eeqänänjä iutani, huätä äyä änewewqatqeqe. ⁶ Iqu ne Iqueqä ämaqä naqä-hñqunä eätanä, Kanä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkquatuñqä, inemäkkqe. Injitanji, yoqä naqetä, yänänäqñqä nätmatqä eeqänänjä iu miniqñqetä, hea ique-ique Iqutanä witäniqe. Ii aanjä naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

⁷ Hijuä qumbiyä! Iqu qaquvqepu pmeqä quvepätnqä itqäüä.† Itanji ämaqä eeqänänji, Iqu äquvepqangutqe, hijuä qumbunqäüä. Ämaqä Ique zi äukuwä iqua-pqe, hijuä anä qumbñä.‡ Ga ämaqä eeqänä, huiwä huitanjä-huitanjä quaetani, Iquenyqä kjuä kuapanä qäpnuwi. Naqä-qakui. Inji ätimäuniqe!

⁸ Goti Naqä, Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, tii ätqiyä. "Nyi hijuiqäñqätä, yäpakiñqätänji, Nqä-näuanjqä. Nyi tännga äpmenqä, qängganä äpmaminqä, ä qänaki inä pmetmniqä Iquenyqä."

Jonä iqu, Jisasi Ique hijuä äqunqenqä

⁹ Nyi Jonä, heqä heyämaqä iqunänji. Nyitä hesä, ne eeqä Jisasi Iqueqä eanitanji, hanjä-iqä asänä ämetanä, Naqä Iqunä miqeuñi anä äpmetanä, inji ne eeqä yänänäqñqä ätqäuanä hanjä-iqe äyä ämiwäutqänju. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuñqätä, kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqenqätä, tuäkitqätannga, qu nyi qua eqä huväkiyä, kiqä yoqe Patmosi iunqä huätä änäñdowatkuwi. ¹⁰ Naqä Iqueqä hijunji eqanganji, Dñä Ängguä Iqu aanjä yänänäqñqä nyimeqannga, nyaqä tuwä ingisanji, ämaqä hñqu manjä yänänäqñqä, häääwä enqä-pa, tii tqangji äwikkqe. ¹¹ "Si nätmatqä äki hijuä äqunänjä etangutqe,

* 1:4 Itkimäkqä 8:2 † 1:7 Wäunjuñqä 1:9-11 ‡ 1:7 Sakättyasi 12:10

bukä iu äqäyätinä, ämaqä anä-himqä 7 iu, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iunqä qäyämävä. Tuwanji, anä-himqä Epäsäsi, Samina, Pekamumä, Tayätila, Satisi, Pilendopiya, ä Latisiya iu äqänätqänjuwä iquauqqäuä.”

¹² I tqanji äwimi, “Tqu dqutiyä” tmä äkunmäknngqe, golqä hiqi-tä-tqäuqä 7 hñqua tqäutanqä äqunngqe. ¹³ Hiqi-tä-tqäuqä iquauä awä iqinji, ämaqä enqä-panjä Hñqu, qäkä quäuqä yukä bu eeqä ämäwqätäuqä äyäuä, Iqueqä quikuä iunji, golä yauqä ipnätanji äqunngqe. ¹⁴ Iqueqä de, qatäwänänjä aanjä yäkuänänjä äui, ga Iqueqä hiñui, tä äyänätqä-panjä iinji. ¹⁵ Iqueqä yukä iunji, ämaqä hñqu hikä hiuisqä äyänqä, tä tnänjä du imäkavetqä-panjä iinjä äyänngiyä. Iqueqä kuknuä-pqä ätätäqe, eqä äkakä kuapanä äqänngqä-panjä iinji. ¹⁶ Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, qätäqueqä 7 a äqätä, nñ Iqueqä manjitanji, näpqä-hionaqä inñi-inñisa häñeqä-henqe ätimäuminqe. Iqueqä himä-hiqumuanjitanji, mäptqä tnänjä ätä äyänngqä-panjä iinjä äyänätanji äqunngqe.

¹⁷ Ique e äqunmitanji, nyi ämaqä pizqä enqä-panjunä, Iqueuä yukä täñjä iqi päknnganqa, Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, nyaqä huiwä haqeqä äñjiyätä, tii ändkqe. “Zä miqä manä. Nyi hiñuiqänqä qänakñqä äpmenqä Iqunjqä. ¹⁸ Nyi Goti Hänjä Äpmenqä Iqunjqä. Nyi hñqunä äpäkonngqe, ga inñga-inñga hänjä yqänä äpmaka uwqämniqä Iqunjqä. Nyi ämaqä äpäkonqä iunqätä, ae äpäkombqä iquauqä anjunqätä, qñqanä hutäuce, § a äqätänjä. ¹⁹ Iinjitani nätmätqä tqä hiñuitä äqunäñi, tuwanjuä bukä iu qäyeyä. Nätmätqä täñga ätimäuceñqätä, qänaknda-pqä timäunijqätänji, bukä iu qäyeyä. ²⁰ Si qätäqueqä, Nyaqä hipa ämuangisani iquatä, golqä hiqi-tä-tqäuqä iquatä, hiñuä äqunäñi, qakui tiinji. Hiqi-tä-tqäuqä iqua, ämaqä anä-himqä 7 iu aquvä äqänätqänjuwä iqua etanqa, qätäqueqä iqua, quwqä enätqä 7 iquayqä” ändkqe.

2

Quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu aquvä äqänätqänjuwä iquaujqä tuwanji

¹ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu ämitnqä iqenqe, kuknuä tii ätätinä qäyä. Nyi qätäqueqä 7 iquau Nqä hipa ämuangisa äqätmä, Nyi hiqi-tä-tqäuqä 7 iquauä awä iqi iktñqä Iqunä, kuknuä tä sinqä ändowatqä.

² Suqä eeqänänjä he itqänjuwi, Nyi näqñqä eänjänä. He wäunjuä tnänjä ipu, hanjä-ique qäyä ämepu, yänänäqñqä äyä ätqäutqänjuwi. He ämaqä quuvqä iqä iquauñi, hesä anä pmappqe, hiñuinä mäquñquä itqänjuwi. Ämaqä hesä äpmepu, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ne wäunjuänqä ändowatqeqä’ quanqä etätqänjuwä iquauñe, he kjuä änguanä iwäsäupu, quanqä iquauñi, ae äyä ämäqumetqänjuwi. ³ Ämaqe, he Nyaqä yoqe a qätätanqä eqänäpu, ga he quuvqä emäkätqätanjuwä-qe, he yänänäqñqä ätqäupu, hanjä-iqä ii ämepu, wäunjuä tnänjä iqenqe enyqä miqä itqänjuwi. He iinjä itqätanjuwinqe, Nyi näqñqä ae enjä.

⁴ Iinjä etanji Nyi hesänji, kuknuä hui täñunjqä. He Nyinyqä quuvqä kinjanä eqiyäpiyänqanji, kuapanä enyäminqä-qe, täñqanji iinji hmanji. ⁵ Qänqanänji, he suqä äñguä inä imäkminjuwi, huätä vquatämäupu, qua iqi ae äyä äpäknngui. Iinjä etanji hiqä suqä qänqanä imäkminjuwinqe, kjuä indqänäpu, hiqä kjuä äkunmäknäpu, suqä qänqanä äänä imäkminjuwä etanqutqe, asä iinjä imäkqäpnqe. He iinjä mimäkqä iqanngqe, Nyi äpätmä hiqä hiqi-tetä kiqä ätqäucetä, huätä metaumqänä. ⁶ Ga hiqä suqä äñguä hñqu tiinji. He Nikolasi ique qänaki itqänjuwä iquauä suqenqe, yasämä maenqä eä. Nyi-pqe iquauä suqenqe, yasämä manyinqä eä.

⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tqanji, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqe. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi iquauñi, zä-häukuä hänjä hea ique-ique pmeqä vqe, qäyä dupñqä hiñuinä qunmniqeqä. Zä iinjä iqu, qäukuä haqä Goti Hanjuwä Iqueä wäunjuä iqi ätqänä.

Quuvqä heqiyqä Samina iu aquvä äqänätqänjuwä iquaujqä tuwanji

⁸ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Samina iu ämitnqä iqenqe, kuknuä tii ätätinä qäyä.

Nyi hiñuiqänqä qänakñqä äpmenqä,* ga hñqunä äpäkonngqä-qe, anqumä ävautmä hänjä äpmenqä[†] Iqunä, kuknuä tä sinqä ändowatqä.

⁹ Nyi he hanjä-iqätä, täñjä-hunqätä, emetñenqe, näqñqä ae emä, ga he nätmätqä qua täutanji, maeqä aanqä äpmenjuwinqe, nyi näqñqä ae eäqä. Iinjä etanngqä-qe, he nätmätqä kuapanänjä-tänjuenä yqänä äpmenä. Ämaqä hñqua, he kuknuä tuwänngisa etätqänjuwinqe, nyi näqñqä ae enjä. Ämaqä, ‘Ne Israitqä iqunenqä’ ätätqänjuwä-qe, oee, qu Setänä iqueqä-quayi. ¹⁰ He hanjä-iqä emetñqä itñqe, zä miqä pambiyä. Qätä nyipu. Setänä iqu, “He Goti Iqunenqä quuvqä yqänä eqiyätqänjäpiyä” tä yamwiqä hiyätñqe,

hñquenä anä guä kiquyäueqä iunqä upnqä emäkänä. I hitangi hanä-iqä, täñä-hunqä ämepu, hiunji 10 enqä-pa pmapnuwi. Iiñä etangi qu he pizqä qäyä hepäkpnqä-qe, quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiqätpiyä. He iinji ämäwqätäuqanqppqe, Nyi hanä hea ique-ique pmeqe etapmniqeqä.

¹¹ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqeqä. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäuqipqä iqua, äpäkonqä huiziqu* qui miwimäqkä danä yäniqeqä. Aanä hma naqä-qakui.

Quuvqä heqiyqä Pekamumä iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanji

¹² Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Pekamumä iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätinä qi.

Nyi näppä-hionaqä inñi-ingisa häñeqä-heñqä ämenqä[§] Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowätämepqä.

¹³ He anä äpmeñuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Iqinji, Setänä iqueqä anä äquatäuqämenqä iuyi. Iiñä etangi he Nyaqä yoqe a yänänäqñqä äkiqätäpu, hiqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, zä maeqä itqänjuwi. Qänğanänji, Andipasi iqu Nyaqä kukñui qänaknä itä, Nyinyqä awä-tqä-qu eä, anä äyä äpmamiñuwi. Qu iquenji, anä Setänä iqu äpmeñqä iqi päsqanquwänğanä-pqe, he Nyi tuwä manjiyqä ikuwi.

¹⁴ Iiñä etangi Nyi hesänji, kukñuä hui täñunji. Hesänä hui, Balamä* iqueuä suqe, a yqänä äqätpu äpmeñä. Qänğanänji Balamä iqu, suqä Israitqä iquau quanğä tquenqe, Balakä ique ämotqueanñi, qu suqä quvqeu äpäknäpu, nanuä goti quanğä iunqä hiqäva imäkpqe änäpu, huiwä yanä hiñji inqä imäkmñuwi. ¹⁵ Asä iinji, ämaqä hesä äpmeñuwä hui, Nikolasi iqueqä ämaqä iquauä kukñuä dunä qänaknä itqänä. ¹⁶ Ii itqätanquwitani, he täñganji hiqä knui äkunmäkmbyiä. Iiñi hma etanğutqe, maqänänji, Nyi heñqä äquvepätmä, ga Nyi, ämaqä iinä itqänjuwä iquatä, näppä-hionaqä yanäqñquä Nyaqä manä täu äwinqetä, mäkä hunanä.

¹⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänäyi. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäuqipqä iqua, Nyi buayä Mana† zä äwinqe ämuayätmä, hikä qäpaiqä yoqä änyä-hänä äqänänqä hñqu-pqe äwimniqe. Yoqä iinä iquenqe, ämaqä hñqu änyä mañqä heniqe. Ämaqä, hikä qäpaiqä ämetqä iqunä, näqñqä heniqe.

Quuvqä heqiyqä Tayättila iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanji

¹⁸ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Tayättila iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätinä qäyä.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunä eämä, hiñuä tä äyanätñqä-pañitä, yukä hikä huiisqä äyänqä-pañitä täñä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowätämepqä.

¹⁹ Nyi suqä eeqänänjä he imäkätqänjuwinqe, näqñqä ae ämenä. He huiziuñqä henğanñi, Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqä huizi iquau yätämäqkä äväpu, itanga hanä-iqä qäyä ämepu yänänäqñqä ätqänjuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Hiqä suqä qänğanä-pqä iminjuwä eeqänänji, aanä äñguänänjä ätimäüä.

²⁰ Iiñä etangi Nyi hesänji, kukñuä hui-pqä inä Täñunji. Apäkä Jesepetqi 'Hiñuä-tqinjqä' ätätñqä ii, hesä qäyä pmetñqä hiñuinä äqunätqänjuwiqä. Apäkä ii, Nyaqä ämaqä wänuñä imäqäpñqä iquauñi, quanğä ätuätä, suqä huiwä yanä hiñji inqä ämotquetä, nanuä goti quanğä iquauñqä hiqäva-pqä imäkpqe, ämbñqä ätuätñqä iiyi.

²¹ Nyi, 'Iiyqä suqä quvqä hui äkunmäknänqutiyä' tmä, hiñuinä äqunmä pmetanğä, iiyqä knui makunmäknqä itä, suqä huiwä yanä hiñji änäänä äväkitqänä. ²² E äväkitñqä-qae, he qätä nyiypiyä! Nyi apäkä iinji, täñä-hunqä naqänänjitä, ä täñä-yaqä naqänänjitä, metñqä wimäkmä. Itanga ämaqä iisä hiqäqä anä äwäyakitqänjuwä iqua, quwqä knui makunmäknqä ipu, iiyqä suqeu qänaki yqänä itqätanqppqe, Nyi iquauñi täñä-hunqätä, hanä-iqä naqänänjä wimä. ²³ Qokä-apäkä, ymeqä enqä-pa ii qänaknä ävätqänjuwä iquauñi, eeqänä pizqä päkmniqeqä. Iiñä imäqanqñqetani, ämaqä Nyaqä yoqenqä im-imä aquvä äqänätqänjuwä eeqänänjä iqua, tiinñqe, näqñqä mapnuwi. Nyi ämaqä eeqänänjä iquenñqä knuiutä, äwqeutä iwäsäutmä, ga he suqä imäkätqänjuwä-pa kimanji, hñqunä-hñqunä e hetapqäumniqe.

²⁴ Iiñä etangi qokä-apäkä huizi, Tayättila äpmapu, apäkä iiyqä kukñui qänaknä miqä ipu, itanga suqä qu, "Setänä iqueqä kukñuä ze eä-qä" ätätqänjuwinqe, näqñqä mämeqä itqänjuwä iquenä, Nyi 'Hanä-iqä hñqu heyaqä haqeqi maeqä ymä' hitmñqeqä.

²⁵ I etangi nämatqä eeqänänjä he a äqätänjuwi, Nyi äquvepmqänğanqä a yänänäqñqä qätätanqpu.

‡ 2:11 Itkimäqkä 20:14 § 2:12 Itkimäqkä 1:16 * 2:14 A Täuqä 22:5-24:25 † 2:17 Anğumä Itmakqä 16:21; A Täuqä 11:8; Jonä 6:49

²⁶⁻²⁷ Ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämâwqätäupu, Nyaqä suqeu hiunji yâpakängganqä qänaknä imipqä iqua, iinji Nyi iquau-iquauqänji, Nqä Apiqu ändapqä-pa, qokâ-apäkâ eeqänänjä äpmakuwänjuwâ iuqä nyuänjä ämiqä pmeniqä iinjqe, Nyi yoqä wimniqe. Itanğa ämaqä hñqu qua qondâ ämisqiyätâ, zinanjuâ imäkqâ-panjä iinji, iqu yâkqâ woyqä a äqätâ iquau ämiñqiyâ.[‡] ²⁸ Iinjä imitâtqä iquenji, Nyi qätäqueqä zinjuitâ ätimäutâ äyänätñqä iqu[§] wimniqe.

²⁹ Ämaqä, Dñä Ängüâ Iqu Nyaqä yoqenqä aquvâ äqänätqänjuwâ iquau tquanği, qätâ äwipqä iqua, qänaki inâ wipñqeqä.

3

Quuvqä heqiyqä Satisi iu aquvâ äqänätqänjuwâ iquauñqä tuwanji

¹ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Satisi iu ämitñqä iquenqe, kukñuâ tii ätätnâ qäyâ.

Nyi Goti Hanjuwâ Iqueqä dñjä 7 itâ, * itanğa qätäqueqä 7 itänjä Täğunâ eämâ, kukñuâ tä sinqä ändowatämepqä.

Suqä eeqänänjä he itqänjuwinjqe, Nyi näcñqä ae enjä. Qu henyqe, “Hänjä äpmenäüâ” ätäqtänjuwâ-qe, he ae äpäkonjuwâ-panjä iquenjqä. ² Hiqä suqä eeqänänjä imäkätqänjuwi, Nyi Nqä Goti Iqueqä hiñjuâ iqisanji, hñqu aanjä jänänänjä mäqunquâ inqä-qae, he hiqaqä äwinjuwi ivatuwänäpu, hiqä suqä mapäkonjqä yqänâ äwinjqe, yänänänqñqä anği imäkqanğpu. ³ Qänğanänji, he kukñuâ ängüâ we-huñqä-tänji qätâ äwiyaupu, ae ämakuwi, he iinjqä kñuâ indqänäpu, ängüänâ ämipju, hiqä suqä quvqenqe, kñuâ kunmäkmbiyâ. He mävaugä ipu, hiqaqä yqänâ äwämipqe, quwâ-meqä hñqu emeqänjqe änyâ maqñqä eänjuwâ-pa, Nyi asâ iinjä emamâ.

⁴ Inäqä, he Satisi iu äpmenjuwitanjä hui, quwqä ämuasmänjqe, kiyâ mätcä mimäkqä iquwi. Iqua qäyunâ epiyitanji, ämuasmänjqä qäpaiqä ämipnäpu, Nyitâ qanâ anâ ikiquatuñqe.

⁵ Ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämâwqätäumipqä iqua, Nyi ämuasmänjqä qäpaiqä iinji äwiptätmä, iquauqä yoqä bukä hänjä-pmeqä iunji, huätâ makutqä imniqe. Oeyqä. Nyi iquauñqe, Nqä Apiqueqä hiñjuâ iqisa, ä Iqueqä enätqä iquauâ hiñjuâ iqisa-pqe, ‘Iqua Nqeqä’ tmniqä iunänji.

⁶ Ämaqä, Dñä Ängüâ Iqu Nyaqä yoqenqä aquvâ äqänätqänjuwâ iquau tquanği, qätâ äwipqä iqua, qänaki wipñqänänji.

Quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu aquvâ äqänätqänjuwâ iquauñqä tuwanji

⁷ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu ämitñqä iquenqe, kukñuâ tii ätätnâ qäyämävâ.

Nyi suqä ängüâ jänänänjä imäkätmä, aanjä Naqä-qakuâ-qunâ eämâ, itanğa Nyi Dewiti iqueqä qñqanjä hutäuge[†] a äqätänjqä Iqunji. Nyi anjä qñqanjä hutemqe, ämaqä hñqu anği mämayeqä yänqiyâ. Itanğa Nyi anjä qñqanjä ämayemqeuñi, ämaqä hñqu anği mautäuqä yänqiyâ. Nyi iinjä iqä iutanjä Iqunâ, kukñuâ tä sinqä ändowatqä.

⁸ Suqä eeqänänjä he itqänjuwinjqe, Nyi näcñqä ae enjä. Hiñjuâ qumbiyâ. Hiqä hipenjuâ iunji, Nyi qñqanjä ae äuteqä-qae, ämaqä hñqu anği anâ mämayeqä yänâ. Hiqä yänänänqñqe naqä ma, wänqäpu witanği, itanğa Nyaqä kukñui, qänaknä ipu, Nyaqä yoqe, imâ zâ meqä da itqänjuwinjqe, Nyi näcñqä ae ämeqe.

⁹ Ämaqä Israitqä iquautanjä iqä äpmapu, “Ne Israitqä iquene, Goti Iqueqä ämaqä iqueneqä” ätäqtänjuwâ iquauñqe, he näcñqä ae enjä. Iqua quanğä iinjä ätäpiyâ-qe, naqä-qakui, Setänâ iqueqä ämaqä iquayi. I hitanği qätâ nyiipiyâ! Nyi iquau eyqiyämeqanğundi, iqua Nyi henyqä kuapanâ änyinğantqenqe näcñqä epu, hiqä yukâ-tänjä qäqi äpäpu, qonjä qutaseppnuwi. ¹⁰ Nyi yänänänqñqä tqäupñqä kukñuâ etkqe, he qänaknä itqänjuwitanji, Nyi ämeyqanğundi, ga qokâ-apäkâ eeqänänjä qua täu äpmenjuwâ iu yamwiqä väniqñqä timäutñqä itñqä iqu, he memeqä da yänqiyâ. ¹¹ Nyi henqä maqänâ quvepmâ. Mâ heqä ämâwqutäuquwâ yññai[‡] ämaqä hñqu huätâ equvñqe, nätmätqä he ämenjuwâ ii, a yänänänqñqä qätätanğpu.

¹² Ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämâwqätäumipqä iqua, Goti Iqueqä anjä iunji äväma näweqä uwqänjqe, Nyi iquauñi, anjä anjä äqutnänqä enqä-pa, yänänänqñqä qutemniqe. Inji Nyi yoqä hñquaqe-hñquenji iqua, iquau pmutemniqe. Nqä Goti Iqueqä yoqetâ, Iqueqä anjä-himqä naqetanjä yoqetâ, itanğa Nqä yoqä änyâ-hänjä iqu-pqä qäsâ. Nqä

‡ 2:26-27 Apqä Bukä 2:8-9 § 2:28 Itkimäqqa 22:16 * 3:1 Itkimäqqa 1:4 † 3:7 Asayâ 22:22; Itkimäqqa 1:18 ‡ 3:11 Qänğanänji, ämaqä mäkiutâ, hänjä tnänjä wqeutâ, ämâwqätäuqke iqu, mbqä mämeqä, yññâ ämetâ ämäumijnqe.

Goti Iqueqä anjâ-himqä iqu, ii Jerusâlemä Änyä Hänjâ, Iquesa qäukuä yätu äväma päniqä iquvi.

¹³ Ämaqä, Dnjâ Ängüä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnqce.

Quuvqä heqiyqä Latisiya iu aquvä äqänätqänjuwä iquaujqä tuwanji

¹⁴ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Latisiya iu ämitnqä iqenqce, kuknuä tii ätätinä qäyämävä.

Nyi "Ii naqä-qakuiqä" Tqä Iqunä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä awä ätätmänggani, Iqueqä kuknuä eeqänäni aanjâ jänänjâ dinä ätätnqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänjâ Goti Iqu imäkkqetanjâ Qakuä Iqunä, kuknuä tä sinyqä ändowatqä.

¹⁵ Suqä eeqänänjâ he itqänjuwinqce, Nyi näqngqä ae enjâ. He tnänjâ-qe, isqä-qe mäpmeqä injuwinqce, Nyi näqngqce ae ämeqce. Nyi he tnänjâ-qe, isqä-qe pmapngqä änyingiyä. ¹⁶ Inji he tnänjängqä, isqänqä, mäpmeqä, awänä pmetangä eqänätmä, Nqä manjita quta enjuiyqä. ¹⁷ "Ne mbqä kuapâ-tänjuneyqae, nätmatqä hävemnäqngqä ämetanä, hnjuâ-hnjuangqä äwa miqä injunä" ätätqänjuwä-qe, oeyä. Nyaqä hinjuiqini, he aanjâ kuapänänjâ-tänuenä hipngänänjâ. Itanga ämuasmänjqä qäpaiqä, hiqä huiwiu ktqä hiqumuätäutnqce, Nyita mbqä ipu, ämaqce he huiwinänjyqä äpmapu, wombâ-tänjâ pmetangpi, hinjuä maiqngqä ipngänänjâ. Nj marasingqä aowä hui, hiqä hinjuu mäuepnqce, Nyita mbqä ipu, iwä hiqä hinjui, ängüä qämbnqänänjâ.

¹⁹ Itanganji Nyi ämaqä huiunqä änyingqce, Nyi iquauji, quwqä suqä quvqenqä näqngqä ävätmä, jänä iwimäkätngqce. I etanji he hiqä suqenqce knuä äkunmäknäpu, jänä pmapngqä tnänjâ imäknggngpu.

²⁰ He hinjuä njämbiyä! Nyi anjâ qänqanä-tänjâ iqi ätqäümä, qnqanä iu ptqä päsqanqa, ämaqä hnqu Nyaqä manjâ qätä änyiyätä, qnqanä noteyätqce, ga Nyi yäpâ yänggisa äpaquvätmä, ye buayä anä nenqceä.

²¹ Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyitä ämiqatunqquä Nyaqä zä-hawä iunji, anä pmenique. Ii, qänqanä Nyi mäkä äunätayä iu ämäwqätäutmä, Nqä Apiqutä miqenqce, Iqueqä zä-hawä iu anä äpmakueä-panjâ iiyqä.

²² Ämaqä, Dnjâ Ängüä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnuwänqce.

4

Jonä iqu, nätmatqä qäukuä yätu witangi äqungqenqä

¹ Nätmatqä tä qäpu ae äpäwqanqa, qäukuä haqä yänjini qnqanä hnqu hutänätangi äqungqce. Itanga manjâ* nyi qänqanä häawä enqä-panjâ tqanji äwikqä iqu, tii ändkqce. "Si täqinyqä yapiyä. Ga Nyi nätmatqä eeqänänjâ qänaki timäuninqce, ämäktquamqänänjâ." ² Itanga Dnjâ Ängüä Iqu yänänäqngqä maqänä nyimeqanqa, qäukuä haqä yätunji, ämiqä iqueqä zä-hawä hnqu tqäutangji, ga iqi äpmenqä Iqu, tiinjâ etanji äqungqce.† ³ Zä-hawä iu äpmenqä Iquesanji, qoqiyqä hioätqätä, hänesqätä, yänätangi, ga wäpinyikuä hnqu zä-hawä ique awä iqi ämamäuäqce, kiqä we-hunqce aanjâ naqänänjâ hunätangi äqungqce. ⁴ Ämiqä Iqueqä zä-hawä iinjâ iqu, hawä 24 huizi iquauä awä iqi ätqäuminqce. Itanga zä-hawä iquauji, ämaqä naqä iqua hnqunä-hnqunä äpmakäuminjuwi. Iqua ämuasmänjqä qäpaiqä-tänjâ-qua, itanga quwqä nyuänjâ iunji, golqä ynjqa mäuqä-quayl. ⁵ Zä-hawä iinjâ iquesanji, we-hunqce nyuauä iqanqa, mmqä ätätä kâkaqä tqanji äwikqce. Zä-hawä iqueqä hipenüänggisani, tä hänaqä 7 äsmijnjuwi. Tä hänaqä iqua, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnjyl.‡ ⁶ Zä-hawä iinjâ iqueqä hipenüä iqisanji, nätmatqä hnqu äwäminqce. Ii eqä-huänjâ naqänänjâ enqä-panjâ iqueyi. Nätmatqä iinjâ iqu, aanjâ quvanyäqngqä kiinjâ.

Itanga nätmatqä hänjâ-pmeqä-tänjâ hnquaqui-hnquaquinjä, zä-hawä hitunjuä hnquaqui-hnquaquinjä iu pämä ätqäuminjuwi. Iqua quwqä hiqumuännggisatä, tuwänggisatäni, hinjuä kuapänä äqänngäuminjuwi. ⁷ Iquautanjâ hinjuiqänjâ iqu, ii laiynqä enqä-panjâ iquvi. Ga huiziqu, bulumäka qokä enqä-panjâ iqueyqä. Itanga huiziqu, iqueqä hiqumuani, ämaqeucqä enqä-pa änyänä. Iwä aanjâ yäpakä äpmenqä

* 4:1 Itkimäkqä 1:10 † 4:2 Esekiyâli 1:26-28. Itkimäkqä 7:10 iunji, Jonä iqu 'Zä-hawä iu äpmenqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä' ätkqce. ‡ 4:5 Itkimäkqä 1:4

iqu, ymäuäkä aanjä naqänänjä haqeu äväwa ikitnqä iinjä enqä-panjä iqueyi. ⁸ Nätmatqä hñqauqui-hñqauquiñä hñjä-pmeqä-tänjä iqua, huqä 6-tänjä iquayi. Itanğa hiñuä kuapänänji, quwqä huiwiu, ä quwqä huqeuñi-pqe inä ämuäpмуäminqce. Iinjä iqua heatqänqatä, hiunjinqatä, tii tqäpnqäuä.

“Naqä Iqu, ii Goti Yänänäqñqä Eeqänänä-tänjä Iqu, hñqutä enqä-panjä manä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänänqä. Iqu qänğanä äpmaminqä, tänğa äpmeñqä, itanğa qänaki pmetäniqeqä.”

Qu kukñuä iinjä di, mamäwänqä danä iqäpnä.

⁹ Nätmatqä iinjä iqua, zä-hawä ique äpmeñqä, ga hea ique-ique pmetäniqä Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘ännguiqä’ tqäpnqäuä. ¹⁰ Iinjä itqätanqñqä, ämaqä naqä 24 iqua, zä-hawä iu äpmeñqä ga hea ique-ique pmetäniqä Iqueuä hipenüä iqi qonjä äqutasepäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, quwqä yñjai equväpu, zä-hawä iqueä hipenüä nänji eäpu, tii tqäpnqäuä.

¹¹ “Naqä Iquki, Si neqä Goti Iqukiyqä. Eeqänä ämawqätäunji, Tqä-täuänänqä. Itanğa ämaqä eeqänänji, Sinyqä yeeqä ipu, Tqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘Si Yänänäqñqä-kuiyqä’ tqäpnqäuä. Ii tiinjä etanqiyi. Nätmatqä eeqänänji, Si imäkätnä, itanğa äkinqä Tqä dutanä imäkqanğnä, ätimäutä, tänğanji äyä äwinä.”

5

Bukinqätä, Sipsipqä Meqä Iquenqätä

¹ Zä-hawä iu äpmeñqä iqueqä hipa ämuangisani, bukä hñqu witangi äqunqce. Bukä iinjä iqu quäuqänänqä-qu eä, qu tuwanuä inqñi-inqñisa äqäyäpu, itanğa äkuäpñpu ekuwi. Itanğa ique a yänänäqñqä kiqätätñqce, qu nyunuä taki ändäupu, itanğa kiqä taki bukä iu 7 ändäupu, ämänäyäpu, ekuwinä äqunqce. ² Asä qänğanji, enätqä yänänäqñqä hñqu, manä yänänäqñqä tii tqanji äqunqce. “Ämaqä huiziquau ämawqätäutä, nyunuä takä bukä iu ämänäyäpu equwi, anqñ equvätä ävatätñqce, äsqukä?” ³ I etanji bukä ävatätä, yäpä inqñisa hiñuä qunätñqce, ämaqä hñqu qäukuä yätunä, qua täunä, ä qua yäpä mänqñsanä-qe, mäpmeqä danä eänä. ⁴ Ämaqä hñqu bukä iqueni, ävatätä yäpä inqñisa hiñuä qunätñqä hma etanji, nyi kñuä kuapänä äqämñqce. ⁵ Itanğa ämaqä naqä iquautanä hñqu tii ändqiyä. “Si kñuä maqiyqä panä. Hiñuä qunyä. Laiyonqä Tqu, Jutä iqueqä hueqä-himqeta,* ämiqä naqä Dewiti iquesanä-queqä.† Iqu Iqueqä mäkä-hunqä iquauñi mäñdi ämaunqatätä, itanğa Iqu nyunuä takä bukä iu ämänänqce, equvätä, buki ävatätñqiyä.”

⁶ I dqanğa, Sipsipqä Meqä Hñqu pämä tqäutangi äqunqce. Iinjä Iqu tiinjä-nänqä-queqä. Qu e pizqä äpäkkuwä-nänqä-quwi. Iqu zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä hñqauqui-hñqauquiñä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä awä iqi ätqäminqce. Iqueqä nyuänä hänyenätä, ä Iqueqä hiñuätänji, 7 iquayi. Hiñuä iinjä, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnä, qua eeqänänqä iunqä im-imä ändowatkqä iquayi. ⁷ Itanji, Sipsipqä Meqä Iqu, zä-hawä iu äpmeñqä Iqu-tänjä qäqñqä äpäqce, bukä iqueuä hipa ämuangisa äwinqce ämakqce. ⁸ Iqu bukä ae meqanğa, inğanji nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä iquata, ämaqä naqä 24 iquata, qu Sipsipqä Meqä Iqu-tänjä iqi äpäpu, qonjä äwoktäukuwi. Iqua gitatä, golqä hevqä suakä jinänqä-weqä-tänjä itä, a äqätminjuwi. Jinänqä-weqe, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqeyqä. ⁹ Itanğanji qu apqä änyä-hänqä hñqu tii ätukuwi.

“Si bukä ämetnä, nyunuä takä iu ämänänqce anqñ equvätñä ävatätñqce, äñguänänqä Iqukiyqä. Qu pizqä ae kpäsqanqñwänqä, itanğa Tqä häneqeta qokä-apäkä iu imetnä, Goti Hanjuwä Ique äwikñä-qae, Si äñguä Iqukiyqä. Qokä-apäkä Si mbqä imakñji, qu hueqä-himqä eeqänänqä iutatä, anä-kukñuä eeqänänqä iutatä, huiwä huitanqä-huitanqä änyänquwä iutatä, itanğa qua eeqänänqä iutatä imakñä iquayi. ¹⁰ Si iquauñi, neqä Goti Iquenqä hiqäva-imäkqä imäkqanğnä, itanğa Iqu iquauñqä ämiqä-qu pmetñqänänqä. Itanğa qu qua täu miqäpnunwänqänänqä.”

¹¹ Itanğa nyi hiñuä anqñ äqunqce, enätqä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä hñjä-pmeqä-tänjä iquau, itanğa ämaqä naqä iquau awä iqi ämamäupu ätqäupu, manä tnänqä tqanqä qätä äwikqce. Ynaunqä manä e ätminjuwä iqua, aanjä qäqñ hmanji. Qu aanjä, aanjä kuapänänqä, a änä matäuqänänqä. ¹² Qu e ätqäpiyänğanji, manä tnänqä tiinjä ätminjuwi.

“Sipsipqä Meqä qänğanä pizqä äpäkkuwä Iqu, yoqä naqetä, nätmatqä äñguänänqä, ä näqñqä-pqetä, itanğa yänänäqñqä naqänänqä-pqetä meqñqce, äñguänänqä, ii Qäqueqä. Ga Iqu ämaqä eeqänänqä, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, yeeqä ipu, Iquenqä ‘ännguiqä’ ätäpu, ävätqänjuwä-pqenqce, äñguänänqä, ii Qäqueqä.”

* 5:5 Ipäqäqkä 49:9 † 5:5 Asayä 11:1,10; Itkimäqkä 22:16

¹³ Itanji nyi nätmatqä huitanä-huitanä Goti Iqu imäkkqe, kuknuä tqangä qätä äwikqe. Ii nätmatqä qäukuä haqä yätu äwiñqä, ä qua täu äwiñqä, ññ qua yäpä mänqisa äwiñqä, itanğa eqä-pñä iu äwäkäwängqä-pqä iuä. Ññqä, nätmatqä eeqänänä, eeqänänä iu äwäkäwängqe, qu tiñä tqangä äwikqe.

“Zä-hawä iu äpmeñqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutanji, Iquaqü ‘änguiqä’ eeqänänji ämesinyä, itanğa yoqä naqeu, yeeqä inqeu, yänänäqñqeu, kiqä hea ique-iquenqä manyiyänqä.”

¹⁴ Itanğa nätmatqä häñä-pmeqä-tänä hñquaqü-hñquaqüñä iqua, “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä” tätqätanğuwängga, ämaqä naqä iqua qonä äuktäupu, yoqä naqä äwimiñuwi.

6

Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä iquau equkqänğanqä

¹ Nyi Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä bukä iu ämänñänqä iquautanä hñuiqänä ique, huätä equvqanği äqunğqe. Itanğa nätmatqä häñä-pmeqä-tänä iquautanä hñqu, “Si biyä” ätätäqänğanji, iqueqä quväkitanji qäukuä mmqä ätqä-pa tqanği äwikqe. ² Iiñä äwimitanji, nyi hñuä anği äqunğqe, hosi qäpaiqä hñque äqunğqe. Ämaqä, hosiu äpmeqä iqu, yquakä a qätätanğa, qu mäkitanä ämäwqätäüqä yññai vqanğuwängga, iqu mäkä iunji ämäwqätäütñqä kñuä äme, iqäukqe.

³ Inğanji Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä huizi huätä equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänä iutanä huiziqu, tii tqanği äwikqe, “Si biyä.” ⁴ Itanji, hosi häñesqä hñqu ätimäukqe. Ga ämaqä hosiu äpmeqä iquenji, yänänäqñqä äwikuwi. Yänänäqñqä ii, ämaqeüqä äwqä hanuä pmeqe huätä motaumäüqanğa, iwä ämaqe, quwqä-quwä pizqä päkmbnuwä diñqeuä. Itanğa wänuuä ii imäkätñqe, näpqä-hionaqä naqänänä hñqu, ique äwikuwi.

⁵ Iiñä äqunmitanji anğini, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 3 ique equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänä iutanä huiziqu, tii tqanği äwikqe, “Si biyä.” Itanğa anğni, nyi hosi hiawiqä hñqu timäuqanğa, ique äpmeqä iqu, nätmatqä kuä-sñğumetqä iwäsäüqä hñqu, iqueqä hipa iu a qätätanği äqunğqe. ⁶ Itanji, ämaqä hñqueqä manänänji, nätmatqä häñä-pmeqä 4 iquauä awä iqisanji, tii tqanği äwikqe. “Ämaqe, ymisaniñqä äwa inqñe, si äwätñä, tqä wänuuä imäkiyä. I hitanği ämaqä hiunji hñque wänuuä ipu, mbqä ämepiyi, mbqä ii, kuä-witqä qondä wänqä hmbinä-qe, ä kuä-bali qondä hñjuaqu-hmbinä-qeyä. Itanji si olipqä eqä aowitä, wainqetänji, qui mimäqkä panä.”

⁷ Itanji, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 4 ique equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänä iutanä yäpakä iqu, tii tqanği äwikqe, “Si biyä.” ⁸ Ii äqunmitanji, anği hñuä äqunğqe, hosi kukuatqä hñque äqunğqe. Ga ämaqä hosi ique äpmaminqä iqu, iqueqä yoqe Äpäkonqñe. Itanğa Äpäkonqñenyqe, Hikuapqä anä iqu qänaki äpkqe. Ga iquaqü qokä-apäkä hiqñqä hñquaqü-hñquaqü iwäsäusinyä, hiqñqä hñqueni, pizqä päkiyanqñe, yänänäqñqä äwikuwi. Iquaqü qokä-apäkä iunji näpqä-hionaqä itä pizqä äpäsäsinyä, itanğa iquaqü buayä dä naqänänä ävqumäkäsinyä pizqä äpäsäsinyä, itanğa täñä-yaqä naqänänä äväsinyä, äpäkombñqä imäkäsinyä, ga nanuä hiqiyqä quaetanji, pizqä päkñqä dowasiyänqñyqä.

⁹ Iiñä äqunmitanji anğini, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 5 ique equvqanğa, nyi qokä-apäkä, Goti Iqueqä kukñui a yänänäqñqä äqätpu awä tqanğuwinqe qu pizqä äpäkkuwä iquauqä quuvqe, hiqäva-qäyqä ttawä yäpä iqi pmetanğä äqunğqe.

¹⁰ Quuvqä iinä iqua, zäaqä tnänä tiñä ätmiñuwi. “Nätmatqä eeqänänä iquauqä Naqä Iquki, Si hñqutä enqä-panä manä, Tqä-täuänänä Iquki, itanğa Tqä suqe, aanä naqä-qakuiqä. Si ämaqä qua täu äpmeñuä iquau, kuknuä ämitänä, neyaqä häñeqänqä kima wisñä diñqe, ne Sinyqä hñui, squänğanqä äqänänä pmetatunqäwä?” ¹¹ Iiñä tätqätanğuwängga, qokä-apäkä iunji ämuasmänqä qäpaiqe, hñqunä-hñqunä äväpu, tii ätukuwi. “He hapä wänqä hmbu-ganä pmapiyä. Ämaqä hesä, mäkä-hunqä iqua epäkkuwä-pa, iqua heqä wänuuä anä itqänuäwä iquautä, heqä tta-tñquäkäutä pizqä päkñqäüä. Iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu atänuuä ae ekqeä. Itanğa qu iquauñi, pizqä ae äpäsqanğuwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu heqä häñeqänqä kima väniqe.”

¹² Itanji Sipsipqä Meqä Iqu nyuñuä takä 6 ique equvqanğa, nyi nätmatqä tiñä timäuqanği äqunğue. Quaetanji, eekä naqänänä itä, mäptqe we maunqä, heawiqä ätimäutä, itanğa qanui aanä häñesqä, häñeqä enqä-panä imäkñğqe. ¹³ Qätäqueqe, yuñuä zä-eaqe hiaqusqä ämitä, kiqä häukui qua mäñi äpäkñqä-pa, qäukuä yätutanji e äpäkñguwi. ¹⁴ Qäukui, yquvanä äkuäpiquwä-panä iinji, kuäpiqanğa, qoqonitä, qua eqä huväkiyitä, quwqä anji äväma, nändi-nändi tqäwäwqanğä äqunğqe. ¹⁵ Itanğa

qua iutanjä ämiqä naqä, ämaqä yoqä naqä-tänjä, ä mäkänqä ämiqeutanjä naqä iquau, ämaqä mbqä-tänjä, nŋ ämaqä yänänänqä-tänjä iquau, wäunjä-wiyqä hinginjä, ä ämaqä huiziquauqä yäpä iqi mäpmeqä ijuwä iquau, qu eeqänäni, hikä hovqä imä äpmpu, qoqonjä naqä hikä qäyätanqä iu zä äpmakäukuwi. ¹⁶ Lu äpmakäupiyita, qoqonjä iquauŋqätä, hikä iquauŋqätä, tääqä tii ätmiŋuwi. “Ne zä-hawä iu äpmenqä Iqueuä hipenjuŋqätä, Sipsipqä Meqä Iqueqä äwqä tnänjŋqätä, zä äneŋqä-qae, he ne zä näpatqäpiyvä. ¹⁷ Ii tiinjä etanŋi. Hiunji Iquauyiqä äwqä tnänjä imäkäsinyä, qokä-apäkä iu kimanjä quvqä ävqe, ii tänŋa ae täsä äpqiya. Ga Iquauquiwä yänänänqŋe, huätä ätasämäutä äŋguä pmetŋqe, tqukä?”

7

Israitqä iquautanjä 144,000, Goti Iqueqä hiŋqä ämakuwiŋqä

¹ Iinjä ae äqunmitanjä, nyi ynaunjqä hŋquaqi-hŋquaqi qua hituŋuä hŋquaqi-hŋquaqi iu tqäutanjä äqunqŋe. Yunuä tutqä qäpu mäqunquä yätŋqŋe, iqua yunui hituŋuä hŋquaqi-hŋquaqi timäuminŋeuni, a äqätpu ätqäuminuwi. ² Ynaunjqä iqua quaeät, eqä-pŋjutä, qui imäkŋŋe, Goti Iqu yänänänqŋe ae äwikqe. Iinjä äqunmi huizi, ynaunjqä hŋqu mäptqä timäuqä bu ävämeqe, nätmätqä Goti Hänjä Äpmenqä Iqueqä hiŋqä imäkqe a äqätqä äyapkqe. Itanŋa iqu ynaunjqä hŋquaqi-hŋquaqi iquauŋi, tääqä yänänänqŋe tii ätukqe. ³ “He qua iu, eqä-pŋjä iu, itanŋa zä iu, qui maqänä mimäkqä pambiyä. Ne neqä Goti Iqueqä hiŋqŋe, Iqueqä wäunjä-wiyqä iquauä hipenjuä iu ganä qiyeqanŋua, ga qänakŋi, he nätmätqä qui inŋa imäkqäpŋqä.”

⁴ Iinjä äwimitanjä, qänakŋi nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä hiŋqä ämakuwiu atäunjä ikuwiŋqä qätä äwikqe. Qokä-apäkä, hueqä-himqä Israitqä iquesanjä eeqäpnänjä iquauä awä iqisanjä, hävemnäqŋä, 144,000 atäunjä ikuwi. ⁵⁻⁸ Iinjä etanŋi hueqä-himqä Jutä iquesanjä 12,000, Lupenä iquesanjä 12,000, Geli iqueui 12,000, asi Aseli iquesanjä 12,000, ä Näptali iqueui 12,000, Mänasa iquesanjä 12,000, nŋ Simiyonä iquesanjä 12,000, Lipai iqueui 12,000, Isäka iquesanjä 12,000, Seplonä iqueui 12,000 inä iqäpiyi, Josepä iquesanjä 12,000, itanŋa Benjämenä iquesanjä 12,000, iqua Goti Iqueä hiŋqŋe ämakuwi.

Ämaqä kuapänänjä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminuwiŋqä

⁹ Ii äqunmi qänakŋi, hiŋuä anŋi äqunqŋe, ämaqä kuapänänjä hŋqua, zä-hawä iqueuä hipenjuä iqisä, ä Sipsipqä Meqä Iqueä hipenjuä iqisä, tqäutanjä äqunqŋe. Ämaqä iinjä iunji, ämaqä hŋqu a änä matäuqänänjä hävemnäqŋe. Iqua qua eeqänänjä iutatä, hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, ä huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuä iutatä, nŋ anjä-kukŋuä eeqänänjä iutanjä iquayä. Ga ämuasmänqŋe, quäuqä qäpaiqä ämuasmämbu, quwqä yeeqä motquapŋqe, zäwqä tuwä hiiki a qätätanŋä äqunqŋe. ¹⁰ Qu iinjä ätqäupiyänŋanji, manjä yänänänqŋä tii ätmiŋuwi. “Neqä Goti, zä-hawä iu äpmenqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, anŋi inetmesinyä, äŋguä pmetuŋquä inemäkiyi, Iquaqunänjqä.”

¹¹ Itanji ynaunjqä eeqänänjä iqua, zä-hawä ique, nätmätqä hänjä-pmeqä-tänjä iquau, ämaqä naqä iquau, awä iqi ämamäupu ätqäpiyi, itanŋa qu zä-hawä ique hiŋuä äqumbu, qonjä oesäpu, hipenjuä qua bu eäpu, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminuwi.

¹² Qu ii ipiyänŋanji, tiinjä ätmiŋuwi.

“Ii naqä-qakuia. Ne neqä Goti Iquenqä yeeqä aanjä hävemnäqŋä itanä, Iqueqä yoqä naqe, awä tatanquänänjqä. Iqu kŋuä äŋguä iwäsäuqä-tänqŋe, ga ne Iquenji, ‘änŋuicqä’ ätuätanä, itanŋanji Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuquatuŋquänänjqä. Auqä, Iqu Aanjä Yänänänqŋä-qu eä, eeqänänjä iu Miqä-queyqä. Hea ique-iquenji, nätmätqä eeqänänjä tä, ii Goti Iqueqänänjqä. Aanjä naqä-qakuia.”

¹³ Iinjä tqänŋuwänŋa, ämaqä naqä iquautanjä hŋqu, yatŋqä tii änyikqe. “Qokä-apäkä ämuasmänqä qäpaiqä ipnäjuwä tä, ii tqukuakä? Qu äŋgisa äpquwäwä?”

¹⁴ Iinjä dqanŋa, nyi tii ätukqe. “Naqä iqukiyä, si tqä-täuä näqŋqä eänjinyä.”

Ga iqu tii ändkqe. “Ämaqä tä, qu hanjä-iqä, tänjä-huŋqä naqänänjä* ämpu äpmaminuwa iuta äpquwä iquaeqä. Ga quwqä ämuasmänqŋe, Sipsipqä Meqä Iqueqä häneqeu, qäpaiqä imäkänätŋä asnjä äqäyätqänjuwä iquaeqä. ¹⁵ Iinjä dutanji, qu Goti Iqueqä zä-hawä hipenjuä iqi ätqäuänjuä. Qu hiunjŋgatä, heatqänŋatä, Iqueqä anjä iu äpmapu, Iqueqä yäpä iqi pmetanŋä, Iqu Iqueqä zä-hawiu äpme, quŋi ämitqänä. ¹⁶⁻¹⁷ Sipsipqä Meqä zä-hawiuŋi awä iqi äpmenqä Iqu, quwqä Ämiqä äpme, iquauŋi eqä esquä hea ique-ique äŋqä dunqä ätuma wänŋiyä. Itanŋa Goti Iqu, kŋuä äpakä maqiyqä ipŋqä, quwqä hiŋuä eqä ye esänŋiyä. Iutanji buayä dä miqä ipu, quwqä quväki yäkänjä miwiyqä itä, mäptqetä, nätmätqä tnänjitä, tnänjä miwimäkqä yänŋiyä.”

* 7:14 Matiu 24:21

8

Sipsipqä Meqä Iqu, nyunüä takä yäpākä ique equkqānganqä

¹ Itanjanj Sipsipqä Meqä Iqu nyunüä takä 7 ique equvqanga, qäukuä yätunji imāngnqenqä hmbu tii imānminqce. ² Itanji qānaknji ynaunjqä 7, Goti Hanjuwä Iqueä hipenüä iqi ätqäuminuwä iqua, hääwä 7 hjqqua meqanqä äqungqce.

³ Iinj qunätanqa, ynaunjqä hnjqu äpāqce, suakä ängüä sisnyanjä weninqä golqä häkä a äqätä, hiqäva-imäkqä ttawä-tānjä qäqiqi ätqepkqce. Qu ynaunjqä iquenji, sisnyanjä-weqä aanjä kuapänä äwikuwi. Iqu nātmatqä iitä, Goti Iqueqä qokä-apākä eeqänänjä iuqä tääqä tqetä qäsä, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueqä zä-hawä iqueä hipenüä iqi ätqäunqce, hiqäva imäkätqä äwikuwi. ⁴ Ga jinanjä-weqä ängüä iinjitä, Goti Iqueqä qokä-apākä iuqä tääqä tqetä, ynaunjqä iqueqä hipa iutanji, Goti Iqueä hipenüä iqinyqä äminmä äyminjiyi. ⁵ Itanji ynaunjqä iqu, tä hiqäva-imäkqä ttawä iunji ioätä, jinänjeweqä hevqce eoquteqce, qua bu ätnämäueqäkqce. Iqu ae ätnämäueqanqanji, qäukui mmqä ätätä, kākāqä naqänänjä äpneqetanji, qaquvqetanjä we-hunqce, im-imä äqiyändakqca uwqanqa, quae eekä ikqce.

Ynaunjqä 4 iqua, quwqä hääwi, hääwä ätkuwinqä

⁶ Ga ynaunjqä 7 hääwä a äqätminuwä iqua, hääwä tñqä näwinyä imäkminuwä. ⁷ E imäkmbiyitanji, ynaunjqä kinqanänjä iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, hiwiyä häukuitä, tetä, häñeqä ique yuqui-yaqui imäkmbiyi, qua bu äpāknguwä. Qu quaetä, zä eeqänänjä-pqä iunji hñgininjä ängqce. Ga qätaqä hioätqä-pqce, te eeqänä ängqce.

⁸ Itanji ynaunjqä huiziqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqāngqa, nātmatqä qoqonjä, naqänänjä tä-tānjä enqä-panjä iinjä hnjqu ätimäutä, iqu eqä-pñjä bu äpākñqce. Qu eqä-pñjä hñquaqu-hñqce iwäsekuwä iquautanjä hñqenji, häñeqä ätuekqce. ⁹ Ga qu nātmatqä eeqänänjä eqä-pñjiu häñä äpmeñuwä ii-pqce, hñquaqu-hñqce iwäsekuwä iutanji, hñginji eeqä äpākonguwä. Asä yimba ii-pqce, hñquaqu-hñqce iwäsekuwä iutanjä hñquesanji, qui imäkñguwi.

¹⁰ Iinj ae äqunmi huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, qätäqueqä naqänänjä, hiqi-tä äyänätñqä-panjä hñqu, qäukuä haqä yätuta äpākñqce. Inqanji qu eqä eeqänänjä hñquaqu-hñqce iwäsekuwä iutanjä hñginjitä, eqä esquä iquautanjä, qätäqueqä iqu haqeci äpākñqce. ¹¹ Qätäqueqä ii äpākñqä iqueqä yoqce, “Marasinqä Zä-iqä Iqueqä.” Itanqa eqä, qätäqueqä e äpākñqä iqua, marasinqä aanjä zä kuapänä iqä ii ätimäukqce. Ämaqä kuapänänji, eqä iquau änganquwāngqa, eqce, quwqä äwqce häkiyä yäqiyqanqci, qu äpākonguwä.

¹² Iinj ae äqunmi, enätqä 4 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, tiinjä ätimäukqce. Qu mäptqce, qanuii, itanqa qätäqueqä eeqänänjä iutanji, hñquaqu-hñqce iwäsäupu, hñginji qui imäkkuwi. Itanji mäptqä iquä, qanüä iquä, iquaquiyqä äyänqanqanji, hñqanji mäyänqä iminjyi. Itanqa qätäqueqä iqua-pqce, hñginji mäyänqä iminjwi.

¹³ Ique äqunmi huizi, ymäuäkä naqänänjä hñqu qäukuä awä iqä ävāwa päwqanqci äqungqce. Iqä ävāwa äpäwätäqanqanji, manjä yänänäqñqä tii tqanqci äwükqce. “Qokä-apākä qua bu äpmeñuwä iquenä, oänä, oänä, oänä!” Ynaunjqä huizi hñquaqu-hñqenjä iqua, quwqä hääwi hääwä tqanquwāngqa, hanjä-iqä naqänänjä qokä-apākä iu äwimenqiyä.”

9

Ynaunjqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹ Itanji enätqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, nyi qätäqueqä hñqu qäukuä haqä yätuta ävāma, qua täu päkñqanqci äqungqce. Itanqa qu iquenji, qua hovqä täpāunüä maeqä iqesanjä qñqanjä hutäuqce äwikuwi. ² Qñqanjä hutäuqce ävqanquwāngqa, iqu hovqä iinjä ique hutäuqanqa, suakä, tä naqänänjä ikeqanqä ätimäuqä-pa ätimäukqce. Itanqāngqa suakä hovqä iinjä iqesä ätimäukqä iqu, mäptqä ique qaquvqä enqä-pa äkiptaqiyätä, hea iwimäkkqce. ³ Itanji, penüä kuapänänji, suakä ique ävāma, yänänäqñqä qänjuekätä iquauqä enqä-panji ämapiyi, qua iunqä äwekuwi. ⁴ Itanji penüä iquauñji, tii ätukuwi. “He qoä-qamqä, zä-yäungüä hioätqce, yuuwä matäuqä pambiyä. Oeyä. He yuuwä täupñqce, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä atäunüä iñqce, quwqä hipenüi maqñqä iñqä iquauñä imäkpiyä. ⁵ He ämaqä iinjä iquauñji, qanüä 5 täñä-hunqä ävāpiyä-qe, pizqce mapäsqä pambiyä.” Itanqa penüä iqua, im-imä äwāpu, täñä-hunqä äwiminuwä, ii qänjuekätä ämaqce täñä-hunqä ävquwä enqä-panji. ⁶ Ämaqce

* 8:13 Itkimäkqä 9:12; 11:14

iinjä wimeqanjanj, qu äpäkönqänqä qävqä ipiyä-qe, mapäkonqä ipnuwi. Qu äpäkönqä iinjä, aanjä kuapanä äwinqangqä-qe, äpäkönqä iqu qujqe, zä wäniqe.

⁷ Nyi penüä iquauñi, hinüä tiinjä-nänjä äqujqe. Qu hosi iqua enqä-panjä, mäkanqä näwi imäknganqä, ga quwqä nyuänjuñi, golqä yñja enqä-panjä ämäupu, itanqa quwqä himä-hiqumuani, ämaqä änyäjuwä-panjä iinjä änyminjuwi. ⁸ Itanji quwqä de, apäkä iuaugä dä enqä-panjä iinjä äupu, quwqä hiquanj, laiyonqä iqua äwijuwä-panjä iinjä. ⁹ Itanga quwqä quikui, nätmätqä ipññqä woyqä enqä-panjä iinjä eä, quwqä huqe, ptäptäukuä äqäyäpiyi, kalisi kuapanänjä, hosi iqua mäkanqä qanjä tnänjä eyqiyämeqanqa, äkakä äqänqä-panjä iinjä. ¹⁰ Itangqänqa iquauqä häwqetä, yänjä marasinqä tänjä-huñqä quwqä vqetäni, qänjuekäta iquauä enqä-panjä iinjä. I etanji, quwqä yänänäqñqä, qokä-apäkä iu tänjä-huñqä quwqä, qanüä 5 wipñqe, ii quwqä häwqeu äwinä. ¹¹ Iquauqä naqä ämiwiyqä äpmenqä iqu, ii enätqä qua hovqä täpänjuä maeqä iquesanä iqueyqä. Ga Israitqä iquauqä anä-kukñuä iunji, enätqä iquenye, 'Abätönäü' änyuätkuwi. Itanga Grikä iquauqä anä-kukñuä iunji, 'Apoliyonä' änyuätkuwi. Yoaqä iquaquiyqä qakui, 'Qui Imäkqä Iqueyqä'.

¹² Itanga hanjä-iqä naqä hinjuiqänjä iqu qäpu eqäqe, qätä nyipiyä. Hanjä-iqä naqä hñquaqu qänaki yqänä äquvepänqiyä.*

Ynaunjqä 6 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹³ Itanji ynaunjqä 6 iqu iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, nyi manjä hñqu qätä äwikqe. Manjä tqe, golqä hiqäva-imäkqä itwä, Goti Iqueä hinüä iqi äwinqä iqueqä komqä-hänyeñä hñquaqui-hñquaquinä iquautanjä yäpä iqisa tqanji äwikqe. ¹⁴ Manjä iqu enätqä 6 hääwä qätätanqä iqueni, tii ätukqe. "Enätqä hñquaqui-hñquaquinä, eqä naqä Yupretisiu guä äqäyambu äpmenjuwä iquauñi, huätä iwäsqiäwatiyä." ¹⁵ Enätqä iinjä iqua, "Hiunjinqä, qanjuinqä, quväukuinqä äknjanqätiyä" tpu, näwinyä imäkmbu, äpmanjuwi. Manjä iqu iinjä tquanqa, iqu enätqä hñquaqui-hñquaquinä iquauñi, qokä-apäkä iunji, hñquaqu-hñque iwäsäupu, iquautanjä hñqueni, pizqä päkññqä diñqe, iwäsqäyätukqe. ¹⁶ Itanga quwqä mäkä-iqä hosiu äpmaminjuwä iqua, aanjä kuapanä, 200 miliyanqä äpmaminjuwinqä qätä äwikqe.

¹⁷ Itanji wätqä enqä-panji, hosi iquatä, ä hosiu äpmanjuwä iquatäni, quwqä suqe, nyi hinüä tiinjä äqujqe. Iqua niqñqä woyqä quwqä quikui ämänänminqe, hui häñesqä, hui heawiqä, ä hui hiuisqe. Hosi iquauqä nyuänji, laiyonqä iquauqä nyuänjä-nänjqä. Itanga, teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änatñqeu, eeqänänjä iqua, quwqä manjita ätimäwa äuminjuwi. ¹⁸ Itanga nätmätqä ququvqänänjä hñquaqui-hñqueni iqua, ämaqä kuapanänjä, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iquautanjä hñqueni, pizqä äpäkkuiwi. Ii teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änatñqe, hosi iquauqä manjita ätimäwa äukuwä iquayä. ¹⁹ Itanga hosi iquauqä häwqe, nyuänätänjä qämäkä-nänjä eä, ämaqueñi iitä yuuwä ätäminjuwi. Quwqä yänänäqñqä, manjutä, häwqetä, äwäminqe.

²⁰ Ämaqä huizi, nätmätqä ququvqä hñquaqu-hñqueni iquautanji, mäpäkonqä iminjuwä iqua, qu nätmätqä quwqä hipaitä imäkminjuwä iunji, tuwä mäwiyqä, äwqä yqänä äwiminjuwi. Auqä, qu dnjä ququvqä iquauqä yoqetä, goti quanqä iquauqä yoqetäni, haqeu ämamäupu, qonjä woktäuqe, mäwquatämäuqä iminjuwi. Goti quanqä golqeu, silpaiu, brasiu, hikiu, zeu, ga nätmätqä iinjä iqua, qu hinüä-tänjä, qätä-tänjä, qanjä uwqä-tänjä-qua hmanji. ²¹ Ämaqä hänjä yqänä äpmanjuwä iinjä iqua, ämaqä huizi iu pizqä äpäsäpu, paaqä imäkäpu, ä huiwä yanjä hinji änyäkipu, itanga nätmätqä quwä hinji ämayäkäminjuwä-qe, anji kñuä äkunmäknäpu, suqä iinjä iquauñi tuwä mäwiyqä iminjuwi.

10

Enätqä hñqu, bukä wänqä hmbu, Jonä iqu änatñqä äwikqenqä

¹ Nätmätqä iinjä iqua ae äpäwqanqa, nyi enätqä yänänäqñqä hñqu, qäukuä haqä yätuta quvepñanji äqujqe. Iqueqä huiwä iunji, qaquvqä patññqä, itanqa wäpinyiqukuä iqueqä nyuänjä iu okäkasänminqe. Iqueqä himä-hiqumuani, we-huñqä mäptqä enqä-panji ätä, ga iqueqä yukä iquaqu tä sqä enqä-panjä iinjä. ² Ga iqueqä hipa iunji, bukä wänqä ävatñqä hmbu, a äqätqä quvepñanji äqujqe. Äquvepätanji, iqueqä yukä ämuangisanji, eqä-ññä haqeu äui, qunamäuqänqisanji, quaeu äuminqe. ³ Itanji iqu aanjä manjä yänänäqñqä, laiyonqä zäaqä ätqä-pa, e ätkqe. Iqu manjä yänänäqñqä tqanqa, inganji qaquvqä 7 iqua äwesäupu, kukñuä ätkuiwi. ⁴ Qaquvqä 7 iqua äpnapiyi, kukñuä qäpu tqanguwänqa, nyi kukñuä iinjä, tuwanjuä qämätmä

* 9:12 Itkimäkqä 8:13; 11:14

iminqe, qäukuä haqä yätutanji, manä hñqu tii tqanji äwikqe. “Qaquvqä 7 iqua kuknuä ätquwinqe, tuwanui maqiyqä panä. Tqä knuä iunä äkiyänä.”

⁵⁻⁶ Iwä enätqä qonjqä eqä-pñiutä, quaeutä äuitanji äqunqä iqu, kuknuä hñqu guä mäsaueñqe, iqueqä hipa ämuangisañi qäukuä haqä yätu eätä, Goti Aanä Hänä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yoqe ätkqe. Ii Goti qäukuä iu, qua iu, eqä-pñä iu, nätmatqä eeqänänä iu äwinuwä ii imäkkqenqe, Iqueqä yoqe, i ätkqe. I ätätqänqanji, tii ätkqe. “Tänqanji Goti Iqu hinuä äqänä mäpmeqä inqiyä. Hea qäpu eqiyä. ⁷ Nätmatqä Goti Iqu imäkaniqä inqä zä eminqe, Iqueqä wäunuä äwiyäpu, kuknuä hinuä-tqä iquau ätuminqä-pa, qänakñi ynaunjqä 7 iqu häawä tätñqä iqanqutqänqanji, nätmatqä iñji, naqä-qakuä timäutñqä, imäkaniqe.”

⁸ Ga nyi manä qäukuä haqä yätuta tqanji äwikqä iqu, anqinji tii ändkqe. “Si äwätinä, bukä enätqä eqä-pñiutä, qua iutä ätqäunqä iqueä hipaeu ävatnä äwinqe, motayä.”

⁹ Iñj dqanqä, nyi enätqä iquenqä äumi, iqueni, “Bukä wänqä ipu nyi dapiyä” ätukqe.

Ga iqueuä kima npi-mändanji, tii ändkqe. “Si bukä wänqä täpu, ämändautnä äänyä. Ga si ämändaunji, tptawä äsätinä ändqe, knjuä enqä-pa äwi iqanqä-qe, änguneqäsqä äwqä bu ämnäqetani, anqinji kanqä enqä-pa zä-yänqiyä.”

¹⁰ Iqu iñj ae ändqanqä, nyi bukä iñjipu, iqueä hipaeuta ämotaumi, qe ängqce. Ga nyi änganqä, nyaqä manjuñi, knjuä enqä-pa äwi ikqe. Iwä ae änguneqäqanqä, äwqä mändanji zä ikqe.

¹¹ Inqanji qu tii ändkuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, nätmatqä qokä-apäkä kuapanänjä huiwä huitanä-huitanä iuta, anä huitanä-huitanä iu pmeqä iuta, anä-kuknuä huitanä-huitanä tqä iuta, itanqä ämiqä naqä kuapanänjä iuta timäuninqenqä awä suiyä.”

11

Goti Iqueqä kuknuä awä suiyqä iquaquinyqä

¹ Iwä hñqu nyinji, “Si ävauätinä, Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäqkä anjitä, hiqäva-imäqkä ttawitänji, kiqä naqenqä iwäsävä” ändätä, iwäsäuqänqä yäqkä hñqu ändapätä, tiñj-pqe inä ändkqe. “Ae iwäsäunji, qokä-apäkä iqi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäupjqä qonjä äwoktäutqänuwä iquauñi, a tävä. ² Iñj itnänqanji, si Goti Iqueqä hiqäva-imäqkä anä ämätnänqä ququawä yäpaqä mänggisani, miwäsäuqä pa, hinuinä qunyä. Ii tiñj etanji. Ququawä iqu ämaqä Goti Iquenqä änyä maqñqä eänuwä iquauqä eä, ga qu Goti Iqueqä anä-himqä iqueni, quwqä äwinqä dutanä qui imäkäpu mitqätanqpi, qanua 42 päwäniqeqä. ³ Itanji ämaqä nyaqä kukñui awä jiyñqä hñquaqui yänänäqñqä vqanqä, iquaqu huäqä-hunqä ämuasmänqce äyäunyä, kuknuä hinuä tätqätanqisi, hiunji 1,260 iqua* päwäniqeqä.”

⁴ Ämaqä iñj iquaqu zä-olipqä iquaqutä,† itanqä hiqi-tä-tqäuwä iquaqutä, qua eeqänänjä iuqä Aanä Naqä Iqueqä hipenüä iqi ätqäunuwä enqä-panji. ⁵ Ga ämaqä hui iquaqui ququwqä itquenätpu iqanqppqe, te iquaquiyqä manjita ätimäwanji, mäkä-hunqä iquauñi tä ganquti, qu äpäkombnuwi. ⁶ Iquaqu kuknuä awä jiyñqänqanji, qäukuä yätutanji piyä maqiyqä yätñqä imäkinyñqe, yänänäqñqä-tänjä-quaquiyi. Itanqä eqä häneqä-tänjä imäkinyiyänqätä, nätmatqä quvqä qua täu qui imäkinyiyänqätänji, yänänäqñqä-tänjä-quaquiyi. Iquaqu nätmatqä iñj di, iquaquiyqä äwinqetanä imäkinyiyi.

⁷ Iwä iquaqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui qäpu tqanqiyänqanji, nanuä hiqiyqä hñqu qua hovqä täpänunä maeqä iuta äyapäqe, iquaqutä mäkä humbnuwi. Iquaqu iqueni yänj mäwñqä iqanqisi, pizqä päsaniqe. ⁸ Iquaqu pizqä päsqanqä, iquaquiwä huiwä pizqe, anä-himqä naqä‡ iutanä huänqä iqi witäniqe. Anä-himqä iquenyqe, kuknuä ktqä “Sotomätä Isipätä enqä-paniqä” ätkuwi. Iqinji, qänqanä iquaquiwä Naqä Ique, qu äpäsapu, zä-huätati äuekuwä iqiyqä. ⁹ Hiunji hñquaqu-hñqce, itanqä huizi iqueä, hiunji quemisqä iunji, ämaqä huiwä huitanä-huitanä nyqä eeqänänjä iutanä, hueqä-himqä eeqänänjä iutanä, anä-kuknuä eeqänänjä tqä iutanä, itanqä qua eeqänänjä iutanä iqua, qu iquaquiyqä huiwi, ämaqä hñqua ämepu qua qäyä pteñqe, ‘ññqä’ mätquä, hinuinä äqumbu pmapnuwi. ¹⁰ Kuknuä awä suiyqä iquaqu qokä-apäkä qua iu äpmenjuwi, tänjä-hunqä quvqe ävätqänjiyä iutanji, iqua, iquaqu e päkonqanqiyinqe, ewiqä ätäpu, nätmatqä yeeqä vqce, yanä imbnuwi.

* **11:3** Qanuä 42 iquata, hiunji 1,260 iquatänji, asänänji. † **11:4** Sakätiyasi 4:2-14 ‡ **11:8** Näqnqätänjä hñqua tii ätätqänä. Jonä iqu anä-himqä hñqenqä naqä-qakuä matqä ikqe. Iqu ämaqce quuvqä maeqiyqä ipu, suqä quvqä imäkäpu, Goti Iqueni hñgisänä itquetqätanquwinqä kuknuä ktqä e ätätä äqäqce.

¹¹ Nyi tiinjä-pqe wätqä äqungqe. Hiunji hñquaqui-hñque ae äpawqangani, hiunji huizi iqueä hiunji quemisqangani, Goti Iqu iquaquinyqä yuñuä hññä anqu ävauquumatqe, ändowatqanğa, iquaqu ävauäsinyä pämä ätqäukiyi. Ämaqe, hinuä ii äqumbiyi, zä aanjä naqänänjä ikuwi. ¹² Iquaqu ae ävauvi, manñ hñqu qäukuä haqä yätutani, ti tqanğı äwikiyi. “Qe täqinğä yapinyqä.” Inğanı iquaqu qaquvgeu, qäukuä haqä yätunğä yqangiyänğa, iquaquiyqä mäkä-hunğä iqua hinuä äqunäwatkuwi. ¹³ Asänğanı, eekä naqänänjä hñqu iıqe, anñ-himqä 9 iquau hinuinä äqunätä, hiqñğä huiziquenı qui imäkkqe. Inğa qänğanı, eekä naqänänjä ikqä iqu, qokä-apäkä 7,000 ättqäkqe. Qokä-apäkä huizi iqi äpmaminuwa ii, zä kuapanä wiñganğa, Goti qäukuä haqä yätu äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

¹⁴ Qätä nyipiyä! Hanñ-iqä tqaqu qäpu eqanğa, itanı huizi iqu timäutñqe, qäqi-ıciyqä. §

Ynaunğä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenğä

¹⁵ Itanı enätqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanğa, inğanı qäukuä haqä yätutani manñ hui yänänäñğä tiñjä ätkuwi.

“Qua eeqänänjä iu miqe, neqä Naqä Iqueqätä, Iqueqä atäunuä ätekqä Kraisi Iqueqätänjä, näweqä ätimäuqiyä! Itanğa Naqä Iqu hea ique-ique miqänıceqä.”

¹⁶ Itanı ämaqä naqä 24, Goti Iqueä hinuä iqi zä-hawiu äpmeñuwa iqua, qonñ äqutasepäpu, Iqueä yoqe haqeu ämamäupu, ti ätukuwi.

¹⁷ “Aañä Naqä Iquki, Si Goti Yänänäñğä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyqä. Si tänğa äpmeñä, qänğanä äpmaminä Iqukiyqä. Si Tqä yänänäñğä naqe ae ämetnä, ämitqänñqe, ne ‘änğuiqä’ äktqunä. ¹⁸ Ämaqä Sinyqä änyä mañğä eänjuwa iqua, äwqä tnänjä imäkañguwa-qe, Tqä äwqä tnänjitä, hea qäyunänjitäni, ae ätimäuqeğä. Tänganı ämaqä ae äpäkonguwa iquauñi, kukuñä mittñqänğanıqä. Itanğa-pqe, Tqä wänuñä äkiyäpu, kukuñä hinuä-tqä iquauñitä, qokä-apäkä Tqänğä atäunuä ae ikñä iquauñitä, ämaqä zä ipu Tqä yäpä iqinyä äpmeñuwa yoqä-tänjä, ä yoqä maeqä iquauñitä, quwqä kima ävätnä yeeqä iwimäktñqänğanıqä. Iwä, ämaqä qua qui imäkätqänjuwa iquauñi, qui imäktñqe, tänğa täsuwänä.”

¹⁹ Ämaqä naqä iqua, kukuñä iñi ae ätqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqueä anñ qäukuä haqä yätu ämätññqe, qñqanñ hutänğanğa, itanğanı qu Goti Iqueuä kukuñä guä-mäsänğä ipñä iqu hinuä qumbñğä, ätnänjä iqi ätqäuminğe. Itanğa qaquvqetanñ we-hunğe, im-imä ändakka weqanğuwänğa, häñğä naqänänjä ätimäutä, qaquvqe osqanğa, quae eekä itä, piyä hiwiyä häkuätänji, kuapanä äpäkñğqe.

12

Apäkä iynqätä, qämäkä naqänänjä iquenqätä

¹ Itanğanı nyi ktqä nätmätqä yäunuä iqä hñqu, qäukuä haqä yätuta tii timäuqanğı äqungqe. Ii apäkä enğä-pañiyi. Iiyqä ämuasmänğä enğä-pañi, mäptqe ktqä pmuätäutanga, qanjuä-pqä iqu, iyyqä yukä yäpä iqi pmetanğa, qätäqueqä 12 iqua, iyyqä nyuänjä iunı, yñña enğä-pañä ämäuä äpmaminğe. ² Apäkä äwqä-tänjä ii, ymeqä nyuätñğä itäqänğanı, tänjä kinñ wunğanı, zääqä naqänänjä ätmñqe.

³ Itanı ktqä nätmätqä yäunuä iqä huiziqu, qäukuä yätuta tii timäuqanğı äqungqe. Qämäkä häñesqä naqänänjä hñqu äwäminğe. Iqu nyuänjä 7 inğä-qu eä, ga kiqä nyuänjä iquautanı, nyuänjä komqä-hänyenjä 10-tänju eminğe. Itanı nyuänjä eeqänänjä iquauñi, ämiqä iquauqä yñña enğä-pañi äpmakäuminğe. ⁴ Kiqä häwqe, qäukuitanñ qätäqueqä kuapanänji, qua täunğä äqutäsitäumepkqe. Qätäqueqä hñquaqu-hñquenñ iquautanñ hñquaquñi, hinuinä äqunätä, hñquesanı qua täu äpäkñguwi. Itanğa qämäkä iqu, apäkä ymeqä nyuätñğä iqanğqä iyyqä hipenjuä iqi ätqäuä, iqu, ii ymeqä ae äyä nyquanğa, änätñğä äqunä ätqäuminğe.

⁵ Ga apäkä ii ymeqä e änyuekqä iqu, ii ymeqä yäkqä woyqä a äqätä, qokä-apäkä eeqänänjä äpmakäwänjuwa iu mitñqe, Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ikqä iquwi.* Apäkä ii ymeqä ae äyä nyquanğa, qu iquenı haqä yätunğä maqänä äma epiyi, Goti Hanjuwä Iquenqätä, Iqueqä zä-hawä iunqätä ätuma äukuwi. ⁶ Iu ätuma uwqanğuwänğa, apäkä ii anñ avñğqä imñğä zä äukqe. Ga iñiñi, qu iñi ämipu, ymisanñ äväpu, itqätanğı, hiunji 1,260 päwätñğä iñqe, Goti Hanjuwä Iqu anñ ae imäkekqe.

Qu qäukuä yätu mäkä äunguwinğä

⁷ Itanğa qäukuä haqä yätutani, mäkä naqänänjä tiñjä ätimäukqe. Maikoli† iqutä, iqueqä enätqä iquatänji, qu qämäkä naqänänjä ique päsqanğuwänğa, ga qämäkä

naqänänjä iquä, iqueqä enätqä iquatäni, mäkä kima ikuwi. ⁸ Ga qu mäkä kima i ikuwi, yänänäqngqä maeqä epu, mäki homä ikuwi. Iinjä iutani, qu qäukuä haqä yätunji mäpmeqä ikuwi. ⁹ Itanji Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, qämäkä iqueni, qua täunqä ämatnämeqkuwi. Ii qämäkä qängatqä qu, “Setänä, ämaqeu kuknuänqä ätuma uwqä iqueyqä” änyuatminuwi. Iqu qokä-apäkä qua täu äpmakäwänuwä iunji, quangä tqüä iqueyqä. Qu ique qua täu ämatnämeqäpiyänqani, iqueqä enätqä iquaujä-pqe qäsä ämatnämeqkuwi.

¹⁰ Itanji qäukuä haqä yätutani, nyi manä yänänäqngqä hñqu tii tqangi äwikqe.

“Tängani, Goti Iqu Yänänäqngqä-tänä-qu eä, angji ae inätmetä, Iqunä ämäneyätngqe, ii ätnänä iqi ae ätimäuqi. Itanqa ämaqä Goti Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu angji itmeninqä atäunüä ikqä Kraisi Iqu, yoqä naqetä, yänänäqngqetä ämetngqe, ii-pqe ätnänä iqi ae ätimäuqi. Ii tiinjä etangi. Setänä, neqä tatqä-guäkau hiunji heatqä ique-iqeu Goti Iqueqä hinüä iqi kuknuä ämitätngqä iqueni, bi ämatnämauquwi. ¹¹ Ga neqä tasi-guäka, iqua Sipsipqä Meqä Iqueqä häneqetata, Iquenyqä kuknuä awä ätminuwitatäni, yänänäqngqä ämepu, mäkä-hunqä iqueni ämäwqätäuppu, quwqä hñjä-pmeqä dinqe kjuä mämeqä ipu, quwqä mäkä-hunqä iqua pizqä päsqenqe zä miqä danä ikuwi. ¹² Iinjä etangqetani, qäukuä iqukitä, qäukuä haqeu äpmejuwä iquendä, he äwitiä tpiyä. Inäqe qua iqukitä, eqä-pnjä iqukitä, oänä! Setänä iqu iqueqä quäuqä pmeqe, homä etangi näqngqä eä, äwqä tnänjä imäkätä, henyngqä ae äquvepqiyä,” tqangi äwikqe.

¹³ Ga qämäkä iqu, qu iqueni, qua bu ae äyä ämatnämauqangä hinüä äqunäqetani, iqu apäkä ymeqä qokä nyquangqä iinjä, ändämikqe. ¹⁴ Inqani, apäkä iinjä, iyyqä anä avngqä iunqä äväwa wätngqe, qu ymäuäkä naqänänjä iqueqä huqä hñquaqu ämämuasmewikuwi. Iqinjä quväukuä 3 äpawätä, qanjuä 6 päwqangangqe, ii qämäkä iqu-tänä qäqiqi mäpmeqä, kinä nämä pmetanga, qu iinjä änguanä ämipu, ymisanjä äväqisminjüwi. ¹⁵ Apäkä ii äväwa uwqanga, qämäkä iqu, iquenyqä manjita eqä quta dueqanga, ga eqe, aanä naqänänjä imäknäqetani, apäkä ii qänaki äunjuwa ikäminqe. Qämäkä iqu, eqä tqi apäkä iinjä, huakä ämetä, qui imäkätngqä äwingqe. ¹⁶ Eqä iqu e päwqanga, qua iqu apäkä iinjä, yätamäqkä ävätä, eqä qämäkä iqu quta ändomäukqe, hea engqä-pa äqäqauäqe, eqä iqueni yäpä imä ämäwqatqe. ¹⁷⁻¹⁸ I iquanga, qämäkä iqu apäkä iinyqä äwqä tnänjä winqangi, iqu äwätä, iyyqä ymeqä huizi iquau mäkä päkmätä ikqe. Qokä-apäkä i päkmätä ikqä ii, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä ipu, kuknuä Jisasi Iqu awä ätkqe, a äqätminuwä iquayi. Itanji qämäkä iqu, eqä-huänjä-tänjä hikä weä iqi, pämä ätqäukqe.

13

Nanjuä hiqiyqä hñqu ätimäukqenqä

¹ Qämäkä iqu iqi tqäutangä, nyi nanjuä hiqiyqä hñqu, eqä-huänjüta timäuqangi äqungqe. Iqu nyuanjä 7-tänä-qu eä, itanga nyuanjä komqä-hänyenjä 10 hunätangi äqungqe. Itanji hänyenjä eeqänänjä iquauji, ämiqä iquauqä ynjä enqä-panji äpmakäuminqe. Itanga iqueqä nyuanjä iquauji, yoqä Goti Iquenyqä äkasuwä quvqä tqänqä hui äqänminqe. ² Ga nanjuä hiqiyqä nyi hinüä äqungqä tqi, ii lepatqä enqä-panjä iiji. Itanga kiqä yuki, bea iquauqä enqä-panji. Itanga kiqä manji, laiyoungä iquauqä enqä-panji. Itanji qämäkä iqu nanjuä iqueni, iqueqä yänänäqngqe ävätä, yoqä naqänqä iwimäkätä, itanga ämiqe, iqueqä-kiuä enqä-panjä pmetngqä iwimäkkqe. ³ Itanga nanjuä hiqiyä iqueä nyuanjä hñqueni, wätangqä-täni. Ii pizqä äpäsana-tpu ikuwä-qe, wätangqä ququvqä iinjä iqu, ae äsätä, ängua ekqe. Itanji qokä-apäkä eeqänänji, nanjuä hiqiyqä iquenyqä yänujä ipu, qänaknä äwikuwi. ⁴ Itanga iqua, qämäkä naqänänjä iqu iqueqä yänänäqngqe, nanjuä hiqiyqä ique äwikqenqä näqngqä ae epiyitani, qämäkä iqueqä yoqe haqeu ämamäupngqä qonjä äwoktäukuwi. Ga iqua, “Nanjuä hiqiyqä tqutä asänänji, tqukikä? Ä mäkä anäni, tqukitä hunyiyngqäwä? Aanqeqä” ätäpu, nanjuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu inä qe ämamäukuwi.

⁵ Inqani Goti Hanjuwä Iqu nanjuä hiqiyqä iqueni, hinuinä qunätangi, iqu kiqä yoqä haqeu ämamänätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä quvqä ätätä, ga ämaqeu mitqätangi, qanjuä 42 äpäukqe. ⁶ Qanjuä iinjä päwätqätanga, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä ätätäqängani, Iqueqä yoqenqätä, Iqueqä anä qäukuä haqä yätunjqätä, nj iu äpmejuwä eeqänänjä iquauqätä, tuwängisa ätminqe. ⁷ E qäyä ätätqätangi, Goti Iqu iqueni, iqu qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqängqä atäunüä ikqä iunji äpäsätä, homä qäyä iwimäkätngqä hinuinä äqunminqe. Itanga iqu yoqä naqä ämetä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänuwä iutä, kuknuä eeqänänjä iutä, itanga qua eeqänänjä iu pmeqä iutä ämitngqä hinuinä äqunminqe. ⁸ Itanji, ämaqä

qua iu pmeqe, Goti Iqu qua mimäkqänggani, quwqä yoqe bukä hea ique-ique pmeqeunji maqñqä iminqä eeqänänjä iqua, qu nanuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu matnämäupu qonjä woktäupnuwiqä. Bukä iqu, ii Sipsipqä Meqä qu qängganä pizqä äpäsänjuwä Iqueqeqä.

⁹ Ämaqä qätä-tänju-qu etanqutqe, iqu kuknuä tä qätä änguanä äwiyänä. ¹⁰ Ga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñque, guä kiyäueqängqä atäunuä itqätanqutqe, inji iqu guä kiyäueqä anju guä qiyänätñqä wänqiyä. Itanqa Iqu ämaqä hñque, qu näpqä-hionaqetä pizqä päkññqä atäunuä itqätanqutqe, ga qu iquenji, näpqä-hionaqetä pizqä päkññqä. Ga suqä tiinjä tqi timäucanqangi, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu yänänäñqä äpmapu, quwqä quuvqä heqiyqe, a yänänäñqä kiqätqäñqä.

Nanua hiqiyqä hñquququ ätimäukqenqä

¹¹ Itanji nyi nanuä hiqiyqä hñquququ, qua iunda ävautä äyapqangi äqungqe. Ga kiquä nyuänjä iunji, komqä-hänyeñä hñquacu, sipsipqä meqä iquauqä enqä-panjä iinjä äunäqängga, kiquä kuknuä, qämäkä naqänänjä hñqueqä enqä-paniqä. ¹² Nanuä hiqiyqä qua iuta ätimäukqä iqu, nanuä hiqiyqä kinganänjä iqueqä yänänäñqeta äkitqäüä, iqueqä wäunui imäkminqe. Nanuä hiqiyqä kinganänjä iqu, wätanqä ququvqä, ique pizqä päkmätä ekqä, ga ae äskqä iquvi. Itanji qua iuta ätimäukqä iqu, qua iu äpmeñuwä iqua, nanuä hiqiyqä kinganänjä iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu qonjä woktäupñqä, wäunuä tii iminqe. ¹³ Iqu suqä naqänänjä, ämaqä mimäkqänänjä di huitanjä-huitanjä imäkätñqä yänänäñqä ämakqe. Suqä hñqu tiinji. Qokä-apäkä iuqä hinuä iqinj, iqu, tä qäukuä haqä yätuta ävämä, qua täu päknätñqä imäkminqe. ¹⁴ Iqu nanuä hiqiyqä kinganänjä iqueqä yänänäñqeta äkitqäüä, suqä iinjä iqua qäyä imäkätñqä, Goti Iqu iquenji, hinuinä qunqanqgetanji, iqu qokä-apäkä qua täunji qanqä ätuätä, tii ätuminqe. “Nanuä hiqiyqä, näpqä-hionaqetä qäyä äpäsangä, häñä yqänä äpmeñqä iquenji, he iqueqä ktqe imäkäpu, iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.” ¹⁵ Itanji, iqu nanuä hiqiyqä ktqä iquenji, yunuä qäyä vätnqe, Goti Hanjuwä Iqu hinuinä äqungqe. Inji ktqä iqu, kuknuä ätätä, ämaqä ktqä ique qonjä mäwoktäuqä iqangppä iquauñi, qu pizqä päkññqä imäkkuwi. ¹⁶ Itanqangi, nanuä hiqiyqä hñquacuñä iqu tqangji, qu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä huiwiu atäunuä vqänqä äqäkuwi. Hñqua quwqä hipenjuivqä. Itanji hñquauñi, hipa ämuangisanjqä. Ga ämaqä hñginqä, ä yoqä-tänjä, ññ mbqä kuapänä-tänjä, ññ mbqä-nätmatqä jua-jua maiqä-tänjä, ä huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä injuwä, ä huiziquauqä wäunuä hñginäwä äwiyätqänjuwä-pqä iunji-pqeüä, qu eeqänänji, atäunuä vqänqä kiquä hinqä iutani, äyä ämakkuwi. ¹⁷ Hiqñqe, ii nanuä hiqiyqä iqueqä yoqenqä-qe, ññ iqueqä yoqä iuta a täuqängqe. Inji ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä hinqä mämeqä imipqä iqua, qu qokä-apäkä huiziuqä nätmatqe, mbqä miqä da iqangpi, ga huizi iquapqe, quvaqä nätmatqe, mbqä miqä danä ipnuwi. ¹⁸ Ga ämaqä hñqu kñuä ängua-tänju eäqe, iqu nätmatqä täñqe, näñqä änguanänjä hetñqänänjqä. Ämaqä hñqu näñqä-tänjä-qu eäqe, iqu nanuä hiqiyqä iqueqä yoqeta a täutñqänänjqä. Ii ämaqä hñqueqä yoqeta atäunuä enqä-paniqä. Ii 666 iqeyi.

14

Ämaqä 144,000 iqua, apqä änyä-hänjä ätkuwinqä

¹ Ga nyi hinuä angumä äqungqe, Sipsipqä Meqä Iqu qoqonjä Sayonä yätu tqäutangi äqungqe. Itanqa Iqetänji, qokä-apäkä 144,000 iqua, Sipsipqä Meqä Iqueqä yoqetä, Iqueqä Kaniqueqä yoqetänji, quwqä hipenjuu äqämbu anä ätqäuminjuwi. ² Itanji qäukuä yätutanji, häñqä änguanänjä hui qänggangi äwikqe. Ii eqä naqä hñqueqä häñqätä, qaquvqä naqä hñqueqä äkakätä, enqä-panjä iinjä ätätä, ga ämaqä hui gita ätquwä-panjä iinjä tqangji äwikqe. ³ Ga qokä-apäkä 144,000 iqua, Goti Hanjuwä Iqueä zä-hawä iqueuätä, nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä hñquacu-hñquacuñä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä hinuä iqi ätqäupu, apqä änyä-hänjä hñqu ätkuwi. Apqä iquenqe, ämaqä huizi iquapqe, maqñqä epnä. Ga ämaqä kuapänänjä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä iuta angji mbqä imakqä iqua, quwqä-quwänä näñqä eqäüä. ⁴ Ämaqä iqua, apäkä iuatä hiqäqä anä äwipu, kiyä imätmäknätqänjuwä enqä-panjä iinjä ma, ikikinyänjä äpmepu, anjä eeqänänjä, Sipsipqä Meqä Iqu äwqanqdeunji, qänaki äwivändätqänjuwä iquayi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänjä qua täunjuqä awä iqisa ae mbqä imetä, inji qu Iqueqänqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqänqätä, qämätaiyqä pmeññqä iinjqe, qu, qu-ganänjä enqä-panjä itmakqe. ⁵ Qu kuknuä qanqä matqä ipu, nätmatqä hñjuä mimäkqä itqänjuwä iquaiqä. Oeyqä.

Ynauñqä hñquacu-hñquenä iquauqä kukñuinqä

⁶ Nyi iinj äqunmitani, huizi, ynaunjqa huiziqu qäukuä awä iqi äwäwa päwqangi äqunqge. Iqu kuknuä änguä hea ique-ique pmeqe, qokä-apäkä qua täu äpmejuwä iunji, kuknu i awä tuätñqä iquvi. Qua eeqänänjä iutä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, ä anä-kuknuä eeqänänjä iutä, nñ huiwä huitanjä-huitanjä iutänyä. ⁷ Iqu manjä yänänäqñqä tii ätkqe. "Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeua suqe kuknuä tçeta iwäsäutñqe, ae ätimäuiqiyä. I etanji he Iqueñqä zä yasämä ipu, Iqueqä yoqe haqeu matnämäupñqä, qonjä woktäupiyä. He Goti qäukuiu, quaeu, eqä-pñju, itanğa eqä esquä eeqänänjä imäkkqä Iqueqä yäpä iqi äpmeju, 'änguiqä' tpiyä."

⁸ Itanji ynaunjqa huiziqu, hiñuiqänjä ique qänaki äwivändqa äquvepätä, tii ätukqe. "Anä-himqä naqänänjä Bapilonäni, qui ae imäkngiyä! Anä-himqä Bapilonäni, qokä-apäkä eeqänänjä, wainqä yänänäqñqä vqangi qu änäpu, hiqiyqä iquwä-pa, kiqä suqä yänänäqñqä iu, huiwä yanä hiñgi imbñqä iwimäkkqe. Auä ii qui ae imäkngiyä!"

⁹ Itanji ynaunjqa huiziqu, iquaquisanjä qänaki äwivändqa äquvepätä, manjä tnänjä tiinj ätukqe. "Ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä yoqetä, iqueqä ktqetä, haqeu mamäupñqä qonjä äwoktäupu, iqueä atäunjä iinjqe, hipenjuinjä-qe, hipaeunjä-qe, ämapqä iqua, ii iqua wainqä aanjä huitanjä di bñqäüä. ¹⁰ Wainqä ii ämbqce, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjiqä. Itanji Goti Iqu wainqä-eqetä, aanjä eqetä, yuqwi-yaqwi mimäkkqä da yänqiyä. Oeyä. Iqu Iqueqä äwqä tnäni, eqä-häkä imänqeu iquatimeqanguti, ga ämaqä iqua, iquauqä ququvqenqä ämbñqänänjqä. Ii ämbqce, Goti Hanjuwä Iqueqä enjäqä iquauä hiñuä iqisä, Sipsipqä Meqä Iqueä hiñuä iqisänji, ämaqä iqua tñnjä-hunqä ququvqe, tä iutatä, hikä piyanjä-weqä tä änatñqä iutatä, mapñqäüä. ¹¹ Iwä suakä, iquau tñnjä-hunqä e vqä iqesa ätimäuiqäqä iqu, iqu äpakä iquäniqeqä. Ga ämaqä nanuä hiqiyqä iqueñqätä, iqueqä ktqenqätä, qonjä äwoktäupu, itanğa iqueqä yoqeta atäunjä iinjqä ämequwä iqua, qu hiunjinğa, heatqänğa, hapä pmeqe, mämeqä danä ipnuwä iquayqä."

¹² Itanjanji suqä iinj iqua ätimäuiqangani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, Iqueä suqä eeqänänjä qänaknä ipu, quwqä quuvqä heqiyqe, Jisasi Iquenyqä a äkiqätäunjuwä iqua, qu yänänäqñqä pmapñqänjanji.

¹³ Itanji qäukuä haqä yätutanji, nyi manjä hñqu tii tqanji äwikqe. "Si tuwanuä tii qäyä. 'Ämaqä, qu Naqä Iqueñqä quuvqä eqiyäpu, tängatati nänqinqä äpakombnuwä iqua, yeeqä äwinyänä.'" Itanğa Dñjä Änguä Iqu-pqe, tii ätkqe. "Ii naqä-qakuiqä. Ii tiinj etanji. Quwqä suqä änguä imäkmitpñqä iqu, qutä anä wäniqetani, quwqä wäunjuä dñjä huqä itqänjuwi, huätä ävquatämäupu, hapä pmapnuwiqä."

Ymisanjä mmqä iqanğa, tävqenqä

¹⁴ Iinj äqunmitani, huizi, nyi qaquvqä qäpaiqä hñque, ämaqä ne qua täutanjä enqä-panjä asänänjä hñqu pmetanji äqunqge. Iqu iqueqä nyuänjuñji, golqä yñña enqä-pa ämäüä, itanğa iqueqä hipa iunji, hionaqä kuä-tävqä aanjä yanäqñqeu a äqätminqce.

¹⁵ Itanji ynaunjqa huiziqu, Goti Hanjuwä Iqueä anjä yäpaqänqisa ätimäuiqce, ämaqä qaquvqä ique pmetanqñqä ique, manjä yänänäqñqä tii ätukqe. "Ymisanjä qua bu enqä eeqänänjä, mmqä ae iqä-qae, ga tñnganji ätävqänqanqae,* tqä hionaqetä täwiyä." ¹⁶ I tquanğa, ämaqä qaquvqä iu äpmaminqä iqu, iqueqä hionaqetä, ymisanjä ae mmqä itanqñqä-quau ätäwikqe.

¹⁷ Itanji enjäqä huiziqu, hionaqä kuä-tävqä yanäqñquä a qätqä-qu, Goti Hanjuwä Iqueä anä qäukuä haqä yätu ämätnänqetani äväma, yäpaqänqisa ätimäukqe. ¹⁸ Itanji enjäqä asä hñqu hiqäva-imäkkqä ttawiuta äväma äpkqe. Iqu tä iu ämitñqä yänänäqñqä-tänjä iqueqä. Iqu enjäqä hionaqä aanjä yanäqñquä-tänjä qätätanqñqä ique, tiinj ätukqe. "Wainqä qua bu enqä häukui, mmqä ae iqä-qae,† tqä hionaqä yanäqñqetä huätä ätävätnä, naqä-hñqäqinyä mäqumuatiyä." ¹⁹ Iinj tquanğa, ynaunjqa iqu iqueqä hionaqetä, wainqä häukuä mmqce ätävätä, aquvä ämaqäkkqe. Itanji iqu wainqä häukuä mmqä ätäwikqä ii ämetä, qonjqä ipu, kiqä eqä mapñqä hikä hovqä naqä ique ätnämäukqe. Hikä hovqä iqu, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjiqä ätnä. ²⁰ Qu anä-himqä yäpaqänqisa ätimäupiyi, wainqä häukui, hikä hovqä ique ätnämäukuwi, qonjqä iqanquwänğa, häneqe, hovqä iqesa ätimäwa yäpaqänqisa äpäwäkkqe. Hänqeqä i äpäwäkkqe, ätuwa äpeyätä, ämaqä iunji ämäpmuäqänänjä iinj, ii huakä enqä-pa, kinjä haqä nämä‡ äquveqäkkqe.

15

Enjäqä 7 hñqua, nämatqä ququvqä a äqätänjuwinqä

* 14:15 Itkimäkkä 14:7 † 14:18 Itkimäkkä 14:7 ‡ 14:20 Jonä iqu hiqñqä 1,600 äqäkkqe. Hiqñqä iinjiqua, ii 300 kilomita enqä-panjiqä.

¹ Nätmatqä iinj timäuqanji hiñuä äqunmitanji, huizi, hiñqä huitañä hñqu, qäukuä yätuta timäuqanji äqunätmä, “Squä-nänä äqunäñundiyä” tmä ikqe. Nyi tiinj äqunqge. Enätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpnqä a äqätpu äpmamiñuwi. Nätmatqä quvqä iinj, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänjuta qäpu ätimäuqä-qae, anjini hui matimäuqä yänqiyä. ² Itanji nyi eqä-pñä naqänänä hñqu, huiwä hiqumuanä hiñuä iqänqä-näñi, tetä qäsä imäkquwä-panä iinj äqunqge. Itanğa eqä-pñä iqueä manä iqini, ämaqe, qu mäkä iunji ämawqätäupu, nanuä hiqiyqä iqesä, iqueqä ktqetä, ä iqueqä atäunüä iinçetä, mäñdi äkittqukuwä iqua, gita Goti Hanjuwä Iqu iquau äwikqe a äqätpu ätqäumiñuwi. ³ Qu iqi ätqäpiyänğanji, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunüä-wiyqä Mosisi iqueätä, Sipsipqä Meqä Iqueätä, apqä tii ätmiñuwi.

“Naqä Iqukiyä, Si Goti Yänänäñqä Eeqänänä-tänä Iqukiyqä. Si wäunüä yänänäñqä, ämaqä mimäkqänänä huitañä di, Imäkqä-quki etanji, ga ne hiñuä äqunätanä änevauqumuatqiyä. Ga ämaqä eeqänänä iuqä Ämiqä Iquki, Tqä suqä eeqänänji, jänänänä eä, ga aanä naqä-qakuänänjiqä.

⁴ Naqä Iquki, Si aanä pmuai, Tqä-täuänänjçä. Ämaqä hueqä-himqä eeqänänä iqua äpäpu, Sinyqä qonä äuktäupu, ‘änqiuqä’ tpnuwänqänänjçä. Tqä suqä aanä jänänänji, ätnänä iqi ae ätimäueqä. Tqä suqä iinj iquautanji, qokä-apäkä eeqänänji, Sinçä zä ipu, Tqä yoqe, haqeu matnämäuqäpnqänänjçä.”

⁵ Nätmatqä iinj iqua ae ätimäuqanğa, nyi anji hiñuä äqunqge, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anä qäukuä yätu ämatnänqä yäpä imñi, hiñqä pmua ique hiñuäquva enmiñqe, ävatñganji äqunqge. Namnä anä iunji, Goti Iqueqä kukñuä-suqe, äwämiñqe. ⁶ Itanji enätqä 7, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpnqä a äqätmiñuä iqua, hiñqä pmua iuta yäpaqänğisa ätimäukuwi. Iquauqä huiwä iunji, ämuasmänqä kiyä maeqä, aanä äyänqä ipumbu, quwqä quikuiunji, golqä yauqä ençä-pa äyimiñuwi. ⁷ Itanji enätqä iquauñi, nätmatqä hänä-pmeqä-tänä hñquaqui-hñquaquinj iquautanä hñqu, golqä hevqä 7, iquau äwikqe. Itanğa hevqä iinj iquauñi, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä äwqä tnänji, manjuä änyimiñqe. ⁸ Itanğa Goti Yoqä Naqetä, Yänänäñqetä, Ämeñqä Iqu pmetanjiyqä kñuä ävätñqe, hiñqä pmua iunji, suakä iqu, äkeikqe. Itanğa enätqä iqua, quwqä nätmatqä quvqä qäpu equaseqanğuwänğanqe, ämaqe hiñqä iunji, mäpaquvqä ipnuwiqä.

16

Enätqä iqua, Goti Iqueqä äwqä tnänä iinjä hevqe, equasekuwiñqä

¹ Itanji nyi Goti Hanjuwä Iqueä hiñqä pmua yäpä yänğisanji, manä hñqu tqanji äwikqe. Iqu enätqä 7 iquauñi, manä yänänäñqä tiinj ätukqe. “He äwäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä iinjä hevqä 7 iqua, qua bu eeqänä equasäpiyä.”

² E tquanğa, enätqä hiñuqänä iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänä iinjä hevqe, äma äwäqe, qua haqeu equasekqe. Ga inğanji, ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueqä atäunüä imbu, iqueqä ktqençä qonä äwoktäumiñuä iquauqä huiwiñu, wätançä ququvqänänji äwimäkke.

³ Itanji enätqä huizi iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänä iinjä hevqe, eqä-pñä iu equasekqe. Equaseqanğa, eqä-pñi, ämaqä ae äpäkombqä iquauqä hänqä ençä-panä iinj ätuekqe. Ga nätmatqä eqä-pñi äpmeñuwi, eeqäpnä äpäkönğuwä.

⁴ Itanji huizi, ynaunqä 3 iqu, iqueqe äma, eqä qanä äpäwitñqä iquautä, eqä esquä iutä equasekqe. E equaseqanğa, eqä iinjä iqua, eqä hänqä imänğqe. ⁵ Ga inğanji nyi ynaunqä egeu miqä iqu, tii tqanji äwikqe.

“Goti Tqä-täuänä Naqä-qakuä-quki eänä, Qänğanä Äpmamiñä, Tängga Äpmeñä, Iqukiyqä. Si ämaqä iunji, quwqä suqe iwäsäutnä, nätmatqä quvqe wimetñqä ätnji, ii Tqä kukñuä ätnji waqiyä manä, aanä jänänänjçä. ⁶ Ga ämaqä Tqä kukñuä hiñuä-tqä iquautä, qokä-apäkä Tqänqä atäunüä ikñä iquautä pizzqä äpäsäpu, quwqä hänqä iotñqä imäkkuwitani, Si hänqä ämaqä quvqä tqua bnqä äwiñi, ii quwqä kimanji, qäyunänjçä.”

⁷ Itanğa, nyi hiqäva-imäkqä ttawä iutani, manä hñqu tii tqanji äwikqe. “Goti Naqä Aanä Yänänäñqä Eeqänänä-tänä Iquki, Tqä qokä-apäkä kukñuä mitqe, quanğä manä, aanä naqä-qakuä jänänänjiqä.”

⁸ Itanji enätqä huizi 4 iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänä iinjä hevqe, mäptqä ique equaseqanğa, Goti Hanjuwä Iqu mäptqä iqueqä te, yänänäñqä ätimäutä ämaqeu tä qäyä nätnqä, hiñuinä äqunqge. ⁹ Itanji mäptqä iqueqä te, aanä tnänä imänätä, ämaqä iunji häkiyä yäqiyqanğa, qu Goti Hanjuwä, nätmatqä ququvqä qu äwimeqä ii ämitñqä Yänänäñqä-tänä Iqueqä yoqenqä kukñuä ququvqä ätmiñuwi. Iinj ätäpiyänğanji, qu Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe, kñui makunmäkñqä imiñuwi.

¹⁰ Itani huizi, ynaunjqä 5 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä hevqe, nanuä hiqiyqä iqueä zä-hawä iu equasekqe. Itanga ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä yäpä iqi äpmamiñuwä iunji, hea iwimäkkqe. Imä e äpmapiyänggani, täñä aanä ququvqä wunngangi, quwqä tewi huakmä imiñuwi. ¹¹ Qu quwqä huiwiu täñä-hunqätä, wätañqetä, wimeqanqqenqä Goti Hanjuwä Qäukuä Yätu Ämitnqä Iquenyqä kuknuä ququvqä ätmiñuwi. Iinä ätäpiyänggani, qu quwqä suqä ququvqä imäkmiñuwi, tuwä äwiypä, knui makunmäknjqä imiñuwi.

¹² Itani asä enätqä 6 iqu, iqueqä hevqe, eqä naqä Yupretisi ique haqeqi equasekqe. Ga ämiqä naqä mäptqä timäuqä ingisanä iquauñqä hänaqe näwenyä imäkätñqe, eqä naqä iinä iqu ye ikqe. ¹³ Iinä iu äqunumi huizi, mätänä enqä-panä dnä quvqä hñquaqä-hñquenä iqua, qu qämakä naqänänä iqueqä manjutatä, nanuä hiqiyqä iqueqä manjutatä, ä hinuä-tqä qanqä iqueqä manjutatä timäuanqä äqunqqe. ¹⁴ Ga dnä ququvqä iinä iqua, nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di, huitanä-huitanä imäkäpu, ämiqä qua naqä äwäkäwänqä iu äpmeñuwä iquau äwimayikitqänjuwä iquay. Ii tinä etanjiyi. Dñä iqua ämiqä naqä iquauqä knui ävauquuatqanqpi, qu iquauqä mäkä-iqä iquau aquvä ämaqäyäpu, itanga hiunji naqänänä, Goti Yänänänqñqä Eeqänänä-tänä Iqu ätänjuä ae ikqä iquenji, Iqutä mäkä humbnuwänqänänä.

¹⁵ (“Ga he qätä änyipiyä. Nyi henyqä äquvepätmänggani, quwä-meqä iqua äquvepätqänjuwä-pa, iinä quvepmqänä. I hitanji ämaqä hñqu, hiqäqä mäwiqä itä, ga qokä-apäki, iqueqä wombä iinqe, ätnänäqi ingä ikiqanquti hinuä qunquä iinqe, iqueqä ämuasmänqä, kiuätä qäqäqi emitätqä, itani ämaqä iinä iqu, yeeqä iquänqä.”)

¹⁶ Itani dnä quvqä iqua, ämiqä naqä iquauñi ätuma, anä, Israitqä iquauqä kuknuä iunji, ‘Amaketonäü’* änyuätkuwä iunqä, äquvepkui.

¹⁷ Itani enätqä yäpakä 7 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä hevqe, qäukui equatekqe. Ae equateqanqä, Goti Hanjuwä Iqueä anitani, manä hñqu, zä-hawä iuta yänänänqñqä, “Qäpiyqä!” ätkqe. ¹⁸ I tqanqä, qaquvqetanä we-hunqe, im-imä ändakka weqanqä, häñqä naqänänä ätätä, qaquvqe osqanqä, itani eekä aanä naqänänä ikqe. Ga eekä iinä iqu, qänqanä qokä-apäkä qua täu äpmamiñuwänggani, naqä iinä di miqä iminqe. ¹⁹ Iinä iqetanji, anä-himqä naqä Bapilonä ii, hiqñqä 3 äkutänqanqä, itanga ämaqeuqä anä-himqä huizi-pqe, qui eeqä imäkñqqe. Goti Hanjuwä Iqu, anä-himqä naqä Bapilonä iyyqä suqenqä kjuä indqänäqe, Iqu anä-himqä iquenji, wainqä-eqe, Iqueqä eqä-häkä† imänqeu equasimetä, änatñqä imäkqqe. Ga wainqä-eqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä naqänänqñqä. ²⁰ Eekä iqanqä, qua eqä huväkiyä äwäkäwänqä isua eqä ämpmuäqanqä, qoqonä-pqe matqäuuqä ikuwi. ²¹ Itani, hiwiyä häukuä naqänänä, qäukuä yätuta äpäkñqqe. Iquauqä harä-iqe, aanä kuapanäñi 50 kilo tqe. Inji ämaqäyqä haqeqi äqäyapäkñtätä, qunji aanä quvqä kuapanä iwimäkkqe. Ququvqä iwimäqanqñqä, qu Goti Hanjuwä Iquenqä kuknuä ququvqä ätmiñuwi.

17

Apäkä huiwä yanä hinji ikiqä iinyqätä, nanuä hiqiyqä iquenqätä

¹ Itani enätqä 7, hevqä a äqätänjuwä iquautanä hñqu, nyi änyimeqe, “Anä äwäta, ga apäkä huiwä yanä hinji kiinä ikiqä, eqä kuapanänä iquauqä haqeqi äpmeñqä ii, iyyqä ququvqenqä kima metñqenqe, ämaktquamqänä” ändkqe. ² “Ga qätä nyiyä. Apäkä iinji, ämiqä naqä, qua täutanä iqua ätuma ikipu, huiwä yanä hinji inyakitqänjuwä. Ga aanä ämaqä qua täutanä-pqä iqua-pqe, asä inä inyäkipu, ga eqä yänänänqñqe änapu, wänä-wänä iquwä-pa ipu, nätmätqä huiñqä änyä maqqä epiyanä itqänjuä.”

³ Kuknuä iinji ae ändäqe, iqu Dñä Ängüä Iqueqä yänänänqñqeta, anä avñqä iunqä ändma äukqe. Ieñji, nyi apäkä hñqu nanuä hiqiyqä hänesqä hñqueä haqeqi pmetanji äqunqqe. Ga nanuä hiqiyqä iinä iqueqä huiwä iunji, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknuä tuwänggisa tqä yoqenä, imueqänqä iquwi. Ga iqu nyuänä 7 änyqä-qu eä, iqueqä nyuänä iinä iquauñi, komqä-hänqenä 10 äunminqe. ⁴ Ga apäkä iyyqä ämuasmänqä, hänesqätä, ipisqätä, itanga golqä quayunä huitanä-huitanä, ä hikä quayunä änguanänä huitanä-huitanä, wimñä aanä qeqätqä imäkkuwi-tänä iyyi. Iyyqä hipa iunji, golqä häkä a äqätminqe. Suqä Goti Iqueqä hinuä iqi piyanä-weqätä, kiyä mäqtätä, iyyqä huiwä yanä hinji äväkitäqänqä imäkäkaminqe, häkä iinä ique manjuä änyminqe. ⁵ Ga iyyqä hipenjuä iunji, qu iyyqä yoqä ti äqäkuwi. “Anä-himqä naqä Bapilonä, apäkä eeqänänä, hinji qñqä iuaqätä, suqä piyanä-weqä qua iu äwinqä eeqänänä iuqä känaiyi.” Yoqä iinä iqueqä qaku, zä äwäminqe. ⁶ Apäkä iinä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, qu

* 16:16 Yoqä ‘Amaketonä’ iqueqä quati, ‘Qoqonä anä-himqä Megito iu ätqänqä’ iquwi. Qänqanäñi, Israitqä iqua mäki, iqi äunquwi. Tiwiqä hñqu 2 Ämiqä Naqä 23:29-30 iu äqänä. † 16:19 Matiu 20:22; 26:39; Jonä 18:11

Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, äpäkonguwä iuqä häneqe änätä, ämaqä hñqu eqä yänänäqñqe, änätä wänä-wänä ikiqä-pa, e iqanji äqunqge. Nyi hinuä iinjä äqunmi, yäunjuä itmä, kñuä kuapänä änyikqe.

⁷ Kñuä e änyätqätanğa, ynaunjqä iqu tiinjä ändkqe. “Si sunqä yäunjuä inyä?” Iinjä ändäqetanji, tiwiqe tii änyikqe. “Apäkä iisä, nanuä hiqiyqä, ii haqeqi pmeqä ätuma äwqä iqu, nyuänj 7-tänj 7-nağ komqä-hänyeni, 10 iquätñi, iquaquyqä çakui zä witanğqä-qe, nyi ämäktquamqeqä.” ⁸ Iinjä ändäqetanji, tiinjä ändkqe. “Nanjuä hiqiyqä si hinuä äqunänj iqu, qänğanä äpmaminjqä-qe, tänganji yqänä mäpmeqä enä. Ga iqu qua hovqä täpauñuä maeqä iquesa äväma, yäpaqä tängisa yapätñqä näwi imäknätqä. Ga, iqu hämä qui imäknänqiyä. Qokä-apäkä qua iutanj, ga Goti Hanjuwä Iqu qua mimäqkängatqä quwqä yoqe, bukä häñä-pmeqeu maqñqä injqä iqua, nanjuä hiqiyqä ique hinuä äqumbiyi, yäunjuä ipñqäüä. Ii tiinjä dutanji. Qänğanänji iqu äpmaminqe, ga tänganji mäpmeqä injqe, iwä qänakndanji iqu ätimäuniceqä. ⁹ Ga ämaqä kñuä indqänqä ängüä-tänju etanğutqe, iqu nätmätqä tängqe, näqñqä ängüä heñqiyä. Nyuänj 7 iquä, qoqonj 7 iquauñqä atäunjuä änyänä. Itanğa apäkä ii, qoqonj iquauä haqeqi äpmenä. ¹⁰ Ga anji tiinjqä. Nyuänj kuapänä iqua, ämiqä naqä 7 iquauñqä, atäunjuä inä änyänä. Iwä iquautanji, 5 iqua qui ae imäkñganğä, kiuänänj hñqu yqänä pmetanji, ä huiziqu matimäuqä yqänänqiyä. Ga iqu ae ätimäuqetanji, kuapänä mäpmeqä, wänqäpu pmenqiyä. ¹¹ Ga nanjuä hiqiyqä qänğanä äpmaminjqä, tängga-pqä mäpmeqä da injqä iqu, ii iqu atäunjuä tiinjñqä eänä. Ämiqä 8 iqueyqä. Itanğanji ämiqä iinjä iqu, huizi iquautanjä anänj-qu enqä-qae, ga iqu qui hämänä imäknäniqeqä.”

¹² Iinjä ändäqetanji, tii ändkqe. “Komqä-hänyenä 10, si äqunänj iqua, ii atäunjuä, ämiqä naqä 10 iquauñqeqä. Iinjä iqua, ämiqä naqä ae equwä ma, nanjuä hiqiyqä iquätä yänänäqñqä anä ämapiyi, ämiqe zinuänğata ti mäptqä timäuqänğanjqä wänqäpu mipñqäüä. ¹³ Ga ämiqä iinjä iquauqä kñui, naqä-hñqunänjqae, quwqä yänänäqñqetä, ä yoqä naqetä, nanjuä hiqiyqä ique wipñqäüä. ¹⁴ Ga nanjuä hiqiyqä iquätä, ämiqä iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iquätä mäkä äumbiyi, ga Sipsipqä Meqä Iqu, ämaqä naqä iquauqä Naqä-qu eä, ämiqä iquauqä Ämiqä-qu etanğqä iutanji, Iqu iquauñi mändi äkittqiyätä ämäwqätäunqiyä. Itanğa Iqu mäkä iqanğqeu anä iquwä iqua, ii ämaqä Iqu tääqä ätuätumetä, Iqueqänqä atäunjuä itä, Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, kukñuä qänaknä itqänjuwä iquayii.”

¹⁵ Itanji enätqä iqu kukñuä hui inä tii ändkqe. “Eqä naqä, apäkä huiwä yanj hinji ikiqä ii äpmenqä iqi päqtätanji äqunänj iqua, ii atäunjuä tiinjñqä eä. Qokä-apäkä huiwä huitanğ-huitanğ iinjqä, kukñuä huitanğ-huitanğ mñqä, qua huitanğ-huitanğ iutanj iinjqä, eeqänänji aquvä naqänänj äqänäpu, äpmeñuwä iuñqä eänä. ¹⁶ Itanji komqä-hänyenä 10 äqunänj iquatä, nanjuä hiqiyqä iquätä, tänganji apäkä huiwä yanj hinji ikiqä iinyqä, himä-wiuñqä wipñqäüä. Qu apäkä iinj, iyyqä nätmätqä ämotaupu, qäkä tpqä iwimäkäpu, iyyqä guwä huiwä du ämäkänqe änäpu, itanğa iinj, tä hämänä wätakä niqiyätñqä ikapñqäüä. ¹⁷ Suqä iinj imäkññqe, tiinj itanğiyi. Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä timäuniceqä iinjqä qänğanä ätätä eänqeu timäutñqä dññqe, Iqu Iqueqä-kuiä ämiqä iquau kñuä vqanji, ga qu kñui, naqä-hñqunä indqänäpu, quwqä ämaqeu miqänqä yänänäqñqä eeqänänji, nanjuä hiqiyqä ique wipñqäüä. Qu Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänj ätkqä dññqe, inyänä iqa uwqäpnuwiqä.”

¹⁸ I ändäqe, tii ändkqe. “Apäkä si hinuä äqunänj ii, atäunjuä tiinjñqä eänä. Anj-himqä naqänänj, ämiqä naqä qua iunä eeqänänj iquau ämitñqä iinyqä ätnänä.”

18

Anj-himqä Bapilonänji, apäkä hinji ikiqä enqä-panj itanji, qui imäkññganqä

¹ Nyi nätmätqä iinjä iquauñqge, qätä ae äwimi, enätqä huiziqu qäukuä haqä yätunji äväma, quvepñanji äqunqge. Iqu aanj yänänäqñqä-tänj-qu, ga iinjä motquetñqe, iqueqä huiwiutanji, qua iu we äunminqe. ² Itanji iqu manj yänänäqñqä tiinj ätkqe.

“Anj-himqä naqä Bapilonä ii, aanqeqä! Qui ae imäkññgiyä! Ii dnj ququvqä iquauqä anj ätimäuqe. Dñj hñquätä, yññj hñquätä, nanjuä hiqiyqä hñquätänji, qu Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi, kiyä imätmäkñğa äwätqänjuwi, iqi äpmenjäüä. ³ Ii tiinjä duta itanji. Ämaqge, wainqä-eqä yänänäqñqe änätqänjuwä-panj iinj, hueqä-himqä eeqänänji, iisä huiwä yanj kuapänä änyäpu, itanğa ämiqä naqä, qua iunä iqua-pqe, iisänji huiwä yanj inä änyimñjuwi. Ga ämaqä quaeutanjä, mbqä wäunjuä iminjuwä iqua, qu mbqä wäunjuä ipu, iwä mbqä kuapänänji, ii suqä quvqä huitanğ-huitanğ womba minqä imäkminqeta, ämaminjuwiqä.”

⁴⁻⁵ Iñi ae ändqanğa, nyi manj hñqu-mända qäukuä yätuta tii tqanji äwikqe. “Nj qökä-apäkäüä, anj-himqä iunji, iyyqä suqä ququvqä aquvä imäkqa-imäkqanji,

qäukuä haqä täu etquäquiyä. Itani Goti Hanjuwä Iqu, iyyqä suqä ququvqä eeqänänä imäkätjnenqä kjuä indqänjgiyä. Ga, suqä quvqä ii imäkätjnetä, iyyqä mbqä quvqä metjñqä-pqe, hesä anä guäyamä maiqiyqe, qäyunä ma, quvqänänjqiä. Iinjñqe, he anä iqinj, äväma ppiyä.

⁶ He apäkä hingji ikiqä ii, huiziquau iwitquetjnenqä kjuä heyqanjutqe, ga suqä asä iinj, he witquapñqeä. Ii iyyqä suqä quvqe, ämamonäka äpäyätñqä-pa, iyyqä mbqä quvqä metjñqe, ämämonyqa äpäyäpu, kima wipiyä. Iinj itäqänjanj, ii eqä yänänänqñqä huitanjä-huitanj, eqä-häkä injeu, huiziquauñqä guäyamä äqiyimetä ävätñqä-pa, he eqä aanjä yänänänqñqänänä eqä-häkä injeu guäyamä äqiyimepu, ga ii änatñqä iwimäkp iyä. ⁷ Ii iyyqä-kiuänqe tii ätnätñqeä. 'Nyi eeqänänä iu ämiqä naqä äpmamä, itanğa ämiqä zä-hawä iu äpmeñänä. Nyi apäkä yawiqinyä manä. Iwä hanjä-iqä nyimeqanjutiyqae, kjuä qämqä manä. Nyi naqinjñqä.' Ii iinj ätnätä, kiqä yoqe haqeu ämamanätä, iyyqä-kiuä äminyätñqe, nätmätqä kuapanäni ämäqumuakka äpäyätñqeä. Iinj imäkätjnenqä, he apäkä iinj, täñä-hunqe kuapanä äväpu, kjuä kuapanä-pqä qiyätñqä inä iwimäkp iyä. ⁸ Iinj dutanj, hanjä-iqä huitanjä-huitanj, hiunji kuapenyä wimenqiyä. Iwä täñä-yaqe, hävemnäqñqä ätimäutä, ämaqä kuapanänj, kjuä kuapanä äqäyäpu, itanğa ymisanj dä naqänänä timäunqiyä. Itanj anä himqä naqä Bapilonä ii, tä watakä iqiyämaunqiyä. Hanjä-iqe naqänänä iinj wimetjñqe, ii Goti Naqä, iyyqä suqe Iwäsäuqä Iqu, yänänänqñqä eeqänänä-tänä Iquvi."

⁹ Itanğa ämiqä naqä qua iutanä, iisä huiwä yanjä änyäpu, nätmätqä kuapanänj anä ämäqumuakka äpäyätqänjuwä iqua, iinj, tä änatäqeta suakä timäunqangi äqumbiyi, qu kjuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä mapnuwiqä. ¹⁰ Qu ii täñä-hunqä quvqe meqanji äqumbiyi, zä winqanji, iisänj qäqi matqäuqä, kinjä haqä nänj ätqäpiyänğa tpuwä.

"Oänä! Bapilonä iikinyqä, huäqä kinjä änaunqiyä! Si anä himqä, aanjä naqänänä yänänänqñqä iikiyi! Iinj etanji, itqä suqä quvqenqä kimanj, maqänä äyä äkimeqiyä!"

¹¹ Ga ämaqä qua iutanä mbqä wäunjuä naqä imäkätqänjuwä iqua, ämaqä, quwqä yquayä mbqä ipnuwänqe, aanqä itanji, Bapilonä iinyqä kjuä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä mapnuwi. ¹² Iquauqä yquayä, tiinj iquauñqeyi. Golqä, silpa, inj hikä änguanänä inj, wimnjä qeqätqä iu, gquä-yatqä hui mimäuqänänä änguanänä iu, ä yuä qäpaiqä änguanänä iquau, ä yuä ipisqä iquau, ä yuä hänesqä, inj yuä kakä iquau, ä zä eeqänänä huitanjä-huitanj jinanjä-weqä iquayä. Itanğa, nätmätqä huitanjä qu eläpenqä iquauqä hiquanj itä, inj zä änguanänä itä, ä brasi äyänqä itä, ainqä änä moquasqänänä itä, inj hikä änguanänä tqätqäkä-tänä itä imäkminjuwä iquayä. ¹³ Itanğa yquayä hui-pqe, inänjñqä. Ii nätmätqä huitanjä-huitanj, buayä äwi yätñqä, anj jinanjä-wetñqä imäkqeu, itanğa wainqä, olipqä eqä aowä, ä bretqä imäkätjnetä. Ga qu bulumäkatä, sipsipqätä, hosi-pqä, inj kalisi, hosi iqua eyqiyäma äuminjuwä iquau, wäunjuä-wiyqä hinginjä iqua-pqe, itanğa ämaqä mäkiu mädi äkittqiyäpu, ätuma äuminjuwä iquau, inänj-tänjuä. Nätmätqä eeqänänä ii, mbqä injqe, ämaqä hma etanqñqenqä, äwqä hanjä-iqä mapnuwi.

¹⁴ "Nätmätqä si kuapanä äkinyätñqä ii, eeqänänj sitänj qäqiqi mäwiqä, kinjä nämä äwiqiyä. Huyä-quayunjuä änguanänä mbqä haqä yämä enqä tä, eeqänänj hma eqäqe, si anjñj hiñjuä mäquñquä da isñqinyä."

¹⁵ Inj, ämaqä, nätmätqä iinjitä mbqä wäunjuä imäkäpu, Bapilonä iyyqä suqä iutanj mbqä kuapanänjä-tänä emitqä iqua, ii, täñä-hunqä quvqe meqanqñqenqä zä winqanji, kjuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä ämepu, iisänj qäqi matqäuqä, kinjä haqä nänj tqäpnuwi. ¹⁶ E ätqäpiyänjanj, tii tpuwä.

"Oänä, anjä-himqä naqä iinyqe, huäqä kinjä änaunqiyä! Ii qäkä qäpaiqä änguanänj äyäutä, yuä hänesqätä, ipisqätä ämetä, itanğa iyyqä huiwä iunji, golqä, hikä hui mimäuqänänä änguanänä, ä wimnjä aanjä qeqätqä imäkñätñqeä. ¹⁷ Mbqä nätmätqä eeqänänä iinj, ii wimeqanjanä, qui ae imäkñgiyä."

Ga yimbaeu ämitqänjuwä eeqänänä iquau, ämaqä eeqänänä yimba iu äqämbu, qua eeqänänä iunqä äwätqänjuwä iquau, inj ämaqä eeqänänä yimba iu wäunjuä itqänjuwä iquau, inj mbqä wäunjuä eqä-pñä du itqänjuwä iqua-pqe, Bapilonä ii-sänj qäqi matqäuqä, kinjä nänj ätqäkuwi. ¹⁸ Ga kinjä nänj ätqäpu, anä-himqä iinj, tä ganqñqä suäki hiñjuä äqumbiyi, manjä yänänänqñqä tii ätkuwiqä. "Anjä-himqe, naqänänä tqutänä asänänj, hñqu hmanjñqä." ¹⁹ Ga qu qua hiñj ämepu, nyuänju äuaquvauqumatnäpu, kjuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä-tänä äpmepu, manjä yänänänqñqä tii tpuwä.

"Oänä, anjä-himqä naqä iinyqe, huäqä kinjä änaunqiyä! Iyyqä nätmätqä kuapanä ämäqumatqä äpeminqetanj, yimba eeqänänä iquauqä kunuñjuä, eqä-huänju ikipu, mbqä kuapanänjä-tänä ekuwi. Hanjä-iqä ii wimeqanjanä, qui ae imäkñqñqenqä, huäqä kinjä änaunqiyä!"

²⁰ “Qäukuä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iquki, hanjä-iqä anjä-himqä ique i äwimeqenqe, äwqä yeeqä iyä! Itanğa, Goti Iqueqä qokä-apäkä iquendä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqängqä endowatkqä iquendä, ηη kuknuä hiñuä-tqä iquendä, he anä yeeqä ipiyä. Ii quvqä etquetenqenqä, Goti Hanjuwä Iqu ae iwäsäutä, kimanji, ävqiyä.”

²¹ Kuknuä ii ae ätqanğa, enätqä yänänäqñqä ηñqu, hikä kuä-witqä quqowä qäyqä enqä-panjä, hikä kätanänä ηñqu ämetä, eqä-pñjä bu ätnämeqäqke. I imäkätä, tii ätkqe.

“Nyi imäkqä-panjä iñji, qu anjä-himqä naqä Bapilonä ii, bi yänänäqñqä tnämeqäqanğuwänğa, iwä ämaqe, hiñuä anğinji maqunquä danä ipnuwiqä. ²² Iñjä etanği, Bapilonä iiki, gita päsqä, hääwä-tqä, ga äkakä huitanä-huitanä qñqä huizi iqua, tqä täknä yäpä inğisanji, äkakä maqñqä da yänqiyä. Ga ämaqä wäunjuä huitanä-huitanä imäkqänqä näqñqä ae ämetqänuwä iqua, qu saqä yäpänğisanji mäpmeqä da ipñqäuä. Hikä kuä-witqä quqowä qäyqä iqueqä äkakä-pqe, saqä yäpänğisa mäwiqä da yänqiyä. ²³ Hiqi-tä iqueqä we-hunqe, we makunqä da yänqiyä. Ga qokä apäkä ämanqä kuknuä ii-pqe, saqä yäpänğisa mäwiqä danä yänqiyä. Nätmatqä iñjä iqua, tiñjä duta kimenqiyä. Ämaqä, tqä mbqä wäunjuä iqä iqua, qua täunji, ämaqä naqä, yoqä-tänjä-qua äpmamiñuwi. Ga si paaqä huitanä-huitanä imäkätnä, qokä-apäkä qua eeqänänjä iu qänaknä kipñqä, quanğa äyä ätumiñi.”

²⁴ Itanğa, kuknuä hiñuä-tqä iquautä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutä, ga ämaqä eeqä, quaeu mäkä-hunqä iqua äpäkkuwitanji, hanjä-iqä iqu, Bapilonänä äwiqi.

19

Qu, “Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä” ätkuwinqä

¹ Iñjä ae ätimäuqanğa huizi, nyi manjä kuapanä qäukuä yätuta tii tätqatanqä äwikqe. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ämaqeu hanjä anği iqumuatqetä, yoqä naqetä, yänänäqñqetänji, neqä Goti Hanjuwä Iqueqänänqä. ² Ii Iqu qokä-apäkä iuqä suqä iwäsäuqänğanji, hmbu kikiyanğua miqä, aanjä naqä-qakuänänjä Jänä Iwäsäuqä Iqueyqä. Ga apäkä, huiwä yanjä hiñji kiñjä ikiqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua iunji, iyyqä ii ikiqeta qui iwimäkminqetani, Goti Hanjuwä Iqu, iñji iwäsäuqeqä. Ii Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau pizqä äpäkkqenqe, Iqu iyyqä kimanji ävqiyä. Iñjä iutanji, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

³ Iñjä ätpti, qu anğumñi tiñjä ätkuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ii tä änätäqetanjä suaki, hea inğa-inğanqä iqa uwquätñqänänjä!”

⁴ Inğanji ämaqä naqä 24 iquatä, nätmatqä hanjä-pmeqä-tänjä ηñquaqui-ηñquaquinjä iquatä, qonjä äqutasepäpu, Goti zä-hawä iu Äpmenqä Iqueä yoqe, haqeu ämamäupu, tii ätkuwi. “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä. Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä iutanji, manjä ηñqu tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä imäkäpu, Iquenyqä zä ipu, yäpä iqinyä itqänuwä iquenä, ämaqä hiñinqä-qe, yoqä-tänjä-qe, eeqänänjenä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupiyä!”

Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqä, ymisanjä imäkkqenqä

⁶ Itanji nyi qokä-apäkä kuapanänjä hui, kuknuä ätäpu, aquvä äqämbu pmetanğä-nänjä äwikqe. Winuä ätimäukqä iqu, ii eqä hakuä enqä-pa äqäyätä, qaquvqä osquä-pa, yänänäqñqä iñjä osquanği äwikqe. Häänqä-qua e osuäpiyanğanji, tnänjä tiñjä ätkqe.

“Goti, neqä Naqä Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, tänğa aanjä ämiqä yänänäqñqä äpmenqä-qae, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! ⁷ Tänganji ne äwqä ängua nenğanğuti, aquvänä itanä, ga Iqueqä yoqe, haqeu mamäuatunqeqä. Ii tii etanği. Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqä, qäyü ätimäuciyä. Ga Iqueqä apäki, näwe imäknä äpmenä. ⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu apäkä ii, ämuasmänqä qäpaiqä, äñguä kiyä mamätqä wenyä-hunqe ipnätñqä hiñuinä äqunqce.” (Ämuasmänqä qäpaiqä äñguänänjä iñji, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä suqä jänänju itqänuwiyqä.)

⁹ Iñjä etanği, enätqä iqu tii ändkqe. “Si kuknuä tii qäyä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqueä ämanqä ymisanjä iunqä pññqä tääqä ätukqä iqua, yeeqä ipñqäuä.” Iñjä ätätäqänğanji, tii ändkqe. “Kuknuä tä, Goti Hanjuwä Iqueqä eä, aanjä naqä-qakuänänqia.”

¹⁰ I dqanğa, nyi enätqä iqueuä yukä-tänjä qäciqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iñjä miqä panä! Nyi wäunjuä sitä, tqä tta-tñguäka, kuknuä Jisasi Iqu awä ätumiñqeuñqä quuvqä eqiyätqänuwä iquendä, itqänuwä-pa, asä iñjä itñqä iquñqä. Si yoqä haqe, Goti Hanjuwä Iquenyqänä mamävä.”

Ämaqä, Goti Iqueqä kuknuä hiñuä tññqä ävauqumuatätñqe, ii kuknuä Jisasi Iqu awä ätumiñqeyi.

Ämaqä, hosi qäpaiqä ique Ärmenqä Iquenqä

¹¹ Nyi iinjä äqunmi, huizi, qäukuä yätuta qnqanjä hutängganqa, hosi qäpaiqä hñqu tqäutangi äqunqge. Ga Ämaqä, hosi ique äpmenqä Iqueqä yoqe, tiinj. “Ämaqä Naqä-qakuä Ätätä, Imäqkä Iqueyqä.” Iqu qokä-apäkä iuqä suqenqä iwäsäutäqängga-pqä, ä mäkä ämivauätäqängga-pqe, Iqu suqä aanjä jänänänju itä, imäkätñqeqä. ¹² Ga Iqueqä hiñju,* tä hänaqä äsätä we-huñqgä-panjiyi. Iwä Iqueqä nyuänjuñji, ämiqä iquauqä yñña kuapanä äpmakäuminqge. Nñ Iqueqä huiwä iunji, yoqä hñqu äqänä. Huizi iqua yoqä iquenqe, qokä-maññuä etangä, Iqueqä-kiauänä näqñqä eä. ¹³ Ga Iqueqä ämuasmänqä quäuqä iqueni, häñqeqe-nänjä ämuasmäuminqge. Ga qu Iqueqä yoqe, tii änyuätkuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñuqä.” ¹⁴ Ga mäkä-iqä qäukuä yätutanjä iqua, hosi qäpaiqä iu äpmapu, Ique qänaki äwivändminjuwi. Iqua quwqä huiwä iunji, ämuasmänqä kiyä mamätqä, aanjä qäpaiqänänjinä imäknminjuwi. ¹⁵ Ämaqä hiñjuqä äwimenqä Iqueqä manitanji,† näpçä-hionaqä yanäqñquä hñqu ätimäukqe. Hionaqä iqu, hueqä-himqä eeqänänjä iu mäñdi äkittiyätñqä iqueyqä. Ga yäkqä woyqä a äqätä, quñi ämitñqänänjä.‡ Itanji ämaqä, wainqä häukuwi hikä hovqä imepu qonjqä iquwä-panji, Iqu suqä iinj, qokä-maññuä asä ii itqunenqe. Kiqä qakui tiñjuqä. Goti Yänqänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqueqä äwqä tnänjä iñqä ätnä. ¹⁶ Itanqa Iqueqä ämuasmänqä quäuqeqetä, ä hawiutänji, yoqä tiinjä äqänminqge. “Ämiqä eeqänänjä iquauqä Ämiqätä, ämaqä naqä iquauqä Naqä-qeqä.”

¹⁷ Inqanji, nyi enjätqä hñqu, mäptqä iqueqä haqeqi tqäutangji äqunqge. Iqu yññä eeqänänjä, qäukuä awä iqä ävawa ikitqätanquwä iquauñqge, manjä yänänäqñqä tii ätkqe. “He, Goti Hanjuwä Iqueqä ymisanjä naqänänjä imäkqanqgeqñqä äpäpu, aquwä qämbyä. ¹⁸ Ga ymisanjä iunji, ämiqä iquauqätä, mäkä-iqä iquau miqä iquauqätä, ämaqä aanjä yänänäqñqä iquauqätä, hosi iquauqätä, itanqa ämaqä, hosi iquau haqeqi äpmenjuwä iquauätä huiwä iunjä guwi, he ämbñqänänjä. Ga he huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä injuwä, ä wäñjuä-wiyqä hiñgi äpmenjuwä, nñ ämaqä hiñqinqä, itanqa ämaqä yoqä-tänjä iquatä, eeqänänjä iquauqä huiwä iunjä guwi, ämbñqänänjä.”

¹⁹ Injä äwiyätmäñganji, nyi nanuä hiqiyqä iquatä, ämiqä naqä qua iutanjä iquatä, quwqä mäkä-iqä iquatänji, aquwä ae äqänqanqä äqunqge. Qu Ämaqä hosi iu äpmenqä Iquatä, Iqueqä mäkä-iqä iquatä mäkä humbñqänänjä. ²⁰ Inqanji, qu nanuä hiqiyqä iqesä, hiñjuä-tqä quangä iqesänji, guä kiqiyäuekuwi. Hiñjuä-tqä quangä iqu, nanuä hiqiyqä iqueä hiñjuä iqi, nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di imäkätä, ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä atäñjuä iñqge ämepu, iqueqä ktqenqä qonjä äwoktäuminjuwä iquauñji, quangä ätukqä iquwi.§ Iquauñji, häñjä yqänänjä-quaquwi ämepu, hovqä naqänänjä, hikä piyanjä-weqä tä nätkätanqçä bu ämatnämäukuwi. ²¹ Ga iquauñjuqä ämaqä mäkä-iqä iquauñji, hionaqä Ämaqä hosi iu äpmaminqä Iqueqä mänjita ätimäuminqetä, pizqä äpäkkuwi. Itanqa yññä eeqänänjä iqua, mäkä-iqä pizqä e äpäkkuwä iquauqä huiwä iunjä guwi, anäpu äwqä anäpäkkuwi.

20

Jisasi Iqu, qua täñju, quyäukuä 1,000 miniqenqä

¹ Anqinji, nyi ynaunjqä hñqu, qäukuä haqä yätuta ävama quvepçanji äqunqge. Iwä iqueqä hipa iunji, qua hovqä täpäñjuä maeqä iqesanjä hutäuqetä, guä woyqä naqä hñqutä, a äqätminqge. ² Iqu qämakä häñesqä naqänänjä ique a äkiqätkqe. Ii qämakä qänqatqä, qu, “Setänä, ämaqeu kukjuänqä ätuma uwqä iquvqä” änyuätminjuwi. Iwä iqu quvükuä 1,000 pmetäninjä iñqge, ynaunjqä iqu guä woyqetä äkiqiyäuekqe. ³ E äkiqiyäueqetani, iqu iqueni qua hovqä täpäñjuä maeqä ique ätnämeqäqge, hovqä iqueni pmäukuä äñä mautäuqä, hutäuqetä aanjä yänänäqñqä ämäyekqe. Ga iinjä etangji, Setänä iqu qokä-apäkä hueqä-himqä iunji, anqinji quangä mätkquä yätñqä diñqäuä. Iqu qua hovqä iqueni, quvükuä 1,000 päwqanqanqä, hiñjuä äqänä pmetñqänänjä. Ga qänakñji, iqu yäpaqänqgisa wänqänänjäpu ikininqe, äwätepnuwi.

⁴ Nyi iinjä ae äqunmi huizi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iu mipñqä wäñjuä äwikqä hñqua, ämiqä iuqä zä-hawä iu pmetanqä äqunqge. Ämaqä iu äpmaminjuwä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe awä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñju, a yänänäqñqä äqätminjuwitani, ämaqä mäkä-iqä iqua, iquauqä nyuänji huätä ätävapu, pizqä äpäkkuwä iquayi. Itanqa iqua nanuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä qonjä mäwoktäuqä ipu, nanuä hiqiyqä iqueqä atäñjuä iñqge, quwqä hipenjuä, hipaitänji, maññqä iminjä iquayi. Ga qokä-apäkä ii, qu häñä-pmeqä anji

* 19:12 Itkimäqkä 1:14 † 19:15 Itkimäqkä 1:16 ‡ 19:15 Apqä Bukä 2:9 § 19:20 Itkimäqkä 13:11-17

ämepu, Kraisi, Ämaqä Goti Iqu atäunuä äteqkä Iqutä, anä äpmapu mitqätangpi, quväuukuä 1,000 päwäniqe. ⁵ Qokä-apäkä qua äptepqä duta anji vauqe, ii aanjä kinganä änyä qe ätimäukqe. Itanga qokä-apäkä ae äpäkoŋguwä huizi iqua, quväuukuä 1,000 ae äpäwqanqanqä, qu hänjä-pmeqe mämeqä danä ipnuwi. ⁶ Ga qokä-apäkä äpäkoŋguwä iuta kinganä anji ävaukuwä ii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunuä ae ekqä-qua eäpu, yeeqä ipnqäuä. Ga äpäkoŋqä huizi ätimäutqä iqu, iquauŋi mäŋdi äkittqiyqenqä yänänäqŋqe, hmayqä. Aanjä oeyqä. Hiŋuiqä ävaukuwä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Kraisi Iquenyqätä hiqäva imäkäpu wimeqä-qua hipnqäuä. Ga qu eeqä, Kraisi Iqutä quväuukuä 1,000 iunji, ämiqä pmapnqäuä.

Setänä iqueqä mäkä yäpakiyi

⁷ Iwä quväuukuä 1,000 ae äpäwqanqanji, qu qua hovqä täpäuŋuä maeqä iqueni, qŋqanjä hutäuqanqpi, ga Setänä iqu guä äkiqiyänä äpmamitätqä iundanji, inga ewasqänäniqe. ⁸ Iwä iqu yäpaqänqisa ätimäuäqe, Gokä iqueqätä, Maŋgokä iqueqätä, ämaqä eeqänänjä, qua hituŋuä äwitqtänqä-pa äpmeŋuwä iunji, quangä ätuätä, mäkä ipäqäpnqä aquvü maqiyäniqe. Ämaqä iinjä iqua, aanjä kuapänä, a änä matauqänänjä, hikä weä enqä-paniqä. ⁹ Qu qua eeqänänjä äwiŋqä iu ikipu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, anjä-himqä, Iqu kiinjä äwiŋyätŋqä iu pmetanquwä iquau qäuiqä ktäuqanquwänqga, qäukuä yätuta te äpätä mäkä-iqä iquauŋi, te aanjä kuapänä ganji äquŋqge. ¹⁰ Setänä ämaqe quangä ätukqä iqueni, qu hovqä naqänänjä, hikä pivanjä-weqä tä nätqätanqgä, nanjuä hiqiyqä iqutä, hiŋuä-tqä quangä iqutä ae äpmetanqinyä iu, ämatnämäukuwi. Ga iqua, hiunji heatqeu, tänjä-huŋqä naqänänjä hea ique-ique inä meqäpnuwi.

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkoŋguwä iquauqä suqe, iwäsäukqenqä

¹¹ Itanji nyi zä-hawä qäpaiqä naqänänjä hŋqu witanji, ga Zä-hawä Iu Pmetanqgä Ique-pqe, äquŋqge. Iwä quaeätä, qäukuitäŋi, Iquenyqä zä äwäsinyä, qäpu ekiyi. ¹² Itanga, qokä-apäkä ae äpäkoŋguwä, yoqä-tänjitä, yoqä maeqä-tänjitä, eeqänänji, qu zä-hawä iqueä hipenjuä iqi tqäutanqä äquŋqge. Iqi tqäutanquwänqga, enätqä iqua quwqä suqä imäkmiŋuwä buki ävatäpu, itanga hänjä-pmeqä bukä iqu-pqe inä ävatkuwi. Ga Zä-hawä Iu Äpmeŋqä Iqu, bukiu qänätanqgeuŋi hiŋuä äqunäqe, Iqu ämaqä ae äpäkoŋguwä iquauqä suqe iwäsäukqge. ¹³ Ämaqä eqä-pnjä iu äpäkoŋguwä iquauŋi, eqä-pnjä iqu a äkiqätmiŋqe, ewasqiyäwqatkqe. Äpäkoŋquesä, wavä iquesänji, iquaq-pqe, qokä-apäkä ae äpäkoŋguwänqga iquaqiyqä hipa iu äpmamiŋuwä-pqe inä ewasqiyäwqatkiyi. Itanga qu eeqänänji, Zä-hawä Iu Äpmeŋqä Iqueä hipenjuä iqi tqäutanquwänqga, Iqu ämaqä hŋqunä-hŋqunä quwqä suqä imäkmiŋuwä iquwqä iwäsäukqge. ¹⁴ Ga äpäkoŋqä iqutä, ä wavä iqutä, hovqä tä naqänänjä äsätanqgä ique ämatnämäukuwi. Hovqä tä naqänänjä-tänjä iqu, äpäkoŋqä huizi iquwi. ¹⁵ Itanga ämaqä, quwqä yoqe hänjä-pmeqä bukä iu maqŋqä injä iqua, qu-pqe hovqä tä naqänänjä äsänqä ique inä ämatnämäukuwi.

21

Qäukuä änyä-hänŋiqätä, qua änyä-hänŋiqätä

¹ Nyi ii iqanji äqunmi, huizi, qäukuä änyä-hänjä hŋqutä, qua änyä-hänjä hŋqutä, äquŋqge. Qäukuä qua hiŋuiqä äwämiŋiyä iquaqu, hma ae eqanqiyänqga, ga eqä-pnjä-pqä iqu, yqänä matuqä ikqe. ² Itanga nyi anjä-himqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunuä ikqä, Jerusälemä änyä-hänjä iunji, hiŋuä äquŋqge. Ii apäkä hŋqu, kiqä qokiqe ämuanätŋqä qeqätqä näwi imäkŋqänq-pa, qäkämä qeqätqä iinjä imäkŋqä, Goti Hanjuwä Iqutä qäukuä haqä yätu äwiŋqeuŋanji, äväma quvepŋanji äquŋqge. ³ Itanqänqga, zä-hawä iutanji, manjä yänänäqŋqä hŋqu tii tqanji äwikqe. “Qätä nyiŋiyä! Täŋganji Goti Hanjuwä Iqueqä anji, qokä-apäkä äpmeqi. Inji Iqu quwqä awä iqi pmetänqiyä. Ga qu Iqueqä qokä-apäkä heqanqpi, Iqu Iqueqä-kiuä qutä anä äpme, quwqä Goti äpmeŋqiyä. ⁴ Iqu, kŋuä äpakä maqiyqä ipnqä, quwqä hiŋuä eqä ye esänqiyä. Itanga qokä-apäki, mapäkoŋqä danä iqäpnuwi. Nätmätqä qänqatqeta äwäka äpanqge, täŋganji, qäpu iqanqgetanji, äwqä hanjä-iqä, kŋuä qäyqä, itanga tänjä-huŋqä mäwimeqä da iquäniqeä.”

⁵ Iwä Zä-hawiu Äpmeŋqä Iqu tii ätkqe. “Qätä nyiŋiyä. Nyi nätmätqä eeqänänji, änyä-hänjä imäkqänä.” Ii ätätäqänqga-pqe, tii-pqe inä ändkqe. “Si kukŋuä tä tuwanjuä qäyeyä. Ii, aanjä naqä-qakuänänjä etanji, ga ämaqä eeqänänji, iquenyqe quuvqä heqäpnqänännyä.” ⁶ Itanqanji, Iqu tii ändkqe. “Nätmätqä eeqänänji ae ätimäuqiyä. Hiŋuiqänqätä, yäpakiŋqätänji, Nyi Nqä-näuänqä. Nätmätqä eeqänänjinqä Qakuä-qunä

emä, eeqänäni qäpu Imäkkä-qunjqa. Itanga ämaqä hñqueqä quväki ye ävätñqe, Nyi iqueni, eqä esquä hea ique-ique pmeqä vqä iqesani, mbqä maeqä, hñgi guätñqä wimqänä. ⁷ Ga ämaqä hñqu mäkä äunäpiyvä iunji ämävqätäuqanñutqe, Nyi iqueni nätmätqä ii ävätmä, ga Nyi iqueqä Goti pmetanñundi, iwä iqu Nyaqä ymeqä pmetanñiyä. ⁸ I etanñi, ämaqä pemä miqä itqanñuwä iquatä, quuvqä maeqiyqä itqanñuwä iquatä, suqä aañä quvqänänä imäkätqanñuwä iquatä, ämaqä pizqä äpäsqätqanñuwä iquatä, huiwä yanä hñgi äväkitqanñuwä iquatä, paaqä imäkätqanñuwä, ä goti quanñä iquauñqä quuvqä eqiyätqanñuwä iquatä, itanga kukñuä quanñä ätätqanñuwä iutänji, qu hovqä naqänänä hikä piyanä-weqä tä nättqatanñqä iunñqä upnuwiqä. Ii äpakonñqä huizi iquvqä.”

Jerusälemä änyä-hänä iquenqä

⁹ Asä qanñani, enätqä hñqu nyinyqä äpkqe. Iqu enätqä 7, nätmätqä ämaqä qui imäkkä yäpakä hevqä manñuä inñqä, a äqätminñuwä iquautanñä iquvqä.* Itanga enätqä iqu tii ändkqe. “Si biyä. Nyi apäkä Sipsipqä Meqä Iqu metñqä iqäqä iinji, ämäktquamqänänä.” ¹⁰ Itanji iqu Dñä Anñuä Iqueqä yanñänäqñqeta, qoqonñä naqänänä haqä yämñä hñqueñqä äñma äukqe. Qoqonñä yanñisani, iqu anä-himqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänñqä ätkqä Jerusälemä ii, Iqutä qäukuä haqä yätu äwinñqeta äväma quvepñanñi, ämändquakqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu anä pmetanñi, Iqueqä tä yanñqä naqänänä anä-himqä iisa äyanminñqe. Tä iqueqä we-hunñqe, hikä jaspä anñuanñänä kiqä mbqä haqä nändi ikutotqanñuwä-panä, huitanñänä, aañä quvanyäqñqeqä. ¹² Anä-himqä iinñä ii, täknjä naqänänä haqä yämä äqänminñqe. Täknjä iqueni, kiqä hävqä qñqanji, 12 imäknminñqe. Ga qñqanñä iquau-tänñä qäqicijini, enätqä hñqunä-hñqunä ätqäuminiñuwi. Itangqänñä Israitqä iquauqä kawäkä 12 iquauqä yoqe, hävqä qñqanñä iquauñi, hñqunä-hñqunä äqänminñqe. ¹³ Itanga täknjä iinñä, mäptqä mäptqä yäpñä inñgisa äqänminñqeuñi, kiqä qñqanji, hñquaqñi-hñqueyqä. Itangqänñä täknjä mäwqä hñgisa äqänminñqeuñi, asä hñquaqñi-hñqueyqä. Nñ asä täknjä mäwqä huizingisa äqänminñqeuñi, hñquaqñi-hñqueñqä. Itanga mäptqä wiqä inñgisa äqänminñqeuñi, asä hñquaqñi-hñque inänñqä. ¹⁴ Anä-himqä iinñä ique täknjä äqänänñqe, iwä täknjä iqu yanñänäqñqä qänätätñqe, hikä 12 iquä äknñäuminiñqe. Itangqänñä ämaqä 12, Sipsipqä Meqä Iqu kukñuä awä tuäkiqänñqä ändowatkqä iquauqä yoqe, hikä iquauñi hñqunä-hñqunä äqänminñqe.

¹⁵ Enätqä nyitä kukñuä anä ätkueä iqu, anä-himqä ii, itanga kiqä täknjä naqä ique, itanga qñqanñä täknjä ique imäknänñqä iquau, quwqä quäuqenñqätä, homänñqätä iwäsäutñqä, golqä yäkkqe a äqätminñqe. ¹⁶ Itanga anä-himqä iutanñä täknjä mäwqä inñgisanñä hiqñqe, asänänä. Iiyqä quäuqetä, naqetänji, hñqu mäñdi ma, iquauyiqä hiqñqe asänänñqä. Itanga enätqä iqu anä-himqä ii, iqueqä yäkketä hiqñqenñqä iwäsäukqe, kiqä hiqñqe 2,200† ätimäukqe. Anä-himqä iyyqä inñgisanñä iwäsäucätä, kiqä haqä yanñinñä-pqä qäsä iwäsäukqe, eeqänänä hiqñqe asänä ätimäukqe. ¹⁷ Iqu anä-himqä iutanñä täknjä äqänänñqä-pqe iwäsäukqe, iqueqä hiqñqe 144 ätimäukqe. Hiqñqä iinñä iwäsäucqe, ii ämaqä hñqueqä äquanñä iutanñi, hipa pätkiqä iunñqä iwäsäutqütätqanñuwä ii enqä-panji. Itanga enätqä, täknjä hiqñqä ique iwäsäukqä iqu, hiqñqä ii qesä iwäsäukqe.

¹⁸ Ga anä-himqä iutanñä täknji, Goti Hanjuwä Iqu hikä jaspaitä täknjä äqäyätä, itanga Iqu anä-himqä iinñi, golqä itänä ämätkqe. Ga kiqä äyanñqä di, huiwä hiqumuanñä hñnuä iqänñqä-panñä aañä quvanyäqñqeqä. ¹⁹ Ga anä-himqä iutanñä täknjä iquvanñä bunji, Goti Hanjuwä Iqu hikä huitanñä-huitanñä, mbqä naqänñqä äwäminñqe, ämetä huyä-quayunñuä enqä-pa iwimäkkqe. Itanga iquvanñä bunji, hikä aañä anñuanñänä jaspä iqu ganä äsekqe. Itangqänñä huizi, hikä säpayä ique, äsekqe. Ga hikä huizi äsekqä yoqe, aketä iquvi. Itanga hikä huiziqu iqueqä yoqe, emelatqä iquvi. ²⁰ Nñ, hikä huizi, satonikisi ique äsetä, ä huiziqu, konilijyanä ique äsekqe. Itanga hikä hñquququ, klisolaitä iqu etanñi, itanga huiziqu, kiqä yoqe, belitä iquvi. Ga hikä huizi iqu, topasi iqu etanñqänñä, nñ hikä 10 iqu, klisoplesi iquvi. Ä hikä huiziqu, hayäsinä iqu etanñi, itanga yäpakä, amelisi ique, iquau äsekqe. ²¹ Ga hävqä qñqanñä 12 iqu, qu kamä naqänänä enqä-panñqä. Ga kamä iinñä iqu, mbqä naqänñqä imäkkä eä, aañä qäpaiqänänä. Ä hävqä qñqanñä hñqunä-hñqunänñä iquauñi, kamä hñqunä-hñqunä imäknminñqe. Nñ anä-himqä yäpä yanñgisanñqä huänñqe, golqetänä imäkänñqe. Ga golqä iinñi, kiyä mamätqä, aañä quvanyäqñqeqä.

²² Ga anä-himqä iunji, nyi hiqäva-imäkkä anä hñqu hñnuä mäqunñuä ikqe. Goti Naqä, Yanñänäqñqä Eeqänänä-tänñä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutanñi, hiqäva-imäkkä anä iquenyqä

* 21:9 Itkimäkkä 15:1-7 † 21:16 Kiqä hiqñqe 2,200 kilomita. Hänäqä Menyämata Lae bunñä änyänñqä iqu, kiqä hiqñqe, 240 kilomita inänñqä.

tnäqä Iquaquvqä. ²³ Itanga anä-himqä iunji, mäptqä, ä qanüä äyanätä we hunätqä, hmanjā. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä motquetnqä tä-yänqä naqänänqä iqu, anä-himqä iu yänguäniqe. Nj Sipsipqä Meqä Iqu hiqi-tä enqä-pa, anä-himqä iu äyawqätä pmetanji äqungqe. ²⁴ Iwä qokä-apäkä hueqä-himqä eeqänänjutanji, qu qanji, Tä Iqu yänätanggeu upnuwi. Itangqänga qua eeqänänqä iu ämiqä naqä äpmakäwänjuwä iqua, nämatqä änguänänqä quwqä yoqä naqä motquapnqä isua, iñinyqä äma pnuwi. ²⁵ Ga heatqä hiawiqe, anä-himqä iunji, matimäuqä etanji, anä-himqä iutanä täknä hävqä qnqanä eeqänänqä iquauñi, mämäyeqä, hiunji ique-ique hutänätäniqueqä. ²⁶ Hueqä-himqä iquauqä nämatqä änguänänqä, yoqä naqä ävättnqä eeqänänji, qu anä-himqä yäpä yängisa äma mipaqupuwi. ²⁷ Mä nämatqä, Goti Iqueqä hinjuä iqi änguä maeqä, kiyä mätkä itä, ä ämaqä, suqä aañä quvqänänqä imäkmipqä itä, ämaqä quangä ätmipqä itäñi, qu eeqä, anä-himqä yäpä yängisa mäyqä ipnuwi. Hma naqä-qakuiqä. Nj qokä-apäkä quwqä yoqe, Sipsipqä Meqä Iqueä häñä-pmeqä bukä iu äqänänqä iqua, qu quwänä anä-himqä yäpä yängisa pepnuwi.

22

Eqä häñä-pmeqä vqenqätä, zä häñä-pmeqä vqenqätä

¹⁻² Itanga enätqä iqu, eqä naqä häñä-pmeqä-vqä hñqu ämändquakqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanä hinjuä iqänqänänqä aañä quvanyäqñqä inñi. Eqä iinñ iqu, Goti Hanjuwä Iqueqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueätä, zä-hawä iuta ekukua, anä-himqä iyeqä hänaqä awä iqi quvepqañji äqungqe. Itanga eqä yätäqä inñi-inñisanji, zä häñä-pmeqä-vqä hui ätqäñuä. Ga zä häñä-pmeqä-vqä iinñ iqua, häukuä qanjuä ique-ique wiquänqiyä. Itanga kiqä quwqe, qokä-apäkä eeqänänqä iu änguä iwimäkquänqiyä. ³⁻⁴ Itanga nämatqä eeqänänqä, Goti Iqu mäwinqä iqäqä iqua, iñinji mäwiqä danä enä. Goti Hanjuwä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, zä-hawä iu äpmanyä miqiyñqeqä. Iquaqu pmetanjiyängganji, Iqueqä wäunjuä imäkqä iqua, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, wäunjuä imäkqämanäpu, Iqueqä himä-hiqumuanji hinjuä qumbnuwi. Itanga, iqua quwqä hipenjuä iunji, Iqueqä yoqä-tänqä-quayi. ⁵ Itanga Goti Naqä Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iunji we-hunqe, Iqueqä-kiuä vqanqgetanji, heawiqe matimäuqä da itä, hiqi-tetä, mäptqä iqueqä we-hunqeutänji, wäunjuä imäkqänqä, maeqä danä yäniqeqä. Oeyä. Ga qu hea ique-ique ämiqäpnuwi.

Jisasi, si biyā!

⁶ Iqu iinñ ämändquegetanji, tii ändkqe. “Kuknuä tä aañä naqä-qakuänänqä etanji, ga ämaqä eeqänänji, kuknuä iquenyqe, quuvqä heqänqänänqä. Goti Naqä Iqu, kuknuä hinjuä-tqä iquauqä quuvqe wivauqumuatqä Iqu, Iqueqä enätqä hñqu, Iqueqä wäunjuä imäkqä iquauñi, nämatqä eeqänänji, maqänä timäutnqä iinñ motquetnqä, ändowatkqe.” ⁷ Jisasi Iqu tii ätkqe.

‘Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä.† Ämaqä, kuknuä nämatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqä iu qänaknä imipqä iqua, Goti Iqu änguä iwimäkänqiyä.’”‡

⁸⁻⁹ Nyi Jonä, nämatqä timäuniqenqä, qätä äwiyätmä, äqungqä iquñji. Nyi qätä äwiyätmä, hinjuä ae äqunmitanji, enätqä nämatqä e ämändquakqä iqueuä yukä-tänqä qäqiqi qonä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanqa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinñ miqä panä! Sitä, tqä tta-tnguäka kuknuä hinjuä-tqä iquatä, ämaqä eeqänänqä, bukä tqe qänaknä itqänjuwä iquatä, Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqä enjuwä-pa, nyi asä iinñ iquñqä. Si yoqä haqeu mamäutnqä, Goti Hanjuwä Iquenyä qonä woktävä.”§

¹⁰ Ga hui-pqä inä tii ändkqe. “Kuknuä nämatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqä, qäqi ae ätimäutnqä iqä-qae, si imä zä makiptqäyqä panä. ¹¹ Ae ätimäutnqä iqä-qae, ämaqä suqä quwqä äki-äkitanä imäkätqänjuwi, quwqä iunä äwäpu, qäyä imäkqä uwqangpu. Nj qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunjuä iqanji, suqä jänänqä iunä imäkätqänjuwi, iunä qäyä imäkqä uwqänqeqä.”

¹² Jisasi Iqu tii ätqiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä. Ga maqänä äquvepätmängganji, ämaqä hñqunä-hñqunänqä iunji, quwqä suqä imäkätqänjuwä-pa, kimanji wimqä iinñqä, Nyi qäsä äma quvepmqänä. ¹³ Hinjuäqänqä, qänakñqä, Nyi Nqä-näunñqä. Nyi ganä äpmamä, yäpakänqä äpmenqä Iquñqä. Nämatqä eeqänänqänqä Qakuä-qunä emä, qäpu imäkqä Iquñqä. ¹⁴ Qokä-apäki, quwqä ämuasmänqä asñä äqäyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu änguä wimäkqanquti, qu zä häñä-pmeqä-vqä ique

* 22:6 Itkimäqä 1:1 † 22:7 Itkimäqä 3:11 ‡ 22:7 Itkimäqä 1:3 § 22:8-9 Itkimäqä 19:10

änäpu, anä-himqä iutarjä hävqä qnqanä äutemä yängisa paqupñqäüä. ¹⁵ Itanga ämaqä, suqä aanjä quvqenä imäkkä iquau, paaqä imäkkä iquau, huiwä yanjä hiñgi väkiqä iquatä, ämaqä pizqä päsqä iquau, ä goti quangä iquauñqä quuvqä heqiyqä iquatä, ññ suqä quangiuñqä äwinyätä, qänaki iqä iquatäñi, qu eeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä iunji, yäpaqäñgisa pmapnuwiqä. ¹⁶ Nyi Jisasi Iqunä, Nyi Nqä enätqe, henyqä ändowatqanqä, ga iqu qokä-apäkä, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquenä, Nyaqä kuknuä tä awä äyä etätñqeqä. Nyi ämiqä Dewiti iquesañä Zä-Hutäknä äunqgqä Iqunä,* ga iquesa ätimäukqeqä. Itanga Nyi Qätäqueqä zinuitä ätimäutä, äyänätñqä Iqunqä.”†

¹⁷ Dñä Ängüä Iqutä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqä apäkisäñi, tii ätqinyä. “Si biyä.”

Ga ämaqä eeqänänjä, kuknuä tä qätä äwipqä iqua, qu-pqe tii tpuwi. “Si biyä.”

Itanga ämaqä äkisqu-äkisqu, quväki ye vqanqä, eqäñqä äwingqä iqu, äpätñqänänjqä. Ga tqu-tqu eqä häñä-pmeqä vqe, nätnqä etanqutqe, iqu äpätä mbqä maeqä, qanyä ionätñqeqä.

Jonä iqueqä kuknuä yänänäqñqä yäpakiyi

¹⁸ Ämaqä eeqänänjä, kuknuä nätmätqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqce qätä wipqä iquauñi, nyi Jonä iqunä yänänäqñqä tii tumqe. Ämaqä hñqu kuknuä tqeñi, hui wiyä iqa uwqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueñi, häñä-iqä aanjä quvqä iinqä bukä tqe ätä äqänänqce, wiyä iqa peyäniqe. ¹⁹ Nñ ämaqä hñqu, kuknuä nätmätqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqceuta hui huätä mamäuqanqutqe, ga Goti Hanjuwä Iqu iqueqä nätmätqä ängüänänjä iinqä bukä tqe ätä äqänänqce, huätä mätnämäunqiyä. Nätmätqä ängüä ii, zä häñä-pmeqä-vqä iqutä, Goti Hanjuwä Iqueä anä-himqä iisä, iquaquvi.

²⁰ Ga Ämaqä nätmätqä eeqänänjä iinqä awä ätätñqä Iqu, tii ätqiyä. “ ‘Nyi maqänä quvepmqänä-qe,’ naqä-qakuä etkqe.” Auä, yqänä! Jisasi Naqä Iquki, Si maqä quvepiyä!

²¹ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmätqä ängüänänji hiñgi vqe, etapquä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä.

* 22:16 Itkimäkkä 5:5 † 22:16 Itkimäkkä 2:28

Kuknuä huiuqä quatiyi

Bukä tqueni, kuknuä huiuqä quati, ätnäñiqi İtkimäkätñqeyi.

A

Anä aquväqñqä

Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, İsraitqä iquauqä anä himqä eeqänänä iunji, anä aquväqñqä hñqu-qe ä hñquaqñä-qe ämätñminñqe. Jerusälemä iunji, aanä kuapanä ämätñminñquwi. Suqä iinji, İsraitqä iqua qua Bapiloniya iuta anqumä äppiysi, inqanä ipäqäkuwi. Anä aquvqñqä iunji, qu Goti Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, İquenyqä tääqä ätäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä aquvä äqänminñquwi. İqinji qokä-apäkiunji kuknuä inä ämitäpu, ä ymeqä iqua skutqänqä äuminñquwi.

Ani Goti Ique vqenqä hiunji naqä

Hiunji naqä tqueni, İsraitqä iqua, quwqä kawä hñqu hiqäva-imäkqä anji, Goti Ique anji äwikqenqä kñuä indqänäpu, aquvä äqänminñquwi. Quwqä mäkä-hunqä iqua, hiqäva-imäkqä anji kiyä-mätqä imäkkuwitañi, Jutasi Makäpiyäsi iqu anä ique ikikinyänä imäkätä, Goti Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqä, Ique anji äwikqe.

Aposälqä, (aposel)

Yoqä iqueqä qakui, 'ämaqä ändowatqä.' Bukä täunji, si yoqä 'aposälqä' qänätanñqe, hñqunä qundnä. Makä 3:14 iunänji. İqinji Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquauñi, wäunjuänqä ändowatätä, 'aposälqäuä' änyuätñqe. Hiqñqä huiunji, 'Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquä' qänätanñi qundnä. Ä hiqñqä huiunji, 'Ämaqä Jisasi Iqu wäunjuänqä ändowatkqä iquä' qänätanñi qundnä.

Asñä-meqänqä suqe

Jonä asñä-qäyqä iqu, qokä-apäkä kuapanänä iu, eqä Jotänä du asñä äqäminñqe. Iqu qunji, "Heqä suqä quvqeuata kñuä äkunmäkmbiyä. Ga he iinjä iquwinqä motquapñqe, asñä mapiyä" ätuminñqe. Asñä-meqä suqe, Jonä iqu mipäqäyqä ikqe. Jonä iqu matimäuqänqä, İsraitqä iqua qu-ganä ipäqäkuwi.

Jisasi İquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauqä kñui, tiinji. Ämaqä, hñqu asñä meqanñi äqumbiyitañi, iinjä iqu quuvqä ae eqiyqiyäqe, näqñqä mapnä. Asñä ämeqä iqu, iqueqä suqä quvqenqä kñuä äkunmäknätä, Jisasi, suqä quvqä huätä ämamäuqä İquenyqä quuvqä eqiyätä, Iqueä kuknuä du qänaki itñqä äwinyä.

Jisasi İquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä hñqua, kñuä tiinjä-pqe, inä indqänätqänä. Ymeqä dñi, asñä meqanñpqe, ii Goti Iqueqä-quayqä.

Ä

Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu

Qänqanänji, hiñuä-tqä Deniyäli iqu, ämaqä, Goti Iqueqä qokä-apäkiu, quwqä suqä quvqeuata huätä ewewatqä iquenyqä ätätäqänqanji, iqu 'Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueyqä' ätätä äqäkqe. Yoqä iinjä iqueqä quati, 'Kraisuä' ätätunquä iqutäñi asänänji. Jisasi Iqu kiqä-kiuänqä ätätäqänqanji, 'Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueyqä' ätätä ätkqe. Iqu iinjä ätätä, 'Goti Iqu änändowatätä, yoqä naqä ädapkqe. Täkä Nyi ämaqä-qunä eämä, Goti İnänjä-qunänñqä' ätkqe.

Äwqä äkunmäknqä

Bukä tqueni, "Kñuä äkunmäknqä" qänätanñqe, ii qundnä.

B

Bapilonä

Bapiloni, ii qua naqä hñqueqä yoqe. Qänqanänji ämaqä iu pmeqä iqua, İsraitqä iquatä mäkä äunäpiyänqanji, qunji ämäwqätäpu, quwqä quaiunqä wäunjuä henñi wiyqänqä ätumä äukuwi. İsraitqä iqua iqinji, quväukuä 70 äpñmakui. Pitä iqu anä himqä Romä iquenqä, kuknuä ktqe, 'Bapilonäyqä' ätätä äqäkqe. (1 Pitä 5:13) Jonä iqu, bukä İtkimäkqä iunji, Bapilonä ätätä äqäkqe, iqu Romänñqä ätkqäti, ä äsqenqä ätkqäti?

Bea

Bea iqua, täñä aanä naqänänä, qua huiunji, qäuqä imä hiqiyqä ätqäunä. Kiqä ktqe, İtkimäkqä 13:2 iunji, hiñuä qunä.

Belsäpulä

Belsäpuli, ii dñä quvqä hñqueqä yoqe. Ämaqä İsraitqä qäyä hitanñi huizi hñqua, dñä iquenji quwqä goti enqä-pa äqunäpu, iquenji qonjä äwoktäuminñquwi. Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, qu yoqä iinji, Setänä, dñä quvqä iquau miqä ique, änyuätñkuwi.

Bretqä yenüä qo-matäuqänqä hiunji naqänänjä

Hiunji naqä tquenji, Israitqä iqua wikä hñqunä anä äpmepu, Goti Iquenyqä kñuä indqänminjuwi. Hiunji kinganäni, hiunji naqänänjä Pasopa iyyi. Quwqä kaqä-kawäka, Isipä iuta ewewatqanguwänga, bretqä qo ätäütä änyuämäuqangqä hiñuä qumbñqä mäwñganñi, qo matäuqä yätñqä yenüä häkiyä äyäqäkuwi. Iutanji, hiunji naqä iquauñi, quwqä anä iunji nätmatqä qo täuqänqä pmua imäkäpu, bretqä yenüä qo-matäuqä dinä änninjuwi.

Bukä

Jisasi Iqu qua täu pmetanñani, bukä ne ämenqetani, qu mämeqä iminjuwi. Quwqä tuwanñi, pipa huitanjä-huitanjä iu äqiyäpu, äukuäpämñuwi. Ämaqä huizi iqua tuwanñi hiñuä äqunäpu a täuqenqä, qu nyunüä taki ätäpiyi, tuwanüä äqiyäpu äukuäpipu epqä iu ämänämñuwi. Pipa iinjä iqua aanä quäuqänänñanñga, pipa hitunüä inji-inñisanñi, huätäkqä hñquaqu epiyi, pipa iu äkuäpipu, pñqä eminjuwi.

Bulumäka iquauqä wäunju

Israitqä iqua kuä sñqumetqänqä wäunüä ipiyänñanñi, qu yätamäkqä vätnqä, bulumäka ämimñuwi. Hea kuapänänñanñani, nätmatqä hanjä-iqä iqua eyqiyäma upñqä, bulumäka hñquaqui zä-quavqä hiñuä-qoe guä ae ämäseqanguwänga, bulumäka iquauqä eyqiyäma äuminñi. Goti Iqueqä kuknuä hñqu, "Bulumäkai, kuä-witqä wäunñi yätamäkqä eyqanñani, uwqä manqä yätñqä, hiñguä mäyeqä pambiyä" ätnä. Kuknuä haqä yeqi ätqä iqueqä ktqä, Matiu 11:29 iutä, 1 Korinä 9:4 iutä hiñuä qunä.

D

Disaipele

Yoqä 'disaipele' ii wiyä kuknuä iyyi. Etanñi, bukä täu qänätanñutqä, mämoqumueqä isnä. Kiqä quati, 'Ämaqä, näqñqä-vqä hñqueqä kuknuä qätä äwiyätä, qänaki itñqä iqueyi.' Jonä asñä-qäyqä iqu-pqä, ämaqä asä iinjä-tänñue. Itanñga Parisi iqua-pqä, asä kuapänänñä inänñä-tänñuai. Inñaqä Jisasi Iqueuä kuknuä qätä äwiyäpu, qänaki iminjuwä iquauñqä, bukä täunji, kuknuä kuapänä ätä äqänä. Iquauñqä, 'Ämaqä Jisasi Iqu wäunñanñqä ämotquaminñqä iquaiqä' kuapänä ätä äqänä. Hiqñqä huiñni, 'Ämaqä wäunñuä yätquakä iquaiqä' ätä äqänä.

Bukä Matiu, Makä, Lukä, Jonä, iunji, qokä-apäkä iquautani, Jisasi Iqu 12 iquau atäunñuä ikqä. Iquauñqä, hñqäqñi, 'Ämaqä 12 iquauñqä' ätä äyä äqänä.

Bukä 'Wäunñuñqä' iunji, Jisasi Iqueqä ämaqä eeqänänñä iquauñqä, kuknuä huizi hiñuä qudnä. Kuknuä hñqu, 'Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquauñqä.' Hñquququ, 'Jisasi Iqueqä yoqä-tänñä iquauñqä.'

E

Enätqä

Enätqä iqua, ämaqä-qua ma, Goti Iqueqä dnä-qua epu, Iqutä qäukuä haqä yätu äpmapu, Ique yätamäkqä ävätnqänä. Quwqä wäunñuä hñqu, Goti Iqueqä kukñui ämä äwäpu, ämaqeu tqueyi. Quwqä wäunñuä huizi, Goti Iqueqä ämaqeu miqeyi. (Hñpru 1:14 hiñuä äqunyä.) Qutanñä ämiqä iqu, iqueqä yoqä, Maikoli ique. Itanñä huiziqu, Gapleti ique. Ämaqä kuapänänñi, enätqä iquauñqä, tii ätätnqänä. "Qu huqä-tänñä iquayqä." Inñaqä, Goti Iqueqä bukä iunji, enätqä iquauñqä, huqä-tänñiqä matqä eä. Mä täkä, huqä-tänñi, qerupqä iquayi. (Hñpru 9:5 hiñuä äqunyä.)

G

Gita

Gita qu qänğanä päkminjuwi, ne tänñga äpäsatunñqetänñi, asänänñä hmayi.

Grikä

Goti Iqueqä kuknuä täunji, qua Grikä iquenqä, kuknuä kuapänä äqänä. Qua Grikä iqu, Israitqä iquauqä qua iutatä, qua Isipä iutatänñi, kinä nämä qäyä etanñi, Jisasi Iqu qua täunñqä änä mapqänñga, Grikä iutanñä iqua qua im-imä ämimñuwi. Iutanñi, qokä-apäkä kuapänänñi, iutanñä ma, iquauqä anä-kukñuñqätä, suqenqätä, näqñqä ämaminjuwi. Ga Jisasi Iqu qua täu pmetanñga, ämaqä näqñqä-tänñä iqua, 'Grikä iquauqä näqñqä, änguanänñiqä' kñuä indqänäpu, quwqä anä-kukñui yqänä ätminjuwi. Goti Iqueqä kuknuä tquenji, qu ganänñi Grikä iquauqä anä-kukñuä du äqäkuwi.

Grikä iquauqä anä-himqä naqä, Atenisiyi. Quwqä anä-himqä huizi hñqua, Korinä, Pilipai, ä Tesälonaika iquayi.

H

Hakä

Israitqá iquauqá haki, ymisanjá pizqá maqánä miqá, ängüá äpakánä witätɲqá imákánä.

Hääwá

Israitqá iquauqá háäwi, huitañä-huitañä iiyi. Háäwá äkaki, hui mäkánqá upɲqánqá, mäkánqá miqá iqu, háäwá-tqá ique tquanɲuti, háäwá miqá iqu háäwá tqanqá, makä iqá iqua qátä äwiyäpu, ivatuwänäpu, mäkánqá äuminjuwi.

Hämapäkä qa

Eqá-huänqá Galili iunji, hämapäkä-piqá kuapánänqá iqua wäunjuá iminjuwi. Iqua hämapäkä qae eqá huänju ätnämäuqanɲuwänqá, hämapäkä qa mɲqe huänqá mämä änyäqetanji, hämapäkiu ämäpmuäqanqá, hämapäkä piqá iqua guá hämapäkä qa iu ämuäsmänänqce yänänäqɲqá äkutpäqiyäpu eyqiyämeqanɲuwänqá, hämapäkä iqua mäwqá ipnä. Itanji hämapäki ämepu, yimba iu pɲqá epiyi, qae eqá-huänqá bu anɲi ätnämäuminjuwi.

Heroti

Yoqá Heroti, ii Israitqá iquau miqá hɲquauqá yoqeyi. Kinɲanänqá iqu, Mäliyai Jisasi Ique ämikqänqá, qua Jutiya, qua Sämaliya, qua Galili eeqänänqá iu ämiminqce. Iqu Jisasi Iqu ymeqá dänqá-qu hitanqá äpákmätä iminqá iqueyi. Matiu 2:1-22; Lukä 1:5 iunji hinjuá qunyä.

Heroti huiziqu, Jisasi Iqu Iqueqá wäunjuá imäkminqänqá, qua Galili iu ämiqá äpmaminqce. Iqu iqueqá kátequeqá apäkä, Herotiyasi ii ämetä, Jonä asñä-qäyqá iqueqá nyuänji tävätɲqá ätukqá iqueyi. Ga hiqáva-imákqá naqá iqua, Jisasi Ique kukɲuá mitätɲqá, iquenqá ätuma äpkuwi. Makä 6:14-29; Lukä 23:6-12 iunji hinjuá qunyä.

Heroti hɲquququ, Jisasi Iquenyqá quuvqá eqäminjuwá iquau hanjá-iqá naqänänqá ävätä, Jemisi, Jonä iqueqá káta-känqá ique pizqá pásätɲqá ätukqá iqueyi. Wäunjuinqá 12:1-23.

Heroti iquenqá äwinyäminqá iqua

Ämaqá Israitqá iquautanqá, ämiqá naqá Heroti iqu äpaknä miquätɲqenqá äwinyäminqá iquayi.

Hinjuá-tqá iqua

Hinjuá-tqá iqua, Goti Iqu kukɲuá äki-äki tuäqanɲutqce, ämaqeu awä äsuiminjuwá iquayi. Qänqanänji Goti Iqu hinjuá-tqá kuapánä ändowatminqce. Iqu Iqueqá kɲuá indqänqenqätä, Iqueqá äwinqenqätä kuapánä ämotquetä, itanqá qänakinda nätmatqá äki-äki timäuninqenqá-pqe, ämaqeu ämotquaminqce.

Jisasi Iqu maquvepqá yqänä hitanqá, hinjuá-tqá iqua iqueqá äpäniqätä, sqá-sqá imäkäninqätä, huizi iqua Ique äki-äki wimäkpnuwinqenqce, awä äsuiminjuwi. Itanqá hiunji yäpakä Jisasi Iqu ämaqeuqá suqá quvqenqá iwäsäuatɲqá anɲi pätnqá itqätanqanji, nätmatqá äki-äki timäuninqenqá kuapánä äsuiminjuwi.

Hionaqá äkkapinqá

Israitqá iqua, iquauqá buayä wäunjuá dunji, hionaqá jänänänqitá matäuqá, äkkapinqetä ätäwiminjuwi. Quwqá hionaqá äkkapinqce, aanjá yanäqɲqce.

Hipru

Yoqá Hipru iqu, yoqá Israitqá iqtänji, asänänji. Yoqá iinji, Aprähämä iqueqá kawä hɲqueqá yoqetanji. Inji, ii Aprähämä iqueqá hueqá-himqá iquauqá yoqá yäüá iquvi. Quwqá yoqá änyä-hänji, Israitqá. Ga quwqá anjá-kukɲui, kiqá yoqce, Hipru.

Hiqáva-imákqá anjá

Hiqáva-imákqá anjuñi, ämaqce quwqá goti iquauñqá qonqá äwokätäupu, hiqáva-äqiyäpu, qunji yeeqá wimäkpɲqá nätmatqá huitañä-huitañä äväpu, iminjuwi. Israitqá iquauqá namnä aninqá tɲänqce, Solomonä iqu hiqáva-imákqá hikä anji, anjá-himqá Jerusälemä iu ganä ämätqce.

Jisasi Iqu qua täu pmetanqá, hiqáva-imákqá anjá Jerusälemä iu ämätmminqce, ämiqá naqá Heroti iqu ämätqce. Ga Israitqá iquauqá hiqáva-imákqätä, quwqá hiunji naqänänqá timäuqanɲqetänji, aquvi iqi äqänminjuwi. Kiqá ktqce, bukä tqueqá tuwänqisa hinjuá qunyä. Hikä anjá iqueqá ququawä 3 iqua imäkñatanɲi qundnä. Israitqá iquautanqá qäyä hitanqá huizi iqua, ququawä kinɲanänqá ique äpaquväpu ätqäupiyä-qe, ququawä huizi iquauñqce, mäwqá iminjuwi. Israitqá iquauqá apäkä iua, qu ququawä 2 iqesanä ikäka äpminjuwi. Hiqáva-imákqá iqua, nanjuá tä ikepu hiqáva imäkpɲqce, ququawä 3 ique ikaminjuwi. Hikä anjá yäpá inqisanji, hiqänqá naqce, hɲquaquvi. Hiqñqá iquaquiyqá awä iqinji, yuá naqänänqá hɲqu äkatmminqce. Yuá iqueqá tuwänqisanji, hiqñqá iqu aanjá pmua eä, kukɲuá guá ämäsuqéqá ipñä iqu

iqi äwäminqce. Hiqñqä ique paquvqe, hiqäva-imäkäqä naqä iqunä quväukuä hñque, hiunji hñquenyä äpaqutä, Goti Iqueqä hiñuä iqi ätqäuminqce. Yuä iqi äkatnminqä iqu, Jisasi Iqu äpäkonqanqa, hitunüä yätuta inqi-inqi äpñqqa äpäwiqce, hñquaqu imäkñqce. Iinä ikqce, ne tiññqñqä näñqñqä enu. Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, Goti Iqueqä hiñuä iqi tqäuqñqce, pmua mimäkñqä eä.

Hiqäva-imäkäqä iqua

Hiqäva-imäkäqä iqua, Israitqä iquauqä anä ämapu, nanuä äpäsäpu, tä ikepu, Goti Iquenyqä hiqäva qäpnqä diñqce, Goti Iqu iquauñi atäunüä ikqce. Iqu Mosisi iqueqä käta Aronä iqueqä hueqä-himqä iutañä iquau atäunüä ikqce. Iqua Lipai iqesanä hueqä-himqä iquayi. Qänqanäñi iqua hiqävai, namnä anä iu äqäminjuwi. Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, iqua hiqävai, hikä anä Jerusälemä ämatnänqñqä iu äqäminjuwi. Iqua hiqäva huitañä-huitañä imäkäpu, hiunji ique-iqenji, nanuä tä ikaminjuwi. Ga Lipai iqesanä hueqä-himqä huizi iqua, anä iquaqui ämiminjuwä iquayi.

Quväukuä ique-iqenji, hiqäva-imäkäqä iqua, iquau miqä naqä hñque atäunüä iminjuwi. Hiqäva-imäkäqä naqä iinä iqunä, nanuä äpäsäta, häñeqe, hiqñqä qu 'Goti Iqueqänäñiqä' ätminjuwä yäpä inqisa äma äpeminqce. Suqä iinji, iqueqä suqä quvqenqätä, ämaqeueñqätä, quväukuä hñqueni, hiunji hñque imäkminqce.

Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, Anasi iquä, Kayäpasi iquä, suqä hiqäva-imäkäqä naqä iqueñqä tññqñqä imäkqñqñqä ätnänqä iqueni ävausäsinyä, iquaqunä yqänä äpmaka äuminjiyi.

Hiqäva-imäkäqä ttawä

Qänqanäñi ämaqe, quwqä goti iquauñqä hiqäva tii äqäminjuwi. Qu quwqä nätmätqä ämepu, tä ikaminjuwi. Quwqä hiqäva naqe, sipsipqä, meme, ä bulumäkänä-qe, itmapiyi, äpäkpäyi, hiqäva-imäkäqä ttawiu tä ikaminjuwi. Qänqanäñi, qu hikä pnqä eqa äpepiyi, ttäwa imäkminjuwi. Qänakñi quwqä goti iquauñqä hiqäva-imäkäqä anä imäkäpiyinqanji, ttawi, hikä qeqätqetä imäkminjuwi.

Hiqi-tä iquatä, quwqä ätqäuetä

Israitqä iqua hiqi-te, qua qondä imäkpiyi, olipqä aowä iu ikaminjuwi. Quwqä anä yäpänqisa häuiqä a iunji, hevqä imäkäpu, iu ätqäteminjuwi. Anä hiqñqä naqä äpmeqe iu we hunätñqce, hiqä-tä tqäuqe kiui ätqäteminjuwi. Quwqä ktqe, Itkimäkqä 1:12 iunji, hiñuä qunyä. Ga hiqäva-imäkäqä anä iunji, hiqä-tä tqäuqä hñqu, hänyenätänä äwäminqce. Kiqä ktqe, bukä tqueqä tuwä inqisa hiñuä qunyä.

Hisopqä

Hisopqä-quwqce, hiqäva-imäkäqä iqua änduäpu, eqeunä-qe, häñequeunä-qe äyämapiyi, nätmätqä du pnqä-pñqä iminjuwi. Ii nätmätqä iinji, Goti Iqueqä hiñuiqä ikikinyänä timäupñqä iinqä iminjuwi.

Hiunji naqänänä

Quväukuä ique-iqenji, Israitqä iqua hiunji hui atäunüä ipu, aquvä naqänänä äqänminjuwi. Iqua iinä imäkäpu, Goti Iqu qänqanäñi, qunji äñguä itqetä, yätamäkqä äwikqenqä kñuä indqänminjuwi. Qu aquvi, hñqanji, hiunji hñque äqänäpu, hñqanji, hiunji hatñä äqänminjuwi. Hiunji naqänänä hñquauqä yoqe, 'Pasopa,' 'Ittäñä anä,' 'Pendikosi,' itanqa 'Bretqä yenüä qo-matäuqä' iquayi. Hiunji naqä iquauñi, Goti Iqu Israitqä iquau qänqa äwikqce. Bukä Hiqäva-imäkäqä 23 iunji, hiñuä qunyä.

Hiveqä hiqiyqä

Israitqä iquauqä qua iunji, hiveqä hiqiyqä huitañä-huitañä iqua äpmapu, ynñä-tänä iu ätäupu änninjuwi. Qutanä hui sipsipqätä, memetä ätäupu änanätäpu iqanquwitanji, sipsipqä-miqä iqua quwqä sipsipqä iquau äñguänä ämpu äpmaminjuwi.

Jisasi iquä, Polä iquä kuknuä ktqä tii ätkiyi. Quuvqä heqiyqä iqua sipsipqä iqua enqä-paniqä. Ga quwqä himä-wiunqä iqua, hiveqä hiqiyqä iqua enqä-paniqä. (Matiu 7:12; Wäunjuñqä 20:29)

Huiwä häuä ktäuqä

Israitqä iquauqä suqeunji, ymeqä qokä eeqänänä iquauñi, kunaqä ae änyuäpu, hiunji 8 päwqanqa, quwqä hizqä huiwi häuä ktäminjuwi. Iqua suqä iinä imäkqäpnqce, Goti Iqu Aprähämä ique ätukqce. Ipäqäkqä 17:9-14 hiñuä qunä. Ii tiinji. Ymeqä iqu, Israitqä iutañä-queyqä kñuä mapñqä diñqceyi. Ämaqä huizi iqua, Israitqä iquauñqce, "Huiwä häuä ktänqä iquayqä" ätminjuwi.

Israitqä iqua qäyä etanqji huizi iqua, kuknuä äñguä we-hunqä-tänji qätä äwiyaupu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäpnqä ipäqäkuwänqanji, Israitqä iquautañä hui tiññä ätminjuwi. "Ämaqä iinä iqua, quwqä huiwi häuä-ganä äktämbiyä. Iqua Israitqä-qua ae epiyi, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä-qua inqanä timäupñqänä." Poli iqu,

kukjuä iquenqe, aquvänä itä, nḡqä matqä ikqe. Iqu tuwanüä Galesiya pmeqä iquauḡqä äqäkqeutä, tuwanüä huizi iquauḡqä äqäkqeutäni, suqä iquenqä tii ätätä äqäkqä. “Ämaqä hḡqu iqueqä suqä quvqea qui mimäkḡqä hāḡä iqumuatnätḡqe, iqu nätmatqä hḡqunä imäkquätḡqe. Ii, iqu Jisasi Kraisi Iquenqänä quuvqä eqiyquätḡqäqä.”

I

Ipnä (kukjuä guä ämäsäuekqä ipnä)

Ipnä tqueni, Mosisi iqu, Goti Iqu ätukqä-pa, qāḡḡanä anä-avḡḡqä iu imäkkqe. (Anḡu itmakqä 25:1-22 hiḡuä qunya.) Iqua zä qeqätqe-tä imäkäpu, golqä eeä ikuwi. Yäpä iḡḡisaḡi, hikä tepquva iquaqu kukjuä-suqä 10 äḡḡqä itä, golqä häkä buayä mana hui häkä iḡḡä itä, Aronä iqueqä yäkqä zä-hutäkḡä äḡḡḡqä itä, imä imänāḡä. Israitqä iqua, ipḡitä, namnä anitä, anä avḡḡqä iu äma ikämḡḡuwi. Iqua Goti Iquenqä hiqäva-imäkqä anä näweqä ämätäpiyāḡḡanḡi, ipnä iqueni hiḡḡqä yäpä iḡḡisa ekuwi. Ii, iqua Goti Iqueqä kukjuä guä ämäsäukqenqä hui mimäucqä ipḡḡqä diḡqeyi. Kiqä ktqenqe, bukä tqueqä tuwāḡḡisa hiḡuä qunä.

Israitqä

Yoqä Israitqä ii, Goti Iqu Aprāhamä iqueqä kawä Jekopä ique, äwikqe. Iutanḡi, Jekopä iqueqä hueqä-himqe, Israitqä iquayi. Quwqä yoqä huiziqu, Hipru iquayi.

Jekopä iqueqä ymeqä hitmqä iqueqä yoqe, Jutä iqueyi. Jutä iqueqä hueqä-himqä, Jutä iquayi. Ga quwqä quae, Jutiyayi. Jisasi Iqu qua täu pmetāḡu. Iqua Jutä iqu, Israitqä iquau äpatqämiḡḡe. Iutanḡi, Buk Baibel iunḡi, yoqä ‘Israel’ iquä, yoqä ‘Juda’ iquätāḡi, qäquacu quundnä. Neqä bukä täunḡi, hueqä-himqä Israitqä iquauḡḡe, yoqä Israitqä inä äqänä. Yoqä Jutä iqu, ämaqä hḡquauqä yoqä iiyi. Hḡqu Jekopä iqueqä ymeqä hitmqä iquwi. Hḡquququ, Jisasi iqueqä kāḡḡua, tuwanüä ämaqeuḡḡä äqäkqä iqueyi.

Ittāḡä anḡu yakuä pmeqāḡḡä hiunḡi naqānāḡi

Hiunḡi naqānāḡä tqueni, Israitqä iqua, kuä huitanä-huitanä ae yäuä iqāḡḡi, ätäväätqāḡḡuwiḡḡä, yeeqä ipu aquvä äqānmiḡḡuwi. Qu ittāḡä anä ämätäpu, wikä hḡqunä iu äpmapu, quwqä kaqä-kawäka anä avḡḡqä iu, namnä anä ämätäkāmiḡḡuwiḡḡä kjuä indqānmiḡḡuwi. Quwqä kaqä-kawäka anä avḡḡqä iu quväukuä 40 e ämätäkāmiḡḡuwiḡḡä, qua Goti Iqu näweqä väniqä ique ätimäukuwi.

J

Jinanä-weqä häkä

Jinanä-weqä häkä iquauqä wāunḡi, tiḡḡi. Hiqäva-imäkqä iqua sisnyanä-weqä ttawä iuta tä-quanḡi iopu, jinanä-weqä häkiu äuimepu, hiḡḡqä huiü äma äwäpu, sisnyanä wetḡqä iwamäkmiḡḡuwi.

Jinanä-weqä ttawä

Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä anä hiḡḡqä kiḡḡanāḡä iunḡi, jinanä-weqä ttawä hḡqu imäkmiḡḡe. Ttawä iqueni, hiqäva-imäkqä iqua nätmatqä huitanä-huitanä sisnyanä wetḡqe, tä ikamiḡḡuwi. Hiunḡi ique-iqueni, mäptqä timäucqāḡḡatä, mäptqä äquveqāḡḡatä, ikepu, ga iutanä suaki, anä ique suakä äketä, sisnyanḡi im-imä äwemiḡḡe.

Jutä

Yoqä Jutä ique, ämaqä hḡquauqä yoqeyi. Näḡḡqä yasämä matḡqe, bukä tqueni, “Israitqä” qānätāḡḡe, ii quundnä.

K

Kametqä

Kametqä iqua, yaqueqä aanä naqānāḡä, ämaqeuḡḡi äma äwätqāḡḡuwi. Ga yquayä kuapānā-pqe, inä ämetqāḡḡuwi. Iquauqä aa di, ämaqä qäkāmā-pqe inä imäkätqāḡḡuwi. Kiqä ktqenqe, bukä tqueqä tuwāḡḡisa hiḡuä qunya.

Kjuä äkunmäkḡqä

Ämaqä, iqueqä kjuä äkunmäkḡnätqä iqu, tii imäkänä. 1) Iqu iqueqä suqä quvqä imäkätāqenqä womba ämenä. 2) “Nyi suqä quvqä imäkätḡḡe, anḡi mimäkqä itmä, suqä Goti Iqu äwinyätḡqä iunä imäkmqänä-qe,” iqueqä-kiuāḡi, iḡḡä tnänä. 3) Iqu Goti Iqueni, “Iyää, Si äwqä hanüä imäkḡnätnä, nyaqä suqä quvqä huätä manmäuvä” tuänä.

Kraisi

Kukjuä ‘Kraisüä’ ätāḡqä iqueqä quatitä, kukjuä ‘Mäsayäuä’ ätāḡqä iqueqä quatitāḡi, tiḡḡi. ‘Ämaqä iqueqä nyuāḡḡi, aowä iquatequwä iqueyi.’ Yoqä ‘Kraisüä’ ätnāḡḡe, ii Grikä iquauqä anä-kukjuwi. Yoqä ‘Mäsayäuä’ ätnāḡḡe, ii Israitqä

iquauqä anä-kukjuivi. Goti Iqu ämaqä hñque, wäunüä naqä äki-äkitanñiqä atäunüä iqanqçenqä motquapnqç, Israitqä iqua olipqä eqä aowi, nyuänju iquateminjuwi.

Qänğanäni Goti Iqu, “Nyaqä ämaqä iquau qui mimäkñqä ipñqä hñqä iqumu-atäninñqç, ämaqä hñque dowatmniqçqä” ätätä, kukjuä guä ämäsäuekqç. “Nyinä ämaqä miqç, ämaqä iinjä iqu, äma päniqçqä” ätkqç. Ämaqä iinjä iquenqç, Israitqä iqua, ‘Kraisüä’ änyuätäpu, iquenqä hinüä äpakänä äqumbu äpmaminjuwi.

Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-qua

Andiyokä iunji, qu ämaqä Jisäsi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu Ique qänaki äwivändkuwä iquauñi “Kraisi Iqueqä yoqä-tänjuaiqä” iqua-ganä ätipäqäkuwi. Suqä iinjä iqu, yänänñqç ätipäqänä äwi. Inji wiyä-kukjuä dunji, ‘Kristenqäuä’ yqänä ätätqänju.

Kuä-witqetä kuä-balitä

Kuä-witqç, ii Israitqä iquauqä buayä kinganänñiyi. Itanqa kuä-bali, ii huiz-iqivi. Iqua iquaquiyqä uwqç ämepu, quqowä äqiyäpu, bretqä imäkpnqçä häkiyä äyäqäminjuwi. Bretqç qu kuä-witqätä äyäqäminjuwi, kiqä äwiqç, kuä-balitä äyäqäpqä iunji, ämäwqätäuminñqç. Kuä iquaquiyqä ktqç, bukä tqeqä tuwänggisa hinüä qunya.

Kukjuä guä-mäsäuekqä ipñä

Bukä tqenji, “Ipñä” qänätanqç, ii qundnä.

Kukjuä-suqä

Kukjuä-suqç, Goti Iqu Mosisi ique, Israitqä iqua suqä qäyunä imäkqäpnqçä, ätuätä äwikqç. Kukjuä 10 iqua, Goti Iqu hikä tepquva iquaqui äqiyätä, Mosisi ique äwikqç. Itanqa Israitqä iqua hngisanä iqanquwitanji, Mosisi iqu, hikä tepquva iquaquinji, ämisqäqçenqç, ga anji tnänqç, hikä asä iinjü äqiyätä, kukjuä guä ämäsäuekqä ipñä ique imekqç. Iinjäqç kukjuä-suqç, kukjuä 10 iquaunä ma, kuapanänñiyi. Israitqä iqua kukjuä-suqçenqä ätäpiyänğanji, Mosisi iqu bukä 5 äqäqçä iquauñqä ätminjuwi. Bukä iqua, Ipäqäqçä, Anqumä Itmakqä, Hiqäva-imäkqä, A Täuqä, ä Kukjuä-suqä iquayä.

Kukjuä-suqçenqä näqñqä-tänjä iqua

Kukjuä-suqçenqä näqñqä-tänjä iqua, qokä-apäkiu, kukjuä Goti Iqu Mosisi ique ätukqçenqä ämotquaminjuwä iquayä. Kukjuä iinj, Mosisi iqu bukä 5 iquau äqäqç.

L

Laiyonqä

Laiyonqä iqua tänjä naqänänjä, yaqeqä iquau ämäwqätäunjuwä iquayä. Iquauqä suqç, tiyi. Pusiketqä iqua mätäkä ändämipu, äpäsäpu, änatqänjuwä-panji, ga laiyonqä iqua, ynñä-tänjä, hiveqä-yaqeqä, ä ämaqä-pqçenji, ändämipu, ätäpu, änatqänjuwi. Kiqä ktqç, Itkimäkqä 13:2 iunji, hiunjä qunä.

Lepatqä

Lepatqä iqua, tänjä naqä, laiyonqä iqua enqä-panjä iquayä. Näqñqä esñqç, bukä tqenji, “Laiyonqä” qänätanqç, ii qundnä. Kiqä ktqç, Itkimäkqä 13:2 iunji, hiunjä qunä.

M

Mäsayä

Bukä tqenji, “Kraisi” qänätanqç, ii qundnä.

Mbqä-hikä

Qänğanäni, qu mbqä-yquwqä hma eä, hikinä ämiminjuwi. Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, Israitqä iqua mbqä-hikä Romätanñitä, Grikätanñitä, eeqänänjä ämiminjuwi. Hui wänqänänjä, mbqä peni isua enqä-panji. Huizi golqä itä imäkminjuwi, ii 1,000,000 kina enqä-panjiyi.

N

Namnä anä

Mosisi iqu Israitqçenqä anä avqñqä iu ätuma wätqätanqa, Goti Iqu iquenji, “He wäunüä naqä hui imäkpnqçä, namnä anä hñqu mätpiyä” ätukqç. Ga tii-pqä inä ätukqç. “Tapätapä äñguänänñitä, yaqeqä huitanjä-huitanjä iquauqä huiwitä, zä-yänänäqçqçetä, golqçetäni, iinjä-iinjä imäkiyä” ätukqç. Namnä iqueqä yäpänngisanji, kukjuä guä ämäsäuekqä ipñitä, hikä tepquva iquaqutä epñqänännyä.

Inji Israitqä iqua, anä avqñqä iu qanä ikäminjuwiuta, Solomonä iqu Goti Iquenyqä hikä anä ämätkqänqçenqç, namnä anä iu Goti Iqueqä yoqç haqeqä ämamäupu, Iquenyqä hiqäva imäkminjuwi. Namnä anä iqueqä ktqç, bukä tqeqä tuwänggisa hinüä qunä.

O

Olipqä

Olipqe, ii zä hñqueqä yoqeyi. Ga kiqä häukui, äwiqä kñnuä enqä-panä ma, inäqce kiqä aowi, änguänänqä eä, kiqä wäunui kuapänänqä-tänji. Israitqä iqua olipqä eqä aowitä, häkiyä äyäqäminjuwi. Quwqä hiqi-tenqä, ηη huiwä-dä aowä wimäkätñqä iñqätä, ä nätmätqä hnjuä-juanqätä äyäqäminjuwi. Aowä iñji, quwqä äpmeqä iunji, änguä wimäkminqce.

Ne kopi wäunüa itanä, vowä ikätunquä-panä iñji, Israitqä iqua olipqä wäunüa ipu, vowä ikäminjuwi. Ga Jerusalemä-tänqä qäqä iqiñji, qoqonä zä-olipqä kuapä-tänqä hnquvi. Kiqä yoqce, qoqonä Olipäyi. Kiqä ktqce, bukä tqueqä tuwänqgisa hinüa qunä.

P

Parisi

Parisi iqua, Israitqä iquautanä, Goti Iqueqä kuknuä-suceñqä näqñqä änguänänqä-tänqä iquai. Qu kuknuä-suceñqä näqñqä-vqä iquatä ikämanqä iminjuwi. Israitqä kuapänänqä iquauqä iwäsäuceñji, Parisi iqua ämaqä jänänänqä iquayi. Inäqce iqua kuknuä-suce näqñqä äväpiyänqani, suqä quwqä-pqce, qäsä ämamuänyäpu ätuminjuwi. Iutanji qu, "Ne huizi iquauñji ämäwqätäunünä" kñuä ämepu, quwqä yoqce haqeu ämamänminjuwi. Iñä ipiyinqä, wopqä ipu, suqä änguä iqunä kñuä wiyqanqä-qe, quwqä kñui, quvqä yqänä ämaminiwi. Iñqce, Jisasi Iqu Parisi iquauñji äkasuwä ätuätä, huizi iquauñji, "Parisi Iquauñqce, wawiyäpu, äwimasipiyä" ätuminqce. Itanqä Parisi iqua Ique himä-wiunqä äväpu, pizqä päkññqä iminjuwi.

Pasopa

Hiunji Pasopauä äqonänqce, ii Israitqä iquauqä hiunji naqänänqä iiyi. Yoqä iqueqä quati, 'ävausqä' iiyi.

Hiunji naqänänqä Pasopangani, Israitqä iqua, quwqä kaqä-kawäka Isipä iu wäunüa hinqä wiyqä äpmaminjuwiuta ävämakuwinqä, kñuä ämepu aquvä äqänminjuwi. Inqani Goti Iqu, Iqueqä enätqä hnqu, Isipä iquauqä anä ique-ique ätimäutä, hitmqä iquauñji pizqä pästätñqä ändowatqce. Israitqä iquauñji, sipsipqä hui äpäsäpu, kiqä häñqce, quwqä anä ique-iqueqä hänaqä zä-posi iunji eä ipñqä ätukqce. Inji enätqä ämaqä päsqä iqu, häñqce hinüa äqunäqce, anä iunji kaqä-kawäkauqä hitmqä iquau mapäsqä, ävaaukqce. Tiwiqä ii, Mosisi iqu Israitqä iquau Isipä buta ätuma äyapkñqce, Ängumä Itmakqä 12:1-42 hinüa qunyä.

Iutanji, hiunji naqä Pasopangani, Israitqä iqua quwqä anä hnqunä-hñqunänqä iunji, sipsipqä äpäsäpu, äninjuwi.

Pendikosi

Hiunji Pendikosiuä äqonänqce, ii Israitqä iquauqä hiunji naqä hnquvi. Yoqä iqueqä quati, 50 iiyi. Hiunji Pasopa iquesa ti, hiunji 50 inä ae päwqanqä, Pendikosi inqä timäuminqce. Hiunji naqä iqueni, Israitqä iqua kuä-witqä tävqänqä yeeqä ipu, ä Goti Iqu Mosisi ique, kuknuä-suqä qoqonä Säna iu äwikñqä kñuä indqänäpu, aquvä äqänminjuwi. Jisasi Iqu Pasopangä äpäköñqce ti, hiunji 50 päwqanqä, Dñä Ängüa Iqu quuvqä heqiyqä iquau Pendikosiñqä äwimakqce.

R

Romä

Qua naqä Itali iqueqä anä-himqä naqce, Romäyi. Jisasi Iqu qua täu pmetanqä, ämaqä Romätanä iqua, qua naqä kuapänänqä iunji, mäñdi äkittqiyäpu, ä Israitqä iquauñji-pqce, asä ii itquepu, quwqä äwiñqä iunä ämiminjuwi. Iñä dutanji, Israitqä iqua, Romä iquauñji himä-wiunqä äväpu, huätä päswatpñqä äwinyminqce. Inji iqua "Kraisi ne äminyätñqä Iqu äpäñqiyä" kñuä indqänäpiyänqani, "Iqu ne Romätanä iquauqä yäpä iunda änewewatäñiqeqä" kñuä inä indqänminjuwi.

S

Satyusi

Satyusi iqua, Israitqä iquautanä, kuknuä huitanä-huitanjuñqä quuvqä eqäminjuwä iquayi. Quwqä kuknuä hnqu, "Goti Iqueqä kukñui, bukä 5 Mosisi iqu äqäkqä iquanänji. Apqä bukitä, hinüa-tqä iquauqä bukitänji, Goti Iqueqä kuknuä hmanjqä" ätminjuwi. Quwqä kuknuä huizi, "Ämaqä ae äpäköñguwä iqua, anqä mävaucä ipñqäuä" ätminjuwi. Hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä naqä huizä kuapänänji, Satyusi iquayi. Iquatä, Parisi iquatä kuknuä mäki, kuapänä äunminjuwi.

Sämbatqä

Yoqä Sämbatqce, ii Israitqä iquauqä anä-kuknuä eä, kiqä quati, hapä pmeqce. Bukä Ipäqäkqceñji, tii ätnä. Goti Iqu nätmätqä eeqänä imäkätäqänqä, Iqueqä wäunui, hiunji kñganänqä iquesa ipäqiyätä, hiunji 6 dunqä iqa äpätä, qäpu itquätqce. Inji

hiunji 7 iqueni, Iqu wäunjuä miqä, hapä äpmakqe. Iinjä etanji Iqu Israitqä iquauñi, “He wäunjuä asänäñi, hiunji 6 iunä itquätäpu, 7 iqueni hapä Nyi äpmakqä-pa äpmepu, Nqänä dappnuwänqeqä” ätukqe. Iutanji, Sämbatqä iqu, naqänänä eä, Israitqä iqua hiunji iquenqe, suqä kuapanänä qänaki ipu, ique äqänminjuwi.

Itanqa bukä Hiqäva-imäkqä 25 iunji, Goti Iqu tijnä-pqe, inä ätukqe. “Hiqä wäunjuä iunji, quväukuä 6 iunä itquätäpu, 7 iqueni Nqänqä, qua iqu iqueqä hapä pmeqänggayi.” Ii Sämbatqä quväukuä hapä pmeqä iqueyi. Huizi, Hipru 4:9 iunji, Goti Iqueqä ämaqä iquauqä Sämbatqä hapä pmeqä hñqu matimäuqä änä hitanqenqä a ätäutqänju. Ii hiunji yäpakänqa, ne Goti Iqutä hapä näweqä pmetaniqueyi.

Selotqä iqua

Selotqä iqua, gapmanqä Romätanä iquauñqätä, quwqä mäkä-iqä iquauñqätä, Israitqä iquau ämiminjuwinqä mäwinqanji, mäkä ipu, iquau huätä päsäwqatpnqä iminjuwi.

Setänä

Setänä iqu, dnä quvqä iquauqä ämiqä, ga Goti Iqueqä mäkä-hunqä iqueyi. Yoqä Setänä, ii Israitqä iquauqä anä-kuknuä eä, kiqä quati, kuknuä mitqä iqueyi. Iqu ämaqeucä knui, qui imäkätä, qu suqä quvqä imäkpnqä yamwiqä ävätnqä iqueyi. Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, quwqä suqä quvqä imäkminjuwinqä hui mimäuqä ipnqänä, knuä ävätnqä iqueyi. Iqu injä iqanqgetanji, iqua, “Goti Iqu neqä suqä quvqe, huätä mämänatnämäuqä iqueqä” knuä indqänätqänä. Jisasi Kraisi Iqu qua buta anju ävautä, Setänä iqueni ämäwqätäukqe. Iutanji Setänä iqu, iqueqä yänänäqñqe, näweqä mämeqä eä. Qänakñi, iqu tä maisqä äsänqä dunqä wäniqe. Ne Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätanä iutanji, Setänä iquenyqä zä miqä iquatuñqe.

Sisa

Romätanä iqua, quwqä ämiqä naqä iqueni, “Sisauä” änyuätminjuwi. Tänganji neqä ämineyqä naqä iquauñi, ‘Kinäuä,’ ηη ‘Kwinäuä,’ ä ‘Presidenqäuä’ äyä ätätqänju. Mäliyai Jisasi Ique ämikqänqanji, Romätanä iqua, ämaqä kuapanänä itä mäkä äunäpu, ämäwqätäupiyitanji, quñi ämiminjuwi. Inqanji quwqä ämiqä naqe, Sisa Okastusi iqu äpmaminqe. Jisasi Iqu äpäkongänqa, Sisa Taipiriyasi iqu äpmaminqe.

T

Täua

Jisasi Iqu qua täu pmetanqa, ämaqä naqä wäunjuä huitanä-huitanä iminjuwä iqua ämaqä huiucä quvqetanä kimanji täua ätäwiminjuwi. Quwqä täua hui guä yänä-tänjitä imäkminjuwi. Hui yänä-qe, hikä himänyqä-qe ämepu guä äkimäsäuminjuwi. Goti Iqu Israitqä iquauñi, “Ämaqä täua ätäväpiyanqanji, 40 mämäwqätäuqä pambiyä” ätukqe (Kuknuä-suqä 25:3). Iutanji kuapanänänqanji qu ämaqe äpäsäpiyanqanji, 39 dunqänä äpäkäminjuwi. Romätanä iqua Goti Iqu Israitqä iquau ii ätukqenqe, qu zä miqä iminjuwi.

U

Uwqä vowä mäuqänqä

Israitqä iqua, kuä-witqetä kuä-balitä, vowä mäupnqänqanji, qu qua bu yasämä mamäuqä, bi enqä-pa ätnämäwäwqäpnä. Iutanji uwqä hui qua ängua iu päknqanqa, hui qua quvqä iu äpäknminjuwi. Matiu 13:3 iunji kitqä hñque hinuä qunyä.

W

Wainqä

Wainqe, ii guä, häukuä änguanänä qiyqä iquvi. Ne kopi wäunjuä iunji, vovi kuapanä ikätunquä-pa, Israitqä iqua guä-wainqä wäunjuä iunji, kuapanä ikäpu, änguanä ämiminjuwi. Guä-wainqä-häuku, qu änduäpu, qonjqä ipu, kiqä eqä äpäwianqñqe ämepu, wainqä-eqä yänänäqñqä timäutnqä imäkminjuwi. Kiqä ktqe, bukä tqueqä tuwä ingisa hinuä qunä.

Y

Yaqueqä huiwä

Israitqä iqua nätmatqä kuapanänä, yaqueqä huitanä-huitanä iucä huiwitä imäkminjuwi. Huiwä ii, sipsipqä, bulumäka, meme, kametqä iuta imäkminjuwi. Jonä asñä-qäyqä iqueqä aquvi, huiwä iutanä ii ämuasämäminqe. Israitqä iqua wainqä eqä äma upnqe, qae huiwä iutanä iquatä imäkminjuwi.

Inqä Goti Iqu aanä yaqueqe, Israitqä iquau pmua iwimäkkqetanji, qu aanä yaqueqä huiwä iutanji, nätmatqä hui mimäkqä iminjuwi.

Z

Zä-eaqä

Zä-eaqä, Israitqä iquauqä qua iu ätqäuminqä iqu, neyaqä tänga ätqäunqe-täni, asänänqä ma. Kiqä häukui, aanqä äwinyiqä etanqi, qu ändäupu änminjuwi.

Zä-huätati

Romä pmeqä iqua, ämaqä huiziu pizqä äpäkpqä, ä jävqä äpäsäpu quwä ämawqä iquauqä kimañi, tii imäkminjuwi. Qu zä-huätati imäkäpu qua iqi epiyi, quvqä imäqä iquenji, hñganji nitqätä zä-huätati äueminjuwi. Ä hñganji, gue, zä-huätatitä qäsä äkiqiyäueminjuwi. Itanji zä-huätati iqu, pämä jänä qua-hävqä bu ämatqätepiyi, ämaqä zä-huätati äuanänqä iqu, täñqä-hunqä ämetäqetanji, qäyä päkonätqä, hinjuinä äqunminjuwi. Täñqä-hunqetä, womba inqetäni, aanqä kuapänä ämaminqe.

Näqñqä huitañä-huitañä nätapqä pipa iquayi

Goti Iqu, tiñjä Iqueyi

Goti Apiqu, tiñjä Iqueyi.

Makä 10:27

Makä 12:29-30

Lukä 1:37

Lukä 6:35-36

Jonä 4:23-24

Wäunjuñqä 14:14-17

Wäunjuñqä 17:22-31

Romä 1:18-23

Romä 11:33-36

1 Korinä 8:4-6

2 Korinä 1:3

1 Timoti 1:17

1 Timoti 6:15-16

Hipru 4:13

Hipru 10:30-31

Jemisi 1:17

1 Pitä 1:15-17

1 Jonä 1:5

1 Jonä 4:7-12, 16

Jutä 24-25

Itkimäqä 4:8-11

Itkimäqä 15:3-4

Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, tiñjä Iqueyi.

Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqe.

Matiu 11:27-30

Matiu 16:13-17

Lukä 1:35

Jonä 1:1-18

Jonä 5:19-29

Jonä 6:35-40

Jonä 8:58

Jonä 11:25-27

Jonä 14:5-11

Jonä 17:1-5

Jonä 20:26-31

Wäunjuñqä 3:13-16

Wäunjuñqä 4:8-12

Romä 1:3-4

1 Korinä 3:10-11

2 Korinä 4:4-6

2 Korinä 5:21

Galesiya 4:4-5

Pilipai 2:5-11

Kolosi 1:15-20

Kolosi 2:9-10

Hipru 1:1-14

Hipru 7:26-28

1 Jonä 2:1-2

1 Jonä 5:20

Itkimäqä 1:12-18

Itkimäqä 19:11-16

Goti Iqueqä Ymeqä Iqueni, täkä ne enqä-pañä-que ämikqe.

Matiu 1:18-25

Matiu 2:1-23

Lukä 1:26-38
 Lukä 2:1-20
 Jonä 1:14
 Galesiya 4:4-5
 Pilipai 2:6-7
 Hipru 2:14-18

Jisasi Iqu ämaqeu ämotquetä, täṇä-yaṇä-täṇä iquauṇi, äṅguä iwimäkmiṇqe.

Matiu 4:23-25
 Matiu 7:28-29
 Matiu 9:35-36
 Matiu 11:1-6
 Lukä 4:14-44
 Jonä 20:30-31
 Wäunjuinqä 10:36-38

Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänäṇä di, kuapänä imäkmiṇqe.

Matiu 8:1-17, 23-34
 Matiu 9:1-7, 18-33
 Matiu 12:9-14, 22
 Matiu 14:15-32
 Matiu 15:22-28, 32-38
 Matiu 17:14-18
 Matiu 20:29-34
 Matiu 21:18-22
 Makä 1:21-28
 Makä 7:32-37
 Makä 8:22-25
 Lukä 5:4-8
 Lukä 7:11-15
 Lukä 13:10-13
 Lukä 14:1-4
 Lukä 17:12-14
 Lukä 22:50-51
 Jonä 2:1-11
 Jonä 4:46-54
 Jonä 5:5-9
 Jonä 9:1-7
 Jonä 11:11-44
 Jonä 21:4-6
 Wäunjuinqä 2:22

Ämiqä iqua, jisasi Iqu äpäkonätṇqä, guä äkiqiyäupu, kukṇuä ämitkuwi.

Matiu 26:47-68
 Matiu 27:1-2, 11-31
 Makä 14:43-65
 Makä 15:1-20
 Lukä 22:47-53
 Lukä 22:63 - 23:25
 Jonä 18:1-14, 19-24
 Jonä 18:28 - 19:16

Jisasi Iqueni, zä-huätati äuekuwi.

Matiu 27:32-56
 Makä 15:21-41
 Lukä 23:26-49
 Jonä 19:17-37

Jisasi Iqueni, qua äptekuwi.

Matiu 27:57-66
 Makä 15:42-47
 Lukä 23:50-56
 Jonä 19:38-42

Jisasi Iqu äpäkonätä, aṇgi ävaukqe. Ga kuapänäṇi hiṇuä äquṇguwi.

Matiu 28:1-20
 Makä 16:1-8
 Lukä 24:1-49
 Jonä 20:1-21:14
 Wäunjuŋqä 1:3
 Wäunjuŋqä 2:24-32
 Wäunjuŋqä 3:15
 Wäunjuŋqä 4:8-10, 33
 Wäunjuŋqä 10:39-43
 Wäunjuŋqä 13:29-39
 Wäunjuŋqä 17:2-3,
 Wäunjuŋqä 17:30-31
 Romä 1:4
 Romä 4:24-25
 1 Korinä 15:3-8, 12-23
 Itkimäkkä 1:18

Jisasi Iqu qäukuä haqä yätunqä angi ekqe.

Lukä 24:50-51
 Wäunjuŋqä 1:9-11
 Wäunjuŋqä 2:32-36
 Wäunjuŋqä 5:30-31
 Romä 8:34
 Epäsäsi 1:20-23
 Pilipai 2:9-11
 Hipru 1:3-4
 Hipru 2:9
 Hipru 4:14-16
 Hipru 7:25-26
 Hipru 10:12-14
 1 Pitä 3:22

Djä Äŋguä Iqu, tiinjä Iqueyi.

Matiu 28:19
 Makä 1:9-11
 Makä 3:28-30
 Lukä 1:35
 Lukä 3:16
 Lukä 4:1-2
 Lukä 11:13
 Lukä 12:11-12
 Jonä 1:32-34
 Jonä 3:5-8
 Jonä 7:37-39
 Jonä 14:15-17, 25-26
 Jonä 15:26
 Jonä 16:6-15
 Jonä 20:19-23
 Wäunjuŋqä 1:4-5, 8
 Wäunjuŋqä 2:1-18,
 Wäunjuŋqä 2:38-39
 Wäunjuŋqä 4:31
 Wäunjuŋqä 5:3-5
 Wäunjuŋqä 8:14-17
 Wäunjuŋqä 10:44-48
 Wäunjuŋqä 13:2-3
 Wäunjuŋqä 15:28
 Wäunjuŋqä 16:7-10
 Wäunjuŋqä 19:1-7
 Romä 5:5
 Romä 7:6
 Romä 8:9-16, 26-27
 1 Korinä 2:4-5, 9-16

1 Korinä 3:16
 1 Korinä 6:11, 19-20
 1 Korinä 12:1-11, 13
 2 Korinä 1:21-22
 2 Korinä 5:5
 2 Korinä 13:14
 Galesiya 3:2-5
 Galesiya 4:6
 Galesiya 5:16-18, 22-26
 Epäsäsi 1:13-14, 17
 Epäsäsi 3:16
 Epäsäsi 4:3-4, 30
 Epäsäsi 5:18-20
 Epäsäsi 6:17-18
 1 Tesälonaika 1:5-6
 1 Tesälonaika 5:19-20
 2 Tesälonaika 2:13
 Talusi 3:5-6
 Hipru 2:4
 Hipru 9:14
 1 Pitä 1:2, 10-11
 2 Pitä 1:20-21
 1 Jonä 2:20
 1 Jonä 3:24
 1 Jonä 4:13
 1 Jonä 5:6-8

Goti Iqu, nätmatqä eeqänänjä imäkkqe.

Matiu 19:4
 Jonä 1:3
 Wäunjuinqä 14:15
 Wäunjuinqä 17:24-26
 1 Korinä 8:5-6
 Kolosi 1:15-16
 Hipru 1:2
 Hipru 11:3
 Itkimäqä 4:11

Goti Iqu, nätmatqä eeqänänjä ängüä ämitqä.

Matiu 6:25-34
 Matiu 10:29-31
 Wäunjuinqä 14:15-17
 Romä 8:28
 Romä 11:36
 Kolosi 1:17
 Hipru 1:3
 Jemisi 4:13-16

Ämaqe, tiñiyi

Ämaqä eeqänänji, suqä quvqä-täñi.

Jonä 8:7-9
 Romä 3:9-20, 23
 Romä 5:12
 Galesiya 3:22
 1 Jonä 1:8-10

Ämaqä suqä quvqä-täñi, qu tiñji.

Romä 1:18-32
 Romä 8:5-8
 Galesiya 5:19-21
 Epäsäsi 2:1-3
 Epäsäsi 5:3-5
 Kolosi 3:5-10

Jemisi 4:17
1 Pitä 4:3
1 Jonä 3:4-5

*Qokä-apäki quwqä suqä quvqä duta qui imäkñqäñqä, yätamäkqä änä miñqä ipnä.
Goti Iqunä yätamäkqä vänä.*

Matiu 10:28
Matiu 13:41-42
Jonä 3:18-20, 36
Wäunjuñqä 17:30-31
Romä 1:18-19
Romä 6:23
Galesiya 6:7-8
Kolosi 3:5-6
2 Tesälonaika 1:7-9
Hipru 9:27
Hipru 10:26-31
1 Pitä 1:17
1 Pitä 4:3-5
Jutä 1:7
Itkimäkqä 20:11-15

*Goti Iqu, qokä-apäkiñi, quwqä suqä quvqä duta qui mimäkñqä ipñqä diñqe,
yätamäkqä tiññä vänä*

Goti Iqu ämaqä eeqänänä iunqä qeqä äwutätä, häñä iqumuatätñqä äwinyä.

Jonä 3:16
Romä 5:8
1 Timoti 2:3-6
2 Pitä 3:9
1 Jonä 4:9-10

Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, ne häñä inequmuatätñqä diñqä äpäkongqe.

Makä 10:45
Jonä 3:16
Romä 4:25
Romä 5:8
1 Korinä 15:3-4
2 Korinä 5:19-21
Galesiya 3:13
1 Timoti 2:5-6
Hipru 2:9
Hipru 9:28
1 Pitä 1:18-19
1 Pitä 2:24-25
1 Pitä 3:18
1 Jonä 2:2
Itkimäkqä 5:8-10

*Jisasi Iqu äpäkonätä, neqä suqä quvqeutañä hanä-iqe, Iqueqä häñeqä iokqeta huätä
mamäünä.*

Matiu 26:26-29
Romä 3:25
Romä 5:9-10
Epäsäsi 1:7
Hipru 9:11-14
1 Jonä 1:6-7
Itkimäkqä 7:14-17

Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnäñi iiqä itmäknätä, neyaqä suqä quvqe huätä ämamäünä.

Wäunjuñqä 5:31
Wäunjuñqä 10:43
Wäunjuñqä 26:18
Epäsäsi 1:7
Epäsäsi 4:32

Kolosi 1:13-14
 Kolosi 2:13-14
 Hipru 10:17-18
 1 Jonä 1:8-10

Goti Iqu, ne Iqueqä hiŋuiqiŋi, jänänänjä heatuŋquä inemäkänä.

Wäuŋuiŋqä 13:38-39
 Romä 1:16-17
 Romä 3:21-26
 Romä 5:1, 18-19
 Galesiya 2:16
 Galesiya 3:6-9
 Talusi 3:7

Goti Iqu ne häŋä pmeqä änyä häŋä hŋqu nätapänä.

Jonä 3:1-16
 Jonä 5:19-29
 Jonä 10:10
 Jonä 11:25-26
 Jonä 14:6
 Jonä 17:2-3
 Jonä 20:31
 Romä 5:21
 Romä 6:5-14
 Romä 8:10-17
 2 Korinä 5:17
 Galesiya 2:20
 Epäsäsi 2:1-6
 Kolosi 2:13
 Kolosi 3:1-4
 2 Timoti 1:10
 Talusi 3:4-7
 1 Pitä 1:22-23
 1 Jonä 5:11-12

Goti Iqu, Iqueqä ymeqä heatuŋquä nemäkänä.

Jonä 1:12-13
 Romä 8:14-17
 Galesiya 4:6-7
 Hipru 12:5-11
 1 Jonä 3:1-3

Ne, Goti Iqu häŋä inequmuatätŋqä äwiŋganŋqerŋqä näqŋqä ämenitanji, äänä imäkatuŋque?

Ne, neqä suqä quvqerŋqä "oänä" ätätanä, anŋi mimäkqä yanä.

Matiu 4:17
 Makä 6:12
 Lukä 13:1-5
 Lukä 15:1-31
 Lukä 24:45-47
 Wäuŋuiŋqä 2:37-40
 Wäuŋuiŋqä 3:19-20
 Wäuŋuiŋqä 17:29-31
 Wäuŋuiŋqä 20:21
 Wäuŋuiŋqä 26:19-20
 2 Korinä 7:8-11
 2 Pitä 3:9
 Itkimäkqä 9:20-21

Jisasi Iqu ne häŋä inequmuatätŋqerŋqe, quuvqä eqiyanä.

Jonä 1:12
 Jonä 3:14-18, 36
 Jonä 6:47
 Jonä 14:6

Jonä 20:31
 Wäunjuinqä 4:12
 Wäunjuinqä 16:30-31
 Romä 3:21-24
 Romä 10:9-10
 Galesiya 2:16
 Epäsäsi 2:8-9

*Goti Iquenqätä, suqä Iqu ne äänä imäkatunquä äwinyänjqä ünqätä näqñqä hea-
 tunque, Iqueqä bukiunji a tuanä.*

Matiu 4:1-4
 Matiu 5:17-20
 Matiu 22:29
 Jonä 8:31-32
 Jonä 20:31
 Wäunjuinqä 20:32
 Romä 15:4
 Romä 16:25-26
 Kolosi 3:16
 1 Tesälonaika 2:13
 1 Timoti 4:13
 2 Timoti 3:14-17
 Hipru 4:12
 1 Pitä 1:22-25
 2 Pitä 1:19-21
 2 Jonä 1:9-10
 Itkimäqä 1:3

Ne asñä mequanä.

Matiu 28:18-20
 Jonä 3:22
 Jonä 4:1-3
 Wäunjuinqä 2:37-41
 Wäunjuinqä 8:12, 36-38
 Wäunjuinqä 10:44-48
 Wäunjuinqä 16:14-15,
 Wäunjuinqä 16:31-33
 Wäunjuinqä 19:1-7
 Wäunjuinqä 22:12-16
 Romä 6:1-4
 Galesiya 3:26-27
 Kolosi 2:12
 1 Pitä 3:20-22

Ne quuvqä heqiyqä huizi iquatä, aquvä äqänquanä.

Matiu 18:19-20
 Wäunjuinqä 2:41-47
 Romä 12:3-8
 Epäsäsi 1:22-23
 Epäsäsi 4:11-16
 Kolosi 3:15-17
 1 Timoti 4:13
 Hipru 10:24-25

Ne quuvqä heqiyqä huizi iquatä äminätanä, Naqä Iqueqä ymisanä anä natunquänä.

Matiu 26:26-30
 Makä 14:22-26
 Lukä 22:14-20
 1 Korinä 10:14-22
 1 Korinä 11:17-34

Jisasi Iquenqä quuvqä eqiyätunquä iqune, tiññä pmetatunque

Ne, neqä Goti Apiquesä, Jisasi Kraisi, Naqä Iquesäñi, yäpä iqinyä vquatunque.
 Jonä 14:15, 21, 23-24

Jonä 15:10-17
 Romä 13:8-10
 1 Pitä 1:14-16
 1 Jonä 2:3-8
 1 Jonä 3:22-24
 2 Jonä 1:5-6

Ne Goti Iquenqätä, ämaqeuñqätä änenqä.

Matiu 5:43-48
 Matiu 22:34-40
 Makä 12:28-34
 Lukä 10:25-37
 Jonä 13:34-35
 Jonä 14:21
 Jonä 15:12-17
 Romä 12:9-10
 Romä 13:8-10
 1 Korinä 13:1-3
 1 Korinä 16:14
 Galesiya 5:13-15
 1 Tesälonaika 4:9-10
 1 Pitä 1:8
 1 Pitä 4:8
 1 Jonä 2:9-11
 1 Jonä 3:11-18
 1 Jonä 4:7-21
 1 Jonä 5:3

Ne suqä Kraisi Iqu imäkätñqä-pa, imäkatuñque.

Jonä 13:34-35
 Jonä 14:27
 Romä 12:9-13
 Galesiya 5:22-26
 Kolosi 3:12-17
 1 Tesälonaika 5:16-18

Ne Goti Iquenyqä tääqä tquatñque.

Ne tääqe, änä-änä tatñque?

Matiu 6:5-13
 Matiu 7:7-11
 Matiu 18:19-20
 Makä 11:24-26
 Lukä 11:1-13
 Lukä 18:1-8
 Lukä 21:36
 Jonä 14:13-14
 Jonä 15:7
 Jonä 16:23-28
 Romä 8:26-27
 Romä 12:12
 Epäsäsi 2:18
 Epäsäsi 6:18
 Pilipai 4:6-7
 Kolosi 4:2
 1 Tesälonaika 5:16-18
 1 Timoti 2:1-4, 8
 1 Timoti 4:4-5
 Hipru 4:16
 Hipru 10:19-22
 Jemisi 1:5-8
 Jemisi 4:2-3
 Jemisi 5:13-18
 1 Pitä 4:7

1 Jonä 3:21-22

1 Jonä 5:14-15

Qokä-apäkä iuqä tääqä-tqe, tiyi.

Matiu 11:25-26

Matiu 14:23

Matiu 19:13-15

Makä 1:35

Lukä 5:16

Lukä 6:12

Lukä 22:32, 39-46

Jonä 11:41-42

Jonä 17:1-26

Wäunjuinqä 4:24-31

Wäunjuinqä 16:25

Wäunjuinqä 20:36

Wäunjuinqä 21:5

Romä 1:9-10

Romä 10:1-2

Romä 15:30-33

2 Korinä 12:7-10

Epäsäsi 1:15-20

Epäsäsi 3:14-21

Epäsäsi 6:19-20

Pilipai 1:3-5, 9-11

Kolosi 1:9-12

Kolosi 4:3-4

1 Tesälonaika 3:9-13

2 Tesälonaika 1:11-12

2 Tesälonaika 3:1-5

Hipru 5:7

Hipru 7:25

Ne Goti Iqueni "Änguiqe," änäänä tquatnque.

Lukä 17:11-19

Jonä 6:11

Romä 1:21

Epäsäsi 5:20

Pilipai 4:4-7

Kolosi 2:7

Kolosi 3:17

Kolosi 4:2

1 Tesälonaika 5:16-18

1 Timoti 2:1

1 Timoti 4:4-5

Ne amaqä huii yätamakqä vquatunque.

Matiu 6:2-4

Matiu 7:12

Matiu 25:31-46

Lukä 3:10-11

Lukä 6:38

Wäunjuinqä 11:27-30

1 Korinä 10:24

2 Korinä 8:1-15

2 Korinä 9:1-15

Galesiya 6:9-10

Pilipai 4:14-19

Hipru 10:24

Hipru 13:1-3, 16

Jemisi 1:27

Jemisi 2:15-16

1 Jonä 3:16-18

Ne mändi äkittqänätanä, qeiqinyä pmetatunque.

Matiu 5:3-12
 Matiu 18:1-5
 Lukä 14:7-11
 Lukä 18:9-14
 Epäsäsi 4:2
 Pilipai 2:3-11
 Kolosi 3:12-13
 Jemisi 4:5-10
 1 Pitä 5:5b-7

Ne mbqä yquayä diñqänä, kñuä kuapänä mindqänqä iquatunque.

Matiu 6:19-21, 24-34
 Lukä 12:13-21, 32-34
 Wäunjuinqä 20:35
 1 Timoti 6:6-10, 17-19
 Hipru 13:5-6
 Jemisi 2:1-9
 Jemisi 5:1-6

Ne suqä kukñuä mitqeuñi tuwä vquatunque.

Matiu 5:25-26, 38-42
 Matiu 18:15-17
 Romä 12:14-21
 1 Korinä 6:1-8

Ne ämineyätqänuwä iquauä yäpä iqì pmetatunque.

Matiu 22:15-22
 Wäunjuinqä 5:27-29
 Romä 13:1-7
 1 Timoti 2:1-4
 Talusi 3:1-2
 1 Pitä 2:13-17

Ne goti quanğä iquauñqe, quuvqä maeqiyqä itqänju.

Matiu 4:10
 Wäunjuinqä 17:22-31
 1 Korinä 5:11
 1 Korinä 6:9-11
 1 Korinä 8:1-13
 1 Korinä 10:1-22
 2 Korinä 6:14-18
 Galesiya 5:19-21
 1 Tesälonaika 1:9-10
 1 Jonä 5:21
 Itkimäqä 21:8
 Itkimäqä 22:15

Ne suqä paaqä häsuäwä mimäqä iquatunque.

Wäunjuinqä 13:4-12
 Wäunjuinqä 19:11-20
 Galesiya 5:19-21
 Itkimäqä 21:8
 Itkimäqä 22:15

Ne nañui, hiqäva mimäqä itñque.

Matiu 9:13
 Makä 12:33
 Romä 12:1
 Hipru 9:6 - 10:18

Ne suqä huiwä yanä-inqä, Goti Iqu änätapkqe, tuwä mäwqä iquatunque.

Matiu 5:27-30
 Jonä 8:2-11
 Romä 13:8-10

1 Korinä 5:9-11
 1 Korinä 6:9-20
 Galesiya 5:19
 Epäsäsi 5:3
 Kolosi 3:5-6
 1 Tesälonaika 4:1-8
 Hipru 13:4
 Jutä 1:7

Ne eqä yänänäŋŋqe änätanä, hiqiiyqä miqä iquatuŋŋqe.

Romä 13:13
 1 Korinä 5:11
 1 Korinä 6:9-11
 Galesiya 5:19-21
 Epäsäsi 5:18
 1 Timoti 3:1-3
 Talusi 1:7
 1 Pitä 4:3-5

Quuvqä heqiyqä iqua anäŋi, tii pmetŋŋqe

Quuvqä heqiyqä iqua tiñä iquayi.

Matiu 16:13-20
 Wäuŋuinŋqä 2:41-42
 Romä 12:3-8
 1 Korinä 12:12-30
 Epäsäsi 1:22-23
 Epäsäsi 2:19-22
 Epäsäsi 4:1-16
 Kolosi 1:18
 Hipru 10:24-25
 1 Pitä 2:4-10
 Itkimäkqä 19:5-10

Ne quuvqä eqiyätuŋŋquä iquene mineyŋŋŋqe, ämaqä tiñä iquau atäuŋŋuä yatunŋŋqe.

Wäuŋuinŋqä 6:1-6
 Wäuŋuinŋqä 14:23
 1 Timoti 3:1-13
 Talusi 1:5-9

Quuvqä heqiyqä iquau miqä iqua, tiñä pmetŋŋqe.

Matiu 28:18-20
 Lukä 22:24-27
 Wäuŋuinŋqä 20:17-35
 1 Tesälonaika 2:1-12
 1 Timoti 4:1-16
 2 Timoti 2:1-26
 2 Timoti 3:10 - 4:5
 Talusi 2:7-8
 1 Pitä 5:1-4

Ne quuvqä eqiyätuŋŋquä iqueneqä ämineyqä iquauŋi, tiñä itquetuŋŋŋqe.

1 Korinä 9:14
 Galesiya 6:6
 1 Tesälonaika 5:12-13
 1 Timoti 5:17-22
 Hipru 13:7, 17

Imbqua tiñiyi

Qokä-apäkä ae ämaŋgiyi, tiñiyi.

Matiu 19:4-6
 1 Korinä 7:1-16
 Epäsäsi 5:22-33
 Kolosi 3:18-19
 Talusi 2:3-5

Hipru 13:4
1 Pitä 3:1-7

Ymeqe, tiinjiyi.

Matiu 15:3-6
Lukä 2:51
Epäsäsi 6:1-3
Kolosi 3:20
1 Timoti 5:4, 8
Hipru 12:7-11

Kanä-käna eaqu, tiinjiyi.

Epäsäsi 6:4
Kolosi 3:21
1 Timoti 3:4-5

Yawiqe, ii tiinji.

Wäunjuinqä 6:1
Romä 7:2-3
1 Korinä 7:39-40
1 Timoti 5:3-16
Jemisi 1:27

Ämanqä suqä iunji, apäkä iuatä, qokä iquautäñji, huätä mändowatñqä iqäpñqe

Matiu 5:31-32
Matiu 19:3-9
Lukä 16:18
Romä 7:2-3
1 Korinä 7:10-16

Qokä-apäkä quuvqä heqiyqe, hanjä iqä änäänä meqäpnä

Qu täñä-hunqä meqñqe, näwi imäkmbu pmapnä.

Romä 8:18-25, 28
2 Korinä 1:4
2 Korinä 4:16-18
Jemisi 1:2-4
1 Pitä 1:6-9
1 Pitä 2:19-21
1 Pitä 5:8-10

Qu himä wiunqä iqua quvqä witqueñqe, näwi imäkmbu pmapnä.

Matiu 5:10-12
Makä 13:9-13
Lukä 12:4-12
Jonä 15:18-21
Jonä 16:1-4
Wäunjuinqä 5:41
Romä 8:35-37
Romä 12:12, 14, 17-21
1 Korinä 4:11-13
2 Korinä 4:8-11
2 Korinä 12:10
Pilipai 1:27-30
2 Tesälonaika 1:3-8
2 Tesälonaika 3:2-4
2 Timoti 3:10-13
Hipru 10:32-39
Hipru 12:3-4
1 Pitä 3:13-17
1 Pitä 4:12-19
Itkimäqä 2:10

Qu äpäkonqäñqe, zä miqä ipnä.

Jonä 6:39-40
Jonä 11:17-27

Jonä 14:1-4
 Romä 8:10-11, 38-39
 Romä 14:7-9
 1 Korinä 15:12-58
 2 Korinä 5:1-10
 Pilipai 1:20-24
 1 Tesälonaika 4:13-18
 Hipru 2:14-15
 Itkimäqä 14:13
 Itkimäqä 21:1-4
 Itkimäqä 22:1-5

Goti Iqu, qutä qäqiqi äpme, yätamakä ävätqäuä.

Matiu 18:19-20
 Matiu 28:19-20
 Jonä 14:16-23
 Romä 8:35-39
 2 Korinä 6:16-18
 Epäsäsi 3:17-19
 Pilipai 4:13
 Kolosi 2:6-7
 2 Tesälonaika 3:16
 Hipru 13:5-6

Setänä iqu, quji qui iwimäkätqä huäñqäñqä qävqä itqäuä.

Matiu 13:19
 Lukä 4:1-13
 Lukä 22:3-4
 Jonä 8:42-44
 2 Korinä 2:10-11
 2 Korinä 4:4
 2 Korinä 11:13-15
 Epäsäsi 2:2
 1 Tesälonaika 2:18
 2 Tesälonaika 2:9-12
 1 Pitä 5:8-9
 1 Jonä 3:8-10
 Itkimäqä 12:7-12
 Itkimäqä 20:1-3, 10

Qu hañä-iqä äki-äkiuta wimeqanqutqä iu äpakänä tqäutpñqe, Goti Iqu yänänqñqä ävätqäuä.

Matiu 4:1-11
 Matiu 6:13
 Lukä 22:31-32
 Jonä 17:14-19
 Romä 8:31-39
 Romä 12:12
 Romä 16:19-20
 1 Korinä 10:12-13
 1 Korinä 16:13
 2 Korinä 12:7-10
 Epäsäsi 3:20-21
 Epäsäsi 6:10-18
 Pilipai 4:13
 1 Tesälonaika 3:1-8
 2 Tesälonaika 3:3
 2 Timoti 1:7-8
 Hipru 2:18
 Hipru 4:14-16
 Hipru 12:1-2
 Jemisi 4:7
 1 Pitä 1:5

1 Pitä 5:8-11
 1 Jonä 4:4
 1 Jonä 5:3-5
 Itkimäqä 12:7-12

Goti Iqu, ämaqä täñä-yaqä-täñä iuji, äñguä wimäkätñqä yäñänäññqä-täñue.

Matiu 4:23-25
 Matiu 9:35
 Matiu 11:2-5
 Wäunñuñqä 3:1-6
 Wäunñuñqä 8:4-8
 Wäunñuñqä 19:11-16
 Wäunñuñqä 28:8-9
 1 Korinä 12:9, 29-30
 2 Korinä 12:7-10
 1 Timoti 5:23
 2 Timoti 4:20
 Jemisi 5:14-15

Qänakñi squä timäuniqe?

Jisasi Iqu qua täunqä añgi quvepäniqe.

Matiu 24:29-44
 Jonä 14:1-3
 Wäunñuñqä 1:10-11
 Wäunñuñqä 3:19-21
 Pilipai 3:20-21
 Kolosi 3:4
 1 Tesälonaika 1:9-10
 1 Tesälonaika 3:13
 1 Tesälonaika 4:13 - 5:11
 2 Tesälonaika 1:6-10
 2 Tesälonaika 2:1-4
 1 Timoti 6:13-15
 2 Timoti 4:8
 Hipru 9:28
 2 Pitä 3:1-18
 1 Jonä 3:1-3
 Itkimäqä 1:7
 Itkimäqä 22:12-13

Goti Iqu, ämaqä eeqänäñä iuji, Jisasi Iquesanä iwäsäuniñqe.

Matiu 7:21-23
 Matiu 16:24-27
 Matiu 25:31-46
 Jonä 3:18-21
 Jonä 5:24-29
 Wäunñuñqä 17:30-31
 Romä 2:1-11
 Romä 14:10-12
 1 Korinä 3:10-15
 1 Korinä 4:5
 2 Korinä 5:9-10
 2 Tesälonaika 1:5-10
 Hipru 9:27-28
 Hipru 10:26-31
 1 Pitä 1:17
 1 Pitä 4:3-5
 Itkimäqä 20:11-15

Ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwä iqua, qäukuä haqä yätunqä epnuwi.

Lukä 12:32-34
 Jonä 14:1-3
 2 Korinä 5:1-8

Pilipai 1:23-24

1 Pitä 1:4-5

Itkimäkqä 4:1-11

Itkimäkqä 21:1-4

Itkimäkqä 21:22 - 22:5

Itkimäkqä 22:14-15

Ämaqä quuvqä maeqiyqä itqänuwä iqua, tä maesquä äsänqä iquenqä upnuwi.

Matiu 10:28

Matiu 13:41-42, 47-50

Matiu 25:41

Lukä 16:23-26

2 Tesälonaika 1:9

Itkimäkqä 20:11-15

Itkimäkqä 21:8